
BIBLIOTECA · DEL · DUQUE · D · OSUNA

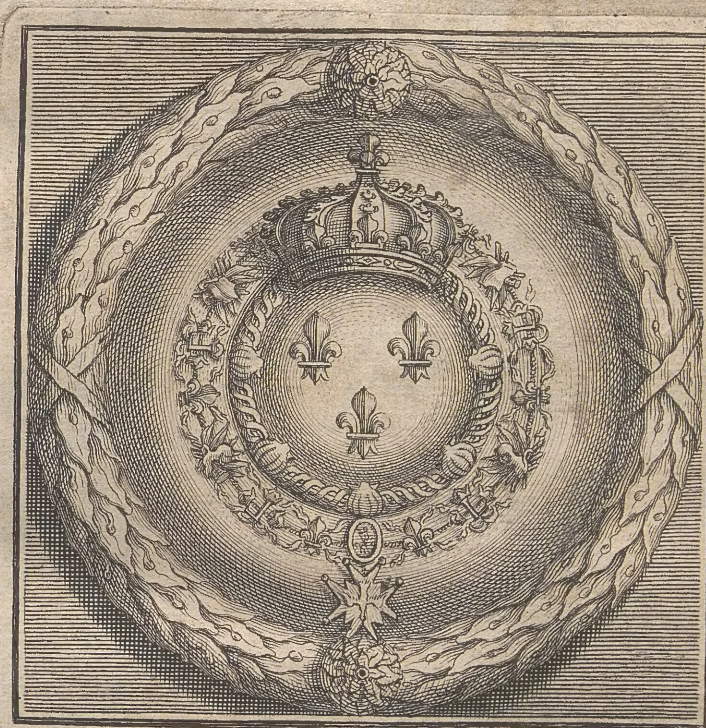
ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ
ΛΟΓΟΙ ΛΓ.
THEMISTII
ORATIONES XXXIII.

E QVIBVS

TREDECIM NUNC PRIMUM IN LUCEM EDITÆ.

DIONYSIVS PETAVIVS E SOCIETATE JESV
Latine plerasque reddidit, ac fere vicenas Notis illustravit.

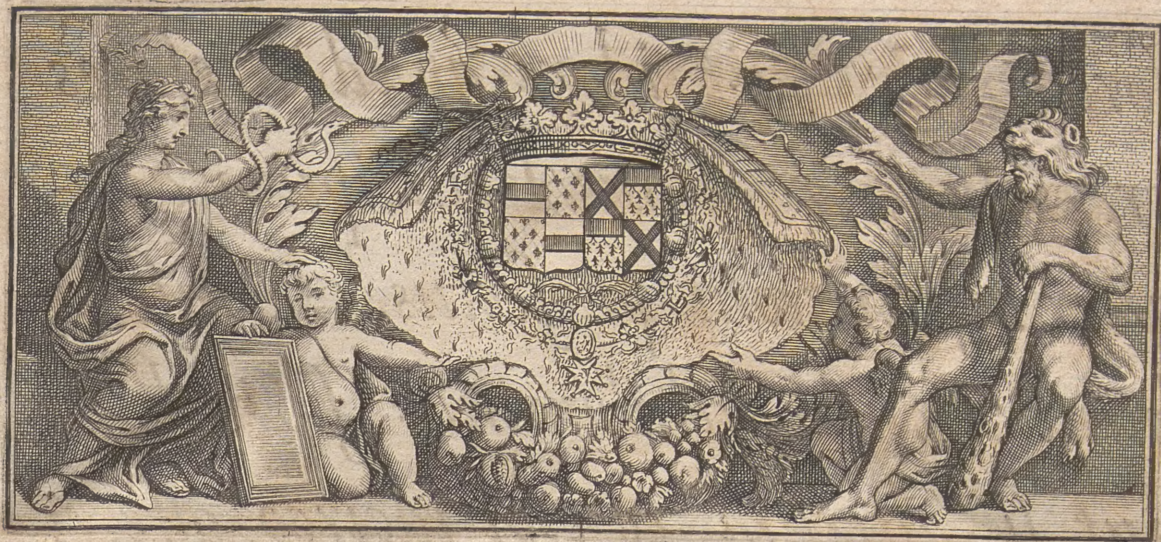
ACCESSERUNT
AD EASDEM XX. ORATIONES NOTÆ ALTERNÆ,
ad reliquas tredecim perpetuæ Observationes
JOANNIS HARDUINI ex eadem Societate.

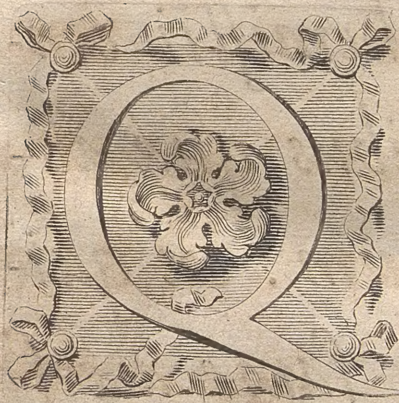

PARISIIS,
IN TYPOGRAPHIA REGIA
Excudebat SEBASTIANUS MABRE-CRAMOISY, Regis
Typographus, & Regiæ Typographiæ Director.

M. DC. LXXXIV.

ILLUSTRISSIMO VIRO
CAROLO SANCTA-MAURO
DUCI MONTAUSERIO,
PARI FRANCIÆ,
REGIORUM ORDINUM EQUITI,
IN UTRAQUE ALSATIA ET IN NORMANNIA
PROREGI,
SERENISSIMI DELPHINI
NUPER GUBERNATORI, &c.

UI sub te patrono gestit in lucem prodire Themistius, DUX ILLUSTRISSIME, *& eximia ille quidem, ut illis temporibus, sapientiæ laude ac doctrinæ*

floruit: & fuit idem apud Cæsares gratiosus: & ab his Principum quoque institutioni præfectus. Conferre hunc tecum nihilominus si velim, aut si alterum te tibi idcirco offerri a me prædicem, deteram sane ea contentione & singulares illas pacis ac belli dotes quibus abundas, & gratiam auctoritatemque qua plurimum apud Regem Maximum polles, & eam denique laudem quam ex SERENISSIMI DELPHINI *institutione collegisti.*

Hæsit enim certe Themistii omnis industria in iis artibus quæ abhorrent a strepitu armorum: ex quibus si quid ei decoris ac famæ accessit, quanto tua major commendatio est, qui utrique laudi non impar,

& imbutus egregie præclaris artibus ac litteris, & fortis idem ac strenuus, quippe Principis gratiam & summos honores post longum bellorum usum adeptus, totius Galliæ consensione agnosceris? Suæ illi sane virtutes, sex deinceps Cæsarum amorem ac benevolentiam adjunxerunt. Quem vero fructum ex tot Augustorum gratia tulit, quam ut uni regiæ semel atque iterum præficeretur urbi, ac ne diuturno quidem, sed temporario mensium aliquot honore poti-retur? Cum sis tu non oppidis modo, sed uni primum, & alteri, geminæ deinde iterum ex amplissimis celeberrimisque totius Regni provinciis administrandæ jam ante plures annos impositus: non ad exigui

temporis fructum, sed ad vitæ curriculum omne, quod quidem ii quibus præes, in liberorum suorum post se, ac nepotum ævum optant prorogari.

Jam illa DELPHINI *institutione, ut non Themistium modo, sed quantum fuit olim Regiorum Moderatorum fortunam felicitatemque vincis! Non tibi Valentinianus alumnus obtigit, qui Valentem, non Arcadius, qui Theodosium parentem habuit, homines in imperio novos, & ad Augustale fastigium ex privatorum ordine, vel factione militum, vel temporum necessitate evectos: sed* LUDOVICI MAGNI *nactus es filium, Justi nepotem, pronepotem Henrici, eundemque Lu-*

dovici Sancti, Caroli Magni ac Clodovei, post multa sæcula abnepotem: hoc est, ex ea stirpe Principem, qua nihil est sub cælo clarius, cujus propagines sunt Europa tota Principum Regumque familiæ, & veluti surculi ab ea prognati: ex iisque Principibus unum, quibus si hereditarium jus principatum non dedisset, merita hunc sibi sua parerent, populorumque consensio ultro deferret. Quem porro Principem eum esse oportet, qui toti Galliæ, ut par est, imperet? qua rerum gerendarum industria? qua peritia bellorum? qua cognitione Reipublicæ? qua patriæ caritate? Cum igitur his omnibus dotibus LUDOVICUS MAGNUS *instructus ipse, toto regno quæreret,*

qui quem natura parem & indole ſuperi ſibi Principem dediſſent, hunc & moribus ſimilem præſtaret: quod Ludovici imperio Gallia felix ac beata, diſſimiles ei Principes vix ferre deinde poſſit: qualem Principis inſtitutorem nanciſci oportuit, qui faſtidio regni totius occurreret, talemque fingeret Principem, qualem quærimus, & qualem Magnus ipſe LUDOVICUS *optat?*

Ergo unus inventus idoneus es, per quem diſceret tot Heroum nepos, qua ſit arte felicitas lætitiaque Galliæ propaganda, qua via ac ratione perpetuum bonum illud futurum ſit, quo LUDOVICI MAGNI *principatu fruimur.*

Et nunc quidem ſuum ſibi dele-

ctum

ctum præclare cessisse Rex fortunatissimus, spes suas quo voluit successu conclusas Gallia omnis sua læta sorte gratulatur, cum in LUDOVICI MAGNI *filio expressam per te paternarum virtutum imaginem intuetur. Quare laus tua deinceps summa erit, Princeps laudatissimus: nec tua censebuntur ea tantum, quæ te auctore atque monitore gessit, sed quæ postmodum ipse per sese nullius admonitu consilioque suscipiet. Et quamvis propriis abundes laudibus, eris consequentibus sæculis regiarum præconiis, aliquanto certe quam tuarum ornatior.*

Itaque ut captet aditum ad te Themistius, non jam honorum ac munerum similitudinem prætendit,

ſed cognationem unam, ut ita dicam, gentilitatemque ſtudiorum: & pro ea facilitate qua Muſis hoſpitium apud te, & ornatum, cultumque dediſti, nec de tua quoque gratia ipſe diffidit. Ut enim ſpiritum per te & ſanguinem & patriam receperunt ſtudia & humanitatis artes, quæ Mæcenatem ſuum in Gallia jamdudum deſiderabant, cum in terendis veterum ſcriptis teri tempus crederetur! At tu in iiſdem latere theſaurum eruditionis ingentem, non aliorum relatu, ſed experimento intellexiſti: Latinique ſermonis elegantiam, ſententiarum uberem copiam, ſtili dignitatem ac majeſtatem, artis elegantiam, ex eo veluti penu repeti oportere. Itaque

REGI, *non propagato magis imperio, quam ſtudio amplificandarum artium, vere Magno auctor exſtitiſti, ut ſcripta veterum & ſuis emaculari nævis, & perpetuis illuſtrari notis juberet, quibus & diſcentium minui labor, &* DELPHINI *ſtudia poſſent juvari. Quanquam non eo illa adjumento egebant, ubi tu moderator adeſſes, & cum in eo ſtudiorum genere inter curas ceteras obiter verſareris, commentariorum omnium inſtar unus eſſes. Sed publicæ conſultum utilitati Rex optimus voluit, dum ſervire propriæ viſus eſt, ac bene de toto orbe mereri, cum ſuis prodeſſet: idemque ſimul, id quod te monitore didicit, digna eſſe Principe humanitatis ſtudia de-*

claravit. Fuere in aula quondam qui Musas veluti sordidulas rusticanasque aspernarentur: utinamque ne supersint ullæ adhuc rudioris ejus sæculi reliquiæ, quibus justum videatur eas a conspectu regum, ab aditu principum, a nobilium consuetudine arceri. Sed liberasti nos hoc metu, DUX OPTIME. *Deduxisse enim scriptorum veterum eruditum gregem in Palatium videris, ut eo ibi cultu exciperentur ab ipsis quoque aulicis, quo quidquid est regium prosequuntur: ut triumpharent in purpura, qui in pulvere jacuerant: ut jam nemini non placerent, qui forent magistri Principis.*

Quod si eorum præconiis plenæ

esse litteræ debent, quorum sunt referta beneficiis, quod deinde potius inscribi libris monumentisque publicis nomen par est, post Regia LUDOVICI *ac* DELPHINI *nomina, quam tuum? Huic vero certe operi in primis, in quo qui oculos defixerint, alii præcepta quæ sequantur, tu morum tuorum effigiem, documentorumque, quibus instituisti Principem, argumenta recognosces. Quæ enim pars in hoc volumine laudibus tuis vacat? aut quid recti & æqui in hisce orationibus legere est, quod in moribus factisque tuis non eluceat? Audiendi discendique cupiditatem in Principe commendant: sed quam in* DELPHINO *incen-*

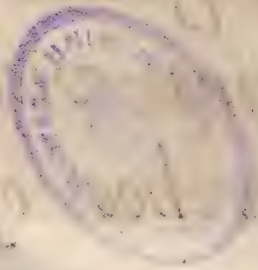
disti. Humanitatem Principis eædem extollunt: hanc nisi peculiarem dotem regia stirps omnis haberet a natura cum majestate conjunctam, quantam ex moribus tuis partem hujus laudis afflasses, qui litteratos omnes, qui nos, tam benigne, tam comiter excipis? Victorias Augustorum deinde recensent, & opera publica: sed quibus majora spondet Principis illius indoles, qui tuos sæpe conatus suis profectibus antevertit. Regii demum officii partes omnes descriptas designatasque explicant: sed quarum vivam spirantemque ideam in DELPHINI *moribus adumbrasti. Quantopere igitur ipse hujusce operis auctor, si ad vitam rediret, sibi operibusque suis,*

te patrono, lucem redditam gratularetur? Aut cujus illa auspiciis in publicum exire mallet quam tuis? Præsertim cum in tutela & patrocinio tuo versari omnes litterati, non tam captandæ gratiæ, quam grati animi significandi studio ambiant. Ea sunt enim tua in litteras merita, ut cum his quidquid est gratiarum satis esse non possit, munusculi tamen exigui quiddam, vice sua non subinde allegare omnino non possint. Hoc ergo majore cum fiducia, quo justiore obsequio, ad te, DUX ILLUSTRISSIME, *cum Proxeneta suo nunc Themistius venit: rogantque pariter, ipse, ut hunc ejus ingenii fetum ejus vice foveas: ego, ut tenue hoc officii,*

& observantiæ specimen ad deditissimi animi auctoramentum accipias.

ILL. A. T.

Deditissimus
JOANNES HARDUINUS,
e Societate JESU.

LECTORI.

LECTORI.

QUID in hac Themistianarum Orationum editione ab eruditissimis primum, & sempiterna litteratorum hominum memoria dignissimis viris, DIONYSIO PETAVIO, & GABRIELE COSSARTIO: quid deinde a nobis sit præstitum, quave id occasione susceptum: paucis te commonere, Candide Lector, operæ pretium esse duximus.

Ac primo quidem, ad eas orationes quas annis abhinc LX. Petavius edendas curaverat, fecit ejusdem diligentia, ut conquisitis undique probatissimis Codicibus MSS. Græcis, Orationum tredecim facta nunc sit accessio. Ex iis, paulo ante obitum, undecim fere ipse: eam deinde quæ ordine septima decima est, & extremam decimæ tertiæ partem Cossartius: nos postremam modo in Latinum sermonem transtulimus: ac ceterarum interpretationem locis quamplurimis, petita prius ab viris illis eruditis, & qui nobis sunt perquam honorati, pace ac venia, reconcinnare conati sumus.

Quod ad earundem orationum seriem & ordinem attinet, separatas primum a ceteris Panegyricas, & prælo jam excusas invenimus: easdemque ita dispositas, ut ab Auctore scripta unaquæque & pronunciata est. Quem quidem illarum ordinem, ut ex veris Chronologiæ regulis probaremus cum temporum ipsorum ratione congruere, plurimum sane laborandum nobis fuit. Quanta porro felicitate id effectum sit, facient judicium ii qui ea legent quæ in Notis disputavimus, quique id facere quam opti-

me & ſinceriſſime poſſunt. Quanta vero rei hiſtoricæ utilitate, cui mira lux ab Oratore noſtro accedit, in rebus præſertim explicandis, quibus æqualium Scriptorum brevitas obſcuritaſque tenebras ingentes offuderat, nullo negotio, quiſquis hoc genus doctrinæ delibarit, intelliget. In ceteris quæ Sophiſticæ modo & Declamatoriæ ſunt, ut rara admodum occurrunt temporum veſtigia quæ ſequi conjectura poſſit, eas primo loco deprehendimus fuiſſe poſitas, quæ jam antea editæ fuerant: quæ vero ex MSS. libris deinceps ſunt erutæ, quo ordine repertæ ſunt, eo demum eſſe collocatas.

Verum ut ne quidquam ſit quod facere moleſtiam poſſit eruditis, qui Themiſtianas primæ editionis orationes laudatas a multis auctoribus reperient alio longe ordine quam quo ſunt nunc diſpoſitæ, ubi Auguſtales ſejunctæ a ceteris unum quaſi corpus conficiunt: triplicem orationum indicem ſubjunximus. Primum, Petavianarum, ſic enim placet appellare eas quæ in editione Pariſienſi M. DC. XVIII. prodierunt: quanquam vere omnes Petavii ſunt, qui eas comparavit, & in Collegium noſtrum advexit. Hoc in indice, quem illæ ordinem numerumque olim habuerint, quem ſimul in hac altera editione illæ eædem obtineant, apparebit. Alter erit omnium ſimul Themiſtianarum, eo quo nunc ſunt ordine & ſitu. Tertius denique, Panegyricarum ſive Auguſtalium Chronologicus, ſubjiciet ſtatim oculis, quo quæque anno, quibus Auguſtis, quibuſve Conſulibus, dicta ſit.

De Notis pariter & Obſervationibus quæ ſunt ad calcem operis appoſitæ, commonendum eſſe te decrevimus. Ac Petavianas primum ſuo quaſque loco repoſuimus, & intactas illas quidem, ſi paucas exceperis, quæ nihil aliud præter conjecturas contine-

rent Variarum Lectionum, quas deinde animadvertimus ex Codd. MSS. in ipso contextu, ab eodem Petavio fuisse jam emendatas. Annotationes deinde etiam nostras inseruimus, quibus tum orationes illas tredecim, in quas nihil exstabat ab eo observatum, tum ceteras propemodum omnes paulo planius illustrare necesse fuit. Nostras vero a Petavianis, ut ab auro stipulam, ita secernendas duximus, ut quamvis discrimen satis proditura sit ipsa per se ingeniorum stilique diversitas, præfixo tamen singulis Notis Petavii nostroque nomine, quem quæque animadversio habeat auctorem dijudicare promptum sit.

Jam si hoc tibi mirum videbitur, quod huic tanquam Apelleæ tabulæ admovere manum, & lineam extremam ducere ausi sumus, quid nos ad illud audendum aggrediendumque impulerit, accipe. Dolebat vir omni doctrinarum genere excultissimus, & idem ipsas promovendi cupidissimus, P. JOANNES GARNERIUS e Societate nostra, immaturo nobis ac bonis omnibus fere ante triennium fato ademptus, & gravissime ferebat, inter plurimos alios Codices MSS. Regii Collegii nostri Parisiensis, jacere typis semiexcusum & prope jam affectum Themistium: cujus ea sors esse videretur, ut nomen ingeniumque summorum virorum, qui suam ei curam impendere cœperant, noceret ipsi, efficeretque, ut cum nemo inveniretur, qui ad ea quæ ipsi inchoassent, attexere sua ceu vesti purpureæ pannum auderet, vix posset is nisi aliqua sui parte incomptus prodire in publicum. Hortari ille me itaque, & vehementer rogare, (quod ipsum, quæ viri apud me auctoritas erat, vice imperii fuit,) ut manum operi extremam nec cunctanter admoverem: sed exemplo ille me suo haud paulo acrius

quam hortatu impulit, ut ſtudioſis litterarum hominibus aliqua mea opera prodeſſe jam tum conarer. Ita enim aliorum utilitati devoverat ipſe ſe, ut præter conſuetum Theologicarum ſcholarum laborem, in quibus annum fere tum triceſimum ſumma cum laude, majore etiam audientium commodo ac fructu agebat, præter plurimos quos ſcripſit libros, & publici juris fecit, alioſque quos adhuc prælo parabat, ſingulari omnes eruditione refertos: in ornanda atque amplificanda Bibliotheca Pariſienſi ſic locabat operam, ut ipſe quidem unus deceſſorum ſuorum omnium, Sirmondi, Petavii, & Coſſartii, diligentiam, ſedulitatem, induſtriamque vicerit: debeatque jam nunc hæc ipſi, ut tum librorum copia, tum delectu, elegantia, ac perquam accurata in ſuas claſſes deſcriptione, cum celeberrimis totius Europæ Bibliothecis conferri merito poſſit. Huic itaque ſive hortanti, ſive jubenti, ſive exemplo ſuo acrius excitanti, parere me multis nominibus decuit: neque vero obſecutum fuiſſe me piget, ſi prodeſſe tibi noſter hic labor, Lector optime, quoquomodo poteſt. Huic tu igitur, quod Themiſtium legas, huic ſe Themiſtius quod lucem aſpiciat, debet. Noſtræ interim opellæ, quantulacumque ea demum videbitur, fave, & vale.

THEMISTII VITA.

THEMISTIUS Philoſophus, cognomento Εὐφραδὴς, hoc eſt Eloquens, in Paphlagonia patrem habuit Eugenium Philoſophiæ profeſſorem, eundemque (ſi qua filio de parente fides eſt) ſapientiſſimum. Utriuſque, hoc eſt Patris ac Patriæ, teſtis ipſe locuples eſt Oratione II. & XX. quarum hæc Epitaphium Patris eſt : in illa cum opes ſuas, ſi cum Imperatoriis conferantur, nullas eſſe diceret, adjecit, vix guttulæ inſtar eſſe non modo quæ poſſideret ipſe, ſed quæ parens uterque, imo omnes omnino Paphlagones in bonis haberent. Is cum prima ætate ſub parentis diſciplina plurimum profeciſſet, atque in Ponto Aſiæ, ut de ſe ipſe orat. XXVII. teſtatur, præclaris artibus eſſet inſtitutus: libros aliquot edidit, commentarios ſcilicet in Ariſtotelem. Qui cum latius emanaſſent, & in primarii cujuſdam Philoſophi, qui tum Sicyone in Græcia docebat, manus perveniſſent, ſic eos admiratus ille eſt, ut urbe quamprimum ac Philoſophiæ ſchola derelicta, recta cum ſuis Conſtantinopolim ad Themiſtium advolaret. Sed cum hærerent adhuc, nec factum probarent diſcipuli, ille oraculo conſulto idem, quod olim de Socrate redditum fuerat, reſponſum retulit. Hæc Themiſtius ipſe oratione XXIII. de ſeipſo contra invidos obtrectatoreſque prædicat. Qui cum præcipua ſapientiæ laude floreret, certatimque ſibi eum urbes ac provinciæ adſciſcerent, diu multumque peregrinatus eſt. Nam & Antiochiæ, & Nicomediæ, & in Galatia, & Conſtantinopoli, & Romæ inſuper Philoſophiam profeſſus eſt. Romæ quidem tanto hominum applauſu, tamque erga eum inflammato ſtudio, ut, cum honeſtiſſimis conditionibus propoſitis eum apud ſe retinere fruſtra eſſent conati, Imperatorem ipſum interpellandum putaverint. Sed cum nihil ne ſic quidem promoverent, reverſus Conſtantinopolim ubi viginti jam annos antea manſerat, ad uſitatum ſe docendi munus contulit. Hanc enim urbem fortunarum ſuarum domicilium elegit: ibique & uxorem duxit & filios procreavit, ut ex Imp. epiſtola conſtat. Neque vero in ſcholis modo, ac Philoſophica illa profeſſione auctoritate princeps fuit, ſed Imperatoribus quoque cumprimis gratioſus fuiſſe traditur. A quibus in Se-

natorium ordinem cooptatus, decem legationibus deinde functus, Præfecturam etiam Urbis administravit. Quem quidem ei honorem alii ab Juliano Imperatore collatum, alii ab Valente ac Valentiniano cum dicant, ego ab Theodosio ipsiusmet ex Themistii verbis, ut in notis ad orationem XVIII. indicavi, suspicor fuisse consecutum. Qui quantum Themistio detulerit, cum cæteris benevolentiæ atque humanitatis officiis testatus est, tum eo potissimum, quod in occidentem profecturus eidem Arcadium filium commendavit, ut ex oratione XVIII. liquet. Nec Theodosio tantum unice carus, sed & aliis plerisque Imperatoribus fuisse videtur. Quorum quidem hisce in orationibus exstat mentio, fuere, imprimis Constantius, a quo etiam epistola quadam ad Senatum Constantinopolitanum insigni est præconio celebratus, atque & in amplissimum ordinem cooptatus, & Prætoriis insignibus ornatus est. Exstat Constantii epistola ad senatum Græce prodita. Sed & lib. VI. Cod. Th. Tit. IV. ejusdem Imperatoris rescriptum de Themistio legitur. Ad hæc cum in ejus laudem habitam a se orationem ad eum misisset, statua ab eo ærea donatus est. Auctor idem ipse oratione IV. Deinde Valens Themistium non minori observatione coluit. Cujus sævientem in Orthodoxos rabiem aliquoties oratione authoritateque sua compescuit. Postremo ac præ cæteris omnibus Theodosius. Nam de Juliano etsi vulgo omnes consentiunt, auctum ab eo Præfectura Urbis: tamen quia leviter atque carptim de eo in orationibus meminit, consulto dicere prætermitto. Ex iis colligas quantus, qualisque vir Themistius noster exstiterit, qui summis Principibus, atque Imperatoribus usque eo acceptus esse potuerit. Christianum porro fuisse Themistium, sed Hæreticæ factionis Principem, nonnullis placuisse video: cujus opinionis patronus & assertor est Nicephorus lib. XVIII. cap. L. his verbis. *Joannes iste Philoponus ita uti diximus Tritheitarum hæresis præfectus fuit; perinde atque olim Themistius Philosophus sub Valente primum Agnoëtarum sectæ præiit.* Nicephori hallucitationem ἀβασανίστως secutus est Franciscus Patritius Discuss. Peripat. tomo I. lib. X. aliique nonnulli, qui idem de Themistio nostro scriptis prodiderunt. Sed hæc tam falsa sunt, quam certum est duos ejusdem nominis exstitisse Themistios. Quorum qui Agnoëtarum sectam condidit, Alexandrinæ Ecclesiæ Diaconus fuit, vixitque imperante Justino circa A. IↃXIX. centum fere ac quadraginta annis

quam Valens deceſſerat: de quo Baronius ad eundem illum Chriſti annum. Ac de eodem Themiſtio Alexandrino meminit Photius Cod. CVIII. contra quem ſcripſiſſe refert Theodorum Alexandrinum Monachum. Diverſiſſimus igitur ab Hæretico illo Themiſtius noſter fuit, planeque gentilis: id quod ex orationibus iſtis evidenter apparet, in quibus perpetuo gentilium more ac conſuetudine loquitur. Etſi enim ſacris ex literis depromptum iſtud aliquoties obtrudat, COR REGIS IN MANU DEI EST: perinde tamen adfert, ac peregrinis ex libris, atque Aſſyriis, uti vocat, petitum. Quemadmodum Moyſis libros ab Dionyſio Longino lib. περὶ ὕψους laudatos: eorumdem aliis ab ethnicis mentionem habitam ſcimus. Fuiſſe tamen cum Gregorio Theologo amicitia ac familiaritate conjunctum, ipſiuſmet ex Gregorii ſcriptis ad eum epiſtolis conſtat: velut & Libanii, qui eadem vixit ætate, aliquot ad Themiſtium epiſtolæ leguntur. Monimenta ingenii ſui reliquit multa, & varia: partim commentarios in Ariſtotelem, ac Metaphraſes, partim diverſi argumenti, ac generis orationes: præſertimque Panegyricos in laudem Principum. Sane Photius Πολιτικοὺς λόγους enumerat XXXVI.

Uſus eſt genere dicendi Themiſtius eleganti, atque copioſo, ac mea ſententia a Platonico lepore non alieno. De quo ita Photius: Ἐστὶ δὲ τὴν φράσιν σαφής, καὶ ἀπέριττος, καὶ ἀνθηρός, καὶ λέξεσι πολιτικαῖς, καὶ εἰς τὸ σεμνὸν ἐπικλινούσαις χρώμενος. *Phraſis*, inquit, *eſt dilucida, ac minime redundans, & florida, ac civilibus referta dictionibus, & majeſtatis aliquid habentibus.* Quo anno, quove Imperatore mortuus ſit, ignotum eſt. Ad extremam uſque ſenectutem produxiſſe vitam hinc apparet, quod ſub Conſtantio jam honoribus auctus, Arcadii poſtmodum inſtitutioni præfuerit: nam tum affecta ſe ætate fuiſſe oratione XVIII. diſerte ſignificat: quare ſub illius, aut certe Theodoſii Patris imperio, vivere deſiiſſe ſuſpicari licet. Hæc de Themiſtio: quantum ex his orationibus conſequi ac colligere potuimus.

VETERUM QUORUMDAM TESTIMONIA de Themistio.

Ex D. Gregorii Nazianzeni Epistola.

ΘΕΜΙΣΤΙΩι.

ΣΠΑΡΤΙΑΤΑΣ ἡ λόγχη γνωρίζει, ὦμος τοὺς Πελοπίδας, λόγοι τὸν μέγαν Θεμίστιον. κἂν γὰρ ἐν πᾶσι πάντων κρατῇς, τοῦτο τῶν σῶν οἶδα τὸ ἐπισημότατον. τοῦτο καὶ ἀπ' ἀρχῆς ἡμᾶς συνῆψεν ἀλλήλοις (εἴ δή τι τὸ καθ' ἡμᾶς ἐν λόγοις) καὶ θαρρεῖν νῦν ἀνέπεισεν. εἰ δὲ μάθοις τὸν ἄνδρα ὑπὲρ οὗ πρεσβευόμεθα, τάχα καὶ ἀποδέξῃ τοῦ θάρσους ἡμᾶς. Εὐδοξίου τοῦ πάνυ παῖδά σοι τοῦτον προσάγω τὸν ἀξιολογώτατον υἱὸν ἡμῶν Εὐδόξιον· βίῳ μὲν καὶ λόγῳ, οἷς αὐτὸς εὑρήσεις· τὰν λίθον ποτὶ τὰν σπάρτην ἄγων, ὡς ἡ παροιμία. τίς δὲ σοῦ στάθμη δικαιοτέρα; ἡμῖν δὲ εἰς τὰ μάλιστα φίλον οὐχ ἧττον διὰ τὴν ἀρετὴν ἢ πατρικὴν φιλίαν. ὡς οὖν ἡμᾶς εὖ ποιήσων ὅ, τι ἂν τὸν ἄνδρα εὐεργετήσῃς, καὶ λόγους τιμήσων τοὺς σούς, ἀγαγεῖν αὐτὸν εἰς τὰ ἔμπροσθεν θέλησον. δεῖται δὲ ἀπὸ λόγων γνωρισθῆναι, καὶ βίον αὐτῷ ποιήσασθαι τὸν ἐκ λόγων. ὅν τινα δὲ τοῦτον, καὶ πῶς, αὐτὸς φράσει, δοκιμάσει δὲ καὶ ἡ σὴ λογιότης καὶ σύνεσις.

Themistio Epist. 139.

SPartiatas lancea indicat, humerus Pelopidas, eruditio magnum Themistium. Nam quamvis omnibus rebus omnes ſuperes, hoc tamen tuorum omnium maxime inſigne eſſe ſcio. Hoc etiam nos primum inter nos copulavit, (ſi modo quidquam ipſi in literis ſumus:) ac nunc quoque ut animi fiduciam adhibeam perſuaſit. Quod ſi virum pro quo deprecamur, noveris, fortaſſe fiduciam quoque noſtram comprobabis. Eximii viri Eudoxii filium hunc tibi offero, præclariſſimum inquam, maximeque commemorandum filium noſtrum Eudoxium, vita quidem & doctrina qualem ipſe reperies, lapidem, ut proverbio dicitur, funiculo admovens (quæ autem amuſſis te juſtior?) nobis autem maxime earum, non minus ob virtutem, quam ob paternam amicitiam. Tanquam igitur in nos collaturus quicquid in eum beneficii contuleris, ac tuam eruditionem ornaturus, induc animum, ut eum ad ea quæ a fronte ſunt ducas. Opus eſt autem ut doctrina eum clarum atque inſignem reddat, ſibique ipſe victum ex doctrina quærat. Ex quanam porro hac & quonam pacto, ipſe demonſtrabit, tua autem eruditio & prudentia explorabit.

ΤΩι ΑΥΤΩι.

Λόγοι τὸ κινδυνευόμενον, καὶ σὸς ὁ καιρός. εἴπερ σὺ βασιλεὺς τῶν λόγων. καὶ πρός γε, καὶ φίλος πατρόθεν ὁ ἐμὸς Ἀμφιλόχιος. προσθήσω δὲ, ὅτι καὶ τοιοῦτος, οἷος μήτε γένος πατέρων αἰσχύνειν, μήτε τὴν ἡμετέραν φιλίαν· εἰ μὴ φαῦλος ἐγὼ τῶν τοιούτων κριτής. καὶ τὸ μέγιστον, ἀνδρὶ μάλιστα κατὰ σὲ φιλοσόφῳ, ὅτι μηδὲν ἀδι-

κῶν

τῶν ἔχει πραγμάτων. ὃ, τὸ μὲν ἐστι κουφότατον, ἡμῖν δ᾽ αὖ βαρύτατον, εἰ περιορῶντες φαινοίμεθα. ἐγὼ μὲν οὖν, ὃ μόνον δύναμαι, τοῦτο ποιῶ. δύναμαι δὲ πρεσβεύειν πρὸς τοὺς εὖ ποιεῖν δυναμένους. οὐ γὰρ ἄλλο γε οὐδὲν ἐμοὶ δυνατὸν οὕτως ἔχοντι, ὥσπερ νῦν ἔχω. σὺ δὲ τὸν τοῦ σοῦ Πλάτωνος βεβαίωσον λόγον. μὴ πρότερον παύσασθαι τὰς πόλεις κακῶν, εἰπόντος, πρὶν ἂν συνέλθῃ φιλοσοφία τὸ δύνασθαι. ἱκανὸς εἶ γὰρ ἀμφότερα. δὸς χεῖρα τῷ δεομένῳ, καὶ παραινέσας τὰ εἰκότα, καὶ βοηθήσας. ὡς οὐκ ἔστιν ὅ, τι φιλοσοφήσεις ἄμεινον, ἢ νῦν τῷ δικαίῳ συναγωνισάμενος. πρὸς τὸ καὶ ἡμᾶς εὖ ποιεῖν τοὺς σοὺς ἐπαινέτας.

Eidem Epist. 140.

Sermones in periculo verſantur, ac tempus tuum eſt, ſiquidem tu rex es ſermonum. Huc accedit quod a paterno latere tibi amicus eſt, meus Amphilochius. Addam etiam, quod ejuſmodi, qui nec paterno generi, neç noſtræ amicitiæ dedecori ſit, niſi ego malus hujuſmodi rerum judex ſum. Quodque maximum eſt homini videlicet, ut es, Philoſopho, quod cum nihil iniqui admiſerit, negotia & moleſtias habet. Quod quanquam per ſe leviſſimum ſit, nobis tamen acerbiſſimum fuerit, ſi diſſimulare ac contemnere videamur. Et quidem ipſe quod unum poſſum hoc facio. Poſſum autem deprecatoris partes apud eos obire quibus bene de eo merendi poteſtas eſt. Neque enim eo ſtatu quo nunc ſim, aliud quicquam efficere queo. Tu vero id quod a tuo Platone dictum eſt, confirma, nempe civitates non ante malorum finem habituras eſſe, quam philoſophia cum potentia conjuncta ſit: tu enim utraque re polles: Egenti manum porrige, eum videlicet, ut conſentaneum erit, monens, ac juvans. Nihil certe melius philoſophari poſſis, quam ſi nunc juſtitiæ patrocinium ſuſcipias: ne dicam quod hac quoque re nos laudum tuarum præcones efficies.

Auguſtinus l. de Categoriis decem. c. 3.

Sed ut Themiſtio noſtræ ætatis erudito philoſopho placet, de his Ariſtoteles tractare incipit, quæ percipiuntur, quæque ipſe vocat Græco nomine σημαινόμενα ſive φαντασίας, id eſt, imagines rerum inſidentes animo.

E Socratis Ecclef. Hiſt. L. III.

Ταῦτα δὲ οὕτως αὐτὸν πρᾶξαι Θεμίστιος φησὶν ὁ φιλόσοφος. ὑπατικὸν γὰρ λόγον εἰς αὐτὸν διελθὼν θαυμάζει τὸν βασιλέα, ὡς τὸ ἐφεῖναι θρησκεύειν, ὡς ἕκαστοι βούλοιντο, νικήσαντα τὴν κολάκων τοὺς τρόπους. οὓς καὶ διασύρων πάνυ γελοίως, ἔφη ἐλέγχεσθαι αὐτοὺς ἁλουργίδα, οὐ θεὸν θεραπεύοντας· μηδὲ τε διαφέρειν αὐτοὺς Εὐρίπου, νῦν ἐπὶ τάδε, νῦν δὲ εἰς τοὐναντίον τὰ ῥεύματα μεταβάλλοντος.

Hæcque ab eo ad hunc modum geſta eſſe Themiſtius philoſophus commemorat. Nam in ea oratione quæ Conſularis inſcribitur: quam de eo conſcripſit, eum propterea magnis ornat laudibus, quod poteſtate cuique pro arbitratu hanc vel illam religionem profitendi permiſſa, aſſentatorum mores prorſus refutaſſet. Quod hominum genus admodum facete perſtringens, dixit nemini obſcurum eſſe eos non Deum, ſed purpuram coluiſſe: Euripoque admodum ſimiles eſſe, qui modo in hanc modo in illam partem præcipitatur.

Themiſtius. ὁ

E Sozomeni L. VI.

Ὅτε δὴ λόγον αὐτῷ προσφωνῶν Θεμίστιος ὁ φιλόσοφος παρῄνει μὴ χρῆναι θαυμάζειν τὴν διαφωνίαν τῶν ἐκκλησιαστικῶν δογμάτων, μετριωτέραν καὶ μείω τῶν παρ' Ἕλλησιν οὖσαν. πολυπλασίους γὰρ εἶναι τὰς παρ' αὐτοῖς δόξας, καὶ ὡς ἐν πλήθει δογμάτων ἀνάγκη τὴν περὶ τούτων διαφορὰν πλείους ἔριδας καὶ διαλέξεις ποιεῖν. ἐπεὶ καὶ τῷ θεῷ ἴσως μὴ ῥαδίως γινώσκεσθαι φίλον, καὶ διαφόρως δοξάζεσθαι, ὅπως ἕκαστος μᾶλλον φοβοῖτο, ἀκαταλήπτου οὔσης ἀκριβοῦς αὐτοῦ γνώσεως, ἀναλογιζόμενος τὸν ὅσον ἐφικέσθαι νομίζει πηλίκος τὲ καὶ οἷος ἐστίν. ἐκ δὴ τοιούτων Θεμιστίου λόγων φιλανθρωπότερόν πως διατεθεὶς ὁ βασιλεὺς, οὐ χαλεπῶς οὕτως ὡς πρότερον τὰς τιμωρίας ἐπῆγεν.

Cum vero Themiſtius Philoſophus librum ei dedicaret, hortabatur, docebatque non oportere mirari diſſenſionem quæ in eccleſiaſticis opinionibus verſabatur, cum multo inferior, multoque minor ſit, quam quæ exſtaret apud gentiles. Nam permultæ apud ipſos ſunt opiniones: & diſſenſionem ob multitudinem dogmatum ſuſceptam complures contentiones de hujuſmodi rebus & diſceptationes excitare neceſſum eſt, ſiquidem Deo fortaſſe viſum ſit, ut ipſe non facile noſceretur, & variæ exiſterent de eo opiniones: quo ſinguli magis eum vererentur, cum exquiſitam ejus cognitionem comprehendere non poſſint, ſecum reputantes quantus ſit, & cujuſmodi ille quidem ad cujus cognitionem venire cogitant. Hac Themiſtii oratione permotus Imperator, & ad humanitatem perductus, minus deinceps in exigendis ſuppliciis crudelem ſe præbuit.

Nicephorus Eccleſiaſt. hiſtoriæ L. x. c. xlij.

Id illum feciſſe, de eo non ſolum Chriſtiani, verumetiam qui apud Græcos celebris habetur, Themiſtius Philoſophus teſtatur, in oratione ad eum ſcripta, quam Conſularem nominavit. Virtutibus enim ejus commemoratis, diviniſque additis laudibus, eo illum nomine potiſſimum effert, quod unicuique quam vellet, religionem ſequi permiſit. Qua re illum impotentem adulatorum aſſentationem fregiſſe dicit: quos perquam facete & luculenter irridens, ex moribus eorum deprehendi ait, purpuram ipſos magis quam Deum colere: neque aliqua re ab Euripo differre, nunc huc, nunc illuc, atque in contrarium adeo momentum refluente.

Idem Cap. ſequenti.

Ubi ſenatus ei (*Joviano*) occurrit, &, quem diximus, Themiſtius Conſularem de eo editam orationem recitavit, quam poſtea in urbe Conſtantinopolitana etiam magna cum libertate publicavit.

E Bibliotheca Photii.

Ἀνεγνώσθησαν Θεμιστίου λόγοι πολιτικοὶ λϛʹ. ὧν εἰσὶ καὶ οἱ πρὸς Κωνστάντιον τὸν βασιλέα, καὶ εἰς Οὐάλεντα καὶ Οὐαλεντινιανὸν τὸν νέον. ἀλλὰ καὶ εἰς Θεοδόσιον τοὺς βασιλεῖς· ἐπαίνους αὐτῶν καὶ ἐγκώμια περιέχοντες. ἔστι δὲ τὴν φράσιν σαφὴς καὶ ἀπέριττος καὶ αἰθηρὸς, καὶ λέξεσι πολιτικαῖς, καὶ εἰς τὸ σεμνόν τι ἐπικλινούσαις χρώμενος. ἤκμαζε δὲ μάλιστα ἐν τοῖς Οὐάλεντος χρόνοις, ὡς κἀκ τῶν αὐτοῦ λόγων δη-

λων. ἐπὶ δὲ Κωνσταντίου ἔτι νέος ὤν, ὑφ' οὗ καὶ συνετάγη τῇ τῶν Ῥωμαίων γερουσίᾳ, ὡς καὶ ἡ πρὸς αὐτὴν τὴν ἐν Ῥώμῃ γερουσίαν ὑπὲρ αὐτοῦ παρὰ τοῦ βασιλέως ἀποσταλεῖσα ἐπιστολὴ δηλοῖ. Πατὴρ δὲ ἦν Θεμιστίου Εὐγένιος, καὶ αὐτὸς φιλοσοφήσας· τούτου τοῦ Θεμιστίου εἰς πάντα τὰ Ἀριστοτελικὰ φέρονται ὑπομνήματα. οὐ μόνον δέ, ἀλλὰ καὶ μεταφράσεις αὐτοῦ εἴδομεν εἰς τὸ χρήσιμον ἐπιτετμημένας· τῶν δὲ ἀναλυτικῶν καὶ τῶν περὶ ψυχῆς βιβλίων, καὶ τῶν τῆς φυσικῆς ἀκροάσεως, καὶ ἑτέρων τοιούτων. εἰσὶ δὲ καὶ εἰς τὰ Πλατωνικὰ αὐτοῦ ἐξηγητικοὶ πόνοι. καὶ ἁπλῶς, ἐραστής ἐστι καὶ σπουδαστὴς φιλοσοφίας.

Lectæ ſunt Themiſtii orationes politicæ XXXVI. inter quas numerantur illæ quas & Conſtantio, & Valenti & Valentiniano Juniori, ac Theodoſio Imperatoribus dixit: quæ eorum laudes ac præconia continent. Phraſis eſt dilucida minimeque redundans, florida ac civilibus referta dictionibus, & majeſtatis aliquid habentibus. Floruit potiſſimum ſub Valente, ut vel illius orationes fidem faciunt. Sub Conſtantio autem juvenis adhuc erat, a quo & in Romanum ſenatum adſcitus eſt, quemadmodum indicat epiſtola quam de illo Imperator Romanum ad ſenatum ſcripſit. Pater Themiſtio fuit Eugenius, qui philoſophiæ & ipſe ſtuduit. Ejuſdem Themiſtii non modo in omnia Ariſtotelis opera commentarii circumferuntur, ſed & Metaphraſes illius vidimus, utiliter & compendio ſcriptas, velut Analyticorum, librorum de anima, & phyſicæ auſcultationis, & aliorum id genus. Exſtant & Platonis operum expoſitiones ab eodem editæ. Denique ſingularem quendam amorem ac ſtudium philoſophiæ præ ſe ferre videtur.

Ex Suida.

Θεμίστιος φιλόσοφος γεγονὼς ἐπὶ τῶν χρόνων Ἰουλιανοῦ τοῦ παραβάτου, ὑφ' οὗ καὶ ὕπαρχος προεβλήθη Κωνσταντινουπόλεως. γέγραφε δὲ τῆς Ἀριστοτέλους φυσικῆς ἀκροάσεως παράφρασιν ἐν βιβλίοις η'. παράφρασιν τῶν ἀναλυτικῶν ἐν βιβλίοις β'. τῶν περὶ ψυχῆς ἐν βιβλίοις ζ'. ἐν δὲ τούτῳ καὶ ἴδια προσήγαγε. περὶ τοῦ σκοποῦ καὶ τῆς ἐπιγραφῆς τῶν κατηγοριῶν ἐν βιβλίῳ α'. καὶ διαλέξεις.

Themiſtius Philoſophus Juliani Apoſtatæ temporibus floruit, a quo & Præfecturam Conſtantinopolitanæ urbis obtinuit. Scripſit Ariſtotelis librorum de phyſica auſcultatione paraphraſim VIII. libris comprehenſam. Item aliam Analyticorum libris duobus. Nec non & librorum de anima: quam VII. libris complexus eſt. In hoc autem poſtremo opere quædam de ſuo adjecit. Scripſit & de ſcopo atque inſcriptione categoriarum librum unum & diſſertationes.

Ex Lib. VI. Cod. Theod. Tit. IV. Conſtantius ad Senatum.

Prætores deſignentur ſenatuſconſulto legitime celebrato, ita ut adſint decem e procerum numero, qui ordinarii conſules fuerint, quique præfecturæ geſſerint dignitatem, proconſulari etiam honore ſublimes. Themiſtius quoque Philoſophus, cujus auget ſcientia dignitatem, etiam his præſentibus, qui præturæ inſignia honoremque ante ſuſceperint, latis per ordinem ſententiis deſignetur, ita ut ſi qui forte medio tempore humana ſorte deceſſerint, alii in eorum locum, qui eandem dignitatem (ut utamur veterum verbis) ſubſortiti fuerunt, ſubrogentur, ſcilicet, ut qui ſequenti poſt eum anno eandem ſuſcepturus præturam fuerat, in demortui locum Senatuſconſulto & ſententiis ſubſtitutus, præturæ inſignia dignitatemque ſuſcipiat. Dat. v. Non. Maii. Gyſyræ, Tauro & Florentio Coſſ.

Themiſtius. õ ij

THEMISTII ORATIONUM A PETAVIO PRIMUM EDITARUM

INDEX.

INDEX ORATIONUM THEMISTII

Eo ordine quo sunt universæ in hac postrema editione dispositæ.

PARS PRIOR.

PANEGYRICÆ.

PARS POSTERIOR.

DECLAMATORIÆ.

THEMISTII PANEGYRICARUM SIVE AUGUSTALIUM ORATIONUM

INDEX CHRONOLOGICUS.

An. æræ vulg.	Consules.	Præfecti Urbi Constantinopolitanæ.	Res memorabiles.	Orationes Themistii.
CCCXLVII.	*Eusebius, &* Or. *Rufinus.* Oc.		*Constantius Ancyræ, mense Martio. Vide notas ad Orat. I.*	ORATIO I. Περὶ φιλανθρ.
CCCXLVIII.	*Philippus, &* Or. *Salia.* Oc.		*Constantius Edessæ.*	
CCCXLIX.	*Limenius, & Catullinus.* Or. Oc. *In Oriente post Cons.*		*Constantius in Mesop. tum Antioch. demum CP.*	
CCCL.	*Sergius, &* Oc. *Nigrinianus.* Oc. *In Oriente post Consulatum.* *Philippi 2.*		*Constantius in Mesop. unde rediit in Oc. contra Magnentium & Vetran. Tum secundo obsessa Nisibis. Vide notas ad Orat. II.*	
CCCLI.	*P. C. Sergii, &c.* Oc. *P. C. Philippi, &c. 3.* Or.			
CCCLII.	*Constantius A.* v. Or. *& Constans, sive Gallus Cæsar.* Or. *In Occ. Decentius & Paul. Catena.*			
CCCLIII.	*Constantius A.* VI. Or. *& Constans Cæsar 2.* Or. *In Occ. P. C. Decentii.*		*Constantius Arelate.*	
CCCLIV.	*Constantius A.* VII. Oc. *& Gallus Cæsar 3.* Or.		*Constantius Arelate, Valentiæ, Mediolani.*	
CCCLV.	*Arbitio, &* Oc. *Lollianus.* Oc.		*Constantius Mediolani. Julianus fit Cæsar.*	*Oratio Constantii de Themistio. Themistii Oratio II.*
CCCLVI.	*Constantius A.* VIII. Oc. *Julianus Cæsar.* Oc. *In Oriente post C. Galli.*		*Constantius Mediolani.*	
CCCLVII.	*Constantius A.* IX. Oc. *& Julian. Cæsar* II. Oc. *In Oriente P. C.*		*Constantius Mediolani, tum Romæ. Postea Mediol. unde rediit Sirmium. Vide notas ad Or. IV.*	*Oratio III.* Πρεσβευτικός. *Oratio IV.* Εἰς τὸν αὐτοκράτ. Κωνστάντιον.
CCCLVIII.	*Decianus, &* Oc. *Cerealis.* Oc. *In Oriente post C.*		*Constantius Sirmii. Liberius restituitur. Vide notas ad Or. IV.*	

INDEX CHRONOLOGICUS.

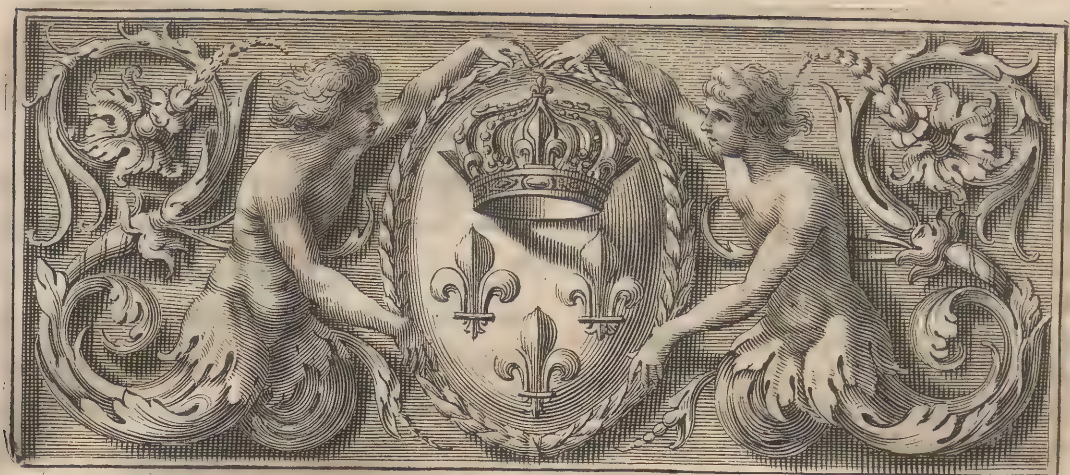
An. æræ vulg.	Consules.		Præfecti Urbi Constantinopolitanæ.	Res memorabiles.	Orationes Themistii.
CCCLIX.	*Fl. Eusebius, &* *Hypatius.* *In Oriente post C.*	*Oc.* *Oc.*	*Honoratus.*	*Constantius Sirmii. Gratianus nascitur.*	
CCCLX.	*Constantius A.* X. *& Julian. Cæsar 3.*	*Or.* *Oc.*		*Constantius C P. tum in expedit. adversus Persas.*	
CCCLXI.	*Taurus, &* *Florentius.*	*Oc.* *Oc.*		*Constantius obit.*	
CCCLXII.	*Mamertinus, &* *Nevitta.* *In Occid. post C.*	*Or.* *Or.*	*Themistius, ut refert Suidas.*		
CCCLXIII.	*Julianus A.* IV. *& Sallustius.*	*Or.* *Oc.*		*Julianus moritur* VI. *Kal. Jul.*	
CCCLXIV.	*Jovianus A. &* *Varronianus.* *In Occidente post Consulatum.*	*Or.* *Or.*	*Jovinus sub Valente.*	*Jovianus moritur.*	*Oratio V.* Ὑπατικός. *Oratio VI.* Φιλάδελφοι, *sub finem anni, mense Decembri.*
CCCLXV.	*Valentinianus, &* *Valens.*	*Oc.* *Or.*	*Cæsarius, alius a Cæsario C. R. P. fratre Gregorii Naz.* *Clearchus, Nonis Aug.*		
CCCLXVI.	*Gratianus, &* *Dagalaïphus.* *In Oriente post Consulatum.*	*Oc.* *Oc.*	*Clearchus.*	*Procopius victus Valentinianus Galates Valentis F. nascitur. Vide notas ad Or. IX.*	
CCCLXVII.	*Lupicinus, &* *Fl. Jovinus.*	*Or.* *Oc.*	*Clearchus.*	*Valens propter Gotthic. bellum Marcianopoli. Gratianus creatur Aug.*	*Oratio VII.* Περὶ τῶν ἠτυχηκότων.
CCCLXVIII.	*Valentinianus* II. *& Valens* II. *AA.*	*Oc.* *Or.*	*Themistius, ut refert Palladas in Anthol. Sophron. ex ep. 18. Greg. Naz.*	*Valens Marcianopoli. Secundus annus belli Gotthici.*	*Oratio VIII.* Πενταετηρικός.
CCCLXIX.	*Valentinianus NB.* *& Victor.* *Vide notas ad Orat. IX.*	*Or.* *Or.*	*Modestus.*	*Valens Marcianopoli. Tertius annus belli Gotthici. Facta pax cum Athanarico. Vide Orat. X.*	*Oratio IX.* Οὐαλεντινιανῷ νέῳ.
CCCLXX.	*Valentinianus, &* *Valens AA.* III.	*Oc.* *Or.*	*Clearchus.*	*Valens Constantinopoli.*	*Oratio X.* Ἐπὶ τῆς εἰρήνης.
CCCLXXI.	*Gratianus A. &* *Probus.* *In Oriente post C.*	*Oc.* *Oc.*	*Modestus.*		
CCCLXXII.	*Modestus, &* *Arintheus.* *In Occidente post C.*	*Or.* *Or.*	*Clearchus. Vide notas in Orat. XI.*		

An. æræ vulg.	Consules.	Præfecti Urbi Constantinopolitanæ.	Res memorabiles.	Orationes Themistii.
CCCLXXIII.	*Valentinianus, &* Oc. *Valens A A.* IV. Or.		*Valens Constantinopoli.*	*Oratio XI.* Δεκετηρικός.
CCCLXXIV.	*Gratianus A.* III. Oc. *& Equitius.* Oc. *In Oriente post Cons.*			*Oratio XII.* *Hoc fortasse tempore dicta est.*
CCCLXXV.	*In Oriente post Consulatum.* *In Occidente post C.*	*Vindalonianus Magnus.*	*Valens Antiochiæ. Gratianus Treviris.*	
CCCLXXVI.	*Valens V. &* Or. *Valentin. Jun. A A.* Oc.		*Valens Antiochiæ. Orat. XIII. Gratianus Treviris. Valerianus Jun. ab exercitu levatus Aug.* x. *Kal. Dec. ann. sup.*	
CCCLXXVII.	*Gratianus A.* IV. Oc. *Merobaudes.* Or. *In Oriente post C.*		*Gratianus Treviris, tum Romæ.*	*Oratio XIII.* Ερωτικός.
CCCLXXVIII.	*Valens* VI. *&* Or. *Valentin.* II. *A A.* Oc.		*Gratianus Treviris. Valens obit.*	
CCCLXXIX.	*Ausonius, &* Oc. *Olybrius.* Or.	*Pancratius.*	*Theodosius eligitur Imp.* XIV. *Kal. Febr.*	*Oratio XIV.* Πρεσβευτικός.
CCCLXXX.	*Gratianus V. &* Oc. *Theodosius A A.* Or.	*Restitutus.*	*Theodosius Thessalonicæ. Gratianus Treviris.*	
CCCLXXXI.	*Eucherius, &* Or. *Syagrius.* Oc. *Vide notas ad Orationem XVI.*	*Pancratius.*	*Theodosius CP. Athanaricus moritur CP.* VIII. *Cal. Febr.*	*Oratio XV.* *De Regia virtute.*
CCCLXXXII.	*Antonius, &* Or. *Syagrius* II. Oc.	*Pancratius.* *Clearchus.*	*Theodosius Constantinopoli.*	
CCCLXXXIII.	*Merobaudes* II. Oc. *& Saturninus.* Or.	*Clearchus.*	*Arcadius creatur Aug.* XVI. *Kal. Febr. Gratianus interficitur* VIII. *Kal. Sept.*	*Oratio XVI.* Υπὲρ Σατουρνίνου.
CCCLXXXIV.	*Richomer, &* Or. *Clearchus.* Or. *In Occidente post Consulatum.*	*Clearchus, usque ad Kal. Sept. Themistius, a Kal. Sept. Vide notas ad Orat. XVII.*	*Honorius nascitur* v. *Id. Septembris.*	*Oratio XVII.* Επὶ τῆς πολιαρχίας, *circa Kal. Sept.* *Oratio XVIII.* Περὶ φιληκοΐας. *ante* v. *Id. Sept.*
CCCLXXXV.	*Arcadius A.* Or. *& Bauto.* Oc.	*Constantianus, ut quidam volunt.*		*Oratio XIX.* Επὶ φιλανθρ. Θεοδοσίου.
CCCLXXXVI.	*Honorius NB. P.* Or. *& Evodius.* Oc.	*Nebridius.*	*Flaccilla moritur.*	

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ
ΠΑΝΗΓΥΡΙΚΟΙ ΛΟΓΟΙ.
THEMISTII
ORATIONES PANEGYRICÆ.

ΠΕΡΙ ΦΙΛΑΝΘΡΩΠΙΑΣ
Η
ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΣ
ΛΟΓΟΣ Α'.

Οὗτος εἴρηται ἐν Ἀγκύρᾳ τῆς Γαλατίας, ὅτε πρῶτον συνέτυχε τῷ βασιλεῖ, νέος ὢν ἔτι· διόπερ οὐδὲ πάνυ κρατεῖ τῆς ἰδέας.

A Νῦν σοι πρῶτον εἰσέρχεται λόγος, ὦ βασιλεῦ, ἐλεύθερός τε καὶ ἀψευδὴς ἐπαινέτης· καὶ ῥῆμα οὐδὲ σμικρὸν ἑκὼν εἶναι προέροιτ' ἄν, οὗ τὰς εὐθύνας οὐχ ἕξει δοῦναι φιλοσοφία. διόπερ ἀναγκαῖον αὐτῷ μόνα ἃ τεθαύμακεν ἐπαινέσαι· τεθαύμακε δέ σου μᾶλλον ἓν ἀγαθὸν τῆς ψυχῆς, ἢ σύμπαντα ἅμα τὰ κτήματα· οἱ δὲ πολλοὶ ἐπαινέται ἐκεῖνα μᾶλλον ὁρῶσί τε, καὶ ᾄδουσιν ἐν τοῖς λό-

DE HUMANITATE
SIVE
CONSTANTIVS
ORATIO I.

Hæc Oratio dicta est Ancyræ in Galatia, quando primùm Imperatorem adiit, cùm adhuc iuuenis esset. Ideo dicendi characterem non prorsus obtinet.

Nunc ad te primùm adire incipit, Imperator, libera in laudando, miniméque mendax oratio: quæ ne perexiguum quidem verbum sponte sua proferat, cujus rationem reddere philosophia non possit. Quocirca necessitate quadam hoc sibi præscriptum habet, vt ea, quæ admiratur, sola collaudet. Admiratur autem vnum in te, præ cæteris collatis simul possessionibus, animi bonum. At plerique laudatores ista magis respiciunt, & orationibus celebrant

suis; amplitudinem imperij, subiectorum sibi populorum multitudinem, inuictas armatorum acies, equitum turmas, affluentem copiis omnibus apparatum, & armorum incredibilia munimenta: tum dracones subtilibus ex pannis confectos, qui deauratis contis in altum sublati, ventóque distenti, quatiuntur. Qui autem elegantiores sunt ex illis oratores, propiùs ad illa, quæ tibi propria sunt, accedentes, coronam celebrare aggrediuntur ipsam, & chlamydem, ac perfectè elaboratum cingulum, nec non radiantis tunicæ splendores. Rursus alij velut attingere te magis videntur, qui armatam tuam choream, ac leues in prægraui armatura saltationes, tum flexuosas in equis decursiones describunt: ac sic affectum ad perpetiendos labores habitum corporis à tertia vsque Imperatorum stirpe propagati meritò prædicant.

Verùm illi fortasse nesciunt, Imperatorem omnem parum admodum in manibus, totóque corpore virium habere ad principatum retinendum, si eæ cum animi robore comparentur. Quod si quis perspicere potuerit: is demum verum Imperatorem poterit discernere, ac te, non tua mirari. Atqui etiam illi vti consentaneum est, affici videntur. Est enim omnino res ad intuendum difficilior anima, quàm corpus: siquidem plurium oculis statim ad videndum istud expositum est: illam nemo est qui possit attingere. Porrò quæ Imperatori circumfusa sunt, vt varia sunt, & oculis iucunda & amabilia, ab interiorum contemplatione magis excludunt. Quemadmodum sancti cuiuspiam templi vestibulum ex pretioso aliquo lapide structum, picturaque decoratum, dum spectantium oculos in se conuertit, ac detinet, sæpe illos ab explorandis adytis abducit. Verùm si quis etiam ibi cordatus, ac religiosus est, ad ipsa penetralia gestit animo: vulgus autem interim extra manet, atque externa templi specie, ornatúque pascitur. Quòd si nondum hoc, quod dico, perspicuè cognoscitur: age, copiosiorem quandam illustrioris exempli lucem adhibeamus.

Deúmne, cuius hæc vniuersa opera sunt, ac fœtus, perinde est ipsum facile, ac quæ ab eo sunt facta, cognitione percipere? An potiùs ad ista quidem oculos initio nobis est natura fabricata: licét-

A γοις, τῆς τε ἀρχῆς τὸ πλῆθος, καὶ τῶν ὑπηκόων τὸν ἀριθμόν, καὶ φάλαγγας ὁπλιτῶν ἀμάχους, καὶ ἱππικὰς ἴλας, καὶ παρασκευῆς πολλήν τινα πλοῦτον, καὶ ὅπλων ἀμήχανα φράγματα, καὶ δράκοντας λεπτῶν ὑφασμάτων, μετεώρους ἐκ περιχρύσων καμάκων, ὑπὸ τοῦ πνεύματος μεσουμένους τε, καὶ δονουμένους. ὅσοι δὲ αὐτῶν κομψότεροι, μᾶλλόν τοι προσίασιν ἐγγυτέρω, στεφάνου τε ἁπτόμενοι, καὶ χλαμύδος, καὶ ζώνης ἀκηράτου, καὶ χιτῶνος μαρμαρυγῶν. οἱ δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον οἷ ἤδη σου θιγγάνειν δοκοῦσιν, οἱ τὴν ἐνόπλιον χορείαν διεξιόντες, καὶ τὰ κοῦφα
B ἐν πολλῷ σιδήρῳ σκιρτήματα, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἵππων ἐξελιγμούς· καὶ ἐξυμνοῦσιν εἰκότως σῶμα οὕτω διακείμενον πρὸς τοὺς πόνους ἐκ τριγονίας βασιλικῆς.

Ἀλλ' οὗτοι μὲν ἴσως ἀγνοοῦσιν, ὡς βασιλεὺς ἅπας χερσί τε, καὶ ξύμπαντι τῷ σώματι σμικρὰ ἄττα δύναται εἰς τὸ κατέχειν τὴν ἀρχήν, πρὸς τὴν ῥώμην τῆς διανοίας. ὅστις δὲ ἐκείνην οἷός τέ ἐστιν ἰδεῖν, οὗτός ἐστιν ὁ δυνάμενος διϊδεῖν τὸν ἀληθινὸν βασιλέα, καί σε, οὐ τὰ [σὰ] θαυμάσαι.
C πάσχουσι δὲ δὴ κἀκεῖνοι ἐοικότα. ἔστι μὲν γὰρ καὶ ἁπλῶς σώματος ψυχὴ δυσφανέστερόν τι χρῆμα. τὰ γὰρ τῶν πλειόνων ὄμματα ἐκεῖνο μὲν εὐθέως ὁρᾷ, τῆς δὲ οὐκ ἔχει λαβέσθαι. τῷ δὲ βασιλεῖ τὰ ἔξωθεν περικείμενα, ποικίλα τε ὄντα, καὶ ἀγαπητὰ τοῖς ὀφθαλμοῖς, μᾶλλον ἐκκρούει τῶν ἐνδοτέρω τὴν θέαν. ὥσπερ, οἶμαι, νεώ τινος ἁγίου προπύλαια τετιμημένα ἐκ πολυτελοῦς τινος λίθου τε, καὶ γραφῆς, πρὸς ἑαυτὰ ἐπιστρέφοντά τε, καὶ ἀσχολοῦντα τοὺς θεατάς, πολλάκις ἀφαιρεῖται τῶν ἀνακτόρων τὴν ἐποψίαν.
D ἀλλὰ κἀκεῖσε ὁ μὲν ἔμφρων, οἶμαι, καὶ εὐσεβής, ἄχρι τῶν ἀδύτων ἵεται· οἱ δὲ πολλοὶ ἔξω μένουσιν, ὑπὸ τοῦ κόσμου τοῦ περὶ τὸν νεὼν βουκολούμενοι. εἰ δὲ οὔπω δῆλον ὃ λέγω, πλέον φῶς ἀψώμεθα τῷ λόγῳ ἔκ ποθεν, οἶμαι, λαμπροτέρου παραδείγματος.

Τὸν θεόν, οὗ τάδε πάντα ἔργα τε, καὶ γεννήματα, ἆρα ὁμοίως εὐπετὲς καταμαθεῖν αὐτόν τε καὶ τὰ ποιήματα; ἢ πρὸς ταῦτα μὲν ἡ φύσις ὄμματα ἐξ ἀρχῆς ἐτεκτήνατο,

καὶ παρέσιν εὖ γινομένοις ὁρᾷν ἥλιόν τε, καὶ σελήνην, καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα, καὶ τὸν ξύμπαντα οὐρανόν· ἐκεῖνον δὲ κατιδεῖν ἀγαπητόν, ὅτῳ καὶ εἰς χρόνον ἐξ αὐτῶν ἐκείνου ἐφίκοιτο;

Ἀλλ' ἐπειδὴ εὖ ποιῶν ὁ λόγος εἰκόνι προσωρμίσατο πάνυ οἰκείᾳ τε, καὶ παγκάλῃ, φέρε ἐπὶ ταύτης ὀχούμενοι, καὶ τὸ λοιπὸν συμπεραίνοιμεν. ὥσπερ ἄν, οἶμαι, τὴν θεοῦ φύσιν τὰ ποιήματα ἐπιδείκνυσιν, οὕτως φαίνουσιν αἱ πράξεις βασιλικὴν ἀρετὴν τοῖς δυναμένοις ἐκ τῶν ἔργων πρὸς τὸν ἐργαζόμενον ποδηγεῖσθαι· ποῖ δῆτα οὖν ἡμᾶς ἐκφέρει τὰ ἔργα, καὶ ποίαν ἐπιδείκνυσιν ἀτραπόν; οὔτι που δύσβατόν γε τινά, καὶ ἐπίσκιον, εἰς οἵας οἱ πολλοὶ τῶν τυράννων, ὥσπερ φωλεούς, καταδύονται· ἀλλ' εὐρεῖάν τε, καὶ ἴχνη τηλαυγῆ διασῴζουσαν· οὐδὲ ἐπ' ἄγριόν τι, καὶ χαλεπὸν ζῷον ἐξάγουσαν, ἄρκτον, ἢ κάπρον, ἢ λέοντα· ἀλλ' ἐπὶ τὸ πάντων εὐκολώτατόν τε, καὶ ἡμερώτατον, θείας τε ὄντως δή τινος, καὶ ἀτύφου μοίρας φύσει μετέχον, ζῷον οὐράνιον, ἐκεῖθεν δοθὲν τοῖς τῇδε εἰς ἐπιμέλειαν. πρὶν δὲ ἄρξασθαι ἰχνηλατεῖν, συγχωρήσωμεν ὑπὲρ αὐτοῦ κήρυγμά τι κηρύξαι τῷ λόγῳ.

Ἄνδρες ὁπόσοι τοῖς αὐτοῖς οἴαξι κυβερνᾶσθε, εἰ μέν τι καὶ σμικρὸν φενακίζοντα ἐξεύροιτε· λοιδορεῖν τε, καὶ ἀπωθεῖσθαι, καὶ ἐκβάλλειν φιλοσοφίας, ὡς οὔτε ὅσια δρῶντα, οὔτε ξύμφωνα τοῖς ἐκείνης νόμοις. Εἰ δὲ ὅσα ἐπαινέσεται, τοσάδε καὶ ἀληθεύσεται· μή τι πρὸς αὐτὸν δυσχεραίνειν, μηδὲ οἴεσθαι κόλακα ἀντ' ἐπαινέτου· ὡς κολακείας μὲν οὐκ ἔσθ' ὅ, τι δυσμενέστερον ἀληθείᾳ· ὁ δὲ ἔπαινος μαρτύριόν ἐστιν ἀρετῆς· μαρτυρεῖ δὲ ἕκαστος καλῶς ἃ γινώσκει. ὥσπερ οὖν τῶν ἄλλων ἑκάστου μάρτυς ἀγαθὸς ὁ ἐπιστάμενος, οὕτω καὶ ἀρετῆς οἱ ταύτην εἰδότες. ξυνήκατε οὖν ὃ ξυντέθεικεν ὁ λόγος, μόνους εἶναι τοὺς φιλοσόφους μάρτυρας ἀρετῆς. ἀλλ' οὖν ἡμῖν τῷ κηρύγματι καὶ τάδε προσκείσθω, ὦ ἄνθρωποι, κἀκεῖνο ἔτι γινώσκειν, ὅτι τὰς ὑμετέρας φωνάς, ὅσας ποιεῖσθε περὶ βασιλέως ἑκάστοτε, ἐν ἀγοραῖς, ἐν θεάτροις, ἐν οἰκίαις, ἐν βαλανείοις, πλέον-

A que nobis, ſi bene conſtituti ſumus, Solem, Lunam, cæteráque ſidera, ac totum adeo cælum intueri: illum verò qui ſic contemplari poterit, vt per res iſtas ab eo conditas, longo poſt tempore ipſum aſſequatur, benè is ſecum agi putet?

Verùm quoniam percommodè cecidit, vt ad maximè aptam, præclarámque rei propoſitæ ſimilitudinem lapſa ſit oratio noſtra: age, huic incumbentes, reliqua pertexamus. Quamadmodum igitur Dei naturam eius opera demonſtrant: ita regiam virtutem facta ipſa declarant iis, qui ad auctorem deduci per opera ipſa poſſunt. Quô nos itaque opera promo- B uent? & cuiuſmodi viam oſtendunt? Non acceſſu profectò difficilem, nec tenebris opacam: quales ſunt tyrannorum complurium, qui in eas, velut in ſpecus ac receſſus, abdunt ſeſe: ſed ſpatioſam, & apertè conſpicua veſtigia retinentem: quæ non ad efferam, ac truculentam nos beluam deducit, velut vrſum, aut aprum, aut leonem; ſed ad omnium facillimum, & mitiſſimum, & diuinæ reuera cuiuſdam, atque ab omni arrogantia vacuæ ſortis naturâ ſuâ particeps animal cæleſte, quod in terra degentibus illinc ideo datum eſt, vt eorum curam ſuſciperet. Sed antequam illud indagare, & eius inſiſte- C re veſtigiis aggredior, quoddam velut de ipſo præconium facere permittam orationi meæ.

Vos omnes obteſtor, quos eadem gubernacula moderantur, vt ſi illam aliqua in re, vel minima, vobis imponere deprehendatis, conuiciis inſectemini, ac repellatis, déque philoſophiæ profeſſione procul exturbetis, tanquam minimè iuſta, & illius legibus conſentanea facientem. Sin quoties laudauerit, toties verum dicat: nolite huic ſuccenſere, neque aſſentatricem potius quàm laudatricem arbitrari. Nam aſſentatione nihil veritati eſt inimicius. Laus autem teſti- D monium eſt virtutis. Porrò quæ quiſque nouit, de iis rectè teſtimonium dicit. Vt igitur cuiuſlibet cęteris in rebus teſtis idoneus eſt, qui illam nouit: ita virtutis, qui eam cognoſcit. Iam, opinor, intelligitis quod oratione meâ confectum eſt, ſolos virtutis teſtes eſſe philoſophos. Verùm ad noſtrum præconium illud inſuper accedat velim (Auditores) vt hoc ſciatis: veſtras omnium voces, quas de Imperatore identidem emittitis, in foro, in theatris, in ædibus, in balneis, naui-

gantes, ambulantes, otiosi, opus exercentes; eas, inquam, omnes in vnum collegisse orationem meam, & collatitium ex iis quoddam munus confecisse. Hæc igitur ipsa cum animis vestris reputantes audietis, quæ mutuis in colloquiis familiariter inter vos agitare soletis. Quare si falsa dicitis, falsa etiam audietis: sin vera, vobis vtique vestra reddemus. Atqui vera profectò dicitis. Nec enim mentientes ista diceretis. Hanc itaque vocem attentè considerate, vtrum pro vestrâ eam agnoscatis.

Excellentem in Imperatore virtutem quandam prædicatis inter vos, & canitis. Quod sit nomen virtutis illius exponam. Sed statim acclamabitis, scio, quicumque hîc adestis, & dimidiatum adhuc vocabulum è labris meis rapietis.

Quanquam prædixi vobis illud è vobis collegisse me, neque meum inuentum facere. Huiusmodi ergo vocabulum perpusillum quidem est, nec multarum syllabarum. Ego verò, tanquam nummum, illud reddam, vi nominis vsuræ instar adiunctâ.

Equidem sic existimo, humanitate præditum imperatorem perfectè esse virtutem rei propriam adeptum: nec ad integram illi laudem omnino quidquam deesse. Sic enim, obsecro vos, orationem meam assectamini. Videtúrne vobis, humanitate ornati hominis id esse, iniuriam facere hominibus, ac nocere, tanquam illos oderit? an hoc potiùs ridiculum sit arbitrari? Ergo in huiusmodi rebus necesse est eundem illum esse iustum. Quid deinde? Num libidine, & intemperantiâ ferri in homines, & petulanter iis insultare humanitate homo præditus volet? ac non potiùs minimè omnium ita se geret? Quî enim aliter nomini isti respondere posset? Igitur etiam illi temperantiam inesse res ipsa testatur. Vtrum porrò qui quippiam diligit, & summo habet in pretio, idipsum perdere aggredienti permittet hosti? an repugnabit magis pro virili, & iniuriam propulsabit? Ecquis igitur fortis vir appellari dignior est? Vtrum verò qui aliorum propulsat iras, is ipse per iracundiam suos amores eat perditum? aut non potiùs illud humanitatis maximè proprium est, ab ira minimè superari? Mansuetum porrò, & æquitate temperatum, ac suaue, quidnam aliud iure nominetur? Videtis igitur

A τες, ὁδοιποροῦντες, σχολὴν ἄγοντες, ἐργαζόμενοι, ταύτας ἁπάσας συλλέξας ὁ λόγος ἡμέτερος ξυντέθεικεν ἔρανον· καὶ ταῦτα ξὺν νῷ ἀκούσεσθε παρ᾽ ἡμῶν, ὅσα λέγετε εἰκῇ πρὸς ἀλλήλους. εἰ μὲν οὖν ψευδῆ λέγετε, ψευδῆ καὶ ἀκούσεσθε· εἰ δὲ ἀληθῆ, τά γε ὑμέτερα ὑμῖν ἀποδώσομεν. λέγετε δὲ ἀληθῆ· οὐ γὰρ ἂν ταῦτα ἐλέγετε ψευδόμενοι. ἀθρεῖτε δὴ ταύτην τὴν φωνὴν εἰ γνωριεῖτε ὡς ὑμετέραν.

Ὑμνεῖτέ που, καὶ ᾄδετε πρὸς ἀλλήλους ἀρετήν τινα ἐξαίρετον βασιλέως. εἴπω B τοὔνομα τῆς ἀρετῆς. ἀλλ᾽ εὖ οἶδα ὅτι βοήσεσθε οἱ παρόντες, καὶ τοὔνομα ἔτι κολοβὸν ἀφαρπάσετέ μοι τῶν χειλῶν.

Καίτοι προεῖπον ὑμῖν, ὅτι παρ᾽ ὑμῶν αὐτὸ ξυνελεξάμην, καὶ οὐκ ἐμαυτοῦ ποιοῦμαι εὕρεμα εἶναι. τὸ μὲν οὖν ῥῆμα ὑμέτερον, πάνυ δή τι σμικρὸν, καὶ οὐκ ἐν πολλαῖς ταῖς συλλαβαῖς· ἐγὼ δὲ ὥσπερ νόμισμα ἀποδώσω, προσθεὶς τὴν δύναμιν τοῦ ὀνόματος, ὥσπερ τόκον.

Ἐγὼ νομίζω τὸν φιλάνθρωπον βασιλέα τέλειον εἶναι τῆς τοῦ πράγματος ἀρετῆς, καὶ C οὐκ ἔσθ᾽ ὅ, τι προσδεῖν αὐτῷ εἰς ὁλόκληρον εὐφημίαν. ἕπεσθε γὰρ ὧδε τῷ λόγῳ. φαίνεται ὑμῖν φιλανθρώπου ἀνδρὸς εἶναι, ἀδικεῖν τε, καὶ βλάπτειν ἀνθρώπους, καὶ ἐπιβουλεύειν, καὶ ταὐτόν τι ἐργάζεσθαι καθάπερ μισοῦντα; ἢ τοῦτο καὶ γελοῖον ὑπολαμβάνειν; οὐκοῦν ἐν τῷ τοιῷδε αὐτὸν ἀνάγκη καὶ δίκαιον εἶναι. τί δαί; ἀκολασταίνειν εἰς ἀνθρώπους, ἢ ἐξυβρίζειν, μῶν ἐθελήσειεν ἂν ὁ φιλάνθρωπος; ἢ πάντων ἥκιστα; πῶς γὰρ ἂν τοὔνομα ἀληθεύοι; οὐκοῦν τόδε γε αὖ πάλιν σωφροσύνην αὐτῷ μαρτυρεῖ. ἀλλ᾽ D ἆρα ὁ φιλῶν τι, καὶ περὶ πλείστου ποιούμενος, προοῖτο ἂν αὐτὸ πολεμίῳ διαφθεῖραι ἐπιχειροῦντι, ἢ διαμάχοιτο ἂν παντὶ σθένει, καὶ εἴργοι τὴν λώβην; τῷ οὖν ἀνδρείῳ μᾶλλον, καλεῖσθαι προσήκει; πότερον δ᾽ ὁ τὰς τῶν ἄλλων ὀργὰς ἀπερύκων, αὐτὸς ἂν ὑπ᾽ ὀργῆς ἀπολλύοι τὰ παιδικά; ἢ μάλιστα φιλανθρωπίας, θυμοῦ μὴ ἡττᾶσθαι; τὸ δὲ δὴ πρᾶον, καὶ τὸ ἐπιεικὲς, καὶ τὸ ἥμερον, τί ἂν ἄλλο ἐν δίκῃ καλοῖτο; ὁρᾶτε οὖν ὅτι

τὸ σμικρὸν ἐκεῖνο ῥῆμα διακρούοντί μοι, ἅπας ὁ τῆς ἀρετῆς ἑσμὸς ὑποφθέγγεται; μᾶλλον δὲ καθ' αὐτὸν ὁ λόγος βαδίζει, καὶ οὐκ ἐπερείδεται βασιλεῖ, τοῦ προελθεῖν ἀσφαλέστερον. ὅταν γὰρ ἔχῃ τὴν βασιλέως ψυχὴν, καὶ ἅπαντα ὁμοῦ τὰ ἀγαθὰ συνειληφότα δείκνυται, τότε ἐπιδείκνυσι φιλανθρωπίαν τοιαύτην. ἢ γὰρ οὐ τοσοῦτον μὲν πλεονεξίας ἀφέστηκεν, ὁπόσον καὶ χαλεπότητος; τοσοῦτον δὲ ὕβρεως, ὁπόσον καὶ ἀγριότητος; ἀκολασίαν δὲ μὴ καὶ τοὔνομα αὐτὸ λυποῦμεν λέγοντες; οὐ γὰρ ἐν τῇ τρυφῇ ἡγεῖται τὸ μακάριον, ἀλλ' ἐν τῷ τὰ κάλλιστα πράττειν· καὶ δορυφορεῖται τὴν ψυχὴν μᾶλλον τῷ λογισμῷ, ἢ τὸ σῶμα τοῖς ὑπασπισταῖς· ὡς ὑπὸ μηδενὸς ἐπιβουλεύεσθαι πάθους. ἐπίσταται γὰρ, οἶμαι, καλῶς, ὅτι πρῶτον ἀρκτέον αὐτοῦ τῷ βουλομένῳ τῶν ἄλλων ἄρχειν· καὶ γὰρ αἰσχρὸν ὑπολαμβάνειν τοῖς μὲν Ὀλυμπίασιν ἀθληταῖς εὖ μάλα φυλάττειν αὐτοῖς καὶ διαίτῃ, καὶ γυμνασίοις· τὸν δὲ τῆς οἰκουμένης ἀγωνιστὴν ἀφύλακτον ἐκκεῖσθαι ταῖς ἡδοναῖς. ἀλλ' ὅμως τούτων ἁπάντων αὐτῷ χορηγὸν εὑρίσκω τὴν ξύμφυτον φιλανθρωπίαν. τὸ δὲ αἴτιον μανθάνοιτε ἄν μοι.

Ἔστι δὲ, οἶμαι, καθάπερ ἀνθρώπου φαμὲν ἑτέραν ἀρετὴν, ἑτέραν δὲ κυνῶν, ἑτέραν δὲ καὶ ἵππων· οὕτω καὶ βασιλέως ἴδιος, καὶ βασιλικὴ παρὰ τὰς ἄλλας· εἰς ἣν ξυνδοῦνται καὶ αἱ λοιπαὶ, ὥσπερ εἰς μίαν κορυφὴν ἀνημμέναι. ἐπεὶ εἴ γε ἐπισκοποῖμεν καθ' ἑαυτὴν ἀκριβῶς, οἷον νόμισμα μεταστρέφοντες, οὐχ οὕτως ἐμφαίνουσαν εὑρήσομεν τὸν βασιλικὸν χαρακτῆρα, οἷον τὴν καλουμένην ἀνδρείαν. δεῖ μὲν γὰρ ὑπάρχειν βασιλεῖ· καὶ γὰρ καὶ τὰ ἀγαθὰ πάντα. ἀλλ' ὅμως εἰ μόνης θιγγάνοις, οὐκ ἔχει τύπον βασιλικόν· ἀλλὰ στρατιωτικὸν, ἢ στρατηγικὸν αὐτῇ μᾶλλον ἐνσεσημασμένον θεάσῃ. καὶ ταξιάρχου, καὶ λοχαγοῦ ἔπαινος μέγας, ὑπὲρ τοὺς πολλοὺς ἀνδρεῖον εἶναι. τί δὲ καρτερία; τί δὲ ἐγκράτεια; οὐκ

A quemadmodum exiguum illud vocabulum pulsanti, & excutienti mihi totum virtutum examen respondeat. Immo verò suum cursum tenet oratio nostra; nec in Imperatore iccirco nititur, vt maiori cum securitate procedat. Cùm enim animam Imperatoris habet, eámque bona simul omnia complexam esse demonstrat, tunc eiusmodi ostendit humanitatem. Etenim nonne tantum ab cupiditate, quantum ab morum asperitate distat? tantum etiam à petulantia, quantum ab agresti diritate? Nam intemperantiam si vel nominemus, an non vox ipsa contristabit? Quippe non in fruendis B deliciis beatitudinem constituit, sed in præclaris quibusque exercendis actionibus. tum verò animum, ratione magis, quàm corpus satellitum stipatu protegit: vt nullius perturbationis insidiis capiatur. Hoc enim præclarè nouit, opinor, qui aliis imperare velit, eum sibi imperare primùm oportere: ac turpe esse, certaminum Olympicorum cupidis athletis diligenter ea omnia seruanda putare, quæ de victus, & exercitationis ratione præscripta sunt: orbis verò terrarum pugilem quendam, voluptatibus sese, omni præsidio & custodia nudatum, permittere. Verumtamen om- C nia hæc ipsi ab ingenitâ benignitate suppeditata esse reperio. quanam id verò de causâ fiat intelligere ex eo poteritis.

Mea quidem hæc sententia est: quemadmodum aliam dicimus hominis esse virtutem, aliam canum, aliam equorum; ita regis propriam aliquam esse, veréque præ ceteris regiam: in quam conueniunt, colligantúrque reliquæ, velut in vnum caput, ac summam redactæ. Etenim si vnamquamque per sese accuratiùs explorare velimus, tanquam nummum inuertentes: nullam aliam inueniemus, quæ regium chara- D cterem tam expressum referat, velut si eam spectemus, quæ fortitudo nominatur. Hanc enim regi oportet inesse, quemadmodum & bona omnia. Verumtamen si illam solam contractes, regiam figuram non habet. sed militarem potius, vel ducis exercitus propriam insculptam videbis. Tum verò centurionis, & manipuli ductoris magna ista laus est, maiori, quàm plerique, fortitudine esse præditum. Quid dicam de patientia? quid de temperantia?

Nonne priuatorum propriæ ſunt rectæ illæ affectiones animorum? Neque verò dubito, quin tantis præconiis celebrata illa iuſtitia regis ſit præſtantiſſima poſſeſſio. Quid enim eſt homine iuſto, qui in multis iniurius poſſit eſſe diuinius? Quod ipſum de temperantia quoque iure dixerim. Nam quæ poteſt vtilitas ex minimè libero principe proficiſci, hoc eſt tyranno? Qui eodem tempore dominatur aliis, quo perturbationum animi ſui ſeruituti ſe ſubiicit. Nihilominus huiuſmodi quiddam in illis omnibus deprehendiſſe mihi videor: vt earum quælibet per ſe conſiderata commune quoddam eſſe videatur hominis ornamentum: regis verò proprium eatenus eſſe, ſi eam humanitas ac benignitas obſignet. Quod itidem vſuuenit, vt cùm aurum ſolam & ſimplicem auri pulcritudinem oſtentans, inducta Dei figura in diuinam conformat imaginem.

Prodeat verò nobis Homerus in medium, ac quàm pulcra & præclara res ſit humanitas, ſententiâ ſuâ teſtetur.

Haud cuiuſquam adeo ſpecies mihi viſa decora eſt.
Nec veneranda æquè: regis micat inſtar in illo.

Sic enim exiſtimo, propriam vnicuique, & eius naturæ conſentaneam, virtutis, ſi inſit ipſa, vtilem eſſe formam: ſin ea deſit, ingens ex eo detrimentum conſequi. Etenim quid in ea re magnificum eſt, ſi manſuetus eſt agricola, vel ſutor? aut quid eius manſuetudo commodi populo eſt allatura, qui vix notus eſt viciniæ? Nonne ridiculum eſt, teſtimonium humanitatis textori perhibere, vel fabro miſeræ ædiculæ poſſeſſori, ac propter aſſiduitatem laboris & operæ, rarò foras prodeunti? Enimuero, malum ſibi arceſſet iſte, niſi circunſpectus mitiſque ſit. Verùm quando ſerenum, ac placidum habet aſpectum ille

Qui populos regit, & curas tot pectore verſat,

ea demum communis eſt omnium, ac publica felicitas. Non ideo vota nauclerus, aut negotiator facit, vt tranquillum ſit Chalcidicum fretum. Quotus enim quiſque mortalium vel illud nauigat, vel ſpectatum eo ſe confert? At Helleſpontum, & Ægæum, aut Ionium pacatum optat potiùs; quæ

A ἰδιωτικαί τινες εὐεξίαι ψυχῆς; Φημὶ δὲ ἔγωγε καὶ τὴν πολυύμνητον δικαιοσύνην κτῆμα μὲν εἶναι κάλλιστον βασιλεῖ· τί γὰρ θειότερον δικαίου πολλὰ ἀδικεῖν δυναμένου; καὶ σωφροσύνην γε αὖ παραπλησίως· τί γὰρ ὄφελος ἄρχοντος μὴ ἐλευθέρου; τοῦτο δέ ἐστιν ὁ τύραννος, ὃς ἅμα τε τῶν ἄλλων κρατεῖ, καὶ δοῦλον ἑαυτὸν τοῖς πάθεσι παραδίδωσιν. ἀλλ' ὅμως ταύταις ἁπάσαις τιόν δε εἶναί μοι δοκεῖ· ἑκάστη μὲν γὰρ αὐτῶν ἰδίᾳ σκοποῦντι κοινός τις ἀνθρωπικὸς εἶναι κόσμος· βασι-
B λικὸς δὲ γίνεσθαι τηνικαῦτα, ἡνίκα ἂν αὐτὴν ἐπισφραγίζηται φιλανθρωπία. καθάπερ, οἶμαι, χρυσὸν, ψιλὸν τέως τὸ χρυσοῦ κάλλος ἐνδεικνύντα, θεοῦ τύπος ἐγγλυφόμενος ἐμόρφωσεν εἰς θείαν εἰκόνα.

Ἡκέτω δ' ἡμῖν Ὅμηρος εἰς τὸν λόγον, καὶ λεγέτω περὶ φιλανθρωπίας, ὅτι καλὸν χρῆμα.

Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼ οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,
Οὐδ' οὕτω γεραρόν· βασιλῆϊ γὰρ ἀνδρὶ ἔοικεν.

C Ἑκάστου γὰρ, οἶμαι, κατὰ φύσιν ἴδιος ἀρετῆς τύπος οὕτως ἐνούσης ὠφέλιμος, καὶ παρὰ τοῦτο μέγα βλάβος, εἰ μὴ ταύτην ἔχοι. ἐπεὶ τί σεμνὸν, γεωργὸν εἶναι πρᾶον, ἢ σκυτοτόμον; τί γὰρ ἡ πρᾳότης αὐτοῦ τοὺς πολλοὺς ὀνήσει, ὃν οἱ γείτονες δυσκόλως ἐπιγινώσκουσι; πῶς δὲ οὐ γελοῖον μαρτυρεῖν ὑφάντῃ φιλανθρωπίαν, ἢ τέκτονι, φαῦλον δωμάτιον κεκτημένῳ, σμικρὰ προϊόντι τῆς οἰκίας, ὑπὸ καμάτου καὶ ἀσχολίας; οἰμώξεται μὲν οὖν ὁ τοιοῦτος, εἰ μὴ σφόδρα εὐλαβὴς εἴη, καὶ ἥ-
D μερος. ἀλλ' ὅταν ἐκεῖνῳ τὸ ὄμμα γαλήνην ἔχῃ,

Ὧι λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσα μέμηλεν,

αὕτη ἐστὶν ἡ πολύκοινος εὐτυχία. οὐκ εὔχονται ναύκληροι, οὐδὲ ἔμποροι, τὸν Χαλκιδικὸν πορθμὸν εὔδιον εἶναι· πόσοι γὰρ αὐτὸν ἢ πλέουσιν, ἢ θεῶνται· ἀλλὰ τὸν Ἑλλήσποντον, καὶ τὸν Αἰγαῖον, καὶ τὸν Ἰόνιον, οἷς πά-

σαι τέμνουσιν αἱ φορτίδες. ὅτε τοίνυν ἡ βασιλέως ψυχὴ μὴ κυμαίνει, μηδὲ θυμοῦ καὶ ὀργῆς πνεύματα ἄγρια κυκᾷ τε αὐτήν, καὶ ταράττει ῥᾳδίως, ἐξ ὀλίγης ἀρχῆς ῥιπιζόμενα, τότε ἔξεστιν οὐ μόνον ἐμπόροις, καὶ ναύταις, ἀλλὰ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις τὸν βίον διαπλεῖν ἀσφαλῶς, ὁμοίως ὅστις τε μεγάλης νεὼς ἐπιβέβηκεν, ὅστις τε ὀλίγης ἀκάτου· ὅ, τε πηδάλιόν τι κατέχων, ὅ, τε ὑπηρέσιον εἰληχώς. ἀλλὰ καὶ εἴ τις ἀξύμβολος ἐπιβατεύειν ἐθέλει, καὶ τούτῳ δίδωσιν ὅμως ὁ πλοῦς, ἄπνοός τε ὤν, καὶ λεῖος, καὶ σταθερός.

Σφαλερὸν μὲν γάρ που καὶ ἰδιώτῃ ῥᾳδίως ὀργῆς ἁλίσκεσθαι· σφαλερώτερον δὲ ὅτῳ ἔξεστιν ἅπαντα ποιεῖν ὀργισθέντι. ἐγὼ μὲν γὰρ οἶμαι τὴν ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι· ἀλλὰ ἀβλαβέστερος ὅμως τοῖς πέλας ὁ ξὺν ἀσθενείᾳ μεμηνώς, τοῦ μετὰ ῥώμης τε, καὶ ἰσχύος. ὁ μὲν γὰρ ἑαυτῷ πράγματα ἂν μόνῳ παράσχοι· τοῦ δὲ τῆς νόσου καὶ ἄλλοι ξυναπολαύουσι. καίτοι πόσους ἂν πατάξειεν, ἢ ἀποκτείνειε Πολυδάμας ἢ Γλαῦκος μελαγχολῶν; τῆς δὲ Καμβύσου μανίας φῦλα ὁμοῦ καὶ ἔθνη ξυνῄσθετο.

Πολλὰ οὖν ἔγωγε ἀγάμενος βασιλέως, μάλιστα ἄγαμαι τῶν λοιπῶν, ὅτι πᾶν τὸ θυμοειδὲς τῆς ψυχῆς, ὥσπερ σίδηρον, ἐμάλαξε, καὶ χρήσιμον ἀντὶ ἀχρήστου ἐποίησε· μᾶλλον δὲ ὠφέλιμον ἀντὶ βλαβεροῦ. οὐ γὰρ ἐνδίδωσιν αὐτῷ προθορεῖν τοῦ λογισμοῦ· οὐδὲ ἐπιτρέπει, καθάπερ ἵππῳ ἐνδακόντι τὸν χαλινόν, ἀμελεῖν τοῦ ἡνιόχου, ὃς μόνος γιγνόμενος ἐν ψυχῇ σωτὴρ ἀρετῆς, διὰ βίου ἐνοικεῖ τῷ ἔχοντι. θυμὸν δὲ ἔγωγε πάθος ἡγοῦμαι χαλεπώτερον ἡδονῆς. τὴν μὲν γάρ, διὰ τὸ λίαν αἰσχρόν, καὶ ἐκφανῶς ἀνδραποδῶδες, ἅπας τις προθύμως ἀποφεύγει ὁ μὴ τέλεον διεφθαρμένος. καὶ δι᾽ αὐτὸ τοῦτο ἴσως καὶ φαῦλοί τινες ἀνθρωπίσκοι φαίνονται πολλάκις τοῦ πάθους τοῦδε ἀμείνους· θυμοῦ δὲ ὑπέρτεροι, πάμπαν ὀλίγιστοι. ἐπαινούμενον γὰρ τόδε τὸ κίνημα τῆς ψυχῆς ὡς ἀνδρῶδές τι, καὶ γεννικόν, καὶ εἰς πλείους εὐκολώτερον παραδύεται τῷ προσωπείῳ τῆς ἀρετῆς.

A maria perambulant onerariæ omnes. Sic igitur cùm regis animus nullis agitatur fluctibus; nec eum furoris & iræ turbulenti miſcent, euertuntque flatus, paruis ab initiis facilè concitati: tum demum licet non ſolùm negotiatoribus, ac nautis, ſed etiam & omnibus hominibus, vitam magnâ cum ſecuritate tranſmittere, ac tam qui ingentem nauim conſcendit, quam qui actuariolo vehitur; gubernaculum item moderanti, vt ei, qui inter remiges ſubſtratâ pelle conſidet. Quòd ſi quis ſine naulo, inter vectores verſari cupiat: hoc illi per nauigationem conceditur, vento vtique carentem, &
B æquabilem atque conſtantem.

Eſt illud quidem periculoſum, etiam priuato cuilibet in iracundiam eſſe procliuem: ſed ei longè periculoſius, cui quiduis irato facere licet. Ac mihi ſanè videtur ira breuis eſſe quidam furor: verùm minus iis, quibus cum verſatur, nocet, qui cum imbecillitate furit, quàm qui viribus, ac robore præpotens id facit. ſiquidem ille ſoli ſibi nogotium faceſſit: huius ex morbo cæteri quoque detrimentum capiunt. Quàm multos enim verberabunt, occidéntve Polydamas, aut Glaucus inſaniâ perciti? At Cambyſis inſaniam nationes integræ,
C gentéſque ſenſerunt.

Quocirca cùm multa ſint, quæ in Imperatore mirari ſoleo: tum hoc præ ceteris admiror, quòd animæ vim illam, quâ iraſcimur, tanquam ferrum, emolliuit, & vtilem fecit ex inutili; vel potius ex damnoſâ plenam emolumenti reddidit. Non enim illam ſinit ante rationem præcipitando ruere: neque, velut equum mordentem frenum, aurigam aſpernari patitur: qui cùm ſolus in anima eſt virtutis ſeruator, in eo qui illius eſt compos, quandiu viuit, habitat. Equidem iracundiam, affectum eſſe animi voluptate ipſâ moleſtiorem arbitror: propterea quòd hanc quidem, ob nimiam
D eius turpitudinem, dignámque mancipio deformitatem, nemo non prompto animo refugit, niſi omnino deprauatus. Quæ fortaſſe cauſſa eſt, cur viles quidam homunciones perturbatione iſta ſuperiores ſæpe eſſe videntur. Iracundiam verò, pauci admodum vicerunt: quippe motio hæc animi, cùm laudari tanquam virilis, ac generoſa ſoleat, plures etiam ſub larua, & ſpecie virtutis inuadit.

Quòd autem digna principe sit magis humanitas, quàm reliquæ omnes, quæ in virtutum choro numerantur, vel ex eo poteris agnoscere. Nam totius ille cæli præpotens rex, neque temperans, neque patiens, neque fortis ab hominibus nominatur. Quid enim terribile ei possit accidere, contra quod fortitudine opus habeat? aut laboriosum, quod patientiâ superet? quænam porrò voluptates sunt corporis, quibus inuictum eum præstet temperantia? Quòd si iusti ratio in contrahendo, & communicando cum his qui nobiscum paciscuntur in vita sita est: quænam inde macula huic allini potest, cuius conditio supra pactionem omnem attollitur? Verùm, vti dixi, omnia illa nomina tanquam viliora, inferioráque, abiudicamus à Deo: humanum autem, ac benignum eum vocare non erubescimus. Cuius rei hanc causam reperio. Est hoc insitum humanæ menti, vt id omne illo indignum existimet, quòd in eorum aliquo potest, quæ sunt ab eo producta, reperiri. Sic igitur substantiam supersubstantiuam, & superpotentem potentiam, ac superbonam bonitatem sic nostra mens attribuit fonti omnium, & origini, vt hoc tamen non sine cunctatione faciat; & illam nominum communionem nescio quomodo pertimescat. Attamen cùm ita se habeat, nihil in humanitatis vocabulo suspicatur eiusmodi: immo potius tali appellatione repertâ, velut dignâ re aliquâ, & congruente, gloriatur. Annon itaque verè beatus homo est ille, qui solus eiusdem atque Deus virtutis potest esse particeps? aut cur non principi potissimùm, ac præ cæteris, conueniens decus istud, & ornamentum habeatur: quod nec omniuum parens repudiet? Quinam porrò digni odio, & indignatione non erunt ii, quos tyrannos nominant: qui cùm Deum possint imitari, facere id nolint?

Equidem ridere soleo, cùm mihi cuiusdam ex vetustis Imperatoribus venit in mentem: qui cùm permagni faceret diuinæ cuiusdam virtutis, & naturæ potioris haberi particeps, templa sibi, tanquam Deo, & simulacra cogebat homines statuere. vt autem homines diligeret, quod facit Deus, neutiquam in animum inducebat suum. Atqui Deo illa homines attribuunt: hoc hominibus ipsis Deus. Porrò imitatur hunc, non

A Ἔτι τοίνυν ὅτι μᾶλλον βασιλικωτέρα φιλανθρωπία τῶν λοιπῶν χορῷ τῶν ἀρετῶν, καὶ τῇδε ἂν μάθοις. ὁ τοῦ ξύμπαντος οὐρανοῦ βασιλεὺς, σώφρων μὲν, ἢ καρτερικὸς, ἢ ἀνδρεῖος, ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων οὐκ ὀνομάζεται· τί γὰρ ἢ φοβερὸν αὐτῷ, πρὸς ὃ δεήσεται τῆς ἀνδρείας; ἢ ἐπίπονον, οὗ κρατήσει τῇ καρτερίᾳ; ποῖαι δὲ σωμάτων ἡδοναὶ, ὧν οὐχὶ ἁλίσκεται σωφροσύνῃ; εἰ δὲ καὶ τὸ δίκαιον ἐν ξυμβολαίοις, καὶ κοινωνήμασι πρὸς τοὺς ξυντιθεμένους [κατὰ] τὸν βίον· καὶ τοῦτο B πῶς ἂν ἴσως ῥυπαίνοι τὸν ὑπεράνω ξυνθήκης πάσης; ἀλλ' ὥσπερ ἔφην, ταῦτα μὲν ἀπαξιοῦμεν τοῦ θεοῦ τὰ ὀνόματα, ὡς φαυλότερα, καὶ ἐλάττω· φιλάνθρωπον δὲ αὐτὸν καλοῦντες οὐκ αἰσχυνόμεθα. αἴτιον δέ· πέφυκεν ἀνθρώπου διάνοια πᾶν ἔλαττον ἐκείνου νομίζειν, ὃ καὶ ἐν τινι τῶν ἀπ' ἐκείνου δυνατὸν ἐξευρεῖν. οὕτως οὖν οὐσίαν τε ὑπερούσιον, καὶ ὑπερδύναμον δύναμιν, καὶ ὑπεράγαθον ἀγαθότητα προστίθησιν ἡ διάνοια τῇ πάντων πηγῇ, ὀκνοῦσα ὅμως καὶ ταῦτα, καὶ εὐλαβουμένη C τὴν κοινωνίαν τῶν ὀνομάτων. ἀλλ' ὅμως οὕτως ἔχουσα, τὴν φιλανθρωπίαν οὐχ ὑφορᾶται· ἀλλὰ καὶ σεμνύνεται τῷ ὀνόματι, ὡς οἰκεῖόν τι ἐξευροῦσα. πῶς οὖν οὐ μακάριος ἄνθρωπος ὄντως ἐκεῖνος, ὃς μόνος δύναται τῷ θεῷ κοινωνεῖν ἀρετῆς; πῶς δὲ οὐ μάλιστα βασιλεῖ πρέπων, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ὁ κόσμος, ὃν οὐδὲ ὁ πάντων πατὴρ ἀτιμάσει; πῶς δὲ οὐκ ἄξιον μισεῖν τε καὶ δυσχεραίνειν τοὺς καλουμένους τυράννους, ὅτι δυνάμενοι ζηλοῦν θεὸν, οὐκ ἐθέλουσι.

D Γελῶ δὲ ἔγωγε ἐννοῶν τινα τῶν παλαιῶν βασιλέων, ὅτι πάνυ περὶ πολλοῦ ποιησάμενος, θείας τινὸς δυνάμεως, καὶ φύσεως ὑπερτέρας δόξαι μετέχειν, νεὼς μὲν αὐτῷ, ὥσπερ θεῷ, καὶ ἀγάλματα τοὺς ἀνθρώπους εἵσασθαι ξυνηνάγκασε· φιλεῖν δὲ ὥσπερ ὁ θεὸς τοὺς ἀνθρώπους οὐ πάνυ δή τι προείλετο. καίτοι ἐκεῖνα μὲν ἄνθρωποι θεῷ ἀπονέμουσι, τοῦτο δὲ ἀνθρώποις θεός. μιμεῖται δὲ ἐκεῖνον, οὐχ ὁ τὰς τιμὰς

αὐτοῦ

αὐτὴν διώκων, ἀλλ' ὁ τὴν ἀρετήν. οὐδὲ ὅστις ἀξιοῦται, ζηλωτής, ἀλλ' ὅστις ὤν, μεταδίδωσι. τοιγαροῦν ὁ μὲν οὐδὲ ἄξιος ὤν, βιάζεται τὴν τοιαύτην τιμήν· ὁ δὲ καὶ ἄξιος ὤν, οὐκ ἐθέλει· ὁ μὲν ὅτι καὶ ἐν τούτῳ δυσσεβής· ὁ δ' ὅτι καὶ ἐν τούτῳ γινώσκει τοὺς ἀμείνονας. ὥστ' εἰκότως θεοφιλὴς βασιλεύς, ὁ φιλάνθρωπος. φίλοι γὰρ ἀλλήλων οἱ τὰ αὐτὰ ἀγαπῶντες. μόνος γάρ ἐστι * τὸ θαυμάζειν αὐτόν· οὗτος ὁ μέγας ὕμνος· τοῦτο γέρας ἀληθινόν· τοῦτο πρέπον βασιλέως ἀνάθημα· οὐ χαλκῆν, ἢ ἀργυρᾶν, ἢ χρυσῆν, ἀλλὰ τὴν αὐτοῦ ψυχὴν εἰκόνα θεοῦ κατεσκευάσθαι. Ἐθέλει μὲν οὖν τοῦτο καὶ ὁ φιλόσοφος· ἀλλὰ τῆς δυνάμεως ἀπολειπόμενος, πάμπολυ χωλεύειν ἔοικε τῇ μορφῇ. ὅστις δὲ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους καὶ δύναται τὰ ἀγαθά, καὶ προαιρεῖται, οὗτος ἄγαλμα τοῦ θεοῦ ἀκέραιον, καὶ ὁλόκληρον, καὶ ταὐτὸν ἐπὶ γῆς, ὅπερ ἐκεῖνος ἐν οὐρανῷ, οἷον κλῆρόν τινα τῆς ὅλης ἀρχῆς ἐπιτροπεύων, καὶ ζηλοῦν ἐν τῷ μέρει πειρώμενος τὸν τοῦ ξύμπαντος ἡγεμόνα. ὁ δὲ ἀγαθὸς δεσπότης ἀγάμενος τῆς ὑπουργίας, πρόσω τε ἄγει τῆς ἀρχῆς, καὶ μείζονα ἐπιτρέπει μοῖραν, τῶν κακιόνων ἀφελόμενος.

Ἀλλ' ὁ μὲν λόγος εἰκόνα παγκάλην παραδείγματος ὑπερφυοῦς ἐξευρών, ἐνδιατρίβειν σπουδάζει τῇ θέᾳ. κατάγωμεν δὲ αὐτὸν ἄκοντα ὅμως ἀπὸ τῶν θείων ἐπὶ τὰ ἀνθρώπινα, πάλιν ἠρέμα παραμυθούμενοι, καὶ δεικνύντες ὅτι οὐδὲν ἔσται ἀτοπώτερος ἑαυτοῦ, ἀλλ' ἕξει φαυλοτέραν μέν, γνωριμωτέραν δὲ χορηγίαν. καθόλου τοίνυν ἐπισκεπτέον ὡς οὐδείς, οὔτε ἄρχων, οὔτε δημιουργός, ἐξεργάσαιτο ἂν καλῶς τὸ οἰκεῖον ἔργον πράττων, ἂν μισῶν πράττῃ, καὶ δυσχεραίνων· οὐδὲ ἵππους ἂν θεραπεύσειεν ὁ μὴ φίλιππος ἱππονόμος· οὐδὲ βουφορβὸς τὴν ἀγέλην, ὁ μὴ πρὸς τὰς βοῦς ᾠκειωμένος· καὶ ποιμνίον ἐκεῖνο εὔκολον τοῖς λύκοις, ὅτῳ ὁ ποιμὴν ἀπεχθάνοιτο· καὶ αἰγῶν ἀτύχημα, νέμεσθαι ὑπὸ

A qui debitos ei honores; sed qui virtutem consectari studet. ac non ille quem tali honore dignantur, æmulator illius est: sed qui dignus cùm sit, communicat. Quamobrem alter honorem istum, quo minimè est dignus, per vim vsurpat; alter, etsi dignus est, recusat: ille, quoniam in hoc ipso impius est; iste, quoniam in eo præstantiores agnoscit. Iure itaque à Deo diligitur, qui homines diligit. Amici enim inter se illi sunt, qui eadem amant: siquidem Deum ille solus admiratur. atque hoc demum ingens est præconium, hic verus, & germanus honor, dignum hoc Principe B donarium: non vt æneam, aut argenteam, aut auream: sed vt animam ipse suam, Dei faciat effigiem. Ac Philosophus quidem illud idem obtinere cupit: sed potentiâ destitutus, plurimum in repræsentanda hac imagine claudicare videtur. Verùm qui supra mortales cæteros & bona facere potest, & eadem voluntate destinat; hic sincerum est Dei simulacrum, & integrum, & hoc ipsum in terris est, quod ille est in cælo: velut hereditatem quandam administrans imperij totius; & vniuersitatis rectorem in parte aliqua imitari C studens. At bonus dominus propter bene subministratam operam illum amans, eius imperium promouet, & in ampliori sorte, deterioribus ademptis, eum collocat.

Verùm enimuerò præclaram imaginem illustris exempli nacta oratio nostra, in eius contemplatione cupit immorari. Nos autem inuitam licèt à diuinis ad humana demittamus; ac lenimentum aliquod iterum adhibeamus, nihilo absurdiorem monstrantes fore semetipsa; & vt vilioris, ita notioris argumenti copiam habituram. Quamobrem ita nos considerare generatim D oportet: neminem neque imperio aliquo præditum, neque artificem, rectè suo munere perfungi posse, si cum odio, & indignatione illud exerceat. Non enim in curandis equis bene versari poterit minùs equorum amans equiso: nec armentum bubulcus pascere, qui in boues non bene affecto sit animo: & ad inuadendum lupis est ille grex expositus, cui sit pastor infensus: sic etiam capræ magno suo infortunio pastorem eum habebunt, qui illas ode-

rit. Eodem itaque modo quisquis hominum greges pascendos susceperit, necesse est vt hoc amet genus animantis. Hic enim curam illius cum voluptate suscipiet, tanquam filium amans, non vt hostem habens suspectum. In quo malo pastori boum similis mihi videtur; qui hoc tantùm nouit, mulgere plurimum, & lacte complere mulctralia, tum cibaria ei quod pascit armento deducere: bona interim pascua illis non prouidere, immo si suppetant, ab iis arcere: dum se pinguem ac bene habitum esse studet; boues autem tabidas, & macilentas reddit. Verùm perexiguo iste tempore in lautitia illa, & opimitate viuet: citò enim armentum ei peribit, ac mercenarius esse pro bubulco incipiet: & laturam, si ita res ferat, aut carbonariam faciet, ægrè ac malignè victum exercens suum. E contrario verò bonus pastor; cùm multa ex opere suo commoda capit, tum plura præstare vicissim potest, siue abigendis bestiis, siue salubri prouidenda pastione. Ita porrò tum boues amantem sui pastorem vicissim amant, tum & venatorem canes: necnon equi, amantem equorum curatorem. Sic hominum greges, hominum amantem principem amore prosequuntur. Nam nullum animal sic sentit amicitiam, & ab ea afficitur: neque qui amat, alia re vlla deuinciri sic potest, vt mutuo amore. Verùm vt iniuriam facientem maximè auersatur, ita bene sibi facientem arctissimè complectitur. Quòd si beatum illud, ac fortunatum ducitur, eos, qui iam amici sunt, videre: quantò felicius est, amicos eos esse, quos videmus? Atqui quicumque regiæ nomen potestatis verè, ac reipsa exprimit in sese, totidem amicos, quot homines, intuetur: quem quidem minimè metuunt, sed pro quo metuunt subiecti. ac solus ille non falsò quod regis proprium est obtinet. quippe volentibus, non metuentibus præest. Regnum porrò voluntaria quædam res est, non violenta. Cuius argumentum est, quòd naturâ ducuntur homines ad illud asciscendum; tanquam sine eo vitam agere nequeant. Nemo autem quod metuendum sibi sit, sed quod amet, requirit. Porrò quisquis ideo magnus est, quia timetur, supra illos eminet, qui seipsos deprimunt; nec verè magnus est.

A μισοῦντος. καὶ ὅστις οὖν ἀνθρώπων ἀγέλας νομεύει, ἐρᾶν αὐτῷ ἀναγκαῖον τοῦδε τοῦ ζώου. οὗτος γὰρ αὐτοῦ μεθ' ἡδονῆς ἐπιμέλοιτο, ὥσπερ τινὰ παῖδα ἀγαπῶν, οὐχ ὡσπερεὶ πολέμιον ὑφορώμενος. καθάπερ, οἶμαι, κακὸς βουκόλος πολὺ βδάλλειν μόνον εἰδὼς, καὶ τοὺς γαυλοὺς ἐμπιπλάναι τοῦ γάλακτος, καὶ τῆς μελλούσης ἀγέλης τὴν τροφὴν ἀποτέμνεσθαι, νομῆς δὲ ἀγαθῆς οὐ φροντίζων, κἂν εἰ ξυντύχοιεν ἀφαιρούμενος· αὐτὸν μὲν πίονα κατασκευαζόμενος, καὶ παχύν· τὰς βόας δὲ ἐκτήκων τε, καὶ B ἐξισχναίνων. ἀλλὰ σμικρὸν ὁ τοιοῦτος χρόνον ἀπολαύσεται τῆς τρυφῆς, ταχὺ διαλλυμένης αὐτῷ τῆς ἀγέλης· αὐτὸς δὲ ἔσται μισθωτὸς ἀντὶ βουκόλου· ἀχθοφόρος τις ἴσως, ἢ ἀνθρακεὺς, ὀδυνηρῶς καὶ μόγις διατρεφόμενος. ὁ δὲ ἀγαθὸς νομεὺς πολλὰ μὲν ὀνίναται ἐκ τοῦ ἔργου, πλείω δὲ ἔχει ἀντωφελεῖν, θηρία τε ἀπερύκων, καὶ πόας ὑγιεινῆς προορώμενος. καὶ μὲν δὴ ἀντιφιλοῦσι μάλιστα βόες μὲν ἀγαπῶντα βουκόλον· κύνες δὲ θηρευτήν· ἵπποι δὲ τὸν φίλιππον ἐπιστάτην· C αἱ δὲ ἀνθρώπιναι ποῖμναι τὸν φιλάνθρωπον βασιλέα. οὐδὲν γὰρ οὕτω ζῶον αἰσθάνεται, καὶ δάκνεται ὑπὸ φιλίας· οὐδὲ ὑπ' ἄλλου τοιούτου, ὡς ἀντερᾶσθαι δύναται ἐραστής. ἀλλ' ὥσπερ μάλιστα ἐχθαίρει τὸν ἀδικοῦντα, οὕτω μάλιστα ἀσπάζεται τὸν εὖ ποιοῦντα. Εἰ δ' εὐτυχὲς καὶ μακάριον, τοὺς ὑπάρχοντας φίλους ὁρᾶν· πόσῳ δή ποτε ὀλβιώτερον τοὺς ὁρωμένους, φίλους ὑπάρχειν; ὅστις τοίνυν ἑαυτῷ τῆς βασιλείας τοὔνομα ἐμφαίνει σαφῶς, τοσούτους ὁρᾷ φίλους, ὁπόσους ἀνθρώπους. ὃν οὐ δεδίασιν, ἀλλ' ὑπὲρ D οὗ δεδίασιν οἱ ἀρχόμενοι· καὶ μόνος τὸ χρῆμα οὐ ψεύδεται τῆς βασιλείας· βουλομένων γὰρ, οὐ φοβουμένων ἡγεῖται· βασιλεία δὲ ἑκούσιόν τι, καὶ οὐ βίαιον. σημεῖον δέ· ζητοῦσιν αὐτὴν κατὰ φύσιν οἱ ἄνθρωποι, ὡς οὐ δυνάμενοι χωρὶς ἐκείνης τὸν βίον διάγειν. ζητεῖ δὲ οὐδεὶς ὃ φοβήσεται, ἀλλ' ὃ φιλήσει. ὁ μὲν δὴ τῷ φόβῳ μέγας, κυψάντων ὑπερέχει, καὶ οὐκ ἔστι μέγας·

ὁ δὲ φιλανθρωπίᾳ κρατῶν, ὀρθῶν ἁπάντων, καὶ ηὐξημένων. καὶ ὁ μὲν, οὐχ ἑαυτῷ τι προστίθησιν εἰς τὸ μέγεθος, ἀλλ' ἀποκόπτει τῶν ἀρχομένων· ὁ δὲ, μεγάλους πάντας ποιῶν, μείζων ἁπάντων ὅμως ἐστίν. οὔτε οὖν ὑψηλὸς ἐκεῖνος, ὃς, ἂν μὴ καταβάλῃ τοὺς πλησίον, οὐχ ὑπερφαίνεται· οὔτε βασιλεὺς ἀληθῶς, ᾧ μηδεὶς ἐλεύθερος ὑπακούσει. τί γὰρ ἂν ὁ τοιοῦτος διενέγκαι πλουσίου φαύλου, πολλὰ ἀνδράποδα κεκτημένου, σεμνυνομένου τε, καὶ αὐχοῦντος, ὅτι πάντων ἄμεινον πράττει τῶν οἰκετῶν. Βασιλέως δὲ, οἶμαι, ἔργον ἀληθινοῦ, οὐ τό γε τοὺς ὀρθοὺς ταπεινοῦν, ἀλλὰ καὶ τοὺς πεπτωκότας ἐγείρειν· ἵνα, καθόσον αὐτῷ δύναμις, εὐδαιμόνων εὐδαιμονέστερος ᾖ. ὁ δὲ γενναῖος τύραννος, οὐ μακαρίων εἶναι ἐθέλει μακαριώτερος, ἀλλ' ἀθλίων μακαριώτερος. καθάπερ, οἶμαι, δεσμωτηρίου τις φύλαξ, πολλοὺς ἔχων δεσμώτας ὑφ' ἑαυτὸν, ἀγαπᾷ τε, καὶ γέγηθεν, ὅτι εὐτυχέστερός ἐστι τῶν ἐν τοῖς ξύλοις. καὶ διὰ τοῦτο ὁ Περσικὸς, οἶμαι, δυνάστης πόρρω τοῦ βασιλέως ὀνόματος. οὐδὲ γὰρ τοὺς ἀρχομένους ἅπαντας μόνον δούλους ὑπολαμβάνει τε, καὶ ποιεῖ· ἀλλ' ἔτι καὶ τοὺς ἑαυτοῦ συγγενεῖς, καὶ τὸν ἀδελφὸν, καὶ τὸν παῖδα, καὶ ᾧ μέλλει τὴν βασιλείαν παραδιδόναι. καίτοι γελοῖός γε ἀτεχνῶς, ὃς τὸν ἀδελφὸν δοῦλον οἰόμενος, αὐτὸς οἴεται ἐλεύθερος εἶναι.

Οὐδὲν οὖν ὄφελος, ὀρθὴν μὲν ἔχειν τιάραν, διεστραμμένον δὲ ἦθος· καὶ χρυσοῦν μὲν τὸ σκῆπτρον, μολύβδου δὲ ἀτιμοτέραν τὴν ψυχήν· καὶ τὸ μὲν σῶμα ἠμφιέσθαι λεπτοῖς τε, καὶ ποικίλοις ὑφάσμασι, γυμνὴν δὲ ἀρετῆς ἐπιδείκνυσθαι τὴν διάνοιαν· καὶ τοξευόμενον δὲ, ἀποτυγχάνειν φρονήσεως, εὐκολώτερον δὲ ἀποπίπτειν δικαιοσύνης. ὃς γὰρ ἐρᾷ μὲν τῶν οὐδ' ὁτιοῦν προσηκόντων, πλείω δὲ ἀπόλλυσιν ἢ λήψεσθαι *, ἀπατᾶται οὗτος, ἄδικος μὲν τῆς σπουδῆς, ἠλίθιος δὲ τῆς γνώμης, ἀνόητος δὲ τῆς ἐλπίδος. τοῦ τοιούτου γάρ τοι καὶ τὴν εὐδαιμονίαν ἀκούομεν ἐναγεστέραν τῆς Οἰδίποδος συμφορᾶς, ᾧ τίκτειν φασὶ τὴν μητέρα παῖδάς τε ἅμα καὶ ἀδελφούς. Τί οὖν θαυμαστὸν ἐξεστηκέναι τῶν λογισμῶν τὸν τῆς φύσεως αὐτῆς ἐξεστηκότα; πῶς δὲ οὐκ ἀκό-

A qui autem humanitate infra se homines habet, supra erectos & elatos attollitur: atque vt ille nihil ad magnitudinem suam adiicit, sed ab iis, quos subiectos habet, aliquid abscindit: sic iste magnos omnes faciens, maior tamen omnibus efficitur. Quocirca nec ille sublimis est, qui nisi propinquos sibi deprimat, supra illos non eminet: neque reuera rex est, cui nemo liber obtemperabit. Quî ab nequam aliquo diuite distat iste: qui mancipia multa possidens, eo se iactat, quòd seruis omnibus beatiùs viuit? Atqui veri proprium id, opinor, regis est, non stantes deii-
B cere, sed lapsos erigere: vt, quoad eius fieri potest, beatis omnibus præsit ipse beatior. At egregius tyrannus non beatis esse beatior cupit: sed miseris fortunatior. Quemadmodum commentariensis quispiam, cùm numerosam sub se habet custodiam, in eo sibi placet, multúmque lætatur, quòd iis lautior est, qui in ligno vincti detinentur. Propterea Persarum dynasta longè abest ab regis appellatione: quòd non tantùm omnes sibi subiectos, seruos existimat, facítque: sed etiam cognatos omnes, & ipsum adeo germanum, ac filium: & eum quoque, quem successorem habitu-
C rus est. In quo, meo quidem iudicio, valde est ridiculus, qui dum fratrem suum esse seruum existimat, liberum esse se putat.

Quamobrem nihil hoc refert, rectam tiaram gerere, si mores distortos habeas: aut sceptrum aureum possidere, si plumbo viliorem animam obtineas: neque porrò tenuibus, ac variegatis vestibus indui, si mentem præ te feras virtute nudatam: atque arcu quidem exercentem se sic tanquam à scopo aberrare à prudentia; & à iustitia faciliùs excidere. Nam qui amat quæ nihil ad
D se pertinent, ac plura, quam se accepturum putabat, amittit: is quidem decipitur; ac studio ipso est iniustus, & animi proposito stolidus, & vel spe ipsa ineptus, & insipiens. Etenim qui huiusmodi sit, eius vel felicitatem ipsam magis execrandam arbitror, quàm Oedipi calamitatem, cui matrem filios eosdem ac fratres peperisse narrant. Quid igitur mirum sit, eum sanis ab consiliis alienatum esse, qui ab natura ipsa dege-

nerauerit? aut nonne consentaneum est, eundem Imperatoris armis ausum esse resistere, qui toti ipsius vitæ repugnaret? Non enim, opinor, temperantem admirari, ac laudare posset libidini deditus; neque iustum, iniuriæ faciendæ appetens; neque mitem, iracundus, ac morosus. * Nam omnis deformitas turpior apparet, si ad eam pulcritudo propiùs admoueatur.

Hæc igitur res est vna, quæ illum perdidit: non vtique Mesopotamiæ regio, sed virtus Imperatoris è propinquo resplendens. Nec illud nouit, quod vnicum * * lucrum est, mentis suæ gubernacula homini illi, quem vicinum habet, gubernandi perito committere, ac scapham suam ab magna naui religare. Id enim, opinor, est consultius, quàm exiguo lembo, sine clauo, & apparatu reliquo, vectum, cum ingenti ac valida triremi prælium committere, quæ & militibus referta sit; & nauales socios, ac vectores bene multos, tum verò gubernatorem ab ipsis cunabulis clauo innutritum habeat. Qui enim ita comparatus sit, non poterit non infelici successu nauale illud certamen suscipere: quamuis breui aliquo tempore hostiles impressiones expediti nauigij sui celeritate frustretur.

Verùm ab iis deflexa vestigiis, quæ initio tenere cœperat, in viam reuocanda est oratio. Igitur humanitate præditus Imperator etiam homines impensè reuerebitur. Quæ res efficiet, minùs vt in hominem peccare audeat. Ex quo id erit consequens, vt laudari ab hominibus maximi faciat. Nam omnis amator, ab eo, quem habet in deliciis, laudem mereri bonis omnibus anteponendum existimat. qui autem laudis est appetens, bonus esse vult: ita enim fiet amoris compos. Iam verò quanto, per omnes gratias, conuenientius est amantem hominum Imperatorem nominari, quàm aut vini, aut voluptatis, aut auri, vel argenti? At plerique dum hominibus præsunt, in auro curam suam omnem collocant, ac diuites esse concupiscunt, & verò putant: egestate autem molestiore multo laborant, quàm quibus ne exigua quidem suppetunt. Etenim isti sæpe pallia sua præ inopia distrahunt: illi autem præclaram nominis gloriam

A λοῦθον τοῖς ὅπλοις ἀντιβλέπειν τοῦ βασιλέως, τὸν ἀντιβλέποντα αὐτοῦ παντὶ τῷ βίῳ. οὐ γὰρ ἐνῆν ἴσως θαυμάσαι σώφρονα τῷ ἀκολάστῳ, καὶ τὸν δίκαιον τῷ πλέον ἔχειν ἐρῶντι, καὶ τὸν πρᾷον τῷ χαλεπῷ, καὶ τὸν ἥμερον τῷ ζῶντι * * * πλησιαιτέραν ἀρετῇ. οὐδ' ἔστιν ὅ, τι μᾶλλον αὐτὴν ἐχθαίρει, καὶ ὑφορᾶται. πᾶς γὰρ, * ὁ μειότερόν που τὸ αἶσχος, ἐγγὺς τοῦ κάλλους ὁρώμενον.

Τοῦτ' οὖν ἐστὶν ὃ διόλλυσιν ἐκεῖνον· οὐχ ἡ μέση τῶν ποταμῶν, ἀλλ' ἡ βασιλέως B ἀρετὴ πλησίον λάμπουσα. καὶ οὐκ ἐπίσταται, ὃ μόνον κέρδος * * ἐπιτρέψαι τὰ πηδάλια τῆς διανοίας, ἐγγὺς ὄντι τῷ κυβερνᾶν ἐπισταμένῳ, καὶ ἐξαρτῆσαι τὸ σκάφος τῆς μεγάλης νεώς. τοῦτο γὰρ ἄμεινον, οἶμαι, ἢ λέμβῳ μικρῷ ἐπιπλέοντα, δίχα οἰάκων τε, καὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς διαναυμαχεῖν πρὸς τριήρη, μεγάλην τε, καὶ ἰσχυρὰν, πολλοὺς μὲν ὁπλίτας ἔχουσαν, πολλοὺς δὲ ἐρέτας τε, καὶ ἐπιβάτας, κυβερνήτην τε ἐκ σπαργάνων τοῖς πηδαλίοις ἐντεθραμμένον. πονηρὰν γὰρ τὴν ναυμαχίαν ὁ τοιοῦ- C τος ναυτίλλεται, εἰ καὶ βραχύν τινα χρόνον ὑπὸ κουφότητος διαφύγοι τὰς ἐμβολάς.

Ἀλλ' ἐπανακτέον τὸν λόγον ἐκτρεπόμενον τοῦ ἴχνους, ἐφ' ὅπερ ὥρμησεν ἐξ ἀρχῆς. Ὁ τοίνυν φιλάνθρωπος βασιλεὺς, καὶ αἰσχύνεται ἄγαν ἀνθρώπους· τοῦτο δ' ἐστὶν αἴτιον αὐτῷ τοῦ μὴ ῥᾳδίως εἰς ἄνθρωπον ἐξαμαρτάνειν. καὶ τοίνυν τὸν ἔπαινον ὁ τοιοῦτος περὶ πλείστου ποιεῖται τὸν παρὰ τῶν ἀνθρώπων. παντὶ γὰρ ἐραστῇ ὑπὸ παιδικῶν ἐπαινεῖσθαι, ὑπὲρ τὰ ἄλλα ἐστὶν ἀγαθόν. ὅστις δὲ ἐπαινεῖσθαι ἐπιθυμεῖ, ἀγαθὸς εἶναι βούλεται· D οὕτω γὰρ ἂν τοῦ ἔρωτος ἐπιτυγχάνοι. πόσῳ δὲ οἰκειότερον, πρὸς χαρίτων, φιλάνθρωπον ὀνομάζεσθαι τὸν βασιλέα, ἢ φίλοινον, ἢ φιλήδονον, ἢ φιλόχρυσον, ἢ φιλάργυρον; οἱ δὲ πολλοὶ, ἀνθρώπων μὲν ἄρχουσι, χρυσίου δὲ ἐπιμελοῦνται, καὶ πλουτεῖν μὲν ἐπιθυμοῦσι, καὶ οἴονται· πένονται δὲ χαλεπώτερον τῶν οὐδὲ σμικρὸν εὐπορούντων. οἱ μὲν γὰρ θοἰμάτια πολλάκις δι' ἔνδειαν ἀποδίδονται· οἱ δὲ τὴν ἀγαθὴν εὔκλειαν ἀνταλ-

λάττονται ἀργυρίου. Εἰ δὲ ἐπονείδιστον ἀθλητῇ μισθοῦ ξυγχωρῆσαι τὸν Ὀλυμπιάσι κότινον· ἐπονειδιστότερον βασιλεῖ χρημάτων προέσθαι τὸν στέφανον τῆς ἀρετῆς. Καὶ μὴν δὴ καθάπερ ὀργάνων προσδεῖται, τῶν μὲν αὔξοντος ἀρετήν, τῶν δὲ κολούοντος μοχθηρίαν.

Ἀλλ' ὁ μὲν * ἄγριος, καὶ ἀπάνθρωπος τύραννος ὑπερβάλλει μὲν τῶν πλημμελημάτων ταῖς κολάσεσιν· ὑστερεῖ δὲ τῶν κατορθωμάτων ταῖς τιμαῖς. ποῖον γὰρ * ἐκείνου τηλικοῦτον ἀφαιρεῖσθαι. τοῦ δὲ ἡμέρου τε, καὶ ἡμετέρου, τῶν μὲν ἀγαθῶν ἔργων ὑψηλότερα τὰ γέρα, τῶν φαύλων δὲ αἱ κολάσεις ἐπιεικέστεραι. φιλανθρωπίας γὰρ ἴδιον εὖ ποιεῖν, ἢ κακῶς. τὴν δὲ αἰτίαν [ξυνῆ] τούτου ἄμεινον ἐπίσταται φιλοσοφία. καὶ βασιλεὺς ἔοικεν τιμῆς, οὐ τιμωρίας. καὶ διὰ τοῦτο ἐξ ἀρχῆς ὁ νόμος τὰς μὲν τιμὰς ταῖς τῶν βασιλέων χερσί, τὰς τιμωρίας δέ, ἐπέτρεψε ταῖς τῶν δημίων· τοῖς μὲν ὁλόκληρον τὸ ἔργον προσνείμας· τοῖς δὲ τὸ ἐπίταγμα μόνον· ἅτε τὸ μὲν οἰκεῖον, τὸ δὲ ἀναγκαῖον.

Οὐ γὰρ ὁμοίως εὐτυχοῦς στρατηγοῦ ἀριστέα τιμᾶν, καὶ λιποτάκτην κολάζειν· οὐδὲ ἡνιόχου κεντεῖν τὸν ἀτάσθαλον ἵππον, ὡς κυδαίνειν τε, καὶ ἐπαίρειν τὸν εὐήνιον. καὶ τὸ σχῆμα δέ που τοῦ βασιλέως ἐκ τιμῆς τὸ πλέον, οὐκ ἐκ τιμωρίας· τοιοῦτον γὰρ ἡ πορφύρα τε, καὶ ὁ στέφανος. ὥστε τιμῶν μέν, ὧν αὐτὸς κέκτηται μεταδίδωσι· τιμωρούμενος δέ, ὧν αὐτὸς οὐδαμῶς ἔχει. ἀλλ' ὥσπερ προτρέπει μὲν ἐπὶ τὰ ἀγαθὰ ἡ τιμή, ἀποτρέπει δὲ τῶν φαύλων ἡ τιμωρία· οἰκειότερον δὲ βασιλεῖ τὸ ἀγαθὸν ἐργάζεσθαι, ἢ τὸ φαῦλον· τὸ μὲν γάρ, τοῦ χείρονος ἀφίστησι μόνον, τὸ δὲ καὶ μεταδίδωσι τοῦ ἀμείνονος. οὐδὲν γὰρ οὕτω παροξύνει, καὶ συναύξει τὴν ἀρετήν, ὡς βεβαία τῶν ἄθλων ἐλπίς. ἔστι γάρ τις ἐν ἡμῖν, οὐ παῖς, ὥς φησιν ὁ Πλάτων, ἀλλ' οἷόν τις εὐγενὴς νεανίας, φιλόνεικός γε, ὑπεροχῆς ἐραστής· ὃν ἐν πολλοῖς πολλάκις ἀποκαθεύδοντα, ἐξεγείρει τε, καὶ ἀνίστησι τιμῆς προσδοκία, καὶ ἐντίθησι κέν-

A pecuniâ commutant. Atqui si athletæ oleaginam Olympicorum ludorum coronam pretio turpe est addicere: multo est imperatori turpius, virtuti debitam coronam pecuniâ vendere. Et verò sic tanquam instrumentis opus illi est, tam eo, quo virtus augeri; quàm quo improbitas minui, coërcerique possit.

Verùm immitis, & inhumani tyranni indoles hæc est, vt & pœnarum atrocitate erratorum magnitudinem excedat; & honorum præmia rectè factis minora decernat * * * * * benigno verò, & qualis est noster, pro-
B prium hoc est, vt præclarè factis ampliora præmia: malè factis leuiores pœnas constituat. Est enim humanitatis proprium magis, bene alicui facere, quàm malè. Cuius rei causam meliùs intelligit Philosophia. At videtur rex honoris potiùs esse, quàm supplicij. Hinc ab initio lex vt honores manibus regum; ita supplicia, carnificum manibus commisit: adeo vt pœnæ executionem integram, carnifici; regi, solam iussionem mandauerit. propterea quòd illud, huic congruens, ac proprium: hoc, necessarium habetur.

C Non enim similiter est beati ducis, honore eum afficere, qui egregiè se in bello gesserit, & in desertorem ordinis animaduertere: quemadmodum non tam est aurigæ, contumacem equum calcaribus fodere, quàm tractabilem, plausu & fauore, gestientem & animosum reddere. Quin habitus ipse principis, honorificentiæ potiùs, quàm pœnarum indiciis constat: cuiusmodi purpura est, & corona. Itaque cùm honorem defert, ea quæ possidet impertit; cùm autem punit, ea quibus funditus caret. Atque vt ad bona honos hortatur, sic à malis pœ-
D na deterret. Est autem principi consentaneum magis bene, quàm malè facere. hoc enim duntaxat abducit à malo: illud, quod bonum est communicat. Nam nihil virtutem tam acuit, & incitat, quàm spes certa præmiorum. Quippe inest quidam in nobis non puer, vt ait Plato; sed velut nobilis adolescens, contentiosus, & superandi cupidus: quem in multis sæpe dormientem excitat, atque erigit honoris expectatio; & ad virtutem quo-

uis acutiores calcari stimulos subiicit. Ad hæc quodlibet ad opus gerendum conducibilius est fortasse, eorum qui apti sunt & vtiles, quàm inutilium curam suscipere. Neque enim gubernator in naui parem vectori, ac nautæ curando solicitudinem adhibet: nec in humano corpore medicus in comam simili atque in oculum diligentiâ est intentus. Siquidem malæ affectiones illorum non adeo manifestam consciscunt toti ipsi perniciem: at illa prout bene vel secus se habent, sic eorum habitus totius in statum redundat.

Quocirca cùm bonorum curam habere, quàm malorum, præstantius sit; boni autem honore opus habeant, mali supplicio: melius est principi in honorem, quàm in pœnam esse procliuem. Adde quòd pœnarum pleræque non ad maleficorum vtilitatem comparatæ sunt: quippe quibus vitam auferunt, non prosunt: & ad cæterorum tantùm commodum pertinere videntur.

Quod tu quidem, imperator sapientissime, rectè intellexisti; qui sic arbitratus es, inter supplicia, mortem ridiculum esse medicamentum; quod male affecto ipsi neutiquam opem allaturum se profitetur, sed bene habenti profuturum. Præclara verò illius egregij remedij est indoles, vt quibus adhibetur, eos non sanet: prosit autem iis, quibus non adhibetur. Atqui, me quidem probante, curatio omnis ei præ cæteris commodabit, in quem impenditur: quæ ita demum commodabit, si non perimat; sed meliorem efficiat. Nam & medicus ille præstantior est, non qui malè affectum crus amputat; sed qui sanare, ac restituere conatur.

Libet huius meæ sententiæ rationem vobis exponere: quæ est eiusmodi. Antiqua lex, vt opinor, dum terrorem ingenerare studet, gladium sæpius intentat; & æquale mortis supplicium ob inæqualia plerumque crimina cum clamore minitatur. Non enim constare lex vlla potest, si in puniendis malefactis ad minuta quæque descendat. Humanarum quippe rerum inæqualitates, nullum non discrimen admittentes, in infinitum perducunt eum, qui se consectari voluerit. Ex

A τὴν πρὸς ἀρετήν, πολὺ τὸ ὀξύτερον μύωπος. ἔτι δὲ ὠφελιμώτερον ἴσως πρὸς ἕκαστον ἔργον, τῶν χρησίμων, ἢ τῶν ἀχρήστων πεφροντικέναι. οὐδὲ γὰρ ἐν νηῒ κυβερνήτης ἴσην ἔχει πρόνοιαν ναύτου τε, καὶ ἐπιβάτου· οὔτ' ἰατρὸς ἐν σώματι κόμης τε ὁμοίαν, καὶ ὀφθαλμοῦ. τῶν μὲν γὰρ αἱ φαυλότητες οὐ ποιοῦσιν ἐπίδηλον τῷ παντὶ βλάβην, τῶν δὲ ἀνάγκη συναπολαύειν τὸ ὅλον εὖ τε ἐχόντων, καὶ ὡς ἑτέρως.

Εἰ οὖν βελτίων μὲν ἡ τῶν ἀγαθῶν ἐπιμέλεια τῆς τῶν φαύλων· δέονται δὲ οἱ μὲν
B ἀγαθοὶ τιμῆς, οἱ δὲ φαῦλοι κολάσεως· βέλτιον ῥέπειν τὸν βασιλέα πρὸς τιμὴν μᾶλλον, ἢ τιμωρίαν. ἐπεὶ καὶ τῶν κολάσεων αἱ πλεῖσται τὸ μὲν τῶν ἀδικούντων ὠφελείας οὐ γίνονται χάριν· ἀφαιροῦνται γὰρ τὴν ψυχήν, οὐκ ὠφελοῦσιν· ὄνησις δὲ τοῖς λοιποῖς εἶναι δοκοῦσι.

Καὶ τοῦτο ἄρα, ὦ σοφώτατε βασιλεῦ, ἐξεῖδες, τῶν κολαστηρίων, τὸν θάνατον γελοῖον εἶναι φάρμακον νομίσας· ὃ τὸν μὲν νοσήσαντα οὐκ ὀνήσειν, τοὺς δὲ ὑγιαίνοντας ὠφελήσειν ἐπαγγέλλεται. ἢ τοῦ-
C το ἐστὶ τὸ σοφὸν τοῦ κομψοῦ τοῦδε φαρμάκου, οἷς μὲν προσάγεται, οὐκ ἰᾶσθαι· οἷς δὲ οὐ προσάγεται, τούτοις δὴ ξυμφέρειν. ἀλλά μοι πᾶσα θεραπεία τὸν τυγχάνοντα ταύτης πρὸ τῶν λοιπῶν ὠφελείτω. ὠφελήσει δὲ οὐκ ἀπολλύουσα, ἀλλ' ἀμείνω ποιοῦσα. καὶ ἰατρὸς ἐμπειρότερος, οὐχ ὁ ἀποκόπτων πονέσαν τὸ σκέλος, ἀλλ' ὁ πειρώμενος ὀρθοῦν τε, καὶ ἀνιστάναι.

Εἴπω οὖν ὑμῖν τὸ αἴτιον καὶ τῆσδε
D τῆς γνώμης. ὁ μὲν παλαιὸς, οἶμαι, νόμος φοβερὸς εἶναι ἂν ἐπιχειρῶν, τὸ ξίφος, ὡς τὰ πολλὰ, ἀνατείνεται, καὶ βοᾷ, τὸν ἴσον θάνατον ἀπειλῶν ἐπ' ἀνίσοις ἔστιν ὅτε τοῖς ἀδικήμασιν. αἴτιον δὲ, ὅτι νόμος οὐκ ἄν ποτε δύναιτο συστῆναι, λεπτουργεῖν πρὸς τὰ ἀδικήματα ἐγχειρῶν. αἱ γὰρ ἀνομοιότητες τῶν ἀνθρωπίνων πραγμάτων, οὐδεμίαν ἐκφυγγάνουσαι διαφορὰν, εἰς ἀπέραντον ἐξάγουσι τὸν σφίσιν ἀκολουθεῖν ἐπιχειροῦντα. καὶ

ἐντεῦθεν, οἶμαι, κράτιστον ἐφάνη, βραχύ τε, καὶ ἓν ἀποφαίνεσθαι περὶ ἁπάντων τε, καὶ ἐφ' ἅπαντα τὸν χρόνον, ὅπως ἢ δυνατὸν εὖ ἔχειν πρὸς τὰ μηδέποτε γινόμενα. μόνον δ' οὖν ἐν δυνάμει λείπεται τῷ νομοθέτῃ. καὶ διὰ τοῦτο ὁ νόμος, ὥσπερ τις ἄνθρωπος δύσκολος, καὶ αὐθάδης, τὰ αὐτὰ πολλάκις ἀποκρίνεται τοῖς οὐ τὰ αὐτὰ πυνθανομένοις. τούτου δ' οὕτως ἔχοντος, καὶ τοῦ νόμου, διὰ τὴν τοιαύτην ἀνάγκην, περὶ τῶν ἀνομοίων τὰ ὅμοια φθεγγομένου· ὁ μὲν χαλεπὸς κολαστὴς τῶν ῥημάτων οἷός τέ ἐστι δράττεσθαι, καὶ λαμβάνεσθαι τῆς φωνῆς ἀτρεκῶς· καὶ διὰ τοῦτο ἀποκτιννύει πολλάκις ὃν ἀπέλυσεν ἂν καὶ ὁ νόμος, εἰ προέσθαι φωνὴν καὶ ἑτέραν ἐδύνατο, ἔννομόν τινα σὺν οἶδ' ὅπως παρανομίαν παρανομῶν. ὁ δὲ φιλάνθρωπος βασιλεὺς, τῷ μὲν γράμματι συγγινώσκει τῆς πρὸς τὸ ἀκριβὲς ἀσθενείας· προστίθησι δὲ καὶ αὐτὸς ὁπόσον ἐκεῖνο ἀδυνατεῖ· ἅτε, οἶμαι, καὶ αὐτὸς νόμος ὢν, καὶ ὑπέρ ὢν τῶν νόμων· τὸ προσθεῖναι δὲ αὐτῷ, ἀφελεῖν ἐστι τῆς χαλεπότητος τοῦ νόμου. καθάπερ οὖν γενναίου κυνὸς, παροξυνομένου τε, καὶ ὑλακτοῦντος, πραΰνει καὶ χαλᾷ τὴν ὀργὴν ἐφαπτόμενος ὁ δεσπότης· οὕτω καὶ τοῦ νόμου πολλάκις μαλθάσσει τὸν θυμὸν φιλάνθρωπος βασιλεὺς, καὶ προστάττοντος ἀποσφάττειν, εἰ τύχοι, συνέπεισε φυγῇ ζημιῶσαι· ἄλλον τε ἐκείνου φυγαδεύοντος, ὁ δὲ ἠρκέσθη χρημάτων τι ἀφελεῖν. ἡμέρου γὰρ ἴσως δίκης, καὶ πρὸς τὸ ὁμόφυλον συμπαθοῦς, κατόπιν ἵστασθαι τῶν ἀδικημάτων ὡς τὰ πολλὰ, καὶ διακρίνειν ἁμάρτημα, καὶ ἀδίκημα, καὶ ἀτύχημα. ἔστι δὲ ἀδίκημα μὲν, παρανομία βουλευσαμένου, καὶ προελομένου τῷ λογισμῷ· ἁμάρτημα δὲ, πάθους, οἶμαι, κίνησις σφοδροτέρα, ἐπιθυμίας τινὸς, ἢ ὀργῆς ἄφνω προεξαλλομένης, οὐ συνενδούσης ὁλοκλήρου τῆς ψυχῆς τῷ κινήματι· τὸ δὲ ἀτύχημα, παντελὴς αὐτή τις ξυμφορὰ, καὶ πλάσμα ἀλλαχόθεν ἄλλῳ προσαρτώμενον. οἷον· ἀποθώμεθα γὰρ ἐκ τῶν πραγμάτων τὴν σαφήνειαν τῷ λόγῳ· ἀνδροφονῆσαι ἔστι μὲν βουλευσάμενον· ἔστι δὲ καὶ ἐκ θυμοῦ ἁρπαγέντα· ἔστι δὲ καὶ

A quo consultissimum id, opinor, visum est, perbreue quiddam, & vniusmodi pronunciare, tum de omnibus, tum in omne tempus; vt ad ea, quæ antè non euenerant diiudicanda, quoad fieri potest aptè comparetur. Hoc igitur vnum legislatoris potestati integrum relictum est: ac propterea lex, tanquam difficilis quidam, & morosus homo, non eadem interrogantibus, sæpius eadem respondet. Quæ cùm ita sint, atque huius necessitatis causâ lex de dissimilibus similia pronuntiet: rigidi vindicis est arripere verba ipsa, & ad voces mordicus adhærescere. Qua- B propter non rarò morte illum afficit, quem vel ipsa lex absolueret, si alteram posset vocem emittere, iustam nescio quo pacto iniustitiam exercens. Sed humanus princeps legi quidem scriptæ hoc ignoscit, quòd imbecillior sit, quàm vt omnia resecet ad viuum: quod autem præstare illa per se non potest, ipse supplendo adiicit. Iure id quidem: quippe qui lex ipse sit, legibúsque superior. Hoc ipsum porrò legi adiicere, nihil aliud est, quàm de legis seueritate detrahere. Quemadmodum igitur generosi canis irritati, & allatrantis iram contactu suo mul- C cet herus, ac mitigat: ita legis asperitatem emollit plerumque clemens humanúsque princeps. & cùm ea, si fortè, cædem imperat, exilio potiùs esse multandum iudicibus persuadet: aut cùm alium illa eadem exilio damnat, hic pecuniariâ multâ contentus est. Hoc enim clementis videtur esse iudicij, & aduersus eos, qui eiusdem sunt naturæ participes, misericordis, citra criminum magnitudinem vt plurimum consistere, atque hæc discernere tria, erratum, scelus, infelicitatem. Porrò scelus appello, malefactum, cogitatæ rationis consilio, & electione sus- D ceptum: erratum verò, perturbationis cuiuspiam vehementiorem incitationem, cùm repente cupiditas quædam, aut iracundia prosilit; neque commotioni animus ex toto succumbit: infelicitatem voco denique, meram ipsam calamitatem, & casum aliunde alteri adhærescentem. Verbi gratiâ (est enim orationi nostræ ab exemplis adhibenda lux) potest patrari cædes aut deliberatò: aut ex repentina iracundia; aut fortuitò, velut dum

corpus exercet aliquis, aut venatur, quemadmodum fama est Adrastum, Phrygem quendam, & exulem, cum ad Lydorum regem confugisset, inter venandum telo in feram emisso, aberrasse ab ea quidem, hospitis verò sui filium attigisse.

Itaque humanitatis est, hæc quoque diligenter inspicere; nec temere constituere pœnas euentis, sed moderationis occasionem captare. Quòd si quis ita persuasum habet, clementiam rem alioqui commodam esse; sed ex ea improbitatem incrementum capere: palam hoc in ea faciat, ostendátque qua demum ratione alta sit, adoleueritque nequitia; aut vnde tantas conciuerit turbas: & vtro tum ex ambobus curaretur remedio, cùm priores illæ concitarentur tragœdiæ, & ignis ei, ferríque terror obiiceretur.

Præclarè sane ostendit imperator, non illam clementiâ, sic tanquam irrigatione foueri, sed marcescere: multóque cedere magis, ac remittere, si leniore iudicio tractetur. Atque hæc non audire tantùm, sed etiam oculis spectare licet. At inusitatum quiddam & eximium mea deinceps pollicetur oratio. Nam ingentem hanc laudem, quam hactenus dicendo persecuta est, geminaturam se, & alterum tantum, vti par est, attexturam esse promittit. Ac videte quæso quanta illa sit accessio. Etenim in ea ætate facere, non duplici tantùm, sed multiplici quoque admiratione dignum est. Quippe nemo illud dixerit, ex æquo mirandum esse, si senex, ac si iuuenis temperanter viuat: aut pari esse laude dignandam in affectæ iam, atque in florentis ætatis homine lenitatem, & mansuetudinem. Nihil ad hæc discernenda sapientia admodum est opus. Immo etiam in priuatis ipsis, mites ac bonos, vti longior ætas minore dignos honore reddit, ita maiore minor. Non enim perinde mirum videtur, si ætatem consequatur virtus, ac si intempestiua veniat, vel tempus anteuertat: atque eius præsertim pars illa, quæ antiquitati cognata cùm sit, cum iuuentute pugnat. Nam æquabilem, & pacatum, tranquillúmque statum animi, eo potissimum tempore, quod mentem vehementiùs commouet, atque perturbat, neque accidisse rebar

A ἀπὸ τύχης, ἢ γυμναζόμενον, ἢ θηρεύοντα, καθάπερ τις ἔχει καὶ Ἄδραστον λόγος Φρύγα τινά, καὶ φυγάδα, φυγόντα παρὰ βασιλέα Λυδῶν, καὶ θηρεύοντα, ἀφέντα ἐπὶ τὸ θηρίον, τούτου μὲν ἁμαρτεῖν, ἀκοντίσαι δὲ τὸν παῖδα τοῦ δεξαμένου.

Φιλανθρωπίας οὖν καὶ ταῦτα ἐπισκοπεῖν ἀκριβῶς, καὶ μὴ τὸ συμβὰν εἰκῇ τιμωρεῖσθαι, ἀλλ᾽ ἐπιζητεῖν πρόφασιν ἐπιεικείας. Εἰ δέ τις οἴεται πρᾳότητα χρῆμά τι εἶναι δεξιόν, αὔξεσθαι δὲ ὑπ᾽ αὐτῆς πονηρίαν· ἐπιδεικνύτω νῦν τὴν κακίαν ταύτην,
B ὁπόσον ἐτράφη τε, καὶ ἐβλάστησε, τί δὲ ἀπειργάσατο δρᾶμα τοσοῦτον, ἢ πότερας τυγχάνουσα θεραπείας, ἡνίκα ἐτραγῳδεῖτο πρότερον, ὅτε αὐτὴν πῦρ τε, καὶ σίδηρος ἐξεφόβει.

Εὖ τοι ἀπέδειξε βασιλεύς, ὅτι οὐκ ἄρδεται ὑπὸ φιλανθρωπίας, ἀλλὰ μαραίνεται· καὶ μᾶλλον ὑπείκει τε, καὶ ἐνδίδωσι μαλθακώτερον ἐπιψηλαφώσῃ τῇ δίκῃ. τάδε μὲν οὖν οὐκ ἀκούειν πάρεστιν, ἀλλὰ θεᾶσθαι. ὁ δέ μοι λόγος ἄτοπόν τι, καὶ ὑπερφυὲς ἐπαγγέλλεται. τὸν
C γάρ τοι πολὺν ἔπαινον τοῦτον, ὃν ἄχρι νῦν διελήλυθεν, ὑπισχνεῖται διπλασιάσειν, [οὐ] τοσοῦτον ἕτερον προσυφάνας, καθάπερ εἰκός. ἀλλ᾽ ὁρᾶτε ὁπόση ἡ προσθήκη. τὸ γὰρ ἐν τῇδε τῆς ἡλικίας [χρήσιμον] ταῦτα διαπράττεσθαι, οὐ μόνον διπλοῦ θαύματος ἄξιον, μᾶλλον δὲ πολλαπλοῦ. ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ὡς ἐξ ἴσου θαυμαστέον ἐστὶ πρεσβύτην σωφρονοῦντα, καὶ νέον; ἢ τὸν ἐν πολλῷ γήρᾳ πρᾷον, καὶ ἥμερον, καὶ τὸν ἐπὶ τῆς ἀκμῆς; [ἐνδοτέρω] ταῦτα οὐδεμιᾶς σοφίας διαγινώσκειν. ἀλλὰ καὶ ἐν τοῖς
D ἰδιώταις τοῖς χρηστοῖς καὶ ἀγαθοῖς ὁ μὲν πλείων χρόνος ἐλάττονος ἀξίους τιμῆς, ὁ δὲ ἐλάττων πλείονος δείκνυσιν. οὐ γὰρ ὁμοίως ἀγαστόν, ἐπειδὰν τῇ ἡλικίᾳ τὴν ἀρετὴν, ἢ παραλλάσσειν, ἢ παρατρέχειν τὸν χρόνον. καὶ μάλιστα αὐτῆς ἐκεῖνο τὸ μόριον, ὃ παλαιότητι μὲν ξυγγενές, νεότητι δὲ διαφέρεται. τὸ γὰρ στάσιμον, καὶ γαληνόν, καὶ ἠρεμαῖον ἐν τῷ μάλιστα κινοῦντι χρόνῳ, καὶ διαταράττοντι τὴν ψυχὴν, ἐγὼ μὲν οὔτε ᾤμην ξυμβῆναι,

ναι, οὔτε ῥᾳδίως εὑρίσκω ξυμβαῖνον. ἀλλ' οἱ τηλικοίδε ὡς τὰ πολλὰ καὶ πρὸς ὀργὰς ὀξύῤῥοποί εἰσι, καὶ ἄττοντες φέρονται ὑπὸ τῶν παθῶν, ὥσπερ τὰ ἀνερμάτιστα πλοῖα· βασιλεὺς δὲ ἅτε νῷ κυβερνώμενος, γαληνιάζειν ἀναγκάζει τὸν κλύδωνα τῆς ἡλικίας, καὶ ἐπ' αὐτοῦ μόνου τὸ, πατὴρ δ' ὡς ἤπιος ἦεν, ἁρμόττει μὲν διὰ τὴν ἀρετὴν, οὐχ ἁρμόττει δὲ διὰ τὸν χρόνον.

Συλλογίσασθε, πρὸς φιλίου, ὡς χαλεπόν μὲν ἐν τύχῃ τοσῇδε ἐπιείκειαν διασώσασθαι. οἱ γάρτοι πολλοὶ τὴν εὐτυχίαν οὐ δύνανται φέρειν δι' ἀσθένειαν, ὥσπερ φορτίον· χαλεπώτερον δὲ ἐν ἡλικίᾳ τοιαύτῃ, καθ' ἣν ἥκιστα ἀνέχονται ἄνθρωποι, καὶ ξὺν ἀνάγκῃ, τὸ κόσμιον.

Ἀλλὰ δὴ πρέπουσαν κεφαλὴν ἐπιθέντες τῷ λόγῳ, τέλειον αὐτῷ βασιλεῖ δῶρον προσαγάγωμεν. ἆρα ὁ φιλάνθρωπος βασιλεὺς, οὐ καὶ φίλων ἐστὶ μάλιστα ἐραστής; καίτοι εἰ ἀνθρώπους περὶ πολλοῦ νενόμικε, περὶ πλείστου νομιεῖ τοὺς φίλους· καὶ εἰ τοὺς ζῶντας ὑπ' αὐτὸν ἀγαπᾷ, μάλιστα ἀγαπήσει τοὺς καὶ συζῶντας· καὶ εἰ λυπεῖν ἥκιστα ἀνέχεται τοὺς ἀρχομένους, οὐδαμῶς ἂν ἀλγύνειε τοὺς κοινωνοῦντας. ἐπίσταται γὰρ ὡς οὔτε χρυσίου πλοῦτος, οὔτε ἀργύρου, οὔτε τῶν ἀγαπητῶν λιθιδίων, τοσόνδε ὀνίνησι βασιλέα, ὅσα φιλίας πλοῦτος ἀληθινῆς. ὃν γὰρ πολλὰ μὲν ἀκούειν δεῖ, πολλὰ δὲ ὁρᾶν, πολλῶν δὲ ἅμα ἐπιμέλεσθαι· τούτῳ σφόδρα ὀλίγα τὰ δύο ὦτα, καὶ τὰ δύο ὀφθαλμὼ, καὶ τὸ σῶμα ἓν ὄν, καὶ μία ἐνοῦσα ψυχή. εἰ δὲ φίλοις πλουτοίη· καὶ ὄψεται μακρὰν, καὶ ἀκούσεται τῶν οὐ πλησίον, καὶ εἴσεται τὰ πόῤῥω, καθάπερ οἱ μάντεις, καὶ πλείοσιν ἅμα παρέσται, καθάπερ ὁ Θεός. ταῦτα οὖν εἰδὼς, πρὸς ἕκαστον ἔχει τῶν φίλων, ὡς πρὸς τὸ οἰκεῖον σῶμα, ὡς πρὸς τὴν οἰκείαν ψυχήν· καὶ μόνη παρὰ τῷδε φιλία ὑψηλή τέ ἐστιν ἅμα, καὶ λίαν ἀσφαλής. τῶν δὲ τυραννικῶν τὸ ὕψος ἐπικίνδυνον. ὅταν γὰρ μάλιστα αὐτοῖς ξυμβαδίζειν τις ὑπολάβοι, τότε ἀπωσάμενοι κατέβαλον εἰς κρημνὸν βαθὺν, ἢ φάραγγα κοίλην. ἀνάγουσι γὰρ οὐχ ὅπως

A vnquam, neque accidere facilè comperio. Verùm id ætatis homines, & in iracundiam vt plurimum propensi sunt; & velut minimè saburrata nauigia, huc illúcque subsilientes, perturbationibus suis rapiuntur: Imperator autem, vt qui menti se gubernandum permittit, æstum illum ætatis, fluctúmque tranquillat: atq; in hunc vnum, illud Poëtæ,

——— *pro leni se patre gerebat*,

conuenit quidem, si virtutis ratio ducatur; si temporis, non conuenit.

Reputate, quæso, cum animis vestris, quam difficile sit, moderationem in tanta fortuna retinere. Etenim plerique se-
B cundas res tanquam onus quoddam, præ virium imbecillitate ferre non possunt: multo id verò in illa ætate difficilius est, in qua moderationem homines, etiam adhibita vi, sustinere non queunt.

Verùm imponamus demum congruentem orationi coronidem, & absolutum Principi munus offeramus. Nonne hominum amans Imperator, amicorum etiam suorum imprimis amator est? Quippe si magni homines æstimat, maximi æstimabit amicos idem: si eos amat, qui sub se viuunt, eos maximè, qui secum viuunt, amabit: si quos ha-
C bet subiectos contristare non sustinet, nullam omnino familiaribus suis molestiam creabit. Probè enim hoc intelligit, non tantum ex auri, & argenti, exquisitorúmque lapillorum copia, principem, quantum ex veræ amicitiæ opibus emolumenti capere. Quem enim multa & audire, & intueri, & curare necesse est: huic profectò neque aures duæ, neque oculi duo, neque corpus vnum, nec vna satis esse anima potest. Sin est amicorum diues, tum & longe contuebitur, & audiet procul dissita, & longinqua vatum more cognoscet; & pluribus simul, tanquam Deus, in-
D tererit. Quæ cum illi bene perspecta sint, sic amicorum vnumquemque, tanquam corpus suum, animámque adeo suam adhibet: & apud hunc tantùm amicitia in sublimi simul, ac tuto consistit. At tyrannorum amicitiæ periculosam habent excelsitatem. Dum enim maxime cum illis ambulare se quispiam credit: tum ab iis proturbatus, in vastum præcipitium, aut depressam voraginem decutitur. Attollunt enim non ideo, vt in supremo loco col-

locatos habeant; sed ex alto deiiciant. Ex quo factum est, vt cadentum plurimi eos, à quibus propellebantur, prehensos secum in præceps traxerint. At verò qui dextram Imperatoris tangunt, sciunt ad certum se fidei firmamentum accedere; & ad id in perpetuum adhæsuros esse.

Habes hoc ab æquali philosophia oblatum tibi donum (Imperator) verum illud quidem, ac sincerum, & incorruptum; non è summa lingua profluens, reclamante intus animo: sed eiusmodi, vt quale interiori in mente residet, tale ex ipsis labris prodeat. Etenim quorum gratia simulatis laudibus adulari solent homines, ab iis immunis est philosophia. Nam & pecunias nullo in pretio habet: nec honoris indiget, propria & domestica dignatione contenta.

A ἔχωσιν ἄνω· ἀλλ' ὅπως ἄνωθεν καταρρίψωσι. ταῦτοι καὶ πολλοὶ τῶν πιπτόντων ἐπελάβοντό τε ὠθούντων, καὶ συγκατήνεγκαν ἑαυτοῖς. οἱ δὲ τῆς βασιλέως δεξιᾶς θιγόντες, ἴσασιν ἀσφαλεῖ πείσματι προσερχόμενοι, καὶ προσεξόμενοί γε εἰς τέλος.

Τοῦτο δή σοι παρὰ τῆς φιλοσοφίας ἡλικιώτιδος τὸ ἀνάθημα ἀληθινόν, καὶ ἄδολον, καὶ ἀκήρατον, οὐκ ἀπ' ἄκρας τῆς γλώττης ῥυέν, ἀντιφθεγγομένης ἔνδοθεν τῆς ψυχῆς· ἀλλ' οἷον γὰρ ἔνδον ἐνδιαιτᾶται, τοιοῦτον καὶ τῶν χειλῶν προελήλυθεν. B ὧν γὰρ ἕνεκεν ἄνθρωπος ὑποκρίνεται τοῖς ἐπαίνοις, τούτων ἐλευθέρα ἐστὶ φιλοσοφία. χρημάτων τε γὰρ αὐτῇ οὐδὲ εἷς λόγος· τιμῆς τε οὐκ ἐνδεής, οἴκοι τὸ τίμιον ἔχουσα.

CONSTANTII Imperatoris Oratio de Themistio Philosopho, in Senatu recitata.

SI vos cum vestris valetis, bene est: ego & exercitus valemus.

Patres conscripti, gaudere vos par est, cùm victoriarum per nos partarum multitudine, tum præsentis pacis, qua sine vllo metu fruimini, bono exhilaratos. Ad quæ perpetua nostra sollicitudo contendit: nunc quidem armis nouum quempiam principatum Imperio Romano adiiciendo; aliàs vero, quæ ex gentium nobis subditarum vsu sint, latis legibus adinueniendo. Et quidem hoc tempore alterutrius horum expectatione, prout vester mos est, haud dubie conuenistis: nempe vt aut bello rerum bene gestarum nuncium accipiatis, aut præstans aliquod pacis beneficium. Ego porro officij mei partes esse duco, vobis non solum ex publicis bonis lætitiæ materiam præbere: sed insuper priuatæ singulorum vtilitati, quoad eius fieri queat, debitam prouidentiam solicitudinémque nauare. Communis enim vtilitatis tum demum sensus maxime percipitur, si illius fructus ad vnumquemque sigillatim transmitta-

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΟΥ αὐτοκράτορος περὶ Θεμιστίου φιλοσόφου δημηγορία παρὰ τὴν σύγκλητον ῥηθεῖσα.

C

ΕἸ ὑμεῖς μετὰ τῶν ὑμετέρων ὑγιαίνετε, καλῶς ἂν ἔχοι· ἐγὼ καὶ τὸ στρατόπεδον ὑγιαίνομεν.

Χαίρειν ὑμᾶς εἰκός, ὦ πατέρες συγγεγραμμένοι, τῷ πλήθει τῶν τροπαίων εὐφραινομένους, καὶ τῆς παρούσης εἰρήνης ἀσφαλῶς ἀπολαύοντας. ὧν ἀεὶ πειρώμεθα πεφροντικῶς, νῦν μὲν τινα ἀρχὴν προστιθέναι διὰ τῶν ὅπλων τῇ Ῥωμαίων ἡγεμονίᾳ· νῦν δέ τινα ὠφέλειαν ἐξευρίσκειν διὰ τῶν νόμων τοῖς ἔθνεσι τοῖς ὑπηκόοις. καὶ νῦν δὴ πάντως συνεληλύθατε, θάτερον τούτων προσδοκῶντες διὰ τὴν D συνήθειαν, ἢ πολεμικὴν ἀγγελίαν κατορθωμάτων, ἢ χάριτος εἰρηνικῆς μεγαλοδωρεάν. ἐγὼ δὲ ἐμαυτῷ προσήκειν ὑπολαμβάνω, μὴ μόνον διὰ τῶν κοινῶν ἀγαθῶν τὴν εὐφροσύνην ὑμῖν παρασκευάζειν· ἀλλὰ καὶ τῶν καθ' ἕκαστον ἄνδρα, καθόσον οἷόν τε, πρόνοιαν καὶ φροντίδα τῶν προσηκόντων ποιεῖσθαι. ἐπεὶ γὰρ τῆς κοινῆς ὠφελείας τηνικαῦτα μάλιστα γίνεται αἴσθησις, ὅταν εἰς ἕκαστον ἡ ἀπόλαυσις ἀνα-

πέμπηται. ὥστε εἴπερ καὶ τῶν δημοσίων φροντίδων τὸ καθ' ἕκαστον ἐστὶ τέλος, τούτου μάλιστα φροντιστέον προηγουμένως. μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, καὶ ὁπηνίκα ἕνα ἄνδρα τῆς προσηκούσης τιμῆς ἀξιῶ, κοινὴν δίδωμι δωρεάν. οὐδεμία γὰρ χάρις μετὰ λόγου καὶ κρίσεως διδομένη, μόνου τοῦ λαμβάνοντος γίνεται, ἀλλὰ προτίθεται κοινὸν ἆθλον ἅπασι τῶν ὁμοίων πόνων.

Ἤγαγε τοίνυν Θεμίστιον τὸν φιλόσοφον εἰς τὰς ἡμετέρας ἀκοὰς ἡ πολυθρύλλητος δόξα· καὶ βασιλικῆς ὑπέλαβον καὶ τῆς ὑμετέρας διανοίας, ἀμείψασθαι τιμῇ τῇ προσηκούσῃ τὴν ἀρετὴν, τῇ συνόδῳ τῶν λαμπροτάτων πατέρων τὸν ἄνδρα ἐγκαταλέξας, καὶ τὰ εἰκότα * σεμνυνούμενα δι' ἀλλήλων. οὐ γὰρ μόνον Θεμίστιον τιμᾶν οἴομαι διὰ τῆς χάριτος, ἀλλ' οὐδὲν ἧττον καὶ τὴν γερουσίαν, ἣν τοῦ μετασχεῖν δωρεᾶς ἄξιον νενόμικα φιλοσοφίας πρεπούσης. διδόντες οὖν, ἀντιλήψεσθε τὸν κόσμον, καὶ λαμβάνοντες ἀντιδώσετε. ἄλλα μὲν γὰρ ἄλλους κοσμεῖ, καὶ περιφανεῖς καθίστησι· τοὺς μὲν χρημάτων εὔκλεια, τοὺς δὲ κτημάτων περιουσία, ἐνίους δὲ πόνοι δημόσιοι, ἑτέρους δὲ λόγων δεινότης. διαφόροις γὰρ ὁδοῖς καὶ ποικίλαις πρὸς ἓν καὶ ταυτὸν ἄκρον τῆς εὐδοξίας ἅπαντες οἱ νοῦν ἔχοντες ἐξαμιλλῶνται. ἀλλ' ὅμως τῶν πολλῶν ἀτραπῶν, αἱ μὲν ἄλλαι σκολιαὶ, καὶ ἀκροσφαλεῖς· μόνη δὲ ἀσφαλὴς καὶ βέβαιος, ἡ δι' ἀρετῆς. καὶ ἐπειδὰν τις ὑμῖν ἐγκαταλέγεσθαι μέλλῃ, τοῦτο πρὸ ἁπάντων ζητεῖτε, εἰ ταύτην πορεύεται τὴν πορείαν· καὶ μηδὲν ἄλλο τοιοῦτον γνώρισμα ἡγεῖσθε τῶν λαμπροτάτων, ὡς γνώμην ὀρθὴν, καὶ διάνοιαν ἀγαθήν· ἃ μάλιστα μεταδιώκει φιλοσοφία.

Θεμιστίῳ δὲ ἤρκει μὲν ἡ παίδευσις πρὸς τὸ μεγίστης τιμῆς ἀξιωθῆναι, καὶ καθ' ἑαυτὸν φιλοσοφοῦντι, μᾶλλον δὲ, εἰ τύχοι, καὶ σιωπῶντι. οὐ γὰρ ὁ δεικνὺς μόνον τὴν ἀρετὴν, ἄξιος τιμῆς· ἀλλὰ καὶ ὁ κεκτημένος. καὶ προσήκει τὰς ἀμοιβὰς ἕπεσθαι τοῖς

Themistius.

A tur. Vnde fit, vt quum etiam publicarum curarum finis in priuatum quemque desinat, de eo potissimum sit laborandum. Quin potius, si quo modo se res habet, dicendum est: quando vnum quempiam honore afficio, de vniuersis bene promereor. Nullum namque beneficium cum ratione & iudicio datum, illius tantum fit, qui id accipit: sed omnibus in vniuersum tanquam præmium similium laborum proponitur.

Quum igitur existimatio de viro longè latéque dispersa, Themistium Philosophum ad aures nostras adduxisset: Imperatorij iudicij, atque etiam vestri, esse
B existimaui, illum splendidissimo Patrum concilio adscribendo, virtutem quæ in ipso est, congruo honore remunerari, simulque duorum inter se consentaneorum vnum per alterum decorare. Neque enim nostram hanc beneficentiam in vnum Themistium, sed in totum Senatum redundare existimo: quem tali tamque apto philosophiæ munere participando dignum sum arbitratus. Ornamentum ergo hoc illi impertientes, vicissim ab eo recipietis: acceptumque rursum eidem reddetis. Alia enim alios exornant splendidósque efficiunt: & hos quidem pecuniæ fama,
C illos autem possessionum copia, nonnullos pro Republica suscepti labores, alios denique in dicendo præstantia. Quippe diuersis variisque itineribus ad vnum idemque gloriæ fastigium omnes sana mente præditi peruenire contendunt. Et tamen quum multæ adeo ad id viæ ducant: reliquæ omnes obliquæ lubricæque, vna hæc dumtaxat tuta firmáque est, quæ per virtutem transigitur. Proinde quandocumque aliquis in ordinem vestrum cooptandus est, hoc ante omnia inquiritis, hac ipsa num via procedat: neque vllum perinde clarissimorum argumentum atque indi-
D cium esse censetis, quam probam mentem rectumque iudicium: quæ duo maxime philosophia consectatur.

Et sufficere quidem debebat Themistio, vt amplissimis honoribus dignus haberetur, recta institutio, etiamsi apud se tantum philosopharetur, immo si vel omnino silentium ageret. Neque enim ille solum honore dignus est, qui virtutem in se reconditam prodit; sed qui illam vel possidet tantum: omnibusque qui id merentur, gratiæ vicem ob-

A tingere æquum eſt, etiam ſi tales ipſi apparere minime ſtudeant. Hic autem vir, quem præſens ſermo noſter deprædicat, non ſeuerum quoddam atque inſociabile philoſophiæ genus ſibi aggrediendum duxit: ſed quod bonum ſibi labore comparauit, hoc ipſum maiori cum labore volentibus impertit; veterum ac ſapientum virorum interpres, philoſophiæque penetralium atq; templorum antiſtes. Neque exoleſcere ſinit antiquarum diſciplinarum decreta atque ſententias; ſed maius cum ætate robur nouitatémque accipere cogit: atque adeo mortalibus omnibus, quantum in ipſo eſt, auctorem ſe præſtat, B quo vitæ ex præſcripto rationis inſtituendæ, ſapientiæque adquirendæ, curam ſuſcipiant.

Conſpicitis autem & vos, Patres Conſcripti, nullum inter homines opus pulcherrimè optiméq; perfici, neque in ſingulorum domibus, neque in vrbe vniuerſa, citra virtutem: ad quam probi philoſopiæ aſſertores iuniorum animos excolentes inſtituenteſque, omnium communes parentes iure ſunt habendi: qui ſingulorum parentibus quomodo à filiis inſeruiri ipſis oporteat; ſimulque liberis, cuiuſmodi à parentibus ſollicitudinem conſequi par ſit, præcepta tradunt. Et hæc quidem vt parua refe- C ro: reuera autem omnium iudex & præſes eſt philoſophus. Nam & quid populo concedendum, quantum magiſtratui ab illo obſequij impendendum, & vt ſummatim dicam, omnis ciuilis adminiſtrationis explorata atque exacta ille eſt norma. Adeo vt, ſi fieri poſſet vt omnes homines philoſopharentur, ſublata nimirum eſſet ex vita humana improbitas, ablegatáq; omnis iniquitatis occaſio: neque legum, quæ nunc neceſſariæ, vllus deinceps vſus foret. A quibus enim nunc metu homines abſtinent, illa ſponte ſua ac voluntate odiſſent.

Et ad exornandum quidem hoc argumentum eo feror libentiùs, quòd D quum ſedulo hactenus adlaborauerim, quo philoſophia terrarum vbique eſſet illuſtris, eandem velim in hac noſtra vrbe potiſſimum exuberare. Quod ipſum, & quidem per Themiſtium conſecutam illam eſſe audio; quippe quæ tot iuuenum ſapientiæ ſtudio incumbentium ſeſe conuentibus venditet, communéque libera-

A ἀξίοις, κἂν αὐτοὶ φαίνεσθαι μὴ σπουδάζωσιν. οὑτοσὶ δὲ ὁ ἀνὴρ, ὃν ὁ παρὼν λόγος κηρύττει, οὐ μέτεισι φιλοσοφίαν ἀκοινώνητον· ἀλλ' ὃ μετὰ πόνου συνήγαγεν ἀγαθὸν, τοῦτο σὺν πλείονι πόνῳ τοῖς βουλομένοις μεταδίδωσι· προφήτης μὲν τῶν παλαιῶν καὶ σοφῶν ἀνδρῶν καθεστηκὼς, ἱεροφάντης δὲ τῶν ἀδύτων τε καὶ ἀνακτόρων φιλοσοφίας· μαραίνεσθαι δὲ οὐκ ἐᾷ τὰς ἀρχαίας δόξας, ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν ἀεὶ, καὶ γίνεσθαι νέας· αἴτιος δὲ, τὸ καθ' ἑαυτὸν, γίνεται πᾶ- B σιν ἀνθρώποις τοῦ κατὰ λόγον ζῆν, καὶ παιδείας ἐπιμελεῖσθαι.

Συνορᾶτε δὲ καὶ ὑμεῖς, ὦ πατέρες συγγεγραμμένοι, ὅτι μηδὲν ἔργον τῷ βίῳ τῷ ἀνθρωπείῳ κάλλιστα ἂν καὶ ἄριστα ἐπιτελεσθείη χωρὶς ἀρετῆς, οὐδὲ κατ' οἶκον, οὐδὲ κατὰ πόλιν· πρὸς ἣν ἀσκοῦντες καὶ ἐκπαιδεύοντες τοὺς νέους, οἱ καλῶς προεστάμενοι φιλοσοφίας, κοινοὶ πατέρες ἂν ἁπάντων νομίζοιντο οὗτοι· καὶ τοὺς ἰδίους πατέρας ὅπως χρὴ θεραπεύεσθαι παρὰ τῶν νέων, διδάσκουσι, καὶ τοὺς παῖδας ὁποίας χρὴ παρὰ τῶν πατέρων ἐπιμε- C λείας τυγχάνειν. καὶ ὡς μικρὰ ταῦτα λέγω· τὸ δὲ ἀληθὲς, κριτὴς ἁπάντων ἐστὶ, καὶ ἐπιστάτης ὁ φιλόσοφος. καὶ γὰρ ὅπως δήμῳ προσοιστέον, καὶ ὅπως τὴν γερουσίαν θεραπευτέον, καὶ ἁπλῶς ἁπάσης πολιτείας κανών ἐστιν ἐξητασμένος ἀκριβῶς. ὡς εἰ δυνατὸν ἦν πᾶσιν ἀνθρώποις φιλοσοφεῖν, ἐξήρπαστο μὲν ἂν ἐκ τοῦ τῶν ἀνθρώπων βίου ἡ φαυλότης, ἐξώριστο δὲ ἅπασα πρόφασις ἀδικίας· τῆς δὲ ἐκ τῶν νόμων ἀνάγκης, οὐκ ἂν ἦν χρεία. ὧν γὰρ νῦν διὰ τὸ δέος ἀπέχονται, ταῦτα ἂν ἐμίσουν ἐκ προαιρέσεως.

D Πρὸς δὲ τὴν παροῦσαν ὑπόθεσιν, καὶ ἄλλως ἄγομαι σὺν προθυμίᾳ. ἁπανταχοῦ γὰρ τῆς οἰκουμένης φιλοσοφίαν ἐκλάμπειν ἐσπουδακὼς, μάλιστα αὐτὴν εὐθηνεῖν βούλομαι κατὰ τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν. ὅπερ δὴ καὶ πυνθάνομαι ὑπάρχειν αὐτῇ διὰ Θεμιστίου· συνόδοις μὲν νέων φιλοσοφούντων ἁβρυνομένῃ, γνωριζομένῃ δὲ κοινὸν

παιδεύσεως καταγώγιον· ὥστε ἅπαντας ἁπανταχόθεν ὁμολογουμένως παρακεχωρηκέναι τῇ πόλει κρατεῖν φιλοσοφίᾳ, καὶ ὥσπερ ἔκ τινος ἀκηράτου πηγῆς, ἐκ τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας φοιτᾶν ἁπανταχοῦ τὰ διδάγματα τῆς ἀρετῆς· ὥσθ' ὅπερ ἀρχόμενος εἶπον, κοινὴν ὑμῖν καὶ Θεμιστίῳ δίδωμι τὴν τιμήν. μεταλαβὼν γὰρ παρ' ἡμῶν ἀξιώματος Ῥωμαϊκοῦ, ἀντεισφέρει σοφίαν Ἑλληνικήν· ὥστε τὴν πόλιν διὰ τοῦτο δείκνυσθαι τὴν ἡμετέραν κορυφὴν ὁμοῦ τύχης καὶ ἀρετῆς. νικῶσα γὰρ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς, νῦν προσλαμβάνει τὸ τιμιώτατον. Εἰ γὰρ τείχεσι μὲν αὐτὴν περιφραγνύναι, κοσμεῖν δὲ τὰ ἔνδον οἰκοδομήματα, δήμου δὲ πλήθει στενοχωρεῖν, σημεῖον ἀγαπῶντός ἐστι βασιλέως· πόσῳ μᾶλλον αὔξειν τὴν γερουσίαν τοιαύτῃ προσθήκῃ, ἣ τὰς ψυχὰς βελτίους ποιήσει τῶν ἐνοικούντων, καὶ μετὰ τῶν ἄλλων οἰκοδομημάτων, καὶ τὸ τῆς ἀρετῆς ἀναστήσει γυμνάσιον; ὡς ὁ μὲν τῇ πόλει τὰ ἄλλα παρασκευαζόμενος, τὰ πρῶτα δίδωσι τῶν ἀγαθῶν· φρονήσεως δὲ καὶ παιδείας ἐπιμελούμενος, καὶ κυριώτατον ἐκπορίζει, οὗ πολλοὶ μὲν ἐπιθυμοῦσιν, ὀλίγοι δὲ ἐφικνοῦνται.

Οἶδα μὲν οὖν ὅτι τὸ προσεπιλέγειν καὶ ἄλλας αἰτίας, δι' ἃς ἄξιος ἂν εἴη Θεμίστιος τῆς μεγίστης τιμῆς, οὐκ ἔστιν αἰσθανομένων τοῦ μεγέθους τῆς φιλοσοφίας. ὃ γὰρ καθ' ἑαυτὸ πάντων αὐταρκέστατον τῶν ἀγαθῶν, εἰ μὴ μόνον τις προΐσχοιτο, ἀλλὰ καὶ ἕτερα συναριθμοίη· οὐ συναύξει μᾶλλον οἷς προστίθησιν, ἀλλὰ ἐλλιπέστερον ποιεῖ τῷ προσθήκης δεῖσθαι νομίζειν. ὅμως δὲ ἀναχώμεθα τοῦ λόγου, καὶ φιλοσοφίας χωρὶς ἀποφαίνοντος ἄξιον εἶναι τὸν ἄνδρα τῆς ὑμετέρας συνόδου. εἰ γὰρ τοὺς μάλιστα ἀγαπῶντας δίκαιον προσάγεσθαι καὶ ἀνταγαπᾶν· αὐθαίρετος ἡμῶν γέγονε Θεμίστιος ἐραστής, καὶ τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν οἰκείᾳ κρίσει προετίμησε τῆς ἐνεγκούσης, καὶ πρότερον γνώμῃ πολίτης ἢ προσηγορίᾳ γέγονε. τοῦτο δὲ ὁπόσον θεάσασθε, τὸ δεῖξαι τὴν οἴκησιν τὴν ἡμετέραν καὶ τοῖς ἄλλοις ἀλλαχόθεν εὐδαίμοσιν ἀξιέραστον. οὐ γὰρ ἐνδεὴς οἴκοι πράττων, εἰς τὴν

A lium disciplinarum domicilium effecta sit: vt omnes vndique sine controuersia illam sapientiæ studio primas tenere, ex eaque tanquam ex puro fonte quoquo versus virtutis præcepta proficisci, iampridem concedant. Planè vt, sicut initio dixeram, communem vobis & Themistio hîc honorem tribuam. Sicut enim per nos Romanæ dignitatis particeps efficitur: ita nobis Græcanicam sapientiam reponit. quo vrbem nostram, per id ipsum, fortunæ ac virtutis pariter fastigium obtinere, ostendatur. Quippe cùm aliis bonis reliquas hactenus illa vicerit: nunc quod omnium B præstantissimum est, hoc sibi insuper adsciscit. Nam si muris vndique illam cingere, ædibus intus ornare, præ populi multitudine angustare, signum est ab Imperatore illam suo amari: quanto maius est, senatum tali accessione augere, quæ animos ciuium meliores reddet; & vna cum aliis ædificiis, virtutis etiam gymnasium excitabit? Nempe qui ciuitati alia illa conciliat, primaria quidem illi tribuit bona: sed qui in eadem scientiæ rerum sapientiæque promouendæ curam impendit, rem illi præstat omnium maximam: quam multi concupiscunt, pauci adsequuntur.

C Cæterum plures hisce causas colligere, ob quas Themistius maximo honore dignus censendus sit: hominum esset meo iudicio minimè percipientium quanta philosophiæ sit magnitudo. Si quis enim bonum, quod ex sesipso maximè sufficiens est, non solum prætendat; sed insuper alia eidem connumeret: illa ipsa talium adiectione non tam id auxerit, quam diminuerit; quum istiusmodi additamento indigere existimet. Attamen attendamus rationi, quæ vel sine philosophia virum vestro hoc cœtu dignum esse demonstret. Et quidem si qui impensissimè nos D amant, æquum est nobis adiungere ac redamare: Themistius suopte impulsu ad nos amandum, nostramque vrbem pluris quam quæ ipsum produxit, faciendam, proprio suo iudicio accessit: & animo quam appellatione prius nobis ciuis est factus. Quin & hoc quanti sit considerate, quod hac ipsa re ostenderit domicilij nostri sedem, etiam aliis, vbicumque illæ sint, valde beatis meritò omni studio prosequendam. Neque enim quod domi egeret, ad vrbis

nostræ felicitatem confugit: sed quantumuis diuitiarum negligens sit, paupertate tamen minimè afflictatur. Nuptiarum autem & liberorum procreationis, quo successionem suæ familiæ conseruet, curam apud nos egit. Et quamuis ea commendentur cùm etiam aliis adsunt: tamen in philosopho si existant, longè vtiliora euadunt. Cuius enim vitam omnibus aliis tanquam regulam & scopum propositam esse oportet: hic si vrbem nostram cohonestet, & generis sui successioni propagandæ studeat, curamque rei familiaris vsu metiatur: multos, vt idem facere contendant, adducet. Non est quippe cur existimetis, veram philosophiam ita se penitus à communi vita segregare, vt omnino rerum communium curam auersetur. Sed hoc scitote, qui maximè de vrbe solicitus est, quique homines optimos efficit, illum quoque optimos semper ciues redditurum. Proinde videte bonorum copiam, quæ clarissimum hunc vobis exornauit: disciplinarum est diues, pecuniarum non inops, sponte hanc vrbem elegit, in qua non necessitate compulsus versatur; à qua nisi vrgente necessitate, nequaquam recedat. Et quid alia commemorem? Clarissimum vobis dedi, vnigenam philosophum, & vrbis nostræ ciuem eximium, quem mundi ciuem non ineptè quis appellauerit.

Cæterum probè noui Themistium non pari cum voluptate vniuersas hasce laudes à nobis enumeratas audire: sed illas dumtaxat quæ à philosophia sunt, suas esse existimare; reliquas autem velle aut moderatè dici, aut omnino sileri. Ego verò longior fortasse fui, non vtique quòd gratificari Themistio velim, omnia persequendo: sed vt me nihil illorum, quæ ad diiudicationem nostram deducuntur, inexploratum minusque examinatum prætermittere vobis ostendam. Themistius autem, si verum dicendum est, non nunc primum mihi innotuit, sed etiam olim, & ab ipsis parentibus. Quin tanta illius viri mihi cognitio est, vt cum vetustiores ipsius maiores enumerare possim, quorum celebris est vetustis in monumentis memoria: id volens omittam: adest enim illi prope pater talis, vt vel ob vnum ipsum cæterorum meminisse superfluum fuerit. Quisnam autem sit ille, neque vos ignoratis; cuius si vel

A εὐδαιμονίαν τῆς πόλεως καταπέφευγεν· ἀλλὰ καὶ ἀμελῶν τοῦ πλουτεῖν, ὅμως ὑπὸ πενίας οὐ θλίβεται. ἐφρόντισε δὲ παρ' ἡμῖν, καὶ γάμου, καὶ παιδοποιίας, τῆς διαδοχὴν σωζούσης τοῦ γένους. ταῦτα δ' ἐπαινεῖται μὲν καὶ ἄλλοις προσόντα· φιλοσόφῳ δὲ ὑπάρχοντα, πολυωφελέστατα γίνεται. οὗ γὰρ τὸν βίον ὥσπερ κανόνα δεῖ καὶ σκοπὸν ἅπασι προκεῖσθαι τοῖς ἄλλοις· οὗτος εἰ τιμῴη μὲν τὴν πόλιν τὴν ἡμετέραν, ἐπιμελοῖτο δὲ τῆς τοῦ γένους διαδοχῆς, τὴν δὲ περὶ τὰ χρήματα σπουδὴν μετροίη τῇ χρείᾳ, πολλοὺς εἰς τὸν αὐτὸν ζῆλον ἐπάξεται. μὴ γὰρ B δὴ νομίζετε τὴν ἀληθινὴν φιλοσοφίαν παντάπασιν ἐξορίζειν ἑαυτὴν τοῦ κοινοῦ βίου, μηδὲ ἀποστρέφεσθαι παντελῶς τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν· ἀλλ' ἴστε ὡς ὃς μάλιστα ἐπιμελεῖται πόλεως, καὶ ὁ κατασκευάζων ἀρίστους ἀνθρώπους, ἀρίστους ἀεὶ ποιεῖ καὶ πολίτας. ὁρᾶτε οὖν τὴν τῶν ἀγαθῶν τὴν περιουσίαν, ἃ τὸν λαμπρότατον ὑμῖν κατακεκόσμηκε. πλούσιος ἐν λόγοις, οὐ πένεται χρήμασιν, ἑκὼν εἵλετο τὴν πόλιν· οὐ πρὸς ἀνάγκην ἐπιδημεῖ, ἀλλ' ὑπ' ἀνάγκης ἂν χωρισθείη μόνης. τί τὰ ἄλλα λέγω; λαμπρότατον ὑμῖν δέδωκα τὸν C μονογενῆ φιλόσοφον, πολίτην ἐξαίρετον τῆς πόλεως τῆς ἡμετέρας, ὃν τοῦ κόσμου πολίτην εὐλόγως ἄν τις προσείποι.

Ἀλλ' εὖ οἶδα ὅτι τῶν κατειλεγμένων ἐπαίνων, οὐ μετὰ τῆς ἴσης ἡδονῆς ἁπάντων ἀκούει Θεμίστιος, ἀλλὰ μόνους τοὺς ὑπὸ φιλοσοφίας οἰκείους ἡγεῖται· τοὺς λοιποὺς δέ, ἢ λέγεσθαι μετρίως, ἢ καὶ σιωπᾶσθαι βούλεται. ἐγὼ δέ, οὐχ ὡς τῷ ἀνδρὶ χαριζόμενος εἰ πάντα ἐπεξέλθοιμι, ἴσως ἐμήκυνα τὸν λόγον· ἀλλ' ὅπως ὑμῖν ἐνδείξαιμι, ὅτι μηδὲν ἀνεξέταστον ἢ ἀβασάνιστον παραλιμπάνω περὶ D τῶν ἐπ' ἐμὲ κρίσιν ἀγομένων. Θεμίστιος δέ, εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, οὐδὲ νῦν ἐμοὶ γέγονε γνώριμος, ἀλλὰ καὶ πάλαι, καὶ ἐκ πατέρων. καὶ τοσοῦτόν μοι γινώσκειν τὸν ἄνδρα περίεστιν, ὥστε ἔχων καὶ παλαιοτέρους προγόνους αὐτοῦ καταλέγειν, ὧν οἱ παλαιοὶ μέμνηνται λόγοι, ἑκὼν παρίημι· ἐγγύθεν γὰρ ὁ πατὴρ αὐτοῦ, δι' ὃν τῶν ἄλλων περίεργον μεμνῆσθαι. τίς δὲ οὗτός ἐστιν, οὐδὲ ὑμεῖς ἀγνοεῖτε· οὗ δ'

ὄνομα εἰπόντα, ἀπόχρη δεῖξαι τὴν ἀκροτάτην φιλοσοφίαν· καὶ οὔτε χῶρος, οὔτε ἔθνος, οὔτε πόλις οὐδεμία τῆς Εὐγενίου δόξης ἀνήκοος. οὗτος, ὃν καὶ ὑμεῖς ἂν μαρτυρήσαιτε διὰ βίου κάτοχον γεγενῆσθαι φιλοσοφίας· οὗτος, ὃν οὐδὲν ἐξέφυγε τῶν ἀρχαίων διδαγμάτων καὶ παιδευμάτων· οὗτος, ὁ πρὸς ἑαυτὸν τῷ λόγῳ καὶ τῷ βίῳ φιλονεικήσας, καὶ καθ' ἕτερον ὑφ' ἑαυτοῦ, καίτοι κρατῶν, ἡττώμενος· οὗτος ὁ πάντων ἄριστος γεγονὼς, ὁ πάντων κορυφαιότατος, ἴσος τῷ παιδὶ μόνῳ νομίζεται, καὶ μόνῳ Θεμιστίῳ, ὃς καὶ τοῦ γένους διάδοχός ἐστι, καὶ φιλοσοφίας.

Πάντων οὖν ἕνεκεν τῶν εἰρημένων, τῇ συνόδῳ συναπτέον καὶ κοινωτέον τὸ ἄριστον. οὕτως γὰρ ἂν καὶ τῷ θειοτάτῳ πατρὶ πράττοιμεν κεχαρισμένως, τὴν ἐπώνυμον αὐτοῦ βουλὴν αὔξειν τε καὶ θάλλειν τοῖς μεγίστοις τῶν ἀγαθῶν παρασκευάζοντες. δεῖ δὲ καὶ τοῖς λόγοις ὑπὲρ ἅπαντα δίδοσθαι τὴν ἁρμόζουσαν σεμνότητα, καὶ τῇ σοφίᾳ τὸν οἰκεῖον κόσμον ἀποδιδόναι, καὶ τῇ παιδεύσει τὸ πρέπον γέρας, καὶ τὸ ὀφειλόμενον ἆθλον τῇ ἀρετῇ, καὶ τὴν ἀρίστην τῶν ἐπιστημῶν, λέγω δὲ φιλοσοφίαν, πανταχόθεν, καὶ ἐν πᾶσιν ἐκλάμπειν. συμβήσεται γὰρ οὕτως, καὶ τὰς ἄλλας τέχνας πλείονος ἐπιμελείας τυγχάνειν, ὅταν ἡ πρώτη τε καὶ ἀρίστη τὴν οἰκείαν τιμὴν ἀπολαμβάνῃ. τοσούτων οὖν καὶ τοιούτων εἰρημένων, δῆλον ὡς ἃ παρέσχημαι Θεμιστίῳ, ὑμῖν παρέσχημαι. χαρίζομαι δὲ, εὖ οἶδα, μεγάλως καὶ τῷ ἐμῷ πατρὶ, οὐ νεὼν, οὐδὲ γυμνάσιον ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ θειοτάτου, ἀλλὰ ἄνδρα ἀγαθὸν ἀφιερώσας.

A nomen quis proloquatur, abundè habet ad summam in illo sapientiam demonstrandam. Neque enim locus, aut natio, aut ciuitas vlla est, ad quam præclara Eugenij fama auditu non peruenerit. Hic ille est, quem toto vitæ tempore philosophiam imprimis coluisse testificari potestis: ille, quem nihil veterum fugit doctrinarum ac disciplinarum: ille, qui secum ipse vita ac doctrina certans, in altero, victor alioqui, à seipso tamen superatur: ille, inquam, qui B omnium optimus exstitit, omnium præstantissimus: qui soli filio suo par existimatur; filio inquam suo Themistio, familiæ ipsius pariter & philosophiæ successori.

Quare propter rationes à me hactenus recensitas, æquum est, vt bonum hoc excellentissimum vestro consessui adiungatur, cum illóque communicetur. Ita enim diuo parenti nostro gratissimum fecerimus, si concilium quod ab illo nomen accepit, vt maximis quibusque C bonis floreat vireatque, contendamus. Oportet autem & litteris ante omnia consentaneam adhiberi reuerentiam, & sapientiæ suum ornatum, rectæ institutioni congruum honorem, virtuti debitum præmium: scientiarumque omnium optimam, philosophiam dico, vbique & in omnibus resplendere. Ita enim eueniet, vt etiam reliquæ artes maius hominum studium nanciscantur, quando illa quæ princeps omnium & D præstantissima est, suum pretium consequatur. Ex his ergo tantis ac talibus hactenus à me dictis patet, quod in Themistium beneficium contuli, me in vos quoque contulisse: illudque pro certissimo habeo, me maximè parenti meo gratificari, non templum aliquod aut gymnasium Diui titulo inscriptum, sed virum bonum illi dicando consecrandóque.

Allata est epistola pro Themistio Clarissimo Philosopho, lectáque in Senatu Kalend. Septembribus, Coss. Arbetione & Lolliano. Legit autem Iustinus Clariss. Proconsul.

A

ARGVMENTVM sequentis Orationis.

RECEPTA oratione Imperatoris, quam in commendationem Themistij ad Senatum scripserat, illi gratiarum munus reponit: laudationumque argumentum maximè philosophicum sibi præstituens, Imperatorem ipsum philosophiæ, quam prædicauerat, magis compotem esse ostendit. Neque quidquam eorum, quæ ad laudationem faciant, prætermittit: omnia interim ad vnum hoc velut caput, quod sibi proposuerat, reducens. Et nunc quidem ipsam generalem propositionem tractat, nunc plurima argumenta sigillatim sibi susceptæ causæ percurrit, vbique autem conuenientem philosophiæ dignitatem seruare contendit. Atque huc fere huius libri institutum respexit.

ΘΕΩΡΙΑ.

ΕΠΙ τῷ κομισθέντι παρὰ τοῦ αὐτοκράτορος λόγῳ, ὃν ἔγραψε περὶ αὐτοῦ πρὸς τὴν γερουσίαν, τὸ χαριστήριον ἀποδίδωσι. σκοπὸν δὲ προΐσταται τῶν (B) ἐγκωμίων φιλοσοφώτατον, αὐτὸν ἀποδεικνὺς μᾶλλον τὸν βασιλέα φιλοσοφίας μετέχοντα, ἣν ἐπῄνεσε. καὶ παρίησι μὲν οὐδὲν τῶν εἰς ἔπαινον συντελούντων· ἅπαντα δὲ ἀνάγει πρὸς τὸ κεφάλαιον ὃ προεστήσατο. ἔστι μὲν οὖν ὅπου καὶ τὸ καθόλου κατασκευάζων, τὰ πλεῖστα δὲ τῶν ἐπιχειρημάτων (C) μετιὼν ἐκ τῆς ὑποθέσεως τῆς παρούσης, ἁπανταχοῦ δὲ διατηρεῖν τὸ πρέπον ἀξίωμα φιλοσοφίᾳ πειρώμενος. σχεδὸν γὰρ ὁ σκοπὸς τοῦ βιβλίου πρὸς τοῦτο ἀφεώρακεν.

THEMISTII

de Imp. Constantio, à quo erat in Senatu laudatus, oratio, Gratiarum actionem continens, ipsumque Imperatorem demonstrans philosophiæ cumprimis esse participem.

ORATIO II.

NVM ego vobis (Auditores) philosophiam profiteri merito viderer, si creditorē meum debito fraudarem? At-

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

(D) περὶ τοῦ αὐτοκράτορος ἐγκωμιάσαντος αὐτὸν πρὸς τὴν γερουσίαν, εὐχαριστήριος, αὐτὸν ἀποδεικνὺς τὸν βασιλέα μάλιστα φιλοσοφίας μετέχοντα.

ΛΟΓΟΣ Β'.

ΑΡ' ἂν ὑμῖν, ὦ ἄνδρες, δοκοίην χρέους ἀποστερῶν, φιλοσοφίας ἐνδίκως μεταποιεῖσθαι; καί-

τοι

τοι Ἀθήνησι τοὺς ὀφείλοντας τῷ δημοσίῳ κατείργει νόμος μὴ κοινωνεῖν τῆς πολιτείας, ἕως ἂν τὸ ὀφειλόμενον ἀπολύσωνται. ἐγώ τε αὐτὸς ὀφλισκάνω τε, καὶ ἐγγέγραμμαι, οὐ μὰ Δία τῷ δημοσίῳ τῷ ὑμετέρῳ, ἀλλὰ δι' ὃν ὁ ὑμέτερος δῆμος γέγηθέ τε, καὶ εὐθηνεῖται. εἰ δὲ οὔπω δῆλον ὑμῖν ὃ λέγω, φαῦλοι ἄρα ἐστὲ μάρτυρες τῶν χρεῶν, καὶ οὐ μέμνησθε ὅτι πάλαι ἐπ' αὐτῷ τούτῳ τῷ ξυμβολαίῳ συνελέγητε εἰς τὸ βουλευτήριον μαρτυρήσοντες. ἐπεστάτει δὲ τῷ δανείσματι ἀνὴρ γεννάδας καὶ ἔμπλεως παρρησίας, ὃς οὐκ ἐπιτρέψει, οὐδὲ καταχαριεῖται ἐξαρνουμένῳ· οὕτω μοι τὸ χρέος περιβόητόν ἐστι, καὶ οὐδεμία μοι μηχανὴ ἀποστερεῖν ἐπιχειροῦντι, καὶ καταπροΐξασθαι. ἀλλὰ καὶ ὑμεῖς οἱ μάρτυρες εὖ οἶδ' ὅτι τέως μὲν ἡσυχάζετε, ἀναμένοντες ὡς οὔπω παντάπασιν ὑπερήμερον. εἰ δὲ αἴσθοισθε παντελῶς ἀπορραθυμοῦντα, ἐπικείσεσθε καὶ ἐξελέγξετε, καὶ παρέσεσθε εἰς τὸ δικαστήριον, καταβοησόμενοι, ὅπῃ ἄν τις μετακαλῆται.

Καὶ εἰ μὲν ἐπὶ χρυσίῳ, ἢ ἀργυρίῳ, τὸ ξυμβόλαιον ἦν, τάχα ἂν οὐ πάνυ ἐνεμεσᾶτε πρὸς τὴν ἔκτισιν ἀπορουμένῳ. ἐπίστασθε γὰρ, οἶμαι, εἰ μὴ ἀδικεῖτε, ὅτι χρήματα ἐγὼ οὔτε φυλάττειν πάνυ ἔμπειρος καὶ δαήμων, οὔτε αὖ προϊέμενος, ξυναγείρειν τε καὶ ἀνακτᾶσθαι ῥαδίως. ἡ γὰρ τέχνη περὶ ἣν λιπαρῶς ἔχω, οὐκ ἐᾷ με ταύτην εἶναι σοφὸν τὴν σοφίαν. ἀλλ' οὐδὲν θαυμαστὸν, οὐδὲ ἐμῆς μοχθηρίας σημεῖον, εἰ καὶ ὀφλήσας ποτὲ ἀνδρὶ πλουσίῳ, χαλεπῶς τὰ δίκαια ποιήσαιμι, καὶ ὑπὲρ τὸν συγκείμενον χρόνον. ὅπερ οὖν εἶπον, εἰ ἦν τοιόνδε τι τὸ δάνεισμα, οὐ σφόδρα ἂν ὑμῶν ὑπερώπτευον τῆς μαρτυρίας· νῦν δὲ χρυσίον μὲν, εἴ τι ἐγὼ ἐδεόμην, εὖ οἶδα ὅτι μᾶλλον ἄν με κατεφόρτισε βασιλεὺς, ἢ πάλαι Κροῖσος Ἀλκμαίωνα τὸν Ἀθηναῖον, ἐκ τοῦ ψήγματος ἐπιτρέψας ὁπόσον ἠδύνατο τῷ σώματι ἀποφέρεσθαι. ἐπεὶ καὶ νῦν, τό γε ἐπ' αὐτῷ μέρος, τρυφῆς τινος ὀχετοὺς καὶ εὐπαθείας λαθών με ἐπαφῆκεν εἰς τὸ δωμάτιον· οὓς ἐγὼ μόλις ἀπο-

A Atqui Athenis lex prohibet eos, quorum nomina in ærarium relata sunt, remp. prius capessere, quam debitum illud dissoluerint. Ego vero & obstrictus sum, & inscriptum nomen meum est, non in ærario vestro, sed apud eum, per quem populus vester in lætitia, ac rerum omnium copia versatur. Quòd si id quod à me dicitur, nondum intelligitis, mali vtique testes nominum estis: neque hoc meministis, iampridem vos ob eum ipsum contractum, testandi gratia in curiam esse conuocatos. Præerat autem tum ei mutuo dando fortis ac constantiæ plenus vir, qui, si B inficiari velim, nequaquam sinat, aut de iure quicquam remittat. Ita à me contractum nomen illud insigne est, nec, vt maximè contendam, fraudare, aut euadere impune licet. Sed & vosmetipsos testes tantisper quiescere, atque expectare scio, quasi nondum omnino præfinitum solutionis tempus excesserim. Quòd si me planè hac in parte negligentem esse deprehendatis, inuadetis illico, & redarguetis, atque ad iudicium præsto eritis: vt quocumque vobis testimonium denuntiatum erit, clamoribus me vestris insectemini.

Quod si de auro argentóve contractus C ille esset institutus, non adeo fortasse succenseretis, si minimè soluendo esse possem. Nostis enim, nisi mihi iniuriam facitis, neque me conseruandarum pecuniarum gnarum ac peritum esse; neque, si amisero, in iisdem facilè cumulandis ac recuperandis solertem. Cui enim ego arti impensiùs sum addictus, ea me in hac re callidum ac perspicacem esse non patitur. Nihil tum itaque mirum esset, nec vllius prauitatis indicium, si aliquo nomine diuiti cuipiam obstrictus, ægre ac post præscriptum tempus fidem meam exsoluerem. Quapropter si, vt antè dixi, eius-D modi nostrum illud debitum foret, non adeo mihi testimonium vestrum metuendum putarem. Iam verò quod ad aurum attinet, si quid indigerem, non dubito quin me magis eo Imperator oneraret, quàm Crœsus olim Alcmæonem illum Atheniensem, cùm ei permisit, vt quantum corpore suo posset, auferret. Quandoquidem & nunc, quantum in illo fuit, clam in meas ædes deliciarum ac commoditatum quosdam riuulos immisit, quos ego vix obstrue-

re, atque obturare potui: neque domum meam maiori, quam philosophia sinat, opum copia inundari atque obrui sum passus: neutiquam ignorans, quocumque sponte ac citra laborem riuus se ille furtim insinuasset, inde emigrare virtutem oportere.

Verum callidiùs philosophum aggredi Constantinus nouit, quàm Philippi filius Alexander. Hic enim posteaquam quinquaginta simul talentis oblatis perrumpere ac flectere Chalcedonium Xenocratem non potuit; sed auri ille impetum fortiter constantérque propulsauit: cessit illico, ac manus sustulit, nec aliam validiorem machinam adhibuit. At magnus Imperator eam rationem excogitauit, cui ego vni cederem; nec manus, sed aures subiicerem. Etenim laus, alioqui suaue ac validissimum donum est, à quocumque proficiscatur. Nam & Sirenes in scopulis exitij inferendi gratia laudantes, versutum Vlyssem propemodum illexerunt, & in potestate habuerunt. Cuius vero vel nutus ipse ad salutem satis est, hic cum libellum commendatione plenum scribit: quem non, licet ferreum, atque adamante solidiorem, emolliat, ac sibi subiiciat?

Quoties vero auditorij illius mihi venit in mentem, cum vos ego, quibus cum laudem illam communicabat, cum libelli huius, sic tanquam oraculi, interpretem considero, quanta cum modestia stans, Bacide atque Amphilyco disertius & clarius eas literas explicaret; vosque interim, quasi in ludis, togati, ac permutatis calceis, in sellis considentes, penè ad singula verba clamores attolleretis, prosilientes, atque in voces varias erumpentes, méque ob tam amplam commendationem beatissimum prædicantes: his, inquam, omnibus in vnum collectis atque conflatis, egone resistere ac dissimulare sustineam?

At Zeno ille Stoïcorum princeps, vir alioqui grauis, & magniloquus, gloriabatur tamen, atque efferebat sese, quòd cum peregrinus, atq; è Phœnicia oriundus esset, ob insignem eruditionem atque scientiam ciuis esset ab Atheniensibus factus. Ego vero adeo scilicet infelix, & in Aristotelis doctrina rudis, ac peregrinus sum, quem ego mihi vitæ sapientiæque ducem proposui: omnem vt à quocumque & cuiuscumque gra-

A κατεδόμησα, καὶ ἀπέφραξα· καὶ οὐκ εἴασα ἐπικλυσθῆναι τὴν οἰκίαν ὄλβῳ μείζονι, ἢ φιλοσοφία προσίεται· εἰδὼς ὅτι, ὅπου ἂν λάθῃ τὸ ῥεῦμα τοῦτο αὐτομάτως τε, καὶ ἄνευ πόνου ὑπο** ἐντεῦθεν ἀναγκαῖον ἐξοικίζεσθαι ἀρετήν.

Ἀλλὰ σοφώτερος ἄρα ὁ Κωνσταντῖνος, ὡς ἔοικεν, ἀνδρὶ ξυμβαλεῖν φιλοσόφῳ, ἢ Ἀλέξανδρος ὁ Φιλίππου. ὁ μέν γε ἐπειδὴ τοῖς πεντήκοντα ἅμα ταλάντοις οὐκ ἐτρώσεν, οὐδὲ ἔκαμψε τὸν Καρχηδόνιον Ξενοκράτην, ἀλλ' ἀπεκρούσατο γενναίως τὴν προσβολὴν τοῦ χρυσίου· ἀπεῖπέ τε αὐ-
B τὸς, καὶ ἦρέ τε τὼ χεῖρε, καὶ οὐ προσήνεγκεν ἑτέραν πεῖραν ἰσχυροτέραν. βασιλεὺς δὲ ὁ μέγας ἐμηχανήσατο ὅτῳ ἂν μόνῳ ἐγὼ ὑποκλιθείην, καὶ ὑπόσχοιμι οὐχὶ τὰς χεῖρας, ἀλλὰ τὴν ἀκοήν. ὁ γὰρ ἔπαινος ἡδὺ μέν που καὶ ἄλλως, καὶ δύσμαχον δῶρον, καὶ παρ' ὁτουοῦν γινόμενον· καὶ γὰρ αἱ σειρῆνες ἐπὶ σκοπέλων ἐπαινοῦσαι, καὶ ἐπ' ὀλέθρῳ, μικροῦ προσηγάγοντο, καὶ ἐχειρώσαντο τὸν πολύμητιν Ὀδυσσέα· οὗ δὲ δὴ καὶ μόνον τὸ νεῦμα φερέγγυον πρὸς σωτηρίαν, ὅταν μικρὸν βιβλίον συγγράφων μεστὸν εὐφημίας,
C τίνα οὐκ ἂν σιδηροῦν καὶ ἀδάμαντος στερεώτερον μαλάξειέ τε, καὶ ὑποχείριον λάβοι;

Ὅταν δὲ δὴ καὶ τὸ ἀκροατήριον ἐννοήσω, καὶ ὑμᾶς οἷς τὸν ἔπαινον ἐκοινοῦτο, καὶ τὸν προφήτην καὶ ἐξηγητὴν τοῦ γράμματος, ὅπως μὲν ἐν κόσμῳ εἱστήκει, τρανώτερον καὶ ἀριδηλότερον τὰ γράμματα ἐξηγούμενος Βάκιδός τε, καὶ Ἀμφιλύκου· ὑμεῖς δὲ ὥσπερ ἐν ταῖς πανηγύρεσι μεταμφιεσάμενοι τὰς τηβέννας, καὶ τὰ ὑποδήματα ἀλλαξάμενοι, συγκαθεζόμενοι ἐπὶ τῶν δίφρων, ἐξεβοᾶτε ἐπὶ τοῖς ῥήμασι θαμινὰ, ἐξαλλόμενοι, καὶ μυρίας ἱέντες φωνὰς,
D ζηλοῦντές με τοῦ ἐπαίνου· ταῦτα δὴ ἅπαντα ξυνιόντα ἆρα ἂν καρτερεῖν ἀναχοίμην;

Ἀλλὰ Ζήνων μὲν ὁ τῆς στοᾶς ἀρχηγέτης, καίτοι τὰ ἄλλα σεμνὸς ὢν, καὶ ὑψηλολόγος, ὅμως ἐγαννύσκετο καὶ ἐλαμπρύνετο, ἐπειδὴ αὐτὸν Ἀθηναῖοι ξένον ὄντα καὶ Φοίνικα, ἐπὶ τοῖς λόγοις δημοποίητον ἐποιήσαντο· ἐγὼ δὲ οὕτως ** ἀτεχεῖς καὶ ἀνήκοος Ἀριστοτέλους, ὃν προὐταξάμην βίου τε καὶ σοφίας, ὥστε πᾶσαν οἴεσθαι τιμὴν, καὶ παρ'

A ὁπουοῦν, καὶ ἐφ' ὁτῳοῦν, ἀχάριστον εἶναι ἀνδρὶ σπουδαίῳ, καὶ ἐν καλοῦ μοίρᾳ; καὶ οὐ μέμνημαι ἄρα τῶν λόγων, οἷς διορίζει χαυνότητα μεγαλοψυχίας; διορίζει δὲ ὧδε· φησί που καὶ περὶ τιμὰς τὰς μεγάλας, ὥσπερ καὶ περὶ τὰ ἄλλα τὰ λεγόμενα ἀγαθά, εἶναι μὲν ἄμετρον σπουδὴν τοῖς ἀνθρώποις, εἶναι δὲ ἔμμετρον καὶ ξὺν λόγῳ. τὸν μὲν δὴ ἐπὶ δήμου θορύβοις καὶ κρότοις ὀγκούμενόν τε καὶ ἀγείροντα τὴν ὀφρῦν, ὅτι σφίσιν εἰς θέατρά τε καὶ ἱπποδρόμους πολλὰ χρήματα ἐξέχεε, χαῦνόν τε εἶναι, καὶ ξυνέχεσθαι τῇ κακίᾳ, ᾗ τοὔνομα τοῦτο ἐπιτίθησι· B τὸν δὲ τούτων μὲν τῶν θορύβων περιφρονοῦντα, καὶ σμικρὸν οἰόμενον διαφέρειν ῥοθίου κυμάτων αἰγιαλοῖς προσηχούντων, ψῆφον δὲ ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἀκολάκευτον ἐπ' ἀρετῇ περὶ πλείστου πάντων ποιούμενον, τοῦτον εἶναι τῷ ὄντι μεγαλόψυχόν τε, καὶ μεγαλογνώμονα. ἐπεὶ καὶ Σωκράτης ὁ Σωφρονίσκου τοῦ μὲν δήμου τὰς ὀργάς, καὶ τοὺς ἐπαίνους ἐν λόγῳ οὐδέποτε ἐποιήσατο, ἐκυδροῦτο δέ, καὶ ἐπεποίθει τῇ τοῦ Θεοῦ μαρτυρίᾳ, δι' ἧς ἀνεῖπεν αὐτὸν σοφίᾳ νικᾶν C τοὺς τότε ἀνθρώπους· καὶ ᾤετο δεῖν ἐκτιννύαι τὸ χαριστήριον τῷ τε Ἀπόλλωνι τῆς μαντείας, καὶ Χαιρεφῶντι, τῆς ἐρωτήσεως· καὶ ἔστι Σωκράτει προοίμιον πεποιημένον ἐν τόνῳ ἑξαμέτρῳ πρὸς τὸν Θεόν.

Εἰ δ' αὖ φήσετε κολακείαν εἶναι, ὦ Πυθίῳ παραβάλλειν τὸν βασιλέα, Χρύσιππος μὲν ὑμῖν καὶ Κλεάνθης οὐ συγχωρήσει, καὶ ὅλον ἔθνος φιλοσοφίας, ὁ ἐκ τῆς ποικίλης χορός, οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν αὐτὴν ἀρετὴν καὶ ἀλήθειαν ἀνδρὸς καὶ Θεοῦ. ἐμοὶ δὲ περὶ μὲν θεῶν εὔστομα κείσθω, κατὰ τὸν Ἡρόδοτον D [λέγων, ξύλον γὰρ ἦν.] Ἀγησίλαον δὲ οἶδα τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης ὅτι Ξενοφῶν ὁ Σωκράτους ὁμιλητὴς οὐκ ὤκνει ἐπαινεῖν, καὶ ἀμείβεσθαι μακρῷ βιβλίῳ, ἐπειδὴ αὐτῷ νέμεσθαι διεπράξατο χωρίον τι μεταξὺ Ἤλιδος καὶ Ἀρκαδίας, οὐ πόρρω Σκιλλοῦντος, ἐν τῇ φυγῇ. καὶ πρὸς ἐκείνῳ, τόδε εὖ οἶδα, ὅτι ἐστὶν ὁ Σπαρτιάτης τὰ μὲν ἄλλα φιλότιμός τε ἦν καὶ ὑψηλόφρων, φιλανθρωπίᾳ δὲ καὶ πρᾳότητι τοσόνδε

A tia collatum honorem viro bono ingratum esse, ac nihili faciendum existimem? Nec eorum verborum recordor, quibus vanitatem à magnanimitate hoc modo separat? Sic enim alicubi disputat: Circa amplissimos honores, quemadmodum & cætera omnia quæ dicuntur bona, aliam immodicam, atque infinitam cupiditatem; aliam moderatam, & rationi consentaneam, hominibus inesse. Iam quisquis ob populares strepitus & plausus inflatur, ac supercilium attollit, pro eo quòd in theatris atque circis multum in eos pecuniæ profudit: vanum B hunc esse, eoque vitio detineri, cui nomen illud impositum est. Quicumque vero strepitus illos contemnit, nec multum ab eo fragore differre existimat, quem illisi litori fluctus emittunt; cæterùm bonorum virorum de sua virtute suffragium, nulla adulatione suffusum, maximo in pretio habet: hunc demum magnanimum esse, atque alta mente præditum. Nam & Sophronisci filius ille Socrates populi furorem pariter ac laudem nihili vnquam æstimauit. Idem tamen Apollinis testimonio, quo mortalium ætatis suæ sapientissimus renuntiatus fuerat, gloriabatur, C eoque nitebatur potissimum: ac sibi propterea cum Apollini responsi huius, tum Chærephonti interrogationis nomine, referendas gratias putabat. Et extat heroïcis numeris à Socrate conditum in laudem Apollinis procemium.

Quod si forte id ambitiosè fieri à me dixeritis, quòd cum Pythio Imperatorem conferam: hoc quidem minimè vobis Chrysippus ac Cleanthes concesserint, reliquáque omnis è porticu philosophorum natio; qui eandem esse hominis Deíque virtutem ac veritatem asseuerant. Mihi vero, quod ad D Deos attinet, fauendum linguæ est, iuxta Herodotum [dicens: Etenim lignum erat.] Xenophontem autem è Socratis disciplina scio dubitasse nihil, quin Agesilaum Spartæ regem prædicaret, longoque volumine gratiam referret, pro eo quod is exuli sibi inter Elidem atque Arcadiam, non longè à Scillunte, agrum quemdam impetrasset. Sed hoc insuper certissimè scio, Spartiatam illum, licèt alioqui laudis cupidus, ac magnanimus fuerit, humanitate tamen ac clementia tantum

fuisse vero rege inferiorem, quantum regno ab eodem superabatur, si quid adhuc Lysandri illam carnium diuisionem recordamini. Sed nec beneficij par ratio est, Arcadicum agrum gratis exercere, aut perpetuam, ac nunquam senescentem laudem fuisse consecutum. Ac vel ipse fortassis Archidamus relatam à Xenophonte gratiam munere isto præstantiorem fuisse ingenue fateretur. Erat enim illa oratio à philosopho scripta: hoc autem, si ipsimet, qui acceperat, habenda fides est, nihil præter triticum, hordeum, tempestiuos fructus, capreas, atque apros ad venandum iaculandumque continebat.

Ideo mihi difficilior multo quam Xenophonti compensatio est. Nam antea quidem diuitiæ, magistratus, præfecturæ, bonorum principum dona inter homines habebantur: libri verò, ingenij monimenta, & literæ, philosophiæ opera ac dona censebantur. Iam verò, quod vnum penes artes ac doctrinas erat, quo rependere gratiam possent, hoc ipsemet Imperator vsurpans modò beneficij loco largitus est. Non iam itaque possum, quemadmodum Isocrates Theodori filius, delicias agere, ac simulatione vti, idque allegare: ampliora multo dona mea, & validiora esse; neque aut temporis diuturnitate senescere, aut certo loco definiri. Quicquid enim de doctrina magnum atque insigne prædicauero, hoc in ipso munere principis reperitur.

Reliquum igitur mihi esse nunc videtur, vti equos, vestes, pincernas, nudi atque consiti agri iugera conquiram, eaque principi pro illa oratione conferam: quando vtrique inuicem opera atque officia permutanda sunt. Verum minimè illud quidem: sed audendum pro virili parte mihi est; quoniam opes meæ omnes ridiculæ, atque extremæ inopiæ loco sunt, minorésque multo, quam stilla si cum Oceano comparetur, non modo quas ego possideo, verum etiam quas pater vnquam, & mater, immo quas Paphlagones simul omnes habuerunt. Oratione vero si cum oratione contendero, quædam mihi (nisi id nimium audax dictu est) iniecta spes est, fore vt non longo adeo interuallo relinquar. Nec sententiarum ac verborum ornamenta dico: his enim magis Impera-

A ἐλείπετο τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, ὁπόσον καὶ τῇ βασιλείᾳ, εἴπερ τι μέμνησθε τῆς Λυσάνδρου κρεωδαισίας. οὐ μὴν οὐδὲ ἡ χάρις ὁμοία, ἀγρὸν ἐργάζεσθαι προῖκα Ἀρκαδικὸν, ἢ ἐπαίνου τυχεῖν ἀγήρω τε καὶ ἀθανάτου. τάχα δ' ἂν καὶ αὐτὸς ὁ Ἀρχίδαμος τιμιώτερον ξυνέφη εἶναι τῆς αὐτῆς δωρεᾶς τὸ χαριστήριον Ξενοφῶντος. τὸ μὲν γὰρ, λόγος ἦν ὑπὸ φιλοσόφου ξυγγεγραμμένος· ἡ δὲ, εἴ τι δεῖ προσέχειν τῷ εἰληφότι, πυροὶ, καὶ κριθαὶ, καὶ τρωκτὰ ὡραῖα, καὶ δορκάδες, σῦς διώ-
B κειν τε καὶ ἀκοντίζειν.

Ὅθεν μοι καὶ ἄπορος καὶ ἀμήχανος ἡ ἔκτισις γίνεται μᾶλλον ἢ Ξενοφῶντι. πρὶν μὲν γὰρ ἐνομίζετο ἐν ἀνθρώποις, πλοῦτοι μὲν, καὶ ἀρχαὶ, καὶ σατραπεῖαι, δῶρα ἀγαθῶν βασιλέων· βιβλία δὲ, καὶ συγγράμματα, καὶ γράμματα, φιλοσοφίας ἔργα καὶ ἀναθήματα· νῦν δὲ ὃ μόνον εἶχον οἱ λόγοι χαριστήριον ἐν δυνάμει, τοῦτο αὐτὸς παραλαβὼν ἐδωρήσατο βασιλεύς. οὐκοῦν ἔστι μοι θρύπτεσθαι καὶ ἀκκίζεσθαι, καθάπερ Ἰσοκράτης ὁ Θεοδώρου, ὅτι
C σεμνότερα καὶ ἰσχυρότερα τὰ ἐμὰ δωρήματα, καὶ οὔτε ἐν χρόνῳ γηράσκει, οὔτε ἐν τόπῳ καθείργεται. ὃ γὰρ μέγα, καὶ πάμμεγα εἴπω ὑπὲρ τῶν λόγων, μετὰ τῆς βασιλέως γίνεται δωρεᾶς.

Λείπεται οὖν μοι, ὡς ἔοικε, συμπορίσασθαι ἵππους καὶ ἱμάτια, καὶ οἰνοχόους, καὶ πλέθρα γῆς ψιλῆς, καὶ πεφυτευμένης, καὶ ταῦτα ἀντεισφέρειν τῷ βασιλεῖ ἐπὶ λόγῳ, εἴπερ γε δεῖ ἀμφοτέροις τὰ ἔργα ἀνταλλάξασθαι. ἀλλ' οὐ γάρ· ἀλλὰ τολμητέον δὴ κατὰ δύναμιν·
D ὡς τὰ μὲν χρήματα τὰ ἐμὰ, καταγέλαστα, καὶ πενία πολλὴ, καὶ ἐλάττω ἢ ψεκὰς πρὸς ὠκεανὸν, οὐ μόνον ὅσα ἐγὼ κέκτημαι, ἀλλὰ καὶ ὅσα ὁ πατήρ ποτε, καὶ ὅσα ἡ μήτηρ, καὶ ὅσα ξύμπαντες Παφλαγόνες. λόγῳ δὲ παραβαλλόμενος πρὸς τὸν λόγον, ἔχω τινὰ (εἰ μὴ μέγα εἰπεῖν) ἐλπίδα, οὐ πολλῷ ὀπίσω ἀπολείπεσθαι, οὔτι λέγω τῷ κάλλει τῶν ἐνθυμημάτων καὶ ὀνομάτων· μᾶλλον γὰρ τούτοις ἀστράπτει

βασιλεὺς, ἢ στεφάνῳ, καὶ τῇ ἀλουργίδι· ἀλλ' εἴπω ὑμῖν τῷ δοκῶ περιέσεσθαι ἐκ τῆς ἁμίλλης· οἶμαι ἀληθινώτερον φανεῖσθαι τὸν ἐμὸν λόγον ἢ τὸν βασιλέως. τῷ μὲν γὰρ ἀνάγκη ἐστὶ τὸν ἐπαινούμενον παραδραμεῖν καὶ ὑπερβῆναι, διὰ τὴν φαυλότητα καὶ οὐδένειαν· ἐμοὶ δὲ ἀπόχρεων ἀγώνισμα, ἡ ἀλήθεια.

Καί τοι μέλλων γε ἅπτεσθαι καὶ θιγγάνειν τῶν * * ἀνάκτι, ξένον τι ἀτεχνῶς ὑπομένω καὶ ἄπιστον πάθος. διανοίγεται γάρ μοι τὸ στῆθος καὶ ἡ καρδία, καὶ διαυγεστέρα γίνεται ἡ ψυχὴ, καὶ τὰ ὄμματα ὀξύτερα τῆς διανοίας. ὁρῶ γοῦν, ὦ μακάριοι, ἃ πρότερον οὐχ οἷός τε ἦν· ἃ δὲ ὁρῶ, δέος ἔχει με ἐξειπεῖν καὶ ἐκλαλῆσαι, μὴ ὥσπερ οἱ νυμφόληπτοι, ἐξαπατῶμαι. ὅμως δὲ, οὐδὲ γὰρ ἀΐσσεται τὸ φάντασμα, ἀλλ' ἐπιμένει· καὶ ὅσῳ ἂν μᾶλλον ἐγκύπτων ἀτενίζω τοῖν ὀφθαλμοῖν, τοσῷδε ἐναργέστερον ἀναφαίνεται καὶ ἐκκαλύπτεται. ἐθέλω οὖν καὶ πρὸς ὑμᾶς τὸ πάθος ἀνακοινώσασθαι καὶ ἐνδείξασθαι, ἣν δυνῶμαι· ἀλλ' ἕπεσθαι * φαίνεταί μοι τῷ λόγῳ τῷ βασιλέως, ὃν ἐπὶ τῷ ἐμῷ ὀνόματι πρῴην ἔπεμψεν εἰς τὴν βασιλίδα βουλὴν, τοὔνομα μὲν τοὐμὸν ἄλλως ἐπικεῖσθαι, τῷ ὕμνῳ δὲ αὐτὸς ὑποδεδυκέναι ὁ ξυγγραφεύς. ὥσπερ, οἶμαι, φασὶ τὸν Παῤῥάσιον, ὅτι γράφειν τὸν Ἑρμῆν ἐγχειρήσας, τὴν ἑαυτοῦ μορφὴν τῷ πίνακι ἐγκατέθετο, καὶ ἐξαπατᾷ τοὺς ἀνθρώπους τὸ ἐπίγραμμα τῆς εἰκόνος. οἴονται γὰρ ὅτι Παῤῥάσιος * ἑαυτὸν ἐτίμησέ τε καὶ ἐκύδηνε τῷ ἀναθήματι, πόῤῥω ὄντες τῆς ζωγραφίας· ὃς ἵνα φύγῃ ἀπειροκαλίαν τε καὶ φιλαυτίαν, ἀλλοτρίῳ ὀνόματι εἰς τὴν γραφὴν κατεχρήσατο.

Μὴ οὖν καὶ ὑμεῖς ἐξαπατᾶσθε, μηδὲ ὁρῶντες πόῤῥωθεν καὶ ἀκούοντες ἔπαινον φιλοσόφου καὶ φιλοσοφίας, ἄλλον τινὰ οἴεσθε τὸν φιλόσοφον ἢ τὸν βασιλέα. ἀλλ' ὥσπερ εἴ τις ὀξύτατα αὐτὸς θέων, καὶ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους, μακρὸν ἐποιεῖτο τάχους ἐγκώμιον, ἐπιδεικνύς τε καὶ ἐξηγούμενος ὁπόσα παρέχεται ὠκύτης ποδῶν ἀγαθὰ τῷ βίῳ τῷ ἀν-

A tor, quàm coronâ aut purpurâ, refulget. Verùm dicam ego vobis, quid sit quo me sperem in eo certamine superiorem futurum. Sic existimo, veriorem nostram, quàm Imperatoris orationem iudicandam. Huic enim eius qui laudatur meritum prætergredi ac transcendere, ob humilitatem ac vilitatem, necesse est: mihi vero abunde magnum certamen in ipsa veritate constitutum est.

Quanquam dum ego ea dicendo aggredi atque attingere volo, quæ in Imperatore reperiuntur: mirum quiddam in me, atque inusitatum experior. Etenim pectus mihi, & cor ipsum aperitur, B & pellucidior, vt ita dicam, animus, mentísque perspicaciores oculi sunt. Video igitur iam, optimi Viri, quæ prius videre non poteram: sed quæ video, ea dicere atque enunciare non audeo, ne, tanquam fanatici ac furore correpti homines, deludar. Nihilominus tamen, quoniam nondum visum illud euanescit, sed adhuc persistit, & quo attentiùs defixis illud oculis intueor, eo euidentius patescit, ac detegitur: libet quid ego sentiam communicare vobiscum, &, si possim, clarissimè demonstrare. vos me modo intelligentia consequimini. Mihi igitur C in ea oratione, quam de me ad Regium consessum nuperrimè misit Imperator, præscriptum quidem nomen esse meum videtur: cæterum sub hymnum ipsum ac præconium clam ipse subiisse, qui scripserat. Quemadmodum de Parrhasio, vt opinor, ferunt, cùm pingendum Mercurium suscepisset, suam in tabula imaginem expressisse: & hodiéque spectatores scripturæ inscriptione falluntur; existimant enim à Parrhasio Deum ipsum honoris causa hoc munere affectum esse, à pictura longius aberrantes. Qui quidem, vt stultitiæ atque D arrogantiæ crimen effugeret, alieno nomine ad sui picturam abusus est.

Nolite igitur & vos pariter decipi, neque eminus aspicientes, audientésque philosophi ac philosophiæ prædicationem, alium quàm Imperatorem, philosophum esse putatote. Sed quemadmodum si quis velocissimè currens, cæterosque mortales omnes ea facultate superans, longum velocitatis præconium institueret, demonstrans atque explicans quanta ad hominum vitam commoda pedum illa pernicitas

adferat, vt & fugere quæcumque sibi cauenda putauerit, & quod concupierit assequi possit, & iter quàm facillimè conficiat, & sine equo venationem exerceat, eáque omnia in hominem respiciens diceret, qui ægrè cum baculo procederet: non obscurè, vt opinor, ille celeritatem suam sub alieno inuolucro prædicaret. Sic igitur noster ille verus, atque eo nomine dignissimus Imperator, suummet ipsius animum ostentare cupiens, philosophiã oratione descripsit.

Vos autem id fortasse persuasum habetis, si quis susque déque de syllogismis disputet, & argumentationes, quæ Vtides, id est, nullæ, dicuntur, dignoscere possit, & inuolutas explicare, itémque affirmantes ac negantes propositiones intelligere, veluti Philo, vel Heliodorus, quorum præclara monimenta sunt, Dominans, atque Cornutus, molesta quædam atque improba sophismata, quorum & intelligentia difficilis, nec vtilis notitia est, instar illius lori, quo Midæ plaustrum erat alligatum: eiusmodi, inquam, hominem philosophari putabitis? an eum potius, qui in lectulo sedens, de virtute sæpius, atque audacia, & fortitudine apud tres quatuorve adolescentes sermonem instituat, cum è cubiculo præ imbecillitate prodire nequeat? siue de republica, ac legibus, cuius ne ager quidem bene administratur? aut de magnificentia, & immensis sumptibus, qui ne aurum quidem vnquam, aut staterem attigerit? vel quemadmodum ira coërcenda sit, quem nemo irascentem reformidet? vel denique quomodo superior esse † † nihilo amplius & victo. Sed qui cùm iniuriæ alteri faciendæ potestatem habeat, Anaxagora sese iustiorem exhibet; qui in summa libidinum ac voluptatum licentia, Xenocrate temperatior est; cúmque deliciis etiam supra Sardanapalum illum affluere possit, Sinopensi Diogene famis sitisque tolerantior est; qui facere iratus omnia cùm possit, mansuetudine filium Aristonis superat; qui fortitudinem non præcipit, sed exercet; tolerantiam item non docet, sed in perferendis laboribus præfert; nec quid humanitas sit, explicat, sed eam hominibus impendit: qui eiusmodi sit, hunc si verum ac germanum philosophum dixerimus, num

A ἀνθρώπῳ, φυγεῖν τε ὃ ἄν τις ἐκκλίνῃ, ἑλεῖν τε οὗ ἄν τις ἐφίηται, καὶ ὁδὸν ὡς ῥᾷστα ἀνύειν, καὶ θηρεύειν ἵππων οὐ προσδεόμενον, καὶ ταῦτα ἔλεγεν ἀποβλέπων εἴς τινα ἀνθρώπων, ἄλλον δήπου μόλις βαδίζοντα σὺν βακτηρίᾳ· δῆλος, οἶμαι, ἐστὶν ὁ ἀνὴρ τὴν ἑαυτοῦ ἐξυμνῶν ποδώκειαν δι' ἀλλοτρίου παραπετάσματος. οὕτω δὴ βασιλεύς, ὁ τῷ ὄντι καὶ οὐ ψευδωνύμως, αὐτὸς τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἐνδείξασθαι ἐπιθυμήσας, φιλοσοφίαν τῷ λόγῳ ὑπετυπώσατο.

Ὑμεῖς δ' ἴσως ὑπολαμβάνετε, ἂν μέν τις ἄνω καὶ κάτω περὶ συλλογισμῶν διαλέγηται,
B καὶ οὔτιδας λόγους ἐξετάζειν οἷός τε ᾖ, καὶ τοὺς ἐγκεκαλυμμένους ἀποκαλύπτειν καὶ τινάς τε αὖ καταφάσκοντας καὶ ἀποφάσκοντας, ὥσπερ Φίλων ἢ Ἡλιόδωρος, ὧν τὰ λαμπρὰ ἀναθήματα, ὁ κυριεύων καὶ ὁ κερατίνης, σοφίσματα δυσμήχανα καὶ κακοῦργα, καὶ ὧν χαλεπὴ μὲν ἡ ξύνεσις, ἀχρεῖος δὲ ἡ ἐπιστήμη, ὥσπερ ὁ ζυγόδεσμος τῆς Μίδου ἁμάξης, τοῦτον μὲν καὶ τὸν τοιοῦτον φιλοσοφεῖν; ἢ μᾶλλόν γε ὅστις ὑπὲρ ἀρετῆς θαμὰ διεξίοι, καὶ θαρσαλεότητος, καὶ ἀνδρείας, ἐπὶ σκιμ-
C ποδίου καθήμενος, πρὸς μειράκια τρία ἢ καὶ τέτταρα, οὐχ οἷός τε ὢν τοῦ δωματίου παρακύψαι ὑπ' ἀσθενείας; ἢ αὖ περὶ πολιτείας μὲν καὶ νόμων, οὗ μηδὲ ὁ ἀγρὸς εὖ οἰκεῖται; καὶ περὶ μεγαλοπρεπείας καὶ τῶν μεγάλων δαπανημάτων, ὁ μηδὲ ἁψάμενός ποτε χρυσοῦ καὶ στατῆρος; καὶ ὅπως δεῖ κατέχεσθαι τὴν ὀργήν, ὃν καὶ ἀγανακτοῦντα οὐδεὶς εὐλαβεῖται; καὶ ὅπως κρείττων ἐστὶν ἐπιθυ * * μηδὲν πλέον καὶ ἡττημένῳ; ὅστις δὲ ἐν ἐξουσίᾳ μὲν ἀδικίας, δικαιότερος Ἀναξαγόρου· ἀδείᾳ δὲ ἀκολασίας, σω-
D φρονέστερος Ξενοκράτους· τρυφᾷν δ' ὑπὲρ ἐκεῖνον τὸν Σαρδανάπαλον ἤ, ῥᾷον ἀνέχεται λιμοῦ καὶ δίψης, ἢ Διογένης ὁ Σινωπεύς. ἐξὸν δ' αὐτῷ ἅπαντα ποιεῖν ὀργισθέντι, πραότητι νικᾷ τὸν Ἀρίστωνος· ἀνδρείαν δὲ οὐκ ἐπίσταται, ἀλλὰ καὶ ἐργάζεται· καρτερίαν δὲ οὐ διδάσκει, ἀλλὰ καὶ ἐκπονεῖ· φιλανθρωπίαν δὲ οὐχ ὅ, τι ποτέ ἐστι λέγει, ἀλλὰ καὶ ἀπολαύειν παρέχεται· τοῦτον εἰ φαίημεν εἶναι τὸν ἀληθινὸν φιλόσοφον, ψευδεῖ

ἆρα καὶ οὐ προσήκοντι ὀνόματι τὸν ἄνδρα θεραπεύσομεν; καίτοι οὐχ οὕτως ἔχομεν ὑπὲρ τῶν ἄλλων. ἀλλὰ καὶ τέκτονα ὀνομάζομεν ἐκ τοῦ ἔργου, καὶ σκυτοτόμον ἐπὶ τοῖς ὑποδήμασι, καὶ ἰατρὸν εἰ ἀκοῖτο τὰ νοσήματα.

Καὶ τί ἐγὼ παραδείγματα ἀπομηκύνω, καὶ οὐκ * ἐρωτῶ τὴν μηχανήν, μᾶλλον δὲ οὐ ζηλῶ τοὺς ἐπὶ τοῦ βήματος ῥήτορας; ἴστε γάρ που ὅτι οἱ ῥήτορες, ἕως μὲν ἂν σημεῖά τε, καὶ εἰκότα παρέχωνται καὶ ἐγχειρῶσι, πολλάκις ἀπιστοῦνται ὑπὸ τῶν δικαστῶν, καὶ δοκοῦσι τὴν τέχνην μὲν ἐπιδείκνυσθαι, τὸ δὲ ἀληθὲς μήπω ἐλέγχειν· ὅταν δὲ νόμον ὑπαναγνῶσι Δράκοντος, ἢ Σόλωνος, ἢ καὶ Κλεισθένους, τὴν ψῆφον ἤδη ὁ καθήμενος εὐτρεπίζεται. ἔχω οὖν καὶ ἐγὼ ἐφ' οἷς λέγω, πάνυ πολλοὺς νόμους, οὓς συνεγράψαντο οἱ σεμνότατοι νομοθέται φιλοσοφίας, καὶ ἀμείνους πολλῷ Ζαλεύκου τοῦ Λοκροῦ, καὶ τοῦ Θουρίου Χαρώνδα, ὁ πάμμεγας Πλάτων, καὶ Ἀριστοτέλης ὁ Νικομάχου. καὶ αὐτὰ ὑμῖν τῶν ἀνδρῶν τὰ γράμματα ἀναγνώσομαι, λαβὼν ἀπὸ τῶν κύρβεων, καὶ ἀπολέξας.

Λέγει τοίνυν ὁ μὲν ἕτερος νομοθέτης, ἐν οἷς φησιν ὑπὲρ τῆς ἠθικῆς ἀρετῆς, αὐτοῖς τουτοισὶ τοῖς ῥήμασιν· ὅτι τέλος αὐτῆς οὐ γνῶσις, ἀλλὰ πρᾶξίς ἐστι. καὶ αὖθις· Οὐ γὰρ ἵνα εἰδῶμεν τί ἐστιν ἀρετή, σκοπούμεθα· ἀλλ' ἵνα ἀγαθοὶ γενώμεθα διὰ τῶν ἔργων. καὶ ἑτέρωθι· πρὸς μὲν γὰρ τὰς ἄλλας τέχνας τὸ εἰδέναι πάμμεγα δύναται· πρὸς δὲ τὰς ἀρετάς, τὸ μὲν εἰδέναι οὐδὲν ἢ μικρὸν ἰσχύει· τὰ δὲ ἔργα, οὐ μικρόν, ἀλλὰ τὸ πᾶν. εἰ μὲν οὖν ἤδη τις ἐπιδεῖξαι δυνήσεται τὴν βασιλέως ἀρετὴν ἐνεργεστέραν τῆς Χρυσίππου, ἢ τῆς Ἀντιπάτρου, οἳ δὴ καλάμῳ καὶ μέλανι τὸν ἅπαντα χρόνον τὴν ἀνδρείαν ἐπεδείξαντο, καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν καρτερίαν· τάχα ἂν ἐγὼ θεραπεύοιμι, καὶ ὑπερχοίμην. εἰ δὲ τῶν μὲν ἄχρι τοῦ διδασκαλείου ἡ γενναιότης, βασιλέως δὲ ὕπαιθρα τὰ ἀγωνίσματα· τοῦ δὴ χάριν πρὸς τοῦ Διός, τοὺς μὲν, φιλοσόφους καλεῖν οὐκ ὀκνοῦμεν· βασιλέα δέ, αἰσχυνόμεθα;

Ὅτι γὰρ μὴ ἄλλο τι τὸ φιλοσοφεῖν ἐστὶν ἢ τὸ ἐργάζεσθαι ἀρετήν, ἀκούετε αὖ πάλιν ῥῆσιν ἑτέραν, οὐ τὴν ἀπὸ Σκυθῶν, ἀλλὰ τὴν ἀπὸ Σταγείρων· καὶ εἰ * σμικροτέρα ἐστίν, ἀλλὰ ἀκούε-

A falso tandem atque alieno nomine ad eum demerendum ornabimus? Atqui non ita aliis nos in rebus gerimus: sed & fabrum ex opere ipso pronunciamus, & ex calceamentis sutorem, ac medicum eum, qui ægritudinibus medeatur.

Quamquam quid hic ego longius exempla commemoro, nec machinam admoueo? vel potius è suggesto dicentes oratores imitor? Scitis enim oratores, quamdiu signa ac verisimilitudines proferunt, aut argumentantur, sæpius causam iudicibus non probare, & artem quidem ostentare suam, nondum tamen veritatem demonstrare: B vbi verò Draconis, aut Solonis, aut Clisthenis legem attulerint, iam eum qui in iudicio sedet, tabulam suam ac sententiam parare. Quamobrem habeo & ego de iis, quæ à me dicuntur, leges quamplurimas, quas grauissimi legislatores philosophiæ, multóque Zaleuco Locrensi, & Charonda Thurio præstantiores tulerunt, magnus ille videlicet Plato, & Aristoteles Nicomachi filius. Ac vobis ipsa eorum scripta selecta ex legum tabulis recitabo.

Horum itaque legislatorum alter cum de morali virtute disputat, his verbis vtitur: Finem illius non in cogitatione, C sed in actione consistere. Et iterum: Non enim vt sciamus quid virtus sit, consideramus, sed vt boni actionibus ipsis efficiamur. Item alio loco: Nam ad cæteras artes plurimum momenti habet ipsa cognitio: ad virtutes autem aut nihil, aut parum admodum valet: actiones ipsæ non parum, sed in his vis omnis est præcipuè constituta. Iam si quis virtute Principis efficaciorem eam quæ in Chrysippo aut Antipatro fuit, demonstrare potest, qui quidem per omne vitæ tempus calamo, & atramento fortitudinem, iustitiam, ac patientiam ostenderunt: forsitan adulari, D ac veritatem supergredi videar. Sin illorum non vltra scholas progressa animi magnitudo est; Imperatoris sub dio atque in aperto certamina posita sunt: quid tandem est, per Iouem, cur illos philosophos dicere nihil vereamur; Imperatorem, vereamur?

Quòd enim aliud nihil sit philosophari, nisi virtutem exercere, audite rursus alteram non à Scytharum regione, sed à Stagiris sententiam: quanquam ea quidem prolixior est, sed qualemcumque

tamen attendite. Nonne ita dicitis: Ex eo quòd, quæ iusta sunt, efficiat, iustum aliquem fieri; & ex eo quòd ad temperantiam spectantia, temperantem; ex eo vero quòd nihil horum præstet, bonum vnquam neminem futurum? Plerique verò cum nequaquam ista faciant, sed ad sermones tantum de iis ac disputationes confugiant, philosophari sese arbitrantur, qui similiter atque ægroti quidam faciunt, qui cùm medicos diligenter auscultent, nihil eorum quæ præscripta fuerunt, exequuntur. Vt ergo nunquam ij, qui ita curantur, corporis; sic nec isti, qui hoc modo philosophantur, animi sanitatem assequentur. Igitur si eiusmodi homines non philosophi, sed ita perperam appellati, ad orationem confugientes † † pro verbis præferentes, verè ac merito nomen illud sortientur.

Accipite nunc Atticas etiam leges, non Solonis, sed vnius è Solonis posteris. Quanquam vniuersa fere Platonis monimenta scatent eius generis testimoniis: neque fieri potest vt pauca quædam selecta verba scribarum vobis more recitem, sed integra voluminum series, aliis super alia dispositis, imperatorem philosophum imprimis esse confirmat. Veluti celebres illi de republica libri, diuini item alij de legibus scripti: tum omnis illa sub opaca & excelsa platano disputatio. Nam felix illa & beata circumductio, in qua alios cum Ioue, alios cum Diis cæteris in orbem agitari dixit; & qui id quod videtur dignoscunt, philosophus scilicet, & ad imperium natura comparatus, ac sexcenta id genus alia, non obscurè eius sunt, qui idem, quod ego dico, pronunciet; nec ita, vt soli id intelligant, qui auditu acutiore sunt prædíti.

Verum mihi colophonem illum proferre in testimonium sufficiet, è quo nexus omnes aureæ & indissolubilis catenæ aptos ac suspensos esse dicit, quam à terra ad cæli vsque fastigium extendit, ac contrahit. Summa enim, ac finis, & caput horum omnium, quæ ab eo dicuntur, hoc est: nihil esse aliud philosophiam, nisi Dei, quoad fieri potest, similitudinem.

Deinceps ergo considerandum, & inquirendum nobis est, quid sit illud, quod efficiens Deus, Deus esse dicatur: num quod de propositionibus differat,

A τε. ἢ οὐ λέγετε, ὅτι ἐκ τοῦ τὰ δίκαια πράττειν ὁ δίκαιος γίνεται, καὶ ἐκ τοῦ τὰ σώφρονα, ὁ σώφρων· ἐκ δὲ τοῦ μὴ ταῦτα πράττειν, οὐδεὶς ἂν οὐδὲ μελλήσειεν ἀγαθὸς γενέσθαι; ἀλλ' οἱ πολλοὶ ταῦτα μὲν οὐ πράττουσιν, ἐπὶ δὲ τὸν λόγον καταφεύγοντες οἴονται φιλοσοφεῖν· ὅμοιόν τι ποιοῦντες τοῖς κάμνουσιν, οἳ τῶν ἰατρῶν ἀκούουσι μὲν ἐπιμελῶς, ποιοῦσι δὲ οὐδὲν τῶν προσταττομένων. ὥσπερ οὖν οὐδὲ ἐκεῖνοι εὖ ἕξουσι τὸ σῶμα, οὕτω θεραπευόμενοι· οὐδὲ οὗτοι τὴν ψυχήν, οὕτω φιλοσοφοῦντες. εἰ
B οὖν οὐ φιλόσοφοι, ἀλλὰ ψευδώνυμοι καταφεύγοντες τὸν λόγον * * δηκνύμενοι ἀντὶ τῶν λόγων, ἀληθινῶς ἂν καὶ ἐνδίκως ἀξιοῖντο τοῦ προσρήματος.

Ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν Ἀττικῶν ἀκούσατε νόμων, οὐ τῶν Σόλωνος, ἀλλὰ τῶν τοῦ Σόλωνος ἀπογόνων. καίτοι σχεδόν τι ἅπασα καταπέπλησται ἡ τοῦ θείου Πλάτωνος συγγραφή, καὶ οὐκ ἔστιν ὀλίγα ῥήματα ἐξελόμενον ἐπιλέγεσθαι ὑμῖν, ὥσπερ γραμματέα· ἀλλὰ βιβλίων ὁμαθὸς ὅλος ἐπ' ἀλλήλοις συντεταγμένος ἀπισχυρίζεται, μάλιστα εἶναι φιλόσοφον τὸν
C βασιλέα, πολιτεῖαί τε αἱ κλειναί, καὶ οἱ θεσπέσιοι νόμοι, καὶ πᾶσα ἡ περὶ τὴν πλάτανον διατριβή, τὴν ἀμφιλαφῆ τε καὶ ὑψηλήν. ἡ γὰρ εὐδαίμων ἐκείνη καὶ μακαρία χορεία, ἣν αὐτὸς μέν φησι μετὰ τοῦ Διὸς χορεύειν, ἄλλους δὲ μετ' ἄλλων θεῶν, καὶ οἱ τὸν * ὁρώμενον γνωματεύοντες, φιλόσοφός τε καὶ ἡγεμονικὸς τὴν φύσιν ἐστί, καὶ ἄλλα δὴ ὅσα μυρία, οὐκ ἀμυδρῶς ἐστι λέγοντος ὃ λέγω, οὐδὲ πρὸς μόνους τοὺς ὀξύτερον ἀκούοντας.

Ἀλλ' ἐμοὶ ἀπόχρη τὸν κολοφῶνα ἐπι-
D μαρτύρασθαι εἰς ὃν ξυνδεῖ καὶ ἀνάπτει πάντα τὰ ἅμματα τῆς χρυσῆς καὶ ἀρρήκτου σειρᾶς, διατείνων καὶ συνέλκων ἐκ γῆς εἰς τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ. τὸ γὰρ δὴ κεφάλαιον αὐτοῦ, καὶ τὸ πέρας, καὶ κορυφὴ ξυμπάντων τῶν λόγων τοῦτό ἐστιν, ὅτι μηδὲν ἄλλο ἐστὶ φιλοσοφία, ἢ ὁμοίωσις κατὰ τὸ δυνατὸν Θεῷ.

Τουντεῦθεν ἔποιτ' ἂν ὑμῖν ἐπισκοπεῖσθαι, καὶ ἐξετάζειν, τί πράττων ὁ Θεός, Θεός ἐστι· πότερον ὑπὲρ τῶν προτάσεων ἐξηγούμενος

A τρόπον συλλογιστικῶν τε, καὶ ἀπεράντων; ἢ ἄλλου του χρὴ ἐπορεγνᾶσθαι τὸν μέλλοντα αὐτῷ κατὰ μικρόν γέ τι ἀπεικασθήσεσθαι; οὐδὲν δὲ ἴσως ἡμᾶς ἂν δέοι πράγματα ἔχειν ζητοῦντας, ἀλλ' αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐρεῖ τὸ ἔργον τοῦ Θεοῦ λαμπρᾷ καὶ μεγάλῃ φωνῇ. βουληθεὶς γάρ, φησίν, ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι, κατὰ δύναμιν· οὕτω δὴ πᾶν ὅσον ἦν ὁρατὸν παραλαβών, οὐχ ἡσυχίαν ἄγον, ἀλλὰ κινούμενον πλημμελῶς καὶ ἀτάκτως, εἰς τάξιν αὐτὸ ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας, ἡγησάμενος ἐκεῖνο τούτου πάντως ἄμεινον εἶναι.
B

Πρὸς Διός· οὐ γὰρ οἷός τέ εἰμι καρτερεῖν, καὶ τοῦ λόγου τὸ ἐφεξῆς ἀναμένειν, ἀλλά με ἀποστοματίζοντα τὴν Πλάτωνος ῥῆσιν ἔθραξέ τι καὶ ἔνυξε τὴν διάνοιαν· καὶ οὐκ ἀνέχεται ἠρεμεῖν, ἀλλ' οἷός τέ ἐστι προπηδᾶν καὶ προεξάλλεσθαι τοῦ ἐν τάξει ἀκολουθοῦντος. ἐάσατε οὖν καὶ ἐπιτρέψατε ἐξενεγκεῖν εἰς φῶς παρὰ τὸν καιρόν, μᾶλλον ἢ ἐξαμβλῶσαι· καὶ οὐκ εἰς μακρὰν ἐπανήξω εἰς τὸ συνεχὲς καὶ ἑπόμενον τοῦ λόγου. εἰ γὰρ ἐγὼ μόνα δύο ὀνόματα τῶν ὑπὸ Πλά-
C τωνος γεγραμμένων μεταβαλών τε καὶ μεθαρμόσας, ἐρεσχελοίην πρὸς ὑμᾶς καὶ ἀγροικιζοίμην, οἷα πολλὰ εἰώθασιν οἱ νέοι Πλάτωνος θιασῶται, ὅτι ταῦτα πάντα συγγέγραπται τῷ φιλοσόφῳ [οὐδὲν τίμιον] προμαντευομένῳ καὶ προφητεύοντι περὶ τοῦδε τοῦ βασιλέως· εὖ οἶδα ὅτι χαλεπῶς ἄν με ἐξεύροιτε, εἰ τεχνάζω καὶ σκευωροῦμαι περὶ τὴν λέξιν. ἀθρεῖτε οὖν, καὶ φυλάττετε. ἰδοὺ γὰρ λέγω, ὅτι βουληθεὶς ὁ τῆς γῆς βασιλεὺς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι, κατὰ δύναμιν, οὕτω δὴ παραλαβὼν βασιλείαν οὐχ ἡσυχίαν ἄγουσαν, ἀλλὰ κινου-
D μένην πλημμελῶς καὶ ἀπάτως, εἰς τάξιν ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας· μῶν καὶ ἔχοιτε ἂν εἰπεῖν οὕτω ῥᾳδίως ᾗ παραλλάττει τὰ ῥήματα;

Οὐκοῦν καὶ τόδε ἔτι προσθῶμεν, οὐδὲν γὰρ ἧττόν ἐστι προσφυές· ὅτι ψυχὴ κακεργάτις καὶ ἔμπληκτος ταύτης ἦν αἰτία τῆς ἀταξίας, ἐπιθεμένη ἄρχειν ὧν οὐ προσῆκον ἦν. αὕτη γε μὴν καὶ παρωσαμένη τὴν ἔμφρονα μοῖραν, καὶ τοῦ σπέρματος

Themistius.

A que modis, quibus concluditur aliquid, aut nihil concluditur? an aliud capessendum ei est, qui ad illius similitudinem, vel minimum debeat accedere? Sed non est fortasse, quod in eo quærendo plurimum laboremus. Etenim Plato ipse cuiusmodi sit opus Dei, clara & magna voce prædicabit. Cùm enim, ait, Deus bona omnia; nihil, quoad eius fieri posset, malum esse cuperet: ita demum quicquid erat aspectabile, non quietum, sed incondita ac temeraria agitatione concitatum accipiens, in ordinem ex perturbata motione composuit, cùm id om-
B nino altero melius esse iudicaret.

Pro Iupiter! neque enim continere me possum, nec, quod deinceps sequitur, expectare: sed interim cum Platonis sententiam pronuncio, nescio quid subitò me commouit, & animum meum pulsauit, quod omnino quiescere non potest; sed ante id, quod consequens est, exilire, atque erumpere gestit. Sinite igitur, ac permittite, quæso, vt vel ante tempus in lucem efferam potiùs, quàm vt illud ipsum abortiam: nec multo post ad ordinem ac consequentiam sermonis reuertar. Etenim si
C ego duo aut tria nomina à Platone scripta transmutans, atque accommodans, ludificari vos, atque ineptire vellem, quomodo plerumque noui Platonis sectatores facere consueuerunt; atque hæc omnia dicerem à philosopho ita esse pronunciata, vt nihilominus de Imperatore vaticinaretur, ac prædiceret: non dubito quin ægre istud deprehenderetis, num adulterata illius à me verba, ac fraudis quippiam esset commissum. Considerate itaque, ac diligenter obseruate. Ecce enim ita dico: Cùm Princeps orbis terrarum, bona esse omnia, malum nihil, quoad eius fieri posset, esse cuperet: ita de-
D mum imperium non quietum, sed incondita ac temeraria agitatione concitatum accipiens, in ordinem ex perturbata motione composuit. Num igitur adeo facilè dicere potestis, qua parte sint verba commutata?

Ergo & illud addamus (nihilo enim minus congruens est) animum maleficum & attonitũ perturbationis illius causam extitisse, cum iis præesse vellet, quæ nihil ad sese pertinerent. Is porro sapientia præditam partem, atque antiquo semine
E

procreatam, reiiciens, perturbauit ac confudit omnia, Typhonis instar, quem Ægyptiorum monimenta testantur, Osiride conciso alienum sibi imperium vendicasse: eundemque propterea ab Ioue fulmine atque incendio esse consumptum, Ægyptios vero importuno dominatu ac barbarico ereptos. Hæc enim profecto etiam citra rusticam illam & ineptam sapientiam transferens aliquis, & principi accommodans, nequaquam à vera & perspicua similitudine aberrauerit. Nisi forte quod non aduersus vnum dumtaxat Typhonem, sed multos, ac multis in locis excitatos, alios maiores, minores alios; item alios seniores, alios ætate florentes; [alios iuuenes] congrediens, partim oratione, partim ferro; partim imprudentes, ac nihil tale cogitantes in potestatem subiunxerit.

Verum vnde tandem huc sumus digressi? eodem enim, vt videtur, redeundum est. Hoc, opinor, ostendebamus: vbique ferè sapientissimum Platonem existimare, verum principem, ac philosophum, coniunctis curribus circumferri. Ad idem enim exemplar vterque contentione ac studio fertur: hoc tantum discrimine, quod hic disputatione dumtaxat, ac scientia; alter re ipsa etiam factisque in illud incumbit. Etenim rerum omnium principem ac moderatorem hic solum intelligit, alter etiam imitatur. Est autem id quod efficit semper cognoscente similius. Ac summum illum in cælo ducem, qui præpetem currum agit, quíque omnia moderatur, ac gubernat, quem primo loco gradientem deorum ac dæmonum caterua consequitur † † iuxta Ilissum recumbens, & Atticum adolescentem auscultans: ille verò etiam factis ipsis imitari potest,

Qui populos regit, & tantas fert pectore curas;

cui, deorum loco, hominum comitatur exercitus consentaneè dispositus; cuius nutus, non aliter ac Iouis, humana omnia gubernat, ac regit. Non frustra ergo Calliopes chorus reges assiduè ab Ioue educatos ac genitos appellat, &

Ioue consilio non inferiores.

Nunc quoniam leges in iudicium attuli: cætera quoque mihi ex oratorum consuetudine præstanda sunt, idque

A τοῦ ἀρχικοῦ, πάντα χρήματα ἐτάραξε Τυφῶνος δίκην, ὃν οἱ λόγοι φασὶν Αἰγυπτίων, ὅτι τὸν Ὄσιριν κατακόψας, μεταποιεῖτο ἀρχῆς μηδὲν προσηκούσης, καὶ αὐτὸν διὰ τοῦτο ὁ Ζεὺς κεραυνῷ καὶ πυρὶ κατημαλίσε, καὶ ῥύεται τοὺς Αἰγυπτίους τῆς ἀλλοκότου καὶ βαρβαρικῆς βασιλείας. ταῦτα γὰρ ἄντικρυς, οἶμαι, καὶ ἄνευ τῆς ἀγροίκου σοφίας μεταφέρων τις, καὶ ἐφαρμόζων τῷ βασιλεῖ, οὐκ ἂν ἁμάρτῃ εἰκόνος ἀληθινῆς τε καὶ ἐναργοῦς· πλὴν ὅσον γε οὐ πρὸς ἕνα μόνον Τυφῶνα, ἀλλὰ πολλοὺς καὶ πολλαχοῦ ἀναφυέντας, B τοὺς μὲν μείζους, τοὺς δὲ ἐλάττους· καὶ τοὺς μὲν πρεσβυτέρους, τοὺς δὲ ἀκμάζοντας· [τοὺς δέ, νέους] τὸ μὲν λόγῳ, τὸ δὲ σιδήρῳ, τὸ δὲ μηδ᾽ αἰσθανομένους ἐχειρώσατο.

Ἀλλὰ πόθεν δεῦρο ἐξετραπόμην; δεῖ γάρ, ὡς ἔοικε, τὴν αὐτὴν ἐπανιέναι. ἐδείκνυμεν πού, εἴγε μεμνήμεθα, ὡς σχεδόν τι ἁπανταχοῦ ὁ πάνσοφος Πλάτων * ξυνῷ ἅρμασι πορεύεσθαι ὑπολαμβάνει τὸν ἀληθινὸν βασιλέα καὶ τὸν φιλόσοφον. πρὸς γὰρ τὸ αὐτὸ παράδειγμα ἀμφοτέροις ἥ τε ἅμιλλα, καὶ ἡ σπουδή· ἀλλὰ τῷ μέν, ἄχρι λόγου καὶ ἐπιστήμης· τῷ δέ, ἄχρι τοῦ πράγματος καὶ τοῦ ἔργου. C τὸν μὲν γὰρ τοῦδε τοῦ ξύμπαντος βασιλέα ὁ μὲν ἐπίσταται μόνον, ὁ δὲ καὶ μιμεῖται· ὁμοιότερον δὲ ἀεὶ τοῦ γινώσκοντος τὸ ἐργαζόμενον· καὶ τὸν μέγαν ἡγεμόνα ἐκεῖνον τὸν ἐν οὐρανῷ τὸ πτηνὸν ἅρμα ἐλαύνοντα, καὶ πάντων ἐπιμελούμενον καὶ διακοσμοῦντα, ᾧ ἕπεται πρώτῳ πορευομένῳ στρατιὰ θεῶν τε δαιμόνων ** παρὰ τὸν Ἰλισσὸν κατακεκλιμένος, μειρακίου Ἀττικοῦ ἀκροώμενος. ὁ δὲ καὶ ἔργῳ ζηλοῦν οἷός τέ ἐστιν,

Ὧι λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλεν·

ᾧ ἀντὶ τῆς θείας ἡ ἀνθρωπίνη ἕπεται στρατιά, D κατὰ μοῖραν κεκοσμημένη· οὗ τῷ νεύματι ἔνεστιν, ὥσπερ τοῦ Διός, κυβερνᾶσθαι καὶ ἄγεσθαι τὰ ἀνθρώπινα. οὐκ ἐτὸς ἄρα καὶ ὁ τῆς Καλλιόπης χορὸς οὐ παύεται ἀνακαλῶν τοὺς βασιλέας διοτρεφεῖς τε, καὶ διογενεῖς, καὶ

Διῒ μῆτιν ἀταλάντους.

Καὶ οὖν ἐπειδὴ τοὺς νόμους παρέσχημαι τῷ δικαστηρίῳ, καὶ τὰ ἐφεξῆς μιμητέον μοι τοὺς ῥήτορας· καὶ δεῖ-

κτέον, ὡς καλοὶ οἱ νόμοι, καὶ ἀληθινοὶ, καὶ ξυμφέροντες. τῷ γὰρ ὄντι κινδυνεύει τοσαῦτα εἶναι εἴδη πολιτειῶν, ὅσαπερ καὶ ἀνθρώπου ψυχῆς. οὐ γάρ που ἐκ δρυὸς οὐδ᾽ ἐκ πέτρης συνίστανται αἱ πολιτεῖαι, ἀλλ᾽ ὅτι ἁπασῶν ἴχνη καὶ σπέρματα τῇ ψυχῇ ἐμπέφυκε τῇ ἀνθρωπίνῃ. ποικίλον γάρ που καὶ πολύχρουν χρῆμα ἡ ψυχὴ, ὥσπερ ἡ πόλις· καὶ ἔνι μὲν βασιλικὸν ἐν αὐτῇ, ἔνι δ᾽ αὖ θυμοειδὲς καὶ μαχητικὸν, ἔνι δὲ καὶ δῆμος πολὺς, ὁ μὲν χρηματιστὴς, ὁ δ᾽ ἀργὸς καὶ φιλήδονος. τῶν μὲν δὴ ἄλλων ἀνθρώπων ἢ δημοκρατεῖται ἡ ψυχὴ, ἢ ὀλιγοκρατεῖται, ἢ τυραννεύεται. ἢ γὰρ ἡδονὴ παραλαβοῦσα τὰ σκῆπτρα, ἀφαιρεῖται τὰ ἄλλα γένη τῆς ἐλευθερίας· ἢ τὸ φιλοκερδές τε καὶ φιλοχρήματον, ὥσπερ ἐν ταῖς ἀπὸ τῶν τιμημάτων ὀλιγαρχίαις· ἢ τὸ μαχητικόν τε καὶ θυμοειδὲς, ὥσπερ ἐν Κρήτῃ ποτὲ καὶ Λακεδαίμονι· ἢ ἀναμὶξ τὰ φῦλα πάντα σὺν πολλῷ θορύβῳ διακληροῦται καὶ διαλαγχάνει τὴν ἀρχήν. μόνου δὲ τοῦ φιλοσόφου βασιλεύεται ἡ ψυχή· καὶ ἄρχει μὲν ὁ νοῦς τὸν ἅπαντα χρόνον, τὰ δὲ ὅπλα φορεῖ ὁ θυμὸς, ᾗ ἂν ἐκεῖνος ἡγῆται· ὁ δὲ ἄλλος ὄχλος κάθηται ἐπὶ τοῖς ἔργοις τοῖς ἑαυτοῦ, καὶ οὐκ ἀμφισβητεῖ τῆς ἀρχῆς.

Καὶ ἐντεῦθεν μάλιστα, ὦ μακάριοι, τὰ δύο ταῦτα ὀνόματα ὁ βασιλεὺς καὶ ὁ τύραννος, πάνυ ἀλλήλοις πολεμεῖ καὶ ἀνθέστηκε· καὶ δὴ οὐκ ἀνέχεται συμβιῶναί ποτε, οὐδὲ ξυνδραμεῖν, ὥσπερ οὐδ᾽ ἂν νοῦς οὐδὲ ἡδονὴ συνέλθοιεν· ἀλλ᾽ ὅπως ἂν τὸ ἕτερον εὐθαλῇ, καταφθίνει τὸ ἕτερον καὶ μαραίνεται. πῇ οὖν ἐναντιοῦσθον καὶ διαφέρεσθον; ἀρχαὶ μὲν γὰρ ἄμφω ἀνθρώπων, καὶ οὐχὶ τὸ μὲν ἵππων, τὸ δὲ ἀνθρώπων· ἀλλὰ τὸ μὲν ξὺν ἀρετῇ, καὶ ἐπ᾽ ἀγαθῷ τῶν ἀνθρώπων τῶν ἀρχομένων· τὸ δὲ, ξὺν κακίᾳ καὶ ἐπὶ μόνῃ τῇ ἑαυτοῦ ἀπολαύσει· καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι, τὸ μὲν, θεοειδὲς νομίζουσι καὶ μακάριον· τὸ δὲ πεφρίκασι καὶ ἐπαρῶνται.

Πάλιν τοίνυν ὥσπερ παλαιστὴς ὁ λό-

A palam faciendum; quàm præclaræ istiusmodi leges, & sinceræ, atque vtiles sint. Sic enim ferme statuendum videtur: tot esse rerum publicarum, quot humanorum animorum species. Neque enim è quercu, aut è silice conflatæ respublicæ: sed ex eo deriuatæ sunt, quod singularum in hominum animis semina quædam insita sunt, atque vestigia. Multiplex quippe ac varium quiddam animus est, non minùs quàm ciuitas: in quo & regium aliquid inest, & iracundum ac pugnax, inest etiam populi vulgus, aliud ad B rem attentum, aliud ignauum, ac voluptarium. Iam cæterorum quidem hominum, aut populari imperio regitur animus, aut paucorum dominatui subiicitur, aut tyrannidem perpetitur. nam voluptas vbi sceptra semel occupauerit, cætera omnia libertatis genera funditus tollit: siue lucri atque opum cupidum genus, quemadmodum in paucorum dominatu contingit, qui ex censu cuiusque constituitur: siue pugnax, & iracundum, vt in Creta quondam & Lacedæmone accidisse dicitur: siue denique promiscuè genera omnia, ma- C ximo cum tumultu sortitò inter se principatum obtineant. At regali imperio solius philosophi animus administratur, in quo mens quidem omni tempore dominatur; ira vero arma, quocumque illa præceperit, mouet; reliqua turba priuatis officiis adhærescit, nec de imperio sibi vsurpando cogitat.

Hinc est maximè, auditores optimi, quod duo illa nomina, rex videlicet, ac tyrannus, tantopere secum inuicem pugnent, atque dissentiant; neque vnquam conuenire inter se ac concurrere possint, sicut nec mens vnquam & voluptas in vnum coïerint: sed quocum- D que tandem pacto gliscere altera ac vigere cœperit, corrumpi alteram atque interire necesse est. Quînam igitur ea sibi inuicem aduersantur, ac differunt? Ambo enim hominum imperia sunt, nec aliud equis, aliud hominibus præest: verum hoc quidem cum virtute, & ad sibi subditorum commodum; illud cum improbitate, & ad priuatam vtilitatem præsidet. Ideoque homines diuinum illud, ac beatum existimant; hoc perhorrescunt, atque execrantur.

Sed rursum tanquam luctator quidam,

sic probata atque excussa sæpius oratio, A eandem ad prehendendum ansam obiicit, & philosophum maximè esse principem demonstrat, quòd sua maximè rationis arbitrio permittat: quem non timent, sed pro quo timent subditi. Hunc non in conuiuiis ex vinolentia & satietate eligunt homines, conuiualem vtique regem, non multo post secundùm crapulam mœrore conficiendum, velut in Saturnalibus euenit: sed sponte nascitur, & educatur, tanquam in apum examine, per se ab ortus initio excitatus, & à se ipso edoctus rex; quem sponte ac lætitia gestiens examen omne circunstrepit, ac circumuolat: non ideo quod statura corporis antecellat, B ac communem hominum naturam exuperet, nouem vlnas aut cubitos procerus: quales Aloidas fuisse poëtæ fabulantur. quos quidem prodigiosa corporis moles in absurdas quasdam & ab omni ratione alienas cogitationes, montium videlicet exstructiones, & quasi gradus quosdam ac scansiones, in cælum impulit. Sic etiam Æthiopes cubito atque mensura virtute comprobata, reges suos designabant. Naturâ vero rex ille est, quem non hinnitus equi regem fecerit, non ærea phialæ loco oblata galea, non Lyda mulier, irata pro eo quod nuda præter voluntatem C deprehensa sit: sed philosophia ipsa cum primis, quæ subditis præstantiorem illum ostenderit.

Non ergo tiara regem, aut insigne amiculum, aut penula regalis efficiunt; neque aureus acinaces, neque torques, & annuli; non lictores, aut satellites, ac speculatores; non perpetuus quidam morientium militum numerus. Hæc enim omnia & Cambyses furiosus, & Xerxes arrogans habuerat: qui neque nauigare, neque incedere eodem quo cæteri homines more sustinebat, sed itineris faciendi rationem mutabat. Quamobrem è Græcia fugientem illum pauperes D ac tenues viri, sola prudentia ac iustitia freti, Themistocles scilicet Neoclis, & Aristides Lysimachi, filij, persecuti sunt. Quem vero philosophia stipatu suo protegit, ac fouet: huius & in mari nauigantes classes, & terra pedestres milites victoriam reportant. Quin ipsi etiam asperi & inaccessi colles, sine vlla perfossione cedunt, seseque campestribus ac depressis locis

γος, πολλὰ ἐξελεγχθεὶς, τὴν αὐτὴν παρέχει λαβὴν, καὶ δείκνυσι μάλιστα φιλόσοφον τὸν βασιλέα, ὅτι μάλιστα ἐπιτρέπει τὰ αὑτοῦ πράγματα τῇ τοῦ λόγου κηδεμονίᾳ· ὃν οὐ δεδίασιν, ἀλλ' ὑπὲρ οὗ δεδοίκασιν οἱ ἀρχόμενοι. τοῦτον οὐχ αἱροῦνται ἐν συμποσίῳ ἄνθρωποι ἐκ μέθης καὶ πλησμονῆς, ἀτεχνῶς ἐπιδείπνιόν τινα βασιλέα, οὐκ εἰς μακρὰν οἰμωξόμενον μετὰ τὴν κραιπάλην, ὥσπερ ἐν κρονίοις. φύεται δὲ αὐτόματος, καὶ ἐκτρέφεται, ὥσπερ ἐν σμήνει, αὐτοφυὴς ἐκ γενετῆς, καὶ αὐτοδίδακτος βασιλεὺς, ᾧ συμπεριβομβεῖ καὶ συμπέτεται ἑκούσιον τὸ σμῆνος καὶ ξὺν χαρμονῇ· οὐκ ἐπειδὴ τῷ σώματι ὑπερφέρει, καὶ μείζων ἐστὶ τῆς φύσεως, ἐννεόργυιός τις καὶ ἐννεάπηχυς, οἵους ᾄδουσι τοὺς Ἀλωάδας οἱ ποιηταί· οὓς ἡ τερατεία τοῦ σώματος εἰς ἄτοπα ἐξώκειλε φαντάσματα καὶ ἀλλόκοτα, ὀρῶν τινας ἐποικοδομήσεις καὶ ἀναβαθμοὺς εἰς οὐρανούς. οὕτω δὴ καὶ Αἰθίοπες ἐχειροτόνουν τὸν βασιλέα, πήχει καὶ μέτρῳ γνωματεύοντες τὴν ἀρετήν. ὁ δὲ τῇ φύσει βασιλεὺς, ὃν οὐχ ἵππος ἐποίησε χρεμετίσας, οὐδὲ κράνος χαλκοῦν ἀντὶ φιάλης, οὐδὲ Λυδὴ γυνὴ ὀργισθεῖσα ὅτι γυμνὴ ἄκουσα ἐφωράθη· φιλοσοφία δὲ μάλιστα δείξασα ὅτι κρείττων ἐστὶ τῶν ὑπηκόων.

Τιάρα οὐ ποιεῖ βασιλέα, οὐδὲ χλαμύδες, οὐδὲ μανδύη, οὐδὲ ἀκινάκης χρυσοῦς, οὐδὲ στρεπτοί τε καὶ ψέλλια, οὐδὲ ῥαβδοφόροι, καὶ δορυφόροι, καὶ μηλοφόροι, καί τις ἀθάνατος ἀριθμὸς ἀποθνησκόντων στρατιωτῶν. ταῦτα γὰρ ἅπαντα καὶ Καμβύσῃ ὑπῆρχε τῷ μαινομένῳ, καὶ Ξέρξῃ τῷ ἀλαζόνι· ὃς οὐδὲ πλεῖν, οὐδὲ βαδίζειν ἠξίου κατὰ ταὐτὰ τοῖς ἄλλοις ἀνθρώποις· ἀλλὰ μετεποίει, καὶ ἐνήλλαττε τὴν πορείαν. τοιγαροῦν ἐδίωκον αὐτὸν φυγάδα ἐκ τῆς Ἑλλάδος ἄνδρες πένητες καὶ αὐτουργοὶ, μετὰ φρονήσεως μόνης καὶ δικαιοσύνης, Θεμιστοκλῆς ὁ Νεοκλέους, καὶ Ἀριστείδης ὁ Λυσιμάχου. ὃν δὲ φιλοσοφία δορυφορεῖ καὶ τιθηνεῖται, τούτου κρατοῦσιν, ἐν μὲν θαλάσσῃ πλέουσαι νῆες· ἐν δὲ γῇ, πεζεύοντες οἱ στρατιῶται· εἴκει δὲ αὐτῷ καὶ δύσβατα ὄρη ἄνευ διορυχῆς, καὶ λειότερα

A γίνεται ὑπερβαίνοντι τῶν πεδινῶν τε, καὶ χθαμαλῶν. ποταμὸς δὲ οὐκ ἐπιλείπει, ἀλλὰ καὶ πλημμυρῶν ὑπεραγωνίζεται, καὶ διαμάχεται ὑπὲρ βασιλέως τῷ Ξέρξου ἐγγόνῳ.

Ἐξαρκεῖ δὲ αὐτῷ πολλάκις ὁ λόγος ἀντὶ τῶν ὅπλων καὶ τῶν στρατιωτῶν· καὶ οἱ μὲν ὁπλῖται ἑστήκασι κεκλιμένοι ἐπὶ τῶν ἀσπίδων· οἱ δὲ ἱππεῖς, ἐγκεχαλινωμένοι τοὺς ἵππους· οἱ δὲ τοξόται, τὰ τόξα ἀνέντες· οἱ δὲ σφενδονῆται, χαλάσαντες τὰς σφενδόνας· βασιλεὺς δὲ μόνος, καὶ ἄοπλος, ἄτερ αἰχμῆς, ἄτερ μαχαίρας, μονομαχεῖ ἐπὶ τοῦ βήματος· καὶ B οὐδὲ τὼ χεῖρε προσενεγκὼν, ἀφαιρεῖται τὴν ἁλουργίδα, καὶ ἰδιώτην ἀποφαίνει τὸν συλήσαντα τὸν βασιλέα. ὡς δέ τοι σοφόν τι ἡ τραγῳδία, καὶ φθέγγεται ἐπάξια τῆς φθεγξαμένης·

πολλὰ ἐξαιρεῖ λόγος,
Ἃ καὶ σίδηρος πολέμιος δράσειεν ἄν.

καίτοι Περικλῆς ὁ Ξανθίππου, οὗ τοῖς χείλεσιν ἐπεκάθιζε Πειθὼ, πολλάκις ἀπὸ τοῦ βήματος τῶν Ἀθηναίων κατέβη, ἀπαλλάξας ὡς οὐκ ἐβούλετο. ὅστις δὲ ἐν τοσαύταις μυριάσιν ἀνδρῶν προηδικηκότων, καὶ ὅπλα ἐχόντων, ὧν οὔτε ἡ φύσις ἦν μία, οὔτε ἡ γνώμη, C οὔτε ἡ γλῶττα, ἵσταται ὑψοῦ ἄτρεπτος καὶ ἀνέκπληκτος, καὶ μόνῳ πέποιθε τῷ λόγῳ πρὸς τὸν ἀγῶνα· τοῦτον εὐλαβησόμεθα εἰπεῖν, πρὸς Φιλίου, τὸν κορυφαῖον φιλόσοφον; ἀλλ' Ὀρφέα μὲν συναριθμοῦμεν τοῖς σοφοῖς τε, καὶ θαυμασίοις ἀνδράσιν, εἴ τῳ πιθανὸς ὁ Ὀρφεὺς, ὅτι ὄρνιθας, καὶ βοτὰ ἐκήλει τῇ δυνάμει τῆς μουσικῆς· τὸν δὲ πραΰναντα καὶ μαλάξαντα ἄνδρας λεόντων αὐθαδεστέρους, ὀρρωδήσομεν οὕτω καλεῖν, ὡς σεμνοτέρῳ ὀνόματι καλλωπίζοντες;

Ὑμνοῦσι μὲν οὖν καὶ Σπαρτιᾶται ἀναίμακτόν τινα καὶ ἀδάκρυν νίκην, δι' ἧς D Ἀρκάδων ἐκράτησαν μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις συμφοράν. ταύτης δὲ οὐκ οἶδα ἣν ἄν τις νίκην φαίη ἱεροπρεπεστέραν τε, καὶ εὐγενεστέραν, οὐδὲ φιλοσόφῳ μᾶλλον προσήκουσαν, ὁποίαν Πλάτων οὐκ ἐνίκησε Διονύσιον, οὔτε Δίων ὁ Ἱππαρίνου, ἑταῖρος ὢν Πλάτωνος, καὶ ἀκουστής· ἀλλὰ καὶ στρατιώτας συλλεξάμενος ἐξ Ἀκαδημίας, μόλις ἐξέωσε τὸν τύραννον τῆς πατρίδος· καὶ ἦν θέαμα ἄπιστον τοῖς τότε Ἕλλησι,

A superanti planiores facilioresque præbent. Fluuius vero ipse non deficit, sed inundans, atque æstuans imperatorem tuetur, ac pro eo contra Xerxis nepotem quodammodo præliatur.

Sæpius vero pro armis ac militibus solus ipsi sermo satis est. Et interim quidem adstant hinc clypeis innixi grauioris armaturæ milites, inde equites frænatis equis, hinc sagittarij remissis arcubus, inde funditores laxatis fundarum habenis: imperator vero solus sine armis, citra hastam aut gladium, è suggesto singulare prælium gerit; ac ne admotis quidem manibus, purpuram B detrahit, & imperij prædonem in ordinem cogit. Quam in rem cum vna quædam sapiens res sit tragœdia, tum istud loquente dignissimum pronunciat:

multa obtinet oratio
Hostile ferrum quæ quidem perfecerit.

Quanquam Pericles ille Xanthippi filius, cuius in labris persuadendi dea sedisse dicitur, sæpenumero ex Atheniensium tribunali ita descendit, vt minimè esset, quod volebat, assecutus. Qui autem inter tot hominum millia, qui primi iniuriam intulerant, & in armis erant, quorum neque natura eaC dem erat, & animus linguaque dissimiles, in sublimi loco constanter, ac sine vllo terrore stare potuerit: hunc per Deum, quæso, philosophorum arcem pronunciare dubitabimus? Atqui Orpheum inter sapientes & admirabiles viros numeramus, si cui credibile istud de Orpheo videatur, musicæ ab eo peritia aues ac bestias esse delinitas. Nos autem eum qui homines leonibus ferociores permulserit, atque emollierit, ita appellare verebimur, quasi digniori eum nomine, quàm par sit, ornemus?

Ac Spartani quidem incruentam quandam, & sine lacrymis compara-D tam victoriam prædicant, quam de Arcadibus, post cladem illam Leuctricam, retulerunt. Hac autem Imperatoris victoria nescio quam aut sanctiorem, aut nobiliorem, aut denique philosopho digniorem esse quisquam dixerit: qualem nunquam de Dionysio retulit Plato; nec Hipparini filius, Platonis familiaris, & auditor, qui quidem ægre collectis ex Academia militibus patria tyrannum exegit. Eratque tum incredibile Græcis spectaculum,

Dionysium videre post Syracusanorum A tyrannidem in Cranio deambulantem. Quantum porro sit à vero philosopho ratione superari, præclarè sensit is, qui & nomine iampridem erat & conditione miles. Soli enim ij cum eorum, qui vincuntur, emolumento vincunt. Igitur secundùm victoriam vitam illi Arganthonio longiorem concessit: ac cùm iam olim diuque antea curis ac solicitudinibus ætate grauioribus distraheretur, securas ei miniméque anxias voluptates ac delitias ministrauit.

Vsque eò verò Diuinum numen Imperatoris curam gerit, vti puras & incontaminatas vel iusta nece manus con- B seruet, supra Pherecydem etiam ipsum, & Pythagoram, vt alterum tyrannorum, qui ob illatas contumelias morte erat afficiendus, sui ipsius interfectorem esse coëgerit.

Verum ne currentes, vt est in prouerbio, cæcos & imperfectos fœtus pariamus: age, paulùlum, si videtur, inhibito cursu conquiescentes, illud attentè consideremus, & inquiramus: sitne alterum in eo philosophi signum constituendum, vt si fortè à Deo dilectus sit, & omnes illius res cælesti quadam prouidentia gubernentur: tum vbi verum id vobis C indicium, ac probandum videbitur, rursus id animaduertendum erit, num in omnibus Imperatoris cœptis manifesta Diuinæ illius prouidentiæ signa reperiantur. Sic igitur consideremus.

Necesse omnino & erat, & videbatur, vt siue præsentibus contentus esset Imperator, exiguam paterni imperij portionem teneret: siue totum appeteret, contra consanguineos arma caperet, & ab iis dissideret. Videte igitur Diuini in eo consilij sapientiam. Ferè enim, sicut in theatro poëta nonnunquam graui & horribili casu diu suspensis spectatoribus, repente præter spem, è ma- D china, fabulæ suæ difficultatis illius exitum inuenit: sic non fictorum ille casuum velut in fabula quadam artifex Deus, cum hinc & inde Principi iniuriæ faciendæ, aut ignauiæ necessitatem circumdedisset, machinam nihilominus certam adhibuit, vt vtrumque posset effugere: vel potius vt vtrumque in contrarium verteretur. Cùm enim nullam fratribus iniuriam fecerit, sed è contrario cum altero quidem adhuc superstite doluerit, pro altero vero do-

Διονύσιος μετὰ τὴν τυραννίδα Συρακουσίων περιπατῶν ἐν τῷ Κρανείῳ. ὁπόσον δὲ ἐστιν ὑπ᾽ ἀληθινοῦ φιλοσόφου λόγῳ ἁλῶναι, ᾔσθετο ἀκριβῶς ὁ καὶ τοὔνομα καὶ τὴν τύχην πάλαι στρατιώτης· μόνοι γὰρ οὗτοι νικῶσιν ἐπ᾽ ὠφελείᾳ τῶν ἡττωμένων. ποιεῖται οὖν αὐτὸν μετὰ τὴν νίκην ὁ βασιλεὺς μακροβιώτερον Ἀργανθωνίου, χορηγὸν ἀπράγμονος καὶ ῥαθύμου τρυφῆς, πάλαι ἂν ἴσως καὶ προπάλαι διελόμενον ὑπὸ τῶν πρὸ ἡλικίας φροντίδων.

Οὕτω δ᾽ ἄρα βασιλέως προμηθεῖται τὸ δαιμόνιον καθαρὰς φυλάξαι καὶ δικαίου φόνου τὰς χεῖρας, μᾶλλον Φερεκύδου καὶ Πυθαγόρου· ὥστε καὶ τὸν ἕτερον τῶν τυράννων, ᾧ θάνατος, ἐφ᾽ οἷς ἐπαρῴνησεν, ἦν ἀναγκαῖος, συνήλασέ τε, καὶ συνηνάγκασεν ἑαυτοῦ γενέσθαι τυραννοκτόνον.

Ἀλλ᾽ ἵνα μὴ θέοντες, τὸ τοῦ λόγου, τυφλὰ τέκωμεν, καὶ ἀτελῆ· μικρὸν ἐπιστήσαντες, εἰ δοκεῖ, καὶ διαναπαυσάμενοι ἐκ τοῦ δρόμου, σκοπῶμέν τοι, καὶ ἐξετάζωμεν, εἰ ἄρα ἕτερον ποιητέον αὐτῷ ἐστι φιλοσόφου ἀνδρὸς σημεῖον, ὡς εἰ θεοφιλής τε, καὶ τὰ πράγματα ἄνωθεν αὐτῷ κυβερνῷτο. καὶ ὅταν φαίνηται ἀληθὲς τοῦτο, καὶ ξυνδοκῇ· αὖθις αὖ πάλιν ἐπιβλεπτέον, εἰ μὴ πανταχοῦ τοῖς ἔργοις τοῦ βασιλέως τὰ σύμβολα ἐπίκειται ἐκφανῆ τῆς ἐκ τοῦ οὐρανοῦ προμηθείας. ἀθρεῖτε οὖν ὧδε.

Ἦν που, καὶ ἐφαίνετο ἀναγκαῖον, ἢ τὰ ὑπάρχοντα ἀγαπῶντα τὸν βασιλέα, μοῖραν ὀλίγην κεκτῆσθαι τῆς πατρῴας ἀρχῆς, ἢ τοῦ σύμπαντος ὀριγνώμενον, πρὸς τοὺς συναίμους τὰ ὅπλα κινεῖν, καὶ στασιάζειν. ὁρᾶτε οὖν τὴν δαιμονίου σοφίαν. σχεδὸν γὰρ ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς ὁ τοῦ δράματος ποιητὴς δεινόν τι, καὶ φοβερὸν πάθημα πολλάκις ἐπικρεμάσας τοῖς θεωμένοις, κᾆτα παραλόγως ἐκ μηχανῆς λύσιν εὕρετο τῷ δράματι τῆς δυσχερείας· οὕτω καὶ ὁ τῶν ἀληθινῶν παθημάτων μυθοποιὸς, περιστήσας ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῷ βασιλεῖ ἢ ἀδικίας ἀνάγκην, ἢ ἀνανδρίας, ὅμως ἐπήγαγε μηχανὴν ὥστε ἄμφω διαφυγεῖν, μᾶλλον δὲ ὥστε ἄμφω ἔμπαλιν ξυμβῆναι. οὐ γὰρ ἀδικήσας τοὺς ἀδελφοὺς, ἀλλὰ τοὐναντίον, τῷ μὲν συναλγήσας, τοῦ δὲ ὑπεραλ-

γήσας, ὑπὸ τῆς ἄγαν φιλοσοφίας, μόνος ἐγκρατὴς ἐστὶ τῶν πατρῴων. εἶεν.

Τὸ δὲ δὴ Πέρσας τοὺς δυσωνύμους σχολὴν μὲν ἄγοντι μὴ παύεσθαι ἐνοχλοῦντας, ἀσχολουμένου δὲ σχεδόν τι ἀπολωλέναι· ἆρα οὐκ ἐναργὲς ἐκείνης τῆς συμμαχίας σημεῖον; φαίνεται γὰρ ὁ Θεός, καθάπερ ἐν μικρᾷ παρατάξει, πολλῶν πολεμίων ἀντικαθιστάμενος, πρὸς τὸ πονούμενον κέρας τῷ βασιλεῖ.

Ἀφήσετε οὖν με λοιπὸν τοῦ συμβολαίου· ἢ οὔπω δοκῶ ὑμῖν διαλελύσθαι; καὶ μὴν ἔοικα, μετὰ σπουδῆς καὶ προθυμίας οὐκ ἀναγόμενος ὑμῖν κατὰ μικρὸν διαριθμῆσαι τοὺς λόγους, ὥσπερ νόμισμα ἐπὶ τραπέζης, ἀλλ' εἰκῇ, καὶ ἀθρόως ἐπιδραττόμενος, εἰκότως ἄρα καὶ ἀπιστεῖσθαι, ὡς οὐ πᾶν τὸ ὄφλημα * * αὐτίκα τὴν περὶ τὸ σῶμα φιλοσοφίαν, καὶ καρτερίαν εἶπον ἂν μέν· εἶπον δ' ἐν βραχεῖ συλλαβών. εἰ δὲ ἐθελήσαιμι ἐνδιατρίβειν, καὶ ἐνσχολάζειν· φανείη ἄν, καὶ τὸ μικρὸν τοῦτο, μέγα τε ὑμῖν, καὶ πολλοῦ ἄξιον· ὅτι δὴ σῶμα βασιλικὸν στερεώτερόν ἐστιν ἀδάμαντος ὑπὸ τῶν πόνων· οὕτω ῥᾳδίως αὐτὸ καὶ εὐκόλως ἐμπιέζει μὲν ἐνδεία, δίψη δὲ ἀνιᾷ, θυραυλία δὲ ἐπορρωννύει, προσβάλλει δὲ χειμῶνι, καύματι δὲ ἐπιδίδωσιν. ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἐκεῖνος Δαρείου μὲν ἐκράτει, Κύδνου δὲ ἡττήθη τοῦ ποταμοῦ ψυχροῦ ῥέοντος, καὶ διαυγοῦς· καὶ πολλὰ δεινὰ πολλάκις ἀνέτλη ὑπὸ ταύτης τῆς ἀκρασίας, ὅς γε καὶ ἐν τῷ θέρει νιφετὸν περιεφέρετο· καὶ ἦν αὐτῷ μοῖρα τῆς ἐπ' Ἰνδοὺς παρασκευῆς, ὁ κρύσταλλος, καὶ οἱ ψυκτῆρες. βασιλεὺς δὲ οὐ φιλονεικεῖ πρὸς τὰς ὥρας, ἀλλὰ καὶ ταύτῃ ἕπεται τῷ Θεῷ. οὐδὲ γὰρ ὅσα αὐτὴ ἡ ὥρα φύει πρὸς ἑαυτὴν ἀτέχναστα καὶ ἕτοιμα παραμύθια, οὐδὲ τούτων ἁλίσκεται κατὰ τὸ ξύμφερον.

Ἀλλ' ἐὰν ἅπαξ, ὦ μακάριοι, λεπτουργεῖν ἐπιτρέψωμεν, καὶ ἀπομηκύνειν τῷ λόγῳ, πόρρω ἡμᾶς εὖ ἴστε

A luerit, præ eximia quadam philosophia, solus paternorum omnium bonorum compos est factus. Sed hæc sanè prætermittamus.

Quòd verò Persæ, genus huic imperio male auspicatum, quamdiu in otio est, lacessere illum non desinant; postea quam vero distrahi aliis negotiis cœpit, penè vniuersi perierunt: num obscurum præsidij illius cælestis indicium est? Sic enim Deus, vt in exigua acie, videtur hostibus ex aduerso quamplurimis stantibus, pro Imperatore sese ad cornu illud, quod premitur, opponere.

Quamobrem vos me deinceps ab B eo contractu liberabitis. Quid enim? nonne idoneè me satisfecisse iudicabitis? Atqui ego cùm studiosè diligentérque non singula vobis orationis argumenta, velut numos in mensa, numerare voluerim; sed temere, atque omnia simul arripuerim: merito in suspicionem adduci videor, non omne debitum † † Statim enim philosophiam illam, quæ in cultu corporis adhibetur, commemorassem quidem; sed breuiter ac succinctè commemorassem. Quòd si in eo diutiùs hærere ac commorari vellem: istud ipsum, quod leue ac perexiguum est, magnum vobis C & plurimi faciendum videretur: nimirum quòd Imperatoris corpus adamante omni, laborum assiduitate sit firmius. Adeo facilè illud, ac nullo negotio, vel inopia macerat, vel siti excruciat, vel foris transigendo tempore vegetum atque excitatum reddit, vel hiemi obiicit, vel denique æstibus atque ardoribus exponit. At Alexander ille Darium quidem debellabat; à Cydno vero gelido & purissimo amne deuictus est: multáque sæpius incommoda ex illa intemperantia perpessus est, cum etiam æstate niuem circumferret, interque cæteros in Indiam apparatus, glacies quoque, & certa refrigerando D potui vasa numerarentur. Verum Imperator non aduersus tempestates contendit, sed Deo hac in parte se accommodat: cum ne iis quidem remediis, quæ contra se vnaquæque tempestas, citra artem, atque in promptu suppeditat, si hoc vtilitas postulet, capiatur.

Verumenimuero, Auditores, si singula accuratius persequi, atque extendere sese, orationi permiserimus: longissimum, mihi credite, nos ad spatium

perduceret. Quamobrem id demum veluti sigillum his, quæ à me hactenus dicta sunt, apponendum: quod ipse nuper illustre cumprimis, ac nouum Imperator adiecit. Ita enim reuera philosophus est, vt etiam collegam sibi philosophum asciuerit: non quòd generis sibi necessitudine coniunctus; sed quod virtute esset animi propinquus. Quare nihil est quod iam, velut sapientissimus ille Plato, pro communi hominum genere vota suscipiam, vti philosophia in vnum cum principatu coeat, atque conueniat, nec vnquam hæc à se inuicem diuulsa ac dissociata sint: cùm eiusmodi spectaculo, cuius nunquam expleri cupiditas possit, perfrui ac satiari hoc tempore liceat.

A ἐξοίσει. ἐπιθετέον οὖν σφραγῖδα τοῖς εἰρημένοις, ἣν αὐτὸς ἔναγχος ἐπέθηκε βασιλεὺς πάνυ λαμπράν τε, καὶ νεουργόν. οὕτω γὰρ τῷ ὄντι φιλόσοφός ἐστι γνήσιος, ὥστε καὶ τὸν συνάρχοντα φιλόσοφον ἐποιήσατο· οὐχ ὅτι προσήκει αὐτῷ κατὰ γένος, ἀλλ' ὅτι κατ' ἀρετὴν αὐτῷ ἀγχιστεύει. οὐκοῦν δεοίμην εὔχεσθαι ἔτι, καθάπερ ὁ πάνσοφος Πλάτων, ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ γένους τοῦ ἀνθρωπίνου, ξυνδραμεῖν τε βασιλείᾳ φιλοσοφίαν, καὶ ξυμπορευθῆναι, μηδὲ διεσπᾶσθαι ἀεὶ, καὶ ἀπερρωγέναι· ἀλλ' ἔνεστιν B ἀπολαύειν, καὶ ἐμφορεῖσθαι τοῦ ἀνεμπλήστου θεάματος.

THEMISTII

habita Romæ in Legatione ad Constantium Imp. pro vrbe Constantinopolitana.

ORATIO III.

CVM nulla ciuitas alia, sacratissime Imperator, dignam meritis tuis coronam, vel ad referendam virtuti tuæ gratiam idoneum munus reperire possit; sed infra dignitatem plurimum consistere necesse sit eos, qui tua in se beneficia pari honore compensare conantur: tum ei quæ à parente tuo nomen duxit, reipsa verò tua potiùs est quam parentis tui longe id assequi difficillimum est. Etenim, si quas possidet opes vniuersas, in coronas conflatas offeramus: non ex nostris facultatibus præmium illud virtuti tuæ comparabimus; sed eorum, quæ accepimus, largitorem parte aliqua remunerabimus. Vt igitur qui grandi in ære alieno sunt, dum exiguam summam ex eo persoluunt, non eius, quod repræsentant, gratiâ laudantur; sed ob id quod deest, in ius vocantur: ita necessariò nobis accidit, vt qualecumque grati animi specimen exhibebimus, idipsum perexigua debiti pars esse censeatur. Quamobrem haud immeritò soli hoc nostræ ciuitati contigit, vt ne

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

πρεσβευτικὸς ὑπὲρ Κωνσταντινουπόλεως, ῥηθεὶς ἐν Ῥώμῃ.

C ΛΟΓΟΣ Γʹ.

ΕΣΤΙ μὲν οὐδ' ἄλλῃ πόλει δυνατὸν, ὦ θειότατε αὐτοκράτορ, πρέποντά σοι στέφανον ἐξευρεῖν, ἢ χαριστήριον ἄλλο τῆς ἀρετῆς· ἀλλ' ἀνάγκη λείπεσθαι πολὺ τῆς ἀξίας τοὺς πειρωμένους ἀντεισφέρειν τιμὴν ἐφάμιλλον, ὧν εὖ πάσχουσι· τῇ δὲ ἐπωνύμῳ μὲν τοῦ σοῦ πατρὸς, ἔργῳ δὲ σῇ μᾶλλον, ἢ τοῦ πατρὸς, καὶ πάνυ δὴ τὸ ἐγχείρημα ἀπορώτατον. καὶ γὰρ εἰ πάντα ὃν κέκτηται πλοῦτον προσάγομεν, εἰς στεφάνους μετασκευάσαντες· οὐκ οἴκοθεν D πορίζομεθα * τὴν ἀρετὴν, ἀλλὰ μέρος πολλοστὸν ὧν εἰλήφαμεν ἀποφέρομεν τῷ δεδωκότι. καθάπερ οὖν οἱ πολλὰ, καὶ μεγάλα δεδανεισμένοι, βραχέα δὲ ἀποτιννύοντες, οὐχ ὧν διαλύουσιν ἐπαινοῦνται, ἀλλ' εὐθύνονται ὧν ἐλλείπουσιν· οὕτω καὶ ἡμῖν ἀναγκαῖον, πᾶσαν ἣν ἂν οἰσόμεθα χάριν, ταύτην ἐλέγχεσθαι μοῖραν ὀλίγην, ὧν ὀφλισκάνομεν. καὶ οὐκ ἀπεικότως ἄρα συμβαίνει μόνῃ τῇ πόλει τῇ ἡμετέρᾳ, μηδὲ

δὲ

δὲ ἀναθήματος εὐπορεῖν τῆς ἀξίας ἐφικνουμένου· αὐτὴ γάρ ἐστιν ὅλη σὸς στέφανος, καὶ ἀνάθημα. ὥστε τί ἂν δέοιτο τῆς ἔξωθεν προμηθείας πρὸς τὸ χάριν τινὰ ἐκτῖσαι σοι τοῦ κάλλους τε, καὶ τοῦ μεγέθους; τῷ γὰρ εἶναι τοιαύτην σεμνύνει τὸν ἐργασάμενον. ὅμως δέ, καίπερ οὕτως ἀπόρου τοῦ πράγματος ὄντος, ἄξιον ἄγασθαι τὴν Καλλίπολιν, ὅτι τὸν ἐνόντα τρόπον ἐξεῦρεν, ὡς μὴ παντάπασι δοκεῖν ὀπίσω τοῦ μέτρου γίνεσθαι τοῦ προσήκοντος.

Δυοῖν γὰρ ὄντοιν, δι' ὧν ἄνθρωποι τὰ χαριστήρια σεμνότερα, καὶ μείζω ποιοῦσιν· ἑνὸς μέν, εἰ πολλούς, ὡς ἔνι, ποιοῦντο μάρτυρας τῆς τιμῆς· ἑτέρου δέ, εἰ μὴ κολακεύειν δοκοῦντες, ἀλλ' ἑκόντες, καὶ προαιρούμενοι· ὧν τὸ μὲν περιφανεστέραν τὴν εὐποιΐαν, τὸ δέ, ἀνύποπτον κατασκευάζει τὴν ἀμοιβήν· ἀμφότερα ἡ πόλις τοῖς νῦν ὑφ' ἑαυτῆς πραττομένοις ὅπως ὑπάρξει προείδετο, προσάγουσα μὲν τὴν τιμὴν ἐν τῇ σκοπιᾷ τῆς οἰκουμένης, ἀνδρὶ δὲ χρωμένη διακόνῳ, ὃν ἀληθεύειν ἀνάγκη. καὶ τούτων ἑκάτερον οὐ παρέργως· ἀλλ' ὡς ἔνι μᾶλλον πρὸς ὑπερβολήν.

Σκέψαι δὲ πρῶτον, ὦ θειότατε αὐτοκράτορ, τὴν πόλιν, ἣ τὸν καιρὸν ἐξεῦρε τοῦ ἀναθήματος. οὐ γὰρ Ὀλυμπιάσιν, ἢ Δελφοῖς, ἀνακηρύττει τὸν στέφανον, οὐδὲ εἰς Παναθήναια συναγαγοῦσα τοὺς Ἕλληνας, ἢ Διονύσια, καθάπερ οἱ πάλαι ποτὲ Ἀθηναῖοι, κολακεύοντες τοὺς Μακεδόνων δυνάστας· ἀλλ' ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων, ἀναδεῖ τὸν βασιλεύοντα τῶν ἀνθρώπων ἡ τὰ δεύτερα δι' ὑμᾶς βασιλεύουσα· καὶ ταύτην ἄρα τὴν πόλιν ποιεῖται μάρτυρα τῆς τιμῆς, ἣ μόνη σεμνοτέρα τῆς τιμώσης ἐστίν. οὕτω καὶ τὸ θέατρον ἡμῖν λαμπρότερον, ἐπίσης τῷ στεφάνῳ, καὶ τῷ κηρύγματι· ὥσπερ οἶμαι ἡ Θέτις, ἡ παρ' Ὁμήρῳ, ἀποδημοῦντος μὲν εἰς Ὠκεανὸν τοῦ Διός, πρεσβεύειν περὶ τοῦ παιδὸς οὐκ οἴεται δεῖν· ἐπανήκοντος δὲ εἰς τὸν οὐρανόν, μᾶλλον δὲ εἰς τὸ ἄκρον τοῦ οὐρανοῦ, δεῖται, καὶ ἐπηκόου τυγχάνει· οὕτω καὶ τὸν Δία ἑαυτῆς ἡ καλ-

A donarium quidem, ac monimentum, meritis tuis præstare par possit. Est enim tota ipsa, quanta quanta est, corona tua, ac donarium tuum. Quid igitur externa illa prouidere opus habet, vt pulchritudinis, & magnitudinis, quam tibi refert acceptam, gratiam aliquam rependat? Nam eo ipso, quod talis est, auctorem honorat ipsum. Verùm etsi res explicatu adeo difficilis est: admiratione tamen digna est egregia illa ciuitas, quòd quàm poterat optimam rationem excogitauit, vt ne ab congruenti modulo penitus aberrare videretur.

Nam cum duo sint, per quæ homi-
B nes splendidiorem, & ampliorem gratificationem suam faciunt; alterum, si quàm plurimos possunt, honoris, quem deferunt, testes adhibeant; alterum, si non adulandi causâ, sed vltrò, ac volentes id faciant: quorum illud illustriorem beneficentiam, hoc verò minimè suspectam remunerationem facit: vtrumque ciuitas nostra, vt ei, quod modò suscipit, inesset, prouidentiâ suâ perfecit; dum & honorem illum in quadam exhibere mundi specula instituit, & eius deferendi partes ei administro mandauit, quem veracem esse necesse sit: quæ quidem ambo non perfuncto-
C riè, sed quanto fieri potuit studio, ac diligentia, admirabiliter effecit.

Vide enim, obsecro, sacratissime Imperator, cuiusmodi ciuitas nostra ad illud offerendum tibi donum temporis opportunitatem captauerit. Non enim per Olympiacos conuentus, aut Delphicos, coronam præconis voce pronuntiari iussit: nec ad Panathenæa, vel Dionysiaca, Græcos conuocauit, vt olim Athenienses solebant, cum Macedonum principibus assentari studebant: sed in omnium regina ciuitatum, omnibus regnantem hominibus coronat illa, quæ secundas regnandi partes ve-
D stro beneficio est adepta: eámque testem honoris facit ciuitatem, quæ honorantem sola præcellit. Ad hunc modum theatrum nobis ex æquo tum corona, tum præconio ipso fit illustrius. Non aliter profectò ac Thetis apud Homerum, absente, & ad Oceanum profecto Ioue, susceptam pro filio suo legationem obire detrectat: verum vbi ad cælum, vel ad cæli potius summa rediit; eum deprecatur, & ab eodem exauditur. Sic & Iouem suum egregia

ciuitas in eas muniendas imperij partes, quæ ad Oceanum pertinent, intentum, iisque prouidentem, interpellare non vult: at illi in Olympum reuerso, & in supremo vertice residenti, enixè supplicat, eum colit, cum eo festi illius esse particeps studet, quod inter se communiter agunt cælum, ac Deus; illud lucem accipiens, hic impertiens. Ex quo illud accidit, vt propter hanc ciuitatem, integra nobis sollemnitas constet. fit enim particeps, & lætantibus interest illa tam fortunæ socia, quàm nominis: adeóque tribus ex perfectis perfectissimus coalescit chorus. Nam duæ ciuitates regiæ concinunt, præeunte chori præsultore, tum consonis laudibus terra omnis, ac mare, illas excipit. Porrò carmen ipsum nationes omnes tam ad orientem, quàm ad occasum sitas, concentu suo replet: ac victoriæ duæ simul exorientes, concurrentésque, cum Imperatore in occidentem vsque, illustri apparatu ad trophæorum metropolim confluunt. Ecquid vobis similis iste chorus videtur illis, quos apud Cnossum in Ariadnes gratiam concinnauit Dædalus, vt ab Homero proditum est? An & chori artifex præstantior est, & eiusdem excellentiora sunt cætera?

Licet autem, vti præsens se rerum status habet, cùm tibi apud primariam imperij sedem gloriari & ostentare te; tum nouæ Romæ idem apud veterem facere: tibi quidem, cùm illud prædicabis, ac præ te feres, cuius sis amore captus; huic verò, cùm ad id respexerit, cuius studio dignata sit. Immo potiùs vtrique consideranti licet hoc intelligere, tibi, quantâ maiorem possideas; ciuitati nostræ, quantâ sit inferior. Nec eam verò deinceps pro primis tenere secundas pudebit. Sed neque propterea succenset, ac molestè fert, quod virtutis præmiorum, & trophæorum, ad quæ ipsa te misit, excitauitque, priùs ciuitate in ista sollemnis à te pompa celebratur.

Habent autem & alia pleraque duæ illæ ciuitates inter se communia. nec veteres illarum dico societates: neque quantum, ad constituendum imperium, huic ciuitati præsidij operæque nostra contulerit: quæ & vnà cum Pompeio nauigauit, & cum eo Mithridatem deleuit, & classiarij supplementi

A λίπολις, τὰ μὲν πρὸς Ὠκεανὸν φραγνύμενον, καὶ προορῶντα, ἐνοχλεῖν οὐ προαιρεῖται· ἡνίκα δὲ εἰς τὸν Ὄλυμπον ἐπανήκει, καὶ κάθηται ἐπ' ἄκρας τῆς κορυφῆς, λιπαρεῖ, καὶ θεραπεύει, καὶ πειρᾶται συμμετέχειν τῆς ἑορτῆς, ἣν ἑορτάζουσι δι' ἀλλήλων, ὅ, τε οὐρανὸς, καὶ ὁ Θεός· ὁ μὲν ἐλλαμπόμενος, ὁ δὲ ἐναυγάζων. καὶ γίνεται ἡμῖν διὰ τὴν πόλιν ὁλόκληρος ἡ πανήγυρις· κοινωνεῖ γὰρ, καὶ συμπάρεστιν εὐθυμουμένοις ἡ κοινωνοῦσα καὶ τῆς τύχης, καὶ τοῦ ὀνόματος· καὶ χορὸς ἵσταται * τοῦ διὰ B τελείων τελείων ὁ τελεότατος. συνᾴδουσι μὲν γὰρ αἱ βασιλίδες, ἐξάρχει δὲ ὁ κορυφαῖος, ἐπευφημεῖ δὲ ἅπασα γῆ τε, καὶ θάλασσα. ὁ δὲ ὕμνος ἐμπίπλησιν ἁρμονίας ἅπαντα μὲν φῦλα ἑῷα, ἅπαντα δὲ ἑσπέρια ἔθνη· αἱ νῖκαι δὲ * ἡ δύω συνανασχοῦσαι, καὶ συνδραμοῦσαι λαμπρῶς ἄχρι τῆς ἑσπέρας, συγκαταίρουσι τῷ βασιλεῖ εἰς τὴν μητρόπολιν τῶν τροπαίων. ἆρα ὑμῖν ὁ χορὸς οὗτος τῷ Δαιδάλου δοκεῖ παραπλήσιος, ὃν ἐκεῖνος, ὥς φησιν Ὅμηρος, ἤσκησεν ἐν Κνωσσῷ τῇ Ἀριάδνῃ; ἢ C βελτίων μὲν ὁ δημιουργὸς τοῦ χοροῦ, βελτίω δὲ καὶ τὰ ἐφεξῆς;

Ὑπάρχει δὲ ἐκ τῶν παρόντων ἐγκαλλωπίζεσθαι, καί σοι πρὸς τὴν ἑστίαν βασιλείας, καὶ τῇ νέᾳ Ῥώμῃ, πρὸς τὴν ἀρχαίαν· σοὶ μὲν, ὑφ' ὁποίας ἑάλωκας· τῇ δὲ, ὑφ' ὁποίου σπουδάζεται. μᾶλλον δὲ ἀμφοτέροις γινώσκειν ὑπάρχει τεθεαμένοις, σοὶ μὲν, ἡλίκης μείζονα κέκτησαι· τῇ πόλει δὲ, ἡλίκης ἡττᾶται. καὶ οὐκ αἰσχύνεται τὸ λοιπὸν τοῖς δευτερείοις ἀντὶ πρωτείων κεχρῆσθαι· οὐδὲ D δυσχεραίνει καὶ ἀνιᾶται, ὅτι τῶν ἀριστείων, καὶ τῶν τροπαίων, ἐφ' ἅπερ ἔπεμψεν αὐτὴ, καὶ ἐξώρμησε, τῇδε προεορτάζεις τὰ νικητήρια.

Ἔστι δὲ καὶ ἕτερα πλείω κοινὰ ταῖς πόλεσιν ἀμφοτέραις. καὶ οὐ λέγω τὰς παλαιὰς συμμαχίας· οὐδ' ὅσα ἄρτι καθισταμένῃ τὴν ἀρχὴν τῇδε τῇ πόλει συνεπόρισέ τε, καὶ συνεξέκαμε· συμπλέουσα μὲν τῷ Πομπηΐῳ, συγκαθαιροῦσα δὲ Μιθριδάτην, συνεκφέρουσα δὲ

ἀεὶ τὴν ἐμπειροτάτην μοῖραν τοῦ ναυτικοῦ. ὧν ἄχρι καὶ τήμερον διασώζει κοινὰ πρὸς Ῥωμαίους τρόπαια, καὶ ἐπιγράμματα, σύμβολα ἔτι τῆς εὐνοίας. ταῦτα μόνα ἄμεινον ὑπομνῆσαι.

A vsu ac scientia longe instructissimam partem suppeditauit. quorum hodiéque communia cum Romanis monimenta seruat in trophæis, & inscriptionibus, quæ sunt ipsius beneuolentiæ signa. Sed his omissis, illa sola commemorare satius erit.

Γενομένης γὰρ τῆς βαρβαρικῆς ἐκείνης ἐπαναστάσεως, καὶ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς αἰωρουμένης ὥσπερ ἐν κλύδωνι χαλεπῷ, καὶ τρικυμίᾳ, καὶ κινδυνευούσης ἐκπεσεῖν τῆς Κωνσταντίνου διαδοχῆς εἰς ἀλάστορα βάρβαρον, καὶ παλαμναῖον· ἡ τῆς πόλεως ἐκείνης ἀγαθὴ μοῖρα μόνη, τοῦ γένους τὰ ζώπυρα διεσώσατο, καὶ παρέπεμψεν ἐπὶ τὴν ἀρχαίαν ἑστίαν τῶν Αἰνεαδῶν· καὶ διὰ τὴν ἡμετέραν οἰκιστὴν οὐ Γερμανοὶ, καὶ Ἰάζυγες τοῖς πόνοις ἐντρυφῶσι τῶν πάλαι Ῥωμαίων· οὐδὲ τὸ σεμνὸν, καὶ μέγα τῆς Ῥώμης ὄνομα περιύβρισται παντάπασι, καὶ ἐξαλήλιπται· οὐδ᾽ ἐς νόθους μετέστη διαδόχους, καὶ παρασήμους, ἀλλ᾽ εἰς τὸ γνήσιον αἷμα, καὶ ἀκήρατον ἐπανήκει τῶν βασιλέων, καὶ φυλάττεται ἡμῖν ἀλώβητος, καὶ ἀκέραιος. ἐξ ἐκείνης τῆς πόλεως ὁρμηθεὶς ὁ γενναῖος οὗτος, καὶ τοῦ παρ᾽ ἡμῖν μνήματος, καὶ πατρῴου, δίκην ἐπράξατο τὴν προσήκουσαν, τὸν προϋβρίσαντα μὲν ἐς τόνδε τὸν δῆμον, περικόψαντα δὲ τὴν γερουσίαν, σφαγῶν δὲ ἐμπλήσαντα καὶ μιασμάτων ῥεῖθρα ἀκήρατα Θύβριδος.

Cùm tumultus ille barbaricus accidisset, ac velut tempestate aspera, & procella Romanum iactaretur imperium: adeò vt periculum esset, ne principatus Constantiniani successio in dirum ac detestandum Barbarum relapsa decideret: tum verò solum ciuitatis nostræ prosperum fatum stirpis conseruauit reliquias, atque ad antiquum Aeneadarum, & velut patrium focum deduxit. Ita factum est, vt conditoris nostri beneficio, non Germani, & Iazyges, veterum Romanorum labore partis commodis perfruantur: nec amplum & augustum nomen vrbis extrema sit oppressum ignominia, & funditus extinctum, neque ad spurios, indignósque successores translatum sit: sed ad genuinum, & incorruptum sanguinem Imperatorum redierit. Sic ex illa profectus vrbe præclarus iste, ex eius paterno, quod est apud nos, monumento, meritas ab eo pœnas exegit, qui & populum hunc contumeliosè vexauerat, & senatorium ordinem acciderat, & pura Thybridis fluenta cædibus & inquinamentis compleuerat.

Εἶτα Κάμιλλον μὲν οἱ τότε δεύτερον ἐνόμισαν οἰκιστὴν, ὅτι τὰ λείψανα τῆς Κελτῶν ἐπιδρομῆς ἀνεσώσατο· σὲ δὲ οὐ νῦν ποιήσονται καὶ Ῥωμύλου πρότερον ἀρχηγέτην· ᾧ ἐξὸν εἰρήνην ἄγειν ῥαθύμως διπλασιάσαντι τὴν μοῖραν τῆς βασιλείας, οὐ περιεῖδες, οὐδὲ προήκω τὴν τῆς πόλεως ἐλευθερίαν, ἀλλὰ τὴν χεῖρα τὴν ἀήττητον ὑπερέσχες, δι᾽ ἣν ἔξεστι προσαγορεύειν Ῥωμαίων τὸν βασιλέα, καὶ μὴ ψεύδεσθαι γράφοντας, καὶ ὀνομάζοντας τὰ σεμνὰ ἐκεῖνα ὀνόματα, καὶ ἀρχαῖα, τὸν καίσαρα, τὸν αὐτοκράτορα, τὸν ὕπατον πολλάκις, τὸν πατέρα γερουσίας· ταῦτα γὰρ πάντα κενὰ, καὶ φροῦδα ἂν ἦν παντελῶς, καὶ δακρύων ἄξια τοῖς μεμνημένοις.

Quamobrem cum Camillum ætatis illius homines alterum conditorem Vrbis esse putauerint, quod incursionis Gallicanæ reliquias ab interitu vindicauit: non te modò alterum auctorem, ac vel ipsi Romulo anteponendum iudicabunt? qui cùm in pace & otio degere posses, si per ignauiam partiri velles imperium: tantum dissimulare dedecus, ac ciuitatis libertatem prodere noluisti; sed inuictam prætendisti manum, per quam Romanorum Imperatorem salutare modò licet; nec augusta illa, & antiqua falsò vsurpare nomina, Cæsaris, Imperatoris, Consulis iteratò ac sæpius, ac Senatus parentis? Hæc enim inania, cassáque penitus forent, & appellantibus luctuosa.

Εἰ τοίνυν τῆς ἰδίαις φιλίαις τοῦ πλείονος σημεῖον εὐνοίας ἐστὶν, ὅταν φαίνωνται, καὶ φίλοις κεχρημένοι τοῖς αὐτοῖς, καὶ ἐχθροῖς·

Quòd si priuatis in amicitiis maioris hoc beneuolentiæ signum est, eosdem & amicos videri, & inimicos habere:

quanto inter se coniunctiores esse ciuitates illas oportet, quibus & tyrannus præ ceteris insidias struit, & præ ceteris opitulatur Imperator? Atenim ab Constantini filio talia in ciuitates ambas commoda profecta sunt: harum autem in se mutua minora, obscurioráque sunt officia. Immo verò ordinis dumtaxat in factis interest; res quidem ipsæ nullum omnino discrimen habent. Ita enim accidit, vt alter huic antè ciuitati libertatem restitueret, simili, ac pæne cognomine sublatâ tyrannide; tum posteà præclaræ ciuitatis conditum institueret: alter eidem huic quod deerat prius adiungeret. vel ita potiùs factum est, vt ambæ, velut mutua compensatione factâ, altera in libertatem asserta, conditorem: altera seruatorem condita donaret.

Quamobrem theatralem conuentum, ad coronam Imperatori suam offerendam, adeo splendidum, ac beneuolum, & accommodatum sibi eximia illa ciuitas prouidit. Cuiusmodi vero præconem adhibuerit, ad illam proclamationem obeundam, velim animaduertas, Imperator, ídque reputes, ecquid ad referendam tibi gratiam munus à nobis oblatum, plus inde capere dignitatis arbitrere. Etenim cum eum quæreret hominem, qui tibi cordi maxime futurus esset: non eloquentem aliquem est nacta, non magnum, non vocalem, non facile, ac sine interspiratione clamantem. Verum cuiusmodi tandem repererit, quem deligeret, meum non est dicere. Philosophum quidem elegit, & quæsiuit: atque hunc maximè idoneum sibi fore administrum iudicauit, ac boni, & philosophi principis honori apprimè congruentem. Enimuero liceat hoc per te mihi dicere, Imperator diuinissime, nunc demum laudum tuarum testem prodire liberum, miniméque suspectum, quem nemo falsi testimonij reum possit peragere; sed nec eo accusare nomine, quòd vel amore pecuniæ, vel spe acquirendæ potentiæ corruptus, alienas, nec ad eum, quem ornandum susceperat, pertinentes laudes contulerit: verum talem potius aliquem, qui vel ipsa, quam sibi imposuit, appellatione continetur, ne quod verbum emittat, cuius rationem toti consequenti posteritati nequeat reddere. Quam-

A πόσῳ δὴ μᾶλλον τὰς πόλεις ἐκείνας συνηρμόσθαι πρὸς ἀλλήλας ἐστὶν ἀναγκαῖον, αἷς ὁ μὲν τύραννος πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιβουλεύει· ὁ δὲ βασιλεὺς πρὸ τῶν ἄλλων συναγωνίζεται; ἀλλὰ παρὰ μὲν τοῦ παιδὸς ὑπάρχει τοσούτοις κεχρῆσθαι τοῖς πρὸς ἀλλήλας ἰδὲ ἄρα φαυλοτέροις τε, καὶ ἐλάττοσιν· ἡ μόνη τῶν ἔργων ἡ τάξις ἔμπαλιν ἔχει, τὰ πράγματα δὲ οὐδ' ὁπωσοῦν διενήνοχεν. ἀλλ' ὁ μὲν ταύτην πρότερον ἐλευθερώσας τὴν πόλιν ἐκ τυραννίδος ὁμοίας,
B καὶ παρὰ μικρὸν ὁμωνύμου, οὕτως ἐπὶ τὸν συνοικισμὸν τῆς καλλιπόλεως ὥρμησεν. ὁ δὲ πρότερον ἐκείνῃ προσθεὶς ὁπόσον ἔδει· μᾶλλον δὲ αἱ πόλεις ἀλλήλαις ἀντιδεδώκασιν, ἡ μὲν ἐλευθερωθεῖσα, τὸν οἰκιστήν· ἡ δὲ οἰκισθεῖσα, τὸν σώσαντα.

Τὸ μὲν δὴ θέατρον τοῦ στεφάνου οὕτω λαμπρόν τε, καὶ εὔνουν, καὶ ἐπιτήδειον αὐτῆς προὐσκέψατο ἡ καλλίπολις. θέα δέ, ὦ βασιλεῦ, καὶ τὸν κήρυκα, ἐφ' ᾧ πεποίηται τὴν ἀνάρρησιν,
C εἴ τι σοι, καὶ κατὰ τοῦτο φανήσεται σεμνότερον ἀποφαίνειν τὸ χαριστήριον. ζητοῦσα γὰρ ὅτῳ μάλιστα ἂν ἡσθείης, οὐ τὸν εἰπεῖν δεινὸν ἐξεῦρεν, οὐδὲ τὸν μέγαν, καὶ μεγαλόφωνον, καὶ ῥᾳδίως, καὶ ἀπνευστὶ κεκραγότα· ἀλλ' οἷον μὲν ἐξεῦρεν ὃν προείλετο, οὐκ ἐμὸν λέγειν· προείλετο δ' οὖν φιλόσοφον, καὶ ἐζήτησε, καὶ τοῦτον ὑπέλαβεν οἰκειότατον εἶναι διάκονον, καὶ τιμῇ βασιλέως προσήκοντα ἀγαθοῦ καὶ φιλοσόφου. καὶ δὸς
D εἰπεῖν, ὦ θειότατε αὐτοκράτορ, ὅτι νῦν πρῶτον εἰσέρχεται μάρτυς τῆς ἀρετῆς ἐλεύθερος, καὶ ἀνύποπτος, ὃν οὐκ ἔστι ψευδομαρτυρίας ἑλεῖν· ἀλλ' οὐδὲ γράψασθαι, ὡς χρημάτων ἑαλωκώς, ἢ δυνάμεως ἐφιέμενος, ἐδωρήσατο ἐπαίνους οὐδὲν προσήκοντας. ἀλλ' ὃν κατέχει τοὔνομα ὃ ἐπιγέγραπται, μηδὲ μικρὸν ῥῆμα προέσθαι, οὗ τὰς εὐθύνας οὐχ ἕξει δοῦναι παντὶ τῷ ἔπειτα χρόνῳ. δεῖ-

τὸ ἀναγκαῖον αὐτῷ μόνα ἐκεῖνα μαρτυρεῖν, ἃ θαυμάζει, καὶ συνεπίσταται. οἱ πολλοὶ δὲ ἵνα τι πλέον χαρίσωνται, ἄπιστον τὸ ὑπάρχον ποιοῦσι. τί οὖν συνεπίσταται, καὶ θαυμάζει; οὐ τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς· καὶ γὰρ Νέρων ἦρχεν οὐκ ἐλαττόνων· οὐδ' ὅτι σοι χρυσοῦς ὁ θρόνος, καὶ στρατιῶται· Μίδαν γὰρ ἂν οὕτως ἐθαύμαζεν, ἢ Καμβύσην· ἀλλ' οὐδ' ὅτι βάλλεις καίρια, καὶ ἐπίσκοπα, οὐδ' ὅτι σοι λεόντων φόνοι, καὶ παρδάλεων, τὰ ἀθύρματα. ἀλλὰ τί θαυμασόμενος ἥκει; τί παρὰ φιλοσοφίας ἐπικομίζεται; ὅτι πρᾳότητι νικᾷς, ὅτι σωφρονέστερον διάγεις τῶν πάνυ μετρίων ἰδιωτῶν, ὅτι παιδείαν περὶ πλείστου ποιῇ, ὅτι φιλοσοφίαν μεταδιώκεις. αὕτη ἡ δύναμις, καὶ ἡ σὴ στρατιά, καὶ οἱ φύλακες οἱ σοί, καὶ οἱ δορυφόροι, ὑφ' ὧν ἐφυλάχθης ἀκέραιος μόνος τῶν ἀδελφῶν, μεθ' ὧν δίκην ἐπράξω τοὺς παροινήσαντας. ταύτῃ χρώμενος τῇ παρασκευῇ παρετάξω πρὸς τὸν πρεσβύτην· ταύτῃ τὴν νίκην ἐνίκησας τὴν ἀναίμακτον.

Εἶδον, βασιλεῦ, καὶ τὸ βῆμα, ἐφ' οὗ δημηγορῶν, αἰχμάλωτον εἷλες τὸν παραληρήσαντα εἰς τὴν ἁλουργίδα. εἶδον τὸ σὸν τρόπαιον ἀτεχνῶς, ὃ μήτε ὁπλίτης συνανέστησε, μήτε ἱππεύς, μήτε τοξότης· ᾧ μάρτυρες ἦσαν οὐ συναγωνισταί, οἱ στρατιῶται. οἱ δὲ τὰ ἄλλα ἐπαινοῦντες, οὐ σέ, ἀλλὰ τὰ σὰ τεθαυμάκασι· καὶ βουκολοῦνται περὶ τὰ πρόθυρα τοῦ νεώ, τὰ δὲ ἔνδον ὁρᾶν ἀγάλματα οὐκ ἐθέλουσιν. ὃν δὲ οὐδὲν ἐκπλήττει, καὶ ἐπιστρέφει τῶν ἔξωθεν, οὗτός ἐστιν ὁ δυνάμενος ἰδεῖν τὸν ἀληθινὸν βασιλέα. διὰ ταῦτα οὐ κρύβδην φέρει τὴν ψῆφον, οὐδὲ περιστησάμενος ἕτερον σχῆμα τῷ λόγῳ· οὔτε βασιλείαν μὲν ἐπαινῶν, τὸν βασιλεύοντα δέ, οὐ θαρσῶν· ἀλλ' ἀναβὰς ἐπὶ τὸ ὑψηλὸν τοῦτο βῆμα, καὶ στὰς ἐν μέσῳ τῶν ἀνθρώπων, ἀνακηρύττειν σε οὐκ ἀναίνεται μετὰ πλείονος τῆς παρρησίας, ἢ Ξενοφῶν Ἀγησίλαον, καὶ Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλης· καὶ τὰ τελευταῖα δὴ ταῦτα, ὁ Ζήνωνος ἐραστὴς

A obrem necesse est illi, sola ea testimo-
nio suo complecti, quæ & ipse mire-
tur, & quæ reuera inesse pro certo
cognouerit. At plerique nimio gratifi-
candi studio, quod vere inest, id in-
credibile faciunt. Ecquid igitur est,
quod pro certo nouit, ac miratur?
Non amplitudo imperij. Etenim haud
paucioribus imperabat Nero. Non au-
reum solium, vel militum copia, qui-
bus antecellis. Hoc enim modo Mi-
dam aut Cambysen admiraretur. Non
quod ad letalem inferendam plagam,
& ad destinatum tela scienter emittis:
non leonum cædes, aut pardorum à
B te per ludum editæ. Verum quid tan-
dem admiratione dignaturus venit? aut
quid depromptam ex philosophia se-
cum affert? Nimirum illud, quod con-
tinentius, quàm quisquam priuatorum
moderatissimus, vitam instituis: quod
eruditionem maximi facis: quod phi-
losophiam consectaris. Hæ sunt vires
illæ, hic tuus est exercitus, hi tui pro-
tectores, & satellites, quorum vallatus
præsidio, noxam omnem vnus è fratri-
bus euasisti: & quorum opera ab iniu-
riarum auctoribus perduellibus merita
supplicia repetisti. Hoc instructus ap-
paratu cum seniore tyranno acie de-
C certasti. Hoc, inquam, fretus incruen-
tam illam reportasti victoriam.

Vidi equidem, Imperator, tribunal
illud, è quo verba faciens, captiuum
eum cepisti, qui delirans purpuram oc-
cuparat. Vidi trophæum omninò tuum,
quod neque grauis armaturæ tecum
miles vllus, nec eques, nec sagittarius
erexit: cui testes milites, non adiutores
intererant. Qui autem cætera collau-
dant, non te, sed tua mirantur: atque
in templi considerandis vestibulis defi-
xi manentes, interiora simulacra nolunt
intueri. At quem nulla rerum externa-
D rum attonitum habet, ad seque con-
uertit: hic nimirum est, qui verum
principem peruidere potest. Ac propter-
ea neque clanculum fert suffragium,
nec orationi figuram obducit aliam:
nec imperium prædicans; imperatorem
verò prædicare non audens: sed in su-
blime hoc tribunal ascendens, & in
hominum medio consistens, præco-
nium tui facere non recusat, maiore
vtique cum fiducia, quàm aut Agesilai
Xenophon, aut Aristoteles Alexandri;
aut postremò Zenonis amator, regis il-

lius, cuius ætate viuebat, instituit. Non enim laudare, sed adulari pudet philosophum: nec veræ virtuti testimonium reddere, sed assentari improbitati detrectat. * * * * Tu verò, Imperator, ne me scitè alioqui cauillari putes; en ipsa tibi verba, sine vlla mutatione profero. *Tunc enim optimè, ac beatißimè vitam habituram esse* dicit, *cum rex iuuenis, temperans, memor, fortis, ac docilis extiterit.*

Num Sibylla deterior Erythræa ille tibi esse propheta videtur? aut Bacide, vel Amphilyto vaticinium istud opus habere, qui hoc nobis demonstret, quonam in principe, ex omni ætatis anteactæ memoria, tota illa præclarorum, egregiorúmque nominem series conferta & conglobata resplenduit, ac sese prodidit? Etenim cæterorum imperatorum singulos inueniemus vnam sibi aliquam ex istis appellationibus fortasse vindicantes: sed ita, vt quoniam reliquæ in eos minimè congruebant, etiam illâ priuati sint, quæ in ipsos cadere videbatur. Te verò, sacratissime Imperator, tanquam formæ accuratam effigiem, oratione sua describens Plato, vix est integrum exemplar assecutus. Quanquam vt nihil in te aliud inesset eorum, quæ commemorata sunt, præter vnum philosophiæ studium; quam tu hominum consortia iam relinquentem, quod de iustitia narrant poëtæ, reduxisti, ac reuerti fecisti, & beatam, illustrémque reddidisti: nunquam hoc testimonium defugerem. Nunc ita sese res habet, vt à philosopho tu quidem verba reportes; à te autem ille veritatem verborum: & hanc ei laudationum gratiam referas, vt minimè mentiatur.

Enimuero qua cum ciuitate, quámque idonea, parem ad gratiam persoluendam, beneuolentiæ certamen, ô Imperator, susceperis, pluribus explicare poteram: sed in eo morari non huius est temporis. Quorum autem prodire causâ hûc instituimus, duo sunt ista: alterum, vt quæ accepimus à te beneficia, ea tibi in memoriam reuocaremus; alterum porrò, non vt eorum, quæ iam à te collata sunt, accessionem aliquam peteremus (non enim fieri potest vlla) sed eadem vt rata, firmaque esse velles, quæ iam in nos contulisti. Cæterum tuorum in nos meri-

A τὸν καθ' ἑαυτὸν βασιλέα. οὐ γὰρ ἔπαινον αἰσχύνεται φιλόσοφος, ἀλλὰ κολακείαν· οὐδὲ φεύγει μαρτυρεῖν ἀληθεῖ ἀρετῆς, ἀλλὰ θωπεύειν κακίας * σὲ δέ, ὦ βασιλεῦ. καὶ ἵνα μὴ ἄλλως με κομψεύεσθαι ὑπολάβῃς, ἰδού σοι λέγω τὰ ῥήματα, οὔτε μέγα, οὔτε μικρὸν μετακινήσας. τότε γάρ φησιν ἄριστα τὸν βίον, καὶ εὐδαιμονέστατα ἕξειν, ὅταν γένηται βασιλεὺς νέος, σώφρων, μνήμων, ἀνδρεῖος, εὐμαθής.

Ἆρά σοι δοκεῖ φαυλότερος εἶναι προφήτης Σιβύλλης τῆς Ἐρυθραίας; ἢ Βάκιδος B ἡ μαντεία δεῖσθαι, καὶ Ἀμφιλύτου, ὃς τὸν κατάλογον ἡμῖν ἐπιδείξει τῶν καλῶν τούτων, καὶ θαυμασίων ὀνομάτων, περὶ ὧν τινι τῶν πώποτε βασιλέων ἀθρόως ἐξέλαμψεν, ἢ ἐξεφάνη; Εὑρήσομεν γὰρ τῶν μὲν ἄλλων ἕκαστον αὐτοκρατόρων ἑνὸς μὲν ἴσως προσρήματος ἀμφισβητοῦντα· τῷ δὲ τὰ λοιπὰ μὴ προσιέναι, καὶ τοῦ δοκοῦντος προσήκειν ἀποστερούμενον. σὲ δέ, ὦ θεία κεφαλή, ὥσπερ τύπον ἀκριβῆ τῆς μορφῆς, ἐν τῷ λόγῳ Πλάτων ὑπογραψάμενος, ὁλοκλήρου παραδείγματος μόγις τετύχηκε. C καίτοι καὶ εἰ μηδὲν ἄλλο ὑπῆρχε τῶν εἰρημένων, μόνη δὲ ἡ περὶ φιλοσοφίαν σπουδή· ἣν ἀπολιμπάνουσαν ἤδη ἀνθρώπους, καθάπερ τὴν δίκην φασὶν οἱ ποιηταί, ἐπανήγαγες, καὶ ἐπέστρεψας, καὶ ζηλωτὴν ἐποίησας, καὶ περίβλεπτον· οὐκ ἂν ὤκνησα ταύτην ἐγὼ τὴν μαρτυρίαν. νῦν δὲ σὺ μὲν παρὰ φιλοσόφου κομίζῃ τοὺς λόγους· ἐκείνη δὲ παρὰ σοῦ τὴν ἀλήθειαν· καὶ χάριν ἀποδίδως αὐτῇ τῶν ἐπαίνων, ὅτι μὴ ψεύδεται.

Πρὸς οἵαν μὲν σοι πόλιν, ὦ βασιλεῦ, D ὁ τῆς εὐνοίας ἀγὼν γίνεται, καὶ ὡς ἱκανὴν ἐξευρεῖν ἐφάμιλλα χαριστήρια, πλείω μὲν ὑπῆρχεν εἰπεῖν· ὁ καιρὸς δὲ οὐχ ὑφίησιν. ὧν δὲ ἕνεκα νῦν τὴν πρόσοδον πεποιήμεθα, δύο ταῦτά ἐστιν· ἓν μέν, ὑπομνῆσαι πρῶτον, ὧν παρὰ σοῦ τετυχήκαμεν· ἕτερον δέ, οὐ προσθήκην αἰτῆσαι τοῖς δεδομένοις· οὐδὲ γὰρ ἔνεστιν· ἀλλ' ὧν δέδωκας, τὴν ἀσφάλειαν. ὃ μὲν οὖν κεφάλαιον τῶν

προϋπηργμένων ἐστὶν, ὅτι σχεδὸν ἁπάντων ἀνθρώπων οἰομένων τῷ σῷ πατρὶ συναπολήξειν τὴν τῆς πόλεως εὐδαιμονίαν, οὐκ εἴασας, οὐδὲ ἐπέτρεψας, οὐδὲ αἴσθησιν αὐτῇ πεποίηκας τῆς μεταβολῆς· μᾶλλον δὲ, εἰ χρὴ τἀληθὲς εἰπεῖν, πολλὴν πεποίηκας αἴσθησιν τῆς ἀμείνονος.

Οὐ γὰρ ἐφύλαξας μόνον τὴν παρακαταθήκην ἀκέραιον τὴν πατρῴαν, ἀλλ' ἐπολυπλασίασας, καὶ ἐπηύξησας· οὐδὲ συνεχώρησας μόνον τὰ παρ' ἐκείνου κεκτῆσθαι, ἀλλὰ τὰ παρὰ σαυτοῦ πλείω προστέθηκας· καὶ τὴν καινὴν ἔριν ἐφιλονείκησας πρὸς τὸν ἀρχηγέτην, ὁπότερος ὑμῶν ταῖς εὐποιΐαις παραδραμεῖται. οὕτω γὰρ βασιλεὺς πρὸς βασιλέα, καὶ πρὸς πατέρα παῖς ἀγωνίζεται. τοιαύτην ἠκούσαμεν ἔριν, καὶ θεοί ποτε πρὸς ἀλλήλους, ἀμφισβητοῦντες τῆς Ἀττικῆς, Ἀθηνᾶ τε, καὶ Ποσειδῶν· ὁ μὲν προσάγων τὴν θάλατταν· ἡ δὲ, ἀναδείξασα τὸν θαλλόν. τῇ δὲ ὑμετέρᾳ ἁμίλλῃ, καὶ φιλοτιμίᾳ, ἡ πόλις σύμπασα ἦν τὸ ἀγώνισμα· καὶ νῦν χαλεπὸν ἐξευρεῖν, ὅτῳ μᾶλλον δικαίως προσήκει, πότερον τῷ καταβαλόντι τὰ σπέρματα, ἢ τῷ θεραπεύσαντι, καὶ τελειώσαντι. ὁπότερος δ' ἂν νικῴη, γέγηθεν ὁ ἡττημένος· μᾶλλον δὲ ὁ πατὴρ γέγηθεν· αὕτη γάρ ἐστιν ἀμείνων ἡ νίκη τῇ πόλει.

Καὶ γὰρ οὕτως ἔχει· πλέον ἡ σὴ πόλις τῆς πατρῴας διενήνοχεν, ἢ τῆς ἀρχαίας ἐκείνη. καὶ μεταβέβηκεν εἰς ἀληθινὸν, καὶ βέβαιον κάλλος, ἀντὶ ψευδοῦς, καὶ ἐξιτήλου. τὸ πρότερον δὴ, ὡς ἔοικε, σπεύδοντος ἦν ἀπόλαυσις ἐραστοῦ, καὶ ἀποπλῆσαι τὴν ὄψιν ἐπειγομένου· ὥστε ἅμα τε ἀνέλαμπε, καὶ ἐγήρασκεν. ὃν δὲ σὺ κόσμον αὐτῇ περιτίθης, ἅμα τῷ κάλλει, καὶ πρὸς τὸν χρόνον παρασκευάζεται· καὶ τῇ ὥρᾳ νικῶν τὰ ἐφήμερα, πλέον διαφέρει τῶν παλαιοτάτων τῇ βεβαιότητι. ἄρτι γὰρ αὐτὴν ἐκ τῶν ὠδίνων ἐς φῶς προελθοῦσαν, καὶ καταλειφθεῖσαν ἔρημον τοῦ γεννήτορος, καὶ δεομένην σπαργάνων, οἷα ἀδελφὴν ἁπαλὴν, καὶ νεαρὰν, χρηστὸς ἀδελφὸς, καὶ πρεσβύτερος, καταλαβὼν, εὐθὺς μὲν θεραπείας ἠξίωσας τῆς προ-

A torum eo ſumma redigitur, quòd cum ita mortales omnes arbitrarentur, tuo cum parente intermorituram eſſe ciuitatis noſtræ felicitatem: tu hoc accidere non ſiuiſti, nec vllo modo permiſiſti; quin hoc egiſti potiùs, nullus vt iſtius mutationis ſenſus ad eam perueniret: vel, vt verius dicam, melioris ſenſum copioſè illi præſtitiſti.

Non enim paternum depoſitum integrum ſeruare ſatis habuiſti, ſed etiam multiplici incremento cumulaſti: vt non tantum ea, quæ à patre tuo acceperat, obtinere conceſſeris; ſed de tuo pluta inſuper admenſus ſis; nouúmque B cum auctore illius & conditore certamen inſtitueris, vter vtrum bene merendo ſuperaret. Sic enim & cum principe principem, & cum patre filium oportet contendere. Huiuſmodi Deos inter ipſos de Attica quondam eſt orta contentio, Mineruam, vt aiunt, ac Neptunum: cùm & hic in medium mare proferret, & oleaginum ramum illa produceret. At certamini veſtro, & ambitioſæ contentioni, tota erat præmij loco propoſita ciuitas. quæ cuius propria cenſeri iuſtiùs debeat, difficile eſt modo iudicium, vtrum eius qui illius ſemina iecit; an qui curauit, & ad C perfectum extulit. Porro vter vicerit, is qui victus erit nihilominus lætabitur. Immo verò vinci ſe pater ipſe lætatur: hæc enim ciuitati magis expedit victoria.

Ita quippe ſeſe res habet, tua vti ciuitas paternæ magis, quàm hæc ipſa veteri antecellat: & in veram, ac ſolidam pulcritudinem, ab falſa, & fugaci tranſlata fuerit. At antea frui properantis, vt apparet, amatoris erat illud opus, & ad viſum explendum intemperanter ardentis. Itaque ſimul & ſplendebat, & ſenio marceſcebat. Quem tu verò illi ornatum tribuis, hic præter D pulcritudinem, habet hoc etiam, vt aduerſus temporis diuturnitatem comparetur: & cum caduca, in vnúmque diem manſura decore ſuperet, multo ampliùs antiquiſſima quæque firmitate ac ſtabilitate vincat. Nam tu illam recentem à partu, & in lucem nuper emiſſam, orbatam genitore ſuo, ac faſciis infantilibus egentem, tanquam tenellam adhuc, & paruulam ſororem, bonus frater, ac natu maior excipiens, ſtatim, curare, ac fouere, vti par erat,

instituisti: ac nulla interposita mora, de lacte, alimentóque prouidisti: omninóque pulcram illam fecisti, atque magnam; & eiusmodi, vt à Deo & Imperatore amari meritò posset. Ex quo accidit, vt cùm antea necessitate quadam in honore Senatus haberetur, nec ab stultitia distare vlla re honor iste videretur: nunc ad illam vltrò ac nullo iubente vndique concurrant. Ac tunc quidem & latifundiorum, & pecuniarum auctoramento illecti, munera hæc escam quandam esse putabant, qua ad illic figendum domicilium attrahebantur: nunc autem de suis facultatibus erogantes, magnam ex eo sumptu voluptatem capiunt.

Cuius rei nimirum ea causa est, quòd recte sapienti Platoni auscultasti; vt quauis necessitate firmius vinculum cupiditatem esse crederes. Quamobrem omisso metu, amore ac desiderio habitatores adstringis. Etenim ex quo à te formata, & educata, proprium ad ætatis vigorem ac decorem effloruit, seséque extulit: tanta illi circunfusa est illecebra, talisque Veneris in ea cestus extitit, ac tam incredibiles circum illam amorum agitatæ sunt choreæ: vt hilaritatis & festi commune quoddam ibi constitutum videatur esse domicilium. Siquidem confluentibus in vnum illum locum bonis omnibus, ab eo, qui humanam felicitatem subministrat: in promptu habet ad fruendum ea quisque, quorum cupiditate ducitur. Enimuero digna ciuitas est tuo illo in ipsam studio, atque etiam maiore digna. Apparet enim haud dubiis signis in Dei illam esse tutela: & hunc iustis illos remunerare præmiis, qui mentem ipsius assequi potuerint. Ecquod verò rei istius argumentum habeo? Nimirum hoc, quòd cùm tu vnus ex fratribus tuis propensâ in illam voluntate fueris; vnus sis ex omnibus totius imperij hereditatem consecutus.

A σηκούσης· εὐθὺς δὲ προὐνοήσω γάλακτος, καὶ τροφῆς· δι᾽ ὅλου δὲ ἐπέδειξας καλὴν, καὶ μεγάλην, οἵαν ἂν καὶ θεὸς, καὶ βασιλεὺς ἐρασθείη. ὥστε πρότερον μὲν, ὑπ᾽ ἀνάγκης ἐτιμᾶτο ἡ γερουσία, καὶ ἡ τιμὴ μωρίας ἐδόκει μηδοτιοῦν διαφέρειν· νῦν δὲ ἐθελονταὶ, καὶ αὐτοκέλευστοι συνθέουσιν ἁπανταχόθεν. καὶ τότε μὲν καὶ χώρᾳ πολλῇ, καὶ χρήμασιν ἐξωνούμενοι, δέλεαρ ἡγοῦντο τὰς δωρεὰς τῆς οἰκήσεως· νῦν δὲ καὶ προσεισφέροντες οἴκοθεν, ἥδονται τοῖς δαπανήμασιν.

B Αἴτιον δὲ, ὅτι καλῶς ἤκουσας Πλάτωνος τοῦ σοφοῦ, καὶ δεσμὸν ὑπέλαβες ἰσχυρότερον ἀνάγκης ἐπιθυμίαν. καὶ διὰ τοῦτο ἐάσας τὸν φόβον, ἔρωτι καὶ πόθῳ καταδεῖς τοὺς οἰκήτορας. ἐξ οὗ γὰρ ὑπὸ σοῦ πλαττομένη, καὶ τρεφομένη, εἰς τὴν οἰκείαν ἀκμήν τε, καὶ ὥραν ἐβλάστησε, καὶ ἀνέδραμε· τοσοῦτος ἵμερος αὐτὴν περικέχυται, καὶ τοιοῦτος ἐπανθεῖ κεστὸς Ἀφροδίτης, καὶ τοσοῦτον περιχορεύουσιν ἔρωτες, καθάπερ εἰς κοινὸν ἑορτῆς καταγώγιον. συῤῥεόντων γὰρ εἰς ἕνα χῶ- C ρον τῶν ἀγαθῶν ἁπάντων, καὶ τῶν * δοκούντων ὑπὸ τοῦ χορηγοῦ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας· ἕτοιμον ἔχει τὴν ἀπόλαυσιν ἕκαστος οὗ περὶ τῶν ἄλλων ἑάλωκε. καὶ ἀξία γε τυγχάνει ἡ πόλις καὶ ταύτης παρὰ σοῦ τῆς φιλοτιμίας, καὶ ἔτι μείζονος. ἔοικε γὰρ αὐτῆς ἐμφανῶς ὁ Θεὸς ἐπιτροπεύειν, καὶ μισθὸν δίκαιον ἀποδιδόναι τοῖς συνιεῖσιν αὐτοῦ τῆς διανοίας. τί τούτου ποιοῦμαι τεκμήριον; μόνος σπουδάσας περὶ αὐτὴν ἐξ ἁπάντων τῶν ἀδελφῶν, μό- D νος ἐκληρονόμησας ἐξ ἁπάντων τῆς βασιλείας.

A

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ εἰς τὸν αὐτοκράτορα Κωνστάντιον

ΛΟΓΟΣ Δ'.

Αἰγύπτιοι τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν Σάϊ τά τε ἄλλα σέβονται, καὶ τεθήπασιν αὐτήν, ἐνιαύσιον ἑορτὴν ἄγοντες, ἣν καλοῦσι λυχνοποιΐαν. ἐπειδὰν οὖν τοῖς Αἰγυπτίοις ὁ χρόνος ἐπιδημίῃ τῆς πανηγύρεως, B οἱ μὲν πολλοὶ τὰ λύχνα ἐνθέμενοι ἐν ταῖς βάρεσι, πλέουσι διὰ τοῦ Νείλου ἐπὶ τὴν Σάϊν· καὶ ἀφικόμενοι εἰς τὸν νεών, ἵνα τὸ ἄγαλμα ἵδρυται τῆς θεοῦ, τά τε ἄλλα θρησκεύουσιν, ᾗ πάτριος ὁ νόμος· καὶ τὰ λύχνα ἀνακαίουσιν ὑπαίθρια περὶ τὰς σκηνάς, καὶ τὰ κράσπεδα τοῦ περιβόλου· καὶ ἡ Σάϊς καταλάμπεται ἱερῷ πυρὶ τὴν νύκτα ὅλην ἐκείνην. ὅσοι δὲ ὑπ' ἀσθενείας, ἢ τῆς περὶ τὸ πλεῖν δυσσεβείας * ἢ καὶ βέλτιον αὐτοῖς ἐνομίσθη μένειν· οὗτοι ἐς μὲν τὴν Σάϊν οὐκ ἀφικνοῦνται, τιμῶσι δὲ οἴκοι τὴν Ἀθηνᾶν· C καὶ τὸν καιρὸν λογισάμενοι τῆς ἑορτῆς, ἐν ταῖς ἑαυτῶν πόλεσιν ἕκαστος καὶ τὰ λύχνα ἀνάπτουσι, καὶ ὑμνοῦσι, καὶ εὐφημοῦσι. καὶ διὰ τούτους λέγει Ἡρόδοτος οὐκ ἐν Σάϊ μόνον γίνεσθαι τὴν πανήγυριν, ἀλλὰ καὶ ἀνὰ πᾶσαν τὴν Αἴγυπτον.

Ἐγὼ δὲ ἐπαινῶ μὲν καὶ τοὺς πόρρω ἐπ' εὐσέβειαν πορευομένους, ἐπαινῶ δὲ οὐδὲν μεῖον καὶ τοὺς ἐφ' ἑστίας τὸ θεῖον τιμῶντας, οὐ ταύτῃ μόνον ὅτι πολλαπλασιάζουσι τὴν ἑορτήν, καὶ διάγουσι, τό γε ἐφ' ἑαυτοῖς, εἰς πλείονας πόλεις τε, καὶ ἀνθρώπους· D ἀλλὰ καὶ ἐκείνῃ πλέον, ὅτι οὐκ ἐν τῷ ἀγάλματι μόνῳ ἐστίν, οὐδὲ τῷ νεῷ μόνῳ ἐνδιαιτᾶται, ἀλλὰ πανταχοῦ γῆς, καὶ θαλάσσης, ὅπου ἂν αὐτοῦ ἡ δύναμις ἐπιχωρῇ καὶ διικνῆται. εἰ οὖν καὶ ὑμεῖς ἀποδέχεσθε τῆς γνώμης (ἀποδέχεσθε δέ· οὐ γὰρ ἂν ἐπῃνεῖτε ὡς καλῶς λέγοιτο) ἀποδέχοισθε ἂν ἄνθρωπον, ὃς τῇ γνώμῃ ταύτῃ ἐπηκολούθησε· καὶ ἐξὸν αὐτῷ ἀναβάντι ἐπ' ἀπήνην τε-

THEMISTII in Imperatorem Conſtantium

ORATIO IV.

ÆGYPTII Mineruam apud Saidem cùm alia veneratione colunt, tum velut attoniti ac ſtupore perculſi, anniuerſarium in eius honorem feſtum celebrant, quam lucernarum B geſtationem appellant. Poſtquam enim celebritatis annuæ tempus aduenit, plerique lucernas nauigiis imponentes, per Nilum ad Saidem nauigant: cúmque ad delubrum peruenerint, vbi deæ ſimulacrum erectum eſt, inter alios ritus, ac ceremonias, ſub dio circa tentoria atque extremos templi ambitus lucernas accendunt: ita vt tota illa nocte Sais vniuerſa ſacris ignibus colluſtretur. Quicumque vero ſiue ob imbecillitatem, ſiue ob nauigationis periculum, domi ſeſe continere ſatius arbitrantur: hi Sain quidem minimè proficiſcuntur, Mineruam tamen domi venerantur. C Etenim tempus ipſum peragendi feſti computantes animo, ſuis in vrbibus ſinguli lucernas inſtruunt, & hymnis deam proſequuntur, ac prædicant. Propter quos Herodotus ſcribit, non in Saide ſolum, ſed & per vniuerſam Ægyptum feſtum eiuſmodi celebrari.

Ego vero quamuis eos laudem, qui pietatis cauſſa longinquam peregrinationem obeunt, non minus tamen laude dignos alios cenſeo, qui domi ſuæ ſolemnes numini ritus atque honores conſtituunt: non ideo ſolum, quod feſtum ipſum multiplicent, &, quantum in ſe eſt, plures in ciuitates atque D homines producant: ſed illam etiam ob rationem, quod non in ſolo ſimulacro, neque in ſolo delubro numen reſideat, ſed in omni terræ atque maris tractu, quocumque virtus illius pertinere ac peruagari poteſt. Itaque ſi vobis ea ſententia probatur (probari autem minimè dubito, neque enim aliter tanquam egregiè eſſet dicta collaudaretis) & eum vtique hominem probabitis, qui eam ſit ſententiam ſecutus. Qui, cum liceret ſibi in excelſam rhe-

Themiſtius. G

dam, ac quatuor rotis inuectam, conscendere, & alias alio tempore mulas, seu mularum potius seriem, partim iugalium, partim ad iugum deuinctarum, iungere, atque ita per medios Thracas, Pæonas, & Illyrios, ac si quæ aliæ ad Italiam vsque nationes sunt, dies noctésque sublimem concitato cursu properare, non

Pleiadas cernentem illic pigrumque Bootem:

sicut Vlysses in rate dicitur (non enim illis locis tunc sidera contueri nubium opacitas permittit) sed glacie, ventis, ac niuibus conflictantem, & pedes, ac manus vdonibus, ac pellibus obuolutum; nec sub vno gubernatore cursum ac nauigium regente, sed innumeris aurigis absurdè atque inconditè ad excitanda iumenta vociferantibus, ac flagellis insonantibus, & impellentibus, ne in luto atque vligine adhærescant: sed ita tamen, vt postquam eò se ad delubri locum contulisset, vbi & hymnos in honorem numinis canere, & inchoare sacrificia oporteret, nihil horum præstare posset, verum alicubi in lecto tremens ac languidus iaceret, medicorum auxilio indigens, qui sibi calidiora aliqua medicamenta præscriberent, quibus hiemis iniuriam à corpore propulsaret. Qui igitur cum hæc sustinere posset, hærere domi maluerit, & in sedibus suis, quibus posset sacrificiis Deum sibi placatum ac propitiatum reddere, non manco ac debili corpore præ asperitate frigoris, non animo præ intermissione studiorum inscito, & imperito; sed illo quidem vegeto atque integro, hoc autem defæcato, ac doctrinis excitato: num ille vobis minus religiosus, aut in diuinis solers videtur, quàm Ægyptij illi, qui domi suæ lucernas accendunt? aut minus diuini numinis vim percipere, quod non in ea vrbe sola est, nec in eo solum loco, in quo audire quispiam illud, atque apprehendere, aut loquens auscultare queat?

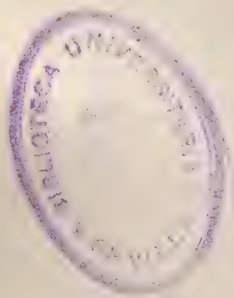
Hoc enim affici modo homînum propria conditio est, qui solis oculis fidem adhibent, idque verum dumtaxat existimant, quod attrectari manibus possit. Quod si accuratè loqui velimus, illic vnusquisque non deus solum, sed homo esse putandus est, vbicumque prodesse aliis potest, & præ-

A τετράκυκλόν τε, καὶ ὑψηλὴν, καὶ ζευγνυμένῳ ἡμιόνους ἄλλοτε ἄλλας, μᾶλλον δὲ ὁρμαθοὺς ἡμιόνων ζυγίων τε, καὶ παρασείρων, διὰ Θρᾳκῶν τε, καὶ Παιόνων, καὶ Ἰλλυριῶν, καὶ ὁπόσα ἔθνη μέχρι Ἰταλίας, φέρεσθαι μετεώρῳ νύκτας ἐφεξῆς, καὶ ἡμέρας, οὐ

Πληϊάδας εἰσορόωντα καὶ ὀψὲ δύοντα Βοώτην,

καθάπερ Ὀδυσσεὺς ἐπὶ τῆς σχεδίας (οὐ γὰρ ἐνδιδόασιν αἱ νεφέλαι τηνικάδε τὰ ἄστρα ὁρᾶν τοῖς ἀνθρώποις ἐκεῖ) ἀλλὰ κρυστάλλοις περισφαττόμενον, καὶ πνεύμασι, καὶ νιφετοῖς, B καὶ ἐνειλημμένον χεῖράς τε, καὶ πόδας, πίλοις τε, καὶ ἀρνακίσιν, οὐδὲ ὑφ' ἑνὸς κυβερνήτου ἰθύνοντος τὸν πλοῦν, καὶ τὸ σκάφος, ἀλλὰ μυρίων μὲν ἡνιόχων φωνάς τε ἀλλοκότους ἱέντων, δι' ὧν τὰ ζεύγη ἐποτρύνουσι, καὶ ταῖς μάστιξιν ἐμπαταγούντων, καὶ ἐπισοβούντων, ὡς ἂν μὴ ἐνίσχοιτο ἐν τοῖς τέλμασιν· ἐλθόντα δὲ ἐκεῖσε μόλις ποτὲ τοῦ ἀνακτόρου, οὗ ἔδει εὐθὺς ἀφικόμενον ὕμνους τε ᾄδειν τῷ θεῷ καὶ ἀπάρχεσθαι τῶν ἱερῶν· τούτων μὲν οὐδὲν ποιεῖν οἷόν τε εἶναι, κεῖσθαι δέ που C ἐν κλινιδίῳ τρέμοντα, καὶ μαλακιῶντα, καὶ δεόμενον τῶν ἰατρῶν φάρμακα ἔμπυρα ἐξευρίσκειν, οἷς ἂν τὸν χειμῶνα ἐξελάσειε τῶν μελῶν. ᾧ οὖν ταῦτα ἐξὸν ὑπομένειν, ὁ δὲ εἵλετο οἴκοι μένειν, καὶ ἐπὶ χώρας δι' ὧν ἔχει θυμάτων ἀρέσκεσθαι καὶ ἱλάσκεσθαι τὸν θεὸν, οὔτε ἀναπήρῳ τῷ σώματι ὑπὸ κρύους, οὔτε ἀμαθαινούσῃ τῇ ψυχῇ ὑπὸ ἀμουσίας, ἀλλὰ τῷ μὲν ὑγιεῖ καὶ ἀρτίῳ, τῇ δὲ ἀκραιφνεῖ καὶ προεξυμμένῃ ὑπὸ τῶν μαθημάτων· μῶν οὖν ὁ ἀνὴρ ὑμῖν δοκεῖ εἶναί τι ἧττον εὐσεβὴς καὶ θεόσοφος, ἢ οἱ τὰ λύχνα κάοντες D τῶν Αἰγυπτίων; ἧττον δὲ αἰσθάνεσθαι τῆς δυνάμεως τοῦ θεοῦ, ὅστις οὐκ ἐν μόνῃ ἐκείνῃ τῇ πόλει ἐστὶν, οὐδὲ ἐν μόνῳ ἐκείνῳ τῷ χωρίῳ, ἐν ᾧ αἴσθοιτο ἄν τις αὐτοῦ, καὶ ἀντιλάβοιτο, καὶ φθεγγομένου ἀκοῦσαι;

Τοῦτο μὲν γάρ ἐστι τὸ πάθος ἀνθρώπων τοῖς ὄμμασι μόνοις πεπιστευκότων, κἀκεῖνο μόνον νομιζόντων τὸ ἀληθὲς, οὗ ἐστιν ἐπιδράξασθαι ταῖν χεροῖν. τὸ δὲ ἀκριβὲς, ἐκεῖ ἄρα ἐστὶν ἕκαστος οὐ μόνον ὁ θεὸς, ἀλλὰ καὶ ἄνθρωπος ἤδη, ὅπου ἂν δύνηται ὠφελεῖν, καὶ ἐρ-

γον ἀγαθὸν ἐπιδείκνυσθαι. ἐπεὶ καὶ τὸν ἥλιον τοῦτον οὐκ ἐννοεῖτε ὡς ἐν ὁπόσῳ ἄρα μέρει φαινόμενος τοῦ οὐρανοῦ, πάντα αὐτὸς ἐποπτεύει; καὶ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ εἰ καὶ πάμμεγα, ἀλλ' οὐ πανταχοῦ· ἡ δύναμις δὲ ἁπανταχοῦ καὶ αἱ ἀκτῖνες, καὶ ἐν γῇ, καὶ ἐν θαλάττῃ, καὶ ἐν νήσοις, καὶ ἐν ἠπείρῳ, καὶ ἐν ὄρεσι, καὶ ἐν λειμῶσι, καὶ ἐν ποταμοῖς, καὶ κρήναις, καὶ ἐγγὺς τῶν ζώων ἁπάντων, καὶ ἐγγὺς τῶν φυτῶν. πᾶσι γὰρ τοῖσδε ἐκεῖθεν ἐποχετεύεται ἡ σωτηρία.

Ὅστις οὖν οἴεται τῆς μὲν ὠφελείας ἁπανταχοῦ ἀπολαύειν, τὰ χαριστήρια δὲ μὴ πανταχοῦ ἐκτιννύναι, γέλως ἂν εἴη, καὶ δυσσεβείας οὐ πόῤῥω· καὶ οὐκ ἂν λογίζοιτο, ὅτι καὶ οἱ σφόδρα ἐπιθυμοῦντες τοῖς ὄμμασιν ἀτενίσαι εἰς τὸν θεὸν, πρότερον μὲν ἐν τοῖς ὕδασι μελετῶσι, καὶ διαπειρῶνται τῶν ὀφθαλμῶν πρὸς τὸ φάσμα αὐτοῦ καρτερεῖν τε, καὶ ἀπερείδεσθαι, ὡς ἂν μὴ ἀθρόας τῆς ἀληθινῆς μαρμαρυγῆς ἐμπλησθέντες, σκότου μᾶλλον ἢ αὐγῆς ἀπολαύσειαν. καὶ ἐμοὶ μὲν ἴσως, ὦ ἄνδρες (καὶ μὴ δυσχεραίνητε ἐπὶ τῷ λόγῳ) ἐγγυμναστέον ἔτι, καὶ ἐμμελετητέον ἐστὶ, πρὸ τῆς ἀληθινῆς θέας, ταῖς εἰκόσι, καὶ τοῖς κατόπτροις· διότι δὲ, ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς. ἄπληστα ἔτι μοι τὰ ὄμματα, καὶ οὐκ ἀνέχεται, οὐδὲ ἀγαπᾷ ἐπιπολῆς μόνον ἰδεῖν· ἀλλὰ πειρᾶται ὅτι μάλιστα εἰσδύεσθαι εἰς τὸ βάθος τοῦ ὁρωμένου. ὅταν οὖν ἀγύμναστα, καὶ ἀνάσκητα ἐγχειρῇ, μένει ἔξω περὶ τὰ σχήματα, καὶ τὰ χρώματα, καὶ οὐχ οἷά τέ ἐστι τῶν ἐνδοτέρω θιγεῖν τε, καὶ ἐπορέξασθαι.

Τοῦ δὲ βασιλικοῦ κάλλους, οὗ ἐγὼ ὁρᾶν ὥρμημαι, καὶ ᾧ παρασκευάζω ἐμαυτὸν πρέποντα θεατὴν, καλὴ μέν που καὶ ἡ ἔξωθεν ἀγλαΐα· πολὺ δὲ ἀμηχανωτέρα, καὶ ἀφραστοτέρα, ἣν ἐγκύψαντας χρὴ ἰδεῖν ὁπόσης γέμει ὥρας τε, καὶ εὐμενείας. ἔνθεν μὲν, καθ' Ὅμηρον, φιλότης ἀνθρώπων, ἀλλ' οὐ δολερὰ, οὐδ' ἐπίβουλος, ἀλλὰ θεοειδὴς, καὶ ἀκήρατος, ἧς συντεθὲν τὸ ὄνομά ἐστι φιλανθρωπία· ἔνι δ' ἵμερος σωφροσύνης, ἐναβρεμεῖ δὲ ἀλήθεια, ἐγκατοικεῖ δὲ πρᾳότης, ἐναστράπτει δικαιοσύνη, πολλά τε ἄλλα ἰνδάλλεται κάλλη σεμνά τε, καὶ ἅγια, καὶ θεσπέσια· οἷς μὴ προσα-

A clarum opus aliquod præstare. Nonne enim & Solem ipsum videtis, quemadmodum in aliquantula cæli parte conspicuus, omnia nihilominus ipse perlustret? Nam corpus ipsius quamuis maximum, non vbique tamen est: vis autem & radij vniuersa peruadunt, terras, maria, insulas, continentem, montes, prata, fluuios, fontes: ad animalia ipsa etiam, ac stirpes accedunt. In hæc enim omnia salus inde ac vita promanat.

Quisquis igitur vtilitatem vbique percipiendam putat, nec vbique persoluendas grates putat: ridiculus is est, B nec ab impietate multum alienus. Neque illud cogitat, etiam illos qui deum hunc fixis oculis contueri maximè cupiant, primùm in aquis oculorum aciem experiri, vt illius imaginem sustinere, ac contendere oculos possint, ne si vero illo splendore vniuerso repentè completi fuerint, non luce potius quàm caligine perfundantur. Et mihi ergo fortassis, Auditores (neque id à me dictum malam in partem accipite) ante veritatis intuitum in imaginibus adhuc & speculis exercendus ac præparandus obtutus est. Quid autem causæ sit, vobis exponam. Ego igitur insatiabiles C adhuc oculos habeo, nec ij satis esse sibi putant, aut contenti sunt, si aliquid superficie tenus intueantur: sed in eius quod obiicitur interiora penetrare quàm maximè contendunt. Quapropter cum rudes adhuc & inexercitati cernere quidpiam aggrediuntur, ad figuras ac colores adhærescunt: nec attingere interiora, atque in ea intendere possunt.

Porro imperatoriæ illius formæ, quam ego videre gestio, cuique me idoneum spectatorem præparo, est ipse quidem externus decor eximius: sed longè præstabilior atque incredibilior D is est, quem incumbentes penitus dispicere oporteat, quanta sit pulchritudine ac suauitate refertus. Hîc quidem, vt Homerus ait, hominum inest amor, non subdolus, aut insidiosus; sed diuinus & incorruptus: quæ vno nomine humanitas appellatur. Inest & temperantiæ cupiditas, ibidémque & veritas conquiescit, & habitat clementia, & iustitia refulget, multæque aliæ augustæ, sanctæ, ac diuinæ pulchritudines apparent: ad quas nisi quis

antè, quantum sat est, castum se atque purum præstiterit, nisi videndi sensum medicamentis philosophiæ repurgauerit, temere adeo ac leuiter oculos adiicere, neque fas est, neque omnino cuiquam expedit.

Sinite me, quæso, tantisper nunc in contemplando speculo commorari. Pulchritudinis autem illius splendidissimum ac longè clarissimum speculum cùm vos estis, tum ciuitas ipsa vniuersa. Et quisquis speculum istud attentè considerauerit, ad verum decorem intuendum operæ pretium habuerit. Adeo vbique in eo imagines, atque effigies illius admirabili splendore referuntur, qui decorem illum tum in singulos ciues, tum in vniuersam ciuitatem eiaculatur, grauitatem nimirum, maiestatémque regiam, augustam quandam ac veneratione dignam corporis totius conformationem. Quamobrem quoniam, vt Æschylus ait, nunc in os venit, quod pridem oportebat, ac vobiscum ego ab initio festum perago: non mihi videor adhuc ab regiæ illius celebritatis magnificentia longius remotus. Atque adeo ridicula planè fuit illa superior oratio, cùm ad excusandum quòd me domi continerem, Sain, atque Ægyptios allegaret: cùm illud commemorare posset, ea ipsa quæ paulo antè dixi domestica, Imperatoris esse delubrum, in quo sacra faciens litansque, gratius illi quiddam ac iucundius facit, quàm si sese ante illius vestes ac pedes abiiceret.

Etenim nonne templum illud, optimi viri, eximium ex omnibus, atque absolutum fecistis, perinde eius ac laris & foci curam gerentes? Quare ad ipsum in hæc penetralia ex vniuerso orbe donaria omnia confluunt. Nam & Ægyptij quotannis eò primitias suas ad Imperatorem mittunt, Syri item & Assyrij, Iones, Æoles, vniuersum pene hominum genus. Primitiæ autem sunt, naues commodis omnibus refertæ, quicquid aut natura præstantissimum parit, aut hominum ingenium artificiosissimum efficit: hæc, inquam, aliunde alia ad illud templum confluunt, ac coaceruantur. Effigies porrò in eo Imperatoris perfectæ absolutæque collocantur: quemadmodum, opinor, apud Delphos Iouis, non minus quàm Apollinis. Ac Delphorum qui-

[A] γνεύσαντα ἱκανῶς, μηδὲ τὴν ὄψιν προκαθηράμενον ἐκ τῶν φιλοσοφίας φαρμάκων, εἰκῇ οὑτωσὶ τὰ ὄμματα ἐξ ἐπιδρομῆς ἐπιβάλλειν, οὔτε ὅσιον, οὔτε συμφέρον.

Ἐάσατε νῦν με τῷ κατόπτρῳ ἐνδιαιτᾶσθαι μικρόν τινα χρόνον. κάτοπτρον δὲ ἐκείνου τοῦ κάλλους λαμπρόν τε, καὶ λίαν ἐναργὲς, ὑμεῖς καὶ ἡ ξύμπασα ἥδε πόλις. καὶ ὅστις ἱκανῶς τεθέαται τὸ κάτοπτρον τοῦτο, πολὺ ἂν πρὸ ἔργου εἴη πρὸς τὴν θέαν τῆς ἀληθινῆς εὐμορφίας. [B] οὕτω πανταχοῦ ἐπιπρέπει τε, καὶ ἐπαυγάζει τὰ σύμβολα αὐτῷ τοῦ ἐλλάμποντος τὴν καλλονὴν ἀνδρί τε ἑκάστῳ, καὶ ὅλῃ τῇ πόλει, σεμνὸν, καὶ βασιλικὸν, καὶ γεραρὸν, καὶ αἰδοῖον· καὶ ὅτω ἐπεὶ, κατ' Αἴσχυλον, νῦν ἦλθεν ἐπὶ τὸ στόμα ὃ πάλαι ἐχρῆν, καὶ ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν ἐγὼ συνεορτάζω, οὔ μοι δοκῶ ἔτι ἀπολιμπάνεσθαι τῆς βασιλικῆς πανηγύρεως. καὶ γελοῖος γὰρ ἦν ἐν τοῖς ἔμπροσθεν ὁ λόγος, τῆς οἴκοι μονῆς προβαλλόμενος Σάϊν τε, καὶ Αἰγυπτίους, ἐξὸν αὐτῷ ἀναμνήσασθαι, ὅτι τὰ οἴκοι ταῦτα ὁ [C] νεὼς ἦν τοῦ βασιλέως, ἐν ᾧ θύων τε, καὶ καλλιερούμενος, μᾶλλον ἂν αὐτῷ πράττοι κεχαρισμένα, ἢ εἰ τῆς χλανίδος αὐτοῦ, καὶ τῶν ποδῶν προὐκαλινδεῖτο.

Ἢ γὰρ οὐ τοῦτον ἄνδρες τὸν νεὼν πρόκριτόν τε ἐξ ἁπάντων ἐποιήσατε, καὶ διατελῆ, ἐπιμελούμενοι ὥσπερ ἑστίας; καὶ ἔρχεται αὐτῷ εἰς τὸ ἀνάκτορον τοῦτο πάντα ὅσα ἐκ πάσης γῆς ἀναθήματα. καὶ ἀπάρχονται μὲν τῇδε Αἰγύπτιοι τῷ βασιλεῖ ὁπόσα ἔτη, ἀπάρχονται δὲ Σύροι τε, καὶ Ἀσσύριοι, καὶ Ἴωνες δὲ, καὶ Αἰολεῖς, καὶ σχεδόν τι ἅπαντες ἄνθρωποι. [D] αἱ δ' ἀπαρχαί εἰσι νῆες γέμουσαι εὐδαιμονίας· καὶ ὅ, τι ἂν ἡ φύσις ἄριστον τέκῃ, καὶ ὅ, τι ἂν ἡ * φύσις ἐντεχνότατον δημιουργήσῃ, συμφοιτᾷ ἄλλοθεν ἄλλο εἰς τὸ ἱερὸν τοῦτο, καὶ συναγείρεται. εἴδη τε ἐν αὐτῷ τέλεια ἵδρυται αὐτοῦ βασιλέως, καθάπερ, οἶμαι, ἐν Δελφοῖς οὐ τοῦ Ἀπόλλωνος μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Διός. καὶ Δελφῶν μὲν

ἐξ ἀρχῆς Ἀμφικτύονες κτίσται καὶ εὑρεταὶ ἐγένοντο, ποιμένος τινὸς ἐν τῷ Παρνασσῷ ἐκ Κασταλίας τῷ μαντικῷ πνεύματι κατασχομένου· καὶ χρόνῳ ὕστερον ἐξεμισθώσαντο Ἀλκμαιωνίδαι τὸ ἔργον, * φοιτῶντας Ἀθήνηθεν Πεισιστρατίδας· τούτου δὲ τοῦ νεὼ πατήρ τε, καὶ δημιουργὸς ὁ αὐτός ἐστιν, ὅσπερ καὶ τοῦ βασιλέως. ὃς γὰρ ἐκεῖνον ἐφύτευσε, τόνδε ἐποίησεν.

Ἅτε οὖν ἄγαν φιλάδελφος ὤν, ἐρωτικῶς καὶ τοῦδε ἔχεται, ὥσπερ ὁμογένου· καὶ ἀεί τι προσμηχανᾶται, ὅπως ἂν ὀλβιώτερος καὶ πολυκλεέστερος εἴη. καὶ πάντα μὲν δὴ τὸν ἐγκατοικοῦντα λεών, ἱερὸν αὐτοῦ νομίζει καὶ ποιεῖται· οὓς δὲ ἐξείλετο ζακόρους τε, καὶ ἱερέας, τούτους ἤδη ἐπὶ μέγα κυδαίνει, καὶ ὁμοψήφους εἶναι ἑαυτῷ ἀξιοῖ· καὶ μόνου ἄρα τοῦ χοροῦ τοῦ ὑμετέρου αὐτὸς ὁ χορηγὸς προστάτης ἐστί, καὶ κορυφαῖος, καὶ ἵδρυται θρόνος ἱερὸς ἐν τῷ πατρῴῳ βουλευτηρίῳ, ἐν ᾧ συγκαθίζειν τε οὐκ ἀναίνεται, καὶ προηγορεῖν τοῦ συλλόγου. τῶτοι καὶ τὰ παρόντα μυστήρια οἱ μὲν ἄλλοι ἄνθρωποι ὡς βασιλεῖ μόνον τελοῦσιν, ὑμᾶς δὲ ἐκεῖνος ἐθέλει, καὶ ὡς ὁμοτίμῳ. καὶ ὅταν ἔξω τοῦ ἱεροῦ μυεῖν αὐτῷ δέοι τὴν τελετήν, ὥσπερ Ἀθηναῖοι στρατευόμενοι πρὸς τὸν Μῆδον πόρρω Ἐλευσῖνος ἐν ταῖς τριήρεσι, κλητούς τινας ἐκ τοῦ καταλόγου προαιρεῖται ἐπὶ τὰ δρώμενα, καὶ πειρᾶται ἅπαντας δι' ὀλίγου κοινωνοὺς ποιεῖσθαι τῆς πανηγύρεως.

Ὅπερ οὖν λέγω, οὐδέν τι μεῖον * λεὼ τυγχάνοιμεν ἂν οἱ ἐνθάδε τὴν πομπὴν διακοσμοῦντες τῶν ἐπὶ τὴν ἁλουργίδα αὐτοῦ πετομένων. καὶ γὰρ δὴ ἵνα μὲν αὐτὸς ἐπιστατῇ, καὶ ἐξηγῆται, οὐδεμιᾶς ἂν δέοιτο ἔξωθεν περιάπτου λαμπρότητος ὁ χορός, ἀλλ' ἐξαρκοῖ αὐτῷ μόνη ἀγάλλεσθαι τῇ ξυνουσίᾳ· ἵνα δὲ ὥσπερ σμῆνος μελιττῶν κινῆται ἄνευ τοῦ ἀληθινοῦ ἡγεμόνος, πολλῶν ἂν δέοι τῶν ἀρηξόντων, εἰ μὴ μέλλοι βομβήσειν τε εἰκῇ, καὶ πλανήσεσθαι ὅπη ἔτυχεν.

Εἶεν. Εἰ δὲ ἐγὼ ταῦτα ἐξ ἀρχῆς ὑμῖν προὐτεινάμην, ἡνίκα ἧκον οἱ ἄγγελοι περιαγγέλλοντες τὴν πανήγυριν, ὅτι ἐγώ, ὦ συγχορευταί, καὶ ὦ συνθιασῶται, νῦν μὲν ἔξω προκύψας τοῦ ἄστεος ἀφωνίᾳ τε ξυνεσοίμην, καὶ οὐχ

A dem initio Amphyctiones & conditores & inuentores extiterunt, cum forte pastor quidam apud Parnassum, ex Castalia fatidico quodam esset furore correptus. Tum postea Alcmæonidæ Pisistratidas Athenis fugientes, faciendum opus redemerunt. At huius templi idem, qui & Imperatoris nostri, autor atque effector est: qui enim illum genuit, is alterum quoque molitus est.

Igitur vtpote fratris amantissimus, illud tanquam germanum amore complectitur, sempérque aliquid adstruit, quo illustrius ac felicius reddat. Cúmque B vniuersum populum, qui ibi degit, sibi esse sacrum arbitretur: tum quos præcipuè ædituos ac sacerdotes instituit, amplissimis illos honoribus afficit, idémque secum ius ac potestatem attribuit. Atque vnius ille vestri chori dux, ac princeps, & coryphæus est, cui in paterna curia sacrum tribunal positum est, in quo sedere inter vos, & consilio præesse non dubitat. Quare cum hoc tempore in eius honorem festa celebrantur, cæteri quidem homines tanquam Imperatori dumtaxat perficiunt: vos autem sibi tanquam æquali ac socio eadem celebrare desiderat. C Et quoties extra templum initiationes eiusmodi, ac ceremonias obire necesse est, velut Athenienses olim in bello Persico procul ab Eleusine in triremibus peregerunt: nonnullos ex ordine euocatos seligit, qui iis quæ geruntur intersint, ac breui interuallo vniuersos celebritatis participes facere conatur.

Quod igitur dicere cœperam, non minùs eum nos, qui hîc pompam adornamus, propitium experiemur, quàm qui ad illius purpuram aduolarunt. Etenim vbicumque princeps ipse chorum D ducit, ac moderatur, nullo huic externo atque adscititio splendore opus est, sed ipsamet eius præsentia ad ornandum atque illustrandum satis est: vbi vero, tanquam examen apum, sine vero duce mouerit sese, plures adiutores desiderat; vt ne frustra perstrepat, & passim ac temere vagetur.

Esto. Verùm si ego istud ipsum vobis initio proposuissem, tum cum nuncij venêre, qui ludos indicerent, atque ita essem locutus: Nunc quidem, ô sodales, si extra vrbem pedem efferam, mutus efficiar, nec ad vllam

rem agendam idoneus esse potero. Neque enim mihi lusciniarum instar canere hiems permittet: sed Mercurio doctrinarum præsidi, Vialis officiet. Sin manere hîc apud nos mihi liceat, ego chorum informabo, ita vt Italicis cantoribus respondeamus. Quòd si noster vobis hymnus arriserit, principi muneris loco eum offeremus. Libenter autem accepturum certò scio, multóque benignius, atque hilarius, quàm à Cinyra loricam Agamemnon acceperit. Doctrinæ enim non minus est, quàm belli studiosus: nec Musarum dona, quam Vulcani viliora existimat. Quæ quidem ego non quasi vaticinans dico: sed quod probè istud nouerim, cum vos nuper mittendam ad eum coronam decreuistis, non auream quidem illam ex auro obrizo, ac multorum talentorum (quales pleræque ad eum variis ex locis feruntur) sed quam ego collectis ex Platonis, atque Aristotelis pratis incorruptis floribus texueram, ac Senatui populóque in hoc ipso theatro monstraueram, hac illum accepta tantum voluptatis cepisse, quantum ex nullo alio munere, magnóque in pretio habuisse. Quo quidem ex hymno factum, vt mihi ex ære statua collocaretur. Igitur si tum vobis ista proposuissem, non dubito quin omni me ope retineretis, multóq; magis tueremini, quàm Æginetæ quondam Auxesiæ simulacrum.

Atqui hoc ipsum modò ex tarditate nostra ac cunctatione contigit: plus enim aliquid ad eam celebritatem contulistis. Nam non solum sacros legatos, tanquam ad Delum misistis, sed etiam domi coronas gestatis, & hilaritati atque epulis indulgetis: non mensis quidem regiis accumbentes, neque à pincernis, & structoribus, ac cocis liberaliter excepti, sed ab Imperatoris amica philosophia. Amicam enim illam Imperatoris appellare nihil vereor, quam hominum iam sese consortio subtrahentem retinuit ille, & apud vos collocauit: tantoque honore & gloria cumulauit, vt iam multi sint, qui in illam respiciant, & requirant, ac sibi vendicare, & studiose obseruare parati sint. Reuera enim, natura hæc omnium rerum esse videtur, vt quod in pretio atque existimatione est, colatur ab omnibus; quod vile ac sine honore est, negligatur.

A ἔξω ὅ, τι χρήσομαι ἐμαυτῷ. οὐ γὰρ ἐάσει φθέγγεσθαι ὁ χειμὼν, καθάπερ τὰς ἀηδόνας, ἀλλὰ λωβήσεται τὸν Ἑρμῆν τὸν λόγιον ὁ * Ἐρωδιός. μένειν δὲ ἐνθάδε ἐώμενος, διδάσκαλος ἂν γενοίμην τοῦ χοροῦ· καὶ ἀνταισόμεθα ἅμα τοῖς Ἰταλιώταις ὑμνοποιοῖς· καὶ εἴπερ ἀρεστὸς ὑμῖν ὁ ὕμνος φανείη, δῶρον αὐτὸν ποιησόμεθα τῷ βασιλεῖ. ὁ δὲ προσήσεται, εὖ οἶδα, εὐμενέστερόν τε, καὶ ἥδιον, ἢ παρὰ Κινύρου τὸν θώρακα ὁ Ἀγαμέμνων· φιλόλογος γὰρ οὐχ ἧττόν ἐστιν ἢ φιλοπόλεμος, καὶ τὰ ξένια τῶν Μουσῶν οὐκ ἀτιμότερα τῶν τοῦ Ἡφαίστου ποιεῖται. καὶ ταῦτα B ἐγὼ οὐ μαντευόμενος λέγω, γιγνώσκων δὲ ὅτι καὶ πρῴην οὐ χρυσοῦν δή τινα στέφανον χρυσοῦ ἀπέφθου πολλῶν ταλάντων, οἷοι πολλοὶ αὐτῷ ἀφικνοῦνται καὶ πολλαχόθεν, πέμπειν ὑμῶν ψηφισαμένων, ἀλλ᾽ ὃν ἐγὼ ἐπλεξάμην, ἄνθη ἀκήρατα συλλεξάμενος ἐκ τῶν Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους λειμώνων, καὶ ἔδειξα τῇ βουλῇ, καὶ τῷ δήμῳ ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ θεάτρῳ, εὐφράνθη τε ὡς οὐκ ἄλλῳ δώρῳ, καὶ περὶ πολλοῦ ἐποιήσατο· καὶ ἡ χαλκῆ εἰκὼν ἐξ ἐκείνου τοῦ ᾄσματος. εἰ οὖν C ταῦτα ὑμῖν προὐτεινάμην, εὖ οἶδ᾽ ὅτι ἀπρὶξ ἄν μου ἐλάβεσθε, καὶ περιείχεσθε μᾶλλον, ἢ τοῦ ἀγάλματος τῆς Αὐξησίας οἱ Αἰγινῆται.

Καὶ νῦν δὴ, οὕτω ξυμβαίνει διὰ τὴν ἐμὴν βραδυτῆτα καὶ τὸν ὄκνον, πλέον τι εἰσηνέγκατε τῇ πανηγύρει. οὐ γὰρ μόνον θεωροὺς ἐπέμψατε, ὥσπερ εἰς Δῆλον, ἀλλὰ καὶ οἴκοι στεφανηφορεῖτε, καὶ εὐθυμεῖσθε, καὶ ἑστιᾶσθε, οὐκ εἰς τραπέζας ἐπικύψαντες βασιλικὰς, οὐδὲ οἰνοχόων ὑμᾶς ξενιζόντων, καὶ τραπεζοποιῶν, καὶ μαγείρων, ἀλλὰ τῆς φίλης βασιλεῖ φιλοσοφίας. φίD λην γὰρ αὐτὴν βασιλεῖ ὀνομάζειν οὐ δυσωποῦμαι, ἣν ἀπολιμπάνουσαν ἤδη ἀνθρώπους ἔσχε τε, καὶ εἴσατο παρ᾽ ὑμῖν, καὶ ἐς τοσόνδε ἐποίησεν ἐρίτιμόν τε, καὶ εὐκλεᾶ, ὥστε πολλοὺς εἶναι τοὺς περιβλέποντας, καὶ ζητοῦντας, καὶ ἑτοίμους ἀντιλαμβάνεσθαι, καὶ θεραπεύειν. τῷ γὰρ ὄντι φύσις αὕτη, ὡς ἔοικεν, ἀσκεῖσθαι μὲν τὸ τιμώμενον, ἀμελεῖσθαι δὲ τὸ ἀτιμαζόμενον.

A Ἴσως μὲν οὐ δεῖται ὁ χορὸς ὁ ὑμέτερος διδασκάλου πρὸς τὸν ὕμνον τοῦ βασιλέως· ἀεὶ γὰρ ὑμῖν ἐν μελέτῃ ἐστίν, οἷς γε καὶ ἡμέραι εἰσὶν ἱεραὶ ἐπὶ τῇ μελέτῃ ἐξῃρημέναι, καὶ αὗται οὐκ ὀλίγαι τοῦ ἔτους· αἷς ξυνιόντες, καὶ ξυλλεγόμενοι εἰς τὸ ἄδυτον, ἐν ἐσθῆτι τῇ ἱερᾷ συγγυμνάζεσθε ἐν ἀπορρήτῳ τὰς εὐφημίας. ἀλλ' οὕτως ἄρα ἐγὼ κομψότατος, καὶ ἀλαζών, ὥστε καὶ νῦν, οὐδὲν ἄλλο εἰπὼν δεξιῶς, ἢ ἃ παρ' ὑμῶν ἔμαθον ῥήματα, ἀντὶ μαθητοῦ ἀμφισβητῶ διδάσκαλος εἶναι. καὶ γὰρ ὅτι Κωνσταντίνου ἐστὶ γέννημα καὶ θρέμμα ἡ γερουσία, καὶ ὅτι B προσήκει αὐτῆς τῷ ἐκείνου υἱεῖ κήδεσθαι, καὶ προορᾶν ὡς ὁμοπάτορος, καὶ τἆλλα ἐφ' οἷς πάνυ ἐξεβοήσατε, ἔλαθον λάθρα ἐκεῖθεν ἐσκευωρημένος.

Καὶ ἴσως ἄν με καὶ γραφήν τις γράψαιτο ἀσεβείας, ὅτι ἐξήνεγκα τὰ μυστήρια. τὰ δέ, οὐκ ἔτι μυστήρια· εἰ μὴ ἄρα οὐχ ὑμῶν μόνον, ἀλλὰ καὶ πάσης γῆς, καὶ θαλάσσης, ὅσα ξυνεβάλετο, καὶ ξυνέπραξεν εἰς τὴν γένεσιν ὑμῶν τῷ γεννήτορι. οὕτω δὲ καὶ Αἰθίοπες, καὶ Ἰνδοί, καὶ οὓς λέγει Ὅμηρος Κιμμερίους ἔξω τοῦ C ἡλίου τῷ ὠκεανῷ προσοικοῦντας, εἶεν ἂν τὰ μυστήρια τετελεσμένοι. πάντες γὰρ δὴ οὗτοι συνήνεγκάν τε, καὶ συνετέλεσαν εἰς τὰς ὠδῖνας τῷ βασιλεῖ, καὶ οὗτοι πάντες συγχωροῦσιν, ὅτι ἡμεῖς μάλιστα παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους τῷ Κωνσταντίνου γένει συναιρούμεθα· καὶ τὴν εὐδαιμονίαν, καὶ τὴν εὐπραγίαν οὐκ ἄλλοθεν ἔχομεν ἐξημμένην, ἢ ἐκ τῶν ἀπ' ἐκείνου ἁμμάτων· ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τοῦ ἡλίου οἱ μὲν ἄλλοι ἀστέρες κατ' ἄλλο τι ἀπολαύουσι, τῇ σελήνῃ δὲ ἄρα ἐκεῖθεν ἐξήρτηται καὶ αὐτὸ D τὸ λάμπειν. ἅτε οὖν οὐκ ἐπίθετον κεκτημένοι τὴν πρὸς αὐτὸν εὔνοιαν, ἀλλ' ἀναγκαίαν· εἰκότως, οἶμαι, καὶ ἐξ ἴσης ἀνταγαπώμεθα.

Διό λέγει που ἡ τραγῳδία, ὅτι φέρει πολλὴν ἡδονὴν καὶ τῷ σωθέντι, μεμνῆσθαι πόνων προοιχομένων. ἀναμνήσθητε οὖν, πρὸς Φιλίου, ἡνίκα ἐξερράγη μὲν ἡ τυραννὶς περὶ τὴν ἑσπέραν, συμ-

Sed fortasse quidem ad Imperatoris præconium præceptore vester chorus non indiget: in eo enim assiduè vos exercetis, vtpote quibus sacri quidam dies ad eam exercitationem definiti sunt; nec pauci per annos singulos, quibus conuenientes, & in adytum congregati, sacrisque vestibus ornati, illius laudes in secreto meditari soletis. Ego vero ita lepidus atque arrogantia tumidus sum, vt vel nunc, cum nihil aliud scitè atque eleganter dixerim, nisi quæ ego à vobis verba didici, pro discipulo magistrum agere audeam. Quòd enim Senatus, Constantini fœtus atque alumnus sit; quodque ideo eiusdem filium oportet curam huius ordinis suscipere, ac tanquam eodem patre genito prouidere; ac si quæ alia eiusmodi à me dicta sunt, ob quæ clamores sustulistis: ea sunt à me furtim omnia indidem translata.

Ac me forsitan aliquis propterea impietatis arcessat, quasi arcana vulgauerim. Verum nequaquam ea amplius arcana sunt: nisi forte non vestra tantum, sed & terræ totius & maris arcana dicenda sunt, quæ omnia ad productionem vestri cum vestro genitore contulerunt, ac præstiterunt aliquid. Hac autem ratione etiam Æthiopes, & Indi, & quos Homerus Cimmerios vocat, qui extra Solis metas oceanum accolunt, hisce arcanis ac mysteriis initiatos dixerimus. Hi enim omnes ad eum veluti partum Imperatori contribuerunt: iidemque omnes fatentur, nos præ cæteris mortalibus maximè cum Constantini stirpe coniunctos atque implicatos esse, nec aliunde quàm ex illius vinculo atque nexu felicitatem nostram ac prosperitatem esse suspensam; vti, opinor, cùm à Sole cæteræ stellæ aliæ aliud accipiant, sola tamen Luna ab eo & lucem omnem & splendorem mutuatur. Cum igitur non ascita aliunde, ac conciliata eum beneuolentia, sed planè necessaria prosequamur: mirum non est, si ex æquo vicissim ab eo redamemur.

Et quoniam rectè illud à Tragico dictum est: multam adferre voluptatem ei qui sit

ereptus, memoriam mali,
Quod passus ante est.

Recordamini quæso, cum primum illa in occidente tyrannis excitata est, eo-

démque tempore alia apud Illyrios exorta, quemadmodum imperium omne futuri erat expectatione suspensum; ciuitas ipsa porro vehementiorem in modum perculsa. Nam & illius cor metu palpitabat, & lingua præ stupore balbutiebat: cúmque dissimulare timorem suum vellet, facilè tamen deprehendebatur, eo quòd ex animi commotione identidem colorem mutaret, & doloris esset impatiens, nec quid ageret, satis expediret. Donec magnus Imperator, Oriente purgato, atque communito, ad eam benignitatis ac clementiæ plenus accessit, & concussæ agitatæque dexteram porrexit, bonoque animo esse iussit: pauloque postea captiuum ad eam tyrannorum alterum misit. Quanquam quid eum captiuum appello? non enim bello captus, sed oratione in potestatem redactus est, exutusque non senectute, veluti serpentes, sed purpura præter ætatem à se suscepta: senectutem vero Imperator eidem conseruauit, peritissimus sanè artifex, atque ob illam imprimis victoriam, quòd pulcherrimo eam dolo reportarit.

Cæterum postquam quærendæ per arma victoriæ prærogatiuam alteram accepit ciuitas, quæ oratione fuerat comparata, paululum quidem animum recipere, ac respirare cœpit. Sed cum parricidam atque execrandum alium audisset, Imperatori exercitum ducenti bellum intulisse, cúmque minas illius compertas haberet, quibus vecors ac fanaticus homo, direptionem sibi, ac seruitutem, & euersionem intentaret, tanquam cum dominis suis, aduersus quos furere ille atque insanire cœperat, summo necessitudinis ac cognationis vinculo coniunctæ: non priùs agitari, ac suspicari desiit, quàm omnia hæc vidisset oculis suis in illius caput esse conuersa. Quamobrem quæ vna ex omnibus ciuitatibus id præsertim habet, vt Imperatoris fortuna, quocumque sese dederit, in eam ipsam redundet: quodnam aliud veræ ac sinceræ beneuolentiæ euidentius præbere indicium potest?

Quæ cum ille certissimè sibi persuaserit, cum cæteras omnes victorias libenter communicat, tum per literas res à se gestas exponere alienum sua dignitate non reputat. Ita vt penè tan-

A παρέδυ δὲ καὶ ἑτέρα ἐν Ἰλλυριοῖς· ὡς ἅπασα οὖν ἡ ἀρχὴ ὀρθὴ ἦν, καὶ μετέωρος πρὸς τὸ μέλλον· ἡ πόλις δέ, καὶ δεινότερον ἐξεπέπληκτο ὑπὸ δείματος· καὶ ἔπαλλε μὲν αὐτῆς ἡ καρδία, ἐβάμβαινε δὲ ἡ φωνή, κρύπτειν δὲ ἐπιχειροῦσα τὸ δέος, ἐξηλέγχετο ὅμως ὑπὸ τοῦ πάθους ἀλλοχροοῦσά τε, καὶ ἀδημονοῦσα, καὶ ἀπορίᾳ ξυνεχομένη· ἕως ὁ βασιλεὺς ὁ μέγας ἀνακαθηράμενος, καὶ φραξάμενος τὰ πρὸς ἕω, ἧκέ τε εὐμενὴς παρ' αὐτῇ, καὶ χεῖρα ὤρεξε
B κραδαινομένῃ, καὶ προὐτρέψατο εὔψυχον εἶναι· καὶ ὀλίγῳ ὕστερον πέμπει αἰχμάλωτον αὐτῇ τὸν ἕτερον τῶν τυράννων· ὃν πῶς ἄν τις λέγοι αἰχμάλωτον; οὐ γὰρ αἰχμῇ ἑάλω, ἀλλ' ὑπὸ λόγου ἠνδραποδίσθη· καὶ ἀπεδύσατο οὐ τὸ γῆρας, καθάπερ οἱ ὄφεις, ἀλλὰ τὴν ἔξωρον ἁλουργίδα· τὸ γῆρας δὲ αὐτῷ διετήρησεν ὁ βασιλεὺς ὁ καλλίτεχνος ἀτεχνῶς, μάλιστα δὲ ἐπὶ ταύτῃ τῇ νίκῃ, ὅτι τῷ καλλίστῳ δόλῳ ταύτην ἐκτήσατο.

C Δεξαμένη δὲ ἡ πόλις προοίμιον τῆς διὰ τῶν* ὅπλων νίκης, τὴν διὰ τοῦ λόγου, μικρὸν μέν τι ἀνεθάρρησε, καὶ ἀνέπνευσε· πυνθανομένη δὲ τὸν αὐθέντην, καὶ παλαμναῖον, χεῖρά τε ἀνταίρειν ἠγηλατοῦντι τῷ βασιλεῖ, καὶ διακριβοῦσα αὐτῇ καὶ ἀπειλεῖν θεοβλαβοῦντα λάφυρά τε, καὶ ἀνδραποδισμόν, καὶ ἀνάστασιν, ὡς οἰκειοτάτῃ, καὶ ξυγγενεστάτῃ τῶν δεσποτῶν εἰς οὓς ἐξεμάνη, καὶ ἐπαρῴνησεν, οὐ πρόσθεν ἄρα τοῦ κλόνου ἐπαύσατο, καὶ τῆς ὑποψίας, ἕως ἐπεῖδε τοῖς ὀφθαλμοῖς πάντα αὐτῷ ἐκεῖνα τετραμμένα εἰς τὴν κε-
D φαλήν. ἣ οὖν ὑπάρχει μάλιστα πόλεων τῆς βασιλέως τύχης συναπολαύειν, ᾗ ἂν ὁρμήσῃ· τί ἂν ἄλλο ἐκφέρῃ ἐναργέστερον σημεῖον ἀληθινῆς καὶ ἀπλάστου εὐνοίας;

Ταῦτά* σοι ἀκριβῶς πεπεισμένος, καὶ τὰς ἄλλας νίκας ὑμῖν σὺν ἡδονῇ ἀνακοινοῦται, καὶ ἐν γράμμασι διαλέγεσθαι ἀξιοῖ· μικροῦ ὥσπερ Τιμό-

Τιμόθεος Ἀθηναίοις, καὶ Χαβρίας, καὶ Ἰφικράτης, οἱ τῷ δήμῳ ὑπεύθυνοι στρατηγοί, χωρία τε πολέμια ἐξηγούμενος, καὶ ποταμούς, καὶ τενάγη, καὶ νάπας, καὶ τάφρους, καὶ χαρακώματα, καὶ ὁπλιτῶν ἐπιθέσεις, καὶ ἱπποκρατίας, καὶ ἔτι μάλιστα ὑμᾶς προσαναγκάζων τῷ λόγῳ Ῥῆνόν τε ὁρᾶν γεφυρούμενον, καὶ Χάονάς τε, καὶ Ἰάζυγας κεραϊζομένους, Γερμανῶν τε φῦλα ἀτάσθαλα δίκην τίνοντα ὧν ἐξύβρισε.

Καὶ οὕτως ἐγὼ ἀληθεύω, καὶ οὐ μόνον ἐκεῖθι ἐστὶ βασιλεὺς ὅπη ὁρᾶται· ἀλλά γε ἐν Κελτοῖς στρατοπεδεύων, Πέρσας εἰρήνης ἐπιθυμεῖν ἀναγκάζει. καὶ εἶδον ἐγὼ ἔναγχος ἐν τῷ ἄστει τοῦ Ἀντιόχου ἄνδρας ἐκ Σούσων, καὶ Ἐκβατάνων ἀφιγμένους σὺν κηρυκείοις, καὶ γράμματα ἀρχαῖα βύσσῳ λευκῇ ἐνειλιγμένα· τὰ δὲ γράμματα ἐξελιπάρει τὸν ὕπαρχον, σπονδὰς πράττειν Ἀχαιμενίδαις, καὶ δεξιὰν, ἐκ βασιλέως. ἐγὼ οὖν ταύτην τὴν νίκην ἰσχυροτέραν ὑπολαμβάνω, ἢ εἰ μάχῃ τε ἔναγχος ἐκρατήθησαν, καὶ ἐτέτμητο αὐτῶν ἡ γῆ, καὶ φρούρια εἴλομεν, καὶ αἰχμαλώτους. τότε μὲν γὰρ καὶ τύχην ἐπῃτιῶντο, καὶ ἀναμαχεῖσθαι ἠπείλουν· νῦν δὲ ἑκόντες ὑποπτήξαντες, δηλοῦσι τῇ γνώμῃ αὐτῇ ἡττημένοι. καὶ Ἀλεξάνδρου μὲν Δαρεῖος μόλις ποτὲ ὕστερον ἐδεήθη, πρότερον μὲν ἐπὶ Γρανίκῳ πληγείς, μετὰ ταῦτα δὲ ἐν Ἰσσῷ τῆς Κιλικίας· βασιλέως δὲ ἀπὸ τῶν Τίγριδος ῥεέθρων τὰ ὅπλα τρέψαντος ἐπὶ τὸν ἑσπέριον ὠκεανόν, οὐκ ἠνέσχοντο οἱ ἐν Βαβυλῶνι οὕτω πόρρω οὖσαν τὴν ἀπειλήν.

Ἀλλ' ὅθεν δεῦρο ἐξετραπόμεθα, ὡς ἄρα ὑμῖν εἰκότως ἐγκαλλωπίζεται καὶ ἐναβρύνεται ὁ βασιλεύς, τρόπαια συχνὰ ἐπιδεικνύμενος, καὶ τὰς ἀριστείας, ἅτε ἀληθινῶς, καὶ ἐκ τοῦ βάθους συνηδομένοις. τοὺς γὰρ μάλιστα αὐτῷ συναπολαύοντας τῆς εὐπραγίας, μάλιστα ἀναγκαῖον εὖ πράττοντι συγγανύσκεσθαι. τιμῶντα δὲ αὐτὸν καὶ πόλις ἀντιτιμᾶν πειρᾶται, καὶ δοξικυδαίνειν οἷς παρ' ἐκείνου κέκτηται ἀγαθοῖς· ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τὸν Θεὸν οἱ ἄνθρωποι ἀντιτιμῶσιν οἷς παρ' ἐκείνου ἔχουσι, θύ-

A quam alter Timotheus, aut Chabrias, atque Iphicrates, qui obnoxij erant populo duces, hostiles regiones describat; nec non & fluuios, paludes, saltus, fossas, munitiones, militum incursiones, secunda equitum prælia, ac sub ipsum planè aspectum impositum Rheni pontem subiiciat: Chaonas item & Iazygas populatos, & ab impiis Germanorum nationibus iniuriarum omnium atque insolentiæ pœnas repetitas.

Ita verum esse constat, quod paulo antè dixi: nec ibi solum Imperator est, vbi cernitur, verum adhuc in statiuis B Galliæ residens, Persas ad postulandam pacem compellit. Et nuper ego Antiochiæ, Susis atque Ecbatanis missos caduceatores vidi, vnaque bysso candida inuolutas literas perantiquas, quibus literis à Præfecto petebatur, vti fœdus ab Imperatore ac dexteram Achæmenidis impetraret. Equidem hanc victoriam multo validiorem existimo, quàm si proximè essent prælio superati, & illorum vastata regio, ac præsidia, captiuíque in ditionem redacti. Tum enim & fortunam accusarent, & bellum se reparaturos minarentur. Nunc vero posteaquam se sponte subdide- C runt, perspicuè illud indicant, se animo ac voluntate esse victos. Et quidem Alexandrum Darius ægrè tandem aliquando supplex rogauit, cum primò ad Granicum, postea ad Issum Ciliciæ, esset ab eo profligatus. Imperator vero, cum à Tigridis fluuio ad Hesperium Oceanum arma vertisset: Babylonij longinquas adeo minas illius ferre non potuerunt.

Sed redeo vnde hûc digressus fueram; scilicet non immeritò apud nos Imperatorem efferre se, ac de rebus gestis gloriari; & innumera trophaea, at- D que egregia facinora demonstrare, tanquam apud eos, qui verè atque ex intimo corde gratulentur. Qui enim communem maximè cum eo secundarum rerum fructum habent, eos maximè cum secundæ illi res fuerint, gaudere atque exhilarari necesse est. Ciuitas ipsa porro, quem ab eo sibi honorem tribui animaduertit, eum vicissim deferre, atque iis bonis exornare nititur, quæ illius beneficio consecuta est. Sicut homines iisce Deum hostiis ac donis cohonestare inuicem solent, quæ

ab illo prius acceperint. Itaque secundum vnamquamque victoriam, atque vnumquodq; trophæum curribus Circus refertus est: & ob felicium nunciorum multitudinem, inter ludos ac festa perpetuo versamur. Quo fit vt id solis nobis eueniat, minimè diebus festis quiescere, sed per eos quiete potissimum indigere.

Et quoniam Alexandri paulò ante meminimus, secundarum Alexandri rerum nullum Pella patria fructum cepit: sed cum terrarum tantum sub imperium suum ac ditionem subiunxisset, ne vno quidem iugere ampliorem patriam reddidit. Cum Imperatore vero merito sanè patria iisdem incrementis augescit, quæ ætate imperij huius æqualis est. Audio enim vno eodemque tempore patrem illius, & Vrbi murorum ambitum, & filio purpuram circumdedisse. Vnde & rectè posteaquam triplo amplius imperium fecit, æqualem sibi ciuitatem amplificat, non productis pomœriis, sed ad pulchritudinem aliquid semper adiiciens; siue perennioris aquæ scaturigines inuestigans; siue balneas de se nominatas extruens, quarum amplitudinem cum iam videatis, consentanea amplitudini pulchritudo speratur; siue eandem supernè contecto stadio, tanquam pretiosissimo cingulo præcingens, siue regium forum, flammei instar, auro ac segmentis intexens. Quod vero vnum vehementis cuiusdam atque inflammati amoris est, cum minimè ipse deliciis vtatur, magnam nihilominus ciuitati deliciarum copiam suppeditat: cúmque omnes ab animo suo voluptates excludat, quæcumque tamen honestæ & licitæ sunt, eas nobis omnibus ex locis in vnum contrahit. adeò vt quibus cæteri spectaculis, aut acroamatis vnicè capiuntur, ea iam nobis molestiam ac fastidium pariant: ex quo modestior temperatiorque ciuitas efficitur. Nam quibus ob egestatem atque inopiam supra modum addicti sunt alij, nihil eorum nobis splendidum aut magnificum videtur.

Illud vero quàm longè eius, quem amat, commodis prospicientis est, quòd eum præcipue virum imperij consortem asciuerit: quem eodem Calliopes amore detineri necessarium esset! Cuius hoc ipso in loco parentes copulati

A μασί τε, καὶ ἀναθήμασι. καὶ μεστὸς μὲν ἱππόδρομος τῶν ἁρμάτων ἐφ' ἑκάστῃ νίκῃ, καὶ ἐφ' ἑκάστῳ τροπαίῳ· διὰ δὲ τὸ πλῆθος τῶν εὐαγγελίων διατελοῦμεν πανηγυρίζοντες· καὶ μόνοις ἄρα συμβέβηκεν, οὐκ ἀναπαύσεως εἶναι τὰς ἑορτὰς, ἀλλ' ἀναπαύσεως δεῖσθαι.

Καὶ ἐπειδὴ Ἀλεξάνδρου ἐμνήσθη μικρῷ πρόσθεν ὁ λόγος, τῆς μὲν Ἀλεξάνδρου εὐτυχίας Πέλλα οὐδὲν συναπώνατο, ἢ συναπέλαυσεν· ἀλλὰ τοσαύτην γῆν κτησάμενος ἐν ἑαυτῷ,
B πλέθρῳ ἑνὶ μείζω οὐκ ἐποίησε τὴν πατρίδα. βασιλεῖ δὲ εἰκότως συναυξάνεται πόλις ἡ τῆς βασιλείας ἡλικιῶτις. πυνθάνομαι γὰρ ὡς καὶ ἠμφίασεν ὁμοῦ ὁ γεννήτωρ τό, τε ἄστυ τῷ κύκλῳ, καὶ τὸν νέα τῇ ἁλουργίδι. ὥστε ἐν δίκῃ τριπλασιάσας τὴν ἀρχὴν, πολλαπλασιάζει αὐτῆς τὴν ὁμήλικα, οὐ τὸν περίβολον ἐξάγων, ἀλλὰ τῷ κάλλει προσμηχανώμενος, πηγάς τε μαστεύων ἀφθονωτέρων ναμάτων, λουτρά τε ἐπώνυμα
C οἰκοδομούμενος· (ὧν τὸ μέγεθος μὲν ἤδη ὁρᾶτε, τὸ κάλλος δὲ ἐλπίζεται πρέπον τῷ μεγέθει) δρόμῳ τε αὐτὴν ὑποστέγῳ, οἷα πολυτελεῖ μίτρᾳ, διαζωννύς. καὶ τὴν βασίλειον ἀγορὰν, ὥσπερ καλύπτραν, διαπλέκων χρυσῷ, καὶ μορίοις. τὸ δὲ ἁπάντων ἐρωτικώτατόν τε, καὶ * ἐμπορώτατον, ὅτι ἥκιστα αὐτὸς τρυφῶν, χορηγεῖ τῇ πόλει τρυφῆς ἀφθονίαν· καὶ τὴν ἑαυτοῦ ψυχὴν ἀποκλείων ταῖς ἡδοναῖς, συναλίζει ὑμῖν τὰς νομίμους ἁπανταχόθεν. ὥστε καὶ ὅσα παρ' ἑτέροις ἀγαπητὰ θεάματα, καὶ ἀκούσματα, κα-
D τακορῆ ὑμῖν, καὶ πλήσμια ἤδη· καὶ ἐκ τούτου σωφρονεστέρα γίνεται ἡ πόλις· ὧν γὰρ οἱ ἄλλοι ἐκκρέμανται δι' ἔνδειαν, καὶ ἀπορίαν, οὐδὲν ὑμῖν περισπούδαστον, οὐδὲ τίμιον.

Ἐκεῖνο δὲ ἤδη πῶς οὐ μακρὰν καὶ πόῤῥω τῶν παιδικῶν προορῶντος, ὅτι καὶ συμβασιλεύειν αὐτῷ ἄνδρα ἐξείλετο, ὃν εἶναι αὐτῷ, καὶ συνερᾶν τῆς Καλλιόπης ἀναγκαῖον; οὗ τῇδε μὲν τὼ γεννήτορε συνηλ-

θέτην· τῇδε δ' ἐσπάρη τε, καὶ ἐφυτεύθη· πόλις δὲ αὐτὸν ἐμαιώσατο ἐκ τῶν ὠδίνων, πόλις δὲ αὐτὸν ἐξέθρεψε, καὶ ἐξεπαίδευσε, καὶ ἀπέφηνεν ἄξιον αὐτὸν βασιλεῖ κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, ἴσα βαίνοντα, ἴσα φρονοῦντα, συνοπλοφοροῦντα, συνασπίζοντα, συνδρῶντα, οὐ φυλακῆς δεόμενον, ἀλλ' αὐτὸν φύλακα ὄντα, καὶ ἔρυμα τοῦ ἑλομένου. διὰ ταῦτ' ἄρα καὶ αἵματι πάνυ ἀγχοῦ προσεχόμενον, ἔτι προσηγάγετο ἐγγυτέρω τῇ ἐκ τοῦ γάμου κηδείᾳ, καὶ συνεστήσατο πρὸς τὴν πόλιν δεσμῷ ἀναγκαίῳ, μείζω ποιήσας τὴν πρὸς τὸν οἰκιστὴν ἀγχιστείαν.

Ὅθεν δὲ ὡρμήθη ὁ λόγος τὰ δείγματα ὑμῖν συλλέξασθαι τῆς βασιλέως εὐνοίας, ἀκούσατε αὐτοῦ, πρὸς Χαρίτων, εὖ μάλα ἐντεινάμενοι τὴν διάνοιαν· ἢ διαφεύξεται ὑμᾶς ὑπ' εὐλαβείας ζόφῳ καὶ ἀσαφείᾳ συγκαλύψας, ὥσπερ ἀχλύϊ. οὕτω γὰρ δὴ ἡμῖν ὁ ἐραστὴς ἀμηχάνῳ φίλτρῳ ξυνέχεται, ὥστε οὐ μόνον παρὰ τῶν ζώντων ἁπάντων ἀγείρει τῇ πόλει τὴν εὐπραγίαν, ἀλλὰ καὶ παρὰ τῶν πάλαι ἀποιχομένων ὅσαπερ οἴεται ἀγαθά, ἐρανίζεται. καὶ οὐδὲ τοῦτο αὐτῷ ἀποχρῶν τε, καὶ ἱκανόν, ἀλλ' ἐκεῖνο ἤδη ἰού, ἰού, ὡς ἄτοπον, καὶ τεράστιον, ὅτι καὶ τὰς ψυχὰς αὐτάς, ὦ θαυμάσιοι, τῶν σοφῶν, καὶ ἀοιδίμων ἡρώων, ἐπ' ὠφελείᾳ τῆς πόλεως ἀνακαλεῖται, καὶ ἀνίστησιν ἐκ τῶν τάφων. οὔτι που οἴεσθε μαγγανείαν τὸ χρῆμα, καὶ μανίαν; καὶ μὴν οὐκ ἄλλο ἔργον αἱρετώτερόν τε, καὶ θεοφιλέστερον τοῦ ἐραστοῦ. καὶ ἐρῶ ὑμῖν σαφέστερον, ἵνα μάθητε ὅ, τι καὶ λέγω, καὶ μὴ θορυβῆσθε.

Ψυχὴν τοίνυν ὑπολαμβάνω ἐγὼ ἀνδρὸς σοφοῦ εἶναι τὴν σοφίαν, καὶ τὸν νοῦν, καὶ τὸν λόγον· ἠρία δὲ τῶν ψυχῶν τούτων, τὰς βίβλους τε, καὶ τὰ γράμματα, ἐν οἷς ἀπόκειται αὐτῶν τὰ λείψανα, ὥσπερ ἐν μνήμασι. ταῦτα οὖν τὰ μνήματα ὑπὸ μικρᾶς ἀθεραπευσίας διαρρυέντα, ὥσπερ οἰκοδομήματα, ἐν τῷ θησαυρῷ τῆς μνημοσύνης, καὶ κινδυνεύοντα παντάπασιν αὐτά τε ἀϊστωθῆναι, καὶ ἀποσβῆναι, καὶ συναποσβέσαι τὰς ψυχὰς τὰς ἐγκειμένας, ἀνα-

A sunt; ibidemque satus ille, ac genitus: tum eadem illi obstetricata est ciuitas, eadem educauit, atque instituit, eadémque Principi dignum imperij consortio reddidit, æquis cum eo passibus gradientem, æquali mente præditum, simul arma gestantem, clypeum conferentem, pariter cum eo omnia capessentem: qui neque custodibus indigeat; & ei, à quo assumptus est, custodiæ munimentiq; vicem præbeat. Propterea cum sanguine esset illi proximè coniunctus, nuptiarum adhuc affinitate coniunctiorem fecit, eumque necessario quodam vinculo cum ciuitate
B constrinxit, dum arctiori propinquitate cum eius conditore sociauit.

Sed vnde primum ad colligenda vobis in Imperatore beneuolentiæ signa adducta oratio est, quæso illud (per Gratias) accipite, animúmque, quantum in vobis situm erit, adiicite. Alioqui enim, præ timore, ac cautione, caligine sese ac obscuritate, velut nebula quadam densiore contegens, effugiet. Tam enim incredili in nos amator ille noster amoris illecebra detinetur, vt non modo ex viuis omnibus contracta in vnum commoda in ciuitatem conferat: sed etiam ex iis, qui iamdudum mortui
C sunt, quæcumque bona esse existimat, corrogare non dubitet. Neque hoc ipsum ei satis est: verum illud, proh Deum immortalem! quàm admirabile, quàm prodigij simile est, auditores, quod sapientum ac præclarorum heroum animas ad huius emolumentum vrbis reuocat, atque ex ipsis sepulchris in lucem reducit! Nunquid magicis id artibus, ac furori tribuendum putatis? Atqui nullum aliud nostri amatoris opus, aut præclarius, aut Deo iucundius est. Clariùs quid velim explicabo: vt & intelligatis quæ à me di-
D cuntur, & turbari animo desinatis.

Igitur animam ego sapientis hominis, illius sapientiam esse arbitror, ac mentem, atque sermonem: sepulchra vero eiusmodi animarum, libros ac scripta, in quibus tanquam in monimentis reconditæ eorum reliquiæ seruantur. Hæc ergo monimenta diuturna iam incuria in Mnemosynes thesauro instar ædificiorum collapsa, cum nihil iam propius esset, quàm vt interirent funditus, ac profligarentur, vnáque commissas sibi animas perderent:

excitare illa, & instaurare imperat: eique operi curatorem præficit, cui sumptus omnes, ac impendia subministrat. Cæterum ea nobis opera non fabri ærarij, non architecti, non lapidarij, sed profectæ à Cadmo & Palamede artis opifices perficiunt: qui ea facultate præditi sunt, vt mentem ex vetere ac ruinoso tabernaculo, in recens ac nuper fabricatum transferant. Itaque paulò post publicè nobis & sapientissimus Plato renascetur, & Aristoteles, & Pæanieus Orator, & Theodori filius, atque Olori. Sed horum quidem virorum etsi in publico posita simulachra periclitarentur: priuata tamen apud singulos, etiam citra legem vllam, diligenter custodiri, atque ab interitu vindicari solent; satísque ad eos conseruandos eximia illorum virtus est. Quicumque vero comites illorum, & asseclæ sunt, quorum opera sibi ad perpetuitatem minimè sufficiunt: hos omnes ex mortalibus immortales reddere Imperatoris prouidentia contendit. Quare plurimos iam Homeri interpretes, &, vt ita dicam, æditouos, plurimos item Hesiodi cultores, sed & Chrysippum ipsum, ac Zenonem, & Cleanthem, atque integros ex Lyceo & Academia choros, &, vt vno verbo dicam, innumerabile ex veteri sapientia scriptorum agmen, non trita illa, aut in medio posita, sed rara, atque recondita, quod quidem superioribus temporibus pene extinctum atque intermortuum fuerat, defossum in tenebris, tanquam ex inferis reuocat, atque ad lucem excitat: atque eiusmodi nobis, & his præstantiora Musarum simulachra constituit.

Num igitur ignorare potestis quanto vobis ornatus ille splendidior, magnificentiorque sit, quàm aut theatri, aut egregij illius circi ambitus, columnis ornati? quodque illustriores ob id merito videamini, quàm ob eos portus, qui intra portas extructi sunt, per quos mare media in fora confluit, atque immittitur? Hæc enim, opinor, omnia infima plebs, ac forensis factio, & incondita operariorum turba † † cum spectacula vero ipsa, tum acroamata inutilia sunt. Solum illud ornamentum meliores spectatores suos facit; quóque attentiùs id quispiam considerauerit,

A ζωπυρεῖν παραγγέλλει, καὶ ταύτῃ μὲν ἄρχοντα ἐπὶ τῷ ἔργῳ, καὶ ἐπιδίδωσι τὴν χορηγίαν τῷ δαπανήματι. καὶ ἐργάζονται ὑμῖν ταῦτα τὰ ἔργα οὐ χαλκεῖς, καὶ τέκτονες, καὶ λιθολόγοι· ἀλλ' οἱ τῆς Κάδμου, καὶ Παλαμήδους τέχνης δημιουργοί· οἱ ἱκανοί εἰσι τὸν νοῦν μετοικίζειν ἐκ παλαιοῦ σκήνους ἐκτετηκότος εἰς ἀρτιπαγές τε, καὶ νεουργόν. καὶ ὀλίγῳ ὕστερον ὑμῖν ἀναβιώσεται μὲν δημοσίᾳ ὁ πάνσοφος Πλάτων, ἀναβιώσεται δὲ ὁ Ἀριστοτέλης, καὶ ὁ ῥήτωρ ὁ Παιανιεύς, καὶ ὁ τοῦ Θεοδώρου, B καὶ ὁ τοῦ Ὀλόρου. καὶ τούτων μὲν δὴ τῶν ἀνδρῶν εἰ καὶ τὰ ἐν κοινῷ ἀγάλματα ἐκινδύνευεν, ἀλλά τά γε ἴδια παρ' ἑκάστῳ, καὶ ἄνευ νόμου φυλακῆς τυγχάνει, καὶ σωτηρίας, καὶ ἱκανὴ αὐτὴ διασώζειν ἡ περιουσία τῆς ἀρετῆς. ὅσοι δὲ ὀπαδοί τε ἐκείνων, καὶ τὰ ἔργα αὐτῶν οὐκ ἐξαρκεῖ ἑαυτοῖς πρὸς διαμονήν· τούτους βιάζεται θνητοὺς ὄντας, ἀθανάτους ποιεῖν ἡ βασιλέως προμήθεια· πολλοὺς μὲν Ὁμήρου προφήτας, καὶ νεωκόρους, πολλοὺς δὲ Ἡσιόδου θεραπευτάς, Χρύσιππόν τε αὐτὸν C ἤδη, καὶ Ζήνωνα, καὶ Κλεάνθην, χορούς τε ὅλους ἐκ Λυκείου, καὶ Ἀκαδημίας, ἐν βραχεῖ τε εἰπεῖν, στῖφος ἀνάριθμον ἀρχαίας σοφίας, οὐ κοινῆς, οὐδὲ ἐν μέσῳ κυλινδουμένης, ἀλλὰ σπανίου, καὶ ἀποθέτου, ἀμυδρόν τε ἤδη, καὶ ἐξίτηλον ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ, ἐν σκότῳ κατορωρυγμένον, κινεῖ, καὶ ἐγείρει ὥσπερ ἐξ ᾅδου· καὶ τοιαῦτα ἕτερα ὑμῖν, καὶ ἀμείνω ἀγάλματα ἀνίστησι τῶν Μουσῶν.

Ἆρα ἀγνοεῖτε ὁπόσῳ ὑμῖν σεμνότερος καὶ βασιλικώτερος ὅδε ὁ κόσμος, τῶν περιστύλων D τοῦ θεάτρου, καὶ τοῦ διαφανοῦς ἱπποδρόμου; καὶ ὅτι φανεῖτε ἂν ἐπ' αὐτῷ δικαίως * ἢ ἐπὶ τοῖς λιμέσι τοῖς ἐντὸς πυλῶν, δι' ὧν εἰσρεῖ, καὶ ἐμπλέκεται ἡ θάλασσα ἐν μέσαις ταῖς ἀγοραῖς. ταῦτα γὰρ ἅπαντα, οἶμαι, τύρβη, καὶ ὄχλος, καὶ βαναυ** καὶ ἀρχαῖα μὲν τὰ θεάματα, ἀργὰ δὲ τὰ ἀκούσματα. μόνος δὲ οὗτος ὁ κόσμος ἀμείνους ποιεῖ τοὺς θεωμένους· καὶ ὅσῳπερ ἄν τις αὐτὸν ἀτενέστερον καθορῴη,

καὶ γένοιτο ἐνδοτέρω, τοσῷδε ἄπεισιν ὀλβιώτερος τοῦ θεάματος. καὶ τέως μὲν τῇ πόλει ὤναντο τοῦ εἴδους, ὅτι ἔρχεται μὲν εἰς αὐτὴν ἅπαντα ἁπανταχόθεν τὰ ἀγαθά, ἐξέρχεται δὲ οὐδὲν, εἰ μὴ γῆ, καὶ ψάμμος, καὶ φορυτός. νῦν δὲ ὥρα ἐξάγειν, καὶ ἐμπορεύεσθαι παρ' ὑμῶν οὐ μὰ Δί' οὐ χρυσὸν, οὐδὲ ξύλα, οὐδὲ πορφύραν, ὥσπερ ἐκ μετάλλου, ἢ ὄρους, ἢ * βακτηρίας, ἀλλ' οὐδὲ οἴνου σταμνία, οὐδὲ ὄσπρια, οὐδὲ τραγήματα. ταῦτα μὲν ἐπιεικῶς οἶμαι ὑπάρχειν παρὰ τῶν φαυλοτέρων ἐκκαρποῦσθαι τοῖς ἀμείνοσιν. ὃ δὲ ἄρτι ἐμπόριον ὑμῖν κατασκευάζεται βασιλεύς, ἀρετή ἐστιν ἐκ τοῦδε καὶ φρόνησις τὰ ἀγώγιμα. καὶ ἥξουσιν ὑμῖν ἐπὶ ταύτην τὴν ἐμπορείαν οὐ κάπηλοι, καὶ ναῦται, καὶ φορτικὸς ὄχλος· ἀλλ' οἱ ἔκκριτοι, καὶ φιλομαθέστατοι, καὶ ὅ, τι ἄνθος Ἑλλήνων, * λόγοι, καὶ παιδεία τὰ ἀγοράσματα. μῶν οὖν ὑμῖν φαίνονται ἀπεικότως αἱ μοῦσαι συστρατεύεσθαι τῷ βασιλεῖ, καὶ διδόναι αὐτῷ νίκας ἐξαιρέτους, ὧν ὁ Ἄρης οὐκ ἐκοινώνησε;

Φέρε δὴ ὑμῖν καὶ τὸν σύμβουλον μηνύσω. δίκαιος γὰρ μὴ σιωπᾶσθαι ὑπὸ τῶν λόγων, τοσοῖσδε λόγοις ἐπαρήξας διολλυμένοις· καὶ ἄξιος ἐπαινεῖσθαι τῆς καινουργίας, ὅτι οὐκ ἐν τούτῳ ἔστη, ἵνα περ οἱ ἄλλοι καταρτιστῆρες· οὐδ' ἀπόχρην ἐνόμισεν ἀγορᾶς τε εὐχολίαν παρέχεσθαι, καὶ βαλανείων φλογώσεις· ἀλλ' εἰς τόσον ἄρα προὔβη ἡ γνώμη τῆς προμηθείας, ὥστε καὶ σοφίας ὑμῖν δημόσιον πλοῦτον ἐμηχανήσατο. ἔτι οὖν ἀχθήσεται βασιλεύς, εἰ καὶ ἐγὼ τοὺς ἐμοὺς λόγους ὑμῖν πρὸ τῶν ἄλλων ἐπιδιδοίην, καὶ οὐ πρόσθεν ἐξάγοιμι τείχους, εἰ μὴ ξυλλεγεῖσα ἡ ἐκκλησία δοκιμάσειέ τε ὥσπερ ἐφήβους, καὶ ἐπιθεῖτο τὴν δημοσίαν σφραγῖδα; τηνικαῦτα γάρ μοι ἀτεχνῶς πτεροφυοῦσι, καὶ τελειοῦνται, καὶ οἷοί τε εἰσὶν ἐκ τῆς νεοττιᾶς ἀναΐσσειν μετέωροι, καὶ ὑψηλοὶ, καὶ ἀξιόχρεῳ πέτεσθαι πρός τε αὐτὸν βασιλέα· καὶ παρ' ἐκείνου, ἐφ' ἅπασαν γῆν τε, καὶ θάλασσαν.

Καὶ εἴ πῃ αὖ αὖθις κορώνη λα-

A atque interiùs penetrauerit: eo ſpectaculi huius ex intuitu felicior diſcedit. Et hactenus quidem in hac ciuitate, ſolo ex aſpectu pulchritudinis, fructum homines capiebant: propterea quod omnia vndique in illam bona inueherentur; nihil præter terram, ſabulum, ac quiſquilias, aueheretur. Iam vero exportare, ac mercari à nobis aliquid licet, non mehercule aurum, aut ligna, vel purpuram, quaſi ex fodinis, aut monte, vel officina tinctoria: ſed nec vini dolia, aut legumina, aut bellaria: hæc enim omnia à deterioribus petere admodum meliores, opinor, ſolent. Ex B emporio illo vero, quod Imperator modo nobis excitat, virtus, ac prudentia loco mercium exportantur. Et ad eum mercatum conuenient non inſtitores, aut nautæ, aut ſentina illa popularis; ſed ſelecti quique, atque eruditionis cupidiſſimi, ac totius Græciæ flos: quorum merces doctrinæ erunt, atque diſciplinæ. Num igitur immerito Muſæ eas ob cauſas cum Imperatore noſtro in expeditionem proficiſci videntur? Num eidem inſignes quaſdam largiri victorias, in quibus nihil ſibi Mars vindicare poſſit?

C Age verò, etiam eum cuius id conſilio factum eſt, indicabo. Neque enim prætermitti ſilentio ab eruditorum orationibus debet, qui tantæ, tamque multiplici eruditioni propemodum pereunti ſuccurrerit: ſed noui inſtituti nomine commendandus eſt, quòd non eo contentus fuerit, quo inſtauratores cæteri; nec ſatis ſibi eſſe illud exiſtimauit, quòd aut annonæ laxitatem, aut balnearum ardorem præberet: ſed eo vſque prouidentiæ illius conſilium progreſſum eſt, vt & ſapientiæ publicas vobis opes ac theſauros conſtitueret. Igitur mihine adhuc Imperator ſuc- D cenſebit, ſi ego meas vobis orationes ante alios committam; nec eas prius extra domeſticos parietes educam, quàm conuocata concio, tanquam ephebos probauerit, & publico annulo ſignauerit? Tum enim verè pennas capiunt, ac robuſtiores fiunt, vt è nido proſilire, ac per aërem ſublimes ferri, & volitare poſſint: atque idoneæ ſint, vt & ad Imperatorem ipſum perueniant, & ab eo terras omnes ac maria peruagentur.

Quod ſi forte alicubi aduerſus eas

A cornix garrula crocitauerit, quòd cum philosophari se simulent, ad oratores tamen degenerent: tueri se nobiscum abundè poterunt, ac corniculas conuincere, nondum musam Platonis extremis labiis degustasse. Nisi forte Platonem ipsum veri ac germani regis laudatorem, ac prædicatorem esse non putant; cum ita disertè loquitur, ac scribit: Tunc optimam hominum vitam, ac felicissimam fore, cum iuuenis rex fuerit, temperans, sagacis memoriæ, fortis, magnificus, atque docilis.

Quare si vel vnum ex omnibus illis verbis abest ab Imperatore nostro: si
B aut de eius temperantia dubitari potest, cum quo si conferatur, nullam omnino grauitatem morum habebit Hippolytus; aut memoriam iure quisquam reprehendat, cuius phantasiæ rerum imagines, quàm sculpturæ annulis tenaciùs adhærescunt; aut certè fortitudinem, qui, cùm pacem agere cum tyrannis liceret, etsi multis improbantibus, tamen priuatis commodis Romanorum libertatem anteposuit. De magnificentia enim illius in sumptibus, quid est quod dicere quispiam possit? Eandem vero aliis in rebus animi propriam si quis desideret, is apud se è
C duobus hominibus alterius salutem, pœnam alterius ac vindictam cogitet. Quorum alterum, qui priuatim in sese commiserat, propter eius publicis in rebus virtutem, seruauit, atque eripuit: alterum vero nuper adulatio atque blanditiæ nequaquam ab atroci exitio liberarunt, quod simulationem beneuolentiæ in occasionem quæstus atque compendij vertisset.

Igitur si, vt modo dixi, aliquid eorum nobis verborum deest: quemlibet potius prædicari à nobis fatebimur, quàm qui ab Aristonis filio laude dignus iudicatur. Sin ille quidem regias notas
D in commune oratione sua descripsit, quod vero exemplari careret; nobis verò formam quandam intueri à Deo concessum est, in qua notæ illæ perspicuæ atque expressæ residerent: non magis, vt videtur, diuino Platone adulatores erimus, sed feliciores dumtaxat, quoniam quæcumque ille sibi per somnium finxit, ea nos reipsa verèque sumus contemplati.

A κέρυζα ἐπικεκράξειεν, ὅτι φιλοσοφεῖν ποιούμενοι μεθαρμόζονται εἰς τοὺς ῥήτορας· ἱκανοὶ μὲν ἡμῖν ἀμύνασθαι, καὶ ἐλέγχειν, ὅτι αἱ κορῶναι αὗται οὐκ ἐγεύσαντο τῆς Πλάτωνος μούσης. εἰ μὴ οἴονται καὶ Πλάτωνα ἐπαινέτην εἶναι, καὶ ὑμνοποιὸν τοῦ ἀληθινοῦ βασιλέως, ὁπόταν λέγῃ, καὶ γράφῃ ἄντικρυς οὑτωσί· τότε ἄριστα τὸν βίον, καὶ εὐδαιμονέστατα ἕξειν, ὅταν γένηται βασιλεὺς νέος, σώφρων, μνήμων, ἀνδρεῖος, μεγαλοπρεπής, εὐμαθής.

Εἰ μὲν οὖν τι τούτων ἐνδεῖ τῶν ῥημά-
B των· καὶ ἡ σωφροσύνη ἀμφισβητήσιμος, πρὸς ὃν οὐδὲν σεμνὸν ὁ Ἱππόλυτος ** ἢ μνήμην ἄν τις ἐπαιτιάσαιτο, οὗ μᾶλλον κατέχει τοὺς τύπους ἡ φαντασία, ἢ οἱ δάκτυλοι τὰ ἐγγλύμματα· ἢ τὴν ἀνδρείαν, ᾧ * οὐκ ἐξὸν εἰρήνην ἄγειν πρὸς τυράννους, πολλῶν ἀθετούντων, τῆς ἑαυτοῦ ῥᾳστώνης ἐπίπροσθεν ἐποιήσατο τὴν Ῥωμαίων ἐλευθερίαν. μεγαλοπρέπειαν δὲ τὴν μὲν ἐν δαπανήμασι τί ἄν τις λέγοι; τὴν δὲ ἐν τῷ ἄλλῳ τῆς ψυχῆς εἴ τις ἄρα ποθεῖ, ἐν-
C νοησάτω δυοῖν ἀνδρῶν, τοῦ μὲν σωτηρίαν, τοῦ δὲ τιμωρίαν. ὧν τὸν μὲν ἰδίᾳ λυπήσαντα, διὰ τὴν ἐς τὰ κοινὰ ἀρετὴν, διετήρησε, καὶ ἐφύλαξε· τῷ δὲ ἔναγχος οὐκ ἤρκεσε λυγρὸν ὄλεθρον ἡ κολακεία, καὶ ἡ θωπεία, ὅτι χρηματισμὸν ἐπεποίητο τὴν ἐπίκλησιν τῆς εὐνοίας.

Ὅπερ οὖν εἶπον, εἰ μέν τι τούτων ἐνδεῖ ὑμῖν τῶν ῥημάτων, μᾶλλον ἄν τινα ἐπαινοίημεν ἡμεῖς, καὶ οὐχ ὅπερ οἴεται ὁ Ἀρίστωνος. εἰ δὲ ὁ μὲν τύπους βα-
D σιλικοὺς ἐν κοινῷ ὑπεγράψατο διὰ τῶν λόγων, χήτει παραδείγματος ἀληθινοῦ· ἡμῖν δὲ ἔδωκεν ὁ Θεὸς ἐπιδεῖν τὴν μορφὴν ἐν ᾗ ἐξέλαμψαν οἱ τύποι, καὶ ἐξεφάνησαν· εἴημεν, ὡς ἔοικεν, τοῦ θείου Πλάτωνος οὐ κολακικώτεροι, ἀλλ᾽ εὐποτμότεροι, ὅτι ὁπόσα ἐκεῖνος ὠνειροπόλησεν, ὕπαρ ἡμεῖς τεθεάμεθα.

A

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ὑπατικὸς εἰς τὸν αὐτοκράτορα Ἰοβιανόν.

ΛΟΓΟΣ Ε'.

Βασιλεῦ, τὸ μὲν ἐπαινεῖν σε, ἐφέντα τῇ προθυμίᾳ, καὶ τὴν παροῦσαν ἑορτὴν σχῆμα τοῦ λόγου προστήσασθαι, ἄλλοις παρίημι, οἷς ἐν μελέτῃ τὸ θεραπεύειν ἀεὶ τοὺς κρατοῦντας ἐστὶν ἀνεξετάστως· ἐγὼ δὲ παρελήλυθα σήμερον συντελέσων τῇ πανηγύρει, οὐκ ἄχρι κενῆς φιλοτιμίας, ἀλλ' ὃ τῷ κόσμῳ, καὶ χρείαν συνοίσεται. νόμος γὰρ οὗτος φιλοσοφίας, μηδ' ὁτιοῦν ἐργάζεσθαι πρὸς μόνην ψυχαγωγίαν· ἁπανταχοῦ δὲ τῷ κεχαρισμένῳ τὸ συμφέρον καταμιγνύναι· ὥσπερ οἱ τῶν ἰατρῶν ἠπιώτεροι τὰ φάρμακα πρὸς τὴν αἴσθησιν ἐπικρύπτονται τοῖς ἡδύσμασι. ἔστι δέ σοι καὶ τῆς ἐκ τοῦ πλούτου πομπείας, ἡ μὲν, πρὸς ἐπίδειξιν μόνον· ἡ δὲ, ἅμα τε ἐκπλήττει, καὶ τὴν χρείαν οὐ παρεώρακεν.

Ἐμοὶ δὲ, ὦ βασιλεῦ, καὶ μᾶλλον ἐπιφροντιστέον ἐστὶ, καὶ μὴ λίαν ἐνδεὲς ἀντεισενεγκεῖν σοι τὸ χαριστήριον, ὅτι φιλοσοφίαν οὐ πάνυ παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐπραγοῦσαν κατὰ τὸν παρόντα χρόνον, ἐπανάγεις αὖθις εἰς τὰ βασίλεια· καὶ παρίσταταί σοι εὐδοκιμωτέρῳ τῷ σχήματι· καὶ ποιεῖς οὐχ ἧττον ἔντιμον τὴν τῶν λόγων ἡγεμονίαν, τῆς τῶν στρατοπέδων ἀρχῆς. οὕτω καὶ οἱ πατέρες τῆς σῆς βασιλείας τοὺς προγόνους ταύτης τῆς * τύχης προῆγον, τὸν Ἄρειον ἐκεῖνον ὁ Σεβαστὸς, ὁ Τιβέριος τὸν Θρασύλον, Τραϊανὸς ὁ μέγας Δίωνα τὸν χρυσοῦν τὴν γλῶτταν, τὸν Ἐπίκτητον τὼ δύο Ἀντωνίνω· ἐῶ τοὺς ἄλλους· ἀλλ' ὁ μὴ πάλαι τὴν ἐπωνυμίαν λαβὼν ἐκ τοῦ αὐτοῦ σοι θεοῦ τὸν ἀρχηγέτην τῆς ἐμῆς οἰκίας. τούτοις κατ' ἴχνος ἀκολουθεῖς, ἐν τοῖς ἁπάντων ὀφθαλμοῖς συμπαραλαμ-

THEMISTII ad Iouianum Imperatorem Consularis.

ORATIO V.

TE quidem, Imperator, hodierna die magnificè prædicare, & cùm id publicæ hilaritati atque alacritati attribuere, tum præsentem celebritatem
B ad speciem & argumentum orationis assumere, facilè aliis relinquo, quorum studium est, vt citra considerationem vllam, perpetuò principum gratiam aucupentur. Ego vero ideo in publicum hodie processi, vt id solemni huic celebritati contribuerem, non quod ad nudam ambitionem pertineat, sed quod vna cum ornatu etiam vtilitatem habeat coniunctam. Est enim hæc philosophiæ lex, nihil omnino solius oblectationis gratia perficere: sed vbique cum eo quod iucundum est, quod vtile est admiscere: vt benigniores medici facere solent, qui medicamenta,
C ne sensu percipiantur, condimentorum suauitate dissimulant. Nam & tibi opum & diuitiarum ostentatio, alia ad fastum dumtaxat & magnificentiam refertur; alia simul & terrorem incutit, neque vsum tamen prætermittit.

Mihi vero eo magis enitendum est, ne beneficiorum tuorum magnitudini nimium imparem gratiam rependam, quod tu philosophiam non multum felici conditione apud multos vtentem, hoc rursum tempore quasi postliminio in palatium reuocas, vt elegantiori modò habitu tecum assistat: nec mi-
D nore doctrinæ, ac scientiæ, quàm castrorum imperium, honore prosequeris. Sic autores imperij tui, huius olim disciplinæ maioribus amplissima quæque deferebant, velut Ario Cæsar Augustus, Tiberius Thrasylo, magnus ille Traianus Dioni aurea lingua prædito, Epicteto denique Antonini duo: omitto cæteros: præter illos vero is, qui non ita pridem ab eodem, quo tu, deo cognomen acceperat, familiæ meæ ac stirpis autori. Horum tu vestigia consectaris, in omnium oculis philosophiæ

consortium tibi adiungens. Cæterum philosophia publicè honorata, publicè item ac palam gratiam refert, orationibus videlicet, ac monimentis, quæ egregiè factorum gloriam ad diuturni successionem temporis propagare possint, & caducis ac fugacibus æternam memoriam famamque conciliare, nec non consilium in tempore, atque audaciam præstare. Hæc enim philosophiæ & facta & munera propria sunt: ob eáque initio imperiis adscita est, nec inutilis est habita: non vt Silanionis opus exequatur, in quo pridem mercede conducti homines operarij, ac publici, suam Græcis operam nauabant.

Verum vis nosse quid tandem philosophia conferat? Hæc viuam ac spirantem legem esse principem dicit, legem, inquam, velut cælitus in tempore delapsam, de eo quod omni æuo bonum atque commodum sit; ac quandam naturæ illius deriuationem, & citimam terris prouidentiam; in illud vbique respicientem, & ad illius vbique imitationem numinis constitutum; verè Ioue genitum, verè ab Ioue nutritum, vt Homeri, verbis vtar; qui cum Deo cæteras habeat appellationes communes, hospitalem, supplicum curam gerentem, amicitiæ præsidem, fructuum largitorem, datorem bonorum, suppeditatorem iustitiæ, commodorum administratorem, dispensatorémque felicitatis. Eiusmodi à philosophis imperatoribus tributa penduntur, iis quidem qui nequaquam nomen istud ementiuntur. Nam caluos illos, & ærarios fabros, qui orbam dominam aggrederentur, minimè Plato humanæ felicitatis artifices iudicabat.

Quare quemadmodum ego dico, tibi quidem, Imperator, ob egregiam tuam in philosophiam voluntatem, merita præmia, ac monimenta laudis vicissim rependere, amplioris curæ & orationis est: quæcumque vero in præsentia, in hac celebritate ac lætitia obeunda serio dici possunt, vtrique vestrûm proponam. Hoc igitur est orationis veluti condimentum; atque huius temporis celebritas in eo posita, vt præsentis anni felix nuncupatio declaretur, quæ par beatum præscripsit, patris simul, ac filij, qui quidem paternæ purpuræ æqualis est: atque istum

A ἑλὼν φιλοσοφίαν. τιμηθεῖσα δὲ φιλοσοφία εἰς τοὐμφανὲς, ἀνταποδίδωσιν εἰς τοὐμφανὲς καὶ αὐτὴ τὰ χαριστήρια, λόγους ἱκανοὺς διαπέμψαι τὰ ἔργα τῷ χρόνῳ, καὶ προσθεῖναι μνήμην τοῖς ἐφημέροις αἰώνιον, καὶ συμβουλὴν ἐν καιρῷ, καὶ παρρησίαν. ταῦτα γὰρ ἴδια φιλοσοφίας, καὶ ἔργα, καὶ δῶρα· καὶ ἐπὶ τούτοις ἐξ ἀρχῆς, καὶ παρακέκληται ὑπὸ βασιλείας, καὶ ἀχρεῖος οὐκ ἐνομίσθη· οὐχ ἵνα τὸ Σιλανίωνος ἔργον μεταχειρίζη- B ται, ἐφ' ᾧ πάλαι μισθοῦ τοῖς Ἕλλησι διηκονοῦντο ἄνθρωποι βάναυσοι, καὶ δημόσιοι.

Ἀλλὰ βούλει γνῶναι τὴν παρὰ φιλοσοφίας συντέλειαν; νόμον ἔμψυχον εἶναί φησι τὸν βασιλέα, νόμον θεῖον ἄνωθεν ἥκοντα ἐν χρόνῳ τοῦ δι' αἰῶνος χρηστοῦ, ἀπόρροιαν ἐκείνης τῆς φύσεως, πρόνοιαν ἐγγυτέρω τῆς γῆς; ἁπανταχοῦ πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶντα, πανταχοῦ πρὸς τὴν μίμησιν τεταγμένον, ἀτεχνῶς διογενῆ, καὶ διοτρεφῆ, καθάπερ C Ὅμηρος λέγει, κοινωνοῦντα τῷ θεῷ καὶ τῶν λοιπῶν ἐπικλήσεων, ξένιον, ἱκέσιον, φίλιον, ἐπικάρπιον, ἐάων δοτῆρα, δικαιοσύνης χορηγὸν, ῥᾳστώνης ταμίαν, πρύτανιν εὐδαιμονίας. ταύτας εἰσφέρουσι τὰς εἰσφορὰς φιλόσοφοι βασιλεῦσιν, οἱ μὴ ψευδώνυμοι. τοὺς φαλακροὺς δὲ καὶ τοὺς χαλκέας, τοὺς ἐπιθεμένους τῇ δεσποίνῃ ὀρφανευθείσῃ, οὐκ ἐποίει Πλάτων δημιουργοὺς ἀνθρωπίνης μακαριότητος.

Ὥσπερ οὖν λέγω, τὸ μὲν ἀντεισενεγκεῖν D σοι βασιλεῦ τῆς εἰς φιλοσοφίαν εὐνοίας τὰ πρέποντα ἀναθήματα, πλείονος, καὶ φροντίδος καὶ λόγου· τὰ νῦν δὲ, ὁπόσα δυνατὸν καὶ σπουδάσαι πανηγυρίζοντας, ἄμφω * σοι συμπροθώμεθα. τὸ μὲν τοίνυν ἥδυσμα τοῦ λόγου, καὶ ἡ πανήγυρις, μακαρίαν ἀποφῆναι τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἔτους, ἣ τὴν ξυνωρίδα ἐπέγραψε τὴν εὐδαίμονα πατρός τε ἅμα, καὶ υἱέως, τῆς πατρῴας ἁλουργίδος ἡλικιώτου· καὶ δεῖξαι

ξαι τὴν πρόοδον ἡμῶν ταύτην σεμνοτέραν ὑφ' ὑμῶν γινομένην, ἢ συντελοῦσαν ὑμῖν εἰς σεμνότητα. ποιεῖτε γὰρ αὐτὴν βασιλείας ὁ μὲν ἆθλον, ὁ δὲ προοίμιον· κοινὸν δὲ ὑμῖν, καὶ τὸ ἆθλον τῆς ἐπὶ τὰ ἀμείνω προόδου. ἄμφω γὰρ οὐδὲν προσελπίσαντες, σὺ μὲν αὐτοκράτωρ ἐξ ἰδιώτου· ὁ δὲ ὕπατος, ἐφ' ἕτερον τῆς ὁρμῆς γεγενημένης. ὃ καὶ ἄν τις μάλιστα ἀγασθείη τῆς σῆς προμηθείας, ὅτι τῷ ἐκ τῶν κατ' ἀνάγκην ἐκβάντι δυσκόλως πρὸς σεμνότητα ἀπεχρήσω.

Μέχρι δὴ τούτου κοινῇ προσέπων ὑμᾶς ὁ λόγος, τὸ ἐντεῦθεν ἤδη πρὸς σὲ βαδίζεται· συγχωρήσει δέ σοι πλεονεκτεῖν ὁ νεανίας, ὧν οὐχ ἧττον καὶ αὐτὸς μεταλήψεται. μικρὸν δὲ ἄνωθεν ἀναληπτέον, ὅτι σοι πατρῴας μὲν ἀρετῆς ἕνεκεν ὠφλισκάνετο καὶ πρὶν ἡ βασιλεία· τελευτήσαντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου τῶν προαρξάντων, ἀπολαβεῖν μελλήσας τὸ χρέος, ἵνα μὴ δοκοίης ἐπιτίθεσθαι τῷ λειπομένῳ τῆς Κωνσταντίνου διαδοχῆς, εἰς τὸν πρέποντα καιρὸν ἐφυλάχθης, ὥστε κομίσασθαι τὸ πατρῷον ὄφλημα, μηδενὸς ἀδικουμένου. Ἀλεξάνδρου μὲν γὰρ μεταλλάξαντος ἐν Βαβυλῶνι, Μακεδόνες οὐχ εὗρον τὸν κληρονόμον, ἀλλὰ Πτολεμαίου τοῦ Λάγου προὐτίμησαν τὸν ἀνόητον Ἀρριδαῖον, ὥσπερ χρήματα διαλύοντες ὑπὲρ ἀδελφοῦ τεθνηκότος τῷ περιόντι, ἀλλ' οὐ βασιλείαν διδόντες, ἧς μόνος διάδοχός ἐστιν, ὁ σώζειν αὐτὴν ἐπιστάμενος. οἱ δὲ ἡμέτεροι ψηφοφόροι, καὶ στρατιῶται, τῆς τοῦ σώματος ἀγχιστείας τὴν τῆς ψυχῆς προεξήτασαν, καὶ ἀπέφηναν κληρονόμον τῆς ἁλουργίδος, τὸν κληρονόμον τῆς ἀρετῆς· καὶ ταῦτα οὐκ ἐν σχολῇ, οὐκ ἐν εἰρήνῃ, οὔτε ἐνδιδόντος τοῦ καιροῦ θεραπείας, καὶ παραγγελίας, καὶ δεκασμούς· ἀλλ' ὡς ἐν ἀκμῇ τοῦ Ἐνυοῦς, ἐν τοῖς ξίφεσιν, ἐν τοῖς δόρασι φέροντες τὰς ψήφους, ἀπαράκλητον γνώμην, ἀκατασκεύαστον χειροτονίαν, ἣν ὁ καιρὸς ἐψηφίζετο, πρὸς ἣν ἡ χρεία ἐχειραγώγει. καὶ τό γε ἔτι θαυμασιώτερον, ἐν ἐκκλησίᾳ ὑπερορίῳ, ἔξω τῆς Ῥωμαίων γῆς, ὑπὲρ τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς.

Καί σοι μόνῳ περίεστι, τῷ κεκτῆσθαι τὴν βασιλείαν, ἢ κριταὶ, ἢ

Themistius.

A honorem indicabit plus à vobis accipere, quàm conferre splendoris ac gloriæ. Hunc enim, vestrum alter imperij præmium, alter primordium facit. Sed vtrisque ad ampliora progressio commune quoddam præmium obtigit. Cum enim neuter simile quicquam antea sperasset: tu ex priuato imperator, hic consul est factus, cum in alterum prius facta esset animorum propensio. In quo sanè tua imprimis admirabilis prouidentia est, quòd eo ad amplitudinem ac dignitatem vsus es, quod ex necessitate difficile ac molestum acciderat.

B Hucusque vos communiter nostra compellauit oratio: deinceps ad te, Imperator, progredietur. Facilè autem in eo superiorem te esse patietur puer, cuius non minus ipse particeps est futurus. Sed paulo altiùs dicendi initium repetendum. Iampridem ergo paternæ virtutis nomine debitum tibi imperium fuerat: sed postquam eorum qui ante imperium gesserant, natu maximus vita functus est, debitum istud recipere cunctatus, ne imminere ei studereris, qui è Constantini stirpe postremus supererat, ad id temporis reseruatus es, vt citra cuiusquam iniuriam paternum debitum reciperes. Nam Alexandro C apud Babylonem defuncto, Macedones successorem nullum idoneum repererunt: sed Ptolemæo Lagi filio Aridæum stolidum prætulerunt, tanquam pecunias, mortui fratris loco, superstiti persoluerent, non imperium conferrent: cuius heres ille vnicus est, qui illud conseruare ac tueri nouerit. Nostri vero illi suffragatores, & milites, affinitati corporis animi cognationem anteposuerunt: atque heredem virtutis, heredem etiam purpuræ constituerunt. Hæc non in otio, non in pace, non eo denique tempore gesta sunt, quod ambitus prensationem, aut decu- D riationem vllam admitteret: sed velut in ipso feruore Martis, inter gladios atque hastas suffragia perlata sunt: hoc est, non precibus extorta sententia, nec per fraudem comparata creatio, quam tempus ipsum scisceret, ad quam necessitas ipsa perduceret: quodque in ea re admirabilius est, in concione vltra limites habita, extra Romanam ditionem, pro Romanorum imperio.

Vnde tibi istud vni concessum est, vt collati in te imperij, vel iudices, vel

testes, mortales omnes possis producere: iudices nimirum, amicos; testes vero, ipsosmet hostes. Non minus enim te à Persis, quàm à Romanis imperatorem factum perspicuè illi declararunt, cùm simul ac renunciatum te intellexerunt, arma proiecerunt. Ita vt eos postmodum metuerent, contra quos audaces antea atque insolentes extiterant. Sic & Thebanum olim Epaminondam ferunt, cum inter alios milites in ordine esset sub aliis Bœotorum ducibus, atque à Thessalis vrgeri exercitus cœpisset, media ex acie Bœotorum imperatorem esse factum: statimque hostes in fugam conuersos, cum eundem, quem militem antea non timuissent, imperatorem perhorrescerent. Te vero non Thebani, ac Thessali, illi vltro crearunt, hi inuiti comprobarunt; sed in vnum coactus Occidens vniuersus, atque Oriens: quemadmodum æquum illum erat, qui toti terrarum orbi esset imperaturus, nullam eius partem suffragij expertem habere. Igitur cum hastatus in expeditionem profectus esses, imperator reuerteris, non ex equi hinnitu, velut Darius; nec postquam galea libasses, quemadmodum Psammitichus; nec iracundæ mulieris opera ad imperium euectus: sed vel inimicissimis generibus eadem decernentibus, eadem statuentibus,

Hi pugnam inter se dira pro lite cientes,
Iidem illi subito discedunt fœdere iuncti.

Non balteum ense permutantes, sed eiusdem terræ cespites ad extruendum tribunal miscentes: & occasionem belli in concordiæ ac societatis initium trahentes.

Tu vero cum necessitate compulsus, sine cruore, integrum statim imperium accepisses: meliùs conseruasti, quàm qui generis successione illud erant antea consecuti. Causa autem hæc erat, quod neminem infensum tibi arbitrarere, nec tanquam digniorem metueres. atque ita ex duabus Platonis sententiis, alteram confirmasti: tunc scilicet pacata ac tranquilla imperia fore, cum iis mandarentur, qui ad id idonei maximè essent, & minimè tamen concupiscerent. Postquam enim non ita primo ex ordine ad summum atque amplissimum prouectus es, non te aut

A μάρτυρας παραστήσασθαι πάντας ἀνθρώπους· κριτὰς μὲν, τοὺς φίλους· μάρτυρας δὲ, τοὺς πολεμίους. ὅτι γὰρ οὐχ ἧττόν σε Πέρσαι ἐχειροτόνουν Ῥωμαίων, ἔδειξαν, τὰ ὅπλα ῥίψαντες ἐπειδὴ τῆς ἀναρρήσεως ἤσθοντο, καὶ τοὺς αὐτοὺς πρὸ τοῦ μὲν θαρροῦντες, ὀλίγῳ δὲ ὕστερον εὐλαβούμενοι. οὕτω φασὶ καὶ τὸν Θηβαῖον Ἐπαμινώνδαν στρατεύεσθαι μὲν ἐν τοῖς ἄλλοις ὁπλίταις, ἑτέρων βοιωταρχούντων· πιεζομένης δὲ τῆς φάλαγγος ὑπὸ Θετταλῶν, ἐκ μέσης τῆς παρατάξεως βοιωτάρχην ἀναδειχθῆναι, καὶ οἴχεσθαι φυγῇ παραχρῆμα τοὺς πολεμίους, δείσαντας στρατηγὸν, ὃν στρατιώτην οὐκ ἐδεδίεσαν. σὲ δὲ οὐ Θηβαῖοι, καὶ Θετταλοὶ, οἱ μὲν ἑκόντες ἐχειροτόνησαν, οἱ δὲ ἄκοντες ἐπεψηφίσαντο, ἀλλὰ συνελθοῦσα ἥτε ἑσπέρα, καὶ ἡ ἑῴα· ὥσπερ εἰκὸς ἦν τὸν μέλλοντα ἁπάσης ἄρξειν τῆς γῆς, μηδὲ ὁποιουοῦν αὐτῆς μέρος ἐᾶν ἄμοιρον τῆς ψήφου. καὶ ἐξεστράτευσας μὲν αἰχμοφόρος, ἐπανήκεις δὲ αὐτοκράτωρ, οὐχ ἵππου χρεμετίσαντος, ὥσπερ Δαρεῖος· οὐδὲ κυνῇ σπείσας, ὥσπερ Ψαμμίτιχος· οὐδὲ γυναικός σε διὰ ζήλου προβαλλομένης εἰς τὴν ἀρχήν· ἀλλὰ τῶν δυσμενεστάτων γενῶν τὰ αὐτὰ κρινόντων, καὶ τὰ αὐτὰ γινωσκόντων,

Οἱ μὲν ἐμαρνάσθην ἔριδος πέρι θυμοβόροιο,
Οἱ δ' αὖτ' ἐν φιλότητι διέτμαγεν ἀρθμηθέντες,

οὐ ζωστῆρα ξίφους ἀνταλλαξάμενοι, ἀλλὰ ταύτην τὴν γῆν ἀναμίξαντες· καὶ τὴν ὑπόθεσιν τοῦ πολέμου, συμμαχίας ἀρχὴν ποιησάμενοι.

Δεξάμενος δὲ ὑπὸ ἀνάγκης ὁλόκληρον εὐθὺς τὴν ἀρχὴν ἀναίμακτον, ἐτήρησας μᾶλλον τῶν ἐκ γένους παραλαβόντων. αἴτιον δὲ, ὅτι μήτε δύσνουν τινὰ ὑπελήφεις, μήτε ἐδεδίεις ὡς ἀξιώτερον· καὶ δυεῖν ἀποφάσεων Πλάτωνος σὺ τὴν ἑτέραν ἐβεβαιώσω, τότε ἀστασιάστους ἔσεσθαι τὰς ἀρχὰς, ὅταν ἄρχωσιν οἱ πρέποντες μὲν πρὸς ἀρχὴν, ἥκιστα δὲ προθυμούμενοι. μεταστὰς γὰρ ἐκ τάξεως οὐ λίαν πρώτης εἰς τὴν ἁπασῶν ὑψηλοτάτην, οὔτε ἐξε-

λάθου τῶν ὁμοτίμων, οὔτε ἐβάσκηνας τοῖς τηνικαῦτα προτεταγμένοις, οὔτε ὑπερεῖδες τῶν καὶ πρότερον ἀπολελειμμένων· ἀλλ' ὑπερβὰς τῇ τύχῃ τοσοῦτον ἅπαντας, ἐμμεμένηκας τῇ πρὸς ἅπαντας προαιρέσει, ὥσπερ ἀκριβῶς ἐγνωκὼς ὅτι τὴν βασιλείαν ἀρετῆς ὑπεροχὴν νομιστέον, οὐκ εὐτυχίας. καὶ τὸν Ὑστάσπου Δαρεῖον μικρὸν ἀπέφηνας εἰς μεγαλοπρέπειαν ἀμοιβῆς.

Αἰσθόμενος δὲ ὅτι τῷ βασιλεῖ κρηπὶς ἀσφαλείας ἡ τῶν συνόντων δικαιοσύνη· τοὺς ἁπανταχόθεν ἀρίστους, τοὺς μὲν ἐπανήγαγες, τοὺς δὲ προσείλου, τοὺς δὲ ἀπήλλαξας. καὶ δορυφορεῖ σοι νῦν τὰ βασίλεια, Νέστορος μὲν εὐβουλία, Διομήδους δὲ ἐλευθερία, καὶ ὁ τοῦ Κύρου Χρυσάντας, καὶ ὁ τοῦ Ξέρξου Ἀρτάβαζος.

Εἶτά σοι προοίμιον γέγονε τῆς τῶν ἀνθρώπων ἐπιμελείας ἡ περὶ τὸ θεῖον νομοθεσία. καὶ δῆτα ἐμβέβηκεν ὁ λόγος εἰς ἣν πάλαι ὡρμήμην ἀρχήν. μόνος γάρ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἀγνοεῖς ὅτι μὴ πάντα ἔνεστι τῷ βασιλεῖ βιάσασθαι τοὺς ὑπηκόους, ἀλλ' ἔστιν ἃ τὴν ἀνάγκην ἐκπέφευγε, καὶ ἀπειλῆς ἐστι κρείττω, καὶ ἐπιτάγματος· ὥσπερ ἥ τε ἄλλη ξύμπασα ἀρετή, καὶ μάλιστα ἡ περὶ τὸ θεῖον εὐλάβεια· καὶ ὅτι χρὴ προηγεῖσθαι τῶν ἀγαθῶν τούτων ὅτῳ μέλλει μὴ πεπλασμένως ὑπάρξειν, ἀβίαστον τὴν ὁρμὴν τῆς ψυχῆς, καὶ αὐτοκράτορα, καὶ ἑκούσιον· πάνυ σοφῶς κατανοήσας. εἰ γὰρ οὐδέ σοι, βασιλεῦ, δυνατόν, κατὰ διάγραμμα εὔνουν εἶναι τὸν μὴ τοῦτ' ἔνδοθεν προαιρούμενον· πόσῳ μᾶλλον εὐσεβῆ καὶ θεοφιλῆ, γράμματα ἀνθρώπινα δεδιότας, καὶ ἐπικήρους ἀνάγκας, καὶ ἀσθενῆ μορμολύκεια, ἃ πολλάκις μὲν ἤνεγκεν ὁ χρόνος, πολλάκις δὲ καὶ ἀπήνεγκεν; εἶτα ἐλεγχόμεθα πάνυ γελοίως, ἁλουργίδας, οὐ θεὸν θεραπεύοντες, καὶ ῥᾷον Εὐρίπου μεταβαλλόμενοι τὰς ἀγιστείας. καὶ πάλαι μὲν εἷς Θηραμένης, νῦν δὲ ἅπαντες κόθορνοι· μικροῦ δεῖν χθὲς ἐν τοῖς δέκα, σήμερον

A æqualium tuorum obliuio cepit; aut liuor erga eos, qui tum honore præcesserant; aut eos postremò, qui dignitate iam essent inferiores, aspernatus es: sed quamuis tantopere fortuna antecelleres omnibus, in eodem erga omnes animo ac voluntate perstitisti: vtpote præclarè istud intelligens, non felicitatis eminentiam imperium esse, sed virtutis. Ac Darium illum Hystaspis filium, parum in compensando magnificum fuisse declarasti.

Cum autem animaduertisses, domesticorum atque comitum iustitiam vnicum esse principi fundamentum securitatis: B eos omnes, qui vbique terrarum erant optimi, partim reuocasti, partim adsciuisti, partim liberasti. Nunc itaque palatium tuum stipatorum instar ac satellitum custodit, hinc Nestoris in consiliis dandis prudentia, inde Diomedis libertas, hinc Chrysantas ille Cyri, inde Artabazus Xerxis.

Tum deinde tuæ erga homines curæ ac sollicitudinis initium à constituenda religione fecisti. Atque opportunè sanè ad illud dicendi exordium, quod iamdudum agitabam, nostra se conuertit oratio. Solus enim, vt apparet, non ignoras, non in omnibus posse C subditos à principibus cogi, sed esse nonnulla quæ vim omnem ac necessitatem effugiant, minisque omnibus sint ac mandatis superiora: quemadmodum & cæteræ virtutes omnes, & erga Deum maximè pietas, atque religio. Porrò in eiusmodi bonis, vt ne ea ficte cuipiam simulatéque suppetant, liberam animi propensionem, suíque iuris, ac voluntariam, principem habere locum oportere. Rectè id quidem, ac sapienter prorsus animaduertens. Nam sineque id edicto tuo, Imperator, facere potes, is vt beneuolus in te sit, cui non in animo istud collibuerit: quanto magis pios efficere ac religiosos illos non D potes, qui hominum decreta reformident, breuem ac minimè diuturnam necessitatem, atque inbecillum terrorem, quem & sæpius tempora tulerunt, & sæpius abstulerunt? Hinc est quod ridiculè omnino non Deum colere, sed purpuram conuincimur, & in mutanda religione Euripo instabiliores sumus. Et olim quidem vnus Theramenes erat, nunc cothurni omnes sunt: heri tantùm non inter decem, hodie

A inter quinquaginta numerati; iidem ad aras, ad victimas, ad simulacra, atque mensas. Non ita, diuinissime Imperator, fecisti: sed cum in cæteris imperator & esses, & perpetuò sis futurus: quod ad religionem, cultúmque numinis pertineret, in cuiuslibet esse arbitrio tua lege constituisti. Hac & in parte Deum imitatus, qui cum naturalem quandam ad religionem propensionem communem omnium hominum fecisset: rationem tamen modúmque colendi numinis in vniuscuiusque voluntate ac libertate sitam voluit. Quisquis vero vim ac necessitatem infert, B is concessam à Deo potestatem eripit. Propterea Cheopis & Cambysis leges vix cum illorum, qui constituerant, vitæ tempore adæquatæ sunt: Dei autem, vt & tua, sanctio immobilis ac sempiterna manet: vti vniuscuiusque animo liberè permittatur, quodcumque iudicauerit iter pietatis arripere. Hanc ipsam vero legem neque opum ac facultatum ereptio, neque cruces, neque ignis vnquam perrumpere potuerunt. Verùm corpus quidem, si ita contigerit, abduces, atque interficies: animus autem liberam vna cum lege mentem circumferens auolabit, quamuis extortum ab lingua fortassis ali- C quid fuerit.

At ego te etiam, Imperator, confido, diuinæ istius legis rationem intelgentem, hunc in modum illius vestigia esse consecutum: nimirum hominem esse ita comparatum, vt quæ contentione quadam, ac certandi studio perficiat, in ea gerenda vehementius incumbat; quæ vero citra contentionem agat, ea lentius ac remissius capessat. Sic ipsa æmulorum atque aduersariorum inopia oscitantes nos atque inertes facit. Facilè enim semper animus ad laborem, concertationis studio prouocatur. Ob id egregiam illam D pietatis contentionem non excludis: non illum ardoris erga diuinum cultum, ac pietatis stimulum retundis, mutuum inuicem certamen, ac studium. Quemadmodum autem sub eodem certaminum moderatore feruntur quidem cursores omnes, nec eodem omnes curriculo, sed hac isti, alia illi parte; ita tamen vt vbique, qui vincitur, nullum præmium reportet: sic vnum tu maximum ac verum certami-

A δὲ ἐν τοῖς πεντήκοντα· οἱ αὐτοὶ πρὸς βωμοῖς, πρὸς ἱερείοις, πρὸς ἀγάλμασι, πρὸς τραπέζαις. ἀλλ' οὐ σύ γε, ὦ θειοτάτε βασιλεῦ· ἀλλὰ τά τε ἄλλα αὐτοκράτωρ ὤν τε, καὶ εἰς τέλος ἐσόμενος, τὸ τῆς ἁγιστείας μέρος ἀπόλυτος εἶναι νομοθετεῖς· καὶ τοῦτο ζηλοῖς τὸν θεόν, ὃς τὸ μὲν ἔχειν πρὸς εὐσέβειαν ἐπιτηδείως, τῆς φύσεως κοινὸν ἐποίησε τῆς ἀνθρωπίνης· τὸν τρόπον δὲ τῆς θεραπείας ἐξῆψε τῆς ἐν ἑκάστῳ βουλήσεως. ὁ δὲ προσάγων ἀνάγκην, ἀφαιρεῖται τὴν ἐξουσίαν, ἣν B ὁ Θεὸς συνεχώρησε. καὶ διὰ τοῦτο οἱ μὲν Χέοπος νόμοι, καὶ οἱ Καμβύσου, μόγις τοῖς θεμένοις αὐτοὺς συνδιήρκεσαν· ὁ δὲ τοῦ θεοῦ καὶ ὁ σὸς νόμος ἀκίνητος μένει τὸν πάντα αἰῶνα, ἀπολελύσθαι τὴν ἑκάστου ψυχὴν πρὸς ἣν οἴεται ὁδὸν εὐσεβείας. καὶ τοῦτον οὐ χρημάτων ἀφαίρεσις, οὐ σκόλοπες, οὐ πῦρ κατὰ τὸν νόμον πώποτε ἐβιάσαντο· ἀλλὰ τὸ μὲν σῶμα ἄξεις, καὶ ἀποκτενεῖς, ἂν οὕτω τύχῃ· ψυχὴ δὲ οἰχήσεται, ἐλευθέραν μέντοι τοῦ νόμου συμπεριφέρουσα τὴν γνώμην, εἰ C καὶ τὴν γλῶτταν ἐκβιασθείη.

Ἐγὼ δέ σε, ὦ βασιλεῦ, πέποιθα, καὶ τὴν αἰτίαν καταμαθόντα τῆς θείας ταύτης νομοθεσίας, οὕτως αὐτῇ κατ' ἴχνος ἀκολουθῆσαι· ὅτι πέφυκεν ἄνθρωπος, ὅσα * δὲ καὶ πρὸς ἅμιλλαν διαπράξεται, συντονώτερον ἀπεργάζεσθαι, ὅσα δὲ ἄνευ φιλονεικίας, ταῦτα ῥαδιουργεῖν· καὶ χάσμης ἐμπίπλησιν ἡμᾶς καὶ ἀργίας, τὸ παντάπασιν ἀνανταγώνιστον. ἐρεθίζεται γὰρ ἀεὶ ῥαδίως ὑπὸ τοῦ φιλονείκου πρὸς τὸ φιλόπονον ἡ ψυχή. διὰ D τοῦτο οὐκ ἀποκλείεις τὴν ἀγαθὴν ἔριν τῆς εὐσεβείας· καὶ διὰ τοῦτο οὐκ ἀμβλύνεις τὸ κέντρον τῆς περὶ τὸ θεῖον σπουδῆς, τὴν πρὸς ἀλλήλους ἅμιλλαν, καὶ φιλοτιμίαν. ὥσπερ γὰρ * ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀθλοθέτην ἵενται μὲν ἅπαντες οἱ σταδιεῖς, οὐ μὴν ἅπαντες τὸν αὐτὸν δρόμον, ἀλλ' οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ ἔνθεν, ἀπαντῇ γὰρ ἀγέραστος ὁ ἡττώμενος· οὕτως ἕνα μὲν ὑπολαμβάνεις τὸν μέγαν, καὶ ἀληθινὸν ἀγωνοθέ-

τὴν, ὁδὸν δὲ ἐπ' αὐτὸν οὐ μίαν φέρειν, A ἀλλὰ τὴν μὲν, δυσπορωτέραν, τὴν δὲ, εὐθυτέραν· καὶ τὴν μὲν, τραχεῖαν, τὴν δὲ, ὁμαλήν· συντετάσθαι δὲ ὅμως ἁπάσας πρὸς τὴν μίαν ἐκείνην καταγωγήν, καὶ τὴν ἅμιλλαν ἡμῖν καὶ προθυμίαν οὐκ ἄλλοθεν ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ τὴν αὐτὴν πάντας βαδίζειν. εἰ δὲ μίαν μὲν ἀτραπὸν ἐάσεις, ἀποικοδομήσεις δὲ τὰς λοιπάς· ἐμφράξεις τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ ἀγωνίσματος. αὕτη παλαιὰ φύσις ἀνθρώπων, καὶ τὸ,

Ἄλλος δ' ἄλλῳ ἔρεξε θεῶν,

Ὁμήρου παλαιότερον ἔπος. μήποτε γὰρ B οὐκ ἀρεστὸν τῷ Θεῷ ταύτην ἐν ἀνθρώποις γίνεσθαι ποτὲ τὴν συμφωνίαν. φύσις δὲ, καθ' Ἡράκλειτον, κρύπτεσθαι φιλεῖ, καὶ πρὸ τῆς φύσεως, ὁ τῆς φύσεως δημιουργός· ὃν διὰ τοῦτο μάλιστα σεβόμεθα, καὶ τεθήπαμεν, ὅτι μὴ πρόχειρος ἡ γνῶσις αὐτοῦ, μηδὲ ἐπιπολῆς, καὶ ἐρριμμένη, μήτε ἀνιδρωτὶ λαβέσθαι αὐτῆς οἷόν τε, καὶ τῇ ἑτέρᾳ. τοῦτον ἐγὼ τὸν νόμον οὐ φαυλότερον ποιοῦμαι τῆς Περσῶν φιλίας· δι' ἐκείνην τοῖς βαρβάροις οὐ πολεμήσομεν, διὰ τὸν νόμον πρὸς ἑαυτοὺς ἀστασίαστοι βιωσόμεθα. χείρους Περσῶν ἀλλήλοις ἦμεν, χαλεπώ- C τεραι ἦσαν τῶν ἐπιδρομῶν αἱ γραφαί, ἐξ ἑκατέρας θρησκείας παρὰ τῆς πόλεως, ὦ θεοφιλέστατε αὐτοκράτωρ, ὑπετείνατό σοι παραδείγματα ἐναργῆ ὁ παρελθὼν χρόνος. ἔα μένειν τὴν τρυτάνην ἐφ' ἑαυτῆς, μὴ καθελκύσῃς ἐπὶ θάτερα τὴν ῥοπήν· ἀπανταχόθεν φοιτᾶν εἰς τὸν οὐρανὸν τὰς ὑπὲρ τῶν σκήπτρων τῶν σῶν ἱκεσίας.

Οὐδὲ ἡ σή, βασιλεῦ, στρατιὰ συντέτακται πᾶσα ἐκ μιᾶς ἰδέας, καὶ τῆς αὐτῆς· ἀλλ' οἱ μὲν ὁπλιτεύουσιν, οἱ δὲ ἱππεύουσιν, οἱ δὲ ὁπλίζονται, οἱ δὲ σφενδονῶσι. καὶ οἱ μὲν D περὶ τὸ σῶμα τὸ σὸν εἰσὶ τεταγμένοι, οἱ δὲ ἐγγύς, οἱ δὲ καὶ ἄποθεν λίαν· τοῖς δὲ ἀγαπητόν, εἰ γνωρίζοιντο τοῖς δορυφόροις· οἱ δὲ καὶ τοῦτο ἀδυνατοῦσιν· εἰς σὲ δὲ ὅμως πάντες ἀνήρτηνται καὶ τὴν γνώμην, οὐχ οἱ στρατευόμενοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ σύμπαντες ἄνθρωποι, καὶ οἱ δίχα τῶν ὅπλων ὑπήκοοι, οἱ γεωργοῦντες, οἱ ῥη-

num præsidem esse arbitraris; ad eum tamen non vna tantum via perueniri, sed aliam difficiliorem, aliam rectiorem; asperam aliam, aliam æquabilem, ac planam esse: cæterum omnes ad idem illud diuersorium pertinere, nec aliunde certamen hoc nobis, ac concitationem oriri, quàm quòd non eadem omnes via progrediantur. Quòd si vna dumtaxat relicta, cæteras obstruxeris: certaminis campum ac spatium obsepies. Vetus hæc hominum natura est: & hoc dictum,

Sacra alius Diuorum alij facit,

Homero antiquius est. Ac nescio an minimè Deo gratum sit, istiusmodi inter homines consensum reperiri. Natura quippe, ait Heraclitus, occultari amat; & ante naturam, naturæ autor atque artifex Deus: quem ob id vnum maximè veneramur, atque obstupescimus, quòd non procliuis sit illius cognitio, nec in superficie posita, aut ante pedes abiecta, nec aut sine sudore, aut altera tantum manu apprehendere possimus. Hanc ego legem non minoris esse momenti duco, quam fœdus cum Persis initum. Nam per illud obtinemus quidem, vt cum barbaris ne belligeremus; per hanc verò legem, vt nulla inuicem dissensione, ac tumultu viuamus. Persis ipsis antea mutuò nobis infestiores eramus: quorum excursionibus molestiores quæ vtraque ex secta, & ab ipsa ciuitate accidebant, accusationes erant. Tibi, ô charissime Deo Imperator, anteactum tempus perspicua huius rei exempla suppeditat. Sine ipsa in se suspensa trutina permaneat. Noli alteram in partem momentum illius deprimere. Patere vndecumque ad cælum pro imperio tuo vota precésque pertingere.

Neque tibi exercitus, Imperator, vllus ex vna eadémque hominum specie conflatur: sed alij grauioris armaturæ sunt, equites alij, alij funditores: ac nonnulli ad tutelam corporis tui, ac præsidium dispositi sunt, alij iis ipsis proximi, alij longissimè remoti, alij vero vel hoc ipso contenti sunt, si à stipatoribus tuis cognoscantur: alij denique ne hoc quidem assequuntur. Nihilominus tamen à te omnes animo ac voluntate pendent, non milites modo, verum etiam cæteri omnes homines, & inermes subditi, velut agricolæ, orato-

res, qui orationibus aures præbent, philosophi. Hac quoque varietate totius vniuersi autorem ac principem delectari puta: aliis institutis ac ritibus vti Syros, aliis Græcos, aliis Ægyptios cupit: nec Syros adeo ipsos iisdem omnes legibus censeri; adhuc enim bifariam illorum instituti ratio distribuitur. Nullus enim eadem cum vicino suo penitus sentit, sed aliud vni, aliud alteri videtur. Quid nos igitur, quæ fieri nullo modo possunt, violenter efficimus?

Atque cùm cæteros omnes diuinum Imperatorem nostrum amare de ea lege plurimum oporteat: tum eos potissimum, quibus non modo libertatem tribuit, sed & iura ipsorum explicat, nihilo sanè Empedocle deterius: non veterem illum Empedoclem intelligo. Rectè enim illud nouit, vnicuique humanorum bonorum fraudem ac fallaciam in propinquo esse positam: ita vt & magnificentiæ personam præstigiæ, & impostura pietatis assumant. Propterea cum alias promoueat, alias tamen prohibet; & cum templa patefaciat, incantationum ac præstigiarum sacraria intercludit; ac legitimis sacrificiis permissis, veneficiis licentiam nullam facit: prorsus eadem cum Aristonis filio Platone constituens, cuius vobis ego verba ipsa proferrem, nisi prolixiora ea essent, quàm temporis ratio pateretur.

Verum ad ipsam denuò celebritatem redeundum est: quam cum omnium quæ vnquam extiterunt præstantissimam iudicem, nonnihil tamen ei succenseo: quòd nondum egregia mecum ciuitas, eorum quæ hîc aguntur, spectaculo fruitur. Nunc vtique, ô eximia ciuitas, mœrens tristisque sacrificia peragis; & solemnes ludos ac choreas, dolens interim, instituis; ac spe futurorum exultans, mora ipsa atque cunctatione amplius cruciaris. Quod si expositum in litus amatorem tuum cerneres, & domi vestigia imprimentem, quas non lætitiæ atque hilaritatis voces emitteres? Etenim post Constantini filium, post eiusdem ex fratre nepotem, illum ipsum magnum Constantinum recipis.

Tales quippe pedes habuit quondam ille, manusque,
Atque oculorum acies.

A τορεύοντες, οἱ ῥητορευόμενοι, οἱ φιλοσοφοῦντες. ταύτῃ νόμιζε γάνυσθαι τῇ ποικιλίᾳ, καὶ τὸν τοῦ παντὸς ἀρχηγέτην· ἄλλως Σύρους ἐθέλει πολιτεύεσθαι, ἄλλως Ἕλληνας, ἄλλως Αἰγυπτίους· καὶ οὐδὲ αὐτοὺς Σύρους ὁμοίως· ἀλλ᾽ ἤδη κατακεκερμάτισται εἰς μικρά. εἷς γὰρ οὐδεὶς τῷ πέλας τὰ αὐτὰ ὑπείληφεν ἀκριβῶς, ἀλλ᾽ ὁ μὲν τοδί, ὁ δὲ τοδί. τί οὖν βιαζόμεθα τὰ ἀμήχανα;

Ἀγάσθαι μὲν οὖν καὶ τοὺς ἄλλους τοῦ νόμου προσήκει τὸν θειότατον αὐτοκράτορα· B μάλιστα δὲ οἷς οὐκ ἐφίησι μόνον τὴν ἐλευθερίαν, ἀλλὰ καὶ τοὺς θεσμοὺς ἐξηγεῖται οὐ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέους· οὐ μὰ Δία ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ. οἶδε γὰρ ἀκριβῶς ὅτι τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ἑκάστῳ, ἀπάτη καὶ φενακισμὸς παραπέπηγε, καὶ ὑποδύεται μεγαλοπρέπειαν μαγγανεία, καὶ εὐσέβειαν ἀγυρτεία· καὶ διὰ τοῦτο τὰς μὲν προάγει, τὰς δὲ κωλύει· καὶ ἱερὰ ἀνοίγων, ἀποκλείει μαγγανευτήρια· καὶ θυσίας ἐννόμους ἀφιείς, οὐ δίδωσιν ἄδειαν τοῖς γοητεύουσιν· ἄντικρυς τὰ αὐτὰ νομοθετῶν C Πλάτωνι τῷ Ἀρίστωνος· καὶ εἶπον ἂν τὰ ῥήματα ὑμῖν, εἰ μὴ τοῦ καιροῦ μακρότερα ἦν.

Ἀλλ᾽ ἐπανιτέον αὖθις εἰς τὴν πανήγυριν, ἣν ἁπασῶν ἐγὼ πανηγύρεων τιμιωτάτην ποιούμενος, καὶ δυσχεραίνω τι πρὸς αὐτήν, ὅτι μὴ συναπολαύει μοι τέως ἡ καλλίπολις τῶν δρωμένων. ἤπου θύεις, ὦ γενναία, σκυθρωπάζουσα· καὶ πανηγυρίζεις καὶ χορεύεις ὀδυνωμένη· καὶ γεγηθυῖα πρὸς τὴν ἐλπίδα, πλέον πρὸς τὴν μέλλησιν ἀνιᾷ. εἰ δὲ ἀποβάντα ἴδοις τὸν D ἐραστήν, καὶ τὸ ἴχνος ἀπερείσαντα οἴκοι, ποίας οὐκ ἀφήσεις φωνάς; ποίας οὐκ ἐμπλήσεις τὸν αἰθέρα βοῆς; μετὰ τὸν υἱέα, μετὰ τὸν ἀδελφιδοῦν Κωνσταντῖνον * αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν πάνυ Κωνστάντιον ἀπείληφας.

Κείνου μὲν τοιοίδε πόδες, τοιαίδε τε χεῖρες,
Ὀφθαλμῶν τε βολαί.

οὐκ ἀφείλετο τῆς ταινίας, οὐκ ἐνήψατο κολοβὸν τὴν ἁλουργίδα· φυλάξει σοι τὸ αὐτὸ μέτρον καὶ τῆς εὐνοίας. Πέρσας δὲ καὶ Ἀθηναῖοι νικῶντες, ἐν ταῖς ναυσὶν ἐδᾳδούχησαν τὰ μυστήρια· καὶ βασιλεὺς μετὰ τὴν εἰρήνην, ἔξω τοῦ νεὼ τὰ προτέλεια μυήσας, εἰς τὰ ἀνάκτορα τὴν τελετὴν καταθήσεται. σπεύδωμεν, ὦ μακάριε, καὶ ἐγκονῶμεν. ὁρᾷς τῇ πόλει καὶ τὸν οὐρανὸν συμπροθυμούμενον, ἀνίησι τὰς νεφέλας, ἔαρ ὑποφαίνει πρὸ ὥρας. στέλλε μοι τέως τὸν ἑωσφόρον, τὸν ἐν ἀγκάλαις ὕπατον, τὸν ἐκ τοῦ μαστοῦ πατρῴζοντα ἤδη· ὡς θαρραλέος, ὡς ἀκατάπληκτος, ὡς ὅμοιος δημηγορήσοντι. Θεὸς δὲ ὁ μερίτην ποιήσας τῆς ἐπωνύμου ταύτης ἀρχῆς, μερίτην ἀποφήνειε καὶ τῆς ἁλουργίδος.

A Nihil de faſcia ac diademate detraxit: non mancam purpuram induit: ſeruabit eundem in te amoris ac beneuolentiæ modum. Cum Athenienſes olim de Perſis victoriam retuliſſent, in ipſis nauibus myſteria cum facibus celebrarunt. Hic Imperator ſecundùm pacem, poſtquam extra templum præludiis ſacrorum initiauerit, ſacra ipſa ac cæremonias in delubri adytis inſtituet. Age igitur, optime Imperator, quantum poſſumus iter acceleremus. Vides vt cælum ipſum pariter cum ciuitate geſtiens, laxatis nubibus, intempeſtiuè verni temporis ſuauitatem oſtendat? Sed in- B terim luciferum illum præmitte, conſulem dico eum, qui in vlnis adhuc geritur, qui iam tum ab vberibus dependens patriſſat. Quàm hîc audax! quàm interritus! quàm concionabundo ſimilis videtur! Deum Opt. Max. precor, vt qui eum participem magiſtratus illius fecerit, à quo anni nominantur, eundem & purpuræ aliquando atque imperij participem efficiat.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ, Φιλάδελφοι, ἢ περὶ φιλανθρωπίας.

ΛΟΓΟΣ ϛʹ.

C

THEMISTII Fratres amantes, ſeu, de humanitate.

ORATIO VI.

ΟΥΔΕΠΩΠΟΤΕ, ὦ βασιλεῖς, ἀναγκαίαν εἶναί μοι τὴν διάλεκτον τὴν κρατοῦσαν ὑπολαβὼν, ἀλλ' ἱκανὸν νομίσας τὴν πάτριον καὶ Ἑλληνικὴν ἀποχρώντως μεταχειρίζεσθαι· νῦν εἴπερ οἷόν τε ἦν, διαμειψαίμην ἂν τὴν γλῶτταν πρὸς τοὺς ἐκείνης τῆς λέξεως ἐπιστήμονας, ὥστε μὴ δι' ἀλλοτρίας ὑμῖν φωνῆς συγγενέσθαι. ὅμως δ' εἰ καὶ τοῦτο ἀμήχανον, ἀλλ' οὐκ ἐνιαυτοῦ μοι δεήσει πρὸς ἐμπειρίαν τῶν συνήθων ὑμῖν ῥημάτων, ὥσπερ πάλαι Θεμιστοκλεῖ τῷ Νεοκλέους. ὁ μὲν γὰρ οὐ χρηστὰ νοῶν, εἰκότως οὐδένα προσῃρεῖτο ἐξηγητὴν, ὑπὲρ ὧν ἔμελλε τῷ βασιλεῖ διαλέγεσθαι· ἐγὼ δὲ εὐξαίμην ἂν ἅπαντας ἀνθρώπους γενέσθαι διακόνους μοι, καὶ ἑρμηνέας τοῦ

QVVM nunquam antehac vel ſuſpicari in mentem venerit, Imperatores, fore vt lingua quæ paſſim nunc obtinet, aliquando opus haberem; abundéque ſufficere exiſtimauerim, ſi patriam meam, hoc eſt Græcam, quantum ſatis eſſet, excolerem: nunc tamen, ſi eius rei facultas detur, libenter eam cum illis qui iſtius gnari ſunt, D commutem, ne peregrino idiomate agere vobiſcum neceſſe ſit. Quanquam autem fieri hoc non poſſit: non tamen anno integro, vt olim Themiſtocli Neoclis filio, nobis opus erit ad conſuetorum vobis verborum notitiam comparandam. Cum enim minimè proba eſſent quæ is animo agitabat: merito apud regem verba facturus, nullum ſibi interpretem adſciſcendum ducebat. Ego contra, mortales vniuerſos futuræ huius orationis mihi adminiſtros atque

interpretes esse exoptem. Adeo re magis, quam verbis, eorum quæ à me dicentur, confisus aduenio. Et sanè vobis quoque tale iudicium de orationibus ferendum est, eorum præsertim qui philosophiam profitentur, vt non verba earum, sed sententiam imprimis perpendatis.

Ita enim se res habet. Iampridem, Imperatores Augusti, mutua imperium inter ac philosophiam beneuolentia, & cognatio quædam est: quippe quas ambas eundem ob vsum, hominibus scilicet curandis corrigendisque, Deus misit in terram: hanc quidem quæ bona sunt, edocentem; illam verò hæc ipsa bona suppeditantem. Hoc igitur ipsum probæ vestræ indolis vel primum indicium esse reor, cognationem hanc à vobis ignoratam nequaquam fuisse: neque idem vobis quod plerisque accidisse, qui propter spurios atque degeneres quosdam, etiam germanis talium rerum assertoribus sunt infesti. Sed non ita vos, inquam: neque æquum censetis, vt venefici cum medicis, sycophantæ cum oratoribus, aut perperam alia quapiam arte vtentes, cum illis qui probè ea vtuntur, comparentur. Quare nec à palatiis vestris philosophi pallium arcuistis; neque minori id apud vos in pretio, quàm aut ducum exercitus, aut satraparum dignitas.

Nec sanè Euripides, aut quisquis tandem auctor huius versus fuit,

Sapiunt Tyranni dum Sophos iungunt sibi,

satis solidè mihi sensisse videtur. Nunquam enim alioqui philosophiam tyrannidi amicam, neque res diuersissimas, virtutem inquam atque improbitatem, tanquam consentientes inuicem, posse consistere existimasset. Nam vt atra bile perciti, ac furiosi, medicos ipsos à se excludunt: ita nec tyrannis sapientiam admittit. Hinc Platonem Dionysius vendidit, hinc Musonium Nero proscripsit, & fratricida Apollonium Tyaneum carcere inclusit. Eorundem quippe erat, vt videtur, vt in fratres, ita & in philosophos impiè sæuire: vt contra rursum fraternam beneuolentiam ipsi philosophiæ propriam ac maximè venerabilem esse necessum est. Hoc igitur cùm male tragœdia protulit: tum peius istud præterea, dum

A μέλλοντος λόγου· οὕτω πέποιθα μᾶλλον τῇ διανοίᾳ τῶν ῥηθησομένων, ἢ τοῖς ὀνόμασι. πάντως δὲ καὶ ὑμῖν κριτέον τοὺς λόγους, οὐ τὰ ῥήματα ἐξετάζοντας, ἀλλὰ τὴν γνώμην· καὶ μάλιστά γε τῶν φιλοσοφεῖν προσποιουμένων.

Ἔχει γὰρ οὕτως. ἄνωθεν, ὦ βασιλεῖς, εὔνοια καὶ συγγένεια βασιλείᾳ πρὸς φιλοσοφίαν ἐστίν· καὶ ἐπὶ τὴν αὐτὴν χρείαν καταπέπεμφεν ὁ θεὸς ἀμφοτέρας εἰς τὴν γῆν, ἐπιμελεῖσθαι, καὶ ἐπανορθοῦσθαι τοὺς B ἀνθρώπους, τὴν μὲν διδάσκουσαν τὰ ἀγαθά, τὴν δὲ χορηγοῦσαν. τοῦτο τοίνυν αὐτὸ πρῶτον ποιοῦμαι τῆς φύσεως τῆς ὑμετέρας σημεῖον· ὅτι τὴν συγγένειαν ταύτην οὐκ ἠγνοήσατε, οὐδὲ πεπόνθατε ταὐτὸν τοῖς πολλοῖς, οἳ διὰ τοὺς νόθους τοῦ πράγματος, δυσχεραίνουσι καὶ τοὺς γνησίους. ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς· ἀλλ' οὐδὲν οἴεσθε προσήκειν τοῖς ἰατροῖς τοὺς φαρμακέας, οὐδὲ τοῖς ῥήτορσι τοὺς συκοφάντας, οὐδὲ ἄλλῃ τέχνῃ τοὺς ἃ μὴ πέφυκε τῇ τέχνῃ χρωμένους· καὶ C διὰ τοῦτο τῶν βασιλείων οὐκ ἀπεληλάκατε τὸ τριβώνιον· οὐδὲ ἧττον ἔντιμον παρ' ὑμῖν στρατηγίας, καὶ σατραπείας.

Εὐριπίδης μὲν γάρ, ἢ ὅστις δήποτέ ἐστιν ὁ ποιήσας,

Σοφοὶ τύραννοι τῶν σοφῶν συνουσίᾳ,

οὐκ ἦν, οἶμαι, πυκνῆς διανοίας. οὐ γὰρ ἄν ποτε εὔνουν ὑπέλαβε τυραννίδι φιλοσοφίαν, οὐδὲ τὰ ἀλλοτριώτατα ὁμοηθῆ ἀρετὴν ὑπάρχειν καὶ μοχθηρίαν. D ἀλλ' ὥσπερ οἱ λίαν μελαγχολῶντες ἀποκλείουσι τοὺς θεραπεύοντας· οὕτω σοφίαν τυραννὶς οὐ προσίεται. Πλάτωνα γοῦν ἐπίπρασκε Διονύσιος, καὶ Νέρων Μουσώνιον ἐξεκήρυττε, καὶ εἶργε τὸν ἐκ Τυάνων ὁ ἀδελφοκτόνος. τῶν γὰρ αὐτῶν ἦν, ὡς ἔοικε, καὶ εἰς ἀδελφοὺς δυσσεβεῖν, καὶ εἰς φιλοσόφους· ὥσπερ γε τοὔμπαλιν ἀναγκαῖον, οἰκείαν, καὶ ἔντιμον εἶναι φιλοσοφίᾳ φιλαδελφίαν. καὶ τοῦτο οὖν κακῶς ἡ τραγῳδία· καὶ πρός γε ἔτι κάκιον, ὅταν

θεὸν

A θεὸν λέγει τὴν τυραννίδα· καὶ γὰρ οὕτως εἰς ταὐτὸν πλημμέλημα περιίσταται. ὁ γὰρ θεὸς ὅτι περ ἀκρότατον σοφίας, μᾶλλον δὲ αὐτὴ σοφία, καὶ ἐξῆν τῷ Εὐριπίδῃ ἀναβλέψαντι εἰς τὸν οὐρανὸν καταμαθεῖν, καὶ διδαχθῆναι, ὅτι οὐ τυραννίδος ἐστὶ τὰ ἐκεῖ, ἀλλ' εὐδαίμονος βασιλείας εὐδαίμονα ἔργα, οὐ πρὸς ἐξουσίαν ἀόριστον χρωμένης τῇ τῆς δυνάμεως περιουσίᾳ· ἀλλὰ κατὰ τοὺς νόμους τῆς ἑαυτῆς διεξιούσης τὸν ἅπαντα αἰῶνα· οὓς αὐτὴ θεμένη πρὸς σωτηρίαν τῶν ὄντων, ἀκινήτους διαφυλάττει.

B Τάξις γὰρ οὐκ ἀσθενείας σημεῖον, ἀλλὰ φύσεως ἀτρέπτου, καὶ ἀκινήτου· καὶ ὅσον ἐκείνη τοῦ παντός ἐστιν ἐγγυτέρω, τοσοῦτο μάλιστα τῆς τάξεως ἀπολέλαυκεν· ἡ ταραχὴ δέ, καὶ ὁ κλόνος, καὶ ὁ κυδοιμός, ἐν σμικρῷ μορίῳ τοῦ ὄντος· ἀλλ' ὅσον διέλειψεν κατ' ἀσθένειαν, καὶ τῆς τοῦ εἶναι προσρήσεως ἐνδεέστερον. ταύτης τῆς πολιτείας εἰκών, οὐχ ἣν Μίνως ἐν Κρήτῃ κατεστήσατο, οὐδ' ἣν Λυκοῦργος ἐν Λακεδαίμονι, οὐδ' ἣν οἱ πάλαι Ῥωμαῖοι· ἀλλ' ἣν ὑμεῖς πολιτεύεσθον, ἣν ὑμεῖς ἐλάβετε ἐπινεύοντος τοῦ θεοῦ. C μὴ γὰρ οἴεσθε, ὦ γενναῖοι, τοὺς στρατιώτας κυρίους εἶναι τηλικαύτης χειροτονίας· ἀλλ' ἄνωθεν αὕτη κάτεισιν ἡ ψῆφος, ἄνωθεν ἡ ἀνάρρησις τελειοῦται (τοῦτο δέ φησιν Ὅμηρος· ἡ τοῦ Διὸς βουλὴ) τῆς τῶν ἀνθρώπων διακονίας. τοὐντεῦθεν οὖν ὑμέτερόν ἐστι δεῖξαι τῷ θεῷ τοὺς στρατιώτας διακονήσαντας. ὡς εἰ μὲν τῷ κράτει μόνῳ θαρσοίητε, δόξετε ἁπλῶς παρὰ τῶν ὅπλων εἰληφέναι τὴν δυναστείαν· εἰ δὲ τῷ κατ' ἀρετὴν ὑπερέχειν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ φανήσεσθε προβεβλημένοι. D τοῦτο γὰρ τῆς ἐκεῖθεν χειροτονίας σημεῖόν ἐστιν, οὐ χρυσοῦς ἀετός, οὐδὲ γράμματα πολυτίμητα, οὐδὲ φλήναφοι, ἀλλὰ γνώμη πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶσα, καὶ πρὸς τὸν ἐκείνου ζῆλον συντεταγμένη. ὥσπερ οὖν ὑμῖν οὐκ ἀνεκτὸς ὁ δίχα τῶν ὑμετέρων συμβόλων ἀρχὴν ἐπιχειρῶν, οὕτως οὐδὲ τῷ θεῷ προσφιλής, ὁ δίχα τοῦ θείου γνωρίσματος ἐναψάμενος τὴν ἁλουργίδα. ὥστε τοῦτ' ἂν εἴη τὸ γνώρισμα ἐπιδεικτέον. ἐπεὶ τά γε ἀνθρώπινα ἐφ' ὑμῶν, καὶ λίαν ἔξω τοῦ εἰωθότος. εἴτε γὰρ

tyrannidem, Deam esse asserit, atque ita intra eosdem culpæ terminos consistit. Quod enim sapientiæ culmen, seu potius ipsamet sapientia, sit Deus, Euripidi oculos in cælum sustollenti discere licebat, docerique, quæ illic geruntur, non tyranndis esse, sed felicis regni felicia effecta, potentiæ suæ copia non ad infinitam aliquam vim abutentis, sed iuxta leges suas sæculum vniuersum transmittentis. Quas quidem leges semel sibi positas ad conseruationem rerum, quæ vsquam existunt, immotas obseruat.

Ordo enim non imbecillitatis, sed naturæ incommutabilis ac fixæ indicium est: & quicquid omnium propius ad ipsum accedit, id ordinem cum primis sortitum est. Turbatio autem, tumultus, & bellum, in exigua hac tantum vniuersi particula est; quæ quantum illo propter imbecillitatem inferior, tantum ab existentiæ appellatione abscedit. Cuius quidem ciuilis in rerum natura gubernationis imago illa est, non quam Minos Cretæ, non quam Lycurgus Lacedæmone, non quam veteres Romani constituerunt: sed qua vos Rempubl. administratis, quámque Deo annuente accepistis. Neque vero existimetis, viri generosi, vestræ huius electionis milites esse auctores. E superis illa suffragatio descendit, è superis imperij illa renuntiatio, hominum dumtaxat opera accedente, perfecta est: & quod Homerus ait,

Iouis hoc sententia agebat.

Proinde vestri muneris est, reipsa ostendere, milites Deo tantum obsequutos fuisse. Nam si in sola potentia fiduciam ponatis, solis armis vestrum hoc imperium acceptum tulisse videbimini: sin autem in eo quod virtute præcellatis, è cælo demissi apparebitis. Hoc enim illud vestræ illinc electionis indicium, non aurea aquila, non litteræ quantiuis pretij, non nugæ aliæ: sed animus cælo intentus, ad illius imitationem contendens. Quemadmodum ergo intolerabilis vobis haberetur, qui absque vestri consensus indicio imperium inuaderet: ita nec Deo est gratus, qui absque diuina prænotione sibi purpuram induat. Exhibendum igitur est diuinum hoc insigne. Nam humana quidem vobis, etiam longè vltra quàm fieri solet, suppetunt. Siue enim ele-

ctio à multitudine facta ornamentum habet, siue ab vno qui rerum potitur: ambo hæc in vobis concurrerunt. Et quidem vincit alter multitudine, tu eo qui præest: immo vt verius dicam, ipsum quoque multitudinis suffragium tibi accessit. Quem enim mortales vniuersi rebus præfecerunt, is te sibi socium allegit: documentumque exactum dedit, rite se accepisse imperium, cum illud tecum, qui per omnia similis es, communicet.

Cæterum humilibus hisce minimè contentus, cælestem illum typum formamque inquiro: atque illinc profecta esse suffragia vt ostenderetur, à me hactenus est allaboratum: illámque diuinitus fuisse factam abundè mihi argumento est, mutuum inter vos studium ac beneuolentia. Quum enim etiam paternæ hereditatis successores, & ex lege participes iam effectos cognatio ipsa sæpe in odium insanabile adduxerit: quid de vobis dicamus, qui ne iubente quidem lege, vnius naturæ iura sequuti, imperium tanquam paterna hereditate acceptum modestè ac sine strepitu inter vos diuisistis: quod alij iure patrimonij adepti mutuis cædibus distraxerunt? Quid enim? nonne scena veteribus harum rerum argumentis impleta fuit? aut nonne scenas omnes superant, quæ postea acciderunt? Et planè deficiat, si quis à principio adolescentes illos Thebanos, Pelopidas, Cambysem, Neronem, Domitianum, Seueri filium, & nupera illa, transcurrere velit. Quos quum natura tam multiplici numero edidisset, ipsi sua se opera ad solitudinem redegerunt: tantáque stirpis frequentia imperandi cupiditate à semetipsa consumpta fuit. At verò si vobiscum conferantur, exiguus Xerxes, exiguus Seleucus, exiguus Philetæri filius. Illi enim hoc solum nomine famæ celebritatem sunt consequuti, quod fratribus de regno secum contendentibus, humaniter vterentur: & tanquam incredibile quid Medus ille decantatur, quòd Ariameni, qui iudicio secum de paterno imperio disceptarat, pepercisset: vt item Eumenes Attalo rebus nouis studenti. Vos autem longè quid amplius fraternum amorem modestia & animi æquitate esse scitis. Non enim, quod neuter alterum vlla iniuria affecistis, merito gloriari vobis

A ἡ παρὰ τοῦ πλήθους ἀνάρρησις τὸ ἔντιμον ἔχει, εἴτε παρ᾽ ἑνὸς τοῦ κρατοῦντος· ἄμφω ταῦτα ἐφ᾽ ὑμῖν συνδεδράμηκε. καὶ νικᾷ τὸ πλῆθος μὲν ἅτερος, τῷ κρατοῦντι δὲ σύ· μᾶλλον δὲ καὶ ἡ τοῦ πλήθους ψῆφος εἰς σὲ περιήκει. ὃν γὰρ ἅπαντες ἄνθρωποι προεστήσαντο, οὗτός σε κοινωνὸν ἐποιήσατο, καὶ δεῖγμα ἐξενήνοχεν ἀκριβὲς τοῦ προσηκόντως αὐτὸς εἰληφέναι, τῷ μεταδοῦναι τῷ πάντα ὁμοίῳ σοι.

Ἀλλ᾽ ἐγὼ τὰ χαμόθεν οὐκ ἀγαπῶ· ἀλλὰ τὸν ἄνωθεν ἐπιζητῶ χαρακτῆρα· κἀκεῖθεν ἐσπούδακα ἥκουσαν ἐπιδεῖξαι
B τὴν ψῆφον. τέως οὖν ἱκανόν μοι τοῦτο τεκμήριον τοῦ πεφυκέναι θεόθεν τὴν ὑμετέραν χειροτονίαν, ἡ πρὸς ἀλλήλους εὔνοια καὶ σπουδή. ὅπου γὰρ καὶ τοὺς πατρῴαν διαδεξαμένους ἀρχήν, καὶ μερίτας κατὰ νόμον αὐτῆς γιγνομένους, εἰς ἀνήκεστον ἀπέχθειαν ἤγαγεν ἡ συγγένεια· τί ἂν εἴποι τις ἐφ᾽ ὑμῶν, οἳ μηδὲ τοῦ νόμου προσαναγκάζοντος τοῖς τῆς φύσεως δικαίοις ἠκολουθήσατε, καὶ διενείμασθε τὴν βασιλείαν ὡς πατρῷον κλῆρον, ἡσυχῇ καὶ ἀψοφητί, ἣν ἕτεροι κλῆρον οὖσαν πατρῷον, δι᾽ ἀλληλοφονίας μετῆλθον; καὶ γὰρ οὐκ ἐμπέπλησται μὲν ἡ σκηνὴ παλαιῶν
C δραμάτων; νικᾷ δὲ τὰς σκηνὰς τὰ νεώτερα; καὶ ἀπείποι ἄν τις ἄνωθεν ἐπιὼν τὰ μειράκια τὰ Θήβησι, τοὺς Πελοπίδας, τὸν Καμβύσην, τὸν Νέρωνα, τὸν Δομετιανόν, τὸν τοῦ Σεβήρου, τὰ χθὲς καὶ πρῴην, οἳ τῆς φύσεως αὐτοὺς πολυπλασίους ποιούσης, ὑφ᾽ ἑαυτῶν ἐμονώθησαν· καὶ τοσαύτη γένους πολυανδρία, ἔρωτι μοναρχίας ἐξανάλωται ὑφ᾽ ἑαυτῆς· πρὸς ὑμᾶς δὲ μικρὸν ὁ Ξέρξης, μικρὸν δὲ ὁ Σέλευκος, μικρὸν δὲ ὁ τοῦ Φιλεταίρου.
D οἱ μὲν γὰρ διὰ τοῦτο μόνον ἀοίδιμοι, ὅτι μετρίως ἐχρήσαντο τοῖς ἀδελφοῖς τῆς βασιλείας ἀμφισβητήσασι· καὶ καθάπερ ἄλλο τι τῶν ἀπίστων ᾄδεται μὲν ὁ Μῆδος φεισάμενος Ἀριαμένους διαδικασαμένου πρὸς αὐτὸν περὶ τῆς πατρῴας ἀρχῆς· ᾄδεται δὲ Εὐμένης συγχωρήσας Ἀττάλῳ νεωτερίσαντι. ὑμεῖς δὲ ἔγνωτε πλέον τι εἶναι φιλαδελφίαν ἐπιεικείας. οὐ γὰρ ἐξ ὧν ἀλλήλους οὐκ ἠδικήσα-

τε, ἀλλ' ἐξ ὧν ἀλλήλους εὖ πεποιήκατε, δικαίως ἂν φιλοτιμοῖσθε.

Καὶ γὰρ εἰ θατέρου τὸ πλέον τῆς εὐποιΐας, ἀλλ' οὐδαμῶς τὸ πλέον ἐκεῖνο κεχωρισμένον. ἄλλως τε ὁ βασιλείας μεταδιδοὺς, πόνου μείζω ποιεῖται τὸν γινώσκοντα οὗ μετείληφε, οὐχ ἡδονῆς, οὐδὲ ῥᾳστώνης. ὡς ὅγε ἐπὶ τούτοις κοινούμενος τὴν ἁλουργίδα, οὐκ εὖ ποιεῖ τὴν ἀρχήν· οὐ μόνον ἐκεῖνον, οὗ τῇ κακίᾳ τὴν χορηγίαν προστίθησιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἄλλους ἅπαντας, οἷς ἀπολαύειν ἀνάγκη διπλασίονος τῆς μοχθηρίας.

Ἔτι δὲ, ὥσπερ οἱ στρατιῶται πλέον ἔχουσιν, ἢ δεδώκασιν, ἐκ τῆς ψήφου· οὕτω καὶ ὁ σὸς ἀδελφὸς προσλαβών· εἰ μὴ καὶ νῦν, τὸ πλέον εὐλαβητέον· ἀλλ' ἐκεῖνό γε ἀνεπίφθονον, ὅτι καὶ τοῦτο εἰς ἐκεῖνον ἐπανήκει ὃ προήκατο. οὐ γὰρ ἀπεστέρηται τοῦ μέρους τῆς βασιλείας, ἀλλὰ τὸ βασιλέως εἶναι μείζων προσείληφεν. βασιλέα μὲν γὰρ αὐτὸν οἱ στρατιῶται, μέγαν δὲ σὺ βασιλέα πεποίηκας· καὶ λαβὼν τὴν ἁλουργίδα, ἀντιδέδωκας ἑτέραν ψυχὴν, ἀντιδέδωκας ἕτερον σῶμα, καὶ ὁρᾶν πλείω, καὶ ἀκούειν, καὶ δημιουργεῖν ἅμα ἐν τοῖς μακρὰν διῳκισμένοις, καὶ δικάζειν ἐν ταυτῷ Σύροις, καὶ Βρεττανοῖς. καὶ τὸν μὲν Δία φησὶν ὁ ποιητὴς μεταφέρειν ἀπὸ τῆς Τροίας ἐπὶ τὴν Θρᾴκην τὸ ὄμμα, καὶ ταῦτα ἀντιπέρας οὖσαν. τῷ δὲ ἔξεστιν ἅμα τε τὴν Ἰταλίαν ὁρᾶν, καὶ τὸν Βόσπορον ἐπιπολεῖσθαι· καὶ εἰ βουληθείη τὸν ὠκεανὸν, καὶ τὸν Τίγρητα ὑπολαβεῖν, ἅμα τῷ ὄμματι ἔχειν τὰς ἐσχατιὰς τῆς γῆς οὐδὲν κωλύσει. ἆρα σοὶ δοκεῖ δεδωκέναι πλέον, ἢ εἰληφέναι; καὶ νῦν ὑπάρχει τοῖς ὑπηκόοις τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ πρὸς ἕω, καὶ πρὸς ἑσπέραν, οὐχ ὁπλίταις, οὐδὲ ἱππεῦσιν, ἀλλὰ βασιλεῦσι περιφράττεσθαι, καὶ βασιλεῦσιν ἀρτίοιν ἀμφοῖν· ὁλοκλήροιν δυοῖν, ὡς ἑνί. οὐ γὰρ νέμεσις τῷ λόγῳ φιλοτιμεῖσθαι πρὸς τὴν ὑπόθεσιν.

Ἐπεὶ καὶ τοῦτο πηλίκον ἐστὶ, τὸ μὴ χωλεύειν τὴν ξυνωρίδα· μηδὲ τοὔνομα μὲν

A licet: ſed quod etiam mutuis inter vos beneficiis contendiſtis.

Quamuis enim plus penes alterum huius beneficentiæ conſiſtat: nullo tamen modo id ipſum quod amplius, ſeiunctum ab eo quod minus eſt, cenſeri debet. Maximè cum is qui imperium cum altero communicauit, laboris ſibi conſortem adſciſcat, qui quod acceperit cognoſcat; non voluptatis, aut ignauiæ. vt contra qui ob talia purpuræ participem alterum reddit, tantum abeſt vt de imperio bene promereatur, vt etiam illum, cuius improbitati maiorem facultatem addit, damno afficiat. nec
B modo illum, ſed alios quoque omnes, quibus duplicem, nempe & dantis, & accipientis, nequitiam luere neceſſe eſt.

Ad hæc, vt milites ſuo illo ſuffragio plus ſibi acquirunt quàm dederunt: ita & frater tuus in ſe datum admittens. ſi modo etiam nunc illud ipſum quod plus eſt pro ſuſpecto haberi non debet. At vero iſtud extra omnem inuidiam poſitum eſſe arbitror, eo quòd ad illum, quod dimiſerat, redit. Quippe qui nulla imperij parte priuatus eſt: ſed vt imperatore maior eſſet, accepit. Et milites quidem illum imperatorem, tu vero magnum imperatorem effeciſti:
C & purpura adſumpta, aliam animam, aliud corpus, plus videndi, plus audiendi, plus denique adminiſtrandi, etiam in maximè remotis partibus, facultatem addidiſti: vt ex vno eodemque deinceps loco Syris pariter & Britannis ſua iura reddat. Iouem ait poëta à Troia in Thraciam quæ ex aduerſo eſt, oculos transferre. Huic autem Italiam ſimul videre, & Boſporum interim percurrere fas eſt. Immo ſi ipſum Oceanum oculis ſubiicere volet, & Tigrim: quominus vno obtutu extremos terræ terminos complectatur, nihil prohibe-
D bit. Quid ergo? plúſne dediſſe iam quàm accepiſſe tibi videtur? Nunc qui Romano tam ad orientem quam occidentem ſubſunt imperio, non peditibus, non equitibus, ſed ipſiſmet Imperatoribus ſepti ac muniti ſunt: Imperatoribus, inquam, perfectis ambobus, & integris, ac duobus perinde atque vno. Nihil enim vetat, quin cum argumento ipſo noſtra contendat oratio.

Et quantum iſtud eſt quæſo, quod bigæ non claudicant: nec indito vtri-

que imperatoris nomine, res ipſa alteri ſolummodo conuenit? Quod cum fere omnes qui ante vos imperarunt, admiſerint: nequaquam probè hac imperij communicatione ſunt vſi. Quorum dum alij liberos, alij fratres, alij alios denique ſanguinis neceſſitudine coniunctos ſibi, ſocios huius velut debiti honoris adſciuerunt: protinus in quibus illos cohoneſtauerant, priores ſibi partes vindicare ſtuduerunt. Atque ita nec munere tali ſibi deuinxerunt: ſed per quæ eiſdem detractum ibant, illos ipſos contra ſeſe incitarunt. At is integra accipiens, integra tribuens, ſiue frater, ſiue parens, (quorum alterum à natura eſt, alterum ipſe ex ſe facit) licèt æqualia fuerit largitus: vniuerſa tamen retinet, propter eius, quem participem imperij reddidit, in ſe obedientiam. Sicque imperium Romanum cum curru illo Homerico, quem duo Actoris filij agitabant, conuenit, idemque quod illi vſuuenit. Neque enim hic quidem ſtimulat, ille regit: ſed regunt ambo, & quidem iiſdem habenis.

Eſt igitur fraterna principum amicitia res ſubditis per ſe amabilis: & ad publicam tranquillitatem ſecuritatemque retinendam, à pluribus quidem gubernari, ſed tamen ex vna eademque amborum ſententia præſtantius eſt. Nunc enim ius noſtrum propius conſequi, & ſecuritate potiori frui, quum armis vndique propinquiores ſumus, faciliùs quàm antea, licet. Sed nec hic potiſſimus fructus, quem inde haurimus: ſed quod fraternus hic amor omnis omnino humanitatis ſit argumentum; ſtudiumque in cognatos & ſtirpe coniunctos, beneuolentiæ erga vniuerſos principium atque elementum. Etenim natura quum hominem præ reliquis animantibus maiori honore affeciſſet, longa nos ſerie cum illis qui eiuſdem nobiſcum ſunt generis, colligans, ſtatim ab ipſo quod dicitur lare, huius rei fundamenta iecit: ſequitúrque fratrem amantem, familiæ amans; familiæ amantem, patriæ amans; patriæ denique amantem, omnium prorſus hominum amans. Neque fieri poteſt, vt qui ſemel in ipſis naturæ veſtibulis pedem poſuit, illi procedenti non reddatur morigerus.

Et quid opus eſt minutatim imple-

A τῆς βασιλείας ἀμφοῖν ἐπικεῖσθαι, τὸ ἔργον δὲ θατέρῳ μόνῳ προσήκειν. ὃ σχεδὸν ἅπαντες οἱ πρὸ ὑμῶν ὑπομείναντες, οὐκ εἰς καλὸν ἀπήλαυσαν τῆς κοινωνίας· οἱ μὲν παῖδας, οἱ δὲ ἀδελφοὺς, οἱ δὲ τινας τῶν φιλτάτων πρὸς αἵματος, προσελόμενοι μὲν ὡς ὀφειλομένης αὐτοῖς τῆς τιμῆς, εὐθὺς δὲ ἐν οἷς ἐτίμων, πλεονεκτήσαντες· καὶ οὐχ οἷς ἔδοσαν εὔνους ποιήσαντες, ἀλλ' οἷς ἠλάττωσαν παροξύναντες. ὁ δὲ τέλεια μὲν λαβὼν, τέλεια δὲ νείμας· B ἀδελφὸς, καὶ πατήρ· τὸ μὲν ἐκ τῆς φύσεως, τὸ δὲ αὐτὸς ποιήσας· ἴσα μὲν ἐδωρήσατο, σύμπαντα δὲ ἔχει δι' εὐπείθειαν τοῦ κοινωνήσαντος· καὶ τοῦ τεθρίππου τοῦ παρ' Ὁμήρῳ, ὃ τὼ παῖδε τοῦ Ἄκτορος ἡνιόχουν, σύμπνους μᾶλλον, καὶ ὁμοπαθὴς ἡ Ῥωμαίων ἀρχή. οὐ γὰρ ὁ μὲν κεντεῖ, ὁ δὲ ἄγει· ἀλλ' ἄγουσιν ἄμφω ταῖς αὐταῖς ἡνίαις.

Ἐστι μὲν οὖν καὶ καθ' ἑαυτὸ ἀγαπητὸν τοῖς ὑπηκόοις, ἡ τῶν βασιλέων φιλαδελφία· καὶ τὸ κυβερνᾶσθαι πλείοσιν C ἐκ μιᾶς γνώμης, τιμιώτερον εἰς ῥᾳστώνην ὁμοῦ, καὶ ἀσφάλειαν. καὶ γὰρ τὸ τῶν δικαίων ἐγγυτέρω τυχεῖν, καὶ τεθαρρηκέναι μᾶλλον ἁπανταχοῦ, πλησίον ὄντας τῶν ὅπλων, νῦν ῥᾷον, ἢ πρότερον, ἡμῖν ὑπάρχει. ἀλλ' οὐ τοῦτό ἐστι μέγιστον ὧν κερδαίνομεν· ἀλλ' ὅτι σημεῖόν ἐστι φιλαδελφία φιλανθρωπίας· καὶ ὥσπερ ἀρχὴ, καὶ στοιχεῖον τῆς πρὸς ἅπαντας ἀνθρώπους εὐνοίας, ἡ πρὸς τοὺς συγγόνους, καὶ ὁμοσπόρους. ἡ γὰρ φύσις ἡ πλείστου ἀξιώσασα ἄνθρωπον τῶν λοιπῶν ζώων, πόῤῥωθεν ἡμᾶς πρὸς ἅπαν συν- D δέουσα τὸ ὁμόφυλον, ἐκ τῶν ἐγγύθεν, καὶ ἀφ' ἑστίας καταβέβληται τὰ προοίμια· καὶ ἕπεται τῷ φιλαδέλφῳ μὲν ὁ φιλοίκειος, τῷ φιλοικείῳ δὲ ὁ φιλόπατρις, τῷ φιλοπάτριδι δὲ ὁ φιλάνθρωπος. καὶ οὐκ ἔστιν ἐν τοῖς προθύροις τῆς φύσεως ἑαλωκότα, μὴ γίνεσθαι καὶ προϊούσης κατήκοον.

Καίτοι τί δέομαι κατὰ σμικρὸν ἐπιπλέ-

A χειν, αὐτόθεν ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς φιλαδέλφους, καὶ φιλανθρώπους; δεῦρο ἴτε, ὦ μακάριοι, δεῦρο ἴτε, ἀναγνωρίσατε τὸν ἀληθινὸν ὑμῶν πατέρα, τὴν ἐκείνου πολυπαιδίαν, καὶ τὸ ξύμπαν πλῆθος τῶν ἀδελφῶν. οὐκ εἰσὶ πεντήκοντα μόνον ὅσους Αἴγυπτος ἐποίησεν, οὐδ᾽ ὅσους ἀριθμοῦσιν οἱ ποιηταὶ τοὺς Πριαμίδας· ἀλλ᾽ ὅσοις ἔνεστιν ὁ χαρακτὴρ ὁ πατρῷος ἡ τοῦ λόγου κοινωνία, καὶ ἡ τοῦ σώματος πρὸς τὸν λόγον εὐαρμοστία. οὗτοι πάντες ὁμοπάτριοι, καὶ αὐτάδελφοι ὑμῖν τε, καὶ ἀλλήλοις. B ἰδοὺ τὸ γνώρισμα ἐπισκέψασθε, εἰ μὴ δωρεῶν καὶ δακτυλίων ἐχεγγυώτερον. ἢ τοῖς Πελοπίδαις μὲν ἐξήρκει, καὶ μόριόν τι περὶ τὸν ὦμον ἐξῃκασμένον ἐλέφαντι πρὸς ἀπόδειξιν τῆς συγγενείας· ὑμῖν δὲ ἅπαν τὸ σῶμα οὐκ ἐξαρκέσει δεῖξαι ἕνα τὸν σπορέα, καὶ ἀρχηγέτην; καίτοι πόσον τοῦ σώματος ἐναργεστέρα ἡ κατὰ ψυχὴν συγγένεια, καὶ ὁμοιότης, ὅταν ὡς πέφυκε διασώζηται; ἀρετῆς ἅπαντες ἀμφισβητοῦμεν, κακίαν ὁμολογεῖν αἰσχυνόμεθα, μονωθέντες οὐ καρτεροῦμεν, ἐπιβοῶμεν ἀλλήλους ἐν τοῖς θορύβοις, ἀπαράκλητοι C συντρέχομεν εἰς τοὺς κινδύνους, μία τροφὸς ἡμᾶς τιθηνεῖται, κοινὴν κεκτήμεθα πατρῴαν οὐσίαν, τὴν γῆν, καὶ τὴν θάλατταν, καὶ τὸν ἀέρα, καὶ τὸ ὕδωρ, καὶ δὴ καὶ φυτὰ, καὶ ζῶα· καὶ τὰ μὲν διανειμάμενοι πρὸς ἀλλήλους· τὰ δὲ ἔτι καὶ νῦν ἀνέμητα ἡμῖν τῶν κτημάτων. ἐῶ τ᾽ ἄλλα· μόνοι τῶν ἐπὶ γῆς τικτομένων, αἰσθανόμεθα τοῦ πατρὸς, ἢ σαφέστερον, ἢ ἀμυδρότερον. καὶ γὰρ εἰ τὰ ἐφεξῆς διεστήκαμεν, ἀλλ᾽ εἰς ἐκεῖνόν γε ἅπαντες ἀπερειδόμεθα.

D Οὐκ ἄρα μάτην ὁ σοφώτατος Ὅμηρος ἀπεσχεδίαζεν ἐν τοῖς ἔπεσι, συνεχῶς ἀνυμνῶν τὸν αὐτὸν καὶ ἕνα πατέρα ἀνδρῶν τε, θεῶν τε. καίτοι διὰ τί αὐτὸν οὐχ ἵππων λέγει πατέρα, οὐδὲ μὰ Δία κυνῶν, ἢ λεόντων; ὅτι τοῖς μὲν ἄλλοις ἅπασι ζώοις οὐ μέτεστιν, οἶμαι, οὐδὲ μικρὰ μερὶς τοῦ γεννήτορος· ὅθεν οὔτε ἐκείνου συνίησιν, οὔτε ἀλλήλων· εἰς ἀνθρώπους δὲ μόνους καθήκει τοῦ δευτέρου κρατῆρος ἀπορροή.

xa oratione oſtendere, qui fratrum amantes ſunt, eoſdem neceſſario eſſe vniuerſorum hominum amantes? Huc huc, ô beati, huc, inquam, adeſte: agnoſcite germanum veſtrum parentem, recognoſcite ipſius liberorum frequentiam, fratrumque veſtrorum multitudinem. Non illi quinquaginta ſolum numero ſunt, quot Ægyptus generauit; neque quot poëtæ Priamidas numerant: ſed in quibus ineſt expreſſa indolis paternæ nota, rationis videlicet conſortium, & corporis cum ratione inſignis conſenſio. Illi omnes vobis, & inter ſe, congeniti & germani fratres. Et ecce eius rei argumentum conſiderate, an non muneribus annuliſque ad fidem faciendam ſit efficacius. An verò Pelopidis parua quædam particula circa humerum ebore expreſſa ſufficiebat ad commonſtrandam mutuam cognationem: vobis corpus vniuerſum non ſat fuerit ad oſtendendum vnum parentem, & principij veſtri auctorem? Et quidem quanto animorum quàm corporum cognatio atque ſimilitudo euidentior, quando integra, ſicut à natura nobis indita ſunt, conſeruantur! De virtute omnes contendimus, improbitatem approbare pudori ducimus, ſoli minimè ſubſiſtimus, mutuam opem rebus turbatis imploramus, ad pericula etiam non vocati ſimul accurrimus, vna nos nutrix educat. Communem hanc paternam hereditatem, terram, mare, aërem, aquam, arbores, animalia, poſſeſſione adepti ſumus: quorum quædam inter nos diſpertiimus, nonnulla autem harum rerum portio adhuc inter nos indiuiſa. Et vt alia omittam, ſoli omnium eorum animantium, quæ in terra naſcuntur, parentem noſtrum ſiue clariùs ſiue obſcuriùs ſentimus. Et vt in cæteris diſſideamus, in vnum hunc omnes innitimur.

Proinde non temerè ſapientiſſimus Homerus neque inconſultè agit, vbi in poëſi ſua aſſiduè vnum atque eundem hominum diuumque parentem collaudat. Et quare tandem illum etiam non equorum parentem appellat? aut profectò canum, aut leonum? quòd reliquis omnibus animalibus, opinor, ne minima quidem genitoris inſit portio: vnde nec illum, nec ſe mutuò intelligunt. At vero in ſolos homines ſecundi crateris huius latices defluxerunt.

Et quidem rationis esse consortes nihil aliud est, quàm diuini seminis esse socios. In quo cum Homero etiam Bœotus vates sentit: Vnum hominum, vnum deorum genus, ex vno vtero generamur vtrique. Vbi ille egregiè nos non ex patre tantum, sed etiam ex matre coniunctos ostendit. Si igitur omnes vnum patrem habemus, matremque vnam, & ex sanctioribus parentibus ortum ducimus: nihil omnino erga homines humanitas à fraterno amore differt. Nunc autem angustos illi ac valde circumscriptos terminos assignantes, Oedipodis quidem filios in tragœdiis tanquam monstra & probra naturæ execramur: quum interim quas inuicem insidias inimicitiasque struimus, tragœdia nequaquam dignas ducimus. Neque vlla nos parentis reuerentia tangit, si nunquam ipsum mutua inter nos concordia oblectemus.

At hoc nequaquam vobis tolerandum esset, Imperatores. Sed quando vos communis ille rerum auctor, tanquam omnium augustissimos præstantissimosque, reliquo hominum generi præfecit: neque inter vos aliter affecti sitis, neque erga nos ipsos, quàm parens ille vester faciendum statuit: statuit autem vt pacificè, mansuetè, humaniter vos geratis: non aliter atque ipse sese habet in reliqua opera résque abs se procreatas. Et quidem quàm rarum eius fulmen, & quàm in paucos! lumen contra & vbique, & in omnes. Proinde non potest quisquam Dei similitudinem assequi, si beneuolentiæ erga homines curam deposuerit. Neque enim scite equum agendo, aut sagittam iaculumque dextre emittendo eum quis imitari poterit: neque hercle corporis voluptates coërcendo. Hæc nimirum humilia animæ bona, ac verè terrestria & humana sunt: solum autem illud planè diuinum est, ac cæleste, hominum felicitatem in potestate habere, eamque nullo negotio procurare posse. Atque hæc illa diuinitas est, ex qua vobis assidue nominis appellationem damus: quam aliter reuera exprimere nemo potest, nisi prius hæc erga homines beneuolentia in illo existat.

Porro rem ita putato. Tria quum sint, quibus Deus excellit, vitæ æternitas, exuberantia potestatis, perpetua

A καὶ τὸ λόγου κοινωνεῖν, οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ τὸ κοινωνεῖν τοῦ θείου σπέρματος. Ὁμήρῳ δὲ ταὐτὰ γινώσκει καὶ ὁ Βοιώτιος ποιητής· Ἓν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ μιᾶς δὲ φύομεν γαστρὸς ἀμφότεροι. καλῶς ἡμᾶς οὕτως πρὸς τῷ πατρὶ, καὶ ἐκ τῆς μητρὸς ἐξοικειούμενος. εἰ τοίνυν ἅπαντες ὁμοπάτορες, καὶ ὁμομήτορες, καὶ ἐκ τοκέων ἁγιωτέρων· οὐδὲν οὕτως διενήνοχε φιλανθρωπία φιλαδελφίας. νῦν δὲ στενοὺς αὐτῇ, καὶ λίαν περιγράπτους ὅρους ποιούμενοι, τοὺς μὲν Οἰδίποδος υἱέας B βδελυττόμεθα ἐν ταῖς τραγῳδίαις, ὡς τέρατα, καὶ ὀνείδη τῆς φύσεως· τὰς δὲ πρὸς ἀλλήλους ἡμῶν ἐπιβουλὰς, καὶ ἀπεχθείας, οὐκ ἀξίας τραγῳδίας ὑπολαμβάνομεν. οὐδ᾽ αἰδώς τις ἡμᾶς ἔχει τοῦ πατρὸς, εἰ μηδέποτε αὐτὸν εὐφρανοῦμεν τῇ πρὸς ἀλλήλους εἰρήνῃ.

Ἀλλ᾽ οὐχ ὑμῖν γε ἀνεκτὸν τοῦτο, ὦ βασιλεῖς. ἀλλ᾽ ἐπειδὴ ὁ κοινὸς ὑμᾶς ἀρχηγέτης, ὡς πρεσβυτάτους τε, καὶ ἐντιμοτάτους τοῦ λοιποῦ γένους προεστήσατο· μήτε πρὸς ἀλλήλους ἑτέρως σχοίητε, μήτε πρὸς C ἡμᾶς, ἢ ὡς ὁ πατὴρ προαιρεῖται· προαιρεῖται δὲ εἰρηνικῶς, καὶ ἡμέρως, καὶ φιλανθρώπως, καὶ ὡς αὐτὸς ἔχει πρὸς τὰ ἄλλα ἔργα αὐτοῦ, καὶ γεννήματα. ὁρᾶτε ὡς ὁ κεραυνὸς ὀλιγάκις, καὶ ἐπ᾽ ὀλίγοις· τὸ φῶς δὲ πανταχοῦ, καὶ ἐφ᾽ ἅπαντας. οὐκ ἔστιν οὖν πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιωθῆναι, τὸν πρὸς ἀνθρώπους εὐμενείας ὀλιγωρήσαντας. οὐ γὰρ τῷ μετ᾽ ἐμπειρίας ἱππηλατεῖν, ἢ τοξεύειν, ἢ ἀκοντίζειν, ἐκεῖνον ἄν τις ζηλώσειεν· οὐδὲ μὰ Δία, τῷ κρατεῖν τῶν ἐκ τοῦ σώματος ἡδονῶν. ἀλλὰ ταῦτα λίαν χαμαίζηλα τῆς D ψυχῆς ἀγαθὰ, καὶ ὄντως χθόνια, καὶ ἀνθρώπινα· μόνον δὲ ἐκεῖνο θεῖον ἀτεχνῶς, καὶ οὐράνιον, ἐπ᾽ ἐξουσίᾳ ἔχειν, καὶ ἐν ῥαστώνῃ, εὐδαιμονίαν ἀνθρώπων. καὶ τοῦτο ἡ θειότης ἐστὶν, ἐξ ἧς συνεχῶς ὑμᾶς ὀνομάζομεν· ἣν οὐχ οἷόν τε ἄλλως ἐπαληθεύεσθαι, μὴ προϋπαρχούσης φιλανθρωπίας.

Ὡδὶ δὲ σκόπει· τριῶν ὄντων, οἷς ὁ θεὸς διαφέρων ἐστὶν, ἀϊδιότητι ζωῆς, περιουσίᾳ δυνάμεως, τῷ μὴ δια-

λείπειν εὖ ποιεῖν ἀνθρώποις· καθ' ἓν μόνον τοὔσχατον τῶν εἰρημένων, ἐφικτὴ βασιλεῖ πρὸς θεὸν ὁμοίωσις. ὃ μὲν γὰρ ἢ τῷ χρόνῳ ποτὲ ἐξικέσθαι τοῦ παντὸς αἰῶνος, ἢ τῇ περιουσίᾳ τῆς δυνάμεως ἁμιλληθῆναι, οὐδεὶς ἂν οὐδ' ἐγγὺς ὑπολάβοι, ὅστις ἂν μὴ παρίησι τοὺς Ἀλωΐδας εἰς ἀποπληξίαν. ἡ δὲ εἰς ἀνθρώπους ἀρετή, καὶ πραότης, καὶ εὐμένεια (ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, καὶ λίαν ὀκνῶ, ξυγχωρεῖ δὲ ἡ ἀλήθεια) μὴ καὶ μᾶλλόν ἐστιν ἐγγυτέρα τοῦ κοινωνοῦντι τῆς φύσεως· αὕτη ποιεῖ θεοείκελον, αὕτη θεουδῆ· οὕτω διοτρεφὴς γίνεται βασιλεύς, οὕτω διογενής, οὕτως αὐτοῦ τὴν θειότητα ἐπιφημίζοντες οὐ ψευσόμεθα. οὐκ ἐὰν τὸν Ἄθω τῆς γῆς ἀπορρήξῃ, οὐδ' ἂν ἐμπλήσῃ νεκρῶν τὴν Ἀσίαν. σεισμοῦ γὰρ ἑνός, καὶ λοιμοῦ τὰ τοιαῦτα ἔργα, καὶ πολλῷ μείζω, καὶ ἀτοπώτερα. οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς γνωρίσμασιν, οἷς κατέλεξα τοῦ θεοῦ, ἄλλο τι μᾶλλον ἐκλάμπει τῆς φύσεως τῆς μακαρίας, ἢ τἀγαθόν. διὸ καὶ τοὔνομα ἐντεῦθεν αὐτοῦ πεποιήμεθα, ὡς περιφανέστατόν τε, καὶ ἀξιώτατον· ἐπεὶ καὶ τὸ μακραίωνα εἶναι, καὶ ὑπερβάλλειν δυνάμει, πολλοῖς ἔστι τῶν ἀψύχων ὑπάρχον ὁρῶμεν.

Ἀλλ' Ὅμηρος, ὡς ἔοικεν, οὐκ ὀρθῶς ὑπελάμβανε· δύο κατακεῖσθαι πίθους ἐν Διὸς οἴκῳ, κηρῶν ἐμπλείους, τὸν μὲν ἐσθλῶν, τὸν δὲ ἕτερον τῶν ἐναντίων. κακῶν γὰρ οὐκ ἔστιν ἐν τῷ οὐρανῷ ταμεῖον· ἀλλ' ὁ πίθος οὗτος πεφύρεται ἐνθένδε ἀπὸ τοῦ πηλοῦ τοῦ περὶ ἡμᾶς, καὶ τῆς γῆς· καὶ ἡμεῖς αὐτὸν ἐμπίπλαμεν, καὶ ἐκκενοῦμεν. οὐδ' ἐῶμεν ἀκηράτους ἐπιρρεῖν πηγὰς ἄνωθεν ἀγαθῶν, ἃ χορηγεῖ συνεχῶς ἀκάμαντι νόῳ (καθάπερ λέγει ἡ φιλόσοφος ποίησις) ὁ τῶν ἐάων δοτήρ, ὁ τῆς εὐνομίας ταμίας· οὗ πάρεδρος δίκη τε, καὶ εὐνομία· ᾧ παραστατοῦσιν αἱ Χάριτες, Εὐφροσύνη, καὶ Ἀγλαΐα, καὶ Εὐνομία, καὶ Θάλεια ἐρατεινή· οὗ πᾶσαι ἐκ φιλανθρωπίας ἐπωνυμίαι, ὁ μειλίχιος, ὁ φίλιος, ὁ ξένιος, ὁ ἱκέσιος, ὁ πολιεύς, ὁ σωτήρ.

Τοῦτον ἂν βουλοίμην ἐγὼ τὸν κατάλογον τῶν ὀνομάτων προσγράφεσθαι ὑμῶν, ὦ βασιλεῖς, ὡς πολὺ θειότερον, καὶ πρέποντα μᾶλλον, ἢ τὰ ἀπὸ τῶν ἐθνῶν τῶν ἡττωμένων. ἐκείνων μὲν γὰρ οὐδέν ἐστιν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ· οὐχ ὁ Περσικός, οὐχ ὁ Γερμανικός, οὐχ ὅσα

A aduersus mortales beneficentia: solùm hac vna vltimò iam dicta imperatoris similitudo ad Deum accedit. Nam vllo vnquam tempore ad æternitatem peruenire, aut potestatis excellentia cum eo contendere, nemini veniat in mentem, nisi qui Aloidas dementia superet. Cæterum hominum inter ipsos virtus, facilitas ac beneuolentia (quamuis id dicere verear, & quidem plurimùm, sed veritas id vsurpare permittet) hæc inquam, vna vel maximè ad diuinæ naturæ participem accedit. Ipsa, inquam, imperatorem Deo similem, ipsa planè diuinum reddit. Hinc à Ioue nu-
B tritus, hinc ab eodem genitus euadit; hinc eidem diuinitatem communibus suffragiis attribuentes minimè errabimus. Non si montem Athon terræ abrumpat, non si cadaueribus Asiam consternat. Ex terræ motu enim vno aut peste, huiusmodi, hisque longè maiora & stupenda magis existunt. Neque enim in hisce indiciis, quæ de Deo retuli, quidquam aliud magis elucet beatæ illius naturæ, quàm ipsa bonitas. Vnde & nomen illi fecimus, idque tanquam omnium illustrissimum dignissimumque. Quando & longi æui esse, & potentia excellere, multis etiam
C animæ expertibus inesse cernimus.

Cæterum Homerus hoc non rectè profectò est opinatus, duo in Iouis domo dolia iacere fatis plena, vnum bonis, alterum aduersis. Neque enim malorum in cælo vllum est penu; sed hinc illa huius dolij confusio, à luto nimirum terraque in qua versamur: nosque illud implemus & euacuamus, neque puros fluere sinimus fontes illorum cælestium bonorum, quæ assiduè & indefatigabili animo suppeditat, vt poësis philosophica ait, bonorum ille largitor, æquitatis promus: cui iustitia &
D recta lex assident, cui Gratiæ, Euphrosyne, Aglaia, & Thalia amabilis, assistunt: cui omnes ab humanitate appellationes sunt attributæ: vt sunt placidus, amicus, hospitalis, supplicum præses, vrbium custos, seruator.

Hunc ego vobis indicem nominum, Imperatores, adscribi velim: quippe quæ longè diuiniora ac magis decora vobis futura sint, quàm quæ à gentibus deuictis desumuntur. Illorum enim nullum è cælo est, non Persici, non Germanici, non quæcumque alia re-

ferre possis. Præterquam quod, si Barbari motus nullos excitauerint: qui scriptis suis illa vobis affinxerunt, mentitos fuisse videri necesse est. Alia autem illa vobis iam pridem patria sunt: quibus tam in bello quàm in pace, immo potius in throno vobis sedentibus vti licet, & leui nutu paruóque verbo maximum hunc catalogum firmius vobis vindicare. Huiusmodi olim imperatorem Romanorum verbum protulisse didici: Hodie non imperaui, in nullum enim hodie beneficus fui. Digna sententia, quæ cum multis maximisque equitum peditumque pugnis adæquetur. Ego sanè non minus illam quam Alexandri trophæa admiror. Quid ais diuinissime Imperator? hodie non imperasti, quòd hodie nemini benefeceris? Et quando pluribus benefecisti, quàm vbi talem sententiam protulisti, qua omnes post te imperatores edocuisti, quodnam ipsorum officium, quidque ipsis assiduè agendum esset, si nomen suum tueri vellent? Ita vt merito dicere liceat, ô Imperator, nec illam tibi imperij diem periisse. Nam quod verbis tibi defuisse querebaris, hoc ipsum tua resarciuit oratio.

Simile quid etiam de alio imperatore referre possimus, idque non valde vetus, neque aurei sæculi, sed quod nostro qui hîc vnà te circumsistimus, tempore accidit: qui quum quendam qui plurimum sibi molestiæ facessit, in rebellione occidentis post Barbari fugam deuicisset, simul atque imperium est consequutus, etiam inimicitias deposuit, conuiciáque beneficiis largè tributis vindicauit: vt ita hostem suum ad pœnitentiam traduceret, mœstitiaque quam apud se sentiret pro delictis vlcisceretur; dum ex beneficiis, quæ in ipsum conferebantur, intelligeret, quantum iniustitiæ commisisset. Sic nimirum par est, verum regem non iniuriam iniuria repensantem, sed beneficiis certantem, qui ipsum offenderat, superare. Virtutis hæc nempe victoria, vindicta potentiæ est: neque per iracundiam, sed magnitudine animi se magnũ reddere oportet. Hæc enim magnitudo diuina est: illa contra pusilla atque humana, principemque reddit qui se submittunt, non qui resistunt excelsiorem. Ego autem maximè optarim non vos timeri, vestrumq; imperium tali metu ab

A ἂν εἴποις· καὶ ἅμα εἰ μὴ παρακινοῖεν οἱ βάρ-
βαροι, ψεύδεσθαι γράφοντας ἀναγκαῖον. ταῦ-
τα δὲ ἀνέκαθεν ὑμῖν πατρῷα, καὶ χρῆσθαι αὐ-
τοῖς ἔνεστι, καὶ ἐν πολέμῳ, καὶ ἐν εἰρήνῃ· μᾶλ-
λον δὲ καὶ αὖθις ἐπὶ τοῦ θρόνου καθεζομένοις,
καὶ νεύματι ψιλῷ, καὶ ῥήματι μικρῷ πο-
λὺν τοῦτον τὸν κατάλογον βεβαιώσασθαι. οἶδα
πάλαι ποτὲ ἐπυθόμην ῥῆμα αὐτοκράτορα
εἰπεῖν Ῥωμαίων, ὅτι σήμερον οὐκ ἐβασίλευ-
σα· οὐδένα γὰρ τήμερον εὖ ἐποίησα. ἣ πολ-
λαῖς τε, καὶ μεγάλαις ἱππομαχίαις, καὶ πεζο-
μαχίαις αὕτη ἡ γνώμη παραβάλλειν ἰσοστά-
B σιος. ἐγὼ γὰρ οὐκ ἔλαττον αὐτὴν τέθηπα τῶν
Ἀλεξάνδρου τροπαίων. τί λέγεις, ὦ θεοφιλέ-
στατε βασιλεῦ; οὐκ ἐβασίλευσας τήμερον,
ἐπεὶ μηδένα τήμερον εὖ ἐποίησας; καὶ πότε
πλείους ἄλλοτε εὖ ἐποίησας, ἢ ὁπηνίκα ταύ-
την ἀφῆκας τὴν γνώμην, δι᾽ ἧς ἅπαντες ἐδι-
δάχθησαν οἱ μετὰ σὲ βασιλεύσαντες, τί τὸ
ἔργον αὐτῶν, καὶ τί τὸ πρακτέον αὐτοῖς συνε-
χῶς, εἰ τοὔνομα διασώσαιντο. ὥστε, ὦ βασι-
λεῦ, δίκαιόν γε εἰπεῖν, οὐδὲ ἡ τότε σοι τῆς βα-
σιλείας ἡμέρα παραπώλετο· ἣν γὰρ ἔνδειαν
ἐμέμψω τοῦ λόγου, ταύτην σοι ὁ λόγος αὐ-
C τὸς ἀνεσώσατο.

Τοιοῦτον δέ τι καὶ ἑτέρου βασιλέως ἔχοι-
μεν ἂν λέγειν οὐ λίαν ἀρχαῖον, οὐδὲ τῆς χρυ-
σῆς γενεᾶς, ἀλλ᾽ ἐφ᾽ ἡμῶν τουτωνὶ τῶν νῦν σε
περιεστώτων· ὃς τοῦ μάλιστα ἀνιάσαντος ἐν τῇ
τῆς ἑσπέρας ἐπαναστάσει κύριος γεγονώς, μετὰ
τὴν φυγὴν τοῦ βαρβάρου, ἅμα τῷ λαβεῖν τὴν
ἐξουσίαν, ἀπέθετο τὴν ἀπέχθειαν, καὶ ἠμύνα-
το τὰς λοιδορίας εὐεργεσιῶν ὑπερβολαῖς·
ὥστε εἰς μεταμέλειαν καταστῆσαι, καὶ τῇ παρ᾽
ἑαυτοῦ λύπῃ κολάσαι τὸν πλημμελήσαντα,
καὶ αἰσθανόμενον ἐξ ὧν εὖ ἔπασχεν, οἷα ἠδίκει.
D οὕτως οὐκ ἀντιβλάπτοντα προσήκει τὸν
ἀληθινὸν βασιλέα, ἀλλ᾽ εὖ ποιοῦντα κρείτ-
τω γενέσθαι τοῦ λελυπηκότος. ἀρετῆς γὰρ
αὕτη νίκη· τιμωρία δὲ δυνάμεως· μέγαν
τε χρὴ μὴ τῷ θυμῷ ποιεῖν ἑαυτόν, ἀλλὰ
τῇ μεγαλοψυχίᾳ· τοῦτο γὰρ θεῖον τὸ μέγεθος·
ἐκεῖνο δὲ σμικρόν, καὶ ἀνθρώπινον, καὶ ποιεῖ κυ-
πτόντων ὑψηλότερον οὐκ ἀνεστώτων. ἐγὼ δὲ εὐ-
ξαίμην ἄν, οὐχ ὑμᾶς, ἀλλ᾽ ὑπὲρ ὑμῶν δε-
διέναι, καὶ τοιούτῳ φόβῳ παρὰ πάντων τῶν

ὑπη-

ὑπηκόων δορυφορεῖσθαι ὑμῖν τὴν βασιλείαν· οἳ ὑπὲρ ἀλλήλων δεδοίκαμεν.

Εἶτα ἐγὼ τὰ μὲν ἀλλότρια πρός σε καταλέγω, τὰ σὰ δὲ οὐκ οἶδα ὅπως παρίημι· καὶ ταῦτα ἔναυλον εἰς τὰ ὦτα ἐνδεδυκότα περιφέρων ἔτι τὸν λόγον, ὃν πρώην διελέχθης πρὸς τὴν βουλήν, καὶ παραδέδωκας ἐγγυητὴν τῆς μελλούσης εὐδαιμονίας. καὶ δῆτα ἠγάσθην ἐγὼ τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης, ὅτι μία ἐστὶν ἀτεχνῶς, καὶ συμφέρεται πολλαχῆ. ἃ γὰρ Πλάτων ὁ θεσπέσιος διωρίζετο, ταῦτα ἄντικρυς ἐπεγίνωσκον ἐν τοῖς ὑπό σου λεγομένοις, ῥήμασι μόνοις διηλλαγμένα. καὶ γὰρ ὅτι πρὸς τῶν ἀρχομένων ἐστὶν, αὐτουργοὺς πρότερον γεγενῆσθαι τοὺς βασιλέας, ἀκολακεύτῳ, καὶ ἐπιπόνῳ τροφῇ τεθραμμένους, γεωργήσαντας, λειτουργήσαντας, θυραυλήσαντας, στρατευσαμένους, συναυξηθέντας τῇ δυσχερείᾳ τοῦ βίου τοῦ ἀνθρωπίνου, ὡς Κῦρος, ὡς Νομᾶς, ὡς, Δαρεῖος, ὡς Ῥωμαίων οἱ δοκιμώτατοι· καὶ ὅτι χαλεπώτερον νόσημα τῆς ἀρχῆς, τοῖς συκοφάνταις ἐκκεῖσθαι τοὺς ὑπηκόους, ἢ τοῖς βαρβάροις· ὥσπερ σώμασι χαλεπώτερα τὰ ἔνδον, ἀρρωστημάτων τῶν ἔξωθεν ἐμπιπτόντων· ταῦτα ἅπαντα, ἅπερ εἶπον, ἐκ τῶν ἀδύτων τῆς Ἀκαδημίας.

Ἐγώ σε, ὦ βασιλεῦ, φημὶ δεῖν τὸν λόγον ἐκεῖνον προτίθεσθαι ὥσπερ κάτοπτρον ἑκάστης ἡμέρας, εἰς ὃν ἀποβλέπων, καὶ ἀτενίζων, οὐ τὰς κόμας εὐπρεπέστερον διαθήσεις, ἀλλὰ τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν. οὐδέν σοι προσδεῖ τῶν Μάρκου παραγγελμάτων· οὐδ᾽ εἴ τι χρηστὸν ὁ δεῖνα τῶν αὐτοκρατόρων ῥῆμα προήκατο· ἀλλ᾽ οἴκοθεν τὸν Φοίνικα ἔχεις, οἴκοθεν τὸν ἐξηγητὴν τῶν τε ῥητέων, καὶ τῶν πρακτέων.

Ὅταν δὲ καὶ τὰς ὑπὲρ τοῦ πατρὸς φωνὰς ἐννοήσω, οὐκέτι ζητῶ τὴν αἰτίαν τῆς φιλαδελφίας. ὃς γὰρ οὕτω τὴν εἰκόνα αὐτοῦ τὴν χαλκῆν ἀγαπᾷς, ὡς τοσαύτην χάριν ὁμολογεῖν τοῖς ψηφισαμένοις· εἰκότως δήπου τὴν ἔμψυχον εἰκόνα αὐτοῦ περὶ πολλοῦ ποιεῖς, καὶ ἐρᾷς οὐκ ἔλαττον ἢ σεαυτοῦ, εἴπερ γε καὶ αὐτὸς ἔμπνους εἰκὼν τοῦ αὐτοῦ παραδείγματος. ταῦτα δὲ ἄρα οὐδὲ ἀκαρῆ πρὸς τὴν τύχην ἄνισον γινομένην ἐκαρτερήσατε, ὡς τάχιστα

A omnibus qui illi subsunt, tanquam satellitio muniri: sicut pro nobis inuicem solliciti sumus.

Sed ego de illis quæ ad alios pertinent tecum dissero: tua ipsius nescio quo pacto prætermittens. Quum interim orationem, qua senatum paulo ante alloquutus es, quamque velut sponsorem futuræ felicitatis tradidisti, adhuc insonantem auribus circumferam. Et sanè admiror ego humanam naturam, quod cùm prorsus vna sit, in multas tamen partes dispersa sit. Nam quæ diuinus Plato definiuit, illa omnino ita sese habere verbisque dumtaxat discre- B pare, ex illis quæ abs te fuerunt dicta, cognoui. Quod enim è re subditorum sit, reges antea non aliena opera vsos sibimetipsis ministrasse, ac victus genere adulationis experte ac laborioso educatos esse, agriculturam exercentes, ministeria publica obeuntes, in statiuis agentes, militantes, in humanæ vitæ incommodis versatos & adultos, vt Cyrus, vt Darius, vt Numa, vt Romanorum præstantissimi; quodque difficilior imperij sit morbus, subditos sycophantis quam barbaris esse subiectos; sicut difficiliores sunt ægritudines quæ intus sunt, C quam quæ foris accidunt: hæc, inquam, omnia quæ dixi, ex Academiæ sunt adytis deprompta.

Quem ego sermonem, Imperator, ob oculos tanquam speculum tibi proponendum quotidie censeo, in quem intuens & collimans, non comas decentius compones, sed Romanorum imperium. Neque tibi opus Marci præceptis, aut si quis alius imperatorum vtile quodpiam dictum protulit: sed domi tuum Phœnicem habes: domi, inquam, eum, qui tibi quid dicto, quid facto opus sit, enarret.

Quoties autem tuorum de patre ser- D monum meminero, non amplius causam fraterni inter vos amoris requiram. Qui enim adeo æneum eius simulacrũ amas, vt tãtam illis gratiam, qui id ponendum suffragiis suis decreuerunt, te debere profitearis: merito profecto animatam eius imaginem plurimi facis; neque minori illam, quàm temetipsum, amore prosequeris: quum & ipse sis eiusdem exempli spirans effigies. Iccirco ne momento quidem temporis fortunam inter vos inæqualem esse tolerastis: sed curatum à vobis est sedulo, vt quam

citissimè illa par vtrique vestrum redderetur; in suburbium quidem alter imperator, priuatus alter progressi: paulo post verò par imperatorum regressi, vterque collegæ nomine magis quàm suo gaudens, subditis hinc inde præ lætitia affluentibus: vestrum interim vtroque se dupliciter natum esse credente. Nullus vnquam adeo lætus ad monarchiam accessit, vt vos ad eandem inter vos partiendam. Vah! quanto fratrum amore etiam nostras familias eo facto repleuistis! Quis posthac non pudori ducat, super mancipiis, aut exiguo agro, cum fratre contendere: quum vos videat orbem totum, & genera hominum vniuersa, sine strepitu diuisisse?

Cæterum vt minimè conuenit omnes sanguine propinquos pari beneuolentiæ prosequi dignitate: ita vbi à vobis recesseritis, non eadem aliis tribuatis. Sed quinam sint qui plusculum aliquid à vestra solicitudine fructus expectare debeant, vultis libere dicam? Illi nimirum, quos primos testes fecistis sacræ vestræ consensionis, & apud quos primùm mutuo vos satellitio cohonestastis. An verò Platæenses meritò animos attollebant, quòd Græcis contra barbaros pugnaturis locum præbuissent: & nos interim non gloriabimur magnificéque de nobis sentiemus, quod suppeditauerimus vobis theatrum philosophia minimè indigens, vrbem imperatoriam, vrbem beatam, beatorum imperatorum domicilium, vestræ electionis felix auspicium; non minùs vestra hæc facta intuentem, quàm eadem confirmantem; neque minus accipienti, quàm danti accommodam? Prima enim, toto qui vobis paret orbe, vnius quidem fortunam meliorem; virtutis vero quæ in altero est, specimen excepit.

Sed ego eodem rursum deuoluor, & cum de iis quæ in te sunt tibi memoriam renouare debeam, de vrbe tua vltro dicere aggredior. De qua hoc meritò vsurpare possum, quod tu prius in senatu dixisti, imperij esse matrem. Quo elogio ne Constantinus quidem, si voluisset, apud illam vti potuisset. Quare tanquam obsidem habemus vocem illam, qua tibi certamen cum illius conditore proposuisti. Si enim ille quod regnum ex commodis nostris amplificasset, tam studiosè nos amplexus

A αὐτὴν ἀλλήλοις ἐπιδημισώσαντες· ἐκφοιτήσαντες μὲν εἰς τὸ προάστειον βασιλεὺς, καὶ ἰδιώτης· ἐπιδημήκοντες δὲ οὐκ εἰς μακρὰν ξυνωρὶς αὐτοκρατόρων· ἀγαλλόμενος ἑκάτερος τῷ ξυνεταίρῳ μᾶλλον, ἢ ἑαυτῷ· περιρρεόντων ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῶν ὑπηκόων ὑφ' ἡδονῆς· αὐτοῦ πεπιστευκότος ὑμῶν ἑκάστου διπλασίονος γεγενῆσθαι. οὐδεὶς οὕτω περιχαρὴς εἰσῆλθε μοναρχήσας, ὡς ὑμεῖς νειμάμενοι τὴν ἀρχήν. ὦ, πόσης φιλαδελφίας, καὶ τὰς ἡμετέρας οἰκίας ἐνεπλήσατε; τίς οὐκ ἂν αἰσχυνεῖται λοιπὸν ὑπὲρ ἀνδραπόδων, ἢ γῆς ὀλίγης στασιάζειν
B πρὸς ἀδελφὸν, ὑμᾶς ὁρῶν τὴν γῆν ὅλην, καὶ πάντα γένη ἀνθρώπων ἀψοφητὶ διελομένους.

Ἀλλ' ὥσπερ οὐδὲ τοὺς ἀφ' αἵματος ἁπάντας τῆς ἴσης ἀξιωτέον εὐνοίας, οὐδ' ὑμεῖς μετά γε ἀλλήλους τοῖς ἄλλοις τὰ αὐτὰ ἀπονέμητε. ἀλλὰ τίνες ἂν δικαίως πλεονεκτοῖεν τῆς παρ' ὑμῶν ἐπιμελείας, βούλεσθε εἴπω σὺν παρρησίᾳ; οὓς πρώτους ἐποιήσασθε μάρτυρας τῆς ἱερᾶς ὁμολογίας, καὶ ἐφ' ὧν πρώτων ἐκαλλωπίσασθε τῇ παρ' ἀλλήλων δορυφορίᾳ. ἢ Πλαταιεῖς μὲν ἐφρόνουν δικαίως, ὅτι τὴν χώραν παρέσχον τοῖς Ἕλλησιν εἰς τὸν κατὰ τοὺς βαρβάρους
C ἀγῶνα· ἡμεῖς δὲ οὐ σεμνυνούμεθα, καὶ φρονήσομεν, ὅτι παρεχόμεθα ὑμῖν τὸ θέατρον τῆς φιλοσοφίας οὐκ ἐνδεέστερον, πόλιν βασιλίδα, πόλιν εὐδαίμονα, ἑστίαν εὐδαιμόνων βασιλέων, ἀγαθὸν οἰώνισμα τῆς χειροτονίας· οὐ μᾶλλον θεωμένην τὰ γιγνόμενα, ἢ βεβαιοῦσαν· οὐδὲ τῷ λαβόντι μᾶλλον προσήκουσαν, ἢ τῷ δεδωκότι; πρώτη γὰρ ἁπάσης τῆς ὑπηκόου, τοῦ μὲν τὴν τύχην ἀπεδέξατο ἀμείνω, τοῦ δὲ τῆς ἀρετῆς τὴν ἐπίδειξιν.

Ἀλλ' ἔγωγε εἰς ταυτὸν αὖθις περιενήνεγμαι, καὶ δέον σε τῶν σῶν ὑπομιμνήσκειν, περὶ τῆς
D πόλεως παρ' ἑαυτοῦ τι λέγειν ἐπιχειρῶ· καίτοι τηλικοῦτον εἰπεῖν ἂν ὑπὲρ αὐτῆς δυναίμην, ἡλίκον σὺ πρῴην ἐν τῇ βουλῇ, μητέρα αὐ[illegible]πὼν τῆς βασιλείας. τούτῳ γὰρ οὐδὲ Κωνσταντῖνος οἷός τε ἦν, εἰ καὶ προῄρητο, πρὸς αὐτὴν χρήσασθαι τῷ προσρήματι. ὥσπερ οὖν ὅμηρον ἔχομεν τὴν φωνὴν ἐκείνην, δι' ἧς προὔθηκας σαυτῷ τὸν ἀγῶνα πρὸς τὸν ἀρχηγέτην. εἰ γὰρ ἐκεῖνος αὐξήσας τὴν βασιλείαν ἐκ τῶν ἡμετέρων λημμάτων οὕτω φιλοτίμως ἡμῖν προσ-

συνῴκισται· τόν γε τὴν ἀρχὴν εἰληφότα διὰ τὴν ἀρχαίαν τύχην τῆς πόλεως, πηλίκην δίκαιον εἰσενέγκασθαι τὴν προθυμίαν; ὅσῳ γὰρ πλείονος ἄξιον τὸ κτήσασθαι τὰ ἀγαθὰ ἢ τὸ κεκτημένον μείζω ποιῆσαι, τοσοῦτον καί σοι δικαιοτέρα πρὸς τὴν πόλιν ἐστὶν ἡ τῆς εὐνοίας ὑπόθεσις. ἢ πῶς οὐκ ἄτοπον, τὴν μὲν ἐσχατιὰν ἐφ' ἧς τὴν ἁλουργίδα ἐνῆψαι, περιφανεστέραν ποιῆσαι κρηπῖδι, καὶ βήματι, καὶ ἀνδριάσι· τῇ πόλει δὲ ἣν οὐκ ὀκνεῖς ὀνομάζειν μητέρα τῆς ἀναῤῥήσεως, μὴ οἴεσθαι ἐποφλισκάνειν τὰ χαριστήρια; καὶ δὴ τὸ μὲν σὸν οὕτως ἔχει· αὖθις δὲ εἴ τις ἀντεξετάζοι τὰς ἀφορμάς, δι' ἃς Κωνσταντῖνος ἑάλω τῆς καλλιπόλεως, καὶ δι' ἣν ὁ σὸς ἀδελφός, εἰ ποιοίη τὰ δίκαια, προσαιρήσεται· σεμνοτέραν τῆς νίκης τὴν χειροτονίαν εὑρήσει. ὁ μὲν γὰρ ἐφ' οἷς ἀφείλετο γαμβροῦ τὴν ἁλουργίδα, ὁ δὲ ἐφ' οἷς ἀδελφῷ μετέδωκεν. εὐτυχεστέρα δέ, καὶ ταῦτα ἐπὶ τῶν οἰκειοτάτων σκοποῦντι, κολάσεως δικαίας δικαία φιλοτιμία· καὶ τοῦ καθελεῖν τὸν ὄντα κοινωνὸν τῆς ἀρχῆς, προελέσθαι τὸν κοινωνήσοντα. οὕτω σὺ ἑκατέρῳ χωρίς, καὶ ἀμφοῖν ἅμα, νικᾶν πάρεστι τοῖς δικαίοις τοῖς πρὸς τὴν πόλιν τὸν οἰκιστήν.

Καὶ εἶεν. αὐτὴ δὲ δὴ καθ' ἑαυτὴν ἄνευ τῆς τοιαύτης ἐπικουρίας, ἆρ' ἄτιμος, καὶ ἀδόκιμος, καὶ ἐν φαύλῳ λόγῳ τοῖς μέλλουσιν ἁπάσης ἄρξειν τῆς οἰκουμένης; ἡ καθάπερ σώματος ἑνός, ὅλης τῆς γῆς δεύτερος ὀφθαλμός· μᾶλλον δὲ καρδία, καὶ ὀμφαλός, καὶ ὅ, τι ἂν εἴποι τις τῶν μερῶν τὸ κυριώτατον; συνοχὴ τῶν δυοῖν ἠπείρων, ὅρμος τις ἐν χρείᾳ θαλάττης, ἀγορὰ τῆς πλοΐμου, καὶ πορευσίμης, ἐγκαλλώπισμα ἐνεργὸν τῆς Ῥωμαίων ἡγεμονίας. οὐ γὰρ ἀπῴκισταί γε, ὥσπερ τέμενος, ἔξω τοῦ πόρου· οὐδὲ παραιρεῖται τοὺς αὐτοκράτορας τὴν τῶν κοινῶν ἐπιμέλειαν, εἰ πρὸς ἑαυτὴν ἀσχολήσειαν· ἀλλὰ πανταχόθεν ἐστί, καὶ ἐφ' ἅπαντα ὁρμωμένοις ἀναγκαία διαγωγή, καὶ τότε μάλιστα * ἐν μέσῳ ποιεῖ τῆς ὅλης ἀρχῆς. τὰ δὲ ἔξω τῆς χρείας σκοποῦντι, πάρεστιν ἔχειν ἐν ὀφθαλμοῖς τὴν πανήγυριν Χαρίτων, κεστὸν Ἀφρο-

A est: qui hîc imperium pro antiqua vrbis felicitate accepit, quantam erga nos beneuolentiam adferre par est? Quanto enim maius est primum comparare bona, quàm comparata reddere auctiora: tanto tibi iustior in hanc vrbem beneuolentiæ ratio. Aut quomodo non absurdum foret, quum extremam illam oram vbi purpuram es indutus, basi, suggestu, statuis illustriorem effeceris, vrbi quam non grauaris matrem tuæ electionis appellare, nihil gratificationis abs te deberi existimare? Et quidem res tua ita se habeat. At si quis rursum ex aduerso B rationes expendat, ob quas Constantinus pulchra hac vrbe afficeretur, & ob quam frater tuus, si quod æquum est, faciat, eandem præferre cæteris debeat: augustiorem hanc electionem victoria illa reperiet. Ille enim ibidem genero purpuram abstulit, hic cum fratre illam communicauit. Longè autem felicior est, inter eos qui summa necessitudine coniuncti sunt, iusta punitione, iusta collati honoris magnificentia. Felicius, inquam, imperium cum alio communicare, quàm communicatum iam, ab illo qui cum commune est, auferre. Sic vtrique seorsum, & am- C bobus vnà, suppetit rationibus æquissimis vrbis huius conditorem superare.

Quæ etiamsi ipsa ex se consideraretur, hocque auxilio destitueretur, num propterea ingloria esset & inhonora? num illis qui vniuerso terrarum orbi sunt imperaturi, paruo loco habenda? quum sit vnius velut corporis vniuersæ terræ alter oculus, seu potius, cor & vmbilicus: aut si quod aliud membrum præstantissimum quis numerare queat. hæc, inquam, connexio vtriusque continentis, portus maris vsibus cumprimis aptus, forum nauigabilis il- D lius & calcabilis elementi, efficax Romani imperij ornamentum. Neque enim delubri aut luci instar extra viam remota est, neque Imperatores, si in eius procuratione occupentur, à Reip. totius administratione prohibet. Sed vndique, & quasuis ad res appellentibus necessaria statio est in totius imperij meditullio. Quod si quis considerare velit ea quæ præter vsum ac necessitatem suppeditant, in oculis habere licebit Gratiarum panegyrin, Veneris ce-

stum, peplum ex terra marique contextum, festi publici velut instructissimum epulum, officinam lætitiæ, penu felicitatis. Et si qua porro ratio philosophiæ habenda est, hæc olim Platonis & Aristotelis Musarum domicilium fuit: & ne nunc quidem, per Iouem, minus eius scintillas seruat. At ô Iupiter rex! ô pater hominum! ô vtriusque, tam quæ in oriente, quàm quæ in occidente est, Romæ præses, serua hanc vrbium bigam: serua & hanc imperatorum bigam, qui tuam seruant sanctionem.

A δίτης, πέπλον ἐκ γῆς καὶ θαλάττης ἐξυφασμένον, πανδαισίαν ἑορτῆς, ἐργαστήριον εὐφροσύνης, ταμιεῖον εὐδαιμονίας. εἰ δέ τι τὰ φιλοσοφίας γε ἐστὶ, πάλαι μὲν ἑστία τῶν Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους μουσῶν· καὶ νῦν οὐ μεῖον νὴ Δία φυλάττει τὰ ζώπυρα. ἀλλ' ὦ βασιλεῦ Ζεῦ, ὦ πάτερ ἀνθρώπων, ὦ πολιοῦχε, καὶ τῆς ἑώας Ῥώμης, καὶ τῆς ἑσπερίας· φυλάττοις μὲν τὴν πόλεων τὴν ξυνωρίδα, φυλάττοις δὲ καὶ τὴν βασιλέων, οἳ τὸ σὸν βούλημα διασώζουσιν.

B

THEMISTII de his qui Valente imperante in calamitatem inciderunt.

ORATIO VII.

MIRVM tibi videri arbitror, Imperator, quid tandem causæ sit quod non illico secundùm victoriam, résque à te gestas amplissimas, tibi oratione mea gratias habuerim. Verum ego tanto interuallo iis forsitan iustum ac legitimum tempus supergressus videbor, qui velut in fœnore menses computant, non illud animaduertunt, eos qui philosophiæ nomina tardiùs dissoluunt, nequaquam mirum esse si opportunitati temporis non minus respondeant, quàm qui maturè admodum id agere studuerunt. In quo quidem manifestius illud ante omnia constituendum est, dilatam in præsens tempus orationem debitioni nostræ commodiùs satisfacere, quàm si statim à rebus gestis festinanter esset suscepta.

Verùm paulo altiùs quod dico repetendum est. Prorsus enim, iuxta Pindari sententiam, illustre ac splendidum oportet orationis vestibulum ponere. Duo sunt, Imperator humanissime, principia quibus hominum, vt ita dicam, vita gubernatur. Horum aliud ex iudicio voluntatéque nostra aptum, atque suspensum est; aliud ex rebus externis dependet. Huius domini sumus, ac liberam potestatem habemus, idque quod in eo bonum aut malum cernitur, à nobis ipsis proficiscitur: illud in

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ, περὶ τῶν ἠτυχηκότων, ἐπὶ Οὐάλεντος.

ΛΟΓΟΣ Ζʹ.

ΟΙΜΑΙ σε θαυμάζειν, ὦ βασιλεῦ, τί δήποτε οὐ παραχρῆμα ἐπὶ τῇ νίκῃ, καὶ ἐφεξῆς τοῖς πεπραγμένοις, τὸ παρὰ
C τῶν λόγων τοῖς ἔργοις χαριστήριον προσενήνοχα· ἀλλὰ τοσοῦτον χρόνον διαλιπὼν δόξαιμ' ἂν ἴσως ἀπολωτὰν ὑπερήμερος τοῖς τοὺς μῆνας ὥσπερ δανείσματος λογιζομένοις· μηκέτι δὲ ἐνθυμουμένοις, ὅτι τοὺς φιλοσοφίας ὀφλήματα βραδύτερον ἐκτιννύντας, οὐδὲν θαυμαστὸν τοῦ καιροῦ μᾶλλον τυγχάνειν τῶν λίαν ἐσπουδακότων· καὶ δὴ τοῦτο αὐτὸ πρῶτον δεῖ * σοφώτερον καταστῆσαι, ὅτι βέλτιον διαλύει τὸ χρέος ὁ λόγος εἰς τὸν παρόντα χρόνον ἀναβαλλόμενος, ἢ εἰ τῶν πραγμάτων εὐθὺς κατηπείχθη.

D Μικρὸν δὲ ἄνωθεν. πρέπει γάρ, οἶμαι, κατὰ τὴν Θηβαίαν λύραν, τοῦ λόγου θέσθαι πρόσωπον τηλαυγές. δύο εἰσὶν ἀρχαί, φιλανθρωπότατε αὐτοκράτορ, διακυβερνῶσαι τὸν βίον, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τὸν ἀνθρώπινον· ὧν ἡ μὲν ἐξῆπται τῆς ἡμετέρας κρίσεως, καὶ ὁρμῆς· ἡ δὲ ἐκ τῶν ἔξωθεν αἰωρεῖται. καὶ τῆς μὲν ἡμεῖς κύριοί τε, καὶ αὐτοκράτορες, καὶ τὸ εὖ ἢ κακῶς παρ' ἡμᾶς ἐπὶ ταύτης ἐστί· τὴν δὲ

ἐνειμάμενα πλείους ἡγεμονίας. ἡ γὰρ πρόνοια τοῦ κρείττονος, ἢ ἀνάγκη, ἢ τὸ αὐτόματον τὰς ἔξωθεν ἡμῖν αἰτίας ἐπιτροπεύουσιν. ἀγαθοὶ μὲν οὖν, καὶ μοχθηροί, καὶ ἐπαίνων ἄξιοι, καὶ τοὔμπαλιν κατηγορίας, κατ' ἐκείνην ἐσμὲν τὴν μερίδα, τὴν ἐν τῇ ψυχῇ τῇ ἡμετέρᾳ, ἧς ταυτὶ πάντα ὁρμητήρια· εὐτυχεῖς δέ, ἢ κακοδαίμονες, καὶ μακαριστοί, ἢ τοὐναντίον, διὰ τὰς ἔξωθεν ἐπιτροπείας. εἰς ταύτας, ὦ βασιλεῦ, τὰς ἀρχὰς φιλοσοφία τὰ ἀνθρώπινα ἔργα διελομένη πάντα, μᾶλλον δὲ τῇ διαιρέσει τῆς φύσεως ἡμῶν ἀκολουθήσασα· καὶ ἐφ' ἑκάστου παραδείγματος περισκοπεῖν εἴωθεν, ὧν πράττειν δοκοῦμεν, πόθεν ὁρμᾶται πάντα· ἆρα ἔνδοθεν, καὶ ἐκ τῶν ὅρων τῆς ἡμετέρας ἐπικρατείας, ἤ τι τῶν ἔξωθεν ἡμῶν κύριόν ἐστι τοῦ πεπραγμένου· πότερον ἀρετῆς μαρτύριον, ἢ εὐτυχίας· καὶ ψόγον, ἢ οἶκτον μᾶλλον ἐπιζητεῖ. καὶ νῦν καὶ τῶν ἡμετέρων ἔργων ἕκαστον ἐπισκοποῦντι, ἕν τι τῆς ἑτέρας μερίδος χωρίον ἀμφοτέρων μετέχειν ἀνάγκη. ἔστι γὰρ ὅτε καὶ πόρρωθεν διεστῶτε, καὶ ἀναμίγνυσθον, καὶ δυεῖν ὄντων καιρῶν εἰς οὓς αἱ πράξεις ἡμῶν διαιροῦνται, πολέμου φημί, καὶ εἰρήνης· τῆς μὲν ἐφ' ἡμῖν τὰ πλείω, τοῦ δὲ πολέμου ὁρῶμεν καὶ τὴν τύχην ἀμφισβητοῦσαν. ἤδη γὰρ τισὶ καὶ μηδ' ὁτιοῦν παραλιποῦσι τῆς εἰς νίκην βεβαίας ἐλπίδος, ἀλλὰ καὶ στρατηγῶν ἀρετῇ, καὶ δυνάμεως περιουσίᾳ, καὶ αὐτῇ τῇ τοῦ πολέμου ἀφορμῇ νομιμωτέρᾳ χρωμένοις, τὸ τέλος ἀλλόκοτον ἀπήντησεν. ὥστε καὶ ἡνίκα ἂν ἀκόλουθον ἐκβῇ ταῖς ἀμείνοσι παρασκευαῖς, ἀμφίβολον εἶναι, πότερον τῆς τύχης δῶρόν ἐστιν, ἢ τῆς γνώμης κατόρθωμα τοῦ κρατήσαντος.

Διὰ ταῦτα τοίνυν, ὦ φιλανθρωπότατε αὐτοκράτορ, ἐπὶ μὲν τῇ νίκῃ τέως ἦγον τὴν ἡσυχίαν, δι' ἧς κατέστησας τὸν πρότερον χειμῶνα· εἰδώς, ὅτι πολλοὶ τῶν ἐπαίνων τούτων ἀμφισβητοῦσι. χωρὶς γὰρ τῆς ἔξωθεν, καὶ δαιμονιωτέρας αἰτίας, ἢ τὰ

A plures dominatus est distributum. Nam aut diuina prouidentia, aut necessitas, aut casus ipse externas nobis causas tractat atque moderatur. Quamobrem boni, malive, vel laude & prædicatione, vel è contrario vituperatione digni secundùm illam animi nostri partem sumus, cuius illa sunt omnia velut arces ac receptacula quædam, ex quibus ad agendum erumpit. Sed felices, aut infelices, fortunati, aut è contra miseri, per externam administrationem efficimur. Cum igitur, Imperator, humanas omnes actiones in ea principia philosophia partiatur, siue naturæ potius nostræ partitionem sequatur: tum B in vnoquoque quod à nobis editum videtur exemplo, diligenter considerat, vndenam id omne proficiscatur, num ex interioribus, atque ex ditionis nostræ potestatisque finibus processerit; num aliquid eorum quæ sunt extra nos, in eo quod gestum est, dominationem teneat; sit ne virtutis testimonium, an felicitatis; vituperiúmne an miserationem requirat. Et nunc si quis vnumquodque eorum quæ à nobis geruntur, inspiciat: alterutram ad partem, aut ad vtramque necesse est pertinere. Nonnunquam enim licèt plurimum à se in- C uicem distent, inter sese temperantur. Cúmque duo sint tempora, in quæ actiones nostræ diuiduntur, belli scilicet & pacis: hæc quidem magna ex parte in nobis est posita, bellum verò etiam fortunam sibi vendicare cernimus. Iam enim quibusdam qui nihil ad obtinendam victoriam, fiduciæ ac spei certissimæ prætermisissent, qui & virtute imperatorum, & opum ac copiarum magnitudine, & æquiore belli causa freti essent, minimè consentaneus exitus respondit. Ita fit, vt cum melioribus apparatibus consequens ac congruus euentus acciderit, dubium sit vtrum id D fortunæ munere concessum sit, an ab eius qui vicit, ingenio sit ac prudentia facinus profectum.

Propterea itaque, humanissime Imperator, post tuam illam victoriam, qua superioris temporis procellam sedasti, hactenus mihi quietem ac silentium imperaui, minimè illud ignorans, plerosque esse qui laudum istarum partem aliquam ducerent suam. Nam vt externam causam omittam, eámque quæ propius authorem ipsum spectat

Deum, à quo plerumque belli viciſſitudines, & quaſi momenta librantur: non modo centuriones, aut duces, atque ordinum præfecti, ſed & armatorum militum quilibet atque equitum, fundibularius etiam, ac ſagittarius, aliquid ſibi de victoriæ gloria atque honore decerpunt. Nec Achillem ſolum apud Homerum, ſed & ridiculum illum Therſitem captiuos ſibi vendicantem audimus. Quanquam ita dici de te poterat, vt licèt totum ſoli tibi facinus tribueretur, non omnino ſubeſſet adulationis ſuſpicio. Nam qui ſæpius incerto adhuc & alternante rerum exitu, velut in quadam conuerſione ventorum, nec vulgari ſolum hoc milite, ſed & ſplendidis inſuper ac illuſtribus viris ad futurorum ſpem concuſſis, in eadem animi conſtantia atque eodem vultu perſtiteris, ac neque ſuſtuleris vocem, nec demiſeris, vnus tu maximè, Imperator, fuiſti.

Quanquàm quis adeo, vt cum Homero dicam, animi tolerans eſſe poteſt, quem non ſubita illa inundatio ac procella commotióque fluctuum percelleret? quæ cum intempeſtiuè cœpta eſſet, tum ſuo poſtmodum tempore in immenſum excreuit, cum homo Diis inuiſus, qui in ſcribæ ac notarij perpetuò ſorte vixiſſet, ex atramento & calamaria theca prodiens, Romani imperij amplitudinem in animum inducere eſſet auſus: perditus ex perditis homuncio, quaſi violentus quidam turbo ex Cilicio Coryco, & fornacibus ac ſpeluncis emerſus. Qui cum ex improuiſa vndequaque ac repentina temeritatis audacia quaſi ex arce quadam erupiſſet, ſupra Crixum, ſupra Spartacum inſoleſcebat. Hi ſiquidem raptis è coquina gladiis, atque emptitiorum gladiatorum, qui in amphitheatro decertare ſolent, armis inſtructi, tum quidem ex habitu ridiculi exiſtimati ſunt: ſed cum eos ipſa rei nouitas adauxiſſet, quæ colluuionem hominum nouis ſemper atque inopinatis rebus inhiantem allicere ſolet: tum verò, quâ ſui ſimilibus perſuaſis, quâ coactis melioribus, non legatis ſolum veterum Romanorum, aut prætoribus, ſed & conſulibus, atque imperatoribus, momento formidoloſi fuerunt. Atque illo etiam tempore motus omnis ac tumultus cauſa, non duorum vernarum virtus exti-

A πολλὰ τὰς ἐν τοῖς πολέμοις τροπὰς ταλαντεύει, οὐ μόνον λοχαγοὶ, καὶ στρατηγοὶ, καὶ ταξίαρχοι, ἀλλὰ καὶ τῶν ὁπλιτῶν ἕκαστος, καὶ τῶν ἱππέων, καὶ σφενδονίτης, καὶ τοξότης μεταποιεῖται τῆς ἐπὶ τῇ νίκῃ φιλοτιμίας. καὶ οὐ μόνον Ἀχιλλέως ἀκούομεν ἀμφισβητοῦντος παρ' Ὁμήρῳ τῶν αἰχμαλώτων· ἀλλ' ἤδη καὶ τοῦ γελοίου Θερσίτου. καίτοι περὶ σοῦ λέγοντα, ἦν καὶ ἐκ τοῦ μόνου τὸ ὅλον ἔργον ποιούμενον, μὴ παντάπασι κολακεύειν δοκεῖν. ὁ γὰρ πολλάκις, ὥσπερ ἐν τροπῇ πνευμάτων, τῆς κρίσεως τῶν πραγμάτων μεταβαλλούσης, καὶ οὐ μόνον τῶν πολλῶν
B τούτων στρατιωτῶν, πρὸς τὴν τοῦ μέλλοντος ἐλπίδα κραδαινομένων, ἀλλ' ἤδη καὶ τῶν ἐν σεμνοτέρῳ προσχήματι, ἐπὶ μιᾶς γνώμης μείνας ἀεὶ, καὶ ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χρώματος, καὶ μήτε ἐπάρας, μήτε ὑφεὶς τῆς φωνῆς, μόνος σὺ μάλιστα ἦσθα, ὦ βασιλεῦ.

Καίτοι τίνα οὐκ ἂν ἐξέπληξε, καὶ λίαν ὄντα (καθ' Ὅμηρον) ταλασίφρονα, ὁ κατακλυσμὸς ἐκεῖνος, καὶ ἡ ζάλη, καὶ ἡ τρικυμία, ἀωρεὶ μὲν ἀρξαμένη, πολλὴ δὲ ἐν ὥρᾳ κατασκευασθεῖσα, ὅτε θεοῖς ἐχθρὸς ἄνθρωπος, ἐν ὑπογραφέως ἀεὶ μοίρᾳ διαβιοὺς,
C ἐκ τοῦ μέλανος, καὶ τῆς καλαμίδος ἐτόλμησεν εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, ὄλεθρος ἐξ ὀλέθρων, τυφὼν ἀτεχνῶς, ἐκ τοῦ Κιλικίου Κωρύκου, ἐκ τῶν πνιγέων ἀναδύς· * καὶ μέσον τὸ πανταχόθεν ἀδόκητον τῆς τόλμης ποιησάμενος ὁρμητήριον, ὑπὲρ τὸν Κρίξον, ὑπὲρ τὸν Σπάρτακον ἐθρασύνετο. καὶ γὰρ ἐκεῖνοι μαχαίρας ἁρπάσαντες ἐξ ὀπλανείου, καὶ τοῖς τῶν δημιοπράτων ὅπλοις ἐνσκευασάμενοι, τῶν μονομαχούντων ἐν τοῖς σταδίοις, τὸ μὲν αὐτίκα γελοῖοι τοῦ σχήματος ἐνομίσθησαν· τῆς καινουργίας δὲ αὖθις συν-
D αυξούσης, τῆς ἐπισπωμένης ἀεὶ τὸν πολὺν συρφετὸν, καὶ πρὸς τὰ ξένα, καὶ παράλογα κεχηνότα, τοὺς μὲν ὁμοίους συμπείσαντες, τοὺς ἀμείνους δὲ βιασάμενοι, ἐν ἀκαρεῖ φοβεροὶ κατέστησαν, οὐ μόνον πρεσβύταις, οὐδὲ στρατηγοῖς τῶν πάλαι Ῥωμαίων· ἀλλ' ἤδη καὶ ὑπάτοις, καὶ αὐτοκράτορσιν. αἴτιον δὲ ἦν καὶ τηνικαῦτα, οὐ δυεῖν οἰκοτρίβων αἰ-

A δρία, ἀλλ' ἀλιτήριοι συκοφάνται, καὶ παλαμναῖοι προσαγωγεῖς, οἱ συναναγκάσαντες Ἰταλιώτας, ἅπασαν ἀσμένως προσίεσθαι τῶν καθεστηκότων μεταβολήν.

Ὅθεν δὲ οὖν ἐξέβην· ἐξῆν μὲν, οἶμαι, καὶ τῆς νίκης ταύτης σε μάλιστα αἰτιωμένους, τὸ πάνυ οὐ δοκεῖν λέγειν κεχαρισμένα. διὰ τοῦτο γὰρ, ὡς ἔοικεν, ὁ συστρατηγῶν σοι θεὸς εἰς σὲ πανταχόθεν τὸ ἔργον περιωθῶν, καὶ πάνυ μεγάλην ἀπένειμε τοῖς ὅπλοις μερίδα τοῦ κατορθώματος. ἀλλ' οἱ πῦρ πνέοντες, οἱ Μιθριδάτου χαλεπώτεροι Ῥωμαίοις, οἱ τὴν Κύζικον αὐχοῦντες, ἅμα τῷ γενέσθαι ἐντὸς B τῶν σῶν ὀφθαλμῶν, ὑπὸ μάλης ἔκρυπτον τὰς ἀσπίδας, ὥσπερ φώρια κακοῦργοι καταληφθέντες ἐπαυτοφώρῳ, καὶ τοὔνομα ἀντὶ τῶν ὅπλων τὸ σὸν περιεβάλλοντο· ὀψὲ, σὺν πόνῳ δὲ σωφρονήσαντες. τίς οὕτω παρ' Ὁμήρῳ θεὸς ἐπιφανεὶς, καὶ τῇ χειρὶ πλήξας, γυμνὸν ἐποίησε τὸν τέως νικῶντα, ὡς σὺ πόρρωθεν ὁρώμενος, πλεῖν ἢ τριάκοντα μεταξὺ σταδίων, κατῄδεσας μὲν τοὺς αὐθάδεις, ἐπράϋνας δὲ τοὺς παροξυνομένους, προσηγάγου δὲ τοὺς ἀποσκιρτῶντας, εὐπειθεστέρους δ' ἐποίησας, ἢ πρότερον ἦσαν; τέως C δὲ ἠπίστουν ἐγὼ Ἡροδότῳ τῷ συγγραφεῖ, τοὺς ἀποστάντας οἰκέτας Σκυθῶν, ὑποκύψαι μετὰ τῶν ὅπλων, δίχα σιδήρου τοῖς δεσπόταις ἐπιφανεῖσιν.

Ἀλλ' ἵνα μὴ αὖθις ὁ λόγος τῆς προτέρας ὁρμῆς ἀπορρυῇ· τὴν μὲν νίκην εἶναι κοινὴν συγχωρῶμεν τοῖς στρατηγοῖς, καὶ τοῖς στρατιώταις· εἰ δὲ βούλει, καὶ τοῖς σιτοποιοῖς, καὶ τοῖς σκευοφόροις· πάντως οὐδὲ οὗτοι φαύλης μερίδος ἑαυτοὺς εἶναι ἐποιήσαντο. πρὸς τί τοίνυν ἀφεώρων, καὶ ποῖον ἔργον ἐκαραδόκουν, ὃ μόνου σοῦ, καὶ μάλιστα σοῦ, καὶ οὐδενὸς ἑτέρου μᾶλλον ἢ σοῦ; καὶ ποίους ἐπαίνους διενοούμην, D ὡς σοὶ μόνῳ φαινομένους προσήκοντας; πρὸς οὓς οὐ δεῖ σοι τῆς φάλαγγος, οὐδὲ τῶν ἱππέων, οὐδὲ ναὶ μὰ Δία τῶν δορυφόρων, καὶ ἐξαρκεῖ προελέσθαι, καὶ βουληθῆναι. οὐ γάρ ἐστι χειρῶν ἔργον φιλανθρωπία, ἀλλὰ μόνης τῆς γνώμης τοῦ τὴν ὀργὴν ἀφεῖναι κυρίου. καὶ οὐ μόνος Πλάτων πρῶτος, ὡς ἔοικε, λόγῳ μὲν ἀπεικάζει τοὺς βασιλέας, θυμῷ δὲ

A tit: sed perditissimi sycophantæ, & emissarij execrandi, qui eò Italos compulerunt, omnem vt rerum mutationem libenter admitterent.

Sed vt eò redeam, vnde digressus fueram: licebat, opinor, te vnum autorem maximè victoriæ prædicantem, non omnino hæc dixisse ad gratiam videri. Hæc enim, vt apparet, causa est cur is, qui tecum huius expeditionis ductor erat, Deus, cùm vndequaque omnem in te facinoris gloriam conferret, non magnam victoriæ partem armis attribuerit. Etenim terribiles illi, atque ignem spirantes, illi, inquam, B Mithridate ipso molestiores atque acerbiores Romanis, de Cyzico gloriantes, statim vbi ad aspectum tuum venerant, clypeos sub alis tanquam furta celabant, homines nequam in ipso scelere deprehensi, noménque tuum armorum loco prætendebant: vt serò, sic ægre ad saniorem mentem reuocati. Quis ita superueniens apud Homerum Deus, manúque percutiens, nudare eum potuit, qui hactenus vicisset, quemadmodum tu eminus conspectus, plus XXX. stadiorum interiecto spatio, pudorem rebellibus intulisti, irritatos lenisti, reluctantes ad obsequium reuocasti? adeo vt obsequentiores illos faceres, quàm C vnquam antea extitissent. At ego huc vsque minus Herodoto historico credebam, seruos illos qui à Scythis defecerant, armatos sese, sine armis venientibus dominis subdidisse.

Verùm ne forte iterum à primo instituto longiùs aberret oratio: concedamus sanè ducibus, ac militibus, imo si lubet, pistoribus, ac calonibus communem esse victoriam: prorsus enim non contemnendas in ea re partes sibi vendicarunt. Quid igitur spectabam? aut quodnam opus præstolabar, quod tuum vnius, & maximè tuum esset; nec ab vllo altero potius, quàm à te profe- D ctum? Aut quæ tandem præconia meditabar, quæ ad te vnum pertinere viderentur? Ea nempe ad quæ promerenda, nec legione, nec equitatu opus est: ac mehercule, ne stipatoribus quidem; cum eligere dumtaxat, ac velle sufficiat. Non enim manuum opus est clementia, sed animi ac voluntatis, in eo qui iram pro arbitrio condonare possit. Nec solus, vt videtur, Plato rationi similes esse principes, iræ mili-

tes asseuerat: sed hoc insuper Romanorum lingua, ac Reipub. institutum vsurpans, vtrisque consentaneam virtutem appellatione ipsa declarauit, cum vos pios ac clementes nuncupari voluit; militibus vero de sola fortitudine nomen imposuit. Quando & nunc ad hostes quidem superandos momentum aliquod attulere, qui eiusdem tecum periculi participes fuerunt: seruare autem victos, ex nutu tuo ac voluntate dependet.

Quamobrem cum duo à me commemorata sint, quorum vnum in victoria, alterum in optimo victoriæ vsu positum est: cumque aliud cum armis commune sit, aliud principis solius præcipuum: tanto id quod tuum est antecellit, vt communis etiam gloriæ fructus ad id quod priuatum est, ac tuum, referatur. Etenim nulla victoriæ vtilitas est iis qui non ea bene vsi fuerint: imo plerumque in eorum detrimentum cessit, qui feliciter alioqui eam obtinuissent. Nam quid aliud est Cadmea quæ dicitur victoria, nisi cum aliqui victoria tanquam ebrietate demersi, fruendi ea modum nesciunt: ita vt postremo lucrum ipsum in maius iis damnum ac perniciem redundet? Ita enim tum Cadmei illius temporis fecerunt, ac deinceps insequens ætas istiusmodi est exemplo cumulata. Merito itaque Thebanus ille Epaminondas, post Leuctricum prælium, solus ex Thebanis mœstus ac tristis incedebat: causamque istius rei sciscitanti: Nunc me, inquit, sobrium atque experrectum esse conuenit, cum reliquos ebrios esse necesse est. Neque pecuniarum quicquam à captiuis exegit: quin etiam cum exegisse aliquid armigerum suum animaduertisset, è numero militum expunxit.

Alexandro verò Philippi filio maiorem animi post victoriam moderatio, quàm victoria ipsa gloriam ac famam conciliauit. Qui cum aliquando Porum Indiæ Regem nequaquam fractum in prælio ac remissum, sed ad extremum vsque resistentem, ac præ vulnerum multitudine confectum, viuum cepisset, statim coram omnibus interrogauit: Quomodo te, inquit, ô Pore tractabo? Cúmque is, regaliter, respondisset: iterum percontatus est: at qua tandem alia ratione? illo vero respondente in ea voce contineri omnia, non

A τοὺς στρατιώτας· ἀλλὰ παραλαβοῦσα ἡ Ῥωμαίων φωνὴ, καὶ ὁ θεσμὸς τῆς πολιτείας, τὴν ἑκατέροις πρέπουσαν ἀρετὴν ταῖς ἐπικλήσεσιν ἐνεδείξατο, ὑμᾶς μὲν εὐσεβεῖς, καὶ φιλανθρώπους προσαγορεύουσα, τοῖς στρατιώταις δὲ ἐξ ἀνδρίας μόνης τὰς ἐπωνυμίας νομοθετήσασα. ἐπεὶ δὲ νῦν πρὸς μὲν τὸ κρατῆσαι τῶν πολεμίων ῥοπήν τινα συνεισήνεγκαν οἱ μετασχόντες σοι τοῦ κινδύνου· τὸ δὲ περισῶσαι τοὺς κρατηθέντας, τοῦ σοῦ μόνου νεύματος ἤρτηται.

Δυοῖν τοίνυν ὄντοιν τοῖν εἰρημένοιν, τοῦ τε B νικᾶν, καὶ τοῦ τῇ νίκῃ χρῆσθαι δεόντως· καὶ τοῦ μὲν κοινοῦ πρὸς τὰ ὅπλα, τοῦ δὲ τῷ βασιλεῖ μόνῳ προσήκοντος· οὕτω τὸ σὸν τιμιώτερον, ὥστε καὶ ὁ τοῦ κοινοῦ καρπὸς εἰς τὸ σὸν ἴδιον περιίσταται. νίκης γὰρ ὄφελος οὐδὲ ἓν, τοῖς καλῶς αὐτὴν μὴ διενεγκοῦσιν· ἀλλὰ καὶ τοὐναντίον πολλάκις εἰς βλάβην κατέστη τοῖς εὐτυχήσασιν. καὶ τί ποτέ ἐστιν ἕτερον ἡ Καδμεία νίκη, ἢ ὅταν τινὲς ὑπὸ τῆς νίκης ὥσπερ μέθης καταλκλυσθέντες, ἀγνοήσωσι τὸ μέτρον τῆς τοῦ κρατεῖν ἀπολαύσεως, καὶ τελευτήσῃ τὸ κέρδος αὐτοῖς εἰς C ζημίαν χαλεπωτέραν; οὕτω γὰρ αὐτοί τε ἔπραξαν οἱ τότε Καδμεῖοι, καὶ ὁ μετὰ ταῦτα χρόνος ἐνεπλήσθη τοῦ παραδείγματος. ὀρθῶς ἄρα ὁ Θηβαῖος Ἐπαμινώνδας, μετὰ τὴν ἐν Λεύκτροις μάχην, μόνος Θηβαίων ἐσκυθρωπακὼς περιῄει· καὶ πρὸς τὸν ἐρόμενον τὴν αἰτίαν· Νῦν γὰρ, ἔφη, ἐμοὶ νήφειν καιρὸς, ὅτε τοὺς ἄλλους μεθύειν ἀνάγκη. καὶ οὐδὲ χρήματα εἰσεπράξατο τοὺς αἰχμαλώτους· ἀλλὰ καὶ τὸν ὑπασπιστὴν αἰσθόμενος, τῆς φάλαγγος ἀπεσείσατο.

Ἀλεξάνδρῳ δὲ τῷ Φιλίππου πλείονος δόξης τοῦ νικᾶν αἴτιον ἦν ἀεὶ, τὸ μετριάζειν ἐπὶ ταῖς νίκαις. * οὗ γε καὶ Πῶ- D ρον τὸν Ἰνδὸν οὐχ ὑφιέμενον ἐν τῇ μάχῃ, ἀλλ᾽ ἄχρι τῶν ἐσχάτων ἐγκαρτερήσαντα, παρεθέντα τε ὑπὸ πλήθους τραυμάτων, ζῶντα λαβὼν, ἤρετο εὐθὺς ἐν τῷ μέσῳ, πῶς σοι, ὦ Πῶρε, χρήσωμαι; ἀποκριναμένου δὲ, ὅτι βασιλικῶς· αὖθις ἤρετο, πῶς καὶ ἑτέρως; τοῦ δὲ φήσαντος ἐν τῷ βασιλικῶς πάντα εἶναι, οὐχ

ἧττον

ἧττον ἠγάσθη τὸν ἄνδρα τῆς ἀποκρίσεως, ἢ τῶν τραυμάτων· γνοὺς ὅτι πάντα ἔνεστιν ἀτεχνῶς ἐν τῷ βασιλικῶς ὧν ἐδεῖτο. ἐδεῖτο δὲ τοῦ φιλανθρώπως, αἰδημόνως, πράως, μειλιχίως μεῖναι πρὸς τὴν παροῦσαν εὐτυχίαν, ἀνεπιφθόνως, μεμνημένον μάλιστα πρὸ πάντων τῆς περὶ τὴν τύχην ἀπίστου ῥοπῆς. ταῦτα γὰρ ἅπαντα δι' ἑνὸς τούτου ῥήματος συλλαβὼν, ὁ μὲν Πῶρος ᾔτησεν, ὁ δὲ Ἀλέξανδρος ἔπραξε· καὶ οὐκ ἠρνήσατο· οὐδὲ γὰρ οἷός τε ἦν. βασιλέα γὰρ ἀξιοῦντα εἶναι πάντων τῶν ἐπὶ γῆς ἀνθρώπων, ἔπειτα ἐξαρνεῖσθαι πρᾶξαί τι βασιλικῶς· αἰσχρὸν ἦν καὶ μαχόμενον πρὸς τοὔνομα. ἐπεὶ καὶ ἰατροῦ τί ἂν εἴη γελοιότερον, ἀρνουμένου τι ποιῆσαι περὶ τὸν ἀρρωστοῦντα ἰατρικῶς; ἢ μουσικοῦ δυσχεραίνοντος πρὸς τὸ μουσικῶς; ἑκάστου γὰρ, οἶμαι, τεχνίτου ἡ περὶ τὴν τέχνην πρᾶξις* ἀλλότριον δείκνυσι τὸν πράξαντα τοῦ προσρήματος. ἔοικεν οὖν καὶ κατὰ Πῶρον καὶ Ἀλέξανδρον, ταὐτὸν εἶναι τὸ βασιλικῶς τῷ μεγαλοπρεπῶς, καὶ φιλοδώρως, καὶ τῷ λαβόντι κεχαρισμένως. ἐπεὶ οὖν τοῖν δυοῖν ζηλωτότερος ὁ* δεηθεὶς καλῶς, ἢ ὁ συγχωρήσας· δῆλον ὅτι ὁ μὲν θεῖος ἔπαινος, ὁ δὲ ἀνθρώπινος. ἤδη οὖν ποτε ἤκουσας Ἡσιόδου τοῦ ποιητοῦ, ὅτι ἄλλοι μὲν ἄλλα σαφῶς κτῶνται παρὰ τῶν θεῶν,

Ἐκ μὲν Μουσάων καὶ Ἀπόλλωνος ἑκάτοιο
κιθαριστάς τε εἶναι καὶ ποιητάς,
Ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆας.

καὶ ὁρῶμεν Ὅμηρον, καὶ Ἡσίοδον, καὶ τοὺς τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγέτας.

Ἀλλ' ἐγώ ποτε ἐπῃσθόμην, καὶ τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων ταὐτὸ τοῦτο κομψευομένων, ὡς ἄρα ὁ νοῦς τοῦ βασιλέως ἐν τῇ τοῦ θεοῦ παλάμῃ δορυφορεῖται· καὶ δεῖ τὸν κίνδυνον ὁρᾶν, πηλίκος αὐτῷ πρὸς ἀλλοτρίαν τοῦ θεοῦ πρᾶξιν ὁρμήσαντι, ἐκπεσεῖν τῆς χειρὸς τῆς φυλαττούσης· οὐ γὰρ σοὶ μόνον, ὦ βασιλεῦ, ἅγια προσήκει φρονεῖν, ἀλλὰ καὶ τοῖς πρὸς σὲ διαλεγομένοις ἅγια φθέγγεσθαι· ὡς ἑκά-

Themiſtius.

minus de hac reſponſione, quàm de vulneribus ipſis hominem eſt demiratus: cum illud agnouiſſet, reuera in eo quod regaliter tractaretur, quæ vellet, omnia comprehendi. Cupiebat autem illum humaniter, verecundè, benignè, ſuauiter, ac citra inuidiam in præſenti felicitate perſiſtere, idque ante omnia animo ac memoria reputantem, quàm incerta eſſet atque inconſtans fortunæ viciſſitudo. Hæc enim omnia vno hoc verbo complectens & Porus petiit, & præſtitit Alexander. neque negare iſtud voluit: non enim po-
B terat. Propterea quod qui ſe mortalium omnium regem eſſe vellet, negare aliquid regiè eſſe facturum, turpe erat, & ab ipſa regis appellatione diſſentiens. Nam quid eo tandem medico magis ridiculum eſſet, qui medicè aliquid ægro facere detrectaret? aut muſico, qui agere muſicè quidpiam nollet? Quippe cuiuſlibet, opinor, artificis actio ex præſcripto artis edita, non alienum illum ab ea quam ſibi impoſuit appellatione declarat. Apparet igitur ſecundum Porum & Alexandrum, idem eſſe regaliter, ac magnifi-
C cè, munificéque, & ita, vt accipienti gratum ac iucundum accidat. Quoniam igitur ex duobus eum beatiorem cenſent homines qui benè poſtulat, quam qui annuit: manifeſtum eſt diuinam hanc eſſe laudem, illam hominum propriam. Iam ergo de Heſiodo poëta audiſſe te aliquando puto, alios alia perſpicuè à diis immortalibus obtinere:

Ex Muſis ſiquidem, & Phœbo vibrante ſagittas
citharœdos ac poëtas fieri;
Ab Ioue ſed Reges.

Et Homerum atque Heſiodum, cæ-
D teróſque earum artium, apud Græcos, autores ac principes videmus.

Ego vero quàm eleganter hoc ipſum Aſſyriorum literis proditum animaduerti, regis ſcilicet animum in manu Dei cuſtodiri. Vnde ei quantum immineat periculi prouidendum, ne ſi ad agendum aliquid quod à Deo ſit alienum feratur, cuſtodiente ſe Dei manu tandem excidat. Non enim tibi ſolum, Imperator, quæ ſancta ſunt, animo ac cogitatione tractanda, verum etiam iis, qui apud te ſermonem inſtituunt, eadem vſurpanda dicendo: cum vnum-

A quodque verbum ex iis quæ ad aures tuas accidunt, in incorruptam illius manum inſcribatur. Ac propterea, Deo gratiſſime Imperator, fœdum illum atque horribilem Typhonem ſine vllo cruore confeciſti: quod tibi præclara quædam atque egregia meditanti manum ſuam ad id Deus præbuerit; neque ſceleſti atque execrandi hominis conatus ac ſtudia promouere voluerit.

Porrò illud erat ſcelerati, atque infelicis capitis conſilium, quam multos poſſet è plebe in ſoli debitam ſibi perniciem atque interitum pertrahere. Qui neque miniſter vnquam bonus eſſet ha- B bitus, ſed inuidus, execrabilis, demiſſo ſemper in terram vultu, ſemper tetricus, contracto ſupercilio, taciturnitatem tanquam graue aliquid ac plenum maieſtatis affectans, ſocietatis expers, deteſtandus, moleſtiæ ac faſtidij plenus, & in hoc gloria ſeſe efferens, quod & odiſſet omnes, & odio ab omnibus haberetur. Atqui Phalaris, & Ariſtomachus, & Apollodorus, ac Dionyſius, aliquem vtique ſinguli perhibere poterant, à quo & amarentur, & viciſſim redamarent. Neque enim vel viperas, vel ſcorpios ipſos, natura omnino mutui expertes amoris peperit. Quæ tametſi hominum genus odio pro- C ſequantur: minimè ab eorum amore quæ eiuſdem ſunt generis, excluduntur. Verum is eſſe veriſſimus ſermo, & ab antiqua manaſſe philoſophia videtur, quo ita dicitur: ſtatis temporibus aliâs diuinas quaſdam & æternas mentes ad hominum vtilitatem è cælo delapſas in terris degere (quæ non obductæ tenebris, vt ait Heſiodus, ſed corporibus noſtrorum ſimilibus circumfuſæ ſunt, & inferiorem naturæ ſuæ dignitate vitæ rationem ſubeunt, vt ſocietati noſtræ communioníque ſe accommodent) aliâs vecordes & impor- D tunas deſcendere, Cocyti & Furiarum alumnas, & ab iiſdem prognatas ad miſerorum mortalium fraudem atque perniciem: quæ lamentis ac ſuſpiriis delectantur, nunquam luctu ſatiantur, lacrymis ſaginantur: quibus id muneris commiſſum eſt, vt pro terræ motibus, pro peſtilentia, pro aquarum inundatione, terram accidant, quoties fertilior eſſe, atque abundare cœperit.

Age enim, Imperator, hoc ipſum in iis quæ nuper contigerunt, intuere.

σου ῥήματος, τῶν εἰς τὰς σὰς ἀκοὰς ἐμπιπτόντων, εἰς τὴν ἀκήρατον ἐκείνου παλάμην ἐγγραφομένων. διὰ ταῦτα τοίνυν, ὦ θεοφιλέστατε αὐτοκράτορ, καὶ τὸν ἄγριον ἐκεῖνον Τυφῶνα λίαν ἀναιμακτὶ κατειργάσω, ὅτι σοὶ χρηστὰ ἐννοοῦντι, τὴν χεῖρα συνεπέδωκεν ὁ θεός· οὐδὲ ἔμελλεν, ὡς ἔοικεν, ἀποπλήσειν τὴν σπουδὴν τοῦ παλαμναίου.

Σπουδὴ δὲ ἦν ἄρα καὶ προθυμία τῆς μιαρᾶς ἐκείνης, καὶ κακοδαίμονος κεφαλῆς, εἰς τὸν ἑαυτῇ μόνῃ πρέποντα ὄλεθρον ὡς πλείστους συνεπισπάσασθαι τῶν πολλῶν. οὐδὲ ὑπηρέτης ποτὲ χρηστὸς ἐνομίσθη, ἀλλὰ βάσκανος, ἀλιτήριος, ἀεὶ συγκεκυφώς, ἀεὶ συννεφής, ἐφελκόμενος τὰς ὀφρῦς, τὴν σιωπὴν ὥς τι σεμνὸν μετιών, ἄμικτος, ἀποτρόπαιος, ἀηδίας μεστός, ἐπὶ τῷ μισεῖν ἅπαντας, καὶ πρὸς ἁπάντων μισεῖσθαι μεγαλαυχούμενος. καίτοι Φάλαρις, καὶ Ἀριστόμαχος, καὶ Ἀπολλόδωρος, καὶ Διονύσιος, εἶχον ἄν τινα ἕκαστος παραστήσασθαι, καὶ ἀγαπῶντα, καὶ ἀγαπώμενον. οὐδὲ γὰρ τοὺς ἔχεις, οὐδὲ τοὺς σκορπίους ἡ φύσις ἔξω πεποίηκε παντελῶς τοῦ ἐρᾶν, καὶ τοῦ ἀντερᾶσθαι· ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς ἀνθρώπους κατεσκεύασται δυσμενῶς, τῆς πρὸς τὰ σύμφυλα φιλίας οὐκ ἀπελήλαται. ἀλλ' ἔοικε καὶ ὁ παλαιὸς λόγος ἀληθὴς εἶναι λίαν, καὶ τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ὡς ἄρα κατὰ χρόνους τινὰς ὡρισμένους, ποτὲ μὲν ἀκήρατοι καὶ θεῖαι δυνάμεις ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀνθρώπων ἐμβατεύουσι τὴν γῆν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατιοῦσαι (οὐκ ἠέρα ἑσσάμεναι, καθ' Ἡσίοδον, ἀλλὰ σώματα ἀμφιεσάμεναι παραπλήσια τοῖς ἡμετέροις, καὶ βίον ὑποδῦσαι ἥττω τῆς φύσεως, ἕνεκεν τῆς πρὸς ἡμᾶς κοινωνίας) ποτὲ δὲ ἔμπληκτοι, καὶ ἀλλόκοτοι, καὶ Κωκυτοῦ τινος καὶ ἐριννύων θρέμματα καὶ γεννήματα ἐπὶ λύμῃ, καὶ γοητείᾳ, καὶ ἀπάτῃ δειλαίων ἀνθρώπων, θρήνων ἐρῶντες καὶ στεναγμῶν, οἰμωγῆς ἀκορεῖς, δάκρυσι πιαινόμενοι, ἀντὶ σεισμῶν, ἀντὶ λοιμῶν, ἀντ' ἐπικλύσεως ἐπικόπτειν τὴν γῆν τεταγμένοι, ὁπηνίκα ἂν εὐθηνῶνται.

Θέασαι γὰρ ἐκ τῶν ἐναγχος τούτων, ὦ βασιλεῦ,

ἄρτι καθεστηκυίας τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ γαλήνης λαμπρᾶς ἐφ' ἅπασαν τὴν γῆν τεταμένης, ὥσπερ σώματος τὰ ἔξωθεν ὑγιαίνοντος, ῥῆγμα ὕπουλον ὑποτρεφόμενον ἐν τῷ βάθει, περὶ δὲ κυριώτατον τῶν μερῶν ἀπεσήμαινεν. ἄλλοι μὲν ῥα θεοί τε, καὶ ἀνέρες εὗδον παννύχιοι· καὶ οὐδ' ἂν * εἰς Δία ἴσως ἡ κωμῳδία τοῦ τηνικαῦτα ἀποδραθεῖν ὑπεξείλετο. οὐ γὰρ ἂν περιεῖδεν ἐργαστήριον τοιχωρύχων ἐπὶ κακῷ τῆς οἰκουμένης, ἐγρηγορώς. κἄπειτα μεσούσης τῆς νυκτός, οἱ μὲν ἐξαίφνης ἤγοντο· οἱ δὲ ἐφέροντο· τῶν δὲ τὰς εὐνὰς κατελάμβανον στρατιῶται· οἱ δὲ τῶν σκιμπόδων εἰς δεσμωτήρια συνηρπάζοντο· τοῖς δὲ οἱ σκίμποδες ἐγίνοντο ἀντὶ ξύλων. ἀρχαὶ δὲ αἱ μέγισται μετά γε τὴν ὑμετέραν, ἐν μοίρᾳ κακούργων ἦσαν συνειλημμέναι· ἡ δὲ παννυχὶς ἦν ἀγρία τῆς τότε νυκτός. καὶ Ὅμηρος μὲν ὄναρ κακὸν ἐπιστῆναί φησι τοῖς τῶν Ἑλλήνων κατασκόποις, τοῖς ἀπὸ Θρᾴκης νεήλυσι στρατιώταις· τηνικαῦτα δὲ οὐ συμπάσῃ μόνῃ τῇ Θρᾴκῃ, ἀλλὰ καὶ ταῖς ἠπείροις ὄναρ σχεδὸν ἀμφοτέραις κακὸν ἐπέστη, μᾶλλον δὲ ἐν καιρῷ ὀνείρατος ὕπαρ.

Κἄπειτα ἐπόμπευεν ἐκ βαλανείου ἐν ἀσπίδι, καὶ δορατίῳ, περιδέραια περικείμενος, περιφάσημος αὐτοκράτωρ, προσσεσηρώς, ἅπαντας προσκαλούμενος, μειδιῶν μειδίαμα δολερόν, μειδίαμα θρήνων μεστόν, μειδίαμα ἄρξαν πολλῶν δακρύων· ἄντικρυς τὰ Πλάτωνος τοῦ θεσπεσίου, καὶ ἅ φησιν ἐκεῖνος προδεικνύναι τοὺς τυράννους ἐν τοῖς προοιμίοις, χρεῶν ἀποκοπάς, γῆς ἀναδασμούς, τὴν ἐπὶ Κρόνου καὶ Ῥέας εὐδαιμονίαν, πικρὰ δελεάσματα τοῖς ὑπὸ τούτων ἁλισκομένοις. καὶ θησαυροφυλάκια μὲν ἀνεπετάννυντο, λιμένες δὲ ἀνεφράγνυντο, καὶ νεώρια· πολιορκία δὲ εἴσω τείχους περιειστήκει τὴν πόλιν, ἔξωθεν προκαθημένων τῶν σώζειν προαιρουμένων. εἶτα ἐπέστησε τὰ χαλεπώτερα μηχανήματα, ὧν αὐτὸς ἦν τέκτων, καὶ μηχανορράφος, τὰς ἀτόπους φήμας, καὶ τοὺς ἀγγέλους τοὺς ἐκ τῶν προαστείων κεκονιαμένους, τοὺς μὲν ἐξ Ἰλλυριῶν, τοὺς δὲ ἐξ Ἰταλίας, τοὺς δὲ ἐξ Ὠκεανοῦ τοῦ Ἑσπερίου. πρεσβεῖαι δὲ εἰσεκαλοῦντο εἰς

A Nam cum paulo antè Romanum imperium esset constitutum, & in vniuersum orbem serenitas quædam ac tranquillitas propagata: non secus atque in corpore exterius sano ac vegeto ruptum quiddam intus, occultum, & circa nobilissimam partem paulatim adultum, cœpit erumpere. Alij somnos hominésque Deíque trahebant tota nocte. Ac ne Iouem quidem ipsum fortassis tunc comœdia à dormientibus exciperet: neque enim vigilans vnquam grassatorum officinam ad commune exitium orbis excitari permitteret. Inde media iam nocte, alij subito trahi, diripi alij, aliorum cubicula

B à militibus occupari: alij è lectulis ad carceres atque ergastula corripi: aliis lecti ipsi neruorum loco esse: tum amplissimæ secundùm vestram potestates maleficorum loco comprehendi. Erat vero nocte illa horrendum ac triste peruigilium. Atque Homerus quidem adductis nuper è Thracia militibus infelix contigisse somnium ait, Græcorum speculatores. Tunc vero non vniuersæ dumtaxat Thraciæ, sed etiam continentibus penè vtrisque pessimum insomnium, seu verum potius insomnij tempore visum oblatum est.

C Postea è balneis magna pompa clypeum atq; hastam gerens, collo circumdatis monilibus, adulterinus prodiit imperator, arridens omnibus, blandéque inuitans, subdolum ac fallacem vultu risum præferens: risum, inquam, lamentis ac gemitibus plenum, risum, qui lacrymarum multum dedit. Planéque illa quæ dicuntur à Platone, subsecuta sunt, quæ initio tyrannos ait ostendere solitos, tabulas videlicet nouas, agrorum ex integro diuisiones, illam quæ Saturni ac Rheæ temporibus fuit felicitatem, acerbam prorsus escam iis qui his rebus illecti captíque

D fuerint. Per idem tempus ærarium apertum, portus ac naualia patefacta: vt cùm ij qui seruare ciuitatem vellent, foris stationem haberent, intra muros intestina quædam illam obsidio vallaret. Demum difficiliores quasdam machinas, quarum artifex ille, & architectus erat, admouit, absurdos scilicet rumores, & puluerulentos ex suburbanis nuntios, alios ex Illyrico, alios ex Italia, alios ex Atlantico Oceano profectos. Præter hæc, legationes in re-

giam introductæ, Syrorum, Aſſyriorum, Ægyptiorum, Afrorum, Hiſpanorum, quaſi repente ab extremis terræ finibus aduolaſſent. Quæ tamen aut credenda prorſus erant, aut ſubeunda prorſus vincula: latere enim nemo poterat, ſiue vinctus quiſquam eſſet, ſiue taceret, ſiue gemeret, ſiue denique rideret: ſed vbique offerebant ſeſe, vel perpetuo potiùs adhærebant emiſſarij, delatores, pluribus quam Argus oculis æditi, & Lynceo perſpicaciores.

pr Quin ampliſſimo ſenatorum ordini acerbiſſima tributa impoſuit, neſcio quo modo in annum vnum, vel vt verius dicam, hiemem, non feſti dumtaxat tempus anteuertens, quemadmodum olim à Nerone factum, qui Olympiorum tempus in aliud commutauit: ſed ſuperioris & inſequentis anni tributum exigens, ita vt vnum eundémque menſem exactionibus arctaret. Conſtantini vero populus deliciis ante hoc tempus affluens, ſecurus, & malorum ante veſperam illam omnium expers, qui ne generis mutationem ſentiret, accepto ab illius heredibus imperio perfeceras: hic, inquam, à Conſtantino veniente, eámque appellationem, tanquam oliuæ ramum, ſumma cum impudentia prætendente, ita eſt quotidianis deliciis atque omni felicitate ſpoliatus, vt communi cum pecudibus alimento frui non grauatè ſuſtineret. E ſummis vero magiſtratibus alter qui erat verè mortuus, non credebatur: qui viuebat, mortuus eſſe putabatur. Hoc igitur tam varium, tam multiplex drama, parum quidem abfuit, quin antè exitum intercluderet.

Sed quoniam ingruentium malorum magnitudinem prius, vt apparet, noſſe oportebat: ſic tanquam medico permiſit Deus, artis vt ſuæ periculum in ipſo morbi ingraueſcentis vigore faceret. Si enim cum adhuc naturam ſuam celare conaretur, & adularetur, ac demulceret omnes, tum facilè profligatus eſſet: periculi fortaſſe vis eſſet ignorata. Iam verò poſtquam ei tantum proſperitatis ac ſucceſſus indultum eſt, quantum ad id neceſſe erat, vt confirmata audacia, improbitatem ac verſutiam ſuam, & veteratoriam animi calliditatem oſtenderet; ac poſteaquam eò vſque imperium tenuit, vt cuiuſmodi eſſet, latêre neminem poſſet: ſimul & deprehenſus,

A τὰ βασίλεια Σύρων, Ἀσσυρίων, Αἰγυπτίων, Λιβύων, Ἰβήρων, ὥσπερ διαπτᾶσαι ἐξαίφνης ἐκ τῶν ἐσχάτων τῆς οἰκουμένης. καὶ τούτοις, ἢ πάνυ πιστεύειν ἐχρῆν, ἢ πάνυ δεδέσθαι. λαθεῖν γὰρ οὐκ ἐνῆν, οὐ δεδεμένους, οὐ σιωπῶντας, οὐ στένοντας, οὐ μειδιῶντας· ἀλλ' ἐπεφαίνοντο ἑκασταχοῦ, μᾶλλον δὲ συμπαρῆσαν ἀεὶ κατάσκοποι, ὠτακουσταὶ, Ἄργου πλείονας ἔχοντες ὀφθαλμοὺς, Λυγκέως ὀξυωπέστεροι·

Καὶ τὴν μὲν σεμνὴν γερουσίαν εἰσεπράσσετο εἰσφορὰς πολυστενάκτους, οὐκ οἶδ' ὅπως
B ἐνιαυτοῦ, μᾶλλον δὲ χειμῶνος ἑνός, οὐχ ἑορτῆς χρόνον, ὥσπερ Νέρων, τὸν τῶν Ὀλυμπίων μετατιθεὶς, καὶ μεταβάλλων, ἀλλὰ τὸ εἰς πέρυσι, καὶ τὸ εἰς νέωτα, τὸν ἕνα καὶ τὸν αὐτὸν μῆνα στενοχωρῶν ταῖς εἰσπράξεσιν. ὁ δὲ Κωνσταντίνου δῆμος, ὁ τρυφῶν, ὁ ἐν ἀδείᾳ ζῶν, ὁ κακῶν ἀπείρατος μέχρι τῆς ἑσπέρας ἐκείνης, ὃν σὺ παρὰ τῶν ἐκείνου κληρονόμων διαδεξάμενος, οὐκ εἴασας αἰσθέσθαι τῆς τοῦ γένους μεταβολῆς, ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου προσιόντος, καὶ τοὔνομα τοῦτο ἀναισχύντως προϊσχομένου ὥσπερ θαλλὸν,
C ἀφαιρεθεὶς τὴν συνήθη τρυφὴν, ἠγάπα συμπαρατρεφόμενος τοῖς βοσκήμασι. τοῖν δὲ ἀρχόντοιν τοῖν κορυφαίοιν ὁ μὲν τεθνηκὼς, ἠπιστεῖτο· ὁ δὲ ζῶν, ἐπιστεύθη τεθνάναι. ταύτην τοίνυν τὴν οὕτω πολυειδῆ, καὶ ποικίλην τραγῳδίαν μικροῦ μὲν ἔτι μέλλουσαν παραπέκλεισε τῆς ἐξόδου.

Ἐπεὶ δ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικε, δῆλον γενέσθαι τὸ μέγεθος τῶν ἐπικρεμασθέντων κακῶν· ὥσπερ ἰατρῷ συνεχώρησεν ὁ θεὸς ἐν ἀκμῇ τῆς νόσου τὴν τέχνην ἐπιδείξασθαι. ἔτι γὰρ αὐτοῦ τὴν φύσιν ἐπικρύπτεσθαι
D πειρωμένου, καὶ αἰκάλλοντος, καὶ περισσαίνοντος ἅπαντας, εἰ συνέβη ταχεῖαν ἐπιλαβεῖν τὴν καταστροφὴν, ἴσως ἂν ὁ κίνδυνος ἠγνοήθη. [τὸν πλησίον ἀποστάντα ἀποστρέψασθαι.] νῦν δὲ τοσαῦτα εὐτυχῆσαι συγχωρηθεὶς, ὁπόσα θαρρήσας ἔμελλεν ἐκφαίνειν τὸ κακόηθες, καὶ δολερὸν, καὶ ὑποδεδυκὸς τῆς ψυχῆς· καὶ τοσοῦτον ἀπολαύσας τῆς ἐξουσίας, ὅσον μὴ λαθεῖν οἷος ἦν· ἅμα τε ἠλέγχθη,

καὶ ἀνηρπάσθη, ὥσπερ χειμάῤῥους, ἀθρόως μὲν αὐξηθεὶς, ἀθροώτερον δὲ ἐπιλιπὼν αἰθρίας ἐπιφανείσης. καὶ οὕτως ἄρα σοι τὸ δυσχερέστατον τῶν συμβεβηκότων εἰς δέον τέθεικεν ὁ θεός· ὥστε οὐ μόνον τοῦτο κεκέρδηκας τῆς μελλήσεως, τὸ τὰς ἐκείνου μοχθηρίας ἐκκαλυφθῆναι· ἀλλ', ὃ καὶ τούτου μεῖζόν ἐστι, τὸ καὶ τὴν σὴν πρᾳότητα φανερωτέραν γενέσθαι, ἢ πρὶν συμπεσεῖν τὸν καιρὸν τὸν ταύτης δεόμενον τῆς ἐπιδείξεως. οὐ γὰρ ἐποιήσω τὸν θυμὸν δικαστὴν, οὐδὲ ἐμέτρησας τὴν τιμωρίαν τῷ μέτρῳ τῆς ὀργῆς· ἀλλ' ἐπιστήσας τοῖς πάθεσι τὸν λόγον, καὶ τῶν νόμων ἐφάνης πρᾳότερος· καὶ πανταχοῦ τοῖς γεγραμμένοις ἀκόλουθος ὢν ἔδειξας, ἐν οἷς τοῦ παραβαίνειν τὰ γράμματα τὸ φυλάττειν βασιλικώτερον· καὶ διέκρινας τὸ ἀδίκημα, καὶ ἁμάρτημα, καὶ ἀτύχημα. καὶ γὰρ εἰ μὴ τὰ Πλάτωνος ἀποστοματίζεις, μηδὲ τὰ Ἀριστοτέλους μεταχειρίζῃ· ἀλλὰ τά γε ἐκείνοις δοκοῦντα, τοῖς ἔργοις βεβαιοῖς. οὐ γὰρ τῆς ἴσης τιμωρίας ἀξίους ᾠήθης τούς τε ἐξ ἀρχῆς βουλευσαμένους τὴν ἐπανάστασιν, καὶ τοὺς ὑπὸ τῶν ὅπλων παρασυρέντας, καὶ τοὺς ἤδη τοῖς δοκοῦσι κρατεῖν ὑποκύψαντας· ἀλλὰ τοὺς μὲν κατέγνως, τοὺς δὲ ἐμέμψω, τοῖς δὲ συνήλγησας.

Τοσαύτη δέ ἐστιν ἡ τῆς πρᾳότητος περιουσία, ὥστε ἀγανακτοῦμεν εἰ καὶ σμικρὸν τις ἀνιαθεὶς τῶν τὰ ἔσχατα προσδοκώντων· καὶ δυσχεραίνομεν οὐκ εἰ παντάπασιν ἀρνήσαιο τὴν συγγνώμην, ἀλλ' εἰ καὶ πρὸς μικρὸν ἀναβάλλοιο. πρῴην γὰρ ἀ * * * ἐκ τῶν βασιλείων πρὸς τὸ τέως ἐσκυθρωπακότες· καὶ τυχεῖν ὧν ἐλιπαρήσαμεν οὐκ ᾠόμεθα, οὐκ ἀνανεύσαντος, ἀλλ' ἀναβαλλομένου τὴν χάριν. αἴτιον δὲ οὐχ ἡ τῶν αἰτούντων ἀγνωμοσύνη· ἀλλ' ἡ τοῦ διδόντος φιλοτιμία, ἥμερον, καὶ ἐκκεχυμένον τῆς εὐμενείας μᾶλλον ἐκφαίνεσθαι ποιεῖ τὸ μὴ τοῖς πολλοῖς παραπλήσιον. οὐ γὰρ ἐν τοῖς ἄγαν ῥερυπωμένοις, ἀλλ' ἐν τοῖς ἄγαν κεκαθαρμένοις ἔκδηλον τὸ μόλυσμα γίνεται, κἂν σμικρότατον ᾖ. οὕτω τοι τῶν μὲν ὑπερβαλλόντων πικρίᾳ καὶ χαλεπότητι, ἓν εἴ τι χρηστὸν πέπρακται, μνήμης τυγχάνει· τῶν

A & abreptus est, torrentis instar, qui repente auctus, citius sereno cælo deficit. Ita sanè tibi quod ex iis quæ acciderant erat difficillimum, commodè diuino quodam consilio constitutum est: adeò vt non illud solum ex ea cunctatione lucri feceris, vt eius manifestior omnibus improbitas esset; sed, quod eo amplius est, tua vt illustrior clementia quàm antehac, cum nondum tale accidisset tempus, quod eiusmodi specimen flagitaret. Neque enim indignationem iudicem adhibuisti, nec vindictam ad iræ mensuram accommodasti: sed cum perturbationem ratione
B esses moderatus, vnà & legibus clementior visus es; & vbique cum scripto iure consentiens, quoties obseruare quod erat scriptum, quàm transgredi, imperatoriæ esset dignitati conuenientius. Igitur facinus ab errore & infelicitate separasti. Etsi enim Platonis dogmata minimè ore pronuncias, nec Aristotelis scripta peruoluis: nihilominus quæ illi sentiunt, reipsa atque factis comprobas. Non enim eadem animaduersione dignos iudicasti tum eos qui perduellionem ab initio animo conceperant, tum qui impetu armorum abrepti fuerant, aut ei cesserant qui
C iam vicisse omnia crederetur: sed illos quidem condemnasti, alios verbis castigasti, cum postremis condoluisti.

Tanta vero est clementiæ magnitudo, vt vel iniquo animo feramus, si quis eorum modo qui extrema quæque metuebant, minima etiam in re molestia afficiatur: nec mediocriter commouemur, non iam si veniam omnino deneges, sed si quamlibet eam exiguo tempore differas. Nuper enim * * * è palatio, ad hodiernum vsque diem mœroris ac tristitiæ pleni: nec assecuturos nos quæ postulata erant, putabamus, non renuente beneficium, sed differente. Hoc autem non postu-
D lantium stoliditas, sed dantis magnificentia facit, quæ benignitatis ac clementiæ suauitatem ac diffusionem, quæ minimè vulgaris est, notiorem omnibus atque illustriorem reddit. Siquidem non in iis quæ sordidissima, sed quæ purissima sunt, quamlibet exigua macula sit, apparet. Ita planè si quid ab iis qui crudelitate & atrocitate præstiterunt, humaniter sit gestum, omnium memoria celebratur. Quorum

A verò eximia atque excellens clementia fuit, ab iis ſi quid per incuriam omiſſum eſt, nulla vnquam obliuione deletur. Semper enim inſignius illud ac memorabilius eſt, quod præter ſpem contingit. Itaque Neronis celeberrima eſt aduerſus Muſonium facilitas: contra Alexandrum vero pro Calliſthene etiamnum commouemur. Atqui ille quidem iræ ſtimulos addidit, & vt erumperet, incitauit: hic autem quod minimè ſtatim ceſſiſſet, conſtantior quam antea vnquam eſt habitus.

B Periclem ſanè ferunt apud Athenienſes gloriari ſolitum, quod imperio adminiſtrationéque ſua inimicitias diſſolueret. Tu vero, Imp. cum & tantis iniuriis eſſes affectus; nec Periclis ſimilem potentiam atque imperium gereres: benigniorem te nihilominus forenſi illo declamatore præſtitiſti, ac duplicem ex eo facto victoriam reportaſti. Non enim iis tantum qui arma contra te ceperant, ſed etiam qui tecum ceperant, ſuperior fuiſti: cum & eos qui ſe oppoſuerant, debellaueris; & iniuria affectos atque offenſos placaueris. Quorum priores quidem virtute ſuperaſti; C aliorum animos atque iracundiam mitigaſti: non ignorans, quantum à legitimo bello inteſtina ac ciuilis diſcordia differat: ac barbaros quidem Romanorum armis aſſiduè eſſe perſequendos; Romanis vero contra Romanos hanc eſſe moderationem adhibendam, tamdiu vt bellum inferatur, quoad omnis offenſio atque iniuria ſarciatur. Et quemadmodum corporis morbidum membrum qui cum medicamentis perſanare poſſit, mauult abſcindere, non toti corpori remedium adhibet, ſed hoc ipſo quod deeſt, imbecillius facit: ſic cum imperium omne Romanum, D ciuitatis inſtar, vnum idemque ſit; planè hoc in illius detrimentum redundat, quod cum reuocari ad ſanitatem poſſet, fuerit deperditum. Quanquam manum, aut crus, aut aliam quamlibet ægram ac malè affectam partem, ſaniorem quàm ante morbum fuerat, efficere medicina non poteſt: homo vero qui moderatam aliquam pœnam tulerit, meliorem ſe aliquando erga eum exhibuerit, à quo ſit benignè atque humaniter tractatus. De Romanis ſic accepimus, cùm Maſiniſſam Afrum, à quo erant hoſtiliter ve-

A δὲ φιλανθρωπίᾳ νικώντων ἐὰν ἔτι τι παρεώραται, ἀνεξάλειπτον διαμένει. ἀεὶ γὰρ ἐν πλείονι καθίσταται λόγῳ τὸ παρ' ἐλπίδας. τοιγαροῦν Νέρωνος μὲν ἀοίδιμος ἡ πρὸς Μουσώνιον ἐπιείκεια· πρὸς Ἀλέξανδρον δὲ ὑπὲρ Καλλισθένους, ἔτι καὶ νῦν ἀγανακτοῦμεν. καίτοι γε ὁ μὲν εἰς ἔργον ἐξεβίασε τὴν ὀργήν· ὁ δὲ ἐν οἷς μὴ παραχρῆμα ὑπεῖξας, ἑαυτοῦ στερεώτατος ἐνομίσθη.

B Περικλῆς μὲν οὖν ἐσεμνύνετο πρὸς Ἀθηναίους καταλύων τὰς ἔχθρας ταῖς στρατηγίαις· σὺ δὲ τηλικαῦτα ἀδικηθεὶς, καὶ οὐκ ἐπίσης Περικλεῖ τῆς ἐξουσίας, τοῦ δημαγωγοῦ γέγονας, ὦ αὐτοκράτορ, ἐπιεικέστερος· καὶ διπλῆν ἐνίκησας νίκην. οὐ γὰρ μόνον τῶν πολεμησάντων, ἀλλὰ τῶν συμπολεμησάντων κρείττων ἐφάνης· τῶν μὲν ἀντιστάντων κρατήσας, πραΰνας δὲ τοὺς ὑβρισμένους· καὶ τοὺς μὲν ἀνδρίᾳ χειρωσάμενος, τῶν δὲ τὸν θυ- C μὸν ἡμερώσας· καὶ γνοὺς ὁπόσον πολέμου, νόσημα ἐμφύλιον διενήνοχε· καὶ ὅτι * βαρβάρων μὲν Ῥωμαίους ἄχρι παντὸς ἐπεξιέναι προσήκει· Ῥωμαίοις δὲ μέχρι ἐπικεῖσθαι κατὰ Ῥωμαίων, τὴν τοῦ πταίσματος ἐπανόρθωσιν. καὶ ὥσπερ σώματος ἑνὸς τὸ μέρος τὸ ἀρρωστῆσαν ὁ θεραπεύειν ἐνὸν φαρμάκοις ἀποκόπτειν προαιρούμενος, οὐκ ἰᾶται τὸ σύμπαν, ἀλλ' ἀσθενέστερον ποιεῖ τῷ ἐλλείποντι· οὕτω καὶ τῆς ἀρχῆς μιᾶς D οὔσης τῆς ὅλης Ῥωμαίων, ὥσπερ πόλεως, ἀκριβῶς ἅπαν γίνεται βλάβος, ὃ βέλτιον ἔχειν ἐξὸν ζημιούμεθα. καίτοι χεῖρα, ἢ σκέλος, ἢ ἄλλο τι μέρος πονῆσαν, οὐ δυνατὸν ἐκ τῆς ἰατρείας ὑγιέστερον, ἢ πρὶν τι παθεῖν, ἀποφῆναι· ἀνὴρ δὲ ἐμμέτρου δίκης τυχὼν, γένοιτ' ἂν ποτε καὶ βελτίων περὶ τὸν πράως προσενεχθέντα. Ῥωμαῖοι Μασσανάσσην τὸν Λίβυν, ἐπειδὴ πολλὰ κακὰ παρ' αὐτοῦ πεπον-

θότες, ζῶντα ληφθέντα ἀφῆκαν ἑκόντες, οὔ φασιν ἀριθμητὰ εἶναι ὅσα Ῥωμαίους Μασανάσσης χρηστὰ εἰργάσατο. εὖ δὲ ἐποίει καὶ Σωκράτης τὸν παρὰ τοῖς πολλοῖς εὐδοκιμοῦντα λόγον ἐπανορθῶν, ὅτι δεῖ τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς ποιεῖν. ἐπηνώρθου δὲ, τὸ μὲν φυλάττων, τὸ δὲ μεταγράφων. τὸ τοὺς μὲν φίλους εὖ ποιεῖν, μεταγράφων, τοὺς δὲ ἐχθροὺς κακῶς, ἐπιδιορθούμενος· τὸ μὲν γὰρ εὖ ποιεῖν ἐπῄνει· τὸ δὲ κακῶς, ἐπηνώρθου. τοὺς φίλους μὲν εὖ ποιεῖν, τοὺς δὲ ἐχθροὺς μὴ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ φίλους, μεταγράφων. καὶ πρὸς τὸν ἀπειλήσαντα, ἂν μή σε λαβὼν ἀποκτείνω, ἀνταπειλήσας, ἂν μή σε φίλον ποιήσω.

Εἰ δὲ τὴν πρᾳότητα ταύτην τριβωνίῳ μὲν φησί τις πρέπειν, ἁλουργίδι δὲ μή· ἀλλ' ἐγώ σοι καταριθμήσω καὶ τοὺς ἐνδοξοτάτους τῶν βασιλέων, παραπλησίους Σωκράτει γεγενημένους. Φιλίππῳ τῷ Ἀμύντου κατεῖπέ τις σπουδῇ τῶν ταξιαρχῶν, ὡς ἀπεχθῶς διακειμένου, καὶ ῥᾳδίως κακόν τι βουλεύσοντος, εἰ μὴ τάχιστα ἐκποδὼν γένηται. τί οὖν ὁ Φίλιππος; οὐκ εὐθὺς ἧκεν ἐπὶ τὸν σίδηρον· ἀλλὰ καὶ παρ' ἡμᾶς, φησί, τὸ αἴτιον τῆς ἀπεχθείας· ὁ γὰρ ἀνὴρ οὐχ ὁ φαυλότατος τῶν Μακεδόνων. καὶ τά τε ἄλλα ἐπιμελεῖται εὐθὺς τοῦ ἀνθρώπου, καὶ προῖκα ἐπιδίδωσι δεομένῳ θυγατρὸς ὡραίας. καὶ μετὰ ταῦτα οὐδεὶς ἦν πιστότερος τῷ βασιλεῖ τῶν πάλαι κεκριμένων ἐπιτηδείων.

Ὡς εὐεργεσίη κακοεργίης μέγ' ἀμείνων. οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὕτω τινὰ ἐν ἀνθρώποις ἄνθρωπον φῦναι, ὥστε παρ' οὗ τὰ ἔσχατα πείσεσθαι προσεδόκησε, τούτῳ χρηστῷ, καὶ προσνείμαντί τι τιμῆς, οὐκ εὐθὺς εὔνουν γενέσθαι. ἀλλ' ὁ τὴν τιμωρίαν διαφυγὼν, ὅσῳ δικαιότερον ὦφλε, τοσούτῳ μᾶλλον ὑπόχρεως γίγνεται τῷ συγχωρήσαντι. οὕτω δὲ Ἀλέξανδρος, Μέμνονα τὸν Δαρείῳ συστρατηγήσαντα ἀποκτιννύναι τινῶν κελευόντων, ἐπειδὰν ὡς τάχιστα κύριος γένηται· Μηδαμῶς, ἔφη, ἀλλὰ ποιήσωμεν ἀντὶ φιλοδαρείου τὸν ἄνθρωπον φιλαλέξανδρον· καὶ οὕτω τὴν εἰς ἐκεῖνον σπουδὴν εἰς ἡμᾶς μεταθήσεται. ταυτὸ δὲ τοῦτο, καὶ ὁ Βοιώτιος στρατηγὸς, ἐπειδὴ Θηβαῖοι τῶν πόλεων ἐξελαύνειν ἐπεχείρουν τοὺς λακωνίζοντας, Ἀλλ' οὐδεὶς, ἔφασκεν, ὦ

A xati, in poteſtate habitum vltro dimiſiſſent, commemorari non poſſe quæ ab eo ſint in ipſos poſtmodum collata beneficia. Illud vero Socratis præclarum, qui commune illud dictum ac vulgare corrigebat: Amicis quidem benefaciendum eſſe, inimicis vero malè. Corrigebat autem: illud ſeruando, alterum mutando. Quod enim amicis benefaciendum dicit, id vero laudabat: quod inimicis malè, id ita emendabat, vt diceret amicis benefaciendum eſſe, non malè inimicis. Et ad eum qui ita comminabatur, niſi te arripiens occidero, ſic contrà minatus eſt, niſi te amicum
B fecero.

Quod ſi quis hanc animi facilitatem pallio dicat conuenire, non purpuræ: ego vero clariſſimos tibi reges commemorabo, qui ſe Socratis haud diſſimiles præbuerunt. Ad Philippum Amyntæ filium neſcio quis centurionem quendam detulit, tanquam hoſtili in eum eſſet animo, faciléque malum aliquod machinaturus, niſi quàm celerrimè tolleretur è medio. Quid igitur Philippus? Non ferro ſtatim vſus eſt: verùm, inimicitiæ, inquit, iſti cauſam præbuimus: hic enim haud vtique Macedo-
C num deterrimus. Igitur cum cæteris in rebus hominem fouere incipit, tum roganti dotem ei inſuper nubilis filiæ numerari iubet. Nec quiſquam deinceps etiam ex iis qui pridem inter amicos probati fuerant, regi fidelior fuit,

Sic benefacta malis longè potiora videntur.

Non enim ita facilè quiſquam homo inter homines exiſtere poteſt, quin eum à quo extrema quæque metueret, ſi mitem in ſe, atque honoris inſuper aliquid deferentem viderit, non ſtatim beneuolentia proſequatur. Nam qui meritas pœnas effugerit, quo iuſtius eas
D commiſerat, eo condonanti magis obſtrictus eſt. Sic enim Alexander cum Memnonem Darij præfectum nonnulli interficere ſuaderent, ſimulatque in poteſtatem eius veniſſet: Nequaquam, reſpondit: quin potius ex Darij amico, Alexandri amicum faciamus, atque ita ſtudium in illum voluntatémque ſuam in nos transferet. Idem & Thebanorum ille imperator feciſſe dicitur. Nam cum Thebani eos eiicere ex vrbibus vellent, qui Lacedæmoniis fauerent, ſic eos eſt allocutus: Atqui nullus, ô

Thebani, natura Thebanorum aut Lacedæmoniorum amicus procreatur: sed quilibet sibi quod commodum est vndequaque procurans, iis sese accommodat, à quibus meliora se consecuturum sperauerit. Hæc igitur spes subditorum animis ingeneranda est: nec ad eos vobis conciliandos, armis opus habebitis, sed vltro vestris sese partibus adiungent.

Atque hæc quidem celeberrimi apud Græcos duces fecerunt. Romanorum vero imperatores quonam modo? Omnes, quorum quidem illustria sunt nomina, eadem, qua tu, erga afflictos sese ratione gesserunt. Veluti Pompeius erga eos qui cum Sertorio defecerant, Cæsar cum iis qui Pompeium secuti fuerant, Augustus cum Antonianis, Marcus cum iis qui pro Cassio steterant. Mitto recentiores, eósque qui ad nostram ætatem propius accesserunt. Qui quidem omnes præclare naturam hominum assecuti, id intellexerunt, nihil ad alliciendam beneuolentiam efficacius esse benignitate ac beneficentia: longéque id optimum esse principi, amore ac gratia subditos allicere, non metu ac terrore dominari. Hoc enim fit, vt volentibus; illo, vt inuitis ac detrectantibus dominentur. Et beneuolentiam quidem viribus nunquam, beneuolentia vero quamplurimas vires expugnatas atque euersas fuisse comperimus.

Sed priuato sanè non adeo facile est inimicos in amicitiam ac familiaritatem traducere. Nam cum eodem loco conditionéque cum iis est, qui sese offenderunt: neque cum iram remittit, cognosci potest, propterea quod liquidam ac certam vlciscendi facultatem non habet; nec cum beneficio prouocat, quia sæpenumero, vt maximè velit, facere istud non potest. Princeps vero, cuius vtramque in partem, malè scilicet benéque faciendi commoditas nota omnibus est, id pugnare debet, vti meliorem in partem, velut latrunculorum in ludo, calculum, qui in deteriori sit, transferat; & eos qui à se hactenus diffidebant, liberalitate ac largitate fidos sibi ac familiares efficiat.

Atque ego mutationem hanc rege digniorem ea esse puto, qua aut Xerxes continentem ac mare, aut Circe homines, aut Medea senium, aut Au-

A Θηβαῖοι, φύεται φύσει Φιλοθήβαιος, ἢ Φιλολακεδαιμόνιος· ἀλλ' ἕκαστος ἑαυτῷ ἁπανταχόθεν τὸ συμφέρον ἐπιζητῶν, παρ' ὧν ἂν τὰ χρηστότερα προσδοκήσῃ, τούτοις ἑαυτὸν προσνέμει. Ταύτην τοίνυν ἐμποιητέον τὴν ἐλπίδα τοῖς ὑπηκόοις· καὶ οὐ δεήσεσθε ὅπλων πρὸς τὸ ποιεῖν ἑαυτοῖς ἐπιτηδείους, ἀλλ' ὄψεσθε τὰ ὑμέτερα ἑκόντας αἱρουμένους.

Εἶεν. ἀλλ' οἱ μὲν παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εὐδόκιμοι τοῦτον τὸν τρόπον· οἱ δὲ Ῥωμαίων αὐτοκράτορες πῶς; ἅπαντες, ὧν τὰ μεγάλα
B ὀνόματα, παραπλησίως σοι τοὺς ἠτυχηκότας μετεχειρίσαντο· Πομπήϊος τοὺς Σερτωρίῳ συνεπαναστάντας, Καῖσαρ τοὺς Πομπηΐῳ συμπολεμήσαντας, ὁ Σεβαστὸς τοὺς Ἀντωνίῳ συναποστάντας, Μάρκος τοὺς Κασσίῳ συναραμένους. τοὺς δὲ ἐφεξῆς, καὶ ἐγγὺς ἡμῶν τούτους * λέγω· καὶ οὗτοι πάντες τῆς ἀνθρωπίνης φύσεως στοχαζόμενοι, ὅτι μηδὲν πρὸς εὔνοιαν ἐπαγωγότερον εὐεργεσίας, καὶ ὅτι βέλτιστον βασιλεῖ τὸ δι' εὔνοιαν ἐπισπᾶσθαι, καὶ μὴ διὰ τὸν φόβον κρατεῖν· ἡ μὲν γὰρ ἑκόντων, ὁ δὲ
C ἀκόντων ποιεῖ κυρίους. καὶ δυνάμει μὲν εὔνοιαν οὐκ ἔστιν εὑρεῖν καταλυθεῖσαν, εὐνοίᾳ δὲ δυνάμεις πολλάς.

Ἰδιώτῃ μὲν τοίνυν οὐχ οὕτω ῥᾴδιον μετασκευάζειν * οἰκειότητα τοὺς ἀπεχθῶς διακειμένους. ὅταν γὰρ ἐν ἴσῳ καθεστήκῃ τοῖς προσκεκρουκόσιν, οὔτε ἀφιεὶς τὴν ὀργὴν δῆλός ἐστι, τῷ μὴ κεκτῆσθαι ἀναμφισβήτητον τοῦ τιμωρεῖσθαι τὴν ἐξουσίαν· οὔτε ὑπάρχων εὐεργεσίας, τῷ πολλάκις ἀδυνατεῖν, κἂν προαιρῆται. βασιλεῖ δὲ ἐκφανοῦς ὑπαρχούσης, καὶ τοῦ βλάπτειν,
D καὶ τοῦ ποιεῖν εὖ τῆς ῥᾳστώνης, εἰς τὴν ἀμείνω χώραν μεταθετέον ἀεί, καθάπερ ψῆφον ἐν πεττείᾳ, κειμένην ἐν τῇ φαυλοτέρᾳ, καὶ ποιεῖν τοὺς τέως ἐχθροὺς, πιστοὺς καὶ οἰκείους, τῇ τῶν ἀγαθῶν χορηγίᾳ.

Καὶ ταῦτα ἐγὼ μεταμόρφωσιν βασιλικωτέραν νενόμικα, ἧς μετεμόρφου Ξέρξης μὲν ἤπειρον, καὶ τὴν θάλασσαν· καὶ ἧς ἡ Κίρκη τοὺς ἀνθρώπους, καὶ ἧς ἡ Μήδεια τὸ γῆρας, καὶ ἧς Αὐ-

τόλυκος

πόλυκος τὰ φώρια. οὐ γάρ ἐστι πρὸς τὴν φύσιν φιλονεικία· ἀλλὰ θεόσδοτος ἀκριβῶς ἡ δύναμις αὕτη, καὶ Ἑρμοῦ δῶρον, ψυχὰς ἐξ ἀγρίων ἡμέρους κατασκευάζειν, καὶ ἐξ ἀλλοτρίων ἐπιτηδείους. νῦν δὲ τὸν χαλκὸν μὲν εἰς ἀργύρειον μεταβαλεῖν, καὶ τὸν ἀργύρειον εἰς χρυσίον, ἀσμένως ἄν τινα ἐξεύροιμεν τέχνην· ᾧ δ᾽ ἔνεστιν ἀνθρώποις εἴτε ἀπὸ τύχης, εἴτε ἀπὸ γνώμης ἀφηνιάσαντας, αὖθις χειροήθεις ποιῆσαι· οὗτος εἰ τὸ νουθετεῖν ἐάσας, τῷ ἐπὶ καιροῦ λελυπηκότι ἀδιάλλακτα ἀγανακτοίη, καὶ τοῦ βασιλεῖ προσήκοντος ἐπίπροσθεν ἄγοι τὸ θυμῷ κεχαρισμένον· B πῶς οὐκ ἂν ἀτοπώτερος εἴη τῶν ἡνιόχων, οἳ τοὺς αὐθάδεις τῶν ἵππων οὐκ ἀποσφάττουσι παραχρῆμα, ἀλλὰ πρᾳοτέρους ποιήσαντες, χρῶνται βελτίοσι γεγενημένοις;

Ἔχω δέ σοι καὶ ἕτερον εἰπεῖν βασιλέα, τοσαύτης μὲν οὐκ ἄρξαντα γῆς, ὅσης Φίλιππος, καὶ Ἀλέξανδρος, τῷ Πυθίῳ δὲ ὅμως παρασχόντα ἀμφισβήτησιν, εἴτε θεὸν αὐτὸν προσρητέον, εἴτε ἄνθρωπον· Λυκοῦργον τὸν Σπαρτιάτην. οὗτος τοίνυν οὐκ εἰς χρήματα ζημιωθεὶς, ἀλλ᾽ αὐτὸν ἐκκοπεὶς τὸν ἕτερον τῶν ὀφθαλμῶν, νέου τινὸς ξύλῳ πατάξαντος ἐν C ἐκκλησίᾳ, παραλαβὼν τὸν ἐκκόψαντα οἴκοι, πῶς ἐτιμωρήσατο; πῶς ἠμύνατο; ἀπέκοψε μὲν καὶ αὐτὸς, ἀλλ᾽ οὐ τὸν ὀφθαλμὸν τοῦ ἐκκόψαντος, ἀλλὰ τῆς ψυχῆς τὴν θρασύτητα, ἀντὶ μοχθηροῦ πολίτου χρηστὸν ἀποφήνας. διὰ τοῦτ᾽ ἄρα ὁ Πύθιος τῆς μὲν ψάμμου τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐδίσταζεν ὁπόση εἴη, οὐδὲ τῆς θαλάσσης τοὺς χόας· τὸν δὲ βασιλέα τὸν οὕτω φρονοῦντα οὐκ εἶχεν ἀποφήνασθαι, πότερον θεὸς, ἢ ἄνθρωπος εἴη. σὺ δ᾽ οὐχ ἕνα ἐπράϋνας, ὥσπερ Λυκοῦργος· οὐδὲ ἕνα ἀντὶ ἐχθροῦ φίλον ἐποίησας, ὥσπερ Ἀλέξανδρος· οὐδὲ D τὸν δεῖνα λοιδορησάμενον προσηγάγου, *ὥσπερ ἔναγχος εὐδοκιμήσας· ἀλλ᾽ ἔξεστιν ἀριθμεῖν κατὰ φῦλα, στρατηγοὺς χωρὶς, ταξιάρχας χωρὶς, λοχαγοὺς πολλοὺς, ἴλας τοξοτῶν, ἴλας ἱππέων, τοὺς ἐκ τῆς μεγάλης βουλῆς, οἷς εὖ οἶδ᾽ ὅτι τοσούτοις οὖσι, καὶ τηλικούτοις, οὐκ εἰς μακρὰν τὸ ἐνδέον προσθήσεις. καὶ τότε ἐξέσται μοι μετὰ παρρησίας διστάσαι, Δίζω ἤ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ

A tolycus furta sua, transmutarunt. Neque enim ibi cum natura ipsa certamen suscipitur: sed diuinitus concessa planè vis est, & Mercurij munus, animos hominum ex horridis & agrestibus, mansuetos; ex infensis, beneuolos & conciliatos reddere. Iam vero libenter quidem artem inueniremus, qua in argentum æs, aut argentum in aurum conuertere possemus. Quisquis autem homines, seu casu, seu consilio frænum excutientes, cicures ac mansuetos facere potest: is si commonitionibus omissis, in eum à quo parumper offensus est, implacabile odium suscipiat, & iracundiæ gratificari malit, quàm quid de- B ceat principem spectare: nonne aurigis stolidior est, qui contumaces equos non iugulant statim, sed vbi mitiores reddiderint, iisdem melioribus vtuntur?

Possum & ego alium tibi nominare regem, qui etsi tam latè non regnarit quàm Philippus, aut Alexander: nihilominus hoc Apollini Pythio dubium reddiderit, deúmne an hominem appellari eum oporteret: Lycurgum videlicet Spartanum. Hic igitur cum nequaquam in opibus ac pecuniis damnum accepisset, sed ei ab adolescente quodam, à quo in concione fuste per- C cussus erat, alter oculorum esset effossus: postquam illum in potestate domi habuit, quo tandem pacto vltus est? quo modo rependit iniuriam? Effodit nimirum & ipse non oculum quidem eius, à quo id perpessus fuerat, sed temeritatem animi, atque audaciam. Propterea Pythius ille, qui de arenæ numero quantus esset, quótve in mari congij, nequaquam ambigebat: de principe sic affecto, deus an homo esset, pronuntiare nesciebat. Tu vero non vnum dumtaxat, vt Lycurgus, mitigasti; nec vnum item, velut Alexander, amicum ex infenso reddidisti; neque D certum tibi hominem qui conuitiatus fuerat, reconciliasti, quasi nuperrimè eam tibi gloriam peperisses: verum per nationes ac gentes, inde duces, illinc ordinum præfectos, hinc centuriones innumeros percensere licet, sagittariorum item, atque equitum turmas, ac amplissimi denique consilij senatores: quibus tot tantisque, non multo post quod adhuc deest adiecturum te certo scio. Tum mihi quoque audacter licebit dubitare, deúmne te an homi-

nem pronuntiem. Non quod atrocius in quemquam modò ac præter quàm quod æquum eſt, ſit ſtatutum: ſed quod illud etiam quod infra æqui menſuram eſt, tibi tute impoſueris. Atque illud homines requirent, non quid eorum delictis, ſed quid iis quæ abs te in alios erant conſtituta, fuerit conſentaneum. Neque mirum illis videbitur, ſi minus ab omnibus qui eidem culpæ affines eſſent, eædem ſint pœnæ repetitæ: ſed illud potius, ſi non in omnes, qui ſe eodem crimine obſtrinxerant, par ſit atque eadem humanitas impenſa.

Etenim ſi quis per ſe res ipſas conſideret, honorificentius eos qui capti deprehenſique fuerant, tractaſti, quàm plerique ſoleant, eos qui ſua cauſa præclarè atque egregiè ſeſe geſſerint. Hoc enim optimè intellexiſſe videris, etſi ingentes in principe animos ineſſe oporteat: tamen ingentes illos animos obedientes eſſe debere, vt ratione quoquo velis flectantur. Quorum vim atque impetum, vbi ſemel deferbuerint, reuocare, non magnæ, ſed puſillæ potius abiectæque mentis eſt: veluti ſi puer vulnus ſine dolore iam ſanatum fodicet iterum, & in vociferando tempus conſumat, cum adhibere remedia, atque ita liberari ſit conſultius. Iræ porro tumentis adhuc remedium ſubitum quidem ratio ipſa eſt, qua tu illam tum impotentem & adhuc feruentem compeſcuiſti. Deinceps vero etiam ferociſſimis quibuſque temporis longinquitas medetur. Quod autem neutra ratione inflecti atque emolliri poteſt, id extra naturam diuinam iuxta atque humanam habendum exiſtimas. Ob id Homerus cæteros quidem deorum flexibiles atque exorabiles, Plutonem vnum rigidum & implacabilem eſſe dicit.

Quare ſolus ex imperatoribus id aſſecutus es, vt quos benignius ac clementius habueras, eos grauius vindicares: cùm iis pudorem ac pœnitentiam iniiceres, & criminis conſcios ſuomet ipſos dolore punires. Qui quidem ex eo quod nihil à te mali perpeſſi eſſent, quantum ſcelus admiſerant, intellexerunt. Eſt autem homini libero acerbior multo is dolor, qui ex verecundia, quàm qui ex cruciatu corporis percipitur. Cuius rei argumento

A ἄνθρωπον· οὐχ ὅτι καὶ νῦν τινες χαλεπόν τι, καὶ πέρα τοῦ μέτρου πεπόνθασιν, ἀλλ' ὅτι σὺ σαυτοῦ πεποίηκας, καὶ τὰ εἴσω τοῦ μέτρου. καὶ ζητήσουσιν οἱ ἄνθρωποι, οὐ τί τοῖς ὑπ' ἐκείνων πταίσμασιν ἀκόλουθον ἦν, ἀλλὰ τί τοῖς ὑπὸ σοῦ περὶ τοὺς λοιποὺς πεπραγμένοις· καὶ θαυμάσουσιν, οὐχ ὅτι μὴ πάντες οἱ τὰ αὐτὰ πλημμελήσαντες τὴν αὐτὴν δεδώκασιν δίκην, ἀλλ' ὅτι μὴ πάντες οἱ τὰ ἴσα ἐξαμαρτόντες τῆς ἴσης τετυχήκασι φιλανθρωπίας.

B Ἐπεὶ τά γε πράγματα αὐτὰ καθ' ἑαυτὰ ἐξετάζοντι, ἐντιμότερον σὺ προσενήνεξαι τοῖς ἑαλωκόσιν, ἢ ἕτεροι τοῖς ὑπὲρ σφῶν ἀριστεύσασιν. οἶδας γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἀκριβῶς, ὅτι δεῖ μὲν καὶ θυμοῦ μέγεθος ἐνυπάρχειν τῷ βασιλεῖ· ἀλλὰ μέγαν ὄντα τὸν θυμὸν εὐήκοον εἶναι προσήκει, ὥστε εὐμετάπειστον εἶναι τῷ λόγῳ. τὸ δὲ ἅπαξ παραλλάξαντος ἀνακαλεῖσθαι τὴν ἀκμὴν, οὐ μεγάλης, ἀλλὰ καὶ πάνυ σμικρᾶς διανοίας· ὥσπερ μειρακίου τραῦμα ἀλύπως ἰαθὲν ἀναξαίνοντος, καὶ
C διατρίβοντος ἐν τῷ βοᾶν, δέον τῷ φαρμάκῳ συγχωρήσαντα ἀπηλλάχθαι· φάρμακον δὲ ὀργῆς οἰδαινούσης τὸ μὲν αὐτίκα λόγος ἐστὶν, ᾧ σὺ τηνικαῦτα ἐπραΰνας σφαδάζουσαν, καὶ ζέουσαν ἔτι· τὸ μετὰ ταῦτα δὲ ὁ χρόνος ἰατρὸς ἤδη γίνεται, καὶ τοῖς λίαν δυσμεταχειρίστοις. τὸ δὲ ὑπ' ἀμφοῖν ἀμείλικτον, ἔξω τῆς φύσεως ὑπολαμβάνεις, καὶ τῆς θείας, καὶ τῆς ἀνθρωπίνης. διό φησιν Ὅμηρος τοὺς μὲν ἄλλους θεοὺς τρεπτοὺς εἶναι, καὶ πα-
D ραρρήτους· τὸν δὲ Ἅδην μόνον ἀμείλικτον, καὶ ἀδάμαστον.

Τοιγαροῦν μόνος αὐτοκρατόρων, καὶ οἷς ἐπιεικέστερον προσηνέχθης, τούτοις χαλεπώτερον τετιμώρησαι, εἰς αἰσχύνην, καὶ μεταμέλειαν καταστήσας, καὶ τῇ παρ' ἑαυτῶν λύπῃ κολάσας τοὺς πλημμελήσαντας· αἰσθομένους ἐξ ὧν οὐκ ἀντέπαθον κακῶς, οἷα ἠδίκησαν. χαλεπωτέρα δὲ ἐλευθέρῳ λύπη τῆς διὰ τοῦ σώματος γινομένης ἡ διὰ τῆς αἰσχύνης ἐστί. σημεῖον

δέ· τὰς μὲν γὰρ ὑπομένουσι, καὶ ἐγκαρτεροῦσι, δι' αἰσχύνην δὲ προΐενται πολλάκις τὸν βίον. πῶς οἴει θρηνοῦσι τὴν ἀβουλίαν; πῶς οἴει στένουσι τὴν γοητείαν, οἳ ἀνθ' οἵου προείλοντο παραβάλλοντες, καὶ πειρώμενοι βελτίονος εἰς ὃν ἐξήμαρτον, ἢ ᾧ φενακισθέντες προσέθεντο; οὐδὲ γὰρ ἐν τοῖς κινδύνοις ἦν ἀνεκτὸς *** ἀδύσας ποτὲ σμικρὸν ὑπὸ τῆς τύχης ἀνερριπίσθαι, τοῦ Ξέρξου περιῄει τὴν ὀφρῦν, τοῦ Καμβύσου τὴν παροινίαν, οὐδὲ ἀνδραπόδοις μετρίως χρώμενος τοῖς ὑπ' αὐτοῦ γοητευθεῖσιν. ὃ δὲ μάλιστά μοι δοκεῖ τῆς ἐκείνου φύσεως δεῖγμα γεγενῆσθαι, τοῦτο οὐ πρὶν εἰπεῖν παύσομαι.

Φιλοσοφίαν τοίνυν, ὦ βασιλεῦ, ἅπαντες μὲν ᾐδέσθησαν, ὥσπερ τι πατρῷον ἱερόν, οἱ σὺν νόμῳ τὰς βασιλείας διαδεξάμενοι· πολλοὶ δὲ καὶ συμπαρέλαβον ἐπιστατοῦσαν, καὶ τοῦ βίου σφῶν προεστήσαντο· οἷς ἐκτίνουσα τὰ γινόμενα χαριστήρια, ἀνεξάλειπτον αὐτῶν τὴν ἀγαθὴν μνήμην τῷ παντὶ χρόνῳ συμπαραπέμπουσα. καὶ γὰρ ὅστις ἔδοξεν οὐ περὶ πολλοῦ περιορᾶν ἀδικουμένην, οὐκ αὐτός τι κακὸν ἐργασάμενος, ἀλλ' ὅτι προήκατο μόνον, καὶ περιεῖδεν· ὅμως οὐκ ἀνταναφέρει τῇ λοιπῇ δόξῃ πρὸς ταύτην μόνην τὴν δυσφημίαν. ταύτης τοίνυν ἔτι μικροῦ περισωζομένου λειψάνου, οὐκ ἔχων οὔτε μέγα, οὔτε μικρὸν ἐγκαλέσαι, ἀλλ' ὅτι μόνον συνῄδει μὴ δυναμένην ἐπαινεῖν τῷ τολμήματι, οὐκ ἐφείσατο ὅσον ἐφ' ἑαυτῷ, οὐδὲ ὤκνησε ψῆφον ἐξενεγκεῖν, ἣν οἱ θεοὶ καλῶς ποιοῦντες ἔτρεψαν αὐτοῦ παραχρῆμα εἰς τὴν κεφαλήν· ὁ τὸν πώγωνα καθειμένος, καὶ τοῦ φιλοσοφωτάτου τῶν βασιλέων μεταποιούμενος. ἀλλ' οὐχ ὑμεῖς τοῖς ὅπλοις ἐντεθραμμένοι· ἀλλ' εἰσκαλεῖσθε, καὶ συμπαρείσασθε, καὶ τῶν μεγίστων τιμῶν ἀξιοῦτε.

Καὶ ταῦτα μὲν ἐῶ. ἀλλὰ τὸν καθηγητὴν ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος διασπαράττειν πρῴην τῶν στρατιωτῶν ὡρμη-

A est, quod hunc sustineant, patientérque ferant, præ pudore verò sæpenumero vitam ipsam profundant. Quanto putas cũ gemitu temeritatem illi suam deplorant? quantis putas suspiriis fraudem illam ac præstigias prosequuntur? cum inter se comparant quem cuius loco sibi delegerint; cúmque eum in sese meliorem experiuntur, quem offenderint, quam cuius partibus inducti deceptíque sese adiunxerint? Neque enim in ipso rerum discrimine tolerabilis erat: sed vbi parumper iactatus à fortuna, atque elatus videbatur, supercilium Xerxis, ac Cambysis insolentiam ac libidinem præ se ferebat; B neque vel mancipiorum instar moderatè tractans eos, quibus fraudulenter imposuerat. Quod autem vnum mihi præcipuè naturam illius indicasse videtur: hoc, antequam dicendi finem faciam, exponam.

Eorum igitur principum qui legitimè imperio successerunt, nemo vnquam fuit, quin philosophiam tanquã patrium aliquod & hereditarium sacrum veneratione sit prosecutus: vt etiam plerique sibi eam tanquam moderatricem adsciuerint, & vitæ suæ præfecerint. Quibus illa consentaneam gratiam, ac præmium refert, dum eorum egregiam memoriam C ac famam nulla vnquam obliuione deletam ad perpetui successionem temporis propagat. Nam qui paulo ante eidem affectæ iniuria defuisse, ac contempsisse visus est, etsi mali nihil ille quidem commisit: tamen, quia neglexit solùm, nec rationem eius vllam habuit, cum hoc vno dedecore reliquam nominis gloriam compensare nullo modo potest. Huius itaque cum exiguæ adhuc reliquiæ superessent, nec maius quicquam minúsve haberet ei quod obiiceret, nisi quod eam minimè scelus illud laudare posse intelligebat: quantum in ipso fuit ab illa non abstinuit, nec sententiam ferre dubitauit, D quæ subito in ipsius caput præclarè est à Diis immortalibus conuersa. Et hoc ab eo factum est, qui barbam interim promitteret, sibíque philosophiæ studiosissimi nomen principis vindicaret. Non ita vos, licèt inter armorum strepitus educati: sed eam ad vos arcessitis, & adestis illi, atque amplissimos honores habetis.

Verum missa isthæc facio. Sed illius imperatoris magistrum, cum eum nuper militaris furor discerpere ac laniare vel-

A let, manifesto ab interitu liberatum, quandoquidem eorum iracundiæ satisfaciendum erat, qui se iusto dolore commoueri crederent, dumtaxat pecunia multastis. Oportet enim ex vtroque, vti apparet, gloriam vobis ac decus comparari, cum & bene de philosophia meremini, & ab eadem exitium ac calamitatem auertitis: ídque omnibus fieri manifestum, ne illud quidem prius decretum ex sententia iudicióque vestro depromptum, sed cum publico ex tumultu ac seditione, tum iniquitate illa hominum atque inuidia, quæ præstantibus eruditione viris perpetuò comitatur, esse deriuatum.
B Atque huius sane rei manifestum indicium est, quòd alterum iisdem criminibus accusatum, sed leuiore aliquanto apud plebem inuidia, nulla interposita mora, dimiseris.

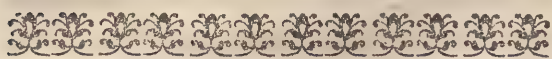
Verum si quid per incuriam antehac neglectum fuit, abundè infesti atque inuidi numinis furor exsatiatus est. Sed vt in præsentia sese gerit, planè Socraticam illam constantiam atque animi robur expressit. Non enim occasionem temporis arripuit, quamuis grauis eum fames vrgeret, nec execrandæ illius impetu pestis abreptus est; ac ne vlla quidem de iniuria conquerentis audita
C vox est: sed legitimorum principum iram omni perduellis ac legum oppugnatoris humanitate tolerabiliorem putauit: sed in eadem calamitate permanere maluit, quàm præsenti rerum statu damnato, liberari. Itaque cum cætera omnia scelestus ille ac detestabilis commutaret, solas illius ærumnas eodem in statu reliquit. Quanquam, vt iustè illum omnino condemnatum esse sciret, aliis tamen multo iustioribus de causis condemnatis libertatem dederat. Iam vero contemni se ab eo, qui pes-
D simè omnium à vobis tractatus videretur, minimè passus est. Æquum est igitur, vt is clementiæ tuæ fructum ferat qui illius vti noluerit. Illustre quiddam atque amplum est, philosophiæ semina ac reliquias conseruare. Est enim hoc beati imperij ac felicis indicium, cum eiusmodi crescit ac viget disciplinæ studium: magnóque apud eos in pretio virtutem haberi necesse est, apud quos in cultu atque obseruatione sit philosophia: in qua quidem immortalem atque perpetuam tui memoriam defigi ac

A μένων, ἐξελόμενοι προὔπτου θανάτου, ἐπεὶ τὸν θυμὸν ἔδει παραμυθήσασθαι τῶν δικαίως ἀγανακτεῖν πεπιστευκότων, χρήμασι μόνοις ἐζημιώσατε. χρὴ γὰρ, ὡς ἔοικεν, ἐξ ἀμφοῖν ὑμᾶς φιλοτιμεῖσθαι, καὶ δι' ὧν εὖ ποιεῖτε φιλοσοφίαν, καὶ δι' ὧν τοῦ πάνυ κακῶς ἐξαιρεῖσθε· καὶ πᾶσι γενέσθαι φανερὸν, ὅτι μήτε ἐκείνη ἡ ψῆφος τῆς ὑμετέρας κρίσεως ἦν, ἀλλὰ τοῦ κοινοῦ θορύβου, καὶ τῆς στάσεως, καὶ τῆς εἰωθυίας ἀπαντᾶν ἀγνωμοσύνης τοῖς ἐν παιδείᾳ διε-
B νεγκοῦσι. καὶ τούτου τεκμήριον ἐναργές· τὸν γὰρ ἐγκληθέντα μὲν ὑπὲρ τῶν αὐτῶν, πρᾳοτέρᾳ δὲ χρησάμενον τῇ παρὰ τῶν πολλῶν δυσμενείᾳ, * οὔτε ζημίᾳ παραχρῆμα ἀφῆκας.

Ἀλλ' ἱκανῶς ἔχει τῷ νεμεσήσαντι δαιμονίῳ, εἴ τι τοι καὶ πρότερον παρεώραται. ἀλλὰ τὰ νῦν γε, ἄντικρυς τῆς Σωκράτους μεγαλοψυχίας, οὐχ ἥρπασε τὸν καιρὸν βουλιμιῶν, οὐ συμπαρηνέχθη τῇ φορᾷ τοῦ ἀλάστορος, οὐ ῥῆμα ἀφῆκεν ἀδικουμένου· ἀλλὰ τὴν ὀργὴν τῶν
C ἐννόμως βασιλευόντων τῆς φιλανθρωπίας ἀνεκτοτέραν ὑπέλαβε τοῦ τοῖς νόμοις ἐπαναστάντος· ἀλλὰ μᾶλλον εἵλετο διακαρτερεῖν ἐν οἷς ἦν, ἢ τὰ παρόντα μεμψάμενος, ἀπαλλάξασθαι. τοιγαροῦν ἅπαντα ὁ μιαρὸς τἄλλα μετακινῶν, τὰς ἐκείνου συμφορὰς μόνας ἐφύλαξεν ἐπὶ σχήματος. καίτοι εἰ καὶ πάνυ δικαίως καταψηφισθέντα ἠπίστατο, ἀλλ' ἑτέροις γε ἔδωκεν ἄδειαν πολλῷ δικαιότερον κατεγνωσμένοις. νῦν δὲ, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἠνέσχετο ὑπὸ
D τοῦ μάλιστα πρὸς ὑμῶν πάνυ δοκοῦντος κακῶς περιορώμενος. δίκαιος οὖν ἀπολαῦσαι τῆς σῆς πρᾳότητος, ὁ τῆς ἐκείνου μὴ ἐθελήσας· καλόν τι διασώσασθαι τὰ ζώπυρα τῆς φιλοσοφίας· σημεῖον γὰρ βασιλείας εὐδαίμονος, αὕτη ἡ τέχνη ἐπιδιδοῦσα· καὶ ἀνάγκη ἀρετὴν ἔντιμον εἶναι, παρ' οἷς φιλοσοφία σπουδῆς ἀξιοῦται· ἐν ᾗ δεῖ σε μνήμην ἀθάνατον καὶ ἀγή-

ρω καταλιπεῖν. οὐ γὰρ μόνον οἱ τὰς πόλεις εὖ ποιοῦντες, ἀθανάτους καταλείπουσι τὰς μνήμας· ἀλλὰ καὶ οἱ τὰ κάλλιστα τῶν ἐπιτηδευμάτων τιμῶντες. ἀεὶ γὰρ ἕως ἂν ᾖ γένος ἀνθρώπων, οὐκ ἐπιλείψουσιν οἱ περὶ τοὺς θεοτέρους τῶν λόγων φιλοχωροῦντες. ὥστε ἀνάγκη διαδόσιμον γίνεσθαι τὴν φήμην τῶν καλῶς αὐτῇ προσενεχθέντων, εἰς ἄπαντα σχεδὸν τὸν αἰῶνα.

A collocari conuenit. Non enim hi solum qui bene de ciuitatibus merentur, sempiternam sui memoriam relinquunt, sed etiam ij, qui præclaras artes honore prosequuntur. Etenim dum genus hominum manebit, nunquam deerunt aliqui, qui in diuinioribus illis disciplinis operam suam collocent: ex quo fit vt eorum qui honorificè atque humaniter illam tractauerint, ad omnem pene sæculorum posteritatē fama perueniat.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ Πενταετηρικός.

ΛΟΓΟΣ Η'.

ΠΕΡΙ φύσεως βασιλικῆς, καὶ αὐτὸς οὕτω γινώσκων τυγχάνω, καὶ ἐπαινῶ Πίνδαρον τὸν ποιητὴν, ὡς ἄρα οὐ πᾶσιν ἀνθρώποις ὁμοίως ἐν ἀγαθῇ μοίρᾳ, τὸ προελθεῖν εἰς χρόνον πλείω τὸν βίον· ἀλλὰ μόνοις τοῖς ζῆν μετὰ δικαιοσύνης προαιρουμένοις. καὶ τούτοις ἐλπὶς γλυκεῖα συνδιαιτᾶται, καὶ ἀγαθὴ γηροτρόφος, παραπέμπουσα μετ' εὐφροσύνης εἰς τὸ τῆς φύσεως καταγώγιον. ἡ δὲ τῆς κακίας ἀπαλλαγὴ, ὅσῳ περ ἂν θᾶττον ὑπάρξῃ, τοσούτῳ μᾶλλον τοῖς καταληφθεῖσιν ὑπ' αὐτῆς συνενήνοχεν. οὐ γὰρ ἐᾷ πλείοσι περιπεσεῖν πλημμελήμασιν, οὐδὲ τοῦ γήρως πειραθῆναι δυσκολωτέρου, προανασείοντος τὰς φροντίδας, ὧν μεταλλάξαντες ὑπομένουσιν. εἰ οὖν ἀληθὴς ἐστὶν ὁ λόγος ἐπὶ τῶν ἰδίων βίων ἐστί· πόσῳ μᾶλλον ἐφ' ὧν πολλοὺς ἀναγκαῖον συναπολαύειν, ἢ τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς μοχθηρίας; ἄμφω ταῦτα, καὶ τὰ χρηστὰ λέγω, καὶ τὰ φαυλότερα, τῷ χρόνῳ συνεπιδιδόασι. καὶ εὔξαιντο ἂν οἱ κοινωνοῦντες, τὰ μὲν ἐπὶ πλεῖστον αὐτοῖς χορηγεῖσθαι· τὰ δὲ μηδὲ ἐν ἀκαρεῖ παραμένειν.

Χρύσιππος δὲ ἄχρι τῶν ῥημάτων ἔοικεν ἀνδρίζεσθαι, ταὐτὸν δύνασθαι φάσκων ἀνδρὶ σπουδαίῳ μίαν ἡμέραν, μᾶλλον δὲ καὶ μίαν ὥραν, πολλοῖς ἐνιαυτοῖς. Οὐδὲ γὰρ ἰδιώτῃ φιλοσοφοῦντι κατὰ τὸ ἔργον ἄν τις ἀρκεῖν ὑπο-

THEMISTII quinquennalis, Valenti Imp. dicta

B

ORATIO VIII.

DE regia indole ipse quoque sic censeo: & Pindarum poëtam laudo, vbi ait, non eodem modo omnibus hominibus felici fato vitam in longius tempus excurrere: sed iis dumtaxat, qui cum iustitia illam sibi transigendam statuunt. Quibuscum etiam spes iucunda cohabitat, bonáque senectutis nutrix illos cum gaudio in naturæ diuersorium deducit. At liberatio à vitiositate quo citius euenerit, eo melius cum illis agitur, quos ipsa occupat: C quippe quæ non sinat in plura incidere peccata, neque senectutem experiri difficiliorem; quæ in animis ipsorum eas sollicitudines iam nunc excitare incipiat, quas, vbi fato functi fuerint, sunt subituri. Quod si verum est in priuata quorumcumque vita: quanto verius de illis, quorum siue ex virtute, siue ex prauitate multos adeo aut fructum aut damnum capere necesse est? ambo hæc, bona inquam, & deteriora, cum tempore incrementum capiunt. D Proindéque qui horum participes sunt, optant vt istud plurimum sibi amplificetur, hoc vero ne momento quidem temporis secum perduret.

At Chrysippus verbo tenus se virum præstare videtur, vbi ait, vel vnum diem, imo vnam horam tantundem posse in homine frugi præstare, quantum multi anni. Neque enim homini priuato factis ipsis philosophanti satis esse putandum est, si virtus illi fulgu-

ris instar, vt resplenduerit, statim extinguatur. At ei viro, A

Cui populi parent, cui tanta negotia curæ,

quique cum terra ac mari vniuerso bona sua communicare necesse habet, cur non, ô Chrysippe, tempus etiam naturæ terminos excedens compreceris? Quanto etenim longius illud feceris, tanto diuturniorem hominibus felicitatem reddideris. Porrò hac ego ratione plurimum reges à tyrannis distare dixerim, quod horum tempus maximè longum, verum festum est publicáque lætitia: tyrannis autem quo diuturnior, eo prolixiorem iis, qui eidem subsunt, dolorem adfert. B Et quinquennia quidem, decenniáque, tantisper dum iustitia atque humanitas imperium stipat, optabilia sunt; panegyrésque in orbem redeuntes, auidè arripiuntur, & instante tempore illo vnusquisque ad festum illud agendum, & choreas ducendas, Deumque, quod felicitatem hanc publicam hactenus extenderit, lætis laudibus celebrandum, verè atque ex animo procedit: sin inhumanitas feritasque, imperij statum inuadat, quamdiu illa durauerit, omne tempus subditis insuave ac festiuæ lætitiæ expers ducitur. Et quando eius temporis signa iam adfuerint, tum vehementius hominibus C suarum calamitatum memoriam renouant: pluribúsque flagris ad festa ea frequentanda opus habent, quàm qui olim Xerxi militabant, ad prælia obeunda. Et tamen lingua quidem faustas acclamationes edunt: intus interim omnia referta sunt luctu. Sic Cyri senectus Asiam incolentibus optabilis fuit: Nero autem in ipso flore ætatis seipsum interficiens, nimis serò visus est mori.

At quorsum hoc huius orationis exordium? Nimirum quò ostendam, oportere nunc quoque vnumquemque nostrum à seipso quærere, quo pacto D erga hanc præsentem publicámque celebritatem affectus sit. Si enim animus illi deiectus intus atque contractus, risus autem atque lætitia, qua iis quæ fiunt acquiescere se fingit, in extimam velut superficiem tantum excurrat: nimirum assentandi studio ego primus in aulam veni, venistis & vos eodem studio incitati, orationem hanc nostram laudaturi. Et plausum quidem, vt appa-

A λάβοι, καθάπερ ἀστραπὴν ἐλλάμψασαν τὴν ἀρετὴν εὐθὺς ἀποσβῆναι. ἀνδρὶ δὲ

Ὧι λαοί τ' ἐπιτετράφαται, καὶ τόσσα μέμηλε,

καὶ ᾧ πᾶσαν μὲν γῆν, πᾶσαν δὲ θάλασσαν κοινωνεῖν ἀνάγκη τῶν ἀγαθῶν, πῶς ὦ βέλτιστε Χρύσιππε οὐ συνεύχῃ τὸν χρόνον καὶ ἔξω τῆς φύσεως; ὅσῳ γὰρ ἐκεῖνον μακρότερον ποιεῖς, τοσούτῳ μακροτέραν ποιεῖς καὶ τὴν ἀνθρώπων εὐδαιμονίαν. ταύτῃ τοίνυν ἐγὼ μάλιστα φαίην ἂν τῶν τυράννων εἶναι τοὺς βασιλέας· ὅτι τῶν μὲν ὁ πλείων χρόνος ἀληθής ἐστιν ἑορτὴ, καὶ πανήγυρις· ἡ τυραννὶς B δὲ ἡ μακροτέρα, μακρότερον πένθος ἐστὶ τῶν ἀρχομένων· καὶ αἱ πεντάδες αὗται τῶν ἐνιαυτῶν, καὶ αἱ δεκάδες, δικαιοσύνης μὲν καὶ φιλανθρωπίας δορυφορούσης τὴν βασιλείαν, εὐκταῖαι· καὶ ἀσμενεῖς οἱ κύκλοι καὶ περίοδοι τῶν πανηγύρεων· καὶ ἐπιστάντος τοῦ καιροῦ, περίεισιν ἕκαστος ἑορτάζων ἀληθινῶς, καὶ χορεύων αὐτῇ ψυχῇ, καὶ συνεξυμνῶν τὸν θεὸν τὸν μηκύνοντα τὴν εὐπραγίαν. εἰ δὲ ἡ ἀπανθρωπία καὶ χαλεπότης σχῆμα ὑποδύοιτο βασιλείας· ἡ ταύτης διατριβὴ καὶ ὁ ταύτης χρόνος, ἀνεόρταστος C τοῖς ὑπηκόοις. καὶ ἡνίκα ἂν τὰ σύμβολα γίνηται τοῦ χρόνου, μᾶλλον ὑπομιμνήσκει τοὺς ἀνθρώπους ὧν δυσπραγοῦσι· καὶ δέονται πλειόνων μαστίγων ἐπὶ τὰς ἑορτὰς, ἢ πάλαι ποτὲ ἐπὶ τὰς μάχας, οἱ Ξέρξῃ στρατευόμενοι· καὶ εὐφημοῦσι μὲν ἄνωθεν ἀπὸ τῆς γλώττης, τὰ δὲ εἴσω μεστὰ ὀδυρμῶν. οὕτω γὰρ τὸ μὲν Κύρου γῆρας εὐκτὸν ἦν τοῖς τὴν Ἀσίαν οἰκοῦσι· Νέρων δὲ ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας ἑαυτὸν ἀποσφάξας, ὀψὲ λίαν ἐδόκει τεθνάναι.

Τί οὖν μοι βούλεται τὸ προοίμιον τοῦ λόγου; χρῆναι καὶ νῦν ἀνερωτᾶν ἕκαστον ἑαυτὸν, D ὅπως ἔχει πρὸς τὴν παροῦσαν πανήγυριν. εἰ μὲν δὴ τὰ ἔνδον αὐτῷ κατηφᾶ καὶ συνέσταλται, ἐπιτρέχει δὲ ὁ γέλως ἄνωθεν, καὶ ἡ εὐφροσύνη, καὶ τὸ συνευθυμεῖσθαι δοκεῖν τοῖς δρωμένοις· κολακεύων μὲν ἐγὼ πρῶτος εἰς τὰ βασίλεια εἰσελήλυθα, κολακεύσοντες δὲ ὑμεῖς, οἱ τὸν λόγον ἐπαινεσόμενοι. καὶ κροτεῖτε νῦν, ὡς ἐοι-

κεν ἀπ' ἄκρων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκβοᾶτε ἀπ' ἄκρας τῆς γλώττης· ἡ δὲ ἀφανὴς ψῆφος κατακρίνει τε ἡμῶν, καὶ θωπείαν καταψηφίζεται. Εἰ δὲ διὰ τοῦ βάθους ἡ πανήγυρεις ὑμῖν διήκει, καὶ ἑορτάζετε ταῖς καρδίαις· αὕτη ἡ πολύευκτος εἴη πενταετηρὶς, αὕτη ἡ ζητοῦσα δεκαετηρίδα· οὗτος ὁ κύκλος, ὃν πολλάκις ἄμεινον ἀνελιχθῆναι τῇ τῆς πεντάδος προσθήκῃ.

Ἀλλὰ τὴν μὲν περὶ τὸν ἀριθμὸν τοῦτον φιλοτιμίαν τοῖς τὰ τοιαῦτα σοφωτέροις παρῶμεν· ἃ δὲ προσήκει φιλοσόφῳ τὸ ὄνειδος ἀποδυομένῳ τῶν σοφιστῶν, κοσμῆσαι τὴν πανήγυριν, ταῦτα ἐπεξίωμεν ἤδη, παραιτησάμενοι μικρὰ τοὺς ἀκροωμένους· ἃ πολλάκις μὲν ἤδη, καὶ πρότερον· δεῖ δὲ ὡς ἔοικε, συχνοτέρας τῆς ἐπῳδῆς, εἰ μέλλοιμέν τι πράξειν ὡς νομοθετοῦντες τοῖς φιλοσόφοις, καὶ ὅπως λεκτέον, καὶ ἃ λεκτέον. οὓς χαλεπὸν μὲν ἐπισχεῖν· ποιοῦνται γὰρ καὶ τὰ ἐναντιώτατα ἀφορμάς· σιωπῶντα μὲν φιλόσοφον λοιδοροῦντες, ὡς δι' ἀδυναμίας τοῦ λέγειν, σεμνότητα σχηματιζόμενον· λέγοντι δὲ ἐπιτιμῶντες, ὡς ἐκ φιλοσοφίας εἰς ῥητορικὴν μετιόντι· κἂν μὲν νουθετῇ, φλυαρεῖν· ἂν δ' ἐπαινῇ, κολακεύειν· ἂν δὲ ἐλέγχῃ, μελαγχολᾶν· ἂν εἰς τὰ βασίλεια παρίῃ, περιεργάζεσθαι· ἂν οἰκουρῇ, κεῖσθαι μάταιον ἄχθος ἐπὶ τῆς γῆς· ἂν πολιτεύηται, σπουδαρχεῖν· ἂν ἀφίσταται τῶν κοινῶν, ἀχρεῖον εἶναι. τί οὖν ἂν πάθοιμεν πρὸς ἀνθρώπους οὕτω δυσκόλους, οἳ χώραν οὐκ ἔχουσιν εἰς ἣν τάξαιεν ἡμᾶς; ἀλλὰ βαρύτεροι καθεστήκασι τοῖς φιλοσόφοις, τῶν τὰ μειράκια παιδαγωγούντων; διὰ τούτους οὖν, καὶ τοὺς τοιούτους, μικρά μοι συγχώρησον, ὦ βασιλεῦ, ἐκλογήσασθαι καὶ ὑπὲρ ἐμαυτοῦ, καὶ ὑπὲρ τῶν λόγων οὓς προαιροῦμαι. ἔσται δὲ οὐ ταῦτα ἔξω τῆς ὑποθέσεως, ἀλλὰ καὶ προὔργου τοῖς καθορᾶν δυναμένοις.

Ἐγὼ, φιλανθρωπότατε αὐτοκράτορ, ταύτῃ μάλιστα τῶν ἄλλων τεχνῶν φιλοσοφίαν

A ret, extremis nunc manibus excitatis, ſummaque lingua clamores cietis: cæterum tacito nos ſuffragio adulationis damnamur. Sin contra publicus hic conuentus intima noſtra penetrauit, animiſque ipſis feſtam hanc lætitiam agitamus: hoc nimirum eſt exoptatiſſimum luſtrum, quodque ſibi decennium quærit: hic circulus ille, quem ſæpius inſequentis quinquennij acceſſione euolui expediat.

Sed quæ de luſtrorum hoc numero accuratiùs dicenda erant, ea illis relinquamus, quibus eiuſce rei maior peritia eſt. Quæ verò philoſopho ſophiſtarum
B à ſe vituperationem propulſaturo ad celebriorem hunc communem conuentum efficiendum apta ſunt, illa hoc tempore commemoremus: vbi paruum quid ab auditoribus deprecati fuerimus. Quod etſi ſæpe iam antea fecimus, frequentius tamen hac vt videtur incantatione opus erit, ſi quid cohortari volumus, perinde atque philoſophis præſcribentes, quomodo, & de quibus rebus dicendum ſit. Quos tamen difficulter admodum quis compeſcat: adeo ex rebus inter ſe maximè contrariis calumniandi occaſionem arripiunt. Silet philoſophus? maledictis
C inceſſunt, tanquam præ imperitia dicendi, ſibi grauitatem affingat. Ad dicendum ſe componit? reprehendunt, velut ex philoſophiæ caſtris in rhetorices tranſeuntem. Si quid admoneat, nugari: ſi laudet, aſſentari: ſi quid culpet, atra bile laborare dictitant: ſi in regiam veniat, præter inſtitutum facere: ſi domi ſe contineat, ſuperuacuum terræ pondus iacere: ſi rempublicam capeſſat, ambitioſum: ſi ab illa recedat, nullius vſus iidem eſſe contendunt. Quid cum hominibus adeo moroſis agamus, qui quo nos collocent loco non habent? Sed infeſtiores philoſophis
D exiſtunt, quàm ſolent pueris ij quibus illos formandi munus incumbit. Propter hos igitur, alioſque illos ſimiles, vt pauca quædam de me & oratione mihi propoſita ad dicendum ſeligam, Imperator, permitte. Neque verò illa extra argumentum de quo agendum eſt, futura ſunt, ſed maximè appoſita atque vtilia: vt facilè iudicet quiſquis rem totam perſpicere poſſit.

Ego, humaniſſime Imperator, hoc vno maximè philoſophiam cæteris ar-

A tibus præstare mihi persuasum habeo: quod honoribus, qui ab hominibus conferuntur, minimè inhiet, neque aures aliorum sibi iudices statuat, super iis quæ sibi facienda siue dicenda putet, sed quæcumque ratio illi, ad caput siue scopum quem sibi proponit, dirigenda præscribit. Has ob causas ego veteres illos, huius artis velut parentes ac legum latores, mihi adsciscens: illorum, quantum quidem mea facultas fert, in omnibus vestigia persequi conor. Duas porro illi philosophiæ vias esse aiunt; vnam humanam, diuiniorem alteram: vtramque tamen mutua alterius ope

B indigere; neque humanam progredi posse absque diuina, neque rursum diuinam, nisi humana prius expurgatam. Commutare proinde has vias, qui recta progrediuntur, & ex hac in illam prout tempus dictauerit, subinde diuertere. Neque enim nos solis nobis nasci; sed etiam ciuibus, amicis, &, vt verbo absoluam, hominibus. Quando igitur tempus admonuerit, nullum precium operæ facturum, si quis ad informandos homines accedat; cum & reipubl. forma ipsa, & qui eidem præsunt, philosophis omnem, vt ægroti medicis, ad se aditum

C præcludunt: tum verò conuenire, vt publicis necessariò omissis, priuatas suas rationes probè composuisse contenti sint: &, vt in tempestate, inquit Plato, & turbine quo puluis iactatur, videntes alios iniustitia factisque flagitiosis repletos, ipsi sub muro constituti, pro lucro interpretabuntur, quòd non eadem quæ cæteri perpetiantur. Quando verò reipubl. præfectus ad se vocat, ac medicinam facere aggredientibus bonam ipse de se spem præbet, eorumque monita generosè admittens, libertatem ab arte tanquam debitum necessarium fla-

D gitat: cùm nullam illius castigationem aurium tenus accipit; sed consilia eiusdem animo suo insculpit, eáque deinceps tanquam columnæ adamantinæ inscripta circumfert: talem, inquam, qui non assiduè adit, nec tractabilem efficere parat, artísque quam profitetur, specimen non edit, ille nimirum nec philosophiæ obtemperat, nec Platoni sapienti paret: qui *Regem iuuenem & bona indole præditum* quærit, tanquam tum maximè philosophia vsum suum ostendere possit.

A διαφέρειν πεπιστευκώς, ὅτι μὴ κέχηνε πρὸς δόξας ἀνθρώπων, μηδὲ τὰς ἀκοὰς ποιεῖται κριτὰς ὧν αὐτῇ πρακτέον ἐστὶν ἢ ῥητέον· ἀλλ' ὅσα ἂν ὁ λόγος ὑφηγῆται συντείνειν αὐτῇ πρὸς τὸ κεφάλαιον, ὃ προέστησαν. ταῦτα ἐγὼ * εἰκότως πρὸς τοὺς ἀρχαίους πατέρας τῆς τέχνης ἐμαυτοῦ, καὶ νομοθέτας ποιούμενος, ἁπανταχοῦ πειρῶμαι τοῖς ἴχνεσι τοῖς ἐκείνων ἀκολουθεῖν, ἂν οἷός τε ὦ. φασὶ δὲ ἐκεῖνοι δύο ὁδοὺς εἶναι φιλοσοφίας, τὴν μὲν ἀνθρωπίνην, τὴν δὲ θειοτέραν. δεῖσθαι δὲ ὁμοίως ἀλλήλων, καὶ οὔτε τὴν ἀνθρωπίνην ἐξεῖναι βαδίζειν ἄνευ τῆς θείας, οὔτε τὴν

B θείαν ἄνευ τοῦ προκαθήρασθαι τῇ ἀνθρωπίνῃ. μεταλλάττειν οὖν τὰς ὁδοὺς, τοὺς ὀρθῶς ὁδοιποροῦντας, καὶ μεταβαίνειν ἐκ τῆς ἑτέρας εἰς τὴν ἑτέραν, ὡς ὁ καιρὸς ὑφηγεῖται. τίκτεσθαι γὰρ ἡμᾶς οὐχ ἑαυτοῖς μόνον, ἀλλὰ καὶ πολίταις, καὶ φίλοις, καὶ ἁπλῶς ἀνθρώποις. ὅταν μὲν οὖν ὁ καιρὸς παραγγέλλῃ μηδὲ ὁποιονοῦν ὄφελος εἶναι προσιόντι τοῖς ἀνθρώποις, τῆς κατεχούσης πολιτείας, καὶ τῶν ταύτης προεστηκότων, ἀποκλειόντων τὴν ὁδὸν τοῖς φιλοσοφοῦσιν, ὥσπερ τῶν ἀρρωστούντων τοῖς ἰατροῖς· τηνικαῦτα

C δὴ προσήκειν τῶν κοινῶν ἀναγκαίως ἀφισταμένοις, ἀγαπᾶν εἰ τὸ καθ' ἑαυτοὺς εὖ διαθήσονται· ὥσπερ ἐν ζάλῃ κονιορτοῦ, φησὶν ὁ Πλάτων, ὑπὸ πνεύματος φερομένου, ὁρῶντες τοὺς ἄλλους καταπιμπλαμένους ἀδικίας τε, καὶ ἀνόμων ἔργων, αὐτοὶ στάντες ὑπὸ τειχίου, τόγε μὴ τὰ αὐτὰ παθεῖν τοῖς πολλοῖς, κέρδος ἡγήσονται· ὅταν δὲ εἰσκαλῇ μὲν ὁ τῆς πολιτείας προεστηκὼς, ἐνδιδῷ δὲ ἐλπίδας χρηστὰς ἁπτομένοις τῆς ἰατρείας, καὶ τὰ παραγγέλματα καταδέχηται γεννικῶς, καὶ ἀπαιτῇ τὴν παρρησίαν, ὥσπερ ὄφλημα ἀναγκαῖον παρὰ τῆς τέχνης, καὶ μηδὲν αὐτῆς νουθέτημα ἄχρι τῶν ὤτων προσ-

D ίηται, ἀλλ' ἐγχαράττῃ τὰς συμβουλίας τῇ ψυχῇ, καὶ περιφέρῃ τὸν ἐφεξῆς χρόνον, καθάπερ ἐν στήλῃ ἀδάμαντος ἐγγεγραμμένας· ὁ τούτῳ μὴ προσιὼν συνεχῶς, μηδὲ χειροήθη κατασκευάζων, μήτ' ἐπιδεικνύμενος τὴν τέχνην ἣν ὑπισχνεῖται, ἀνηκουστεῖ μὲν φιλοσοφίας, ἀνηκουστεῖ δὲ Πλάτωνος τοῦ σοφοῦ, βασιλέα νέον ἐπιζητοῦντος, εὖ πεφυκότα, ὡς τηνικαῦτα μάλιστα τὴν χρείαν ἐπιδεῖξαι τῆς ἑαυτῆς δυνησομένης φιλοσοφίας.

Καὶ

Καὶ διὰ ταῦτα ἐκεῖνος οὐκ ὤκνει διαπλέων ἐκ τῆς Ἀττικῆς τὸν Ἰόνιον· καὶ τὰ πρῶτα ἁμαρτὼν, δευτέραν πεῖραν προσενεγκεῖν· καὶ τὰ δεύτερα ἀμεληθεὶς, μηδὲ τὰ τρίτα ἀποκνῆσαι. καίτοι Πλάτων μὲν τῇ Διονυσίου φύσει φιλονεικῶν, ἐπεχείρει τοῖς ἀνιάτοις· τὴν δὲ σὴν φύσιν ἔξεστι καθορᾶν, κηρίου παντὸς ἐκμαγείου εὐπλαστοτέραν πρὸς ἀρετήν. μᾶλλον δὲ τί δεῖ κύκλῳ περιϊέναι, καὶ οὐκ αὐτὸν Πλάτωνα μάρτυρα παραστήσασθαι; ὡς ἐκεῖνος μὲν πλέων ὡς Διονύσιον, τοὺς αὐτοῦ νόμους παρεώρα, οὓς ἔθετο ἡμῖν, ὥσπερ γνωρίσματα φύσεως εὐαγώγου πρὸς βασιλικὴν ἀρετήν· ἡμεῖς δὲ ταυτὶ τὰ γνωρίσματα ἐξευρόντες ἀγαπητῶς συνδεδραμηκότα, μᾶλλον ἀκουόμεν Πλάτωνος, ἢ αὐτὸς ἑαυτοῦ· καὶ τοῖς ἴχνεσιν ἀκολουθοῦμεν, ὧν ὁ θέμενος ὠλιγώρησε.

Σκοπεῖτε γὰρ, εἰ μὴ δόξειεν ὑμῖν ἀνὴρ τὰ παρόντα μᾶλλον προφητεύειν, ἢ δείγματα εἰς μέσον ἀποδεικνύναι φύσεως ἀπιστουμένης τοσούτων συλλαβεῖν ἀγαθῶν ἀριθμὸν, ἃ μὴ ῥαδίως ἀνέχεται τὴν κοινωνίαν. δότε γάρ μοι, φησὶ, βασιλέα νέον, σώφρονα, μεγαλοπρεπῆ, μνήμονα, πρᾶον, ἀνδρεῖον, εὐμαθῆ. οὗτος ἐκεῖνός ἐστιν, ὃν ζητεῖς, ὦ θαυμασιώτατε Πλάτων, καὶ λέγεις μοι λίαν ἀκριβῶς, οὐκ εἰδὼς ὃν λέγεις· καὶ τὴν εἰκόνα ἐκμάττει, οὐχ ἑωρακὼς τὸ ἀρχέτυπον. ἰδοὺ τοίνυν καταμάνθανε πρῶτον τὸ ὕστατον τῶν γνωρισμάτων· ὅπως ἐκλάμπει περιφανῶς ἐν τῷ νεανίᾳ τὸ φιλομαθὲς, εἰ δὲ βούλει, καὶ εὐμαθές· ὃν οὐδὲ ὁμόγλωττον ὄντα τοῖς λόγοις τοῖς ἡμετέροις, προθυμότερόν ἐστιν ἰδεῖν ἀπαντῶντα εἰς τοὺς λόγους, ἢ τοὺς λίαν ἐκ τῆς Ἀττικῆς. καὶ οὐ δεῖ σοι μακρᾶς παραγγελίας, οὐδὲ ἀντιβολήσεων ἐμμήνων, οὐδὲ προσίεσθαι ἱκετηρίαν· ἀλλ' ἐξαρκεῖ μόνον ἀπαγγεῖλαι. καὶ πράγματα ἕξεις περινοστῶν τοὺς ἰδιώτας· ὁ δὲ προκάθηται ἕτοιμος, τὸν χορὸν τὸν οἰκεῖον περιστησάμενος· καὶ τὰς Μούσας οὐκ ἔλαττον ἀσμενίζει τῆς Ἐνυοῦς, καὶ πρὸς τοὺς λόγους οὐχ ἧττον, ἢ τὴν σάλπιγγα διεγείρεται. καὶ οὐδὲ τὰ ῥήματα αὐτὸν θορυβεῖ ξένα ὄντα, καὶ οὐκ ἐν ἔθει. ἀλλὰ τὸν ἐνδεδυκότα αὐτοῖς

A Qua de causa ille non grauatus est ex Attica mare Ionium traiicere: & primo conatu delusus, rem iterum experiri: & tum quoque neglectui habitus, ne tertium quidem conatum præ desidia detrectare. Et Plato quidem cum Dionysij natura contendens, rem insanabilem aggrediebatur: tuam autem indolem, Imperator, intueri licet cereo simulacro ad virtutem in se admittendam sequaciorem. Cæterum quid opus circuitione? & cur non potius ipsum Platonem testem adducimus, quomodo ad Dionysium nauigans, suas ipsemet leges contempsit, quas tanquam certa quædam B indicia naturæ ad regiam virtutem procliuis, nobis proposuit? Quæ indicia, cum in te abundè concurrisse reperiamus, magis nos Platonem, quàm ipse semet, audimus: vestigiáque, ab illo qui posuerat vltro neglecta, consectamur.

Considerate enim, an non vir ille præsentia hæc tempora vaticinari potius, quàm naturæ (quam vix credibile est tantum bonorum cumulum, quæque non facilè inuicem miscentur, in se posse complecti) indicia in medium adferre videatur. *Date* enim *mihi*, inquit, *Regem iuuenem, temperantem, ma-* C *gnificum, memoriosum, facilem, virilem, docilem.* Hic nimirum, hic ille est, quem quæris, eximie Plato, & valde mihi accuratè describis: quem ipsemet qui loqueris nescis, imaginémque fingis primario exemplo non conspecto. Et ecce disce primo loco, quod vltimo indicium posueras, quàm præclarè in iuuene hoc discendi amor, siue ita vis, docilitas resplendeat. Qui cùm nec eiusdem sit linguæ, cuiusmodi nostra hæc habetur oratio: videre tamen est, feruentius ad eiusmodi audiendas orationes adesse, quam qui ex ipsa sunt Attica oriundi. Neque multo tibi ambitu opus est, non menstruis supplica- D tionibus, non præmissis obtestationibus: sed indicasse tantum, quo adsit, illi satis est. Et in priuatis obeundis molestiam habebis: ille autem vltro paratus præsidet, ac suum chorum secum adducit: nec Musas minus cupidè quàm Bellonam amplectitur, nec ad orationes quàm ad tubam segnius excitatur. Neque verò verba, licet extranea quibúsque non assueuit, illum perturbant: sed sensum sub iis laten-

tem perſcrutatur, & vel paruo ſe prodente principio, interprete deinceps minimè eget. Statim enim, qua eſt naturæ dexteritate, quod reliquum conſequitur, ex ſeſe comprehendit. Senſiſtis itaque illum paulo ante ad ſententiæ ornamenta velut emicantem, & præ orationis efficacia, vultum quoque vnà mutantem, ridentem, ſupercilia adducentem: non contentum denique, quæ verbis efferrentur, animo comitari; ſed etiam artem vnde ſingula argumenta ducerentur inquirentem. Quamobrem duabus orationibus propoſitis, illâ potius quæ ſenſum ſibi familiarem, quàm quæ verba contineret, affectus eſt. Quodque in primis admiratione dignum eſt, ex laudibus ſibi tributis, eas dumtaxat cum voluptate admittit, quas ad ſe pertinere intellexerit: illis vero, quas vltra verum, gratificandi ſtudio ſibi datas deprehendit, tanquam ad ſe decipiendum tendentibus offenditur. Quod certè duarum rerum eſt ſignum, tum quod ſe ſuaque cognoſcat, tum quod aduerſus adulationem inuictus ſit, réque, vnde plus periculi quàm ex auro, maximè in tanta ſublimitate poſitis, timendum eſt, longè ſuperior. Nam illorum plerique blanditias etiam in orationibus quærentes, eos qui ad ſe acceſſerint, ad ea quæ delectent potius, quàm quæ vtilitatem afferant, excogitanda prouocant. Sed non ita tu quoque, Imperator, qui multo leuius maledictum quàm aſſentationem toleras: probè ſciens, hanc nihil prodeſſe; maledictis verò impetitos, ſæpe quæ deliquerant in melius emendaſſe. Cúmque in eos qui admonent, ſuauis ſis, aduerſus adulatores exaſperaris. Quod igitur initio propoſueram, quis hanc animi promptitudinem facilitatémque, docilitatis indicium eſſe non fateatur? id quod egregiè tibi ineſſe videmus.

Alexander Philippi F. in multis alioqui Ariſtoteli obediens, in longè tamen pluribus frequenter illi refragabatur: tibi verò omnis vtilis admonitio in mentis penetralibus inſidet, prorſuſque indelebilis durat. Et ſi quod vetus dictum, quódque antiquiorem quampiam ſententiam ſiue monitum in ſe contineat, tibi à nobis allatum ſit: id nimirum perpetuo tibi adeſt, ac velut vnà tecum viuit. Neſcis quo pacto, Im-

A νοῦ ἐρευνᾷ, καὶ μικρᾶς ἐνδοθείσης ἀρχῆς, δεῖται ἐλάχιστα ἑρμηνέως. τὸ γὰρ ἀκόλουθον εὐθέως, καὶ τὸ ἐφεξῆς οἴκοθεν εὑρίσκει τῇ τῆς φύσεως εὐκολίᾳ. ᾐσθάνεσθε γοῦν αὐτοῦ κραδαινομένου πρῴην πρὸς τὸ κάλλος τῆς διανοίας, καὶ τῇ δυνάμει τοῦ λόγου συμμεταβάλλοντος τὴν μορφήν, μειδιῶντος, συνάγοντος τὰς ὀφρῦς, οὐκ ἀγαπῶντος ἐπειδὴ μόνον τοῖς εἰς τοὐμφανὲς λεγομένοις, ἀλλὰ καὶ τὴν τέχνην, ἀφ' ἧς ἕκαστον ὁρμᾶται τῶν ἐπιχειρημάτων, ἐπιζητοῦντος. ὥστε δυεῖν εἰσελθόντοιν τοῖν λόγοιν, μᾶλλον ἐδέξω τοῦ
B νοῦ οἰκεῖον ἔχοντος, ἢ τοῦ τὰ ῥήματα. ὃ δὲ μάλιστα ἄξιον ἄγασθαι, ὅτι καὶ τῶν ἐπαίνων ἐκείνοις μόνοις προσίεται μεθ' ἡδονῆς, οὓς ἂν γνωρίζῃ προσήκοντας· οὓς δὲ ἂν εὑρίσκῃ περαιτέρω τοῦ ἀληθοῦς κεχαρισμένους, δυσχεραίνει πρὸς τούτους, ὡς ἐξαπατᾶν πειρωμένους. τοῦτο δὲ δυεῖν ἂν εἴη σημεῖον· τοῦ τε γινώσκειν ἑαυτόν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ, καὶ τοῦ γε ἀνάλωτον εἶναι κολακείας, καὶ κινδύνου κρείττω χαλεπωτέρου, ἢ χρυσίου, καὶ μάλιστα τοῖς ἐν ὑπεροχῇ τοσαύτῃ καθεστηκόσιν. ὧν οἱ πολλοὶ τὸ προσηνὲς ἀεὶ καὶ ἐν τοῖς λό-
C γοις ἐπιζητοῦντες, αὐτοὶ προσκαλοῦνται τοὺς προσιόντας, ἐξ ὧν εὐφραίνουσι σκοπεῖν, οὐκ ἐξ ὧν ὠφελήσουσιν. ἀλλ' οὐ σύ γε· ἀλλὰ κουφότερον φέρεις βλασφημίαν, ἢ κολακείαν, γινώσκων ὡς ἡ μὲν οὐδὲν ὤνησε· λοιδορηθέντες δὲ πολλοὶ τὰ ἐλλείμματα ἐπηνώρθωσαν. καὶ πρὸς τοὺς νουθετοῦντας ἥμερος ὤν, πρὸς τοὺς θωπεύοντας ἀγριαίνεις. ὃ τοίνυν προὐθέμην. τὸ γὰρ εὐπειθὲς τοῦτο αὐτὸ καὶ εὐάγωγον, εὐμαθείας εἶναι τεκμήριον, τίς οὐκ ἂν φαίη; ὅ σοι διαφερόντως ὑπ-
D άρχον ὁρῶμεν.

Ἀλέξανδρος μὲν γὰρ ὁ Φιλίππου, πολλὰ ἀκούσας Ἀριστοτέλους πολλάκις, πλείω καὶ παρήκουε. σοὶ δὲ πᾶσα χρηστὴ παραίφασις ἐγκάθηται ἐν τῷ βάθει τῆς διανοίας, καὶ μένει παντάπασιν ἀνεξάλειπτος. καὶ ὅστις ἂν σοι ῥηθῇ παρ' ἡμῶν λόγος ἀρχαῖος, γνώμην παλαιὰν ἔχων καὶ νουθεσίαν, παρέστηκεν ἀεὶ καὶ συνδιαιτᾶται. οὐκ οἶσθα ὅπως ἄγαμαι, βασι-

λεῦ, ἀκούων σου πολλάκις ἐκεῖνον τὸν λόγον ὑπερφυῶς ἀγαπῶντος, καὶ πρόχειρον ἔχοντος ἐπὶ τῶν καιρῶν, ὅτι σεισμοῦ μὲν καὶ λοιμοῦ τὸ διαφθείρειν ἀνθρώπους· βασιλέως δὲ ἔργον, τὸ σώζειν ἐστί· καὶ τὸ ῥῆμα ἐκείνου τοῦ αὐτοκράτορος· ὅτι σήμερον οὐκ ἐβασίλευσα, οὐδένα γὰρ σήμερον εὖ ἐποίησα. ταῦτα γὰρ, καὶ πλείω τοιαῦτα, οὐχ οἷόν τε ἐπαινεῖν, οὐδὲ μεμνῆσθαι, τὸν πεφυκότα ἐξ ἐναντίας. ὅταν οὖν αὐτὸς μὲν παρέχῃς τὰ ὦτα, ἡμεῖς δὲ ἀποκνῶμεν προσάγειν τοὺς λόγους, οἷς ἀσμενίζεις· οὐχὶ σὸν ἤδη τὸ ἔγκλημα, ἀλλὰ τῶν εἰς δέος τῇ φύσει τῇ σῇ μὴ χρωμένων. ἀλλὰ τοῖς μὲν ἄλλοις, ὦ βασιλεῦ, κἂν συγγνώμην τις ἀπονείμειε (τοῖς μὲν γὰρ οὐ σχολή, οἱ δὲ εἰς ἑτέραν φαῖεν ἂν εἰσφέρεσθαι χρείαν) φιλοσόφῳ δὲ, ᾧ δέδωκας ἤδη πεῖραν τῆς εὐμαθείας, εἰ μὴ προσάγοι συνεχῶς λόγους ἐγκάρπους, καὶ ὀνησίμους, τίς οὐκ ἂν δικαίως νεμεσήσειεν, εἰ σχῆμα ἀνειληφὼς γυμναστοῦ, ἁμιλλῷτο ὀψαρτύταις, καὶ ἐπιμελοῖτο μόνον τοῦ προσηνὴς εἶναι δοκεῖν, καὶ τῇ πανηγύρει κεχαρισμένος, φάρμακον δὲ τοῖς ἡδύσμασι μηδ' ὁπωσοῦν ἐγκεραννύοι;

Πλάτων μὲν οὖν, εἰ καὶ τὰ ἄλλα πάντα θεῖος, καὶ αἰδοῖος, ἀλλὰ τοῦτόν γε ἀτεχνῶς ἀποκεκινδυνευμένως προήκατο λόγον, ὅτι μὴ πρότερον τὰ κακὰ λήξει τοῖς ἀνθρώποις, πρὶν ἂν ἢ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν, ἢ βασιλεῖς φιλοσοφήσωσιν. ἐλήλεγκται δὲ ὁ λόγος, καὶ δέδωκεν εὐθύνας τῷ χρόνῳ. ἀγασθῆναι δ' ἄξιον Ἀριστοτέλην, ὅτι μικρὸν τὰ Πλάτωνος ῥήματα μεταθεὶς, τὸν λόγον πεποίηκεν ἀληθέστερον· φιλοσοφεῖν μὲν τῷ βασιλεῖ, οὐχ ὅπως ἀναγκαῖον εἶναι φάσκων, ἀλλὰ καὶ ἐμπόδιον· τὸ δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθινῶς ἐντυγχάνειν εὐπειθῆ καὶ εὐήκοον. ἔργων γὰρ ἀγαθῶν τὴν βασιλείαν ἐνέπλησεν, οὐχὶ ῥημάτων. ὅσῃ τοίνυν χρεία τοῖς εἰρημένοις τοῦ προϊέναι μὴ ἄνευ λόγου, τοσοῦτον ἀπολαύειν προσήκει τοῦ φιλοσοφοῦντος τὸν βασιλεύοντα. νῦν δὲ ὅμοιον, ὥσπερ εἴ τις πρὸς τὸν στέφανον τὸν Ὀλυμπιάσιν ἀποχρῆν οἴοιτο, τὰ παλαίσματα ἐκ βιβλίου μεμαθηκέναι· κόνιος δὲ μὴ ἅπτοιτο, μηδὲ ἁλτήρων. ὁ γὰρ τοιοῦτος ἀγωνιστὴς, πρὶν ἐπιβῆ-

A perator, admirer, quum verbum illud eximie tibi placere, & quum occasio postulat, velut ad manum esse audio: nempe, vt terræ motus ac pestis proprium est homines perdere, ita regis esse munus eosdem seruare. Item istud imperatoris illius; Hodie non imperaui: neminem enim beneficio affeci. Illa enim, pluráque id genus, fieri non potest vt laudet memineritque, qui contraria fuerit indole præditus. Quando ergo tu aures præbes, si nos sermones, quos ita cupidè amplecteris, tibi ob desidiam denegemus: non tua iam B culpa, sed illorum, qui indole tua ad id quod vtile ac necessarium est, non vtuntur, nimirum futura est. Et aliis quidem fortassis quis veniam habeat, Imperator, (his enim non satis est otij, illi fortean aliud quidpiam quod ex vsu sit adferre se dixerint) philosophum autem, cui tuæ iam docilitatis experimentum præbuisti, nisi sermones fructuosos atque vtiles assiduè proponat, quis non iure reprehendat, si palæstritæ personam sustinens cum condimentariis certet, idque solum curæ habeat, quo publico conuentui suauis ac dele- C ctabilis esse videatur; ne tantillum quidem salutaris medicamenti dulciariis illis suis admiscens?

Plato quidem, licet cætera omnia diuinus ac venerabilis, hanc tamen sententiam periculosè admodum emisit: Non prius hominibus mala desitura, quam aut philosophi regnent, aut reges philosophentur. Quam quidem sententiam temporis ipsius experientia conuicit, ac redarguit. Aristotelem autem potius admirari par est, qui Platonis verba paululum immutans, veriorem sermonem expressit: Totum illud philosophari non modo regi non necessa- D rium, sed & impedimento esse dictitans: satis autem esse, si verè philosophantibus pareat atque obsequatur. Factis enim præclaris non verbis regnum impleuerit. Quatenus igitur ea quæ diximus, non absque ratione prodire conuenit, eatenus regem philosopho vti oportet. Nunc autem perinde fit, ac si quis ad coronam in ludis Olympicis acquirendam sat esse existimet, si luctandi rationem de libro discens, puluerem interim atque altêras ne quidem attingat. At vero huiusmodi pugil priusquam vel ipsum stadium in-

grediatur, risum nimirum spectatoribus debet. Quisquis autem ea naturæ alacritate est, vt etiam ab aliis scitè dicta in suos sibi vsus conuertat: illi vtique euenit, vt ne tempus rebus gerendis aptum in verba insumat, sed ex verbis ipsis lucrum reportet. Enimuero pulchrè meo quidem iudicio Timotheus prætor philosophum taxans, qui in frequenti multitudine probare nitebatur, solum sapientem belli esse ducem, adstantibus, Viri, inquit, hic homo nunquam tuba exterritus fuit. Sed istiusmodi sententia voti potius instar habenda, qualia multa nobis mortales somniamus, quæ interim ad rem deuenire non facilè queant. Hoc verò nobis sufficiat, si non ipse imperator per se philosophetur, saltem vt verè philosophantibus acquiescens morem gerat.

Hanc ob causam Augustus, reuera augustus ac magnus fuit, quòd Arium & Thrasylum quoquouersum secum duceret: non quo illum ædificiorum construendorum, soluendorúmve rationem edocerent, sed ad virtutis opera incitarent. Et fama est, Augustum, quum aliquando audaciùs sese populus Alexandrinus gessisset, & iam pœnam sui facti timeret, editiori conscenso suggestu, edixisse: Iram, inquit, meam vobis condono ex Arij quidem consilio, pro meo autem Ario parendi affectu. Nam si Arius quidem quàm maximè fieri potuisset, optima dixisset, Augustus autem ea neglexisset: nullum populus ex philosophi illa admonitione fructum collegisset.

Sanè mihi Zeno ille Cittiensis perquàm placet, parendi studium, ipsa ingenij perspicacitate virtutem magis regiam esse definiens, ordinémque Hesiodum hoc pacto inuertens,

Optimus ille quidem, qui paret recta monenti.
Rursus at ille bonus, qui per sese omnia nouit.

Neque enim fieri potest, vt imperator vnus, etiamsi maximè diuinus existat, tot curis præfectus, in omnibus quod expediat, assequatur. Cæterùm si illud quod dico parendi obsequendíque in se munus habeat: corrogare à multis poterit quæ multitudo negotiorum omnia sigillatim à se habere non permittit.

A ναι τοῦ σταδίου, γέλωτα ὀφλισκάνει τοῖς θεαταῖς· ὅστις δὲ ἐκ φύσεως πρόθυμος καὶ τὸν ὑπ᾽ ἄλλου καλῶς εἰρημένον λόγον οἰκεῖον ποιεῖσθαι, τούτῳ συμβαίνει μήτε προΐεσθαι τὸν καιρὸν τῶν ἔργων εἰς λόγους, καὶ τὸ κέρδος ἀποφέρεσθαι τὸ ἐκ τῶν λόγων. πάνυ μὲν γάρ, οἶμαι, καλῶς καὶ Τιμόθεος ὁ στρατηγὸς φιλοσόφῳ παραβάλλων, εἰς πλῆθος ἐπιχειροῦντι μόνον εἶναι τὸν σοφὸν στρατηγόν, Ἄνδρες, ἔφη πρὸς τοὺς παρόντας, οὗτος ὁ ἀνὴρ, οὐδὲ πώποτε ὑπὸ σάλπιγγος τεθορύβηται. ἀλλὰ τοῦτον μὲν τὸν λόγον εὐχῆς οἰητέον, οἵας B πολλὰς ὀνειροπολοῦμεν οἱ ἄνθρωποι, προελθεῖν εἰς ἔργον ῥᾳδίως μὴ δυναμένας. ἀγαπῶμεν δέ, εἰ φιλοσοφείη ποτὲ βασιλεύς, οὐκ αὐτὸς αὐτουργῶν φιλοσοφίαν, τοῖς δὲ φιλοσοφοῦσιν ἀληθῶς εὐπειθὴς καὶ ὑπήκοος.

Διὰ τοῦτο καὶ ὁ πάνυ Σεβαστός, μέγας ὤν, ὅτι τὸν Ἄρειον, καὶ τὸν Θράσυλλον συμπεριῆγεν· οὐχ ἵνα αὐτῷ συνθέσεις οἰκοδομημάτων ἐξηγῶνται, καὶ ἀναλύσεις· ἀλλ᾽ ἵνα πρὸς τὰ ἔργα τῆς ἀρετῆς παρορμῶσι. καί ποτε λόγος, ἀναβάντα ἐφ᾽ ὑψηλὸν βῆμα τὸν Σεβαστόν, θρασυναμένου τι τοῦ δήμου C τῶν Ἀλεξανδρέων, καὶ δεδιότος τὴν τιμωρίαν, Ἀφίημι, φάναι, τὴν ὀργὴν ὑμῖν, Ἀρείου μὲν συμβουλῇ, ἐμῇ δὲ εὐπειθείᾳ· εἰ δὲ ὁ Ἄρειος μὲν ὡς οἷόν τε ἄριστα εἶπεν, ὁ Σεβαστὸς δὲ ὠλιγώρησε τῆς παραινέσεως· οὐδὲν ἂν ὁ δῆμος τῆς τοῦ φιλοσόφου νουθεσίας ἀπώνατο.

Ἐμοὶ δὲ καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς λίαν ἀρεστός, τὴν εὐπείθειαν ἀποφηνάμενος τῆς ἀγχινοίας ἀρετὴν εἶναι βασιλικωτέραν· καὶ τὴν τάξιν τὴν Ἡσιόδου μεταθείς·

Κεῖνος μὲν πανάριστος, ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται·
D Ἐσθλὸς δ᾽ αὖ κἀκεῖνος, ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

οὐ γὰρ οἷόν τε ἕνα ὄντα τὸν βασιλέα, κἂν σφόδρα ὑπάρχῃ θεοειδής, τοσαύταις ἐπιστατοῦντα φροντίσιν, ἐν ἁπάσαις τὸ δέον εὑρίσκειν. ἀλλ᾽ ἐὰν ἔχῃ τὸ εὐπειθὲς καὶ εὐήκοον, ἐρανίζειν οἷός τε παρὰ πλειόνων, ἃ τὸ πλῆθος τῶν πραγμάτων οἴκοθεν ἅπαντα λεπτουργεῖν οὐκ ἐᾷ.

Πολλῶν δ' ἀγρομένων [φησὶν ὁ Νέστωρ] A
τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύσοι.

ἀλλ' ὁ μὲν Νέστωρ καὶ ἐπιτιμᾷ που τῷ Ἀγαμέμνονι·

μάλα γάρ τοι ἔγωγε
Πόλλ' ἀπεμυθεόμην.

σοὶ δ' οὐκ ἔστι μέχρι γε νῦν, ὅστις ἂν ἔχοι προενεγκεῖν, ὅτι χρηστὴν αὐτοῦ συμβουλὴν προσφέροντος, παρακήκοας· ἀλλ' ἢ κατὰ σαυτὸν προλαβὼν τὸ δέον ἐξεῦρες, ἢ τὸ ἔργον ἐπάγεις τῷ παρ' ἄλλου καλῶς εὑρημένῳ.

Τὸ δὲ δὴ τῆς μνήμης, Ἀρταξέρξῃ μὲν τῷ B Περσῶν βασιλεῖ, καὶ μόνον ἀντὶ σεμνότητος ἐξήρκεσε, καὶ προσῆπται τῷ ὀνόματι τῷ Ἀρταξέρξου, ὁ Μνήμων, ὥσπερ ἄλλο τι ἐγκαλλώπισμα· ἐγὼ δὲ τὸ μὲν ἁπλῶς ἁπάντων μεμνῆσθαι, καὶ διατηρεῖν ἀνεξάλειπτα, οὔπω χρηστῆς φύσεως σημεῖον ποιοῦμαι, καὶ ταῦτα ἐπ' ἀνδρὸς βασιλέως· μᾶλλον δὲ ὃν ἐξ ἰδιώτου βασιλέα πεποίηκε κύριος ὁ θεός. ἀνάγκη γὰρ τὸν τοιοῦτον πολλὰ μὲν ἀκοῦσαι παρὰ γνώμην ἐν τῷ πρόσθεν βίῳ· πολλὰ δὲ ὑπομεῖναι τῶν δυσχερῶν· καὶ ἄρχων δ' ἂν αὐθάδης ὀλιγωρήσειεν ἰδιώτου, καὶ ὁ τὰ πλείω C κεκτημένος παρίδοι τὸν τὰ ἐλάττω. τὸν δὴ τοιοῦτον εὐξαίμην ἂν ἔγωγε, εἴπερ οἷόν τε, τὸ τῆς λήθης ὕδωρ πιόντα, ἐκ τῆς στρατιωτικῆς χλαμύδος τὴν ἁλουργίδα μεταμφιέσασθαι. ἀλλ' ἐκεῖνο ὑπείληφα ἀξιέπαινον, μᾶλλον δὲ ἀτεχνῶς φύσεως θείας, καὶ μνήμονα εἶναι τὸν βασιλέα, καὶ ἐπιλήσμονα· μνήμονα μὲν τῶν ἀγαθῶν, ἐπιλήσμονα δὲ τῶν ἐναντίων. πόσοις εἰκὸς Δαρείῳ τῷ Ὑστάσπου, ἡνίκα δορυφόρος ἐστρατεύετο ὑπὸ Καμβύσῃ, καὶ προσκροῦσαι μάτην, καὶ λοιδορήσασθαι, τυχὸν δὲ καὶ ἀφελέσθαι τι τῶν κτημά- D των; ἀλλ' ἀφ' ἧς ἡμέρας εἰς τὸν Καμβύσου θρόνον ἐκάθισε, τὰ μὲν ἄλλα πάντα ἀφῆκε, Συλοσῶντα δὲ οὐκ ἀφῆκεν. οἶδα ὅτι τὸν Συλοσῶντα ἐπιζητεῖς ὅς τίς ποτε ἦν. Σάμιος ἦν, ἰδιώτης ἀνήρ· καὶ Δαρεῖον στρατευόμενον ἐν τοῖς δορυφόροις, ἐπειδὴ τῆς χλαμύδος ἐρῶντα ᾔσθετο, ἣν ἔτυχεν ἠμφιεσμένος, δωρεῖται προῖκα ἐκδύς, ἀργύριον καταβάλλοντι. καὶ τὴν μὲν χλαμύδα κατέτριψε Δα-

Pluribus inter se rem consultare paratis,
Huic pare, melior cui stat sententia menti,

inquit Nestor: qui etiam Agamemnonem his verbis obiurgat:

te plurima sæpè
Admonui.

Cæterùm, tibi, Imperator, non est qui hactenus obiiciat, quòd cùm vtile consilium tibi attulisset, tu illi minùs obtemperasses. Sed vel per te quod rectum erat anteuertens inuenisti, aut ab alio sollerter inuentum, in rem deducis.

Quod ad memoriam attinet: tantùm illa claritudinis Artaxerxi Persarum regi conciliauit, vt vel sola ad omnem splendorem suffecerit: & Memoriosi cognomentum illi regi, tanquam aliud aliquod ornamentum, adhæserit. Equidem omnium omnino meminisse, atque indeleta retinere, nequaquam commodæ indolis signum esse statuo, maximè in eo, quem ex priuato dominus Deus regem fecit. Necesse enim est, istiusmodi multa in præcedenti vita præter animi sententiam audiuisse, multa acerba tolerasse. Nam & insolens magistratus priuatum contemnit; & qui plura possidet, eum aspernatur qui pauciora possidet. Quid ni igitur, si votis sit locus, ego istiusmodi qui à sago ad purpuram induendam vocatur, Lethes aquam bibisse optauerim? At verò hoc laude dignum, sed potiùs diuinæ planè cuiusdam naturæ esse deputo, imperatorem & memorem, & obliuiosum simul esse: memorem, inquam, bonorum; contrariorum rursus obliuiscentem. Quot mortales in Darium Hystaspis filium, cùm adhuc satellitis munere sub Cambyse militans fungeretur, incurrisse, conuitiis impetiisse, fortè etiam quid rerum ipsius abstulisse, verisimile est? At ille ex quo die super Cambysis solium sedit, alia quidem est oblitus omnia: Sylosontem verò non est oblitus. Scio te, quisnam Syloson fuerit, quærere. Samius nempe ille, vir priuatus fuit: qui vbi aduertit Darium inter satellites merentem, paludamenti, quo amictus erat, cupiditate teneri: illo se exuens, eidem pecuniam rependere volenti gratis concessit. Et Darius quidem breui tempore paludamentum illud contri-

uit, muneris autem memoriam nequaquam: sed simul ad regnum peruenit, hoc sibi prosperioris fortunæ exordium fore est arbitratus, si bene de se promeritum beneficentia longè superaret.

Tu autem iræ tuæ memoriam in nullius damnum reuocasti: Sylosontas verò infinitos vicisti, neminem vlciscens, sed beneficio etiam illos afficiens, qui te offenderant, dummodò vtiles frugíque cognouisses. Nam priuatas inimicitias persequi, homini priuato; præmia autem virtutis tribuere, imperatori conuenire existimasti. Non ita Alcibiades Cliniæ filius, & quidem militiæ dux populi suffragiis electus, Eupolidi comico, cui tamen ars ipsa impunitatem dicteriis ludendi dabat, fabulæ, quam Baptas inscripserat, memoriam condonauit. Sed tu, vt apparet, etiam illum imperatorem præcessisti, qui simul ad imperium peruenit, ad se vocato, quem sibi maximè odio esse meminerat: Confide, inquit, vir optime: ab hodierna enim die non difficilem me inimicum es habiturus. Ob quod dictum, non minùs celebris ille, quàm ob Decebali cædem, aut Parthicas victorias, aut Germanos sibi subiectos, euasit. Maior enim profectò victoria imperatori Romano est, iram rationi, quàm barbaros militibus parentes habere. Neque enim Getarum excursio tantùm Romano Imperio nocuit, quantùm vel Neronis vecordia, vel Domitiani furor. Neque ira forsitan illa vocanda est, quæ à ratione consopitur, sed quæ postquàm vires nacta sit, monstri quippiam parit, acerbitatem nempe & insaniam, scirrhis morbis similes, ipsam primò afflictam animam cui intabuerant, consumentes.

Cæterùm oratio orationem excipiens, in illud me indicium impulit: à memoria, inquam, in humanitatem facilitatémque: quam in te esse, cui dubium esse potest, qui paulò antè abs te gesta oculis saltem vsurpauit? Equidem existimo, si quis peregrè extra Romanum Imperium toto rebellionis tempore exisset, & quæ præcesserat, salubrem Reipublicæ conditionem nouisset, præsentíque nunc demùm rerum statui superueniret: nullam fidem iis habiturum, qui quæ medio illo tempore accidissent, enarrarent: ne tantillùm quidem pro tanto rerum nouan-

A ργος, οὐκ εἰς μακράν· τὴν μνήμην δὲ οὐ κατέτριψε τῆς δωρεᾶς. ἀλλ' ἡνίκα εἰς τὴν βασιλείαν παρῆλθε, τοῦτο ὑπέλαβεν εἶναι τὸ ἀμείνονος τύχης προοίμιον, εἰ νικήσειε πολλῷ τὸν εὖ ποιήσαντα.

Σὺ δὲ ὀργὴν ἀπεμνημόνευσας οὐδενί· Συλοσῶντας δὲ πλείω ἢ μυρίους νενίκηκας. ἠμύνω μὲν γὰρ οὐδ' ὁντινοῦν, εὖ δ' ἐποίησας, καὶ τῶν προσκρουσάντων οὓς χρηστοὺς ᾔδεις. τὸ μὲν γὰρ ἐκπλῆσαι τὴν ἰδίαν ἀπέχθειαν, ἰδιώτῃ· τὸ δὲ ἆθλα τῆς ἀρετῆς ἀποδοῦναι, βασιλεῖ προσήκειν ἐνόμισας. Ἀλ-
B κιβιάδης δὲ ὁ Κλεινίου, καὶ ταῦτα στρατηγὸς ὢν αἱρετός, οὐχ οὕτως ἀπεμνημόνευσεν Εὐπόλιδι τῷ κωμῳδιδασκάλῳ τοὺς Βάπτας, καίτοι τῆς τέχνης αὐτῷ διδούσης τοῦ σκώπτειν τὴν ἄδειαν ἐκ τῶν νόμων. ἀλλὰ κἀκεῖνον, ὡς ἔοικε, τὸν αὐτοκράτορα παρελήλυθας, ὃς ἐπειδὴ τάχιστα ἧκεν εἰς τὴν ἀρχήν, καλέσας ὃν μάλιστα ἀπεχθανόμενον ᾔδει· Θάρσει, φησίν, ὦ βέλτιστε· οὐ γὰρ ἕξεις χαλεπὸν ἐχθρὸν ἐκ τοῦ σήμερον. καὶ ἐπὶ τούτῳ τῷ ῥήματι οὐχ ἧττον ἀοίδιμός ἐστιν ὁ βασιλεύς, ἢ τῇ Δεκεβάλου σφαγῇ, καὶ ταῖς Παρθικαῖς νίκαις, καὶ Γερμα-
C νοῖς ὑπακούουσι. μείζων γάρ, ὡς ἔοικε, νίκη βασιλεῖ Ῥωμαίων, τὸν θυμὸν ὑποκύπτοντα ἔχειν τῷ λόγῳ, ἢ τοὺς βαρβάρους τοῖς στρατιώταις. οὐδὲ γὰρ ἡ Γετῶν ἐκδρομὴ τοσοῦτον εἰργάσατο τὴν Ῥωμαίων ἀρχήν, ὅσον ἡ Νέρωνος ἐμπληξία, καὶ ἡ Δομετιανοῦ μελαγχολία. καίτοι τοῦτόν γε οὐδὲ θυμὸν ἴσως κλητέον, ὃς κατακοιμηθεὶς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ, ἐπειδὰν λάβηται δυνάμεως, ἀνεγείρει τι ἀλλόκοτον, καὶ πικρίαν, καὶ μανίαν, σκιρροῖς ἐοικότα νοσήμασιν, αὐτὴν πρώτην τιμωρουμένην καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχήν, ᾗ ἐντέτηκε.

D Λόγος δέ με ἐκ λόγου παραλαμβάνων, εἰς ἕτερον γνώρισμα ἐξενήνοχεν· ἐκ τῆς μνήμης εἰς τὴν πρᾳότητα· περὶ ἧς, τίς ἂν ἡμῖν ἀμφισβητήσειε τά τε χθὲς καὶ πρῴην ἑωρακώς; οἶμαι γὰρ ἔγωγε, ὡς εἴ τις ἐκδημήσας τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, τὸν τῆς ἐπαναστάσεως χρόνον, καὶ τὴν πρότερον τάξιν ἐγνωκὼς ὑγιῆ, τῇ πολιτείᾳ τῇ νῦν ἐπισταίη, σφόδρα ἂν ἀπίστους νομίσαι τοὺς ἐξηγοῦντας τὰ μεταξὺ συμβεβηκότα, οὐδ' ὁποιονοῦν εὑρίσκων ἀξίως

τοσαύτης καινουργίας μετηλλαγμένον· ἀλλὰ καὶ ταξιάρχους τοὺς αὐτοὺς, καὶ στρατηγοὺς, καὶ λοχαγωγοὺς, καὶ δορυφόρους, καὶ στρατιώτας, καὶ τὸ πλήρωμα τῆς γερουσίας, δικαιότατα δὴ τῶν ἀποσεσωσμένον, ὥστε ζητεῖν οὐκ ἀπεικότως, τίνες ἄρα ἦσαν οἱ συναράμενοι τῷ παλαμναίῳ τούτῳ τὴν περιλαβοῦσαν εὐδίαν. ἀψοφητὶ γὰρ τῆς νῦν γαλήνης ἐπιλαβούσης, ἡ τοῦ ἐν μέσῳ χειμῶνος αἴσθησις ὑπεξήρηται. ἀλλ' ὅπως μὲν εἰς ἀσφαλὲς αὖθις κατέστησας τοὺς ὑπ' ἐκείνης τῆς ζάλης περιενεχθέντας, κατ' ἰδίαν ὁ λόγος ὑμνήσας, τί ἂν αὖθις παλιλλογοίη;

Πρός γε μὴν τοὺς οἰκείους, τοσοῦτον ἄρα σοι τῆς ἀρετῆς ταύτης περίεστιν, ὥστε τούτους γε ὑπολαμβάνειν οὐδὲ ῥήματι τραχυτέρῳ δεῖν ἀνιᾶν· ἀλλὰ εἴ τι καὶ ἐκδράμοι ἐκ τῆς γλώττης, ἄρριζον εἶναι ἐκ τῆς ἔνδον ὀργῆς, καὶ συνώλισθε τῷ παροξύναντι. ἀφεὶς γὰρ τὸ πλημμέλημα αἰτιάσασθαι, εἰς ἀπολογίαν τοῦ ῥήματος ἀντικαθίστασαι. σχολῇ γ' ἄν τινα τῶν ὁμοήθων ἄχρι τῶν ἔργων λυπήσαις, ὁ μηδὲ ἄχρι τῶν ὤτων ποτὲ καρτερήσας;

Ἆρ' οὖν ἀμφισβητήσιμος ἡ πρᾳότης, οὗ μηδεπώποτε ὁ θυμὸς ἐκ τῆς καρδίας ὡρμήθη; τοῦ γὰρ Ἀγαμέμνονος Ὅμηρος ἀγανακτοῦντος, οὐδὲν ἀθόρυβον ἐᾷ τοῦ σώματος μέρος·

Ἀχνύμενος· μένεος δὲ μέγα φρένες ἀμφιμέλαιναι
Πίμπλαντ'· ὄσσε δέ οἱ πυρὶ λαμπετόωντι ἐΐκτην.

εἶτα λοιδορεῖται τῷ μάντει, λοιδορεῖται τῷ στρατηγῷ· αἰχμαλώτου γυναίου χάριν, ἐν οὐδενὶ λόγῳ ποιούμενος τὴν τοῦ στρατεύματος σωτηρίαν. καὶ οὐδὲ ἄχρι τῆς λοιδορίας ἔστησε τὴν ὀργὴν, ἀλλ' εἰς ἔργον ἐξήγαγε. τοιγαροῦν ἤσθετο οὐκ εἰς μακρὰν ὀδυνάδας ἐπὶ πολλῶν χαλεπήνας. καὶ Ὅμηρος οὐχ ἵνα κατηγορήσῃ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἐπεξῆλθε τῷ παθήματι, τῷ γε τὸ σκῆπτρον αὐτῷ διάδοσιμον ἐκ τοῦ οὐρανοῦ παραγενέσθαι· ἀλλ' ἵνα ἐλέγξῃ τὸν θυμὸν, ὁπόσης δεῖται βασιλεὺς φυλακῆς. εἰ γὰρ καὶ τὸν ἥρω τὸν οὐ πολλοστὸν ἐκ Διὸς, ὃν οὐκ οἴεται δεῖν ἑνὶ θεῶν παραβάλλειν, ἀλλὰ τρισὶ, τοσαύτης ἐνέπλησε ταραχῆς, ὡς πῦρ μὲν ἐκλάμπειν τοῖν ὀφθαλμοῖν, ζεῖν δὲ τὸ αἷ-

A darum motu immutatum inueniens: sed eosdem ordinum ductores, præfectos, satellites, milites, eandem Senatus frequentiam summâ æquitate conseruatam deprehendentem, meritò quæsiturum, quinam fuerint, qui vnà cum sanguinario illo nuperam rerum tranquillitatem abstulissent: quum tranquillitate istâ sine strepitu succedente, tempestatis omnis, quæ intercesserat, sensus sit prorsus extinctus. Cæterùm quonam modo in tuto rursum, quos turbo ille inuoluerat, collocaris, quid est necesse rursus hîc à me commemorari, cùm peculiari iam oratione prædicauerim?

B Interim tanta tibi erga tuos familiares facilitas est, vt illos ne asperiori quidem sermone contristandos existimes: aut si quid tale à lingua proficiscatur, nullas omninò radices ex interiori iracundia trahat; sed insuper in rem illi cadat, qui te concitarat. Omissâ enim delicti incusatione, defensionem potiùs verbi abs te fortè calidiùs prolati substituis. Factis autem quînam seriò tuorum familiarium quempiam offendas, qui nec aurium tenus id facere sustineas?

An verò facilitas eius controuersa C est, cuius ab animo nunquam ira erupit? Agamemnone stomachante, nullam Homerus in illo corporis partem imperturbatam reliquit:

Ille furit, cæcúsque animus magna æstuat ira,
Bináque fulgentes imitantur lumina flammas.

mox conuiciatur vati, conuiciatur imperatori, ipsam exercitus incolumitatem nullo loco habens: ídque muliebris mancipij causa. Quin nec intra conuitia iracundiam suam tenuit, sed factis prodidit. Vnde suæ illius coram D multis testibus susceptæ iracundiæ fructum homo egregius paulò pòst reportauit. Neque Homerus, vt Agamemnonem accusaret, huic animi morbo subiecit, quòd sceptrum à Ioue datum cælitùs illi obtigisset: sed vt furorem coargueret, quantáque imperatori ab eo cautione esset abstinendum. Si enim heroëm illum non longa serie ex Ioue genus ducentem, quémque non vni deo, sed tribus esse comparandum censet, tantâ turbatione impleuit, vt ignis ex oculis emicaret, sanguis fer-

ueret, mens irâ turgeret, ac tantùm non omnia disturbaret: quomodo non aliis hic animi morbus maiori curâ est coërcendus? Cui præclarè facis, Imperator, rationis frænum iniiciens, seu potiùs in rationem illum semper desinere cogens.

At hercle, num quis magnificentiam liberalitatémque obscurè in te, ac non potiùs præ cæteris indiciis omnium manifestissimis effulgere dicat? Vos mecum sic rem considerate. Omnibus imperatoribus, immo fere mortalibus vniuersis, virtus quæ circa opes versatur, duplici modo est dispertita: nempe vt quis capiat quæ decet, & expendat in quæ oportet. Ego, si vtrumque horum seorsim per se consisteret, & aut expendere liceret nihil recipienti, aut recipere nihil expensuro: eiusdem vtrumque esse prudentiæ arbitrarer. Quando verò alterum ita ex altero nexum est, vt ex ærario depromere non possint, nisi qui priùs eò intulerunt: multò maiorem cautionem circa id ex quo alterum dependet, exhibendam aio, quàm circa istud, contentionem. Proinde etiam illos magis laudari oportet, non qui plura quàm par est, largiuntur; sed qui pauciora quàm moris est, exigunt. Neque enim fieri potest, vt quis liberaliùs consumat, nisi etiam iniustiùs conquirat. Quando autem quæ à multis haud exigua collecta sunt, alteri conferuntur: tum nequaquam res similis periculi est, quàm si quis infinitos vexet, vt vni gratificatus fuisse videatur: aut multos necessariis vitæ præsidiis spoliet, quo fluminibus, vt ita dicam, guttas aliquas nequicquam instillet. In quo etiam ridiculum planè illud inesse video. Omnes enim qui à vobis beneficium aliquod accipiunt, agros, quos optimè colunt, aut possident, aut possidebunt: adeo vt, si munera istiusmodi sibi conferri cupiant, in eo quoque, vt publica vectigalia simul augeant, studium sibi ponendum esse sciant. Circulus enim hic identidem in se redit. Et sicut nubes ferunt aquam ad se trahere ex ipsa terra, rursúmque quantùm attraxerunt, terræ suppeditare: ita etiam imperatores, in quos dona sua præmittunt, ab iisdem eadem corrogare conspicimus.

Caput ergo huius sermonis huc redit: quo pauciora imperator exi-

A μα, οἰδαίνειν δὲ τὴν γνώμην, ἀνατρέψαι δὲ τὰ πράγματα ἅπαντα μικροῦ δεῖν· πῶς οὐκ ἄλλοις γε τὸ πάθος πλείονος ἄξιον εὐλαβείας; ᾧ σὺ καλῶς ποιῶν, τὸν χαλινὸν ἐπέθηκας, τὸν ἐκ τοῦ λόγου· μᾶλλον δὲ εἰς λόγον ἀεὶ τελευτᾶν ποιεῖς.

Ἀλλὰ νὴ Δία τὸ μεγαλοπρεπές τε, καὶ ἐλευθέριον ἀμυδρῶς ἄν τις ἐμφαίνεσθαι φαίη περὶ βασιλέα· καὶ οὐ ταῦτα εἶναι τὰ πάντων ἐκδηλότατα τῶν γνωρισμάτων; σκοπεῖτε δὲ οὕτως· ἅπασι τοῖς βασιλεῦσιν ἡ περὶ τὰ χρήματα ἀρετή, σχεδὸν δὲ καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, B εἰς δύο ταῦτα διανενέμηται, λαμβάνειν τε ὅσα δεῖ, καὶ ἀναλίσκειν εἰς ἃ προσήκει. ἐγὼ τοίνυν, εἰ μὲν ἑκάτερον τούτων καθ' ἑαυτὸ ἦν, καὶ ἦν δαπανᾶν ἐξῆν μηδὲν ὁπουοῦν κομιζόμενον, ἢ κομίζεσθαι μηδὲν ὁπουοῦν μέλλοντα ἀναλίσκειν· τῆς ἴσης ἂν ἠξίουν ἄμφω προνοίας. ἐπεὶ δὲ θατέρου θάτερον ἤρτηται, καὶ προΐεσθαι ἐκ τῶν ταμιείων οὐχ οἷόν τέ ἐστι, μὴ πρότερον εἰσενεγκόντας ἐκεῖ· πλείω φημὶ δεῖν ἐπιδείκνυσθαι τὴν εὐλάβειαν ὅθεν ἐξῆπται καὶ ἡ περὶ τὸ δεύτερον φιλοτιμία. καὶ διὰ τοῦτο ἐπαινεῖσθαι μᾶλλον προσήκει, οὐ τοὺς C πλείω δωρουμένους τῶν ἱκανῶν, ἀλλὰ τοὺς ἐλάττω τῶν συνήθους εἰσπραττομένους. οὐ γὰρ ἔνεστιν ἀφειδέστερον δαπανᾶν, ἄνευ τοῦ συναγαγεῖν ἀδικώτερον. ὅταν δὲ δὴ καὶ συμβαίνῃ τὰ παρὰ πολλῶν συνειλεγμένα μὴ σμικρά, γίνεσθαι δωρεάν· οὐδαμῶς ὁ κίνδυνος ἴσος, ἀνιῶντα μυρίους ἑνὶ φαίνεσθαι κεχαρισμένον, ἢ τὰς ἀναγκαίας ἀφορμὰς ἀφαιρούμενον τῶν πολλῶν, ποταμοῖς ἐπιρραίνειν ψεκάδας· ἄλλως τε καὶ γελοῖον ὁρῶ τὸ συμβαῖνον· ἅπαντες γὰρ οἱ παρ' ὑμῶν κομιζόμενοι τὰς δωρεάς, ἢ κέκτηνται γῆν καλῶς πονοῦντες, ἢ κτήσονται· ὥστε εἰ πάνυ βούλοιντο D συναύξεσθαι σφίσι τὰς δωρεάς, ἴστωσαν ἅμα ἐσπουδακότες συναύξεσθαι τὰς εἰσφοράς. ὁ γὰρ κύκλος εἰς ἑαυτὸν οὗτος περίεισι· καὶ ὥσπερ τὰς νεφέλας φασίν, ἑλκούσας τὸ ὕδωρ ἐκ τῆς γῆς, αὖθις τῇ γῇ χορηγεῖν ὅσον εἵλκυσαν· οὕτω καὶ τοὺς βασιλέας ὁρῶμεν, εἰς οὓς προΐενται, παρ' ἐκείνων καὶ ἐρανίζοντας.

Τὸ τοίνυν κεφάλαιον τοῦ λόγου τοῦτό ἐστιν, ὅτι ὅσῳ περ ἐλάττω προσάγηται βασι-

βασιλεὺς, τοσούτῳ πλείω δωρεῖται. τοῦτο τοίνυν ἐκλελοιπὸς ἤδη τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, μᾶλλον δὲ καθεστηκὸς εἰς τοὐναντίον. ἀεὶ γὰρ ἐπεδίδου τὸ μέγεθος τῶν εἰσφορῶν ὅσα ἔτη, καὶ τὸ παρελθὸν ἔτος ἀεὶ τοῦ παρόντος κουφότερον ἦν, καὶ βαρύτερον ἀμφοῖν τὸ προσδοκώμενον. ταύτην τὴν κακίαν αὔξησιν καταλαβόντες πρῶτον μὲν ἐστήσατε ἀπροσδοκήτως, καὶ τρεῖς ἐφεξῆς ἐνιαυτοὺς οὐ προὔβη τὸ νόσημα, ὥσπερ εἰώθει· τῷ τετάρτῳ δὲ τὴν ἴσην μοῖραν παρελύσατε τῆς βαρύτητος, καὶ ἀνεγνώσθη γράμματα ἀπιστούμενα, λειτουργήσεις ἐλάττους τόσου καὶ τόσου μεδίμνους, καὶ οἴνου κοτύλας, καὶ τὰ λοιπὰ ὀξίσης ἀποδέοντα τοῦ συνήθους. τί λέγεις; ἡνίκα ἐπὶ Σκύθας στρατεύει βασιλεὺς, ἡνίκα ἐγείρει πόλεμον ἀκραιφνῆ, καὶ σιτούμενον οὐχ ὡρισμένα· οὐ γὰρ ἀγαπητὸν εἰ μὴ τῇ χρείᾳ, καὶ προσοισόμεθα; καὶ γὰρ ἄπιστον, εἰ μὴ τὰς εἰσφορὰς ἡ κατέχουσα ἀνάγκη διπλασιάσει. νῦν δὲ ἐν καιρῷ περιουσίαν αἰτοῦντι δαπάνης, εἰς τὴν ἀρχαίαν ἀκρίβειαν ἡμᾶς ἐπανάγεις· καὶ τοῦτο οὐκ ἀτρέμα, ἀλλ᾽ ἀθρόως· εὖ καὶ πάνυ σοφῶς ἐννοήσας, ὅτι τὸ μὲν αὔξειν τὰ δυσχερῆ κατὰ μικρὸν αἱρετώτερον· οὕτως γὰρ ἂν κλέπτοι τὴν αἴσθησιν ἡ τῆς δυσχερείας προσθήκη· τὸ δὲ τῶν χαλεπῶν ὑφαιρεῖν, ὅσωπερ ἂν ἀθροώτερον γίνηται, τοσούτῳ μᾶλλον ἔκδηλον ἔχει τὴν ἐπὶ τὰ ἀμείνω μεταλλαγήν. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ἀεὶ κατὰ χοίνικα προστιθέντες, ἔλαθον ἐν τεσσαράκοντα ἔτεσιν, εἰς διπλάσιον τὰς εἰσφορὰς περιστάντες· σοὶ δὲ, εἰ κατὰ γνώμην ἐκβαίνοι τὰ μέτρα τῆς ἐπανόδου, ἐξ ἡμισείας εἰς νέωτα λειτουργήσομεν.

Βούλει τοίνυν ἐξείπω τὸ τούτων αἴτιον; οἰκίας πρότερον ἐπεμελήθης, ἢ βασιλείας· καὶ μετήνεγκας ἀπὸ τῶν ἐλαττόνων ἐπὶ τὰ μείζω τὴν ἐμπειρίαν. ἐρέτην δὲ ἔφη δεῖν ἡ κωμῳδία πρῶτα γενέσθαι, πρὶν πηδαλίοις ἐπιχειρεῖν. οὐδέν σε δεῖ ζητεῖν τοὺς διδάξοντας, ἐξ ὅσων ἱδρώτων περιγίνεται τοῖς γεωργοῖς καὶ ἡμίεκτον, καὶ ἀμφίεκτον, καὶ ἀμφορεὺς, καὶ χαλκοῦς εἷς, καὶ ἀργυροῦς στατὴρ, χρυ-

A git, eò plura largiri. Quod quidem institutum in Romano imperio pridem extinctum, siue in contrarium potiùs redactum fuerat. Nam antea singulis annis magnitudo vectigalium intendebatur, sempérque præcedens præsenti anno leuior fuit, & vtroque horum grauior tertius qui exspectabatur. Quod improbum augmentum vos deprehendentes, primùm quidem præter exspectationem, morbum illum ita stitistis, vt insequenti triennio vlteriùs nequaquam inualesceret, vt solebat: quarto verò anno æqualem oneris huius partem dissoluistis, lectæque hac ipsa

B de re litteræ, quæ vix fidem obtinerent. Tot, inquiebant, frumenti modios, ac vini heminas è tributorum canone detrahes: eodémque de cæteris modo, vt à consueto vsu tantùm illis desit. Quid ais? Quando in Scythas exercitum agit, bellúmque Imperator nouum suscipit, qui certis ac demensis cibariis minimè vescitur? Nónne enim benè nobiscum agi putandum est, si non etiam amplius aliquid in præsentem necessitatem contulerimus, ob eámque duplo maiora tributa præscribantur? hoc, inquam, ipso tempore, quod

C sumptus amplificari postulet, tu nos ad veterem illam exactámque normam reducis: neque hoc sensim, sed confertim. Pulchrè nimirùm, ac prorsus sapienter intelligens, grauia paulatim potiùs esse augenda: ita enim incommodi additamentum, sensum eius tacitè abstulerit: at verò in malis tollendis quantò maior acceleratio adhibeatur, tantò manifestiùs in melius factam mutationem elucere. Hanc ob causam qui identidem chœnices ad annuum vectigal addiderunt, ante hos quadraginta annos paulatim tributa duplicarunt. Tibi verò si ex voto census pu-

D blici modus respondeat, sequenti anno vectigalia dimidio detracto nempe soluemus.

Vis porrò vt huius tibi facti rationem proloquar? domus tuæ, priusquàm imperij, procurationem habuisti: & à minoribus ad maiora experientiã transtulisti: iuxta comicum illud: Remum ducere oportet, antequàm gubernaculis quis manum admoueat. Neque verò ab aliis tibi discendum est, quanto sudore agricolis semisextarius, amphora, æreus vnus, argenteus stater, siue

etiam aureus, cuius vel solus adspectus plerisque hominibus iucundus est, comparetur. Nosti quantum mali sit exactoris impudentia, quantum scribæ improba versutia, quantum vrbani militis auaritia: quorum causâ publicæ miseriæ multiplicantur. Hanc tu disciplinam edoctus, quam etiam Cyrus in Persis, Philippus inter Macedones, Numa inter veteres illos Romanos (quo etiam nomine senatus illum in exomide arantem, ab aratro auulsum pupurâ induit) didicerant, ad hoc solium conscendisti. Hinc in longum, velut si vna tantùm familia imperium adeo amplum sit, quid quoque anno obueniat, quid expendatur, quid desit, quid supersit, vbi facile, vbi operosum, tibi prospicere in promptu est.

Solus enim imperatorum non illos qui ratiociniis præsunt, ipsis ordinum ductoribus illustriores reddidisti; neque elatis superciliis incedunt magis quàm ipsimet bello præfecti, qui computationum rationes administrant; neque in digitis illorum respublica posita est: sed Aristidis illius in publicis vectigalibus curandis iustitiam æmulantur. Adeo tu in noscendis, præoccupandis, eludendis istiusmodi artis labyrinthis, acutior appares iis ipsis, qui vnum hoc hactenus factitarunt. Vt igitur alia omittam, vel solum hoc sufficere aio in vnius voti argumentum, cuius vtilitas per omnes dimanat. Quidnam illud? Non prouinciam inter duo flumina sitam recuperari, non vltimos Scytharum refrænari, non Germanos, vrbes quas expugnarant, instaurare. Illud enim si consequamur, Syri solùm, Thraces, ac Galli, vtque regio quæque propinqua istiusmodi trophæo est, eiusce rei sensum percipiet. At verò hæc in exigendis vectigalibus moderatio, omnium omnino, qui à terra aluntur, commune est bonum. Et spoliorum quidem ac mancipiorum iis dumtaxat, qui arma ferunt, fructus obuenit: quum interim iniquum sit milites stipendia ob hostes debellandos accipere, illos autem qui stipendia præbent, præmiorum exsortes haberi. At verò quando omnes in lucri partem veniunt, ita vt hi quidem plura ex hostibus accipiant, illi verò pauciora ex rebus suis contribuant: illud nimirum quis verum publicæ felicita-

A σός τε, ὅ, τι καὶ θέαμα ἀγαπητὸν τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις. οἶσθα ὁπόσον κακὸν πρακτῆρος ἀναισχυντία, ὁπόσον γραμματέως κακοτεχνία, ὁπόσον ἀστυκοῦ στρατιώτου φιλοκέρδεια· ὑφ᾽ ὧν πολυπλασιάζεται τὰ δυσχερῆ. ταύτην παιδευθεὶς τὴν παιδείαν, ἐπὶ τουτὶ τὸ βῆμα ἀνῆλθες, ἣν ἐπαιδεύθη Κῦρος ἐν Πέρσαις, ἣν Φίλιππος ἐν Μακεδόσιν, ἣν Νουμᾶς ἐν τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις· ὃν ἡ σύγκλητος Ῥωμαίων ἀροῦντα ἐν ἐξωμίδι ἀποσπάσασα ἐκ τοῦ ζεύγους, ἠμφίεσε τῇ ἁλουργίδι· διὰ τοῦτο οἷός τε εἶ πόῤῥωθεν προορᾶν ὥσπερ B οἰκίας μιᾶς τοσαύτης ἀρχῆς, τί μὲν πρόσεισιν ἑκάστου ἔτους, τί δὲ ἀναλοῦται· καὶ τί μὲν ἐνδεῖ, τί δὲ περίεστι· καὶ ποῦ μὲν ῥᾷον, ποῦ δὲ ἐργῶδες.

Τοιγαροῦν μόνος αὐτοκρατόρων, οὐκ ἐποίησας σεμνοτέρους τοὺς ἐπὶ τῶν ψήφοις τεταγμένους τῶν ταξιαρχῶν· οὐδὲ βαδίζουσι τὰς ὀφρῦς ἐπηρκότες μᾶλλον τῶν στρατηγῶν οἱ τοὺς λογισμοὺς διοικοῦντες· οὐδὲ κεῖται ἐπὶ τοῖς ἐκείνων δακτύλοις τὰ κοινά· ἀλλ᾽ ἤδη τὸν Ἀριστείδην ἐκεῖνον τὸν ἐπὶ τοῖς φόροις δικαιοσύνης ζηλοῦσιν. οὕτω καὶ συνιέναι, καὶ προλαβεῖν, καὶ καταγελάσαι τῶν λαβυρίνθων τῆς C τέχνης, ὀξύτερος φαίνῃ τῶν μόνον τοῦτο ἔργον προσποιουμένων. ἵνα τοίνυν τὰ ἄλλα παρῶ, τοῦτο ἐξαρκεῖν φημὶ καὶ μόνον εἰς μιᾶς εὐχῆς ἀφορμήν, οὗ τὸ κέρδος εἰς ἅπαντας διϊκνεῖται· τοῦτο δή ἐστιν, οὐ τὴν μέσην ἀνακομίσασθαι τῶν ποταμῶν, οὐδὲ Σκύθας τοὺς ὑπεραιτέρω σωφρονισθῆναι, οὐδὲ Γερμανοὺς ἀναστῆσαι τὰς πόλεις, ἃς διεπόρθησαν. ἐκείνου μὲν γὰρ εἰ καὶ τύχοιμεν, Σύροι μόνον αἰσθήσονται, τῶν δὲ Θρᾷκες, τῶν δὲ Γαλάται, καὶ ἡ πρόσοικος χώρα ἑκάστῳ τροπαίῳ· ἡ δὲ περὶ τὰς εἰσπράξεις φειδώ, κοινὸν ἁπάντων κέρδος ἐστὶ τῶν ἀπὸ D τῆς γῆς τρεφομένων. καὶ τῶν μὲν λαφύρων, καὶ τῶν αἰχμαλώτων, εἰς τοὺς τὰ ὅπλα φέροντας μόνους ἡ ἀπόλαυσις περιΐσταται· καὶ τὸ πρᾶγμα οὐδαμῶς ἴσον, μισθοφορεῖν μὲν ὑπὲρ τοῦ κρατεῖν τῶν πολεμίων· τῶν ἄθλων δὲ μὴ κοινωνεῖν τοὺς μισθοδότας. ὅταν δὲ ἅπαντες γίνωνται μεστῖται τοῦ κέρδους, οἱ μὲν πλείω λαμβάνοντες ἐκ τῶν πολεμίων, οἱ δὲ ἐλάττω διδόντες ἐκ τῶν οἰκείων, τοῦτο δὴ τις φαίη τὸ τρόπαιον τῆς κοινῆς εὐ-

δαιμονίας, καὶ ταύτην τὴν νίκην ἀληθινήν, δι' ἣν ἅμα Σκυθῶν, καὶ τῶν δασμολόγων ὑπερφρονήσομεν· καὶ οὐκ ἔσονταί μοι τῶν βαρβάρων οἱ πράκτορες φοβερώτεροι. οὐ γὰρ κενωθήσεται πρὶν εἰσελθεῖν ὁ σῖτος τοῖς γεωργοῖς, οὐδὲ παρεστήξουσιν οἱ δανείζοντες τοῖς τρυγῶσιν, οὐδὲ ἀνεόρταστος ὁ χειμὼν τῶν ταμιείων εὐρωτιώντων· ἀλλ' ἐπιχειλῆ πᾶσι τὰ ἀγαθά· καὶ τότε αἰσθήσομαι τῶν λαφύρων τῶν Σκυθικῶν, ὅταν μηδεὶς τὰ ἐμὰ λάφυρα ποιῆται.

Ταῦτα ἴσθι τὰ ῥήματα φοιτῶντα νῦν διὰ πάσης γῆς καὶ θαλάσσης, μᾶλλον δὲ συμφοιτῶντα εἰς μίαν φωνὴν τὴν ἐμήν. ταύτην σοι τὴν εἰσφορὰν ἀντεισφέρομεν, κερδαίνοντες μὲν μοῖραν οὐκ ὀλίγην τῆς συντελείας· λειτουργοῦντες δὲ τὴν εὔνοιαν ἐξ ὁλοκλήρου τῆς διανοίας, λειτουργίαν βασιλεῖ τιμιωτάτην, τὰ τῆς ἀρετῆς χαριστήρια. καὶ ἀντὶ τῶν ἐκ γῆς καρπῶν, οὓς ἀφῆκας ἡμῖν, ἐκκαρποῦσθαί σοι παρέχει καρποὺς αἰωνίους. οὐδὲν γὰρ οὕτως ἀειθαλὲς τῶν ἀπὸ τῆς γῆς φυομένων, οὐδὲ οὕτω πρὸς τὸν χρόνον παρατεινόμενον, ὡς δόξα ἀγαθὴ καὶ αἰώνιος. αὕτη καὶ τὴν τοῦ σεβαστοῦ βασιλείαν ἀεὶ νέαν ποιεῖ, καὶ τὸν Τραϊανὸν ἀγήρω φυλάττει, καὶ τὸν Μάρκον ὁσημέραι ἀναβιώσκει· οἷς τὸν βασιλεύοντα ἐγὼ συναριθμεῖσθαι βουλοίμην ἄν. καὶ τούτων ἕκαστον οὐδὲν ἂν ὤνησεν τηλικοῦτον πρὸς τὴν ἀγαθὴν μνήμην τὰ τρόπαια, εἰ χαλεποὶ γενόμενοι τοῖς βαρβάροις, μὴ λίαν ἦσαν χρηστοὶ πρὸς τοὺς ὑπηκόους. οὐδὲν γὰρ τῷ πάσχοντι κακῶς, τὸ Σκύθην, ἢ Ῥωμαῖον εἶναι τὸν ἀδικοῦντα· ἀλλ' ὑφ' ὁτουοῦν ἂν πάσχῃ κακῶς, τοῦτον εἶναι τὸν πολέμιον οἴεται. καὶ πολλοὶ τῶν εὐπατριδῶν, τὰ σκῆπτρα ἐκ τριγονίας διαδεξάμενοι, ποθεινοὺς ἐποίησαν τοὺς βαρβάρους τοῖς ὑπηκόοις. ἀλλὰ οὐ νῦν· ἀλλ' ἀκολουθεῖ τῇ φύσει τοῦ γένους τό, τε οἰκεῖον, καὶ τὸ ἀλλότριον· οἱ μὲν γὰρ ἀγαπῶσιν, οἱ δὲ πεφρίκασιν.

Ἐκ ταύτης τοίνυν τῆς φιλεργίας, οὐδὲ ὅση τῆς δαπάνης χρεία ἀγνοεῖς· ἀλλὰ συστέλλεις ὁσημέραι τὴν μὴ δέουσαν, ἵνα τῆς δεούσης εὐπορῇς. καὶ νῦν οὐδεὶς τῶν στρατεύεσθαι λεγομένων, ψευδῶς τοὔνομα ἐπιγέ-

A tis trophæum, hanc vberrimam victoriam eſſe dixerit, propter quam ſimul & Scythas, & vectigalium exactores contemnemus: neque deinceps exactores, quàm ipſi barbari, maiori mihi formidini erunt. Non enim annona, priuſquàm intret ad agricolas, euacuabitur; non vindemiantibus vſurarij adſtabunt; non illis hiems triſtis miniméque feſtiua horreis ſquallentibus tranſigetur: ſed ſua cuique bona plenè conſtabunt. Et tum denique Scythicam prædam experiar, quando nemo rem meam ſibi prædam effecerit.

B Hæc verba nunc terrâ maríque vniuerſo dimanare, ſeu potiùs in vnam hanc vocem meam coire ſcias. Hanc tibi tributi penſionem referimus, non exiguâ quidem vectigalis portione nobis remiſsâ: pro qua tamen animi propenſionem toto mentis affectu reponimus, tributi penſitandi genus imperatori longè præclariſſimum, virtutis nempe hoſtimentum: quum loco fructuum ex terra naſcentium, quos nobis remiſiſti, dehinc fructus ſempiternos colligere poſſis. Nihil enim eorum quæ terra producit, ita ſemper floret, nihil ita cum tempore propagatur, vt bona perpetuáq; nominis fama. C Illa Augusti imperium continuò renouat, illa Traianum à ſenio vindicat, illa Marcum quotidie in vitam reducit: quibus ego nunc Imperatorem adnumeratum velim. Quorum ſingulis nihil adeo tot trophæa ad præclaram ſibi famam comparandam contuliſſent, ſi in barbaros acerbi, in ſibi ſubiectos non faciles commodíque extitiſſent. Neque enim illius qui accipit iniuriam intereſt, vtrùm Scytha, an Romanus ſit, qui illam infert: ſed à quocunque tandem malum patiatur, hoſtem ſibi eſſe arbitratur. Et ſanè multi longè nobiliſſimi, qui ex tertia progeniei ſucceſ- D ſione ſceptra ſuſceperant, vt ab hominibus ſibi ſubditis barbari ipſi potiùs expeterentur, effecerunt. At non ita hoc tempore: ſed & ciues, & alieni ſuam quique generis naturam ſequuntur: illi enim amant, hi exhorreſcunt.

Ex hoc igitur prompto agendi ſtudio quantùm impenſæ opus ſit, non vtique ignoras: ſed contrahis quotidie non neceſſariam, vt neceſſariâ abundes. Neque modò vllius illorum qui militare dicuntur, nomen falsò inſcri-

ptum est; neque chlamyde & zona tenus quis miles habetur: sed aut rem pręstare debet ordinis, ad quem se ipsum aggregauit, aut ab illo arcetur. Atque hactenus splendidus quidem numerus, in militaribus catalogis, nominum fuit: nunc autem pedes grauis armaturæ, vere grauis armaturæ est; etiam eques, vere eques; iaculator denique, non verbo, sed re talis. Vidi ego nuper exercitum tuum, & concinniorem quam vllam choream vidi. Adeo vt insulsus merito Homerus fuerit, qui Menesthea, quod & pedites & equites scitè disponere nosset, adeo admiraretur. Neque enim tuæ phalangis concinnitatem adspexerat, neque partam vsu ac consuetudine industriam equitatus, neque milites tuos ferro inhabitare creditos, nec ob talem adspectum aliquando cum lætitia obstupuerat. Alioqui, vt opinor, & funem, & columbam contempsisset, vbi impetu ferri tuos sagittarios vidisset, qui cum equis habenas suas ministrent, destinatius tamen illis ipsis, qui in terra consistunt, sagittas emittunt.

Ac Priamus quidem non abs re Agamemnonem beatum prædicat, quod plures ex Hellade milites, quam ipsi Phryges essent, adduxisset: tibi verò externus quidam, despectis sceptris paternis, licet regni minimè obscuri, stipatoris officium facturus aduenit: bonum nempe omen victoriæ aliquando ex Oriente reportandæ. Ex quibus manifestum euadit, omnium quæ à me hactenus dicta sunt, ad te vnum summam redire. Qui enim animi alacritatem singulis, vt pro se quisque officio suo fungatur, indit: causam nimirum, vt omnia rectè agantur, suppeditat. Incitatur enim maximè vnusquisque, primum quidem, quando sese in obscuro esse non posse; deinde etiam vbi virtutis se suæ præmia consequuturum intelligit. Te autem neque qui rectè facit, latere potest: & præterquam quod latere non possit, etiam præmio per te debito destitui omnino nequit.

Sed quum ordinum ductores ac centuriones explores, illudque ducum collegium tibi iam sit perpurgatum: num illos qui pacis rebus præsunt, neglectui habes? Num quisquam illorum muneribus corruptus, te fugit? num qui vltra definitum aliquid exegit? num qui contra leges iudicauit? aut alioqui iniustè

A γεγράφθαι, οὐδὲ ἄχρι τῆς χλαμύδος, καὶ τῆς ζώνης στρατιώτης ἐστί· ἀλλ' ἢ τὸ ἔργον ἔχει παρέχεσθαι τῆς τάξεως, εἰς ἣν ἑαυτὸν ἔταξεν, ἢ ἀπελήλαται. καὶ τέως μὲν ὀνομάτων ἦν σεμνὸς ἀριθμὸς ἐν τοῖς καταλόγοις· νῦν δὲ ὁ μὲν ὁπλίτης, ὄντως ὁπλίτης· ὁ δὲ ἱππεὺς, τοῦτο ἀληθινῶς· ὁ δὲ ἀκοντιστὴς, οὐκ ἄχρι τοῦ προσρήματος. καὶ πρῴην εἶδον ἐγὼ στρατιὰν μᾶλλον χορὸν παντὸς ἠσκημένην. Ὅμηρος δὲ, ὡς ἔοικε, λίαν ἀρχαῖος ἦν, τὸν Μενεσθέα τεθαυμακὼς, ἱκανὸν ὁπλίτας καὶ ἵππους B κοσμῆσαι. οὐ γὰρ ᾔδει τῆς σῆς φάλαγγος τὴν εὐρυθμίαν, οὐδὲ τῆς ἵππου τὴν συνήθειαν, οὐδὲ τοὺς ἐνοικεῖν τῷ σιδήρῳ πεπαιδευμένους· οὐδὲ κατεπλάγη τοιαύτην ὄψιν ποτὲ μεθ' ἡδονῆς. κατεγέλασε δ' ἂν, οἶμαι, καὶ τῆς μηρίνθου, καὶ τῆς πελειάδος, τοὺς φερομένους τοξότας ἑωρακώς· οἳ τοῖς ἵπποις ἐπιτρέποντες τὰς ἡνίας, ἐπισκοπώτερα βάλλουσι τῶν ἐπὶ γῆς ἑστηκότων.

Ἐκείνῳ μὲν οὖν οὐκ ἀπεικότως ὁ Πρίαμος μακαρίζει τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅτι Φρυγῶν πλείονας ἦγε στρατιώτας ἐκ τῆς Ἑλ- C λάδος. σὲ δὲ ἤδη τις τὰ σκῆπτρα ὑπεριδὼν τὰ πατρῷα, καὶ ταῦτα οὐκ ἀφανοῦς βασιλείας, μετανάστης ἥκει δορυφορήσων· ἀγαθὸν οἰώνισμα τῶν ἀπὸ τῆς ἕω τροπαίων. ἀλλ' ὅγε ἐκ τούτων δῆλόν ἐστιν, ὅτι σύμπαν τὸ κεφάλαιον τῶν εἰρημένων εἰς σὲ ἀνήκει. ὁ γὰρ ἐντιθεὶς ἑκάστῳ τὴν προθυμίαν τοῦ τὸ προσῆκον ἑαυτῷ μέρος ἐξακριβοῦν, αἴτιός ἐστι τοῦ τὰ σύμπαντα ὀρθῶς ἔχειν. προθυμεῖται γὰρ ἕκαστος, πρῶτον μὲν ὅταν γινώσκῃ μὴ λήσων· ἔπειτα ὅταν τὰ ἆθλα ἐκδέχηται τῆς ἀρετῆς. σὲ D δὲ οὔτε λαθεῖν οἷόν τε τὸν κατορθοῦντα, οὔτε μὴ λαθόντα ἀγέραστον καταλειφθῆναι.

Ἆρ' οὖν ταξιάρχας μὲν καὶ λοχαγοὺς ἐξετάζεις, καὶ ξυνωρίς σοι τῶν στρατηγῶν ἐστιν ἐκκεκαθαρμένη· τοὺς δὲ εἰρηνικοὺς ἄρχοντας τούτους παρορᾷς, καὶ λαθεῖν ἔνεστι δώρων ἁλόντα; ἢ προσεισπράξαντα τοῖς ὡρισμένοις; ἢ παρανόμως γνόντα; ἢ παρανομήσαντα ἄλλως

εἰς τοὺς ὑπηκόους; καὶ οὐχ ὥσπερ ἐγγύθεν ἑστηκὼς πάντα ἐφορᾷς, καὶ πάντ' ἐπακούεις, καὶ σχεδὸν αὐτήκοος εἶ καὶ αὐτόπτης τῶν ἑκάστῳ δρωμένων; καὶ τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐπὶ πάντα ἄγεις, ὥσπερ τὸν Δία φησὶν Ὅμηρος ἐκ τῆς Ἴδης τρέπειν τὼ ὄσσε νόσφιν ἐφ' ἱπποπόλων Θρηκῶν, Μυσῶν τ' ἀγχεμάχων· σὺ δὲ ἐκ Μυσῶν Φοίνικας ἐφορᾷς, καὶ ὑπεραγανακτεῖς ἀδικουμένων. τοιγαροῦν πάντας ἐπτόησας τῶν σπουδαρχιώντων· καὶ οὐ πρόκειται νῦν ἀρχῶν ἀγορά, οὐδὲ προκηρύττονται αἱ τῶν ἐθνῶν ἐπιτροπίαι, ὥσπερ τὰ ὤνια· ἀλλὰ τὸ ἀρχαῖον τίμημα ἐπανελήλυθε δικαιοσύνη, καὶ ἐμπειρία· κἂν τοῦτο εὑρίσκηταί τις κεκτημένος, οὐ δεήσεται τοῦ προσαιτεῖν πινακίδας, ἀλλὰ λειτουργήσει τοῖς κοινοῖς, κἂν μὴ προαιρῆται. Ἀρταξέρξης γὰρ αἰτουμένῳ Σατιβαρζάνῃ σατραπείαν τινὰ μὴ καθήκουσαν, ἐπὶ τρισχιλίοις δαρεικοῖς, τὰ μὲν χρήματα ἔδωκε, τὴν δὲ ἀρχὴν οὐ προσήκατο. χρυσίον μὲν γὰρ τοσοῦτον δοὺς, οὐκ ἔσομαι, ἔφη, πενέστερος· κακῷ δὲ ἀρχὴν ἐπιτρέψας, ἀδικώτερος. οὐδὲν γὰρ οὕτω περὶ πλείστου βασιλεῖ ποιητέον ἐστὶν, ὡς τὸ σῶμα τῆς βασιλείας. σῶμα δὲ τὴν ὑπήκοον γῆν εἰπών τις τῆς βασιλείας, οὐκ ἂν ἁμάρτοι. ὥσπερ οὖν ἐπὶ τῶν ἡμετέρων σωμάτων, κἂν τὸ τυχὸν μέρος πονῇ, παραπέμπει τῷ σύμπαντι τὴν ἀλγηδόνα· οὕτω καὶ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῆς ὅλης, κἂν μία πόλις πράττῃ κακῶς, οὐκ ἐᾷ τὴν σύμπασαν ἀρχὴν ὑγιαίνειν.

Νῦν δὲ ἀκούω πολλοὺς τῶν παλαιῶν αὐτοκρατόρων τῆς μὲν κόμης λίαν φροντίσαι, ὡς μὴ φαίνεσθαι ἀποδέουσαν· πόλεις δὲ ὅλας περιιδεῖν καταρρυείσας· καὶ τὼ ὀφθαλμὼ μὲν ὑπογραφομένους διατελεῖν, τὴν γῆν δὲ ἀκόσμητον ἐῶντας μὴ δυσχεραίνειν. εἶτα ἵπποις μὲν ἴσως οὐκ ἂν ἐχρήσαντο μὴ λίαν ἐξητασμένοις, ἀνθρώποις δὲ ἐχρῶντο πρὸς τὰ κυριώτατα ἀνεξετάστοις. καὶ ἡνιόχων μὲν οὐκ ἂν ὑπέμειναν θεαταὶ γενέσθαι μὴ τῶν ἄριστα ἐλαυνόντων· τῶν δὲ πόλεων ἐπιτρέποντες τὰς ἡνίας τοῖς τυχοῦσι, πρᾶγμα οὐδὲν ὑπελάμβανον· οὐκ εἰδότες, ὅτι πᾶς ὁ λαχὼν ἀρχὴν, σμικρὰν εἰκόνα τῆς βα-

A quidpiam in tibi subditos perpetrauit? Nonne tanquam propè adstares, omnia inspicis, omnia audis, omnia quæ à singulis aguntur, auribus ipse tuis tantum non oculisque vsurpas? & oculos omnem in partem conuertis: quemadmodum Iouem Homerus ait ex Ida oculos retro ad Thracas, & Mysos conuertere. Tu verò ex Mysia in Phœnicas intueris, eósque indignaris iniuriis esse affectos. Quumque omnes magistratus captatores perterrueris, non amplius nunc honorum nundinationes proponuntur; non publico præconio gentium præfecturæ tanquam venales submit-
B tuntur: sed antiquum iustitiæ experientiæque pretium rediit: quod si quis possidere reperiatur, non ille corrogatis tabulis opus habebit; sed publica, licet minimè cupiat, administrabit. Sic quum Satibarsanes ab Artaxerxe prouinciæ cuiusdam præfecturam minimè sibi conuenientem cum tribus millibus daricorum petiuisset: pecuniam quidem illi donauit, præfecturam vero non permisit. Pecuniæ enim, inquit, si tantum dem, non ob id indigentior: at vero si improbo præfecturam committam, iniustior ero. Nihil quippe imperatori tanti faciendum est, atque ipsum
C imperij corpus: quod si quispiam quidquid terrarum vsquam imperio subiectum est, vocitet, haudquaquam errauerit. Sicut enim in nostris corporibus quæcumque tandem pars laboret, illi toti dolorem transmittit: sic & imperio vniuerso, etiamsi vna tantum vrbs se malè habeat, totum illud valere non sinit.

Nunc autem audio multos veterum imperatorum, comæ quidem, ne quid ipsi deesse videretur, magnam curam gessisse; vrbes autem totas collapsas pro minimo duxisse: & oculos quidem fuco pigmentisque assiduè illeuisse; at
D vero terrarum orbem incultum relinquere, nihil pensi habuisse. Deinde equis fortassis non nisi valde selectis, hominibus vero etiam ad maxima quæque non exploratis vtebantur: quia nec aurigas spectare, nisi qui optimè currum ægerent, sustinebant; vrbium interim gubernandarum fræna quibuslibet sine delectu committere, nullius momenti esse censebant: nescientes, quicumque tandem gubernationis munus sortitus sit, illum exiguam im-

perij imaginem induere. Porro ex imagine, homines formam exempli primarij coniectant. Ridiculum vero sit, statuam, nisi prorsus adsimilis sit, proiicere, tabulam delere quæ nihil exemplaris sui repræsentet: de animatis autem imaginibus omni cura solutos non laborare. Et sanè si ænea imago viuam effigiem imperatoris non exprimat: nihil ob id spectatoribus incommodi adfert. At vero præfectus nisi formam tuam referat, mali fati instar subditis efficitur: potentiámque, quam ad bene faciendum est consequutus, in contrariam partem traducit. Neque enim tu gladios aut pila militibus dispertis, vt iis in nos, sed vt pro nobis contra barbaros vti velint: sin quis rectè dato ferro male vtendum duxerit, pœnam sustinet, vt qui sese homicidam, pro milite gerat: neque item quem pastorem constituisti, si pro pastore se lupum ostendat, præstitutum iudicium effugere permittis.

Quum autem multa in imperio tuo suspiciam, tum illud præ cæteris, quòd veterem morem, temporum iniuria neglectum, suo loco reposueris: quódque dona ab amicis conuenientia poscere noueris: non equum hercle, neque canes (huiusmodi enim dare quàm accipere magis regium est) sed viros probos, & honoribus gerendis idoneos, sine quibus nullus sensus tuæ erga se sollicitudinis à subditis perciperetur. Sed siue chœnicem, siue cotylam dumtaxat vnam pendendam imperes: omnis hæc liberalitas infructuosa inutilisque redditur, si præfectorum fraudulentiam adiunctam habeat. Nihil enim in tributis pensitandis ita graue, quam si res ipsa non sit prompta ex sese atque expedita. Sed quando, quomodo, & quod non hic, sed illic, non in crastinum, sed statim: illa nimirum, & paruum, magnum; & facile, difficile, reddunt; quodque duorum est obolorum, talento æstimandum: quæ tamen ex lege definiri nequeunt. (neque enim illorum natura formam constantem admittere est apta) sed animata hic lege opus est, quæ sese tempori cuique accommodet, & iustitia quadam humiliore, quæ subditis semper pro tempore consulat. Tales enim illi adesse oportet, cui summa rerum commissa est, ad singulas partes administrandas. Nimirum vt

A σιλείας ἀποδύεται. τεκμαίρονται δὲ ἐκ τῆς εἰκόνος οἱ ἄνθρωποι τὴν μορφὴν τοῦ ἀρχετύπου. γελοῖον οὖν, ἀνδριάντα μὲν, εἰ μὴ πάνυ προσεοικὼς εἴη, καταβάλλειν, καὶ πίνακα εὐθὺς ἐξαλείφειν, εἰ μηδὲν φέροι τοῦ παραδείγματος· περὶ δὲ τὰς ἐμψύχους εἰκόνας μὴ φροντίζειν ῥᾳδιουργοῦντας. καίτοι χαλκῆ μὲν εἰκὼν, μὴ σώζουσα τὴν ἰδέαν τοῦ βασιλέως, οὐδὲν ἂν λυμήναιτο τοῖς θεωμένοις. ἄρχων δὲ μὴ φέρων τὸν σὸν χαρακτῆρα, ἀντὶ κακῆς γίνεται μοίρας τοῖς ὑπακούειν ταχθεῖσι· καὶ μετατίθησι τὴν ἐξουσίαν, ἧς ἐπὶ τῷ εὖ ποιεῖν τετύ-

B χηκεν, εἰς τοὐναντίον. οὐδὲ γὰρ τὰ ξίφη σὺ διανέμεις, οὐδὲ τὰ ἀκόντια τοῖς στρατιώταις, εἰ χρῆσθαι καθ᾽ ἡμῶν βουληθεῖεν, ἀλλ᾽ ὡς ὑπὲρ ἡμῶν χρῆσθαι πρὸς τοὺς βαρβάρους. εἰ δέ τις τοῦ καλῶς δοθέντος σιδήρου κακῶς ἀπολαύειν οἴεται δεῖν· ὑπέχει τὴν τιμωρίαν, ὡς ἀνδροφόνος φανεὶς ἀντὶ στρατιώτου. οὔκουν οὐδὲ τὸν ποιμαίνειν παρὰ σοῦ ταχθέντα, εἰ λύκος ἀντὶ ποιμένος ὀφθείη, κερδαίνειν τὴν προσήκουσαν δίκην ἐᾷς.

Πολλὰ οὖν ἀγάμενος τῆς βασιλείας, τοῦτο μάλιστα ἄγαμαι τῶν λοιπῶν· ὅτι τὸν θεσμὸν τοῦ-

C τον ἐν χρόνῳ παροφθέντα, εἰς τάξιν καθίστης, καὶ δῶρα παρὰ τῶν φίλων ἔγνωκας ἀπαιτεῖν, οὐχ ἵππον, οὐδὲ κύνας μὰ Δία (ταῦτα γὰρ διδόναι μᾶλλον, ἢ λαμβάνειν, βασιλικώτερον) ἀλλ᾽ ἄνδρας ἀγαθοὺς, καὶ πρὸς τὰ κατ᾽ ἀρχὴν ἐπιτηδείους· ὧν δίχα, τοῖς ὑπηκόοις οὐδεμία γίνοιτο αἴσθησις τῆς παρὰ σοῦ κηδεμονίας· ἀλλὰ κἂν χοίνικα ἐπιτάττῃς, κἂν μίαν κοτύλην, ἅπασα αὕτη ἡ φιλοτιμία, ἄκαρπος γίνεται, καὶ ἀνόνητος, εἰ κακουργοῖτο. οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρὺ τῶν συντελουμένων, ὡς αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸ μὴ ῥᾴδιον εἶναι· ἀλλὰ τὸ πότε, καὶ πῶς· τὸ μὴ ἐνθαδί, ἀλλ᾽ ἐνθαδί· καὶ τὸ μὴ εἰς αὔ-

D ριον, ἀλλ᾽ αὐτίκα· ταῦτα ποιεῖ καὶ τὸ μικρὸν, μέγα· καὶ τὸ ῥᾷστον, ἐργῶδες· καὶ τὸ δυοῖν ὀβολοῖν ἄξιον, ταλάντου· ἃ νόμῳ μὲν διορίζειν οὐχ οἷόν τε· οὐ γὰρ δέχεσθαι πέφυκεν ἡ τούτων φύσις τύπον ἑστῶτα· νόμου δὲ ἐμψύχου δεῖ κατὰ τὸν καιρὸν ἕκαστον ἁρμοττομένου, καὶ δικαιοσύνης χθαμαλωτέρας, ἀεὶ τὸ παρὸν τοῖς ὑπηκόοις εὖ τιθεμένης. τοιούτοις δὲ ὑπάρχειν ἀνάγκη τοὺς μέρους ἐπιτροπεύοντας, τῷ δὲ σύμπαν ἀνηρτημένῳ. ὥσπερ γε καὶ τοῦ

σύμπαντος τοῦδε ὁ κόσμος ὄνομα πρέπον ἐστίν· ἀλλὰ τὸ μὲν κεφάλαιον εἰς τὸν θεὸν ἀνῆπται τῆς σωτηρίας, τὰ μέρη δὲ ἄλλος ἄλλο κυβερνᾷ τῶν ὑπ' ἐκείνου προστεταγμένων· ἧς τάξεως ἀπολαύειν οἴει δεῖν καὶ τοῦτον τὸν κόσμον οὗ προστατεύεις.

Ἀλλὰ γὰρ οὐκ οἶδα ὅπως ὁ λόγος ἐξ ἑτέρων εἰς ἕτερα μεταβαίνων ἀψοφητί, τό τε πλῆθος τῶν γνωρισμάτων καὶ τὸν Πλάτωνος ἀριθμὸν παρελήλυθεν. οὐ γὰρ μόνον μεγαλόδωρον εἶναι χρή, ἀλλὰ καὶ τῶν * * * ἀκριβῆ αὐτοῖς ἐξεταστήν, καὶ τὰ ἐλάττω, καὶ τὰ μείζω προορῶντα τῶν ἀρχομένων· καὶ ἁπλῶς ἃ μηδὲ τῷ λόγῳ συνάγειν Πλάτων ἐθάῤῥησε, καὶ ταῦτα ἀπέφηνεν ἔργῳ τὰ σύμπαντα κεκτημένον· ὥστε καὶ μέχρις ἐνταῦθα ἔστη, καὶ παρείκει, τὴν τῆς ὑποθέσεως ῥᾳστώνην, τῇ τοῦ πράγματος ἀληθείᾳ * * καὶ τὴν ἀνδρείαν, καὶ τὸ παρεστηκὸς πρὸς τοὺς κινδύνους εἰ ἄρα ἐνδεέστερον κέκτηται βασιλεὺς, ἢ Πλάτων ὑπετυπώσατο. ἔσται δὲ ὁ λόγος τάγε πρῶτα ὑπὲρ ἀμφοῖν. παραλαβόντες γὰρ τὴν ἀρχήν, ὥσπερ ναῦν πανταχόθεν ταραττομένην· περικέκοπτο μὲν γὰρ αὐτῆς τὰ πρὸς ἕω, καὶ ἃ τοῖς ὅπλοις οὐκ ἤλπισαν οἱ πολέμιοι, ταῖς σπονδαῖς ἐωνήσαντο· Γερμανοὶ δὲ τὴν ἑσπέραν διώχλουν, καὶ μικρὸν * ἀνακόπτοντες, οὐχ οὕτως κατεπλάγησαν, ὡς παρωξύνθησαν· Σκύθαι δὲ τοῖς μέσοις ἐπαιωροῦντο, καὶ μισθὸν ἐπράττοντο τῆς μελλήσεως· τοιοῦτον κύκλον εἰρήνης, καὶ πολέμου καταλαβόντες ἐφάμιλλα ἀδικούντων, τοὐναντίον πεπόνθατε, ἢ τις ἂν εἴκασε· μᾶλλον γὰρ ὑμᾶς ἐλύπησαν τῶν πολεμεῖν προῃρημένων.

Εἶεν· τί δὴ λοιπὸν ἡμῖν τῶν γνωρισμάτων; ἆρα μή τι ἐκλελήσμεθα; Φέρε, ἴδω τὰ Πλάτωνος ῥήματα. ζητεῖ βασιλέα νέον, εὐμαθῆ, μνήμονα, πρᾶον, ἀνδρεῖον, σώφρονα, μεγαλοπρεπῆ. καὶ δὴ τὰ ὑπὲρ σωφροσύνης, ἆρα ἂν λόγου προσδεηθείητε; οὕτως ὑπ' αὐτοῦ πιεζόμενον τὸ σῶμα ὁρῶντες, δίψῃ, λιμῷ, τῇ ὁσημέραι θυραυλίαις; ὅς γε καὶ εὐνὴν μίαν ἀγαπᾷ, ἢ συνε-

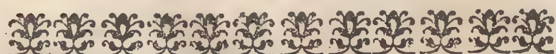
A vniuerſi huius, cui mundi conueniens nomen inditum eſt, primaria quidem conſeruandi ratio in Deo eſt ſita; partium tamen eiuſdem aliam alius gubernat, cui ille mandauerit: eadem quoque ordinatione imperij hunc mundum, cui præes, præditum oportere eſſe cenſes.

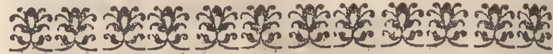
At enim neſcio quo modo factum eſt vt ex aliis ſenſim ad alia tranſiens oratio noſtra, eam afferret indiciorum multitudinem, quæ propoſitum à Platone numerum excedit. Neque enim liberalem tantum & munificum principem eſſe vult, ſed etiam accuratum * * * indagatorem; & minimis iuxta maxi-
B miſque in rebus, eorum qui parent commodis conſulentem. Atque vt verbo dicam, eum exhibuit, in quo reipsâ inſunt omnia, quæ ne verbis quidem colligere Plato eſt auſus. Quamobrem huc vſque progreſſa, & tantopere ſpatiata eſt: dum argumento ſuo facilitatem ipſa rei veritas comparat. Conſiderate nunc fortitudinem ac præſentiam in periculis, an eas minus inſigniter Imperator expreſſerit in ſeſe, quam à Platone deſcriptæ ſunt. Vtrumque autem veſtrum primariò ſpectat hæc oratio. Cum enim imperium accepiſſetis, veluti nauem vndique agitatam.
C (nam & orientales eius partes acciſæ erant, quarum quidquid armis obtinere poſſe non ſperabant hoſtes, pactionibus redemerant: & occidentem Germani turbabant, cúmque prohibiti eſſent pauliſper, non tam exterriti quam irritati ſunt. Imminebant interim mediis Scythæ, & retardationis ac moræ ſuæ pretium exigebant.) Cum in has, inquam, incidiſſetis belli paciſque vices quæ peræquè nocebant: ſecus omnino vobis accidit, ac coniicere quiſquam potuiſſet. Moleſtius enim eos ferebatis, qui percutiebant illa fœdera, quam qui iuſto bello decernere inſti-
D tuerant.

Eſto ſanè. At num quod forte indicium inſcientes omiſimus? Age Platonis verba conſideremus. Regem quærit iuuenem, docilem, memorem, facilem, fortem, temperantem, magnificum. Sed nunquid ad temperantiam vobis probandam longiori oratione opus habetis? quum ita ab ipſo corpus ſiti, fame, laboribuſque foris ac ſub dio toleratis ſubactum videatis? qui vni dumtaxat thoro cui copulatus eſt,

acquiescit: eo maximè flore ac robore A ætatis, in quo superari à priuatis ipsis naturæ libidines vix ac ne vix quidem possunt. Vnde etiam ex sacris castisque nuptiis germen sanctissimum existit, filius inquam pulcher, amabilis: quem vtinam ego Alexandrum effecerim, & tali rursus alumno philosophia glorietur. Præbet autem hic iam inde mihi regalium huiusmodi indiciorum symbola, grauem vultum & cogitabundum. Neque enim eum aut capere scurra præter modum, aut admiratione percellere præstigiator possit: cuiusmodi esse decet eum, qui & aliis oblectandus est quondam, & alia miraturus. B Deus votum hoc nobis ratum perfectúmque reddat.

ζύγῃ, καὶ ταῦτα ἐν ἀκμῇ τῆς ἡλικίας, ἐν ᾗ καὶ τοῖς ἰδιώταις αἱ τῆς φύσεως ὁρμαὶ δυσκαταγώνιστοι. τοιγαροῦν ἐξ ἱερῶν γάμων καὶ εὐαγῶν, καὶ τὸ βλάστημα ἱερώτατον, ὁ καλός, ὁ πολύευκτος· ὃν ἐγὼ ποιησαίμην Ἀλέξανδρον, καὶ θρέμμα αὖθις τοιοῦτον αὐχήσειε φιλοσοφία. δίδωσι δέ μοι καὶ οὗτος ἤδη τὰ σύμβολα τῶν βασιλικῶν γνωρισμάτων, σύννουν πρόσωπον. οὐ γελωτοποιὸς αὐτὸν προσάγεται ἔξω τοῦ μέτρου· οὐ θαυματοποιὸς ἐκπλήττει· ὥσπερ εἰκὸς τὸν μέλλοντα ἐν τ' ἄλλοις εὐφραίνεσθαι, καὶ ἄλλα θαυμάσειν. θεὸς τὴν εὐχὴν ταύτην ἡμῖν τελεώσειεν.

THEMISTII *ad Valentinianum iuniorem adhortatoria.*

ORATIO IX.

O Duorum inuictissimorum patrum soboles, haud satis scio quemadmodum te potissimum compellans, C quod æquum atque consentaneum est, tibi tribuam: num ex eo quod futurum est, an ex eo quod in te modo cernimus, appellare te debeam. Hoc enim, quod humanarum omnium dignitatum fastigium est, vni tibi initium, & quasi fundamentum est: atque vbi desinere illi solent, qui per continuos honorum gradus altissimè prouecti sunt, inde tibi splendoris est ac dignitatis primordium deductum. Vides porrò, & hunc præsentis tecum magistratus participem: cui etsi quod erat eius virtuti debitum, suo admodum tempore à parentibus tuis persolutum esse quispiam dixerit: hoc illi tamen in eo honore amplissimum D contingit, quòd dignitatis tecum sit societate coniunctus; & hoc ipsum quod secundo abs te loco electus est, maius sibi ad gloriam putat, quàm si alterum quempiam præcederet. Accedit quod ex iis quæ ille vnquam consecutus est, hoc ei maximum tribuatur: tibi vero istud ipsum amplissimum, minimum sit ex iis quæ postea consequeris. Atque ea de-

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ προτρεπτικὸς Οὐαλεντινιανῷ νέῳ.

ΛΟΓΟΣ Θ'.

Ὦ Παῖ δυοῖν ἀηττήτων πατέρων, οὐκ οἶδα ὅ, τι προσειπὼν μᾶλλον τύχοιμι τοῦ προσήκοντος, πότερον τὸ μέλλον, ἢ τὸ ὁρώμενον. σοὶ γὰρ δὴ μόνῳ τὸ πέρας τῆς ἐν ἀνθρώποις τιμῆς ἁπάσης, ἀρχὴ γίνεται καὶ ὑπόστασις· καὶ οὗ καταλύουσιν οἱ τὰ μήκιστα αὐξηθέντες, ἐντεῦθέν σοι προοιμιάζεται. ὁρᾷς δὲ δήπου καὶ τουτονὶ τὸν κοινωνοῦντα τῆς παρούσης ἀρχῆς. τούτῳ μέντοι τὸ χρέος τῆς ἀρετῆς εἰ καὶ πάλαι φαίη τις ἐγκαιρότατα ἐκτετικέναι τοὺς σοὺς πατέρας· ἀλλ' ὅμως τὸ σεμνότατον αὐτῷ τῆς τιμῆς ἡ πρός σε γίνεται κοινωνία· καὶ τὸ σοῦ δεύτερος αἱρεθῆναι, μεῖζον εἰς δόξαν νενόμικε τοῦ πρῶτος ἑτέρου. καὶ πρός γε ἔτι, τῷ μὲν τοῦτο μέγιστον ἁπάντων ἐστὶν ὧν τετύχηκε· σοὶ δὲ τὸ μέγιστον τοῦτο, ἐλάχιστόν ἐστιν ὧν τεύξῃ προϊών· καὶ ταῦτα ἁπάν-

ἅπαντα, καὶ ἀκόλουθα καὶ συμβαίνοντα ἑαυτοῖς. πρῶτος γὰρ δὴ τέως τῆς εὐδαίμονος οἰκίας ἐσπαργανώθης ἐν ἁλουργίδι, καὶ νίκη μέν σε ὑπεδέξατο ἐκ τῶν ὠδίνων, νίκη δὲ εὐθὺς τιθηνεῖται· νίκης δὲ ἐπώνυμος ἀνήρ, μᾶλλον δὲ νίκης πολλάκις αἴτιος γεγονώς, συνάρχει σοι τὴν πρώτην ἀρχήν, ἀγαθὸν οἰώνισμα ὢν μετὰ ταῦτα στήσεις τροπαίων.

Ἔτι δὲ ἐν ἀγκάλαις περιφερόμενος, συστρατεύεις τῷ πατρί, καὶ συστρατηγεῖς. καὶ τρέφει σε οὐκ ἐν θαλάμοις κατακοιμίζων, οὐδὲ δημῷ προβάτων καὶ μυελῷ, ἀλλ' ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ, καὶ τοῖς χειμῶσι τοῖς Σκυθικοῖς, τὰ αὐτὰ καὶ σιτία σιτούμενον, καὶ ποτὰ πίνοντα τῷ πατρί, καὶ τοῖς στρατιώταις. ἀνέχῃ δὲ εὐθαρσῶς, καὶ βοῆς ἐνυαλίου, καὶ ἀσπίδων δούπου, καὶ θωράκων μαρμαρυγῆς, καὶ λόφων. σὺ δὲ οὐδ' ἂν ἐκπλαγείης

Δεινὸν ἀπ' ἄκρας* κορυφῆς νεύοντα νοήσας,

οὐδὲ μορμολύττεταί σε ἀνὴρ σιδηροῦς φανταζόμενος· ὃν καὶ ταλασίφρων ἄν τις, καθ' Ὅμηρον, ἰδὼν ταρβηθείη. τόξου δέ σε, ὦ γενναῖε, καὶ ἀποπειρώμενον εἶδον, καὶ φιλονεικοῦντα πρὸς τὴν ἡλικίαν·

Νευρὴν μὲν μαζῷ πέλασεν.

Οὐδ' ἂν εἶπεν ὁ ποιητής, τὼ σὼ χεῖρε τεθεαμένος, ἀτρίπτους εἶναι, καὶ ἁπαλάς, οἵας τῶν ἐν Ἰθάκῃ μειρακίων φησί, μᾶλλον δὲ ἀνδρῶν ἤδη μνηστήρων, τάχιστα ὑπὸ τρυφῆς ἀπειπεῖν, καὶ ἀποστῆναι τοῦ ἄθλου. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ προὐκάθισας πρώην ἐπὶ τοῦ βήματος, πρεσβύτου παντὸς στερεώτερον. ὥστε οἱ μὲν ἀκούοντες, ἀπηυδήκεισαν· σὺ δὲ εὔδηλος ἦσθα καρτερήσων καὶ εἰς ἑσπέραν. καλὰ μὲν δὴ ταῦτα καὶ βασιλικὰ τὰ παιδεύματα, γεύεσθαι ὥσπερ σκύλακα αἵματος θηρείων, καὶ μελετᾶν ὀργὴν κατὰ βαρβάρων.

Ἐγὼ δέ σε εὐξαίμην ἂν ὅσον οὐδέπω καὶ τούτων βασιλικώτερα διδάγματα ἐπιζητῆσαι. δεῖ μέν, οἶμαι, τὸν ποιμένα ἔσεσθαι μέλλοντα, καὶ τοὺς λύκους ἀποσοβεῖν ἐπίστασθαι τῶν προβάτων· πρῶτον μέν τοι γε τοὺς κύνας παιδεύειν, ὅπως ἂν τοῖς ποιμνίοις εἶεν πρᾶοι καὶ εὐμενεῖς. ταύτην δὲ τὴν παιδείαν φησὶν Ἡσίοδος ὁ ποιητὴς ὅτι παιδεύει τοὺς βασι-

A mum omnia sibi consentanea ac consequentia sunt. Tu enim ex felici familia primus hactenus purpura ab incunabulis inuolutus es, te ab ipso iam partu victoria excepit, eadem fouit aluitque victoria: tum à victoria cognominatus vir, seu victoriæ potius autor sæpius, primi tecum magistratus collegium obtinet. Felix procul dubio omen eorum insignium, ac trophæorum, quæ temporis progressu constitues.

Iam vero in vlnis circumlatus adhuc, in expeditionem cum patre proficisceris, cum eo exercitum ducis: neque te in thalamis blandè somnum concilians B educat, nec adipe ac medulla ouium, sed ad Istrum, atque in media Scytharum hieme nutrit, iisdem & vescentem cibis, & eodem potu cum parente atque militibus vtentem. Tu vero & bellicos clamores, & clypeorum strepitus, & loricarum ac cristarum fulgorem constanter sustines. Tu inquam neque terreri potes,

Terribile à summo nutantem vertice cernens.

Neque tibi ferreus homo quispiam apparens pauorem incutiat; quem vel magnanimus quilibet, vt Homerus ait, aspiciens formidine percellatur. Quin te, C generosissime puer, arcum tentantem aliquando vidi, & cum ætate certantem:

Tum neruum applicuit mammæ.

Nec si tuas manus vidisset poëta, delicatas, ac minus detritas esse diceret, cuiusmodi Ithacensium iuuenum, vel potius virorum procorum manus asserit præ teneritudine fatigatas illico à certamine desciuisse. Quare mirum nihil est, si nuper pro tribunali, quouis sene firmius, sederis: adeo vt cum cæteri fatigarentur omnes, solus ad vesperam vsque perseueraturus viderere. Præclara D ista sanè, ac rege digna institutio, catuli instar ferarum sanguinem degustare, atque iram aduersus barbaros meditari.

Ego vero propediem optauerim te etiam his rege digniora documenta sectari. Oportet enim, vti arbitror, eum qui pastor esse aliquando debeat, scire quemadmodum lupi ab ouibus arceantur: sed illud imprimis, quemadmodum canes erudiantur, vti erga greges mites se ac placidos præbeant. Hac porro institutione à Calliope reges imbui

Hesiodus poëta testatur: eáque principibus ipsis vtilior est, quàm ciuibus. Interim versus ipsos audi, quos paulo post intellecturus es. Sic enim ait, cum de Calliope loquitur, illam Musis omnibus antecellere.

Nam comitem sese venerandis Regibus infert,
Quem Musæ coluere Iouis magni inclyta proles,
Et Reges videre ortum Iouis inter alumnos,
Huic linguam dulci perfundunt rore, simulque
Suauia distillant huic verba ex ore. Proinde
Hunc Populi ritè moderantem iura tuentur.

Papæ! quantam bonorum copiam regibus poëta conciliat, nisi Musas contempserint! Primum enim venerandos illos nominat, ideo nimirum quod pudore magis, ac veneratione, quàm metu sibi subditos continebunt. Est autem id quod venerandum est, apud eos qui venerantur, in honore & pretio. Quod autem metuendum, metuentibus inuisum, & ingratum. Deinde etiam Diis caros esse ab ortu suo principes oportere. Quod quidem tibi potissimum, puerorum felicissime, conuenire cernimus. Siquidem pro faustis omnibus auspiciis, pro oraculis, pro diuinatione omni, ipso ortu tuo diuinum numen scelesti atque execrabilis viri profligationem & interitum prædixit. Ac Musas quidem partum tuum ac natiuitatem aspexisse perspicuum est: alioqui quomodo pater tuus pene corruptam ac dissolutam imperij harmoniam restituere potuisset? aut quanam ratione inconcinnos ac dissentaneos sonos partim remittens, partim contendens, ad pulcherrimam temperationem concentúmque reuocasset? Manifestum enim est, cùm te nascentem inspexerint, vnà & parentem tuum vidisse. Fieri enim non potest, vt si ametur fructus, radix ipsa negligatur.

Præterea reges ipsos, quos Musæ respexerint, alumnos Iouis appellat: & ex illorum lingua suauissimum rorem distillaturum confirmat, vtiles ac fructuosas orationes roris nomine significans. Sed & Themidis quoque ac Iustitiæ consortium iisdem promittit, quos ad sese subditorum sibi oculos atque

A λέας ἡ Καλλιόπη, καὶ ἐν χρείᾳ μᾶλλόν ἐστι τοῖς ἄρχουσιν, ἢ τοῖς ἀρχομένοις. καὶ τέως ἐπάκουε τῶν ἐπῶν, μικρὸν δὲ ὕστερον αὐτὰ καὶ συνήσεις· φησὶ δὲ λέγων περὶ τῆς Καλλιόπης, ὅτι προφερεστάτη ἐστὶ τῶν Μουσῶν.

Ἡ γὰρ καὶ βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖ.
Ὅν τινα τιμήσωσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο,
Γινόμενόν τ' ἐσίδωσι διοτρεφέων βασιλήων,
Τῷ μὲν ἐπὶ γλώσσῃ γλυκερὴν χεύουσιν ἐέρσην,
Τοῦ δ' ἔπε' ἐκ στόματος ῥεῖ μείλιχα· οἱ δέ τε λαοὶ
B Πάντες ἐς αὐτὸν ὁρῶσι διακρίνοντα θέμιστας.

παπαὶ, ἡλίκον ἀριθμὸν προξενεῖ τοῖς βασιλεῦσιν ὁ ποιητὴς, εἰ μὴ τῶν Μουσῶν ἀμελοῖεν. πρῶτον μὲν αἰδοίους αὐτοὺς ὀνομάζει. τοῦτο δὲ, ὅτι ἄρξουσι τῶν ὑπηκόων, αἰδοῖ μᾶλλον ἢ φόβῳ χρώμενοι· ἔστι δὲ τὸ μὲν αἰδοῖον, τίμιον τοῖς αἰδουμένοις· τὸ φοβερὸν δὲ, ἀπευκτὸν τοῖς δεδοικόσιν. ἔπειτα ὅτι καὶ θεοφιλεῖς ἀναγκαῖον εἶναι τοὺς βασιλέας, ἅμα τῇ πρώτῃ γενέσει· ὃ σοὶ,
C παίδων μακαριώτατε, διαφερόντως ὑπάρχον ὁρῶμεν. ἀντὶ γὰρ οἰωνῶν ἀγαθῶν, ἀντὶ χρησμῶν, ἀντὶ μαντείας τῇ σῇ γενέσει προεφήτευσεν ὁ θεὸς τὴν καθαίρεσιν τοῦ παλαμναίου. καὶ δῆλον ὅτι τὰς σὰς ὠδῖνας ἐπεῖδον αἱ Μοῦσαι. ἐπεὶ πόθεν εὐθὺς τὴν τῆς ἀρχῆς ἁρμονίαν, διεφθορυῖαν σχεδὸν, ὁ πατὴρ ὁ σὸς ἀνεσώσατο, καὶ τοὺς μὲν ἀνεὶς, τοὺς δὲ ἐπιτείνας τῶν φθόγγων τῶν παρὰ μέλος ἠχησάντων, εἰς τὴν ἀρίστην κρᾶσιν, καὶ συμφωνίαν μεθήρμοσε; δῆλον γὰρ ὅτι σε γινόμενον ἐφορῶσαι, συνεπεῖδόν σοι
D καὶ τὸν φύσαντα. οὐ γὰρ οἷόν τε τὸν μὲν καρπὸν ἀγαπᾶν, τῆς ῥίζης δὲ ὠλιγωρηκέναι.

Ἀλλὰ καὶ διοτρεφεῖς ὀνομάζει τοὺς βασιλέας τοὺς ὑπὸ τῶν Μουσῶν ἑωραμένους, καὶ ῥυήσεσθαί φησιν αὐτῶν ἀπὸ τῆς γλώττης δρόσον γλυκεῖαν, καὶ λόγους εὐκάρπους, καὶ ὠφελίμους λέγων τὴν δρόσον αὐτοῖς συνέσεσθαι, καὶ τὴν θέμιν, καὶ τὴν δίκην, καὶ ἐπιστρέψειν πρὸς ἑαυτοὺς τῶν ὑπηκόων καὶ τοὺς ὀφθαλμούς, καὶ

τὰς γνώμας· ἄντικρυς ἐρώμενον μὲν τὸν βασιλέα ποιῶν, ἐρωμένους δὲ τοὺς ἀρχομένους· καὶ ἥδιστον μὲν θεαμάτων τὴν ἐκείνου ὄψιν, ἥδιστον δὲ ἀκουσμάτων τὴν ἐκείνου φωνήν. ταῦτά ἐστί σοι παρὰ τῆς Καλλιόπης, ὦ φίλε παῖ, πατρῷα σύμπαντα ἀγαθά. ἢ οὐχ ὁρᾷς αὐτῷ προσεδρεύουσαν μὲν τὴν Θέμιν, συνθακοῦσαν δὲ τὴν Δίκην, τὸν νόμον δὲ συνόντα ἀεί; αἰσθάνῃ δὲ ἴσως τηλικοῦτος ὤν, ὅτι πᾶσιν ἀνθρώποις ἐπιτάττων, καὶ τῆς γῆς, καὶ τῆς θαλάσσης ὑπήκοον ἔχων, ὅμως οὐκ ἀτιμάζει καλεῖν ἑαυτοῦ καθηγεμόνα καὶ ἐπιστάτην, ἕνα πρεσβύτην, οὐχ ὅτι τὸ σῶμα ἔρρωται ὑπὲρ τοὺς πολλούς, οὐδ᾽ ὅτι τὴν τακτικὴν ἐστιν ἐπιστήμων· ἀλλ᾽ ὅτι πρὸς τὰς Μούσας αὐτὸν ξεναγεῖ, καὶ τῶν ἱερῶν τούτων ταμίας ἐστί· διὰ τοῦτο αὐτοῦ κατάκρας ἑάλωκεν. ἐπὶ τίνος γὰρ τῶν βασιλέων αἱ Μοῦσαι τοσοῦτον, ὅσον ἐπὶ τοῦ σοῦ πατρός, ἐξέλαμψαν καὶ ἐξιλεώθησαν; τίς δὲ οὕτως ἠρέθισε τὰς ψυχὰς τῶν νέων ἐπὶ τοὺς λόγους; τίς προὔθηκε τηλικαῦτα ἀγαθά; τίς ὁμοτίμους ἐποιήσατο τοὺς ἀπὸ τῆς γλώττης τοῖς ἀπὸ τῶν ὅπλων; τίνι δὲ θαρροῦσα φιλοσοφία σεμνότερα ἐμαρτύρησε; μὴ τοίνυν ὅσια νομίσῃς τῆς πατρῴας σπουδῆς ὀλιγωρῆσαι. καὶ γὰρ ὑπάρχει σοι τὰ μὲν ἄλλα ἡττᾶσθαι τοῦ φύσαντος, ταύτῃ δὲ καὶ πλείω φέρειν, εἰ προθέλοιο· ὃ γὰρ τῷδε περιεγένετο οὐκ ἐκ τοῦ ῥᾴστου, σοὶ μετὰ ῥᾳστώνης ὑπάρξει, διδασκάλων ἀφθονία καὶ παιδευτῶν.

Δεῦρ᾽ ἴθι παῖ, ἐπὶ τῶν ἐμῶν καθίζου γονάτων. οὐ φαυλότερος ἔσομαι τοῦ Φοίνικος τοῦ θρεψαμένου τὸν Ἀχιλλέα, ἀνδρὸς φυγάδος, καὶ τὸν πατέρα ἠδικηκότος. οὐδὲ ὄψα ἀποτεμῶ, καὶ οἶνον ἀφύξω· ἀλλ᾽ αὔξου φησὶ παρ᾽ ἐμοῦ τῷ νέκταρι, καὶ τῇ ἀμβροσίᾳ, τοῖς οὐρανίοις σιτίοις· ὑφ᾽ ὧν αὐξηθεὶς, καὶ τραφεὶς, κατὰ τὸν χρόνον τὸν ἐοικότα εἴσῃ μὲν ἃ χρὴ λέγειν, εἴσῃ δὲ ἃ χρὴ σιωπᾶν· καὶ ὅσα πράττειν καλὸν, καὶ ὅσα μὴ πράττειν ὠφελιμώτερον· καὶ ὁπότε ἐγείρειν χρὴ τὸν θυμὸν, καὶ ὁπότε κατακοιμίζειν· καὶ τί διενήνοχεν, ἀτύχημα, καὶ ἀδίκημα, καὶ ἁμάρτημα· καὶ ὅτι προσήκει τὸν βασιλέα τὸ μὲν οἰκτείρειν, τὸ δὲ ἐπανορθοῦν, μόνον δὲ τὸ ἐσχα-

Themistius.

A animos conuersuros asserit. Vbi haud dubiè regem subditorum sibi delicias facit, amatores vero subditos: vnaque gratissimum omnium in illius aspectu spectaculum; in voce acroama constituit. Eiusmodi in te sunt, carissime puer, paterna omnia bona à Calliope collecta. Etenim nonne vides, & adhærentem illi Themidem, & Iustitiam assidentem, & cum eo Legem assiduè versantem? Forsan & hoc vel in ea ætate sentis; quemadmodum, licèt mortalibus omnibus imperet; ac terra marique dominetur, nihilominus alienum non existimet maiestate sua, senem vnum B præceptorem moderatorémque suum vocare: non quòd multis firmitate corporis antecellat, non quòd instruendæ aciei peritia valeat; sed quod ad Musas ipsum deducat, eorúmque sacrorum curationem ac dispensationem habeat. Ob id penitus illi addictus ac deuinctus est. Quo enim sub imperatore tantum, quantum sub patre tuo, Musæ ornamenti ac claritatis adeptæ sunt? Quis adeo iuuenum animos ad studia litterarum erexit? Quis tanta præmia proposuit? Quis eloquentiæ laude celebres cum illustribus virtute bellica ducibus parem ad dignita- C tis gradum euexit? De quonam audacter philosophia honorificentius testimonium dixit? Noli igitur fas esse tibi putare ab eo parentis studio desciscere. Hoc enim concessum tibi est, vt etiamsi cæteris in rebus à patre vincaris, hac tamen parte, si velis, superior sis. Quod enim ille non facillimè consecutus est, hoc tibi plenissima cum facultate suppetit, præceptorum scilicet atque institutorum copia.

Huc ades igitur, puer, meis in genibus consideto. Non ero Phœnice Achillis educatore deterior, homine profugo, atque in patrem iniurioso. Ne- D que cibaria concîdam, aut vinum hauriam: quin apud me, inquit, nectare atque ambrosia diuinis pastus dapibus cresce: quibus gliscens, atque educatus, opportuno tempore, quæ dicere, quæ tacere oporteat, intelliges; quæque aut honestè fieri, aut prætermitti vtilius possunt; tum quando incitandi, quando mitigandi animi; quid inter casum, errorem, ac facinus intersit; ac prioris quidem misereri principem, corrigere alterum, postremum vlcisci dum-

taxat oportere: deinde aliud esse liberis, aliud seruis imperare; illud excellentiam esse virtutis, hoc fortunæ prærogatiuam. Mecum vero eximius te Plato ac diuinus Aristoteles instituet, à quibus & Alexander Magnus informatus est. Illi Macedonem hominem Dario & Persis superiorem fecere. Verum cautè admodum ad illos accedendum ei est, qui fructum ex iis aliquem capere studeat: neque ad opinionem dumtaxat, sed verè ac sincerè id suscipiendum est; & audienda eorum documenta, non perperam ac negligenter auscultanda. Ad id porrò nonnulli fortassis etiam alij adiumento tibi esse possunt: sed ego mei erga parentem tuum officij, & gratiæ tibi sum debitor: & quæ ab eo circa doctrinam litterásque nostras beneficia sum consecutus, compensare iisdem ex litteris sum paratus.

Tibi vero nonnulla ad id faciliorem aditum præbent, vt parentibus tuis splendore ac gloria antecellas, alia multo difficilius istud ipsum efficiunt: atque in altero quidem iam nunc progenitoribus tuis anteponendus es; in altero verò non vinci ab iis maius tibi quiddam ac præstabilius est. Quòd enim tu ab imperatoribus, illi à priuatis oriundi sunt, hac illos parte superas: quòd vero illi imperium tanquam virtutis præmium adepti sunt, tibi id generis collatura successio est, hac tibi parte difficilius certamen propositum esse statuo. Te enim oportet neque fortuna ipsa, neque parentibus tuis deteriorem videri, quod nemo ab iis ipsis requisierit. Siquidem his parum admodum ac leue est cum suis genitoribus contendere: tibi paternam æquare virtutem, ingens omnino est atque arduum. Nam illis cum priuato dumtaxat viro bono, aut ad summum exercitus duce, omnis est subeunda comparatio; tibi vero cum Romanorum imperatoribus, atque eiusmodi, vt in superioribus similes aliqui recenseri nequeant. Nam si ex iis ætate prouectiorem consideres, nemo vnquam ita liquido integróque suffragio ad imperium est prouectus, non Persis imminētibus, non territo exercitu, non ignorantibus vbinam terrarum essent, iis qui suffragium de eius imperio ferebant, nec casu principem illum potius, quam consilio constituente: sed in maxima securitate, in

A τὸν ὑμφρεῖσθαι· καὶ ὅτι ἄλλο μὲν ἐλευθέρων ἀρχὴν, ἄλλο δὲ, οἰκετῶν· καὶ τὸ μὲν, ἀρετῆς ὑπεροχὴ, τὸ δὲ, τύχης πλεονεξία. συμπαιδαγωγήσουσι δέ σε ἐμοὶ Πλάτων ὁ κλεινὸς, καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀριστοτέλης, οἳ καὶ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ἐπαιδαγώγησαν. οὗτοι Μακεδόνα ἄνθρωπον, Δαρείου καὶ Περσῶν ἐποίησαν κρείττω. ἀλλὰ χρὴ προσιέναι τοῖς ἀνδράσι μετ' εὐλαβείας τὸν μέλλοντα αὐτῶν ἀπολαύσασθαι· καὶ πρὸς ἀλήθειαν, οὐ πρὸς δόξαν· καὶ ἀκοῦσαι τῶν διδαγμάτων, B οὐ παρακοῦσαι. πρὸς δὲ τοῦτο ἴσως μὲν καὶ ἄλλοι διακονήσονται· ἐγὼ δὲ ὀφλισκάνω πατρῷά σοι θρεπτήρια, καὶ ἀντεισφέρειν ἕτοιμος περὶ λόγων, ὧν τετύχηκα, εἰς τοὺς λόγους.

Ὑπάρχει δέ σοι τὰ μὲν ῥᾴω πρὸς τὸ γενέσθαι τῶν πατέρων εὐκλεεστέρῳ, τὰ δὲ καὶ πολλῷ δυσκολώτερα. καὶ τῇ μὲν πλεονεκτεῖς ἤδη τοὺς σοὺς γονέας, τῇ δὲ μεῖζόν σοι μὴ ἡττᾶσθαι. ὅτι μὲν γὰρ ἔφυς ἐκ βασιλέων, οἱ δὲ ἐξ ἰδιώτου, πλεονεκτεῖς· ὅτι δὲ οἱ μὲν ἀρετῆς ἆθλον C ἐκαρπώσαντο τὴν βασιλείαν, σοὶ δὲ ἡ τοῦ γένους δώσει διαδοχὴ, ταύτῃ φημὶ σοι καὶ τὴν ἅμιλλαν δυσκολωτέραν. χρὴ γὰρ καὶ τῆς τύχης, καὶ τῶν πατέρων μὴ χείρω φανῆναι, ὃ παρ' ἐκείνων οὐδεὶς ἂν ἐπιζητήσειεν· ἀλλὰ τοῖς μὲν μικρὸν τὸ πρὸς τοὺς γονέας φιλονεικεῖν, σοὶ δὲ καὶ πάνυ μέγα τὸ κατ' ἴσον τοῖς πατράσιν ἐλθεῖν. τοῖς μὲν γὰρ πρὸς ἰδιώτην χρηστὸν, ἢ (εἴπερ ἄρα) καὶ στρατηγὸν ἡ ἐξέτασις· σοὶ δὲ πρὸς αὐτοκράτορας τῆς Ῥωμαίων ἀρχῆς, καὶ τούτους οὐχ οἵους ἄν τις ἀριθμήσειε τῶν D ἐπάνω. εἴτε γὰρ τὸν πρεσβύτερον πρῶτον ἐνθυμηθείης, οὐδεὶς οὕτως ἀθορύβου, καὶ καθαρᾶς πρὸς βασιλείαν ἔτυχε ψήφου, οὐ Περσῶν ἐπικειμένων, οὐδὲ καταπεπληγμένης τῆς στρατιᾶς, οὐδὲ ἀγνοούντων οἷ γῆς ἑστήκασι τῶν ἐκείνῳ φερόντων τὴν ψῆφον, οὐδὲ τῆς τύχης, οὐχὶ τῆς γνώμης, χειροτονούσης· ἀλλ' ἐπ' ἀδείας, ἐπ'

ἐξουσίας, ἐν ἐκκλησίᾳ κοινῇ καὶ συνόδῳ, αὐτῶν πρῶτον χειροτονούντων, ὅσοις εἰκὸς ἦν ἀμφισβητεῖν. εἴτ' οὖν ἐκεῖνον ἐννοήσαις, εἴτε τὸν ὄντως πατέρα· καὶ ὡς ἐργῶδές σοι τὸ ἀγώνισμα. εἰ γὰρ ὁ τῆς κοινῆς ψήφου τυχὼν, οὐδὲ πρὸς μικρὸν ἐκαρτέρησε μὴ οὐχὶ κοινωνὸν προσελέσθαι· πῶς οὐ μᾶλλον τούτῳ τὸ τῆς χειροτονίας σεμνὸν βεβαιοῦται, καὶ μιᾷ ψήφῳ πλεονεκτεῖ τιμιωτάτῃ τὸν προσειλημμένον; ὥστε χαλεπὸν μὲν καὶ πρὸς ἕνα ἀγωνίζεσθαι τοιοῦτον ἀγῶνα· σοὶ δὲ διπλασίονος δεῖ τῆς σπουδῆς. χρὴ γὰρ μηδετέρου τῶν πατέρων ἀπολειφθῆναι.

Ἀλλ' ἐκεῖνα μὲν ἡμῖν αὐτοῖς ῥᾴω πολλῷ. οἴκοθεν γὰρ εὐποροῦμεν τῶν παραδειγμάτων, καὶ ὁπόσα ἂν περισκέψῃ σεαυτοῦ, ἢ θεῖος [ἢ βασιλεὺς] ἢ πατὴρ, ἢ ἀνεψιὸς πρὸς ζῆλόν σε ἐκκαλέσεται. ἵνα γὰρ τοὺς ἀρχηγέτας ἀφεὶς, ἐπὶ τὸν ὁμόστοιχόν σοι λαμπτῆρα τοῦ γένους ἀπίδω· ἀποχρήσει τέως νέῳ πρὸς νέον διαμιλλᾶσθαι. ἐκεῖνον μέντοι πυνθάνομαι προσκυνεῖσθαι μὲν ὑφ' ἁπάντων Ἑλλήνων τε, καὶ βαρβάρων, ὑποκύπτειν δὲ τῷ διδασκάλῳ· καὶ φοβερὸν μὲν εἶναι Κελτοῖς, καὶ Γερμανοῖς, κάτω δὲ ὁρᾶν φανέντος τοῦ τῶν μαθημάτων καθηγεμόνος, κατιόντα ἐκ τοῦ θρόνου τοῦ ὑψηλοῦ, ἡνίκα ἂν χρηματίσῃ τοῖς βαρβάροις, εὐλαβέστερον δὲ τῶν ἰδιωτικῶν μειρακίων ὑπέχειν ἑαυτὸν τῷ παιδεύοντι. ὦ μακάριος τούτου τοῦ δέους, εἰς ὁπόσον θάρσος αὐτὸν ὁ φόβος οὗτος προσάξεται. ὁπότε οὖν ἔχομεν οἴκοθεν οἷς ἀκολουθεῖν ἀναγκαῖον, ἡμέτερον ἂν εἴη μὴ μαλακίζεσθαι.

Τούτῳ μὲν δὴ πρῶτον πλεονεκτοῦμεν, καὶ τῶν γονέων, καὶ τοῦ ἀδελφοῦ, τῷ βαδίζειν ὁδὸν ἤδη τετριμμένην. ἔπειθ' ὅτι καὶ χωρίων μετειλήφαμεν εὐμουσοτέρων, καὶ οὐ μεταπέμπειν ἀναγκαῖον ἐκ περάτων γῆς τοὺς διδάσκοντας· ἀλλ' ὅποι ποτ' ἂν διατρίβῃς, παρεστῶτας ἔχεις, καὶ ἀγαπῶντας, καὶ μάλιστα δὴ τοὺς τῆς τέχνης τῆς βασιλικῆς ἐπιστήμονας· ἧς ὑπὸ

A libertate communi, in conuentu, atque comitiis, illis primis creantibus quos par erat maximè de imperij iure cõtendere. Siue igitur illum consideres, siue verum parẽtem inspicias: etiam hac tibi ratione spissum ac difficile certamen propositum est. Cum enim is, qui communi omnium sententia imperator factus est, ne punctum quidem temporis interponere potuerit, quin eũ statim imperij sui socium asciseeret: nonne euidentius in eo creationis ille splendor comprobatur? non vno eodemque præstantissimo suffragio, ei à quo creatus est, antecellit? Quare tametsi arduum est vel cum vno eiusmodi B in certamen descendere: tibi tamen duplex labor capessendus est. à neutro enim amborum parentum superari te conuenit.

Verum illa nobis ipsis multo quam iis faciliora sunt: domesticis enim exemplis abundamus. adeo vt in quæcunq; te demum intenderis, siue patruus, [siue imperator,] siue pater, siue patruelis, occurrant, qui te ad æmulationem suæ virtutis extimulent. Nam vt ab autoribus generis discedens, alterum stirpis vestræ par tibi lumen inspiciam: satis interim fuerit adolescentem cum adolescente con- C tendere. De eo porrò tale ad me aliquid allatum est: cum ab omnibus tam Græcis quàm barbaris adoretur, nihilominus sese præceptori suo submittere: & Gallis quidem ac Germanis formidabilem esse, coram eo vero, à quo disciplinis imbuitur, e tribunali descendentem, quoties barbaris ius dicit, demissis in terram oculis stare, seseque priuatis adolescentibus circumspectiorem atque obseruantiorem erga informatorem suum præbere. O felicem eo timore puerum! quantam olim ad fiduciam metus eum iste perducet! Quamobrem cum eos habeamus domi, quo- D rum vestigiis insistere omnino necesse sit: nostrum iam erit mollitiem omnem atque inertiam excutere.

Atque in eo primum meliori, quàm aut parentes aut frater conditione vtimur, quod tuto iam itinere progrediamur. Deinde quod in ea regione versemur, quæ artium ac doctrinarum abundantior est: vt non ex vltimis terræ finibus præceptores arcessendi sint; sed vbicumque tandem degas, præsentes eos habeas, & amantes tui, & artis regiæ ac disciplinæ peritos: cuius qui-

dem sub parte imperij tua adhuc semina quædam ac reliquiæ supersunt. Etenim etiam inter artes ac disciplinas, carissime puer, quædam regum propriæ, & alumnæ verè Iouis sunt; aliæ subditis illorum, ac priuatis idoneæ. Quotquot enim ad magnitudinem quandam animum extollunt, & maiestatem ac grauitatem ingenerant, suíque prius regem illum faciunt, qui sit aliorum futurus; eiusmodi & acroamata & documenta regibus conueniunt: quæcumque vero linguam excolunt, animum ornamenti omnis expertem relinquunt; eæ & abiectæ sunt, atque humiles, nec multum sanè principi necessariæ. Ergo quemadmodum nec arma cum subditis eadem indues, nec similibus vestimentis vteris, nec in iisdem ædibus habitabis, sed omnia tibi, quàm illis, erunt splendidiora, equi, canes, ministri, vehicula: sic tibi præstantissimæ diuinissimæque artes addiscendæ erunt, per quas verè à nobis diuinitatis tibi nomen attribuatur.

Neque enim parenti tuo, quòd Atticè loqui nesciret, obstitit quominùs omnium, qui vnquam fuerunt imperatorum clementissimus haberetur. Quòd autem reipsa magis quàm verbis philosophetur, hac parte longè est omnibus præstantior. Velut ipse totius cæli princeps, non quia præclarissimè loquitur, ab cæteris omnibus adoratur: sed quia cum sit potentissimus, humanissimus est idem; quia vitæ largitor, dispensatorque felicitatis, & bonorum administrator est, quodque in difficultatibus ad eum cum fiducia recurrimus. Equidem tragœdiarum scribendarum Dionysius tyrannus erat non imperitus artifex: verum fabulis argumentísque suis Siciliam magis quàm scenam impleuit. Quem vero seruatorem appellari conuenit, aut consiliarium, aut vrbis custodem, quæ sunt Iouis cognomina: ei est eiusdem Iouis temperantia sapientiáque comparanda.

Hanc vero tuus quidem præ se fert parens, sed tibi ad eam etiam, doctrinam licet adiungere. Quòd si te Platoni atque Aristoteli permiseris, illi adhuc in terris ambulantem te ad regni cælestis regiam perducent, omnémque loci huius dispositionem atque ordinem exponent, & mundi illius arcana ac

A τὴν σὴν μερίδα τὰ ζώπυρα διασώζεται. εἰσὶ γὰρ, ὦ φίλε παῖ, καὶ ἐν τοῖς λόγοις, οἱ μὲν βασιλικοὶ, καὶ διοτρεφεῖς ἀτεχνῶς· οἱ δὲ, ὑπηκόοις πρέποντες καὶ ἰδιώταις. ὅσοι μὲν πρὸς μέγεθος αἴρουσι τὴν ψυχὴν, καὶ σεμνότητος ἐμπιπλᾶσι, καὶ βασιλέα ποιοῦσιν ἑαυτοῦ πρότερον, τὸν μέλλοντα ἔσεσθαι καὶ τῶν ἄλλων, οὗτοι βασιλεῖ πρέποντα ἀκούσματα, καὶ διδάγματα· ὅσοι δὲ τὴν γλῶτταν μὲν θεραπεύουσι, τὴν ψυχὴν δὲ ἐῶσιν ἀκόσμητον, οὗτοι δὴ ἅπαντες χαμαλοὶ, καὶ μικροπρεπεῖς, καὶ ἐπ' ὀλίγον ἀναγκαῖοι τῷ βασιλεῖ. ὥσ-
B περ οὖν ὅπλα οὐ τὰ αὐτὰ ἀναλήψῃ τοῖς ὑπηκόοις, οὐδὲ ἐσθῆτα ἀμφιέσῃ παραπλησίαν, οὐδὲ οἴκησιν ὁμοίαν οἰκήσεις, ἀλλὰ πάντα ἔσται σοι παρὰ τοὺς ἀρχομένους διαφανέστερα, καὶ ἵπποι, καὶ κύνες, καὶ διάκονοι, καὶ ὀχήματα· οὕτω καὶ τῶν λόγων τοὺς ἀρίστους καὶ θειοτάτους μαθητέον ἔσται σοι, δι' οὓς ἐπὶ σοὶ τὴν θειότητα ἀληθεύσομεν.

Οὐδὲ γὰρ τὸν πατέρα τὸν σὸν τὸ μὴ τοῖς ῥήμασιν ἀττικίζειν διεκώλυσε πρᾳότερον νομισθῆναι τῶν πώποτε αὐτοκρατόρων· ἀλλ' ὅτι τοῖς πράγμασι φιλοσοφεῖ μᾶλλον ἢ
C τοῖς ὀνόμασι, ταύτῃ πάμπολυ διενήνοχεν. ὥσπερ καὶ ὁ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ βασιλεὺς οὐχ ὅτι δοκιμώτατα φθέγγεται, προσκυνεῖται παρὰ τῶν ἄλλων· ἀλλ' ὅτι φιλανθρωπότατός ἐστι, δυνατώτατος ὢν, καὶ ὅτι ζωῆς χορηγὸς, καὶ ὅτι πρύτανις εὐδαιμονίας, καὶ ὅτι ταμίας τῶν ἀγαθῶν, καὶ ὅτι πρὸς ἐκεῖνον ὁρῶμεν ἐν τοῖς δεινοῖς τεθαῤῥηκότες. τραγῳδίας δὲ ἱκανῶς γράφειν, καὶ Διονύσιος ὁ τύραννος ἱκανὸς ἦν· ἀλλ' ἐνέπλησε δραμάτων Σικελίαν μᾶλλον, ἢ τὴν σκηνήν. ὃν δὲ χρὴ καλεῖσθαι σωτῆρα, ὃν βουλαῖον, ὃν πολιοῦχον, τὰς τοῦ Διὸς ἐπωνυ-
D μίας, τὴν τοῦ Διὸς κτητέον αὐτῷ σωφροσύνην, καὶ φιλοσοφίαν ἐστί.

Ταύτην δὲ ὁ μὲν πατὴρ ὁ σὸς ἐπιδείκνυται· σοὶ δ' ἔνεστι προσλαβεῖν καὶ τὴν ἐπιστήμην. καὶ εἴγε σεαυτὸν ἐπιτρέψειας Πλάτωνι, καὶ Ἀριστοτέλει· οἱ δὲ ἔτι σε βαδίζοντα ἐπὶ τῆς γῆς, ἀνάξουσιν εἰς τὰ ἀνάκτορα τῆς τοῦ οὐρανοῦ βασιλείας, καὶ τὴν ἐκεῖ τάξιν προηγήσονται, καὶ πρὸς τὸν κόσμον ἐκεῖνον

μυσταγωγήσουσι. ἐκεῖνα τὰ βασίλεια δορυφοροῦσι πρᾳότης, καὶ εὐμένεια, καὶ φιλανθρωπία, ἐκείνοις οὐ προσέρχεται κακοήθεια, ἐκείνοις οὐ πλησιάζει συκοφαντία, διαβολὴ δὲ καὶ πόῤῥωθεν ἀπελήλαται.

Εἰς ἐκείνην τὴν τάξιν ὁρῶντες οἱ πατέρες διευθύνουσι τὰ ἀνθρώπινα, πρῶτον ἀφ᾽ ἑστίας, καὶ πρὸς ἀλλήλους τὸν κόσμον τοῦτον ἐπιδεικνύμενοι, καὶ κοινωνοῦντες ἀψοφητὶ τῶν τέως ἀκοινωνήτων εἶναι δοκούντων, τιμῆς, καὶ δόξης, καὶ βασιλείας. καὶ μόνοι δὴ βασιλέων οὐκ ἐν γράμμασι τίθενται νόμους, ὥστε κοινωνεῖν ἀλλήλοις τοὺς ὑπηκόους, ἀλλ᾽ ἑαυτοὺς νόμους πεποιήκασι κοινωνίας. οὐδεὶς γὰρ εἰς τοὺς προστάτας ὁρῶν, πλέον ἔχειν ἐφίεται τοῦ προσήκοντος. καὶ γὰρ τοῦ τοιούτου καρποῦ, καὶ τῆς τοιαύτης δικαιοσύνης, αὐτόθεν ἀπολαύειν ὑμῖν πάρεστιν· ἑκάτερος γὰρ τῆς ἀσφαλείας, τῆς ἑαυτοῦ φύλακα τὸν ἕτερον κέκτηται· καὶ δυεῖν ἑνὸς μέλει, μᾶλλον δὲ ἤδη τρισί, μελήσει δὲ ὅσον οὐδέπω καὶ τέτταρσιν ἑνός.

Ναὶ πρὸς Διὸς βασιλείου, ὦ πάντα σὺ τὸν ἀδελφὸν ἐζηλωκώς. οὔτοι δίκαιον καὶ πολλῷ βραδυτέρους τῆς φύσεως ὑμᾶς νομίζεσθαι. τοῦτον ἐκείνη παραλαβοῦσα ἐχειροτόνησεν αὐτοκράτορα· καὶ τέτακται, βασιλεύς, *βασιλεὺς ὥσπερ ἀετῶν νεοττός, ὀξὺ μὲν ὁρῶν ἤδη, περιμένων δὲ τὰ ὠκύπτερα. καὶ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῖν ταῦτα ψηφίζεσθαι· ἀλλ᾽ ἡ φύσις ἐπαναγκάζει τὸν σκύμνον τοῦ λέοντος λέοντα εἶναι, καὶ τὸν βλαστὸν ταῖς ἐνεγκούσαις ῥίζαις ὁμοφυῆ. δότε οὖν τοῖς παισὶν ὑμῶν τὸ κάλλιστον τῶν ὑμετέρων ζηλῶσαι, τὴν πρὸς ἀλλήλους ὁμόνοιαν. νῦν δὲ τὰ ἄλλα παρ᾽ ὑμῶν εἰληφὼς ὁ σὸς ἀδελφιδοῦς, οὕτω πρὸς *ὁντιναοῦν ὁμότιμον ἐπιδείξεται τὴν φιλαδελφίαν ἣν προσείληφεν. ἀλλ᾽ ἀγαθῇ τύχῃ· καὶ δέχομαι τὸ προοίμιον. προοίμιον γὰρ ὀνομάζω τήν.* τίμερον τῆς ἁλουργίδος, καὶ τοῦ στεφάνου τὸ σκῆπτρον, καὶ τῶν δορυφόρων τοὺς ῥαβδοφόρους. ἔπος γὰρ οὐδὲν παλινάγρετον τοῦ Διός, οὐδὲ ἀπατηλόν,

Οὐδὲ ἀτελεύτητον, ὅ, τι κεφαλῇ κατανεύσῃ.

A mysteria patefacient. Regiam illam clementia, benignitas, atque humanitas, tanquam satellites custodiunt; ad eam malignitas nulla succedit, nulla propinquat calumnia; criminatio longius omnis arcetur.

In eum ordinem parentes tui intuentes humanas res administrant, ab ipsis primum domesticis laribus exorsi, & inter se ordinem illum mutuò conseruantes, & sine strepitu eorum communione gaudentes, quæ ab omni communione abhorrere hactenus videbantur; honoris, gloriæque dico, atque imperij. Solique ex imperatoribus, non B tabulis leges inscribunt, quibus colere inter se societatem subditi sibi iubeantur: sed semetipsos societatis ac concordiæ leges constituunt. Nemo est enim, qui si rectores ac principes suos intueatur, plus aliquid, quàm sua intersit, habere concupiscat. Et vero eiusmodi fructus, atque istius iustitiæ vos commoda percipitis. Vterque enim securitatis suæ custodem habet alterum, & vnius à duobus, immo iam à tribus cura suscipitur; ac propediem vnius curam quatuor gerent.

Ita per regum præsidem Iouem futurum spero, ô fratris in omnibus imitaC tor studiosissime! Nequaquam certè æquum est, vos natura ipsa multo tardiores putari. Hæc illum iam imperatorem creauit: & imperator constitutus est, velut aquilarum pullus, qui iam acutam habet oculorum aciem, sed adhuc pennas expectat. Nec ea in potestate nostra sita est creatio: sed & leonis catulum leonem esse, & germen eius à qua pullulat radicis similem esse, naturæ necessitas cogit. Itaque date hoc liberis vestris, vt quod in vobis est præstantissimum, mutuam nimirum concordiam imitentur. Iam vero cum cætera à vobis patruelis tuus D acceperit: ita demum fraternam caritatem, quam in cumulum accepit, æquali apud se in pretio esse quibuslibet declarabit. Verum hoc felix faustumque sit: & exordij omen amplector. Exordium enim appello purpuræ togam prætextam, coronæ sceptrum, lictores satellitum. Nullum enim verbum Iouis est reuocabile, neque mendax:

Nec vanum moto quicquid capite annuit ipse.

A Hoc autem diuinum annuit caput, vti alteram speciem habitúmque præsenti excellentiorem expectet. Qualenam Dij boni in præsenti temporis circuitu spectaculum homines aspicient! quadrigam videlicet regum, vti poëta dixerit, paria duo æqualium fermè vtrinque & ætate & tempore principum, æqualiter gradientium, æqualiter spirantium, eodem cum terræ finibus, quos tuentur, numero constantium. Verum qui ad eum numerum redegit imperium Deus, idem quàm celerrimè vberioribus incrementis promoueat. Quod vero vnum à vobis & supplex populus, & amplissimus senatorum ordo postulat: hoc ego simul atque B adiecero, ne dicendi prolixitate molestior vobis sim, orationi finem imponam.

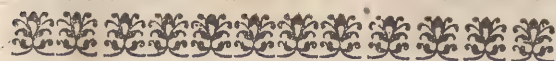
Nos te, Augustissime Imperator, primi omnium mortalium imperatorem, primi consulem salutauimus: quin apud nos, ambo vos summæ virtutis specimen edidistis: hic quidem, cum quod erat pretiosissimum, solus obtinere noluit; tu vero cum solus dignus habitus es, qui in eius communionem adsciscereris. Æquum igitur est ciuitatem regiam, quam vos diuinæ vestræ consensionis testem adhibuistis, etiam quæ in præsentia geruntur suffragio C suo comprobare, suúmque consulem in paterno solio sedentem in priore curia consalutare, priusquam sacram vestem deponat, & fasces suos promiscuè cum parentis fascibus consecret. Sine obsecro, per Iouem, è Constantini tribunali puerum, clarum, splendentem, velut in cælo sidus, attolli. Sine populi vocem audiat is, qui cum regibus didicit versari. Sine dignam expectatione omnium pompam instituat. Hoc etiam & duci vtique permittes, vt paulum clypeum reclinans, ac corpori quietis aliquantulum indulgens, quod pro Rep. persæpe in discrimen D coniecit, domi suæ craterem nobis statuat, & patriæ splendorem suum ac decus ostentet, quemadmodum ij faciunt, qui Olympicis ludis victoriam reportarunt.

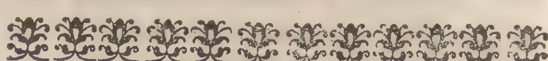
A Κατένευσε δὲ ἡ θεία κεφαλὴ περιμένειν ἕτερον σχῆμα τοῦ παρόντος αὐτοῦ τιμιώτερον. οἷον ὄψονται ἐπὶ τῆς παρούσης περιόδου θέαμα ἄνθρωποι· τέτρωρον βασιλέων, ποιητὴς ἂν εἴποι, δύο ξυνωρίδας ὁμηλίκων σχεδὸν ἑκατέρων καὶ ὁμοχρόνων, ἴσα βαινόντων, ἴσα πνεόντων, ἰσαρίθμων τοῖς πέρασι τῆς γῆς ἃ φυλάττουσιν. ἀλλ' εἰς τοῦτον μὲν τὸν ἀριθμὸν τὴν βασιλείαν ὁ φύσας θεὸς ὡς τάχιστα καὶ αὐξήσειεν. ἃ δὴ νῦν ἀντιβολεῖ μὲν ὁ δῆμος, ἀντιβολεῖ δὲ ἡ μεγάλη βουλή, προσθεὶς, ἵνα μὴ B πέρα τοῦ καιροῦ διοχλοίην, ἀπαλλάξομαι.

Ἡμεῖς, ὦ θειότατε βασιλεῦ, πρῶτοι μέν σε αὐτοκράτορα πάντων ἀνθρώπων, πρῶτοι δὲ ὕπατον προσειρήκαμεν· παρ' ἡμῖν δὲ ἄμφω τῆς ἀρετῆς τὴν ὑπεροχὴν ἐπεδείξασθε, ὁ μὲν ὥστε μὴ μόνος ἔχειν τὸ τιμιώτατον, σὺ δὲ, ὥστε μόνος τῆς κοινωνίας ἄξιος κριθῆναι. δίκαιον οὖν τὴν πόλιν τὴν βασιλίδα, καὶ ἣν μάρτυρα προεστήσασθε τῆς θείας ὑμῶν ὁμολογίας, καὶ νῦν τὰ δρώμενα C ἐπιψηφίσαι, καὶ τὸν ἑαυτῆς ὕπατον προσειπεῖν ἐπὶ τοῦ πατρῴου θρόνου καθήμενον ἐν τῷ προτέρῳ βουλευτηρίῳ, πρὶν τὴν ἱερὰν στολὴν καταθέσθαι, καὶ τὰς ῥάβδους ἀναμὶξ ταῖς πατρῴαις καθιερῶσαι. ἔα πρὸς Διὸς ἀνασχεῖν ἐκ τῆς Κωνσταντίνου κρηπῖδος τὸν νεανίαν, λαμπρὸν παμφαίνοντα, ὥσπερ ἀστέρα ἐν οὐρανῷ· ἔα δήμου φωνῆς ἀκοῦσαι βασιλεῦσιν ὁμιλεῖν εἰθισμένον· ἔα πομπεῦσαι τῆς ἐλπίδος πομπὴν ἐπαξίαν. ἦ που καὶ στρατηγῷ συγχωρήσεις, μικρὸν ἀνακλίναντι τὴν ἀσπίδα, καὶ τὸ σῶμα ἀναπαύσαντι, ὃ πολλά- D κις ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἐπιδέδωκεν, ἐφέστιον ἡμῖν στῆσαι κρατῆρα, καὶ ἐγκαλλωπίσασθαι τῇ πατρίδι, ὥσπερ οἱ νικήσαντες ὀλυμπιάσιν.

ΘΕΜΙΣ-

A

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ, ἐπὶ τῆς εἰρήνης, Οὐάλεντι.

ΛΟΓΟΣ Ι'.

ΩΜΗΝ ἐγώ σοι καταχορὴς ἤδη καὶ πλήσμιος εἶναι, τοσαυτάκις ἔμπροσθεν διειλεγμένος. ὥστε διὰ τοῦτο ἀπώκνουν καὶ νῦν ποιήσασθαι * πρόοδον ἐπὶ τοῖς λόγοις, μὴ δόξαιμι ὀχλεῖν οὐδὲν δεομένῳ. ἀλλ' ἐπεὶ καὶ πάνυ προθυμούμενον ἠρεμεῖν οὐκ ἐᾷς, ἀλλ' ὥσπερ εἰς φορὰν ἐνιαύσιον φοιτᾶν οἴει σοι δεῖν καὶ τὴν ἐκ τῶν λόγων συντέλειαν· εἴκειν μὲν ἀναγκαῖον, αὐτόθεν δὲ ἔστω μοι τὸ προοίμιον. οὔτε γὰρ ἄλλο τι πρότερον τῶν σῶν ἀγαθῶν ἀποδέχεσθαι προσήκει τοῖς λόγοις, ἢ τὴν περὶ ἑαυτοὺς προθυμίαν.

Καὶ δῆτα ἐπαινῶ σου τοῦτο πρῶτον, ὦ βασιλεῦ, ὅτι τοῖς γεωργοῖς ἐπανιέναι προθυμῇ τὰ λειτουργήματα, τοῖς φιλοσόφοις δὲ οὐ συγχωρεῖς. ἀλλὰ τοὺς μὲν ἥδιστ' ἂν ἴδοις καθ' ἕκαστον ἔτος ἔλαττον εἰσφέροντας ὧν προσήνεγκαν· παρὰ τῶν λόγων δὲ ἀεί τι πλέον εἰσπράττῃ. καὶ τό γε ἐπὶ τούτου θαυμασιώτερον, ὅτι καὶ τῶν λόγων αὐτῶν προτιμοτέρους ἄγεις τοὺς ἡμετέρους τῶν ὁμογλώττων. αἴτιον δέ· οὐ γὰρ ἐκκρέμασαι τῶν ὀνομάτων, ἀλλὰ τὸν ἐνδεδυκότα αὐτοῖς νοῦν ἐρευνᾷς· οὐδὲ τῷ κάλλει τῶν ῥημάτων ἑάλωκας, ἀλλὰ τῷ κόσμῳ τῆς διανοίας. καὶ διὰ τοῦτο, ὡς ἔοικεν, ἐντιμοτέραν ἔχει παρά σοι τάξιν φιλοσοφία ῥητορικῆς. ὃ γὰρ μάλιστα ἀγαπᾷς, τοῦτο μάλιστα ἐσπούδακεν αὕτη ἡ τέχνη, τὸν νοῦν παρέχεσθαι χρηστόν, οὐχὶ τὰ ῥήματα· καὶ σκοπεῖν οὐχ ὅπως ἂν ἥδιστα εἴποι τις ἀκούουσιν, ἀλλ' ὅπως ὠφελιμώτατα· ὃ σοι μάλιστα ἀρέσκον ὁρῶμεν. πρὸς γὰρ τοὺς κολακεύοντας ὕποπτος ὤν, τοῖς νουθετοῦσιν εὔκολον σεαυτὸν παρέχεις καὶ χειροήθη. Καλλισθένην μὲν γὰρ

Themistius.

THEMISTII de pace ad Valentem Imp.

ORATIO X.

CVM ego toties hactenus apud te orationem instituissem, deinceps me tibi satietatem ac fastidium allaturum putabam. Quare ob id vnum prodire ad dicendum verebar, ne nihil tale flagitanti molestus esse atque importunus viderer. Sed quoniam etiam magnopere id cupientem quiescere non sinis; verum tanquam annuum tributum, sic orationum mearum pensitationem dependi tibi existimas oportere: parere imperanti necesse est, & indidem mihi capiendum orationis exordium. Neque enim ex iis bonis, quæ in te sunt, aliud prius orationum mearum prædicatione celebrandum est, quàm tuus in easdem illas animi affectus, ac propensio.

B

C Igitur in primis, Imperator, hoc tuum consilium laudo, quod cum agricolas leuare tributorum onere studeas, minimè id philosophis concessum velis: quin illos quidem libentissimè videres quotannis de eo quod antea dederant aliquid detrahentes; ab orationibus autem amplius semper quiddam soles exigere. Et, quod eo admirabilius est, ex orationibus ipsis, nostras atque peregrinas vernaculis ac tuis anteponis. Causa autem hæc est, quod non affixus sis verbis, sed intimum in iis sensum ac latentem explores: nec te pulchritudo lenociniúmque verborum, sed sententiarum ornamenta delectent. Ideóque, vt videtur, honestiori apud te in loco est philosophia, quàm rhetorica. Nam quod tu præcipuè amas, hoc præcipuè ars illa consectatur, non vt verba, sed vti mentem quàm optimam efficiat; ídque in dicendo respiciat, non vt maximam audientibus voluptatem, sed fructum potius atque vtilitatem conciliet: quod præsertim à te probari videmus. Cum enim erga adulatores suspiciosus sis, commonentibus facilem te ac tractabilem præbes. Nam Callisthenem qui-

D

A dem Alexander quòd ad instituta moréſque Macedonum retinendos hortaretur, libertatem illius cum ferre non poſſet, excuſſit. Tu vero etiam dubitantes ac pigrantes philoſophos arceſſis: ac quanto tempore hic apud nos permanere cogeris, inter orationes ac diſputationes hiemen traducis. Iam apud te eundem, quem duces, principatum loci obtinent philoſophi. Ita fit vt & conſilij & virium præſidio fulciaris. Propterea ſiquidem Mineruam Iouis ex capite deducunt poëtæ, quo præclarè iſtud ſignificant, neque rationem actionis, nec rationis expertem actionem proficiſci à principibus oportere:

B ſed & efficacem mentem, ac conſilium; & mentis, atque conſilij plenam efficacitatem eſſe debere.

Atque hoc ſuperiorum temporum experimenta confirmant. Siue enim Alexandrum ſpectes, ſiue Auguſtum, ſiue Marcum: nullam aliam ob cauſam inuenies eos ad tantam gloriam perueniſſe, niſi quod non procul à paludamentis pallia verſarentur, nec minore quàm Parmenio in pretio eſſet Ariſtoteles, nec Arius Agrippâ. Quicumque vero vel philoſophiæ, vel bellicæ rei fuere ſupra modum addicti: etiam partem illam, cui ſe impenſius dediderant,

C cum altera quam neglexerant, deſtruxerunt. Fieri enim nullo modo poteſt, vt aut glorioſa & illuſtris oratio ſit, niſi ea factis ipſis quoque comprobetur; aut cum inſequenti tempore adæquetur egregiorum facinorum laus, ſi non eorum memoria orationis beneficio commendetur. Sed poëtarum ac rhetorum orationes aliud quiddam fortaſſe non pœnitendum habeant: quod autem præcipua cura dignum erat, id prætermittunt. Non enim virtutem in rebus geſtis, ſed magnitudinem conſiderant. Ideoque & acies, & bella, & interfe-

D ctorum numerum ſibi argumenti loco deſumunt, magnáque iis præconiorum pars in cædibus & euerſionibus eſt poſita. Pacem vero opportunè ac cum dignitate ſuſceptam nullus vnquam illorum multis trophæis anteponendam putauit. Quod quidem longè aliter ſeſe habet: & victoriam in loco negligere, ſæpe ipſa victoria glorioſius eſt.

Mihi vero orationis huius caput iſtud erit. Nec enim adeo in diuino Platone ſum hoſpes ac rudis, vt id ab eo

A Ἀλέξανδρος, ὅτι παρῄνει τοῖς νομίμοις ἐμμένειν τῶν Μακεδόνων, τὴν παρρησίαν οὐκ ἐνεγκὼν, ἀπεσείσατο. σὺ δὲ προσκαλεῖς τοὺς φιλοσόφους, κἂν ἀποκνῶσι· καὶ ὁπόσον σοι χρόνον τοῦ ἔτους ἐπὶ χώρας μένειν ἀνάγκη, χειμερίζεις μετὰ τῶν λόγων. τοῖς στρατηγοῦσι δὲ οἱ φιλοσοφοῦντες ἐν ἴσῃ προεδρείᾳ, γνώμης ἅμα καὶ δυνάμεώς σε θεραπευούσης. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τὴν Ἀθηνᾶν ἐκ τῆς κεφαλῆς γεννῶσιν οἱ ποιηταὶ τοῦ Διός, ἐνδεικνύμενοι καλῶς, ὅτι προσήκει τῶν βασιλείων μήτε λόγον ἄπρακτον, μήτε πρᾶξιν ἄλογον

B ἐκφοιτᾶν· ἀλλὰ καὶ τὸν νοῦν ἐνεργὸν εἶναι, καὶ γέμειν νοῦ τὸ δραστήριον.

Πιστοῦται δὲ καὶ τοῦτο ὁ παραλαβὼν χρόνος. εἴτε γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον ἐννοήσῃς, εἴτε τὸν Σεβαστὸν, εἴτε τὸν Μάρκον, δι' οὐδὲν ἄλλο εὑρήσεις εἰς τοσοῦτον δόξης προεληλυθότας, ἢ ὅτι τῶν χλαμύδων οὐκ ἀπεσκήνου πολὺ τὰ τριβώνια, οὐδὲ Παρμενίωνος Ἀριστοτέλης ἀτιμότερος ἦν, οὐδὲ Ἄρειος Ἀγρίππου. ὅσοι δὲ ἢ φιλόσοφοι γεγόνασι πλέον, ἢ φιλοπόλεμοι· καὶ τὸ δοκοῦν ὑπ' αὐτῶν ἀξιοῦσθαι σπουδῆς μέρος, τῷ

C παροφθέντι συνηφανίσθη. οὐ γὰρ οἷόν τε ἢ λόγους ἐνδόξους γενέσθαι, μὴ τῶν ἔργων αὐτοὺς βεβαιούντων· ἢ τὰ ἔργα πρὸς τὸν χρόνον διαβῆναι τὸν ἐφεξῆς, μὴ λόγου τὴν μνήμην αὐτῶν παραπέμποντος. οἱ μὲν τοίνυν τῶν ποιητῶν λόγοι, καὶ οἱ τῶν ῥητόρων, ἴσως μὲν ἄλλο τι χρηστὸν ἔχοιεν ἄν· οὗ δὲ μάλιστα ἐχρῆν πεφροντικέναι, τοῦτο παρορῶσι. τὸ γὰρ μέγεθος ἐν ταῖς πράξεσιν, οὐ τὴν ἀρετὴν, ἐπιζητοῦσι· καὶ διὰ τοῦτο τὰς παρατάξεις καὶ τοὺς πολέμους, καὶ τῶν νεκρῶν τὸν ἀριθμὸν διατριβὴν ποιοῦνται

D τοῖς λόγοις, καὶ τὸ πολὺ τῶν ἐγκωμίων αὐτοῖς οἱ φόνοι, καὶ αἱ πορθήσεις· εἰρήνην δὲ ἐν καιρῷ γενομένην, καὶ μετὰ τοῦ πρέποντος σχήματος, οὐδεὶς πώποτε ὑπέλαβε πολλῶν τροπαίων τιμιωτέραν. τὸ δὲ οὐχ οὕτως ἔχει· ἀλλὰ τοῦ νικῆσαι πολλάκις τὸ τὴν νίκην ὑπεριδεῖν ἐντιμότερον.

Ἐμοὶ δὲ τοῦτο ἔσται κεφάλαιον τοῦ παρόντος λόγου. οὐ γὰρ οὕτως ἀνήκοός εἰμι Πλάτωνος τοῦ θεσπεσίου, ὥστε τὰ αὐτοῦ

A μὴ μανθάνειν· ὅτι κολοβὸς καὶ βασιλεὺς, καὶ νομοθέτης, ὃς πολεμεῖν μὲν ἱκανὸς, εἰρήνην δ᾽ ἄγειν οὐχ οἷός τε. ταύτῃ γὰρ, οἶμαι, καὶ Λυκοῦργον εὐθύνει τὸν Σπαρτιάτην, ὡς συστησάμενον πολιτείαν στρατευομένοις μὲν ἐπιτήδειον, καταθεμένοις δὲ τὰ ὅπλα δυσμεταχείριστον. τοῦτο δέ ἐστι τὸ βέλτιον τοῖν μεροῖν παρεωρακότος, καὶ οὗ χάριν θάτερον ἀναγκαῖον. πολέμου γὰρ ἆθλον εἰρήνη· καὶ στρατεύονται οἷς ἀνάγκη, οὐχ ἵνα διὰ τέλους στρατεύοιντο, ἀλλ᾽ ἵνα ἀσφαλῶς ἡσυχάσωσιν. B ὅστις οὖν πρὸς μὲν ἀσχολίαν παιδεύειν ἱκανὸς, σχολὴν δὲ οὐχ οἷός τε διατίθεσθαι, τῆς καλλίονος μοίρας ὀλιγωρεῖ.

Καὶ τοῦτο οὖν ἐγὼ Πλάτωνος θαυμάζω, καὶ ἔτι μᾶλλον, ὅταν διδάσκῃ ὅτι πολέμου καὶ εἰρήνης σπέρματα ἐν ἑκάστῃ ψυχῇ πρῶτόν ἐστι· καὶ ὅστις οἷός τε πρὸς ἑαυτὸν ἄγειν εἰρήνην, οὗτος οἷός τε καὶ πρὸς τοὺς ἔξωθεν πολέμους· ᾧ δὲ ἀδύνατος ἡ πρὸς ἑαυτὸν ἐκεχειρία, σχολῇ ποτ᾽ ἂν οὗτος τὰς πρὸς ἀλλήλους σπονδὰς ἀγαπήσειεν. ἔστι γάρ τι C καὶ ἐν ἑκάστῳ βάρβαρον φῦλον, λίαν αὔθαδες καὶ δυσπειθὲς, τὸν θυμὸν λέγω καὶ τὰς ἀπλήστους ἐπιθυμίας, ἀντικαθήμενα γένη τῷ λογισμῷ, καθάπερ Ρωμαίοι, Σκύθαι, καὶ Γερμανοί. ὥσπερ οὖν τὰ πάθη ταῦτα, ἡνίκα ἐπανίσταται τῷ βελτίονι, παντάπασι μὲν ἐξελεῖν οὔτε δυνατὸν, οὔτε συμφέρον, ἃ χρείας ἕνεκεν ἡ φύσις ἐγκατέσπειρε τῇ ψυχῇ· ὑποκύπτοντα δὲ παρέχεσθαι, καὶ ὑπήκοα τοῖς ἐκ τοῦ νοῦ παραγγέλμασι, τῆς ἀρετῆς ἔργον ἐστίν· οὕτω καὶ τῶν βασιλέων ἔργον, οἷς τοὔνομα τοῦτο ἐπαληθεύεται, ὅταν πα- D ρακινήσαντας καταλάβωσι τοὺς βαρβάρους, τὸ μὴ πρόρριζον ἐκκόπτειν παντελῶς τὸ συμπλήρωμα τῆς φύσεως τῆς ἀνθρωπίνης, ἀλλ᾽ ἐπικόψαντας τὴν αὐθάδειαν, σώζειν ἤδη καὶ περιστέλλειν, ὡς τῆς ἀρχῆς μοῖραν γεγενημένους.

Ἔχει γὰρ οὕτως· ὅστις μὲν ἀχρείων ἐπέξεισιν ἀπαυθαδισαμένοις τι τοῖς βαρβάροις, οὗτος Ῥωμαίων μόνων ἑαυ-

A dictum non intelligam: Mancum scilicet eum regem ac legislatorem esse, qui cùm gerendo bello sit idoneus, pacem administrare non possit. Iccirco enim, nisi fallor, Lycurgum Spartanum arguit, quòd eam instituisset Reip. formam, quæ ita bellum capessentibus expediret, vt armis depositis tractari difficilè posset. Hoc autem eius est, qui præstantiorem partem neglexerit, cuiúsque gratia altera necessaria est. Belli enim pretium pax est: nec verò bella suscipiunt, quibus id necesse est, vt perpetuo bellum gerant, sed vt tu- B tò in otio ac quiete esse possint. Quare qui ad negotium & occupationem instituere aliquem potest, otium moderari non potest: eam partem, quæ dignitate potior est, contemnit.

Itaque cùm hoc Platonis dictum admiror, tum illud vehementiùs probo, quod dicit: Belli atque pacis semina primùm vniuscuiusque animo insita esse: ac qui secum ipse pacem colere possit, eum & quod ad externa bella pertinet idem posse præstare; quisquis verò nullas secum inducias pacisci queat, ægre vnquam illum mutuum cum aliis fœdus amplexurum. Etenim inesse in C vnoquoque hominum barbarum genus, rebelle admodum & contumax, iram dico, & insatiabiles cupiditates, quæ rationi velut externæ quædam nationes repugnent: non secus ac Romanis Scythæ atque Germani. Quemadmodum igitur perturbationes istas, cum aduersus meliorem partem insurgunt, euellere omnino nec potest quisquam, nec expedit (cum eas natura ad hominis vsum animis indiderit) sed subiicere sibi, ac præscripto rationis & mentis obedientes reddere virtutis officium est: ita planè principum hoc munus est, qui quidem ei nomini respondere velint, quoties turbantes ali- D quid ac perperam molientes Barbaros deprehenderint, non illud quoddam humanæ naturæ complementum rescindere, ac profligare funditus; sed cum audaciam eorum atque insolentiam amputarint, seruare deinceps ac tueri, vt pote qui in imperij aliqua parte numerentur.

Ita enim sese res habet. Quicumque ferociter aliquid atque insolenter tentantes Barbaros nimia cum atrocitate persequitur, hic se Romanorum

duntaxat imperarorem existimat. Quicumque vero & vincit, & parcit, omnium sese hominum imperatorem agnoscit: eorúmque magis, quos, cum penitus profligare posset, eripuerit ac seruarit. Quamobrem neque bellum illum Agamemnonem, vti rege dignum erat, locutum dixerim, cum fratrem increparet, qui supplicis oratione flecteretur, cúmque atrox adeo & alienum omni ratione votum conciperet, nullus vti Troianorum effugeret; sed ij etiam qui nondum editi essent, antequam nascerentur, occiderent. Verum, vt videtur, non latè dominans verè, sed Argiuorum rex dumtaxat, & Mycenarum erat; vniuersorum hominum nequaquam. Atqui Homerus quoties ipsum Iouem, patrem nominat: non, exclusis barbaris, Græcorum tantum patrem eum appellat; sed deorum atque hominum patrem absolutè pronunciat. Quisquis igitur principum in terris non aduersus Romanos solum, sed etiam Scythas parentis more sese gerit: hic vt imitator Iouis, sic verè amator hominum dicendus est. E cæteris vero Cyrum quidem Persarum amatorem voco, non hominum; Macedonum item amatorem Alexandrum, non Græcorum; Romanorum Augustum; alium denique alius generis amantem, ac nationis, cuius rex esse videretur. Hominum is amator solus, & absolutè rex appellandus est, qui nullum omnino hominum à sua prouidentia censet alienum.

Est illud sanè quidem eximium, ac magnificum, cum apparatu bellico traiicere Istrum, bis deinceps hostilem agrum populare, iteratis toties statiuis eò progredi, quò ne per legatos quidem penetrare vnquam ausi fuissemus. Sed quamlibet ea splendida sint, ac generosa, paucisque admodum olim concessa principum: tamen cum diei illius venit in mentem, cuius ego spectator fui, tum demum mihi ponte illo Xerxis, quo cum exercitu traiecit Hellespontum, ad laudem atque gloriam amplior vna illa nauis videtur, qua fœdus Imperator percussit; illo inquam ponte, qui bellum transmisit, oneraria illa, quæ pacem importauit. Equidem Scythicas acies non vidi, sed concionem metus plenam, terroris consilium, Romanorum imperatorem Scytharum

A τὸν βασιλέα ποιεῖ· ὅστις δὲ κρατεῖ μὲν, φείδεται δὲ, οἶδεν ἑαυτὸν βασιλέα πάντων ἀνθρώπων, καὶ μᾶλλον ἐκείνων οὓς διετήρησε καὶ διέσωσεν, ἐξὸν ἀνελεῖν παντελῶς. ὡς ἔγωγε οὐδὲ τὸν κομψὸν Ἀγαμέμνονα φαίην ἂν λέγειν βασιλικῶς, ἐπιτιμῶντα τῷ ἀδελφῷ μαλαττομένῳ πρὸς τὴν ἱκετείαν, καὶ πικρὰν οὕτως εὐχὴν καὶ ἀλλόκοτον προσευχόμενον, μηδένα τῶν Τρώων διαφυγεῖν, ἀλλὰ καὶ τοὺς οὔπω τεχθέντας ἀπολέσθαι πρὸ τοῦ γενέσθαι. ἀλλ', ὡς ἔοικεν, οὐκ ἦν εὐρυκρείων ἀληθινὸς, ἀλλ' Ἀργείων μόνων B βασιλεὺς καὶ Μυκηναίων, ἀνθρώπων δὲ οὔ. καίτοιγε Ὅμηρος ὁπόταν αὐτὸς ὀνομάζῃ τὸν Δία πατέρα, οὐ τῶν Ἑλλήνων μὲν λέγει πατέρα, τοὺς βαρβάρους δὲ ἐξαιρεῖται· ἀλλ' ἁπλῶς φησι πατέρα θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ὅστις οὖν καὶ τῶν ἐπὶ γῆς βασιλέων οὐ Ῥωμαίοις μόνον ὡς πατὴρ προσενήνεκται, ἀλλ' ἤδη καὶ Σκύθαις, οὗτός ἐστιν ὁ τοῦ Διὸς ζηλωτὴς, καὶ οὗτος ὁ φιλάνθρωπος ἀτεχνῶς. τῶν δὲ ἄλλων, Κῦρον φιλοπέρσην καλῶ, ἀλλ' οὐ φιλάνθρωπον· φιλομακέδονα δὲ Ἀλέξανδρον, ἀλλ' οὐ φιλέλληνα· τὸν δὲ Σεβαστὸν, C φιλορωμαῖον. ἄλλον δὲ ἄλλου γένους ἐραστὴν, ἢ ἔθνους, οὗ καὶ βασιλεὺς ὠνομάσθη. φιλάνθρωπος δὲ καὶ βασιλεὺς ἁπλῶς, ὃς μηδένα ἀνθρώπων ὅλως ἀλλότριον τῆς ἑαυτοῦ προνοίας ποιεῖται.

Καλὸν μὲν οὖν καὶ τὸ περαιοῦσθαι τὸν Ἴστρον σὺν τῇ τοῦ πολέμου παρασκευῇ, καὶ δὶς ἐφεξῆς ἀνάστατον ποιῆσαι τὴν πολεμίαν, σταθμοὺς τόσους, καὶ τόσους, ὅσους οὐδὲ πρεσβεύοντες πώποτε προσελθεῖν ἐθαῤῥήσαμεν. ἀλλ' εἰ καὶ σεμνὰ ταῦτα καὶ γενναῖα, καὶ λίαν ὀλίγοις ὑπάρξαντα τῶν πώποτε αὐτοκρατόρων, D ἀλλ' ὅταν ἐννοήσωμεν τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἧς ἐγενόμην αὐτόπτης, τότε καὶ τῆς τε Ξέρξου σχεδίας, ἐφ' ἧς διεβίβασε σὺν τῇ στρατιᾷ τὸν Ἑλλήσποντον, φαίνεται ἀμείνων ἡ μία ναῦς, ἐφ' ἧς ὁ βασιλεὺς τὰς σπονδὰς ἐποιήσατο, καὶ τῆς γεφύρας τῆς διακομιζούσης τὸν πόλεμον ἡ διαδιδοῦσα ὁλκὰς τὴν εἰρήνην. ἐγὼ παρατάξεις μὲν οὐ τεθέαμαι Σκυθικὰς, ἐκκλησίαν δὲ φόβου, καὶ συνέδριον καταπλήξεως, καὶ στρατηγὸν Ῥωμαίων ἐπι-

πίπτοντα Σκυθῶν βασιλεῦσι· καὶ ἀλαλαγμοῦ μὲν οὐκ ἀκήκοα βαρβαρικοῦ, θρήνων δὲ καὶ ὀδυρμῶν, καὶ δεήσεων, καὶ φωνῆς αἰχμαλώτοις μᾶλλον ἢ σπενδομένοις πρεπούσης· ὑφ' ὧν ἐπεκλάσθη τις ἂν καὶ ἀδάμαντος στερεώτερος. ἀλλὰ βασιλεὺς, τὰς μὲν βαρβάρων πολλὰς ἀπέστρεψεν εἰς τοὐπίσω πρεσβείας ἀπράκτους, τὴν δὲ ἡμετέραν κατῃδέσθη. καὶ, ὡς ἔοικεν, ὑπὲρ Σκυθῶν ὑμεῖς ἐχειροτονήσατε φιλοσοφίαν, τὴν μόνην θείαν τε οὖσαν καὶ δίκαιον θυμὸν καταπραΰνειν.

Ὥστε μοι τότε μάλιστα ἔργον ἦν τοὺς ὑπὲρ φιλανθρωπίας λόγους ἐκμελετᾶν, καὶ δεικνύναι τῷ βασιλεῖ, ὅτι μᾶλλον θεῷ παραπλήσιοι τῶν ἀναιρούντων οἱ σώζοντες. μόλις μὲν οὖν καὶ χαλεπῶς, ἀλλὰ συνεπείσθη, καὶ εἶξε, καὶ προσωρμήσατο πλησίον, σὺν εὐμενεστέρῳ τῷ σχήματι. ὁ μὲν οὖν Τρωϊκὸς ποταμὸς ἐκποδὼν καθίστατο Ἀχιλλεῖ κατὰ τῶν Τρώων παροξυνομένῳ, θορυβῶν τῷ ἀφρῷ, καὶ τοῖς κύμασι τὸν νεανίαν. Ἴστρος δὲ ἐπὶ πολέμῳ μὲν βασιλέως περαιουμένου, ἐζεύγνυτο ἄκων, σπένδεσθαι δὲ μέλλοντι συμπροεθυμεῖτο, καὶ γαλήνην ἐθελοντὴς ὑπεστρώννυε ταῖς τὴν εἰρήνην πρυτανευούσαις τριήρεσιν. ἐσάλευον μὲν οὖν ὥσπερ ἐν ὅρμῳ τῷ ῥείθρῳ· καὶ ἔδοξας ἂν ἐρριζῶσθαι τὰς ναῦς ταῖς ἀγκύραις. εὐθὺς δὲ ἐκ προοιμίων ὅτι συνεχώρει τὰ σφέτερα αὐτοῖς καρποῦσθαι δῆλον ἐποίει, προσχὼν μὲν πλησίον, ἀποβῆναι δὲ μὴ θελήσας. οἱ δὲ ἐξεκέχυντο ἀγεληδὸν ἐπὶ τῆς ὄχθης ἥμεροι καὶ χειροήθεις, πλῆθος οὐ ῥητὸν ἀριθμῷ· τότε δὴ πρῶτον * θαίοις μυριάδες τοσαῦται Σκυθῶν ἄνευ φροντίδος ὁρώμεναι.

Ὦ μάκαρ Ἀτρείδη, μοιρηγενὲς, ὀλβιόδαιμον,

Εἶπεν ἄν τις ἀπιδὼν τηνικαῦτα εἰς ἄμφω τὰς ἠϊόνας τοῦ ποταμοῦ, τὴν μὲν ἀστράπτουσαν τοῖς στρατιώταις ἐν κόσμῳ τὰ δρώμενα θεωμένοις, μετὰ φρονήματος, καὶ ἡσυχίας· τὴν δὲ ὁμάδου γέμουσαν συμμιγοῦς, ἐπὶ γῆς ἐρριμμένων τῶν ἱκετῶν. μᾶλλον δὲ εἶπεν ἄν σε, καὶ τοῦ Ἀγαμέμνονος ὀλβιώτερον· ὁ μὲν γὰρ οἷς ἦγε μόνον ἐμακαρίζετο, σὺ δὲ καὶ οἷς εἶχες, καὶ οἷς συνεχώρεις.

A regibus imperantem vidi: nec clamores atque vlulatus barbaricos audiui, sed gemitus precésque, & vocem captiuis potius quàm fœdus percutientibus dignam: quibus omnibus adamante solidior aliquis, infractus atque emollitus esset. Sed Imperator, barbarorum quamplurimas legationes irritas reiecit, nostram dumtaxat reueritus est. Ita vos legationem pro Scythis philosophiæ commisisse videmini, quæ sola & diuina esset, & iram mitigare merito posset.

Quare mihi tum præcipuè id negotij erat, vt quæ de clementia dicerem, B meditarer: ostenderémque principi, propius illos, qui hominum saluti consulunt, quàm qui interficiunt, ad deos immortales accedere. Atque ægrè quidem ille difficilitérque, sed persuasus tamen est, ac manus dedit, móxque benigniori clementioríque specie classem prope eorum litus admouit. Troianus ille quidem fluuius incitato aduersus Græcos Achilli opposuisse se dicitur, cùm spuma ac fluctibus iuuenem infestaret. Danubius vero tunc cùm ad bellum traiiceret Imperator, inuitus ponte iungebatur. Idem cum pactionem esset facturus, in idem cum eo stu- C dium incumbebat, atque vltro pacem componentibus triremibus stratum æquor ac tranquillum præbebat. Eæ porro in alueo ipso velut in portu ac statione fluctuabant. Dixisses anchoris naues velut quibusdam radicibus esse fixas. Statim vero initio declarauit sese illis sua omnia permittere, cùm propius naues applicans exscendere noluisset. At illi gregatim in litus effundebantur mansueti, atque tractabiles, infinita numero multitudo, tot inquam millia Scytharum à Romanis tum primùm securis ac nihil metuentibus conspecta.

D *Felix Atride fato meliore create,*
diceret aliquis qui tum vtramque fluminis ripam aspiceret: alteram quidem militaribus collucentem copiis, modestè quæ gerebantur, atque audacter & quietè contuentibus: alteram abiicientium sese humi supplicum promiscuo strepitu, & clamore personantem. Vel potius Agamemnone te feliciorem esse diceret. Hic enim ob eos solum, quos ductabat, beatus prædicabatur: tu ob eos quos & habebas in potestate, & quibus iniuriam remittebas.

Atque alter ille quondam, naualis aduersus Græcos certaminis ne spectator quidem fortis ac constans erat, qui in tentorio sub tegmine aureo considebat: quod erat luxus potiùs quàm opum & diuitiarum indicium. Imperator autem etiam in ipsa pactione fortitudinem præferebat, quam in bello tolerare minimè potuissent. Etenim sub ipso Sole, quo tempore ardentissimus est, eodem habitu à primo diluculo ad vesperam vsque in naui perstitit. Cúmque de conditionum æquitate cum barbaris contentionem suscepisset, illustriorem per sese victoriam reportauit: cuius partem sibi nemo vindicaret, non ducum quispiam, non centurionum, non militum. At ego solam in eo prudentiam admirabar, quam ad res gerendas adhiberi ab eo animaduerteram, idq; ab ipsa indole & natura fieri existimabam, quæ natiuum ac sine arte principem formaret: acumen vero tantum ingenij, ac mentis altitudinem, & profluentem verborum copiam terrore simul atque humanitate temperatam, ne in oratore quidem vllo, qui id ex professo susciperet, animaduerti. Quare mihi tum exiguus Pericles videbatur, & qui Periclem ideo miratur, quod Athenienses vel confidentes nimium in terrorem metúmque oratione sua coniiceret, vel timore perculsos rursus ad fiduciam atque audaciam reuocaret.

Igitur ad Imperatoris orationem eodem affici modo barbaros sentiebamus, quo ab oratore præstantissimo Græcos atque Athenienses affici nihil mirum videatur. Quanquam patronum illi adhibuerant, qui neutrâ capi facilè posset, quíque non perinde ingenio esset vt lingua barbarus, sed intelligentia prudentiáque multo quàm armis peritior. Ideo enim regis appellationem repudiat, vsurpat iudicis. Est enim illa potentiæ, hæc prudentiæ sapientiæque propria. Verum reipsa tum est comprobatum, causam agere quàm iudicare multo esse difficilius. Et is ridiculus esse orator conuictus est, qui iudex alioqui optimus haberetur. Siquidem adeo illum dicendi facultate superabat, vt ipsismet barbaris suum illum patronum suspectum redderet, & dicendi certamen ipsi, quàm armorum, operosius efficeret. Verumenimuero prostratum ac deiectum erexit illico, ac conster-

Ἕτερος μὲν οὖν τῆς πρὸς Ἕλληνας ναυμαχίας οὔτε θεατὴς ἦν ἀνδρεῖος, ἀλλ' ἐκάθητο ὑπὸ σκηνῇ, χρυσῷ σκιαζόμενος ὀρόφῳ· μαλακίας μᾶλλον ἢ πλούτου σημεῖον. βασιλεὺς δὲ καὶ ἐν ταῖς σπονδαῖς ἐπεδείκνυτο τὴν καρτερίαν, ἣν οὐκ ἂν ἤνεγκον πολεμούμενοι· ἐφ' ἡλίῳ στὰς ἐπὶ τῆς νεὼς, ἡνίκα μάλιστα ἑαυτοῦ φλογωδέστερος ἦν, ἐπὶ ταυτοῦ σχήματος, ἐξ ἕω μέχρι δείλης ὀψίας. καταστὰς δὲ ὑπὲρ τῶν δικαίων εἰς ἀγῶνα πρὸς τοὺς βαρβάρους, νίκην ἐνίκα σεμνοτέραν καθ' ἑαυτὸν, ἧς οὐδεὶς ἔτι κοινωνὸς ἦν, οὐ στρατηγὸς, οὐ ταξίαρχος, οὐχ ὁπλίτης. ἀλλ' ἐγὼ πάλαι μὲν τὴν ἀγχίνοιαν μόνον ἐτεθαυμάκειν, ἣν χρώμενον εἰς τὰ πράγματα καθεώρων, καὶ φύσεως ᾤμην κατόρθωμα εἶναι, αὐτοφυῆ βασιλέα δημιουργούσης. δεινότητα δὲ τοσαύτην, καὶ βάθος ὁμοῦ διανοίας, καὶ δρόμον ῥημάτων κεκραμένον καταπλήξει καὶ εὐμενείᾳ, οὐδὲ ἐν ῥήτορι τοῦτο ἔργον ποιουμένῳ ῥᾳδίως κατεῖδον. ὥστε μοι μικρὸς ἐφαίνετο ὁ Περικλῆς, καὶ ὁ τὸν Περικλέα τεθαυμακὼς, ὅτι καὶ θαρσοῦντας Ἀθηναίους λέγων κατέπλησσεν εἰς τὸ φοβεῖσθαι, καὶ δεδιότας εἰς τὸ θαρσεῖν ἀντικαθίστη.

Αἰσθανόμεθα οὖν πρὸς τοὺς λόγους τοῦ βασιλέως τὰ αὐτὰ τῶν βαρβάρων πασχόντων, ἃ πάσχειν οὐδὲν ἦν θαυμαστὸν ὑπὸ τοῦ δεινοτάτου τῶν τότε ῥητόρων τοὺς Ἕλληνας καὶ Ἀθηναίους. καίτοιγε προήγορον εἶχον οὐδετέρᾳ ληπτὸν, οὐδὲ ὥσπερ γλώττῃ βάρβαρον, οὕτω δὲ καὶ τῇ διανοίᾳ, ἀλλ' ἐν τῷ συνεῖναι μᾶλλον σοφώτερον, ἢ ἐν τοῖς ὅπλοις. οὕτω γοῦν τὴν μὲν τοῦ βασιλέως ἐπωνυμίαν ἀπαξιοῖ, τὴν τοῦ δικαστοῦ δὲ ἀγαπᾷ· ὡς ἐκεῖνο μὲν δυνάμεως πρόσρημα, τὸ δὲ σοφίας. ἀλλ' ἐφάνη δὴ τότε λίαν τοῦ δικάζειν αὐτὸ τὸ δικάζεσθαι χαλεπώτερον, καὶ διηλέγχθη γελοῖος ῥήτωρ, ὁ κριτὴς ἄριστος εἶναι πεπιστευκώς. τοσοῦτον γὰρ αὐτοῦ τῇ δεινότητι προεῖχεν, ὥστε τὸν συνήγορον τοῖς βαρβάροις ὕποπτον ποιῆσαι, καὶ καταστῆσαι τοῦ μὲν ὅπλων ἀγῶνος τὸν διὰ τῶν λόγων αὐτοῖς χαλεπώτερον. ἀλλ' ὅμως καταβαλὼν, εἶτα αὐτὸν

A καὶ χεῖρα ὤρεγε θορυβουμένῳ, καὶ φίλον ὑπὸ μάρτυσιν ἐποιεῖτο τοῖς ἀδικεῖσθαι πεπιστευκόσι. τοῦτο δὲ ἦν διαλύοντος τὴν ταραχὴν, εἰς ἣν κατέστησεν. ἀπῄει οὖν λίαν ἀγαπητῶς, τοῖς ἐναντίοις πάθεσι κατειλημμένος, θαρσῶν ἅμα καὶ δεδοικὼς, περιφρονῶν τοὺς ἀρχομένους καὶ ὑφορώμενος· οἷς μὲν διηλέγχθη, καταπεπτωκὼς τὴν ψυχὴν, οἷς δὲ ἔτυχε τῶν σπονδῶν, ἀπαυθαδιαζόμενος. ἦν οὖν θέαμα ἰδεῖν ἄπιστον, καὶ διὰ πολλοῦ συμβεβηκὸς, διδόντας τὴν εἰρήνην Ῥωμαίους, οὐκ ὠνουμένους. οὐδεὶς εἶδε χρυσίον ἀπαριθμούμενον τοῖς βαρβάροις, οὐκ ἀργύρου τάλαντα τόσα καὶ τόσα, οὐκ ἐσθῆτος ναῦς γεμιζομένας, οὐχ ἃ πρότερον ὑπομένοντες διετελοῦμεν, βαρυτέραν τῆς καταδρομῆς ἐκκαρπούμενοι τὴν ἡσυχίαν, καὶ φόρον ἐτήσιον φέροντες, οὗ τὸ ἔργον οὐκ αἰσχυνόμενοι, τοὔνομα ἐξηρνούμεθα. βασιλεὺς δὲ καίτοι μεγαλοδωρότατος ὤν, ὅμως τηνικαῦτα οὐκ ᾐσχύνθη φειδωλότατος νομισθῆναι, ὅς γε καὶ τὸ σύνηθες αὐτῶν σιτηρέσιον περιῄρει, καὶ ἀντὶ τῶν τοσῶνδε τῶν πρότερον κομιζομένων, μόλις ἑνὶ συνεχώρει, τῷ πρὸς τὴν γλῶτταν διακονοῦντι· ὡς οὐδὲν μᾶλλον τοῦ ἔργου Σκύθαις, ἢ Ῥωμαίοις προσήκοντος. οὕτω δὲ διὰ πάντων ἐφιλονείκησε δῆλον ποιῆσαι οὐκ ἀγαπήσας αὐτὸς τὴν εἰρήνην, ἀλλὰ φεισάμενος τῶν βαρβάρων· ὥστε οὐδὲ τὰς ἐμπορείας αὖθις, οὐδὲ τὰς ἀγορὰς, ἃς ἐπὶ τῆς προτέρας εἰρήνης ἐπ᾽ ἀδείας εἶχον ὅποι βούλοιντο ποιεῖσθαι, νῦν ἐπ᾽ ἐξουσίας ἔχειν ἀφῆκεν.

Ἀλλὰ καίτοι τοῦ κέρδους ὑπάρχοντος κοινοῦ τοῖς ἔθνεσιν ἀμφοτέροις ἐκ τῆς ἀμοιβῆς τῶν ἐν χρείᾳ συναλλαγμάτων· δύο μόνας πόλεις τῶν ποταμῷ προσῳκισμένων ἐμπόρεια κατεσκευάσατο. τοῦτο δὲ ἦν ἅμα μὲν σημεῖον τὰ πάντα ἐπιτάττοντα τοῖς βαρβάροις τὰς σπονδὰς ποιεῖσθαι· ἅμα δὲ πρόνοια τοῦ κακουργοῦντας ἧττον λανθάνειν, ἀποκεκλεισμένης αὐτοῖς εἰς τὰ ὡρισμένα χωρία τῆς ἐπιμιξίας. γινώσκει γὰρ, οἶμαι, σώζειν τοὺς βαρβάρους δυνάμεως ἔχων, τὴν φύσιν δὲ αὐτῶν ἀμείβειν οὐχ οἷός τε ὤν· ὥστε ἀφήρητο αὐτῶν τὴν ῥᾳστώνην τῆς ἀπιστίας. διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῶν φρουρίων τὰ μὲν ᾠκοδόμησεν ἐκ καινῆς,

nato manum porrexit, eúmque sub iisdem iis testibus, qui se iniuria affectos crediderant, amicum effecit. Hoc autem eius erat, qui pauorem ac perturbationem discuteret, quam antea concitasset. Abibat proinde præclarè secum actum existimans, diuersis ac contrariis affectibus correptus, confidens simul, ac metuens; contemnens sibi subditos, ac suspiciens: pro eo quidem, quod conuictus erat, animo concidens; quòd autem fœdus impetrarat, insolenter sese efferens. Vidisses tum incredibile, ac longo interuallo reuocatum spectaculum, pacem dantes non redi-

B mentes Romanos. Nemo hîc aurum barbaris numeratum vidit, non argenti tot talenta, non veste oneratas naues, non ea quæ prius à nobis tolerabantur, cùm excursione omni grauiorem atque acerbiorem pacem ac quietem haberemus, cum annuum tributum pensitaremus. Cuius quidem nomen ipsum, cum rei interim nihil nos puderet, eiurare solebamus. At Imperator quamuis alioqui munificentissimus, eo tamen tempore videri parcissimus non erubuit: qui insuper consuetam iis annonam detraxit, & pro tantis

C copiis quæ ad eos importabantur, vix vni exiguum aliquid concessit, quo vsus interprete fuerat: quasi nihilo magis pensitatio ipsa ad Romanos, quàm ad Scythas pertineret. Ita porro per omnia palam istud facere pugnauit, non tam se cupiditate teneri pacis, quàm barbaris velle parcere: adeo vt neque mercaturæ aut fori commercium, quod superiori pace magna vbique iis cum libertate concessum fuerat, in eorum arbitrio & potestate relictum voluerit.

Verùm tametsi commune vtrique genti lucrum ex mutuis vltro citróque contractibus esset: in duabus nihilo-

D minus dumtaxat vrbibus flumini impositis emporia constituit. Hoc autem eò pertinebat, vt indicio esset à se ita fœdus iniri, vt omnia barbaris ad nutum imperaret; & cautionis prudentiæque erat, vt concluso certis ac definitis locis commercio, si quid malè agerent, latere facilè non possent. Nouit enim, opinor, illud, seruari à se posse barbaros, naturam mutari non posse: ideóque omnem iis perfidiæ opportunitatem præcidit. Hæc enim causa est, cur castella partim noua exstruxerit,

partim disiecta ac subuersa restituerit, partim quod deerat, adiunxerit: siue altitudini, sicubi humiliora essent; siue crassitudini, quâ parte id erat necessarium: tum aquæ copiam adiecerit, vbicumque eius inopiâ magnum incommodum afferebat. Addidit & horrea in omnibus locis, & vicino in mari portus, & militem conscriptum, & præsidia, quæ non inanibus nominibus numerum mentiantur. Præterea armorum ac telorum vim, & machinas, atque omnia summo cum studio ac diligentia probata. Nam hactenus ob præsidiorum incuriam bellum ac pacem in suo vtique arbitrio sita esse hostes crediderant: cùm milites non modo sine armis, sed magna ex parte sine tunicis; & animis non minus quàm corporibus imbelles & abiectos animaduerterent: præfectos vero & centuriones mercatores potius esse, ac mancipiorum institores: quibus hoc vnum negotium incumberet, vt quam plurima emerent & distraherent. Præsidiariorum potro numerum imminui, quo eorum qui deerãt stipendium priuatum illi ad lucrum interuerterent. Castella vero ipsa collapsa, ac tam viris quàm armis destituta. Quæ cum barbari cernerent, non absurdè ita de se sentiebant, superiores se in excursionibus futuros. Quare vt bellum adhuc profiteri vererentur, licere tamen furtim omni cũ impunitate prædas agere. Itaque per omnem ripam non iam singuli, non bini dumtaxat, sed manipulatim ac turmatim oberrabant, latrones scilicet, non milites; prædas suas, spolia nominãtes. Non ita verò hoc tempore: sed à superiori regione, quasi adamantinus quidam murus ad mare vsque perductus videatur: tanta castellorum, armorum, militúmq; munitione firmata omnis atque obuallata prouincia est.

Nam vt omittam cætera, vel vnum sedulitatis in ea re ac diligentiæ argumentum intueri sufficit. Dicam verò non quæ auditu alieno comperta sunt, sed quibus ipse præsens ac spectator interfui. Nemo vtique vestrum, qui quidem in ea regione fuerit, ignorare potest, illam ex omni Scythia, quæ huic imperio subiecta est, esse pulcherrimam; nequaquam tamen aduersus barbaros satis munitam, propterea quod non vno illam atque continuo cursu fluuius percurrat, sed terræ permixtus palustrem atque vli-

A τὰ δὲ ἀνέστησε καταπεπειμμένα, τοῖς δὲ προσέθηκε τὸ ἐνδέον, ὕψους μὲν ᾗ χθαμαλώτερον ἦν, πάχους δὲ ὅπου τούτου προσέδει, ὕδατος δὲ ἀφθονίαν, ᾗ ταύτῃ πρότερον ἐπιέζετο, ἔφραξε δὲ θησαυροὺς ἁπανταχοῦ καὶ λιμένας τῆς γειτνιώσης θαλάσσης, καὶ στρατιώτας ἐκ καταλόγου, καὶ φρουροὺς τὸν ἀριθμὸν οὐ ψευδωνύμους· καὶ ὅπλα, καὶ βέλη, καὶ μηχανήματα, ἅπαντα εἰς τὸ ἔσχατον ἐξητασμένα. τέως μὲν γὰρ ἐκ τῆς περὶ τὰς φρουρὰς ὀλιγωρήσεως ἐπεπιστεύκεισαν οἱ πολέμιοι ἐπ' αὐτοῖς ἀτεχνῶς κεῖσθαι, καὶ B τὸν πόλεμον, καὶ τὴν εἰρήνην· ὁρῶντες τοὺς μὲν στρατιώτας οὐ μόνον ἀνόπλους, ἀλλὰ καὶ ἀχίτωνας τοὺς πολλούς, καὶ τὰς ψυχάς, καὶ τοῖς σώμασι καταπεπτωκότας· φρουράρχας δὲ καὶ ταξιάρχας, ἐμπόρους μᾶλλον καὶ τῶν ἀνδραπόδων καπήλους, οἷς τοῦτο μόνον ἔργον προσέκειτο, πλεῖστα μὲν ὠνήσασθαι, πλεῖστα δὲ καὶ ἀπεμπολῆσαι· τῶν φυλάκων δὲ ἐλαττοῦσθαι τὸν ἀριθμόν, ὅπως αὐτοῖς γίνοιτο κέρδος αὐτοῖς ἡ μισθοφορὰ τῶν ἐκλειπόντων· ταῦτα δὲ τὰ φρούρια κατερρυηκότα, γυμνὰ καὶ ἀνθρώπων καὶ ὅπλων. C Ταῦτ' οὖν ὁρῶντες, οὐκ ἀπεικότως ἐφρόνουν ἑαυτοὺς εἶναι ἀμείνους αὐτῶν * ἐκ δρομῶν· κἂν ἄρα δοκῇ τὸν ἐκ τοῦ προφανοῦς πόλεμον τέως δυσωπεῖσθαι, ἀλλά τόγε κλωπεύειν αὐτοῖς ἐπ' ἀδείας καθεστηκέναι. διεσπείροντο οὖν ἁπανταχόσε τῆς ὄχθης οὐ καθ' ἕνα καὶ δύο μόνον, ἀλλ' ἤδη καὶ κατὰ λόχους καὶ οὐλαμούς, λησταὶ δῆθεν, οὐ στρατιῶται, φώρια τὰ λάφυρα ὀνομάζοντες. ἀλλ' οὐ νῦν· ἀλλ' ἄνωθεν μέχρι θαλάττης δόξαις ἂν τεῖχος ἀδαμάντινον ἐληλάσθαι· τοιούτῳ καταπεπύκνωται χαρακώματι φρουρίων, D ὅπλων, στρατιωτῶν.

Ἵνα γὰρ τἄλλα παρῶ, ἓν ἐξαρκεῖ τεκμήριον ἐκλογίσασθαι τῆς περὶ ταῦτα ἐπιμελείας. ἐρῶ δὲ οὐκ ἀκοῇ ἀλλοτρίᾳ, ἀλλ' ὧν αὐτὸς γέγονα θεατής· ἴστε δήπου τοῦτο ὅσοι γεγόνατε ἐπὶ τῆς χώρας ἐκείνης, ἡ καλλίστη μέν ἐστι τῆς Σκυθικῆς τῆς ὑπηκόου, ἥκιστα δὲ ἀσφαλὴς πρὸς τοὺς βαρβάρους, οὐκ ἀθρόου διαρρέοντος αὐτὴν τοῦ ποταμοῦ, ἀλλ' ἀναπεφυρμένου τῇ γῇ, καὶ τενάγους

νάγους κόλπον ποιοῦντος, εἰσέχοντα ἐπὶ πολὺ τῆς ἠπείρου, οὔτε ναυσὶν ὄντα πλωτόν, οὔτε βατὸν πορευσίμοις. αὕτη τοίνυν ἡ χώρα τέως μὲν ὁρμητήριον καθειστήκει τῆς ἐκδρομαῖς τῶν πολεμίων, στρατῷ μὲν ἀθρόῳ καὶ προφανῶς μὴ θαρρούντων διὰ τὸ πρόσχημα τῆς εἰρήνης, κλωπείας δὲ καὶ κακουργίας ἐν τοῖς μονήρεσι πλοίοις ποιούμενοι, καὶ ναυλοχοῦντες περὶ τὰς νησῖδας, ἐνέπιπτον ἐξαίφνης τοῖς προσοικοῦσιν. εἶτα ἐν ὅσῳ συνηθροίζοντο οἱ φρουροὶ πόρρωθεν ἀλλήλων ἀφεστηκότες, καταδραμόντες ὅσα τε ἦν οἷοι, εἰσκατεδύοντο τοῖς ποταμοῖς· τοὐντεῦθεν δὲ ἄπορον ἦν τὸ διώκειν, μήτε πλεῖν μήτε βαδίζειν συγχωροῦντος αὖθις τοῦ τενάγους. καὶ τὸ πρᾶγμα οὐκ ἦν ἀνεκτόν, ἐν ὀφθαλμοῖς λεηλατεῖσθαι ἀμηχανοῦντας πρὸς τὴν τιμωρίαν.

Ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς οὔτε πρὸς τὴν φύσιν τοῦ τόπου δυσμήχανος ἦν· ἀλλ᾽ ἐξευρὼν τῆς γῆς ἐκείνης λεπτὴν ταινίαν ἐς τὸ τέναγος προσιοῦσαν, καὶ τελευτῶσαν εἰς ὄχθον ὑψηλόν, ἐξ οὗ πᾶν τὸ πέριξ ἄποπτον ἦν, ἐπετείχισε φρούριον ἐκ καινῆς, ἀμυδροῖς τείχεσιν ἀκολουθήσας, ἃ τῶν πρότερόν τις αὐτοκρατόρων διὰ μὲν τὸ χρήσιμον κατεβάλετο, πρὸς δὲ τὴν δυσχέρειαν ἀπεῖπεν. ὅπου γὰρ οὐ λίθος πλησίον, οὐ πλίνθος ὀπτή, οὐ κονία μετὰ ῥαστώνης, ἀλλὰ συναγαγεῖν ἅπαντα χρὴ σταδίοις τόσοις καὶ τόσοις μυριάσιν ὑποζυγίων, τίς οὐκ ἂν συγγνοίη τοῖς ἀποστᾶσιν ὡς ἀμηχάνου τῆς ἐπινοίας; βασιλεὺς δὲ ἐνίκα τὴν Ἀμφίονος μουσικήν, ἣν ἐκεῖνος εἰς τὸν τειχισμὸν τῶν Θηβῶν ἐνεδείξατο. εἶπες ἂν αὐτομάτοις μὲν φέρεσθαι τοὺς λίθους, αὐτομάτην δὲ τὴν πλίνθον, τεκτόνων δὲ ἄνευ καὶ λιθολόγων ἀνιέναι τὸ ἐπιτείχισμα. τοσαύτη μὲν ἡ τῶν στρατιωτῶν εὐπείθεια, τοσαύτη δὲ ἡ τῶν χαλεπῶν εὐκολία. καταμείμας γὰρ εἰς ἅπαντας τὴν φροντίδα, καὶ μηδὲν μέρος συγχωρήσας τῆς στρατιᾶς ὑπὲρ δύναμιν πιεσθῆναι, ἀλλ᾽ ὥσπερ φορτίον τὸ ἔργον εἰς μικρὰ διελών, οὐκ εἴασεν οὐδ᾽ ὁντιναοῦν αἰσθέσθαι τοῦ ἄχθους, τῷ πάντας μείζους ποιῆσαι, καὶ προ-

A ginoſum ſinum efficiat, qui longo tractu in continentem excurrit: ita vt neque nauigari, neque pedeſtri itinere permeari poſſit. Hæc igitur omnis regio antea receptaculum & arx quædam hoſtium erat, è qua identidem excurſiones facerent, non vt iuſtis & apertis copiis erumpere auderent, quod obtentu quodam pacis facere prohibebantur: ſed vt latrocinia dumtaxat expeditis atque vnius remorum ordinis nauigiis exercerent, & ad exiguas inſulas clam in inſidiis collocati, ex improuiſo incolas opprimerent: atque interim dum eius rei fama ad præſidia perferretur, B quæ longius à ſe inuicem erant diſſita, quacumque poterant peruagantes, ſeſe in fluuium reciperent. Deinceps vero perſequi illos nemo poterat, cùm neque nauigio neque pedibus iter facere liceret. Erat ſanè rei huius miſerandus cumprimis atque intolerabilis aſpectus, diripi, ac populari ante oculos; nec vindicare vllo modo poſſe.

Verùm Imperatori ne aduerſus quidem loci naturam quod excogitaret, defuit. Nam cum illius terræ anguſtum atque exiguum dorſum ad paludes pertinens, & in editum collem deſinens reperiſſet, è quo facilis in ſubiectam vnde- C quaque regionem proſpectus pateret: ei de integro caſtellum impoſuit, obſcuris murorum veſtigiis inſiſtens, quos ſuperiorum imperatorum aliquis loci opportunitate perſpecta fundauerat quidem, ſed difficultate deterritus omiſerat. Nam vbi neque lapidum, neque cocti lateris è proximo copia eſt, neque calx commode comparari poteſt, ſed innumeris iumentis ad multa ſtadia conuehenda omnia ſunt: quis non facilè ignouiſſet iis, qui ab eo conſilio, tanquam perfici nullo modo poſſet, deſciuiſſent? Verum Imperator Amphionis muſicam, quam in ædificandis Thebarum mœnibus oſten- D dit, facilè ſuperauit. Diceres ſponte lapides ipſos, & lateres aduolui, ac ſine architectis & lapidariis per ſe murorum fabricam aſſurgere. tanta erat militum obedientia, & difficillimis in rebus facilitas. Etenim diuiſa in omnes æqualiter cura, nec vllam exercitus partem ſupra vires opprimi ſinens, ſed vt onus aliquod, ita munus ipſum exiguas in partes diſtribuens, neminem iniuncti operis grauitatem ſentire permiſit, quòd eius partem omnibus aliquam, ac ſibi ipſi

præcipuam impoſuiſſet. Credetiſne hoc mihi, ne cubiculariis quidem illum, aut antecubitoribus abſtinuiſſe, ſed eos omnes certam comminutæ teſtæ menſuram tuliſſe? At ego antea Demoſthenem illum Alciphronis filium mirabar, ob munimentum ab eo in Sphacteria exſtructum, quòd ita dicto audientes milites habuiſſet, vt cum vaſa nulla ſuppeterent, complicatis à tergo manibus, lutum humeris portarent: qui non plures quàm mille, remigeſque potius quàm milites erant, tempeſtate intercepti, nec tam murum, quàm ſeptum quoddam ac vallum, moliebantur. Vbi vero centuriones ac duces ſupponere ſeſe oneri non dubitabant, quis vel eum, qui ſic inſtituerat ſuos, vel eos qui ſic inſtituti eſſent, ſatis pro dignitate mirabitur?

Et nunc per omnes fere imperij limites propagata pax eſt: propagatus item belli nihilominus apparatus. Hoc enim Imperator intelligit, illos maximè veram ac ſinceram pacem agere, qui maximè ſunt ad bellum gerendum parati. Eſt autem ripa fluminis præſidiis referta, & præſidia militibus, & milites armis, & arma pulcritudine & firmitate. Cæterum ex ordinibus ipſis excluſo omni luxu, neceſſariarum rerum inducta copia eſt: qua quidem fit, vt qui in præſidiis ſunt, minimè cogantur hoſtium loco prouincialibus bellum indicere; minimè ab illis quidem propter inducias abſtinere, agricolas verò præ inopia vexare, ac diripere. Sed neſcio quomodo contrario quàm antè ordine conuerſus in militibus metus, atque audacia reperitur. Siquidem cùm barbaros aſpernantur, tum mirum in modum agricolas formidant, & eorum querimonias ſuſtinere terribilius putant, quàm ſi innumera Scytharum millia ingruerent. Ita planè nos intus foriſque pace continemur: dum & hoſtes armorum noſtrorum, & milites legum metus coercet. Scythas vero à Romanorum finibus non interiectum flumen, non paludes, non munitiones excludunt: hæc enim omnia facilè & conuelli, & tranſmitti nauigiis, & ſuperari poſſunt: ſed terror ac metus dumtaxat, quem nemo vnquam tranſcendit, qui ſe inferiorem viribus putaret. Atque huius victoriæ trophæum non lapide ibidem erectum, non ex argento

A τόν γε ἑαυτὸν ἐκ τοῦ πλείονος. ἆρα πιστεύσητε ἄν μοι ὅτι μηδὲ τῶν κατευναστῶν ἀπέσχετο, μηδὲ προκοίτων· ἀλλὰ κἀκεῖνοι συνεφορήσεσαν ἕκαστον μέτρον ὡρισμένον κεράμου συντετριμμένου; ἐγὼ δὲ τέως ἐθαύμαζον τὸν Ἀλκίφρονος Δημοσθένην τοῦ περιτειχίσματος τῆς Σφακτηρίας, ὅτι τοῖς στρατιώταις οὕτως ἐχρήσατο εὐηκόοις, ὥστε δι᾽ ἀπορίαν σκευῶν, τὸν πηλὸν φέρειν ἐπὶ τῶν νώτων, ὀπίσω τὼ χεῖρε συμπλέκοντας, ἀνθρώποις οὐ πλεῖν ἢ χιλίοις, καὶ τούτοις ἐρέτας μᾶλλον ἢ ὁπλίτας, ὑπὸ χειμῶνος ἀπειλημμένοις, θριγκίον

B οὐ τεῖχος κατασκευάζοντας. ὅπου δὲ ταξίαρχοι καὶ στρατηγοὶ ἀχθοφορεῖν οὐ παρῃτοῦντο, πῶς ἄν τις ἀγάσαιτο πρὸς ἀξίαν, ἢ τὸν παιδεύσαντα οὕτως, ἢ τοὺς οὕτω πεπαιδευμένους;

Καὶ νῦν παρατέταται μὲν ἡ εἰρήνη διὰ πάντων σχεδὸν τῶν μεθορίων, παρατέταται δὲ ἡ τοῦ πολέμου παρασκευή. οἶδε γὰρ βασιλεὺς ὡς ἐκεῖνοι μάλιστα ἀληθεύουσιν ὅσοι πρὸς τὸν πόλεμον ηὐτρεπισμένοι· γέμει δὲ ἡ μὲν ὄχθη φρουρίων, τὰ δὲ φρούρια στρατιωτῶν, οἱ στρατιῶται δὲ ὅπλων, τὰ δὲ ὅπλα κάλλους ἅμα καὶ ἀσφαλείας. ἡ τρυφὴ μὲν ἐξελήλα-

C ται τῶν καταλόγων, περιουσία δὲ ἀντεισῆκται τῶν ἀναγκαίων· δι᾽ ἣν οἱ φρουροῦντες οὐκ ἀναγκάζονται ἀντὶ τῶν βαρβάρων πολεμεῖν τοῖς ὑπηκόοις, κἀκείνων μὲν ἀπέχεσθαι διὰ τὰς σπονδάς, φέρειν δὲ καὶ ἄγειν τοὺς γεωργοῦντας διὰ τὴν ἔνδειαν· ἀλλ᾽ ἀντέστραπται οὐκ οἶδ᾽ ὅπως τοῖς στρατιώταις πρὸς τὴν εἰωθυῖαν τάξιν ὁ φόβος καὶ ἡ θρασύτης. καταφρονοῦσι μὲν γὰρ τῶν βαρβάρων, ὑπερδεδοίκασι δὲ τοὺς γεωργούς. καὶ τὸ παρ᾽ ἐκείνων μέμψιν ὑπομεῖναι, φοβερώτερον αὐτοῖς, ἢ μυριάδες Σκυθῶν ἐπιοῦσαι. οὕτω

D καὶ ἔξωθεν καὶ ἔνδοθεν ἡμᾶς εἰρήνη κατέχει, τοὺς πολεμίους μὲν ὁ τῶν ὅπλων φόβος, τοὺς στρατιώτας δὲ ὁ τῶν νόμων. διείργει δὲ Σκύθας Ῥωμαίων οὐ ποταμός, οὐ τέναγος, οὐ θριγκία· ταῦτα μὲν γὰρ ἄν τις καὶ διακόψειε, καὶ διαπλεύσειε, καὶ ὑπερβαίη· ἀλλὰ φόβος ὃν οὐδεὶς πώποτε ὑπερέβη, *καταδεέστερα εἶναι πεπιστευκώς. καὶ τρόπαιον ἕστηκε ταύτης τῆς νίκης, οὐκ ἐκ λίθου πεποιημένον, οὐδὲ χαλκοῦν

ἢ χρυσοῦν, πεπηγὸς ἐφ' ἑνὸς χωρίου· ἀλλ' ἅπασι μὲν βαρβάροις, ἅπασι δὲ Ῥωμαίοις ἐνδιαιτώμενον. καὶ τοῦτο ἀνέστησεν βασιλεὺς οὐ πλήθει φόνων καὶ τραυμάτων, οὐδὲ σωρείαις νεκρῶν ἀδιηγήτων, ἀλλὰ μόνῃ τῇ προσεδρίᾳ καὶ τῇ καρτερίᾳ.

Ἦν τις ἐπὶ τῶν προγόνων τῶν ἡμετέρων πύκτης ἀνήρ, Μελαγκόμας ὄνομα αὐτῷ, κάλλιστός τε καὶ μέγιστος, καὶ τὴν τέχνην εὐδοκιμώτατος, οὗ καὶ τὸν Τίτον φασὶν ἐραστὴν γενέσθαι τὸν αὐτοκράτορα. ἐπεὶ οὐδένα πώποτε τρώσας, οὐδὲ πατάξας, μόνῃ τῇ στάσει, καὶ τῇ τῶν χειρῶν ἀνατάσει πάντας ἀπέκναιε τοὺς ἀντιπάλους. ἀπήεσαν οὖν τῇ μὲν φειδοῖ χαίροντες, τῆς δὲ παρασκευῆς ἡττημένοι. τοῦτο καὶ πρὸς τὸν βασιλέα νῦν πεπόνθασιν οἱ πολέμιοι. νενίκηνται γὰρ ἄνευ παρατάξεως, καὶ πεπτώκασιν ἄνευ τοῦ στῆναι. οὐ γὰρ τοῖς σώμασιν ἥττηνται, οὐδὲ τοῖς ὅπλοις, ὑφ' ὧν καὶ οἱ βελτίους πολλάκις ἐλαττοῦνται τῶν φαυλοτέρων· ἀλλὰ τῇ γνώμῃ καὶ τῇ διανοίᾳ, καὶ τῷ πολὺ χείρους εἶναι πεπεῖσθαι. οὐκοῦν πάρεστιν αὐτοῖς ἢ κλέμμα στρατηγῶν αἰτιάσασθαι, ἢ ἐνέδραν, ἢ δυσχωρίαν, ἢ τὸ ἀδοκήτοις ἐπιπεσεῖν, ἃ δίδωσιν ἐλπίδα τοῖς ἡττημένοις τοῦ πάλιν ἐκ τῆς ἴσης ἀναμαχέσασθαι. ἀλλὰ καὶ χρόνον προσλαβόντες εἰς παρασκευὴν, καὶ πόλεμον νόμιμον καὶ προφανῆ πολεμούμενοι, οὐκ ἤνεγκαν τὴν προβολὴν τοῦ βασιλέως, ἣν προβαλλόμενος ἐν τρισὶν ὅλοις ἐνιαυτοῖς, ἀπειπεῖν ἠνάγκασε τοὺς δειλαίους· ἐν οἷς οὔτε χειμῶνος ἀντεπελθεῖν, οὔτε θέρους ἀντιστῆναι τολμήσαντες, δὶς καθ' ἕκαστον ἔτος ἡττῶντο.

Καὶ νῦν πάρεστιν ἡμῖν οὐ τοὺς νεκροὺς ἀριθμεῖν, ὅσων κρείττους γεγόναμεν, ἀλλὰ τοὺς ζῶντας· οὐδὲ κεκρατηκέναι μὲν, οὓς δὲ ἐκρατήσαμεν μὴ ἔχειν. οὕτω γίνονται κρείττους ἄνθρωποι ἀνθρώπων· ἐκείνως δὲ, ἄρκτων, καὶ συῶν, καὶ παρδάλεων. καίτοιγε ἐκείνων σπέρμα κυνηγετοῦντες ὑπολιμπανόμεθα· ὁ δ' ἐξαίρων παντελῶς, ἀλιτήριος τῆς ἄγρας νομίζεται. εἶτα θηρίων μὲν τῶν ἀγριωτάτων, ἃ διείργει πρὸς ἡμᾶς οὐκ Ἴστρος, οὐδὲ Ῥῆνος, ἀλλ' ἡ φύσις αὐτὴ, φειδὼ ποιου-

A aurove vno in loco defixum manet: sed in barbaris omnibus, omnibus Romanis constitutum atque collocatum est. Nec hoc cædium aut vulnerum multitudine, non infinitis cadauerum aceruis, sed sola constantia ac fortitudine à principe est excitatum.

Fuisse olim maiorum nostrorum ætate pugilem quendam Melancomam nomine ferunt, ab Imperatore Tito vnicè dilectum, qui & pulcherrimus idem, & maximus esset, & in arte sua celeberrimus. Hic nemine vnquam conuulnerato, neque verberato, statu ipso tantum, ac manuum intentione aduer-
B sarios fatigabat. Abibant itaque hac hominis indulgentia gaudentes; sed facultate ac præparatione illius inferiores. Eodem modo nunc & hostes erga imperatorem sunt affecti: qui & nullo aciem instruente debellati sunt, & cum non antè in prælio stetissent, tamen ceciderunt. Neque enim corporibus aut armis superati sunt, in quibus fortiores plerumque à deterioribus vincuntur; sed consilio atque prudentia: tum quod multo se inferiores agnouerunt. Quamobrem neque occultas ducis artes prætexere possunt, nec insidias, aut loci difficultatem, aut improuisos atq; ino-
C pinatos impetus: quæ omnia spem victis faciunt, posse ex æquo omnia ab sese aliquando recuperari. Sed cum ad apparatus bellicos etiam temporis spatium accepissent, cúmque legitimum iis & apertum bellum esset indictum: Imperatoris tamen in muniendis protegendisque finibus solertiam ferre nequiuerunt: quam cum tres totos annos iis obiecisset, miseros ad desperationem redegit. Quoquidem tempore cum nec per hiemem excursiones facere, nec æstate resistere auderent, bis singulis annis expugnabantur.

Et nunc id nobis superest, non vt mortuos quos bello vicimus, sed vt vi-
D uos numeremus; neque vt quos vicerimus, minimè in nostra potestate habeamus. Hoc modo homines hominibus superiores sunt: illo verò vrsis, apris, atque pardis. Quanquam horum etiam semina in venatione relinquimus: quæ si quis penitus tollit, hic venationis pernicies existimatur. Itáne verò? Ferocissimis quibusque belluis, quas non Danubius, non Rhenus à nobis, sed natura ipsa secernit, parcendum puta-

A bimus, vti genus ipsum harum serue-
tur, ac permaneat; neque æquo ani-
mo patimur, elephantos ex Africa, aut
ex Thessalia leones, aut ex paludibus
quæ Nilo adiacent, hippopotamos fun-
ditus omnes esse sublatos? Hominum
interim nationem integram, hominum,
inquam, quamlibet quisquam barba-
rorum dixerit, ad pedes deiectam, sub-
missam, & in nostra se esse potestate
confitentem, qui non sustulerit è me-
dio, sed seruauerit, ac pepercerit; non
eum optimo iure mirabimur?

Venit enim mihi in mentem vete-
rum Imperatorum: quorum vnus, pro
B eo quod Græciam euertisset, Achaicus
est nominatus; alter Macedonicus,
quod Macedoniæ vastitatem ac solitudi-
nem intulisset. Scipio vero ille magnus,
summi Scipionis nepos, à S. P. Q. R.
Africani cognomen obtinuit, quòd de-
fessam ac penitus afflictam Carthagi-
nem solo æquasset, ac perdidisset. Quod
si ex iis populis, quos illi profligaue-
rant, meritò hæc cognomina sunt con-
secuti: quanto iustiùs es ab iis quos ser-
uaris, appellandus? Ita & enim & deos
ipsos, opinor, vocamus; velut Pelasgi-
cum Iouem, Apollinem Amyclæum,
Cyllenium Mercurium: ab iis scilicet
C locis, quæ amant præcipuè, & quæ po-
tissimum conseruant. Quemnam igitur
Gotthicum appellari conuenit? per
quem Gotthi salui adhuc atque inco-
lumes sunt? an per quem ne essent qui-
dem, si capere antè potuisset? Pyrrhus
quondam Epirotarum rex fuit, qui sæ-
pe Macedonas, sæpe Græcos vexauit:
ac tandem postremo etiam Romanis
ipsis plurimum negotij ac molestiæ at-
tulit. Hic cum varia variis temporibus
obtinuisset, nunquam iis quæ habebat,
contentus esse potuit, cùm ea semper,
quorum nondum compos esset, respi-
ceret. Quare id illi contigit, vt alia ex
D aliis bella suscipiens, ipsa tandem vi-
ctoria consumeretur. Nec quisquam
Cineas profuit, cum diu antè immodi-
cam illius cupiditatem argueret, atque
ita moneret, frequentium illorum at-
que inutilium periculorum terminum
iam tum haberi domi posse, si prosperè
omnia succederent: eóque licere apud
se manentem, ac relictum à maioribus
imperium conseruantem, cum securi-
tate perfrui.

Verum qui maiora semper appetunt,

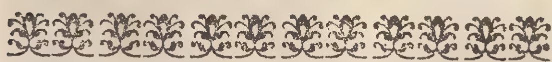
A μεθα, ὅπως ἂν τὸ γένος σώζοιτο καὶ δια-
μένοι, καὶ δυσχεραίνομεν ἐξῃρημένων ἐκ
Λιβύης μὲν ἐλεφάντων, ἐκ Θετταλίας δὲ
λεόντων, ἐκ δὲ τῶν ἑλῶν τῶν περὶ τὸν Νεῖ-
λον, τῶν ἵππων τῶν ποταμίων· ἔθνος δὲ ἀν-
θρώπων, κἂν εἰ πάνυ φαίη τις βαρβάρων,
ἀλλ᾽ ἀνθρώπων, ἐπληχὸς, ὑποκύπτον,
ἐφ᾽ ἡμῖν κεῖσθαι ὁμολογοῦν, οὐ θαυμα-
σόμεθα τὸν μὴ παντελῶς ἐξελόντα, ἀλλὰ
περιποιησάμενον καὶ φεισάμενον;

Ἀναμιμνήσκομαι δὲ ὅτι τῶν παλαιῶν
αὐτοκρατόρων ὁ μέν τις Ἀχαϊκὸς ἐπεκλήθη,
B ὅτι τὴν Ἑλλάδα ἀνάστατον ἐποίησε· Μακεδο-
νικὸς δέ τις ἕτερος, ὅτι τὴν Μακεδονίαν ἐρη-
μον καὶ ἀοίκητον· Σκηπίων δὲ ὁ μέγας ἐκεῖ-
νος, ὁ τοῦ πάνυ Σκηπίωνος υἱιδοῦς, τὴν Ἀφρι-
κανὸν ἐκτήσατο ἐπώνυμον παρὰ τοῦ δήμου,
καὶ τῆς γερουσίας, ὅτι Καρχηδόνα ἀπειποῦσαν,
καὶ παντελῶς ἐκτετρυχωμένην εἰς ἔδα-
φος κατήρραξε καὶ ἠφάνισεν. εἰ δὲ ἐξ ὧν
ἀπώλλυον οὗτοι, τὰς ἐπικλήσεις ἐκομίζον-
το δικαίως, πολλῷ σὺ δικαιότερον ἂν ἐξ ὧν
περιεποίησας, ὀνομάζοιο. οὕτω γὰρ καὶ τοὺς
θεούς, οἶμαι, καλοῦμεν· τὸν μὲν Δία Πελασ-
C γικόν, Ἀμυκλαῖον δὲ τὸν Ἀπόλλωνα, Κυλ-
λήνιον δὲ τὸν Ἑρμῆν, ἐξ ὧν μάλιστα ἀγα-
πῶσι χωρίων, καὶ ἃ μάλιστα διασώζουσι.
τίνα οὖν ἐπικαλεῖσθαι μάλιστα Γοτθικὸν
προσήκει; δι᾽ ὃν εἰσὶ Γότθοι καὶ σώζονται, ἢ
δι᾽ ὃν οὐκέτ᾽ ἂν ἦσαν, εἰ προείλετο; Πύρ-
ρος ἦν Ἠπειρωτῶν βασιλεύς, πολλὰ μὲν
Μακεδόσι, πολλὰ δὲ Ἕλλησιν ἐνοχλήσας, τὰ
δὲ τελευταῖα καὶ Ῥωμαίοις παρασχὼν πρά-
γματα· οὗτος πολλῶν κρατήσας πολλάκις,
οὐδεπώποτε ἠγάπησε τὰ παρόντα, ἀλλ᾽
ὧν οὔπω κύριος ἦν, μόνα ἑώρα. συνέβη
D τοίνυν αὐτῷ πολέμους ἐκ πολέμων ἀλ-
λαττομένῳ ἐν ταῖς νίκαις ἀναλωθῆναι· καὶ
οὐδὲν ὤνησε Κινέας πόρρωθεν αὐτοῦ τὴν ἀ-
πληστίαν ἐπιρραπίζων· ὅτι τῶν πολλῶν καὶ
ἀνηνύτων κινδύνων ἐκείνων τὸ πέρας οἴ-
κοθέν ἐστιν ὅταν εὐπραγήσῃ· οὗ γε νῦν ἔξε-
στιν οἴκοι καθημένῳ, καὶ ἣν παρέλαβεν ἀρ-
χὴν διασώζοντι, ἀπολαύειν μετὰ ἀσφα-
λείας.

Ἀλλ᾽ οὐχ ἵστησι τοὺς ἀεὶ τοῦ πλείονος ὀρε-

γυμνοῖς πέρας οὐδὲν, οὐδὲ ὅρος οὐδείς, A οὐδ᾽ ἂν πέλαγος εἴπῃς Ἀτλαντικόν. οἷς γὰρ οὐ πέπηγεν ὅρος ἐν τῇ ψυχῇ, οὐδὲ ἐν τῇ γῇ. πολεμοῦσι δὲ, τὴν ἑαυτῶν ἐμπιπλάντες ἐπιθυμίαν, οὐ τοῦ κοινῇ συμφέροντος προνοούμενοι. ἀλλ᾽ οὐ βασιλεύς· ἀλλ᾽ ἄχρι τούτου χαλεπὸς καὶ ἀπαραίτητος, ἄχρις ἂν τὸ κοινὸν ὕποπτον ᾖ· τούτου δὲ αὐτῷ εὖ τεθειμένου, τὰ λοιπὰ εἶναι δοκεῖ περιττὴ φιλοτιμία. ἀλλὰ τὰ μὲν πρὸς τοὺς βαρβάρους εὖ ἔχει καὶ ἕξει· σὺ δέ μοι τὴν εἰρήνην τοῖς ὑπηκόοις ἔγκαρπον ποίει, καὶ B ἐνεργόν, καὶ πορευέσθω διὰ πάσης, ὡς ἔπος εἰπεῖν, τῆς ἀρχῆς. ἄκουε γὰρ Πλάτωνος τοῦ θεσπεσίου, ὅτι μήτε Κῦρος, μήτε Δαρεῖος βασιλεὺς ἦν· πολλοῦ δὲ μᾶλλον τὸν Ἀλέξανδρον οὐκ ἂν ἔφη. ἐοίκασι γὰρ ἅπαντες οὗτοι, καθάπερ σώματος, τῆς ἀρχῆς, ὅπως μὲν τὸ ἔξωθεν φανήσεται, προϊδεῖν· ὅπως δὲ καὶ ἔνδοθεν ὑγιαίνοι, μὴ φροντίσαι. καὶ δῆτα συμβέβηκεν αὐτοῖς, στρατηγοῖς μὲν γενέσθαι, βασιλεῦσι δὲ μή. ἔστι δὲ στρατηγίας μὲν ἔπαινος ἡ τῶν πολεμίων κατα- C στροφή· βασιλείας δὲ, ἡ τῶν ὑπηκόων εὐδαιμονία.

nullo contineri termino, nullis limitibus coerceri possunt, ne si quidem mare Atlanticum definias. Qui enim nullum in animo suo constitutum finem habent, ne in terra quidem habere vllum queũt. Bella vero ideo suscipiunt, suam vt cupiditatem exsatient, non vt publicæ vtilitati consulant. Non ea fuit Imperatoris nostri ratio: sed eo vsque difficilem se atque inexorabilem præbuit, quoad Reip. status incertus, & adhuc suspectus fuit: qui vbi primum ab eo constitutus est, in reliquis superuacua videtur, & inutilis ambitio. Etenim quæ ad Barbaros pertinebant, præclarè sese habent, & habebunt in posterum: tu vero subditis fructuosam pacem & efficacem constitue, vti per vniuersum, vt ita dicam, imperium propagetur. Audi enim quid à diuino Platone dicatur: Neque Cyrum, neque Darium reges extitisse. multóque magis fuisse Alexandrum negaret. Videntur enim sic omnes imperio suo perinde atque corpori prouidisse, vt specie tenus atque exterius, incolume appareret: vt autem intus sanum esset ac vegetum, nullam curam habuisse. Quare hoc etiam iis contigit, belli vt duces, non vt reges euaderent. Est autem ducis laus in debellatione hostium, regis vero in subditorum sibi felicitate posita.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ Δεκετηρικὸς, ἢ περὶ τῶν πρεπόντων λόγων τῷ βασιλεῖ.

ΛΟΓΟΣ ΙΑ'.

ΑΡΑ ὥσπερ στέφανοι, καὶ ὑφάσματα D ἐξῄρηται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων, ἃ βασιλεῖ μόνῳ δορυφορεῖν τάττει ὁ νόμος, ἰδιώτῃ δὲ οὐ θέμις· ἀλλὰ χαλεπαίνει ἡ πολιτεία, εἴ τις ἐγχειροίη, ἢ χλαῖναν, καθ᾽ Ὅμηρον, πορφυρέην, ἢ λιθοκολλήτους ζωστῆρας ἄλλῳ τινί, καὶ μὴ ἐκείνῳ μόνῳ ἐργάζεσθαι,

Ὧι λαοί τ᾽ ἐπιτετράφαται, καὶ τόσα μέμηλε.

THEMISTII Decennalis, siue de sermonibus, qui Imperatori conueniunt.

ORATIO XI.

VTRVMNAM sic tanquam coronæ, & texta quædam eximi soleant ab hominibus, quæ soli offerri principi lex statuit, priuato prohibet: adeo vt Resp. succenseat siquis audeat vel lænam, vt Homerus ait, purpuream, vel gemmata cingula alteri cuipiam elaborare, quam illi soli,

Qui populos regit, & tot curas pectore versat

eáque ſunt velut ſacra ipſius ſymbola, & ornatus, quem nemini vſurpare licet: vtrum, inquam, nonnulli pariter ſunt è ſermonum genere ſermones, quos ſoli adhibere principi oporteat: quæ velut primitiæ ſint ei vni debitæ, & hoſtiæ vni illi ſacrificandæ, quemadmodum propriæ quædam ſunt Iouis, ex quibus nulli alteri deorum licet ſacra facere? An illius corpus peculiarem quendam cultum obtinebit, nec non certas effectrices cultus iſtius artes: adeo vt in illius comitatu textores habeantur, & aurifices, & ſutores, & ſartores, quibus nemo vt alij ſeruiant, imperare audeat; ſed minimè communis ipſis, & ab vulgari vſu ſecreta operum attributa ſit inſtitutio: anima verò proprio carebit ornatu, nec ſublimiorem quandam habebit ornatus illius elaborandi ſcientiam? verùm humi repentes, & cuiuis peruiæ de vulgo neſcio quæ illius vſibus obſequentur, quarum artificia omnibus qui iis opus habeant, ex æquo pateant? Cuiuſmodi ſunt artes illæ, quæ ad cibum potúmque neceſſaria cuilibet in foro palam diſtrahunt.

Ac ſi ſermonum inſtituendorum artes omnes illiberales ſunt, & ad mentiendum factæ, ac ſordidæ: nullus erit animæ regiæ peculiaris ornatus; ſed omnes infra illius dignitatem erunt, eíque minimè congruentes. Sin eſt ſermonum habendorum ars quæpiam principalis, & ingenua, eámque, velut reginam ceteræ conſequuntur, aliæ propius ſatellititio fungentes, aliæ de longinquo: huius proprium ſit quod dixi opus illud oportet, regiæ animæ ſcilicet ornamentum atque cultus. Etenim ſola iſta poteſt, tum intueri, tum perſcrutari animam illam: vt non ante veſtibulum, ac vela conſiſtat, ſed altius deſcendat, & in diuerſorium ipſum penetret, in quo verus rex commoratur. Non huic terrorem obiiciunt extrinſecus diſpoſiti protectores, ac lictores: non ingens illa circa palatium tranquillitas: verùm interius ſolium ſcrutatur, & ſitam in animo regiam; explorans num & illic tranquilla ſint omnia, ac ſatellites aſſiſtant, qui turbam hominum & colluuiem intrò commeare prohibeant. Etenim ſtirps huius & origo ſcientiæ, non ex infimis iſtis ac terrenis regionibus ducitur: ſed è cælo,

A καὶ τέτακται αὐτοῦ ὥσπερ σύμβολα ἱερά, καὶ κόσμος ἄθικτος καὶ ἀνέπαφος τοῖς ἀρχομένοις· οὕτω δὲ ἄρα καὶ λόγοι τινές εἰσιν ἐκ τῶν λόγων, οὓς μόνῳ βασιλεῖ περιποιητέον, καὶ μόνῳ ἀπαρκτέον, καὶ μόνῳ ἀποθυτέον, ὥσπερ ἱερῶν τῷ Διΐ, ἐξ ὧν οὐ θέμις ἄλλῳ θεῷ ἱερουργῆσαι; ἢ τὸ μὲν σῶμα αὐτοῦ κόσμον ἕξει ἀποκρινόμενον, καὶ τέχνας τὸν κόσμον τοῦτον ἀπεργαζομένας· καὶ παρακολουθοῦσιν αὐτῷ ὑφάνται, καὶ χρυσοχόοι, καὶ σκυτοτόμοι, καὶ ἀκεσταί, ὧν οὐκ ἄν τις ἀξιώσειεν ἄλλῳ ἐπιτάττειν ὑπουργεῖν, ἀλλ' ἄκοινος αὐτοῖς, καὶ ἀπόρρητος πρὸς τοὺς

B πολλοὺς ἡ τῶν ἔργων παρασκευή· ἡ ψυχὴ δὲ οὐχ ἕξει κόσμον οἰκεῖον, οὐδ' ἐπιστήμην τοῦ κόσμου τούτου, ὑψοῦ ὁρῶσαν; ἀλλὰ θεραπεύσουσιν αὐτὴν αἱ χαμαὶ ἐρχόμεναι, καὶ ἐν τῷ πάτῳ τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, καὶ παρατείνουσαι τὰ ἔργα τὰ αὐτῶν ὁμοίως πᾶσι τοῖς δεομένοις· ὥσπερ αἱ τὰ σιτία τε, καὶ τὰ ποτὰ ἀλλαττόμεναι παντὶ τῷ διδόντι ἀργύριον ἐν τοῖς δημοσίοις πωλητηρίοις;

Εἰ μὲν δὴ ἅπασαι αἱ τέχναι τῶν λόγων, βάναυσοί τε εἰσί, καὶ φιλοψευδεῖς, καὶ φορτικαί·

C οὐκ ἂν εἴη τῇ ψυχῇ τῇ βασιλίδι κόσμος οἰκεῖος· ἀλλὰ πάντες ὑποδεεῖς, καὶ ἀνάρμοστοι. εἰ δέ τις καὶ λόγων τέχνη ἐστὶν ἀρχική τε, καὶ ἐλευθέρα, καὶ ἕπονται αὐτῇ αἱ λοιπαί, ὥσπερ βασιλίδι, αἱ μὲν ἐγγυτέρω δορυφοροῦσαι, αἱ δὲ πορρωτέρω· ταύτης ἂν εἴη τοῦτο ἔργον· λέγω δὴ ὁ κόσμος τῆς βασιλίδος ψυχῆς, καὶ θεραπεία. μόνη γὰρ αὐτὴ οἵα τε, καὶ ἰδεῖν τὴν ψυχὴν ταύτην, καὶ ἐρευνῆσαι, καὶ μὴ στῆναι ἄχρι τῶν προθύρων καὶ παραπετασμάτων· ἀλλ' ἐνδῦναι εἰς τὸ βάθος, καὶ ἐφικέσθαι τῆς καταγωγῆς, ἐν ᾗ κατασκηνοῖ ὁ ἀληθινὸς βασιλεύς. καὶ οὐκ ἐκπλήττουσιν αὐτὴν οἱ ἔξω

D δορυφόροι, καὶ ῥαβδοφόροι, οὐδὲ ἡ πολλὴ περὶ τὰ βασίλεια ἡσυχία· ἀλλὰ τὸν εἴσω θρόνον ἐπιζητεῖ, καὶ τὰ ἐν τῇ γνώμῃ βασίλεια, καὶ εἰ κἀκεῖ ἔνεστιν ἡσυχία, καὶ εἰ κἀκεῖ ἐφεστήκασι δορυφόροι, μὴ ἐῶντες εἴσω φοιτᾶν τὸν πολὺν συρφετόν. γένος γὰρ τῇ ἐπιστήμῃ ταύτῃ ἔνεστιν, οὐκ ἔνθεν ποθὲν ἀπὸ τῆς γῆς· ἀλλ' ἄνωθεν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ,

A καὶ τῆς τοῦ Διὸς ἀρχῆς, τοῦ πάντων πατέρος καὶ βασιλέως· οὗ γέννημα ἱερὸν, καὶ εἰκὼν, ἡ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεία. ἀεὶ οὖν περὶ τὸ ἀρχέτυπον τεταμένη αὕτη ἡ τέχνη, καὶ τὴν εἰκόνα οὐ χαλεπῶς γνωρίζει, καὶ ἐξετάζει. εἰκὼν δὲ ἐκείνου τοῦ ἀρχετύπου οὐχ ὁ τῷ μεγέθει διαφέρων, οὐδὲ ὁ τῷ κάλλει τοῦ σώματος· ἀλλ' οὐδὲ ὅστις ποδωκέστατος, οὐδὲ ὅστις βάλλειν ἐπισκοπώτατος· ταῦτα γὰρ καὶ Καμβύσῃ ὑπῆρχε τῷ μαινομένῳ, καὶ Ξέρξῃ τῷ ἀλαζόνι· ἀλλ' ὅστις τὴν γνώμην θεοειδὴς, καὶ διοτρεφὴς, καὶ Διὶ μῆτιν ἀτάλαντος. B ὁ γὰρ τοιοῦτος ὑπὸ θάρσους, καὶ τοῦ εἰδέναι ὅτι κόσμος ἀπόχρεων αὐτῷ ἡ ἀλήθεια, ἀγαπᾷ μὲν καὶ τὰς ἄλλας τέχνας τῶν λόγων· προσκαλεῖται δὲ ἐκείνην μόνην, ἧς ἐπίσταται τὸ ψεῦδος πορρωτάτω ἀπῳκισμένον· καὶ ταύτην μόνην οὐκ ἀποκνεῖ εἰσπράττεσθαι, οἷόν τινα ἐτήσιον τοῦ ἔργου εἰσφοράν. ἀλλὰ καὶ μελλούσης οὐ καρτερεῖ, καὶ εὐλαβουμένης οὐ ξυγχωρεῖ, καὶ χρόνον αἰτούσης εἰς παρασκευὴν οὐκ ἀνέχεται. ἔστι μὲν δὴ ἀτεχνῶς λόγος ἔργου σκιά· ὁ δὲ καὶ μᾶλλον αὐτὸν ποιεῖ σκιὰν, ἐπείγων τε, καὶ ἐπαναγκάζων. C

Καὶ μὴ δυσχεράνητε πρὸς τῶν Μουσῶν, ὦ φίλοι ἑταῖροι, εἰ φαινοίμην ἐγὼ ἐπιγαυρούμενος τῇ εἰσπράξει τοῦ βασιλέως, ἥν με ἐφ' ἁπάντων ὑμῶν εὐθύς τε ἰδὼν εἰσεπράττετο, καὶ οὐκ ἀνῆκεν ἐφεξῆς, ἕως ἧκον αὐτῷ συσκευασάμενος τὰ δῶρα, ἅττα ἐν ὀλίγῳ δεδυνήμαι. εἰ δ' ἵππων ὑπόχρεως ἦν, ἢ χρυσίου, ἢ ἱματίων, πάντως ἄν με ἀφῆκεν, εὖ οἶδα· καὶ ἀπωνάμην ἂν ἐγὼ τοῦ κύκλου τῆς δεκάδος τῶν εὐδαιμόνων ἐνιαυτῶν, ὥσπερ οἱ γεωργοί. νῦν δὲ ἐκείνοις μὲν που ἀφήσει οὐκ εἰς μακρὰν τὰ D ἐλλείμματα, ἀφήσει δὲ καὶ ἑτέροις πολλοῖς βαρύτερα ὀφλήματα τῶν χρημάτων· τοῖς λόγοις δὲ οὐκ ἀφήσει τὸ ὄφλημα, οὐδὲ χαριεῖται, ἀλλὰ καὶ φιλονεικήσει, καὶ φιλοτιμήσεται τῇ φιλονεικίᾳ, καὶ οὐκ ἐπιστήσει ἀρχὴν τῇ εἰσπράξει ταύτῃ, οὐδὲ στρατιώτην· ἀλλὰ αὐτὸς εἰσπράξεται δι' ἑαυτοῦ, καὶ αὐτὸς ἀποδέξεται· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ἔσται τὸ ταμιεῖον, καὶ οὐκ ἀπαναλώσει τοῦδε τοῦ

A ac Iouis imperio deſcendit, parentis omnium ac regis: cuius fetus ſacer, & imago eſt, terreſtre regnum. Quamobrem cùm in archetypum ſemper intenta ſit ars iſta, facilè diſcernit illius & explorat effigiem. Imago porrò iſtius archetypi non eſt ille, qui vel proceritate, vel pulcritudine corporis antecellit; ſed neque qui velociſſimis eſt pedibus, aut ad ſcopum dirigendi peritiſſimus: his enim facultatibus tùm furioſus olim Cambyſes, tum ſuperbus ille Xerxes præditi fuerunt: ſed qui diuinum animum gerit, & ab Ioue educatus, & conſilio cum Ioue comparandus eſt. B Huiuſmodi enim tantâ fiduciâ eſt, adeóque perſuaſum habet, ſufficere ſibi veritatis ornamentum: vt etſi cæteras ſermonum amet artes, illam tamen ſolam ad ſe vocet, à qua ſcit longè mendacium abeſſe: ab eáque ſola velut annuam quandam operis penſitationem non vereatur exigere. Quinetiam ſi illa fortaſſis in mora ſit, non æquo animo patitur: neque ſi metu cunctetur, hoc ei permittit: & ſpatium ad ſeſe præparandam petenti, dare non ſuſtinet. Eſt quidem dubio procul operis vmbra ſermo: ſed tunc aliquanto magis vmbram eſſe facit, inſtans, & C adire ad ſeſe cogens Imperator.

Nolite verò per Muſas, ô cari ſodales, iraſci mihi, ſi paullulum efferri animo videar ob illam Principis exactionem, qua me vti debitum ſoluerem coram omnibus vobis, ſtatim ut vidit, appellauit: nec deinceps ſollicitare deſiit, donec confectis illi muneribus veni, qualia breui temporis ſpatio comparare potui. Equidem ſi equorum, vel auri, veſtiúmue debitor eſſem, non dubito quin hæc omnia mihi remitteret: atque ex beati illius decennij curriculo fructum aliquem caperem; cuiuſmodi agricolæ perceperunt. Nunc au- D tem, & illis tributorum reliqua breui condonabit; & aliis multis grauiora quoque pecuniariis debita relaxabit. At orationibus nullam debiti gratiam faciet, nec indulgebit: ſed contentioſius inſtabit, & hanc ipſam pertinaciam ſuam honori ſibi eſſe ducet. Quinetiam nullum exactioni illi magiſtratum præficiet, neque militem: ſed per ſe ipſe curationem exercebit iſtam, & ipſe colliget. Immo ærarium ipſemet erit: nec de huiuſmodi theſauro partem in-

sumet, aut erogabit vllam. Sed aurum quidem, & argentum, chlamydas, ac tunicas impendet: quæ autem à me acceperit, obsignabit, & circumferet secum, vbicumque manebit, aut quocumque perget. Atqui iam ego me illi tædio & satietati rebar futurum, cum tam sæpe vel in regia ciuitate, vel ad Istrum, apud ipsum orationes habuissem. Verùm sic affectus hic vir esse videtur, vt in victoriis de hoste reportandis minimè sit insatiabilis, sed eas vltro negligat, & abiiciat; philosophicorum verò sermonum nullam omnino satietatem capiat: ac militanti facilius vacationem, quàm philosopho silendi facultatem tribuat.

Quamobrem tempus est modò, vt quod debeo persoluam quomodo potero, citra adulationem, & ambitionem vllam. Nam si aliter fecero, non mihi concedent amores mei: sed succensebunt, & ægre ferent, si temere ac sine teste proloquar quæcumque dixero. Adest enim ille, vt videtis, corámque præsidet, huius ipsius rei gratia: & ita paratus adest, vt in animum quæcumque demum inscribere velim, magis admissurus sit, quàm cerea tabella stilo ferreo insculptas litterarum notas. Itaque cùm illa ipsa, sæpè mihi deleta sit: quæ in Imperatoris animâ velut cælatæ sunt formulæ, præceptionésque philosophicæ, eas neque voluptatis abolere potest illecebra, nec ira quibusdam obscurare tenebris: sed puræ sinceræque manent ibidem, ac vegetæ consistunt, & ad præscripta opera facienda concitatæ. Atqui non illæ per se ipsas applicant sese, sed per alterius linguæ voces, tanquam per nauiculas traiecta perueniunt. Verùm tantus in te doctrinæ amor, & audiendi cupiditas inest, minimè vt consueta & familiaria vocabula requiras; sed sensu, ac notione sis contentus, quam tibi voces enuntiant: & ad subiectam nominibus sententiam penitus ad hærescas, nec ab ea diuelli te patiaris; quemadmodum qui corporum pulchritudine capiuntur, de eorum vestimentis nihil admodùm curant, siue Græcanici sint generis, siue chlamydes: sed in inquirenda tantum ipsa quæ amant corpora sunt intenti.

Equidem sæpe hoc apud me cogitaui, nullam aliam esse caussam humani-

A θησαυρὸν, οὐδὲ προήσεται· ἀλλὰ τὸ χρυσίον μὲν δαπανήσει, καὶ τὸ ἀργύριον, καὶ τὰς χλαμύδας, καὶ τοὺς χιτῶνας· τὰ δὲ ἐμὰ δῶρα κατασημαίνεται, καὶ περιοίσει σὺν ἑαυτῷ, καὶ ᾗ ἂν μένῃ, καὶ ᾗ ἂν βαδίζῃ. καίτοι ᾤμην αὐτῷ κατακορής τε ἤδη καὶ πλήσμιος εἶναι, τοσαῦτα μὲν ἐν τῇ βασιλίδι πόλει, τοσαῦτα δὲ ἐπὶ τῷ Ιστρῳ διειλεγμένος. ἀλλὰ γὰρ ἔοικεν ὁ ἀνὴρ νίκης μὲν οὐκ εἶναι ἀκόρητος, ἀλλὰ καὶ ἑκὼν κατατίθεσθαι· τῶν δὲ φιλοσοφίας λόγων ἀκόρητος εἶναι, καὶ ῥᾷον συγχωρήσειν ἀρ-
B γίαν στρατευομένῳ, ἢ φιλοσοφοῦντι σιωπήν.

Ὥρα οὖν μοι ἐκτίνειν, ὅπως ἂν δυναίμην, ἄνευ θωπείας, καὶ κολακείας. ἄλλως γὰρ ποιοῦντι οὐ συγχωρήσει τὰ παιδικά, ἀλλὰ δυσχερανεῖ, καὶ ἀχθεσθήσεται, εἰ μὴ ἐμμάρτυρα φθεγγοίμην, ὁπόσα φθεγγοίμην. προσκάθηται δέ, ὡς ὁρᾶτε, ἐπ' αὐτῷ τούτῳ, καὶ ἕτοιμος εἰς τὴν ψυχὴν καταδέχεσθαι ἃ ἐγγράφοιμι, μᾶλλον ἢ τὸ κήρινον ἐκμαγεῖον τὰ γράμμα-
C τα τοῦ σιδηρείου. τῷ * τοίνυν ἐκεῖνο μὲν ἐξαλήλιπταί μοι πολλάκις· τῇ δὲ βασιλέως ψυχῇ ἐγκεκολαμμένοι εἰσὶν οἱ τύποι, καὶ παραγγέλσεις τῆς φιλοσοφίας· καὶ οὔτ' ἂν ἡδονὴ αὐτοὺς ἀϊστώσειεν, οὔτ' ἂν θυμὸς ἐπαχλύσειεν· ἀλλ' ἀκραιφνεῖς ἐνεστήκασι, καὶ ἀεὶ ἐν ἀκμῇ, πρὸς τὰ ἔργα, ἃ παρηγγέλθησαν, παρωξυμμένοι. καίτοι οὐδὲ αὐτοπροσώπως ἐπαφῶνται, ἀλλὰ δι' ἑτέρων ὀνομάτων, οἷον πορθμείων. ἀλλ' ὅμως ὑπὸ φιλολογίας τε, καὶ φιλη-
D κοΐας οὐ τὰ ῥήματα ἐπιζητεῖς τὰ ὁμοήθη· ἀλλὰ τὸν νοῦν ἀγαπᾷς, ὃν τὰ ῥήματά σοι ἐξαγγέλλει, καὶ ἀπρὶξ ἔχῃ τῆς γνώμης τῶν ὀνομάτων, καὶ οὐ μεθίεσαι· ὥσπερ οἱ τῶν καλῶν σωμάτων ἐρῶντες, πρὸς μὲν τὰ ἀμφιέσματα οὐ διαφέρονται, εἴτε Ελληνικὰ εἴη, εἴτε χλαμύδες· τὰ σώματα δὲ αὐτὰ ἐξετάζουσιν ὧν ἐρῶσι.

Καὶ ἔγωγε ἐνεθυμήθην πολλάκις, ὅτι οὐκ ἄλλο τί σοι αἴτιον πολυυμνήτου φιλαν-

θρωπίας

ἀνθρωπίας, ἢ ἡ φιλολογία τε, καὶ φιληκοΐα. τὸν γὰρ λόγων ἐρῶντα ἀνάγκη καὶ ἀνθρώπων ἐρᾷν· ὥσπερ εἴ τις ποδώκειαν θαυμάζοι, τούτῳ ἀνάγκη ἵππους θαυμάζειν· καὶ ὅστις ἀλκήν, τούτῳ λέοντας· καὶ ὅστις εὐφωνίαν, τούτῳ τὰ ᾠδικώτατα τῶν ὀρνέων. καὶ οὖν ὁ σοφίαν τεθαυμακώς, καὶ ὕψος ἐξαίρων ἀεί, καὶ σύνθακον ἑαυτῷ παραλαμβάνων, δῆλός ἐστιν ὅτι εἰκότως τὸ ζῶον τοῦτο ἀγαπᾷ, καὶ περὶ πλείστου ποιεῖται, ᾧ μόνῳ σοφίας ἐνέσταξε σπέρματα ὁ θεός.

A tatis illius, quæ in te communi omnium fama celebratur, quàm litterarum amorem, audiendíque ſtudium. Etenim qui diſciplinas amat, homines etiam amet neceſſe eſt: quemadmodum ſi quis pedum pernicitatem miratur, idem & miratur equos: qui robur miratur, leones quoque miratur: & qui capitur cantus ſuauitate, canoris maximè auibus delectatur. Igitur & qui ſapientiam magni pendit, vt eius extollendæ finem nunquam faciat, & aſſidentem habere ſibi cupiat: perſpicuum eſt amari ab eo animal iſtud & in oculis ferri, cui ſoli inſtillata ſunt à Deo B ſemina ſapientiæ.

Καλὰ μὲν δὴ καὶ τὰ Φιλίππου εἰς Ἀριστοτέλην, καὶ τὰ Ἀλεξάνδρου εἰς Ξενοκράτην, καὶ τὰ τοῦ Σεβαστοῦ εἰς Ἄρειον, καὶ ὅσα Τραϊανὸς εἰς Δίωνα ἐπεδείξατο, καὶ ὅσα Τιβέριος εἰς Θράσυλλον, καὶ ὁπόσα Μάρκος εἰς Σέξτον· ἔναυλα δὲ ἔτι καὶ τὰ τοῦ Διὸς ἐπωνύμου πρὸς τὸν τηνικαῦτα φιλοσοφοῦντα ἐν Βυζαντίῳ. ἀλλὰ πρὸς τὸν σὸν ἔρωτα, ὦ μακάριε, ὃν φιλοσοφίας ἐρᾷς, τί ἂν εἴη σύμπαντα ἐκεῖνα ἀπαριθμοῦντι; μὴ οὖν νεμεσήσητε πρὸς τῶν θεῶν, εἰ μικρὸν τῷ λόγῳ τούτῳ ἐνδιατρίψαιμι. τί γὰρ ἂν καὶ ἕτερον λόγος εὐλογώτερον ἐπαινοίη φιλολογίας;

Egregia ſunt quidem Philippi in Ariſtotelem officia, & in Xenocratem Alexandri, & in Arium Auguſti, & quibus Dionem Traianus eſt proſecutus: nec non ea, quæ Tiberius in Thraſyllum, & Marcus in Sextum contulit. Recens eſt etiam illorum memoria, quæ ab Ioue cognomen nactus imperator ei tribuit, qui tum Byzantij philoſophiam profitebatur. Sed ſi cum amore illo comparantur, quo erga philoſophiam afficeris, quid ea percenſenti omnia eſſe videantur? Quamobrem nolite, per deos immortales, ſuccenſere mihi, ſi C paullum in oratione hac inſiſtam. Quid enim aliud erudita iuſtiùs oratio, quam eruditionis amorem prædicare poſſit?

Ἔστι μὲν οὖν, οἶμαι, ἐν ἑκάστῃ τέχνῃ καὶ ἐπιστήμῃ, τὸ μέν τι ἐπαληθεῦον τὴν τέχνην, τὸ δὲ ἐξαπατῶν τῷ ὀνόματι, καὶ ψευδόμενον· καὶ ἐπιὼν ἑκάστην, οὐ χαλεπῶς ἐξευρήσεις. οἷον ἰατρούς, τοὺς μὲν ὄντας, τοὺς δὲ δοκοῦντας· καὶ γραμματιστάς, τοὺς μὲν ὄντας, τοὺς δὲ οἰομένους· καὶ ῥήτορας τοὺς μὲν ἱκανούς, τοὺς δὲ ἄχρι τοῦ ὀνόματος. τίς οὖν ἐπαινέτης ἰατρικῆς; ἆρ᾽ ὁ δι᾽ ἴσης σπουδῆς ἅπαντας ἄγων τοὺς ἰατροὺς ὅτι * ἐνομίσθη; ἢ ὁ τὸν μὲν ἐπιστήμονα εἰσκαλῶν, τὸν δὲ ἀμαθῆ ἀποκλείων; ταὐτὸ δὲ τοῦτο καὶ ἐπὶ τῶν γραμματιστῶν, καὶ τῶν ῥητόρων. ὁ μὲν τὸν ἐξαμαρτάνοντα ἐν τῇ τέχνῃ οὐδέν τι μεῖον περιέπων τε, καὶ σπουδάζων, οὐ τὴν τέχνην ἀγαπᾷ, ἀλλὰ τὸν ἄνθρωπον· ὁ δὲ μόνον τοὺς εὐδοκίμους, καὶ κορυφαίους, οὗτός ἐστιν ὁ τῆς τέχνης ἐκείνης ἐραστής· οὐδὲ γὰρ φίλιππον ἄν τις καλοίη δικαίως, ὅστις ἅπαντας

Igitur qualibet in arte ac ſcientia ineſt aliud, quod verè illius artis appellationem ſuſtinet: aliud, quod ipſo nomine fallit & mentitur. Ac ſi ſingulas percurras, facile id ita ſe habere comperies. Exempli cauſſa, medicos inuenies, qui reuera medici ſunt; alios, qui videntur eſſe: grammaticos item aliquos, qui id ſunt, quod eſſe dicuntur; alios, qui ſe eſſe putent: ſic oratores quoſdam idoneos; quoſdam verò D ſolo nomine tales reperies. Ecquis ergo medicæ artis collaudator eſt? Vtrumnam is habetur, qui medicos omnes, æquali ſtudio proſequitur? an potius qui peritum adhibet, excludit imperitum? Idem valet in grammaticis, & rhetoribus. Qui enim in arte ſua peccantem cultu dignatur ac ſtudio, non artis, ſed hominis amore capitur: qui autem ſolis fauet præſtantibus, & inſignibus, hic demum artis illius amator eſt. Nam nec equorum meritò quis amantem illum vocet, qui in equos

omnes similiter est affectus animo : sed eum dumtaxat, qui feroces, & habenis tractabiles, ac pedibus celeres pariter, & in cursu constantes amplectitur. Sic itaque litterarum studiosum, & philosophum censebis eum, qui excellentissimas disciplinas amplificat, & cæteris anteponit.

Quis autem nominare possit vllum, quo rerum potiente, magis illæ florentes & illustres disciplinæ fuerint ? quæ cum Imperatore modò circuncursant, tanquam commilitones, honoratæ propter ipsum, & in veneratione habitæ non tantum apud Romanos, Græcosque, sed etiam apud barbaros? Etenim Scytham illum videas, ac Getam dynastam, quem tu nouas res molientem perterruisti, & submittentem sese reuocasti, tecum traiicientem philosophiam, & inducias vnà pacémque moderantem * * * Et æreæ quidem imagines istæ in magno * & primæ vbique iura sessionis : ac coloniæ ad eas vrbes, quibus illis opus erat dimissæ: & honores immensij iis qui digni iudicati sunt, attributi. Sola philosophia splendidiores reddit illos qui honorant, quàm qui honoribus affecti sunt. Est enim hoc statim virtutis indicium, honorare virtutem. Ac nauis quidem gubernator non eo subinde est aliquis, quòd gubernatores collaudat ; nec auriga, quòd aurigas: at virum bonum statim eum esse necesse est, qui bonos magni faciat.

Sed ad illud reuertor, de quo dicere institueram : nimirum eruditorum sermonum amoris in Imperatore amorem in homines esse comitem. Porro hæc ipsa humanitas præclara est priuato etiam homini possessio : principi verò peculiare est ornamentum, & præ reliquis virtutibus maximè conueniens: in quam confluere, ac colligari necesse est omnes ; aut nulli eas vsui esse, siquidem suppeterent. Age enim, vnamquamque accuratè per seipsam inspice, sic tanquam numos inuertas explorandi gratia: & vide an regius in ea character appareat: vt, exempli gratia, illam quam vocant fortitudinem. At eius laus militi potius congruit, quam exercitus, aut ordinis ductori. Ego verò vel iustitiam ipsam, & temperantiam, quibus Imperator noster priuatis omnibus antecellit, ob id amabiles, &

A ἵπποις ἀσπάζεται παραπλησίως· ἀλλ' ὅστις τοὺς γαύρους, καὶ εὐηνίους, καὶ ποδώκεις ἅμα, καὶ διαρκεῖς· οὕτω δὴ καὶ φιλόλογον, καὶ φιλόσοφον, τὸν συναύξοντα τοὺς ἀρίστους τῶν λόγων, καὶ προτιμῶντα.

Ἢ ἔχοι τις ἂν εἰπεῖν ἐφ' ὅτου μᾶλλον εὐθήνησάν τε, καὶ ἐξέλαμψαν οὗτοι οἱ λόγοι, οἵγε συμπερινοστοῦσι τῷ βασιλεῖ, καθάπερ συστρατιῶται, καὶ τίμιοι δι' αὐτόν, καὶ αἰδοῖοι οὐ Ῥωμαίοις μόνον, καὶ Ἕλλησιν, ἀλλὰ καὶ βαρβάροις. ὁ γοῦν Σκύθης, ἢ Γέτης ἐκεῖνος δυνάστης, ὃν σὺ παρα- B κινήσαντα κατεπλήξω, καὶ καταπτήξαντα ἀνεκαλέσω, σύν σοι περαιουμένην φιλοσοφίαν, καὶ συνδιαιτῶσαν αὐτῷ τὰς σπονδάς, καὶ τὴν εἰρήνην * * καὶ χαλκαῖ μὲν αὗται εἰκόνες ἐπὶ * στέαυτος τοῦ μεγάλου, προεδρίαι δὲ ἁπανταχοῦ, ἀποικίαι δὲ εἰς τὰς πόλεις τὰς δεομένας, καὶ τιμαὶ διωλύγιοι εἰς τοὺς κριθέντας ἐπιτηδείους. μόνη δὲ ἄρα φιλοσοφία εὐκλεεστέρους ποιεῖ τοὺς τιμῶντας τῶν τῆς τιμῆς ἀξιουμένων. σημεῖον γὰρ εὐθὺς ἀρετῆς, τὸ ἔντιμον ποιεῖν ἀρετήν. C καὶ κυβερνήτης μὲν οὐ πάντως ὁ ἐπαινῶν τοὺς κυβερνήτας, οὐδὲ ἡνίοχος ὁ ἐπαινῶν τοὺς ἡνιόχους· ἀγαθὸν δὲ εὐθὺς ἀνάγκη εἶναι τὸν περὶ πολλοῦ ποιούμενον τοὺς ἀγαθούς.

Ἀλλ' ἐπανιτέον ἐπὶ τὸν λόγον τὸν ἐξ ἀρχῆς· ὅτι συνέπεται ἀτεχνῶς τῇ φιλολογίᾳ τοῦ βασιλέως ἡ φιλανθρωπία. φιλανθρωπία δέ, καλὸν μέν που κτῆμα καὶ ἰδιώτῃ· βασιλέως δὲ ἴδιος κόσμος, καὶ ἐμπρέπων ὑπὲρ τὰς ἀρετὰς τὰς λοιπάς· εἰς ἣν συνδεῖσθαι ἁπάσας ἐστὶν ἀναγκαῖον, ἢ D μηδὲν αὐτῶν ὄφελος εἶναι, εἰ καὶ ὑπάρχοιεν. θέα γὰρ ἑκάστην καθ' ἑαυτὴν ἀκριβῶς, οἷον νόμισμα μεταστρέφων, εἰ ἐμφαίνεται αὐτῇ ὁ βασιλικὸς χαρακτήρ· οἷον τὴν καλουμένην ἀνδρείαν. στρατιώτου γὰρ μᾶλλον ὁ ἔπαινος ἐστί, ἢ στρατηγοῦ, ἢ ταξιάρχου. φημὶ δὲ ἐγὼ καὶ τὴν δικαιοσύνην, καὶ τὴν σωφροσύνην, αἷς ἀγάλλεται βασιλεὺς ὑπὲρ ἅπαντας τοὺς ἰδιώτας, διὰ τοῦτο ἀγαπητάς τε ἐπ' αὐτοῦ

εἰ), καὶ ἐκφανὲς, ὅτι σύμπασαι αὗται συννεύουσιν αὐτῷ εἰς φιλανθρωπίαν. ἄνευ δὲ ἐκείνης, τὸν λοιπὸν χορὸν τῶν ἀρετῶν, ἀνθρώπου μὲν κόσμον ἡγεῖται βασιλεύς· ἑαυτοῦ δὲ οὔπω ἀξιοῖ. οἶδε γάρ που καὶ τὸν τοῦ ξύμπαντος ἡγεμόνα, ὅτι προσευχόμενοι αὐτῷ ἅπαντες ἄνθρωποι, τὴν μὲν σωφροσύνην αὐτοῦ οὐχ ὑμνοῦμεν, οὐδὲ τὴν καρτερίαν, οὐδὲ τὴν ἀνδρείαν· ἀλλ' ἐνδεεστέρους ἡγούμεθα τοὺς ἐπαίνους τούτους, καὶ ἀνθρωπικοὺς, εἶναι φάρμακα ἀλεξητήρια φύσεως ἀσθενοῦς πρὸς πόνους τε, καὶ ἡδονὰς, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ ὅσα ἄλλα ἐλλείμματα κατερρίζωται ἐν τοῖς ἀνθρώποις. φιλάνθρωπον δὲ αὐτὸν καλεῖν οὐκ ὀκνοῦμεν, οὐδὲ εὐλαβούμεθα τὸ ῥῆμα, ὡς οὐχ ἱκανὸν, οὐδὲ ἀποχρῶν ἅψασθαι καὶ θιγεῖν τῆς μακαρίας φύσεως τοῦ θεοῦ. ᾧ γὰρ συγχρῆται αὐτὸς ὀνόματι θαρραλέως πρὸς τὸν ἑαυτοῦ βασιλέα, τούτῳ ἐπίσταται εὐθαρσῶς χρωμένους καὶ πρὸς αὐτὸν τοὺς ἀνθρώπους.

Καὶ δῆτα ἐγὼ, ὦ φίλοι ἑταῖροι· ἀλλ' ὅπως μή μου κατερεῖτε πρὸς τοὺς λίαν σοφούς· ἄλλα τε ἠγάσθην πολλάκις τῶν Ἀσσυρίων γραμμάτων· ἀτὰρ οὖν καὶ τοῦτο θαυμαστῶς ἄγαμαι, καὶ ἐπαινῶ· λέγει γάρ που ἐκεῖνα τὰ γράμματα, τὴν τοῦ βασιλέως καρδίαν ἐν τῇ τοῦ θεοῦ παλάμῃ δορυφορεῖσθαι. πολλαχῇ οὖν ἐμοὶ δοκεῖ λέγειν καλῶς, καὶ μάλιστα ὅτι ἀνάγκη τὴν γνώμην αὐτοῦ ἐπ' ἐκεῖνα ὁρμᾶν, ἐφ' ἃ καὶ ἡ τοῦ θεοῦ παλάμη ἀκολουθήσει. ταῦτα οὐκ ἄλλα ἐστὶν, ἢ τὰ καλὰ ἔργα, καὶ τὰ δίκαια, καὶ τὰ φιλάνθρωπα, καὶ τὰ θεοειδῆ, ἃ ἐκεῖνος οὐ λήγει ποτὲ ἐργαζόμενος· οὐκοῦν οὐδὲ ὅστις τῇ χειρὶ ἐκείνου ἐνδιαιτᾶται, εἰ μὴ μέλλοι ἀπορρυήσεσθαι τοῦ φυλακτηρίου.

Λέγει δέ που καὶ Ὅμηρος ταὐτὸ τοῦτο ἐν βραχεῖ καὶ σαφῶς, ἐν οἷς λέγει αὐτῷ ὁ τῶν Κεφαλλήνων βασιλεὺς πρὸς ἕνα τῶν θεῶν,

οὐδέ σε λήθω Κινύμενος.

καὶ οὐκ ἐλάνθανεν ἄρα αὐτὸν ἅτε σοφώτατον ὄντα, ὡς ἄρα ὁ ἀγαθὸς βασιλεὺς σύνοικός τε ἐστὶ, καὶ ὁμοδίαιτος τῷ θεῷ, καὶ ὅσα ἐκείνῳ εὔθυμα, ταῦτα ἐννοεῖ, καὶ ὅσα ἐκείνῳ πρακτὰ, ταῦτα ἐργάζεται· δίχα δὲ οὐ πορεύεται, οὐδὲ ἀποστατεῖ. διὰ τοῦτο οὖν φησιν ὁ αὐτὸς βασιλεὺς τῷ αὐτῷ θεῷ· ὅτι μοι

A illustres in illo esse arbitror, quod omnes ipsi in humanitatem conspirent. Hac verò sublata, chorum virtutum reliquum, ornatum quidem hominis esse; suum verò non esse Imperator existimat. Hoc enim intelligit, summum vniuersi totius moderatorem ac principem cùm mortales omnes nos precibus ambimus, non eius prædicare temperantiam, neque tolerantiam, aut fortitudinem: sed indignas illo putare laudes istas, & potiùs humanas; velut remedia quædam imbecilliori naturæ comparata aduersus labores, & voluptates, ac cupiditates; & si qui alij sunt defectus, qui in
B hominibus radices penitus egerunt: at ipsum sine vlla cunctatione nos benignum, & hominum amantem dicere; neque hoc vocabulum vereri, tanquam minimè sit idoneum, neque beatæ Dei naturæ assequendæ, attingendæque sufficiat. Etenim quo ille nomine in designando rege suo audacter vtitur, eo scit in appellando ipso securè homines vti solere.

Ego verò, ô carissimi sodales (sed ne quis vestrûm me apud nimium sapientes accusare instituat) cùm alia in Assyriorum litteris, tum hoc dictum
C mirificè amplector ac laudo, quod in illis alicubi continetur: *Cor regis in manu Dei custodiri.* Quod cum aliis de causis præclarè mihi vsurpari videtur: tum eo præsertim, quod illius animum ad ea necesse sit ferri, ad quæ manus diuina consequatur. Hæc vero nihil aliud sunt, nisi egregia opera, & iusta, & ab humanitate profecta, & diuina: quæ tum facere nunquam ille desinit, tum quisquis in eius manu habitat, nisi ab isto præsidio elabi voluerit.

Hoc ipsum quoque paucis quidem Homerus, sed apertè declarat: dum apud eum Cephalenorum rex ita Deo-
D rum alicui loquitur:

——— *Nec te, quacunque mouebor,*
Clam fuerim.

Itaque nec ipsum, vt qui sapientissimus esset, latebat, bonum principem, contubernalem Dei, & conuictorem esse: ac quæcumque cordi sunt ipsi, ea cogitare; quæcumque auctore digna sunt ipso, ea moliri: nunquam porro ab illo diuersum abire, nec separari. Propterea sic eidē Deo rex iste loquitur

Tu, quisquis labor instat, ades mihi, méque tuere. A

Hæc ab Homero identidem audientes, nunc esse vera credimus, non ficta, nec licentiæ poëticæ scita quædam & elegantia commenta. Etenim latere Deum non potes quocumque tandem modo mouearis: sed nec homines alij, vtcumque erga te moueantur, suffurari se illius notitiæ, & effugere possunt. Immo ne consilia quidem ipsa; nec illa, quæ iuuenili impetu apud se conceperint. Itaque nihil negotij capiente te, neque præuidente, tanquam circunferens te manu, insomnis Dei oculus, acerrimè sentit, ac videt, vniuscuiusque non B solùm cogitata, sed etiam insulsitates & ineptias. Et verò aliorsum quidem iudicum animi ferebantur, cum de rei indiciis existimarent: at ista repente velut eruperunt perquam ridicula. Sane quæcumque homines inuestigare potuerunt, ea quoque vlciscantur homines licet: quorum autem & accusator & iudex est Deus, horum illi permittenda est vltio. Prorsus enim quatenus punire oporteat, neutiquam ignorat. Et verò non ignorauit olim: & in iis ostendit, qui detestando illi adiutores fuerant. Itaque ambo tibi salua vt essent effecit, quæ alioqui misceri inter C se neutiquam posse videntur, benignitatem, & vltionem. Non enim, opinor, omnia crimina pœnam eandem mereri iudicasti: verùm improbitatem multum ratus es ab stoliditate distare; & doloso ac versipelli ingenio præditum, ab eo, cui verba dare facile sit. quorum tu alterum vstione, ac sectione curandum; alteri misericordiam, & admonitionem adhibendam esse putasti. Sic animi nequitiam à facilitate disiunxisti, ac separasti: & vt illius tectam, insidiosamque calliditatem auersatus es; sic huius te simplex, & opportuna fraudi indoles ad lenitatem inflexit. D

Huiusmodi verò talibus in discernendis iudicium non priuatis tantummodo in rebus, sed etiam publicis, Imperatorem præ se ferre videmus. Etenim quid aliud caussæ est, cur & Scythis parem concedat; & Persis dare recuset? Nam & ambæ barbaræ sunt nationes, & malè erga Romanum imperium affectæ. Sed altera procliuis est in iracundiam, & stolida: altera insidiatrix, & dolosa. Quare illam perter-

Ἐν παντέσσι πόνοισι παρίστασο, καί με φύλασσε.

Ταῦτα οὖν Ὁμήρου πάλαι ἀκούοντες, νῦν πειθόμεθα ἀληθῆ εἶναι, καὶ οὐ πλάσματα, οὐδὲ κομψεύματα ἐξουσίας ποιητικῆς. οὐ γὰρ ὁπωσοῦν κινούμενος λανθάνεις τὸν θεόν· ἀλλ' οὐδὲ οἱ ἄλλοι ἄνθρωποι, ὅπως ἂν περὶ σὲ κινῶνται, ἀποδιδράσκουσιν αὐτὸν, καὶ ἐκφεύγουσι. καὶ οὐδὲ τὰ βουλεύματα, οὐδὲ ὅσα μειρακιώδη. ὥστε οὐδέν σου πραγματευομένου, οὐδὲ προορῶντος, ἅτε περιφέρων σου τὴν B γνώμην τῇ παλάμῃ, αἰσθάνεται ὀξὺ ὁ ἀκοίμητος τοῦ θεοῦ ὀφθαλμὸς, οὐ τῆς διανοίας μόνον ἑκάστου, οὐδέν τι μεῖον, καὶ τῆς ἀνοίας. καὶ δῆτα ἐπ' ἄλλα μὲν ἡ ὁρμὴ τοῦ δικαστηρίου τῶν ἐλέγχων· τὰ δὲ αὐτόματα ἀθρόα ἐξερράγη, καὶ λίαν καταγέλαστα. ἃ μὲν οὖν ἄνθρωποι ἐξευρίσκουσιν, ἄνθρωποι καὶ τιμωρείσθων· ὧν δὲ ὁ θεὸς κατήγορός τε, καὶ μηνυτὴς, τούτων καὶ τὴν δίκην ἐκείνῳ ἐπιτρεπτέον. πάντως δὲ οὐκ ἀγνοήσει τὸ μέτρον. οὔκουν οὐδὲ πάλαι ἠγνόησεν ἐπὶ τῶν συναραμένων τῷ C παλαμναίῳ· ἀλλ' ἄμφω σοι διεσώσατο, καίτοι δοκοῦντα ἄκρατα εἶναι, φιλανθρωπίαν, καὶ τιμωρίαν· οὐ γὰρ, οἶμαι, ἅπαντα δι' ἴσης τὰ ἀδικήματα δίκης ἄξια ἐποιήσω. ἀλλὰ πάμπολυ διαφέρειν ὑπέλαβες τὸ κακοῦργον τοῦ ἀνοήτου, καὶ τὸ δολερὸν τοῦ εὐπαραγώγου, καὶ τὸ μὲν δεῖσθαι καύσεως, καὶ τομῆς· τὸ δὲ οἴκτου, καὶ νουθετήσεως· καὶ διέκρινας, καὶ διεστήσω πονηρίαν γνώμης, καὶ εὐκολίαν· τῆς μὲν τὸ ἐπίβουλον ἀπεχθαίρων, τῆς δὲ τῷ εὐεξαπατήτῳ ἐπικαμπτόμενος.

D Καὶ τὴν περὶ ταῦτα διάκρισιν οὐκ ἐπὶ τῶν ἰδίων μόνον ὁρῶμεν· ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν κοινῶν ἐπιδεικνύμενον τὸν βασιλέα. ἐπεὶ διὰ τί Σκύθαις μὲν ξυγχωρεῖ τὴν εἰρήνην· Περσῶν δὲ ἀφαιρεῖται; βάρβαρα μὲν γὰρ τὰ φῦλα ἄμφω, καὶ οὐκ εὐμενῆ τῇ Ῥωμαίων ἀρχῇ. ἀλλὰ τὸ μὲν θυμῶδές τε, καὶ ἀνόητον· τὸ δὲ, ἐπίβουλόν τε, καὶ δολερόν· ὥστε τὸ μὲν καταπλή-

ξας, καὶ νουθετήσας, ἔχει ἀκολουθοῦν ἑαυτῷ· ὥσπερ τὸν θυμόν φησιν ὁ Πλάτων λόγῳ νουθετήσαντι ἕπεσθαι σύμμαχον· τὸ δὲ ἀνάγκη ἐκτεμεῖν, ἢ ἐπικόψαι, εἰ μέλλοι μὴ διενοχλήσειν. καὶ διὰ τοῦτο ὥσπερ ἀγαθὸς κυνηγέτης οὐκ εὐθὺς ὁρμᾷ ἐπὶ τὸ θηρίον, ἀλλ' ἰχνηλατήσας ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ τὰς κύνας παρορμήσας, καὶ τοὺς θηρευτὰς διεγείρας, καὶ τὰς στάλικας εὐτρεπίσας, καὶ τὰ δίκτυα, ὡς ἂν μὴ ἐν τῇ θήρᾳ αὐτῇ εἰς τὴν παρασκευὴν τῆς θήρας ταλαιπωροίη.

Καὶ οἱ μὲν στρατηγοὶ οὕτω χωρὶς περισάντες, ὁ μὲν, τοῦ Καυκάσου ἀποπειρᾶται· ὁ δὲ Ἀλβανῶν, καὶ Ἰβήρων· ὁ δὲ ἀνασώζεται Ἀρμενίους· αὐτὸς δὲ τῷ Εὐφράτῃ ἐφορμᾷ, καὶ τῷ Τίγρητι. καὶ ἡ φλὸξ αὐτὸν ἡ ἄνωθεν οὐκ ἀνιᾷ, οὐδὲ ὁ χαμόθεν κονιορτὸς, οὐδὲ καταγωγαὶ πνιγώδεις, οὐδὲ ἄνεμοι χαλεποὶ μὲν πνέοντες, χαλεπώτεροι δὲ ἐμπνέοντες ἅμα ταῖς ψάμμοις. καὶ οὐχ ὅπως αὐτὸς εἴκει, οὐδὲ ἐνδίδωσι τοσούτῳ ἀριθμῷ δυσχερειῶν· ἀλλὰ καὶ τὸ ἀρρωστήσαντα ἰᾶται, καὶ τὸ πεσόντα ἀνίστησι· καὶ * * * * μεστὴ αὐτοῦ τῆς προνοίας· πᾶσα δὲ ἄγυιεις τοξοτῶν. τῷ δὲ τὰ δεύτερα φέροντι, καίτοι ἀμαχωτάτῳ ὄντι πάντων ἀνθρώπων καῦμά τε διενεγκεῖν, καὶ πρὸς δίψος ἀπισχυρίσασθαι, καὶ πόνου ὀλιγωρῆσαι, καὶ τὸ ἄτρυτον τὸ ἐκ τούτων πάλαι ἠσκημένῳ, ὅμως ἁλόντι ὑφ' ὧν βασιλεὺς οὐχ ἑάλω, ὅπως μὲν προσελιπάρησεν, ὅπως δὲ προσεκαρτέρησεν, αὐτοῦ ἀκήκοα ἐγώ· αὐτοῦ δὲ καὶ τοῦτο ἀκήκοα, ὅτι οὐδὲν θαυμαστὸν, εἰ ἀνδρὸς οὕτω προεῖδεν, οὗ μέγα τὸ ὄφελος οἴεται εἶναι τοῖς ὑπηκόοις.

Ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν ὑπηκόων τινὰς, καὶ τῶν ῥαβδοφόρων, ἀνατετραμμένους τε, καὶ ἀπαυδῶντας οὐ πρότερον παρήλλαξεν, ἢ ἀναστῆσαι· καὶ γέγονεν αὐτῷ οὐχ ἧττον ὠφέλιμος τῶν ὅπλων, ἡ καρτερία. οὐκοῦν ἀψάμενος τοῦ σιδήρου, μόνῳ δὲ τῷ φερεπόνῳ τῆς ψυχῆς, οὐκ ὀλίγην μοῖραν τῶν προσοικούντων βαρβάρων, δυσπειθῆ καὶ δυσήνιον, παρεστήσατο· καὶ κατεδήσατο ἔθνους τὴν γνώμην, ἀπιστοτέρου ὄντος τῶν πάλαι

A refactam, & admonitione castigatam, vt se sequeretur effecit: quemadmodum Plato partem illam animi, qua irascimur, ei qui commonefecerit, sociam & comitem se dicit adiungere. Alteram verò succidere, aut extenuare, ne amplius sit molesta, necesse est. Itaque, tanquam peritus venator, non statim impetu fertur in feram: sed eius antè vestigia hinc & inde scrutatur, canes instigat, venatores excitat, varos parat, ac retia; vt non in ipsa venatione, iis quæ ad venationem necessaria sunt comparandis laboret.

B Porrò belli duces per varia loca diuisi, ac distracti sunt: quorum vnus Caucasum aggreditur, alius Albanos, & Iberos; alius Armenios recuperat. Ipse ad Euphratem mouet, ac Tigrim. Neque verò immoderatus hunc cæli fatigat ardor, nec circunfusus è terra pulueris globus, non æstuosa diuersoria, non ventorum vis tum flatu ipso molesta, tum arenæ agitatione molestior. Ac tantum abest vt fatiscat animo, & tot difficultatum mole frangatur: vt & ægrotis curam adhibeat, & in terram lapsos erigat; & * * * * * ipsius prouidâ curâ sit refecta, tum omnis sagittariorum manus. Iam quem-C admodum illi, qui secundum in exercitu locum obtinet, & quamuis mortalium omnium inuictissimus sit, siue ad tolerandos æstus, siue ad sitim perferendam, siue ad labores cæteros contemnendos, & vt istis minime frangatur, diuturna sibi exercitatione compararit; nihilominus iis tandem succubuerat, quibus Imperator minimè cessit: quemadmodum, inquam, tali viro sedulum officium præstans, constanter affixus hæserit, illum egomet audiui prædicantem: ab ipso vero istud etiam accepi, nihil esse mirandum, si tantam ei viro curam adhibuerit, quem plurimum D prodesse subiectis sibi populis arbitretur.

Quinetiam subiectorum sibi aliquot, adeóque lictorum, in terram prolapsos, & viribus defectos, non antè, quàm erigeret, præterire voluit. Ita factum est, vt non minus quàm arma ipsa, sua illi tolerantia vtilis esset. Quamobrem absque ferro, sola laboris patientia fretus, vicinorum barbarorum haud exiguam partem intractabilem, & contumacem, subegit: & gentis, quæ antiquis Thessalis infidelior erat, animum

adstrinxit. adeò vt, etsi inter se hucusque dissideant, cum Romanis tamen pacem & concordiam seruent: ac naturæ quidem indole apud suos vtantur, apud Imperatorem vero, necessitate se contineant. Iidem porrò non hastis, nec arcubus, fundísve victi sunt: sed, quod vel auditu ipso mirabile sit, sola nudi aëris tolerantia, cui quotidiano vsu consuefacti sunt.

Iam Imperatoriæ mentis illam prouidentiam, & circunspectionem non sic maiores sentiunt reipublicæ partes, vt minores eâ careant: nec illius fructum ita splendidiora & honoratiora capiunt; vt abiectiora eo destituantur. Sed quemadmodum Sol ille maximus, vel Solis opifex, tam animantibus, quam stirpibus animam inspirat; & ab eodem corpora etiam inanimata pendent: ita magnus Imperator tum maiores, tum minores instaurat vrbes: aliis pulchritudinem addit, aliis magnitudinem; nonnullis imperium, quo hactenus caruerant, attribuit. Itaque sic tanquam velum aliquod manu artificis textum, totum simul imperium augeri videas. Atque vti per variè implexa stamina, vnâ tramâ discurrente, variegata omnia simul opera crescunt, veluti canis, lepus, venator, pastor, ouis, rubus, herba: sic vno Imperatoris decreto terrarum vsquequaque diffuso, hîc oppidum erigitur, illic diuersorium, ibi villa. Rursus vno in loco laxatur expediturque portus; in alio, publica via ex aspera & molesta, in faciliorem conuertitur. Porro vnicuique ciuitati vel nouum aliquid accedit, vel restituitur, vel accrescit. Quinetiam naturalibus medetur incommodis: ex quo tum motu terræ disiectas vrbes instaurari videas; tum eluuione obrutas, intercluso mari habitabiles fieri. Quòd si quæ fame laborabant, eas modò cernere licet ad delicias vsque copiis refertas. Ego verò cum tam multas per illum opportunitates allatas percenseam, ac dinumerem: quînam regiæ ciuitatis obliuisci queam? aut non dignus videar, quem omnes irrideant, qui perinde faciam, ac si quis patremfamilias ideo prædicet, quòd bene de ancillis mereatur; quod autem in coniugem suam prolixus ac beneficus sit, omninò conticescat?

A Θετταλῶν. ὥστε ἀλλήλοις ἔτι καὶ νῦν διαφέρονται, Ῥωμαίοις δὲ συμφέρονται, καὶ συμπνέουσι· καὶ τῇ μὲν φύσει χρῶνται πρὸς ἑαυτούς, τῇ δὲ ἀνάγκῃ πρὸς βασιλέα· ἥττηνται δὲ οὐ δόρασιν, οὐδὲ τόξοις, οὐδὲ σφενδόναις· ἀλλ' ὃ καὶ θαυμάσειεν ἄν τις ἀκούσας, τῇ ὑπαίθρῳ καρτερίᾳ, ᾗ ἐνδιαιτῶνται.

Τῆς δὲ τοιαύτης τοῦ βασιλικοῦ νοῦ προμηθείας, καὶ περιωπῆς, οὐ τὰ μὲν μείζω μέρη αἰσθάνεται, τὰ δὲ ἥττω, οὔ· οὐδὲ τὰ μὲν ἐντιμότερα ἀπολαύει, τὰ δὲ φαυλότερα οὐκ ἀξιοῦται. ἀλλ' ὥσπερ B πάμμεγας ἥλιος, ἢ ὁ τοῦ ἡλίου δημιουργός, ἐμπνεῖ μὲν τοῖς ζώοις τὴν ψυχήν, ἐμπνεῖ δὲ τοῖς φυτοῖς, ἐξῆπται δὲ αὐτοῦ καὶ τὰ ἄψυχα τῶν σωμάτων· οὕτω καὶ ὁ μέγας βασιλεὺς ἀνίστησι μὲν τὰς μείζους πόλεις, ἀνίστησι δὲ καὶ τὰς ἐλάττους, τὰς δὲ μετάγει εἰς κάλλος, τὰς δὲ ἐξάγει εἰς μέγεθος, τὰς δὲ καὶ ἀρχὴν ποιεῖ, οὐ πρόσθεν ἀρχούσας. καὶ ἴδοις ἂν ὥσπερ ὕφασμα τὴν ἀρχὴν ἅπασαν ἅμα ἐπιδιδοῦσαν. καὶ ὥσπερ διὰ τῶν πολυπλόκων στημόνων μιᾶς κρόκης διαφοιτώσης, C ἅπαντα ὁμοῦ τὰ ποικίλματα ἐπιδίδωσι, καὶ ὁ κύων, καὶ ὁ λαγωός, καὶ ὁ κυνηγέτης, καὶ ὁ ποιμήν, καὶ τὸ πρόβατον, καὶ ὁ θάμνος, καὶ ἡ βοτάνη· οὕτω καὶ τῆς βασιλέως γνώμης μιᾶς, τῆς γῆς διὰ πάσης τεταμένης, ἐνταυθοῖ μὲν ἄστυ ὀρθοῦται, ἐνταυθοῖ δὲ σταθμός, ἐνταυθοῖ δὲ καὶ ἐπαύλιον. καὶ οὗ μὲν λιμὴν ἀναστομοῦται, οὗ δὲ μεταβάλλει ὁδὸς ἐκ χαλεπότητος εἰς ῥαστώνην· τῶν πόλεων δὲ ἑκάστῃ, ἢ ἐκ καινῆς τι πρόσεισιν, ἢ ἐπάνεισιν, ἢ συναυξάνεται. διακεῖται δὲ καὶ τὰ τῆς D φύσεως πάθη· καὶ τὰς κατασεισθείσας, ἤδη ὄψει ἐγηγερμένας· καὶ τὰς ἐπικλυσθείσας, ἤδη ἀθαλάττους· καὶ ὅσαι λιμῷ ἐπόνεσαν, ταύτας μέν που ὁρᾷς καὶ τρυφώσας. εἶτα ἐγὼ τοσαῦτα καταλέγων, καὶ ἀριθμῶν, ἐπιλήσομαι τῆς πόλεως τῆς βασιλίδος; καὶ οὐ γέλωτα ὀφλήσω δικαίως, καθάπερ οἰκίας δεσπότην, ὅτι μὲν τὰς θεραπαίνας εὖ χρῆται, ἐπαινῶν· ὅτι δὲ καὶ τῇ ὁμόζυγι, μὴ παρασιούμενος;

Ὦ μάκαρ, ὦ εὔδαιμον Κωνσταντῖνε, ἆρα αἰσθάνῃ, ὅτι τὴν ἐρωμένην ὁ βασιλεὺς αὐτὴ ἀψύχου ἔμπνουν ἐποίησε· καὶ τῷ καλῷ σώματι ἐκείνῳ καὶ ἐρασμίῳ, ὀλιγοδρανέοντι ἤδη, καθ' Ὅμηρον, ἐνέπνευσε ζωὴν οὐ προσδοκῶντι; καὶ ἡ πόλις σοι ἀληθινῶς ἤδη πόλις, καὶ οὐκέτι σκιαγραφία; σὺ δὲ ἄρα καὶ ὁ σὸς υἱὸς σοφὼ ἤστον, ζώνας, καὶ περιδέραια, καὶ στρεπτοὺς, καὶ ὅρμους πολλοὺς καὶ ποικίλους ἐξευρίσκειν τε αὐτῇ, καὶ δωρήσασθαι· ὅπως δὲ ἡ πολύχρυσος αὕτη καὶ πολυτελὴς, οὐ μᾶλλον διψήσει τῶν τὰ ῥάκια ἠμφιεσμένων, ὠνήσασθε μὲν ἂν πολλοῦ καὶ ὑμεῖς. ἄλλῳ δὲ ἄρα τὸ γέρας τοῦτο ἐφυλάττετο, καὶ ἀπέκειτο· προμηθουμένου τοῦ θεοῦ, ὅπως ἂν τὸ χαριστήριον τῷ βασιλεῖ μὴ δεύτερον φανείη τῆς ἁλουργίδος, ἣν πρώτη αὐτῷ ἡ καλλίπολις ἐπερονήσατο. νῦν δὲ ἐφάμιλλα ἀλλήλοιν ἀντισυνέσχηνται, καὶ οὐ χρύσεα χαλκείων, ἀλλ' ἰσοστάσια ἀτεχνῶς· καὶ δύσκριτον ἀποφήνασθαι ὅ, τί ποτε αὐτοῖν ἐντιμότερον. ποιηταὶ γὰρ ἑκατέρῳ ὑμῶν συνᾴδουσι πάνυ ἔνδοξοι καὶ περιβόητοι· ὁ μὲν ἰσοδαίμονα τὴν βασιλείαν· ὁ δὲ ἄριστον ὕδωρ ἀποφηνάμενος. τῇ δὲ ἁμίλλῃ ταύτῃ γέγηθέ τε, καὶ ἐπαγάλλεται ὁ ἀμφοτέρων ὑμῶν ἀρχηγέτης.

Πυνθάνομαι γοῦν αὐτὸν πολυπραγμονεῖν μεθ' ἡδονῆς τὸν ἀριθμὸν τῶν νυμφῶν, καὶ τὴν πορείαν· ὅπως σου ἐξηγουμένου, καὶ ὁδηγετοῦντος, αἱ μὲν ἔνθεν, αἱ δὲ ἔνθεν ἐξαναστᾶσαι, ξεναγῶνται ἐπὶ τὸν Βόσπορον. καὶ τὰ μὲν ὀνόματα Θρᾴκια, καὶ ἀρρενωπά· τὸ κάλλος γε οἷ ἁβρότατον, καὶ ἡ ἀγλαΐα. καὶ λῆρον μὲν εἴποις ἂν τὴν Πειρήνην, λῆρον δὲ τὴν Θίσβην, εἰκῆ δὲ πράγματα ἔχειν τὸν Ἀλφειὸν ἐρῶντα τῆς Ἀρεθούσης.

Καὶ δὴ ἐγὼ νίκας μὲν καὶ ἔρωτας ἐπτερωμένους, εἴτε ἐν χαλκῷ, εἴτε ἐν λίθῳ, εἴτε ἐν χρώμασιν εἶδον· μόναις δὲ ἀρεταῖς βασιλέως καὶ πτερὰ ἐνέφυσεν ὁ θεός. ὠκύτερον γοῦν καὶ νοήματος ἡμῖν ἀφικνοῦνται· καὶ οὔτε πέτραι αὐτὰς ἀνείργουσιν, οὔτε συνάγκη, ὑπὲρ ὀρῶν κορυφαὶ ἠλιβάτων, οὔτε κρημνοὶ ἀπορρῶγες, οὔτε φάραγγες ἀφεγ-

A O felix! ô beate Constantine! hoccine, quæso, sentis, Imperatorem ex inanima, viuam & spirantem amasiam fecisse? & illi pulcro & amabili corpori iam præ imbecillitate fatiscenti, vt cum Homero dicam, nec opinatò vitam aspirasse? tum vt ciuitas tibi verè iam ciuitas sit, non rudis adumbratio ciuitatis? Itaque tu, filiusque tuus, in zonis, & monilibus, ac torquibus multis & variis illi excogitandis & donandis, periti ac sollertes fuistis: vt autem auro prædiues eadem, & sumptuosa, non magis siti laboraret, quam viles, & pannosi quique, vos id quidem B magno emptum voluissetis. Sed illud decus & honor alteri reseruabatur: hoc nimirum prouidente Deo, vt eiusmodi repensum ab Imperatore munus nihilo inferius esset purpura illa, quam egregia ciuitas prima ipsi omnium induit, ac fibula constrinxit. Iam igitur æqualia sibi mutuò dona contulerunt: nec aurea æreis, sed paribus omnino paria compensarunt. vt difficile sit iudicare, vtrum sit amborum pretiosius. Nam vtrique vestrum suffragatores sunt, oppido celebres & illustres poëtæ, quorum alter regiam dignitatem diis æqualem prædicat: alter optimam om- C nium appellat aquam. Cuiusmodi inter vos contentio magnum affert vtriusque vestrum auctori cum voluptate decus ac splendorem.

Itaque ipsum audio, non sine voluptate, magnóque studio, Nympharum numerum, & iter inquirere: quemadmodum præeunte, ac deducente te, aliæ hinc, aliæ illinc excitatæ, velut hospitæ agantur in Bosphorum. Ac nomina quidem earum Thracia sunt, & masculum nescio quid præ se ferentia: pulcritudo vero lepósque omnium est elegantissimus. Quocircà nugas esse præ illis Pirenen, aut Thisben dixeris: D tùm Alpheum illum amore captum Arethusæ frustrà tantum negotij laborísque cepisse.

Ego verò victorias, amorésque pennatos & in ære, & in marmore, & pictos coloribus vidisse memini. Solis Imperatoris virtutibus alas indidit Deus. Nobis certe cogitatione ipsa citius adueniunt: ac neque petræ illas intercludunt, neque conualles, neque montium arduorum vertices, nec abrupta præcipitia, nec obscuræ terræ ca-

A uitates: sed partim per meatus subterraneos subeuntes, partim circuncurrentes, nonnunquam etiam sublime peruolantes, vnum in locum conuenerunt, & mutuò se osculatæ sunt: ac pactum inierunt, vt in illud templum pariter concurrerent, quod appellatione quidem, Constantini; reipsa vero, iam Valentis est. Nam rei cuiuslibet auctor non ille, qui initium dedit; sed qui perfecit, meritò est habendus. Tu verò caput ac summam illi felicitatis inchoasti pariter, & absoluisti. At antehac, vt apparet, falso nomine gaudebat: & nos leuitate quadam loquendi, appellatione beatitudinis abutebamur. B Ex quo verò tua liberalitas & magnificentia Nymphas introduxit, & in hoc domicilio collocauit: non tantùm beati, sed etiam ter beati dicimur. Et cum inter Syros, & Assyrios versari videaris, identidem tamen in Thraciam oculos reflectis: quamuis longiore hæc abs te spatio distet, quàm ab Homerico Ioue quæ tum apud Troiam gerebantur. Ac quæ illic opera construuntur non minùs ad te pertinent, quam quæ tenes, & manibus contingis. Itaque tibi & lapicida lapides cædit; & qui in fodinis opus exercet, fodinas scrutatur; C & fodit puteorum fossor, & præest operum præfectus. perinde, opinor, vt in bellis iaculator tibi iaculatur, tibi fundibularius fundam rotat, & sagittarius tibi arcu sagittas emittit. Neque verò solos militare tibi milites dixerim: sed & magisterio suo fungi tibi magistrum equitum; & peditum ducem, peditatum tibi regere; & quisquis honoratiorem præfecturam gerit, tibi ordinandi, & imperandi munus illud exequi: quippe cum ex nutu tuo, tanquam instrumenta cæteri pendeant. Sed hæc hactenus.

Iam verò in amicitia conseruanda fidem, D quis pro merito commendare queat? aut quis non Imperatorem æquè vt Alexandrum Philippi filium in ea re miretur? siquidem Alexandro illi Philippi filio, præter cætera bona, quæ natura ei inerant, ingenitum hoc erat omnium præstantissimum, fides in amicos, & constantia; & vt hosti timidus videri mallet, quàm amico parum fidus & firmus. Cùm enim aliquando in Cilicia morbo laboraret, litteris ad se missis, quibus denuntiabatur, vt insidias

γεῖς. ἀλλὰ τὰ μὲν ὑποδραμοῦσαι, τὰ δὲ περιδραμοῦσαι, τὰ δὲ καὶ μετέωροι διαπλᾶσαι, συνεφοίτησάν τε εἰς ἕνα χῶρον, καὶ ἠσπάσαντο ἀλλήλας· καὶ ἔθεντο ὁμολογίαν συμπορεύεσθαι εἰς τὸν νεὼν τὸν τῷ ὀνόματι Κωνσταντίνου, τῷ δὲ ἔργῳ Οὐάλεντος ἤδη· τὴν γὰρ αἰτίαν ἑκάστου ἐνδίκως οὐχ ὁ ἀπαρξάμενος ἀναφέρεται, ἀλλ᾽ ὁ τελειώσας. σὺ δὲ καὶ ἀπήρξω τοῦ κεφαλαίου τῆς εὐδαιμονίας αὐτῇ, καὶ ἐτελείωσας. ὃ πρότερον δέ, ὡς ἔοικε, ψευδώνυμος ἦν· καὶ ἐχρώμεθα τῇ τοῦ ὄλβου ἐπηγορίᾳ, κουφολογοῦντες. Ἐξ οὗ δὲ ἡ σὴ χορηγία, καὶ ἡ σὴ φιλοτιμία, τὰς νύμφας ἡμῖν εἰσκαλεῖ, καὶ εἰσοικίζει· οὐκ ὄλβιοι μόνον, ἀλλὰ καὶ τρισόλβιοι ἤδη. καὶ δοκεῖς μὲν ἄρα Σύροις, καὶ Ἀσσυρίοις ἐπιπολεῖσθαι· τρέπεις δὲ ἐπὶ τὴν Θρᾴκην τὼ ὀφθαλμὼ συνεχῶς, καίτοι πορρωτέρω οὖσαν, ἢ τῷ Ὁμήρου Διῒ τὰ ἐπὶ τῆς Τροίας· καὶ τὰ ἐκεῖ ἔργα οὐ προσήκει σοι ἧττον, ἢ ὧν ἅπτῃ, καὶ ὧν θιγγάνεις. ἀλλά σοι μὲν λιθοτομεῖ ὁ λιθοτόμος, σοὶ δὲ μεταλλεύει ὁ μεταλλεύς, καὶ ὀρύττει ὁ φρεωρύχος, καὶ ἐπιστατεῖ ὁ ἐπιστάτης· ὥσπερ, οἶμαι, καὶ ἐν πολέμοις, σοὶ μὲν ὁ ἀκοντιστὴς ἀκοντίζει, σοὶ δὲ ὁ σφενδονιστὴς σφενδονᾷ, σοὶ δὲ τοξάζεται ὁ τοξότης. καὶ οὐ μόνους φημί σοι στρατεύεσθαι τοὺς στρατιώτας· ἀλλὰ καὶ τὸν ἵππαρχόν σοι ἱππαρχεῖν, καὶ τὸν πέζαρχόν σοι πεζαρχεῖν, καὶ ὅστις τούτων ἐστὶν ὑπερτέρω, σοὶ διαπάττειν, καί σοι ἐπάρχειν. τοῦ γὰρ σοῦ νεύματος οἱ λοιποί, ὥσπερ ὄργανα, εἰσὶν ἐξημμένοι.

Εἶεν· τὸ δὲ δὴ περὶ φιλίαν πιστὸν τίς ἂν ἀγάσαιτο ἐπαξίως, καὶ οὐκ ἐπίσης βασιλέα θαυμάσεται, καὶ Ἀλέξανδρον τὸν Φιλίππου; Ἀλεξάνδρῳ γὰρ τῷ Φιλίππου, πρὸς τοῖς ἄλλοις, οἷς ἐπεφύκει καλοῖς, καὶ τοῦτο τῶν πάντων τὸ κάλλιστον ἦν ἡ περὶ τοὺς φίλους πίστις, καὶ βεβαιότης, καὶ ὅτι μᾶλλον εἵλετο ἂν πολεμίῳ φανῆναι δειλός, ἢ φίλῳ ἄπιστος, καὶ ἀβέβαιος. καὶ δὴ ἠρρώστει μὲν περὶ Κιλικίαν· γραμμάτων δὲ αὐτῷ εἰσπεμφθέντων, φυλάττεσθαι

κατηγορίας ἐκ Φιλίππου ἐπιβουλὴν ἰατροῦ τοῦ Ἀκαρνᾶνος, συμπεπεισμένου μυρίοις ταλάντοις διαφθεῖραι φαρμάκῳ Ἀλέξανδρον, εἰσκαλεῖται εὐθὺς τὸν Φίλιππον, καὶ ὀρέξαντι τὴν κύλικα τοῦ φαρμάκου, ἀντώρεξε τὴν ἐπιστολήν. ἔπειτα ἄμφω θαρραλέως, ὁ μὲν εἷλκε τοῦ ἐκπώματος, ὁ δ᾽ ἐπέλεγε τὰ γεγραμμένα. Ἆρά σοι δοκεῖ τὸν τοιοῦτον σκοτίσαι ῥᾳδίως σάλπιγγος ἠχὴ, καὶ ἀλαλαγμὸς ἀνδρῶν πολλακισμυρίων, καὶ ὀξὺ χρεμετίζοντες ἵπποι; ὃν διαβολὴ ἐπιθεμένη ἐν καιρῷ οὕτω σφαλερῷ, καὶ παρὰ ἀνδρὸς εὔνου δοκοῦντος, οὐκ ἐξέστησεν, οὐδ᾽ ἐξέπληξεν· ἀλλὰ διέμενεν ἄτρωτος μᾶλλον ὑπὸ κολακείας, ἢ ὑπὸ σιδήρου· καὶ τραύματα μὲν ἐπὶ τοῦ σώματος εἶχεν ἄν σοι ἐπιδεῖξαι Ἀλέξανδρος, ὥσπερ καὶ ὁ πατὴρ αὐτοῦ τὴν κλεῖν κατεαγυῖαν, καὶ πεπηρωμένον τὸ σκέλος· τὴν πίστιν δὲ πρὸς τοὺς ἅπαξ νομισθέντας ἐπιτηδείους, οὔτε Φίλιππος ἄν σοι ἐπέδειξε τρωθεῖσαν, οὔτε Ἀλέξανδρος· ὥσπερ οὐδὲ ὁ Οὐάλης. καὶ μὴν διὰ καὶ ἔχοιμι ἂν ἐγὼ καὶ ὀνομαστὶ ἐξειπεῖν οὔτε ἄνδρα Φιλίππου φαυλότερον, οὔτε μὴν τέχνης φαυλοτέρας, ὃν τοῦ φθόνου ὑλακτήσαντος, ἑτέρῳ οὐκ εἶδεν ὀφθαλμῷ· εἶδε μὲν οὖν εὐμενεστέρῳ, καὶ δεξιωτέρῳ, καὶ μᾶλλον ἢ πρόσθεν ἐκύδηνε, καὶ μᾶλλον ἐπῆρεν.

Ἀλλ᾽, ὦ βασιλεῦ, καὶ ὕπατε, καὶ πάτερ ἀνθρώπων, συναύξαις μὲν τὴν φιλανθρωπίαν τῷ βασιλεῖ· συναύξαις δὲ τῆς φιλανθρωπίας τὸν χρόνον· ποιήσαις δὲ καὶ τῶν ἐτῶν πολλάκις * * * * τοσαύτην· παράσχοις δὲ αὐτῷ καὶ παῖδας συνάρχοντας ἤδη ἐφήβους, καὶ αὐτοὺς ἀμφιθαλεῖς, ἀμφιδεξίους, θρέμματα ἐσόμενα Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους, πατρῷα παραδείγματα ἔχοντας εὐηθείας, καὶ εὐμενείας. πρὸς οὓς οὐκέτι μυθολογήσομεν, οὔτε Φίλιππον, οὔτε Ἀλέξανδρον· ἀλλὰ τὰ σὰ ἔργα αὐτοῖς ἀποχρήσει, καὶ ὁπόσοις οὐκ ἐλπίζουσι συνεχώρησας· καὶ τῷ μειρακίῳ, ὅτι μειράκιον ἦν· καὶ τῷ ἀνοήτῳ, ὅτι ἀνόητος ἦν· καὶ τῷ εὐχερεῖ,

A sibi factas à Philippo Acarnane medico caueret; qui decem millium talentorum pactione adductus esset, vti veneno Alexandrum è medio tolleret: statim eundem Philippum introduci iussit, & poculum, in quo medicamentum erat, porrigenti, vicissim epistolam porrexit. Tum verò audacter ambo, hic de poculo hausit, epistolam ille perlegit. Vtrumnam talis viri animum obscurare facilè caligine aliqua posse videtur tubæ strepitus, aut militaris multorum millium clamor, aut equorum vehementior hinnitus? quem dubio adeo tempore incidens calum- B nia, & ab eo, qui beneuolus videbatur, homine profecta, non de mentis statu dimouit, neque stupore perculit; sed ab assentatione magis, quàm ab ferro illæsum reliquit. Ostentare tibi quidem in corpore suo vulnera poterat Alexander; quemadmodum huius pater os iuguli fractum, vel crus oblæsum: fidem verò aduersus eos, quos semel in amicitiam recepissent, neque Philippus, neque Alexander vnquam violatam ac sauciatam ostendere potuissent: vti nec Valens noster. Possum equidem nominatim appellare virum C quendam nihilo deteriorem, nec inferioris artis, quam medicus ille Philippus erat: quem allatrante licet inuidiâ, non aliis conspexit oculis; immo beneuolis magis, & benignis: adeo vt maiore quam anteà in honore hunc habuerit, & ad altiora prouexerit.

Tu Rex omnium, ac supreme, hominúmque parens, auge humanitatem Imperatori nostro, & eiusdem humanitatis exercendæ tempus protrahe, & eandem hanc annorum periodum sæpius repetitam annue. Da illi collegas filios ex eius stirpe progenitos, vtroque superstite parente, & ad vtrum- D libet aptos, quasi ambidextros: qui Platonis, & Aristotelis alumni sint; ac bene moratæ indolis & benignitatis paterna præ se habeant exempla. Nihil ad eos incitandos veteribus narrationibus opus fuerit; neque commemorandus erit Philippus, aut Alexander: verùm tua illis præclara facta sufficient, vt hoc intelligant, quàm multis præter ipsorum spem condonaueris; siue adolescenti, ob hoc ipsum quòd adolescens erat; siue stolido, quod stolidus erat; siue nimium facili ac leui,

quòd eius non consisteret animus. Hos illi viros conspicient, illos ipsos confitentes audient, se, quantum in ipsis, ac legibus fuit, periisse funditus: sola vero Imperatoris bonitate esse seruatos, & ereptos. Hoc enim iudicis, opinor, officium est, leges omnino sequi: verum autem principem ipsis etiam præesse legibus oportet, & animo suo moderari. quemadmodum pastor generosum catulum continet, cuiusmodi indicos canes esse ferunt. Nam canis indicus in leonem impetum facit, aut pardum; lupos, vulpesque contemnit.

A ὅτι οὐδὲ τούτου ἡ γνώμη εἱστήκει. καὶ ὄψονται αὖθις τοὺς ἄνδρας, καὶ ἀκούσονται αὐτῶν, ὅτι τὸ μὲν ἐφ' ἑαυτοῖς, καὶ τοῖς νόμοις, φροῦδοι ἂν ἦσαν· τὸ δὲ ἐπὶ βασιλεῖ, διεσώθησαν, καὶ ἐφυλάχθησαν. Δικαστοῦ μὲν γὰρ, οἶμαι, ἔργον ἐστὶ, πάντως τοῖς νόμοις ἀκολουθῆσαι· τὸν δὲ ἀληθινὸν βασιλέα καὶ τοῦ νόμου ἄρχειν προσήκει, καὶ περιέχειν τὸν θυμόν ἐστιν, ὥσπερ κυνὸς γενναίου νομέα· οἵους τοὺς Ἰνδοὺς κύνας φασί. Κύων Ἰνδὸς λέοντι μὲν ἐπέξεισι, καὶ παρδάλει· λύ-
B κους δὲ περιορᾷ, καὶ ἀλώπεκας.

LECTORI DION. PETAVIVS.

En tibi auctarium Themistianæ editionis damus, & mantissam, sed quæ non, vt ille aiebat, obsonia vincat: orationem videlicet Latinè olim ab Andrea Duditio publicatam, sub Themistij nomine, ad Valentem Imperatorem. Quam vtinam Græcè item repræsentare tibi potuissemus. Sed neque à me hactenus reperta est, neque eam vidisse se Georgius Rhemus Augustanus, in VI. Augustalium editione fatetur. Quare ne præter cæterarum rationem Græca hîc penitus desiderares, eam nos orationem Græcè reddidimus, Themistij, quoad facere potuimus, stilum imitati. Et quoniam plurima in ea ex Oratione V. quæ eiusdem planè argumenti est, repetita sunt: nos æquè indidem quod in rem erat transtulimus. Id vt latere non posset, hisce notis [ ] ab reliquis, quæ pura puta nostra sunt, seiunximus. Tu hoc Catone interim contentus eris, dum pro alieno ac supposititio, germanus tibi Themistij fœtus à me, aut alio quopiam, qui æquiorem habuerit Mercurium, restituatur.

C

THEMISTII ad Valentem de religionibus.

ORATIO XII.

NEMO est, sapientissime Imperator, qui iudicium tuum in eo non vehementer probet, quòd, vt quisque optimus vir est, ita maximè ad familiaritatem eum studes attrahere. Rectè enim sentis, firmandi regni certissimam viam esse consuetudinem eorum, qui præter iustitiam & omne genus lau-

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ, πρὸς Οὐάλεντα, περὶ τῶν θρησκειῶν.

ΛΟΓΟΣ ΙΒʹ.

Ὑπὸ Διονυσίου Πεταβίου ἐξελληνισθείς.

D ΟΥΔΕΙΣ ἐστιν, ὦ σοφώτατε βασιλεῦ, ὅστις οὐ κατὰ τοῦτο πλεῖστα τὴν σὴν γνώμην ἐπαινεῖ, ὅτι ὅπως ἂν ἕκαστος τυγχάνῃ βέλτιστος ὤν, οὕτω δὴ μάλιστα ἑαυτῷ προσάγειν ἀξιοῖς. καλῶς γὰρ καὶ τοῦτο νομίζεις, ὅτι τῆς βασιλείας ἀσφαλεστάτη εἰς σωτηρίαν ὁδὸς ἡ τῶν τοιούτων ἐστὶ συνήθεια, οἳ παρὰ τὴν δικαιοσύνην, καὶ παντοῖον ἐπαι-

νον, μηδὲν οὕτω μέγα οἴονται ἀγαθὸν εἶναι, καὶ σπουδῆς ἄξιον. καὶ γὰρ τοιοῦτος ἄν τις εἶναι δόξειεν, οἷοί περ ἂν ὦσιν, οἷς χαίρει συνών, καὶ εἰς τὴν παρὰ τῶν ἀνθρώπων εὔνοιαν ἐπιτηδειότερον οὐδὲν τοῦ ἐπιεικῆ εἶναι δοκεῖν. ἐν δὲ τῷ παρὰ τῶν ἀρχομένων ἀγαπᾶσθαι οὐχ ἥκιστα τέθειται τῆς βασιλείας τὰ θεμέλια. τοιγαροῦν, ὃ δὴ πάντα τὰ ἔθνη ἥδιστα γινώσκει τε, καὶ ἀνακηρύττει, τοῦτο ἤδη πάρεστί σοι, τὸ πάσης ἀπηλλάχθαι τῆς τῶν βαρβάρων καὶ συγκλύδων δορυφορίας, οἷς οἱ ἄγριοι καὶ ἀπάνθρωποι τῶν τυράννων τὴν τοῦ σώματος φυλακὴν ἐγχειρίζουσιν, ἀσφαλέστατα διάγειν ἀπὸ πάσης τῆς ἐκ τῶν ἀρχομένων ἐπιβουλῆς, καὶ συστάσεως· τοὺς δὲ ἁπανταχοῦ ἀνθρώπους, οὓς ἡ σὴ ἀρετή, καὶ τῶν θεῶν εὐμένεια τῇ ἐπικρατείᾳ σου, καὶ ἀρχῇ ὑπέταξεν, οἰκειωθέντας τῇ ἰσονομίᾳ, καὶ συναφθέντας ἀλλήλοις, χαίρειν ὅτι ἡ σφῶν ἡλικία εἰς τὸν χρόνον τῆς σῆς βασιλείας ἀπήντησεν. οὐκ ἔχει εἰς τὴν φιλίαν σου τῇ ἑαυτοῦ κακοτεχνίᾳ πρόσοδον ὁ κόλαξ, οὔτε ὁ μιαιφόνος, οὔτε ὁ ἀδικῶν τι, ἢ κακουργῶν. πᾶσι τοῖς πονηροῖς, καὶ ἀλιτηρίοις ἀνδράσι θείᾳ τινὶ σοφίᾳ ψυχῆς τὴν σαυτοῦ φιλίαν ἀπέκλεισας· ἀνέῳξας δὲ τοῖς τῇ τε τοῦ ἤθους σεμνότητι, καὶ τῇ τῶν μεγίστων θεωρίᾳ μιμουμένοις τὸν ἄνω βίον ἐν ἀνθρωπίνοις σώμασι. οἱ μὲν οὖν ἄλλοι τῷ πλήθει τῶν ὡπλισμένων περιβεβλήσθωσαν πρὸς τὴν ἑαυτῶν σωτηρίαν τε, καὶ ἀρχομένων ἔκπληξιν· σὺ δὲ ἄρα ἐπὶ τῇ ἐπιεικείᾳ σου, καὶ πάντων ἔρωτι τῶν φύλων ἀτρεμεῖς. [καὶ δορυφορεῖ σοι νῦν τὰ βασίλεια, Νέστορος μὲν εὐβουλία, Διομήδους δὲ ἐλευθερία.]

Καὶ τοίνυν ὅθεν ἔδει μάλιστά σοι εὐδοκιμεῖν τῆς βασιλείας τὰ προοίμια, οὐδὲν ἐν ἀρχῇ ποιεῖν, ἢ διανοεῖσθαι πρότερον ἠξίωσας, ἢ περὶ τοῦ θείου νόμους τίθεσθαι σωτηρίους ἀνθρωπίνῳ γένει τεταλαιπωρημένῳ ἤδη ὑπὸ τῆς τῶν δογμάτων ποικιλίας. ταύτης γοῦν προενενοημένης καὶ ἐσκεμμένης τῆς ἀρχῆς, ἐνθένδεν ἐπὶ τὸ λοιπὸν τῆς ἐπιμελείας, καὶ οἱονεὶ τὴν τοῦ ἔργου ἐποικοδόμησιν οὐκ ἂν πολλοῦ σοι δεήσειν ἐνόμισας. [οὐκοῦν τὸ τῆς ἁγιστείας μέρος ἁπάντων εἶναι νομοθετεῖς·] ὥστε μηδένα μήτε ἐξουσίᾳ τινός, μήτε ἀπειλῇ εἰς ἄλλο τι μεταφέρεσθαι τῶν ἐγνωσμένων. [οὐ γὰρ ἀγνοεῖς ὅτι μὴ πάντα ἔνεστι τοῖς βα-

A dis, nihil magnopere bonum & expetendum ducunt. Nam & talis quisque habetur, quales sunt ij quorum coniunctione delectatur, & ad colligendam hominum beneuolentiam nihil est opinione probitatis accommodatius. In caritate autem ciuium vel imprimis regni fundamenta sunt posita. Quare quod magna cum voluptate omnes gentes & sentiunt, & prædicant, hoc iam consecutus es, vt remoto barbarorum & conuenarum satellitio, quibus feri & immanes tyranni corporis sui custodiam committunt, ab omnibus

B insidiis & coniuratione ciuium tutissimam vitam agas: & omnes qui vbique sunt mortales, quos tua virtus & deorum benignitas tuæ ditioni & imperio subiugauit, iuris æquabilitate sociati inter se atque deuincti sibi gratulentur, quòd eorum ætas in imperij tui tempus incurrerit. Non potest in familiaritatem tuam malis artibus adulator irrepere, non sicarius, non qui vllo vel facinore se obstrinxerit, vel flagitio obligarit. Omnibus perditis & consceleratis hominibus diuina animi tui sapientia ad amicitiam tuam aditum obstruxisti; aperuisti autem iis, qui

C sanctitate morum & rerum maximarum contemplatione in corporibus humanis deorum vitam imitantur. Septi sint alij armatorum gregibus ad salutem suam & terrorem ciuium: tu in innocentia tua & omnium nationum summo amore tui conquiescis. Stipat regiam tuam Nestoris prudentia, Diomedis libertas.

Itaque vnde vel maximè regni commendationem ducere oportuit, initio principatus tui nihil prius tibi agendum aut cogitandum duxisti, quàm vt de colenda religione, hominum generi iam attrito opinionum varietate, leges

D salutares statueres. Quo bene prouiso & diligenter explorato principio posito, reliquam tui muneris functionem & operis quasi extructionem non sanè difficilem tibi fore existimasti. Ergo sanxisti vt in colenda religione suo quisque iudicio vteretur: neve vel authoritate cuiusquam, vel minis ad aliam sententiam quam non probaret, quispiam traduceretur. Intelligis enim non esse in principum potestate, subditos sibi po-

A pulos ad omnia, quæ velint, cogere: sed esse quædam ad quæ inuiti nulla ratione compelli possint. Quo in genere cùm omnis virtus est, tùm vero de cultu deorum sensus atque iudicium. Nam neque bonum virum per vim queas efficere: est enim virtus habitus voluntarius: neque cogere possis, vt id vlla de re sentiam, quod sentire nolo. Quæ labore vel ministerio corporis geruntur, ea imperari & per vim administrari possunt: mentis agitatio, quæque ex ea pendent notiones & habitus animi, libera & soluta sunt. Ac corpore quidem ipse vt faciam ali-
B quid quod non probem, potes me fortasse cogere: vt libenter faciam, nulla vis est tanta, nullæ minæ tam atroces, nulla tam acerba supplicia, quæ me possint impellere. Quod si in corpore verum est, quanto minus ad animum vis poterit accedere, vt compelli quispiam possit ad libenter credendum, quod non probet?

Nemo est, Imperator, in terris te maior, nemo potentior: nemo contra tam humilis, tamque infirmus, quem imperio & cruciatu corporis ad te diligendum possis adducere, nisi sua ipse voluntate ad te amandum incitetur.
C An censes cum ad studium tui præsentis, & in conspectu orbis terrarum positi, neminem inuitum possis pertrahere, te pietatem, quam velis, & cultum Dei ab aspectu nostro semper oblitescentis, decretis iussisque tuis in omnium animis posse imprimere? Non defuere patrum memoriâ importuni principes, qui hanc vim afferre hominum animis conati sunt, vt quam ipsi religionem accepissent, eam cæteris ingratiis tentarent obtrudere: sed hoc vnum effecerunt vt præsentis pœnæ metu multos cogerent tegere quod sentirent; neminem ad suam sententiam
D traducerent. Ita non deum quem illi volebant, sed purpuram verebantur imperatoriam: neque tum vnus, vt quondam Athenis, sed omnes Theramenes existebant. Itaque apparuit postea, quid sentirent: & veluti suppressa aliquandiu flamma repente eluctata prorumpit & emicat: ita cùm ad tempus simulassent ad præscriptum im-

A σιλεῖ βιάσασθαι τοὺς ὑπηκόους· ἀλλ' ἔστιν ἃ τὴν ἀνάγκην ἐκπέφευγε, καὶ ἀπειλῆς ἐστι κρείττω καὶ ἐπιτάγματος, ὥσπερ ἥ τε ἄλλη ξύμπασα ἀρετὴ, καὶ μάλιστα ἡ περὶ τὸ θεῖον εὐλάβεια.] οὐ γὰρ οἷός τε εἶ καλόν τινα καὶ σπουδαῖον εἶναι βιάσασθαι, ἐπεὶ ἡ ἀρετὴ προαιρετική τις ἕξις ἐστὶν, οὐδ' ὃ μὴ βούλομαι περὶ ὁτουοῦν πράγματος ἀναγκάζειν φρονεῖν. τὰ μὲν γὰρ διὰ τῆς τοῦ σώματος ὑπηρεσίας γινόμενα προστάττεσθαι, καὶ μετὰ βίας ὑπουργεῖσθαι δυνατόν· ἡ δὲ ὁρμὴ τοῦ νοῦ, αἵ τε ἐξ αὐτοῦ νοήσεις καὶ ἕξεις, ἐλεύθερά τε ἐστὶ, καὶ ἀπόλυτα. καὶ κατὰ μὲν
B τὸ σῶμα πράττειν, ἅπερ οὐκ ἐθέλω, ἐμὲ ἂν ἴσως ἀναγκάζοις· τὸ δὲ καὶ προαιρούμενον πράττειν οὐδεμία ἀνάγκη τοσαύτη, οὔτε βαρεῖαι οὕτως ἀπειλαὶ, οὔτε δεινὰ ἐπὶ τοσοῦτον κολαστήρια, ὥστε ἐμὲ βιάζεσθαι. Εἰ δὲ ἐν τῷ σώματι οὕτω πως ἔχει· πόσῳ μᾶλλον ἀδύνατον τὴν βίαν προσάγειν τῇ ψυχῇ, ὥστε ἐθελοντήν τινα, ὧν οὐκ ἀποδέχεται, πιστεύειν ἀναγκάζεσθαι;

Οὐδεὶς, ὦ βασιλεῦ, ἐπὶ τῆς γῆς μείζων ἐστί σου, οὐδὲ δυνατώτερος. ἀλλὰ τοὐναντίον οὐδεὶς οὕτω ταπεινὸς, οὔτε ἀσθενὴς, ὅν τινα σύ γε δι' ἐπιτάγματος, ἢ τῆς τοῦ σώματος κολάσεως,
C εὔνουν εἶναι σοι παρασκευάζοιο [τὸν μὴ ἔνδοθεν προαιρούμενον·] ἆρα γοῦν νομίζεις, εἰ μηδένα πρὸς τὸ σπουδάζειν σοι κἂν παρόντι, καὶ ἐπ' ὄψει κειμένῳ τῆς οἰκουμένης, ἄκοντα ἕλκειν ἐπισπάσασθαι, τὴν εὐσέβειαν ἣν ἂν ἐθελήσῃς, καὶ τὴν τοῦ θεοῦ θεραπείαν τοῦ ἡμᾶς ἀεὶ διαλανθάνοντος, κατὰ διάγραμμά σου καὶ ἐπίταγμα ἐμποιεῖν δύνασθαι τῶν ἁπάντων ψυχαῖς; καὶ πρὶν μὲν ἄτοποί τινες ἦσαν αὐτοκράτορες, οἱ τοῦτο βιάζεσθαι τοὺς ἀνθρώπους πειρώμενοι, ὥστε ἣν ἂν αὐτοὶ ἐδέξαντο τὴν θρησκείαν, ταύτην καὶ τοῖς λοιποῖς προσάγειν μὴ βουλομένοις. ἀλλ'
D ἐκεῖνοι τοῦτο μόνον διεπράξαντο, τὸ διὰ τῆς παρούσης κολάσεως κρύπτειν ἀναγκάζειν, ἃ ἐφρόνουν, μηδένα δὲ εἰς τὸ ἑαυτῶν δόγμα μετήγαγον. [εἶτα ἠλέγχοντο οὐ θεὸν θεραπεύοντες, ὃν αὐτοὶ ἤθελον, ἀλλὰ τὴν ἁλουργίδα τοῦ αὐτοκράτορος. οὐδὲ εἷς τότε Θηραμένης, ὥσπερ πάλαι ἐν ταῖς Ἀθήναις, ἀλλ' ἅπαντες ἐγίνοντο κόθορνοι.] καὶ δῆτα δῆλον ἐγένετο ὕστερον, ἃ ἐφρόνουν. καὶ καθάπερ ἡ φλὸξ κατεχομένη χρόνον τινὰ, εἶτα ἀθρόως ἐκνικήσασα βιάζεται, καὶ διαλάμπει· οὕτω κατὰ τὸ τοῦ βασιλέως διάγραμμα εὐσεβεῖν περὶ

A καιρὸν πλαττόμενοι, μετὰ ταῦτα φόβου παραλλάξαντος τὰ περὶ τοῦ θείου δόγματα ἑαυτῶν ἐξενήνεγκαν. χρόνιον γὰρ οὐδὲν τὸ ἐπίπλαστον· ἐπίπλαστον δέ ἐστιν ἅπαν τὸ διὰ τὸν φόβον, ἀλλ' οὐκ ἐκ προαιρέσεως γινόμενον.

Σοφῶς ἄρα τοῦτο νομοθετεῖς, ἀπολελύσθαι τὴν ἑκάστου ψυχὴν πρὸς ἣν οἴεται ὁδὸν εὐσεβείας, ἐν ταύτῃ γαλήνην ἑαυτῇ, καὶ ἡσυχίαν πρεσβεύοντα. ἀλλ' οὐδὲ ὑπὸ σοῦ πρῶτον οὗτος ἐτέθη ὁ νόμος· ἀλλ' ἰσοχρόνιός ἐστι τῷ τῶν ἀνθρώπων βίῳ, καὶ ἀπὸ παντὸς ἤδη τοῦ αἰῶνος ὑπὸ τοῦ θεοῦ κεκυρωμένος. τῇ γὰρ ἑαυτοῦ γνώσει ὁ θεὸς τὰς ἁπάντων διανοίας ἐπαίδευσε, B κἂν ἀγρείων καὶ βαρβάρων· [καὶ τὸ ἔχειν πρὸς εὐσέβειαν ἐπιτηδείως, οὕτω κοινὸν ἐποίησεν ἁπάντων, ὡς μήτε πειθοῖ, μήτ' αὖ βίᾳ δύνασθαι ἐνθένδεν ἀφανίζεσθαι] τὸν τρόπον δὲ τῆς θεραπείας ἐξῆψε τῆς ἐν ἑκάστῳ βουλήσεως. ὁ δὲ προσάγων ἀνάγκην, μάχεται τῷ θεῷ καὶ τῇ φύσει, [ἀφαιρούμενος τὴν ἐξουσίαν ἣν ὁ θεὸς συνεχώρησεν.] καίτοι μάταιος ἅπας οὗτος ὁ πόνος. βέβαιον γὰρ οὐδὲν τὸ μαχόμενον τῇ φύσει. καὶ πρὸς ὀλίγον οἱ τοιοῦτοι νόμοι, εἰ δὴ τούτῳ προσήκουσι τῷ ὀνόματι, κρατεῖν δύνανται, C ὑφ' ἑαυτῶν μαραινόμενοι. ὅπερ οἱ τοῦ Καμβύσου, καὶ ἑτέρων τινῶν νόμοι πεπόνθασιν, οἱ διὰ τὸ βιάζεσθαι τὸν τοῦ θεοῦ θεσμὸν ἐπιχειρεῖν, μόγις τοῖς θεμένοις αὐτοὺς συνδιήρκεσαν. ὁ δὲ τοῦ θεοῦ, καὶ ὁ σὸς νόμος, ἀθετεῖσθαι τοῖς τῶν ἀνθρώπων ἐπιτάγμασιν οὐ δύναται, καὶ ἀπ' αἰῶνος ἤδη γινόμενος, καὶ διὰ πάντων ὁμοίως τῶν φύλων διαδιδόμενος, τοὐντεῦθεν εἰς ἄπειρον τὸν μέλλοντα χρόνον μενεῖ καθαρὸς καὶ ἀκίνητος. ἔστι δὲ ὁ τοῦ θεοῦ νόμος τὸ μηδεμιᾷ ἀνάγκῃ δεδέσθαι τὰς ἡμετέρας γνώμας· ὥστε μὴ ἣν ἂν ἐθέλωσιν ὁδὸν ἀπολύτους τε- D μεῖν, καὶ τὸν πρῶτον νοῦν ἐκεῖνον σεμνῶς, καὶ ὁσίως τιμᾶν. τοῦτον δὲ οὐδ' ἡ χρημάτων ζημία ἔνδοθεν ἀφεῖλεν, οὐδὲ τὰ στρεβλωτήρια καὶ οἱ σκόλοπες ἐξεβιάσαντο, οὐδὲ τὰ ξίφη καὶ τὸ πῦρ διέφθειρεν, οὐδὲ ὑφ' οὗ τἄλλα πάντα καταναλίσκεται, τὸ γῆρας ἠφάνισεν, [ἀλλά, τὸ μὲν σῶμα ἄξεις, καὶ ἀποκτενεῖς, ἂν οὕτω τύχῃ,] ψυχὴ δὲ εἴτε θεὸς οὖσα, εἴτε γέννημα τοῦ θεοῦ, μήτε δεδέσθαι, μήτε αἰκίζεσθαι οἷά τε οὖσα, μήτε τὸν βίον ἀποστε-

A peratoris colere se religionem, libere postea cum metus abscessisset, opiniones suas de diuino numine protulere. Nihil enim diuturnum esse potest, quod simulatum est: simulatum est autem, quod metu, non ex animo suscipitur.

Sapienter igitur à te decretum est, vt quam quisque religionem probabilem duceret, ad eam se adiungeret, in eoque animi sui tranquillitati seruiret. Neque hæc à te primum lex excogitata est: sed æqualis est vitæ hominum, & iam inde ex omnium sæculorum æternitate à Deo sancita. Informauit enim Deus omnium mentes, quamuis a- B grestium & barbarorum, notione sui: studiumque pietatis ita omnibus insculpsit, vt neque persuadendo, neque cogendo, ex animis exui possit. Rationem verò & viam qua coli velit, non præscripsit, sed cuiusque iudicio & voluntati permisit. Quocirca qui vim adhibet, pugnat cum Dei & naturæ lege: qui quam potestatem hominibus Deus tribuit, eam tentet adimere. Quanquam frustra omnis labor suscipitur. Stabile enim & ratum nihil esse potest, quod sit naturæ aduersarium; ad exiguumque tempus eiusmodi leges, si C modo legis nomen attingunt, durare possunt, suáque sponte extabescunt. Quod Cambysæ & aliorum quorumdam legibus accidisse legimus, quæ quod Dei legem conarentur perrumpere, vix ad cuiusque ætatem, à quo erant latæ, viguere. At Dei lex, quæ eadem tua est, abrogari hominum iussis non potest: & orta iam inde ex æternitate, per omnésque nationes æquabiliter fusa, deinceps ad infinitam venientis temporis ætatem sancta & inuiolata propagabitur. Est autem Dei lex, vt nulla necessitate voluntates nostræ deuinciantur, quo minus solutæ ac D liberæ quam velint viam ingrediantur, æternam illam & præstantissimam mentem augustè sanctéque venerãdi. Hanc neque multatio bonorum ex intimis animorum sensibus eripere, neque equulei palique perfringere, neque enses ignesque profligare, neque vetustas ipsa, quæ cætera conficit omnia, delere potest. Corpus quidem ipsum rapi à te ad supplicium & interimi potest: at animus, qui vel Deus est, vel Dei satu generatus, neque vinculis verberibusve coërceri, neque vita multari po-

test: sed solutus à te compage corporis, & veluti magno beneficio affectus, lætus & alacer, cum Dei lege libertatem suam circumferens, ad cælestem oram subuolabit, vbi neque tyrannorum diritas, neque carnificum gladij terrere poterunt, quominus se in optatissima quiete iactet, etiamsi lingua sensum explanare suum non poterit.

Arbitror autem, Imperator, te pro tua sapientia etiam caussam huius diuinæ legis perspexisse, eámque ob caussam diligenter eius vestigiis institisse. Vidisti enim profecto, iacere solere ea quæ non sunt hominum studiis & contentionibus excitata. Artes quidem quarum magnus in vita vsus & delectatio est, nunquam ad tantam sublimitatem & elegantiam peruenissent, nisi artificum inter ipsos discrepantia iudiciorum, & certamen quoddam extitisset. Quippe ipsa philosophia mater omnium laudandarum artium ab exiguis orta principiis, nonne doctissimorum hominum dissensione ita creuit, vt ad eius absolutionem nihil desiderari videatur? Denique sic res habet: industriam acuit & studium incendit hominum inter se æmulatio atque contentio; contráque languorem & ignauiam animi affert, omnia omnibus assentiri, nulláque de re contrariis rationibus confligere. Atque hæc est illa contentio, quam vtilissimam hominum vitæ elegantissimis versibus scripsit Hesiodus. Habet igitur eandem rationem religio, quam omnes artes, omnes scientiæ, omnia quæ digna sunt in quibus parandis vel ornandis studium ponatur. Iamdudum vix aut ne vix quidem vmbram vllam haberemus religionis, si omnium mortalium idem semper ritus sacrorum, eadem fuisset habendarum ceremoniarum ratio. Nunc varietate opinionum, & ad hanc diem altum auctúmque est studium religionis, & à posteritate ad sempiternum tempus studiosè retinebitur. Qui currunt stadium, contendunt illi quidem omnes omnibus neruis ad eundem peruenire iudicem, à quo præmio afficiantur: non tamen eadem omnes insistunt viâ; sed alius hinc, illinc alius, cursum intendunt. Ita tu vnum esse magnum quendam & verum vitæ quasi certaminis præfectum & moderatorem arbitraris: pergi autem ad eum non

A ρείας. ἀλλ' ὑπό σου τῆς τοῦ σώματος ἀπολελυμένη συναφείας, καὶ ὥσπερ τὰ μέγιστα εὐεργετουμένη, γεγηθυῖα καὶ πρόθυμος, [ἐλευθέραν μετὰ τοῦ νόμου συμπεριφέρουσα τὴν γνώμην, εἰς οὐρανὸν οἰχήσεται·] ὅπου μηδὲ ἡ τῶν τυράννων ὠμότης, μηδὲ τὰ τῶν δημίων ξίφη ἐκφοβεῖ, τοῦ μὴ ἐν ποθεινοτάτῃ ἡσυχίᾳ διάγειν, κἂν μὴ ἡ γλῶττα τὴν αὐτῆς διάνοιαν ἐξηγήσαιτο.

[Ἐγὼ δέ σε, ὦ βασιλεῦ, πέποιθα ὑπὸ τῆς σαυτοῦ σοφίας τὴν αἰτίαν καταμα- B θόντα τῆς θείας ταύτης νομοθεσίας οὕτως αὐτῇ κατ' ἴχνος ἀκολουθῆσαι.] εἶδες γὰρ ὅτι κεῖται ἅπαντα, τὰ μὴ ταῖς τῶν ἀνθρώπων ἁμίλλαις καὶ φιλονεικίαις ἐκριπιζόμενα. καὶ αἱ μὲν τέχναι, ὧν πλείστη τῷ βίῳ χρεία, καὶ ῥαστώνη, οὐκ ἄν ποτε τοσοῦτον εἰς ὕψος, καὶ κάλλος ἐχώρησαν, εἰ μὴ διαφορά τις πρὸς ἀλλήλους ἐγένετο κατὰ τὰς κρίσεις, καὶ ἅμιλλα τῶν τεχνιτῶν. καὶ γὰρ αὐτὴ ἡ φιλοσοφία, ἁπασῶν μήτηρ τῶν ἀξιεπαίνων τεχνῶν ἀπ' ἐλαχίστων ὁρμωμένη, οὐκ ἄ- C ρα τῇ σοφωτάτων ἀνδρῶν διαφωνίᾳ τοσοῦτον ἐπιδέδωκεν, ὡς μηδενὸς ἐνδεῖν ἔτι δοκεῖν πρὸς τὴν τελείωσιν; τοὐναντίον γὰρ [χάσμης ἐμπίπλησιν ἡμᾶς καὶ ἀργίας, τὸ παντάπασιν ἀνανταγώνιστον.] αὕτη δὴ ἡ ἔρις ἐστίν, ἣν ἐν τοῖς καλλίστοις ἔπεσί φησιν ὁ Ἡσίοδος πλεῖστα τὸν βίον ὠφελεῖν τὸν ἀνθρώπινον. ἔχει γοῦν τὸν αὐτὸν λόγον ἡ εὐσέβεια, ὃν καὶ πᾶσαι αἱ τέχναι, καὶ ἐπιστῆμαι, καὶ πάντα δὴ τὰ διακοσμήσεως ἄξια, καὶ σπουδῆς. πάλαι μὲν οὐδ' ἂν σκιὰν εἴ- D χομεν ἔτι τῆς ἁγιστείας εἰ πᾶσιν ἀνθρώποις τὰ αὐτὰ ἦσαν ἱερά, καὶ τελεταὶ αἱ αὐταί. νῦν δὲ τῇ διαφορᾷ τῶν δογμάτων ἐτράφη τε ἡ εὐσέβεια καὶ ἐπηυξήθη· καὶ ὑπὸ τῶν ὕστερον εἰς ἀΐδιόν τινα χρόνον μετὰ σπουδῆς διαφυλαχθήσεται [ὥσπερ δὲ ἐπὶ τὸν αὐτὸν ἀθλοθέτην ἵενται μὲν ἅπαντες οἱ σταδιεῖς, οὐ μίαν ἅπαντες αὐτὸν δρόμον, ἀλλ' οἱ μὲν ἔνθεν, οἱ δὲ ἔνθεν· οὕτως ἕνα μὲν ὑπολαμβάνεις τὸν μέγαν καὶ ἀληθινὸν ἀγωνοθέτην, ὁδὸν δὲ ἐπ' αὐτὸν οὐ

A μίαν φέρειν, ἀλλὰ τὴν μὲν, δυσπορωτέραν, τὴν δὲ εὐθυτέραν· καὶ τὴν μὲν, τραχεῖαν, τὴν δὲ ὁμαλήν. συντετάσθαι δὲ ὅμως ἁπάσας πρὸς τὴν μίαν ἐκείνην καταγωγήν· καὶ τὴν ἅμιλλαν ἡμῖν, καὶ προθυμίαν οὐκ ἄλλοθεν ὑπάρχειν, ἀλλ' ἐκ τοῦ μὴ τὴν αὐτὴν πάντας βαδίζειν. Εἰ δὲ μίαν μὲν ἀτραπὸν ἐάσεις, ἀποικοδομήσεις δὲ τὰς λοιπὰς, ἐμφράξεις τὴν εὐρυχωρίαν τοῦ ἀγωνίσματος.

B [Αὕτη παλαιὰ φύσις ἀνθρώπων, καὶ τὸ,

Ἄλλος δ' ἄλλῳ ἔρεξε θεῶν,

Ὁμήρου παλαιότερον ἦν] Εἰ γὰρ δεῖ τἀληθὲς εἰπεῖν, [οὐκ ἀρεστὸν τῷ θεῷ ταύτην γίνεσθαί ποτε τὴν συμφωνίαν,] ἣν οἱ ἄπειροι τῶν ἀνθρώπων μηχανῶνται· ἀλλὰ καὶ κωλύειν αὐτὸς δοκεῖ, καὶ συμφύεσθαι οὐκ ἐπιτρέπειν. [Φύσις δὲ, καθ' Ἡράκλειτον, κρύπτεσθαι φιλεῖ, καὶ πρὸ τῆς φύσεως ὁ τῆς φύσεως δημιουργός.] Τοῦτο γοῦν ἐπεὶ μακρὰν ἀπῴκισται τῆς ἡμετέρας γνώσεως, οὐδὲ πρὸς ἡμᾶς
C καταβέβληται, ἱκανὸν ἔχει τεκμήριον τοῦ μὴ μίαν παρὰ πάντων τὴν ἁγιστείαν ἀπαιτεῖν, ἀλλ' ἕκαστον ἐᾶν ἀφ' ἑαυτοῦ, οὐδὲ ἀπὸ τῆς ἑτέρου προαιρέσεως, περὶ αὐτοῦ δοξάζειν· ὅθεν μᾶλλον τεθήπασιν οἱ ἄνθρωποι καὶ σέβονται τὸ θεῖον. τὰ γὰρ [πᾶσι πρόχειρα καὶ ἐπιπολῆς, καὶ ἐρριμμένα] καταφρονοῦμεν καὶ ἀμελοῦμεν· τὰ δὲ ὑπὲρ τὴν ἡμετέραν διάνοιαν περὶ πλείστου ποιούμεθα καὶ θαυμάζομεν.

Ἀλλ' ἵνα μή σου μακρὰν ἀποστήσωμαι, ὦ βασιλεῦ, [οὐδὲ ἡ σὴ στρατιὰ συντέτακται πᾶσα ἐκ μιᾶς ἰδέας καὶ τῆς αὐτῆς· ἀλλ'
D οἱ μὲν δορυφοροῦσιν, οἱ δὲ ὁπλιτεύουσιν, οἱ δὲ ἱππεύουσιν, οἱ δὲ πεζεύουσιν, οἱ δὲ σφενδονῶσιν, οἱ δὲ τοξεύουσιν.] καὶ οἱ μὲν οἰκειότατοί σοι ὑπάρχουσιν, οὓς κοινωνοὺς παραλαμβάνεις ἁπάντων· [οἱ δὲ καὶ ἄποθεν λίαν· τοῖς δὲ ἀγαπητὸν, εἰ γνωρίζοιντο τοῖς δορυφόροις·] τοῖς δὲ μόλις ἐκ προσώπου γνώριμος εἶ· [οἱ δὲ καὶ τοῦτ' ἀδυνατοῦσιν,] ἀλλ' ἀκοῇ μόνον καὶ φήμῃ τὸ σὸν

vna via, sed alia asperiore; alia planiore; alia flexuosa, alia directa; omnibus tamen ad vnum eundemque terminum, veluti diuersorium, perueniri: alacritatem autem & voluntatem properandi, non aliunde innasci, quàm quod non eodem omnes vtuntur itinere, sed cuique integrum est qua velit via proficisci. Sin vnam viam relinqueris, cæteris obseptis & interclusis: nimirum contracto spatio vrgebis eos angustiis, & omne currendi studium restinxeris.

Hæc hominum non recens sed perantiqua natura est, & qui illum fecit versum,

Atque alius alij faciebat sacra Deorum,

Homerum ætate antecedit. Nam si verum dicimus, Deo ipsi grata esse non potest hæc opinionum consensio, quam imperiti homines moliuntur: quin eam ipse distinere, neque velle coalescere videtur. Nam natura, vt ait Heraclitus, occultari vult: multoque magis naturæ dominus & fabricator Deus. Quocirca quod à cognitione nostra se longissimè remouit, neque ad captum ingeniorum nostrorum se demittit, satis argumenti habet, non postulare eum ab omnibus vnum idémque ius religionis; sed cuique de se, sua non aliena sponte opinandi facultatem relinquere. Ex quo etiam euenit, vt maior quædam in hominum animis admiratio diuini numinis, & religiosior æternæ illius maiestatis veneratio generetur. Fit enim vt quæ in promptu sunt, & ad omnem intelligentiam abiecta, fastidiamus, & pro nihilo ducamus: contra magni æstimemus & admirationi habeamus ea quæ sublata sunt altius, quàm vt eò vis intelligentiæ nostræ possit peruadere.

Sed vt à te ipso non discedam, Imperator, in exercitu tuo ordines, muneráque militiæ diuersa sunt. Sunt prætoriani milites, sunt legionarij, sunt qui ex equo depugnent, sunt qui pedestres rem gerant, sunt qui funda vel sagittis hostem feriant. Habes qui intima familiaritate tibi coniuncti sint, quibus consilia tua concredas omnia: absunt alij à tua cognitione longiùs, alij beatos se ducunt, si modo vlli è satellitibus tuis noti sint, aliis de facie vix notus es; aliis ne hoc quidem contigit, sed auditione tantum & fama no-

men tuum accepere: & horum longè maxima subiectorum ditioni tuæ hominum pars est. Omnes tamen in tam dispari munere & statu ex te pendent, tuum nutum respiciunt, te sibi regem diuinitus datum agnoscunt & gloriantur. Hac varietate etiam delectari existimare debes principem & moderatorem huius vniuersitatis. Aliam formam religionis vult esse apud Ægyptios, aliam apud Græcos, aliam apud Syros. Neque tamen apud Syros ipsos vna omnium est, sed alius alia vel religione tenetur vel superstitione conflictatur.

In amplis familiis liberi sunt, & serui: & horum in vtroque genere mirabilem reperire licet appetitionum, iudiciorum, & ingeniorum varietatem: quæ tantum abest, vt domum dedecoret, vel dominum offendat, vt etiam mirum in modum familiam exornet; & non mediocrem dominus ex ea capiat voluptatem. Tota hæc machina, quæ vltimi cæli complexu continetur, quem mundum dicimus, magna quædam domus est, cui præest præstantissima natura, & ab omni contagio materiæ segregata, quem notissimo nomine Deum appellamus. Hic ab vniuerso hominum genere velut familia sua, sibi vt domino sanctissimè deseruiri vult: sic tamen vt nemini libertatem eripiat, quominus suo quisque vtatur ingenio, immo gratissimum & iucundissimum ipsi sit, videre infinitam hominum multitudinem, toto terrarum orbe sparsam, certatim in suo quemque & dispari genere ad sui cultum concurrere: & hoc sibi ad gloriam & magnificum decus mirabiliter aptum putet.

Quæ igitur dementia est, id agere, vt omnes homines iisdem opinionibus inuiti imbuantur? quod neque fieri potest, neque si possit, debet. Tua sapientior ratio est, Imperator, qui nemini opinionem extorques suam, sed iudicia relinquis libera; cum eo tamen, vt ne per nomen & speciem religionis, vel caussæ perturbandæ reip. vel latebræ peccatis quærantur. Hanc ego legem commodiorem etiam iudico, & vtiliorem summæ reipubl. quàm fœdus quod cum barbaris nuper est ictum. Fœdere enim isto assequimur, vt cum barbaris & alienigenis ne belligeremus: tua lege omnes seditiones & pugnæ intesti-

A ὄνομα διεδέξαντο· καὶ τούτων τὸ πλεῖστόν ἐστι μέρος τῶν ὑπηκόων. [εἰς δέ σε ὅμως πάντες ἐν τοσαύτῃ διαφωνίᾳ ἀνήρτηνται τῶν γνωμῶν,] καὶ θεόσδοτον βασιλέα γινώσκουσί τε, καὶ καυχῶνται. [ταύτῃ νόμιζε γάνυσθαι τῇ ποικιλίᾳ καὶ τὸν τοῦ παντὸς ἀρχηγέτην· ἄλλως Αἰγυπτίους ἐθέλει θρησκεύειν, ἄλλως Ἕλληνας, ἄλλως Σύρους· καὶ οὐδ᾽ αὐτοὺς Σύρους ὁμοίως·] ἀλλ᾽ ὁ μὲν τῇδε, ὁ δ᾽ αὖ τῇδε, εἴτε θρησκείᾳ, εἴτ᾽ οὖν δεισιδαιμονίᾳ προσέστηκεν.

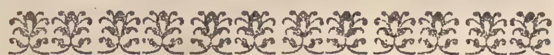
Ἐν ταῖς μεγάλαις οἰκίαις ἐλεύθεροι ὁμοῦ εἰσι καὶ δοῦλοι, B καὶ θαυμαστήν τινα αὖ εὕροις ἐν ἑκατέρῳ τῷ γένει ὀρέξεών τε, καὶ κινήσεων διαφοράν· ἣ τοσοῦτον ἄπεστι τοῦ καταισχῦναι τὸν οἶκον, ἢ τὸν δεσπότην λυπεῖν, ὥστε ὑπερφυῆ τινα κόσμον ἔχειν τῇ οἰκίᾳ, καὶ οὐ μετρίαν τὸν δεσπότην ἐντεῦθεν λαβεῖν τὴν ἡδονήν. ἡ δὲ ὅλη αὕτη κατασκευή, ἣν ὁ ἔσχατος περιέχει τοῦ οὐρανοῦ, ὃν καὶ κόσμον καλοῦμεν, μέγας τις οἶκός ἐστιν, οὗ προστατεῖ ἡ ἀρίστη φύσις, καὶ τῆς ὕλης κεχωρισμένη, ἣν γνωριμωτάτῳ τῷ ὀνόματι θεὸν προσαγορεύομεν. οὗτος ὑπὸ παντὸς τοῦ ἀνθρωπίνου γένους, οἷα οἰκετῶν τινων, ὡς δὴ δεσπότης τις C θεραπεύεσθαι φιλεῖ· ἀλλ᾽ ὥστε μηδένα τὴν ἐξουσίαν ἀφελεῖν χρῆσθαι τῇ ἑαυτοῦ φύσει· ἥδιστα δὲ ὁρᾶν ἀπειρόν τι πλῆθος ἀνθρώπων κατὰ γῆν διεσπαρμένων, φιλοτιμουμένων κατὰ τὸ ἴδιον γένος ἑκάστων πρὸς τὴν αὐτοῦ θεραπείαν· καὶ τοῦτο σεμνόν τε ἡγεῖσθαι, καὶ μεγαλοπρεπές.

Ποία γοῦν αὕτη ἡ ἄνοια, βιάζεσθαι πάντας ἀνθρώπους τὰ αὐτὰ δοξάζειν ἄκοντας, ὃ οὔτε δυνατόν. οὔτε, κἂν μάλιστα δυνατὸν ᾖ, προσῆκόν ἐστι; σὺ δ᾽ ἄρα σοφώτερον ἔσκεψαι, ὦ βασιλεῦ, ὃς μηδένα τῆς ἑαυτοῦ δόξης ἀφαιρεῖς, ἀλλ᾽ ἐλευθέρας ἀ- D φίης τὰς γνώμας· μόνον ὅπως μηδεὶς τοῦ ταράττειν τὴν πολιτείαν, ἢ λαθεῖν κακουργοῦντα, πρόσχημα λαμβάνῃ τὴν εὐσέβειαν. τοῦτον ἐγὼ τὸν νόμον χρησιμώτερον νομίζω τῶν πρὸς τοὺς βαρβάρους γενομένων συνθηκῶν. διὰ ταύτας μὲν γὰρ τὸ μηκέτι πολεμεῖν πρὸς τοὺς βαρβάρους εὑρόμεθα, τῷ δὲ σῷ νόμῳ πᾶσαι αἱ στάσεις, καὶ ἐμφύλιοι μά-

χαι,

χαι, ὑφ' ὧν πρότερον ἐταλαιπωρούμεθα, παντελῶς ἀνῃρέθησαν· πρὸ τοῦ μὲν γάρ, ὅπερ καλῶς οἶσθα σύ, βαρύτεροι ἀλλήλοις ἦμεν ἱππέων τε, καὶ πεζῶν ἁπάντων πολεμίων τῶν ἔξω· καὶ χαλεπώτεραι τῇ πολιτείᾳ ἦσαν αἱ γραφαὶ ἐξ ἑκατέρας θρησκείας, τῶν ἐπιδρομῶν, ἃς ἐπὶ τὰς ἡμετέρας ἐπαρχίας ἐποίουν ἅπαντες οἱ βάρβαροι· ἐν κοινῷ, αὐτοκράτορ, [ἔα μένειν τὴν τρυτάνην ἐφ' ἑαυτῆς· μὴ καθελκύσῃς ἐπὶ θάτερα τὴν ῥοπήν,] ἵνα ἀπὸ μιᾶς γνώμης πάντες οἱ ἐξ ὁποίας δήποτ' οὖν θρησκείας ὑπὲρ τῆς τῶν σῶν σκήπτρων εὐτυχίας, καὶ διαμονῆς, τὸν θεὸν ἱκετεύωσι.

A næ, quibus laborabamus, sublatæ sunt. Nam superiore tempore, quod probè nosti, grauiores eramus ipsi nobis, quàm omnis equitatus & peditatus hostium externorum: magisque remp. afflixerunt delationes, quibus vna religio aduersus alteram grassabatur, quàm in prouincias nostras incursiones omnium barbarorum. Quamobrem, Imperator, sine paribus pendere libram examinatam ponderibus, neque committe vt alteram lancem impellas: vt paribus & concordibus votis omnes homines, quacumque religione vtantur, incolumitatem à Deo & diuturnitatem B imperio tuo precentur.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ Ἐρωτικός, ἢ περὶ κάλλους βασιλικοῦ.

ΛΟΓΟΣ ΙΓ'.

ΣΩΚΡΑΤΗΣ ὁ Σωφρονίσκου τὴν μὲν ἄλλην σοφίαν σχεδόν τι πᾶσαν ἔξαρνος ἦν, καὶ οὔτε μέγα, οὔτε μικρὸν μάθημα ἐπίστασθαι ὡμολόγει, πλὴν τοῦτο αὐτὸ μόνον· μήτε οἴεσθαι εἰδέναι, ἃ μὴ ᾔδει· καὶ ὡς ἐπὶ ταύτῃ τῇ ὁμολογίᾳ τῆς ἀμαθίας, σοφὸς ἀνῃρῆσθαι ἐνόμιζεν ὑπὸ τοῦ Πυθίου θεοῦ, καὶ σοφώτατος τῶν ἄλλων. ὁ δὲ οὕτως ἀτέχνως πρὸς τὰ λοιπὰ μαθήματα διακείμενος, καὶ οὕτως ἀπισχυριζόμενος πρὸς τὸ κεκτῆσθαί τινα ἐπιστήμην, ὅμως τὴν ἐρωτικὴν τέχνην αὐτὸς ὁμολογεῖ. οὐ μὲν γὰρ *εὔξασθαι μόνον, οὐδὲ ζητεῖν, οὐδὲ διώκειν· ἀλλ' ἤδη καὶ ᾑρηκέναι, καὶ ἔχειν, ὡς καὶ ἄλλους διδάσκειν οἷός τε εἶ(ναι). Φησὶ γοῦν ἐν τοῖς Ἀγάθωνος ἐπινικίοις μετὰ τὸν πότον, αὐτός τε ἀγαγόμενος, εἰς τὸν ἔπαινον τοῦ ἔρωτος, καὶ τοὺς συμπότας παρασκευάζων, οὑτωσὶν ἀπαρακαλύπτως καὶ ἐμφανῶς· οὐδὲ ἄλλο φημὶ ἐπίστασθαι, ἢ τὰ ἐρωτικά. Βαβαί, ὦ φίλε Σώκρατες, ὡς λίαν αὐθαδῶς, καὶ πόρρω τῆς εἰωθύας σοι εὐλαβείας· καὶ ἐγγύς τι Προδίκου τοῦ Κείου, καὶ Πρωταγόρου τοῦ Ἀβδηρίτου, καὶ Γοργίου τοῦ Λεοντίνου, καὶ ὅσοι γυμνοῖς τῆς κεφα-

THEMISTII amatoria, siue, de pulchritudine principis.

ORATIO XIII.

SOCRATES Sophronisci filius, cætera quidem propè omnia sapientiæ genera abiudicabat ab sese, ac ne- C que maioris, neque minoris disciplinæ scientem se esse profitebatur, præter hoc vnum; neque ea quæ nesciret, scire se arbitrari: ac propter hanc inscitiæ confessionem, sapientem existimabat se ab oraculo esse pronuntiatum, & mortalium omnium sapientissimum. Verùm qui sic in reliquis doctrinis suo iudicio imperitus erat, ac tam asseueratè dicebat, nullam se callere cæterarum rerum disciplinam: nihilominus amatoriam facultatem præ se ferre solebat. Neque verò solùm eam optare se, aut in ea inquirenda versari, aut eam persequi: sed illam iam D comprehensam habere, adeo vt alios perdocere posset. Itaque in epiniciis Agathonis poëtæ, post compotationem, cùm ipse in dei laudationem inductus, tum ad hoc conuiuas cæteros præparans, sic palam & apertè profitetur: nihil, inquit, aliud scio nisi amatoria. Papæ! ô care Socrates, quam superbè facis, ac præter vsitatam tibi cautionem! nec multo aliter ac Prodicus Ceus, aut Protagoras Abderita, aut Gorgias Leontinus, aut quicumque non dissimulanter si-

bimetipsis apud Græcos sapientiam arrogabant. In quo sanè Archelaum magistrum tuum longo post te interuallo relinquis: præsertim cum in nullo vnquam sermone heredem te summæ sapientiæ feceris. Quippe perexiguum aliquod & humanum doctrinæ genus tibi esse videbatur, carnis, & ossis, ac medullæ habere scientiam: tum vero etiam ista cognoscere, terram, aquam, & quæ illis antiquiora sunt, vbi & quomodo gignantur, cum corruptela sint expertia, cum inter se coeant, & à se ipsis recedant: nec tamen dubitas nouum quoddam prædicare diuinationis genus, eiusque doctorem te esse profi- B teris, amatoriæ nimirum artis. Quin etiam longam de ea re & præclaram orationem explicas: vbi & ea quæ ad Venerem pertinent exponis, & conuiuium narras, & Quæstus ebrietatem ac somnum, ac paupertatis insidias, & apud Quæstum dormitionem, indeque genitum Amorem: quem tu deum appellas, & magnum dæmonem, ac cæterorum dæmonum summum. Porro reliqua quidem nomina quidquid apud te significent, quidquid sibi velint Venus ac Paupertas, & Quæstus, & huius ebrietas, & quæ deinceps narras: manifestè demonstras, non te hæc intelligere, quæ C plerique iis, quæ vsurpant, nominibus exprimi putant: sed alia quædam explicatu difficilia, & permolesta, velut tuniculâ quâdam obducta, vt ne profanis ac nondum initiatis obuia sint.

Igitur cætera quidem, vt dixi, priuatim per otium tibi collaudabimus. Quæ autem in illo sermone plurimum admiranda visa sunt, ea nunc in frequenti conuentu tibi non dissimulabo: te accuratè peruestigasse ac perspexisse formam Amoris & naturam: ac quemadmodum talis non sit re vera, qualis vulgò videtur, iuuenis, ac mollis & delicatus: sed e contrario D squalidus, & ad fores pernoctans, & sub dio plurimum degens: audax præterea, & violentus, & venator mirandum in modum machinas texens ad eam venationem: prudens insuper, sempérque philosophans. quorum alia ex parente ipsius Quæstu suppetunt, alia ex matre paupertate. Hæc cum à te audio ab ipsa adolescentia mihi occinente ac docente: tum aliud quiddam esse amabile, aliud amorem ipsum; &

A λαῖς ἀνεκήρυττον ἑαυτοὺς ἐν τοῖς Ἕλλησιν ἐπὶ τῇ σοφίᾳ· καὶ δῆτα Ἀρχέλαον μὲν τὸν σεαυτοῦ διδάσκαλον ἀποκρύπτεις, καὶ οὐδὲ πώποτε ἐν λόγῳ τινὶ ἐποιήσω τὸν κληρονόμον τῆς ἀνωτάτω σοφίας, ὅτι σμικρόν γε τὸ μάθημα, καὶ ἀνθρωπικὸν ἐδόκει εἶναι, σάρκα, καὶ ὀστοῦν, καὶ μυελόν· εἰ δὲ βούλει, γῆν, καὶ ὕδωρ, καὶ ἔτι τὰ τούτων ἀρχεγονώτερα, ὅπῃ τε καὶ ὅπως γίνεσθαι, μηδὲ φθειρόμενα, ἀλλὰ συνιόντα, καὶ ἀπιόντα ἀπ᾽ ἀλλήλων. τὴν δὲ μαντικὴν ξένην ὑμνεῖς, καὶ διδάσκαλον σεαυτὸν ἀποφαίνεις ἐρωτικῶν· καὶ ἀποτεί- B νεις μακρὸν καὶ πάγκαλον λόγον γινέσθαι, τά τε Ἀφροδίτης διεξιών, * καὶ δεῖπνον διεξιών, καὶ πόρου μέθην καὶ ὕπνον, καὶ ἐπιβουλὴν τῆς πενίας, καὶ κατακοίμησιν παρὰ τῷ πόρῳ, καὶ ἐντεῦθεν γένεσιν ἔρωτος· ὃν θεὸν μὲν * ὀνομάζεις, δαίμονα δὲ μέγαν, καὶ μέγιστον τῶν ἄλλων δαιμόνων. τὰ μὲν δὴ ἄλλα σοι ὀνόματα ὅ,τι νοεῖται, καὶ ὅ,τι βούλεται ἡ Ἀφροδίτη, καὶ ὅ,τι ἡ πενία, καὶ ὅ,τι ὁ πόρος, καὶ ὅ,τι ἡ μέθη τοῦ πόρου, καὶ ὅσα ἐφεξῆς καταλέγεις, δῆλος εἶ ὅτι οὐ ταῦτα λέγεις, ἃ οἱ πολλοὶ νῦν ἴσασιν ἐκ τῶν ὀνομάτων οἷς C κέχρηνται· ἀλλ᾽ ἕτερα δύσφραστα, καὶ δυσάρεστα, καὶ τῷ μύθῳ ἐνδεδυκότα, ὥσπερ χιτωνίῳ, ὡς μὴ ἐπίδρομα εἶναι τοῖς παντάπασιν ἀμυήτοις.

Τὰ μὲν δὴ ἄλλα, ὥσπερ ἔφην, καθ᾽ ἑαυτοὺς ἐπὶ σχολῆς σοι ἐπαινεσόμεθα· ἃ δὲ τοῦ λόγου μάλιστα θαυμάσας ἔχω, ταῦτα καὶ νῦν σοι ἐν τῷ συλλόγῳ οὐκ ἀποκρύψομαι· ὡς ἀκριβῶς ἄρα ἐξήτασας, καὶ ἐπεσκέψω τὴν μορφήν, καὶ τὴν φύσιν τοῦ ἔρωτος, ὅτι οὐχ οἷος τοῖς πολλοῖς δοκεῖ, τοιοῦτος καὶ τῷ ὄντι ἐστί, νέος, καὶ ἁπαλός, καὶ ἁβρός· ἀλλὰ D τοὐναντίον σκληρός, καὶ αὐχμηρός, καὶ θυραυλῶν ἐπὶ θύραις, καὶ ἐν ὑπαίθρῳ τὰ πολλά, καὶ * ἀγαθός. καὶ ἴτης ἐπὶ τούτοις, σύντονος, θηρευτής, δεινῶς πλέκων μηχανὰς ἐπὶ τῇ θήρᾳ, καὶ ἔτι φρόνιμος, καὶ ἀεὶ φιλοσοφῶν. ὧν τὰ μὲν ἐκ τοῦ πατρὸς τοῦ πόρου αὐτῷ παραγίνεται, τὰ δὲ ἐκ τῆς μητρὸς πενίας. ταῦτα δή σου ἀκούων ἐκ μειρακίου μοι ἐπᾴδοντος, καὶ παιδεύοντος, καὶ ὅτι ἄλλο μὲν τὸ ἐραστόν, ἄλλο δὲ ὁ ἔρως· καὶ

ἐκεῖ μὲν δεῖ ζητεῖν τὴν νεότητα, καὶ τὴν καλλονὴν, καὶ τὸ ἀνενδεές, καὶ τὸ πλῆρες· τὸν δὲ ἔρωτα γινώσκειν, ὅτι ἁπάντων τούτων ἐπιδεής· οὐ γὰρ ἂν ἐφίετο αὐτῶν, εἴπερ εἶχε. Ταῦτά σου ἀκούων τὸν ἄλλον ἅπαντα χρόνον, ἀντεμαντευόμην ὡς θαυμαστὰ εἴη, καὶ μᾶλλον ἀκόλουθα τὰ ἐκ τοῦ σοῦ λόγου, ὧν πείθουσιν ἡμᾶς οἱ ποιηταὶ, καὶ οἱ ζωγράφοι, καὶ προσφυέστερα τῷ ἔρωτι καὶ τῶν ἐρώντων· ἐμαυτῷ δὲ συμπεσόντα οὐδὲ πώποτε ἐνεώρων· ἀλλὰ παρήλλαξε τοσούτων ἐνιαυτῶν ἀριθμὸς ἐπαινέτην μὲν τῶν λεγομένων, ἀπείρατον δὲ ὧν ἐπῄνουν. οὔτε γὰρ ὁδὸν ἐμαυτῷ συνῄδειν μακρὰν, οὔτε πορείαν σύντονον, οὔτε ὕπαιθρον δίαιταν, οὔτε θυραυλίαν, οὔτε σκληρόν τι καὶ αὐχμηρὸν ὑπομείνας, οὔτε μηχανὰς ἐπὶ τῇ θήρᾳ πεπλεγμένας τοῦ κάλλους. ἀλλ' ἐπιθυμητὴν μὲν τῆς ἐρωτικῆς μελέτης οὐ φαῦλον ἐμαυτὸν ἠπιστάμην· ἀγωνιστὴν δὲ οὐκέτι, καὶ ἀθλοφόρον.

Νῦν δὲ, ὦ μεγάλε, ἀθρόον μοι ἀπήντηκεν ἅπαντα ἃ σὺ καταλέγεις, καὶ πλείονα ὧν καταλέγεις· δρόμος ἰσόδρομος σχεδὸν τῷ ἡλίῳ ἀπὸ Τίγρητος εἰς Ὠκεανὸν, πορεία σύντονος, πτῆσις χαμαιπετὴς, καὶ οἵαν ποτὲ θεῖν τὸν ἔρωτα φῄς· ἡμέραι ἐπὶ ταῖς νυξὶν ἀκοίμητοι. χαμευνίας, καὶ θυραυλίας διήγαγον ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἐν τοῖς ὑπαίθροις, ἄστρωτος, καὶ ἀνυπόδετος· οὔτε ζῆν ἔχων ποτὲ ἀπεπλήσθην, οὔτε ἀπεῖπον, ὡς ἀπορῶν κατερρύην, καὶ ἀνεβίων πολλάκις, τῇ ἐνδείᾳ, καὶ τῇ ἐλπίδι. σύμπαντα ἔνι ἁπλῶς ἐν τῷ ἐμῷ ἔρωτι, ὅσα κατέλεξας, καὶ τῇ μορφῇ ἁπάσῃ· καὶ ἡ φύσις τοῦ δαίμονος οὐκ οἶδα εἴ ποτε ἐν ἄλλῳ ἀνθρώπῳ οὕτως ἐξέλαμψε καὶ ἐξεφάνη. αἱ πολιαὶ δὲ ἔφυσάν μοι οὐ προσδοκῶντι ἐν πείρᾳ ἔσεσθαι ὧν παρὰ σοῦ [τοῦ] μεμάθηκα· αἴτιον δὲ οὐ τοσοῦτον ἡ ἐμὴ νωθρεία, καὶ ἀνεραστία· ἀλλ' ἡ πρώτη ἐπίβασις τοῦ ἐραστοῦ ἀπο-

A & illic quidem iuuentutis florem inquirendum esse, ac nullius rei indigentiam & plenitudinem: amorem verò cognoscendum horum omnium egentem: neque enim futurum vt ista concupisceret, si penes se haberet. Hæc, inquam, à te audiens alio omni tempore: viciſſim ita diuinabam, admirabilia hæc esse quæ dicebas, magisque consentanea, quam quæ nobis poëtæ persuadent & pictores, & amori insita magis, quam amatores ipsi. Eadem verò nunquam mihi euenisse cernebam: sed tantum annorum spatium transactum mihi erat, quo illa quidem collaudabam, B sed ea quæ tum laudabam nondum fueram expertus. Neque enim longioris mihi suscepti itineris conscius eram, neque contentæ ambulationis, nec exactæ sub dio vitæ, aut in agris transactæ. Sed neque durum aliquid & squalidum passum me esse recordabar: neque operis aliquid & instrumenti texuisse ad venandam pulchritudinem. Verum cupidum me rei amatoriæ meditandæ esse noram: sed neutiquam in illo certamine versatum, aut vero præmij fuisse compotem.

Nunc autem, ô egregie, confertim C mihi illa omnia, quæ à te percensentur euenerunt; immò plura quam quæ tu percenses: cursus à Tigride ad Oceanum vsque solis cursui prope par, incitatum iter, volatus propter humum, & cuiusmodi tunc Amorem obire volando asseris: tum dies noctesque peruigiles. Ad hæc humicubationes, & sub dio pernoctationes in itineribus & aperto cælo, sine stragulo & calceis, sustinui. Neque verò, cum mihi victus sufficeret, satiatus vnquam fui; aut animum despondi, cum nunc egestate, nunc spe compulsus, sæpius aut conciderem, aut reuiuiscerem. Omnia D igitur insunt in amore meo, vniuersaque illius forma, quæ tu commemorasti: ac dæmonis illius indoles haud scio an vnquam vllo in homine sic reluxerit & conspecta sit. At enim obrepsit interim mihi canities, neutiquam expectanti earum rerum, quas à te didici, experimentum mihi vnquam adfuturum. Cuius equidem causam non tam tarditati meæ aut amandi inscitiæ tribuo, quam quod primus huiusmodi formæ amabilis occursus nondum hactenus mihi concess-

sus, sed inuentu difficilis erat, pulchra, inquam, anima in pulchro corpore, atque & iuuenis in iuuene, & in florente florens: quæ decorem hunc partim iam haberet, partim eius incrementa progressu temporis se habituram ostenderet.

Tales ego delicias cum inquirerem & persequerer, & vbique vestigia eius assectarer, mira quædam mihi superiori tempore accidebant, ac molestiæ plurimum tum ipse capiebam, tum gymnasiis ac palæstris præbebam, si quem adolescentem nancisci possem, periculum faciens; & in eos potissimum intentus quicumque pauperes, & priuati, iis orti parentibus, qui & priuati essent ipsi, & à negotiis alieni, ac parum in ciuitatibus auctoritatis haberent. Sic enim à poëtis didiceram, paupertati sapientiam sortito contingere, & insolentiam ex saturitate, ex satietate libidinem oriri: ac plura eiusdemmodi, quæ facilè persuadebant, affluentis fortunæ comitem non esse virtutem. Ac nihilominus complures adolescentum talium mihi videbantur solo velut obrui ætatis tumultu. Quod si cui vel opes suppeterent, vel parentum cognatorumve potentia: procul eum opportebat à vulgo salutari, tanquam longius ab vera & amore digna pulchritudine disiuncto. Quippe illorum animos occupantes luxus & adulatio, inexplicabilem iis labem offundunt: adeo vt, si vel exiguus flos ipsis virtutis inesset, marcesceret is totus ac difflueret, innumeris perturbationibus tanquam fluctibus obrutus. Hæc igitur longo tempore perpessus, & illius amorem pulchritudinis parturiens, quem mihi philosophia præscripserat, formosi nimirum iuuenis, & amabilis, qui ambo pulchritudinis genera in vnum temperata haberet, animæ videlicet & corporis, quíque comitatis, & constantiæ in voluptatis domandæ fortitudine splendore collu-ceret,

Primula cui lanugo, & flos gratißimus æui:

Huiusmodi pulchritudinis amorem parturiens, & quasi per somnium animo describens, & sperans quidem, at nusquam terræ marísque reperiens, mirandum quiddam, vti dixi, patiebar: atque eiusmodi de pulchritudine sermo-

A ερὸς μοι τέως ἦν, καὶ ἀνεύρετος, καλὴ ψυχὴ ἐν καλῷ σώματι, νέα ἐν νέῳ, ἀνθοῦσα ἐν ἀνθοῦντι· τὴν μὲν ἔχουσα ἀγλαΐαν ἤδη, τὴν δὲ ὑποφαίνουσα ἐπιδώσουσαν ἅμα τῷ χρόνῳ.

Τοιαῦτα παιδικὰ ἐγὼ ζητῶν καὶ διώκων, πανταχοῦ ἰχνηλατῶν, θαυμαστὰ ἔπασχον οἷα τὸν πρότερον χρόνον· καὶ πράγματα εἶχον, καὶ παρεῖχον τοῖς γυμνασίοις, καὶ ταῖς παλαίστραις, ὅτῳ ἐντύχοιμι νέῳ ἀναπειρώμενος· καὶ μάλιστα ὅσοι πένητες, καὶ ἰδιῶται, πατέρων ἰδιωτῶν, ἀπραγμόνων, μι- B κρὰ ἐν ταῖς πόλεσι δυναμένων. ἤκουον γὰρ παρὰ τῶν ποιητῶν, ὅτι πενίη σοφίαν ἔλαχε, καὶ τίκτει κόρος ὕβριν, καὶ πλησμονῇ τοι Κύπριν· καὶ τοιαῦτα πολλὰ ᾀδόντων, ἡμᾶς πείθοντα τῇ τύχῃ τῇ πολλῇ μὴ συμπεριφέρεσθαι τὴν ἀρετήν. ἀλλ' ὅμως καὶ τούτων τῶν νέων οἱ πολλοὶ ἐφαίνοντό μοι αὐτῷ μόνῳ ἐπικλύζεσθαι τῷ θορύβῳ τῆς ἡλικίας. Εἰ δέ τῳ ἢ * σκύτος παρῆν, ἢ δύναμις πατέρων, ἢ συγγενῶν, πόρρω ἐχρῆν τοὺς πολλοὺς τοῦτον C ἀσπάζεσθαι, ὡς μακρὰν που ἀποσκηνοῦντας κάλλους ἀληθινοῦ, καὶ ἀξιεράστου. τὰς ψυχὰς γὰρ αὐτῶν διαλαμβάνουσαι ἡ τρυφὴ, καὶ ἡ κολακεία, λώβης ἐμπιπλᾶσιν ἀδιηγήτου· ὥστε καὶ εἴ τι ἐνῆν ἄνθος αὐτοῖς ἀμυδρὸν ἀρετῆς, μαραίνεσθαι ἅπαν τοῦτο, καὶ ἀπορρεῖν ὑπὸ τοῦ κλύδωνος τῶν παθημάτων. ταῦτα γοῦν ἐν χρόνῳ μακρῷ ἀνατλὰς, καὶ ὠδίνων μὲν τὸν ἔρωτα ἐκείνου τοῦ κάλλους, ὃν φιλοσοφία μοι ὑπεγράψατο, νέου καλοῦ, καὶ ἐρασμίου, τὰ κάλ- D λη ἄμφω κεκερασμένου, τῆς τε ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος, λάμποντος φιλοφροσύνῃ, καὶ εὐσταθείᾳ ἐν ἀνδρείᾳ ἡδυπαθείας,

Πρῶτον ὑπηνήτῃ, τοῦ περ χαριεστάτη ἥβη·

τοιούτου κάλλους ὠδίνων ἔρωτα, καὶ ὀνειροπολῶν μὲν, καὶ ἐλπίζων, εὑρίσκων δὲ οὐδαμοῦ, οὔτε ἐν γῇ, οὔτε ἐν θαλάσσῃ, θαυμαστὰ ἔπασχον, ὥσπερ ἔφην· καὶ ὤμην δεῖν τὸν περὶ τοῦ κάλλους λό-

γὸν τοιοῦτον εἶναι, οἷοι πολλοὶ καὶ ἄλλοι φιλοσοφίας, οὓς τῷ νῷ μὲν οἷόν τε ξυνεῖναι· ἑλεῖν δὲ αἰσθήσει ἀμήχανον· οἷον αὐτόκυκλον, καὶ αὐτοτρίγωνον· ὁποῖον οὔτε ἐν ξύλῳ, οὔτε ἐν λίθῳ, οὔτε ἐν γράμματι.

Οὐκ ἔχων δὲ οὔτε ἀποθέσθαι τὴν ὠδῖνα, οὔτε ἀποπλῆσαι· κάλλους δὲ οὐχ οἷόν τε ἐκλαθέσθαι ἀρτίου, καὶ ὁλοκλήρου, τοὺς φιλοκάλους, καὶ εὐφυεῖς· ὀψὲ ἀνεγειρόμενος μόλις ὥσπερ ἐξ ὕπνου βαθέος, θεοῦ τινος, ὡς ἔοικε, ποδηγοῦντος, ἐνεθυμήθην τὰ ἐν τῷ Πλάτωνος Φαίδωνι. καὶ γὰρ ἐν ἐκείνοις τοῖς λόγοις ὁ αὐτὸς διδάσκαλος τῶν ἐρωτικῶν οὔ φησιν ὁμοίως τὸ αὐτὸ καὶ ἓν κάλλος διωκτὸν εἶναι· ἀλλὰ τοῖς μὲν Ἄρεος θεραπευταῖς, ἀρεϊκόν τε, καὶ φιλοπόλεμον· τοῖς δὲ Ἀπόλλωνος θιασώταις, εὔμουσον, καὶ τῷ θεῷ τούτῳ οἰκεῖον· μόνοις δὲ τοῖς φιλολόγοις τὸ Διός τε, καὶ βασιλικόν· Διὸς γὰρ εἶναι τοὺς φιλολόγους συμπεριπόλους. οὕτω δὴ καταλιπὼν τὰ φροντιστήρια, καὶ τὰς παλαίστρας, σπουδῇ ἁπάσῃ ἐπὶ τὰ βασίλεια ᾔα, ὡς ἐκεῖ μάλιστα τοὺς *διίους, καὶ ἡγεμονικοὺς ἐξευρήσων. καὶ δῆτα ἐντυγχάνω πρῶτα μὲν τῷ παιδὶ τῷ Κωνσταντίνου, ἔπειτα τῷ ἐκείνου ἀδελφῷ, ἀμφοῖν ἀγαθοῖν μέν, καὶ ἀτεχνῶς διΐοιν· ἀλλ' ὑπέρωρόν γε ἤδη τὸ κάλλος αὐτῶν, καὶ τὸ μὲν οὐχ οἷός τε ἀγᾶσθαι ἔτι τοῦ ἔρωτος· τὸ δὲ ἐκλάμψαν εὐθὺς καὶ ἀπέπτη. ἀλλ' ἐχρῆν, ὡς ἔοικε, τὸν μυσταγωγόν μοι γενέσθαι τῆς ἐρωτικῆς τελετῆς, οὐ πόρρωθεν τῶν παιδικῶν, οὐδὲ ὀθνεῖον, ἀλλ' ἐγγύθεν, καὶ ἀφ' ἑστίας.

Ὥστε οὐ καρτερεῖ ἔτι ὁ λόγος κύκλῳ περιϊέναι· ἀλλὰ μεθέμενος ἤδη τῶν παραπετασμάτων, αὐτοπρόσωπός σοι διαλέξεται. Ὦ παῖ βασιλεῦ, ὦ παῖ πάτερ, ὦ παῖ νικῶν πολιὰν ἀρετῇ· ὦ μακάριον θήραμα τῆς ἐμῆς ἰχνηλασίας. οὐ γὰρ οἷός τε παρ' ὀμμάτων ἔχειν τὸ κάλλος, οὗ ἕνεκα ἐκ περάτων εἰς πέρατα γῆς ἐπορεύθην, πάντα ἐκεῖνα ὑπομείνας ὅσα κατέλεξεν ὁ Σωκράτης ἡμῖν, καὶ Διοτίμα, μὴ οὐχὶ πρὸς σε * ἀτενίζειν, καὶ ἐπιστηρίζειν τὼ ὀφθαλμώ. καὶ δῆτα αἰσθάνομαι ἐμαυτοῦ ἐμπνεομένου ἤδη, καὶ

A nem oportere esse suspicabar, quales permulti alij sunt in philosophia, qui in mente quidem versari possunt, sensibus autem comprehendi nequeunt: velut est idea circuli, & trianguli, qualis neque in ligno, neque in lapide, neque in linea reperitur.

Sed cum partum illum nec alicubi deponere, nec explere possem; neque verò fieri possit, vt pulchritudinis amantes, & ingenuos ac bene natos, integræ & absolutæ pulchritudinis capiat obliuio: ægre tandem velut profundo excitatus e somno, deducente, vt apparet, deorum aliquo, ea in mentem re- B uocaui, quæ apud Platonem in Phædone scripta sunt. Ibi enim negat rerum amatoriarum idem ille doctor, vnam & eandem pulchritudinem eodem nos modo persequi posse: sed Martis quidem cultoribus tanquam Martium quiddam & bellicosum; Apollinis verò sodalibus, velut elegans aliquid, & illi deo consentaneum; solis verò litterarum studiosis, velut Iouis proprium quiddam, & planè regium. etenim Iouis esse peculiares eruditionis cupidos, & eadem cum illo conuersione torqueri. Igitur propterea relictis gymnasiis ac palæstris, summa celeritate ad regiam C me contuli, tanquam illic maximè diuinos & regios inuenire possem. Et certè primum in Constantini filium incidi, deinde in illius fratrem, bonos quidem ambos, & Iouis re vera proprios. Verum iam exoleta erat eorum pulchritudo: ac partim admirari amplectique hunc amorem non potui; partim siquid emicuerat, confestim auolauit. Sed videlicet eum mihi mystagogum adesse oportebat amatorij illius mysterij, qui à deliciis meis haud procul abesset, minimè peregrinus, sed è propinquo, & ab ipso penetrali sumptus.

Itaque non iam sustinet oratio per ambages circunduci, sed obtenta vela præ- D termittens, tecum ipsa per sese loquetur. O fili Imperator! ô fili qui & ipse pater es! ô fili canitiem virtute supergresse! ô felix meæ venationis præda! Nec enim poteram pulchritudinem eam præ oculis habere, cuius gratia à terminis terræ ad alios terminos eram profectus, toleratis illis omnibus quæ nobis Socrates cum Diotima percensuit, nisi intentos in te ac defixos oculos haberem. Et sanè sentio me afflatu quodam ac

A velut diuino furore percitum: adeo vt, si fortè vehementius atque ardentius elatus fuerim, id tum Ilissi Nymphis imputandum sit, tum amori & ambitiosi numinis instinctui. Postquam igitur sperare cœpi, spemque parturiens ac fouens, nullam eiusdem obtinendæ ansam habebam: non ampliùs à venationis celeritate desistebam, quæ me vtique ad prædam illam quam concupiueram haud ægrè perduceret: sed inhærebam, & affixus eram impensius patruo tuo, quem & assequebar cum Danubium placaret, & cum Tigrim comprimeret, Euphratemque muniret, B ei comes assistebam. Et per hanc assiduitatem, vidi illic spectaculum huius ætatis hominibus incredibile, & inexpectatum, quod de veteri felicitate nobis in magna iam obscuritate memoriæ narratur: regiam scilicet potestatem assidentem philosophiæ, & pallium consuetudinem habens cum purpura. Quo insignis ornamento Traianus erat, & Marcus, & Antoninus: quo caruit Alexander Magnus, necnon Cyrus Medus, & arrogans Xerxes. Verum auream ille platanum circunferebat quidem, & aureum cælum: sed philosophia neutiquam erat ornatus, neque verum cælum con- C tuebatur, cum istiusmodi mysteriis ac sacris non esset initiatus. Doctori vero & interpreti deliciarum mearum tantum inest pulchritudinis, vt & pulchrum barbarum reddat, & mansuetum Getam, & Iberum Græcum, & in tentorio degentem domus incolam, & vnumquemque à priori turpitudine in contrariam pulchritudinem transformet.

Ego verò cum alioqui sim cinguli & imperatorum laudator, amatórque, præsertim si quem eo cum iustitia præcinctum videro: tum multo magis robur capitis oculorúmque laudauerim, D vbi prudentiæ & mentis sedes est, & domicilium. Vnde & ex Ioue prosiluit propugnatrix illa Minerua, & naturæ prouidentia, cum suo cultu armísque. Quibus id vetus philosophia significat, solam prudentiam, & consilia, & sententias, perfectos & integros esse principum fœtus: & sufficientes sibi ipsos esse ad ea omnia tum gignenda, tum ingeneranda, quorum beneficio liberant imperium, & humanas patrias conseruant. Quemadmodum igitur

A ἐνθουσιῶντος· ὥστε εἴ τι φιλοτιμούμενον σφοδρότερόν τε ἤδη καὶ ἐμπυρώτερον, ταῖς νύμφαις μὲν τοῦ Ἰλισσοῦ λογιστέον· τῷ δὲ ἔρωτι, καὶ τοῦ φιλονείκου θεοῦ ἐπινοίᾳ. ἐπεὶ οὖν ἠψάμην ἐλπίδος, καὶ ἣν πάλαι ἔτρεφον, καὶ ὠδίνων, οὐκ εἶχον ἔξαμμα ὅπως αὐτῆς ἐπιλαβοίμην, οὐ μεθιέμην ἤδη τοῦ* τείχους τῆς ἄγρας, ὡς ἄξαντός με ἐπὶ τὴν ἄγραν οὐ χαλεπῶς, ἣν ἐσπουδάκειν· ἀλλὰ προσεκαρτέρουν, καὶ προσελιπάρουν τῷ σῷ πατραδέλφῳ, Ἴστρον τε πραΰνοντι ἐπισπόμενος, καὶ Τίγρητα ἀναστέλλοντι ἀκολουθῶν, καὶ ὀχυρου- B μένῳ Εὐφράτην. καὶ διὰ ταύτην τὴν προσεδρείαν* εἶδον ἐκεῖ ἄνθρωποι θέαμα τοῖς νῦν ἄπιστον, καὶ ἀδόκητον, καὶ διήγημα ἀμυδρὸν ἤδη τῆς παλαιᾶς εὐδαιμονίας, βασιλείαν συνθακοῦσαν φιλοσοφίᾳ, καὶ τριβώνιον ἁλουργίδι συνδιαιτώμενον· ᾧ Τραϊανὸς ἐκοσμεῖτο, καὶ Μάρκος, καὶ Ἀντωνῖνος· ὃν Ἀλέξανδρος ὁ μέγας οὐκ ἐκοσμήθη, οὐδὲ Κῦρος ὁ Μῆδος, οὐδὲ Ξέρξης ὁ ἀλαζών. ἀλλὰ χρυσῆν μὲν πλάτανον περιεφέρετο, καὶ χρυσοῦν οὐρανόν· φιλοσοφίᾳ δὲ ἀκόσμητος ἦν, καὶ τὸν οὐρανὸν οὐχ ἑώρα τὸν ἀληθινόν, ἀμύητος ὤν, C καὶ ἀνοργίαστος τούτων τῶν ἱερῶν. τῶν ἐμῶν δὲ παιδικῶν ὁ ἐξηγητὴς καὶ προφήτης, τοσοῦτον ἄρα αὐτῷ κάλλος πρόσεστιν, ὥστε καὶ βάρβαρον ποιεῖν καλόν· καὶ τὸν Γέτην, ἥμερον· καὶ τὸν Ἴβηρα, Ἕλληνα· καὶ τὸν σκηνίτην, οἰκουρόν· καὶ ἕκαστον ἐκ τοῦ πρόσθεν αἴσχους, εἰς τὸ ἐναντίον κάλλος μεταμορφοῦν.

Ἐγὼ δὲ εἰμὶ μὲν καὶ τῆς ζώνης καὶ τῶν βασιλέων ἐπαινέτης, καὶ ἐραστής· καὶ μάλιστα εἰ καὶ ξὺν δίκῃ ζωννυμένην αὐτὴν καθορῴην· πολὺ δὲ μᾶλλον ἐπαινοίην ἂν καὶ ῥώμην τῆς κεφαλῆς, καὶ τῶν ὀμμάτων, ἵνα τὸ τῆς γνώμης καὶ νοῦ χω- D ρίον, καὶ οἰκητήριον. ἔνθεν καὶ αὐτοῦ τοῦ Διὸς ἐξέθορεν ἡ πρόμαχος Ἀθηνᾶ, καὶ τῆς φύσεως πρόνοια, αὐτῇ σκευῇ, καὶ αὐτοῖς ὅπλοις· ἐνδεικνυμένης τῆς ἀρχαίας φιλοσοφίας, ὅτι μόνη ἡ μῆτις, καὶ τὰ βουλεύματα, καὶ αἱ γνῶμαι, ὁλόκληρα τὰ γεννήματα καὶ ἀρτιμελῆ τῶν βασιλέων· καὶ πρὸς ταῦτα ἀποχρῶσιν ἑαυτοῖς, καὶ γεννῆσαι, καὶ ἐγγεννῆσαι· δι' ὧν ῥύονται τὴν ἀρχήν, καὶ σώζουσι τὰς πατρίδας τὰς ἀνθρωπίνας. ὥσπερ οὖν

ἡ Ἀθηνᾶ ἐκθοροῦσα τῆς τοῦ πατρὸς κεφαλῆς κατέπλησε μὲν οὐρανὸν τοῦ πρώτου κάλλους· κατέπλησε δὲ ἥλιον, καὶ σελήνην, καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα· ἔταξε δὲ γῆν, καὶ ὕδωρ, καὶ ἀέρα, καὶ πῦρ, καὶ ἐποίησε καὶ ταῦτα σώματα ὄντα διὰ τὴν τάξιν καλὰ, καὶ ἐραστά. οὕτω καὶ ἡ μῆτις τῶν ἀγαθῶν βασιλέων, ὅπου ἂν ἐφάψηται, καὶ ᾧ ἂν πελάσῃ, οὐ θέμις τοῦτο μὴ οὐ καλὸν εὐθὺς εἶναι, καὶ ἐραστὸν, καὶ ἐγχώριον αὐτῶν, ὅσον μὴ καλὸν προϋπῆρχεν· ὥσπερ τῷ ἡλίῳ τὸν ζόφον. καὶ τὰ μὲν ἄλλα κάλλη οὔ μοι καιρὸς ἐπεξιέναι, οὔτε ὅσων αἱ πόλεις ἀπήλαυσαν, οὔτε ὅσων αἱ κῶμαι, οὔτε ὅσων ἤδη καὶ τὰ ἐπ' αὐτῶν. μεστοὶ γάρ ἐστε καὶ ἀκούοντες, καὶ ὁρῶντες μεγέθη τε οἰκοδομημάτων ἑκασταχῆ διωλύγια, καὶ εὐμορφίας ἀμηχάνους, καὶ θαλάσσης ἑῴας τε, καὶ Ἰωνικῆς, ἐπικλύσεις καὶ ἀποκλείσεις, καὶ * ποταμῶν ὀνομαστῶν γεφυρουμένων, καὶ γῆρας ἑκάστῃ πόλει ἀποξυόμενον, καὶ νεότητα ἐπανιοῦσαν. ἃ δὲ μὴ οἷός τε εἰμι κατασχεῖν, μηδὲ θέμις ἄρρητα παρελθεῖν, καὶ ταῦτα πρὸς σὲ, ὦ μακάριε· ᾧ λίαν οἰκεῖος ὁ λόγος, καὶ οὐκ οἶδα εἴ τῳ ἄλλῳ οὕτως ἀφ' ἑστίας·

Ἡ γάρ τοι πόλις τοῦ Κωνσταντίνου, καὶ τοῦ υἱέος τοῦ Κωνσταντίνου, οἷς σὺ καὶ τῷ αἵματι ἀνεμίχθης, καὶ τὸ γένος ἡμῖν τῶν οἰκιστῶν, ἀθάνατον ἤδη, καὶ ἀσφαλὲς τῇ σῇ κοινωνίᾳ· αὕτη ἡ πόλις καλὴ μὲν που καὶ πρόσθεν, καὶ τῶν οἰκιστῶν τὸν ἔρωτα οὐκ αἰσχύνουσα· ἀτὰρ ὑπὸ σπουδῆς, καὶ προθυμίας ἄμφω* τὰ ἐραστὰ μᾶλλον ἐγλιχέσθην τὸ ἰδεῖν καλλίω ταύτην, ἢ τὸ ποιῆσαι. ὥσπερ ἂν εἴ τις γυναικὸς ἐρασθεὶς καλῆς καὶ γενναίας, φυκίων μὲν ἐπιμνησθείη, καὶ ἀγχούσης, καὶ ἐντριμμάτων, καὶ τῶν * * * ὡς πλεῖστα αὐτῇ παρεῖναι· καὶ ναὶ μὰ Δία στρεπτῶν πολυτιμήτων, καὶ ἐλλοβίων, καὶ πέπλων ἁλουργῶν, καὶ πολυχρύσων· καὶ τούτοις ἄλλοτε ἄλλως ἀμφιεννύοι, ἐπικομμῴη, ἀγείρων ἐξ ἁπάσης γῆς καὶ θαλάσσης· δίψει δὲ αὐτὴν, καὶ αὐχμῷ ὁρῴη πιεζομένην, καὶ ὀλίγον ἀπολιμπάνουσαν τοῦ ἀποπνεῦσαι αὐτῷ χρυσῷ, καὶ αὐτῇ πορφύρᾳ. τοῦ γὰρ τοιούτου ἔρωτος μέγα ὄφελος ἡ ἐρωμένη*.

A Minerua ex patris capite exiliens primigenia pulchritudine cælum repleuit, nec non Solem, & Lunam, ac reliqua sidera; ac terram & aquam, & aërem, atque ignem ordinauit; eadémque corpora pulchra fecit propter ordinem, & amore digna: sic & prudentia bonorum principum quodcumque contigerit, & ad quod propius accesserit, nefas est non illud continuò pulchrum esse, & amore dignum, atque horum vernaculum & proprium, quod antea pulchrum non erat: velut cum Sol ad tenebras appellit. Ac reliquas quidem B pulchritudines persequi mihi non vacat, vel quantæ ad ciuitatum commoda manarint, vel ad vicorum quantæ, vel eorum quæ ipsis continentur. Nam & iis pleni vos estis, audientes nimirum ac videntes ædificiorum magnitudinem, quæ vbique immensa sunt, ac stupendos decores, maris inundationes & recessus, tum Eoi, tum Ionici; fluuios item celeberrimos pontibus iunctos: tum senectutem ciuitati cuilibet abstersam, & iuuentem reducem. Quæ autem continere tacitus nequeam, neque fas indicta præterire: hæc tibi, ô beate, differam: cui consentanea admodum est C hæc narratio: atque haud scio an alteri æquè congruat.

Etenim vrbs Constantini, eiúsque filij, quorum tu sanguini immistus es, quo fit, vt conditorum nostrorum genus immortale iam nobis sit, & communione tua firmatum. Illa inquam, ciuitas pulchra iampridem erat, & conditorum suorum amori minimè pudenda: verum studium, omne suum eo potius amatores illi ambo contulerunt; vt pulchriorem cernerent, quam vt efficerent. Perinde ac siquis mulieris amans pulchræ ac generosæ, fuci quidem meminisset, & anchusæ, ac faciei medicaminum, & * * * * * *, D pleraque illi suppetere: tum verò torques ingentis pretij, & inaures, ac peplos purpureos, & aureos: atque his eam aliter subinde atque aliter indueret, ornaretque curiosius, & eas opes ex omnibus terræ marisque locis congereret: & eandem interim siti, & squallore confectam cerneret, ac nihil esse propius, quam vt illa cum auro suo ac purpura euolaret. Neque enim ex amore isto magnam amasia commoditatem caperet.

Verùm tuus ille patronus, velut præsagiens te cum illa ciuitate affinitate esse iungendum, pro delineatione Constantini nomen inscribere columnæ adamantinæ studuit, ac tum purpuræ matrem effecit; tum propediem ab Ioue concessas sibi nubes è cælo tanquam famulas in ciuitatem conferet, & in vnum locum congregabit, hinc & inde longo à se inuicem interuallo dissitas: dum interim in recessibus habitant ingratis & inutilibus. At illæ penna, & cogitatione citius, aliæ sublimes æthera peruolantes, aliæ super arduos dilapsæ montium vertices, defossæ simul & in aëre suspensæ, terga vuæ habentes similia, amplius mille stadia sursum ac deorsum, neque peraccliue, neque per decliue decurrentes, neque sustentatæ, neque coërcitæ, pari & eodem lapsu sub tecto fluunt, ac iam ad portas vsque perueniunt, ac foris excubant auctorem præstolantes, vt ab illo officio exceptæ in templo suo collocentur, in quo ipso simul & Vulcanus, & seruator, & Panacea simul choros agunt. Adeo pulchra sunt mearum deliciarum initia, & adeo diuite forma.

Et quantum quidem attinet ad interpretis dexteritatem, nihil me prohibuisset ad Tigridem & Euphratem adhuc commorari, & assidere. Verum propriam mihi necessitatem subito Præfectus Orientis, affert vt ne hebeti oculorum sim acie * * * acquiescam. Sed quid tandem amatorii itineris peritus ille differit? principium quidem illius esse vnius pulchri meditationem, eíque sermones de pulchritudine ingenerare atque inserere: tum verò & ipsum per se animaduertere, pulchritudinem illam quæ in quoque est, ei quæ in altero est, germanam cognatámque esse. Et certè, amice Socrates, hoc mihi admirari subit, quod scitè admodum de amore meo vaticinatus sis. Cum enim paululum à verbo tuo declinauero, vtile mihi erit. Ego enim, ô præclare, pulchritudinem ei qua primum captus sum, germanam animaduertere non potui. Postquam autem frater ille amabilius germen effudit, si mihi indagare permittitis, equidem inueni, atque ecce iam habeo, & coram intueor ferocem illam pulchritudinem, & collucentem, nondum exoletam, neque moro-

A Ὁ δὲ σὸς πάτρων, ἅτε, οἶμαι, προμαντευόμενος ὅτι τῇ πόλει τὸ κῆδος συνάψεις, ἀντὶ σκιαγραφίας ἐφιλονείκησε τὸ ὄνομα τὸ Κωνσταντίνου ἐγγράψαι στήλῃ ἀδαμαντίνῃ· καὶ τῆς τε ἁλουργίδος ποιεῖται μητέρα, καὶ δωρεῖται οὐκ εἰς μακρὰν παρὰ τοῦ Διὸς λαβὼν, ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τὰς νεφέλας τῇ πόλει, οἷα θεραπαίνας, ἁλίσας εἰς ἕνα χῶρον, ἔνθεν καὶ ἔνθεν, πόῤῥω τε, καὶ ἀλλήλων ἀπῳκισμένας, καὶ ἐν μυχοῖς κατασκηνούσας ἀηδέσι τε, καὶ ἀχρείοις. αἱ δὲ ὠκύτεραι πτεροῦ, καὶ νοήματος, αἱ μὲν τὸν αἰθέρα
B ὕψου διαπλᾶσαι· αἱ δὲ ὑποδραμοῦσαι ἠλιβάτους πρῶνας, ἔγγειοι, καὶ ἐναέριοι, σταφυλῇ τὰ νῶτα ἀπεικασμέναι, πλεῖν ἢ σταδίους χιλίους ἄναντα, καὶ κάταντα, οὔτε ἄντην, οὔτε κατάντην διαδραμοῦσαι, καὶ οὔτε ὑποσχεθεῖσαι, οὔτε ἀνασχεθεῖσαι, συνεφοίτησαν ὑπωρόφιοι, καὶ ἥκουσιν ἤδη πρὸ τῶν πυλῶν, καὶ θυραυλοῦσι περιμένουσαι τὸν ἀρχηγέτην, ὅπως ἂν ἐκείνου ξενίζοντος εἰς τὸν νεὼν σφῶν κατασκηνώσωσιν, ἐν ᾧπερ αὐτῷ καὶ Ἥφαιστος συγχορεύει, καὶ ὁ σωτὴρ, καὶ
C ἡ Πανάκεια. οὕτω καλὰ τὰ προτέλεια τῶν ἐμῶν παιδικῶν, καὶ οὕτω πλούσια κάλλους.

Καὶ ὅσον μὲν ἐπὶ τῇ δεξιότητι τοῦ προφήτου, οὐδὲν ἄν με ἐκώλυσεν ἔτι προσλιπαρεῖν, καὶ προσκαθῆσθαι τῷ Τίγρητι, καὶ τῷ Εὐφράτῃ. Ἀλλ' ἐπιτίθησιν εὐθὺς ὁ τῆς ἕω προστάτης ἰδίαν ἀνάγκην, μὴ ἀμβλυώττειν πρὸς τὴν * * * ἀτρέμα ἔχειν. ἀλλὰ τί γὰρ φησὶν ὁ τῆς πορείας τῆς ἐρωτικῆς ἐπιστήμων; ἄρχεσθαι μὲν ἀφ' ἑνὸς καλοῦ τῆς μελέτης, καὶ τούτῳ ἐγγυνᾶν, καὶ ἐντίκτειν λόγους κάλλους· ἔπειτα καὶ αὐτὸν κατανοῆσαι, ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐφ' ὁτῳοῦν, τῷ ἐφ' ἑτέρῳ ἀδελφόν ἐστι, καὶ συγγενές. καὶ δῆ-
D τα αὖθις, ὦ φίλε Σώκρατες, καὶ τοῦτο ἔπεισί μοι θαυμάζειν, ὡς λίαν μαντικῶς ἀπεφήνω τοῦ ἐμοῦ πάθους. σμικρὸν γὰρ ἐκκλίναντι τὸ ῥῆμα τὸ σὸν, χρήσιμον ἂν εἴη. ἐγὼ γάρ τοι, ὦ θαυμάσιε, ἀδελφὸν τοῦ κάλλους τοῦ πρώτου ἑάλων, οὐχ οἷός τε ἐγενόμην κατανοῆσαι· ἀδελφοῦ δὲ βλάστην ἐρασμιωτέραν φύσαντος, εἴ μοι δοίητε μαστεύειν, καὶ ἐξεῦρον, καὶ ἰδοὺ ἔχω, καὶ ἰδοὺ προσορῶ τὸ κάλλος ἄγριον, καὶ λάμπρον, οὔπω ἔξωρον, οὔτε δυστήνιον·

σπήνιον· ὃ ἐγὼ οὔ φημι φῦναι ἀπὸ γῆς, οὐδ' ἀπὸ τοῦ νομίμου τοκέως· ἀλλ' ἄνωθεν ἐξ οὐρανοῦ, καὶ τῆς σπορᾶς τῆς ἐκεῖθεν, καὶ φυτουργίας,

οὐ γὰρ ἔοικεν

Ἀνδρός γε θνητοῦ παῖς ἔμμεναι, ἀλλὰ θεοῖο·

φησὶν ὁ Πρίαμος περὶ Ἕκτορος, ὅτι τὰ ἔργα ὑπελάμβανε μείζω, ἢ κατὰ ἀνθρωπίνην γονήν.

Φίλιππον οὖν, οἶμαι, οὐδὲν ἐκώλυσεν ἐπιφημίζεσθαι τῇ Ἀλεξάνδρου γενέσει, καὶ Ἀμφιτρύωνα τῇ Ἡρακλέους· τὰ δὲ ἔργα ἤλεγχε τὸν ἀληθινὸν πατέρα· ὅτι ἄλλος ἦν, ῥυόμενος ἀνθρώπους ἐκ θανάτου, καὶ ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου πυλῶν εἰς τὴν γῆν ἐπανάγων, καὶ ἀνακομίζων ταῖς πατρῴας ἑστίας, καὶ ἀπολυόμενος ἀειφυγίας. Φέρε οὖν ἴδωμεν τὸν νεανίαν τοῦτον, ἢ καὶ τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἰ μὴ θειοτέραν ὑποφαίνει γονήν. νέος μὲν ὁ παῖς, καὶ αὐτοκράτης οὐχ ἑαυτοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ σχεδόν τι ἁπάσης γῆς, καὶ θαλάσσης, ὅσης τε αὐτὸς ἄρχει, καὶ ὅσης συνάρχει τῷ πατραδέλφῳ· ὑπερδύω δέ ἐστιν ἀμφοῖν νεότητος, ἀλλὰ καὶ ἐξουσίας· καὶ ὧν τί ἂν γένοιτο δυσμαχώτερον, ὅταν πορεύωνται σὺν ἀλλήλαις, ἡ μὲν κινοῦσα ἀλήκτοις ὁρμαῖς, ἡ δὲ πορίζουσα αὐταῖς τὴν ῥαστώνην; ἔνθ' ἔνι μὲν λέων, ἔνι δὲ κάπρος· ἔνθ' ἔνι * δὲ ἄλλος ὅμαδος πολλῶν, καὶ πολυκεφάλων θρεμμάτων, νικώντων ἅπασαν θηρείων φύσιν, ὅταν μὴ νοῦς αὐτοῖς ἐφεστήκῃ. ὅταν οὖν Γρατιανὸς νεότητα μὲν γήρως ἐπιδεικνύῃ στασιμωτέραν, τὴν δὲ ἐξουσίαν παρέχηται χαλινὰ ἔχουσαν, καὶ τῷ ὀρθῷ λόγῳ, καὶ τῷ νόμῳ συνεπομένην· ἆρ' ἐξελέγχει με κολακεύοντα, ἢ θωπεύοντα, ἢ ψευδόμενον τὴν γονήν; ἀλλ' ἐγώ φημι καὶ τὸν Ἀλκμήνας, οὐχ ὅτι θηρείων ἐκράτει, παῖδα τοῦ Διὸς νομισθῆναι· ἀλλ' ὅτι κρείττων ἦν θυμοῦ, καὶ ἐπιθυμίας, καὶ θράσους, καὶ ἀγεννείας, καὶ τῶν κούφων, καὶ * ἐνέδρας ἐγχειρημάτων. καὶ εἰ μὴ ἔμελλον ὑμῖν φορτικώτερος φαίνεσθαι, χρώμενος ἀγροίκῳ σοφίᾳ, προσήρμοσα ἂν οὐ χαλεπῶς ἕκαστον ὧν κατέλεξα παθημάτων, ἑκάστῳ ὧν ὁ μῦθος λέγει θηρείων· ἐπεὶ καὶ τὼ δύω δράκοντε, δι' ὧν πρότερον καλλίνικος ἐξεφάνη ἄνωθεν

A sam. Quam ego è terra natam inficior, aut à consueto parente propagatam; sed è cælo ac cælesti illo satu, & plantatione procreatam

. . . . *namque videtur*

Non patre mortali prognata at numine proles:

ait de Hectore Priamus, quod illius opera maiora, quam pro humano satu esse crederet.

Quocirca Philippum nihil prohibebat inscribi auctorem generationis Alexandri, & Amphitryonem Herculis: cum interim arguerent facta ipsa verum parentem alium esse, qui homines à morte liberaret, atque ab inferis B reuocaret ad terram, & paternas ædes restitueret, & à sempiterno extricaret exilio. Age itaque contemplemur iuuenem illum, aut etiam illius facta, an non diuiniorem quandam prosapiam indicent. Atque adolescens ille quidem est, & summo iure imperans non sibi tantum, sed vniuersæ propemodum terræ ac mari, tam illi cui præest ipse, quam illi cui cum patruo dominatur. Quamquam vtriusque iuuentute superior est, nec non potestate. Et quid expugnatu difficilius iis esse potest, cum se inuicem comitantur, cum altera perpetuos impetus C excitet, altera facultatem ipsis subministret? vbi & leo inest, & aper, & turba alia multarum ac multicipitum generum, quæ omnem belluarum naturam vincunt, quando mens illis præses ac gubernatrix non suppetit. Cum igitur Gratianus iuuentutem præ se ferat omni senectute constantiorem, potentiam vero præstet frenis coërcitam, ac rectæ rationi legique obtemperantem: num me tandem assentationis, & adulationis arguit, vel mendacij in progenie illa constituenda? Ego vero Alcmenæ filium illum assero, D non eo quod belluas perdomaret, Iouis existimatum esse filium: sed quod & iracundia superior esset, & cupiditate, & audacia, & ignauia, ac leuibus illis insidiosisque conatibus. Quod nisi vobis importunior videri metuerem aggresti illa vtens sapientia, non difficulter vnamquamque earum quas enumeraui affectionum accommodassem ad vnamquamque belluarum, quas fabula commemorat. Nam & dracones illi duo, per quos victoriosus ille Hercules cælestem habere originem deprehensus

est, non aliud mihi significare videntur, nisi iuuentutem, & quiduis agendi liberam potestatem. Ambæ enim cumprimis lubricæ sunt, & variarum rerum copiam subministrant, & potentia præsertim, cui si quis effusè ac præter rationem indulgeat, à fælicitate in infortunium conuertitur: quemadmodum si quis corpus ingens ac robustum feliciter consequutus, eo sine oculis vteretur. Hoc enim modo vis & facultas, quauis est imbecillitate miserior. Ac Deus propterea potentia, & virtute superior est omnibus: & quicumque in terra similis illi est, is non terrena stirps sed cælestis est. Cui quidem sermoni poëta Bœotius adstipulatur, cum ita loquitur,

Ex Musis Phœboque procul iaculante sagittas

poëtas esse & citharœdos: ab Ioue autem reges.

Verum Hesiodus quidem reges non nouerat, terra marique dominantes: neque vel per somnium cogitabat vnicum totius terræ principatum. Vnde & illi dignus Iouis satu videbatur, qui vnius ciuitatis princeps, Phocidis puta vel Bœotiæ, bonus ac benignus esset, & lites haud malignè disceptaret. De nostris verò quid tandem diceret à se perdoctus poëta? aut ad quos stirpem & radicem referret, vnde iuuenis exortus est, si puerum videret adhuc prima pubertate florentem, ac prima lanugine vestitum, qui quidem toti terræ imperans, legi interim subiectus sit, quatenus lex imperfecta non est. Quamquam Romanum imperium complures edidit iuuenes, eadem fortuna & ætate florentes: sed complurium abominanda sunt vel ipsa nomina. At iuuentus tua in eodem ac Cyri senectus numero computabitur, & pubertas tua, cum vegeto Marci robore comparabitur. Quapropter non cæcus est amor noster, sed acutus admodum & perspicax, & ad eorum quæ dicit rationem reddendam paratus: Nam & philosophus Socrates * * * * * *. Sed & pulchrum ipsum, si cum veritate iungatur, pulchrum est: mendacium autem nullum est pulchrum, neque adulatio, vel assentatio. Nam Sapphoni quidem, & Anacreonti permissum illud est, in laudandis amoribus suis modum ac mensuram excedere: quip-

A ἥκων, οὐκ ἄλλό τι ἐγὼ ὑπολαμβάνω, ἢ * νεοτελείαν, καὶ αὐτάρκειαν. ἄμφω γὰρ ὀλισθηρότατα, καὶ ποριμώτατα· καὶ μάλιστά γε ἡ ἐξουσία, ᾗ εἴ τις ἀκρατῶς χρῷτο, καὶ ἄνευ λόγου, μεθίσταται ἀπ' εὐτυχήματος εἰς δυσποτμίαν. ὥσπερ [γὰρ] εἴ τις σώματος εὐτυχήσας μεγάλου, καὶ ῥωμαλέου, χρῷτο αὐτῷ ἄνευ ὀμμάτων· καὶ γὰρ οὕτως ἡ δύναμις ἀθλιωτέρα πάσης ἀδυναμίας. ὁ θεὸς δὲ δυνάμει διὰ τοῦτο πάντων ὑπερτερεῖ, καὶ ἀρετῇ· καὶ ὅστις ἐκείνῳ παραπλήσιος B ἐν τῇ γῇ, οὗτος φυτὸν οὐκ ἔγγειον, ἀλλ' οὐράνιον. μαρτυρεῖ δὲ τούτῳ τῷ λόγῳ, καὶ ὁ Βοιώτιος ποιητής. λέγει γάρ,

Ἐκ μὲν Μουσάων, καὶ Ἀπόλλωνος ἑκάτοιο ποιητάς τε εἶναι, καὶ κιθαριστάς· ἐκ δὲ Διὸς βασιλῆας.

Ἀλλ' Ἡσίοδος μὲν οὐκ οἶδε βασιλεῖς γῆς, καὶ θαλάσσης· οὐδ' ὠνειροπόλησε, μίαν τῆς γῆς ἀρχήν. διόπερ αὐτῷ καὶ ἐπάξιος κατεφαίνετο τῆς γονῆς τοῦ Διός, εἰ μιᾶς πόλεως προστατεύων, Φωκίδος, ἢ Βοιωτίας, χρηστὸς καὶ ἥμερος, καὶ κρίνοι τὰς δίκας μὴ C σκολιῶς. τὰ δὲ ἡμέτερα τί ἂν εἴποι ὁ αὐτοδίδακτος ποιητής; ποῦ δὲ ἀνάξοι ἡμῖν τὴν ῥίζαν, ἐξ ἧς ὁ νεανίας ἐβλάστησεν, ὁρῶν παῖδα ἄρτι παρηβῶντα, ἄρτι καταπείροντα ἴουλον, ἐπιτάττοντα σχεδὸν τι ἁπάσῃ τῇ γῇ, ὑποκύπτοντα δὲ τῷ νόμῳ, ἔνθα καὶ ὁ νόμος μὴ ἀτελής. καίτοι ἤνεγκεν ἡ Ῥωμαίων ἀρχὴ πολλοὺς μὲν νέους, καὶ ἐπὶ τῆς αὐτῆς τύχης, καὶ ἡλικίας· ἀλλὰ τῶν πολλῶν ἀποτρεπτά ἐστι τὰ ὀνόματα. ἡ δὲ σὴ νεότης τῷ Κύρου γήρᾳ συναριθμηθήσεται, καὶ τῇ Μάρκου ἀκ- D μῇ ἡ σὴ ἐφηβία. οὐκ ἄρα τυφλὸς ὁ ἐμὸς ἔρως, ἀλλὰ καὶ λίαν ὀξυδερκής, ἕτοιμος ὢν λέγειν ὑπέχειν εὐθύνας. φιλόσοφος γὰρ καὶ ὁ Σωκράτης * * * * εἶναι ποιεῖ. καὶ τὸ καλὸν δὲ αὐτὸ σὺν τῇ ἀληθείᾳ καλόν ἐστι· ψεῦδος δὲ οὐδὲν καλόν, οὔτε θωπεία, οὔτε κολακεία. Σαπφοῖ μὲν γάρ, καὶ Ἀνακρέοντι συγχωροῦσιν ἀμέτροις εἶναι, καὶ ὑπερμέτροις, ἐν τοῖς ἐπαίνοις τῶν παιδικῶν σωμά-

τῶν γὰρ ἡρώων ἰδιωτικῶν, ἰδιῶται· καὶ οὐδεὶς κίνδυνος ἐπῆν, εἰ χαυνωθεῖεν ὑπὸ τοῦ ἐπαίνου αὖθις οἱ ἐρώμενοι. ἐνταῦθα δὲ βασιλικὸς ὁ ἔρως, βασιλικὸς δὲ ὁ ἐρώμενος· καὶ ἀποβλέπουσιν ἅπαντες ἄνθρωποι σχεδόν τι εἰς ἀμφότερα, ὅπως ἀλλήλοις ξυμμίξετον, καὶ προσοίσεσθον. καὶ εἰ ἑκάτερος σὺν τῷ προσήκοντι κόσμῳ ὁ μὲν λέξει, ὁ δὲ ἀκούσεται.

Δεινὰ μὲν ἂν πάθοιμι, ὦ παῖ καλέ, εἰ σοὶ μὲν ὁ κόσμος ὁ ἐκ τῶν ἔργων πρόσκειται ἤδη, καὶ προσκείσεται· καὶ προσκάθῃ σύμπαντα αὐτὸν περιβεβλημένος, λάμπων τε, καὶ ἀστράπτων τοῖς ἀγαθοῖς ἔργοις μᾶλλον, ἢ τῇ πορφύρᾳ· ἐγὼ δὲ ἐκ περάτων εἰς πέρατα γῆς ὁρμηθεὶς, καὶ τοσαῦτα πράγματα παρασχὼν ἵπποις τε, καὶ ἡμιόνοις, πολλὰ μὲν ὄρη διαδραμὼν, πολλὰ δὲ δάπεδα διαπτὰς, πολλαῖς δὲ πόλεσιν ὁμιλήσας, ἔπειτα φανείην σοι ἐπὶ θύραις, ἀντὶ φιλοσόφου ῥητορικός τις, ἢ ποιητικὸς ἐραστὴς, καὶ τῶν σῶν μόνων, καὶ οὐ μόνου σου ἐπαινέτης. μόνου δέ σου ἐστὶν ἐπαινέτης ὁ ἐκεῖνα τεθαυμακὼς, ἃ μόνῃ τῇ γνώμῃ ἐργάζῃ. Ὅμηρος γὰρ λέγων· σῇ δέ τε βουλῇ Πριάμου πόλις εὐρυάγυια· ξεναγοῦ λέγει βουλὴν, ἢ στρατιάρχου. ἐγὼ δὲ ὅτε λέγω, τῇ σῇ βουλῇ τὸν δεῖνα εἰς τὴν ἑαυτοῦ ἐπανήκειν, καὶ τὸν δεῖνα κεκομίσθαι τὸν πατρῷον οἶκον, καὶ τὸν δεῖνα λελύσθαι δεσμῶν, καὶ τοιούτους ἐφεξῆς ὁρμαθοὺς, καὶ καταλόγους, βασιλέως λέγω βουλὴν, ἧς ἔργον τὸ σώζειν τοὺς ὑπηκόους· ὥσπερ καὶ ἑκάστης ἀρχῆς τὸ σώζειν ὅπου ἄρχει· ποιμένος μὲν τὸ σώζειν τὴν ποίμνην· βουκόλου δὲ τὸ ῥύεσθαι τὴν ἀγέλην· καὶ μὴ τοὺς μὲν λύκους ἀποσοβεῖν, αὐτῶν δὲ τῶν λύκων γίνεσθαι χαλεπώτερον, κόπτοντα, καὶ δαιτρεύοντα ἀεὶ τὰ πιότερα τῶν προβάτων, ὥσπερ μάγειρον, ἀλλ᾽ οὐ ποιμένα. καὶ ταύτης τῆς βουλῆς ἀγαθὸν μὲν καὶ αὐτογνώμονα εἶναι, καὶ αὐτουργόν· ἀγαθὸν δὲ καὶ τὸ πείθεσθαι τοῖς ὑφηγουμένοις. ὀρθῶς γὰρ ὑπελάμβανε Ζήνων ὁ Κιτιεὺς, βασιλικώτερον εἶναι τῆς ἀγχινοίας τὴν εὐπείθειαν. ἰσχυροτέρα γὰρ ἡ ἀγαθὴ γνώμη ψηφίσμασι πλείοσι βεβαιουμένη.

Μοῦνος δ᾽ εἴπερ τι νοήσῃ·

Ἀλλά τέ οἱ βράσσων τε νόος, λεπτὴ δέ τε μῆτις·

A pe qui priuatorum corporum, priuati ipsi, amore ducerentur: neque periculum vllum erat, ne tali præconio insolescerent illorum amasij. At hîc regius est amor, & amasius regius: & hoc vtrumque mortales propemodum omnes intuentur, quemadmodum inter se ambo consentiant & conueniant, & vtrum quo par est ordine, tum alter dicat, tum audiat alter.

Equidem mirifica quædam patiar, ô formose iuuenis, si cum partum præclaris facinoribus decus iam penes te sit, & vero sit futurum, ac præsideas totum illud præ te ferens ac præclarè fa-
B ctis magis quam purpurâ splendens & fulgurans: ego interim ab vltimis terræ finibus ad vltimos delatus, cùm tantum negotij fecerim equis & mulis, percurrendis variis montibus, peruolandis terris plurimis, multisque lustrandis ciuitatibus, tibi ad fores præsto sim, pro philosopho rhetoricus quidam, aut poëticus amator, & tuorum tantùm non tui laudator vnius. Tui porro vnius est laudator, qui ea miratur quæ sola mente efficis. Nam Homerus cum ita dicit: Tuo consilio Priami vrbs ampla, *&c.* peregrinorum ducis consilium, aut exercitus ductoris,
C commemorat. Ego verò dum consilio tuo alium patriæ restitutum assero, alium paternam recuperasse domum, alium vinculis exsolutum; ac reliquam eiusdemmodi seriem, & catalogum: principis dico consilium, cuius proprium opus est subiectos sibi seruare: quemadmodum præfecturæ cuiusuis est, illud seruare, cuius est præfectura: velut pastoris, in gregis salutem incumbere; bubulci verò, armentum seruare: nec ita se gerere, vt lupos quidem arceat, ipse vero lupis sit molestior, concidens perpetuo ac lanians pinguissimas quasque ouium, tanquam coquus sit non pastor.
D Atque huius quidem consilij bonum est per sese auctorem, & effectorem esse: nec minus bonum est consilium danti auscultatorem esse. Præclarè enim Citiensis ille Zeno rege digniorem esse putabat docilitatem, quam solertiam. Est enim firmior recta sententia quæ plurium decretis confirmatur.

si qua illi subeat sententia soli;
Tardior huic siquidem mens, ac prudentia curta est.

atque idem etiam Homerus aliis verbis ante Zenonem asseuerauit:

Multorum in cœtu, qui suaserit optima fando,
Hunc sequere auctorem.

Atque ad hoc rex paratus, rege dignius consilium Ioui nuncupat:

Iupiter ô vtinam, ô Phœbe, & Tritonia, tales
Consilij auctores deni mihi semper adessent!

Non enim decem optat Aiaces, neque Diomedes; sed neque decimum ipsum Achillem ad Troiam capiendam satis fore putat: at vnum pro his optat imbecillum senem Pylium, qui vix in medio tumultu equi lora incidere poterat. Cur igitur, ô bone Agamemnon, cum huiusmodi votum conceperis, huius ipsius oblitus in concione Achillis filium exasperasti, neque senem audisti quem multiplicem tibi adesse optaueras, quíque te mitigabat, & inflectebat? Quamobrem non longè post ita confessus es,

Peccaui, nec diffiteor.

Atqui ô bone, si quidem priuatus esses, illud ipsum (peccaui) ferendum esset, nam in te solum illius inobsequentiæ fructus redundasset. Iam vero totius ad exercitus perniciem manauit, &

Multorum fortes animas demisit Auerno
Heroum

Quocirca satius esset, vni auscultare seni, quam decem huiusmodi postulare. Et vero, quid tandem ex hac tua iracundia, & impotenti animo lucratus es? Non iam loquor de tanto Græcorum exitio, quod postea ex peste bellóque consequutum est: sed illud dico, quam idem rex in concione malè esset affectus, & furenti propior videretur: cum eius ferueret cor, & ex iis oculis emicaret ignis, qui, dum sui compotes erant, Iouis oculis censebantur similes; cum autem iracundia commoti sunt, non amplius Iouis, sed canis: hoc est, non supremi deorum, sed ferarum vilissimæ.

At Gratiani semper oculi placidi sunt, & benigni: nec vnquam ater ipsi

A τοῦτον δὲ λέγει καὶ ἑτέρως Ὅμηρος πρότερον Ζήνωνος·

Πολλῶν δ' ἀγρομένων, τῷ πείσεαι, ὅς κεν ἀρίστην
Βουλὴν βουλεύσῃ.

καὶ πρὸς τοῦτο παρεσκευασμένος βασιλεὺς εὔχεται τῷ Διῒ τὴν βασιλικωτέραν εὐχήν·

Αἲ γάρ, Ζεῦ τε πάτερ, καὶ Ἀθηναίη, καὶ Ἄπολλον,
Τοιοῦτοι δέκα μοι συμφράδμονες εἶεν Ἀχαιῶν.

οὐ γὰρ δέκα Αἴαντας αἰτεῖ, οὐδὲ Διομήδεις·
B ἀλλ' οὐδὲ αὐτὸν δέκατον ὑπολαμβάνει τὸν Ἀχιλλέα ἐξαρκέσειν αὐτῷ πρὸς τὴν αἵρεσιν τοῦ Ἰλίου· γέροντα δὲ ἀσθενῆ Πύλιον, μόλις ἐκταμόντα ἐν τῷ θορύβῳ τῆς μάχης τὰς παρηορίας τοῦ ἵππου. διὰ τί γοῦν, ὦ χρηστὲ Ἀγάμεμνον, ταύτην εὐξάμενος τὴν εὐχὴν ἐλάθου αὐτῆς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καὶ τὸν Πηλέως ἠγρίανες, καὶ παρήκουσας τοῦ πρεσβύτου, ὃν πολλαπλοῦν ηὔξω γενέσθαι, καὶ ἀνακαλουμένου σε ἐκ τῆς ὀργῆς, καὶ πραΰνοντος, καὶ μαλθάσσοντος; τοιγαροῦν οὐκ εἰς μακρὰν αὐτὸ ὁμολογῶν,

C Ἀασάμην· οὐδ' αὐτὸς ἀναίνομαι.

ἀλλ', ὦ βέλτιστε, ἰδιώτῃ μὲν ὄντι σοι, τὸ ἀασάμην τοῦτο *δεινὸν ἦν· εἰς γάρ σε περιῆκε μόνον ἡ ἀνηκουστία. νῦν δὲ ὅλου ἥψατο τοῦ στρατοπέδου, καὶ

Πολλὰς ἰφθίμους ψυχὰς Ἄϊδι προΐαψεν
Ἡρώων.

Ὥστε ἄμεινον ἦν ἐθέλειν αὖ τῷ ἑνὶ προσέχειν πρεσβύτῃ, ἢ τοὺς δέκα αἰτεῖν. καὶ δῆτα οἷα ἀπήλαυσας τοῦ θυμοῦ, καὶ τῆς δυσθυμίας; καὶ οὐ λέγω τὸν μετὰ ταῦτα τοσοῦτον ὄλεθρον τῶν Ἑλλήνων καὶ ἐκ τοῦ λοιμοῦ, καὶ ἐκ τοῦ
D πολέμου. ἀλλὰ καὶ αὐτοῦ ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ὡς διετέθη χαλεπῶς, καὶ μαινομένου οὐδὲν ἀπεῴκει· οὐ ἀνέζει μὲν ἡ καρδία, πῦρ δὲ ἐξέλαμπε τοῖν ὀφθαλμοῖν ἐκείνοιν οἳ ἡνίκα ἦσαν καθεστηκότες, τοῖς τοῦ Διὸς ἴκελοι ἐνομίζοντο. ἐμπεσόντες δὲ εἰς τὴν ὀργήν, οὐκέτι Διός, ἀλλὰ κυνός· οὐδὲ τοῦ μεγίστου τῶν θεῶν, ἀλλ' ἀτιμοτάτου τῶν θηρῶν.

Γρατιανοῦ δὲ οἱ μὲν ὀφθαλμοὶ ἀεὶ μεστοὶ εὐθυμίας, *πειθοῦ· μέλαινα δὲ οὔτι

πώποτε οὔτε φρὴν, οὔτε ἡ ψῆφος. τῷ Νέστορε δὲ * * * οὔτι ῥίπτει τὰς συμβουλάς· ὅτι αὐτὸν ἐπιθηνήσαντό τε, καὶ ἐθρέψαντο, οὐκ ὄψια ἀποτέμνοντες, καὶ οἴνου ἐπιχέοντες. οἵας ὁ φοῖνιξ τρυφῆς ὑπομιμνήσκει τὸν Ἀχιλλέα· ἀλλὰ καὶ διδάγμασι, καὶ ἀκούσμασι βασιλικοῖς, τῆς παλαιᾶς Ῥωμαίων σοφίας *, ὁ πάνσοφος Τούλλιος ἡγεμὼν, καὶ ἡ μοῦσα.

Καί σε τοσοῦτον ἔθηκα θεοῖς ἐπιείκελ' Ἀχιλλεῦ.

οὐδὲ γὰρ ὅσα ἐγὼ λέγω, * μόνῳ ἐμαυτῷ ἅπαντα λέγω. ἀλλ' ὁρᾷς ὅτι τὰ μὲν Σωκράτους εἶναί φημι, τὰ δὲ Πλάτωνος, τὰ δὲ Ὁμήρου· καὶ ὅσα μὲν ἐμοὶ πείθῃ, ἐκείνοις πεισθήσῃ. μᾶλλον δὲ οὔτε ἐμοὶ, οὔτε ἐκείνοις· ἀλλὰ σαυτῷ. σὴ γὰρ ἤδη γνώμη ἐστὶν, ἣν καταδέξῃ, καὶ ἀσμενίσεις. καὶ γὰρ καὶ ἵππου, καὶ ἱματίου, καὶ παντὸς κτήματος, οὐχ ὁ δοὺς κύριος, ἀλλ' ὁ κεχρημένος. ἐπεὶ καὶ Νέρων * Σενοσκώα οὐ συνῆν· ἀλλὰ Πυλάδῃ συνῆν, καὶ Μητροβίῳ. τοιγαροῦν τῆς ἀρχῆς ἐξέπεσεν ἀθλιώτερόν τι τῶν ἁρμάτων. ὁ Σεβαστὸς Ἀρείῳ συνῆν τῷ Αἰγυπτίῳ, καὶ Τίτος Μουσωνίῳ τῷ Τυρρηνῷ, καὶ Τραϊανὸς Δίωνι τῷ ἐκ Βιθυνίας, καὶ Μάρκος Ῥουστίκῳ. καὶ ὅγε Σεβαστὸς ἀποδιδοὺς τὴν πόλιν Ἀλεξανδρεῦσιν, οὐ τοσοῦτον τῷ ἔργῳ, ὅσον τῷ συμβούλῳ ἐκαλλωπίσατο. ἀποδίδωμι γὰρ, ἔφη τὴν πόλιν ἡμῖν, ὦ Ἀλεξανδρεῖς, Ἀρείου μὲν συμβουλῇ, ἐμοῦ δὲ εὐπειθείᾳ. ἆρα δοκεῖ μὲν σοι ὁ αὐτοκράτωρ φαυλότερόν τι τῆς συμβουλῆς ὑπολαμβάνειν τὴν εὐπείθειαν· καὶ οὐχὶ τὸ ἄμεινον μᾶλλον ἑαυτοῦ ποιεῖσθαι.

Καὶ ὁ μὲν Φοῖνιξ ἐκεῖνος * ἐκαλλωπίζετο, ὡς ἔοικε, παιδευτὴν ἑαυτὸν ὀνομάζων τοῦ Ἀχιλλέως. οὐ γὰρ ὡμολόγει τὰ πράγματα αὐτῆς τῆς παιδείας· οὐδὲ οἷός τε ἦν μαλθάσσειν τὴν μῆνιν τοῦ νεανίσκου, λέγων τοὺς παλαιοὺς ἐκείνους, καὶ καλοὺς λόγους, ἀλλὰ καὶ ἐπιδακρύων τοῖς λόγοις, μᾶλλον δὲ καὶ φροιμιαζόμενος τοῖς δάκρυσιν· ἀλλὰ περιῆν αὐτοῦ σοφίας, καὶ τῶν ἀρχαίων ἐκείνων νουθετημάτων δύο παθήματα σφαδάζοντα ἐν τῷ τροφίμῳ, θυμὸς, καὶ ἔρως ἐπήχλυε τοῦ πρεσβύτου τὸ συμβούλιον· ὥστε

A vel animus vel calculus fuit. Nestores porrò duo * * * consilia non abiicit, quibus nutritus & educatus est, non concisis cibariis, aut infuso vino: cuiusmodi alimenta in memoriam Achilli Phœnix iste reuocat: sed documentis præceptisque regiis, è vetusta Romanorum sapientia petitis; quorum dux & princeps est sapientissimus Tullius, atque Musa.

Tantus & es per me diuine effectus Achilles.

B Neque enim, quæcunque loquor, tanquam à me vno profecta promo: at vides alia me profiteri Socratis esse, alia Platonis, Homeri etiam nonnulla: prorsus vt, quidquid credes dicenti mihi, iis crediturus sis: immo nec mihi profectò, nec ipsis, sed tibi crediturus. Hæc enim mens est in posterum tua, quam probabis, & complecteris. Neque enim aut equi, aut vestis, aut cuiusuis alterius possessionis dominus habendus est, qui eam dedit, sed qui ea vtitur. Nam & Nero non Senecæ, sed Pyladis & Metrobij consuetudine vte-
C batur: quo factum est, vt ex imperio miserabilius, quam ex quadrigis, exciderit. Augustus verò familiarem habebat Arium Ægyptium, Titus Musonium Hetruscum, Dionem Bithynum Traianus, Marcus Rusticum. Et Augustus quidem Alexandrinis ciuitatem restituens, non tam facto ipso, quam illius auctore gloriabatur. Vrbem enim, inquit, vestram quod vobis Alexandrini restituo, tum Arij consilium, tum mea obsequendi voluntas facit. Videtúrne, quæso, hic imperator, obsequentem animum deteriore loco quam consilium ducere? an non potius, id
D quod præstantius est sibi tribuere?

Phœnix autem ille parum sanè merito videri potest gloriatus esse, cùm se Achillis præceptorem diceret. Neque enim per institutionis ipsius effecta fas erat: cum emollire adolescentis ingenium non posset tot veteribus perinde atque illustribus dictis, at nec dictis illacrimans, immo & lacrimis ipsis, procemij loco vtens: sed ipsius sapientiam, & petitas illas à vetustate admonitiones vincerent tumultuantes in alumno duo animi motus, iracundia, & amor: senísq; consiliis nubem quandam offunderent. A-

deo vt & perire Græcos, & naues incendi, & furere aduersus principes exercitus Hectorem pateretur.

Saucius & Tydei Diomedes sanguine cretus,
Saucius & fortis Laërtius, atque Agamemnon.

Gratianus verò ex quo nauem conscendit, eiusque gubernacula omnino tractauit: obsequentiorem se moderatoribus præbet, quam cum ad eos libris instructus ventitaret: vnaque & Hectoris furorem reprimet, & vulneratis medetur: atque hoc ægrè fert, quòd mortuos excitare non possit. Quanquam, & hoc ipsum, quantum fas est, contendit molitúrque. Qui enim liberis paternas domos incolumes seruat, is mortuos quodammodo parentes ad vitam reuocat. Et incredibile profecto spectaculum, neque apud veteres Romanos vsurpatum vnquam, qui hac ætate viuunt homines, quotidie, immo horis singulis intuentur: aurum scilicet ex ærario, eâdem quâ profectum erat viâ remigrans. At difficilius olim hoc erat, quam excitari ab inferis ac reuiuiscere: sed siue iustè in palatium, siue iniustè venerat; aut ibidem consenescere oportebat, aut alio quouis migrare: eo verò vnde aduenerat redire, nefas erat. Vti Leonem illum Æsopicum vulpes cauillatur, ingressorum animalium vestigia ostendens, egressorum minimè. Nunc verò splendidiora multo & iustiora sunt ingredientis auri, quam exeuntis vestigia. Est enim celebris quidem illa Titi vox: Hodie non imperaui, nemini enim bene feci. At Gratianus cum sententiam laudet, ne diem quidem vnum eximi vult. Sic enim statuit, nunquam imperatori bene merendi occasionem deesse; sed si libuerit principibus, diu noctúque, & hora quauis præsto adesse ingens dolium ac bonis redundans; nec verò qui sitiant, defuturos: cum felicitatis sitim homines omnes patiantur. Cum enim nec desunt principi, qui indigeant; nec quæ largiri ipse petentibus possit: nulla ipsi vacat ab imperio dies: at Gratiano ne hora quidem vna. Quod si toties bene meretur Gratianus, Augusti annos profectò superabit. Atque ille non secum ipse somnum petens recenset:

A περιορᾶν ἀπολλυμένους τοὺς Ἀχαιούς, καὶ τὰς ναῦς ἐμπιπραμένας, καὶ τὸν Ἕκτορα λυττῶντα κατὰ τῶν κορυφαίων τοῦ Ἑλληνικοῦ στρατοπέδου.

Βέβληται μὲν ὁ Τυδείδης κρατερὸς Διομήδης·
Οὔτασται δ' Ὀδυσεὺς δουρικλυτός, ἠδ' Ἀγαμέμνων.

Γρατιανὸς δὲ ὅλης ἐπιβὰς τῆς νεώς, καὶ ὅλων κατασχὼν τῶν οἰάκων, μείζω ἐπιδείκνυται τὴν εὐπείθειαν τοῖς διδασκάλοις, ἢ ὁπηνίκα μετὰ τῶν βιβλίων αὐτοῖς προσεφοίτα. καὶ παύει μὲν τὴν Ἕκτορος λύτταν· ἀκεῖται δὲ καὶ βεβλημμένους·
B δυσχεραίνει δὲ ὅτι μὴ οἷός τε ἀναστῆσαι τοὺς τεθνεῶτας. καίτοι τοῦτό γε, ὅσον ἐπ' αὐτῷ, προσφιλονεικεῖ, καὶ προσμηχανᾶται. ὁ γὰρ τοῖς γένεσιν ἀποσώζων τὰς πατρῴας ἑστίας, σχεδόν τι ἐκείνους αὐτοὺς ἀνεγείρει· καὶ δῆτα ἄπιστον θέαμα, καὶ οὐδὲ πώποτε νομισθὲν παρὰ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις, οἱ νῦν ἄνθρωποι ὁρῶσι, ὁσημέραι, καὶ ὅσαι ὧραι, χρυσὸν ἐκ τῶν ταμείων τὴν αὐτὴν ὁδὸν ἐπανιόντα. πάλαι δὲ ἀμηχανώτερον τοῦτο ἦν, ἢ ἐξ ᾅδου ἀναβιῶναι. ἀλλ' εἴτε ἐν δίκῃ, εἴτε μὴ σὺν δίκῃ ξυνεφοίτησεν εἰς τὰ βασίλεια, αὐτοῦ καταγηρά-
C σκειν ἔδει, ἢ ἄλλῃ πῃ ἀποχωρῆσαι. ἐπανελθεῖν δὲ ὅθεν ὥρμησεν οὐκ ἐνομίζετο. ὥσπερ τὸν λέοντα, ὃν ἐποίησεν Αἴσωπος, ἀρρωστοῦντα ἐν τῷ σπηλαίῳ ἡ κερδὼ ἐρεσχελεῖ εἰσιόντων τὰ ἴχνη δεικνῦσα τῶν ζώων, ἐξιόντων δὲ οὔ. νῦν δὲ τηλαυγέστερον, καὶ δικαιότερον τὰ ἴχνη ἐξιόντος τοῦ χρυσοῦ, ἢ εἰσιόντος. Τίτου μὲν γὰρ δὴ ὁ λόγος οὗτος ἀοίδιμος, ὅτι τήμερον οὐκ ἐβασίλευσα· οὐδένα γὰρ τήμερον εὖ ἐποίησα· Γρατιανὸς δὲ ἐπαινεῖ μὲν τὴν γνώμην, οὐκ ἐξαιρεῖ δὲ ἡμέραν. βασιλεῖ γὰρ οὐδὲ πώποτε ἐπιλιπεῖν ἀφορμὴν εὐεργεσίας. ἀλλ' εἰ βούλοιντο, καὶ ἐν νυκτί, καὶ ἐν
D ἡμέρᾳ, καὶ ὥρᾳ, ἄφθονον αὐτοῖς παρεστάναι τὸν πίθον, καὶ ἐπιχειλῆ τῶν ἀγαθῶν, καὶ τοὺς διψῶντας οὐκ ἐνδεήσειν· ἅπαντες γὰρ ἄνθρωποι διψῶσιν εὐδαιμονίας. ὅταν οὖν μήτε οἱ δεόμενοι ἐπιλίπωσι, μήτε ἃ διδῴη τῷ οὕτω θέλοντι, ἀβασίλευτος οὐκ ἔστιν ἡμέρα· οὐκοῦν Γρατιανῷ οὐδὲ ὥρα. ἀλλ' εἰ τοσαυτάκις εὖ ποιεῖ, τοῦ Σεβαστοῦ ἂν εἴη Γρατιανὸς μακροβιώτερος. εἶτα οὐδὲ ἐπιλέγει αὐτοῦ εἰς τὸν ὕπνον ἰών·

Ποῖ παρέβην; τί δ᾽ ἔρεξα; τί μοι δέον οὐκ ἐτελέσθη;

ἀλλὰ προλέγει εἰς τὸ φροντιστήριον εἰσιών· τίνα τήμερον ἐξαιρετέον θανάτου; τίνι συγχωρητέον; τίνι φυλακτέον πατρῷον οἶκον; καὶ οὐδὲ αἱ νύκτες αὐτῷ σκοτειναὶ, καὶ ἀφεγγεῖς * τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ καὶ αὗται φωτὸς πλήρεις, καὶ διαυγείας· ἐν αἷς καθεύδειν ἑκάστῳ ἔνεσι, καὶ κατέχεσθαι ὕπνῳ ἀληθεῖ, δειμάτων ἐκλελησμένῳ.

Ἅπασα ἀρχὴ, μείζων τε, καὶ μικροτέρα, πρὸς τὸ ἀγαθὸν τέταται. ὁρᾷ γὰρ πρὸς τὸν ζῆλον τοῦ βασιλέως· ὥσπερ ἐν χορῷ πρὸς τὸ ἐνδόσιμον τοῦ κορυφαίου, καὶ ὁ πρωτοστάτης, καὶ ὁ δευτεροστάτης, καὶ ὅτῳ μέτεστιν ἐφεξῆς τι τῆς χοροῦ ἡγεμονίας. Ἀλεξάνδρου μὲν γὰρ τοῦ Μακεδόνος μιμεῖσθαι ἐπετήδευον οἱ Σατράπαι ἀτρέμα ἐπινεύοντος τὸν αὐχένα ἐπὶ τὸν εὐώνυμον ὦμον· καὶ ἑτέρου κουράν· ἑτέρου δὲ ἀμπεχόνην· ἑτέρου τὴν βαρύτητα τῆς φωνῆς· Σεβήρου δὲ ἄρχοντος Ῥωμαίων τὸ κομᾶν τὴν γενειάδα, ἀξιοζηλότατον ἐνομίσθη· τοῖς Γρατιανοῦ δὲ ὑπάρχοις, καὶ τοῖς ἀγχοῦ, καὶ πορρωτέρω, τὸ βασιλικὸν γνώρισμα ἔπεστιν ἡ πρὸς τὸ καλὸν εὐαγωγία. οἰμωγὴ δὲ ἐξελήλαται τῶν ἀρχείων, καὶ τὰ βασανιστήρια δὲ πλέω εὐρῶτος. λογισταὶ δὲ ἀλιτήριοι, καὶ παλαμναῖοι πρακτῆρες ἐξώρων ἐλλειμμάτων καὶ ἐξιτήλων, φροῦδοι, καὶ ἀνώνυμοι ἤδη· καὶ πῦρ ἄπεντα αὐτῶν τὰ ζώπυρα ἐπενείματο.

Ὡς εὐποτμότερος ἐγὼ τὰ Ῥωμαϊκὰ μακρῷ τῶν ἐμῶν διδασκάλων. καὶ ἡ ὁδὸς, ἣν ἐγὼ ἔναγχος ἐπορεύθην, μακαριωτέρα τοῦ πλοῦ, ὃν τρὶς Πλάτων ἐστρατώθη. καὶ Διονυσίου μὲν οὐ θέμις ἐν τῷ παρόντι μνησθῆναι. πολὺς καὶ ὁ γέλως παραβάλλειν τοῖς ἐμοῖς παιδικοῖς, καὶ τὸν Κλεινίου, καὶ τὸν Ἱππαρίνου. οὐχ ὅτι δὲ ἐγὼ φαίην δι᾽ Ἀριστοτέλους, ὅτι οὐδ᾽ ἂν αὐτῷ τῷ Ἀλεξάνδρῳ ὑφείμην. ἀλλ᾽ ἐν μὲν στρατηγῶν ἐξετάσει, τὸν Φιλίππου ἂν θείμην ἐν λόγῳ· ἐν δὲ βασιλέων, βασιλικώτερον φημὶ εἶναι τὸν πλείους εὖ ποιοῦντα, τοῦ πλείους νικῶν-

A *Quid prætergressus? quid factum in tempore? quid non?*

Sed in secretius conclaue ingressus, prius rationem init: Quis hodie mihi à morte eximendus est? cui donanda venia? cui seruanda paterna domus? At neque obscuræ sunt ipsi noctes, quæ tenebrosæ cæteris hominibus esse solent: sed plenæ ipsæ luminis splendorisque sunt: cum vnicuique per eas liceat sopori indulgere, eoque somno occupari, qui curarum sit prorsus omnium ac timorum expers.

Magistratus omnes, seu maiores ij, B seu minores sint, ad bonum studia sua conuertunt. Obseruant enim imperatorum exemplum, quemadmodum in choro modulationem præcentoris, is qui primas ab eo, quíque secundas partes agit: & quicunque deinceps in regendo choro partem aliquam obtinet. Nam & Alexandri Macedonis ceruicem sinistrum in humerum parumper inflexam imitari satrapæ studebant; alterius, tondendi capitis modum; alterius indumentum; alterius grauitatem vocis: & Seuerus Romanorum princeps eo dignus est imitatione habitus, quod eius barba siluesceret. Verum C Gratiani præfectis tum iis qui prope, tum qui longe absunt, imperatoris indicium hoc inest, animus ad bonum honestúmque ductu facilis. Procul autem amandati sunt à curia gemitus, ipsique iam situ putridi sunt eculei. At exitiosi calculatores, exactoresque veterum reliquiarum, quarum memoria fugerat, ita iam euanuerunt, vt ne nomen quidem ipsum supersit; & quidquid ex iis supererat, ignis absumpserit.

Quanto sum igitur à Romana profectione magistris meis beatior! quanto felicius iter à me institutum, triplici illa nauigatione, qua mare à Platone traie-D ctum est! Et Dionysium quidem in præsenti commemorare nefas est: immo & ridiculum amoribus meis, & Cliniæ filium, & Hipparini comparare. Addam & illud, quanquam timidius Aristotelis caussâ, ne ipsi quidem Alexandro me concessurum. At certè in recensendis ducibus plurimum Philippi filio tribuerem: de regibus verò si ferendum iudicium est, tanto digniorem esse hoc nomine asseuero, qui de pluribus benè meretur, quam qui plures

vincit: quanto seruare homines, quam eosdem perdere, regi conuenientius. Parco interim de Clito, de Parmenione, de Callisthene, quidquam dicere. Nam ista qui consideret, huic non iam magnus videbitur Alexander: at neque Ammonis filius, immo ne Philippi quidem, sed dæmonis cuiusdam terrigenæ, & hominum cæde ac sanguine gaudentis, cognato peræquè ac alieno.

At Gratianus Feretrij nomine, Vrbis custodis ac præsidis appellationem rege digniorem putat, Iouique affiniorem: neque quidquam ad se pertinere Martem, & eiusdem cognomina existimat. Est enim Mars bono principi non optabilis Deus, sed necessarius: atque is demum est felix, qui non ferro, sed animæ pulcritudine & elegantia hostes subigere potuerit. Gratiani verò gratiam non vni, vt videtur, philosophi, sed barbari quoque amant: eique libentes cedunt, inflectúntque capita, & ab eo vi mentis vna vincuntur. Neque verò cataphractus equus, & vna cum sessore suo ferro indutus, tantum vnquam pro Romanis aduersus barbaros valuit, quantum Gratiani pulcritudo, & animi species: pluresque iam colendi eius gratia, quam olim ad prædandum, Rhenum traiiciunt. Ego verò cum multa Homeri carmina laudare soleo: tum hoc probare non possum, quo Agamemnon ab eo maximæ laudis loco vocatur

Et princeps bonus, & bellator strenuus armis.

Neque enim armis bono principi opus est: sed vna ipsi sufficit virtus ad domandas gentes ferocissimas, eásque ad deditionem compellendas: quæ si voluntaria sit, multo erit eâ quæ per vim infertur præstantior. Itaque loco prædarum quas olim abducebant barbari, nunc munera ferunt: eorúmque illa ferocia iam euanuit, & iis est illecebris subacta, quibus sunt à iuuene nostro debellati.

Pugnæ à gigantibus aduersus deos pugnatæ imago ærea Constantinopoli è regione crepidinis Curiæ visitur: in qua gigantes cum cæteros aggrediuntur deos, hi saxo, illi quercu, aliis alij armis artis beneficio instructi; tum qui

A τος· ὅσῳ περ, οἶμαι, καὶ τὸ σώζειν ἀνθρώποις τοῦ διαφθείρειν. καί μοι εὔστομα κείσθω τὰ ἀμφὶ Κλεῖτον, καὶ Παρμενίωνα, καὶ Καλλισθένην. ὡς ἐκεῖνά γε ἐννοοῦντι Ἀλέξανδρος οὐκέτι μέγας, ἀλλ' οὐδὲ Ἄμμωνος παῖς, ἀλλ' οὐδὲ Φιλίππου· ἀλλὰ δαίμονός τινος γηγενοῦς, καὶ χαίροντος φόνῳ ἀνθρώπων, καὶ οὐδέν τι μεῖον τῷ ξυγγενεῖ, ἢ τῷ ὀθνείῳ.

Γρατιανῷ δὲ βασιλικώτερον φαίνεται ὄνομα τοῦ Ἐραπαιούχου ὁ πολιοῦχος, καὶ ξυγγενέστερον τῷ Διΐ· [ἐν ταῖς ἐπικλήσεσι τοῦ Διὸς ὁ πολιεὺς, καὶ πολιοῦχος] τῷ δὲ Ἄρει οὐ προσ-

B ήκειν οἴεται μᾶλλον, ἢ ταῖς τοῦ Ἄρεος ἐπωνυμίαις. Ἄρης γὰρ ἀγαθῷ βασιλεῖ θεὸς οὐχ αἱρετὸς, ἀλλ' ἀναγκαῖος. καὶ εὐδαίμων ὅτῳ μὴ ἐξείη, μήτε τοὺς βαρβάρους σιδήρῳ εὐηνίους ποιεῖν· ἀλλὰ τῇ τῆς ψυχῆς καλλονῇ, καὶ εὐμουσίᾳ. τῆς δὲ Γρατιανοῦ ἀγλαΐας οὐχ οἱ φιλόσοφοι μόνον, ὡς ἔοικεν, ἀλλὰ καὶ οἱ βάρβαροι ἤδη ἐρῶσι, καὶ ἑκόντες εἴκουσι, καὶ ὑποκύπτουσι, τῇ γνώμῃ αὐτοῦ ἡττώμενοι. καὶ οὔτε ἵππος σιδήρῳ ἠμφιεσμένος αὐτῷ ἀναβάτῃ πρὸς τοὺς βαρβάρους τοιοῦτόν ποτε ἠδυνήθη Ῥωμαίοις, ὅσον τὸ Γρατιανοῦ

C κάλλος, καὶ ἡ τῆς ψυχῆς εὐμορφία. καὶ πλείους τὸν Ῥῆνον περαιοῦσιν * τῶν πάλαι ληϊζομένων. πολλὰ ἔπη Ὁμήρου ἐπαινοῦντες, ἀλλὰ τοῦτο οὐκ ἐπαινεσόμεθα, ὅτε λέγει ἐπαινῶν τὸν Ἀγαμέμνονα·

Ἀμφότερον, βασιλεύς τ' ἀγαθὸς, κρατερός τ' αἰχμητής.

τῷ γὰρ ἀγαθῷ βασιλεῖ οὐ προσδεῖ οὐδὲ τῆς αἰχμῆς. ἀλλ' ἱκανὴ αὐτῷ ἡ ἀρετὴ καταμαχέσασθαι τὰ ἀγριώτατα φῦλα, καὶ ὑπαγαγέσθαι κρείττω ὑπαγωγὴν τὸ ἑκούσιον τοῦ βιαίου. ἀντὶ γοῦν τοῦ λῃστεύειν οἱ βάρβαροι δωροφο-

D ροῦσι· καὶ ὁ θυμὸς αὐτῶν ἐκεῖνος φροῦδος, ἐκτακεὶς ὑπὸ τῶν ἰύγγων, αἷς καταπολεμεῖ αὐτοὺς ὁ νεανίας.

Ἔστιν ἐν τῷ ἄστει τοῦ Κωνσταντίνου, τῆς μάχης τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν γιγάντων εἰκὼν ἐν χαλκῷ πεποιημένη, ἀντὶ κρηπῖδος τοῦ βουλευτηρίου. ἐν δὴ τῇ εἰκόνι ταύτῃ, πρὸς μὲν τοὺς ἄλλους θεοὺς οἱ γίγαντες ἀνταίρουσι καὶ ἐξορμῶσιν, οἱ μὲν πέτρας, οἱ δὲ δρῦς, οἱ δὲ ἄλλο ἕκαστοι ὅπλον ὡπλισμένοι παρὰ τῆς τέχνης· μόνος δὲ ὁ

ἀντιτεταγ-

ἀντιτεταγμένος τῷ Ἔρωτι· συστρατεύεται γὰρ τοῖς θεοῖς καὶ ὁ Ἔρως, καὶ ἡ Ἀφροδίτη· ἔστι δὲ μόνος ὁ γίγας θυμοῦ μὲν οὐ γέμει, οὐδὲ ἴχνος αὐτοῦ. ἀλλὰ καὶ τὰ ὅπλα αὐτοῦ χαμαὶ ἐκπεπτωκότα τῶν χειρῶν· πεδημένος δὲ, καὶ γανυμένος αὐτὸς, καὶ οἱ δράκοντες κατέχονται ἤδη ἐθελουσίως. ὀρθῶς γὰρ ἄρα ὁ Λυκοῦργος ὁπλίζων ἐν τῇ Σπάρτῃ, καὶ τὰ Ἀφροδίτης*, καὶ τὸν Ἀφροδίτης στρατὸν, τὰς χάριτας, καὶ τὸν ἔρωτα*, ὅτι μᾶλλον ἀμείνω, καὶ ἐγγυτέρω τὰ τῶν θεῶν τούτων τρόπαια, ἢ τὰ τῆς Ἐνυοῦς. * * * * μὴ καὶ γένηται περιπετὴς, ὃ λίαν ἐκεῖνος εὐλαβεῖται, πρὸς ἕν που, ἢ δύο κάλλη ἐπτοημένος, καὶ ἐθέλων αὐτοῦ καταμένειν, καὶ μηκέτι προσωτέρω πορεύεσθαι· ὥσπερ οἱ τοῦ λωτοῦ γευσάμενοι.

Μετὰ γὰρ τοὺς καλοὺς νέους ἀναβατέον σοι, φησὶν, ἐπὶ τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ τοὺς καλοὺς νόμους. ὦ λῷστε παῖ Σωφρονίσκου, καὶ Φαιναρέτης, σοὶ μὲν τοῦτο ἀναγκαῖον ἦν ποιητέον· Ἀλκιβιάδου γὰρ ἤρας, καὶ Χαρμίδου, πενιχρὸν ἔρωτα, καὶ ἰδιώτην. ὁ δὲ ἐμὸς ἔρως δυοῖν βασιλέοιν ἐστὶν, ἰθυδίκοιν τε, καὶ ξυναίμοιν. καὶ οὐ δεῖ με αὐτοὺς ὑπερβάντα, ἄλλοθεν ζητεῖν τὰ καλὰ ἐπιτηδεύματα, καὶ τοὺς καλοὺς νόμους. αὐτὸ γὰρ τοῦτό ἐστι τὸ βασιλικὸν κάλλος, οἱ καλοὶ νόμοι, καὶ καλαὶ ἐπιτηδεύσεις. ὥστε ἐν τῷ πρώτῳ ἀναβασμῷ ἅπαντα ἔχω, ὅσα σὺ καὶ ἐν τῷ δευτέρῳ, καὶ ἐν τῷ τρίτῳ· τυχὸν δὲ καὶ ἅπασαν τὴν πορείαν τὴν ἐρωτικὴν ἀπονωτέραν. μετὰ γὰρ τοὺς νόμους, πέλαγος φῂς ἀναφαίνεσθαι τοῦ κάλλους. τοῦτο γοῦν τὸ πέλαγος σὺ μὲν ἄλλοθέν που* καθήμενος λέγεις ἐν χώρῳ ἀπῳκισμένῳ τῆς ἡμετέρας ἐνόψεως· ἐμοὶ δὲ, ἅτε σμικρὼ ὄντε τὼ ὀφθαλμὼ, τοῦ πελάγους πρὸς ἐκεῖνο οὐκ ἐφικνείσθον. ἀλλὰ καὶ τοῦτο ὁρᾶν δοκεῖτον ἐγγὺς σου λίαν, παντελῶς τε ἅπτεσθαι αὐτοῦ, καὶ θιγγάνειν.

Τί ὑμῖν δοκεῖ, πρὸς Φιλίου; τυχὸν γὰρ καὶ οἱ ὑμέτεροι ὀφθαλμοὶ οὕτως ὁρῶσιν· ἡ κλεινὴ, καὶ ἀοίδιμος Ῥώμη πέλαγος ἐστὶ κάλλους, ἄφραστον, καὶ ἀνεξήγητον, ἧς ἥκω θεατὴς μετὰ τοὺς καλοὺς νέους, καὶ τοὺς καλοὺς νόμους. ὥστε μοι, ἐκ βαλβίδος εἰς τέρμα, βασιλικὸν ἐστὶ

A aduersus Amorem pugnat: simul enim cum Diis aliis Amor Venusq; pugnant: vnus, inquam, ille Gigas non furorem præ se fert, ac ne vestigium illius quidem in eo cernitur; sed & arma illi è manibus in terram delapsa sunt; & solutus ipse videtur ac gaudens: eiusque Dracones sponte victi continentur. Rectè igitur Lycurgus cum armaret Lacedæmone, Veneris exercitum * Gratias, & Amorem, quod horum numinum præstantiora quam Enyus trophæa sint. * * * * ne fortè concidat, quod admodum veretur, vnius aut alterius pul-B critudinis amore perculsus, ibidemque morari decernens, neque iam vlterius proficisci: quemadmodum iis qui lotum degustarunt vsuuenit.

Nam post formosos, inquit, iuuenes ad pulcra instituta, pulcrasque leges gradus tibi faciendus est. At erat hoc tibi quidem, optime Sophronisci & Phænaretæ fili, necessariò faciendum: qui cum Alcibiadem amares & Charmidem, humilem quendam & priuatum amorem amabas. Amor autem meus, imperatores complectitur duos, eodem ambos sanguine, eadem æquitate iudiciorum insignes. Neque me C opus est, iis derelictis, aliunde mihi pulcra instituta comparare, pulcrásque leges. Hoc enim ipsum est, quod regiæ pulcritudinis nomine censetur, pulcræ leges, & pulcra studia. Itaque primo iam in gradu, eorum sum omnium compos, quæ tu in secundo, immo quæ in tertio consecuturus eras. Et totum fortè amatorium iter minus laboriosum experior. Nam post leges, ingens ais pulcritudinis pelagus apparere: quod pelagus tu quidem alibi vspiam esse dicis in loco à nostris aspectibus longè remoto. Ego verò illud oculis meis, vtpote pusillis, prius non eram D assecutus: at nunc eius aspectu frui videntur iidem, neque tibi multum in eo concedere; immo perfectè ipsum attingere & attrectare.

Quodnam illud, quæso, vobis videtur esse? idem enim & oculi fortasse vestri intuentur. Inclita scilicet ac celebris Roma, immensum est atque omni oratione maius pelagus pulchritudinis: cuius ego vt spectator essem, post pulcros iuuenes, pulcrasque leges, huc demum accessi. Itaque mihi, à carceribus ad calcem vsque, tota regia est

amatoria progressio, itérque totum : & A in pulcri pelagus non relictis pulcris legibus transij. Immo sanctiores hîc quasdam ac diuiniores leges video, quibus vrbem vestram Numa ex cælo reuinxit. Per vos, fortunati viri, factum est, vt orbem terrarum dij nondum deseruerint: vos ij estis, per quos pugnatum est ad hanc diem, ne ab immortali natura mortalis penitus auelleretur; neque concessum Empedocli, vt verum dicere videretur, dum infamauit orbem terrarum, eúmque Ates pratum appellauit. Qui enim Ates pratum esset, quem gubernat Roma, & Senatus, Deorum cœtus, & heroum populus, & tribus præsidum numinum B * totius pelagi pulcritudinis pulcherrima pars, & beatissima eadem, ac venustissima, ibidem est: vbi & tanquam in portu quiescant mentes nostræ tanquam immobilibus quibusdam firmisque rudentibus alligatæ? Quid dicam de pura illa, & sancta gubernandi forma, cui vna cum Deo quotidie, aut potius horis singulis insistitis pro genere hominum vniuerso, cuius æterna vobis tutela sortito obtigit, olim quidem armis, nunc verò meliore munimento ac præsidio, religione. Mihi igitur præter spem non euenit, vt nauigationis vobis itinerísque comes essem: vobis, in- C quam, tantæ dignitatis viris, tam eximiis, méque manifestius inuitantibus, quam olim filium Calliopes Orpheum, Deorum filij, ex Thracia ad Argonauticam expeditionem prouocarunt: ac præsertim cum pacata vobis, & tranquilla est nauigatio.

Qualis adest Deus, & nautis optantibus euros
Dat faciles, postquam sulcantibus æquora remis
Incubuere diu.

Talem experimur diuinitus missum iuuenem: cuius beneficium est, quod omni labore ac curâ soluti, iucundo D placidóque vento, eóque ad constantem & æquabilem cursum sufficiente fruamur, coronati, & largitorem illius felicitatis deum laudibus celebrantes. Tempus est igitur, illustres alumni Romuli, vt positis aliis vestibus, candidas induatis super candido imperio, candidisque diebus, quæ & ad celebrandas choreas, & ad replendas odore sa-

A τὴν ἐρωτικὴν πρόοδον, καὶ τὴν πορείαν, καὶ οὐκ ἀπολελοιπότα τοὺς καλοὺς νόμους, εἰς τὸ πέλαγος τοῦ καλοῦ* μεταβάς· ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἑτέρους ὁρῶ ἁγιωτέρους, καὶ θειοτέρους, οἷς Νουμᾶς ἡμῖν τὸ ἄστυ ἐξ οὐρανοῦ ἀνεδήσατο. δι' ὑμᾶς τοι, ὦ μακάριοι, οἱ θεοὶ τὴν γῆν οὔπω ἀπολελοίπασι· καὶ ὑμεῖς ἐστὲ οἱ μέχρι τέως ἀπομαχόμενοι μὴ παντάπασι τὴν θνητὴν φύσιν τῆς ἀθανάτου ἀπορραγῆναι· μήτε Ἐμπεδοκλεῖ συγχωροῦντες ἀληθῆ λέγειν, δυσφημοῦντι τὸν ἐπίγειον τόπον, καὶ ἄτης λειμῶνα ἐπονομάζοντι. πῶς γὰρ ἂν εἴη λειμὼν ἄτης, ὃν Ῥώμη ἐπι- B τροπεύει, ἡ σύγκλητος ἀγορὰ θεῶν, καὶ δῆμος ἡρώων, ἡ φυλὴ ἐστιούχων δαιμόνων ὄλβον* ἡ τοῦ ὅλου ὄντος ὑμῖν καλοῦ τοῦ πελάγους τὸ κάλλιστον, ἡ μακαριώτατον, καὶ ἀβρότατον, ἐνταῦθά που ἐστὶν· ἵνα τῆς γνώμης ἡ σύστασις τῆς ἡμετέρας ὁρμῇ, ἐξημμένης πεισμάτων ἀκινήτων καὶ ἀσαλεύτων. καὶ ἡ παναγὴς, καὶ ἱερὰ πολιτεία, ἣν μετὰ τοῦ θεοῦ πολιτεύεσθε ὅσαι ἡμέραι, καὶ ὅσαι ὧραι ὑπὲρ τοῦ ἀνθρωπίνου φύλου, οὗ προστάται ἐλάχετε εἰς τὸν ἅπαντα χρόνον, πάλαι μὲν τοῖς ὅπλοις, νῦν δὲ ἀμείνονι φυλακτη- C ρίῳ τῇ ἁγιστείᾳ. οὐκοῦν οὐδὲ ἐμοὶ ἀπ' ἐλπίδος σύμπλῳ γεγενῆσθαι ὑμῖν, καὶ συνεμπόρῳ, οὕτω γε ἀξίοις οὖσι, καὶ θεοειδέσι, καὶ προσκαλουμένοις με φανερώτερον, ἢ πάλαι ἐκ Θρᾴκης ἐπὶ τὴν Ἀργὼ προεκάλεσαν οἱ τῶν θεῶν παῖδες τὸν Καλλιόπης Ὀρφέα. καὶ μάλιστα ὁπηνίκα ἡμῖν ὁ πλοῦς ἄκλυστός ἐστι, καὶ ἀκύμαντος.

Ὡς δ' ὁ θεὸς ναύτῃσιν ἐελδομένοισιν ἔδωκεν
Οὖρον, ἐπήν γε κάμωσιν ἐϋξέστῃς ἐλάτῃσι
Πόντον ἐλαύνοντες.

οὕτως δὲ καὶ ἡμῖν ὁ θεόπεμπτος νεανίας, D δι' ὃν ἔξεστιν ἀφειμένοις τῶν πόνων, καὶ τῶν φροντίδων, πνεύματος ἀγαπητοῦ, καὶ ἀθορύβου, καὶ διαρκοῦς*, ἐστεφανωμένοις, καὶ ὑμνοῦντας τὸν δοτῆρα θεὸν τῆς εὐπαθείας. μετένδυνε οὖν ἤδη, ὦ πολυτίμητον θρέμμα Ῥωμύλου, τὴν λευκὴν ἐσθῆτα ἐπὶ λευκῇ βασιλείᾳ, καὶ λευκαῖς ἡμέραις, καὶ χορεύειν, καὶ κνισά-

ζειν, καὶ κινοῦσιν ἀγυιὰς περιεστεμμέναις, καὶ εὐφημούσαις τὰ ἐμὰ παιδικά. εἰ μὲν κίονας ἡμῖν ἀνώρθωσεν ὁ νεανίας Φρυγίας, ἢ Πεντελικάς, ἢ Αἰγυπτίας, ἐν δίκῃ ἂν αὐτὸν ἐπῃνοῦμεν. ἐπεὶ δὲ ἀνώρθωσεν ἡμῖν τὰς ἐμπνόους κίονας, καὶ ἐμψύχους, τὰς μὲν χαμαὶ ἐρριμμένας, τὰς δὲ καὶ πόρρω ἀφελκυσμένας, οὐ μᾶλλον θαρροῦντες αὐτὸν ἐπαινεσόμεθα, καὶ ὑμνήσομεν, καταγελῶντες ὅς τις ἄρα ὑπὸ σοφίας πυκνὰ τὸν πώγωνα ἐπισείων, κολακείαν νομεῖ τὴν μαρτυρίαν τῆς ἀρετῆς; καίτοι Σκηπίων Τερέντιον ἐπαναγαγὼν ἐκ τῶν δεσμῶν, ἐκ Καρχηδόνος, ἀσμενέστερος ὤφθη τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις· καὶ τοῦτο ἦν πανηγυρικώτατον τοῦ θριάμβου, ἀνὴρ Ῥωμαῖος ἐπιφανὴς παρακολουθῶν Σκηπίωνι ἐν πίλῳ ἐλευθερίας. Γρατιανῷ δὲ εἰσελαύνοντι ὁπόσον στῖφος ἀκολουθήσει τῶν σεσωσμένων, καὶ λελυμένων, ἄνευ πίλου, καὶ ἄνευ συμβόλου. ἐγὼ μὲν τοῦτον ὑπολαμβάνω τὸν θρίαμβον ἱερώτερον, ὃν πέμψει διὰ τῶν σωθέντων, καὶ φυλαχθέντων, ἢ εἰ λάφυρα ἄγων εἰσελαύνοι.

Οὔκουν σοι, ὦ πολυτίμητον θρέμμα Ῥωμύλου, Γρατιανὸν ἀποζευκτέον Ῥωμύλου, δι' ὃν τέθηλε, καὶ ἀνέδραμε, καὶ ἐπανήκει τῇ μεγάλῃ βουλῇ τὰ σεμνὰ ἐκεῖνα ὀνόματα, καὶ αἱ περικλεεῖς ἐπωνυμίαι. εἶτα εἰ Κάμιλλος ἀναστείλας τὴν ἐπιδρομὴν Γαλατῶν, δεύτερος οἰκιστὴς ἐνομίσθη, τί ἄν τις τώδε ἐπονομάζοι τὼ αὐτοκράτορε, τὼ ἀναστέλλοντε μὲν Γερμανούς, * φοβεῖτον δὲ Ἀχαιμενίδας, Γέτας δὲ ἐξαιρεῖτον, καὶ Σαυρομάτας· λαμπρὰν τε εἰρήνην παρεχόντε ἐξ ἄκρας εἰς ἄκραν διὰ πάντων τῶν μεταξὺ τεταγμένων·

Οἵ ῥ' ἔσχατοι νῆας ἐΐσας
Εἴρυσαν ἠνορέῃ πίσυνοι, καὶ κάρτεϊ χειρῶν,

αὐτὼ μὲν ὁπλοφοροῦντε, καὶ στρατευομένω· σφῶ δὲ διδόντε πανηγυρίζειν. δεῦρ' ἴτε οὖν, ὦ φέριστοι, παρακαλέσωμεν τοὺς νεανίας ἐπιδημεῖν ποτε ἤδη, καὶ ἐπιφοιτῆσαι ἐκ τῶν σκηνῶν, καὶ ἐκ τῶν χαράκων τῇ πόλει τῆς βασιλείας. Ῥῆνος δὲ οὐ κωλύσει,

A crificiorum vias inuitant, deliciaſque meas fauſtis acclamationibus laudibuſque proſequuntur. Quod ſi columnas nobis iuuenis noſter poſuiſſet, aut Phrygias, aut Pentelicas, aut Ægyptias: iure ipſum ac merito laudaremus. Nunc verò cum ſpirantes nobis, viuáſque columnas erexerit, partim abiectas humi, partim longè deportatas: non eum maiori fiducia laudabimus, celebrabimuſque? eúmque contra ridebimus, qui præ ſapientia barbam crebro concutiens, virtutis teſtimonium, adulationem interpretabitur? At certè Scipio cum aſſertum à vinculis B Terentium Carthagine adduceret, iucundius eſt à vetuſtis illis Romanis conſpectus: atque hæc triumphi maximè ſplendida & magnifica pars fuit, vir Romanus illuſtris, Scipionem in libertatis pileo aſſectans. At Gratianum ſolenni pompa ingredientem, quantum agmen eorum, qui ſeruati & ſoluti ſunt, ſine pileo, aut alia libertatis nota ſequetur! Ego vero ſanctiorem hunc triumphum exiſtimo, quem de iis quos ſeruauerit, & cuſtodierit, ducet: quam ſi ſpolia ferens inueheretur.

C Non eſt igitur vobis, illuſtres alumni Romuli, ſeparandus à Romulo Gratianus, cuius beneficio fit, vt floreant iam reuocata, ſplendida illa nomina, & inclitæ appellationes, ac Senatui reſtituantur. Quod ſi Camillus, quod Gallorum incurſionem repreſſiſſet, alter eſt habitus Romæ conditor: quod tandem duobus his Imperatoribus cognomen imponemus? qui & repreſſerunt Germanos, & terruerunt Perſas, & Getas ac Sauromatas debellarunt, & præclaram pacem à faſtigio ad faſtigium per omnes interfuſos populos conſtituerunt.

D *Qui poſtremi æquore naues*
Subduxere, animis confiſi, & robore dextræ,

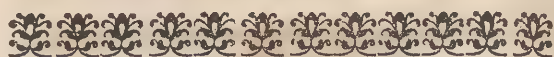
arma ferentes ipſi, & laborantes, & militaribus defungentes officiis: eademque opera celebrandi ſui argumentum ſubminiſtrantes.

Adeſte igitur, viri præſtantiſſimi, adoleſcentes inuitemus, vt redeant tandem, & ex tentoriis atque caſtris ad Vrbem imperij principem reuertantur. Neque verò prohibebit Rhenus:

nullam aut Tigris, aut Euphrates moram facient: sed eos ad matrem redeuntes, vt eam coronent perficiantque, dimittent. At illa quibus gaudiis dilectos, & tandiu expetitos filios excipiet, ferentes & cruenta spolia, & sanctiora clementiæ & humanitatis trophæa, tuta, sacrosancta, incruenta, Iouisque donariis omnino consentanea. Tu verò, ô deorum hominúmque pater, Iupiter Romæ conditor, & præses: túque, cui pater idem & mater est, Minerua; & tu Romani imperij tutelare numen, Quirine: hoc date deliciis meis, vt & Romam ament, & à Roma redamentur.

A οὐδὲ Τίγρης, οὐδὲ Εὐφράτης· ἀλλὰ πέμψουσιν ἐπανιόντας ὡς τὴν μητέρα στεφανώσοντας, καὶ τελειώσοντας. * εἰ δὲ χαίρεις δεξαμένη παῖδας ἀγαπητούς, καὶ πολυεύκτους, φέροντας μὲν καὶ βροτόεντα ἔναρα, φέροντας δὲ καὶ ἁγιώτερα τρόπαια πρᾳότητος, καὶ φιλανθρωπίας, ἄσυλα, καὶ ἱερά, καὶ ἀναίμακτα, καὶ πρέποντα ἀτεχνῶς τοῖς Διὸς ἀναθήμασι· σὺ δέ, ὦ πάτερ μὲν θεῶν, πάτερ δὲ ἀνθρώπων, Ζεῦ Ῥώμης κτῆτορ, καὶ πολιοῦχε, καὶ * πατρομῆτορ Ἀθηνᾶ, καὶ Κυρῖνε δαῖμον ἐπίτροπε Ῥωμαίων ἡγεμονίας, δίδοιτε τοῖς ἐμοῖς παιδικοῖς ἐρᾶν
B μὲν Ῥώμης, ἀντερᾶσθαι δὲ ὑπὸ Ῥώμης.

THEMISTII
Oratio in Legatione Theodosio Imperatori dicta.

ORATIO XIV.

HACTENVS quidem, Dei simillime Imperator, valetudinis meæ incommodum molestè ferebam: quod ea me serius, quàm reliqui huius legationis nostræ socij, quæ officij mei erant, facere coëgisset. At vero nunc demum, quantum animi alacritas corporis imbecillitate potentior sit, sensu percipio, quæ mihi hunc ipsum morbum in doloris leuamentum, & senectutem in florentem ætatem conuertit. Adeo vt qui nubem, quæ hactenus corpusculum hoc obsederat, me vix effugiturum putassem, mari sim visus eiusque fluctibus ac tempestatibus valentior. Nunc verò velut repubescere mihi videor, postquam ex litteris optimi nostri ædilis intellexi, sæculum aureum, quod iam redit, imperiúmque solidum, firmum, animique & corporis ornamentis omnibus resplendescens breui nos esse conspecturos. Et sanè non illa erat inanis, & ad solam ostentationem composita oratio: quum nunc talem imperatorem oculis vsurpare liceat, cui deprædicando Homerica prorsus voce sit opus.

Antè decore parem tibi nunquam oculis conspexi,

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ
πρεσβευτικὸς εἰς Θεοδόσιον αὐτοκράτορα.

ΛΟΓΟΣ ΙΔʹ.

ΤΕΩΣ μὲν, ὦ θεοειδέστατε βασιλεῦ, ἐδυσχέραινον ἐγὼ πρὸς τὴν
C ἀρρωστίαν, ὅτι τῶν κοινωνούντων μοι τῆς πρεσβείας ὑστερίζειν κατηναγκάσθην. νῦν δὲ ᾐσθόμην, ὁπόσον ἄρα περίεστιν ἡ τῆς ψυχῆς εὐφροσύνη τῆς τοῦ σώματος ἀδυναμίας· ποιεῖ γοῦν μοι καὶ τὴν νόσον ῥᾳστώνην, καὶ τὸ γῆρας ἀκμήν· καὶ μόλις προσδοκηθεὶς διαφεύξεσθαι τὴν περιέχουσαν τουτὶ τὸ σῶμα νεφέλην, ἰσχυρότερος μὲν θαλάττης ἐφάνην, ἰσχυρότερος δὲ κλύδωνος καὶ τρικυμίας. ἡβᾶν δὲ αὖθις ὑπέλαβον, ἡνίκα ἐπυθόμην ἐν γράμμασι παρὰ τοῦ κρατίστου τῶν ἡμετέρων ζακόρων ὄψεσθαι τὴν χρυ-
D σῆν γενεὰν ἐπανήκουσαν, ὄψεσθαι ἡμᾶς βασιλείαν ὁλόκληρον καὶ ἀρτίπουν, λάμπουσαν τοῖς κάλλεσιν ἀμφοτέροις, τοῖς τε ψυχῆς, καὶ τοῦ σώματος. καὶ ταῦτα οὐκ ἦν ἄρα κόμπος διάκενος· ἀλλὰ πάρεστιν ὁρᾶν αὐτοκράτορα, ἐφ' οὗ τῆς Ὁμήρου ἐδεόμην φωνῆς.

Καλὸν δ' οὕτω ἐγὼν οὔπω ἴδον ὀφθαλμοῖσιν,

Οὐδ᾽ οὕτω γεραρόν· βασιλῆι γὰρ ἀνδρὶ ἔοικας·

Καὶ δῆτα ἥκω συνεορτάσων τὰ προοίμια τῆς παλιῤῥοίας, εἰς ἣν ἐπανάγει Ῥωμαίους ὁ τῆς δίκης ὀφθαλμὸς, καὶ μεθίστησι τὴν ἐπὶ τὰ ἀμείνω ῥοπήν. ἀνθ᾽ ἁπάντων ἡμῖν γέγονας εἷς ἀνήρ· ἀντὶ πάντων εἰς σὲ ὁρῶμεν· ἀντὶ Δακῶν, ἀντὶ Θρακῶν, ἀντὶ Ἰλλυριῶν· ἀνθ᾽ ὁπλιτῶν, ἀντὶ τῆς ἄλλης παρασκευῆς, ὁπόση σκιᾶς ἀθροώτερον ἠφανίσθη· καὶ προτροπάδην ἐλαύνομεν οἱ τέως καὶ διωκόμενοι. διὰ τὰς παρὰ σοῦ λειπομένας ἡμῖν ἐλπίδας ἑστήκαμεν, ἀναπνέομεν, ἐφέξειν ἤδη Σκύθαις πιστεύομεν τὸν δρόμον τῆς εὐπραγίας, καὶ σβέσειν τὴν ἐπινεμομένην τὰ πάντα πυρκαϊάν· ἣν οὐκ ἔστησεν Αἷμος, οὐ Θρακῶν ὄρια, καὶ Ἰλλυριῶν, δυσπόρευτα καὶ ὁδοιπόρῳ· ἀλλὰ νῦν ἐπανήκει μὲν τοῖς ἱππεῦσιν, ἐπανήκει δὲ τοῖς ὁπλίταις τὰ φρονήματα. ποιεῖς δὲ ἤδη καὶ τοὺς γεωργοὺς φοβεροὺς τοῖς βαρβάροις· καὶ τοὺς μεταλλέας, καὶ τὸν χρυσὸν ἀφέντας κελεύεις τὸν σίδηρον καταλαμβάνειν. καὶ στρατὸς οὗτος ἄγευστος ἡδυπαθείας, ἤδη συνεῤῥύηκεν ἐθελοντὴς ἐκ πόνων κτᾶσθαι τὰ ἀγαθὰ πεπαιδευμένος. οὐκ ἦν μῦθος ποιητικὸς, τάραχον ἐμβαλεῖν τὸν Ἀχιλλέα καὶ ἐμβοήσαντα μόνον τοῖς βαρβάροις τέως νικῶσιν. εἰ γὰρ οὔπω πρὸς τοὺς ἀλιτηρίους παραταξάμενος, τῷ πλησίον αὐλίζεσθαι μόνον καὶ ἐφορμεῖν, ἐνέκοψας αὐτῶν τὴν αὐθάδειαν· τί παθεῖν εἰκὸς τοὺς κάκιστα ἀπολουμένους, ὅταν ἴδωσι πάλλοντα τὸ δόρυ, καὶ τὴν ἀσπίδα νωμῶντα, καὶ τῆς κόρυθος τὴν ἀστραπὴν ἐγγύθι λαμπομένην;

Δύο δὲ ὀφειλούσης σοι τῆς πόλεως τῆς Κωνσταντίνου στεφάνους, τόν τε ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ, καὶ τὸν ἀπὸ τῆς εὐνοίας· τὸν μὲν ἀπὸ τοῦ πλούτου στέφανον εἰς τὴν ἡμέραν ἐκείνην ἡ καλλίπολις εὐτρεπίζεται, καθ᾽ ἣν ἀναδήσει λαμπρῶς ἐπανήκοντα τροπαιοφόρον ἀπὸ τῶν δυσωνύμων βαρβάρων· τὸν δὲ ἀπὸ τῆς εὐνοίας, ὃν προσήκει φιλοσοφίᾳ διακονεῖν, οἴκοι τε ἀκέραιον διαφυλάττει, καὶ προὔπεμψεν ὅμως ἐνθάδε καὶ τοῖς διδοῦσιν ἀληθινῶς, καὶ τῷ λαμβάνοντι κεχαρισμένως. χρυσίον μὲν γὰρ ἄν τις

A *Aut virtute. Viro similis sic vndique Regi es.*

Quare felicis huius rerum refluxus, ad quem iustitiæ ille oculus populum Romanum reducit, omniaque in meliorem partem inclinat, principia celebraturus accedo. Vnus tu nobis vir instar omnium, in te præ reliquis omnibus intuemur: pro Dacis, pro Thracibus, pro Illyriis, pro militibus, pro omni belli apparatu, qui vmbra citius de medio sublatus est. Nunc à quibus hactenus impetebamur, illos incitato cursu vltro propellimus: stamus, respi-
B ramus propter spem de te nobis relictam: Scythisque continuum huc vsque prosperitatis cursum cohibituros nos certò confidimus, flammámque omnia depascentem extincturos, quam cohibere prius ac sistere non poterat Hæmus, non Thracum confinia, non Illyriorum confragosa vel viatori inuia. At equiti iam peditique animus rediit. Quin & ipsos agrestes barbaris iam formidabiles efficis, & eos qui metalla scrutantur, auro abiecto ferrum in manus sumere iubes. Atque hic ille exercitus qui omnis mollitiei expers, per labo-
C res bona sibi comparare didicit, vltro in vnum confluxit. Non fuit figmentum poëticum, quo Achilles vel solo clamore barbaris eousque victoribus terrorem iniecisse refertur. Si enim acie nondum aduersus exitiabiles illos educta, sed stationes dumtaxat propius ad illos admouendo, temeritatem ipsis incidisti: quomodo ipsos pessimè mox perituros, afficiendos esse credendum est, quando te hastam iam vibrantem, scutum mouentem, galeæque tuæ fulmen propius effulgurare conspexerint?

Duas porrò quum tibi Constan-
D tini vrbs coronas debeat, ex auro vnam, ex tuorum in te beneuolentia consertam alteram: ditem illam pulchra vrbs in eum tibi diem adornat, quo re bene gesta victoriæ compotem te à nefariis barbaris reuertentem coronabit. Nam alteram à beneuolentia, vt dixi, profectam, quam à philosophia tibi ministrari æquum est, tibi & domi illibatam adseruat, & huc præmisit nilominus, si spectentur ij qui offerunt, sinceram; si is qui accipit, non iniucundam. Aurum enim aliquis et-

iam metuens contribuerit: beneuolus autem nemo esse potest, nisi ex præcedente animi inductione. Sæpe autem Deus ture dumtaxat rem diuinam facientes, illis qui solidos tripodas dedicarent, potiores habuit.

Accedit autem ciuitas nostra, non modo quæ opus habet, petitura: sed vt electionis tuæ suffragium prima confirmet. Conuenit enim profectò vt cum imperatore hominum consentiant vrbes eæ quæ vrbibus cæteris imperant. Quum autem duæ vrbes primariæ sint vniuersi terrarum orbis, altera à Romulo, altera à Constantino condita: magis tamen nostram tibi congruere dixerim, quòd quum ne tantillum quidem ad genus illorum qui in illa rerum potiti sunt, pertineret, imperij tamen cum eadem maxima vrbe consors per virtutem effecta sit. Te quoque ad purpuram prouexit non familiæ affinitas, sed virtutis præstantia; non necessitudinis propinquitas, sed roboris virilisque animi demonstratio. Et profectò sapienter Gratianus, & senili potius quàm iuuenili sua ætate dignum fecit, quod non qui proximus sibi esset, optimum; sed qui optimus, proximum sibi esse iudicarit. Ac probum hercle ipse suffragium tulit, quod tempus iam antea de te tulisset. Sic & Epaminondam Thebanum ex milite gregario populus ad exercitus præfecturam vocauit: vt ab exercitu te quoque Romani ad imperium arcessiuerunt, ex quo Sauromatas furentes, omnemque quæ flumini adiacet terram incursione vastantes solus repressisti, cum copiis sanè exiguis, neque illis admodum selectis.

Proinde ob tantam spem de te conceptam, imperio adscitus cum fueris, in nihil aliud mentis aciem intendas oportet, quàm vt omnibus mortalibus re ipsa ostendas, te ab ipsa virtute imperatorem fuisse creatum, à Gratiano verò tantum renunciatum. Nam & in certaminibus, corporis quidem robur corona dignos efficit: sed tamen illam præcones imponunt. Sed illic præco coronæ minimè particeps, quippe qui dat rem à se nunquam possessam. At hic Imperatorem Imperator ea cingit, neque quicquam deperdit, postquam dederit: sed plus insuper sibi aliquid acquirit. Honorem enim tribuens, qui vna secum curarum societatem susci-

A λειτουργήσειε καὶ δεδιώς· εὔνουν δὲ οὐκ ἔνεστιν εἶναι μὴ προαιρούμενον. προὔκρινεν δὲ ὁ θεὸς τοὺς θυμιῶντας πολλάκις τῶν τοὺς τρίποδας ἀνατιθέντων.

Πρόσεισι δὲ οὐκ αἰτήσουσα μόνον ὧν δεῖται, ἀλλὰ βεβαιοῦσα πρώτη τὴν ψῆφον τῆς ἀναῤῥήσεως. προσήκει γὰρ δήπου τῷ βασιλεῖ * τῶν πόλεων, συνᾴδειν τοὺς βασιλεύοντας τῶν ἀνθρώπων. καὶ τῶν γε δυοῖν μητροπόλεων τῆς οἰκουμένης (λέγω δὲ τῆς Ῥωμύλου, καὶ τῆς Κωνσταντίνου) μᾶλλον ἄν σοι φαίην ἁρ-
B μόττειν τὴν ἡμετέραν. καὶ γὰρ ἐκείνη μηδ' ὁπωσοῦν τῷ γένει τῶν κρατούντων προσήκουσα, κοινωνὸς γέγονε τῇ μεγάλῃ πόλει τῆς βασιλείας δι' ἀρετήν· προήγαγεν δέ σε εἰς τὴν ἁλουργίδα, οὐκ ἀγχιστεία γένους, ἀλλ' ἀρετῆς ὑπεροχή. οὐδὲ οἰκειότητος ἐγγύτης, ἀλλὰ ῥώμης ἀπόδειξις καὶ ἀνδρίας. καὶ σοφῶς Γρατιανός, καὶ πολιᾶς, οὐ νεότητος ἐπαξίως, ὅτι μὴ τὸν οἰκειότατον ἄριστον, ἀλλὰ τὸν ἄριστον οἰκειότατον ὑπέλαβε. καὶ καλῶς ἑαυτοῦ πεποίηται ψῆφον, ἣν προλα-
C βὼν ὁ καιρὸς ἐπεψηφίζετο. οὕτω καὶ τὸν Θηβαῖον Ἐπαμεινώνδαν στρατευόμενον ἐν τοῖς ὁπλίταις ἐκάλεσεν ὁ δῆμος εἰς στρατηγόν. ἐξ ἐκείνου δὲ καί σε ἐκάλουν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοι, ἐξ ὅτου Σαυρομάτας λυττῶντας, καὶ τὴν πρὸς τῷ ποταμῷ γῆν ἅπασαν ἐπιδραμόντας, μόνος ἀνέστειλας, ὑποστὰς σὺν ὀλίγῃ δυνάμει καὶ οὐδὲ ταύτῃ ἐξειλεγμένῃ.

Καὶ νῦν ἐπὶ τοιαύτῃ πίστει παρακεκλημένος εἰς τὴν βασιλείαν, δίκαιος εἶ μηδὲν ἄλλο ὁρᾶν, ἀλλ' ἐπιδει-
D κνύναι πᾶσιν ἀνθρώποις, ὅτι ἡ μὲν ἀρετή σε ἐποίησεν αὐτοκράτορα, Γρατιανὸς δὲ ἐκήρυξε. καὶ γὰρ ἐν τοῖς ἀγῶσι, τοὺς στεφανηφόρους ποιεῖ μὲν ἡ ῥώμη τοῦ σώματος, ἀναδοῦσι δὲ οἱ κήρυκες. ἀλλ' ἐκεῖ μὲν οὐ μέτοχός ἐστιν ὁ κηρύξας τοῦ στεφάνου· ὥστε δίδωσιν ὃ μὴ κέκτηται· βασιλέα δὲ βασιλεὺς ἀναδεῖ, καὶ οὐκ ἐλαττοῦται διδούς, ἀλλὰ προσλαμβάνει. διδοὺς γὰρ τιμήν, προσλαμβάνει κοι-

νωνίαν φροντίδων. διὰ τοῦτό τοι Γρατιανὸς τὴν ἀρετὴν ὁρῶν, οὐχ ὑπεῖδε τὴν ἡλικίαν· οὐδὲ ὅτι νεώτερος πρεσβύτερον ἀναδεῖ, λελόγισται· ἀλλ' ὅτι καλλίων ἐστὶ πατὴρ τοῦ τῇ φύσει γεννῶντος ὁ τῇ γνώμῃ προαιρούμενος. καὶ ἀμφοῖν ἴσος ὁ ἔπαινος· τοῦ μὲν, ὅτι πρεσβύτερον ἀνεῖπε· τοῦ δὲ, ὅτι πρεσβύτερος ὤν, παιδὸς εὔνοιαν ἕξειν ἐπιστεύθη.

Δεῖται δὲ ἀμφοτέρων ἡ μεγαλόπολις, σοῦ μὲν ὡς κυρίου διδόναι, τοῦ δὲ ὡς σε κύριον πεποιηκότος, πρῶτον μὲν ὑποδέξασθαι ὡς τάχιστα τὸν προστάτην, καὶ τῆς ἑῴας ἁπάσης προαπαντῆσαι· δεύτερον δὲ βεβαίας αὐτῇ μένειν τὰς δωρεὰς πάσας, ἃς οἱ σοὶ προπάτορες ἐψηφίσαντο· προπάτορας δὲ σοὺς ὀνομάζω, οὐχ ἅπαντας ἁπλῶς τοὺς πρότερον αὐτοκράτορας, ἀλλὰ τοὺς εὐδοκίμους ἐπὶ πρᾳότητι καὶ φιλανθρωπίᾳ, ὧν δὴ γνήσιον κληρονόμον ἑαυτὸν ἀποφαίνεις· τρίτον, συναυξηθῆναι ὑμῖν τὴν γερουσίαν, βασιλικωτάτην ἁπασῶν ταύτην τὴν χάριν αἰτοῦσα. μόνος γὰρ οὗτος ὁ θησαυρὸς δαπανώμενος οὐκ ἐλαττοῦται, οὐδὲ δεῖσθε πρὸς αὐτὸν εἰσφορᾶς. ἀλλ' ὅσῳπερ ἂν δαψιλεστέρᾳ χρῆσθε ταύτῃ τῇ δαπάνῃ, τοσούτῳ πλέων καὶ μείζων ἡμῖν περιγίνεται. κιόνων μὲν γὰρ πλῆθος καὶ ἀνδριάντων, καὶ ὕδατος περιουσίαν, οἱ πρότερον εὗρον βασιλεῖς, καὶ ἡμῖν ἐδωρήσαντο· ὑμεῖς δὲ καὶ ἀξιώμασιν σὺ καταπύκνωσον ἡμῖν τὴν γερουσίαν, καὶ τὴν ἔνδειαν ἴασαι, τὴν οὐχ ἧττον ἀνιῶσαν ἡμᾶς, ἢ πρότερον ἡ τῶν ναμάτων. καὶ οὓς πατέρας ὠνόμασας συγγεγραμμένους, ποίησον ἀξίους τῆς ἐπικλήσεως. οὔτοι φανήσῃ Κωνσταντίνου καταδεέστερος, ὅπου στήσεις τὴν πόλιν ὑψηλοτέραν πολιτείᾳ, ἢ Κωνσταντῖνος οἰκοδομήμασιν. οὕτω καὶ τῇ μεγάλῃ Ῥώμῃ θέατρα μὲν, καὶ ἀγοραί, καὶ γυμνάσια χθές που καὶ πρῴην προσγέγονε· τιμαὶ δέ, καὶ τὸ ἄρχειν ἀεί, καὶ τὸ διαλαγχάνειν τὰς τῶν ἐθνῶν ἐπιτροπείας, ἐξ ἀρχῆς οἰκιζομένῃ τῇ πόλει συνερριζώθησαν. νῦν δὲ ἐπὶ μὲν τοῖς τῶν ἀνδριάντων μεγέθεσι σεμνυνόμεθα, ἐπὶ δὲ τοῖς τῶν ἀνδρῶν ἀξιώμασιν οὐ θαρροῦμεν. ἀλλ' εἰ σὺ τοιαῦτα ἀναθείης, ὦ θεία κεφαλή, τῇ μεγάλῃ

A piat, ſibi comparat. Hinc Gratianus virtute tua perſpecta, ad ætatem nequaquam attendit: neque quod iunior ſeniorem coronaret, ſecum reputauit; ſed quod ille potior ſit parens habendus, non qui natura quempiam genuit, ſed qui certa animi deſtinatione ſibi adſciuit. Et quidem vtriuſque veſtrum par laus: illius, quod ſeniorem te imperatorem renunciauerit; tua autem, quod ſenior quum ſis, filij erga illum affectu fore creditus fueris.

Orat autem vtrumque magna vrbs, te quidem, vt penes quem eius rei dandæ facultas eſt; illum autem, vt qui ti-
B bi eandem facultatem tribuit: primùm, vt quam citiſſimè patronum ac defenſorem ſuum accipiat, & præ reliquo oriente illi prius occurrat: deinde, vt beneficia vniuerſa ipſi à progenitoribus tuis decreta firma permaneant. Progenitores porrò tuos appello, non vniuerſim omnes, qui ante te imperium obtinuerunt, ſed qui humanitate ac benignitate præ cæteris excelluere, quorum te verum heredem eſſe oſtendis. Denique hanc ſibi haberi gratiam poſtulat, eamque maximè imperatore dignam, vt ſui Senatui honores tribuantur. Solus enim hic theſaurus dum
C maximè expenditur, minimè conſumitur: neque vectigalibus ad illum conſeruandum indigetis, ſed quo liberalius vtimini, eo vobis copioſior maiorque efficitur. Nam columnarum quidem ſtatuarumque copiam, & aquæ abundantiam, priores imperatores adinuenerunt, nobiſque dono reliquerunt: tu honoribus ac dignitatibus Senatum nobis firma, huiuſque rei indigentiæ non minus nobis quàm antea aquæ inopia moleſtæ medere: quóſque patres conſcriptos nominaſti, vt digni eo ſint nomine, contende. Neque quicquam Conſtantino inferior fueris, quan-
D do altius hanc vrbem ciuili gubernatione, quam ille ſtructis ædificiis, educes. Sic etiam magnæ vrbi Romæ theatra, fora, gymnaſia, non ita pridem acceſſere: honores autem, magiſtratus, iúſque gentium præfecturas ſortiendi, ſimul cum ipſa condita firmiter ſemper obtinuere. Nunc verò ſtatuarum quidem magnitudine gloriamur: at in virorum dignitatibus fiduciam minime collocamus. Quæ ſi tu Senatui velut victoriæ præmia conſecraris, Auguſte

Imperator: tum vero hæc tua vrbs, altera Roma reuera fuerit; si quidem viri ipsi sunt ciuitas. Nam vt nunc illa est, non admodum propriè nos ista appellatione venditamus.

A βουλῇ νικητήρια, τότε ἀληθινῶς ἔσται δευτέρα Ῥώμη σὴ πόλις, εἴγε ἄνδρες ἡ πόλις· ὡς νῦν γε οὐ λίαν οἰκείως τῇ ἐπικλήσει ταύτῃ φιλοτιμούμεθα.

THEMISTII ad Theodosium, quænam regia maximè sit virtus.

ORATIO XV.

Ecquid tandem, si quis pari atque egregius Homerus, vel Atheniensis Thucydides facultate nequeat bella vel pugnas hominum describere, hunc silere penitus, cum in palatium ingredietur, oportet? Quorum alter operis initio sui inuitatâ Calliope vt Achillis iram cantet, ea subinde commemorat, qua ab ira illa in Græcos mala profecta sunt, quæque propter hanc Græcorum pertulit exercitus ab Troianis interfectus: alter verò confidentius, & magnificentius, in ipso narrationis exordio, polliceri lectoribus non dubitat, hac eos inuitans illecebra, bellum se narrare aggredi Peloponnesiorum, & Atheniensium, quod omnium, quæ ante hoc gesta sunt, maximum & luctuosissimum fuisse iudicaret; ac deinceps ratiocinando colligit, quanto ampliora ac memoria digniora sint, quæ in opere suo complexus est, quam quæ Homeri carminibus continentur. Atque amborum quidem horum ista ratio est. Hesiodo autem Ascreo vibrantes hastas, & confertos clypeos, ac cædentes cæsosque, & manantem cruore terram in poësin suam inducere neutiquam est visum: sed humilia hæc, & pacifica, & hominibus iucundiora, velut quo tempore putandæ vites, ac quantum axem, quantumque malleum cædere oporteat. Quæ quidem canenti illi apud Heliconem Græci aures præbuerunt, iisque delectati sunt: nec minus vtilia Hesiodi talia monita, quam ab Homero decantatas hominum cædes, arbitrati sunt.

Quocirca si cuius scriptorum istius-

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ εἰς Θεοδόσιον· τίς ἡ βασιλικωτάτη τῶν ἀρετῶν.

B ΛΟΓΟΣ ΙΕ΄.

Ἆρα εἴ τις Ὁμήρῳ τῷ γενναίῳ, καὶ Θουκυδίδῃ τῷ Ἀθηναίῳ μὴ ἱκανὸς ἐξαγγέλλειν παραπλησίως πολέμους καὶ μάχας ἀνθρώπων, σιγῇ τῷ τοιούτῳ παριτέον εἰς τὰ βασίλεια; ὧν ὁ μὲν, εὐθὺς ἐν προοιμίοις, τὴν μῆνιν τοῦ Ἀχιλλέως παραγγείλας ᾄδειν τὴν Καλλιόπην, ἔπειτα ἐφεξῆς καταλέγει ὁπόσα ἡ μῆνις αὕτη κακὰ ἐφύτευσε τοῖς Ἀχαιοῖς, καὶ ὅσα ἀνέτλη δι' αὐτὴν τὸ Ἑλληνικὸν στρατόπεδον κτεινόμενον ὑπὸ
C τῶν Τρώων· ἅτερος δὲ, θαῤῥαλεώτερον, καὶ μεγαλειότερον ἐναρχόμενος τοῦ λόγου, προαγγέλλειν οὐκ ὀκνεῖ τοῖς ἐντευξομένοις, ὡς ἐφολκόν τι, καὶ ἐπαγωγὸν, ὅτι πόλεμον ἐξηγήσεται τῶν Πελοποννησίων, καὶ Ἀθηναίων, μέγιστόν τε, καὶ βαρυσυμφορώτατον ἁπάντων κείνας τῶν πρὸ αὐτοῦ γεγενημένων· καὶ ἐκλογίζεται ἐφεξῆς, ὁπόσῳ μείζω καὶ ἀξιολογώτερα τὰ κατὰ τὴν ἑαυτοῦ συγγραφὴν τῆς Ὁμήρου ποιήσεως. καὶ τούτοιν μὲν δὴ ἀμφοῖν οὗτος ὁ τρόπος. Ἡσιόδῳ δὲ τῷ Ἀσκραίῳ δόρατα μὲν φρίττοντα, καὶ ἀσπίδας συνερειδούσας, καὶ ὀλλύντας τε, καὶ ὀλλυμένους, καὶ αἵματι ῥεομένην τὴν
D γῆν οὐκ ἔδοξεν εἰσενεγκεῖν εἰς τὴν ποίησιν· τὰ δὲ χαμαίζηλα ταῦτα καὶ εἰρηναῖα, καὶ ἀσπαστότερα τοῖς ἀνθρώποις· ὁπηνίκα δεῖ κλᾶν τὰς ἀμπέλους, καὶ ἡλίκον τὸν ἄξονα τέμνειν, καὶ ἡλίκην σφῦραν. καὶ ταῦτα ᾄδοντι αὐτῷ ἐκ τοῦ Ἑλικῶνος τὰ ὦτα ὑπεῖχον οἱ Ἕλληνες, καὶ ἐκηλοῦντο, καὶ ᾤοντο ὠφελίμους οὐχ ἧττον εἶναι τὰς Ἡσιόδου νουθεσίας, ἢ τὰς Ὁμήρου ἀνδροκτασίας.

Εἰ γὰρ οὖν ἦν τις λογοποιὸς ἐν σπουδῇ κάμοι,

μοι, ἕτερος τούτων τῶν τρόπων καὶ ἔργον τῆς τέχνης. ἐπεὶ δὲ ἔχω λόγους εἰσφέρειν τῶν *Ὁμήρου εἰρηνικωτέρους, τῶν δὲ Ἡσιόδου βασιλικωτέρους, διὰ τί μοι τῆς αὐλῆς ἡ γλῶττα ἀποκεκλείσεται, καὶ οὐκ ἐπιτρέψει, καθάπερ μοι ἔθος, ἐκ τῶν Πλάτωνος, καὶ Ἀριστοτέλους λειμώνων δρεψαμένῳ ἄνθη ἀκήρατα, καὶ ὧν σίδηρος οὐ θιγγάνει, στεφάνους πλέξαι τῷ βασιλεῖ ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας; καίτοι οὐδὲ τὸ θέατρον τὸ νῦν, οὗ εἴσειμι δωροφορήσων, ἧττον ἀγαπητόν, οὐδ' ἀμουσότερόν τε, καὶ ἀσοφώτερον τοῦ πάλαι δὴ κεχαρισμένου. ἀλλὰ προκάθηται μὲν ἀνήρ, εἰ μὴ λέληθα βουκολούμενος,

Ἀμφότερον, θεράπων Ἐνυαλίοιο θεοῖο·
καὶ
Μουσάων ἐρατὸν δῶρον ἐπιστάμενος.

περιεστήκασι δὲ ἐν κύκλῳ, καὶ παρακάθηνται οἱ συγχορευταί, συνθιασῶται, κυδρούμενοι ἅπαντες μᾶλλον ταῖς Μούσαις, ἢ ταῖς δυνάμεσιν.

Ἕως οὖν οὔπω καιρὸς ἀναστῆσαι τὴν φάλαγγα, καὶ τοὺς οὐλαμούς, βοηδρομεῖν ἐπὶ Σκύθας τοὺς ἀλιτηρίους· καὶ ἡνίκα ὁ Δεῖμός τε, καὶ ὁ Φόβος σχολὴν ἄγετον διὰ τὴν ὥραν, καὶ μέλπεσθαι τὸν Ἄρη τέως οὐκ εὐμαρές· αἱ Μοῦσαι εἰσαγέτωσαν τῷ βασιλεῖ τὸν χορόν, συμπαραλαβοῦσαι εἰς τὴν χορείαν τὸν ἡγεμόνα αὐτῶν τὸν Ἀπόλλω. καὶ γὰρ ἐκεῖνος ὁ θεὸς τοξοφόρος τε ἅμα, καὶ μουσηγέτης· καὶ διπλῆ αὐτῷ ἡ σκευή, πρὸς εἰρήνην τε, καὶ πολέμους, καὶ ἀμφότερα βασιλεῖ ἐπιτήδειος. δεῖται γὰρ βασιλεὺς τῶν βελῶν μὲν πρὸς τοὺς πολεμίους, τῆς κιθάρας δὲ πρὸς τοὺς ὑπηκόους, ἣ ἁρμόσει αὐτούς, καὶ συμφώνους ἀπεργάσεται, καὶ παρασκευάσει ἑτοίμους πρὸς τὸν ἀγῶνα. ὥσπερ οἱ παιδοτρίβαι τοῖς ἀθληταῖς οὐκ ἐν κονίστρᾳ μόνον ἐμβοῶσιν, ὅταν πυκτεύωνται, οὐδ' ὅταν παγκρατιάζωσιν· ἀλλὰ καὶ ὅταν οἴκοι διατρίβωσιν ἐπὶ σχολῆς· καὶ μᾶλλόν γε ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ· ἐν γὰρ τῇ σχολῇ τοῖς σωφρονοῦσιν ἡ παρασκευὴ πρὸς τὴν ἀσχολίαν· καὶ οἱ τῷ ὄντι ἀγωνισταί, οὔπω τῆς σάλπιγγος ὀξὺ βοώσης, οὐδὲ καλούσης εἰς Πῖσαν, ἢ Ἰσθμόν, ἢ εἰς Δελφούς, ἐν ταῖς παλαίστραις διαπειρῶνται τῶν ἀθλημάτων, καὶ τῆς ἀναστ-

A modi studio tenerer, altera mihi rationum istarum in artis ac professionis meæ opus esset assumenda. Sed quoniam inferre sermones habeo Homericis illis pacificos magis, & Hesiodeis regi congruentiores: cur tandem in aula mihi silentium imperabitur? aut cur non liceat id quod soleo, ex Platonicis, & Aristotelicis pratis incorruptos flores legenti quos ferrum non attingit, humanæ felicitatis coronas Imperatori nectere? Atqui theatralis vester ille consessus, in quem donum meum oblaturus prodij, non minus iucundus, nec insulsior, aut indoctior est, quàm qui olim adeo B placebat. Verum præses est vir ille, nisi me fallit animus,

Qui laude est clarus geminâ, cultorque Gradiui,
Pieridúmque animo dulcia dona tenens.

Adsunt porro, & in orbem assident, qui mecum choreas agant, & festiui cœtus socij sint, qui non minus musis, quam exercitibus glorientur.

Itaque quandiu tempus non est phalangis excitandæ, ac militarium turmarum, cumque his impressionis in execrandos Scythas faciendæ; cumque terror ac metus propter tempestatem C feriantur, neque Martium aliquid incinere facile est: agedum Imperatori chorum inducant suum Musæ, & choreæ participem ducem suum Apollinem adhibeant. Nam & deus ille, Arcitenens pariter est, & Musagetes: isque duplici cultu est instructus, ad pacem simul & bella, & in vtroque Imperatori congruens. Etenim Imperator, vti contra hostes telis opus habet, ita cithara ad subiectos sibi, vt eos componat & consonos reddat, tum ad certamen præparet. Quemadmodum athletarum magistri non solum dum in gymnasio, & D puluere sunt, eos clamoribus hortantur, nec solum dum cæstibus, aut pancratio pugnant; verum etiam in otio cum domi degunt: immo verò multò magis hoc ipso tempore. Siquidem in otio prudentes ad opus & seriam exercitationem se comparant: & qui reuera in agone decertare cupiunt, antequam acuto sonitu tubæ perstrepant, & ad Pisam, vel Isthmum, aut Delphos euocent, in palæstra, certaminum experimentum capiunt: atque etiam

exacto illo viuendi genere, nec non summorum digitorum lucta, tum halteribus exerceri solent, ac voluntarij sudoris plurimum ante necessarium sustinent. Ea porro, neque filiorum tuendorum causa, nec vxorum sustinent; neque vt patrias suas ab excidio liberent: sed oleastrum præ oculis habentes, aut apium, aut piceam. Sed neq; seriam aliam ac præcipuam sibi proponunt disciplinam, aut exercitationem capessunt, præterquam quod ad coronam vel præconium spectat. At vero principi qui tantam terra marique ditionem obtinet, ac tum ciuitates innumeras, tum infinitos populos sibi subiectos habet: huic, inquam, qui tantum oneris sustinet, non illud modo prouidendum est, quemadmodum ab illa imperij parte barbaros expellat, in quam illi, antequam imperium capesseret, grassati ac perbacchati sunt: sed illam omnem præterea ditionis suæ partem, quam intactam illæsamque reliquerunt, longè ampliorem altera, quæ quidem à Bosphoro ad Tigrim vsque porrigitur: vt hanc moderetur, & in perpetuum indemnem atque incolumem conseruet, non ab externis tantum incursionibus, sed intestinis etiam morbis & calamitatibus.

Quemadmodum, opinor, in pastoribus & armentariis necesse illud est, canes inprimis prouidere, nec non iaculorum copiam ad propulsandas feras, nec minus, immo & multo fortasse magis salubrium pabulorum ac potuum abundantiam; tum illud insuper, vt opportuno tempore pecora mulgeant, ac tondeant: quandoquidem harum rerum neglectus, & in his omnibus administrandis indiligentia, maiorem bobus & ouibus, quam luporum incursus, perniciem affert. Etenim lupis hoc vnum satis est, vbi ex grege prædam aliquam fecerint, canum ac telorum impetus effugere: negligentem vero pastorem aut improbum euitare aut depellere pecora non possunt. Atqui non eadem est pecorum ac populorum pastori curandi ratio: siquidem pascendorum hominum ars, quam regiam & ciuilem appellare conuenit, animalis curam suscipit, quod varium magis ac multiplici indole præditum est, quam pecorum genus vniuersum. Hæc enim iura inter se nulla, neque leges, neque

A κοφαγίας, καὶ τῶν ἀκροχειρισμῶν, καὶ τῶν ἁλτήρων, σὺν πολλῷ τῷ ἑκουσίῳ ἱδρῶτι πρὸ τοῦ ἀναγκαίου. καὶ ταῦτα ἅπαντα ὑπομένουσιν, οὔτε περὶ παίδων, οὔτε περὶ γυναικῶν, οὔτε ὅπως ἂν αὖθις ἀπόρθητοι μείνωσιν αἱ πατρίδες· ἀλλὰ πρὸς τὸν κότινον ὁρῶντες, ἢ τὸ σέλινον, ἢ τὴν πίτυν. ἄλλο δὲ οὐδὲν πάρεργον αὖθις, οὔτε δίδαγμα, οὔτε ἄσκημα, ἢ ὅσα φέρει εἰς τὸν στέφανον, καὶ τὸ κήρυγμα. ἀνδρὶ δὲ ἄρχοντι πολλῆς μὲν γῆς, πολλῆς δὲ θαλάττης, ὑπηκόους δὲ ἔχοντι καὶ πόλεις ἀναριθ-
B μήτους, καὶ δήμους ἀδιηγήτους, οὐ τοῦτο ἄρα μόνον φροντιστέον ἐστὶν, ὅπως ἂν ἐκείνης τῆς μοίρας ἐξελάσειε τοὺς βαρβάρους, εἰς ὅσην ἤδη πρὸ τῆς ἑαυτοῦ ἐπιτροπείας προεφοίτησαν, καὶ ἐξύβρισαν· ἀλλὰ καὶ ὁπόσην τῆς ὑπηκόου διετήρησαν ἀπαθῆ καὶ ἀλώβητον, πολυπλασίω οὖσαν, καὶ ἐκ Βοσπόρου εἰς Τίγρητα, ὅπως ταύτην ἁρμόσηται, καὶ εἰς τέλος διαφυλάξῃ ἄθικτον, καὶ ἀκέραιον, καὶ οὐ τῶν ἔξωθεν μόνον, ἀλλὰ καὶ τῶν ἔνδοθεν ἀρρωστημάτων.

C Καθάπερ, οἶμαι, ἐν τοῖς ποιμέσι, καὶ τοῖς βουκόλοις, ἀναγκαῖον μέν που καὶ κυνῶν φροντίζειν, καὶ ἀκοντίων πρὸς τὰ θηρία· οὐχ ἧττον δὲ, εἰ μὴ καὶ μᾶλλον, πόας ὑγιεινῆς, καὶ ναμάτων ὀνησιφόρων, καὶ τοῦ ἐν καιρῷ μὲν βδάλλειν, ἐν καιρῷ δὲ ἀποκείρειν· ὡς ἡ περὶ ταῦτα ὀλιγωρία, καὶ τοῦ συμμέτρου ἀφροντιστία πολὺ χαλεπωτέρα τῶν λύκων τοῖς βουσὶ, καὶ τοῖς προβάτοις. τοῖς μὲν γὰρ λύκοις ἀγαπητὸν ἁρπάσασιν ἐκ τοῦ ποιμνίου διαφυγεῖν τοὺς κύνας, καὶ τοὺς ἀλκτῆρας· ποιμένα
D δὲ ὀλίγωρον, ἢ κακοῦργον, οὔτε ἐκφυγεῖν δυνατὸν τοῖς βοσκήμασιν, οὔτε ἀλέξασθαι. καίτοι οὐκ ἴση ἡ φροντὶς ποιμένι τε προβάτων, καὶ ποιμένι λαῶν· ἀλλ᾽ ἡ ἀνθρωποκομικὴ αὕτη τέχνη, ἣν βασιλικήν τε, καὶ πολιτικὴν χρεὼν ὀνομάζειν, ζώου ἐπιμέλειαν ἔχει ποικιλωτέρου τε, καὶ πολυπλοκωτέρου, ἢ τὰ θρέμματα. θρέμμασι μὲν γὰρ πρὸς ἄλληλα οὔτε δίκαι εἰσὶν, οὔτε νόμοι, οὔτε

ἐγκλήματα· οὔτε δέονται δικαστηρίων, ἢ ψηφισμάτων· ἀνθρώποις δὲ ὁ πλείων ἀγὼν πρὸς τοὺς συμφύλους, ἢ τοὺς πολεμίους· καὶ τῷ ἐπιστατήσοντι αὐτῶν κατὰ δίκην ἀγρύπνῳ μὲν εἶναι δι' ἄμφω προσήκει· φυλακτέον δὲ οὐχ ἧττον τὰ εἴσω τοῦ τείχους θηρία, πλείω ὄντα, καὶ ἐπιβουλότερα, καὶ δυσμαχώτερα τῶν θυραίων. ὁ γάρ τοι πάρεδρος καὶ σύνθακος τῆς βασιλείας ὁ νόμος, συγκατελθὼν αὐτῇ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ πρὸς σωτηρίαν ἀνθρώπων, εἴσω τὴν δύναμιν ἔχει πρὸς τοὺς ὑπηκόους, καὶ ἐν τοῖς ὁρίοις τῆς ἀρχῆς· καὶ ἡ δίκη τε, καὶ θέμις πρὸς τούτοις συνεργοὶ τῷ βασιλεῖ, οὐ πρὸς τοὺς θύραθεν πολεμίους.

Δοκεῖ δέ μοι καὶ ὁ θεσπέσιος Ὅμηρος εἰ καὶ πρὸς τὸν Ἄρη μᾶλλον ἐπικλινὴς ἐστίν· ἀλλὰ γινώσκων γε, ὥσπερ ἡμεῖς, ὅτι μᾶλλον μεταποιητέον τῷ βασιλεῖ, ἢ βασιλεύς, τῆς Θέμιδος, ἢ τῆς Ἐνυοῦς· καὶ τοῦτο μὲν αὐτοῦ τὸ ἔργον οἰκεῖον, καὶ ἐφ' ᾧ βασιλεὺς ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἐκεῖνο δὲ οὐκ εὐκτόν, ἀλλὰ ἀναγκαῖον· ἐπαινῶν γὰρ τὸν Ἀγαμέμνονα, ὅτι κατ' ἄμφω εὐδόκιμος

βασιλεύς τ' ἀγαθός, κρατερός τ' αἰχμητής·

οὕτω δὴ λέγων, διαιρεῖν ἔοικε τὴν βασιλικὴν τέχνην τῆς πολεμικῆς, καὶ μὴ ἐν τῷ ἀγαθῷ βασιλεῖ συλλαμβάνειν καὶ τὸν κρατερὸν αἰχμητήν. τὸ γὰρ ἀμφότερον, οὐχ ἥρμοττεν αὐτῷ, εἰ μὴ ὡς ἄλλο, καὶ ἄλλο, τό, τε ἄρχειν εὖ, καὶ τὸ διαφέρειν ἐν τῇ αἰχμῇ· ἀλλ' οὐ γὰρ θάτερον θατέρῳ. ἀλλ' ἄρχειν μὲν τῷ βασιλεῖ προσήκει, καὶ τῶν ὁπλιτῶν, καὶ τῶν ἱππέων, καὶ τῶν στρατηγῶν, καὶ τῶν ταξιαρχῶν· καὶ αὐτὸν δέ, ἂν οὕτω τύχῃ, καὶ ὁπλιτεύειν καλῶς, καὶ ἱππεύειν, καὶ τοξεύειν ἐπίσκοπα, καὶ ἀκοντίζειν· ὥσπερ σύ, καὶ ὁ σὸς ἀρχηγέτης, ἄμφω μὲν ἱππικωτάτω, καὶ εὐστοχωτάτω,

Ἄμφω δ' αἰχμητά· τό γε δὴ καὶ ἴδμεν ἅπαντες.

ἀλλὰ ταῦτα σφῷν μὲν ἴσως ἐν περιουσίᾳ.

A lites exercent; fora, & iudiciarias sententias ignorant: hominibus maius est cum sui similibus, quam cum hoste certamen. Itaque qui illis iustè ac legitimè præesse velit, vtraque de causa vigilantiorem esse par est: nec minor cautio esse debet ferarum illarum, quæ intra mœnia sunt, quæ & numero, & insidiandi crebritate, & vincendi difficultate magis sunt externis pertimescendæ. Quippe lex illa quæ regiæ potestati assidet, cum eáque lapsa de cælo est ad procurandam hominum salutem, vim omnem ad continendos sibi subB iectos intus obtinet, atque intra terminos imperij consistit: tum iustitia atque Themis, quæ ad illos gubernandos regis est adiutrix, ad illos, non ad externos hostes pertinet.

Quin etiam diuinus ille Homerus quamuis in Martem propensior esset, id ipsum tamen nobiscum videtur agnoscere, regi, quatenus rex est, amplius esse Themidi quam Enyoni tribuendum. Et proprium quidem hoc illius opus est, & cuius gratia rex ab hominibus appellatur: cum illud alterum minimè sit optandum, sed necessarium. Nam cum Agamemnonem lauC dat, quod esset vtrinque clarus,

Et princeps bonus, & bellator strenuus idem.

Cum hoc, inquam, de illo prædicat, regiam artem à bellica separare videtur, nec fortem bellatorem in bono rege complecti. Vox enim, *vtrinque*, non illi conueniebat, nisi hæc inter se distarent duo, bene imperare, & in bello esse præstantem. Verum enimuero non promiscuè vtrique ambo hæc congruunt. Regis quidem est imperare tam grauis armaturæ militibus, & equitibus, ac ducibus, ordinúmque ductoribus: imD mo & ipsius est, si ita res tulerit, grauis armaturæ militem, egregium esse, aut equitem, aut ad scopum scienter arcu tela dirigere, iacularíque: quemadmodum de te & patrono tuo constat, quos ambos & equitandi peritissimos scimus, & optimos iaculatores,

Bellatorem vtrumque: id enim bene nouimus omnes.

Atqui vobis quidem ambobus exquisita fortasse facultas ista constiterit.

A Porro regium opus, qua rex est, aliud quiddam, vt apparet, Homerus esse iudicauit. Ac ne pluribus vos morer, quoties ducum aliquem collaudat, ei tanquam signum quoddam adiicit ex armis aut clamore, aut alioquin corporis proprium: vt cum Hectorem picta galea insignem, Diomedem clamore præstantem, Achillem verò pernicem cursorem nominat, Aiacem vero quod prægrandis esset, immane munimen Achiuorum: eique ad ducis commendationem satis est equitandi industria, nec non laboris tolerantia, & patientia. Nam & Vlysses apud eundem, & Nestor, eiusmodi laudibus cohonestantur. B Cum autem quempiam tanquam regem admiratione ac laude prosequitur, & ab hac dote nomen ipsius in suo poëmate commendat: neque galeæ ipsius meminit, nec hastæ, neque pernicitatis pedum; sed hoc solum commemorat, à Ioue educatum illum, & genitum, & cum Ioue consilij sagacitate conferendum. Adeo vt opus illius, quatenus Rex est, sit Iouis esse similem. Illius enim minister, interpresque prædicatur: atque eius imperij non contemnendam partem sibi commissam habet, humani generis administrationem.

C *Tu quoque, nam pulcher prodis & magnus, amice.*

Sed neque hoc prætermittam,

Strenuus esto.

Cuius quidem rei non dubia signa sunt, quæ iam ostendisti: Nam te imperium deinceps ordinantem, ac ducis partes exequentem, imperij diademate Gratianus ornauit. Sed hoc te præclarè scire volo, princeps optime, neque pulchritudinem, neque proceritatem, neque velocitatem pedum, neque robur, bonum regem efficere, nisi speciem quandam in animo præferat diuinæ similitudinis. Hoc verò conse- D quenter inquirendum nobis est, & vt id nos doceat, à poëta postulandum: quanam ratione humi repens aliquis, & carne circumfusus, illius imaginem habere censeatur, qui supra summum cæli verticem, supráque id quod est omne, collocatur. Audiamus itaque quid ea de re nos ille doceat. Neque enim per longas ambages nobis illud exponet, quibus argumentis probandus rex huiusmodi sit, qui dei similis habeatur. quin illud præclarè dicit:

Τὸ μέντοι γε ἔργον τοῦ βασιλέως, ᾗ βασιλεύς, ἄλλο τι, ὡς ἔοικεν, Ὅμηρος ᾤετο. αὐτίκα, ὅταν μέν τινα τῶν στρατηγῶν ἐγκωμιάζῃ, ὥσπερ σημεῖόν τι αὐτῷ ἐπιτίθησιν ἐκ τῶν ὅπλων, ἢ τῆς βοῆς, ἢ τοῦ σώματος· τὸν μὲν Ἕκτορα κορυθαίολον, τὸν δὲ Διομήδην βοὴν ἀγαθόν, καὶ τὸν Ἀχιλλέα ποδάρκην, καὶ τὸν Αἴαντα, ὅτι πάμμεγάς τις ἦν, πελώριον ἕρκος Ἀχαιῶν· ἀρκεῖ δὲ αὐτῷ πρὸς ἔπαινον στρατηγοῦ καὶ ἱππηλασία, φιλοπονία γε αὖ, καὶ τλημοσύνη· ὁ γὰρ Ὀδυσσεὺς αὐτῷ, καὶ ὁ Νέστωρ ἐκ τούτων τῶν ἐπαίνων ὀνομαστοί. ὅταν δὲ ὡς βασιλέα θαυμάζῃ τινά, καὶ ἐπαινῇ, καὶ τάττῃ τὸ ὄνομα αὐτοῦ ἐν τῇ ποιήσει, οὔτε κόρυς αὐτῷ ἐνταῦθα ἐν μνήμῃ, οὔτε δόρυ, οὔτε ὠκύτης· ἀλλ᾽ ὅτι διοτρεφής, καὶ διογενής, καὶ Διὶ μῆτιν ἀτάλαντος· καὶ τὸ ἔργον αὐτοῦ, ᾗ βασιλεύς, τοῦτό ἐστι, τὸ Διὶ ὁμοιωθῆναι. ἐκείνου γὰρ ὑποδρηστήρ, καὶ ὑποφήτης· καὶ τῆς ἐκείνου ἀρχῆς οὐ φαύλην ἐπιτέτραπται μοῖραν, τὴν ἀνθρωπίνην ἀγέλην.

Καὶ σύ, φίλος· μάλα γάρ σε ὁρῶ καλόν τε, μέγαν τε,

καὶ οὐ παρελεύσομαι·

Ἄλκιμος ἔσο.

οὐ γὰρ ἀμφισβητήσιμα τὰ τεκμήρια, δι᾽ ὧν ἤδη ἐπεδείξω. καὶ γὰρ τὴν ἀρχὴν ἐφεξῆς ταξιαρχοῦντα, καὶ στρατηγοῦντα, τῷ τῆς βασιλείας στεφάνῳ Γρατιανὸς ἀνεκήρυξεν. ἀλλ᾽ εὖ τοι γίνωσκε, ὦ χρηστέ, ὡς οὔτε κάλλος, οὔτε μέγεθος, οὔτε ὠκύτης, οὔτε ἀλκή, τὸν ἀγαθὸν ποιεῖ βασιλέα· εἰ μή τι ἴνδαλμα φέροι ἐν τῇ ψυχῇ τῆς πρὸς τὸν θεὸν ὁμοιώσεως. τοὐντεῦθεν οὖν καὶ αὖθις ζητῶμεν, καὶ τὸν ποιητὴν παρακαλῶμεν διδάσκειν ἡμᾶς, ὅπως ἄν τις χαμαὶ βαδίζων, καὶ σάρκα ἠμφιεσμένος, ἔχειν τὸ ἴνδαλμα νομισθείη τοῦ ὑπὲρ τῆς ἄκρας ἀψῖδος, καὶ ὑπὲρ ἅπαν τὸ ὄν, ἱδρυμένου. ἀκούωμεν τοίνυν αὐτοῦ· οὐ γὰρ εἰς μακρὰν ἡμᾶς ἀνακαλεῖται, ὁπόθεν οἴεται γνωματεύειν τὸν θεοειδῆ βασιλέα· ὡς εὖ φησι·

A βασιλῆος ἀμύμονος, ὅς τε θεουδὴς
Εὐδικίας ἀνέχῃσι· φέρῃσι δὲ γαῖα μέλαινα
Πυρούς, καὶ κριθάς· βρίθῃσι δὲ δένδρεα καρπῷ·
Τίκτει δ' ἔμπεδα* πάντα, θάλασσα δὲ παρέχῃ ἰχθῦς
Ἐξ εὐηγεσίης· ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπ' αὐτοῦ.

Ἡ δίκη οὖν, καὶ ἡ εὐδικία, τὸ ἔργον τῆς τέχνης ταύτης ἐστί· καὶ ἐντεῦθεν τὸ θεοείκελον, καὶ θεουδής.

Καὶ κινδυνεύει ὁ θεῖος Πλάτων παρ' Ὁμήρου αὐτὸ μεμαθηκέναι· καὶ γὰρ ἐκεῖνος τῆς δικαιοσύνης μετὰ φρονήσεως ὁμοίωσιν λέγει πρὸς τὸν θεόν. Τῷ οὖν τὴν δίκην ταύτην ἀνέχοντι, B καὶ ἀνορθοῦντι, ἰοὺ, ἰοὺ, ὁπόσα λέγει ἀγαθὰ ἀκολουθεῖν ἡ Καλλιόπη; εὐθηνεῖσθαι μὲν αὐτῷ τὰ λήϊα, εὐθηνεῖσθαι δὲ τὰ δένδρα, καὶ τὰς ἀμπέλους· τίκτεσθαι δὲ πολλὰ μὲν ζῶα, πολλοὺς δὲ ἀνθρώπους· ἅπαντα ἔμπεδα, καὶ βιώσιμα· δωροφορεῖν δὲ οὐ μόνον τὴν γῆν τοῖς καρποῖς, ἀλλὰ καὶ τὴν θάλατταν τοῖς ἰχθύας. Βαβαὶ ὁπόση δύναμις τῆς εὐδικίας, ἧς διϊκνεῖται τὸ κέρδος οὐ μόνον εἰς τὰ ἀρχεῖα, καὶ τὰ δικαστήρια, ἀλλὰ καὶ εἰς τὰ ζῶα, καὶ εἰς τὰ φυτά, καὶ τὰ σπέρματα, καὶ τὰ ἔμβρυα. ὡς μακάριος, ᾧ αὕτη ἐνυπάρχει ἡ εὐδικία, καὶ τὰ αὐτὰ δύναται τῷ C Διΐ, καὶ κύριός ἐστιν οὐ μόνον τῶν ἀνθρώπων, ἀλλὰ δὴ καὶ τῶν στοιχείων, ὥστε καὶ ταῦτα ποιεῖν εὐκαρπότερα, καὶ γονιμώτερα, καὶ πολυωφελέστερα τοῖς ἀνθρώποις.

Ταύτης οὖν, ὦ φίλε, πρὸς αὐτοῦ τοῦ Διός, ἐχώμεθα ἀπρὶξ τῆς θεοῦ· ἵνα ἡμῖν ὁ ὁρμαθὸς ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν ἀνεπίληπτος χορηγῆται, καὶ μὴ συγχωρῶμεν ἀπομισήσασαν τὰ ἀνθρώπινα ἀναπτῆναι εἰς τὸν οὐρανόν· ἀλλὰ φιλοχωρεῖν, καὶ συμπαρακαθίζειν ἁγνὴν ἐν ἁγνῷ θρόνῳ, συνδιοικοῦσάν σοι τὰ ἀνθρώπινα. D πρὸς ταύτης δέ σοι τῆς φυλακῆς οὐδὲν οἱ ὁπλῖται, οὐδὲ μὰ Δία οἱ σφενδονῆται, καὶ οἱ τοξόται, οὐδὲ Ἀρμενίων ἶλαι, οὐδὲ Ἰβήρων, οὐδὲ τῶν ὑπασπιστῶν, οὐδὲ τῶν δορυφόρων δεήσει· ἀλλ' αὐτάρκης σὺ σεαυτῷ· μόνη γὰρ ἡ γνώμη, τούτου τοῦ ἔργου κυρία. οὐδὲ ἐστιν ἀποφυγὴ οὐδεμία βασιλεῖ ἀμελοῦντι τῆς δίκης, οὐκ εἰς δειλίαν στρατιωτῶν, οὐκ εἰς ῥαθυμίαν στρατηγῶν· ἀλλ' οὕτως ἀφαίρετόν σου, καὶ μόνου, τὸ ἔργον ἐστίν, ὥστε καὶ καθημένου σου ἐπὶ θρόνου, καὶ ῥήμασι

——sancti regis, similisque Tonanti,
Qui ius fasque colat : cui tellus vbere læto
Hordea fert segetesque, grauisque est fructibus arbos,
Et validi fœtus ; & pisces æquora præbent :
Sic populos regit , & lætis successibus implet.

Quocirca iustitia, rectáque iuris administratio, illius est opus artis : vnde hæc *diuini* ac *deo similis* vocabula proficiscuntur.

Ac verisimile est diuinum hoc Platonem ab Homero didicisse. Nam ille iustitiam cum prudentia similitudinem ait esse cum Deo. Itaque qui iustitiam hanc sustinet & erigit , proh quanta illum bona consequi Calliope prædicat! nempe lætas illius esse segetes , lætas arbores & vites : magnam vim illi animantium nasci , magnam hominum, eorumque validorum omnium & vitalium : nec solum terram fœtus offerre suos , sed etiam mare pisces. Papæ ! quantam vim habet iustitia, cuius commodum, non solum ad prætoria, foraque pertinet, sed ad ipsa etiam animantia , ad stirpes ipsas, & semina, & vteri fœtus. Quam vero beatus est ille , in quo iustitia illa residet ! Huius sanè cum Ioue potentia contendit : neque hominibus solum dominatur , sed etiam elementis , vt illa fructuosiora , & fecundiora , & hominibus vtiliora faciat.

Hanc nos igitur, ô carissime, deam, quam arctissimè complectamur, vt illa nobis bonorum copia sine inuidia communicetur : nec illam rerum humanarum pertæsam reuolare patiamur ; sed hac nostra mansione delectari, & assidere castam in casto solio , ac tecum humana gubernantem. Ad huius verò custodiam nihil armati conferunt, neque fundibularij , nec sagittarij , non Armeniorum, Iberorúmque turmæ : sed nec armigeris, vel satellitibus tibi opus erit. Verùm ad id tu tibi sufficies : nam sola voluntas, illius rei est arbitra. Caret autem omni excusatione princeps , qui iustitiam negligit : neque vel ad militum timiditatem , vel ad ducum socordiam potest confugere. Et tibi vsque adeo soli proprium est opus illud , vt vel in solio considens , verbo

ac nutu ſolo poſſis ſeruare iuſtitiam, & A hac vna ſeruanda principatũ tuum omnium rerum inſtructum copia ſuſtentare. Vide enim, ô ſapientiſſime princeps, vt ego ad te hodie ſum ingreſſus, non adulandi aſſentandíque gratia. Non enim deceret id ætatis hominem, & cum tot imperatoribus huc vſque familiariter verſatum, adoleſcentibus iuxta & ætate prouectioribus, quem omnium nouit clementiſſimum, & patientiſſimum, ac mitiſſimum, huic ſe adulando venditare velle, & ambitioſè obrepere: & quo tempore minimè periculoſa eſt libertas, eo ipſo doloſam, & illiberalem B vſurpare vocem. Quemadmodum generoſum equi pullum ferocientem mitigare oportet: eum vero qui naturâ manſuetior eſt, ridiculus ſit qui mulcere velit, neque ſit inſito naturæ bono contentus.

Iam itaque tertius iſte proceſſit annus, quo tempore letiferam nullam litteram calamus attigit. Quo fit, vt cum ſæpe ater à lege calculus ingrediatur, ſubinde in album mutatus è palatio exeat. Ac cum alioqui ex omnibus imperatoribus legum ſis maximè ſtudioſus, noſti vbi regium mage ſit C derogare legi, quam eam ratam facere. Porro nemo in palatium intrat præ metu corde palpitans, neque dentibus ſtridens, ac pallore obductus, ſed bonæ ſpei pleno, & erecto animo, tanquam in aſylum & ſacrarium: tanta oris in te benignitas eſt, ac vocis lenitas, ac per totum vultum diffuſus ſerenitatis nitor. Quo fit, vt nemo ſolo tui conſpectu omnem ex animo metum non excutiat. Quamobrem cui inter hoſtes hactenus vel ipſa erant ſuſpecta fœdera, vt nec menſæ particeps præ ſuſpicione auderet eſſe, ſine ferro & armis accedit vltro, & ad nutum ſe tuum D paratum offerre non dubitat: certus non pro hoſte tractandum eſſe ſe, ſed itidem vt Porum Indorum regem adhibuit Alexander, aut Artaxerxes Athenienſem Themiſtoclem, aut Romani Afrum Maſſaniſſam. Itaque quos armis vincere non potuimus, eos fide tua ac ſponte excitos, conciliatos habemus. Et quemadmodum à magnete lapide attrahuntur vltro ramenta ferrea: ſic ipſe ſine labore ac prælio Getarum allexiſti regulum; & ſuperbus ille quondam, ac tumidus, ſponte ad te

σμικροῖς, νεύμασι ψιλοῖς ἔνεστι φυλάττειν τὴν δίκην, καὶ τῇ φυλακῇ ταύτῃ ἀνέχειν ἅπασι τὴν ἀρχήν. ἄθρει γάρ, ὦ σοφώτατε, ὡς ἐγὼ εἰσελήλυθα τήμερον οὐ κολακεύσων, οὐδὲ θωπεύσων. οὐ γὰρ ἂν πρέποι ἀνδρὶ τηλικῷδε, καὶ ὁμιλήσαντι ἤδη πρὸς τοσούτους αὐτοκράτορας, νέοις τε, καὶ πρεσβυτέροις, ὃν πάντων ἠπίσταμαι ἠπιώτατον, καὶ ἀνεξικακώτατον, καὶ πρᾳότατον, τοῦτον καὶ ὑποτρέχειν, καὶ θωπεύειν· καὶ ὅτε μάλιστα ἀνεπισφαλὴς ἡ παρρησία, τότε τὴν κακοῦργόν τε, καὶ ἀνελεύθερον φωνὴν αἱρεῖσθαι· ὥσπερ πῶλον εὐγενῆ, ἀγριαίνοντα μὲν ἡμεροῦν προσήκει· ἥμερον δὲ φύντα ἐξ ἀρχῆς γελοῖος ὁ καταψύχειν ἐπιχειρῶν, καὶ μὴ τῷ φύσει ἀγαθῷ ἀποχρώμενος.

Ἤδη οὖν τρίτος οὗτος ἐνιαυτός, καὶ ἄγευστός σοι ὁ κάλαμος γραμμάτων θανατηφόρων· ὥστε εἴσεισι μὲν παρὰ τοῦ νόμου πολλάκις ἡ μέλαινα ψῆφος· ἔξεισι δὲ ἀεὶ μεταβάλλουσα εἰς λευκὴν ἐκ τῶν βασιλείων. ὢν γὰρ τἄλλα νομιμώτατος αὐτοκρατόρων, οἶσθα ὅπου βασιλικώτερον παραρρῆξαι τὸν νόμον, ἢ ἐμπεδῶσαι. εἰσφοιτᾷ δὲ εἰς τὰ βασίλεια πατάσσων οὐδεὶς τὴν καρδίαν, οὐδὲ τοὺς ὀδόντας ἀράττων, οὐδὲ χλωρὸς ὑπὸ δέους· ἀλλ' εὐέλπιδι τῇ γνώμῃ, καὶ ἀνεστηκυίᾳ, ὥσπερ εἰς τὰ ἄσυλα τῶν ἱερῶν· οὕτω σοι ἵλεω μὲν τὰ ὄμματα, ἀθόρυβος δὲ ἡ φωνή· γαλήνη δὲ ἐπικέχυται παντὶ τῷ προσώπῳ. οὐδ' ἂν προσιδών σέ τις μὴ ἅπαν ἐκβάλῃ τὸ δεῖμα ἐκ τῆς ψυχῆς· ὥστε καὶ τῶν πολεμίων ὁ τέως τὰς σπονδὰς ὑφορώμενος, καὶ μηδὲ τραπέζης ῥᾳδίως κοινωνῆσαι θαρρήσας δι' ὑποψίαν, νῦν πρόσεισιν ἄνοπλος, καὶ ἄνευ σιδήρου, διδοὺς ἑαυτὸν χρῆσθαι, ὅ, τι ἂν ἐθέλῃς· εἰδὼς ὅτι οὐχ ὡς ἐχθρῷ ἐθελήσεις· ἀλλ' ὡς Ἀλέξανδρος Πώρῳ τῷ Ἰνδῷ, καὶ Ἀρταξέρξης Θεμιστοκλεῖ τῷ Ἀθηναίῳ, καὶ Ῥωμαῖοι τῷ Λίβυϊ Μασσανάσσῃ. τοιγαροῦν ὧν τοῖς ὅπλοις οὐκ ἐκρατήσαμεν, τούτους τῇ σῇ πίστει προσηγαγόμεθα αὐτοκλήτους· καὶ ὥσπερ ἡ μαγνῆτις λίθος ἡσυχῇ ἐφέλκεται τὰ σιδήρεια· οὕτω καὶ αὐτὸς ἀκονιτὶ ἐφείλκυσω τὸν Γετῶν δυνάστην· καὶ ἥκει σοι ἐθελοντής, ὁ πάλαι σεμνός, καὶ ὑψηλογνώ-

μενος, ἱκέτης εἰς τὴν πόλιν τὴν βασιλίδα, οὗ τὸν πατέρα ὁ παμμεγέθης Κωνσταντῖνος εἰκόνι ἀπεμειλίσατο, τῇ νῦν ἔτι ἀνακειμένῃ πρὸς τῷ ὀπισθοδόμῳ τοῦ βουλευτηρίου. οὕτω δόξα ἀγαθὴ βασιλεῖ πολλῶν ἀσπίδων δυνατωτέρα, καὶ ὑπάγεται ἐθελουσίους τοὺς τῆς ἀνάγκης καταφρονοῦντας· καὶ οὐχ οὕτω σοφὸν βούλευμα τὰς πολλὰς χεῖρας νικᾷ, ὡς εὐσέβεια, καὶ φιλανθρωπία οὐ μόνον νικᾷ τὰς πολλὰς χεῖρας, ἀλλὰ καὶ σώζει.

Μέμνημαι τόδε ἔργον ἐγὼ παλαιόν, οὔτι νέον γε. Ἀντωνίνῳ τῷ Ῥωμαίων αὐτοκράτορι, ᾧ τοῦτο αὐτὸ ἐπώνυμον ὁ εὐσεβὴς ἦν, τοῦ στρατεύματος ὑπὸ δίψους αὐτῷ πιεζομένου, ἀνασχὼν τὼ χεῖρε ὁ βασιλεὺς πρὸς τὸν οὐρανόν, ταύτῃ, ἔφη, τῇ χειρί, προσετρεψάμην σε, καὶ ἱκέτευσα τὸν ζωῆς δοτῆρα, ᾗ ζωὴν οὐκ ἀφειλόμην. καὶ οὕτω κατήδεσε τὸν θεὸν τῇ εὐχῇ, ὥστε ἐξ αἰθρίας ἦλθον νεφέλαι ὑδροφοροῦσαι τοῖς στρατιώταις. καὶ εἶδον ἐγὼ ἐν γραφῇ εἰκόνα τοῦ ἔργου, τὸν μὲν αὐτοκράτορα προσευχόμενον ἐν τῇ φάλαγγι, τοὺς στρατιώτας δὲ τὰ κράνη τῷ ὄμβρῳ ὑποτιθέντας, καὶ ἐμπιπλαμένους τοῦ νάματος τοῦ θεοσδότου. τοσοῦτόν ἐστιν ἀγαθὸν τοῖς ὑπηκόοις δικαιότης τοῦ ἡγεμόνος· ὥσπερ αὖ πάλιν τοῦ μὴ ἀρέσκοντος τῷ θεῷ, μηδὲ ἀρεστὰ ἐργαζομένου ἄρχεται ἡ δίκη οὐκ ἀπ' αὐτοῦ εὐθύς, ἀλλὰ ἀπὸ τῶν ἀρχομένων.

Ἐννῆμαρ μὲν ἀνὰ στρατὸν ᾤχετο κῆλα
θεοῖο.

καίτοι ὁ στρατὸς ἐκεῖ οὐ συνηγελίαινε πρὸς τὸν Χρύσην τῷ Ἀγαμέμνονι· ἀλλὰ τοὐναντίον

ἐπευφήμησαν ἄπαντες
Αἰδεῖσθαι θ' ἱερῆα, καὶ ἀγλαὰ δέχθαι
ἄποινα.

Εἰ δ' αὖ καὶ ὁ στρατὸς ξυνηδίκει, ὅτι συνεχώρει· ἀλλὰ τοὺς γε οὐρῆας, καὶ τοὺς κύνας, τί τοὺς ἀθώους ὁ οἰστὸς ἐν τοῖς πρώτοις ἐπεπορεύετο; ἀλλὰ διδάσκει, ὡς ἔοικεν, Ὅμηρος ἡμᾶς, τὰ μὲν τῶν ἰδιωτῶν πλημμελήματα εἰς αὐτοὺς ἵστασθαι τοὺς πλημμελοῦντας· ταῖς δὲ τῶν βασιλέων ἀγνωμοσύναις ὑπευθύνους γίνεσθαι καὶ τὸ ὑπήκοον. εἶτα ὥσπερ φὰς ἐκ-

A venit, ac ſupplex regiam ciuitatem ingreditur: cuius ad placandum parentem maximus ille Conſtantinus ſtatuam olim erexerat, quæ poſt curiam adhuc collocata cernitur. Vſque adeo ſecunda fama in bono principe potentior eſt, quam magna clypeorum copia, & eos volentes attrahit, qui vim ac neceſſitatem contempſerant. Neque ſic multorum manus callidum ſuperat conſilium, vt pietas & humanitas multorum manus non ſolum vincit, ſed etiam ſeruat.

Enimuero venit mihi in memoriam non recentis cuiuſdam, ſed veteris e-
B xempli. Cum Antonini Romanorum imperatoris, cui ab eadem illa pietate cognomen inditum fuit, ſiti laboraret exercitus: manus ille ad cælum erexit, hac ego manu, inquiens, ſupplex te placare volui, & oraui vitæ largitorem, qua nulli eam eripui: eaque prece diuinum ſibi placaſſe numen, ac ſtatim ſerenitate facta magna imbrium copia, ad militarem ſedandam ſitim erupit. Cuius rei deſcriptam in imagine picturam videre memini: in qua, media in phalange pictus erat imperator, milites verò galeis imbrem excipientes, diuinitus conceſſo liquore
C ſitim explebant. Tantum bonum eſt ſubiectis, ducis iuſtitia: quemadmodum è contrario qui deo non placet, nec quæ illi grata ſunt agit, non ab eo ſtatim, ſed ab ei ſubiectis pœna incipit.

Tela Dei cecidere, nouem per caſtra diebus

Atqui exercitus iſte aduerſus Chryſen inhumane ſe cum Agamemnone non geſſerat: ſed contra

——— fauſtis vrgebant vocibus omnes
D *Sumere ſplendida dona, ſacerdotemque vereri.*

Quod ſi vna peccaret exercitus, quod fieri permitteret: quid erat cauſæ, cur mulos, & canes, inſontes vtique, præ omnibus ſagitta illa percurreret? Sed, vt apparet, hoc docere nos Homerus voluit, priuatorum hominum delicta in ipſis qui peccant conſiſtere; eorum verò, quæ peccantur à principibus, reos etiam eſſe ſubiectos. Tuæ verò men-

tis beneficentia, vt splendida lux, è splendenti face diffusa, lucem omnibus affert, tam longe dissitis, quam propinquis: sed vicinos maiori lumine collustrat.

Quocirca non ille solum qui circunstat chorus, sed etiam chori principes, minimè accessu difficiles sunt, nec aspectu truces, aut profectò aditu morosi, non aliter ac dracones ferunt in latibulis suis mala gramina depastos, quærere, quibus paratum virus illud letiferum allinant. Sed contra in omnibus, tanquam numis, impressa imago tua cernitur: ac similiter figura tua coruscat propter illam, quæ iis insita est, boni docilitatem. Ita fit, vt vnusquisque, quoad potest, auctorem suum imitando exprimat, perinde vt auctor ipse deum. Etenim quam Pythagoras ille Samius dei imaginem homines esse dixit, ea sola videtur esse beneficentia, ad quam natiua sua indole ac sponte anima tua velut pennis quibusdam attollitur: vt citius petendo defatigetur aliquis, quam tu ipse donando & annuendo. Sedenim aurum tu quidem donare nosti subiectis tuis, & obnoxiis remittere, & æris ac ferri, necnon equorum ac vestium, quod ærario reliquum debetur, indulgere: solas duntaxat orationum pensitationes reliquas indulgere non sustines, nec in aliquod tempus differre. Sed in hoc solo tributi genere exorari, & aliquid indulgere non potes. Neque vero exactionem hanc vlli magistratui vel militi committis: sed ipse dux, ipse collector istiusmodi debitorum, ipse quæstor esse vis. Porro quæ hoc nomine exegeris nulli alteri seruanda permittis, sed in animo tuo hæc obsignas, & in quodam veluti thesauro recondis. Ac propterea sanè bene merendi insatiabili quadam cupiditate flagras, eiúsque rei perpetuum inest in te desiderium, quod boni honestíque beneficentia laudibus adulatione carentibus, & liberis, occasiones suppeditat: quo genere refertum imperium, singulis diebus, immo horis, exhibes. Quare si quis omnes illos numerando percenseat, quos vel à sempiterno exilio liberasti, vel quos à morte exemisti, tum quibus paterna bona restituisti, siue quibus ad egestatem redactis, ex ærario largitus es: non pauciores inueniet diebus illis, quibus imperium gessisti.

A χεόμενον ἀκήρατον ἐξ ἀκηράτου λαμπτῆρος, ἡ τῆς σῆς γνώμης ἀγαθοεργία ἅπαντας μὲν καταυγάζει καὶ τοὺς πόρρω, καὶ τοὺς πλησίον, ἐκδηλότερον δὲ τοὺς ἄγχου ἑστῶτας.

Οὐκοῦν οὐδὲ ὁ περιεστώς σε οὗτος χορὸς, οὐδὲ οἱ τοῦ χοροῦ κορυφαῖοι δυσπρόσιτοί τε, καὶ συννεφεῖς, καὶ οὐ ῥᾳότεροι ἀτεχνῶς· ὥσπερ τοὺς δράκοντάς φασιν ἐν ταῖς χειαῖς κακὰ φάρμακα βεβρωκότας, ζητεῖν ὅτῳ ἂν ἐγχρίψαιντο τὴν τοῦ ὀλέθρου παρασκευήν. ἀλλὰ ἅπασιν αὐτοῖς ὥσπερ νομίσμασιν, ἡ σὴ εἰκὼν σεσήμανται, καὶ εἷς ἐν λάμπει ὁ σὸς
B χαρακτὴρ τῇ πρὸς τὸ καλὸν εὐαγωγίᾳ· καὶ μεμίμηται ἕκαστος, ᾗ δύναται, τὸν ἀρχηγέτην, ὥσπερ ὁ ἀρχηγέτης αὐτὸς τὸν θεόν. ἣν γὰρ ἔφη Πυθαγόρας ὁ Σάμιος εἰκόνα πρὸς θεὸν εἶναι ἀνθρώποις, μόνη ὡς ἔοικέν ἐστιν εὐποιΐα, πρὸς ἣν ἀνεπτέρωταί σοι αὐτοφυὴς, καὶ αὐτοκέλευστος ἡ ψυχή· καὶ θᾶττον ἄν τις ἀπείποι ἀπαιτῶν, ἢ σὺ διδοὺς, καὶ ἐπινεύων. ἀλλ' ὅμως χρυσίον μὲν οἶσθα καὶ δωρεῖσθαι τοῖς ὑπηκόοις, καὶ ἀφιέναι τοῖς ὑπευθύνοις· γλυκὺ δέ σοι καὶ τὰ ἐλλείμματα ἀπολύειν χαλ-
C κοῦ, καὶ σιδήρου, καὶ ἵππων, καὶ ὑφασμάτων· μόνα δὲ τὰ τῶν λόγων ἐλλείμματα οὐκ ἀνέχῃ, οὔτε συγχωρεῖν, οὔτε εἰς χρόνον τινὰ ἀνατίθεσθαι· ἀλλ' ἐπὶ ταύτης μόνης τῆς εἰσφορᾶς δυσίατος ἄρα ἦσθα, καὶ ἀπαραίτητος. καὶ οὐκ ἐπιτρέπεις τὴν εἴσπραξιν ταύτην ἀρχῇ τινι, οὐδὲ στρατιώτῃ· ἀλλ' αὐτὸς στρατηγὸς, αὐτὸς ἀποδοχεὺς τῶν ὀφλημάτων τούτων, αὐτὸς ταμίας· οὐδὲ παραδίδως ἑτέροις φυλάττειν αὐτὰ, ἃ ἂν εἰσπράξῃ· ἀλλ' ἐν τῇ ψυχῇ τῇ σεαυτοῦ
D κατασημαίνῃ, καὶ θησαυρίζεις· καὶ διὰ τοῦτο ἄρα τοῦ εὖ ποιεῖν ἄπληστός σοι καὶ ἀκόρεστος ἐντέτηκεν ἐπιθυμία, ὅτι καλοῦ εὐποιΐα δίδωσιν ἀφορμὰς τοῖς ἀθωπεύτοις ἐπαίνοις, καὶ ἐλευθέροις, ἧς σὺ καταπυκνοῖς τὴν βασιλείαν ὅσαι ἡμέραι, καὶ ὅσαι ὧραι. ὥστε εἴ τις ἀπαριθμήσειεν ὅσους μὲν ἐρρύσω ἀειφυγίας, ὅσους δὲ ἐξείλου θανάτου, ὅσοις δὲ ἐπανῆρας τοὺς πατρῴους οἴκους, ὅσοις δὲ ἐχορήγησας ἐκ τῶν ταμιείων ἀπορουμένοις· οὐκ ἐλάττονας εὑρήσει τῶν ἡμερῶν ὧν βασιλεύεις.

Καλὸν

Καλὸν οὖν λόγον καὶ βασιλικὸν τὸν Τίτου τοῦ αὐτοκράτορος ἔργῳ ἁμιλλᾷ παραδραμεῖν, οὐ μόνον ἡμέραν ἀβασίλευτον μὴ παρελθεῖν, ἣ οὐκ ἔνεστιν εὐποιΐα, ἀλλὰ μηδὲ ὥραν φιλονεικῶν. ἐῶ γὰρ ὅτι μηδὲ νύκτες αἱ σκοτειναὶ καὶ ἀφεγγεῖς, τῆς σῆς βασιλείας *, ἐν αἷς καθεύδειν ἐπ' ἄμφω ἔνεστι, δειμάτων τε, καὶ φροντίδων ἀπηλλαγμένους. ὥστε, εἰ καθάπερ Τίτῳ ἐδόκει τοσαυτάκις καὶ σὺ βασιλεύεις, ὁσάκις εὖ ποιεῖς, ἐγγὺς ἂν εἴης τοῦ ὑπεραίρειν τῷ πλήθει τοῦ χρόνου τὸν Σεβαστόν.

Ἐγὼ δὲ οὐ φαυλότερον τίθημι τοῦτον τὸν ἀριθμόν, τῶν Ἀλεξάνδρου τροπαίων· ἐκείνῳ μὲν γὰρ καὶ Ἀντίπατρος ἠμφισβήτει, καὶ Παρμενίων, καὶ οἱ πεζέταιροι, καὶ οἱ Ἀγριᾶνες· ταύτης δὲ μόνης τῆς νίκης αὐτουργὸς σὺ, καὶ αὐτοκράτωρ· καὶ αὐτὴν ἐποικοδομῶν ἀεὶ, καὶ συναύξων, ἀναβήσῃ, ὥσπερ βαθμοῖς χρώμενος ταῖς εὐποιΐαις, ὑψοῦ ἄνω, καὶ ἐγγὺς τῆς αὐλῆς τοῦ Διός. οὗτοι γὰρ μόνοι οἱ βαθμοὶ ἀνάγουσιν εἰς τὸν οὐρανόν· οὐκ Ὄσσα, οὐδὲ Ὄλυμπος, οὐδὲ Πήλιον, ἀλλόκοτοι ἀλλοκότων ἀνθρώπων βουλαὶ, καὶ ἐλπίδες· μόνῳ δὲ ἀμβατὸς οὐρανὸς, ὅτῳ ἔνεστιν οἰκοδομεῖν τὴν ἀνάβασιν ταύτην εὐεργεσίαις ἀνθρώπων. καὶ περὶ τούτου μᾶλλον προσήκει ἀμφισβητεῖν τὴν Πυθίαν,

Δίζω εἴ σε θεὸν μαντεύσομαι, ἢ ἄνθρωπον

ἢ περὶ Λυκούργου τοῦ Σπαρτιάτου.

Λυκοῦργος μὲν γὰρ, εἰ καὶ λίαν κηπώεσσα ἦν ἡ Λακεδαίμων, ἀλλὰ μίαν γε πόλιν ἐκ βίου ἀτάκτου συνήρμοσεν εἰς εὐνομίαν. σοὶ δὲ τῶν ἐν Σπάρτῃ ἀνθρώπων πλείους αἱ ὑπήκοοι πόλεις· καὶ εἰ ταύτας ἐμπλήσειας εὐδαιμονίας, οὐκέτι θωπεύοντες, οὐδὲ ἐξαπατῶντες, τὸ χρυσοῦν ὄνομά σοι τοῦτο προσάψομεν, τὴν θειότητα· ἀλλ' ὡς οἷόν τε ἀληθινῶς, καὶ ἀθωπεύτως. θεοὶ γὰρ δοτῆρες ἐάων· καὶ τοῦ αὐτοῦ ἔργου αὐτοῖς κοινωνῶν, ἐν τῷ αὐτῶν χορῷ ἐγγραφήσῃ· καὶ πᾶσαι ἔσονταί σοι ἐκεῖθεν αἱ ἐπω-

Itaque præclarum illud dictum, ac verè regium, Titi Imperatoris, reipsa factísque superare contendis: dum tu, non diem duntaxat, sed ne horam quidem vllam abire finis, qua non imperes, hoc est, quâ bene mereri cesses. Nam & illud omitto dicere, ne noctes quidem obscuras ac tenebrosas, imperij tui expertes esse: cum iam earum tempore dormire vtramque in aurem liceat, terroribus & curis solutos. Quocirca, si, quemadmodum Tito visum est, toties & tu imperas, quoties bene de aliquo mereris: Augustum ipsum temporis longinquitate, prope superabis.

At ego nihilò deteriorem esse statuo illum beneficiorum numerum, quam quo Alexandri trophæa percensemus. Etenim tum Antipater cum eo de trophæis illis controuersiam mouere poterat: poterat & Parmenio, nec non pedestres copiæ, & Agrianes. At huius solius victoriæ tu ipse artifex, & imperator es: ac super ea perpetuò struens, & augens cumulum, repetita illa tua beneficentia, tanquam gradus quosdam tibi facies, quibus sursum euectus, ad ipsum prope Iouis domicilium ascendas. Soli etenim isti gradus ad cælum peruehunt: non Ossa, nec Olympus, aut Pelion, quæ portentosa portentosorum hominum consilia spesque sunt: at enim soli illi cælum patet ad ascensum, qui suâ in homines beneficentiâ, viam sibi ad conscendendum exaggerare potest. Ac de viro istiusmodi magis dubitare conuenit Pythiam, & iis verbis affari:

Tene Deum dubito, an mortalem dicere præstet.

quam de Lycurgo Spartiata.

Lycurgus enim, quamuis magna imprimis esset Lacedæmon, vnam duntaxat ciuitatem ex incondito vitæ statu, ad ordinatam rempublicam transtulit. Tibi verò plures sunt subiectæ ciuitates, quàm Lacedæmone ciues erant: quas cum felicitate cumulaueris, citra adulationem ac mendacium, aureum tibi cognomen illud meritò tribuerimus diuinitatis, quam verissimè, & ab omni assentatione remotum. Quippe bonorum largitores dij nominantur: quibuscum eiusdem operis particeps cum sis, meritò in illorum ordinem adscribêris: atque indidem omnia in te cognomi-

na transferentur, seruatoris, ciuitatum A præsidis, hospitalis, supplicum patroni: quæ nomina præstantiora sunt, quam Germanici, aut Sarmatici. Atque hæc ipsa quidem tibi cognomenta propediem accedent: sed cum terrore accedent & Enyone terrenis dæmonibus, & in terra degentibus, quos hominum improbitas necessarios fecit. At in cælo neque terror, nec Enyo locum habent, neque tumultus, neque fatales pestes. Vbi enim vitæ fontes, ac beatitudinis sunt, procul inde totus ille cœtus expellitur. Sed neque dolia illa duo, Iouis in limine collocantur, quorum alter bonorum plenus est, alter malorum. B Non enim malorum in cælo thesaurus vllus est. Verum doliorum alterum, vt implemus ipsi, sic etiam effundimus. Quod nisi ita est, ostendatur in principis consilio, gemituum lacrymarúmque dolium, cuiusmodi vitæ, felicitatis, opum, clementiæ, iustitiæ, complura, & magna plenáq; demonstrare possumus: ex quibus hauriens ille, & effundens, quo ex tempore purpuram induit, nullum deriuandi & irrigandi subiectos sibi populos finem facit. At cruoris nullum penes illum dolium est: vti nec terroris, atque horroris vllum. Quod si alicubi defossum latet, velut obdu- C ctum situ, & operculo tectum est, & oppicatum. Neque verò sola spes inclusa, mala autem in homines effusa sunt: verum è contrario hæc quidem inclusa, & insolubilibus sunt vinculis, vel potius adamantinis obsignata; sola verò boni spes euolauit. Quo fit, vt omnia bonorum spe referta sint.

Orbitas porro nomen inane est, nec vllus hodie parente est orbatus. Quod si qua paruulis infelix necessitas hanc calamitatem intulit: hi, priuati patris loco, patrem sortiuntur Imperatorem. Heredes porro parentum esse filios, tu quidem in cæteris permittis: sola vero ex- D cipis crimina: eaque cum morientibus pariter extinguuntur, nec criminum reis productiora esse finis. Neque vero ab iis qui puniendi sunt antiquiorum criminum pœnas reposcis.

Igitur tanquam in naui, sub duorum gubernatorum tutela viuimus, qui ingruentem tempestatem propulsare possunt. Nam fluctuum alij iam conquieuerunt:

A νυμίαι· ὁ σωτὴρ, ὁ πολιεὺς, ὁ ξένιος, ὁ ἱκέσιος, τῆς Γερμανικοῦ ὑψηλότερα ὀνόματα, καὶ τοῦ Σαρματικοῦ. ἥξουσι μὲν γὰρ καὶ αὗται αἱ ἐπιῤῥήσεις οὐκ εἰς μακρὰν· ἀλλ᾽ ἥξουσί σοι σὺν τῷ Δείμῳ καὶ τῇ Ἐνυοῖ, δαίμοσι χθονίοις, καὶ ἐπὶ γῆς διαιτωμένοις, οὓς ἀναγκαίους ποιεῖ κακία ἀνθρώπων. ἐν οὐρανῷ δὲ οὔτε Δεῖμος, οὔτε Ἐνυώ· οὔτε μὴν κυδοιμὸς, οὔτε κῆρες. ἵνα γὰρ πηγαὶ ζωῆς, ἵνα πηγαὶ εὐδαιμονίας, πόῤῥω ἐκεῖθεν οὗτος ὁ χορὸς ἀπελήλαται. ἀλλ᾽ οὔτε οἱ δύο πίθοι κατάκεινται ἐν Διὸς οὔδει, κηρῶν ἔμπλειοι, ὁ μὲν B ἐσθλῶν, ὁ δὲ δειλῶν· κακῶν γὰρ οὐκ ἔνεστιν ἐν τῷ οὐρανῷ ταμιεῖον. ἀλλὰ τὸν ἕτερον πίθον αὐτοὶ μὲν ἐμπίπλαμεν, αὐτοὶ δὲ καὶ ἐκκενοῦμεν. ἢ δεξάτωσαν ἐν τῇ βουλῇ τοῦ βασιλέως πίθον, καὶ στεναγμῶν, καὶ δακρύων· ὥσπερ ἂν ἐπιδείξαιμι ζωῆς, καὶ ὄλβου, καὶ πλούτου, καὶ πρᾳότητος, καὶ εὐδικίας, πολλοὺς, καὶ μεγάλους, καὶ ὑπερχειλεῖς· ὧν ἀρυόμενος, καὶ ἀπαντλῶν, ἐξ ὅσου τὴν ἁλουργίδα ἐνῆψατο, οὐ λήγει ἐποχετεύων, καὶ ἐπάρδων τοὺς ὑπηκόους. αἵματος δὲ οὐκ ἔνι πίθος αὐτῷ, οὐδὲ δείματος, οὐδὲ φρί- C κης. ἀλλὰ καὶ ὅπου ἔλαθε κατορωρυγμένος, μεστὸς εὐρωτιῶν, καὶ τὸ πῶμα αὐτοῦ ἐπίκειται, καὶ συνῆπται· καὶ οὐκ ἀποκέκλεισται ἡ ἐλπὶς μόνη, τὰ δὲ κακὰ ἐκκέχυται εἰς τοὺς ἀνθρώπους· ἀλλὰ τοὐναντίον, τὰ μὲν καθειργμένα κατασεσήμανται δεσμοῖς ἀλύτοις, ἢ καὶ ἀδαμαντίνοις· ἐξέπτη δὲ ἡ ἐλπὶς μόνη τῶν ἀγαθῶν. καὶ διὰ τοῦτο ἅπαντα πλέα ἐστὶν ἐλπίδος ἀγαθῆς.

Ὀρφανία δὲ ὄνομα ψευδὲς, καὶ οὐδεὶς ἀπάτωρ τανῦν. ἀλλὰ καὶ οἷς ἀνάγκη τις οὐκ εὐδαίμων νηπίοις ταύτην ἐπέκλωσε τὴν δυσποτμίαν, ἀντὶ ἰδιώτου πατρὸς, ἀντηλλάξαντο βα- D σιλέα. κληρονομεῖν δὲ παῖδας γονέων τὰ μὲν ἄλλα σύμπαντα ἐᾷς· τὰ δὲ ἐγκλήματα μόνα οὐ συγχωρεῖς· ἀλλὰ συναποθνήσκει τοῖς πλημμελήσασι, καὶ οὐ γίνεται τῶν πταισάντων μακροβιώτερα. οὐδὲ εἰσπράττῃ δίκας ἀδικημάτων τοὺς κολασθησομένους προγενεστέρων.

Πλέομεν δὲ ὥσπερ ἐν νηῒ, δυοῖν κυβερνήταιν ἐφεστηκότων τῇ ναυτιλίᾳ, πρὸς τὸν ἐφεξῆς ἐπιπεσόντα χειμῶνα· καὶ τῶν κυμάτων τὰ μὲν κατεστόρεσται ἤδη,

A τὰ δὲ οὐχ οὕτω κορυφοῦται, καὶ ἀγριαίνει. εὖ γὰρ ποιοῦντες ἐκ κοίλης νεὼς ἐπὶ τὰ ἴκρια ἄμφω ἀναβεβήκατον· ἔνθεν ἄποπτον ἅπαν τὸ πέλαγος, οὗ μὲν τραχὺς ὁ κλύδων, οὗ δὲ ἄρχεται γαληνιᾶν. περισκοποῦντε οὖν κύκλῳ, καὶ παραθεοῦντε ἀντιλαμβάνεσθον τῶν οἰάκων· παρειλήφατον γὰρ τὴν ναῦν οὐχ ὁρμοῦσαν ἐν λιμέσιν ἐφ' ἡσυχίας, οὐδὲ πλέουσαν οὐρίῳ εὐκραεῖ, καὶ πλησιστίῳ· ἀλλὰ τρικυμίας ἁπανταχόθεν ἐπεγηγερμένης, καὶ ζεούσης τῆς θαλάσσης ἔνθεν καὶ ἔνθεν, καὶ τῶν τοίχων ἤδη πεπονηκότων· καὶ δεῖ σφῷν τῆς ἄκρας ἐπιστήμης καὶ τλημοσύνης μᾶλλον ἢ Ἀν- B τιόχῳ τε, καὶ Ἀρίστωνι. ἰδοὺ γὰρ πηλίκη ἡ ναῦς, ἣν κυβερνᾶτον, καὶ ὁπόσοι οἱ ἐν τῇ νηῒ ταύτῃ ἐμπλέοντες, καὶ ὁπηλίκαι τῷ σκάφει ἐπικρέμανται καταιγίδες. ὕπνου οὖν οὔπω καιρὸς, οὐδὲ ῥᾳστώνης, οὐδὲ ᾠδῆς, οὐδὲ κρατήρων. ἀλλὰ ταῦτα ἅπαντα γαλήνης παραμυθία, καὶ ἡδύσματα· ἡνίκα οὐ κίνδυνος, καὶ τῷ κυβερνήτῃ ἀποθαρρεῖν, καὶ τοῖς ναύταις παρεῖναι τὰς κώπας. τηνικαῦτα δὲ οὐ χαλεπὸν καὶ τῷ ἐσχαρεῖ, καὶ τῷ θαλαμίᾳ, μεταλαμβάνειν τοὺς οἴακας. οὐ γὰρ δεῖται ἀκριβοῦς τέχνης ἡ πολλὴ γαλήνη· ὅταν δὲ σύν C τ' Εὖρός τε, Νότος τε πνεύσῃ, Ζέφυρός τε δυσαὴς, τότε δὴ τότε

Οὐ παντὸς ἀνδρὸς εἰς Κόρινθόν ἐσθ'
ὁ πλοῦς·

ἀλλὰ τοῦ κυβερνητικωτάτου, καὶ ἀγρυπνητικωτάτου· καὶ ᾧ πειθήνιοι μὲν οἱ ἐρέται, πειθήνιος δὲ ὁ πρῳρεύς· εἴκει δὲ αὐτῷ τοῖς νεύμασι, καὶ ὁ τῇ πρύμνῃ ἐπιστατῶν· κεῖνται δὲ οἱ κάλοι, καὶ οἱ πρότονοι, καὶ οἱ πόδες, εὖ καὶ ἐπισταμένως διακεκριμένοι, ὥστε πρόχειροι εἶναι πρὸς τὴν ἐπιοῦσαν χρείαν, καὶ τὰς ἐμβολὰς τῶν πνευμάτων.

D Ὅπερ οὖν ἐν νηῒ κυβερνητικὴ τέχνη ἐστὶ, τοῦτο ἐν πολιαρχικῇ ἀρετή. καὶ δεῖ ταύτην καὶ ἑκοῦσαν πείθεσθαι, καὶ ἄκουσαν συναναγκάζειν, ὡς ἂν μὴ πόρρω ἀποσταίη τῆς τῶν κοινῶν ἐπιμελείας. ἀρετὴ δὲ εἰς τὰ κοινὰ ἑλκομένη καὶ φύεται μᾶλλον, καὶ ἐκπονεῖται· ἀσκεῖται γὰρ ἀεὶ τὸ τιμώμενον. καὶ τηνικαῦτα δῆλόν ἐστι σοφῶς εἰρημένον τὸ, ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν βασιλέων. ταχεῖα γὰρ ἡ ὑπὸ τῶν πλή-

A alij minus iam attolli ac sæuire cœperunt. Etenim hoc à vobis præclarè factum est, quod ex ima naui, ambo in superiora tabulata conscendistis, vnde in omnem partem in mare circunspici queat, vbinam tranquillus sit fluctus, & vbi sedari incipiat. Itaque circumiectis oculis omnia contemplantes, clauum tenentis. Non enim in portu ac statione quiescentem accepistis, neque pleno ac secundo vento nauigantem: verum in media ipsa tempestate, furente hinc & inde mari, lateribusque ipsis iam fatiscentibus: summaque vobis scientia, & tolerantia, magis est opus, quam B Antiocho, & Aristoni. Quanta enim, obsecro nauis est, quam administrant! quam multos vectores habet! quantæ procellæ naui isti ingruunt! Itaque nondum somni capiendi, vel commoditatis captandæ, neque carminum, vel craterum tempus est. Verum omnia ista serenitatis tempore adhibenda solatia, & quasi condimenta sunt, quando periculum nullum est, ac tum gubernatori bono esse animo, & nautis remos licet omittere. tum vero & foci curatori, & infimo remigi, clauum regere, nihil est negotij. At quando Eurusque, Notúsque spirare cœperint, Zephy- C rusque molestus: tum enimuero

Non facile quiuis in Corinthum nauigat:

sed qui gubernandi scientissimus, & vigilantissimus est, cui tum remiges auscultent, tum proreta; & cuius ad nutum puppis ipse vector obtemperet: ac tum rudentes in promptu iaceant, & funes quibus malus vtrimque protenditur, ac pedes rectè, scientérque discriminati, vt ad ingruentem necessitatem, & ventorum impetus, aptè dispositi sint.

Quod igitur in naui gubernandi scien- D tia, hoc virtus in moderanda ciuitate præstat: vt illam oporteat & spontè obtemperantem habere, & inuitam cogere, vt ne ab reipublicæ cura, longius abscedat. Porrò virtus ad publicæ rei tractationem translata, magis exerit sese, & enitescit. Quod enim in pretio est & honore, impensius excolitur. Ac tum sapienter vsurpatum esse dictum illud apparet: Prospero in statu populi sunt bonorum operâ principum. Siquidem celerrimus vel ipsi multitudi-

ni ad ea quæ sunt in honore progressus. Neque verò solo virtus honore alitur: sed etiam exercitatione & assiduitate, & suscepti operis continua tractatione. Quod si eodem tempore in tribunal ascendat, statimque discedat, velut momento resplendens, & caducum imperfectumque decus ostentans: non multos ad sui amorem excitabit. Quocirca longioris curriculi, quam stadij decursori, magis illam esse similem oportet: nec primo statim cursu desinere, sed complures orbes percurrere. Ita enim vim suam ac decorem magis explicabit. Et aurigas cernimus, longo tempore equos suos experiri, & ad quod opus vtilis sit quisque discernere.

Cæterum vir ille qui populos tanquam auriga regit, ad eos quibus præest cognoscendos, maiori opus habet experientiâ. Alioqui necesse erit illi sæpius frena, & habenas mutare: & anteriora minus videre, cùm ad eos qui pone persequuntur, intuendos, intento sit animo, ne in currum insilientes, cui insidet, ipsum inde deturbent. Neque igitur compos erit, nisi in tempore, operis illius, quod spatio temporis opus habere nouit: neque clementer iudicabit, aut benignè exiget. Etenim vt id clementer agat, non sinet ipsa festinatio, & illorum metus, qui eum proximè agitãdo subsequuntur. Quamobrem imperfecta sint necesse est, ac mutila, quæcunque huiusmodi principes aggrediuntur, & immatura prorsus, quippe quæ ab immaturis geruntur. Porrò nec equis, nec armis, tam exactè accuratéque probatis, opus vobis erit, quam viris, qui illam deorum propriam gubernandi rationem sortiti sunt. Siquidem deo, nec oculi, nec aures administræ sunt, neque mens corpori illigata est. Sed vbique præsens est, omnino liber, absolutus, mundo præsidens, cuius regnum obtinet. cuius rei gratiâ summa illi facilitas est, vt multiplici procedens via, iustè humana moderetur. Homini verò imperanti, & cum altero imperium istud obtinenti, quod per omnem terram ac mare diffunditur, necesse illud est, vt & plures aures sibi ministrantes habeat, ac plures oculos: alioqui tantæ imperij magnitudini par esse non posset. Itaque cumprimis sanos illum oculos habere

A ἡ πρὸς τὰ ἔντιμα ἡ ἐπίδοσις. τρέφει δὲ ἀρετὴν οὐ τιμὴ μόνον, ἀλλὰ καὶ μελέτη, καὶ προσεδρεία, καὶ τὸ ἐνδιατρίβειν τῷ ἔργῳ, ᾧ προσχειρίζεται. εἰ δὲ ἅμα τε ἀναβαίνοι ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ ἀπαλλάττοιτο, ἐκλάμπουσα ἀκαρῆ, καὶ σεμνυνομένη ὠκύμορον, καὶ ἠλιτόμηνον κάλλος· οὐ πολλοὺς ἂν κινήσειεν ἐραστάς. χρὴ οὖν αὐτὴν ἐοικέναι δολιχοδρόμῳ μᾶλλον, ἢ σταδιεῖ, καὶ μὴ προφθῇ εὐθὺς νύσσῃ καταπαύειν, ἀλλ' ἐφιέναι πλείονας κύκλους. οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον ἐκφήνειε τὴν δύναμιν, καὶ τὴν ἀγλαΐαν. B ὁρῶμεν δὲ καὶ τοὺς ἡνιόχους, ὅτι ἐν χρόνῳ τοὺς ἵππους καταμανθάνουσιν, καὶ πρὸς ὅ, τι ἔργον ἑκάστῳ χρηστέον.

Ἀνδρὶ δὲ, πόλεις, καὶ δήμους ἡνιοχοῦντι, πλείονος δεῖ ἐμπειρίας τῶν ὑπηκόων· ἢ ἀνάγκη αὐτῷ ἔσται, πολλάκις τὰ χαλινὰ ἐπαλλάττειν, καὶ τὰς ἡνίας· καὶ τὰ μὲν πρόσω μὴ πάνυ ὁρᾶν, ὀπίσω δὲ ἀεὶ τετράφθαι τῇ γνώμῃ πρὸς τοὺς διώκοντας, ὁπότε ἐπιδραμόντες τοῦ δίφρου αὐτὸν ἐκβαλοῦσιν, οὗ ἐπιβέβηκε. οὔτ' οὖν ἔργον ὑπάξεται C ἀχρόνως, ὃ χρόνου δεόμενον οἶδεν, οὔτε δικάσει πρᾴως, οὔτε εἰσπράξεται εὐμενῶς. τὸ γὰρ πρᾴως αὐτῷ πανταχοῦ ἡ σπουδὴ οὐ συγχωρήσει, καὶ τὸ δέος τῶν κατὰ πόδας ἐπελαυνόντων. κολοβὰ οὖν, καὶ ἀτελῆ σύμπαντα τὰ τῶν τοιούτων ἀρχόντων ἐγχειρήματα, καὶ ἠλιτόμηνα ἀτεχνῶς, ἅτε καὶ αὐτῶν ἠλιτομήνων. δεῖ δὲ οὔτε ἵππων, οὔτε ὅπλων ὑμῖν οὕτως ἀκριβῶς ἐξητασμένων, ὡς ἀνδρῶν, ὅσοι διαλαγχάνουσι τὰς τῶν θεῶν ἐπιτροπείας. θεῷ μὲν γὰρ οὔτε ὀφθαλμοὶ, οὔτε ὦτα διακονοῦνται, οὔτε γνώμη σώματι ἐνδεδεμένη· ἀλ- D λὰ πάρεστιν ἁπανταχοῦ, ὅλως ἄφετος, καὶ ἀκώλυτος, τῷ κόσμῳ ἐπιστατῶν, οὗ βασιλεύει. καὶ διὰ τοῦτο αὐτῷ πολλὴ ῥᾳστώνη καὶ βαίνοντι διαφόροις κελεύθοις, κατὰ δίκην τὰ θνητῶν ἄγειν. ἀνθρώπῳ δὲ ἄρχοντι, καὶ συνάρχοντι σχεδὸν ἁπάσης γῆς, καὶ θαλάσσης, πολλὰ μὲν ὦτα ὑπηρετοῦντα ἔχειν ἀνάγκη, πολλοὺς δὲ ὀφθαλμοὺς ἢ οὐκ ἂν ἄλλως ἐξαρκοίη πρὸς τὸ μέγεθος τῆς ἀρχῆς. χρὴ οὖν μάλιστα ὑγιαίνειν τούτου τοὺς ὀφ-

ὀφθαλμούς, ὅτι χρὴ μάλιστα ὑγιαίνειν τὰς ἀκοάς, καὶ τὰ σὰ ὄμματα. καὶ οὕτω δὴ πεφραγμένω ἄμφω πρός τε ἕω, καὶ πρὸς ἑσπέραν, ἴσα βαίνοντε, φρονοῦντε, τὴν ἀγαθὴν ἅμιλλαν ἁμιλλωμένω, ἐπανάξετον οὐ σὺν πολλῷ πόνῳ εἰς τὴν προτέραν τάξιν τὴν Ῥωμαίων ἡγεμονίαν, καὶ τὰ τραύματα ἐξακέσεσθον, ἃ τέτρωται περὶ τῆς σφῶν ἐπιστασίας, ὁρμηθέντες ἔνθεν, καὶ ἔνθεν, καὶ εἰσαλείψαντες εἴ τι ἐν μέσῳ τοῦ δυσωνύμου καὶ ἀθεμίτου φύλου ἀπόρραγμα λείψανον ἐμμεμένηκεν. ἔχειν δὲ χρὴ θυμὸν ἀγαθόν· Ῥωμαίων γὰρ οὔπω βάρβαροι κεκρατήκασιν· ἀλλὰ τάξις ἀταξίας κρείττων ἐφάνη, καὶ κόσμος ἀκοσμίας, καὶ θάμβους θαρραλεότης, καὶ τὸ εὐπειθὲς τοῦ δυσηκόου. ταῦτα γὰρ τὰ ὅπλα, οἷς νικῶσιν ἄνθρωποι ἀνθρώπους. ἀσπίδες δὲ ἐπίχρυσοι, καὶ ἐπάργυροι, καὶ λίθοι ἀστράπτοντες, καὶ ἵππος σιδήρῳ ἠμφιεσμένη, οὐχ ὅπλα ἄρα ἐστίν, ἀλλ᾽ ἆθλα τῶν νικᾶν ἐπισταμένων.

χρυσὸν δ᾽ Ἀχιλλεὺς ἐκόμισε δαΐφρων.

καὶ οὐδὲν θαυμαστόν, τὰ τῆς ἀρετῆς ὅπλα ἐπικρατέστερα, καὶ ἐνεργότερα εἶναι, ὧν δημιουργοῦσιν ἀσπιδοπηγοί, καὶ χαλκοτύποι. τάξιν καὶ τόλμαν, καὶ εὐπείθειαν εἰς τὴν φάλαγγα ὑμῖν ἐπανακτέον· καὶ ταύταις ἐπανιούσαις συνεπανήξει εὐθὺς καὶ ἡ νίκη. ἀδελφαὶ γὰρ ἀλλήλων, καὶ συστρατιώτιδες, καὶ συναυλίζονται τὰ πολλὰ ἐν τοῖς στρατοπέδοις· καὶ σπάνιον εἴποτε ἀποσκηνοῦντε νίκη καὶ ἀρετή.

Λακεδαιμονίοις τοῖς πάλαι πολέμῳ πιεζομένοις ὑπὸ Μεσηνίων ἀνεῖλεν ὁ θεός, συμμαχίαν αἰτεῖσθαι Ἀθήνηθεν. πρεσβευσαμένοις δὲ τοῖς Λάκωσιν, οἱ Ἀθηναῖοι, καὶ συμμαχίαν τὴν πυθόχρηστον αἰτησαμένοις, οὐχ ὁπλίτας ἔδοσαν, οὐδὲ ἱππέας, οὐδὲ μὰ Δία ψιλούς, ἢ γυμνῆτας· ἀλλὰ Τυρταῖον τὸν ποιητήν. ᾔδεσαν γὰρ ἅτε σοφοὶ ὄντες Ἀθηναῖοι, τοῖς μὲν σώμασι Λακεδαιμονίους Μεσηνίων οὐχ ἡττωμένους, θάρσει δέ, καὶ προθυμίᾳ βελτίους γενέσθαι, καὶ ἰσαρίθμους ἰσαρίθμων, καὶ πολλῷ ἐλάττους πλειόνων. ὥσπερ

A necesse est. Ac aures, tibi quam maximè sanas oportet esse, sanosque oculos. Sic muniti ambo ad orientem & occasum, ex æquo progredientes, paria sapientes, bono inter vos certamine contendentes, non multo labore priorem ad statum Romanum imperium reuocabitis, iisque vulneribus medebimini, quibus ante principatum vestrum affectum est: hinc & illinc progredientes, elidentesque si quæ in medio infelicis & impiæ nationis auulsæ reliquiæ permanserint. Opus est quoque bono esse animo. Nondum enim Romanos barbari superarunt: sed ordo pertur-B batione superior apparuit, & bona compositio confusionem vicit, ac metum audacia, & obedientia contumaciam. Hæc enim arma sunt, quibus homines ab hominibus vincuntur. At auro & argento illiti clypei, & coruscantes gemmæ, & ferro indutus equitatus, non tam arma sunt, quam eorum præmia qui norunt vincere:

. . . . *ast aurum retulit generosus Achilles.*

Neque verò mirandum illud est, virtutis arma, validiora iis esse, & ad rem C gerendam idonea magis, quam quæ clypeorum artifices, & ærarij fabricantur. Quamobrem ordinem, & audaciam, & obedientiam, ad exercitus reuocare vos oportet: quibus restitutis, statim & eodem tempore victoria reuertetur. Sunt enim plerumque germanæ istæ, & militiæ sociæ ac contubernales in castris: raróque contingit, vt à se inuicem disiungantur, victoria, & virtus.

Lacedæmoniis quondam, cum à Messeniis bello premerentur, respondit oraculum, in belli societatem adhibendos D Athenienses. Cumque missa legatione societatem eorum, vt erant ab oraculo moniti, implorassent Lacedæmonij: non illi grauis armaturæ milites, aut equites, aut leuius armatos, ac velites submiserunt; sed Tyrtæum poëtam. Nimirum vt erant sapientes Athenienses, intelligebant, non corporibus Lacedæmonios Messeniis inferiores esse, sed audacia & alacritate præstantiores, non solum si numero pares; sed etiam, si pauciores cum longè pluribus in certamen descenderent. Quemadmodum

Lacedæmonij ipſi quadringenti numero infinitis barbarorum copiis minimè ceſſerunt: neque Lucullus Tigrani, neque . . . . Sarmatis. Cæterum ad illorum trepidationem confirmandam, & excitandos animos, atque ad priſtinam æmulationem reuocandos, idoneus quidem Tyrtæus erat: ſed multo magis eſt idonea philoſophia.

Namque ego ſæpe aliis cum regibus ante locutus:
Me tamen haud animis vnquam ſpreuere ſuperbis.

Maximè autem cum patrono tuo: qui quidem iuuenis, cum in cæteris præſtantiſſimus mihi viſus eſt, tum in ſimilibus diiudicandis apprimè ſagax; nec propinquitate ſanguinis, ſed morum ſinceritate cognationem æſtimans: vt niſi corporis forma diſſimiles eſſetis; animi ſpectatâ ſpecie, vnumà me tum ad Rhenum, tum ad Tigrim, conſpectum eſſe principem affirmarem. Quo fit, vt ab oceano ad Tigrim, & ab occidente ad orientem, exporrecti ſitis, tanquam vnum Amaltheæ cornu, vnaque anima, & vna mens in imperatorum biga, quibus breui tertius adiungetur, vitæ, ac felicitatis largitores, ac diſpenſandæ humanitatis æmulatione certantes. Verum detergenda vobis eſt, principes optimi, lippitudo in adhibenda cura & prouidentia, ſi qua ſubeſt adhuc, & inſidet, quæ extingui ſe difficile patiatur. Hoc igitur dico, non Tyrtæum ſolum in medium proferens, ſed eo grandius inſonantem Homerum:

Proh ſuperi! magnum quiddam & mirabile viſu
Aſpicio, noſtra quod nunquam ætate futurum
Credideram, Teucros noſtras irrumpere in vrbes,
Antè pares timidis ceruis.

Item

At tu conſiliis Atride fortibus vtens
Vt prius, in duri duc Graios prælia Martis.

Hortare porro milites ex Homerica poëſi quidem,

Rite acuant haſtas, clypeos nec ſegniter aptent:

A αὐτοὶ οἱ Λάκωνες τετρακόσιοι ὄντες, οὐκ εἶξαν μυριάσι βαρβάρων ἀναριθμήτοις. οὐ Λούκουλλος Τιγράνῃ, οὐδὲ ἱππάρχων Σαυρομάταις. ἀναστῆσαι δὲ τούτους ἐπτηχότας, καὶ ἀνεγεῖραι αὐτῶν τὰ φρονήματα, καὶ πρὸς τὸν ἀρχαῖον ζῆλον ἀναγαγεῖν, ἱκανὸς μὲν ἦν καὶ Τυρταῖος, ἱκανωτέρα δὲ φιλοσοφία.

Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἄλλοισιν βασιλεῦσι
Πολλάκις ὡμίλησα· καὶ οὔ ποτέ μ' οἵγ' ἀθέριζον.

ἀτὰρ δὴ καὶ τῷ σῷ ἀρχηγέτῃ. καί μοι ἔδοξεν ὑπερφυῶς ὁ νεανίας (τά τε ἄλλα ἀγαθὸς εἶναι), B καὶ ἐξεταστὴς τοῦ ὁμοίου· ὅς γε οὐκ ἐν αἵματος ἀγχιστείᾳ τίθεται τὸ ξυγγενὲς, ἀλλ' ἐν τρόπου φιλαληθείᾳ. ὥστε εἰ μὴ τῷ κάλλει τοῦ σώματος διηλλάττετον, κατά γε τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς ἑνὶ ἂν ἔφην βασιλεῖ ἐντετυχηκέναι, πρός τε τῷ Ῥήνῳ, καὶ πρὸς τῷ Τίγρητι. ὦ τοι διατέτασθον ἐκ τοῦ ὠκεανοῦ πρὸς τὸν Τίγρητα, καὶ ἐκ τῆς ἑσπέρας εἰς ἕω, ὥσπερ κέρας ἓν Ἀμαλθείας, μία ψυχὴ, καὶ μία γνώμη, ἐν ξυνωρίδι αὐτοκρατόρων, ᾗ καὶ τρίτος ἀκολουθήσει· ζωοδόται, καὶ ὀλβοδόται, ἐφάμιλλοι ἀγωνισταὶ C φιλανθρωπίας. ἀλλ', ὦ ἀγαθοὶ, τὴν λήμην * ἡμῶν ἀφαιρετέον, ἧς χορηγεῖτε κηδεμονίας, ὅση ὑποβέβηκεν ἔτι, καὶ ἐγκάθηται δυσθανατῶσα. λέγω οὖν παραστησάμενος τὸν Τυρταῖον, καὶ τὸν Τυρταίου μεγαλοφωνότερον Ὅμηρον·

Ὢ πόποι, ἦ μέγα θαῦμα τόδ' ὀφθαλμοῖσιν ὁρῶμαι
Δεινὸν, ὃ οὔ ποτ' ἔγωγε τελευτήσεσθαι ἔφασκον,
Τρῶας ἐφ' ἡμετέρας ἰέναι * πόλεις· οἳ τὸ πάρος περ
D Φυζακινοῖς ἐλάφοισιν ἐῴκεσαν.

καὶ

Ἀτρείδη, σὺ δὲ, ὡς πρὶν, ἔχων ἀστεμφέα βουλὴν,
Ἄρχευ' Ἀργείοισι κατὰ κρατερὰς ὑσμίνας.

παράγγελλε δὲ ἐξ Ὁμήρου μὲν τοῖς στρατιώταις,

Εὖ μέν τις δόρυ θηξάσθω· εὖ δ' ἀσπίδα θέσθω·

ἐκ φιλοσοφίας δέ, ὅτι θηξάσθω μὲν καὶ τὸ δόρυ εὖ, θηξάσθω δὲ πρὸ τοῦ δόρατος, τὸν θυμόν· καὶ θέσθω μὲν εὖ τὴν ἀσπίδα· θέσθω δὲ πρὸ τῆς ἀσπίδος, τὴν εὐψυχίαν. καὶ ταῦτα παραγγέλλων, καὶ παρεγγυῶν,

Ἐξελάσεις ἐνθένδε κύνας κηρεσσιφορήτους
Οὓς κῆρες φορέουσι,

καὶ οἴσουσ' ἐπὶ τὸν Ἴστρον.

Ὄφρα τις ἐρρίγῃσι, καὶ ὀψιγόνων ἀνθρώπων
Ξεινοδόκον κακὰ ῥέξαι, ὅ κεν φιλότητα παράσχῃ.

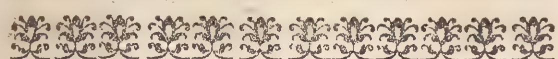
A ex philoſophiæ verò diſciplina, vt haſtam quidem exacuant; at diligentius quam haſtam, animum ipſum: & clypeum quidem ſcitè aptent componantque; at diligentius quam clypeum, animi magnitudinem. Quæ cum hortaberis ac præcipies,

Inde canes abiges fatis immitibus actos,
Quos mala fata ferunt,

& in Iſtrum deportabunt.

Vt timeant ſeri poſt tempora longa nepotes,
Hoſpitij leges violare, ac fallere dextras.

B

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ
Χαριστήριος τῷ αὐτοκράτορι ὑπὲρ τῆς εἰρήνης, καὶ τῆς ὑπατείας τοῦ στρατηγοῦ Σατορνίνου.

ΛΟΓΟΣ ιϛ'.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ἐβουλευσάμην κατ' ἐμαυτόν, ὅτι μοι καὶ τοῦ σώματος πεπονηκότος, C καὶ τοῦ γήρως ἐπιδιδόντος, καταθετέον ἤδη τὴν πινακίδα, καὶ ἀφεκτέον τοῦ διοχλεῖν εἰς τὰς βασιλέως ἀκοὰς ἐπὶ τοῖς λόγοις. καὶ γὰρ εἴ τινα χρὴ αὐτῷ γενέσθαι παρὰ φιλοσοφίας συντέλειαν, αὐτὴ προεκτέτισται ἱκανῶς. ἀλλ' ἐπειδὴ τῆς ἡμέρας ἐκείνης αὐτόπτης κατέστην, ἐν ᾗ τὴν εἰρήνην εἰσήγαγεν, ὥσπερ ἐν τελετῇ, ἀψοφητὶ, καὶ ἀπραγμόνως, ἤδη παντελῶς δυσελπιστοῦσι, καὶ παρέδωκε τοὺς βαρβάρους ἐξισταμένους ἐθελοντὰς τοῦ σιδήρου· καὶ ταῦτα εἴδομεν ὕπαρ, καὶ ἐναργῶς, ἃ τέως ἐπὶ τῶν πινάκων γράφοντες ἐγλυόμεθα· D οὐχ οἷός τε εἰμι κατέχειν ἐμαυτόν, οὐδὲ τὸ γῆρας αἰσχύνομαι κατ' Εὐριπίδην μέλλων χορεύειν. καὶ γὰρ ἂν σχέτλιον εἴη, ἀντέχοντι μὲν ἔτι πρὸς τοὺς πολεμίους ἐπικελεύεσθαι, κρατήσαντα δὲ μὴ στεφανοῦν· καὶ πραγματευόμενον μὲν τὴν εἰρήνην τεθαυμακέναι, *τοὔργον δὲ ἐπιθέντος ὀλιγωρεῖν. ὥσπερ εἴ τινα ἐν τοῖς ἀντιπάλοις ἐπῄνουν, καταβαλόν-

THEMISTII
Gratulatoria ad Imperatorem, de pace, & de Conſulatu Saturnini ducis.

ORATIO XVI.

SÆPENVMERO apud me deliberaui, quod & affectâ iam eſſem C corporis valetudine, & in dies ſenectus ingraueſceret, tabellas è manibus deponere, nec amplius Imperatoris aures meis orationibus obtundere. Nam & ſi quid illi contribuere philoſophiam oportet, abundè eſt hactenus ab ea perſolutum. Verùm poſteaquam illius ſpectator diei ſum factus, qua die nobis omninò deſperantibus pacem, velut in arcano quopiam ſacro, per ſilentium ac quietem repræſentauit, perfecitque vti ſponte ſua barbari ferrum è manibus excuterent: cum hæc, inquam, clarè, ac vigilantes noſtris oculis aſpexiſſemus, quæ depingere in tabulis anteà ſolebamus; continere me amplius non D poſſum, nec me choreas acturum, vt cum Euripide loquar, ſenectutis pudet. Miſerum quippe iſtud foret, quem adhuc cum hoſte bellum gerentem hortatus ſis, eundem poſt reportatam victoriam coronare nolle: ac cum de pace tractaret, illum in admiratione habuiſſe; re verò ad exitum deducta inſuper habere. Quemadmodum ſi quem inter aduerſarios laudarem; eundem poſt-

quam alterum deiecisset superassétque, cunctarer renuntiare victorem.

Verum ad illa commentanda tabulæ manum admouenti mihi, ac periclitanti ecquid pristina dicendi vis in tanta corpusculi commotione maneret: ecce aliam mihi, & quidem iucundam necessitatem adhibet Imperator, Ducem renuntians Consulem: cui cum iamdudum essem debitor, idoneum persolutioni tempus expectabam. Neque verò communi tantum litterarum nomine illi sum obstrictus, quo sunt illæ merito armis obligatæ, quorum sub tutela, patrocinióque acquiescunt: verum plures ego præterea priuatim habeo causas ad quas triginta totis annis ingens facta est accessio. Nam & cum palatium primitus frequentari cœpi, me ille tanquam hospitem deduxit: & cum iam innotuissem, ope subleuauit: & postremò in hoc fortunato magistratu, nihil omnino omisit, ad id etiam allaborante Imperatore, quo me apud plurimos honoratiorem redderet. Mihi verò minimè tolerabile visum istud est, Senatum, statim atque ingressus est, cùm illum renuntiasset Imperator Consulem, pro eo ac decebat, gratias egisse: nos autem & per idem tempus, inuitos licet, officio defuisse; & nunc in eo præstando sponte esse negligentes: neq; hac vna oratione tum Ducem ipsum, tum multo magis Imperatorem meritis laudibus afficere. Etenim quando ille qui accepit tantis se dignum præmiis esse demonstrat, eius qui dederit dignum est admiratione iudicium: & honorem merenti contigisse, non maiorem ei, qui adeptus est, quàm qui tribuit, laudem solet afferre.

Nunc igitur per nos Senatus hûc ingreditur: & ad ea quæ in Curia tunc dicta sunt, quædam addit è schola deprompta. Sic enim existimandum est, vocem hanc nostram totius esse vocem Senatus. Nam non alia de causa præsens adest nobis, quam vt orationi huic intersit: vt mea priuatim fortasse verba sint; horum vero sit mihi cum auditoribus sententia ipsa communis: quam vnam & eandem habentes, in hunc locum vniuersi conuenimus. Ac multorum quidem sermone contritum illud est, *vmbram operis esse sermonem, nec vllo modo parem afferre compensationem.* Verum cum ego circunstantem chorum,

A ται δὲ, καὶ κρείττω γεγενημένον, κηρύττειν ἀπώκνουν.

Ἤδη δὲ ἐπὶ τούτοις προθυμουμένῳ προσάγειν τὴν χεῖρα τῷ γραμματίῳ, καὶ ἀναπειρᾶσθαι, εἰ ἐμοὶ τοῦ λέγειν ἡ δύναμις τοσούτῳ κλύδωνι τοῦ σώματος παραμεμένηκεν, ἐπάγει βασιλεὺς ἑτέραν γλυκεῖαν ἀνάγκην, τὸν στρατηγὸν ἀνειπὼν εἰς τὴν ἐπώνυμον τοῦ ἔτους ἀρχήν· ᾧ πάλαι μὲν ὑπόχρεως ἦν, καιρὸν δὲ ἐζήτουν ἐπιτήδειον τῆς ἐκτίσεως. οὐ κατὰ μόνον τὸ κοινὸν ὄφλημα τῶν λόγων, ὃ τοῖς ὅπλοις ὀφλισκάνουσι δικαίως, B προβεβηκόσιν αὐτῶν, καὶ προασπίζουσιν. ἀλλ' ἦν ἄρα καὶ τἀμὰ ἴδια πλείω, καὶ πλεῖν ἢ τριάκοντα ὅλων ἐνιαυτῶν ηὐξημένα. ἄρτι τε γὰρ ἀρχόμενον παριέναι εἰς τὰ βασίλεια ἐξενάγει, καὶ γνώριμον ἤδη γεγενημένον συνεπηνώρθου, καὶ τὰ τελευταῖα ταῦτα ἐπὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἀρχῆς, οὐ μέγα, οὔτε μικρὸν ἐκλέλοιπε, συμπροθυμουμένου βασιλέως* τε, καὶ τοῖς πολλοῖς ἐντιμότερον καταστῆσαι· καὶ δῆτά μοι δεινὸν κατεφάνη, τὴν μὲν βουλὴν εὐθὺς εἰσελθοῦσαν, ἡνίκα αὐτὸν ἀνεῖπεν ὁ αὐτοκράτωρ, ἀποδοῦναι τὰ πρέποντα χαριστήρια· C ἡμᾶς δὲ καὶ τότε ἄκοντας ἐλλείπειν, καὶ νῦν ἑκόντας ἀποκνήσασθαι· ἀλλὰ μὴ δι' ἑνὸς τοῦ παρόντος λόγου, καὶ τὸν στρατηγὸν ἄρα ἐπαινήσασθαι, καὶ πολλῷ μᾶλλον τὸν βασιλέα. ὅταν γὰρ ὁ λαβὼν ἄξιος φαίνηται τῶν τηλικούτων, θαυμαστὴ τοῦ διδόντος ἡ ψῆφος· καὶ τὸ δικαίως τιμῆς τυχεῖν, *μείζων ἔπαινος τοῦ τετυχηκότος, ἢ τοῦ διδόντος.

Εἴσεισι δὲ νῦν ἡ βουλὴ δι' ἡμῶν, καὶ τοῖς *Επικούρου τότε ῥηθεῖσι, προστίθησι τὰ ἐκ τῆς σχολῆς. τὴν γὰρ ἡμετέραν φωνὴν, D τῆς γερουσίας φωνὴν νομιστέον. οὐ γὰρ ἐπ' ἄλλῳ τῳ παρίσταται ἡμῖν, ἢ ἐπὶ τοῖς λόγοις· ὥστε τὰ μὲν ῥήματα ἴσως ἐμαυτοῦ φθέγγομαι· ἡ γνώμη δὲ κοινὴ καὶ τῶν ἀκουόντων ἐστίν· ἣν μίαν ἔχοντες ἅπαντες εἰσεληλύθαμεν. λέγεται μὲν οὖν παρὰ πολλῶν, ὡς λόγος ἐστὶν ἔργου σκιά, καὶ οὐδαμῶς ἀντίρροπον χαριστήριον· ἐγὼ δὲ ὅταν ἴδω τὸν περιεστῶτα χορὸν,

καὶ

A καὶ τὸν τοῦ χοροῦ προκαθήμενον, οὐκ αὐτῷ μόνῳ φαίην ἂν τῷ μέτρῳ, ἀλλὰ πολὺ καὶ λῷον ἀποδιδόναι. οὐ γὰρ σύλλογόν τινα παντοδαπῶν ἀνθρώπων συναγαγών· οὐδὲ εἰς θέατρον *ἀποπεμπόμενον εἰσφρήσας, ὥσπερ τις ῥήτωρ, ἢ σοφιστής, περαίνω τὸ προκείμενον. ἀλλ' ἱερὸς μὲν ὁ λόγος, ἱερὰ δὲ ἡ ποιήσασα τέχνη τὸν λόγον, ἱερὸς δὲ ὁ νεὼς, εἰς ὃν ἐλήλυθα· Ζεὺς δὲ βασιλέως ἀκροατὴς, καὶ μετὰ τοῦ Διὸς αὐτὸς βασιλεὺς, καὶ πᾶσα ἡ μετ' αὐτὸν δορυφορία. ἀρχαὶ μὲν αὗται ἀεὶ μέγισται πάρεισι, καὶ ἐφάμιλλοι· B ξυνωρὶς δὲ τῶν στρατηγῶν, ὧν ὁ μὲν ξυγχωρεῖ τοῖς πρεσβείοις τῆς ἡλικίας, καὶ νενόμικεν ἐνέχυρον τῆς αὐτοῦ τιμῆς τὴν τοῦδε προειληφέναι· τῷ δὲ οὐκ ἀπ' ἐλπίδος ἐστὶ τὸ ἔπαθλον· δίκη δὲ πάρεδρος βασιλείας, καὶ κόσμος τῆς αὐλῆς, καὶ μεγαλοδωρείας χορηγοὶ, καὶ μεγαλοπρεπείας ταμίαι. ἐπὶ τοιούτου μὲν τοῦ κορυφαίου, τοιούτου δὲ τοῦ θεάτρου, ἐκ φιλοσοφίας δὲ εἰσιόντος τοῦ χαριστηρίου, ἧς καὶ αὐτοὶ βασιλεῖς ἐν μεγάλῳ ποιοῦνται τὰ ἀναθήματα· οὐ μικρὰν ἔτι τὴν ἀντίδοσιν ὑποληπτέον, C οὐδὲ ἐνάριθμον τῶν λοιπῶν, οὐδὲ χρυσίου πάρισον, ἢ ἀργυρίου ταλάντοις, οὐδὲ ἵππων ζεύγεσι πολυτιμήτοις. οὐδὲ γὰρ ὁ τὴν ἵππον τὴν Αἴθην δωρησάμενος Ἀγαμέμνονι Σικυώνιος Ἐχέπωλος, τοῦ λιποστρατίου, οὐδὲ Κινύρας ὁ τὸν θώρακα, ἀοίδιμον αὐτοῦ τὴν στρατείαν ποιοῦσιν· ἀλλ' Ὅμηρός ἐστι, δι' ὃν παρέστηκεν ἔτι τῶν πράξεων ἐκείνων ἀκραιφνὴς καὶ ζῶσα ἡ μνήμη.

Εἰ δὲ σεμνὸν ἦν Ἀλκιβιάδῃ, καὶ Περικλεῖ, καὶ Θεμιστοκλεῖ, τὸ στεφανοῦσθαι D Ἀθήνησιν ἐν τῷ θεάτρῳ ὑπὸ κήρυκι δημοσίῳ, καὶ μάρτυρα ποιεῖσθαι τὸν Ἄρειον πάγον, ἢ τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων, ἢ τὸν ἀνεξέταστον δῆμον· πῶς οὐ μεῖζον πολλῷ, καὶ σεμνότερον, τὸν ἁπάντων κύριον καὶ προστάτην, καὶ λόγων καὶ ἔργων, μάρτυρα ποιεῖσθαι καὶ ἀκουστὴν τοῦ παρὰ φιλοσοφίας κηρύγματος· μᾶλλον δὲ αὐτὸν πρῶτον προηχοῦντα, καὶ προεκλάμποντα, ὥσπερ τὴν ἀγαθὴν τύχην προ-

A & eum qui choro præsidet, intueor: non eadem solum mensura, sed ampliore quoque remetiri me meritò dixerim. Non enim collecto omnigenum hominum cœtu, vel in theatralem conuentum, qui identidem emittitur, prodiens, tanquam orator aliquis ac sophista, quod propositum mihi est exequor: verùm cùm sacra est hæc oratio, tùm ars est sacra orationis artifex: sacrum itidem templum, in quod ingressus sum: & auditor est imperatorum præses Iupiter, ac cum Ioue Imperator ipse, cum omni suo comitatu ac satellitio. Adsunt amplissimæ potestates, & æquali B secum inuicem dignitate præditæ. Ducum præterea par interest: quorum vnus ob ætatis prærogatiuam cedit alteri, & huius præeuntem honorem sibi olim affuturi esse pignus existimat; alteri verò neutiquam præter spem ea merces obuenit. Adest præterea Iustitia, quæ imperio assidet, & aulæ est ornamentum: tum comites largitionum, & magnificentiæ quæstores. Cum igitur tali consessus præside, ac tam illustri auditorum confluente cœtu, ex ipsa philosophia gratulatoria prodeat hæc oratio: philosophia, inquam, à qua ob- C lata donaria vel ipsi permagni facere solent imperatores: haud exiguam hanc esse remunerationem æstimare debemus, neque cæteris annumerandam; nec auri, vel argenti talentis, aut equorum pretiosis paribus exæquandam. Non enim qui equam illam Æthen nomine donauit Agamemnoni Sicyonius Echepolus, vt à militia vacationem impetraret, neque Cinyras, qui loricam dedit, celebrem illius expeditionem fecerunt: sed Homerus vnus est, per quem adest etiamnum clara spiransque rerum illic gestarum memoria.

D Quod si præclarum illud fuit Alcibiadi, & Pericli, ac Themistocli, coronari Athenis in theatro sub voce publici præconis, eiusque testes Areopagitas, aut quingentorum curiam adhibere, aut promiscuam populi multitudinem: quanto amplius est, & illustrius, vniuersorum dominum ac præsidem, tum sermonum, tum operum, testem mereri & auditorem profecti à philosophia præconij: vel hunc ipsum præcinentem potius, ac prælucentem: quemadmodum bonam fortunam de-

A cretis mos est præscribere? Hanc ipsam enim sermonum istorum occasionem quis alius, quàm Imperator obtulit? ecquis debitarum Duci gratulationum recordari nos fecit? Nonne ille ipse, qui primus eidem homini gratias persoluit? Porro compensare, vti dignum est, virtutem, solius imperatoriæ dignitatis est, ac philosophiæ. Est enim liberum, & incorruptum ambarum testimonium. Quæ autem in pecunia, vel fucato verborum nitore perhibentur, indecoræ sunt assentationes, & incredibiles, atque auditoribus suspectæ. At iste reuera Olympiacus est oleaster, &
B corona, quâ ad Pisæi Iouis athletæ donantur. Nam falsò gratificari quidpiam nec omnium domino Imperatori fas est, nec ei, qui veritatem consectatur. Ac qui taliter elaboratum præmium est assecutus, Homericæ illi stellæ similis, totus splendida luce coruscat, & micantes radios circumquaque diffundit: nec vlla subeunte caligine, vel nebula obduci poterit: quin obliuionem magis, quam tenebras magnus Sol ille, discutit.

Homerus verò cum Musas percontatus esset, ecquis Græcorum præstantissimus fuisset, neque, quid visum esset,
C apertè, paucisque respondisset; sed Achillem propter iram excepisset, primas Aiaci pro secundis attribuens: ambiguam reliquit sententiam suam. Simili quoque vsus est artificio in equabus describendis, dum & illis, quæ erant Eumeli, palmam detulit; & hac ipsâ tamen eas, quæ ad Achillem pertinebant, fraudare noluit. At Imperator nec obscuritate sententiam inuoluens suam, nec obliquam illam, & ancipitem ferens, vbi de eo, qui præstantissimus esset, pronuntiare oportuit: quem reuera talem existimat, clara voce renuntiauit. Quâ in renuntia-
D tione illud est præcipuum; quod suo loco declarauit illum consulem, & quem sibi imperij collega honorem obtulerat, in priuatum transtulit: non ille quidem dubitans, quin huiusmodi præmium in potestate haberet suâ; verum hoc in ea re quærens, & cupiens, vt, quod nemo vnquam Imperator vlli hominum, quem quidem magno haberet in pretio, dare decreuit, hoc ipse tandem & excogitasse, & donasse videretur.

A γράφουσι τῶν ψηφισμάτων. αὐτὴν γὰρ δὴ τοῖς λόγοις τούτοις τὴν ἀφορμὴν τίς ἄλλος δέδωκεν, ἢ βασιλεύς; τίς δὲ ὑπέμνησεν ἡμᾶς τῶν ὀφειλομένων τῷ στρατηγῷ χαριστηρίων; οὐχ ὁ πρῶτος ἐκτίσας τῷ ἀνδρὶ τὰ χαριστήρια; ἀρετὴν δὲ ἀμείβεσθαι ἐπαξίως, μόνης βασιλείας, καὶ φιλοσοφίας ἐστίν. ἐλευθέρα γὰρ, καὶ ἀδέκαστος ἡ μαρτυρία. αἱ δὲ ἐν χρήμασι, καὶ ῥήμασι κομψευομένοις, ἀγεννεῖς ἅπασαι κολακεῖαι, καὶ ἄπιστοι, καὶ ὕποπτοι τοῖς ἀκούουσιν. οὗτος
B δὲ Ὀλυμπιακὸς ἀτεχνῶς κότινος, καὶ ὁ στέφανος παρὰ τῷ Πισαίῳ Διΐ. οὐ γὰρ θέμις ψευδῶς τι καταχαρίσασθαι, οὔτε τῷ κρατοῦντι τῶν ὅλων, οὔτε τῷ διώκοντι τὴν ἀλήθειαν. καὶ ὁ ταύτης τυχὼν τῆς ἐργασίας, κατὰ τὸν Ὁμηρικὸν ἀστέρα, λαμπρῶς παμφαίνησι, καὶ ἀείζηλοι αὐτοῦ αἱ αὐγαί. καὶ οὐκ ἂν αὐτὰς ὑποδράμοι, οὔτε ζόφος, οὔτε νεφέλη· ἀλλὰ διωθεῖται τὴν λήθην μᾶλλον, ἢ τὴν ἀχλὺν ὁ μέγας ἥλιος.

Ὅμηρος μὲν οὖν ἐρωτῶν τὰς Μούσας,
C ὅστις ἄριστος ἦν τῶν Ἑλλήνων, εἶτα οὐκ ἀποτόμως ἀποφαινόμενος τὰ δοκοῦντα, ἀλλ' ἐξελόμενος τὸν Ἀχιλλέα, διὰ τὴν μῆνιν, καὶ τὰ πρῶτα δοὺς ἀντὶ δευτερείων τῷ Αἴαντι, ἀμφίβολον πεποίηκεν αὐτοῦ τὴν ψῆφον. πλέκει δὲ καὶ περὶ τῶν ἵππων τὴν αὐτὴν μηχανήν, ἀποδιδοὺς μὲν ταῖς Εὐμήλου τὰ ἀριστεῖα, τῶν δὲ τοῦ Πηλέως μὴ ἀφαιρούμενος. βασιλεὺς δὲ οὐκ ἐπισκοτήσας τῇ ψήφῳ, οὐδὲ λοξὴν, καὶ ἀμφίβολον ἐνεγκὼν, ἡνίκα ἐχρῆν τὸν ἄριστον ἀνειπεῖν, ἀνεῖπεν ὃν οἴεται, λαμπρᾷ
D τῇ φωνῇ. καὶ τόγε διαφέρον τῆς ἀναρρήσεως· ἀνθ' ἑαυτοῦ γὰρ αὐτὸν ἀνεκήρυξε, καὶ μετέθηκε τὴν αὐτῷ προσγενενημένην τιμὴν ὑπὸ τοῦ κοινωνοῦ τῆς βασιλείας, εἰς τὸν ἰδιώτην, αὐτῷ μὲν ἐπ' ἐξουσίας κεῖσθαι τὸ γέρας τοῦτο πεπιστευκώς· ζητῶν δὲ, ὅπως ἂν ὁ μηδεὶς πώποτε ἐδωρήσατο βασιλεὺς τῷ λίαν ὑπ' αὐτοῦ τιμηθέντι, τοῦτο αὐτὸς φανείη, καὶ ἐξευρὼν, καὶ δωρησάμενος.

Ὑπατείαν μὲν οὖν δὴ πολλοὺς αὐτοκράτορας πολλοῖς τῶν ὁμοτίμων ἴσμεν παρεσχημένους· ὑπατείαν δὲ τὴν αὐτῷ λαχοῦσαν μεταθέντα εἰς ἕτερον, οὐδένα πλὴν αὐτοῦ. ὥστε εἴ τις τοσούτῳ μείζω ταύτην εἶναι φαίη τὴν τιμὴν τὴν ἐπὶ ταὐτοῦ σχήματος, καὶ ὀνόματος, ὅσῳ βασιλεὺς ἰδιωτῶν, οὐκ ἂν πλημμελοίη· καὶ τοσούτῳ σεμνοτέραν καὶ γεραρωτέραν, ὅσῳ τῆς ἁπλῶς διδομένης, ἡ μετὰ τοιαύτης ἀπαλλαγῆς, διενήνοχεν. οὐδένα γὰρ εὑρήσομεν ἐκ τοῦ παντὸς αἰῶνος ἰδιώτην, βασιλεῖ παρεσκευασμένην τιμὴν ὑποδύντα. ὅθεν, οἶμαι, καὶ τὴν τάξιν τῶν ὀνομάτων ἀμήχανον βιάσασθαι, κἂν βουλώμεθα· ἀλλὰ πρότερος, ὁ λαβὼν τὴν τοῦ προτέρου. ὦ θαυμαστὰ βασιλεῦ ἐπινοήσας, καὶ λόγῳ κρείττω. οἷς γὰρ ὑπερεῖδες θαυμαστὸς ὤν, οἷς μετέδωκας ἐφάνης θαυμασιώτερος.

Ἀλέξανδρος τοίνυν ὁ Μακεδὼν, ἐρωτηθεὶς ὅπου τοὺς θησαυροὺς ἔχει τοὺς τῶν χρημάτων, τοὺς φίλους δείξας, εἶπεν, ἐν τούτοις. σὺ δὲ τὰς τιμὰς τὰς σοι προσηκούσας, ἐν τοῖς φίλοις θησαυρίζειν ἐπινοεῖς· καὶ διδοὺς, μᾶλλον περιποιῇ. τιμὴ γὰρ οὐκ ἀναλίσκεται, ὥσπερ χρυσίον· ἀλλ' εἰ διδῶται ἐξητασμένως, ἀπείρως παραμένει, καὶ τῷ δόντι, καὶ τῷ λαβόντι, καὶ τῷ μεῖζόν τι παραδόντι, ὅσῳ καὶ τὸ διδόναι τὰ μέγιστα, τοῦ λαμβάνειν μακαριώτερον. μεγίστη δὲ τῶν ἀνθρωπίνων τιμῶν ὑπατεία· ἣ καὶ τοῦ χρόνου γίνεται μέτρον. ἄνευ δὲ ταύτης ἀνώνυμος, καὶ ἀόριστος, ὥσπερ ἐπισήμου χωρὶς προϊών.

Τούτῳ * ἔτει μετὰ τοὺς ἀφ' αἵματος συγγενεῖς ὁ ἐκ τῆς ἀρετῆς καταλεγήσεται. τῇ γὰρ τοῦ γένους ἀγχιστείᾳ πρώτην τιμήσας· τὸν πατράδελφον λέγω, καὶ τὸν κηδεστήν· οὐκ ἔδωκας διάστημα μεταξὺ, ἀλλὰ συνάψας οἰκειότησιν ἀνδραγαθίαν, ἔργῳ φανερὸν κατέστησας, ὅτι τῷ κρατοῦντι τῶν ὅλων οὐχ ἧττον ἔντιμον εἶναι προσήκει τὸ κατ' ἀρετὴν ὑπερέχον, τοῦ κατὰ γέ-

Themistius.

A Etenim complures imperatores haud paucis æqualis sortis consulatum detulisse scimus: at eiusmodi consulatum, quem sibi ipse sortitus esset, qui in alterum transferret, præter illum nullus ad hanc diem extitit. Quocirca qui hunc honorem tanto maiorem reliquis esse dixerit, qui iisdem insignibus, eodémque nomine censentur, quanto priuatis imperator antecellit: neutiquam à veritate hic aberret: immo si tanto etiam augustiorem esse, ac splendidiorem adiecerit, quanto eo, qui simpliciter conceditur, ille, qui cum tali exi-
B tu defertur, præstantior est. Etenim ab omni sæculorum memoria reperiemus neminem, qui paratum, ac desponsum imperatori honorem priuatus susceperit. Hinc, opinor, ne ipsi quidem nominum ordini, vt maximè velimus, vis afferri potest: quin prior ille sit, qui prioris locum accepit. O mirabilium, & omni sermone præstantiorum inuentorum artifex Imperator! Cum enim spreto sis honore prorsus admirabilis: in eodem communicando, multo visus es admirandus magis.

Alexander quidem Macedo interro-
C gatus, vbinam pecuniarum thesauros haberet, amicos ostendens: In illis, respondit. Tu verò ad te pertinentes honores, vt in amicis quasi thesauros reponeres, solerter excogitasti: & dando, magis tuos facis. Honor enim non vt aurum insumitur: sed si consideratè tribuitur, in infinitum tempus tam danti, quàm accipienti permanet: immo tanto amplius danti, quanto maxima quæque dare, quam accipere, beatius est. Porro omnium honorum, qui in homines cadere possunt, maximus est consulatus: à quo etiam metiendi temporis ratio deducitur: quod sine illo, tam ap-
D pellatione, quàm determinatione caret, tanquam absque nota & insigni progrediens.

Hoc itaque anno post sanguine coniunctos, is adscribetur, qui virtutis est coniunctione proximus. Postquam enim generis propinquitati primas honoris detulisti, patruo videlicet, & affini: nullo deinceps interposito, sed continuatâ cum generis necessitudine fortitudine bellicâ, perspicuum reipsa fecisti, non minus ab eo, qui rerum potitur, honorari debere quod virtute antecellit, quàm quod proximè cogna-

tione coniungitur: nec eum existimari optimum oportere, qui propinquitatis iure proximus est; sed qui optimus sit, hunc habendum esse propinquissimum. Id enim si faciat, ad eandem æmulationem complures excitabit. Quod enim in honore habetur, vt ait Plato, id coli exercerique solet: contra verò in contemptum venit, quod honorem non habet. Porro generis propinquitas nulla exercitatione, ac meditatione constat: & cum debitus ei honos habetur, non maior existit, nec incrementum aliquod capit. Ac si quis fratrem suum honore afficit, aut generum, aut filium: non plures ille fratres, vel generos, vel filios efficit: sed in eo, qui à natura constitutus est, illi omnes numero consistunt. At qui virum bonum extollit, & honoratiorem reddit: statim ingentem parit eorum multitudinem, qui talia studia consectantur.

Quòd autem hæc non arguté à nobis excogitata dicantur, sed tibi iam ante perspecta & cognita: manifestum ex eo capere licet argumentum. Nam cum in potestate esset tua, si nondum tibi tempestiuum illum honorem iudicares, vnicum tuum designare filium, illud, inquam, orbis terrarum lumen: quem vtinam possim in Alexandrum formasse alterum, & tali rursum alumno suo gloriari philosophia possit: hunc, inquam, cùm pro te renuntiare liceret (quod & antiquis, & recentioribus imperatoribus sollemne fuit; vt illud tanquam futuri principatus initium, liberis suis ante purpuram traderent: cuius exemplum non ab antiquitatis memoria repetam, sed ab eo quod nuper admodum est factum, cùm alter in cunis ipsis purpura est indutus; alter vix in ea ætate, cuius sidus illud est nostrum) quod quidem nemo factum reprehendisset, aut acerbiùs tulisset. Cum hæc igitur facere tibi omnia liceret, noluisti tamen: nec, vt commodiori tempori capessendi tibi illius honoris imminens, eum indecorè interim surreptum, in filium tuum transtulisti; velut dubitans, an id facere in tua postmodum esset potestate futurum. Sed præ oculis habens filium vnicum, eúmque puerum, ac puberem, qui iam integre loqui, ac fortassis etiam concionari possit: ô singularem animi fortitudinem! virtuti potiùs, quàm naturæ

A νεσιν ἐγγυτάτω· καὶ μὴ τὸν οἰκεῖον, ἄριστον ὑπολαμβάνειν· ἀλλὰ τὸν ἄριστον, οἰκειότατον. οὕτω γὰρ πρὸς τὸν ὅμοιον ἐκκαλέσεται ζῆλον τοὺς πλείονας. ἀσκεῖται γὰρ, φησὶν ὁ θεσπέσιος Πλάτων, τὸ τιμώμενον· τὸ δὲ ἀτιμαζόμενον ὀλιγωρεῖται. ἀλλὰ συγγενείας μὲν ἄσκησις οὐκ ἔστι, καὶ μελέτη· καὶ τὴν τιμὴν ἀπολαμβάνουσα τὴν οἰκείαν, οὐ φύεται μᾶλλον, καὶ εὐθηνεῖται. καὶ ἀδελφόν τις αὑτοῦ τιμήσας, ἢ γαμβρὸν, ἢ παῖδα, οὐ ποιεῖται πλείονας ἀδελφοὺς, οὐδὲ κηδεστὰς, B οὐδὲ υἱέας· ἀλλ' ἐν τῷ ἀριθμῷ διαμένουσι τῷ δοθέντι παρὰ τῆς φύσεως. ἄνδρα δὲ ἀγαθὸν ἐπάρας, καὶ ἐνδοξότερον καταστήσας, εὐθὺς ποιεῖ πλῆθος τῶν τὰ ὅμοια διωκόντων.

Ὅτι δὲ ταῦτα οὐχ ἡμεῖς σοφιζόμεθα, ἀλλὰ προλαβὼν αὐτὸς γινώσκεις, ἐναργὲς πάρεστι δεῖξαι τεκμήριον. ἐξὸν γάρ σοι, εἴπερ οὐκ ἐδοκίμαζες εὔκαιρον εἶναι σαυτῷ τὴν τιμὴν, περιχείσασθαι τὸν ἀγαπητὸν λαμπτῆρα C τῆς οἰκουμένης· ὃν ἐγὼ ποιησαίμι Ἀλέξανδρον, καὶ θρέμμα αὖθις αὐχήσειε τοιοῦτον φιλοσοφία· τοῦτον ἐξὸν αὐτίκα ἑαυτοῦ προβαλέσθαι· ὃ καὶ τοῖς πάλαι, καὶ τοῖς ἔναγχος τῶν αὐτοκρατόρων νενομισμένον ἐστὶν, ὥσπερ τι προοίμιον τῆς μελλούσης ἀρχῆς περιτιθέναι τοῖς αὑτῶν παισὶ πρὸ τῆς πορφύρας· καὶ οὐ παλαιὰ μνημονεύσομεν, ἀλλὰ σχεδὸν χθὲς καὶ πρώην, ὁ μὲν ἐν τοῖς σπαργάνοις τὴν τήβεννον ἠμφιάσατο, ὁ δὲ μόλις ἡλικιώτης τῷ φωστῆρι τῷ ἡμετέρῳ· καὶ D οὐδεὶς ἂν πρὸς τοῦτο ἐνεμέσησεν, οὐδὲ ἠνιάθη. ταῦτ' οὖν ἅπαντα ἐξὸν, οὐ προείλω· οὐδὲ ἐπεὶ σαυτῷ βελτίω καιρὸν τῆς τιμῆς ταύτης ἐζήτησας, ἥρπασας εἰς τὸν παῖδα αὐτὴν ἀπειροκάλως, ὥσπερ ἀπιστῶν εἰ μετὰ ταῦτα ἔσται ταὐτὸ τοῦτο δρᾶσαι ἐπ' ἐξουσίας. ἀλλ' ἔχων ἐν ὀφθαλμοῖς υἱὸν ἀγαπητὸν, ἤδη παῖδα, ἤδη μειράκιον, ἤδη φθεγγόμενον ὁλοκλήρως, τάχα δ' ἴσως τε καὶ δημηγορῆσαι· ὢ τῆς καρτερίας· πλήρης μᾶλλον τῆς ἀρετῆς, ἢ τῆς φύ-

σεως. οὕτω καὶ ὁ σὸς πρόγονος, καὶ ἀρχηγέτης. παῖδες μὲν οὐκ ἦσαν αὐτῷ· παῖδες δὲ ἀδελφῶν, καὶ ἀδελφιδῶν· ἀλλ' ὅμως οὐδένα ἐκείνων τῆς εὐνοίας Λυσίου προὐτίμησεν· ἀλλ' οὐδὲ Ῥωμαῖον ὄντα τὸν ἄνδρα, ἀλλ' οὐδὲ Λίβυν ἐκ τῆς ὑπηκόου Λιβύης, ἀλλ' ἐξ ἀδόξου, καὶ ἀπῳκισμένης ἐσχατιᾶς, ἐπεὶ Μαρδυς κατεστρατήγησεν, ἀνέδειξε πρότερον ὕπατον, εἶτα τῆς βασιλείας διάδοχον κατεστήσατο. οὕτω τοῖς τότε αὐτοκράτορσι περὶ πολλοῦ μηδέ πώποτε ἀποστερεῖν τὴν προσηκόντων ἄθλων τὴν ἀρετήν. τὰ γὰρ ἐξ Ὁμήρου παραδείγματα ὡς ἕωλα παραιτοῦμαι, καὶ λίαν ἀρχαῖα· ὅτι τὸν Αἴαντα αὐτὸς Ἀγαμέμνων ἀεὶ προετίμα τοῦ Μενέλεω· καὶ συνεστιωμένου τοῦ ἀδελφοῦ τὸν στρατηγὸν ἐπίπροσθεν ἄγει.

Μεγάλη μὲν οὖν καὶ ἐκ τούτων ἡ παροῦσα τιμή· μείζων δὲ, ἐξ ὧν ἀκούσεσθε. εἰωθότων γὰρ ἀεὶ τῶν προτέρων αὐτοκρατόρων, ὥσπερ ἀπόμοτον ὑπολαμβάνειν, τὸν κύκλον τῆς πεντάδος, ἢ τῆς δεκάδος ἑτέρῳ συγχωρεῖν τὴν ἐπωνυμίαν τοῦ ἔτους, ὁ δὲ καὶ ταύτην αὐτῷ προσέθηκε τὴν ὑπεροχήν, καὶ δίδωσι τὴν ὑπατείαν οὐ συναριθμουμένην ταῖς ἄλλαις, ἀλλ' ἔχουσαν τοσοῦτον πλέον, ὅσον ἡ παροῦσα πενταετηρὶς, τῶν παρελθόντων ἐνιαυτῶν· καὶ μηδενὶ πρόσθεν ὑπάρξαν, προσπολιτεύεται ἰδιώτης κύκλου βασιλικοῦ· καὶ οὐδὲ τούτου ἁπλῶς, ἀλλὰ τοῦ πρώτου, καὶ διότι πρώτου, ἀσμενιστοῦ· ὃν τοίνυν αὐτὸς ἑαυτοῦ πεποίηται, ὃν αὐτὸς, ὃν ἐν τῇ πρώτῃ περιόδῳ τῆς βασιλείας, πῶς οὐ ζηλωτὸς, νικῶν ἀριθμῷ τοσούτῳ τοὺς ἐπὶ τῆς αὐτῆς τιμῆς γεγενημένους;

Καὶ ταῦτα ἅπαντα εἰκότως συμβαίνει. μόνῳ γὰρ αὐτῷ σχεδὸν τῶν νῦν λαμπρῶν, καὶ περιβοήτων, οὐδὲ ὁ πᾶσιν εἰωθὼς προσυλακτεῖν φθόνος τοῖς ἐν ὑπεροχῇ δυνάμεως, ἐπανίσταται· ἀλλὰ συγχωρεῖ, καὶ σύμψηφός ἐστι τῇ τῶν

A cessisti. Fecit idem progenitor ille tuus, & stirpis auctor: qui cum nullos haberet suos, sed fratris, aut consobrini filios; horum tamen neminem suæ erga Lysiam beneuolentiæ anteponendum putauit: verum hominem hunc, ne Romanum quidem genere, neque ex illa parte Africæ, quæ Romano imperio paret, sed ex vltimis obscuræ, ac longinquæ regionis finibus oriundum, postquam Mardyas debellauit, primùm Consulem designauit: deinde successorem destinauit imperij. Adeo scilicet ij qui tunc erant imperatores, pro magno ducebant numquam, meritis
B præmiis fraudare virtutem. Nam ex Homero repetita exempla tanquam obsoleta, & nimis antiqua prætereo: apud quem Agamemnon ipse Menelao semper anteponit Aiacem: & in conuiuio residenti fratri ducem hunc præferre non dubitat.

Magnus igitur ex iis, quæ dixi, merito præsens est habendus honor: sed ex iis, quæ deinceps audietis, multo pluris existimandus est. Nam cum superioris memoriæ imperatores omnes hoc sibi deuitandum imprimis putare consueuissent, vt ne quinquennali, aut decennali vertente curriculo, eum magi-
C stratum, à quo annus inscribitur, cuiquam concederent: hanc tamen ille prærogatiuam isti detulit, & Consulatum dedit neutiquam cum aliis numerandum; sed tanto pluris æstimandum, quanto præsentia quinquennalia annis prioribus antecellunt. Sic quod nemini antea tributum fuit, in imperatorio lustro primas in rep. priuatus tenet: neque hoc simplici ratione: sed ita, vt id in primo lustro, & propterea grato & accepto, sit consecutus. Quem igitur pro se, quem ipsemet, quem in primo annali imperij orbe Consulem fecit: nonne ille beatus, & in pretio habendus,
D qui tot nominibus cæteros vincit, qui eundem honorem aliquando sunt adepti?

Atque hæc quidem omnia meritò ita contigerunt. Hunc enim propemodum vnum ex omnibus, qui hoc tempore illustres celebresque sunt, nondum illa vexauit inuidia, quæ vniuersos in amplissima potestate collocatos allatrare consueuit. Sed indulget potius, & quadam suffragatione concedit, vt continuata sibi succedentium

honorum serie perfruatur. Non enim magno veluti saltu sursum euectus, nec ex obscuro & humili sublimis repente factus, *firmatum erexit cælo caput*. Verum vt in geometricis descriptionibus proxima hæret priori posterior, & vtrique tertia: ita vt antecedente sequens sit perfectior, nec sit inter illas vacuus, & interiectus scientiæ locus: sic illius honores viri mutuò sese consecuti, continuatique sunt, adeò vt splendidior fuerit semper priore posterior; nec vllum militaris præfecturæ genus desideratum fuerit, sed nec vllum tam splendidum reperire nomen quispiam queat, quod in armis non ille supergressus sit. Porro illi, quos sic quasi à montis radicibus ad eius verticem fortuna prouexit, haud adeo conflictari inuidia solent. Sed cùm Agoracritus nescio quis, aut Hyperbolus, aut Demades, secundis rebus vtuntur; etiam à comicis meritò vapulant:

Here nullus iste, postero immensus die.

Nam quidquid præter opinionem accidit, graue omnibus est: quod autem valdè consentaneum, ei nemo succenset. Quòd si quis eos agnoscat, qui à prima ætate cum illo militarunt, & eadem via in palatio grassati sunt; quique per honestos, ac legitimos processus, ad eundem peruenere dignitatis gradum: magis erit vt eo nos tardius, quàm citius prouectos esse conqueratur.

Possum equidem præclara illius in bello viri facinora prædicare: sed ea malo poëtis, & oratoribus ornanda relinquere: quorum proprium est *pugnas cædesque virorum* celebrare, ac laudibus extollere. Ego verò, qui pacis amans sum, & pacificorum ac minimè tumultuosorum sermonum: ad illos proficiscar potius, vbi pauca præmonuero, vt melius intelligatis, à quibus, ad quæ, Imperatoris nos prouidentia perduxerit. Nam post inexplicabilem illam apud Istrum malorum Iliadem, póstque deplorandam istius incendij vastitatem, cùm nondum Romanis rebus præesset Imperator, direpta Thracia, & Illyrico, ac totis funditus instar vmbræ deletis exercitibus: cúmque nec imperuia montium iuga, nec impenetrabiles propter altitudinem fluuij, nec asperrimi angustorum itinerum calles hostem aditu prohiberent: ac postremò

A τιμῶν ἀκολουθία. οὐ γὰρ μακρὰ ἀναπηδήσας, οὐδὲ ἐξ ὀλίγου, καὶ χαμαλοῦ, ἐξαίφνης ὑψηλὸς γεγονώς, οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη. ἀλλ' ὥσπερ ἐν τοῖς διαγράμμασι γεωμετρίας, τὸ δεύτερον ἔχεται τοῦ προτέρου, τὸ δὲ τρίτον ἀμφοῖν, τοῦ προλαβόντος δὲ ἀεὶ τὸ ἑπόμενον τελεώτερον, μεταξὺ δὲ οὐκ ἔστι χώρα κενὴ τῆς ἐπιστήμης· οὕτω καὶ τιμαὶ τἀνδρὸς ἐφεξῆς ἀλλήλαις, καὶ συνεχεῖς, καὶ τῆς προτέρας ἡ δευτέρα ἀεὶ σεμνοτέρα. ἐλλιπὲς δὲ οὐδὲν εἶδος στρατιωτικῆς ἡγεμονίας· οὐδ' ἂν ἔχοι τις ὄνομα ἐξευρεῖν σεμνὸν, ὃ
B μὴ ἐν τοῖς ὅπλοις ὑπερβέβηκε. τοῖς δὲ οὕτω πορευθεῖσι διὰ τῆς τύχης, καὶ ἀνελθοῦσιν ἐκ τῶν προπόδων ἀτρέμα ἐπὶ τὴν κορυφὴν, φθόνος οὐκ ἀπαντᾷ. ἀλλ' ὅταν Ἀγοράκριτος εὐπραγῇ, καὶ Ὑπέρβολος, ἢ *Δημάδεσις, ἐπιρραπίζει καλῶς ποιοῦσα καὶ ἡ κωμῳδία·

Ὁ χθὲς μὲν οὐδεὶς, αὔριον δ' ὑπέρμεγας.

Βαρὺ γὰρ πᾶσι, τὸ παράλογον· πρὸς δὲ τὸ λίαν ἀκόλουθον οὐδεὶς ἀγανακτεῖ. ἐπεὶ καὶ εἴ τις γινώσκοι τοὺς ἀφ' ἡλικίας αὐτῷ συν-
C εστρατευμένους, καὶ τὴν αὐτὴν ὁδὸν βαδίσαντας ἐν τοῖς βασιλείοις· οἳ πάλαι καλῶς καὶ δικαίως ταύτης ἠξίωνται τῆς τιμῆς· τὸ ὀψὲ μᾶλλον αἰτιάσαιτ' ἂν ἐφ' ἡμῶν, οὐχὶ τὸ πρωΐ.

Ἐγὼ δὲ τοῦ ἀνδρὸς καὶ τὰς ἐν τῷ πολέμῳ ἀνδραγαθίας διεξιέναι, ταύτας μὲν ἐᾶσαι μοι δοκῶ τοῖς ποιηταῖς, καὶ τοῖς λογογράφοις, οἷς ἔργον ὑμνεῖν καὶ ἐπαίρειν μάχας, ἀνδροκτασίας τε. ἐγὼ δὲ, ἅτε εἰρήνης ὢν ἐραστὴς, καὶ λόγων εἰρηνικῶν, καὶ ἀθορύβων, ἐπὶ τούτους καὶ βαδιοῦμαι, σμικρὰ πρότερον ὑπομνήσας, ὅπως
D ἂν αἴσθοισθε μᾶλλον ἐξ οἵων εἰς οἷα τῇ βασιλέως προμηθείᾳ μετεληλύθαμεν. μετὰ γὰρ τὴν ἀδιήγητον τὴν ἐπὶ Ἴστρῳ κακῶν ἰλιάδα, καὶ τὴν ἀτόπου φλογὸς τὴν ἐπιδρομὴν, οὔπω βασιλέως τοῖς Ῥωμαίων πράγμασιν ἐφεστηκότος, ἀνηρπασμένων μὲν Θρᾳκῶν, ἀνηρπασμένων δὲ Ἰλλυριῶν, στρατοπέδων δὲ ὁλοκλήρων ἀφανισθέντων, ὥσπερ σκιᾶς· οὐκ ἀντισχόντων δὲ, οὐκ ὀρῶν ἀδιαβάτων, οὐ ποταμῶν ἀπεράτων, οὐ δυσχωριῶν ἀδιεξοδεύτων· ἀλλὰ

καὶ συνελθούσης ἐπὶ τοὺς βαρβάρους τὰ πλεῖστα σχεδὸν ἁπάσης γῆς καὶ θαλάττης, καὶ περιστάντων αὐτοὺς ἔνθεν κ᾽ ἔνθεν Κελτῶν, Ἀσσυρίων, Ἀρμενίων, Λιβύων, Ἰβήρων, ὅσοι Ῥωμαίων προβέβληνται, ἐξ ἐσχάτων εἰς ἔσχατα γῆς· τούτων ἁπάντων αὐτοὺς περιστάντων, τότε ἄριστα πράττειν ἐδόξαμεν, ὅτε μηδὲν προσεπόνθαμεν χαλεπώτερον.

Ἐπὶ τοσούτοις οὖν προσκρούσμασι, καὶ τηλικούτοις, ἀνατετραμμένων σχεδὸν ἁπάντων τὰς γνώμας, καὶ στρατηγῶν, καὶ στρατιωτῶν, καὶ σκοπούντων εἰς ὅ, τι τὸ κακὸν τοῦτο ἐκβήσεται, κωλύειν δὲ οὐδενὸς ἐγχειροῦντος, καλεῖ μὲν ὁ θεὸς εἰς προστασίαν τὸν μόνον οἷόν τε ἀντισχεῖν τοιούτῳ κατακλυσμῷ δυσπραγίας· κηρύττει δὲ Γρατιανὸς τὴν ἄνωθεν ψῆφον· δέχεται δὲ γῆ, καὶ θάλασσα τὴν ἀνάρρησιν ἀντὶ ἀγαθῶν ἐλπίδων, καὶ ἀγαθῶν οἰωνισμάτων. καταλαβὼν δὲ τὰς ἡνίας, καὶ ὥσπερ οἱ σοφώτατοι τῶν ἡνιόχων πρῶτον ἀποπειράσας τῶν ἵππων, ὅπως αὐτῷ ῥώμης ἔχουσι, καὶ προθυμίας, ἐθάῤῥησε πρῶτος εἰς νοῦν ἐμβαλέσθαι, μὴ κεῖσθαι Ῥωμαίοις τὴν δύναμιν τὴν ἐν σιδήρῳ, μηδὲ ἐν θώραξι, καὶ ἀσπίσι, μηδὲ ἐν σώμασιν ἀναριθμήτοις· ἀλλὰ δεῖν γὰρ ἑτέρας δυνάμεως, καὶ παρασκευῆς, ἣ τοῖς κατὰ νοῦν τοῦ θεοῦ βασιλεύουσιν ἐκεῖθεν ἀψοφητὶ παραγίνεται, καὶ πάντα μὲν ἔθνη χειροῦται· πάντα δὲ ἥμερα καθίστησιν ἐξ ἀγρίων· εἴκει δὲ αὐτῇ μόνῃ καὶ ὅπλα, καὶ τόξα, καὶ ἵπποι, καὶ αὐθάδεια Σκυθική, καὶ τόλμα Ἀλανῶν, καὶ ἀπόνοια Μασσαγετῶν· καὶ ταύτην πάλαι καλῶς ποιοῦντας τοὺς ποιητὰς ἐκ μειρακίων ἡμᾶς διδάσκειν·

Σοφὸν γὰρ ἓν βούλευμα τὰς πολλὰς
χέρας
Νικᾷ. καὶ,
πολλὰ ἐξαιρεῖ λόγος,
Ὃ καὶ σίδηρος πολεμίων δράσειεν ἄν.

καὶ,

Μήτει τοι δρυτόμος μέγ᾽ ἀμείνων, ἠὲ
βίηφι.

καὶ,

Πάντα ὁ σοφὸς νοῦς ἐξ ἀμηχάνων
ἄγει,

A tota propemodum aduersus barbaros in vnum terra, & mare coiisset, atque illos circa vtrimque circunsiderent Celtæ, Assyrij, Armeni, Afri, Iberi, quotquot ab extremis finibus ad extremos Romanum propugnant imperium: his, inquam, circumdantibus omnibus, tunc præclarè sese habere res nostræ putabantur, cum nihil nobis incommodi grauioris accideret.

Quamobrem cum propter tot ac tantas offensiones, pene omnes animum abiecissent, duces perinde ac milites, & quò tanta mali vis euaderet apud se considerarent: nec interim propulsare quispiam illud aggrederetur: ad reipublicæ gubernationem Deus illum exciuit, qui solus huic calamitosæ tempestati posset obsistere: & hoc cæleste decretum Gratianus promulgauit: atque huiusmodi renuntiationem in spem meliorum rerum, ac lætum auspicium, terra & mare suscepit. At ille mox vt habenas cepit imperij, atque, vt aurigæ peritissimi solent, equorum vires, & alacritatem tentauit: primus hoc in animum inducere est ausus, non in ferro, nec in loricis, vel clypeis, nec in infinita corporum multitudine situm in præsentia Romanum esse robur ac potentiam: sed alia vi & apparatu opus esse, qui in eos principes, qui ex diuino nutu & voluntate imperium administrant, illinc tacitè, ac sine vllo strepitu diffunditur; atque & nationes omnes sibi subiicit, & ex efferis mansuetas, ac tractabiles reddit. Huic vni porrò arma cedunt, & arcus, & equi: nec non Scythica contumacia, Alanorum audacia, Massagetarum desperatio. Quam quidem vim à pueris præclare nos docere poëtas animaduertit.

Prudens enim vnum consilium multas manus
Vincit.

Item

Ratio permulta eximit,
Hostile ferrum quæ quidem confecerit.

Item

Plus faber ingenio, quam viribus efficit vllis.

Item

Vbi cassa vis est, cuncta mens solers facit:

Cunctosque mulcet, quamlibet auersi sient.

Quinetiam fabulator Æsopus *Persuasionis*, & *Violentiæ* certamen descripsit: & illa magis, quam hæc, fabula in ista proficit: adeo vt citius Sol, quam venti vehementes, hominem vestibus denudent. Sic & poëtæ, gigantes fingunt in ea pugna, quam cum diis commiserunt, Marti quidem omnino restitisse; à Mercurio verò, eiusque virga, consopitos fuisse.

Cùm hanc solam vim reliquam esse Romanis sapientissimus Imperator inuenisset, quæ nec sauciari, nec à barbaris superari posset: cúmque id intelligeret, nosse ipsos, quanto plus intulerint iniuriæ, tanto sibi magis profuturum: statuit, præstare præteritorum peccatorum indulgere veniam, quàm ad extremum vsque contentionem producere. Quamobrem quærenti illi, quonam ad huiusmodi comparandam victoriam administro vteretur, qui quidem & prudentiâ antecelleret, & beneuolentiâ: non multo tempore opus fuit ad eum reperiendum, qui maximè esset idoneus: sed quem olim ex ducibus nouerat eadem secum sentientem, & iisdem studiis deditum, hunc ad illud periclitandum sine vlla cunctatione deligit: ac sic tanquam sodalem suum Achilles, sed melioribus auspiciis, ac tum mittentis, tum imperij totius secunda fortuna illum destinat, non vt nauis vnius Thessalicæ succensæ flammam restingueret, aut ab vno propugnaculo iam in ruinam incumbente arceret hostem; verum ad id omne tutandum, quod residuum erat, & priores incursiones euaserat cum in illud barbarica nubes impressionem faceret. Mittit illum verò, non aliter ac Pelei filius, armis suis indutum reuera cælestibus, patientia, mansuetudine, humanitate: quæ omnia apta illi penitus erant, nec sic vt vnis congruentibus, alia non quadrarent: quemadmodum Menœtij filio pelias hasta minimè conueniebat.

Itaque statim ille abiit, non pedestrium copiarum comitatu confisus, neque prosequentibus turmis equitum, nec quinque secum trahens legatos: sed Imperatoris duntaxat præceptis munitus, ac tales anteambulones, & dedu-

A Καὶ πάντα κηλεῖ, κἂν ἀπώμοτός τις ᾖ.

πεποίηται δὲ καὶ Αἰσώπῳ τῷ μυθοποιῷ ἅμιλλά τις πειθοῦς, καὶ βίας, καὶ ἀνύει τι μᾶλλον ἡ πειθὼ τῆς βίας ἐν τῷ μύθῳ· καὶ γυμνοῖ πρόσθεν ὁ ἥλιος τῶν λάβρων πνευμάτων. οὕτως δέ φασι καὶ τοὺς γίγαντας ποιηταὶ ἐν τῇ μάχῃ τῇ πρὸς τοὺς θεούς, τῷ μὲν Ἄρει μέχρι παντὸς ἀντισχεῖν· ὑπὸ δὲ τοῦ Ἑρμοῦ, καὶ τῆς ῥάβδου κατακοιμισθῆναι.

Ταύτην εὑρίσκων ὁ σοφώτατος βασιλεὺς μόνην περιλείπεσθαι δύναμιν Ῥωμαίοις B ἄτρωτον, καὶ ἀνέλεγκτον ὑπὸ τῶν βαρβάρων· καὶ γινώσκων, ὅτι ὥσπερ ἂν μείζονα ἀδικήσωσι, τοσούτῳ μᾶλλον ἂν ἐγνώκασιν ἑαυτοῖς συνοῖσον· ἔγνω βελτίονα εἶναι τὴν ἐπὶ τοῖς ἡμαρτημένοις συγγνώμην, τῆς ἄχρι τῶν ἐσχάτων φιλονεικίας. καὶ ζητῶν ὅστις αὐτῷ πρὸς τὴν νίκην ταύτην διακονήσεται, καὶ φρονήσει νικῶν, καὶ εὐνοίᾳ, οὐκ ἐδεήθη χρόνου πρὸς εὕρεσιν τοῦ μάλιστα ἐπιτηδείου· ἀλλ' ὃν ἤδη πάλαι τῶν στρατηγῶν τὰ αὐτὰ φρονοῦντα αὐτῷ, καὶ τὰ αὐτὰ ἐζηλωκότα, προχειρίζεται τοῦτον ἐπὶ C τὴν πεῖραν ταύτην ἀμελλητί· καὶ πέμπει καθάπερ Ἀχιλλεὺς τὸν ἑταῖρον, ἐπ' ἀμείνοσιν οἰωνοῖς, καὶ ἀγαθῇ μὲν τύχῃ τοῦ στείλαντος, ἀγαθῇ δὲ τύχῃ τῶν ὅλων πραγμάτων, οὐ μιᾶς ἄρτι νεὼς Θετταλικῆς ἐμπιπραμένης σβέσοντα τὴν φλόγα, οὐδὲ ἑνὸς προτειχίσματος ἀπειρηκότος, τοὺς πολεμίους ἐκεῖθεν ἀποσοβήσοντα· ἀλλ' εἴ τι καὶ περιλιπὲς ἦν, καὶ τὰς πρότερον ἐπιδρομὰς ἐπεφεύγει, τούτῳ τοῦ βαρβαρικοῦ νέφους ἐγκατασκήψαντος. πέμπει δὲ ὥσπερ ὁ Πηλέως ἐνσκευάσας τοῖς ὅπλοις D τοῖς ἑαυτοῦ, τοῖς ἀτεχνῶς οὐρανίοις, ἀνεξικακίᾳ, πρᾳότητι, φιλανθρωπίᾳ. τῷ δὲ ἡρμοσμένα πάντα ἀκριβῶς, καὶ οὐ τὸ μὲν, τὸ δὲ οὔ· καθάπερ ἡ πηλιὰς τῷ Μενοιτίου.

Καὶ αὐτίκα ἀπῄει τεθαρρηκώς· οὐ φάλαγγος πεζῶν ἑπομένης, οὐδ' ἱππικῶν λόχων παραπεμπόντων, οὐδὲ πέντε ὑποστρατήγους ἐφελκόμενος· ἀλλὰ μόνον τοῖς βασιλέως παραγγέλμασι πεφραγμένος, καὶ τούτοις προπομποῖς χρώμενος, καὶ παραπομποῖς.

ποῖς. ἐκ τούτου οὐδὲ ἐδέησεν αὐτῷ χρόνου πρὸς ταύτην τὴν νίκην· ἀλλὰ φανέντι μόνον, καὶ προδείξαντι τὴν τοῦ πέμψαντος εὐμένειαν, ὑπέκυψε μὲν εὐθὺς ἡ θρασύτης Σκυθῶν, ἐξεκόπτετο δὲ ἡ τόλμα, συνεστέλλετο δὲ ὁ θυμός, ἐξέπιπτε δὲ ὁ σίδηρος ἑκόντι τῶν χειρῶν· εἵποντο δὲ ἄγοντι πρὸς βασιλέα, καθάπερ ἐν πομπῇ καὶ πανηγύρει, αἰδούμενοι τὴν γῆν, εἰς ἣν πρότερον ἐπαρῴνησαν, καὶ φειδόμενοι τῶν λειψάνων, ὡς ἱερῶν, μόνας ἐπιφερόμενοι τὰς μαχαίρας, ἃς ἔμελλον βασιλεῖ προσοίσειν ἀνθ' ἱκετηρίας· τὰ δὲ ἄλλα γυμνοί, καὶ εἰρηνικοί, ἡττημένοι τῆς γνώμης, οὐχὶ τοῖς σώμασι. ποῖον φάρμακον Πολυδάμνας τῆς Αἰγυπτίας ἐγκερασθὲν οἴνου κρατῆρσι, ἢ ποῖος κεστὸς Ἀφροδίτης, οὕτως ὀξύ, καὶ δραστήριον, ὥστε τοὺς πύργους ὄντας τοῦ ἀδάμαντος στερεωτέρους, κηροῦ μαλακωτέρους ποιῆσαι;

Τοῖα Διὸς θεράπων ἔχε φάρμακα μητιόεντα,
Ἐσθλά· τά οἱ βασιλεὺς πόρεν ἄφθιτος·

οὐ λύπης καθεκτικά, οὐδὲ δακρύων· ἀλλὰ τῶν δάκρυα ποιούντων κακῶν.

Ἦν ἄρα πάλαι τῇ Θρᾴκῃ ἡ τῆς μουσικῆς δύναμις ἐπιχώριος μᾶλλον τῆς ὅπλων· καὶ ἀπιστεῖν οὐκέτι προσήκε τοῖς κρούμασι τοῖς Ὀρφέως ἕπεσθαι μὲν κάπρους· συνακολουθεῖν δὲ καὶ δένδρα, καὶ πέτρας, ὅπῃ ἂν ἐκεῖνος τοῖς μέλεσιν ἄγοι. ἀλλ' Ὀρφεὺς μὲν, ὡς ἔοικε, θηρία κηλεῖν ἰσχυρὸς ἦν, ἀνθρώπων δὲ χαλεπότητα θέλγειν οὐκ εἶχεν. ἀλλ' ἢ διελέγξαι αὐτοῦ τὴν μουσικὴν Θρᾷσσαι γυναῖκες, οὐχ ὅπως ἁλοῦσαι τοῖς μέλεσιν, ἀλλ' ἐξαγριωθεῖσαι προσέτι, καὶ δράσασαι τὸν μελῳδὸν αὐτόν, ἅπερ καὶ ἔδρασαν. ὁ δὲ τοῦ οὐρανόθεν Ὀρφέως ὑποφήτης, καὶ θεραπευτής, ὁ τῇ θεοσδότῳ χρώμενος μουσικῇ, λόγοις ἐπαγωγοῖς, καὶ γλυκίον μέλιτος ῥέουσιν, οἵοις ἐστάλη παρὰ τοῦ πέμψαντος ἐσκευασμένος· τούτοις ἐπᾴδων, τούτοις κηλῶν, τούτοις παραινῶν, τὰς ἀγαθὰς ὑποθεὶς ὑπὲρ τῶν μελλόντων ἐλπίδας, ἀφαιρούμενος τῆς ἐφ' οἷς ἠδίκησαν ὑπο-

A ctores adhibens. Quocirca nec longo illi tempore opus fuit ad eam obtinendam victoriam. Sed vt primum est conspectus, & eius, à quo missus erat, beneuolentiam ostendit: cessit repente Scytharum audacia, accisa est confidentia, iracundia compressa, ferrum sponte ex illorum manibus elapsum. Ergo ad Imperatorem deducentem assectati sunt, velut per pompam ac celebritatem; agrum illum reueriti, quem antea grassando populati fuerant, & ab deprædationis reliquiis, tanquam sacris, abstinentes: cùm solos gestarent
B gladios, quos pro oleaginis ramis offerrent Imperatori: cætera nudi, & pacifici; animis, non corporibus victi. Ecquod Ægyptiæ Polydamnæ medicamentum vini crateribus infusum, aut quis Veneris cestus, adeo promptum, & efficacem vsum habet, vt adamante validiores muros cera molliores efficiat?

Artibus his Iouis est famulus prudentibus vsus,
Quas ipsi dederat rex immortalis.

quæ non dolorem, aut lacrimas; sed
C causas lacrimarum mala ipsa cohibeant.

Ac fuit olim, cum ars musica Thraciæ, magis quam bellica, popularis esset: nec iam incredibile videri par est, quod passim dicitur, Orpheo citharam pulsante, ad eius modulos, apros esse secutos; nec non loco motas arbores, & saxa, quocumque hæc ille carminibus duceret. Sed nimirum Orpheus feras, vt apparet, mulcere poterat: hominum asperitatem delinire nequaquam poterat: verum musicæ illius imbecillitatem Thracicæ arguerunt feminæ, adeo illius cantibus minime captæ, vt efferatiores etiam redderentur, &
D cantorem ipsum sic afficerent, vti affecisse dicuntur. At ille cælestis Orphei interpres & cultor, ille diuinitus concessa vtens musica, hoc est, blandis ad persuadendum sermonibus, ac melle dulcius fluentibus, cuiusmodi instructus ab eo qui misit, est profectus; his incantans, his demulcens, his adhortans: cùm & bonam futurorum spem illis obiecisset, & ob iniurias, quas intulerant, hærentem in eorum animis suspicionem, ac metum abstu-

lisset, ostentata, pacifici rami instar, Imperatoris clementia: mansuefactos, & pacatos illos, reuinctis propemodum post terga manibus, adduxit: adeò vt ambiguum hoc reliquerit, vtrum armis homines illos, an persuasione, debellarit.

Romani dux exercitus Corbulo cùm Armeniæ regi Tiridati persuasisset, vt se suáque omnia Neroni permitteret, homini diis inuiso, & execrando, ac tanta beneuolentia prorsus indigno: sensit demum malè collocatum ab se virtutis illud officium; nec veri principis honori se dignitatique seruiisse. Saturninus verò beatus prædicatur quod tali principi studium suum probauerit; beatus, quod eum talis princeps gratiarum actione prosecutus sit. & meritò id quidem. Non enim Tiridatem nobis deliniuit, nec Armenium hominem, superatu captúque facilem: tum verò ex illa gente barbarorum, quibus tam inflari superbia, quàm habere suspecta omnia, vsu est receptum: quorum seruitus non multum à libertate distat: sed eiusmodi mortales, quibus inest à paruulis inflexibilis animi rigor; quibúsque vel tantillum demittere se, morte ipsa videtur acerbius. Horum itaque principes ac primates vidimus, non vexillarem nobis aliquem pannum per ludibrium concedentes; sed ferrum, & gladios, quibus ad hanc diem superiores fuerant: genua Imperatoris arctiùs amplexos, quàm illa Iouis adstrinxisse Thetidem Homerus narrat, cùm pro filio supplex accidisset: donec benignum ab illo nutum impetrarunt, ac vocem minimè bellum excitantem, sed totam clementem, totam pacificam, totam placidam, totam iniurias condonantem.

Sic ait, & nigrante supercilio annuit illi
Iuppiter: ambrosiásque comas concussit ab alto
Immortale caput: magnum & tremefecit Olympum.

Nec vllum ipsius verbum reuocabile, fallaxve, aut effectu carens.

At ecce odiosissimum illud Scytharum nomen quàm gratum modò est, quámque modo iucundum! quàm modò & familiare! Sollemnem ecce illius in honorem Ducis, à quo magno suo commodo victi sunt, indictam celebritatem nobiscum frequentant: ac reportati de se triumphi festiuam hilariter

A ψίας, προβατείων ὥσπερ θαλλὸν τὴν βασιλέως φιλανθρωπίαν, ἦγε τιθασοὺς καὶ χειροήθεις, μονονοὺ τὼ χεῖρε περιαγαγὼν εἰς τοὐπίσω· ὥστε ἀμφισβητήσιμον εἶναι, πότερον κατεπολέμησε τοὺς ἀνθρώπους, ἢ καθωμίλησε.

Κερβούλων μὲν οὖν ὁ στρατηγὸς, ἀναπείσας τὸν Ἀρμένιον Τηριδάτην Νέρωνι τὰ καθ' ἑαυτὸν ἐπιτρέψαι, ἀνθρώπῳ θεομισεῖ, καὶ παλαμναίῳ, καὶ ἀναξίῳ τοσαύτης εὐνοίας, ᾔσθετο οὐκ ἐν καιρῷ τὴν ἀρετὴν ἐπιδεδειγμένος, οὐδὲ ἀληθινῷ βασιλεῖ πρὸς εὔκλειαν συναράμενος. * * μακαριστὸς μὲν
B τῆς εἰς τοιοῦτον φιλοτιμίας, μακαριστὸς δὲ τῶν παρὰ τοιούτου χαριστηρίων, καὶ μηδὲ ἀπεικότως. οὐ γὰρ Τηριδάτην ἡμῖν ἐκήλησεν, οὐδὲ Ἀρμένιον ἄνθρωπον, εὐκαταγώνιστον καὶ εὐάλωτον, καὶ προσέτι γε ἐκ τῶν ἐκείνῃ βαρβάρων, οἷς ἐν ἔθει μὲν τὸ ἐξογκοῦσθαι, ἐν ἔθει δὲ τὸ ὑποπτεύειν· δουλεία δὲ ἐλευθερίας οὐ πολὺ διενήνοχεν. ἀλλ' οἷς ἐκ παίδων συντέτραπται φρόνημα ἀκλινές· καὶ οἷς τὸ μικρὸν ὑποκύψαι, χαλεπώτερον τοῦ τεθνάναι. τούτων ἑωρῶμεν τοὺς ἐξάρχους καὶ κορυφαίους, οὐ ῥακίου παραχωροῦντας σὺν
C εἰρωνείᾳ, ἀλλὰ τοῦ σιδήρου καὶ τῶν ξιφῶν ἐξισταμένους, οἷς μέχρι τῆς ἡμέρας ἐκείνης ἐκράτουν, καὶ τοῖς γόνασιν ἐμφυομένους τοῦ βασιλέως μᾶλλον, ἢ περὶ τὴν Θέτιν φησὶν Ὅμηρος τοῖς γόνασιν ἐμφῦναι τοῖς τοῦ Διός, ἡνίκα ὑπὲρ τοῦ παιδὸς αὐτὸν ἐλιπάρει· ἕως ἔτυχον νεύματος εὐμενοῦς, καὶ φωνῆς οὐ πόλεμον ἐγειρούσης, ἀλλ' ὅλης ἵλεω, ὅλης εἰρηνικῆς, ὅλης εὐγνώμονος, ὅλης ἀφείσης τὰ ἀδικήματα.

Ἦ, καὶ κυανέῃσιν ἐπ' ὀφρύσι νεῦσε Κρονίων.
D Ἀμβρόσιαι δ' ἄρα χαῖται ἐπερρώσαντο ἄνακτος,
Κρατὸς ἀπ' ἀθανάτοιο· μέγαν δ' ἐλέλιξεν Ὄλυμπον·

καὶ οὐδὲν ῥῆμα αὐτοῦ παλινάγρετον, οὐδ' ἀπατηλὸν, οὐδ' ἀτέλεστον.

Ἀλλ' ἰδοὺ τὸ ἔχθιστον ὄνομα Σκύθαι, ὅπως νῦν ἀγαπητόν· πῶς νῦν κεχαρισμένον· πῶς νῦν προσήγορον. συμπανηγυρίζουσιν ἡμῖν τὴν τοῦ στρατηγοῦ πανήγυριν, ὑφ' οὗ καλῶς ποιοῦντες ἑάλωσαν· καὶ συνεορτάζουσι τὰ καθ' ἑαυ-

τῶν ἐπινίκια. εἰ δὲ μὴ πρόῤῥιζοι παντελῶς ἀπολώλασιν, οὐ χρὴ δυσχεραίνειν· λόγου γάρ, καὶ φιλανθρωπίας αἱ νῖκαι τοιαῦται, οὐκ ἀνελεῖν, ἀλλὰ βελτίους ποιῆσαι τοὺς λελυπηκότας. ἔστω γὰρ ὅτι καὶ τὸ ἀνελεῖν ἦν ἐν ῥᾳστώνῃ, καὶ δρᾶσαι πάντα ὑπῆρξεν ἂν ἡμῖν, ἀντιπαθεῖν δὲ μηδ᾽ ὁτιοῦν· καίτοι γε ἐκ τῶν πολλάκις συμβεβηκότων, οὐ ταῦτα ἦν ἀκόλουθα, καὶ εἰκότα. ἀλλ᾽, ὅπερ εἶπον, ἔστω καὶ τοῦτο κεῖσθαι ἡμῖν ἐπ᾽ ἐξουσίας· πότερον οὖν βέλτιον, νεκρῶν ἐμπλῆσαι τὴν Θρᾴκην, ἢ γεωργῶν; καὶ τάφων ἀποδεῖξαι μεστήν, ἢ ἀνθρώπων; καὶ βαδίζειν δι᾽ ἀγρίας, ἢ δι᾽ εἰργασμένης; καὶ ἀριθμεῖν τοὺς πεφονευμένους, ἢ τοὺς ἀροῦντας; μετοικίζειν εἰ τύχοι Φρύγας, καὶ Βιθυνούς, ἢ συνοικίζειν οὓς κεχειρώμεθα; ἀκούω παρὰ τῶν ἐκεῖθεν ἀφικνουμένων, ὅτι μεταποιοῦσι τὸν σίδηρον ἐκ τῶν ξιφῶν, καὶ τῶν θωράκων, εἰς δικέλλας νῦν, καὶ δρεπάνας· καὶ τὸν Ἄρην πόρρωθεν ἀσπαζόμενοι, προσεύχονται Δήμητρι, καὶ Διονύσῳ.

Πολλὰ τοιαῦτα καὶ πρότερον ὁ βίος ἤνεγκεν ὁ ἀνθρώπινος· καὶ οὐκ ἐφ᾽ ἡμῶν πρώτων ἀπήντησε, τὸ συγγνώμης τυχόντας τοὺς ἠδικηκότας, ἐν χρείᾳ μετὰ ταῦτα γενέσθαι τοῖς ἠδικημένοις. ἀλλ᾽ ὁρᾶτε τουτουσὶ Γαλάτας τοὺς ἐπὶ Πόντῳ; οὗτοι μέντοι πολέμου νόμῳ διαβάντες εἰς τὴν Ἀσίαν, καὶ πᾶσαν τὴν ἐντὸς Ἅλυος ἀναστήσαντες, ἐγκατέμειναν ταύτῃ τῇ χώρᾳ, ἣν νῦν κατοικοῦσιν· καὶ οὐκ ἐξέτριψεν αὐτοὺς Πομπήιος, οὐδὲ Λούκουλλος, λίαν ἐξόν· οὐδὲ ὁ Σεβαστός, οὐδὲ οἱ μετ᾽ αὐτὸν αὐτοκράτορες. ἀλλὰ ἀφέντες τὰ ἀδικήματα, ἐν μέρει τῆς ἀρχῆς ἐποιήσαντο. καὶ νῦν οὐκέτι βαρβάρους Γαλάτας ἄν τις προσείποι, ἀλλὰ καὶ πάνυ Ῥωμαίους· τοὔνομα γὰρ αὐτοῖς τὸ πάλαι παραμεμένηκεν· ὁ βίος δὲ σύμφυλος ἤδη. καὶ εἰσφέρουσιν ἃς ἡμεῖς εἰσφοράς, καὶ στρατεύονται ἃς ἡμεῖς στρατείας, καὶ ἄρχοντας δέχονται ἐξ ἴσου τοῖς ἄλλοις, καὶ νόμοις τοῖς αὐτοῖς ὑπακούουσιν. οὕτω καὶ Σκύθας ὀψόμεθα ὀλίγου χρόνου· νῦν μὲν γὰρ ἔτι τὰ προσκρούσματα αὐτῶν νέα· ληψόμεθα δ᾽ οὖν οὐκ εἰς μακρὰν ὁμοσπόνδους, ὁμοτραπέζους, ὁμοῦ στρατευομένους, ὁμοῦ λειτουργοῦντας. εἰ

A vna peragunt. Quod si non omnes occidione deleti sunt, minimè est ægre ferendum. Nam quæ persuasione, ac clementiâ obtinentur victoriæ, tales sunt, vt eos, qui molesti fuerunt, non interimant, sed meliores efficiant. Fingamus enim facilè id nobis fuisse, illos è medio tollere; potuisséque nos quidquid libitum esset ita iis facere, nihil vt ab ipsis vicissim pateremur. Quanquam, si ex iis, quæ sæpius euenerunt, coniicere oportet, non erant ista consentanea, nec verisimilia: verùm, vti dixi, demus hoc in nostra situm esse potestate: vtrumnam melius fuit mortuis re-

B plere Thraciam, an agrorum cultoribus? sepulcris refertam, an hominibus, reddere? eandem situ squalidam ac desertam, an excultam peragrare? cæsos in ea, an aratores numerare? Phrygas, aut Bithynos, si res ita ferret, eò transportare, an victos à nobis ad habitandum ibi constituere? Equidem ab iis audio, qui inde veniunt, gladiorum illos ac loricarum ferrum in ligones falcésque conflare; & Martem è longinquo salutantes, Cereri, Bacchóque supplicare.

Permulta generis huius exempla tulit hactenus humana vita: nec id nostro

C tempore primùm accidit, vt qui iniuriam intulissent, veniam adepti, iis, qui passi fuerant, perutiles forent. Videtis Galatas illos, qui in Ponto habitant? Hi cum aditum sibi in Asiam bello patefecissent, & omnem, quæ intra Halym est, regionem vastassent; in eâ, quam nunc occupant, sede manserunt: nec eos Pompeius obtriuit, aut Lucullus; vti nullo negotio poterant: sed nec Augustus, aut huius successorum quispiam: sed iniuriarum veniâ concessa, in partem ditionis suæ illos receperunt: & hodie nemo Galatas barbaros appellauerit, sed omnino Romanos. Nam

D etsi vetus penes illos nomen resederit, viuendi tamen ratio eadem est, communísque nobiscum: tributa itidem vt nos pensitant, militiam perinde vt nos obeunt, magistratus ex æquo cum cæteris accipiunt, iisdem denique legibus obtemperant. Tales non multo pòst etiam Scythas videbimus. Nunc enim recentes adhuc sunt illorum offensiones: at breui illos fœderatos, commensales, commilitones, & publicarum functionum participes habebimus. Quòd

si ad vnum deleti omnes essent: præter Thracas, Scythas etiam amisissemus.

Masinissam Afrum, Romani quondam, viuum in potestatem redactum, cùm ab eo multis damnis affecti essent, seruare, quàm occidere maluerunt. Idem aduersus exortos postmodum hostes, munimenti, ac propugnaculi instar illis fuit. Et nunc tota est pacata continens: & imperium ipsum, velut ingens oneraria nauis, tempestate, ac fluctibus quassata, reficit se, atque confirmat. Itaque viæ iam aperiri cœptæ: montanæ regioni parta securitas: campi frugibus redundant: ager porro Danubio vicinus in bellica orchestra non amplius saltat, sed semente & aratro totus occupatur. Stabula villæque passim instituuntur: terra ipsa otio, ac rerum copia est referta: imperium omne, velut vnum quoddam animal, consentiens est, atque conspirans, nec, vt antea, pluribus laceratum locis, & distractum. Quod tantum commodum ex Æaci precibus olim siccitate squalens Græcia percepit; immo non tota Græcia, sed eius pars illa, quæ Æginæ propinquat: quantum tu maiori terræ parti lucis attulisti? Non enim vnius temporis tuæ illæ preces fuerunt: sed totum precationis instar tuum hactenus fuit imperium, necnon iustitia, & humanitas: quibus Deum constat à te perpetuò reddi placatum.

Ecquis enim ex omnibus retrò imperatoribus, vel leges clementiores edidit, vel laborantibus familiis subuenit, vel calamitatibus opem attulit, vel infortunia subleuauit, vel iuuentutem miseratus est, vel loco patris orphanis fuit? Quonam verò imperante, ad eos, qui iniquis exactionibus vexati erant, aurum ex fisco rediit? Quis suadæ trophæum erexit? Quis orationem ferro valentiorem reddidit? Quis tam insignem victoriam retulit, cuius sibi partem aliquam militum nemo vendicauit? Quod vnquam magis apertum fuit calamitosis perfugium? Vt enim alia prætermittam: nonne recèns miseros illos adolescentes Galatas, qui, quantum in legibus erat, perierant, non perfractis, sed mitigatis legibus, seruasti, ac liberasti? quoniam & lex ipse es animata, & scriptis superior. Hæc si nos elaboremus, si repetamus sæpius: quem-

A δὲ ἀνήριθμον ἄρδην, πρὸς Θρᾳξὶ καὶ Σκύθας ἐζημιώθημεν.

Ῥωμαῖοι Μασινίσσαν τὸν Λίβυν, πολλὰ καὶ δεινὰ αὐτοὺς εἰργασμένον, ζῶντα λαβόντες οὐ διέφθειραν· ἀλλὰ ἐφύλαξαν. καὶ γέγονε Μασινίσσας αὐτοῖς πρὸς τοὺς ὕστερον πολεμίους πρόβολος, καὶ φυλακτήριον. καὶ νῦν καθέστηκε μὲν ἅπασα ἤπειρος· ἡ δὲ ἀρχή, καθάπερ ναῦς μυριοφόρος, πολλὰ δὴ πονηθεῖσα ὑπὸ χειμῶνος καὶ τρικυμίας, ἀναλαμβάνει, καὶ ὀχυροῦται. καὶ ἀνοίγνυνται μὲν ὁδοί· ἐλευθεροῦται δὲ ὄρη φόβου· B πεδία δὲ ἔγκαρπα ἤδη· οὐδ' ὁ πρὸς Ἴστρῳ ἄλλεται χῶρος ἐπὶ πολέμων ὀρχήστρᾳ, ἀλλ' ἀνεῖται τοῖς σπέρμασι, καὶ τοῖς ἀρότροις· σταθμοὶ δὲ ἐγείρονται, καὶ ἐπαύλεις· καὶ γῆ πάλαι καταπυκνοῦται ῥᾳστώνῃ· σύμπνους δὲ ἡ ἀρχὴ ἅπασα, καὶ ὁμοπαθής, ὥσπερ ἓν ζῷον, καὶ οὐκέτι διέρρωγε, καὶ διέσπασται πολλαχοῦ. τί τηλικοῦτον ἀπήλαυσεν ἡ Ἑλλὰς τῆς εὐχῆς Αἰακοῦ αὐχμῷ πιεσθεῖσα, καὶ οὐδὲ ἅπασα ἡ Ἑλλάς· ἀλλ' ὅση αὐτῆς πρὸς Αἰγίνῃ, ἡλίκον σὺ τῇ πλείστῃ μοίρᾳ τῆς γῆς φῶς ἀνεπέτασας; οὐ γὰρ ἐφ' ἑνὸς και- C ροῦ ταύτην ἐποιήσω τὴν εὐχήν, ἀλλ' ὅλη γέγονεν ἡμῖν ἀντ' εὐχῆς ἡ σὴ βασιλεία, δικαιοσύνη, πρᾳότης· αἷς προτρεπόμενος ἀεὶ δῆλος εἶ τὸν θεόν.

Τίς γὰρ ἄλλος αὐτοκρατόρων, ἢ νόμους ἔθηκεν ἡμερωτέρους, ἢ οἴκους ὤρθωσε πεπονηκότας, ἢ συμφορὰς παρεμυθήσατο, ἢ δυστυχήματα ἐπεκούφισεν, ἢ νεότητα ᾤκτειρεν, ἢ γέγονεν ἀντὶ πατρὸς ὀρφανοῖς; ἐπὶ τίνος δὲ ἐκ τῶν ταμιείων πρὸς τοὺς μὴ δικαίως καταβαλόντας χρυσὸς ἐπανῆκε; τίς πειθοῦς ἔστησε τρόπαιον; τίς ἔδωκε λόγῳ τὰ ἀριστεῖα κατὰ σι- D δήρου; τίς νίκην ἐνίκησε τηλικαύτην, ἧς οὐδεὶς συνεφήψατο στρατιώτης; ποία δὲ ἀνέῳκται μᾶλλον καταφυγὴ τοῖς δυσπραγοῦσιν; ἵνα γὰρ τὰ ἄλλα παρῶ, ἀλλὰ χθὲς καὶ πρῴην τὰ δυστυχῆ μειράκια ἐκ Γαλατίας, οὐχ ὅσον ἐπὶ τοῖς νόμοις ἀπολωλότα, συνδιετήρησας, καὶ διεφύλαξας, οὐ παραρρήξας τοὺς νόμους, ἀλλὰ πραΰνας; ὅτι καὶ αὐτὸς νόμος ἔμψυχος εἶ, καὶ ὑπεράνω τῶν γεγραμμένων. ἂν ταῦτα ἐκπονῶμεν, ἂν ταῦτα πλείω ποιῶμεν· ὥς-

A ὑπὲρ Σκυθῶν ἐκρατήσαμεν ἀναιμωτὶ, καὶ ἀδακρυτὶ, οὕτω καὶ Πέρσας οὐκ εἰς μακρὰν προσαξόμεθα· οὕτω καὶ Ἀρμενίους ἀναληψόμεθα· οὕτω καὶ τῆς μέσης τῶν ποταμῶν ὁπόσον ἄλλοι προήκαντο, ἀνασώσομεν· οὕτω πολλοὺς ἀνεροῦμεν ὑπάτους, ἐπ' ἀγαθοῖς ἔργοις, καὶ ἀγαθαῖς διακονίαις.

Ἐν τούτοις τρέφομεν τοῖς μαθήμασι καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀστέρα τῆς οἰκουμένης. καὶ γενοίμην αὐτῷ Φοῖνιξ ἐγὼ, καθίζων ἐπὶ τοῖς γόνασιν, οὐκ ὄψων κορεννὺς, οὐδὲ πεμμάτων, ἀλλ' ἐπᾴδων κλέα ἀνδρῶν, καὶ βασιλέων ἀγαθὰ ἔργα· B μάλιστα δὲ οἷα πολλὰ τὰ πατρῷα. ἡδίω γὰρ ταῦτα αὐτῷ, καὶ συντροφώτερα τῶν λοιπῶν· καὶ ταῦτα μάλιστα προσκαθεδεῖται, καὶ ἐμμείνῃ τῇ μνήμῃ ἀνεξάλειπτα, καὶ ἀνέκπλυτα.

A admodum Scythas sine sanguine ac lacrimis vicimus, ita Persas etiam imperio nostro propediem adiungemus: ita recipiemus Armenos: ita Mesopotamiæ tantumdem, quantum perdiderunt alij, recuperabimus: ita multos, ob præclarè gestas res, & bene nauatam operam, Consules renuntiabimus.

Huiusmodi nos disciplina, carum, & vnicum illud orbis terrarum sidus imbuimus. Cui alter vtinam sim Phœnix, eúmque supra genua mea collocem: non vt pulmentis, libísque saturem, sed vt clarorum virorum decora, & regum egregia facinora, illius auribus in- B cinam: præsertim qualia patris illius innumera sunt. Hæc enim iucundiora illi erunt, ac cæteris familiaria, cognatáque magis: tum eadem tenacius adhærescent, & in illius memoria, nulla vnquam obliuione delenda & oblite- randa, permanebunt.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ἐπὶ τῇ χειροτονίᾳ τῆς πολιαρχίας.

ΛΟΓΟΣ ΙΖ'.

ΕΠΑΝΗΓΑΓΕΝ αὖθις διὰ μακροῦ χρόνου φιλοσοφίαν ὁ θεοφιλέστατος αὐτοκράτωρ εἰς τὴν κοινὴν ἐπιμέλειαν, ἐνδηλότερον τῶν ἔναγχος βεβασιλευκότων· οἱ μὲν γὰρ ἐτίμων μόνον ἐπὶ τοῖς λόγοις, εἰς δὲ τὰ ἔργα παρελόμενοι πολλάκις, κατελθεῖν, οὐκ ἐδυσώπησαν· ἀλλ' ἄχρι τῶν πρεσβειῶν τέως ἐπολιτεύετο, καὶ ἐλειτούργει τῇ κοινῇ πατρίδι. D βασιλεὺς δὲ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῇ περιτίθησι, καὶ πρᾶγμα γίνεσθαι αὐτουργὸν ὑπὲρ ὧν τέως ἄλλους ἠξίου. καὶ πάλαι μὲν ἐξῆν φιλοσοφίαν καθηγουμένην τοῖς ἀθλοῦσι τοὺς δημοσίους ἀγῶνας, αὐτὴν θεωρεῖν ἡσυχῇ, καὶ ἀπραγμόνως. κατάγει δὲ ταύτην βασιλεὺς ἀντὶ τῆς θεωρίας εἰς τὴν κονίστραν, καὶ δίδωσι πείθειν τοὺς πολλοὺς ἀνθρώπους, ὅτι οὐ λό-

THEMISTII cum præfectus vrbis creatus est.

C

ORATIO XVII.

TANDEM aliquando philosophiam sacratissimus imperator ad reipublicæ administrationem longo interuallo reuocauit: & insignius certè, quam fuerat ab iis qui paulo ante imperium gesserant, vsurpatum. Hi siquidem eatenus tantum ipsam honorabant, vt orandi partes ei deferrent: vt autem ad actum rerum sese demitteret, ne sæpius quidem inuitatam exorare potue- D runt: sed omnis eius administratio, munia omnia, & officia, quæ pro communi patria gerebat, vnis legationibus continebantur. At nunc Imperator, & magistratum ei tribuit, eáque committit per se ipsam procuranda, quæ prius ab aliis exigebat. Et olim quidem philosophiæ licebat ita publica certamina obeuntes instituere, vt ipsa interim quieta & à negotio libera, spectatrix interesset: nunc verò eam imperator à cauea in arenam educit: efficitque vt multitudini persuadeat, non esse se o-

rationem quandam operum expertem; sed demonstrationem eorum operum, quibus veluti dux præit oratio: neque vacuam esse periculi doctrinam, quæ præcepta gerendorum magistratuum tradit; sed vsum ipsum, & actum eorum quæ præcipit, continere.

Et tulit profecto nostra hæc ætas imperium, quod ea quæ à veteribus decreta sunt, sensu percipiat: qui tum demum fortunatas fore respublicas putauerunt, cum dicendi facultati agendi auctoritas esset adiuncta; & vna duo confluerent, gubernandi potestas, & philosophia. Quas cum in sese coniunctas primus ostendat philosophiæ scientissimus imperator, nos quoque in hac licet affecta ætate, philosophantem iuuentutem consectari iubet; curarumque suarum liberalissimam nobis tribuit, illustrem hanc & nobilem Vrbis præfecturam: quæ quidem apprimè congruit consentítque cum decem illis legationibus, & peregrinationibus longinquis, quas vestra causa, quoad potuimus, à iuuentute ad id ætatis, non indignè suffragiis vestris, nec sine vtilitate, peregimus.

Eo verò priores imperatores superat, quod pro duabus statuis, & perpetuis assessionibus, actuoso illo & tam insigni gradu honoris, tum ipse nos ornet, tum ornari à vobis quodammodo cogat: eúmque deligat Vrbis regiæ præfectum, qui non aduena & externus est; sed indigena, qui inter vos educatus est, vobiscum creuit, vobiscum habitat. Adeo vt nullum sit huius magistratus bonum, quod non ad omnes in commune pertinere videatur: nec mihi proinde electionem hanc respuere licuerit.

Qui enim imperatoris philosophi electionem ad gerendam remp. recuset philosophus, hoc se cognomine indignum continuò demonstrat. Nisi forte philosophiam in lingua duntaxat, ac non multo magis in anima sitam arbitremur: nimirum cum & sedatus est furor, & iracundia rationis fræno temperata, & auaritia ab animo exulat, & longè habitat crudelitas; vbique autem lex, æquitas, iustitia principatum obtinent. Huiusmodi imperatorem philosophari qui negat: non tantum Platonem & Pythagoram nondum audiit; sed ne obuia quidem & peruulgata ista

A γος ἦν ἄρα ἔργων χωρίς, ἀλλ' ἔργων ἀπόδειξις ὑπὸ λόγου προηγουμένου· οὐδὲ ἀκίνδυνος διδασκαλία τῶν ἀρχικῶν παραγγελμάτων· ἀλλὰ καὶ πρᾶξις ὧν παραγγέλλει.

Καὶ ἤνεγκεν ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος βασιλείαν αἰσθανομένην τῶν τοῖς παλαιοῖς δεδογμένων· οἳ καλῶς ἕξειν τηνικαῦτα ταῖς πόλεσι τὰ πράγματα ὑπελάμβανον, ὅταν τῇ τοῦ λέγειν ἀρετῇ ἡ τοῦ πράττειν ἐξουσία συνδράμῃ, καὶ εἰς ταὐτὸν ἔλθωσιν ἄμφω, δύναμίς τε πολιτική, καὶ φιλοσοφία· ἃς πρῶτος ἐν ἑαυτῷ δεικνὺς συντρεχούσας ὁ B φιλοσοφώτατος αὐτοκράτωρ, παρακελεύεται καὶ ἡμῖν ἐν γήρᾳ γοῦν ἀκολουθῆσαι νεότητι φιλοσοφούσῃ, καὶ ἀπονέμει τὴν ἐλευθερωτάτην τῶν ἑαυτοῦ φροντίδων ἡμῖν, τὴν σεμνὴν ταύτην καὶ εὐγενῆ πολιαρχίαν, οἰκείαν τε, καὶ ἀκόλουθον τῶν δέκα πρεσβείαις, καὶ τῶν ὑπερορίοις ἀποδημίαις, ἃς ὑπὲρ ὑμῶν, ὡς οἷόν τε ἦν, ἐκ νεότητος εἰς ταύτην τὴν ἡλικίαν οὐκ ἀναξίως τῆς χειροτονίας τῆς ὑμετέρας, οὐδὲ ἀνωφελῶς, διηνύσαμεν.

Καὶ παραφέρει τοὺς πρότερον αὐτοκράτορας, ἀντὶ τῶν δυοῖν ἀνδριάντων, καὶ τῶν συνεχῶν προεδριῶν, ἐνεργῷ τιμῇ καὶ τηλικαύτῃ κοσ- C μεῖν * τε ὑμᾶς, καὶ παρ' ἡμῶν κοσμεῖσθαι καταναγκάζων· οὐκ ἔπηλυν, οὐδὲ ὀθνεῖον, τὸν ἄρχοντα τῆς πόλεως τῆς βασιλίδος χειροτονῶν· ἀλλ' ἐγγενῆ, ἐντεθραμμένον ὑμῖν, καὶ ἐναυξηθέντα, καὶ ἐνοικοῦντα· ὡς μηδὲν εἶναι τῆς παρούσης ἀρχῆς ἀγαθόν, ὃ μὴ κοινὸν ἁπάντων ἀναφαίνεται. Οὐκοῦν οὐδὲ ἐμοὶ θεμιτὸν ἦν ἀπώσασθαι ταύτην τὴν ψῆφον.

Βασιλέως γὰρ φιλοσόφου φιλόσοφος διακρουόμενος πολιτικὴν χειροτονίαν, ἀλλότριον ἑαυτὸν εὐθὺς δείκνυσι τοῦ προσρήματος· εἰ μὴ φιλοσοφίαν ἡμεῖς ἐν τῇ γλώττῃ μόνον κεῖσθαι D ὑπολαμβάνομεν, καὶ οὐ πολλῷ μᾶλλον ἐν τῇ ψυχῇ· ὅταν θυμὸς μὲν ᾖ κεκοιμισμένος· ὀργὴ δὲ ἐγκεχαλινωμένη τῷ λόγῳ· φιλοχρηματία δὲ ἐξοικίζηται τῆς ψυχῆς· ὠμότης δὲ μακράν που σκηνοίη· πανταχοῦ δὲ ὁ νόμος, καὶ ἡ δίκη, καὶ ἡ θέμις ἔχουσι τὴν προεδρίαν. ὁ τοιοῦτον βασιλέα μὴ φιλοσοφεῖν ὑπολαμβάνων, οὐ μόνον Πλάτωνος ἀνήκοος, οὐδὲ Πυθαγόρου· ἀλλ' οὐδὲ τὰ πρόχειρα ταῦτα

γινώσκει· ὅτι πᾶσα ἀρετῆς ἐπιθυμία, φιλοσοφία· καὶ περιάγει τὴν θειοτάτην τῶν ἐπιστημῶν εἰς κόμην ἴσως, καὶ πώγωνα, καὶ τριβώνιον.

Ἀπολαυέτω τοίνυν ὁ καθ' ἡμᾶς χρόνος τῶν Τραιανοῦ καιρῶν ἐπανιόντων, τοῦ Ἀδριανοῦ, τῶν Μάρκου, τοῦ Ἀντωνίνου· οἳ τὸν Ἀρριανόν, καὶ τὸν Ρούστικον ἐξαναστήσαντες ἐκ τῶν βιβλίων, μεριστὰς ἐποιοῦντο, καὶ συνεργοὺς τῆς τῶν κοινῶν ἐπιτροπείας· οὔτοι καινουργοῦντες, οὐδὲ εἰσάγοντες πρᾶγμα ἄηθες εἰς τὴν πολιτείαν· ἀλλὰ ζηλοῦντες τοὺς πάλαι Ρωμαίους, ἐφ' ὧν Σκιπίωνες, καὶ Βάρωνες, καὶ Κάτωνες, φιλοσοφοῦντες ἐπολιτεύοντο, καὶ ἦρχον τὰς μεγίστας ἀρχάς· καὶ Θρασέας, καὶ Πρίσκος, καὶ * Βίβος, καὶ Φαβώνιος ἀμοιβαδὸν ἀλλαττόμενοι τοὺς τρίβωνας, καὶ τὰς τηβέννους. ὥσπερ Ξενοφῶν παρ' Ἕλλησι, καὶ Σωκράτης· ὁ μὲν στρατηγῶν, ὁ δὲ πρυτανεύων. ἐῶ γὰρ τὸν θεσπέσιον Πλάτωνα, ὃς εὔξατο μὲν βασιλέα τοιοῦτον εὑρήσειν, ᾧ κοινωνήσει τῶν δημοσίων φροντίδων· διήμαρτε δὲ τῆς εὐχῆς· καὶ ζητῶν, ὥς αὐτός που φησί, νέον, σώφρονα, πρᾶον, ἥμερον, μεγαλοπρεπῆ, μεγαλόφρονα, ἄντικρυς Θεοδόσιον, τρεῖς ἐξέπεσεν εἰς Διονύσιον, καὶ Σικελίαν, ἔρωτι βασιλείας ἀληθινῆς εἰς τυραννικὴν παρωθούμενος συνουσίαν. ἐῶ δὲ Πιττακόν, καὶ Βίαντα, καὶ Κλεόβουλον· ἐῶ δὲ Ἀρχύταν τὸν Ταραντῖνον· οἳ πλείοσι πράγμασιν ὡμίλησαν, ἢ συγγράμμασι.

Τούτων ἁπάντων οὐχ ἧττον ἀοίδιμος ὁ παρὼν καιρὸς, καὶ τοῦ διδόντος ἕνεκα τὴν τιμήν, καὶ τοῦ λαμβάνοντος· οἷς συναγωνίζεσθαι καὶ ὑμᾶς ἐστιν ἀναγκαῖον, ὦ πατέρες συγγεγραμμένοι. ὡς οἰκίαις μέν, καὶ χρυσῷ, καὶ ἀργύρῳ περιττεύειν ὑμᾶς τῶν πολλῶν ἀνθρώπων, οὐδὲν σεμνόν, οὐδὲ μεγαλεῖον· εἰ δὲ τὸ φιλοσοφίαν τιμᾶν, καὶ ἀρετὴν ἐπίπροσθεν ἄγειν, φανεροὶ γινόμεθα ἐσπουδακότες, τότε οὐ ψευσόμεθα τὴν ἐπίκλησιν τῶν πατέρων. ἀλλὰ τηνικαῦτα ἔσται πρόκριτος ἡ βουλή· τηνικαῦτα νεὼς τῶν Μουσῶν, οὐ χαλκῶν ἔμπλεως ἀγαλμάτων, ἀλλ' αὐτῶν γέμων τῶν ἀρχετύπων.

Μιμώμεθα τὸν ἀρχηγέτην, ὦ πρόβολοι τῆς οἰκουμένης, ἀκολουθήσωμεν τῇ ψήφῳ τῇ θεοσ-

A nouit omnem virtutis cupiditatem esse philosophiam: at doctrinarum omnium diuinissimam coma fortassis, & barba, pallioque circumscribit.

Fruatur igitur ætas nostra redeuntibus Traiani temporibus, & Hadriani, & Marci, & Antonini: qui Arianum & Rusticum è libris suis excitatos, administrandæ reipublicæ participes ac socios faciebant. Neque verò noui quidquam gesserunt hoc facto, aut rem inusitatam in rempublicam induxerunt: sed Romanos illos veteres imitabantur, quorum ætate Scipiones, Varrones, Catones, cum philosopharentur, ca-
B pessebant rempublicam, summosque magistratus gerebant: & Thraseas, & Priscus, & Bibulus, & Fauonius, pallia vicissim togásque sumebant. Quemadmodum apud Græcos Xenophon & Socrates, ille ducebat exercitum, hic vrbani præfecti munere fungebatur. Mitto enim diuinum Platonem, qui eum à se reperiri regem optabat, qui cum publicarum curarum inire societatem posset: verum neutiquam voti compos est factus. Cúmque, vt alicubi scribit, quæreret iuuenem, temperantem, mansuetum, benignum, magnificum, magnanimum, hoc est, ve-
C rè Theodosium: ter in Dionysium & Siciliam delapsus est, atque amore veri regni ad tyrannicam consuetudinem delatus. Sileo quoque Pittacum, & Biantem, & Cleobulum: sileo Archytam Tarentinum, qui plura negotia quam volumina tractarunt.

His omnibus nihilo celebre minus est præsens tempus, siue is spectetur, qui honorem confert; siue is, qui accipit: quibuscum, Patres Conscripti, vos quoque conspirare necesse est. Etenim quod ædibus, quod auri argentique copia vulgus ciuium superetis, nihil illustre ac magnificum est. Si verò no-
D tum omnibus manifestumque fuerit, duci nos studio honorandæ philosophiæ, & primarum virtuti deferendarum partium: tum demum minimè ementitam Patrum appellationem adsciscemus: at tunc verè eximius senatus erit, tunc Musarum templum, non æreis plenum simulacris, sed archetypis ipsis refertum.

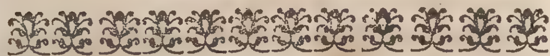
Imitemur ducem auctoremque nostrum, ô præsidia orbis terrarum: sequamur editam diuinitus senten-

tiam: idque agamus, vt amabiliores ipsi quotidie iucundioresq; simus. Non amat iuuenis iste thesauros, non pretiosos lapides, non vestem variam & multiplicem amat: immo hæc læto hilarique animo impendit, ac profundit. Rei vnius amore capitur, vinciturque, virtutis, &, quarum dux virtus est, humanitatis, mansuetudinis, tolerantiæ. Per eum effectum est, nemo vt atratus procederet; nemo etiam amisso parente orbus esset: verum ij, quibus infelix quædam necessitas tristem hãc sortem adhuc insontibus attulit, priuati parentis loco, Imperatorem patrem, quasi mutatione facta, repererint. Huiusmodi bonis thesauros suos ærariumq; augeri ac redundare vult: quos thesauros cum ipse primus collegit in sese, tum eorum diuites vos quoque fieri desiderat. Ita enim fiet, vt omnium, quæ possidentur à nobis, bonorum pretiosissimos nos existimet.

Reuocandus igitur vobis in Senatum est ordo, ac disciplina: & tum ab illius principibus, eius quem instituerunt magistratus postulanda reuerentia; tum à vulgo, parendi facilitas: atque id persuadendum nobis est, neutiquam differre Senatum à sano animali, in quo duces oculos sequi reliquum corpus oportet; neque verò pedes manusve præcurrere. Omnino cum attributo sibi tempore vnumquodque membrum contentum est: tum bona valetudine totum animal frui necesse est.

A δότω· φαινώμεθα αὐτῷ καθ' ἡμέραν ἐρασμιώτεροι. οὐκ ἐρᾷ θησαυρῶν ὁ νεανίας· οὐκ ἐρᾷ λίθων πολυτίμων· οὐκ ἐρᾷ ποικίλης ἐσθῆτος. ἀλλὰ ταῦτα καὶ ἀναλίσκει γαννύμενος, καὶ περιΐεται. ἐρᾷ δὲ ἑνὸς μόνου καὶ ἥττων ἐστὶν, ἀρετῆς, καὶ ὧν καθηγεμών ἐστιν ἀρετὴ, φιλανθρωπίας, πρᾳότητος, ἀνεξικακίας. δι' ὃν μέλαν ἱμάτιον οὐδεὶς ἠμφιάσατο, δι' ὃν οὐδεὶς ἀπάτωρ, ὀρφανὸς παντελῶς· ἀλλὰ καὶ οἷς ἀνάγκη τις οὐκ εὐδαίμων ἔτι νηπίοις ταύτην ἐπέκλωσε τὴν δυσποτμίαν, ἀντὶ ἰδιώτου πατρὸς ἀντικατηλλάξαντο τὸν βασιλέα. B τούτων βούλεται τῶν ἀγαθῶν τοὺς θησαυροὺς, καὶ τὸ ταμιεῖον αὔξεσθαι αὐτῷ, καὶ πληθύνειν· οὓς πρότερος ἐν ἑαυτῷ θησαυρίσας, οὕτω καὶ ἡμᾶς αὐτῶν πλουτεῖν ἀξιοῖ. οὕτω γὰρ ἂν μόνως, ὧν κεκτήμεθα ἀγαθῶν, αὐτῷ φανούμεθα τιμιώτατοι.

Τάξιν μὲν οὖν καὶ κόσμον εἰς τὴν γερουσίαν ὑμῖν ἐπανακτέον· καὶ παρὰ μὲν τῶν κορυφαίων, ἀπαιτητέον αἰδῶ τῆς ἀρχῆς, ἣν ἐκόσμησαν· παρὰ δὲ τῶν πολλῶν, εὐπείθειαν. καὶ οἰητέον ὑγιαίνοντος ζώου μηδὲν διαφέρειν τὴν μεγάλην βουλὴν, ἐν ᾧ τοῖς C ὄμμασι τὸ λοιπὸν ἀκολουθεῖν σῶμα προσήκει· καὶ μὴ τὼ χεῖρε, ἢ τὼ πόδε προεξανίστασθαι τῶν ὀφθαλμῶν· ἀλλ' ὅταν ἕκαστον τῶν μερῶν ἀγαπᾷ τὸν οἰκεῖον καιρὸν, τότε καὶ τὸ σύμπαν ζῷον εὖ πράττειν ἀνάγκη.

THEMISTII de Imperatoris audiendi cupiditate.

ORATIO XVIII.

FIERINE vllo pacto potest, vt qui equitandi peritia præstare voluerit, quíque sibi cognomentum illud Nestoris appetierit, quod ei in poësi sua Homerus affinxit, cum equitem illum & equorum agitatorem vocat, is omnino equestrem artem negligat, neque in iis sedulò elaboret omnibus, ex quibus præclarus eques efficiatur? Cuiusmodi est equum expeditè conscen-

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ περὶ τῆς φιληκοΐας τοῦ βασιλέως.

D ΛΟΓΟΣ ΙΗ'.

ΑΡΑ ὅστις εὐδόκιμος εἶναι ἐσπουδάκει ἐφ' ἱππηλασίᾳ, καὶ τῆς τοῦ Νέστορος ἐφίεται ἐπωνυμίας, ἣν ἐκείνῳ δίδωσιν Ὅμηρος ἐν τῇ ποιήσει, ἱππότην αὐτὸν καὶ ἱππηλάτην συνεχῶς ἐπονομάζων, τούτῳ οἷόν τε ὀλιγώρως ἔχειν τῆς ἱππικῆς τέχνης, καὶ οὐχ ἅπαντα ἐκπονεῖν ἀκριβῶς, ὅσα ἀποδείξει αὐτὸν ἀγαθὸν ἱππέα; οἷον ἀναβαίνειν τε ἵππον ῥᾳδίως,

δίως, καὶ ἐγκαθίζεσθαι κούφως, καὶ ἀποπηδᾶν ξὺν ῥαστώνῃ, καὶ τὰ χαλινὰ ἐπέχειν τε ἵνα καιρὸς, καὶ αὖθις ἵνα χρὴ, ἀφιέναι· θαῤῥοῦντα μὲν τοῖς λείοις καὶ ἀναπεπταμένοις δαπέδοις, εὐλαβούμενον δὲ τὰ δυσπόρευτα καὶ στενόπορα· ὥς που καὶ παρ' αὐτῷ τῷ Ὁμήρῳ ἀγανακτεῖ πρὸς τὸν Ἀντίλοχον ὁ Μενέλεως ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ ἱππικοῦ δρόμου ὃν ἐπὶ Πατρόκλῳ ἔθηκεν Ἀχιλλεὺς, ὅτι ἐπιθυμίᾳ τῆς νίκης τὸν κίνδυνον οὐ προορῴη, μὴ ἀνέχων τοὺς ἵππους, ἀλλ' ἐπισπέρχων ἐν χωρίῳ στενῷ καὶ ἀποκρήμνῳ. εἶεν. ὅστις δὲ ἐπὶ τοξικῇ ἐλλόγιμος εἶναι ἔρωτα ἔχει, ἔστιν ἐν ἄλλῳ τῳ διατρίβει μᾶλλον ἢ ἐν τῷ μελετᾶν συνεχῶς, εὐτόνως τε ἅμα καὶ ἐπισκόπως πέμπειν τοὺς οἰστούς; καὶ τρίβονται αὐτοῦ αἱ χεῖρες περὶ τὴν νευρὰν, καὶ τὰς γλυφίδας· καὶ τοσαύτη αὐτοῦ ἡ μελέτη καὶ ἡ ἐπιστήμη, ὅση καὶ ἡ τοῦ Κρητὸς Μηριόνου· ὥστε καὶ εἰ τῆς πελειάδος ἀποτυγχάνει, τῆς μηρίνθου γε μὴ ἁμαρτεῖν. τὸν δὲ ἐφ' ὁπλομαχίᾳ βουλόμενον ἐπαίνου τυχεῖν, τί ἄρα φῶμεν, ὦ γενναῖοι, παντάπασιν ἀμελοῦντα ὁπλομαχίας, καὶ ἄπειρον μὲν τοῦ ἐπὶ δεξιὰ, ἄπειρον δὲ τοῦ ἐπ' ἀριστερὰ νωμῆσαι βῶν ἀζαλέην, ταύτην ἐλπίζειν τὴν εὐφημίαν, καὶ ὀνειροπολεῖν τέχνης ἐπαίνους; ἣν οὐκ ἐξήσκησεν; ἵνα δὴ μὴ καὶ τὸν κυβερνήτην ὑμῖν ἐπάγω, καὶ τὸν ποιμένα, καὶ τὸν ἰατρὸν, καὶ ἅπαντας δεικνύοιμι τούτους, ὅταν ἐφίωνται ἐπαίνων τῶν ἐπὶ τέχνῃ, ἐφίεσθαι χρῆναι καὶ τῶν ἔργων τῶν ἐκ τῆς τέχνης, ἐπ' αὐτὸ δὴ ἔρχομαι τὸ κεφάλαιον ὧν προὐθέμην.

Ἆρα εἴ τις ὑψοῦ προκαθήμενος, καὶ ἁλουργίδα ἠμφιεσμένος, καὶ ἐπιτροπεύων σχεδόν τι ἁπάσης γῆς τε, καὶ θαλάσσης, ὅσης τε αὐτὸς προεστατεύει, καὶ ὅσην ῥύεται, καὶ ὅσῃ συγχωρεῖ τὴν ὀργὴν, διψῇ ἐστιν ἐπαίνων ἀληθινῶν, καὶ οὓς οἶδεν ἄνευ θωπείας αὐτῷ προσιόντας, τούτῳ ἄρα ἡ γνώμη οὐ τεθάῤῥηκεν ὑπὸ τῆς ἄνωθεν ψήφου, καὶ ὃ μεταχειρίζεται ἤδη ἕκτον ἔτος ἀκέραιός τε, καὶ ἄτρωτος μᾶλλον ὑπὸ ψόγου ἢ σιδήρου; ἀναμνήσθητε τοίνυν τοῦ πρώ-

A dere, insidere leuiter, nullo negotio desilire; fræna, vbi opus est, adducere; rursúmque, vbi oportuerit, relaxare: ita per plana atque patentia permisso audacter equo, vt transitu difficilia atque angusta vitentur. Velut apud eundem Homerum quodam in loco Antilocho Menelaus succenset, in curuli certamine, quod in Patrocli honorem Achilles instituerat, quod nimirum præ cupiditate vincendi, minime periculum præuideret, neque equos inhiberet, sed in angusto præruptóque loco concitaret. Esto, ita hæc sese habeant. Quid sagittandi dexteritas? num qui in ea

B excellere velit, alia in re operam potius suam ac studium collocat, quàm vt assidue condiscat validè simul & ad scopum sagittas dirigere? Ideóque in neruo crenísque tractandis manus illius atteritur, & tantum eius studium, tantáque peritia est, quantam Cretensis Meriones habuisse fertur, vt si à columba forsitan aberrauerit, funiculum saltem attingat. Iam vero qui hoplomachus esse in eóque laudem ac gloriam nominis assequi studet: num illum dixerimus, Auditores optimi, armorum scientia spreta abiectáque penitus, cum omnino nesciat, neque

C ad dexteram, neque ad læuam scutum flectere, hanc nihilominus gloriam ac commendationem sperare, & ex ea sibi arte, quam nunquam exercuerit, laudem prædicationémque velut per somnium despondere? Ac ne vobis gubernatorem nauis, aut pastorem, medicúmque percenseam, eósque omnes demonstrem, cum in arte sua laudati ac celebres esse cupiunt, cupere itidem oportere ea quæ propria artis officia sunt exequi: venio ad eius argumenti caput, de quo mihi dicendum proposui.

D Vtrúmne igitur si quis sublimi in solio considens, amictus purpurea veste, vniuersas prope terras ac maria regens, tam quibus præsidet, quam quæ ipse conseruat, aut quibus iram condonat: si is, inquam, sinceræ ac citra adulationem oblatæ laudis desiderio teneatur, non illius animus cælesti confidere decreto ac sententia videtur: eóque quod sextum iam annum, sine vlla labe ac macula imperium administret, magis probro ac vituperio, quàm ferro inuulneratus? Recordamini igitur pri-

A mi illius conſeſſus, ac Bœotij carminis, propter quod conſeſſus eſt habitus. Neque enim ſatis ille vir habuit ex appoſitis dapibus ad ſeſe vltro ingrediens quoddam carmen accipere: ſed ſuccenſebat, accuſabátque, quod iamdudum ad ſe philoſophia non ventitaret; nec, vt olim ſolebat, crebro ipſum in regiam comitata deduceret. Nam Phocio quidem ille vir bonus, cum dicenti ſibi Athenienſes ſtudioſius acclamantes videret: Nunquid, ait, imprudens mali aliquid dixi? Imperator autem non loquentem, ſed tacentem philoſophiam habet ſuſpectam: atque eius ſilentium B tanquam indicium quoddam inopiæ rerum geſtarum ac facinorum habet. Igitur, qui cum vltro ad ſeſe præconium veniret, & id ipſum ſublime prorſus, ac ſublimibus verbis inſtructum, atque ex ipſo prope Helicone miſſum, pedeſtrem nihilominus laudatorem circumſpicit, ac minimè fucatæ, omníſque lenocinij experti prædicationi adhæreſcit: non is apertè nitori orationis veritatem anteponit?

Hoc autem non aliunde accidere ipſi poteſt, quàm ex eo quod primum in ſe reſpiciens, ac ſuamet facta conſiderans, ingentes quaſdam præclaro- C rum ac regalium facinorum opes intueatur, quas ſuffragio ſuo ſententiâque comprobans philoſophia nihil prædicare vereatur. Neque enim iſtud ignorare videtur, cæteras orationes, quæ à poëtis aut ſcriptoribus aliis ad ſeſe ventitant, id quod veriſimile eſt, multo, quàm quod verum eſt, libentiùs conſectari; ac quod iucundum, ac plauſibile ſit, vtili anteponere. Propterea ad voluptatem cultu ipſo atque habitu comparatas ingredi: quemadmodum Iunonem Homerus dicit, cum ſeſe eleganter ornaſſet, ad Iouem veniſſe, purpurea veſte, flammeo, atque inauribus, D & ad hæc omnia cingulo ipſo Veneris inſtructam. Sic etiam eiuſmodi orationes plurimum exterioris ornamenti ex figuris ac vocibus circumfuſum habere, atque iis quidem ſtudioſè arceſſitis, aptéque ſententiæ illigatis: ſed hoc tamen perſpicuè præ ſe ferentibus, non ea ſe ſola mirari, quæ reipſa admirabilia ſint, ſed ea præterea quæ vulgus beata ac prædicabilia putet: nimirum vires, fortunam, atque potentiam. Soli autem illi ſapientiæ arti conuenit, vt quis ve-

A του συλλόγου, καὶ τοῦ μέλους τοῦ Βοιωτίου, ἐφ' ᾧ ὁ σύλλογος. οὐ γὰρ ἀπόχρη τῷ ἀνδρὶ τούτῳ * εἰσιόν τι μέλος πεποιημένον τῆς παρακειμένης θοίνης ἀπολαύειν· ἀλλ' ἐδυσχέραινε καὶ ἠτιᾶτο, ὅτι μὴ εἰσφοιτᾷ ἤδη χρόνοις αὐτῷ ἡ φιλοσοφία, μηδὲ θαμίζει δορυφοροῦσα εἰς τὰ βασίλεια, ὡς πάλαι εἰώθει. Φωκίων μὲν γὰρ ὁ χρηστὸς, ἐπεὶ δημηγορήσαντι αὐτῷ προθυμότερον συνεπήχησεν ὁ δῆμος Ἀθηναίων· μή τι ἄρα, ἔφη, κακὸν εἰπὼν λέληθα ἐμαυτόν; βασιλεὺς δὲ οὐ λέγουσαν φιλοσοφίαν, ἀλλὰ σιωπῶ- B σαν, ὕποπτον ποιεῖ, καὶ τὴν σιωπὴν αὐτῆς ἀντὶ σημείου λαμβάνει τῆς ἐνδείας τῶν ἔργων. ὅστις οὖν ἐπαίνου αὐτῷ εἰσιόντος, καὶ τούτου ὑψηλοῦ τε, καὶ δι' ὑψηλῶν ὀνομάτων, καὶ ἐξ αὐτοῦ σχεδὸν τοῦ Ἑλικῶνος, περισκοπεῖ τὸν πεζὸν ἐπαινέτην, καὶ λιπαρῶς ἔχεται τοῦ ἀκομμώτου ὕμνου καὶ ἀνηδύντου, οὐκ ἔνδηλός ἐστιν ἐπίπροσθεν ἄγων ἀλήθειαν καλλιεπείας;

Τοῦτο δὲ οὐκ ἂν ἄλλως αὐτῷ συμβαίνοι, εἰ μὴ ἐγκύπτων πρῶτον εἰς ἑαυτὸν, καὶ τὰ ἑαυτοῦ ἔργα ἐπισκοπῶν, πλοῦτον ὁρῴη C πράξεων ἀγαθῶν καὶ βασιλικῶν, ἃς οὐκ ὀκνεῖ ᾄδειν ἐπιψηφίζουσα ἡ φιλοσοφία. ἐπίσταται γὰρ, ὡς ἔοικε, καὶ τοὺς μὲν ἄλλους λόγους ὅσοι εἰσφοιτῶσιν αὐτῷ παρὰ τῶν ποιητῶν καὶ τῶν συγγραφέων, ἑτοιμότερον ὡς τὰ πολλὰ ἀντιποιουμένους τοῦ δοκεῖν τοῦ ὄντος, καὶ τοῦ ὠφελίμου τὸ κεχαρισμένον. ταῦτά τοι καὶ εἰσιέναι ἐσκευασμένους πρὸς ἡδονὴν, ὥσπερ Ὅμηρος λέγει τὴν Ἥραν εὖ ἐντυνάσαν ἑαυτὴν ἀφικέσθαι παρὰ τὸν Δία, ἀμπεχόνῃ τε ἁλουργεῖ καὶ καλύπτρᾳ καὶ ἐλλοβίοις, καὶ ἐπὶ πᾶσι τῷ κε- D στῷ αὐτῷ τῆς Ἀφροδίτης. οὕτω δὲ καὶ τούτους τοὺς λόγους πολὺν ἐνδύεσθαι τὸν ἔξωθεν κόσμον σχημάτων τε, καὶ ὀνομάτων, καὶ τούτων εὖ μὲν ἐπειλεγμένων καὶ συνηρμοσμένων τῇ γνώμῃ, ἐνδήλους εἶναι ὅτι οὐ μόνα θαυμάζουσιν ὅσα θαυμαστὰ ἀληθινῶς, ἀλλὰ καὶ ὅσα οἱ * πάλαι οἴονται μακαριστὰ εἶναι, δύναμιν, καὶ τύχην, καὶ ἐξουσίαν. μόνην δὲ δεῖ ἄρα ταύτην τὴν τέχνην ζητεῖν καὶ γινώσκειν, τίς ἀλη-

τινὸς βασιλεὺς, καὶ τίνα σημεῖα αὐτοῦ καὶ γνωρίσματα· ὅτι οὐ χρυσοῦς ἀετὸς, οὐδὲ δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων, οὐδὲ μὰ Δία τοξεύεσθαι ἐπίσκοπα καὶ ἀκοντίζειν· ταῦτα γὰρ οἶμαι καὶ Νέρωνι ὑπῆρχε κιθαρῳδοῦντι, καὶ Δομετιανῷ μελαγχολῶντι· ἀλλ' εἰ ἡ ψυχὴ ἄνω ὁρῶσα, πρὸς τὸν τοῦ παντὸς βασιλέα συντεταμένη, καὶ ἀρχομένη ἐκεῖθεν, ὅσα οἷόν τε ἀρύεται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ τῇ ἐπὶ τῆς γῆς βασιλεία.

Ὧν καὶ σὺ, ὦ χρηστὲ, ἀρυόμενος, οὐκ ἐδεήθης τῶν τοξοτῶν, οὐδὲ τῶν ὁπλιτῶν, οὐδὲ Ἀρμενίων, οὐδὲ Ἰβήρων, οὐδὲ τῆς ἵππου τῆς πεφραγμένης, ὥστε τὴν φλόγα σβέσαι τὴν Σκυθικήν· ἀλλὰ μόνῃ τῇ σῇ βουλῇ, καὶ τῇ σῇ γνώμῃ, ὑφ' ἑαυτῆς ἡ φλὸξ ἐκείνη ἀπεμαράνθη. οὐδὲ κάτω σοι νεύει τὰ ὄμματα, οὐδὲ ὁ νοῦς ἐν φροντίδι ἐστὶν ὁπόθεν τὸ χρυσίον ἔσται σοι, ἢ τὸ ἀργύριον, ἀλλ' ὁπόθεν σοι πλεονάσουσιν οἱ τῶν ἀγαθῶν πράξεων θησαυροὶ, οἱ μόνοι ἄσυλοι καὶ ἀνάλωτοι. ταῦτ' οὖν γινώσκων, ὡς ἔοικεν, ὦ σοφώτατε, μόνης ταύτης μαθήματα καὶ διδάγματα τῆς ἐπιστήμης, εἰσπράττεσθαι αὐτὴν οὐκ ὀκνεῖς ἐν μέσῳ τε καὶ ἐφ' ἁπάντων τὸ ἔργον ἐφ' ᾧ ἔταξεν ἑαυτὴν, οἷόν τινα ἐτήσιον εἰσφοράν. καὶ οὐκ ἐφίστης μόνῃ τῇ εἰσπράξει ἀρχήν τινα καὶ στρατιώτην, ἀλλ' αὐτὸς κατεπείγεις, καὶ αὐτὸς ἐπαναγκάζεις, καὶ αὐτὸς ἀποδέχεσθαι τὴν εἰσφορὰν ταύτην διανοῇ. τυχὸν δὲ καὶ αὐτὸς εἰσιὼν μου καταλάβοις τὸ ταμιεῖον. διπλῆ οὖν μοι προσήκει ἐπιγαυροῦσθαι, καὶ ὅτι τὰ παιδικά μοι οὕτως διάκειται, ὥστε ἐρᾶν τέχνης δυσχεραινούσης ψευδολογίαν· καὶ ὅτι φιλοσοφία πεπίστευται μόνη ἀξιόπιστος εἶναι καὶ ἐπαινέτις παμβασιλείας.

Ἀλλ' εὖ τοι γίνωσκε, ὦ χρηστὲ, ὅτι τὸ αἴτιον τούτου τοῦ ὄκνου τοὐναντίον ἐστὶν οὗ ὑποπτεύεις· οὐ σπάνις νεουργῶν ὑποθέσεων, ἀλλὰ πλῆθος. ἀεὶ γὰρ ἐπιδεικνύμενος πλείω τὰ ἀγαθὰ, καὶ προσυφαίνων ὁσημέραι καὶ ὅσαι ὧραι, οὐκ εὐαγκάλους μοι ἔτι τοὺς λόγους ποιεῖς.

A rè rex dicendus, quæve signa eius atque indicia sint, inquirat ac perspiciat: quomodo non in aquila aurea, non in draconibus subtiliter contextis posita sint: nec in eo quod ad scopum quisquam sagittam, aut iaculum scienter contorqueat: hæc enim opinor & in Nerone citharœdo, & in furioso illo Domitiano inerant: sed quod animus sursum erectus, & in moderatorem rerum omnium ac principem Deum intentus sit: indidémque gubernatus atque administratus, quæcumque potest ad terreni regni vtilitatem è cælo hauriat.

B Vnde & tu, optime Imperator, hauriens, nihil sagittariis, aut scutatis, nec Armeniis, aut Iberis, nec graui equite opus habuisti ad Scythicum illud incendium restinguendum. Solo quippe consilio, prudentiáque tua, per sese flamma illa concidit. Neque vero humi defixos oculos habes, nec ea sollicitudine animus tuus angitur, vndenam aurum tibi aut argentum comparetur: sed vnde tibi potius egregiorum thesauri facinorum multiplicentur, quos quidem solos prædari ac diripere nemo potest. Hæc igitur, vt apparet, sapientissime princeps, cum esse solius huius scien- C tiæ documenta ac disciplinam cognoueris: nihil ab ea vereris palam ac coram omnibus munus illud, cui se sponte addixerit, velut annuum vectigal exigere. Neque verò exactioni huic magistratum quempiam, aut militem præponis: sed instas ipsemet, ac cogis, ac per te pensitationem hanc recipere cogitas. Ac forsitan & ingressus ipse, conclaue meum ac thesaurum occupabis. Quæ cum ita sint, duplici mihi nomine lætandum iure video, tum quod ita meæ delitiæ comparatæ atque affectæ sint, vt eius artis quæ à mendacio abhorreat, amore teneantur: tum quod D philosophia sola orbis terrarum imperio prædicando ac collaudando par esse videatur.

Verum illud, optime princeps, sic habeto: contrariam eius quam suspicaris cunctandi mihi occasionem fuisse; nec recentium argumentorum inopiam, sed copiam retardasse. Nam cum plura illustria facinora præstare soleas, atq; in dies, immo in singulas horas, velut prioribus attexas: deinceps mihi complexu difficiles de tuis rebus orationes facis.

A Neque enim quæcumque hodierna die texueris, ea subinde resoluis: sed magis ac magis varia virtutis texta, quasi inculcata licia, condensas. Ita fit, vt cum in animum induxerim, facinus aliquod tuum, aut egregium dictum, sincero atque incorrupto præconio commendare, repente alia atque alia deinceps quam plurima confluant, quæ ea quæ mihi proposueram, obruant, atque occultent: cúmque subito missis prioribus posteriora tractare cœpero, tertium quiddam aut quartum occurrens, priorum laudem ac prædicationem extrudat. B Quare idem mihi quod liguritoribus conuiuis accidit: ex eo quod apponitur, libo aliquid semper ac degusto, ita vt nullo ex ferculo plenè me atque ad satietatem vsque repleam: vel potiùs idem quod venatoribus canibus contingit, qui si in vnam dumtaxat feram inciderint, constanter adhærent, atque eius vestigia persequuntur, donec ceperint: sin plures simul variisque ex partibus excitauerint, dum eam quæ apparuerit, identidem sequuntur, priores fugientes relinquunt. Nimirum & antiqui illi cantores minimè reprehendendi erant, si Herculem Iouis filium, C in ipso certaminum aditu facilius, quàm in progressu incrementóque, laudarent.

Huiusmodi tua sese res habet, Imperator optime. Tu enim regalia certamina auges perpetuò, atque ad numerum adiicis: nec deinceps Musa nostra satis audaciæ fiduciæque habet, cum facinorum tuorum cursu contendens: propterea quod non pennatæ illius orationes, nec leues ac ventosæ sunt, sed lentæ atque cunctantes, & vnumquodque eorum quæ geruntur, circumspicientes, non modo quid factum sit, verum etiam qua voluntate D factum sit, quandonam, cum quo, cuius gratia. Sæpe enim factum ipsum non admodum insigne est, insignis tamen & laudabilis voluntas. Cuiusmodi prima tua illa ad Rhenum expeditio atque profectio fuit. Etenim opus quidem ipsum manifestum plerisque consecutum non est: animus tamen ingens, & verè regius, vt principem ante tempus raptum vlciscereris, & illius stirpis reliquias conseruares. Quisquis vero paruum illud fuisse arbitratur, secum istud reputet: voluntate ac susceptione sola,

A οὐδ᾽ ὅσα μὲν τήμερον ὑφήνῃς, μόνον αὖθις ἀναλύεις· ἀλλὰ καταπυκνοῦταί σοι μᾶλλον ἀεὶ τὰ ποικίλματα τῆς ἀρετῆς· καὶ ὁπόταν μοι ἐπὶ νοῦν ἔλθοι πρᾶξίν τινα παρὰ σοῦ πεπραγμένην, ἢ καλῶς ῥηθέντα λόγον, ἀδεκάστῳ ὕμνῳ ἐπικοσμῆσαι, εὐθὺς ἐπιρρέοντα ἄλλα καὶ ἄλλα πολλὰ τὰ ἐφεξῆς, καταχωννυσί τε, καὶ ἐπισκιάζει ἐφ᾽ ἃ ὡρμήθην· καὶ αὖθις ὅταν τὰ πρῶτα ἀφεὶς, τὰ δεύτερα μεταχειρίζωμαι, τρίτος τὶς καὶ τέταρτος ἀριθμὸς B ἐπιὼν ἐκθλίβει τὴν ἐπὶ τοῖς προειρημένοις τιμήν. πάσχω δὴ ὥσπερ οἱ λίχνοι τῶν δαιτυμόνων, ἀπογευόμενος ἀεὶ τοῦ ἀεὶ παραφερομένου ἁρπάζων, ἐμπίπλαμαι δὲ οὐδενὸς ἱκανῶς· ἢ ὥσπερ μᾶλλον αἱ κύνες αἱ θηρεύτειραι, ἑνὸς μὲν αὐταῖς ἀναφανέντος θηρίου, προσκαρτεροῦσιν ἐκείνῳ καὶ προσλιπαροῦσιν, ἄχρις οὗ ἕλοιεν· εἰ δὲ πολλὰ ἅμα καὶ πολλαχόθεν ὑποκινοίη, ἀεὶ τὸ φανὲν μεταθέουσαι, ἀποφυγγάνειν τὰ πρόσθεν ἐῶσι· ἤπου καὶ τὸν Διὸς Ἡρακλέα, οὐ νέμεσις C τοῖς τότε ὑμνοποιοῖς, εἰ ῥᾷον ἐπῄνουν ἐναρχόμενον τῶν ἄθλων μᾶλλον ἢ ἐπιδιδόντα.

Οὕτω δὴ καὶ τὰ σὰ, ὦ φέριστε ἔχει. προσαύξεις ἀεὶ τοὺς ἄθλους τοὺς βασιλικοὺς, καὶ ἐπιδίδως τὸν ἀριθμὸν, καὶ οὐκέτι μοι εὐθαρσὴς ἡ Μοῦσα τὸν δρόμον τῶν ἔργων ἁμιλλωμένη. οὐ γὰρ ὑπόπτεροι αὐτῆς οἱ λόγοι, οὐδὲ κοῦφοι καὶ ὑπηνέμιοι, ἀλλὰ σχολαῖοί τε καὶ βραδεῖς, καὶ περιαθροῦντες ἕκαστον τῶν πραττομένων, οὐ μόνον ὅ, τι ἐπράχθη, ἀλλὰ καὶ ἐξ ἧς γνώ- D μης, καὶ ὁπηνίκα, καὶ πρὸς ὅν τινα, καὶ ὑπὲρ ὅτου. πολλάκις γὰρ τὸ μὲν ἔργον οὐ λίαν μέγα, ἡ γνώμη δὲ μεγάλη καὶ ἀξιέπαινος· οἷα που καὶ ἡ πρώτη ἦν ἐγκράτειά τε, καὶ ὁρμὴ ἐπὶ τὸν Ῥῆνον· ἔργον μὲν αὐτῇ οὐκ ἠκολούθησεν ἐμφανὲς τοῖς πολλοῖς, ἡ διάνοια δὲ * ἡ ὑπερήφανος καὶ βασιλική, τιμωρῆσαι τὸν ἀρχηγέτην πρὸ ὥρας ἀνηρπασμένον, καὶ τὸ λείψανον ἐκείνης περισῶσαι τῆς γενεᾶς. καὶ ὅτῳ τοῦτο μικρὸν δοκεῖ, ἐνθυμηθήτω ὅτι μόνη ἡ γνώμη

καὶ ὁρμὴ καὶ ἡ ἐπιβολὴ τῆς τόλμης ἔστησε τῆς ἑσπέρας ἤδη, ὥσπερ ὁ Ἀχιλλεὺς, ἡνίκα ἀπόμαχος ἦν, οὔπω τῶν ὅπλων αὐτῷ ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κεκομισμένων, ἀλαλάξας τε μόνον καὶ ἐκβοήσας, καὶ ἐξαλλόμενος τῆς σκηνῆς, ἔσβεσεν ἀναπτομένην ἤδη τὴν φλόγα τοῦ ναυστάθμου τοῦ Ἑλληνικοῦ, καὶ τοὺς Τρῶας κατεπλήξατο τῆς αὐθαδείας.

Ταῦτα οὖν μοι ἐπὶ ἕκαστον ἐπισκοποῦντι ἀτρέμα χρῆσθαι ἀνάγκη τῇ πινακίδι καὶ τῷ σιδήρῳ. ἐπεὶ καὶ ὅτι τῆς εἰσφορᾶς ἐπεκούφισας ἄχθος, ἐν τούτῳ οὖν πάλιν ἐμοὶ τοῦ ποσοῦ θαυμασιώτερον τὸ ὁπότε. ἡνίκα γὰρ αὔξησιν ἐδεδίειμεν καὶ ἐπίτασιν, σταθμώμενοι ἀεὶ τῇ δαπάνῃ ἐπιδιδούσῃ, τότε ἀφελὼν τῶν φόρων, τῆς χάριτος μεῖζον ἐποίησας τὸ παρ' ἐλπίδα. ἀμέλει τέως μὲν ξὺν ἀπειλῇ καὶ ξὺν ἀνάγκῃ ξυνεφοίτα ἡμῖν ἡ σιτοπομπεία· νῦν δὲ θᾶττον πτεροῦ καὶ νοήματος, ἑκούσιος καὶ αὐτοκέλευστος ἀφικνεῖται. ὑπηρετεῖ δὲ ἡ θάλαττα τῇ τοῦ βασιλέως ὁρμῇ, καὶ ὁ χειμέριος πλοῦς τοῦ θερινοῦ ἀκυμότερος τοῖς ὁλκάσιν. οὔκουν αἱ σιτοθῆκαι μεσταὶ εὐρῶτος καὶ ἀραχνίων, ἀλλ' ὑπερχειλεῖς καὶ ὑπεράντλοι· καὶ ἐπανήκει ἡμῖν τὸ θάρσος, ὃ πάλαι ἐπιλελοίπει· καὶ χειμάζομεν ἤδη εὔελπιδες ὑπὲρ τῆς τοῦ ἦρος εὐετηρίας.

Ὥστε οὐδὲ ἀπαξιοῖ βασιλεὺς αὐτόπτης γίνεσθαι τούτων τῶν θησαυρῶν. ἀλλὰ τὰ μὲν τοῦ χρυσοῦ ταμιεῖα ἑτέροις φύλαξιν ἐπιτρέπει· τὰ σιτοφυλάκια δὲ οὐκ ὀκνεῖ, οὐδὲ ἔλαττον ἑαυτοῦ ποιεῖται, αὐτὸς περινοστεῖν. Κροῖσος δὲ ὁ Λυδῶν δυνάστης ᾤετο βασιλικώτερος εἶναι, χρυσοῦ μᾶλλον ἔμπλεα τὰ ταμιεῖα ἢ σίτου ἐπιδεικνύναι. ὥστε καὶ πρὸς Σόλωνα τὸν Ἀθηναῖον οὐ πυρῶν σωροῖς, ἀλλὰ χρυσοῦ ψήγμασιν ἐκαλλωπίζετο, οὓς οὐχ ἡ γῆ αὐτῷ *ἐδωροφόρει, ἀλλὰ ποταμὸς ἀλαζὼν, πλοῦτον ἄκαρπον καὶ ἀβλαστῆ, *καὶ οἱ εὐποροῦντές τι λιμῷ ἀπολεῖσθαι· ὥσπερ ἐκεῖνος ὤνητο τῆς εὐχῆς, ἐν ἀφθονίᾳ χρυσοῦ τροφῆς ἐνδεὴς τελευτήσας. τοιγάρτοι Κροῖσον μὲν οὐκ ἀπέφηνεν ὁ Σόλων ὀλβιώτατον τῶν τότε ἀνθρώπων, ἀλλὰ τὸν Ἀθηναῖον, καὶ τοὺς Ἀργείους νεανίσκους, καὶ ἅπαντα μᾶλλον ἢ

A atque impetu, occidentis audaciam fuisse repressam. Velut Achilles quondam, cum bello abstineret, vociferans dumtaxat, & exclamans, atque è tabernaculo prosiliens, excitatam in Græcorum naualibus flammam restinxit, Troianósque à pertinaci insolentia deterruit.

Hæc igitur cum singillatim considero, pedetentim vti pugillaribus ac stylo necesse est. Quando & in eo ipso quòd tributorum onus leuasti, mihi rursus magis tempus ipsum, quàm eius quod detraxisti magnitudo, admiratione dignum videtur. Nam cum id
B metueremus, ne augeri atque intendi tributa oporteret, atque hoc ex eo coniiceremus, quod in dies maiore impendio opus esset: commodùm ecce subleuato onere, maius hoc, quod nec opinato ac præter spem acciderat, quàm ipsummet beneficium fecisti. Quippe hactenus non sine comminatione ac vi frumentum ad nos conuehebatur: nunc vero penna omni & cogitatione velocius, sponte ac nullo iubente comportatur. Quin mare ipsum voluntati Imperatoris obsequitur, atque hiberna nauigatio, onerariis nauibus æstiuâ commodior atque pacatior est. Non igitur
C horrea situ atque araneis obsita, sed plena ac redundantia sunt: pristináque illa, quæ nos olim destituerat, fiducia reuertit. Ita iam de vêris fertilitate bene sperantes hiemem traducimus.

Quamobrem neque dedignatur princeps per sese huiusmodi thesauros inspicere: sed cum eos, in quibus aurum asseruatur, aliis custodibus permittat, frumenti duntaxat horrea perlustrare non dubitat, nec infra maiestatem suam arbitratur. At Crœsus Lydorum princeps, regali magnificentia dignius putabat, refertas auro cellas, quàm frumento, monstrare. Itaque apud Solo-
D nem Atheniensem, non frumenti aceruos, sed auri ramenta venditabat: quæ non terræ munera, sed arrogantis fluuij erant infructuosæ opes ac steriles. Quorum qui copia circumfluunt, fame enecantur. Cuiusmodi ille voti sui fructum retulit, qui in magna auri abundantia, inedia consumptus est. Quapropter Solon minimè mortalium omnium beatissimum Crœsum pronuntiauit: sed Atheniensem illum, & Argiuos adolescentes, ac nihil non potiùs quàm

Crœsum nominauit. Verùm beatissimum haud dubiè ac felicissimum imperatorem illum pronunciasset, cuius opibus tantus alitur exercitus, quantus in Romano imperio nullus hactenus fuit, separatim quidem ad Tigrim fluuium: alitur & amplissima hæc ciuitas atque vniuersa populi multitudo. Nec alit eos solùm, sed etiam quod superiorum temporum fraude atque iniquitate defuerat, rependit: nec rependit solum, sed etiam annonæ ac congiario adiicit: cum tamen præclarè nobiscum agi videatur, si non aliquid detrahatur. Quare nihil nobis perpetua peregrinorum eiectione opus est, velut matrici olim ciuitati: id quod egestate omni atrocius remedium est. Quin multi simul cum bonorum abundantia nullo prohibente confluunt, qui libere ac pro potestate iis vtantur.

Eiusmodi in præclaris Imperatoris factis finis ac temporis opportunitas spectatur. Animi porro magnitudinem, efficacitatem, ac magnificentiam forsan ab oratione requiritis. Nec ea oculis vestris obuersantur, neque ciuitatis ambitum videtis, ex rudi atque inchoato, tanta, quanta verbis exprimi non potest, amœnitate completum. Sic vt non iam vacua intra pomœrium vrbis spatia frequentatis atque habitatis ampliora sint, nec plus aratione loci quam ædibus ac domiciliis occupemus, nec montuosa ciuitatis ac distracta species, sed plena omnis ac contexta sit: velut vestis quædam ad fimbrias vsque auro ac purpura distincta, cùm Palatio de nomine Imperatoris appellato, tum balneis, porticibus, gymnasiis: vt quæ extrema erat quondam ora ciuitatis, ac fimbria, ex ea nunc vmbilicus sit factus. O pater, ô felix Constantine, num ciuitatem tuam ab Imperatore sentis, ex inani laxáque, omni decore esse atque elegantia cumulatam; verámque eius esse, non iam adumbratam pulchritudinem?

Neque vero cum publica promoueantur, priuata minuuntur interim, atque excidunt: sed tanquam animal quoddam, vniuersa simul gliscit, atque augetur ciuitas: & tanquam vno eodemque, ex studio imperatoris, afflatu magistratus æquè atque priuatos corripiente, hic vestibulum excitat, ille thalamum, alter repositam viris ædium par-

A Κρεῖσσον. βασιλέα δ' αὖ ἀπέφηνεν ὀλβιώτατόν τε καὶ εὐδαιμονέστατον, ὧ πλοῦτος τοσοῦτον βόσκει στρατὸν, ὅσον οὔποτε ἡ Ῥωμαίων ἡγεμονία, * χωρὶς μὲν ἐπὶ τῷ Τίγρητι, βόσκει δὲ τὸ μέγα τοῦτο ἄστυ καὶ τὸν πολὺν δῆμον· καὶ οὐ μόνον βόσκει, ἀλλὰ καὶ ἐκτείνει τὸ ἐνδεηθὲν ὑπὸ τῆς πάλαι ῥᾳδιουργίας· καὶ οὐκ ἐκτείνει μόνον, ἀλλὰ καὶ ἐπαύξει τὸ σιτηρέσιον, ὅτε ἀγαπητὸν ἦν μὴ ἐλαττῶσαι. οὐκοῦν δεῖ ἡμῖν ξενηλασίας συνεχοῦς, καθάπερ τῇ μητροπόλει, φαρ-
B μάκου τῆς ἐνδείας χαλεπωτέρου· ἀλλ' ἐπιρρέουσιν * ἀκωλύτερον σὺν τῇ τῶν καλῶν περιουσίᾳ οἱ χρησόμενοι αὐτοῖς ἐπ' ἐξουσίας.

Τοιοῦτον μὲν δὴ τῶν ἔργων τοῦ βασιλέως τὸ παρ' ὅτου, καὶ τὸ ὁπότε· τό, τε δὴ ὑψηλόνουν, καὶ τελεσιουργὸν, καὶ μεγαλεῖον, ζητεῖτε ἄρα παρὰ τοῦ λόγου· καὶ οὐκ ἐμπελάζει ὑμῶν τοῖς ὀφθαλμοῖς· οὐδὲ τοῦ ἄστεος τὸν κύκλον ὁρᾶτε ἐξ ἡμιδεοῦς γέμοντα ἤδη ἀφρά-
C στου ἡδονῆς· καὶ οὐ τὰ κενὰ τοῦ περιβόλου κρείττονα τῶν συνοικουμένων· οὐδὲ γεωργούμενα εἴσω τείχους μείζονα χῶρον, ἢ κατοικούμενα· οὐδὲ ὄρειον τὸ κάλλος τῆς πόλεως, καὶ διεσπασμένον· ἀλλ' ἐμπέπλησται ἅπας καὶ ἐξύφανται, οἷα πέπλος ἄχρι τῶν θυσάνων πεποικιλμένος χρυσῷ καὶ πορφύρᾳ, αὐλῇ τε βασιλέως ἐπωνύμῳ, καὶ λουτροῖς δὴ καὶ στοαῖς καὶ ἡβητηρίοις, καὶ τὸ κράσπεδον πάλαι τῆς πόλεως, νῦν ὀμφαλός· ὦ πάτερ, ὦ εὐδαῖμον Κωνσταντῖνε, ἆρα αἰσθάνῃ ὅτι
D τὴν πόλιν ὁ βασιλεὺς ἀντὶ λαγαρᾶς καὶ ἀποσόμφου μεστὴν ἐποίησεν ἀγλαΐας, καὶ τὸ κάλλος αὐτῆς ἤδη ἀληθινὸν, καὶ οὐκέτι σκιαγραφία;

Καὶ δὴ οὐ τὰ μὲν κοινὰ ἐπιδίδωσι, τὰ δ' ἴδια ἀπολισθαίνει· ἀλλ' αὔξεται ὥσπερ ζῷον ἅμα ἡ πόλις· καὶ μιᾶς ὥσπερ ἅπαντας κατεχούσης ὥσπερ ἐπιπνοίας ἐκ τοῦ ζήλου τοῦ βασιλικοῦ, καὶ ἄρχοντας, καὶ ἰδιώτας, ὃς μὲν πρόδομον ἐγείρει, ὃς δὲ θάλαμον, ὃς δὲ ἀνδρα-

να, ὃς δὲ ἑπτάκλινον ἢ ἐννεάκλινον οἶκον, τῷ δὲ καλλιωπίζεται* ἡ τύχη καὶ τὰ ἐδάφη λίθῳ Λακαίνῃ, καὶ Λιβύσσῃ, καὶ Αἰγυπτίᾳ, καὶ δείκνυσιν ἀπειρόκαλον τὸν Μενέλεων, χαλκῷ τοὺς τοίχους τῆς οἰκίας ἐπαλείψαντα καὶ ἀργύρῳ· ἀπολαύει δὲ καὶ τὰ προάστεια τῆς περὶ τὸ ἄστυ φιλοτιμίας, χέρσου τε θαλάττης ἐπιούσης, καὶ θεάτρων ἁμίλλης, νεῶν πορθμείων* χλειδασήτων. μεστὴ δὲ ἡ πόλις τεκτόνων, καὶ οἰκοδόμων, καὶ ποικιλλόντων, καὶ παντοδαπῆς δημιουργίας, καὶ εἴποις ἂν αὐτὴν ἐργαστήριον μεγαλοπρεπείας. ὥστε εἰ κατὰ λόγον ὁ ἔρως ἐπιδιδοίη τῷ βασιλεῖ, εἰς νέωτα ἡμῖν ἑτέρου κύκλου δεήσει· καὶ ἀμφισβητήσιμον ἤδη ἔσται τίς μείζων καὶ ἀριπρεπεστέρα ταῖν πόλεοιν, ἣν Θεοδόσιος προσύφηνε τῇ Κωνσταντίνου, ἢ ἣν Κωνσταντῖνος τῇ Βύζαντος. ἐγώ τοι καὶ αὐτὸς, ὦ μακάριοι, εἴπερ ἑπόμενόν μοι ἤδη τὸ σῶμα ἦν, βουλοίμην ἂν ἐξικέσθαι ἐπὶ μακρότερον χρόνον, οὔτι ἄλλης ἕνεκεν ἡδονῆς· (πᾶσαι γάρ μοι ἐκλέλυνται, καλῶς ποιοῦσαι) ἀλλ' ὅπως ἂν γενοίμην καὶ τρίτης πόλεως θεατὴς, ἣν προσοικοδομήσει οὐκ εἰς μακρὰν ὁ ἀρχηγέτης.

Καὶ οὐκ ἔξω μοι ἐλπίδος ἐστὶν αὕτη ἡ προθυμία. οὕτω γάρ μοι ἀλεξίκακος βασιλεὺς καὶ πρὸς τὴν τοῦ σώματος ἀδυναμίαν, ὥστε, εὖ ἴστε, ὦ φίλοι, ὅτι καὶ νῦν με ἐπικελεύσας τὴν μουσικὴν αὖθις ἀναλαμβάνειν, μᾶλλον ἐπήρκεσε τῶν Ἱπποκράτους φαρμάκων. καὶ βαδίζω ῥωμαλεώτερον ἢ πρότερον, καὶ φθέγγομαι ἐξάκουστα μᾶλλον, καὶ οὐκ ἀποκέκλεισταί μοι τὰ σιτία οὐδὲ τὰ πόματα, ἀλλὰ τῇ τῆς ψυχῆς φιλεργίᾳ, καὶ τὸ σῶμα συνηβᾷ, καὶ συνανακύπτει, καὶ τὸ γῆρας συναποξύεται. ὥστε οὐκ ἂν θαυμάσαιμι εἰ οὕτως ἔχων μὴ ὑστάτην ὑμῖν ταύτην ᾄσαιμι τὴν ᾠδὴν, ὥσπερ οἱ κύκνοι ᾄδουσι πρὸ τοῦ θανάτου εἰς τὸν θεὸν οὗ εἰσι πρόπολοι καὶ ὑποφῆται· ἀλλ' ἐπιδαψιλεύσεταί μοι ὁ μουσηγέτης καὶ ἀμείνονος χορηγὸν μελῳδίας. τὰ μὲν γὰρ φάρμακα τῆς Κολχίδος ἐξηπάτησεν τὰς Πελιάδας, ὑπισχνουμένης τὸν πατέρα αὐταῖς ἀντὶ πρεσβύτου νέον ποιήσειν· βασιλεὺς δὲ εἰς ἀληθινὴν με

A tem, alter septem aut nouem capax lectulorum cubiculum, parietes alius solúmque Laconico, & Libyco, atque Ægyptio marmore consternit, atque ineptum fuisse Menelaum conuincit, qui ædium suarum parietes ære atque argento infecerit. Quinetiam in suburbana adeo ipsa, Vrbis ambitio ac magnificentia redundat, inducto ibidem in terram mari, & nauale spectaculum manufacto sinu ac freto præbente. Iam ciuitas ipsa fabris, architectis, phrygionariis, atque omni opificij genere referta: vt eam magnificentiæ officinam esse dicas. Adeóque si proportione imperatoris amor ac stu-B dium excreuerit, insequenti nobis anno altero ciuitatis ambitu opus erit. Itaque deinceps dubium erit, vtra ambarum maior sit atque illustrior ciuitatum, quam Theodosius Constantinopoli, an quam Byzantio Constantinus adiunxerit. Ego verò, Auditores optimi, si voluntati meæ corpusculi huius ratio accommodari posset, vitæ mihi atque annorum spatium prorogari cuperem: non quo alia quapiam voluptate fruerer: iampridem enim mihi omnes, nec immerito, emortuæ, ac restinctæ sunt: sed vt vel tertiæ adhuc vrbis spectator esse possem, quam non multo post tempore Princeps adstructurus est.

C Nec sine aliqua spe, eiusmodi studio ac desiderio teneor. Vsque eò enim mihi ad depellendam corporis infirmitatem præsens in imperatore remedium est: vt cum ad Musicam rursus modò vti animum adiungerem, imperasset, plus, mihi credite, quàm Hippocratis medicamenta omnia profuerit. Iam enim firmius quam antea progredior, & audiri cum loquor faciliùs possum, nec cibus mihi aut potus intercluditur: sed cum sedulitate contentionéque animi corpus vna quodammodo reflorescit, atque excitatur, ac senectutem abstergit. Quare minimè equidem admirer, si cum ita me habeam, non postremum vobis hoc
D carmen concinam: quemadmodum olores ante mortem in dei huius honorem canunt, cuius famuli atque interpretes habentur: sed insuper Musarum mihi princeps melioris ac suauioris concentus occasionem sit præbiturus. Nam Colchidis quidem medicamina Peliæ filias deceperunt, cum se parentem earum promisisset iuuenem è sene facturam. Princeps autem ad verum me ro-

bur ac vigorem reducit, non tam erigendis ſuis illis ædificiis, quàm quòd A augeſcat ipſe, & incrementum capiat, maiorque in dies, & audiendi cupidior & docilior reddatur. Ideóque animum ille meum excitat, & laceſſit, ac ſtimulat, nec in ſoporem atque oſcitantiam præ incuria ferri patitur: ſed feſſum iam ac debilitatum, velut egregium olim militem, reuocat, & ad diſciplinarum ſtudium accingit, præclara ad id ſubſidia miniſtrans, ac quæcumque ad artem neceſſaria ſunt, ſuppeditans. Non igitur ambitione atque honorum ſtudio ductus, Præfecturæ vrbis manus ſuppoſui: ſed quod vehementer opta- B bam, eandem Imperatoris eſſe, atque diuini Platonis, de hominum felicitate ſententiam. Quàm vero erroris conuicta non ſit Imperatoris ſententia, aut Platonis illud dictum, ab altero potius quàm à meipſo prædicandum eſt.

Ego vero non iſtiuſmodi tabella magnopere glorior, ſed de maiori ac perfectiori altera, quæ iam illas tabellas in ſua poteſtate continet, quam non eboris aut auri artifices procuderunt, ſed ipſiuſmet Imperatoris opus eſt, vel ſacer fœtus potius ſacro iam ex partu repente conſummatus, ac perfectus, vnicus, omnium votis expetitus, iam tum C ab ipſis cunabulis ac faſciis Auguſtus appellatus, cuius augetur quidem corpus, verum honor ipſe nihil habet quò vlterius progrediatur: quem mihi tum in manus commiſit, cum ad occidentem expeditionem pararet, idque vniuerſo populo ac Senatu ſpectante, cum illud mandaret mihi, illius vt curam ſuſciperem ac diligenter fouerem, qui neque agitare clypeum, nec vibrare haſtam poſſem, ſed nec arcu fundâve vti ſcirem, palliúmque dumtaxat gererem, ac præ ſenio atque imbecillitate curuatus eſſem. Sed vti apparet non eandem ille diſciplinam arbitratus eſt D principi atque priuato homini conuenire: nec iiſdem, quibus ordinum ductor, inſtitutis eum imbui oportere, qui terra maríque imperaturus eſſet.

Adeſdum itaque, cariſſime fili, genibúſque meis inſide, vti ipſe te diſciplinis informem atque inſtituam: non quemadmodum Achillem Phœnix, cibum atque obſonium ingerens, ſed ea alimenta ſubminiſtrans, quæ pueris principibus, infráque eam ætatem, quæ

A ἀκμὴν ἐπανάγει, οὐ τοσοῦτον οἷς ἐγείρει οἰκοδομήμασιν, ἀλλ' ὅτι αὐτὸς αὔξει ἀεὶ, καὶ ὅτι αὐτὸς ἐπιδίδωσι, καὶ ὅτι αὐτὸς γίνεται μείζων καὶ φιληκοώτερος καὶ εὐμαθέστερος· διὰ τοῦτό μοι ἐξεγείρει τὸν νοῦν, καὶ ἐρεσχελεῖ, καὶ ἐρεθίζει, καὶ οὐκ ἐᾷ καταφέρεσθαι εἰς ὕπνον καὶ χάσμην ὑπ' ἀργίας, ἀλλ' ἀπαυδῶντα καὶ παρειμένον, οἷόν τινα εὐδόκιμον * πάλιν στρατιώτην, ἀνακαλεῖται, καὶ ἀναζώννυσιν ἐπὶ τοὺς λόγους, παρέχων καλὰς ἀφορμὰς, καὶ τῇ τέχνῃ διδοὺς χορηγίαν. οὐκ ἄρα ἐγὼ σπουδαρχιῶν ὑπέσχον τὼ χεῖρε τῇ πο- B λιαρχίᾳ, ἀλλὰ σφοδρὸν ἔρωτα ἐρασθεὶς, τὰ αὐτὰ ἀποφῆναι φρονοῦντα τὸν βασιλέα Πλάτωνι τῷ θεσπεσίῳ ὑπὸ τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας. καὶ ὅτι μὲν οὐκ ἐλήλεγκται, οὔτε βασιλέως ἡ ψῆφος, οὔτε ὁ Πλάτωνος λόγος, ἄλλου ἂν εἴη λέγειν, καὶ οὐκ ἐμόν.

Ἐγὼ μέντοι οὐκ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ δέλτῳ, ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μείζονι καὶ τελεωτέρᾳ, ἣ καὶ τὰς δέλτους ἐκείνας ἤδη ἔχει ἐπ' ἐξουσίας· ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντουργοὶ οὐδὲ χρυσοχόοι, ἀλλὰ ποίημά ἐστιν αὐτοῦ βασιλέως, μᾶλλον δὲ γέννημα ἱερὸν ἐξ ἱερῶν ὠδίνων τέ- C λεον εὐθὺς καὶ ὁλόκληρον, ὁ ἀγαπητὸς, ὁ πολύευκτος, ὁ σεβαστὸς ἐκ τοῦ λίκνου καὶ τῶν σπαργάνων, οὗ τὸ μὲν σῶμα ἐν αὔξῃ ἐστὶν, ἡ τιμὴ δὲ οὐκ ἔχει ὅποι προβήσεται. ὅν μοι εἰς χεῖρας ἔθηκεν ἡνίκα ἐλαύνειν ὥρμητο ἐπὶ τὴν ἑσπέραν, ἐπ' ὄψει δὲ τῆς γερουσίας, καὶ παρηγγύα ἐπιμελεῖσθαι καὶ θεραπεύειν, οὔτε ἀσπίδα νωμᾶν δυναμένῳ, οὔτε δόρυ πάλλειν, ἀλλ' οὐδὲ τόξον εὖ εἰδότι, οὐδὲ σφενδόνης, ἀλλὰ τριβώνιον περικειμένῳ, καὶ ἐγκεκυφότι ὑπὸ γήρως καὶ ἀσθενείας. ἀλλ', ὡς ἔοικεν, ἀνὴρ οὐ τὴν αὐτὴν ἀνήκειν ἡγεῖται παιδείαν βασι- D λεῖ προσήκειν, καὶ ἰδιώτῃ· οὐδὲ ταὐτὰ παιδεύματα ἁρμόττειν τῷ ἄρξοντι γῆς καὶ θαλάττης, καὶ τῷ ταξιαρχήσοντι.

Δεῦρ' ἴθι οὖν, ὦ φίλε παῖ, ἐπὶ τῶν ἐμῶν καθίζου γονάτων, ὅπως ἄν σε ἐκείνων γεύσαιμι τῶν παιδευμάτων καὶ ἀναθρέψαιμι, οὐχ ὥσπερ ὁ Φοῖνιξ τὸν Ἀχιλλέα, σῖτα καὶ ὄψα ἐπάγων, ἀλλὰ τροφὰ παρέχων ἃ μόνοις σκευάζει φιλοσοφία τοῖς νέοις βασιλεῦσιν, καὶ εἴσω τῆς ἀνδρεα-

αὐτοκρατοῦς ἡλικίας, λόγους ἐγκάρπους, καὶ ὑψηλοὺς καὶ ὠφελίμους, καὶ παλαιῶν κλέα αὐτοκρατόρων, οἷς Κῦρος ὁ μέγας ἐτράφη, καὶ Νουμᾶς ὁ Ῥωμαῖος, καὶ Μάρκος ὁ κλεινὸς, καὶ Τίτος ὁ γενναῖος, οὗ τὸ λαμπρὸν καὶ μέγα ἐκεῖνο ῥῆμα, ὅτι τήμερον οὐκ ἐβασίλευσα· οὐδένα γὰρ εὖ ἐποίησα. συμπαιδαγωγήσουσι δέ σε καὶ Πλάτων ὁ κλεινὸς, καὶ ὁ θεσπέσιος Ἀριστοτέλης, οἳ καὶ τὸν μέγαν Ἀλέξανδρον ἐπαιδαγώγουν, καὶ ἐξ ἀδόξου χωρίου κύριον ἐποίησαν ὅλης τῆς γῆς. ἐὰν οὗτοί σε ἐκθρέψωνται καὶ τιθηνήσωνται, ἐπώνυμε τοῦ λογίου θεοῦ, ταχέως ἔσται ἐπιτελὴς ἡ τῶν σῶν γονέων εὐχή.

Παιδὸς δ' ὅγε πολλὸν ἀρείων.

ἢ, εἴγε μετριωτέρα καὶ δυνατωτέρα,

Παιδὸς δ' εἰς ἴχνια βαίνοι.

καὶ τότε σοι ἐπιχαιρήσει ἡ μήτηρ οὐ μόνον ἐκ πολέμου ἐπανιόντι μετὰ σκύλων, ἀλλὰ καὶ δημηγοροῦντι καὶ θεμιστεύοντι, καὶ τὴν δίκην πάρεδρον ποιουμένῳ, ἧς πρώτη αὕτη ἐμπίπλησι τὰ βασίλεια.

A sui arbitrij sit, philosophia sola præparat, fructuosas inquam illas disciplinas, ac sublimes, & vtilitatis plenas, veterum imperatorum decora, atque ornamenta: quibus magnus olim Cyrus educatus est, & Romanus Numa, & præclarus ille Marcus, atque egregius Titus, cuius magna illa atque insignis vox extat: Hodie non imperaui, nihil enim boni cuiquam feci. Accedet ad hoc magisterium informationémque tui, illustris Plato, ac diuinus Aristoteles, à quibus magnus est Alexander institutus: quem etiam ex obscuro regno, orbis vniuersi dominum reddiderunt. Ab B eiusmodi præceptoribus si tu informatus atque educatus fueris, tu qui scientiarum præsidis Dei nomen tibi vendicas, cito votum illud parentum tuorum implebitur:

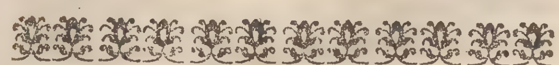
Multo hic patrem discrimine vincit.

Aut moderatius illud & facilius:

Sequitur vestigia patris.

Tum de te gaudebit mater non modò ex acie cum spoliis redeunte, sed & concionante, ac ius dicente, & iustitiæ comitatu assessúque septo, quâ quidem prima ipsa palatium implet.

C

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

ἐπὶ φιλανθρωπίᾳ τοῦ αὐτοκράτορος Θεοδοσίου· ἐῤῥήθη δὲ ἐν τῇ συγκλήτῳ.

ΛΟΓΟΣ ΙΘ'.

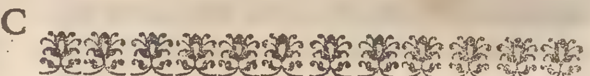
ΛΥΚΟΥΡΓΟΝ τὸν Σπαρτιάτην ἐν Δελφοῖς εἰς τὸ μέγαρον εἰσιόντα οὕτω προσεῖπεν ἡ Πυθία·

D

Ἥκεις, ὦ Λυκόεργε, ἐμὸν ποτὶ πίονα νηὸν,
Ζηνὶ φίλος καὶ πᾶσιν Ὀλύμπια δώματ' ἔχουσι.
Δίζω ἤε θεὸν μαντεύσομαι, ἤε καὶ ἄνδρα·
Ἀλλ' ἔτι καὶ μᾶλλον θεὸν ἔλπομαι, ὦ Λυκόεργε.

Διὰ τί μᾶλλον θεὸν, ὦ Λοξία; ἆρα ὅτι νίκας ἐνίκησεν ὁ βασιλεὺς περιβοή-

Themistius.

THEMISTII de Imperatoris Theodosij humanitate. In Senatu.

ORATIO XIX.

LYCVRGVM Spartanum Delphis ædem Apollinis ingredientem, ita compellasse Pythia dicitur:

Tu mea nunc in opima gradum fers templa, Lycurge,
Cara Ioui soboles, cælique tenentibus axem.
Tene Deum dubito, an mortalem dicere fas sit.
Sed diuum mage dicendum te credo, Lycurge.

Cur Deum illum potius, ô Apollo? an quod celeberrimas victorias prin-

ceps ille reportarit? an quod occisorum ab se hostium cadauera cumularit? An quod hastatorum ac spiculatorum auro splendentium satellitio cingeretur? aut quoniam ante eum aureorum curruum Nisæis equis trahentibus pompa præcederet? siue quod torquibus idem, & tiara, ac purpurea veste fulgeret?

Verum vt Hellespontium hospitem merito ornatus iste atque ambitiosa ostentatio in stuporem adduxerit, adeo vt Xerxem Darij filium, deum arbitraretur: ego tamen, diceret Apollo, parui ista facienda esse scio, vt quæ à plerisque nequissimis & stolidis principibus obtineantur, quos non modo deos, sed ne homines quidem appellare deceat: velut est ille ipse Xerxes, vsque eò vecors, atque amens, vt mare verberaret, & Hellesponto compedes iniiceret: cui pro nihilo, leuéque admodum esset, homini caput præcidere. Propterea de illo si me aliquis interrogaret, minimè dubitarem, deúsne, an homo esset; sed vtrum homo, an bellua potius existimandus. Neque enim multis postea sæculis de Nerone Romanorum Imperatore dubitaui, tum cum ad hocce templum venit, num ad me deus aliquis venisset: sciebam enim sub hominis figura latere belluam. Quanquam ille quidem eo habitu venit, vt & citharam manibus teneret, & citharœdorum stolam gestaret, quam mihi gratam esse poëtarum ac pictorum opinio est. Sed quoniam ineptus illius erat animus & absurdus: & imperium omne non externis tantum, sed domesticis etiam cædibus repleuerat, nedum illo introeunte gauisus sum, verùm abhorrui omnino & abominatus sum, vittâque comam eius implicans, exeunti coronam detraxi. Sed neque Crœsum Lydiæ regem magni admodum existimaui, quanquam ille ædes meas laterculis aureis partim integris partim dimidiatis impleuerat: verum luxus erat non virtutis illa Mollipedis compellatio.

Quæ cum ita sint, quid in Lycurgo tandem animaduerti, cuius gratia Deum illum potiùs quam hominem appellandum censuerim? facilitatem nimirum, iustitiam, atque pietatem, harúmque principem omnium humanitatem. Cuius vnius beneficio reges ad Dei simi-

A τοις, καὶ ἐσώρευσε νεκροὺς πολεμίων; ἢ ὅτι ἐδορυφόρουν αὐτὸν αἰχμοφόροι καὶ μηλοφόροι, χρυσῷ ἐσταλμένοι; ἢ ὅτι χρυσᾶ ἅρματα αὐτοῦ προεπόμπευε Νισαίων ἵππων; ἢ ὅτι αὐτὸς ἐκεκόσμητο στρεπτοῖς, καὶ τιάρα, καὶ ἁλουργίδι;

Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἑλλησπόντιον ξένον ἐξέπληξεν εἰκότως αὕτη σύμπασα ἡ σκευὴ καὶ ἀλαζονεία, ὥστε θεὸν νομίσαι Ξέρξην τὸν Δαρείου· ἐγὼ δὲ, φαίη ἂν ὁ Ἀπόλλων, ταῦτα μὲν οἶδα ὀλίγου ἄξια, καὶ πολλοῖς ὑπάρξαντα μοχθη- B ροῖς καὶ ἀνοήτοις δυνάσταις, οὓς οὐχὶ θεοὺς, ἀλλ' οὐδὲ ἀνθρώπους ἄξιον προσειπεῖν· ὥσπερ αὐτὸν ἐκεῖνον τὸν Ξέρξην, οὕτως ἀπόπληκτον ὄντα, ὥστε μαστιγοῦν τὴν θάλατταν, καὶ πέδας ἐμβάλλειν τῷ Ἑλλησπόντῳ· ᾧ παρ' οὐδὲν ἦν, καὶ ἐν φαύλῳ, ἀνθρώπου ἀποτεμεῖν κεφαλήν. διὰ τοῦτο οὖν ὑπὲρ ἐκείνου μὲν εἴ τις με ἤρετο, οὐκ ἂν ἐδίστασα εἰ θεὸς, ἢ ἄνθρωπος ἦν· ἀλλ' εἰ ἄνθρωπος, ἢ θηρίον. οὐδὲ γὰρ ὕστερον περὶ Νέρωνος τοῦ Ῥωμαίου, εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον νεὼν ἡνίκα C ἀφίκετο, ἐδίστασα εἰ θεὸς ἀφίκετο· ἀλλ' εὖ ᾔδειν ὅτι θηρίον ἐν μορφῇ ἀνθρώπου. καίτοι ἀφίκετο κιθάραν μετὰ χεῖρας ἔχων, καὶ ἐν στολῇ κιθαρῳδικῇ, ἣν ἐμοὶ φίλην ὑπολαμβάνουσιν οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ ζωγράφοι· ἀλλ' ὅτι ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ἄμουσος καὶ ἀνάρμοστος ἦν, καὶ ἐνέπλησε φόνων τὴν ἀρχὴν, οὐ μόνον ὀθνείων, ἀλλὰ καὶ ἐγγυτάτων· οὐχ ὅπως ἥσθην εἰσιόντι, ἀλλ' ἐμυσάχθην καὶ ἀπεστράφην, καὶ ἀπεστεφάνωσα ἐξιόντα, λαβόμενος τῆς κόμης τῇ ταινίᾳ. D ἐπεὶ οὐδὲ Κροῖσον ποτὲ Λυδὸν ἐν μεγάλῳ ἐποιησάμην, καίτοι ἐμπλήσαντα τὸν σηκὸν πλίνθων χρυσῶν καὶ ἡμιπλινθίων· ἀλλὰ τρυφῆς ἦν καὶ οὐκ ἀρετῆς ὁ ποδαβρὸς ἐπωνυμία.

Τί οὖν ἐστιν ὃ ἐν Λυκούργῳ κατανοήσας, μᾶλλον ἐθέμην τῷ θείῳ προσρήματι ἢ τῷ ἀνθρωπίνῳ; ἡ πρᾳότης, καὶ ἡ δικαιοσύνη, καὶ ἡ εὐσέβεια, καὶ ἡ τούτων ἔξαρχος φιλανθρωπία, καθ' ἣν μόνον δύναται βασιλεὺς θεῷ

ὁμοιοῦσθαι. παραλαβὼν γὰρ τὴν Σπάρτην ἀνομώτατα διακειμένην, καὶ πολέμου ἔμπλεω, μεστὴν εἰρήνης πανταχόθεν ἐποίησε καὶ εὐνομίας. καὶ οὕτω πρᾶος καὶ ἵλεως ἦν, ὥστε καὶ τὸν ἐκκόψαντα αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμὸν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ, καταλεύειν ὡρμημένων Λακεδαιμονίων, περισῶσαί τε καὶ ἐξελέσθαι, καὶ παραλαβὼν οἴκοι τὸν ἄνθρωπον, οὕτω παιδεῦσαι καὶ ἡμερῶσαι, ὥστε ἀντὶ κακοῦ πολίτου χρηστὸν ἄνθρωπον ἀποφῆναι. ἠπίστατο γάρ, ὡς ἔοικεν, οὗτος ὁ βασιλεύς, ὅτι οὐκ ἀντιβλάπτοντα χρὴ τὸν ἀγαθὸν βασιλέα, ἀλλ' εὖ ποιοῦντα, μείζω φαίνεσθαι τῶν ἠδικηκότων. ἀρετῆς γὰρ αὕτη νίκη· τιμωρία δέ, δυνάμεως.

Τουτεῦθεν οὖν, ὦ φίλε Πύθιε, καὶ πρὸς ἡμᾶς σοι ἀποκριτέον. εἰ γὰρ μιᾶς πόλεως βασιλεύς, ἢ μέρους μικροῦ Πελοποννήσου, καὶ πένης μὲν αὐτός, πενήτων δὲ ἄρχων, σιτούμενος δὲ ἐν φιλιτίῳ, καὶ πίνων ἐκ τοῦ Εὐρώτα, διὰ πρᾳότητα μόνον παρέσχε σοι ἀμφιβολίαν ὁποίῳ ὀνόματι προσρητέος· τί φαίης ἄν, ὦ μακάριε, περὶ τοῦ πάσης σχεδὸν βασιλεύοντος γῆς καὶ θαλάττης, δι' ὃν ὑποκύπτει μὲν Ῥωμαίοις ἡ ἕως, ἀτρεμίζει δὲ ἡ ἑσπέρα, θεραπεύει δὲ ἅπαντα φῦλα, ὅσα τε ἤδη ὑπ' αὐτοῦ κυβερνᾶται, καὶ ὅσοις ἐν εὐχαῖς ἡ τούτου ἐστὶν ἐπιτροπεία· ὅτι οὕτω πρᾶος, καὶ ἥμερος, καὶ γαλήνης γέμων, ὥστε καὶ τοὺς ἀδικεῖν εἰς τὴν ἀρχὴν ἐλεγχθέντας, ὑπὸ τοῦ νόμου κατακριθέντας, ἐξελέσθαι τῆς ἐκ τοῦ νόμου ἀνάγκης, καὶ ἐπαναγαγεῖν εἰς τὸν ἥλιον ἐκ τῶν πυλῶν τοῦ Ἀχέροντος; ἆρα διστάσεις καὶ ἐπισκέψῃ πότερον θεὸς ἢ ἄνθρωπος εἰσελήλυθεν ἡμῖν εἰς τὸν νεών; καὶ οὐκ ἀποφανῇ θαρραλεώτερον, ἢ περὶ τῆς ψάμμου ὁπόση ἐστὶν ἐν τῇ γῇ, τούτῳ τῷ βασιλεῖ προσήκειν τῆς ἄνωθεν προσηγορίας. πάλαι μὲν γὰρ τοῦτο αὐτοῦ ἀγαστὸν ἦν, ὅτι χρυσὸν ἑωρῶμεν πολλάκις ἐκ τῶν δημοσίων ταμιείων ἐπανιόντα πρὸς τοὺς οὐ δικαίως εἰσπεπραγμένους· νῦν δὲ εἴδομεν ἀνθρώπους ἐκ τῶν τοῦ ᾅδου προθύρων εἰς τὸ ζῆν ἐπανιόντας, οὓς ὁ μὲν νόμος ἐκεῖσε ἀπήγαγεν, ὁ δὲ τοῦ νόμου κύριος ἐκεῖθεν ἐπανήγαγε· γινώσκων ὅτι ἄλλη

litudinem accedunt. Nam cum ille Spartam accepiſſet ſine vllis legibus perturbatiſſimam, & bellorum tumultibus refertam: ſubinde eam pace atque optimis legibus vndequaque repleuit. Adeoque miti & placato ingenio fuit, vt eum qui ſibi in concione oculum effoderat, cum lapidibus obruere vellent Lacedæmonij, ſeruauerit, atque à ſupplicio vindicarit. Quem cum ſecum in domum ſuam adduxiſſet, ita informauit ac manſuetum reddidit, vt pro nefario ciue bonum illum virum efficeret. Præclarè enim iſtud rex ille nouerat, non referenda iniuria bonum principem, ſed benè merendo, iis à quibus laceſſitus foret, ſuperiorem videri oportere. Virtutis quippe hæc victoria eſt, vindicta vero poteſtatis.

Deinceps itaque, ô cariſſime Pythie, nobis quoque reſpondere tete oportet. Nam ſi vnius ciuitatis rector, aut exiguæ ſaltem Peloponneſi parti imperans, qui & pauper eſſet ipſe, & pauperibus præeſſet, qui in Phiditio veſceretur, & ex Eurota biberet: ſi is, inquam, ob facilitatem duntaxat ac clementiam dubitare te fecit, qua eſſet appellatione dignus: quid de eo tandem diceres, qui cum pene vniuerſam in terram ac mare dominatum teneat, cúmque per illum Romano Imperio ſit ſubiectus Oriens, pacatus Occidens quieſcat, cum illum gentes omnes nationeſque venerentur, non modo quæ eius imperio gubernantur, ſed etiam quæ regi ab eo ſeſe atque adminiſtrari in votis habent: is nihilominus tanta ſit facilitate, ſuauitate, ac lenitate præditus, vt qui imminutæ maieſtatis conuicti, ac damnati legibus erant, hos ab legum neceſſitate ſolueret, atque ex Orci portis ad ſolem lucémque reuocaret? Dubitabis igitur atque illud conſiderabis, num deus aliquis an homo nobis in templum aduenerit? nec audaciùs quam de arenæ quæ in terra eſt numero pronuntiabis: ei principi cæleſtem illam appellationem conuenire? Iamdudum enim erat hoc illius factum admirabile, cum aurum videremus ſæpius è publicis ærariis ad eos reuerti, ab quibus iniuſtè erat exactum. Nunc autem homines vidimus, ex inferorum veſtibulo ad vitam excitatos, quos lex ipſa quidem illuc amandauit, legum illinc princeps ac dominus reduxit: qui hoc ipſum præ-

clarè vidit, aliam regis, aliam iudicis laudem ac virtutem esse: huic sequendas leges, illi interdum etiam corrigendas, earúmque seueritatem ac duritatem esse declarandam, vt pote qui viua spiránsque lex sit, non in fixis atque immobilibus litteris posita. Hæc enim caussa videtur esse, ob quam regia potestas à Deo in terras è cælo transmissa sit, vt ab immota constantíque lege, ad spirantem atque viuam hominibus esset perfugium constitutum.

Adeste itaque Musæ, quæ augustum hoc consilij templum colitis: canticum illud mecum concinite, quod ei ob recentem clementiam dicere aggredior. En vos ille adeo fouet ac complectitur, vt Imperatricem contubernalem vestram faciat, & in eodem delubro simulachrum illius statuat, vbi & Imperatoris, & eius filij, imagines sunt collocatæ. Ob id cœtus vestri chorique, tanta communione ac societate augustiores erunt. Initium porro carminis non inde ducendum, vnde Homerus incipere vos hortatur. Non enim iram canetis

Letiferam, innumerûm Graiis quæ caussa malorum:

sed facilitatem ac clementiam, per quam manifestè illud omnibus indicauit Princeps, nigrum calculum planè inuisum sibi esse, atque à natura sua & voluntate alienum. Atque hoc ipsum argumento est, ab Imperatore illum ignorari, quòd niger esse non cesset. Neque enim fieri potest, vt cum illius in manus venerit, colorem non mutet. Nam clypeum quidem vtramque in partem agitare didicit, dextram videlicet ac sinistram; calculum in dextram dumtaxat, in sinistram nequaquam didicit. Neque lances habet, vti apud Homerum Iuppiter, ex auro duas, vitæ atque necis; nec vnquam ab mortifero pondere ac momento vitale deprimitur: sed vergente illo deorsum ac sidente quod ad inferos tenebrásque detrahit, sursum aliud, cælum versus attollitur. Sed neque in Imperatoris pauimento duo posita sunt dolia, cuiusmodi duo Iouis in solio collocata esse Homerus asserit, eadémque fatorum plena, alterum bonorum, contrariorum alterum. At Imperatori nostro nullum mortis dolium est, sed vitæ

A μὲν δικαστοῦ, ἄλλη δὲ βασιλέως ἀρετή· καὶ τῷ μὲν προσήκει ἕπεσθαι τοῖς νόμοις, τῷ δὲ ἐπανορθοῦν καὶ τοὺς νόμους, καὶ τὸ ἀπηνὲς αὐτῶν καὶ ἀμείλικτον παραδεικνύναι, ἅτε νόμῳ ἐμψύχῳ ὄντι, καὶ οὐκ ἐν γράμμασιν ἀμεταθέτοις καὶ ἀσαλεύτοις. διὰ τοῦτο γὰρ, ὡς ἔοικε, βασιλείαν ἐκ τοῦ οὐρανοῦ κατέπεμψεν εἰς τὴν γῆν ὁ θεός, ὅπως ἂν εἴη καταφυγὴ τῷ ἀνθρώπῳ ἀπὸ τοῦ νόμου τοῦ ἀκινήτου ἐπὶ τὸν ἔμπνουν καὶ ζῶντα.

Δεῦρ' ἴτε οὖν, ὦ φίλαι Μοῦσαι, αἳ τὸν νεὼν τὸν Βουλαῖον ἡμῖν συνοικεῖτε, καί μοι
B συλλάβεσθε τοῦ ὕμνου, ὃν ἀπάρχομαι αὐτῷ ἐπὶ τῇ ἔναγχος φιλανθρωπίᾳ. ἰδοὺ γὰρ ὁ ἀνὴρ οὕτως ἀσπάζεται ὑμᾶς, ὥστε ὁμόσκηνον ποιῆσαι ὑμῖν τὴν βασιλίδα, καὶ ἵστασθαι αὐτῇ ἄγαλμα ἐν τῷ αὐτῷ τούτῳ σηκῷ, ἵνα καὶ αὐτοῦ βασιλέως, καὶ τοῦ παιδὸς τοῦ βασιλέως· καὶ διὰ τοῦτο ἔσονται ὑμῖν οἱ χοροὶ ἤδη γεραρώτεροι τῇ κοινωνίᾳ. ἀρκτέον δὲ ἡμῖν οὐκ ἔνθεν ὅθεν περ Ομηρος παραγγέλλει. οὐ γὰρ μῆνιν ᾄσεσθε

Οὐλομένην, ἣ μυρί' Αχαιοῖς ἄλγε'
C ἔθηκεν·

ἀλλὰ πρᾳότητα καὶ φιλανθρωπίαν, δι' ἧς ἐπεδείξεν ἅπασι βασιλεὺς, ὅτι παντάπασιν αὐτῷ ἀπὸ θυμοῦ καὶ ἀλλοτρία ἡ μέλαινα ψῆφος. καὶ τοῦτο σημεῖον τοῦ λαθεῖν αὐτὴν βασιλέα, τὸ μέλαιναν μεῖναι. οὐ γὰρ δὴ ἐλθοῦσά γε εἰς αὐτὸν οὐκ ἀλλοχροήσει. τὴν μὲν γὰρ ἀσπίδα οἶδεν ἐπ' ἄμφω νωμᾶν, ἐπὶ δεξιά τε καὶ ἐπ' ἀριστερά· τὴν ψῆφον δὲ ἐπὶ δεξιὰ μόνον, ἐπ' ἀριστερὰ δὲ οὐκ οἶδεν. οὐδ' ἔστιν αὐτῷ χρυσοῦ τάλαντα, ὥσπερ Ομηρός φησι τῷ Διῒ, ζωῆς καὶ θανάτου, οὐδὲ κα-
D θέλκεταί ποτε ἡ ῥοπὴ ὑπὸ τῆς θανατηφόρου ἡ ζωηφόρος, ἀλλ' ἐξαίρεται ὑψοῦ ἀεὶ πρὸς τὸν οὐρανὸν, χαμαὶ πιπτούσης τῆς ἐπὶ τὸν ζόφον ἀγούσης. ἀλλ' οὐδὲ δύο πίθοι κατακείαται ἐν τῷ τοῦ βασιλέως ἐδάφει, ὥσπερ αὖ Ομηρος λέγει ἐν τῷ τοῦ Διὸς οὔδει κατακεῖσθαι δύο πίθους κηρῶν ἐμπλείους, τὸν μὲν, ἐσθλῶν, τὸν δὲ ἕτερον, τῶν ἐναντίων· βασιλεῖ δὲ οὐκ ἔστιν ὁ πίθος ὁ τοῦ θανάτου, ἀλλ' ὁ τῆς ζωῆς

A μόνον, μεστὸς ἀεὶ καὶ ὑπερχειλής, ἐξ οὗ ἀκηράτου αὐτὴν ἀρύεται καὶ χορηγεῖ τοῖς ἀνθρώποις. πεπίστευκε γὰρ εὖ ποιῶν τῷ λόγῳ τῷ Ἀσσυρίῳ, ὃς τὴν καρδίαν τοῦ βασιλέως λέγει, εὖ λέγων, ἐν τῇ τοῦ θεοῦ παλάμῃ δορυφορεῖσθαι, ἣν οὐχ οἷόν τε γράμμασι θανατηφόροις ἑαυτὴν συνεπιδοῦναι· ἀλλ' ἀνάγκη τὸν ἐκεῖνα τὰ γράμματα γράφοντα εὐχερῶς ἐξολισθαίνειν τῆς χειρὸς τῆς ἀεὶ χορηγούσης ζωήν.

Ἄνωθέν τοι, βασιλεῦ, ἡ πολιτεία τὸ τῆς θειότητος ὄνομα ὑμῖν ἐπεφήμισεν· οὐχ ὅτι πολὺς χρυσὸς ὑμῖν ἐν ἐξουσίᾳ, οὐδ' ὅτι στέφανοι καὶ ἁλουργίδες ἐν περιουσίᾳ, οὐδ' ὅτι B πλούσιον ἐκ πένητος παραχρῆμα ποιῆσαι ῥᾳστώνη ὑμῖν (ταῦτα γὰρ πάντα χθαμαλώτερα τοῦ οὐρανίου, καὶ τῆς πρὸς ἐκεῖνον εἰκόνος) ἀλλ' ὅτι μόνῳ θεῷ καὶ βασιλεῖ ἐν ἐξουσίᾳ ἐστὶ ζωῆς ἐπιδοῦναι. οὐδεὶς γὰρ ἐν ταῖς ἐπικλήσεσι τοῦ θεοῦ τὸν νικητὴν ἢ τὸν θριαμβευτὴν ἀνακαλεῖται, ἢ τὸν Γερμανικόν, ἢ τὸν Σκυθικόν, ἀλλὰ τὸν φιλάνθρωπον, καὶ τὸν εὐσεβῆ, καὶ τὸν σωτῆρα. ταύτης ἀνθεκτέον σοι τῆς ἀρετῆς, καί σε οὐδέποτε ἐκείνη ἡ χεὶρ ἀφ' ἑαυτῆς ἀποσείσεται, ὡς ἀπεσείσατο Νέρωνα, ὡς Δομετιανόν, ὡς τὸν τοῦ Σεβήρου· ἀλλ' οὐ Τραϊανόν γε, C οὐδὲ Μάρκον, οὐδὲ Ἀντωνῖνον, τοὺς σοὺς πολίτας καὶ ἀρχηγέτας, καὶ ἐξ ὧν πόρρωθεν ἡμῖν ὁ θεὸς τὴν σὴν βασιλείαν ἐφειρμάζετο. τοῦτο ἐγὼ τὸ τρόπαιον λαμπρότερον ὑπολαμβάνω τοῦ Σκυθικοῦ, καίτοι κἀκεῖνο ἤγειρας μόνος καὶ ἄνευ τῶν ὅπλων· πρὸς τοῦτο δὲ οὐχ ὅπως συνήρατό σοι ὁ σίδηρος, ἀλλὰ καὶ ἠμβλύνθη. οἷον οὐκ ἤγειρεν ὁ Φιλίππου ὁ μέχρις Ἰνδῶν διαβὰς ἐκ Μακεδονίας· ἀλλὰ Δαρείου μὲν ἐκράτει καὶ Πώρου, τῆς Κλείτου δὲ παροινίας ἡττήθη, καὶ οὐκ ἠμύνατο οἴνῳ τὸν οἶνον, ἀλλὰ σιδήρῳ· οὐδὲ τὴν αὐθάδειαν πρᾴως ἤνεγκε τοῦ Φιλώτα, πρὸς τὴν ἑταίραν σοβαρώτερον D ἐκλαλήσαντος, ἀλλὰ προσαπώλεσε τῷ Φιλώτᾳ καὶ Παρμενίωνα.

Ἀλλ' οὐ σύ γε, ὦ θεοφιλέστατε αὐτοκράτορ· ἀλλὰ διὰ τοὺς μηδὲν ἠδικηκότας, καὶ τοῖς ἁμαρτάνουσιν ἔδωκας συγγνώμην, καὶ παραπλησίως ἀθῷον ἀφῆκας τῷ * καθευδήσαντι δυστυχῶς τὸν μάταια μεμεριμνήκοτα. οὕτω σοι καὶ μικρὰ ῥο-

A dumtaxat, plenum ſemper atque exuberans, quam ex eo meram ac ſinceram haurit, atque in homines effundit. Præclarè ſiquidem huic Aſſyriorum ſententiæ fidem adhibet, quæ cor regis meritò dicit in Dei manu cuſtodiri: quod quidem in condemnationis litteras minimè propendere poteſt. Neceſſe eſt enim, vt qui haſce litteras facilè ſcribit, ex ea manu excidat, quæ vitam omnibus perpetuo largitur.

Olim quidem vobis, Imperator, diuinitatis appellationem reipublicæ conſenſus attribuit: non quod immenſa auri copia veſtra in poteſtate ſit, non quod B abundè coronæ vobis ac purpureæ veſtes ſuppetant, non quod diuitem ex paupere ſubito faciendi magna vobis facultas ſit: hæc enim longè Deo, Deique imagine ſunt inferiora: ſed quod vnius in Dei principiſque poteſtate ſit, vitam alteri concedere. Siquidem nemo cum Deum inuocat, victorem, aut triumphatorem, aut Germanicum, atque Scythicum; ſed amantem hominum, pium, atque ſeruatorem appellat. Proinde ea tibi amplectenda virtus eſt: ita nunquam tete à ſe illa manus excutiet, quemadmodum Neronem olim, & Domitianum, & Seueri filium excuſ- C ſit: non item Traianum, aut Marcum, atque Antoninum, populares maioréſque tuos, à quibus iam tum imperium tuum diuina prouidentia moliebatur. Hoc ego trophæum multo Scythico illo celebrius arbitror. Quanquam iſtud ipſum ſolus nullóque armorum præſidio conſtituiſti: in hoc tantum abeſt, vt ferrum quicquam contribuerit, vt eius quoque hebetata ſit acies. Cuiuſmodi nunquam Philippi ille filius erexit, qui ad Indiæ vſques fines è Macedonia penetrauit: ſed Darium quidem ac Porum facilè vincebat, ab vna vero Cliti vinolentia petulantiáque victus eſt; neque vino vinum, ſed ferro vindicauit. Ne- D que Philotæ contumaciam moderatè tulit, cum nonnihil inſolentius apud ſcortum iactaſſet: ſed cum Philota etiam Parmenionem interfecit.

Non ita tu, diuiniſſime Imperator, qui propter innocentes, etiam iis qui deliquerant, errati gratiam feciſti: atque eum qui inania quædam machinatus erat, pariter cum eo qui infelici quodam fato aliquid inaudierat, liberaſti. Adeo tibi vel leue aliquod mo-

mentum, magni instar ad clementiam est. Causa autem hæc est, quòd naturâ diuinus sis: vnusquisque porro ad id in quod naturâ propensus est, paruo admodum fomite atque incitamento opus habet. Olim in eiusmodi criminibus, nihil inter culpam ac fortunam discernebatur: parque & idem erat noxæ genus, nefarium aliquid moliri, & idipsum præter voluntatem audisse. Atqui hoc erat naturam hominis arguere, quod apertas aures dedisset, nec quemadmodum palpebras atque os, sic etiam aures claudere aut diducere in potestate nostra esse voluisset: cum fere vnus hic sensus potestatem nostram atque libertatem effugiat; ac quicquid in eum incurrerit, velut ianua carentibus & apertis ædibus, ita necessario sint illi omnia suscipienda.

Tu verò auditum prorsus ab crimine separasti. Animaduertere autem in sontes, non aliter quàm verbis tenus voluisti. Quo tam illustri facinore cum nihil præstantius esse posset, adiecisti opere ipso admirabiliorem vocem. Nam cum omnes patientiam tuam miraremur, solus tarditatem illius incusabas. Quod nihil aliud erat, nisi ideo dolebas: quòd conuictum scelus venia non præuenisses; nec eâ quæ reum detinebat sententiâ, eam quæ absolueret, celeriorem fecisses. Quanquam tarditate illa quid esse potest velocius? Non enim paulatim iram remisisti, nec pedetentim reis formidinem minuisti, nec post iudicium, sententiæ atque animi dubius hæsisti, quidnam consilij capesseres: sed tristem illam condemnationis sententiam, diuinitus data altera præuertit, tam repente atque omni cunctatione remota, prius vt à multis, quàm inuisa illa ac difficilis, audiretur. Tum ego eam solum vocem audiui, quæ lampadum illam gestationem, quæ in honorem Vulcani celebratur, celeritate superaret: quæque per cursores & veredarios ex aliis alia in spatia tam immensa ac dissita propagaretur, veluti faces quæ ad signum dandum edito ex loco eriguntur, vt carnificum manus iam extentas, & imminentes gladios, vox vna salutaris reprimeret. Dicamus itaque tardam illam fuisse clementiam, quam impendentes ceruicibus gladij, nequaquam anteuerterint? At Homericus ille Iupiter, si qua Homero fides

A πὴ πρὸς φιλανθρωπίαν, αὕτη μεγάλης ἐστίν. αἴτιον δὲ, ὅτι πέφυκας θεοειδής· ἕκαστος δὲ μικροῦ δεῖται ὑπεκκαύματος ἐπὶ τὴν ὁρμὴν τῆς φύσεως. καὶ πάλαι μὲν οὐ διεκέκριτο ἐν τῷ τοιῷδε ἐγκλήματι ἀδίκημα δυστυχήματος, ἀλλ' ἐν ἴσῳ καθειστήκει τὸ βουλεύσασθαί τι τῶν ἀθέσμων, καὶ τὸ πυθέσθαι μὴ προαιρούμενον. καίτοι τῆς φύσεως ἔγκλημα ἦν τοῦτο, * ἢ τοῦ ἀνθρώπου, ὅτι τὴν ἀκοὴν ἐποίησεν ἀναπεπταμένην, καὶ οὐχ ὥσπερ τὰ βλέφαρα καὶ τὸ στόμα ἐφ' ἡμῖν κλείειν καὶ ἀνοιγνύναι, οὕτω καὶ τὰ ὦτα· ἀλλ' αὕτη μόνη σχεδὸν ἡ αἴσθησις B ἐκπέφευγε τὴν ἐφ' ἡμῖν ἐξουσίαν, καὶ δέχεσθαι ἀνάγκη πᾶν τὸ προσπῖπτον αὐτῇ, ὥσπερ οἴκημα ἄθυρον καὶ ἀνεῳγμένον.

Σὺ δὲ τὴν μὲν ἀκοὴν ἐξεῖλες παντάπασι τῶν ἐγκλημάτων, κόλασιν δὲ καὶ ῥήμασι συνεχώρησας· καὶ τῆς πράξεως αὐτῆς οὐ δεξαμένης ὑπερβολὴν, προσῆκα ῥῆμα τοῦ ἔργου θαυμασιώτερον. ἁπάντων γὰρ ἡμῶν τὴν ἀνεξικακίαν τεθαυμακότων, σὺ βραδυτῆτα αὐτῆς ᾐτιῶ. τοῦτο δὲ οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν, ἢ ἀγανακτοῦντος ὅτι μὴ προὔλαβες τῇ συγγνώμῃ τὸν ἔλεγχον τοῦ πλημμελήματος, μηδὲ ταχυ- C τέραν ἐποίησας τῆς κατεχούσης ψήφου τὴν ἀφιστᾶσαν. ἐπεὶ τῆς βραδυτῆτος ἐκείνης τί ἂν γένοιτο ἀθροώτερον; οὐ γὰρ κατὰ μικρὸν ὑφῆκας τῆς ὀργῆς, οὐδὲ κατ' ὀλίγον ἠλάττωσας τὸν φόβον τοῖς ὑπευθύνοις, οὐδὲ ἐνδιέτριψας τῇ γνώμῃ μετὰ τὸ δικαστήριον ἐφ' ὅ, τι ὁρμήσεις. ἀλλὰ προκατέλαβε τὴν σκυθρωπὴν ψῆφον ἡ θεόσδοτος οὕτως ἀκαρῆ καὶ ἀμελητὶ, ὥστε καὶ προτέραν πολλοῖς τῆς χαλεπῆς ἀκουσθῆναι. καὶ τότ' ἐγὼ μόνον ᾐσθόμην φωνῆς νικώσης τῷ τάχει τὴν τῷ Ἡφαίστῳ τελουμέ- D νην λαμπαδηφορίαν, καὶ διὰ πομπίμων ἐξ ἄλλων εἰς ἄλλους σταδίους τόσοις καὶ τόσοις ὥσπερ φρυκτωρίας διαπεμπομένην· ὥστε ἀναπεπταμένας τὰς χεῖρας τὰς τῶν δημίων, καὶ μετέωρα ἤδη τὰ ξίφη κατασχεῖν τὴν φωνὴν τὴν σωτήριον. ταύτην οὖν φῶμεν βραδεῖαν φιλανθρωπίαν, ἣν οὐ προὔλαβον αἱ μάχαιραι ἐπικείμεναι τοῖς αὐχέσιν; ἀλλ' ὁ μὲν Ζεὺς ὁ παρ' Ὁμή-

ρῳ, καίτοι παιδὸς ὄντος τοῦ Σαρπηδόνος, εἰ δεῖ πείθεσθαι Ὁμήρῳ κομψευομένῳ, ὀκνεῖ ἀναλῦσαι τὴν πεπρωμένην· καὶ θελήσας, μεταγινώσκει, παρακληθεὶς ὑπὸ τῆς Ἥρας. βασιλεὺς δὲ ἀνάγκην οὐχ ἧττον ἀπαραιτήτου δικαστηρίου παραλύει ἀμεταμελήτως, συμψήφου τῆς ὁμοζύγου οὔσης αὐτῷ, καὶ ἀεὶ βουλευούσης εἰς μίαν, ἑπομένου δὲ ἀμφοῖν καὶ τοῦ παιδὸς τοῦ ἀγαπητοῦ (ὃν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι καὶ ἐκτρέφουσι καὶ ἐθίζουσιν) ἀμφιθαλοῦς ἀτεχνῶς καὶ ἀμφιδεξίου. ὅτῳ γὰρ ἂν μᾶλλον ἐοικὼς ᾖ τῶν γειναμένων, εὐσεβεῖ τε αὐτῷ καὶ φιλανθρώπῳ εἶναι προσήκει.

Ἀλλὰ ἐκεῖνοι μὲν οὕτως· ὧν δὲ τὰ ἐγκλήματα πρότερα ἦν, καὶ τῆς φύσεως μᾶλλον τῶν ὤτων ἢ τῆς προαιρέσεως ἁμαρτήματα, ἆρ' οὗτοι ἐδεήθησαν χρόνου, ἢ μικρᾶς γέ τινος μελλήσεως πρὸς τὴν ἄδειαν; ἀλλὰ μὴ παραυτίκα ἐξεκέκοπτο αὐτῶν ὁ φόβος τῆς διανοίας, καὶ ἀθρόον ἑώρταζον ἑορτήν, ὥσπερ οἱ μηδεπώποτε ἐγκεκλημένοι, καὶ ἐκ μορφῆς ἀθεραπεύτου καὶ ὑποπεπινωκυίας μετεμορφοῦντο εἰς χλιδῶσαν καὶ γέμουσαν πειθοῦς;

Ταύτην ἐγὼ τὴν μεταμόρφωσιν ἠγάσθην, ἢ ἣν παρ' Ὁμήρῳ μετεμόρφωσεν Ἀθηνᾶ τὸν Ὀδυσσέα, ἐκ ῥικνοῦ καὶ ῥάκια ἠμφιεσμένου μεταβαλοῦσα εἰς εὐείμονα καὶ σφριγῶντα, ἡνίκα τῷ παιδὶ ἔμελλεν ἀναγνωρίζεσθαι. ἐπιπόλαιος γὰρ αὕτη τοῦ σώματος ἡ μεταβολή· σὺ δὲ τὰς ψυχὰς αὐτῶν σὺν τῷ σώματι μετεμόρφους. καὶ τὴν σὴν ἂν ἔγωγε ῥάβδον οὐχ ἧττον ἂν εἴποιμι καλὴν καὶ χρυσῆν, ἢ τὴν τοῦ Ἑρμοῦ φησιν Ὅμηρος. ἐγείρει γὰρ αὕτη οὐκ ἐξ ὕπνου, ἀλλ' ἐκ θανάτου· αὕτη φυλακτήριόν ἐστιν ἀρρηκτότερον τοῦ σιδήρου· αὕτη μᾶλλον διατηρήσει τὴν σὴν βασιλείαν, ἢ πυρκαϊαὶ καὶ φλεβῶν ἐντομαί, καὶ πελέκεις, ἃς οἱ τυραννικώτατοι Ῥωμαίων προσάγοντες ὁσημέραι τοῖς ἀνθρώποις, οὐκ ἐπεῖχον τὸ μῖσος, ἀλλ' ἐξήγειρον.

Οὐ μὴν οἱ σοὶ πρόγονοι καὶ ἀρχηγέται, ἀλλ' αἰδοῖ μᾶλλον ᾤοντο δεῖν καὶ εὐνοίᾳ πλέον ἢ φόβῳ κατέχειν τοὺς ὑπηκόους. δυσκαταγωνιστότερον δὲ φυλακτήριον εὔνοια φόβου. φόβῳ μὲν γὰρ

A habenda est, Sarpedonis, quantumuis filius esset, fatum retexere non sustinet: cúmque id velle cœpisset, ad Iunonis preces sententiam mutat. Hic vero princeps, non minorem inexorabilis iudicij necessitatem, sine vlla pœnitentia dissoluit, accedente ad illius voluntatem vxoris consensu, quæ consilij perpetuo socia est ac particeps: nec non vtriusque auctoritatem sequente carissimo filio, quem iisdem moribus innutriunt atque assuefaciunt, patrimum verè matrimúmque, & ambidextrum. Nam cuicunque tandem parentum similior sit, pietate ac clementia præ-
B ditum esse oportet.

Atque illi quidem ita liberati sunt. Quorum vero priora erant crimina, & naturæ magis aurium, quàm voluntati atque arbitrio tribuenda: num iis ad securitatem tempore aliquo, aut exigua cunctatione opus fuit? non illico ex eorum animis metus omnis abstersus est, ac velut ij qui nunquam in eius suspicionem criminis venerant, subitum ac repentinum diem festum celebrarunt, atque ex inculta illa abiectáque specie, in elegantiorem venustiorémque mutati sunt?

C Hanc ego mutationem magis admiratus sum, quàm Vlysseam illam, quæ ab Homero commemoratur, cum eum ex rugoso pannosoque sene, vestimentorum cultu splendidum, atque ætatis flore pollentem, Minerua reddidit, tunc cum à filio cognoscendus erat. Hæc enim specie tenus ac superficie corporis facta mutatio est: tu illorum animas cum corporibus transformasti. Nec minus ego virgam tuam pulchram atque auream dixerim, quàm Mercurij illa ab Homero dicatur: neque enim à somno, sed à morte reuocat. Hæc ipsa munimentum est ferro omni solidius:
D hæc imperium tuum multo magis custodiet, quàm incendia illa, venarúmque incisiones, aut secures, quas crudelissimi olim Romanorum tyranni cum subditis admouerent, eorum non represserunt odia, sed acerbiora fecerunt.

Non ita maiores auctorésque sanguinis tui, qui quidem pudore potius ac beneuolentia, quàm metu, continendos esse subditos putarunt. Est autem beneuolentia timore validius atque inexpugnabilius præsidium. Nam

beneuolentiam vincere atque euertere, quod quidem sciamus, nunquam timor potuit; beneuolentia, vires opésque quamplurimas superauit. Argumento est, quod qui ex imperatoribus mansuetudinis opinione claruerunt, nisi fortè negligentes admodum atque effusi fuerint, si qua in illos suborta conspiratio est, nullo negotio est, priusquam exardesceret, restincta. Crudelibus contra ac truculentis istis, qui conuictos deprehensosque perpetuo necarunt, nunquam qui eos auderent aggredi, defuerunt. Quam est vero ridiculus ille tyrannorum securitatis magister, qui eminentes segetum spicas virga demetebat? neque enim tot vnquam demetere potest, quin aliquæ semper ex his quæ integræ nec decurtatæ maneant, grandiores supersint. Etenim illud in tyrannorum metu infelicissimum euenit, quòd cùm sibi suspectos omnes è medio tollant, eò tamen peruenire nequeant, neminem vt amplius suspectum habeant.

Venit & mihi in mentem tuæ illius hortationis, Imperator, qua iudices, cum illos in iudicium mitteres, adhortatus es: tum ad eum, qui ante omnia salutis principum rationem habendam esse dixerat: Imo sanè, dixisti, famæ potius atque existimationis. Neque enim vitæ longitudo principi, sed excellentia quædam virtutis persequenda est. Alioqui Dionysius ac Tiberius in dominatu consenuerant: verùm istorum senectus, nihil aliud quam prolixior quædam infamia fuit. Qui autem ita sentit, ac pluris famam quàm salutem existimat, quid aliud quàm maleuolentiores eos esse statuit, qui sibi ad splendorem & gloriam impedimento sunt, quàm qui corpori suo ac vitæ insidias struunt? Quare non iam ego tibi Platonis, nec mehercule Aristotelis sententias accinam, nec aliud à me præceptum, aut cohortationem adferam: sed cuius tu ipse auctor sententiæ fuisti, hanc vnam abs te intelligi satis supérque erit, atque illud in omni actione considerare, plúsne insit honestatis, quàm commodi: an sincera ac perturbationis expers ratio te ad agendum impellat, num affectu aliquo aut commotione animus offuscetur. Difficillima enim animi illa perturbatio est, quæ in amplissima potestate rationem anteuertit.

A εὔνοιαν οὐκ ἴσμεν καταλυθεῖσαν· εὔνοια δὲ, δυνάμεις πολλάς. αὐτίκα τοῖς μὲν ἐκ πρᾳότητος εὐδοκίμοις τῶν αὐτοκρατόρων, ὅσοι μὴ λίαν ὀλίγωροι καὶ ἐκκεχυμένοι, εἴ τις καὶ ἀνέφυ ἐπιβουλὴ, καὶ αὐτὴ κατεσβέσθη πρὶν ἐξαφθῆναι· τοῖς δὲ χαλεποῖς ἐκείνοις καὶ ἀνημέροις ἀεὶ τοὺς ἁλισκομένους ὑποτεμνομένοις οὐκ ἐπέλιπον οἱ καταχειροῦντες. γελοῖος γὰρ διδάσκαλος ἦν τῆς τυραννικῆς ἀσφαλείας, ὁ τοὺς ἀστάχυας ἀποτέμνων τοὺς ὑπερέχοντας τοῦ λήιου. οὐ γὰρ τοσούτους γε B ἂν ἀποτέμοι, ὥστε μή τινας ἀπολείπεσθαι ὑψηλοτέρους τῶν ἀτμήτων ἀεὶ μενόντων. τοῦτο γὰρ δὴ τὸ σχετλιώτατον τῆς τῶν τυράννων δειλίας, ὅτι πάντας κτείνοντες οὓς δεδίασιν, ἄχρι τοῦ μηδένα φοβεῖσθαι προελθεῖν οὐ δύνανται.

Οἶδά σου καὶ τὴν ἱερὰν ἐγκέλευσιν, ὦ βασιλεῦ, ἣν ἐνεκελεύσω τοῖς δικασταῖς, παραπέμπων ἐπὶ τὴν κρίσιν. καὶ πρὸς τὸν εἰπόντα ὅτι περὶ πάντων φροντιστέον ἐστὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν αὐτοκρατόρων, μᾶλλον μὲν οὖν, ἔφησθα, C τῆς ἀγαθῆς δόξης. οὐ γὰρ ζωῆς μῆκος διωκτέον τῷ βασιλεῖ, ἀλλ' ὑπεροχὴν ἀρετῆς. ἐπεὶ καὶ Διονύσιος καὶ Τιβέριος ἐγκατεγήρων ταῖς μοναρχίαις, ἀλλὰ τὸ γῆρας αὐτῶν οὐδὲν ἄλλο ἦν ἢ μακροτέρα κακοδοξία. ἀλλ' ὅγε οὕτω φρονῶν, καὶ περὶ πλείονος τὴν ἀγαθὴν δόξαν ἢ τὴν σωτηρίαν ποιούμενος, τί ἄλλο ἢ κακονουστέρους ὑπολαμβάνει τοὺς πρὸς εὔκλειαν αὐτῷ ἐμποδὼν ὄντας τῶν τῷ σώματι ἐπιχειρούντων; ἐγὼ οὖν οὐκ ἄν σοι D προσᾴδοιμι ἔτι τοὺς Πλάτωνος λόγους, καὶ μὰ Δία τοὺς Ἀριστοτέλους, οὐδὲ δὴ ἐμαυτοῦ τι ἂν εἴποιμι παράγγελμα ἢ νουθέτημα· ἀλλ' ἣν αὐτὸς ἐγέννησας γνώμην, ταύτην ἀπόχρη σοι μόνην εἰδέναι τε καὶ ἐπισκοπεῖν, πότερον ἐν τῇ πράξει πλέον τὸ καλὸν ἢ τὸ κερδαλέον, καὶ πότερον ἀθόλωτος ὁ λόγος ἐξορμᾷ σε ἐπὶ τὴν πρᾶξιν, καὶ ἐπαχλύεται ὁ λογισμὸς ὑπό τινος πάθους. χαλεπώτατον γὰρ ἐκεῖνο τὸ πάθος, ὃ προεκπηδᾷ τοῦ λόγου ἐν ἐξουσίᾳ.

Καὶ

Καὶ διὰ τοῦτο Πέρσαι καλῶς Κῦρον μὲν πατέρα, Καμβύσην δὲ δεσπότην, Δαρεῖον δὲ κάπηλον ἐπωνόμαζον. ποιεῖ δὲ πατέρα μὲν δικαιοσύνη, θυμὸς δὲ δεσπότην, κάπηλον δὲ φιλοχρηματία· θεία δὲ μόνη ἡ τοῦ πατρὸς ἐπωνυμία· (πατέρα γὰρ ἀνθρώπων καὶ τὸν Δία οἱ ποιηταὶ ἐπονομάζουσι) τῶν δὲ ἄλλων, ἡ μὲν θηριώδης, ἡ δὲ καὶ ἀνδραποδώδης. φύεται μὲν οὖν καὶ ἐν σμήνεσιν αὐτοφυής τις καὶ αὐτοδίδακτος βασιλεύς, ᾧ περιβομβεῖ καὶ συμπεριπλέκεται ἑκούσιον τὸ σμῆνος καὶ σὺν χαρμονῇ· φύεται δὲ καὶ ἐν ἀνθρώποις, ἀλλὰ σπανίως γε οὗτος καὶ ἐν μακρῷ χρόνῳ, ὅταν ἄμφω συμπέσῃ, καὶ συνομαρτήσῃ τὸ κάλλος τῆς ψυχῆς καὶ ἡ τοῦ σώματος ἀγλαΐα. καὶ οὗτός ἐστιν ἀτεχνῶς ὁ μέγας βασιλεύς, καὶ οὔτε χωλὸν, οὔτε κολοβὸν αὐτοῦ τὸ κάλλος, ἀλλ' ἄρτιον καὶ ὁλόκληρον. ὥστε Ἀλέξανδρος μὲν ἐμακάριζε τὸν Ἀχιλλέα, ὅτι Ὁμήρου ἔτυχε κήρυκος· ἐγὼ δὲ ἐμαυτὸν εὐδαίμονα ὑπολαμβάνω, ὅτι σε κηρύττειν ἔλαχον οἱ ἐμοὶ λόγοι. καὶ τοῦτο οὐκ ἄν τις φαίη κολακείαν μᾶλλον ἢ ἀλήθειαν. ὧν γὰρ ἴσμεν αὐτοκρατόρων, ἢ ὧν ἀκούομεν, πλὴν δυοῖν τοῖν ἐνδοξοτάτοιν, οὐδεὶς ἂν * ἕτερον τὸν αὐτόν σοι τρόπον ἐκτίμα τοιοῦτον μετεχειρίσατο.

A Ob id merito Persæ Cyrum patrem, Cambysem dominum, Darium cauponem nominabant. Facit vero patrem ciuium, iustitia; iracundia, dominum; cauponem, auaritia. Sola autem diuina est patris appellatio: nam hominum parentem etiam Iouem Poëtæ nominant: ex duabus reliquis, illa ferarum, hæc mancipiorum est propria. Atque vt inter apum examina, rex vnus sponte nascens atque à nullo edoctus prouenit, quem circum vltro, ac cum gaudio examen omne perstrepit, ac conglobatur: sic etiam inter homines, eius-
B modi interdum oritur, rarius tamen ille ac longiori temporis interuallo, cum ambo illa conueniunt ac consequuntur, animi scilicet pulchritudo, cum decore corporis atque forma. Atque is demum procul dubio magnus ille princeps est, cuius non claudicans aut manca, sed integra est atque absoluta pulchritudo. Quamobrem vti Alexander felicem Achillem prædicabat, quod Homerum præconem habuisset: sic ego me beatum esse arbitror, quod præconium tuum mea sortita sit oratio. Neque hoc quisquam ab adulatione potiùs, quàm ab veritate profectum di-
C xerit: horum enim quos hactenus scimus, aut audiuimus, imperatorum, præter celeberrimos duos, nullus sanè alius eadem qua tu ratione tantum crimen ac facinus vindicasset.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ εἰς τὸν αὐτοῦ πατέρα.

ΛΟΓΟΣ Κ'.

ΘΡΗΝΟΥΣ μὲν δὴ ᾄδειν καὶ ὀδυρμοὺς οὔτε ὑμεῖς ἐάσειν φατὲ, καὶ οὐ ξυγχωρεῖ φιλοσοφία· ἀλλ' ὁπότε αἴσθοιτο βαπτιζόμενόν τε ὑπὸ τῆς ὀδύνης, καὶ εἰς δάκρυα καταφερόμενον, χαλεπαίνει τε, καὶ ἀπειλεῖ δεινὰ ἄττα με ἐργάζεσθαι καὶ ἀνήκεστα, διαγράψειν μὲν εὐθὺς τοῦ πατρῴου κλήρου· οὔτι λέγω τῆς γῆς τε καὶ τῶν ἀγρῶν καὶ τῶν ποιμνίων (ἀλλ' οὐκ ἐγὼ πάνυ γλίχομαι, καὶ μεταποιοῦμαι, καὶ ἐπιχειρῶ κληρονομεῖν μόνος τῶν

Themistius.

THEMISTII in Patris obitum.

ORATIO XX.

D LVCTVOSAS quidem in parentis obitu, ac lamentabiles voces edere, neque permissuros vos mihi dicitis, neque philosophia facere istud sinit: quæ quoties me ægritudine ac dolore mersum, & in lacrimas erumpentem senserit, succenset, & grauia quædam mihi atque acerba comminatur: nimirum me paternis bonis exclusuram sese: non agris dico, aut possessionibus, vel gregibus (neque enim earum prorsus rerum cupiditate teneor, aut mihi vendico, nec solus ex fratribus heres esse

contendo) ſed me ex ſacerdotum ſuorum numero expuncturam aſſeuerat. Quare ſic meos oculos tanquam ferrum aut cornu ſiſtere neceſſe eſt : quemadmodum Laërtis filium Homerus facit oculos habuiſſe defixos, cum vxoris ſuæ commiſerationem diſſimularet.

Quanquam Vlyſſi quidem non magno robore animi opus erat : cùm non multum poſtea, ſecuro animo Penelope eſſet fruiturus. Tu verò, ô parentum quondam, nunc verò deorum ſuauiſſime, quandonam tua rurſum conſuetudine potiemur ? Si qua enim philoſophiæ fides, quæ te nuper felici illa profectione tranſuexit, inde rediens nobis renunciabit, quemadmodum poſteaquam celerrimè naturæ vinculis exſolutus es, quæ quidem non ipſe fregeras, aut adhuc retinentia detraxeras, ſed remiſſa ſponte, & laxata fuerant, repentè ſublimis ſurſum ad æthera ſis cælúmque ſubuectus, iunctis equorum immortalium bigis, quos tanto iampridem tempore alere ac fouere inſtitueras : vtrumque ad vnanimiter excurrendum ſurſumque conuolandum aſſuefaciens, vt ne alter quidem in ſublime iugum traheret, alter in inferiora deprimeret. Vnde neque tibi calcaribus aut fræno ad inſolentem & laſciuum equum opus fuit, qui beneuolus, & in comparem mitis ac ſedatus, vnà tibi cum eo currum ſuſtulit. Moxque ſacra te Deorum concio & bonorum Geniorum populus, cum laude, & occurſu, ac ſalutatione ſuſcepit: propterea quod cum munus illud, cuius gratia tete ad terras miſerant, expleuiſſes, purus demum ac nulla labe infectus redieris. Neque vllam in te, anteriori vel poſteriori parte, infixam in animo atque inſcriptam maculam Rhadamanthus aut Minos deprehendit. Ergo illi te prope Socratem & Platonem collocant, adhibito & diuino Ariſtotele, tuis olim deliciis, cuius conſuetudine iam tum apud nos frui vt plurimum enitebaris: neque cùm tam procul iſtæ deliciæ abeſſent, ab earum te familiaritate corpus diſſociare vnquam potuit.

Profectò nunc ille te, ô diuinum caput, præ cæteris honorat, & diligit, nec quid faciat præ gaudij magnitudine ſcit, ingentes tibi gratias habens, ob egregiam illam tuam tanquam oraculorum, ſic Ariſtotelis interpretandi

A ἀδελφῶν) ἐξαλεῖψαι δὲ τοῦ καταλόγου τῶν ζακόρων τῶν ἑαυτῆς. ἀνάγκη οὖν ἱστάναι μου τοὺς ὀφθαλμοὺς ὥσπερ σίδηρον ἢ κέρατα, καθάπερ ἐποίησεν Ὅμηρος τῷ Λαέρτου παιδὶ πεπηγέναι τὰ ὄμματα, τὸν οἶκτον ἐπικρυπτομένῳ τῆς γυναικός.

Καίτοι Ὀδυσσεὺς μὲν καρτερίας οὐχ ἱκανῆς ἔτι ἐδεῖτο, μέλλων οὐκ εἰς μακρὰν ἀπολαύσεσθαι τῆς Πηνελόπης σὺν παρρησίᾳ. σὺ δὲ ὦ πάλαι μοι πατέρων, νῦν δὲ θεῶν ἀγανώτατε, πότε αὖθις σοι συνεσόμεθα; Εἰ γάρ τι δεῖ φιλοσοφίᾳ πιστεύειν,
B ἥ σε διαπορθμεύσασα ἔναγχος τὴν μακαρίαν πορείαν, ἐπανήκουσα ἐκεῖθεν ἡμῖν ἀπαγγέλλει, ὅτι ὁπηνίκα ὡς τάχιστα τοῦ δεσμοῦ τῆς φύσεως ἀπελύθης, οὐκ ἀπορρήξας οὐδὲ ἀποσπάσας ἔτι κατέχοντος, ἀλλ' αὐτοῦ χαλάσαντος καὶ ἀνέντος, αὐτίκα ἤιξας μετέωρος ἄνω περί τε αἰθέρα καὶ οὐρανόν, τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀθανάτων ἵππων ζευξάμενος, οὓς ἐν χρόνῳ τοσῷδε ἅμα ἔτρεφες καὶ ἠτίταλλες, συνεξορμᾶν ἐθίζων καὶ ἄνω ἵεσθαι ἀμφοτέρους, καὶ μὴ τὸν μὲν ὑψοῦ ἕλκειν, τὸν δὲ κάτω βρίθειν τὸν ζυγόν. ὅθεν
C τοίνυν οὔτε κέντρων, οὔτε χαλινῶν ἐδεήθης πρὸς τὸν ἀλαζόνα ἵππον καὶ ὑβριστήν, ἀλλ' εὐμενής τε καὶ τῷ ὁμοζύγῳ πράως ἔχων συνδιῆρέ σοι τὸ ὄχημα· καί σε ἐδέξατο ἱερὰ θεῶν ἀγορὰ καὶ δῆμος ἀγαθῶν δαιμόνων, εὐφημοῦντές σε καὶ προσαπαντῶντες καὶ ἀσπαζόμενοι, ὅτι σφίσιν ἐκτελέσας τὸ χρέος οὗ σε ἕνεκα ἔστειλαν ἐπὶ γῆς, ἀκήρατος αὖθις καὶ ἅγιος ἐπανῆκες. καὶ οὔτε ἔμπροσθεν, οὔτε ὄπισθεν μόλυσμα ἐξηῦρεν ὁ Ραδάμανθυς, ἢ Μίνως, ἐνσεσημασμένον τε καὶ ἐγγεγραμμένον τῇ ψυχῇ· καθίζουσί τε παρὰ Σωκράτη καὶ Πλάτωνι,
D ἄγοντες καὶ τὰ σὰ παιδικὰ τὸν θεῖον Ἀριστοτέλην. ὃ ἐνθάδε ἐν τῇ μετοικήσει συνεῖναι τὰ πολλὰ ἐπεχείρεις, καὶ οὐκ ἐξήρκει τὸ σῶμα ἀποστερῆσαι τὴν συνουσίαν οὕτω πόρρωθεν ὄντων τῶν παιδικῶν.

Ἦ που νῦν σε ἐκεῖνος, ὦ θεία κεφαλή, κυδαίνει τε παρὰ τοὺς ἄλλους καὶ ἀγαπᾷ, καὶ οὐκ ἔχει ὅ, τι χρήσεται ὑπὸ χαρμονῆς, ἀποτιννύων τὰ χαριστήρια τῆς προφη-

τείας ἣν προεφήτευσας Ἀριστοτέλους, λαμπροτέραν, ἢ Βάκις τε καὶ Ἀμφίλυκος τοῦ Λοξίου, καὶ τῆς σοφίας, ἣν ἐκεῖνος ἐξευρών τε καὶ ἐξασκήσας, ζόφῳ ἐκάλυψε, καὶ ἠμφίεσεν ἀσαφείᾳ· φροντίσας μήτε βασκῆναι τοῖς ἀγαθοῖς, μήτε ῥίψαι εἰς τὰς τριόδους· συγγνωματεύων τοὺς ἐπαξίους, περιῄρεις τε αὐτοῖς τὸν ζόφον, καὶ ἐγύμνους τὰ ἀγάλματα. ὥστε ὁ μὲν ἄρτι προσιὼν τοῖς ἀδύτοις, φρίκης τε ἐνεπίμπλατο καὶ ἰλίγγου, ἀδημονίᾳ τε εἴχετο καὶ ἀπορίᾳ συμπάσῃ, οὐδὲ ἴχνους λαβέσθαι οἷός τε ὤν, οὔτε ἀρχῆς ἡστινοσοῦν ἐπιδράξασθαι εἴσω φερούσης. ὁπότε δὲ ὁ προφήτης ἐκεῖνος, ἀναπετάσας τὰ προπύλαια τοῦ νεώ, καὶ τοὺς χιτῶνας περιστείλας τοῦ ἀγάλματος, καλλύνας τε αὐτὸ καὶ ἀποσμήξας πανταχόθεν, ἐπεδείκνυ τῷ μυουμένῳ μαρμαρύσσον τε ἤδη καὶ αὐγῇ καταλαμπόμενον θεσπεσίᾳ, ἥ τε ὀμίχλη ἐκείνη καὶ τὸ νέφος ἀθρόον ὑπερρήγνυτο, καὶ ἐξεφαίνετο ὁ νοῦς ἐκ τοῦ βάθους, φέγγους ἀνάπλεως καὶ ἀγλαΐας, ἀντὶ τοῦ πρότερον σκότου· Ἀφροδίτη δὲ παρῆν δᾳδουχοῦσα, καὶ Χάριτες συνεθίγανον τῆς τελετῆς.

Τὸ μὲν οὖν πρόσωπον καὶ τὸ σχῆμα ὅλον μονονοὺ δήπου ἐπῆν Ἀριστοτέλους τοῖς μυστηρίοις. ἅπαντα δὲ ὅμως συνανεῴγνυτο τῶν σοφῶν τὰ ἀνάκτορα, καὶ συνεπώπτευσας μὲν τὰ ἱερὰ καὶ ὅσα Πυθαγόρας ὁ Σάμιος ἐξ Αἰγύπτου ἐκόμισεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, καὶ ὅσα ὕστερον ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ Ζήνων ὁ Κιτιεύς. τὰ μὲν γὰρ Πλάτωνος τοῦ μεγάλου ἀγχίθυρά τε ἀεὶ ἀπεδείκνυε καὶ ἐν τῷ αὐτῷ περιβόλῳ· καὶ οὐδὲ μετημφιέννυτο τὴν στολήν, μεταβαίνων εἰς τὴν ἀκαδημίαν ἐκ τοῦ λυκείου, ἀλλὰ πολλάκις Ἀριστοτέλει προθύσας, εἰς τὴν Πλάτωνος ἔληγεν ἱερουργίαν, ἅμα μὲν γενναῖον προτέλειον, ἅμα δὲ θριγγίον τε καὶ φυλακτήριον. εὐβάτου γὰρ οὔσης ἔτι καὶ ἐπιδρόμου τοῖς σοφισταῖς, τειχίσαι τε Ἀριστοτέλει καὶ περιφράξασθαι, καὶ πανταχόθεν ἀποκλεῖσαι τὰς ἐπιβουλὰς τῶν δογμάτων, τοὺς δὲ πολλοὺς ὑπὸ ὄκνου καὶ ῥᾳθυμίας ἀφράκτους τε ἐθέλειν καὶ ἀναλείφους ἀγωνίζεσθαι. ὅθεν πολλάκις γενναία δόξα καὶ ἰσχυρὰ ὑπὸ ἀσθενοῦς καὶ φαύλης ὑποσκελιζομένη τε καὶ σφαλλομένη [παρόντας ἀμύνειν]

A rationem, quæ abs te longè illuſtrior glorioſiorque ſuſcepta eſt, quàm à Bacide & Amphilyco Apollinis reſponſorum explicatio: Ariſtotelis, inquam, ſapientiæque eius, quam ille excogitatam ac perpolitam tenebris inuoluit, & obſcuritate veſtiuit: vt neque bonis eam inuidia ſubtraheret, nec in triuiis ac compitis conculcandam abiiceret. Tu igitur dignos earum rerum ſcientia probans, caliginem iis omnem detergebas, & ſimulacra denudabas. Adeo vt qui nuper ad penetralia ſeſe contulerat, horrore quodam & vertigine compleretur, hæſitans animo penitus, ac fluctuans,
B neque veſtigium vllum apprehendere poſſet, per quod in interiora penetraret. Vbi verò antiſtes ille templi veſtibulis patefactis, & contractis ſimulacri veſtibus, eóque perpolito, ac confricato vndique, mox idem emicans, ac cæleſti quadam luce perfuſum initiato præbuerat: repentè caligine omni ac nebula dehiſcente, ſenſus ex intimis ſe proferebat, pro ſuperioribus tenebris, fulgoris ac ſplendoris pleniſſimus. Aderat illico facem præferens Venus, & Gratiæ initiationis participes erant.

Ac facies quidem ipſa, formáque vniuerſa penè in myſteriis verſabatur A-
C riſtotelis: nihilominus tamen cætera quoque ſapientum omnium adyta pandebantur. Vidiſſéſque ibidem ea ſacra quæ & Pythagoras Samius ex Ægypto in Græciam aſportarat, & quæ poſtmodum in Varia Porticu ſunt à Cittieo Zenone condita. Quæ enim à magno Platone deriuata ſunt, vicina ea eſſe Ariſtoteli declarabat, atque iiſdem templi ſeptis contineri. Nec cùm ab Lyceo in Academiam tranſiret, veſtem mutabat: ſed plerumque cum ab ſacris Ariſtoteli faciendis inchoaſſet, in Platonis ſacrificia deſinebat: quod vnà & ſacræ rei faciendæ primordium optimum, &
D munimentum ac propugnaculum eſſe iudicabat. Nam cum acceſſu facilis, & ſophiſtarum excurſionibus eſſet expoſita, Ariſtotele muniendam, atque obuallandam aſſerebat, quo vndequaque dogmatum inſidiæ arcerentur: cùm plerique præ ignauia ac deſidia, nequaquam muniti ac delibuti ad certamen deſcendere audeant. Quo fit vt nonnunquam præclara aliqua robuſtáque ſententia ab imbecilla viliíque ſubuerſa, ac conuulſa, ſe ipſam propugnare ne-

queat. Igitur Platoni neque ipse contradicebat, nec Aristotelem facilè repugnare arbitrabatur.

Epicurum verò Neoclis filium, scitum alioqui & elegantem putabat, neque atomorum vllam esse sectionem: nihilominus eundem aliquando introducens, quatenus ignorantibus tantum exhiberet, quàm celerrimè è catalogo dimittebat, vnguento in eius caput, vt pote voluptatis amatoris, effuso. Sed ob ea ipsa quidem minus fortasse mirari oportebat. Nulla enim philosophiæ secta longius ab altera separatur: sed quemadmodum spatiosæ atque amplæ viæ diuortia ac diuerticula, alia maiore, minore alia flexu circumeuntia; in eundem nihilominus terminum concurrunt.

Verum quoties Homerum poëtam induceret, & tanquam Aristotelis ac Platonis doctrinæ auctorem ac principem hospitio exciperet: tunc Homeri voce omnino opus habuisses, quo ex eodem hunc in modum exclamares:

O quàm carus is est cunctis, quàm suauis amicus!

Nam ne à prisca quidem scena, aut theatro, velut prophanis omnino, aut à philosophia abhorrentibus, abstinebat: sed plerumque Euripides, & Sophocles, nec non formosa Sappho, & egregius ille Pindarus, simul resonabant, & orgia pariter celebrabant. Vnde neque vna dumtaxat lingua vtebatur, nec philosopho soli auditori accommodatus erat, ab oratoribus verò aut grammaticis percipi non poterat. Verum cæteros quidem, cùm ex philosophia aliquid expromere conarentur, difficiliùs quàm Persicè loquentes, intelligeres: illum vero etiam vinitor, etiam ærarius faber audiens, haberet sanè quod domum secum reportaret. Quamobrem & cum magistratu de iis quæ ad magistratum pertinent, disputabat; & cum politico homine, de administratione reipublicæ; cum agricola item, de iis quæ sunt cum agricolatione coniuncta.

Cæterum agriculturæ is laudator erat, & amator acerrimus, eámque vnam philosopho dignam esse post labores relaxationem atque oblectationem censebat: præsertimque iam gran-

A μὴ δύναται) ἐπαμύνειν. πρὸς μὲν δὴ Πλάτωνα τὸν σοφὸν, οὔτε αὐτός ποτε ἐστασίαζεν, οὔτε Ἀριστοτέλης ῥᾳδίως ᾤετο.

Ἐπίκουρον δὲ τὸν Νεοκλέους, κομψὸν μὲν ἡγεῖτο, καὶ τὸν ἄτομον οὐκ εἶναι τομόν· εἰσελκυσμένος δὲ αὖ αὐτὸν πολλάκις, ὅσον ἐπιδεῖξαι τοῖς ἀγνοοῦσιν, ὡς τάχιστα ἀπέπεμπεν ἐκ τοῦ καταλόγου, μύρον κατὰ τῆς κεφαλῆς καταχέας, ἅτε ἐραστοῦ τῆς ἡδονῆς. τούτοις μὲν δὴ οὐχ οὕτως ἄγασθαι ἦν. οὐδεμία γὰρ φιλοσοφία πόρρω ἀπῴκισται καὶ μακρὰν ἀποσκηνοῖ τῆς ἑτέρας, ἀλλ'
B οἷον εὐρείας ὁδοῦ καὶ μεγάλης σμικραὶ διαστάσεις τε καὶ ἀποβάσεις, αἱ μὲν πλεῖον, αἱ δὲ ἔλαττον περιελθοῦσαι, εἰς ταυτὸν ὅμως πέρας συνθέουσιν.

Ἀλλ' ὁπότε Ὅμηρον τὸν ποιητὴν εἰσεκάλει τε καὶ ἐξένιζεν, ὡς προπάτορα καὶ ἀρχηγόν τῶν Ἀριστοτέλους, καὶ Πλάτωνος λόγων, τότε αὖ ἀκριβῶς ἐδεήθης τῆς Ὁμήρου φωνῆς, ὥστε εἰπεῖν λαβὼν παρ' ἐκείνου·

Ὦ πόποι, ὡς ὅδε πᾶσι φίλος καὶ τίμιός ἐστιν.

C οὐδὲ γὰρ τῆς σκηνῆς ἀπείχετο τῆς ἀρχαίας, οὐδὲ τοῦ θεάτρου, ὡς παντάπασι βεβήλων, καὶ ἀλλοτρίων φιλοσοφίας. ἀλλὰ θαμὰ μὲν Εὐριπίδης καὶ Σοφοκλῆς, Σαπφώ τε ἡ καλὴ καὶ Πίνδαρος ὁ γενναῖος, συνεπήχουν τε καὶ συνωργίαζον. ὅθεν οὐδὲ μονόγλωττος ἦν, οὐδὲ φιλοσόφῳ μόνῳ ἐπιτήδειος ἀκροατής, ῥήτορσι δὲ ἀσύνετος ἢ γραμματισταῖς· ἀλλὰ τῶν μὲν ἄλλων, ὁπότε πειρῷντο ἐκ τῆς φιλοσοφίας τι λέγειν, χα-
D λεπώτερον ἂν συνίης ἢ τῆς Περσικῆς διαλέκτου· ἐκείνου δὲ καὶ ἀμπελουργὸς ἀκούων καὶ σιδηρεὺς, εἶχεν ὅ, τι οἴκαδε ἀποφέρει. καὶ οὕτω ἄρχοντι μὲν τὰ ἀρχικὰ διελέγετο, πολιτικῷ δὲ τὰ πολιτικὰ, γεωργῷ δὲ ὁπόσα ἔχεται γεωργίας.

Γεωργίας μὲν δὴ καὶ σφόδρα ἦν ἐπαινέτης τε καὶ ἐραστὴς, καὶ τῷ φιλοσόφῳ ῥᾳστώνην ἐπὶ τοῖς πόνοις μόνην πρέπουσαν ἀπέφηνε τὴν γεωργίαν· καὶ μάλιστα γηρῶντι

ἤδη καὶ ἐκλυομένῳ ὑπὸ χρόνου τῷ σώματι γυμνάσιόν τε ἱκανὴν εἶναι, καὶ γέμουσαν σωφροσύνης ἡδονήν. καὶ πολλάκις ἂν φοιτήσας παρὰ τὸν πρεσβύτην, κατέλαβες, ἢ φυτεύοντα, ἢ περικαθαίροντα, ἢ μεταφέροντα, ἢ ὕδωρ διεξάγοντα ἐπὶ τοὺς ὀχετοὺς, ὥστε ἐπάρδειν τὰ φυόμενα· καὶ ὤρεξεν ἄν τι σοι τῶν ὡραίων, καὶ περιαγαγὼν τοὺς ὀρχάτους, ἐπέδειξεν ἂν τῶν βοτρύων ὑπερφυὲς τὸ κάλλος καὶ τὸ μέγεθος, καὶ ἀνήγαγεν εἰς τὰς μητροπόλεις, ὥσπερ οἱ γενεαλόγοι, τῶν σταφυλῶν * εἰς τὰς ἀποικίας. ἦν δὲ καὶ ἀγρὸς αὐτῷ, ὃν αὐτὸς ἐποιήσατο, πηγάς τε ὕδατος ἐξελκύσας, οὔπω πρότερον φαινομένας, καὶ τὰ πολλὰ ἐπιμεληθεὶς, ὥστε καλὴν εἶναι καὶ πρέπουσαν φιλοσόφῳ καταγωγήν. οὗτος ὁ ἀγρὸς καὶ πάνυ οὐδὲ Ἑλληνικὸν τοὔνομα.

Ὁ μὲν οὖν Ὀδυσσεὺς πρὸς τὸν ἑαυτοῦ πατέρα φησὶ, τὰ μὲν φυτὰ αὐτῷ καὶ σφόδρα ἱκανῶς τεθεραπεῦσθαι, αὐτὸν δὲ οὐκ ἔχειν ἀγαθὴν κομιδὴν, ὅτι ῥάκια ἠμφίεστο, καὶ φαῦλα ὑπέρραπτο ὑποδήματα. ἐγὼ δ᾽ ἐπίσταμαι τὸν ἐμὸν πατέρα ὅτι αὐτὸς περὶ τῶν φυτῶν ἐκαλλιουργεῖτο καὶ εὖ ἤσκητο, οὐκ ἐπειδὴ χιτῶνα ἠμφίεστο λεπτὸν καὶ εὐήτριον, ἀλλ᾽ ὅτι μὴ τὴν ψυχὴν ἀκόσμητον εἶχε, μηδὲ ἔμπλεων ἀγροικίας. οὐ γὰρ αἱ ἄμπελοι μὲν αὐτῷ καὶ ὁ κῆπος ἥμεροί τε καὶ ἔγκαρποι ἦσαν, τυφλὴ δὲ ἡ διάνοια καὶ ἀγρία. ἀλλ᾽ οὐδὲ τὴν Ἀλκινόου ὀπώραν ἐπιβλαστάνουσαν συνεχῶς, οὐδὲ τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων εἴκασας ἂν μικρῷ ἐκείνου ῥήματι καὶ νουθετήματι. καὶ γὰρ δὴ οὐ καλλονῆς ἐφρόντιζεν ἐν τῷ λόγῳ μόνης, ἀλλ᾽ ὥσπερ ἔφασκεν ἐν τῇ περὶ τὴν γῆν ἐργασίᾳ τοὺς τὰ ἄλση μόνα φυτευομένους πλατάνων ἀμφιλαφῶν ἢ κυπαρίττων, πυρῶν δὲ καὶ ἀμπέλων ἐξαπορουμένους, πλέον στοχάζεσθαι τέρψεως ἢ τροφῆς· οὕτω δὲ καὶ ἐν τοῖς λόγοις τοὺς ἡδονὴν μόνην θηρεύοντας, καὶ ὅπως κηλήσουσι τοὺς ἀκροωμένους, ἐξ ὧν δὲ τρέφεται ψυχὴ καὶ ἀμείνων γίνεται ἑαυτῆς, οὔτε εἰδότας λέγειν, οὔτε πειρωμένους· τούτους δὲ οὐκέτι εἶναι φιλοσόφους, ὥσπερ οὐδὲ ἐκείνους γεωργοὺς, ἀλλὰ κόλακάς τε, καὶ θῶπας, καὶ ὀψοποιοὺς, καὶ

A dæuo, & ætate confecto corpusculo
idoneam illam exercitationem, & tem-
peratione plenam voluptatem esse di-
ctitabat. Ac sæpe vbi senem adisses, aut
ferentem arbores deprehenderes, aut
repurgantem, aut aliò transferentem,
aut aquam rigandis plantulis in liras &
sulcos deriuantem. Quin etiam aliquid
ex maturis fructibus protulisset, aut cir-
cum vitium ordines deducens, cum pul-
chritudine tum magnitudine visendam
vuarum copiam ostendisset: necnon,
perinde vt genealogi solent, vuarum
colonias, tanquam ad matrices ciuita-
tes reducebat. Erat illi ager, quem
B propria manu instituerat, corriuatis a-
quarum scatebris, quas nemo hactenus
viderat, ac plerisque aliis præcipua cu-
ra instructis, vti philosopho non in-
digna esset habitatio. Hic ager ne-
que prorsus Græcam appellationem ha-
buit.

Ac Vlysses quidem patri suo dicebat,
plantas ab eo studiose admodum excul-
tas esse, ipsum autem non bono vti cor-
poris cultu, quod pannis suffarcinatus
esset, & detrita atque assuta calceamen-
ta gestaret. Ego verò parentem meum
probè scio plantis suis elegantius in-
structum, & ornatum fuisse, non quod
C multitiam tunicam, eleganterque con-
textam indueret, sed quod animam in-
comptam atque obsoletam non habe-
ret. Non enim ipsi vites quidem, ac
horti, mites ac fructuosi erant; ani-
mus autem cæcus & agrestis. Verum
neque Alcinoi pomaria perpetua qua-
dam successione germinantia, neque
aurea Hesperidum mala, vel cum exi-
guo illius verbo, ac monito conferres.
Neque enim solam in dicendo venu-
statem consectabatur. Sed quemad-
modum dicebat, eos qui in agricultu-
ra nihil præter vmbrosarum platano-
rum, aut cupressorum nemora conse-
D runt, frumento porro, ac vineis indi-
gent, voluptati magis quàm alimento
studere: ita planè qui vnam in dicen-
do voluptatem persequuntur, idque
vnum quærunt, suos vt auditores de-
mulceant; ea verò, quibus alitur ani-
mus, ac seipso melior efficitur, elo-
qui neque norunt, neque conantur:
illos verò negabat esse philosophos,
vti neque agricolas alios, sed adulato-
res nimirum, & assentatores, & condi-
tores; ac pro medicis, aut exercitatio-

nis magistris, mangones duntaxat appellabat.

Cæterum quicumque præcepta quidem sapientiæ oratione continuare, ac memoriter quamlibet egregiè proferre possent, actiones verò ipsas, de quibus orationes instituuntur, negligerent: tales qui essent, eiusmodi cuipiam similes esse demonstrabat, veluti si quis corporis sanitatem desiderans, medicamenta, & herbas colligat, quæcumque tritæ, atque inuicem permixtæ, corporis incommoda propulsare possent; ad hæc, ferramenta quoque medica magno cum studio conficiat; possit item ea omnia commemorare, quæ aut Hippocrates Cous, aut Erasistratus, aut Diocles de sanitate monimentis suis præcipiunt: vbi verò corpus in ægritudinem aliquam inciderit, omníque illo apparatu vtendum fuerit: tum ille medicamenta ista ferramentáque ac Hippocratem valere iubeat, & in lectulo tapetibus ac purpura constrato recumbens, ac Siculam sibi mensam apponens, puella aliqua Corinthia, aut Ionico puero ministrante, largiore se potu ac cibis expleat. Neque enim illi quicquam hanc medicamentorum comparationem conducere: neque quisquis ipsas philosophorum disputationes animo complexus, probéque meditatus, eas actione comprobare noluerit: magis ad eum philosophiam attinere, quàm ad superiorem illum, medicinam. Similiter & athletam illum ridiculum esse, qui alteras suos ostentans, & gymnasia numerans, molles nihilominus & ignauos humeros circumferret, & ceruicem præ luxu ac deliciis frangeret: postea in stadium ad certamen prodire, nec posset, nec vellet, sed in balneis, & puerilis palæstræ certamine residens, lauantibus luctas recenseret. Eodem planè modo, & in philosophia non esse verborum ostentationem faciendam, nec inde discernendum qui multum sit in sapientia progressus: veluti quod scienter bona diuidat, quod virtutem cæterorum omnium bonorum summum esse dicat, longéque aliis omnibus antecellere, cùm iis quæ corporis propria dicuntur, tum iis quibus extrinsecus fortuna dominatur: sed si ita quoque sentiat, itáque in proposito ac voluntate habeat, & honestam

A ἀντὶ ἰατρῶν, καὶ γυμναστῶν, κομμώτας.

Καὶ μὴν ὅσοι τοὺς μὲν λόγους αὐτοῖς συνείροιεν καὶ ἀποστοματίζοιεν ἱκανῶς τοὺς ὑπὸ σοφίας παραγγελλομένους, τῶν δὲ ἔργων ἀμελοῖεν ὑπὲρ ὧν οἱ λόγοι· τούτους δὲ αὐτοὺς ὧδέ τινι ἐοικέναι ἐπεδείκνυεν, οἷον εἴ τις ὑγιαίνειν τὸ σῶμα αὑτοῦ ἐπιθυμῶν, φάρμακα μὲν συνάγοι, καὶ βοτάνας, ὁπόσαι ἱκαναὶ τριβόμεναι καὶ μιγνύμεναι ἀλλήλαις, βοηθεῖν τῇ τοῦ σώματος πονηρίᾳ, καὶ σιδήρια δὲ ἰατρικὰ φιλοτίμως κατασκευάζοιτο, ἔχοι δὲ λέγειν καὶ ὅσα Ἱπποκράτης ὁ Κῷος, καὶ ὅσα Ἐρασίστρατος, B καὶ ὅσα Διοκλῆς ἐν τοῖς συγγράμμασι παραγγέλλουσιν ὑπὲρ ὑγείας· ὁπότε δὲ αὐτοῦ τὸ σῶμα εἰς ἀρρωστίαν ὑπενεχθείη, καὶ πάσης ἐκείνης ἀπολαύειν δέοι τῆς παρασκευῆς, ὁ δὲ τὰ φάρμακα μὲν καὶ τὰ σιδήρια ἐάσει, καὶ τὸν Ἱπποκράτην, κατακλινεὶς δὲ ἐπὶ στιβάδος ἐστρωμένης τάπησι καὶ πορφύρᾳ, καὶ τράπεζαν παραθέμενος Σικελικὴν, πίνει τε ἀδδὴν καὶ εὐωχεῖται, κόρης αὐτῷ τινος Κορινθίας ἢ παιδὸς Ἰωνικοῦ διακονουμένων. οὔτε γὰρ τούτῳ πλέον τι ἐστὶ τῆς κτήσεως ἕνεκεν τῶν φαρμάκων, οὔτε ὅστις τοὺς λόγους αὐτοὺς τῶν φιλοσόφων C ἀναλαβὼν, καὶ ἱκανῶς ἐκμελετήσας, μὴ θέλοι ἔργῳ αὐτοὺς ἐκβεβαιοῦσθαι, οὐδὲ τούτῳ πλέον τι φιλοσοφίας μετεῖναι, ἢ τῷ πρόσθεν ἐκείνῳ, ἰατρικῆς. καὶ ἀθλητὴν δὲ ὁμοίως καταγέλαστον εἶναι, ὅστις ἐπιδεικνύμενος τοὺς ἀλκτῆράς τε, καὶ ἐξαριθμούμενος τὰ γυμνάσια, τοὺς ὤμους τε αὐτοὺς περιφέροι μαλθακούς τε καὶ ἀγεννεῖς, καὶ τὸν αὐχένα λυγίζοιτο ὑπὸ τρυφῆς τε καὶ ἀκρασίας· κᾆτα εἰς τὸ στάδιον μὲν παριέναι ἀγωνιούμενος, οὔτε δύναιτο, οὔτε ἐθέλοι· καθήμενος δὲ ἐν βαλανείῳ καὶ ἐν * ἀγωνίᾳ παιδικῆς παλαίστρας, πρὸς D τοὺς λουομένους καταλέγοι τὰ παλαίσματα. τὸν αὐτὸν οὖν τρόπον καὶ ἐπὶ φιλοσοφίας οὐχὶ λόγων χρῆναι ἐπίδειξιν ποιεῖσθαι, οὐδὲ ἐντεῦθεν ποθὲν τεκμαίρεσθαι ὅστις πόρρω ἥκει σοφίας, οἷον εἰ μετ' ἐπιστήμης διαιροῖτο τἀγαθὰ, καὶ φάσκοι τὴν ἀρετὴν μέγιστον εἶναι τῶν λοιπῶν, καὶ ὑπερφέρειν μακρῷ τὰ ἄλλα, τά τε τοῦ σώματος λεγόμενα, καὶ ὅσων ἔξωθεν τύχη βασιλεύει· ἀλλ' εἰ φρονοίη τὸν τρόπον τοῦτον, καὶ προαιροῖτο, καὶ τὴν ἀγαθὴν

πρᾶξιν ἀεὶ ἐπίπροσθεν ἄγοι τῆς χρήματα ἢ δόξαν φερούσης. ἄλλως δὲ ἔχοντα, τῇ μὲν γλώττῃ φιλοσοφήσειν, τῇ καρδίᾳ δὲ οὐδαμῶς.

Τούτων δὲ ἁπάντων παραδείγματα ἀπέφαινε, Σωκράτην τὸν Ἀθηναῖον, ὃς οὔτε οἴκοι ὑπὸ Ξανθίππης λοιδορούμενος, οὔτε ὑπὸ Κριτίου, καὶ τῶν τριάκοντα τυράννων ἀπειλούντων, εἰ μὴ μεταβήσεται καὶ θεραπεύσοι τὴν καθεστῶσαν πολιτείαν, ἀποκτενεῖν τε καὶ ἐξελαύνειν, καὶ ἀνήκεστα ἐργάσεσθαι, ὅμως οὐκ ἔδεισέ ποτε, οὐδὲ ἐξεπλάγη, οὐδὲ κίνδυνον ἄλλον ἐνόμισεν οὕτω δεινόν τε καὶ φοβερὸν, ὡς τὸ κακὸν ἀντ' ἀγαθοῦ γενέσθαι, καὶ δυσσεβῆ ἀντ' εὐσεβοῦς. διὰ τοῦτο οὔτε Λέοντα ἤγαγε τὸν Σαλαμίνιον, οὔτε ἐπιψηφίσαι κατεβιάσθη κατὰ τῶν ἀμφὶ Περικλέα, καὶ Ἐρασινίδην, καὶ Διομέδοντα στρατηγῶν· καίτοι οὕτω γε ὁ δῆμος αὐτὸς ἐπεκελεύετο, βοῶντες ἄνωθεν ἐκ τῆς ἐκκλησίας. ἀλλ' οὐδ' ὅτε κατεδίκασαν αὐτοῦ Ἀθηναῖοι, οὐδ' ὅτε ἐν τῷ ξύλῳ ἦν, οὐδὲν ἀγεννὲς, ἢ ταπεινὸν ἔπραξεν, ἢ εἶπε πρὸς τοὺς ἑταίρους τοὺς εἰς τὸ δεσμωτήριον συνιόντας· ἀλλὰ περὶ ψυχῆς ἐφιλοσόφει, καὶ περὶ τῶν ἐν ᾅδου ἐξηγεῖτο, ὁπόσα μὲν ἀγαθὰ ἐκεῖ περιμένει, ὁπόσα δὲ κακίαν τιμωρήματα καὶ κολαστήρια. τοιγαροῦν οὐκ εἰς μακρὰν Ἀθηναῖοι μετέγνωσαν ἀμφὶ Σωκράτους, καὶ δίκην ἔπραξαν τὸν Μέλιτον τῆς δίκης ἐκείνης, καὶ ἔφυγεν Ἄνυτος ἐκ τοῦ ἄστεος καὶ αὐτὸν κατέλευσαν διὰ Σωκράτην οἱ Ἡρακλεῶται οἱ ἐν τῷ Πόντῳ· καὶ νῦν δείκνυται * ἀνὰ τὸ αὐτόθι σῆμα ἐν τῷ προαστείῳ, οὐ μακρὰν θαλάττης, οὗ περιέβαλον τὸν Ἄνυτον οἱ Ἡρακλεῶται. τοιαῦτα δὲ ἀπέφαινε καὶ τὰ ἑαυτοῦ καὶ ἄντικρυς παραπλήσια τοῖς Σωκρατικοῖς, καὶ ταῦτα πάντα ὑπομένειν τε καὶ ἀνέχεσθαι ῥᾳδίως, ὅτι δεῖ φιλοσοφίαν οὐ λόγῳ ἀλλ' ἔργῳ ἑλέσθαι.

Δίκαια μὲν δὴ καὶ οἱ πάλαι ἔπραξαν ἄνθρωποι ἐφ' Ἡρακλεῖ τῷ Διὸς καὶ Ἀλκμήνης, ἀποθεώσαντές τε αὐτὸν, καὶ ἱερὰ ἴδια κατασκευάσαντες, καὶ θυσίας θύοντες οὐ μόνον ὅσας ἥρωϊ θύειν καλὸν ἦν, ἀλλὰ ὅσας δαίμονι ἤδη, ἀλλὰ καὶ ὅσας

A actionem ei ſemper anteponat, quæ pecunias, aut gloriam atque honorem conciliet: qui aliter ſeſe haberet, eum putabat lingua tenus philoſophaturum, corde verò nihil minus quam hoc eſſe facturum.

Horum omnium exempla proponebat, Socratem imprimis Athenienſem, qui neque domi à Xanthippa conuiciis exercitus, nec à Critia, & triginta tyrannis, niſi ſententiam mutaret, & præſenti ſeſe reipubl. ſtatui accommodaret, mortem, atque exilium, & extrema omnia minitantibus, pertimuit tamen vnquam, B aut perterritus eſt: nec vllum aliud periculum exiſtimauit tam acerbum, & formidoloſum, quàm malum ex bono, impium ex pio & ſceleratum fieri. Ob id neque Leontem Salaminium duxit, neque vlla vi vnquam adigi potuit, vt Periclem, & Eraſinidem, & Diomedontem, alióſque imperatores ſua ſententia condemnaret: quamquam adeo populus illum è ſuperiore loco in concione vociferans hortaretur. Sed ne tunc quidem, cum ab Athenienſibus damnatus eſt, nec cum in neruo detineretur, quicquam infracti atque abiecti animi fecit, aut dixit, apud eos ſocios qui in carcerem C conuenerant. Verum de animo philoſophabatur, déque iis quæ apud inferos ſunt, diſputabat: quanta videlicet illic bona (virtuti) præſtolarentur; quanti vitiis cruciatus, atque ſupplicia. Quamobrem nõ multo poſt, Athenienſes eorum quæ in Socratem commiſerant, pœnituit: & à Melito pœnæ accuſationis ipſius repetitæ, & ex vrbe Anytus ceſſit: & poſtremo eundem propter Socratem Heracleotæ qui in Ponto habitant, lapidibus obruerunt: hodiéque Anyti ſepulchrum in ſuburbano illic oſtenditur, non longe à mari, vbi ab Heracleotis Anytus eſt ſepulchro conditus. Talem ſeſe actionéſque ſuas omnes pa- D ter meus comparabat, vt Socraticarum germanæ prorſus eſſent, ac ſimiles: eáque omnia ſuſtinere ac pati non difficulter inſiſtebat, quod philoſophiam non verbis profiteri, ſed factis oporteat.

Non iniuria id quidem ab antiquis hominibus in Hercule Iouis & Alcmenæ filio factum eſt, vt & illum in deorum numerum referrent, & priuata ei templa ædificarent, & ſacra inſtituerent, non modo quæ herois, ſed quæ dæmonis inſuper, imo quæ dei in hono-

rem celebrari meritò poſſent: propterea quod Hercules virtutis in ſe exemplum expreſſerit, & vniuerſam terram obiens, eam à crudeliſſimis tyrannis, & immanibus belluis, repurgauerit. Ego verò ita exiſtimo, vitium & apris omnibus eſſe vehementius, & leonibus violentius, & multiformi cane audacius, & pluribus, quàm hydra, capitibus præditum. Quare æquum iis eſſe, qui hoc monſtrum expugnarint, & imbecillitatem illius oſtenderint, publicè templa erigi, & ſacerdotes conſtitui. Conſentaneum enim eſt, eos quoque diuinam aliquam ſortem eſſe conſecutos, poſteaquam corpore exſoluti ſunt, fauſtos, auerruncos, hominum cuſtodiam habentes. Sic mihi ſanè dij videntur, cum rurſus demonſtrare, atque in memoriam reducere hominibus vellent, quodnam ad faſtigium humani animi virtus peruenire poſſet, vti Herculem quondam, & deinceps Socratem, ſic tete modo, ô pater, longo poſtmodum interuallo produxiſſe, & in terram procreaſſe.

Verum tu quidem beatus ac felix, ad beatos ac felices, à quibus miſſus fueras, rediiſti. Nos vero mediis in fluctibus, atque Ates in prato dereliquiſti: nec alium habemus, qui ſurſum aſpirantibus nobis, atque emergere tandem è luto ac cœno cupientibus, dextram porrigat. Quare de cætero tua nobis erunt veſtigia conſectanda, ſi forte noſtra illis imponere aliquando poſſimus. Quanquam ſæpenumero, velut aquilæ pullos ſuos, ita tentare me ſolebas, ecquid oculis veritatis ſplendorem ferre ac ſuſtinere poſſem. Nec raro optima ſpe cumulatum remittebas, atque ob id exultabas, & gaudio perfundebaris, quòd fixo ac conſtanti ſolis contuitu verum tibi ac ſincerum genus comprobarem. Non igitur oculos tum quidem diducere oportuit, nunc verò conniuendum eſt: ſed de ſtudio illo in me parentis, ac ſententia, contendendum eſt, vt non patris dumtaxat, ſed à philoſopho profecta videatur eſſe. Sed ades ipſe filio, eique è cæleſti ſede opitulare, atque huic, ô beatiſſime, ſupplicanti vires ac robur ad hoc certamen inſtilla.

A θεῶν· ὅτι Ἡρακλῆς παράδειγμα ἐγένετο ἀρετῆς, καὶ τὴν γῆν ἅπασαν ἐπιφοιτήσας, τυράννων τε ὠμότητα καὶ θηρίων ἐκάθηρεν ἀλλοκότων. δοκῶ δὲ ὡς σφοδρότερον μὲν κάπρων κακία, βιαιότερον δὲ λεόντων, ἰταμώτερον δὲ πολυμόρφου κυνὸς, πολυκεφαλώτερον δὲ ὕδρας· ἄξιον δὲ εἶναι καὶ τοῖς τοῦτο τὸ θηρίον καταμαχεσαμένοις τε καὶ ἀσθενὲς ἀποδείξασι, τεμένη τε ἱδρύεσθαι δημοσίᾳ, καὶ ἱερέας καθίστασθαι. εἶναι γὰρ δὴ καὶ τούτοις οὐκ ἀπει-
B κὸς ἔν τινι θείᾳ μοίρᾳ, τοῦ σώματος ἀπαλλαγέντας, ἐσθλοὺς, ἀλεξικάκους, φύλακας μερόπων ἀνθρώπων. καί μοι δοκοῦσιν οἱ θεοὶ βουληθέντες αὖθις ἐνδείξασθαι καὶ ὑπομνῆσαι τοὺς ἀνθρώπους, ἐς ὅσον ἀφικνεῖται ἀρετὴ ψυχῆς ἀνθρωπίνης, ὥσπερ τὸν παλαιὸν Ἡρακλέα, καὶ αὖθις Σωκράτη, οὕτω νῦν σε, ὦ πάτερ, διὰ μακροῦ χρόνου παραγαγεῖν καὶ φῦναι ἐπὶ γῆν.

Ἀλλὰ σὺ μὲν ὄλβιός τε καὶ εὐδαίμων πρὸς ὀλβίους τε ἀνέδραμες καὶ εὐδαίμονας τοὺς καταπέμψαντας· ἡμᾶς δὲ ἀπέ-
C λιπες ἐν τῷ κλύδωνι καὶ τῷ * λειμῶνι τῆς ἄτης, οὐδὲ ἔχομεν ὅστις χεῖρα ἄλλος ὀρέξει, ἀνακύπτειν τε πειρωμένοις καὶ ἐξαναδῦναι ποτὲ τῆς ἰλύος καὶ τοῦ βορβόρου. δεῖ δὴ λοιπὸν τὰ ἴχνη τὰ σὰ διώκειν, εἰ δὴ ἐκείνοις ποτὲ ἐμβιβάσαι καὶ τὰ ἡμέτερα δυνηθείημεν. καίτοι συχνά γέ μου ἀπεπειρῶ, καθάπερ οἱ ἀετοὶ τῶν νεοττῶν, εἰ δύναταί μοι στέγειν τὰ ὄμματα καὶ ἀνέχεσθαι τὴν αὐγὴν τῆς ἀληθείας· καὶ πολλάκις ἀπέπεμπες, ἐλπίδος γεμίσας ἀγαθῆς· καὶ ἐγάνυσο, καὶ ἐγεγήθεις ὅτι σοι γνησίους ἤ-
D λεγχον τὰς γονὰς, πρὸς τὸν ἥλιον ἀσκαρδαμύττων. οὐ δὴ οὖν τότε μὲν ἐχρῆν ἀνοίγειν τὼ ὀφθαλμὼ, νῦν δὲ καταμύειν· ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ τῆς σπουδῆς ἢ ψήφου ἀγωνιστέον, ὡς μὴ παντάπασι πατρὸς φαίνοιτο, ἀλλὰ φιλοσόφου. ἐπαμύνοις δὲ αὐτὸς ἄνωθεν τῷ παιδὶ, καὶ ἐνστάξαις, ὦ μάκαρ, προσευχομένῳ ἀλκήν τε καὶ ἀνδρίαν εἰς τὸν ἀγῶνα.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ΛΟΓΩΝ
ΤΜΗΜΑ ΔΕΥΤΕΡΟΝ.
THEMISTII ORATIONVM
PARS ALTERA.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ΔΙΑΦΟΡΟΙ ΛΟΓΟΙ.

THEMISTII ORATIONES VARIÆ.

Βασανιστὴς, ἢ φιλόσοφος.

ΛΟΓΟΣ ΚΑ'.

ΑΝΔΡΕΣ ὅσοι συνελέγητε ὑπ' ἐμοῦ τήμερον εἰς τὸ θέατρον τῶν Μουσῶν, τί κάθησθε ἐκπεπληγμένοι; τί δὲ συνέχεσθε ὑπὸ θάμβους; ὅτι που ὑμῖν καινὸν καὶ ἀλλόκοτον καταφαίνεται, ἄνδρα τοῦ φιλοσοφίας ὀνόματος ἀξιούμενον, χθές τε ἀγείροντα ἑωρᾶσθαι, καὶ νῦν καθήμενον ἐπὶ θρόνου τινὸς ὑψηλοῦ μάλα σοφιστικῶς καὶ σοβαρῶς, μέλλοντα ὑμᾶς παρακαλέσασθαι, ἀφ' ὧν ἂν λέγῃ, εἰς ἐκβοήσεις τε καὶ κρότους, οἵων δὴ ἀπολαύουσι παρ' ὑμῶν οἱ δαιμόνιοι σοφισταί; εἰ οὖν διὰ τοῦτο θαυμάζετε, εὖ ἴστε ὅτι εἰκότως θαυμάζετε· τῷ ὄντι γὰρ οὐ φιλοσόφου οὔτε τὸ ἔργον, οὔτε τὸ ἐπιθύμημα. ἀλλ' οὐκ ἐγώ τοι ὁ παραχαράττων καὶ πλημμελῶν, ἀλλ' ὁ τοῦτό μοι τὸ ὄνομα ἐξ ἀρχῆς περιθεὶς, καὶ διδάξας ὑμᾶς νομίζειν. ἐπεὶ τό γε ἀληθὲς οὐ ταῦτα ἔχει· ἀλλ' ἐγὼ πατρὸς μὲν οἶδα ἐμαυτὸν γενέσθαι μάλα γενναίου

A *Explorator, aut Philosophus.*

ORATIO XXI.

QVICVNQVE Musarum in theatrum hodierna die conuocati à me estis, Auditores, quid sedetis admiratione defixi? aut quid stupore estis attoniti? An quod nouum vobis insolénsque videatur, hominem philosophiæ nomine insignitum, cùm pridie cœtum hominum cogere esse visum, tum in præsentia sublimi quodam in solio sophisticè imprimis & arroganter sedere, ac sua vos oratione ad clamores B ac plausus excitare velle, cuiusmodi à vobis multa identidem in beatos illos sophistas conferri solent? Igitur si propterea miramini, vtique non iniuria miramini. Illud enim reuera philosophi neque officium neque desiderium est. Verùm ego sanè minimè is sum, qui id adulterauerim, aut in eo deliquerim; sed qui mihi primò id nominis imposuit, vósque idipsum vti persuasum haberetis, impulit. Alioqui id ita se reipsa non habet. Ego verò patre quidem natum me esse scio ingenuo

imprimis, ac verè philoſopho, nec vt Penelopæ quondam Telemachus, ita ego matri diffido. Philoſophum verò neque me opinor eſſe, & qui ita eſſe opinantur, aberrare cenſeo. Ecquid igitur moleſtiam illi aut ſuſcipiunt, aut faciunt? En ego ipſe de me in communi hoc theatro palam prædico, nihil ad me eam appellationem pertinere. Sed qui eam mihi primum aſperſit, illud, vt apparet, non animaduertit, non eſſe ſatis, philoſopho patre eſſe genitum: ſed ab eiuſmodi informatoribus & educatoribus ali atque inſtitui, animúmque adhuc recentem & ſimplicem imbui oportere. Ita enim maximè figura imprimi atque altius penetrare poſſit, nec in ſuperficie ipſa conſiſtat.

Quibus ego præſidiis neſcio quomodo ſum orbatus: præſertim cum duo mihi parentes fuerint in eo genere facilè principes, quorum alter genuit, generum me alter adſciuit. Atqui Ariſtippus ſatis habuit ab vna matre educari, quæ philoſophiæ ſeſe dedidiſſet, vt à matre inſtitutus diceretur. Scitis quem ego dicam Ariſtippum: non enim eximium illum Socratis diſcipulum, ſed illius nepotem intelligo. Verum Ariſtippum fortaſſe, vt videtur, amabat mater, eúmque diſciplinis informabat, quem & ſeipſa dignum & auo præſtare cuperet. Me autem oderat vterque ille parens, & auerſabatur; aut illi quidem non oderant (neque enim, arbitror, fas eſt ſapientes & felices viros, filios ſuos auerſari) ſed ego tardus ad capeſſendas diſciplinas, & ingenio intractabili ſum, mihíque duritie refertum animi receptaculum à natura factum eſt; vt cum maximè vellent, diſciplinas inſcribere nullas poſſent. Quæ cum ita ſe habeant, deponite & vos, optimi viri, hunc inquam errorem deponite: deſinite iam, per Muſas, neque id mihi nominis omnino tribuite. Ad illud ſanè officium, quod eo nomine ſignificare vultis, ſi poteſtis, adducite, ac compellite: neque enim eſt, quo me maiori beneficio affeceritis: appellationem ipſam, ſi in vobis omnino hærere neceſſe eſt, aliis potius quam mihi concedite. Alioqui ridiculus planè ſim, perinde atque aliena tunica, longéque maiore, quam mihi conueniat, indutus. Ac pauci quod res eſt, intelligent, vos ſcilicet in eiuſmodi nominibus imponendis eſſe perlibera-

A τε καὶ ἀληθινοῦ φιλοσόφου, καὶ οὐκ ἀπιστῶ τῇ μητρί, καθάπερ ὁ Τηλέμαχος τῇ Πηνελόπῃ· φιλόσοφος δὲ οὔτε εἶναι ἡγοῦμαι, τούς τε ἡγουμένους, ἐξαπατᾶσθαι ὑπολαμβάνω. τί οὖν πράγματα ἔχουσι καὶ παρέχουσιν; ἰδοὺ γὰρ ὑμῖν διαρρήδην αὐτὸς ἐγὼ λέγω κατ' ἐμαυτοῦ ἐν κοινῷ θεάτρῳ, ὅτι τούτου μοι τοῦ ὀνόματος οὐδὲν προσήκει· ἀλλ' ὁ κατ' ἀρχὰς αὐτὸ ἐπιρρίψας, ὡς ἔοικεν, οὐκ ἐσκέψατο ὅτι οὐ μόνον ἀπόχρη, τὸ γενέσθαι ἐκ πατρὸς φιλοσόφου, ἀλλὰ δεῖ καὶ τραφῆναι, καὶ παιδευθῆναι ὑπὸ τοιούτοις διδασκάλοις τε
B καὶ ἐφέδροις, καὶ τὴν ψυχὴν ἀναπλησθῆναι ἔτι νέαν τε καὶ ἁπλῆν. οὕτω γὰρ δὴ μάλιστα ὁ τύπος εἰσίοι τε καὶ ἐνδύοιτο ἐν τῷ βάθει, καὶ οὐκ ἂν μένοι ἐπιπολῆς.

Τούτων δὲ οὐκ οἶδα ὅπως ἔγωγε ἀπεστέρημαι· καὶ ταῦτα, δύο πατέρων τυχὼν κορυφαίων, ὧν ὁ μὲν ἐγέννησεν, ὁ δὲ ἐξείλετο κηδεστήν. τῷ δὲ Ἀριστίππῳ ἐξήρκεσεν, ὑπὸ μητρὶ μόνῃ φιλοσοφούσῃ τραφέντι, μητροδιδάκτῳ κληθῆναι. ἴστε ἄρα ὃν λέγω Ἀρίστιππον, οὐκ ἐκεῖνον τὸν πάνυ, τοῦ Σωκράτους ὁμιλητήν, ἀλλὰ τὸν ἐκείνου θυγατριδοῦν. ἀλλ' Ἀρίστιππον
C μέν, ὡς ἔοικεν, ἠγάπα ἡ μήτηρ, καὶ τὰ μαθήματα ἐνετίθει, σπεύδουσα ἀποδεῖξαι ἑαυτῆς μὲν ἄξιον καὶ τοῦ πάππου· ἐμὲ δὲ ἐμισείτην τὼ πατέρε τούτω καὶ ἀπεχθέσθην. ἢ ἐκείνω μὲν οὐκ ἐμισείτην· (οὐ γάρ, οἶμαι, θέμις ἄνδρας σοφούς τε καὶ μακαρίους τὰ ἔκγονα ἀπεχθαίρειν τὰ ἑαυτῶν) ἀλλ' ἐγὼ νωθής τις πρὸς παιδείαν ἔφυν καὶ ἀτεράμων, καί μοι σκληρείας ὑπόπλεων ξυνεπάγη τὸ ἐκμαγεῖον, ὥστε καὶ πάνυ βουλομένοις αὖθις ἐγγράφειν μὴ δύνασθαι τὰ παιδεύματα. εἰ οὖν ταῦτα οὕτως ἔχει, παύσασθε, παύσασθε καὶ ὑμεῖς, ὦ μακάριοι, τῆς
D πλάνης· παύεσθε ἤδη πρὸς τῶν Μουσῶν, καί μοι τοῦ ὀνόματος τούτου μὴ πάνυ μεταδιδόναι· ἀλλ' εἰς μὲν τὸ ἔργον, ὃ δηλοῦν ἐθέλετε τῷ ὀνόματι, ξυνελαύνετε, εἴ πῃ δύνασθε, καὶ ξυνωθεῖτε· (ὧν οὐδέν με ἄλλο τηλικοῦτον ἀγαθὸν ἐργάσεσθε) τῆς δὲ προσηγορίας, εἰ ἄρα ἀναγκαία ὑμῖν ἐνδιαιτᾶσθαι, ἑτέροις πρὸ ἐμοῦ ξυγχωρεῖτε· ἢ ἐγὼ καταγέλαστος ἔσομαι, καθάπερ χιτῶνα ἀλλότριον καὶ πολὺ μείζω ἠμφιεσμένος· καὶ ὀλίγοι εἴσονται τἀληθές, ὅτι ὑμεῖς ἄρα φιλόδωροι

ὀνομάτων, ἀλλ' ἐμὲ ἐπιπηδᾷν ὑπολήψονται καὶ ἐπιβατεύειν, καὶ ἀφαρπάζειν μὴ ἐθελόντων διδόναι. ἐγὼ δὲ οὐκ ἂν βουλοίμην ἄτοπόν τινα δόξαν ἐν ἀνθρώποις λαβεῖν.

Ἀλλ' εὖ ἴστε ὅτι πρῶτος καταγελῶ τῶν τοιαύτῃ νόσῳ ξυνεχομένων, καὶ οἶμαι αὐτοὺς μικρὸν διαφέρειν ἀνθρακέως τινὸς ἢ σιδηρέως, καπνοῦ γέμοντος καὶ μαείλης, ἔπειτα ἀνθρακέως μὲν οὐκ ἀξιοῦντος καλεῖσθαι, ἀλλὰ τὸ πάνυ ἀγανακτοῦντος πρὸς τοὺς καλοῦντας, καὶ ἑτοίμου, εἰ λάβοι τινάς, κατατέμνειν, μάντεως δὲ ἢ ἰατροῦ, ἢ ἄλλου τοῦ σεμνοτέρου δημιουργοῦ. νεμεσῶ γὰρ καὶ τῷ ὄνῳ Αἰσώπου, ἀκούων ὅτι ὄνος ὤν, ὅμως ἠμπίσχετο λεοντῆν. ταύτῃ τοι καὶ ξυνελθόντα παιδάρια ξαίνει τε αὐτὸν τοῖς ῥοπάλοις, καὶ ἀφαιρεῖται τῆς δορᾶς τε, καὶ τοῦ φρονήματος. ἀλλ' ὅπερ λέγω, εἰ μὴ συγχωροίην ὑμῖν φιλόσοφος εἶναι, πάντως τέρας τὸ παρ' ἐμοῦ γινόμενον. ἔξεσται γάρ που τῶν γε ἄλλων τῷ βουλομένῳ προσιέναι τε ἀθρόοις ὑμῖν καὶ διαλέγεσθαι μετὰ πολλῆς ἐξουσίας, ἅτε τὸ ἐν εὐδαίμονι πόλει καὶ ἐλευθέρᾳ. ὥστε οὐδὲν θαυμαστὸν εἰ καὶ ἐγὼ ταύτης ἀπολαύσομαι τῆς ἀδείας. οὐκέτι δεῖ θορυβεῖσθαι ὅταν ἀκούητέ μου λέγοντος, ἀκούσεσθε γὰρ φιλοσόφου δή μου μὲν οὔ· ἀνδρὸς δὲ ἐμφορουμένου προκειμένης ἀφθόνου τε πολυτελοῦς εὐωχίας. καίτοι εἰ καὶ τοῦ πράγματος ἠμφισβήτουν, καὶ τοὔνομα ὡς διαφέρον μοι προσιέμην, οὐ πρὸς αὐτὸ ἔδει μόνον ὁρῶντας τὸ λέγειν με ἐν κοινῷ, τεταράχθαι, ἀλλὰ ξυνεπισκοπεῖν καὶ ἃ λέγω, καὶ ὅτου ἕνεκα λέγω· τὰ μὲν, εἰ χρηστὰ καὶ ὀνήσιμα τοῖς ἀκροωμένοις· οὗ δὲ χάριν, εἰ τοῦ θαυμάζεσθαι ὀριγνώμενος· ἐπεὶ καὶ Πλάτωνα τὸν σοφὸν οὐδὲν ἐκώλυεν εἶναι σοφόν, ὅτι αὐτοῦ λέγοντος ἐν τῷ Πειραιεῖ, ξυνέρρεόν τε καὶ ξυνῄεσαν οὐ μόνον ἐκ τοῦ ἄστεος κατιὼν ὁ δῆμος, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν ἀγρῶν καὶ ἐκ τῶν ἀμπέλων, καὶ ἐκ τῶν ἔργων τῶν ἀργυρείων· καὶ οὕτω ὁπηνίκα τοὺς περὶ τἀγαθοῦ διεξῄει λόγους, ἰλιγγίασέ ποτε ὁ πολὺς ὅμιλος, καὶ ἀπερρύησαν τοῦ χοροῦ, καὶ τελευτῶν δὴ κατέληξεν εἰς τοὺς συνήθεις ὁμιλητὰς τῷ Πλάτωνι μόνους τὸ θέατρον. ἀλλὰ τοῦτο ἀνδρὶ μὲν ἐπαίνους θηρεύοντι καὶ σφόδρα ἀλγεινόν, καὶ

A les: me verò insilire suspicabuntur, ac mihi vendicare, vobisque inuitis ac concedere nolentibus extorquere. At ego minimè absurdam quandam gloriam, opinionémque assequi velim.

Et vtique primus ego ridere illos soleo, qui eo morbo detineantur: nec multum carbonarij alicuius, aut fabri ferrarij dissimiles eos arbitror, qui fumo atque fuligine respersus, tamen carbonarium se appellari nolit, quin & iis qui appellent, succenseat, & si quos teneat, concidere non dubitet: vatis autem, aut medici, aut alterius honestioris artificis nomen appetat. Nam nec asinum Æsopicum probo, audiens B hunc, qui asinus esset, pelle nihilominus leonis indutum. Atque idcirco concurrentes puerulі eum & fustibus cædunt, & pellem iuxta atque audaces illos spiritus eripiunt. Verùm, vti dixi, si philosophum me esse vobis concederem, planè quod à me agitur prodigij instar esset habendum. Cuilibet enim cæterorum licet coram vobis prodire in vnum collectis, atque omni cum libertate disputare, vt in ampla & libera ciuitate: adeóque nihil mirum est, si & ego eadem libertate fruar. Quare nihil est quod tumultuemini, cùm me dicentem audietis. Audietis enim minimè C quidem philosophum; hominem verò eum, qui copiosis ac magnificis epulis palam appositis satietur.

Quanquam si ea de re contenderem, & ipsum nomen quasi ad me pertineret, admitterem: non ad id duntaxat intuentes quod publicè dicerem, perturbari oporteret, sed id vnà considerare, quæ dicerem, & cuius rei gratia: illa quidem si bona, & auditoribus profutura; cuius autem gratia, si admirationis id excitandæ gratia fecissem. Quando Platonem illum sapientem, nihil quo minus sapiens esset illud impediebat, quòd eo in Piræeo disputante ingentes fierent hominum concursus D non modò ex vrbe descendentis populi, sed & ex agris, ac vineis, atque argenti fodinis. Et verò tunc cùm illos de bono sermones haberet, turba ipsa vertigine quadam correpta æstuare tandem cœpit, séque è cœtu paulatim subduxit; vt demum in consuetum gregem Platoni consessus ille redigeretur. Sed hoc quidem homini laudis affectatori magno mœrori futurum erat, & quæ-

dam sophistæ calamitas. Philosophi verò nihilo deterior est oratio, siue sub platano habeatur sola, siue cicadis audientibus. Nam vt maximè laudis indigeat, opus quidem nihil est, sufficiat tamen ipsi vel vnus laudator Phædrus Myrrhinusius. Cicadæ porro canent, atque ad meridiem, & Solem accinent. Sed quid hæc ad me? Dudum enim id perpetuò sum professus, me ex isto grege non esse. Difficilis enim omnino res, difficilis, auditores, & ante quam Hesiodus asperum illud & accliue iter ponit, Pindarus labores, & sumptus: Socrates denique Sophronisci ille filius, diuina duntaxat sorte eam in hominum genus delapsam fuisse testatus est.

Nam vt illud amplius intelligatis, quàm ij verè dicant, ego verò absurdi nihil faciam, cum id nominis fugio, atque extimesco: audite, quot & quænam ei oporteat, qui huic nomini pudori esse nolit, cum ab ipso statim ortu deorum beneficio insita esse, tum disciplina post modum aduenire. Dicam verò à me nihil (rursum enim sophista essem, si cum eiusmodi rerum scientia præditus sim, delicias tamen agerem, philosophi appellationem eiurans) sed quæ à Socrate, & Platone dicta, definitáque sunt, cum philosophiæ illatas calumnias refellerent, ostenderéntque quam merito primum illud & sincerum genus, exiguum inter homines ac rarum esset; plerique verò adulterini, & perperam inscripti, ab obscuris & vilibus opificiis, in altius quoddam ac diuinius studium irrumperent. Ac propterea multa ac magna probra iam olim philosophia sustinuit, & nunc sustinet: cum scilicet nonnulli interdum illiberaliter & seruiliter educati, cum ipsi artem quampiam edidicerint, aut heri opera edocti fuerint, ob eam artem seruitute soluti, ea minimè contenti sunt, sed ad philosophiæ splendorem aspirant. Quod quid per Iouem aliud est, quàm faber ille ærarius caluus, & pusillus, nuper vinculis exsolutus, speciosa indutus veste, qui dominæ nuptias affectaturus sit. Quare cum ij homines ad philosophiam se conferunt, quid eos qui viderint aut audierint, de ea existimaturos putatis? Nonne ea omnia

A ἀτύχημα σοφιστοῦ. φιλοσόφου δὲ οὐδέν τι μεῖον ὁ λόγος εὖ ἔχει, κἂν ὑπὸ πλατάνῳ λέγηται μόνη, κἂν τεττίγων ἀκροωμένων. εἰ γὰρ δὴ καὶ ἐπαίνου προσδεῖται, δεῖ μὲν οὐδέν, ἀποχρήσει δὲ αὐτῇ καὶ εἷς ἐπαινέτης, Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος. οἱ τέττιγες δὴ ᾄσονται καὶ προσᾴσονται τῇ μεσημβρίᾳ καὶ τῷ ἡλίῳ. ἀλλὰ τί ταῦτά ἐστι πρὸς ἐμέ; πάλαι γὰρ ὑμῖν διατετέλεκα λέγων ὅτι οὐκ εἰμὶ ταύτης ἐγὼ τῆς μερίδος. χαλεπὸν γὰρ τὸ χρῆμα, χαλεπόν, ὦ ἄνδρες, καὶ οὗ προτίθησιν Ἡσίοδος μὲν τὴν τραχεῖαν ἐκείνην ὁδὸν καὶ ἀνάντη, Πίνδαρος δὲ πόνους τε
B καὶ δαπάνας, Σωκράτης δὲ ἐκεῖνος ὁ Σωφρονίσκου, θείᾳ μοίρᾳ μόνῃ παραγίνεσθαι ἐς ἀνθρώπους.

Ἵνα γὰρ δὴ μᾶλλον καταμάθητε, ὅτι οὗτοί τε ἀληθῆ λέγουσιν, ἐγώ τε οὐκ ἀπὸ τρόπου ποιῶ, περιεξιὼν τοὔνομα καὶ πεφοβημένος, ἀκούσατε ὅσα καὶ οἷα χρεὼν τῷ μὴ αἰσχυνεῖν αὐτὸ μέλλοντι προσφῦναί τε ἐκ θεῶν γινομένῳ, καὶ ὕστερον ἐκ διδαχῆς προσγίνεσθαι. ἐρῶ δὲ οὐκ ἐμαυτοῦ λόγους· πάλιν γὰρ σοφιστὴς ἂν ἦν, τοιούτους ἐπιστάμενος λόγους δι' ὧν ἐθρυπτόμην ἂν τοὔνομα ἐξαρνούμενος· ἀλλ' οἷς Σω-
C κράτης καὶ Πλάτων ἐλεγέτην τε καὶ ὡριζέσθην, ἀπολυομένω τὰς τῆς φιλοσοφίας διαβολάς, καὶ ἀποδεικνύντε ὡς εἰκότως τὸ μὲν καθαρὸν αὐτοῦ καὶ ἄδολον γένος, σμικρόν δή τι ἐν ἀνθρώποις καὶ σπάνιον, πολλοὶ δὲ οἱ παράσημοι καὶ παρεγγράφοντες ἑαυτούς, ἔκ τινων φαύλων καὶ ὀλίγου ἀξίων τεχνίων εἰς ἐπιτήδευσιν μείζω καὶ σεμνοτέραν εἰσβιαζόμενοι. καὶ ἐκ τούτων δὴ τὰ πολλὰ καὶ μεγάλα ὀνείδη πάλαι τε ἀπέλαυσε φιλοσοφία, καὶ νῦν ἀπολαύει, ὅταν δή τινες ἐνίοτε ἀνελευθέρως τε καὶ δουλοπρεπῶς τεθραμμένοι, τέχνην τινὰ
D αὐτοὶ μαθόντες, ἢ τοῦ δεσπότου διδαξαμένου, ἐκπηδήσαντες τῆς δουλείας διὰ τὴν τέχνην, οὐκ ἀγαπήσωσι ταύτην, ἀλλὰ τοῦ φιλοσοφίας ὀρεχθῶσιν ἀξιώματος. τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ πρὸς Διός, ἢ ὁ χαλκεὺς ἐκεῖνος ὁ φαλακρὸς καὶ σμικρός, ὁ νεωστὶ τῶν δεσμῶν λελυμένος, ὁ τὸ σεμνὸν ἱμάτιον περιθέμενος, μέλλων ἐπιχειρεῖν τῇ δεσποίνῃ; ὅταν οὖν οἱ τοιοῦτοι πλησιάζειν ἐπιχειρῶσι φιλοσοφίᾳ, τί οἰόμεθα τοὺς ὁρῶντάς τε καὶ ἀκούοντας φρονήσειν ὑπὲρ αὐτῆς; ἆρα οὐχ ὅσα ἂν

οὗτοι κακὰ ἔχωσιν ἐν τῇ ψυχῇ, ταῦτα ἐκείνῃ προσάψειν; ἀνελευθέρους τε δὴ οὕτω οὕτως εὑρίσκοντες, καὶ φιλοχρημάτους τε καὶ ἅρπαγας, λοιδόρους τε καὶ φιλαπεχθήμονας, καὶ ἀλαζόνας, δολερούς τε καὶ ἐπιβούλους, οὐκ οἰήσονται ἐκ φύσεως, ἢ τῆς προτέρας βαναυσίας ἔχειν τὰς κῆρας, ἀλλ' αἰτιάσονται ἐκ φιλοσοφίας προσγίνεσθαι.

Ἀλλ' ὑμᾶς γε οὐκ ἄξιον, ὦ θαυμάσιοι. τά τε γὰρ ἄλλα ἀγαθὰ ὑμῖν παρὰ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους ὑπάρχει, καὶ πλείστου ἄξιον ἐν τοῖς κυριωτάτοις μὴ ἀπατᾶσθαι. ἢ πρὸς Διός, εἰ μέν τις χρυσίον ὑπόχαλκον, ἢ πορφύραν ἐψευσμένην τὸ ἄνθος, ἢ λίθον ἐπιβουλεύσας εἰς τὴν ἀγορὰν ὑμῖν εἰσαγάγοι, ὀργίζεσθέ τε καὶ οὐκ ἀνέξεσθε, ἀλλ' ὡς κακοῦργόν τινα καὶ παλίμβολον, μαστιγοῦν παραδώσετε τῷ τεταγμένῳ; καὶ διὰ τοῦτο ἐξεύρηται ὑμῖν πολλὰ μὲν τοῦ χρυσοῦ, πολλὰ δὲ πορφύρας, πολλὰ δὲ ὑακίνθων βασανιστήρια. καὶ βασανισταί τινες ἐπὶ τούτῳ καθήμενοι, οὓς, ὅταν ὠνῆσθε, παρακαλεῖτε ξυμπαρεῖναι ὑμῖν καὶ συνδοκιμάζειν τὰ συναλλάγματα· εἰ δέ τις τὸ θειότατον τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν κιβδηλεύων τε καὶ αἰσχύνων καὶ καπηλεύων ἐν τῇ πόλει ὑμῖν περινοστήσει, προεδρείας τε μεταποιούμενος, καὶ ἀξιῶν ὡς ἐν βοσκήμασιν ἄνθρωπος εἶναι, ὅτι τὰ ὁμώνυμα ἐπίσταται, ἢ οὐκ ἐπίσταται, καὶ ᾗ διαφέρει τὸ διότι καὶ τὸ καθότι, καὶ τὰ τοιαῦτα ἄλλα ἀτεχνῶς σκοτεινὰ καὶ λοξὰ ῥήματα τῆς Ἀριστοτέλους διαλεκτικῆς· τούτῳ δὲ οὐχ ἕξετε προσενεγκεῖν τι βασανιστικόν, οὐδὲ στάθμην τινὰ ἐπιστῆσαι, ἣ τὸ σκολιὸν αὐτοῦ καὶ διάστροφον ἐκφανὲς ποιήσει μὴ προσαρμόττουσα; καίτοι οὐδὲ ἀπορεῖτε βασανιστῶν, ἀλλ' οὐ πείθεσθε αὐτοῖς, οὐδὲ χρῆσθε. καὶ εἶπον ἂν ὑμῖν καὶ τὰ ὀνόματα τῶν ἐνθάδε ταύτην κεκτημένων τὴν ἐπιστήμην, εἰ εὖ ᾔδειν ὅτι ἀπολαύσετε αὐτῶν τῆς ἐμπειρίας· νῦν δέ μοι φαίνεσθε αὐτουργεῖν βούλεσθαι μᾶλλον ἢ ἑτέρων ἑρμηνέων προσδεῖσθαι.

Αἰτώμεθα οὖν ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς, ὥσπερ ἔφην, παρὰ Πλάτωνος τοῦ σοφοῦ, τὴν ἀχλὺν ἀποσκεδάσαι ἡμῖν τῶν ὀμμάτων, ἵνα αὐτοὶ καθ' ἑαυτοὺς διαγινώσκειν δυνηθῶμεν ἀτεχνῶς θεοὺς καὶ

A quæ in hominum animis vitia insunt, illi attributuros? Igitur cum eos adeo illiberales deprehendent, & auaros, & rapaces, & conuitiatores, & contentiosos, atque arrogantes, veteratores item & insidiatores: non aut à natura, aut prioribus illis sordibus, eas hausisse pestes existimabunt, sed à philosophia acceptas atque insitas criminabuntur.

Sed nequaquam id facere vos, eximij viri, conuenit. Nam cum alia vobis, præ cæteris mortalibus bona concessa sunt: tum hoc magni imprimis faciendum, quòd præcipuis in rebus vobis imponere nemo possit. An enim, per B Iouem, si quis subæratum aurum, aut ementiti floris purpuram, aut lapillum, callidè simulans, ad vos in forum portet, succenseatis illico, neque istud ferendum putetis: sed tanquam maleficum & fraudulentum hominem virgis cædendum ei tradatis cui id muneris incumbit? Atque ob id excogitata à vobis sunt pleraque cum ad aurum explorandum, tum ad purpuram atque hyacinthum, instrumenta, exploratorésque ad id sedentes nonnulli: quos, cum mercamini, adesse vobis rogatis, & vnà contractus expendere. Sin aliquis quod ex humanis bonis longè di- C uinissimum est, id adulterans, & deturpans ac cauponans, vobis in ciuitate oberret, primi sibi subsellij ius arrogans, ac velut homo inter pecudes versari cupiens, pro eo quòd homonyma intelligat, aut ne intelligat quidem, ac quid διότι & καθότι differant, cæteráque id genus haud dubiè obscura & perplexa verba ex Aristotelis dialectica: huic verò nihílne ad explorandum adhibere poteritis? non amussim aliquam accommodare, quæ quod in eo obliquum ac detortum est, hoc ipso quod non congruat, manifestum efficiat? Atqui ne exploratorum quidem inopia laboratis: D sed iis fidem non habetis, neque eorum opera vtimini. Ac vel eorum vobis nomina, qui hîc ea arte præstant, dicerem, si vos scirem eorum experientia vsuros. Nunc mihi id videmini per vos ipsos agere velle potius, quàm aliis interpretibus indigere.

Postulemus igitur, ego iuxta atque vos, vti dixi, à Platone sapiente, oculorum nobis vt caliginem discutiat: quo ipsimet per nos verè ac perspicuè deos atque homines discernere possi-

A mus. Audiet nos Iouis comes, atque assecla, immo iam audiuit potius. Ecce enim, optimi viri, impleri mihi pectus sentio: ac repentè vndequaque confluunt in animum meum excogitatæ probandi explorandíque rationes, quibus in præclaræ ciuitatis descriptione philosophos purgauit, ac perfectius, quàm simulacra Phidias, elaborauit.

Ante omnia, inquit, sacris è nuptiis procreentur: sacræ autem nuptiæ sunt, cum optimus vir, optima cum muliere coniungitur ac copulatur. Quare formam hanc imprimis, auditores, considerate: accuratéque contemplantes, si B necessaria vobis esse videatur, date operam vt & diligenter custodiatis, & in promptu semper habeatis. Ita porro considerate. Nimirum vobis cum equi in ædibus multi, multique canes sunt: tum in agris, boum ac pecorum greges. Quoties igitur ex iis vultis crassos vobis ac fortes vitulos, aut generosos pullos, aut venatorios catulos gigni: vtrumnam nullo delectu ex omnibus educitis? an potissimum ex optimis quibusque propagare studetis? Nam ego vos & admissarium equum explorare video, feroxne sit, & elata ceruice, ac C liber: & canem de qua catulos educere vultis, num Laconica vtique generosa sit, non mala quæpiam canicula, puta ex cane ac vulpe prognata, vel Melitæa. Idémque in tauro atque ariete facitis. Iam cum triticum, aut ordeum vitémque, aut oliuam seritis ac plantatis, per Cererem Bacchúmque, amabo vos, ecquid plantas aut semina parui penditis? Non firmissimè id potius persuasum habetis, è probis ac mitibus frugibus optimas vobis ac fructiferas arbores, ac legumina; contrà ex agrestibus ac degeneribus, deteriora atque a- D grestiora nascitura?

Num igitur delirasse Theognidem putamus, cum is indignaretur grauitérque ferret, quòd cæteris in rebus diligenter ista procuremus, in hominibus negligamus, nec in iis vim habere istud arbitramur: sed eum puta qui ex coco sit, aut pistore natus, inter chœnices atque heminas educatus, parem tantæ philosophiæ dignitati ac mentis sublimitati esse credimus? Nec illud intelligimus, sordidum hoc & seruile stirpis vitium prorsus aliquid in animis

A ἀνθρώποις. ἐπακούσεται δὲ ὁ ξυνοπαδὸς τοῦ Διός, μᾶλλον δὲ ἐπακήκοεν. ἰδοὺ γὰρ αἰσθάνομαι, ὦ μακάριοι, τὸ στῆθος ὑποπιμπλάμενος, καί μοι ξυρρεῖ ἐξαίφνης ἔνθεν καὶ ἔνθεν τὰ νῦν ἐξευρημένα βασανιστήρια, οἷς ἐκάθηρε τοὺς φιλοσόφους ἐν τῇ καλλιπόλει, καὶ ἀπειργάσατο τελεώτερον ἢ Φειδίας τὰ ἀγάλματα.

Πρῶτον δὴ ἁπάντων, φησίν, ἐκ γάμων ἔστωσαν ἱερῶν. γάμος δὲ ἱερὸς τοῦ ἀρίστου ἀνδρὸς τῇ ἀρίστῃ τῶν γυναικῶν συνερχθέντος τε καὶ συζυγέντος. ἀθρεῖτε δὲ τοῦτον B πρῶτον, ὦ ἄνδρες, τὸν τύπον, καὶ ἐπισκοπήσαντες ἀκριβῶς, ἐὰν ὑμῖν φαίνηται ἀναγκαῖος, φυλάττειν τε καὶ πρόχειρον ἔχειν. ἀθρεῖτε δὲ ὧδε· εἰσί που ὑμῖν ἐν ταῖς οἰκίαις πολλοὶ μὲν ἵπποι, πολλοὶ δὲ κύνες, καὶ ἐν τοῖς ἀγροῖς γε αὖ βοῶν τε καὶ προβάτων ἀγέλαι· ὁπόταν οὖν βούλησθε ἐξ αὐτῶν τίκτεσθαι ὑμῖν μόσχους τε ἁδροὺς καὶ πώλους γενναίους καὶ σκυλάκια θηρευτικά, πότερον ἐξ ἁπάντων ὁμοίως γεννᾶτε; ἢ προθυμεῖσθε ὅτι μάλιστα ἐκ τῶν ἀρίστων; ἐγὼ μὲν γὰρ ὑμᾶς ὁρῶ τόν τε ἵππον ἐξετάζοντας τὸν βησόμενον, εἰ γαῦρός τε καὶ ὑψαύχην καὶ ἐλευ- C θέριος· τήν τε κύνα ἐξ ἧς μέλλετε σκυλακεύεσθαι, εἰ Λάκαινα ὄντως γενναία, καὶ μὴ πονηρὸν κυνίδιον, ἀλωπεκὶς ποθὲν ἢ μελιταία· καὶ τὸν ταῦρόν γε αὖ, καὶ τὸν κριὸν παραπλησίως. πυροὺς δ' αὖ καὶ κριθάς, καὶ ἄμπελον, καὶ ἐλαίαν σπείροντές τε καὶ φυτευόμενοι, πρὸς Δήμητρός τε καὶ Διονύσου, τῶν φυτῶν καὶ τῶν σπερμάτων καταμελεῖτε; καὶ οὐχ ὅτι μάλιστα πεπιστεύκατε, ἐκ μὲν τῶν χρηστῶν καὶ ἡμέρων χρηστὰ καὶ ἔγκαρπα φύεσθαι τὰ δένδρα τε καὶ τὰ ὄσπρια, ἐκ δὲ τῶν ἀγρίων καὶ δυσγενῶν, D δυσγενέστερά τε καὶ ἀγριώτερα;

Ἆρα οὖν ἐλήρει Θέογνις, ἀγανακτῶν τε καὶ σχετλιάζων ὅτι ταῦτα ἐπὶ μὲν τῶν ἄλλων φροντίζομεν, ἐπ' ἀνθρώπων δὲ περιορῶμεν, καὶ οὐκ οἰόμεθα ξυνέχειν· ἀλλὰ τὸν ἐκ μαγείρου τυχὸν ἴσως ἢ ἀρτοκόπου, ἐντεθραμμένον χοινικίοις τε καὶ κοτύλαις, οἰόμεθα ἱκανῶς ἔχειν πρὸς τὸ μεγαλεῖόν τε καὶ ὑψηλόνουν φιλοσοφίας. καὶ οὐκ ἴσμεν ὅτι τὸ βάναυσον ἐκεῖνο καὶ δουλοπρεπὲς τοῦ σπέρματος, πάντως δή τι προσο-

προσομόργνυται τῇ ψυχῇ, καὶ οὐκ ἐᾷ καθαρὸν οὐδὲν καὶ εἰλικρινὲς καὶ ὑπὲρ τὴν ῥίζαν ἰδεῖν, ἀλλ' ἕλκειν πρὸς τὴν ἀρχαίαν φύσιν καὶ ἐπιστρέφειν ἐπίσταται· καθάπερ τῶν κλάδων τοὺς διαστρόφους φύντας οὐκ ἄν ποτε εὐθεῖς μηχανήσαιο ταῖς χερσὶ μαλάττων τε καὶ ἐπικάμπτων, ἀλλ' ἀνατρέχουσιν αὖθις ἐπὶ τὴν σκολιότητα τῆς γενέσεως. καὶ γὰρ ὡς ἀληθῶς τόν γε τοιοῦτον διὰ τὴν συντροφίαν ἐστὶν ἀναγκαῖον κάτω βλέπειν εἰς δουλικὰ ἄττα διακονήματα. τὸ γὰρ ἄνω αὐτῶν καὶ εὐθύ τε καὶ ἐλεύθερον ἡ ἐκ νέων δουλεία ἀφῄρηται, τὰ λαθραῖα καὶ δόλερα καὶ ὑπὸ σκότῳ διὰ τὸ ὁμόηθες ἀναγκάζουσα ἀγαπᾶν. περὶ ταῦτα οὖν ἔντονοι καὶ δριμεῖς γίνονται, ἅτε ἐπιστάμενοι ἐκ παίδων, καὶ μελετήσαντες λόγῳ τε θωπεῦσαι δεσπότην καὶ ἔργῳ ὑπελθεῖν, διαβαλεῖν τε ὁμοδούλους καὶ ἐξελάσαι τῆς οἰκίας· καὶ ταῦτα πάσχουσιν ὑπ' ἀμηχάνου σοφίας πολλὰ καμπτόμενοί τε καὶ λυγιζόμενοι, καταβάλλοντες, ἢ ἐπαίροντες τὴν ὀφρῦν· ταπεινοί τε πρὸς τὸ ξυμφέρον, καὶ αὖ ὑπερφρονοῦντες θεῶν καὶ ἀνθρώπων. ᾧ τοι καὶ ἐμπέφυκεν αὐτοῖς ἀεὶ πρὸς τῇ ἀνελευθέρῳ διαγωγῇ τεθραμμένοις δυσέκνιπτόν τι καὶ ἀμετάστατον μῖσος, καὶ διὰ τοῦτο ῥαδίως πρὸς ὁντιναοῦν φθόνου τε καὶ δυσμενείας ἐμπίπλανται· ὧν ἄλλα κακὰ καὶ ἀλλοτριώτερα φιλοσοφίας οὐ μή ποτε ἐν ἀνθρώποις φύηται.

Αἰσχρὸν δὲ, Ἠλείους μὲν καὶ Πισάτας οὕτω δή τοι ἀποσεμνῦναι τὸν Ὀλυμπιακὸν κότινον, ὥστε μὴ ἐφιέναι γυμνοῦσθαι, εἰ μὴ ἔχοι τις ἀποδεῖξαι πατέρα τε αὑτοῦ καὶ μητέρα, καὶ τὴν ῥίζαν τῆς βλάστης ἀκέραιον· καὶ ταῦτα, σωμάτων ἀγῶνα τιθέντας, ἐν ᾧ τὴν σωμάτων ἐξήρκει ἐπιμελεῖσθαι, εἰ ἰσχυρά τε καὶ ῥωμαλέως ξυμπεπηγότα. ἀλλὰ τόν γε Φιλάμμονα ἐκεῖνον οὐκ ἄν ποτε ἠφίεσαν πρὸς τῷ Ἀλφειῷ κονίσασθαι, μὴ ξυμμαρτυρήσαντος Ἀριστοτέλους τοῦ γένους, καὶ παῖδα ποιησαμένου· ἡμεῖς δὲ εἰς τὸν ἀγῶνα τῆς ἀρετῆς καὶ ὅντινα ἔτυχεν ἐγκρινοῦμεν; οὐδὲ ἀπαμφιάσαντες πρότερον, γυμνὴν τὴν ψυχὴν τῶν ἐπιθέτων ἀμφιεσμάτων περιαθρήσομέν τε εὖ μάλα καὶ περισκεψόμεθα ἀκριβῶς, μή ποτε κολοβός τε καὶ οὐκ ἄρτιος. Λακε-

A impressum relinquere, nec purum quicquam, aut sincerum, supráque originis conditionem videri permittere, sed ad pristinam naturam trahere ac reuocare consueuisse: quemadmodum naturâ distortos ramos nulla vnquam ratione correxeris, quantumuis manibus inflectas, & incurues, quin ad naturæ suæ prauitatem recurrant. Etenim eiusmodi sanè hominem, quòd in iis rebus educatus sit, humi respicere ad seruilia quædam ministeria necesse est. Quod enim sublime rectúmque ac liberale est, id ea cui iam inde à teneris consueuit, seruitus eripuit: quæ occulta ac
B fraudulenta tenebrosáque omnia amplecti propter morum similitudinem cogit. In iis itaque vehementes atq; constantes sunt, vtpote quæ iam à pueritia norunt ac condidicerunt: domino scilicet cùm verbis adulari, tum factis; in eius se insinuare gratiam, conseruos criminari, atque ex ædibus proturbare. Atque ista quidem faciunt, præ incredibili solertia, identidem flectentes ac vertentes sese, contrahentes attollentésve supercilium, sicubi vtilitas postulat, humiles ac deiecti, rursúmque deos atque homines contemnentes.
C Propterea iisdem illiberali quadam viuendi ratione educatis peruicax atque implacabile odium insitum est, ob idque facilè contra quemlibet inuidia atque hostili animo replentur: quibus nulla vnquam mala philosophiæ institutis alieniora oriri inter homines possunt.

Turpe autem est Eleos & Pisatas Olympiacum illum oleastrum tam magnificè celebrare, neminem vt ad certamen nudari patiantur, nisi quis patrem suum, ac matrem, & stirpis integram ac sinceram originem approbare possit. Præsertim qui corporum duntaxat
D certamen instituant, in quo corporum rationem habere, validáne sint & firmiter compacta, sufficeret. Verum Philammonem illum nunquam ad Alpheum aspergi puluere siuissent, nisi testem se generis eius professus esset Aristoteles, atque in filium adoptasset. Nos in virtutis certamen quemlibet delectu nullo conscribemus? Non autem nudum ipsum animum, & adscititiis inuolucris despoliatum diligenter intuebimur, accuratéque perscrutabimur, num mutilus sit ac non integer? Lace-

dæmonios audio cum cæteris in rebus Lycurgum dedecorare, tum ad Orthiæ Dianæ aram promiscuè seruos atque ingenuos sistere, Helotem non minus quam Erypontidem aut Agiadem: vel hoc non absurdè potius: verberum enim certamen & præmium pro ea re proponitur. Age, nunc verbis nostris fidem ex rebus ipsis adiungamus. Vniuersos enim philosophandi principes inuenietis, si maiores illorum inuestigaueritis, ab Ioue, vt Homerus ait, educatos, ac genitos, prouerbióque huic, A Codro, consentaneos: non aliter, opinor, quàm, puros ac limpidos latices perscrutantes, humo detersa, vetustis è fontibus scaturire deprehendimus. Sed ne quis vno aliquo nos contrario exemplo in errorem inducat: istud si ita libet concedamus, difficile quidem, suapte tamen natura fieri posse, vt qui eo vitio sit infectus, virtutis compos existat.

Iam reliqua indicia & argumenta quærenda sunt, quæ in philosophi mente insculpta esse multo magis necessarium est, quàm eburneum in Pelopidis humerum. Ecquod igitur secundùm ista, nobilitatis animorum indicium sapientissimus ille Plato constituit? Ego illud vobis deinceps ipsiusmet è verbis legam, vti in iudiciis oratores ex legum tabulis. Atque hoc quidem, ait, de indole ad philosophiam apta concedatur, circa id ad quod disciplina opus habeat, non omni scilicet, sed quæ illam essentiam indicet, quæ perpetua est, nec ortus atque interitus vicissitudine iactetur. Audite itaque legislatorem eas disciplinas definientem, quarum amore teneri philosophos oporteat, neque perturbare omnia ac miscere permittentem, velut in eandem, quod aiunt, Myconum. Etenim hoc ille insuper pronuntiauit, fieri non posse, idem vt plures simul bene artes exerceat, quemadmodum sutoriam ærarius faber, fabrilem sutor: quin illam facillimè domum vitium facturam, quam non architectus ædificauerit, sed textores aliquot, aut vinitores in vnum coacti: ac tunicam illam sartricibus negotium facturam, quam mulier ordiendæ telæ ignara atque imperita texuerit. Neque vero gubernatorem, vnà & nautam & gubernatorem futurum; neque medicum, palæstricum simul &

A δαιμονίους δὲ ἐγὼ πυνθάνομαι τά τε ἄλλα τὸν Λυκοῦργον αἰσχύνειν, καὶ ἐπὶ τὸν βωμὸν τῆς Ὀρθίας ὁμοίως μὲν δούλους, ὁμοίως δὲ ἐλευθέρους ἀνάγειν, τόν τε εἵλωτα, εἰ τύχοι, τόν τε Εὐρυποντίδην, ἢ Ἀγιάδην. ἢ τοῦτό γε ἴσως οὐκ ἀπὸ τρόπου· μαστίγων γὰρ τὸ ἀγώνισμα, καὶ ὁ στέφανος. προσακτέον δὴ τῷ λόγῳ καὶ ἀπὸ τῶν ἔργων τὴν πίστιν. πάντας γὰρ τοὺς κορυφαίους ἐν φιλοσοφίᾳ λάβοιτε ἄν, τοὺς προγόνους ἀνερευνῶντες, διοτρεφέας τε καὶ διογενέας, καθάπερ Ὅμηρος λέγει, καὶ τῇ παροιμίᾳ πρέποντας τῇ ἀπὸ Κόδρου· καθάπερ οἶμαι καὶ ναμάτων τὰ διαφανῆ τε καὶ καθαρὰ ἀνιχνεύοντές τε καὶ διασμώμενοι, ἐκ πηγῶν ἀρχαίων ἐξευρίσκομεν B ἀφιέμενα. ἀλλ' ἵνα μή τις ἡμᾶς ἑνί που ἐναντίῳ παραδείγματι βουκολοίη· τοῦτο μέν, εἰ δοκεῖ, ξυγχωρῶμεν, ὅτι χαλεπὸν μέν, φύσιν δὲ ἔχει καὶ τούτῳ τῷ ἐλλείματι μολυνθέντα γενέσθαι ἐπήβολον ἀρετῆς.

Τὰ δὲ λοιπὰ ζητητέον σύμβολά τε καὶ γνωρίσματα, ἃ πᾶσα ἀνάγκη τοῦ φιλοσόφου ἐγκεχαράχθαι τῇ διανοίᾳ μᾶλλον, ἢ τοῖς Πελοπίδαις τὸν ἐλεφάντινον ὦμον. τί δὴ μετὰ ταῦτα C ὁ πάνσοφος Πλάτων ἐπίσημον ποιεῖ τῆς τῶν ψυχῶν εὐγενείας; ἐγὼ ὑμῖν ἀναγνώσομαι ἐφεξῆς ἐκ τῶν ἐκείνου ῥημάτων, ὥσπερ ἐν τοῖς δικαστηρίοις οἱ ῥήτορες ἐκ τῶν τοῦ νόμου γραμμάτων. τοῦτο μὲν δὴ ὁμολογείσθω τῆς φιλοσόφου φύσεως * περὶ ὅ,τι μαθήματος δέοι, οὔτι παντός, ἀλλ' ὃ ἂν ἐκείνην δηλοῖ τὴν οὐσίαν τὴν ἀεὶ οὖσαν καὶ μὴ πλανωμένην ὑπὸ φθορᾶς καὶ γενέσεως. ἀκούετε οὖν τοῦ νομοθέτου διορίζοντος τὰ μαθήματα, ὧν ἐραστὰς χρεὼν εἶναι τοὺς φιλοσόφους, καὶ μὴ ξυγχωροῦντος συγχεῖν μηδὲ ξυμφέρειν ἅπαντα ὥσπερ εἰς Μύκονον D μίαν. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο ἐκεῖνος ἀπεφήνατο, ὅτι ἀδύνατον, ἕνα πολλὰς καλῶς ἐργάζεσθαι τέχνας· οἷον τὰ σκυτικὰ τὸν χαλκέα, ἢ τὰ χαλκευτικὰ τὸν σκυτοτόμον· ἀλλὰ καὶ τὴν οἰκίαν ἐκείνην ῥᾷστα ἀπαυδήσειν, ἣν οὐκ ἐπήξατο οἰκοδόμος, ὑφάνται δέ τινες ἢ ἀμπελουργοὶ ξυλλεγέντες· καὶ τὸν χιτῶνα ἐκεῖνον πράγματα παρέξειν ταῖς ἀκεστρίαις, ὃν γυνὴ ἐξυφαίνατο μὴ ἔμπειρος καὶ ἀμαθὴς ἱστουργίας. οὐδὲ μὴν τὸν κυβερνήτην, ναύτην τε ἅμα ἔσεσθαι καὶ κυβερνήτην· οὐδὲ τὸν ἰατρόν, γυμναστήν τε καὶ

ἰατρόν. ἀλλ' ἐπιστατεῖν μὲν ἀνάγκη καὶ ἐπιτάττειν τὸν μὲν τοῖς ἐρέταις, τὸν ἰατρὸν δὲ τοῖς παιδοτρίβαις, οὐκ εἶναι δὲ ἐρέτην τε καὶ παιδοτρίβην. ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τοὺς φιλοσόφους ἐπιστατέον μέν τισι διδασκάλοις τε καὶ διδάγμασιν, οἷον ῥήτορσί τε καὶ γραμματισταῖς, αὐτοὺς δὲ τὰ ῥητορικά, ἢ τὰ γραμματιστικὰ οὐκ ἐργαστέον. τῷ γὰρ ὄντι πολλοῦ ἂν γέλωτος γέμοι, τὸν τῆς ἀκραιφνοῦς καὶ ἀσωμάτου οὐσίας μεταποιούμενον, καὶ περιφρονοῦντα τῶν ἀνθρώπου, προσκαθῆσθαι ταῖς συλλαβαῖς, καὶ ἐκμελετᾶν διὰ βίου συγκοπάς τε ὀνομάτων καὶ ἀποθλίψεις, καὶ ῥήματα ἀποσμιλεύειν, καὶ μειράκια ἀποτυμπανίζειν, καὶ παιδαγωγοῖς ἀθλίοις χαλεπὸν εἶναι, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ ἐξουσίᾳ ὑψηλὸν ἐξαίρειν αὐτόν, φρονηματισμοῦ ἐμπιπλάμενον. ὁ δὲ ἀληθῶς φιλόσοφος, οὗ τὰ πτερὰ εὐθαλῆ τῆς ψυχῆς, σχολῇ ἂν ἀνάσχοιτο βλέπειν εἰς πατταλούς τε καὶ ἱμάντας. οἴεσθε γάρ, εἴ τις ἀμφότερα δύναιτο ποιεῖν, τό, τε ἄμεινον καὶ τὸ φαυλότερον, ἐπὶ τῷ φαυλοτέρῳ ἂν ἑαυτὸν ἐφεῖναι σπουδάζειν, καὶ τοῦτο προσκτήσασθαι τῷ αὐτοῦ βίῳ, τὸ βέλτιον καταλιπόντα;

Ὅταν δέ τινα ἴδητε διοικούμενον μὲν ὡς κορυφαῖόν τε καὶ ἄκρον φιλοσοφίας, * προεστηκότα δὲ οἷς ἄρτι εἶπον προσεδρεύοντα, καὶ μηδέποτε ἀφιστάμενον, μηδ' ἂν * ἰδίως ἰδίᾳ αὖ ἀνάγκη προσπέσῃ, εὖ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ὅτι ἐξαπατᾷ ὑμᾶς, καὶ πρόσωπον Ἀγαμέμνονος ὑποκρίνεται, Μίθαικός τις ὢν ἔνδοθεν ἢ Θεαρίων· ὑμεῖς οὖν αὐτῷ μὴ ξυγχωρεῖτε, μηδὲ φενακίζεσθε λογαρίοις ὀλίγοις κεκομψευμένοις, ἃ μηδὲν προσήκοντα ὑποσπάσας καὶ περικρούσας τε καὶ μεταμορφώσας, ὥσπερ ὁ Αὐτόλυκος τὰ φώρια, τὰ αὐτὰ πανταχοῦ ξυμπεριφέρει, κυδρούμενός τε καὶ γαυρούμενος πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας αὐτῶν τὸν ἀληθινὸν δεσπότην· ἀλλ' ὧδε αὐτὸν ἐρωτᾶτε πυνθανόμενοι· ὦ ἄνθρωπε, ἐπειδὴ φιλόσοφος εἶναι τὴν ἀκροτάτην φιλοσοφίαν ποιῇ, πάνυ μὲν ἂν βουλοίμεθα καὶ τοῦτο ἡμῖν τὸ ἀγαθὸν ἄφθονον ἐν τῇ πόλει κατεσκευάσθαι· ἀλλ' ὥσπερ εἴ σε ἰατρεύοντα ἑωρῶμεν, οὐκ ἂν δήπου σοι εἰκῇ τὰς οἰκίας ἐπετρέψαμεν, οὐδὲ τὰς γυναῖκάς τε καὶ τὰ παιδία, εἰ μὴ πρότερον ἐπέδειξας ἡμῖν ὅτι πολλοὺς μὲν ὑγιεῖς-

A medicum: sed necesse quidem est præesse, atque imperare, illum remigibus, medicum palæstræ magistris; non tamen vel remigem ipsum esse, vel palæstricum. Non secus arbitror ac philosophos præesse quibusdam conuenit & doctoribus, & doctrinis, velut rhetoribus atque grammaticis: minimè tamen rhetorica, aut grammatica tractare illos oportet. Reuera enim oppidò ridiculum foret, eum qui sinceram ac corporis expertem naturam indagare sese profitetur, humanaque omnia despicatur, affixum esse syllabis, totoque vitæ tempore nominum syncopas & e- B lisiones meditari, aut verba ad vnguem excutere, aut adolescentes tundere, atque infelicibus pædagogis molestum esse, eámque ob potestatem immodicè seipsum efferre, fastus arrogantiæque plenum. Sed qui verè philosophus est, cuius animi pennæ florentes ac vegetæ sunt, ægrè ad paxillos & lora respicere sustineat. Num enim creditis, si quis præstare vtrumque posset, melius, inquam, atque deterius, sibi vnquam vt in deteriore occuparetur, esse concessurum, idque, meliori relicto, vitæ suæ adsciturum?

Quare si quem aliquando videritis, C qui velut princeps philosophiæ, ac coryphæus se gerat, iis autem præsit, quæ paulo antè dixi, & affixus sit, nec abscedat vnquam, etiamsi Diomedea necessitas contigerit: scitote, Auditores, vos ab eo homine decipi, qui Agamemnonis personam agat, cum intus Mithæcus quidam, aut Theario sit. At vos nequaquam id ei permittite, nec paucis ille voculis scitis atque elegantibus vobis imponat: quas nihil ad se pertinentes furtim subtrahens, & circumagens, atque interpolans, velut Autolycus furta sua, eadem vbique circumfert, exultans apud eos insolentérque sese ven- D ditans, qui verum dominum ignorant. Sed vos hunc in modum rogantes ab eo sciscitemini: Heus tu! quoniam philosophum te esse, idque in summo philosophiæ genere, profiteris: planè id quidem boni vellemus nostræ ciuitati abundanter ac copiose suppetere. Sed quemadmodum si te medicinam profiteri videremus, non tamen temerè tibi domos nostras committeremus, neque vxores, aut liberos, nisi antè planum nobis id fecisses, plerosque à te sanos

ex ægris factos; multos item ex mancis integros; necnon aliquot te medicamenta fecisse, ac potiones solerter atque vtiliter confectas; ad hæc nonnullos discipulos artis, & successores: ex iis enim illa quidem medicinæ opera, hæc indicia sunt: ex vtroque porro omnis scientia diiudicatur. Ita modò & nunc, optime vir, aliquod nobis egregium tuum facinus edicito, cuiusmodi philosophi hominis pleraq; esse solent. Quandonam oblatas pecunias contempsisti, veluti Xenocrates ille quinquaginta talenta ab Alexandro missa? Quandonam debitori æs tuum remisisti, vt olim Zeno Cittieus? Quam contumeliam pertulisti, qualem à Thrasymacho Socrates? Quando magistratuum beneficia mercedis nomine collata repudiasti, sicut Phalerei Theophrastus? Sed esto, nihil horum præstiteris: at voluptates aspernaris, neque scorta coëmisti, nec meretricem deperisti, nec eosdem & filios & seruos fecisti. Sed cuiusmodi multa sunt recentiorum, nec pauciora veterum philosophorum decreta sapientiæ, num eodem modo paruæ à te aut maiores lucubrationes conscriptæ sunt, de virtute & vitio, aut de natura rerum, aut quomodo verum à falso distinguatur? aut quid tandem, per Musas, aliud? Atque vt nihil lucubrationum edideris, discipulos saltem aliquos finxisti, quatuor, trésve, aut vnum, istum scilicet, qui tibi philosophiæ cognitionem refert acceptam?

Quod si hæc omnia proposita, aut horum partem aliquam demonstrare minimè possit, sed nugari ac clamare pergat: desinite hominem mirari, aut credere Iouis filium Mercurium, Ioue ac cælo relicto, exigua carne circunfusum in vrbe vobis oberrare: ne si infinita quidem voluminum aut scriptorum nomina sigillatim percenseat. Fieri enim, arbitror, potest, vt philosophorum amanuenses, illa ipsa scientes, nihilo tamen cæteris mancipiis sapientiæ studio antecellant. Quandoquidem & si quis in philosophi contubernio aliquanto tempore versatus, qui eidem scienter scribenti aut legenti assederit, pauca ex scriptis eius verba corrogauerit, eaque quibuscumque rebus accommodare, atque assuere conetur, nullomodo consentanea aut consen-

A νοὺς ἐκ νοσερῶν ἀπειργάσω, πολλούς τε ἐξ ἀναπήρων ἀρτίους· ἀπέδειξας δὲ καὶ φάρμακα ἄττα συγκείμενα, καὶ ποτὰ ἐσκευασμένα ἐμπείρως τε καὶ ἐπωφελῶς, καί τινας δὴ καὶ μαθητὰς καὶ διαδόχους τῆς τέχνης· τούτων γὰρ τὰ μὲν, ἔργα ἰατρικῆς· τὰ δὲ, δείγματα· κρίνεται δὲ ἐξ ἀμφοῖν πᾶσα ἐπιστήμη· τοῦτον δὴ τὸν τρόπον καὶ νῦν, ὦ γενναῖε, λέγε πρῶτον ἡμῖν ἔργον τι σεαυτοῦ, οἷα πολλὰ ἔργα φιλοσόφου ἀνδρός. πότε χρημάτων διδομένων κρείττων ἐφάνης, ὥσπερ Ξενοκράτης ἐκεῖνος τῶν πεντήκοντα παρ' Ἀλε-
B ξάνδρου ταλάντων; πότε ἀφῆκας τῷ δεδανεισμένῳ, καθάπερ Ζήνων ὁ Κιτιεύς; ποίαν ἤνεγκας λοιδορίαν, οἵαν Σωκράτης τὴν Θρασυμάχου; πότε *διεσώσω χάριτας ἐμμίσθους ἀρχόντων, ὥσπερ Θεόφραστος τὰς παρὰ τοῦ Φαληρέως; ἀλλὰ τούτων μὲν οὐδὲν, ἡδονῶν δὲ ὑπερφρονεῖς, οὐδὲ ἐπρίω πόρνας, οὐδὲ ἑταιρίδων ἑάλως, οὐδὲ ἐποιήσω τοὺς αὐτοὺς υἱέας τε καὶ οἰκέτας. ἀλλ' οἷα πολλὰ μὲν νέων, πολλὰ δὲ παλαιῶν φιλοσόφων δόγματά ἐστι τῆς σοφίας, συγγράμματα οὕτω σοι πεποίηται σμικρὰ ἢ μεγάλα περὶ ἀρε-
C τῆς καὶ κακίας, ἢ περὶ φύσεως τῶν ὄντων, ἢ ὅπῃ τὸ ἀληθὲς διαφέρεσθον καὶ τὸ ψεῦδος; ἢ τί δὴ πρὸς τῶν Μουσῶν; ἀλλὰ δὴ εἰ μὴ συγγράμματα, μαθητάς γε ἀπειργάσω τινὰς, τέτταρας, ἢ τρεῖς, ἢ δύο, ἢ ἕνα, τὸν δεῖνα ὅς σε αἰτιᾶται τῆς αὐτοῦ φιλοσοφίας;

Εἰ ταῦτα ἅπαντα προτεινόμενα ἀποροίη, ἤ τι αὐτῶν, ἀποδεῖξαι, ἀλλὰ βατταλίζοι τε καὶ ὑλακτοίη, μηκέτι θαυμάζειν τε καὶ πιστεύειν ὡς ἄρα ὁ Διὸς Ἑρμῆς, καταλιπὼν τὸν Δία τε καὶ τὸν οὐρανὸν, σαρκία μικρὰ περιθέμενος, ἐν τῇ πόλει ἡμῖν περινοστεῖ, μηδ' ἂν μυρία ἐπὶ μυρίοις ὀνόματα εἴρῃ
D βιβλίων τε καὶ συγγραφέων. ταῦτα γὰρ, οἶμαι, ἔνεστι καὶ τοὺς γραμματέας τῶν φιλοσόφων ἐπισταμένους μηδέν τι μᾶλλον τῶν λοιπῶν ἀνδραπόδων ἐπὶ σοφίᾳ διαφέρειν. ἐπεὶ καὶ εἴ τις φιλοσόφῳ χρόνον τινὰ ξυνοικήσας, γράφοντι συνετῶς καὶ ἀναγινώσκοντι προσκαθίζων, ὀλίγα ἐκ τῆς γραφῆς συνερανίσαιτο ῥήματα, καὶ ταῦτα συγκολλᾶν πειρῷτο ἀεὶ καὶ συρράπτειν πρὸς ἕκαστα, λέγει μη-

A δὲν ἐοικότα· οἷαι τῶν προσαιτούντων αἱ ἐφεστρίδες συμπεπερόνηνται ἐκ ῥακίων νεαρῶν τε ἅμα καὶ τετριμμένων. εἴ τις οὖν καὶ ἐπὶ τῇ συλλογῇ κορυβαντιᾷ καὶ ἐξέστηκεν, ἐλεγκτέον τε αὐτὸν τῆς πτωχείας τε καὶ παροινίας, καὶ ἐννοητέον ὅτι οὐ ταύτῃ τὸν πλούσιον γνωματεύομεν, εἰ δακτύλιον ἀπαντήσῃ. ἐμφαίνεται γὰρ εὐθὺς ἡ πενία τῇ ἐπιτηδεύσει τε καὶ ἐπιδείξει τοῦ κτήματος, ὅτι τούτῳ τῷ ἀνθρώπῳ οἴκοι ἄρα ὑπάρχει οὐδὲν ἕτερον πολυτελέστερον ἀγαθόν· οὐ γὰρ φορτικῶς γε οὕτω δακτυλήθρᾳ ἐκαλλωπίζετο. διὰ τί οὖν οὗτοι μὲν ἡμᾶς οὐκ B ἀπατῶσιν; ἀλλ' οὐδὲ ὀρχηστὴν ὀνομάζομεν τὸν σχηματίζεσθαι ἀδυνατοῦντα τορῶς καὶ ποικίλως, οὐδὲ κιθαριστὴν, τὸν οὐκ ἐπιστάμενον κιθαρίζειν· σοφὸν δὲ πειθόμεθα εἶναι καὶ τὸν μὴ ὄντα; ὅτι τὰ κρούματα μὲν, οἶμαι, καὶ τὰ ὀρχήματα ὠσί τε καὶ ὀφθαλμοῖς δοκιμάζεται, καὶ ἐξαρκεῖ αὐτοῖς τὰ ὄργανα ταῦτα τὸ σφέτερον ἡδὺ καὶ λυπηρὸν διαγινώσκειν· σοφία δὲ κρίνεται ἐπὶ σοφίας. ἐπεὶ οὖν ἡμεῖς οἱ πολλοὶ ὦτα μὲν κεκτήμεθα καὶ ὀφθαλμοὺς, σοφίαν δὲ οὐχ οὕτως, πάνυ τῇ ἀπειρίᾳ τῇ ἡμετέρᾳ ἐπιτίθεται αὕτη ἡ γοητεία· C καὶ αἰσθανομένη ξένως ἔχοντας ἡμᾶς τῆς σοφωτέρας διαλέκτου, *συσκευασαμένη ῥηματίσκια παμπάλαιά τε καὶ αἰνιγματώδη ὑπὸ χρόνου, ἐκπαταγεῖ ἡμῖν τὰ ὦτα· τὸν ἄτοπον πανθῶνα ἔπεισι, καὶ ταμιευτήριον, καὶ τοιαῦτα ἄλλα μορμολύκεια· ὥστε τοὺς ἀκούοντας φρίττειν τε καὶ ἀδημονεῖν, καὶ μικροῦ γίνεσθαι ἀναύδους, καθάπερ φασὶ τοὺς ὑπὸ λύκου προτέρους ὀφθέντας. εἰ δὲ δὴ καὶ ἐρέσθαι ἐπιχειρήσεις, μὴ συνεὶς ὅ, τι εἴρηκεν, ἑτέρῳ πεπλήξῃ ὀνόματι, δυσκολώτερον ὠνομασμένα. συνήσεις δὲ οὐδέποτε οὐδὲν, οὐδὲ D αὐτὸς, οὐδὲ ὁ λέγων ἐκεῖνος· ἀλλ' εὖ μάλα ἀνακυκλήσας τὸ δήπουθεν, καὶ τὸ κἄπειτα, καὶ τὼ Διοσκόρω, οἰχήσεται ἀποτρέχων, καταγελάσας σου πάνυ τῆς ἀμαθίας καὶ νωθείας.

Ὥσπερ οὖν περὶ τὰ χρώματα ἀπατῶνται ῥᾷον οἱ μὴ πάνυ ὀξὺ βλέποντες, οὕτω περὶ τοὺς σοφιστὰς οἶμαι τούτους, οἷς ἐκ παιδείας τὸ ὄμμα οὐ κεκάθαρται τῆς ψυχῆς. ἐπεὶ τί δήποτε πρὸς Διὸς, εἰ μέν τις ἀφίκοιτο εἰς

A tientia dicet: cuiusmodi mendicorum lacernæ ex pannis nouis ac detritis consutæ sunt. Igitur si quis ob similem quandam nominum collectionem, fanaticum agit, & mentis statu deiicitur, mendacitatis ac temulentiæ conuincendus est: idque cogitandum, non eo demum nos diuitem aliquem dignoscere, si annulus occurrerit. Nam in ipsa statim diuitiarum ostentatione ac simulatione paupertas apparet, quod ei homini nulla sit domi supellex pretiosior. Neque enim hic adeo insolenter annulum ostentaret. Cur ergo nemo illorum nobis imponit? Sed neque sal- B tatorem vocamus eum, qui staticulos dare agiliter, & variè nequeat, neque citharœdum qui citharam pulsare nesciat: sapientem vero eum etiam qui minimè sit, esse credimus? Opinor, quod pulsus & saltationes auribus oculisque discernuntur, satisque hæc sensuum instrumenta sunt ad illud dignoscendum quod suaue sibi aut molestum sit: sapientia vero per sapientiam diiudicatur. Quare cum plerique omnes, aures quidem & oculos habeamus, sapientiam non item: planè imperitiæ nostræ id genus præstigiæ insidias struunt. Cúmque in exquisitiore loquendi ratione C peregrinos esse nos atque hospites animaduertunt, voculas quasdam obsoletas & diuturnitate temporis obscuras colligentes, aures nostras diuerberant. Itaque absurdam illam vocem, Ruspatorem, & Defensaculum, & id genus terricula commemorant: adeo vt auditores ipsi cohorreant, & terrore consternentur, peneque vox illos deficiat, quemadmodum iis accidere dicunt, qui primi à lupo visi fuerint. Quod si interrogare cœperis, altero, eoque difficiliori nomine ferieris: nullumque modum vnquam inuenies, neque tu, neque iste qui loquitur: sed postquam D hasce voces δήπουθεν, vtique, & κἄπειτα, exinde, & Dioscoros sæpius euoluerit; cursu inde se subducet, plurimum tuam illam inscitiam ac tarditatem irridens.

Vti igitur circa colores ij faciliùs decipiuntur, qui non adeo perspicaci sunt oculorum acie: ita circa eiusmodi sophistas, ij quibus ex disciplina mentis oculus repurgatus non fuerit. Alioqui quid tandem per Iouem causæ esse potest, cur si quis in ciuitatem hanc ve-

niens rhetorem se profiteatur, non multis vobis annis opus sit, quò accuratè perspiciatis, verène eius artis peritus, an vanus nebulo sit, atque impostor? Opinor, eo fit, quòd multi in vobis in eo genere doctrinæ sint experti, qui & ipsi inueniant facilè, & vobis cæteris persuadeant. At sapientiam neque ipsi possidemus, & qui eam possideat, ei diffidimus, atque ipsum quasi quadam æmulatione gloriæ atque inuidia putamus eum aspernari ac contemnere, quem nos ob illam sapientiæ speciem atque imaginem, tantum non supra capita gestamus. Tantum abest vt illud intelligamus: sapientem neminem in sui similem maleuolo animo esse. Sed ei qui ex lege atque ritu initiatus non sit Thyrsigerum Bacchum præire sacrorum mysteria prohibent.

Atque opportunè admodum ad aliud sapientis indicium oratio nostra deflexit, quod ad animum explorandum, philosophus sic nécne, præcipuum est. Illud enim attentè considerabis: sitne societatis amans, & in eos suauis ac facilis, qui disciplinarum studio tenentur; an è contrario insociabilis, & agrestis. Etenim ærarios fabros ac lignarios, atque etiam si ita lubet, poëtas, cæterosque artifices, concedamus, à se inuicem diffidere, & inuidiosè in se mutuo inuehi. Quippe artium illis præmia, harum quidem pecunia est, illarum vero præter pecuniam laus, quibus peræquè, qui inferior in iis sit, perfrui minimè potest. Quare necesse est eum qui minus habeat, vt plurimum iis indignari molestéque ferre, qui felicem successum obtinuerint. Contra qui verè ac sincerè ad aliquid contendunt, idque in animo incitatum studium parturiunt: hi libenter complectuntur ac gestiunt, lætitiáque cumulantur, quo plures ad deliciarum suarum captationem socios & adiutores nacti fuerint. Siquidem istud etiam in venatione accidere cernunt, vt qui per se solus vestiget, difficilè admodum in feram incidat: à pluribus autem simul venatoribus cubile facilius deprehendatur. Insunt autem in veritatis etiam venatu aspera condensáque multa, quæque ei sint, qui per seipsum inquirat, indagatu difficilia, ad quæ plures sanè venationis prædæque participes vocare oporteat: velut olim aduersus aprum

A τὴν πόλιν, ῥητορικὸς ποιούμενος εἶναι, οὐ πολλῶν ἡμῖν ἐνιαυτῶν προσδεήσει, ὥστε καταμαθεῖν ἀκριβῶς, εἴτε ἀληθεύοι τῆς τέχνης, εἴτε ἀπατηλός τε καὶ ἀλαζών; ὅτι, οἶμαι, εἰσὶ πολλοὶ παρ' ἡμῖν οἱ τούτων ἔμπειροι τῶν λόγων, οἳ αὐτοί τε ἐξευρίσκουσι ῥᾳδίως, καὶ ὑμᾶς πείθουσι τοὺς ἄλλους. σοφίαν δὲ αὐτοὶ μὲν οὔπω κεκτήμεθα, τῷ δὲ ἔχοντι αὐτὴν ἀπιστοῦμεν· καὶ οἰόμεθα ὑπὸ ζήλου τε καὶ βασκανίας σκυβαλίζειν τε καὶ διαπτύειν ὃν ἡμεῖς διὰ ταύτην τὴν φαντασίαν μονονοὺκ ἐπὶ τῆς κεφαλαῖς περιφέρομεν,
B πόρρω ὄντες τοῦ εἰδέναι ὅτι οὐδεὶς σοφὸς δύσνους τῷ ὁμοίῳ. ἀλλὰ τῷ οὐ κατὰ νόμον μεμυημένῳ τὸν ναρθηκοφόρον Βάκχον ἡγεῖσθαι οὐ συγχωρεῖ τὰ μυστήρια.

Ἀλλ' εὖ δὴ ποιῶν ὁ λόγος μεταβέβηκεν ἐφ' ἕτερον τῶν γνωρισμάτων, μάλιστα καὶ τοῦτο ψυχὴν ἐξετάζον, φιλόσοφόν τε καὶ μή. ἐπισκέψει * γὰρ ἡ κοινωνική τε καὶ ἥμερος πρὸς τοὺς παιδείας ἐπιθυμοῦντας, ἢ δυσκοινώνητος δὲ καὶ ἀγρία, χαλκέας καὶ τέκτονας. Εἰ δὲ βούλει, καὶ ποιητάς τε καὶ τοὺς ἄλλους δημιουργοὺς συγχωροῦμεν, ἐάν τις
C λέγῃ, στασιάζειν τε καὶ ἐπιφθόνως λέγειν πρὸς ἀλλήλους. τὰ γὰρ ἆθλα αὐτοῖς τῶν τεχνῶν, τῶν μὲν, ἀργύριόν ἐστι· τῶν δὲ, ἔπαινος πρὸς τῷ ἀργυρίῳ. ὧν οὐκ ἐγχωρεῖ ἐξ ἴσου τὸν ἐλαττούμενον ἐπαυρίσκεσθαι. ἀνάγκη οὖν τῷ μεῖον ἔχοντι πρὸς τοὺς * εὖ φερομένους τὸ πλέον ἀγανακτεῖν τε καὶ ἀνιᾶσθαι. ὅσοι δὲ πρός τι ἐναμιλλῶνται γνησίως τε καὶ ἀληθινῶς, καὶ ταύτην τρέφουσι τὴν ὠδῖνα ἐν τῇ ψυχῇ, οὗτοι ἀσπάζονται, καὶ γαννύσκονται, καὶ ἐμπίπλανται
D χαρμονῆς, ὅσῳ ἂν λάβωσι πλείους κοινωνούς τε καὶ βοηθοὺς ἐπὶ τὴν θήραν τῶν παιδικῶν. ὁρῶσι γὰρ καὶ ἐν ταῖς ἄγραις, ὅτι τῷ μὲν καταμόνας ἰχνηλατοῦντι ἐργῶδες ἐντυχεῖν τῷ θηρίῳ· τοῖς πλείοσι δὲ ὁμοῦ κυνηγέταις ῥᾷον κατάφωρος ἡ εὐνή. ἔστι δέ που καὶ ἐν τῷ κυνηγεσίῳ τῆς ἀληθείας πολλὰ δύσβατα καὶ ἐπίσκια, καὶ τῷ καθ' αὑτὸν μετιόντι δυσδιερεύνητα, ἐφ' ἃ ἀνάγκη πλείους ἄρα καλεῖν συνθηρευτάς τε καὶ συλλήπτορας· ἢ πάλαι ἐπὶ τὸν

σὺν συνελέγησαν οἱ τότε ἄριστοι τῶν Ἑλλήνων, ὃς τὰ ἔργα τοῦ Αἰτωλῶν βασιλέως ἔφθειρέ τε καὶ ἐλωβᾶτο· καὶ δὴ τοῦ θηρίου μὲν ἁλόντος ἐγίνετο τοῖς θηρευταῖς περὶ τῶν ἀκρωτηρίων διαμάχη τε καὶ ἀμφισβήτησις· καὶ ἐντεῦθεν ὁ πόλεμος ἐξερράγη Ἀκαρνᾶσί τε καὶ Αἰτωλοῖς,

Ἀμφὶ συὸς κεφαλῇ, καὶ δέρματι λαχνήεντι.

ἐκφανέντος δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἐκλάμψαντος τοῦ ἀληθοῦς, ἀναιμωτὶ πάντες ἀπολαύουσιν οἱ συλλαβόμενοι τοῦ ἔργου.

Διὰ τοῦτο ἠσπάζετο Ἀρίστων Κλεάνθην καὶ τῶν ὁμιλητῶν ἐκοινώνει· διὰ τοῦτο Κράντορα Κράτης, διὰ τοῦτο Σπεύσιππος ἐκ Χαλκηδόνος μετεπέμπετο Ξενοκράτην. Λύκων δὲ καὶ Ἀρίστων ὁ ἐκ Λυκείου, ἄμφω μὲν περὶ τοὺς Ἀριστοτέλους λόγους εἰχέτην· ἔνδοξος δὲ ὢν ὁ Λύκων ἐπὶ παιδείᾳ τοσαύτῃ, ὥστε καὶ τοὺς πολεμίους, διὰ τὸ κλέος, ἐν τῇ θαλάττῃ καθάπερ ἱερῶν ἀπέχεσθαι τῶν Λύκωνος πλοίων, ὅμως οὐκ ἐδυσχέραινε πρὸς τὸν Ἀρίστωνα τοῦτον, οὐδὲ ἐκνίζετο * ἐκ προεδρείας μᾶλλον ἐπιδιδόντα, ἀλλὰ συνωμολόγει μετὰ παιδιᾶς καὶ χαρίτων, ὅτι ὁ χωλὸς τὸν ἀρτίποδα παρατρέχει. συνέβη γὰρ τῷ Ἀρίστωνι καὶ πεπηρῶσθαι τὸ σκέλος. ταύτῃ τοι καὶ αἱ Μοῦσαι ἐννέα οὖσαι συγχορεύουσιν ἀλλήλαις καὶ τῷ Ἀπόλλωνι, καὶ οὐδεμία αὐτῶν ἀγανακτεῖ πρὸς τὰς ἄλλας, ὅτι μὴ μόνη σοφή ἐστι, μηδὲ αὐτῇ μόνῃ προσεύχονται οἱ ποιηταί. οὐδὲ μεταποιεῖται τῆς κιθάρας ἡ Καλλιόπη, οὐδὲ ἡ Θάλεια τῶν αὐλῶν, οὐδὲ τῆς λύρας ἡ Τερψιχόρη· ἀλλ' ἑκάστη τὸ αὐτῆς ἀγαπᾷ συμβάλλεσθαι εἰς τὸν χορὸν καὶ συνεισφέρειν, καὶ ᾄδουσιν, ἀμειβόμεναι ἀλλήλας, φησὶν ὁ ποιητής· οὐ κολούουσαι καὶ βασκαίνουσαι, καὶ ἀντηχοῦσαι.

Ἀλλ' οὐχὶ παράξενοι οὗτοι καὶ ψευδώνυμοι· ἀλλ' ἐάν τις ὑπὸ φιλολογίας, καὶ ἅμα οὐκ ἔχων ἕτερόν τι περιεργάζεσθαι, ἐν τῷ δωματίῳ τῷ αὐτοῦ καὶ τῷ κλινιδίῳ διαβουκολεῖται Ἀριστοτέλει καὶ Θεοφράστῳ, ὀξέως τε ἐπύθοντο, καὶ ἐπαράμενοι πᾶσαν τὴν πόλιν, ἐπικαλοῦνται τοὺς βασιλέως ὀφθαλμούς, εἰ ἀναπνεῖ ἔτι καὶ εἰς τὸν ἥλιον ἀφορᾷ ὁ μιαιφόνος καὶ ἀλιτήριος καὶ πατραλοίας

A qui Ætoli regis agrum populabatur, ac vastabat, flos est totius Græciæ collectus. Et quidem postquam præda potiti sunt, inter venatores ortum de partibus iurgium est, atque contentio. Inde denique bellum inter Acarnanas & Ætolos exarsit,

Deque suis capite, & villosæ tegmine pellis.

In philosophia verò, postquam patefacta & aperta veritas fuerit, ea sine sanguine fruuntur omnes, qui operæ socij & adiutores fuerunt.

B Propterea Aristo Cleanthem adamabat, cúmque eo discipulos communicabat; propterea Crantorem Crates, propterea Speusippus Xenocratem Chalcedone arcessebat. Lyco vero & Aristo ille de Lyceo, ambo quidem Aristotelis doctrinæ dediti erant. Sed cùm Lyco tantam eruditionis famam ac gloriam adeptus esset, vt & hostes ipsi præ illius fama, Lyconis nauigiis in mari, tanquam sacris abstinerent: nequaquam tamen aduersus Aristonem commouebatur, nec ei inuidebat, quamuis assiduitate diligentiáque fieret
C in dies prouectior; sed per iocum etiam ac facetias asseuerabat, claudum, eum qui integris esset pedibus, præcurrere. Fuerat enim Aristo casu quodam altero crure captus. Ob eamque caussam & nouem Musæ cum sint, secum inuicem & cum Apolline choros exercent: nullaque ex iis aduersus cæteras commouetur, quod sola minimè sapiens sit, aut quòd sola minimè à poëtis imploretur. Ac neque Calliope citharam sibi vendicat, nec Thalia tibias, neque lyram Terpsichore: sed vnaquæque quod suum est, communem in chorum conferre ac contribuere a-
D mat: canuntque sese inuicem excipientes, ait poëta, non concentum interturbantes, neque inuidentes, aut occinentes.

Non ita adulterini isti falsique philosophi. Sed si quis amore doctrinæ captus, nihilque habens aliud quod agat, in cubiculo se tantisper, lectuloque suo, Aristotelis ac Theophrasti lectione pascat: celerrimè istud sentiunt, omnique in eos ciuitate commota, regios præfectos interpellant, si etiamnum sicarius iste solem intuetur, & parricida,

ac veneficus. Atque hoc est accusationis caput, quòd categorias, inquit, aggressus est, & de eo quod in subiecto est, cum quodam hospite disseruit. Quòd si syllogismum etiam attigerit, aut de natura aliquid scripserit: hoc ille seditionem appellat, & ex arce deiiciendam tyrannidem clamat. Atqui si veritatem & sapientiam vsurpat aliquis; ad te vero reipsa veréque Plato, Socrates, aut Pythagoras pertinent: noli vellicare eum aut perdere, qui earumdem rerum amore teneatur: sed gloria illum ac prædicatione potius efferas, ad idque stimulos ei adiicias, ac cohorteris. Ita enim vel maximè progredietur, nec hebetior fiet, aut à concepto amore retardabitur, si collaudantem aliquem & acclamantem nactus fuerit, à quo ex laboribus suis quendam velut gloriæ fructum expectet. Nunc autem præ singulari calliditate cauere istud videris, ne si quem alium laudaueris, sapientiæ tibi videaris possessione decedere: aut si quem alium mireris, eidem apud alterum quempiam admirationem concites; indéque desinant homines in te vnum intueri, téque vnum in oculis ferre. Propterea si quem forte ridiculum senseris ac prorsus abhorrentem: ei benignum te & humanum præbes, nec illius sapientiam suspicere priuatim ac publicè vereris. Sed cum aliquis homines in sui admirationem traxerit, ac tute ipse ad illum intus in animo obstupueris: tum demum ille acerbus atque inimicus animus, tum obducta vultui nubes, tum non modo eum qui laudatur, sed & laudatores ipsos toruè atque hostiliter intueris. Adeo nullus in animo morbus inuidia ac liuore molestior gignitur: eoque magis, quo qui eo laborat, acutiùs peruidet, non ea tantum quæ iuxta se, atque in proximo sita sunt, verum etiam quæ longinqua sunt, & magno à se interuallo separata.

Ego verò Hesiodum poëtam audiebam, cùm diceret, figulum figulo, & poëtam inuidere poëtæ. Nunc autem aliqui præ temeritate ab suis in alios ordines transeunt, promiscuè inter iaculatores, equites. Quare collocate ibi eos, vbi dispositi ab initio fuerant: ac ne istud illis concedite, vt nudi, & humi abiecti, equis insidentes atque egregiè tectos inuadant. Quod si ampliora & digniora certamina impotentius af-

A καὶ φαρμακεύς. καὶ ἡ μεγίστη κατηγορία, ὅτι ἐπέθετο, φησὶ, ταῖς κατηγορίαις, καὶ διηλέχθη περὶ τοῦ ἐν ὑποκειμένῳ πρός τινα ξένον. εἰ δὲ δὴ καὶ συλλογισμοῦ ἅψοιτο, καὶ περὶ φύσεώς τι συγγράψαι, τοῦτο ἐκείνῳ ἐπανάστασις τὸ χρῆμα, καὶ καθαιρετέον ἐξ ἀκροπόλεως τὴν τυραννίδα. ἀλλ' εἰ καὶ προσποιῇ τις τὴν ἀλήθειαν καὶ τὴν σοφίαν, καί σοι τῷ ὄντι προσήκει Πλάτωνος, ἢ Σωκράτους, ἢ Πυθαγόρου, μὴ κεντεῖν τε καὶ διολλύειν τὸν τὰ αὐτὰ ἀγαπῶντα· ἀλλὰ κυδαίνειν τε καὶ ἐπαίρειν, καὶ συνεξορμᾶν, καὶ συνεξοτρύνειν.
B οὕτω γὰρ μάλιστα ἴοι, καὶ οὐκ ἀμβλυώοιτο, οὐδὲ ἀπολήγοι τοῦ ἔρωτος, ὅταν ἔχῃ τὸν ἐπαινοῦντα καὶ ἐπιβοῶντα, καὶ πρὸς ὃν φιλοτιμήσηται ἐκ τῶν πόνων. νῦν δὲ ὑπὸ τῆς δεινότητος τῆς περιττῆς ἔοικας εὐλαβεῖσθαι μή τινα ἄλλον ἐπαινέσας, ἀφίστασθαι δόξης σαυτοῦ τῆς σοφίας· καὶ μή τινα ἄλλον θαυμάσας, ὑφ' ἑτέρου αὐτὸν θαυμάζεσθαι παρασκευάσῃς· εἶτα παύσωνται οἱ ἄνθρωποι πρὸς σὲ μόνον ὁρῶντες, καί σε μόνον θαυμάζοντες. διὰ τοῦτο ἂν μέν τινα αἴσθῃ καταγέλαστον καὶ τοῦ παντὸς ἡμαρτηκότα,
C τούτῳ δὲ εὐμενὴς καὶ φιλάνθρωπος, καὶ ἄγασθαι οὐκ ὀκνεῖς τὴν σοφίαν ἰδίᾳ τε καὶ δημοσίᾳ. ὅταν δέ τινα θαυμάσωσι μὲν οἱ ἄνθρωποι, θαυμάσῃς δὲ αὐτὸς ἔνδον ἐν τῇ καρδίᾳ· τηνικαῦτα ἡ δυσμένεια καὶ τὸ νέφος κατὰ τοῦ προσώπου, καὶ τὸ βλέπειν ἐχθρῶς οὐ μόνον τὸν ἐπαινούμενον, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἐπαινοῦντας. ὡς οὐδὲν ἄρα ἄλλο χαλεπώτερον τίκτει ψυχὴ νόσημα φθόνου τε καὶ βασκανίας· καὶ μᾶλλον ὅσωπερ ὁ νοσῶν ὀξύτερον βλέπει μὴ τὰ πρὸς αὐτὸν μόνον καὶ τὰ ἐγγὺς, ἀλλὰ καὶ τὰ πόρ-
D ρω τε καὶ τὰ μακρὰν ἀφεστῶτα.

Ἐγὼ δὲ προσεῖχον Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ, χυτρέα χυτρεῖ κοτέειν, καὶ ἰπνοποιὸν ἰπνοποιῷ. νυνὶ δὲ ἤδη τινὲς ὑπὸ θράσους μεταβαίνουσιν ἐκ τῶν τάξεων, ἀναμὶξ δι' ἀγκύλων ἱππόται. τάττετε οὖν αὐτοὺς ἵναπερ καὶ ἐτάχθησαν ἐξ ἀρχῆς, καὶ μὴ συγχωρεῖτε ἐπιχειρεῖν γυμνούς τε καὶ χαμαιζήλους ἀναβεβηκόσι τε καὶ εὖ πεφραγμένοις. ἀλλ' εἴπερ ἄρα ἀκράτως ἐπιθυμοῦσι τῶν σεμνοτέρων ἀγωνισμάτων,

A των, καταλιπεῖν μὲν τὰ λαισήϊα καὶ * πεκπιδέας, καὶ τὴν * χευμαίαν, λαβεῖν δὲ ἀσπίδα ἀληθινήν, οἵαν Ὅμηρος τὴν Νέστορος λέγει, τὴν ἀκήρατον καὶ χρυσῆν καὶ τοῖς κανόσι συνηρμοσμένην· ἢ οἵαν Ἥφαιστος ἐχαλκεύσατο Ἀχιλλεῖ, ἐν ᾗ γῆ καὶ θάλασσα καὶ οὐρανός, ἥλιός τε ὁπόσος, καὶ σελήνη ἐξ ἐναντίας, τά τε λοιπὰ σύμπαντα ἄστρα, καὶ ἔτι τὰ ἀνθρώπεια πράγματα, οἱ πολεμοῦντες, οἱ γεωργοῦντες, οἱ χορεύοντες, οἱ γαμοῦντες, οἱ ποιμαίνοντες, οἱ δικαζόμενοι. B ἀλλ' ὁρᾶτε ὅτι τηλικαύτην ἀσπίδα οὔτι παντὸς ἀνδρὸς ἐνεγκεῖν, οὐ μὴν οὐδὲ τὸ οἷον εἰς Κόρινθον πλεῦσαι. ἀλλὰ τοῦ Πηλείδου τε καὶ Αἰακίδου τοῦ τεθραμμένου παρὰ Χείρωνι τῷ σοφῷ. ὅστις δὲ φυγάς τε ὢν καὶ ἀσθενέστερος, τῶν ὅπλων ὅμως ὑπὸ φιλοτιμίας ἀποπειρᾶται· οὗτος τὸ μὲν πρῶτον παραφανεὶς διεπτόησέ τε καὶ διετάραξε τοὺς ἀντιπάλους· καί τινες ἀλλήλοις περιέπεσον ἐν τῷ ταράχῳ· ἀκμάσαντος δὲ τοῦ ἀγῶνος, καὶ καταστάσης τῆς μάχης, διηλέγχθη καὶ ἐγυμνώθη τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων. C βασκανίαν μὲν δή, τούτων ἕνεκα καὶ ἔτι πλειόνων κακῶν, ἀποκλειτέον καὶ φυλακτέον· καὶ ὅσα * ἂν εὑρίσκηται προσοῦσα, τὴν χώραν ταύτην ἀπελαύνειν τε δεῖ, καὶ ἐκβάλλειν τοῦτον τῶν ἱερῶν, ὡς χαλεπώτερον λεύκης τὸ νόσημα κεκτημένον.

Τέταρτον δὲ τύπον εἶναι φασὶ τὴν ἀψευδίαν, καὶ τὸ ἑκόντας εἶναι μηδὲν μηδαμῇ προσδέχεσθαι τὸ ψεῦδος, ἀλλὰ μισεῖν, τὴν δὲ ἀλήθειαν στέργειν. ἄγαμαι οὖν ἐγὼ καὶ ταύτῃ τὸν νομοθέτην, οἷα θριγκῷ περιβάλλει τὴν σοφίαν εἰς πάντα * ἀλήθειαν. D σκοπῶμεν δὲ μικρὸν ἀναλαβόντες· ἔστι που τἀληθὲς καὶ τὸ ψεῦδος πολὺ μὲν ἐν τοῖς μαθήμασι καὶ διδάγμασι, πολὺ δὲ ἐν συμβολαίοις καὶ συναλλάγμασιν. ὁ οὖν μηδενὶ μηδαμῇ τῷ ψεύδει πάροδον ἀφιείς, μῶν τι ὑμῖν δοκεῖ συγχωρεῖν μέρη μέν, ὥστε τὰ ἄρτια καὶ περιττά, ἀληθεύειν, καὶ περὶ τὰς πλευράς γε οὖν καὶ τὰς διαμέτρους· περὶ δὲ ὠνὰς ἢ πράσεις, καὶ τὰ λοιπὰ κοινωνήματα διαψεύδεσθαι, καὶ ἐξαπατᾶν τοὺς κοινωνοῦντας, καὶ γράφον-

A fectent, parmulas iſtas, & ex viuerræ pellibus contextas galeas, ac nugas relinquant: pro his verum clypeum ſumant, qualem habuiſſe Neſtorem Homerus prodit, inuiolabilem ſcilicet, atque aureum, & virgulis ad retinendum aptum: ſiue qualem Vulcanus Achilli fabricauit, in quo inſculpta erat terra, mare, atque cælum, nec non & ſol quantus quantus eſt, & luna item, ac reliqua omnia ſidera, præterea humanæ quoque res continebantur, veluti bellum gerentes, arantes, choreas ducentes, nuptias celebrantes, greges paſcen- B tes, litigantes. Sed videte, quemadmodum clypeum iſtum gerere non cuiuis homini conceſſum ſit, ac ne eiuſmodi quidem ſit, quale eſt Corinthum nauigare: ſed Pelidæ dumtaxat, atque Æacidæ tribuatur, qui apud ſapientem Chironem ſit educatus. Quicumque verò exul cum ſit, atque imbecillior, armorum nihilominus præ ambitione periculum facit: hic tametſi prima fronte ſeſe offerens, terrorem hoſtibus ac trepidationem iniiciat, & nonnulli in tumultu in ſe inuicem incurrant: tamen feruente conflictu, prælioque commiſ- C ſo, deprehenditur, & alienis opibus ſpoliatur. Propter hæc igitur, pluráque alia incommoda, amolienda inuidia omnis ac declinanda eſt. Ac quicumque ea infectus reperietur, exturbanda illico ea peſtis erit: & à ſacris ille reiiciendus, vt pote qui vitiligine moleſtiorem in ſe morbum habeat.

Quarta philoſophi nota formáque, veritas eſſe dicitur: vti ſponte ſua nullam omnino falſitatem admittat, ſed illam oderit, ac veritatem diligat. In quo quidem legiſlatoris prudentiam vehementer admiror, quibuſnam nimirum ſeptis ſapientiam circumſcribat, cùm in om- D nibus veritatis ſtudium proponat. Sed hoc paulo altius repetito principio conſiderandum eſt. Ineſt igitur veritatis ac falſitatis plurimum, cum in diſciplinis ac ſcientiis, tum in pactis atque conuentis. Quare qui omni penitus mendacio aditum occludit, num is vobis indulgere videatur, vt ex parte dumtaxat, in paribus ſcilicet & imparibus, veritatem quiſpiam obſeruet, aut in lateribus ac diametris; cæterum in emptionibus, & venditionibus, cæteriſq; id genus commerciis fraus ac mendacium admittatur, ſociique fallantur, vt cum in ta-

bulis aliquid nos minis centum emisse A scribamus, quinque ac viginti defraudemus? Atqui quæ in doctrinis admittitur falsitas, soli obest ei qui fallitur: in commerciis vero si quæ inest, iniuria insuper alterius implicatur. Quid enim, per deos immortales, nostra interest si quis sibi ipsi imponat, quòd exempli gratia quæ in loco sunt, non quæ quibusdam insunt, Aristoteles dicat? aut quod ex Platone in quartam vsque progeniem supplicia à Deo traducantur, aut eiusmodi in aliis nugis? Hæc enim, ô boni viri, nostra nihil referunt, nisi illis filios nostros in disciplinam tradamus. Sed si B quæ nunquam audierit, audisse se cum iureiurando asserat, ac faciliùs etiam Lysandro Spartiata peieret, nec lingua vnquam cum animo consentiat: ea demum mendacia perniciosa esse dicemus iis qui in ludum ventitant, an omnibus, qui quidem quòd vna habitent, necessario cum iis vel sermonis alicuius, vel facti communione coniunguntur? Nulla siquidem magis ab hominum societate abhorret malitia, quàm perfidia, & infidelitas: quippe quæ vnicum vitium sit, aduersus quod nullam cautionem ac prouisionem comparare possimus. Quod enim solum præsidium habemus, iusiu- C randum dico, ac deorum inuocationem: hoc ipso maximè, vt faciliùs lateat, abutitur. Proinde ridicula apud eos Stygis aqua est, nec minus ridicula Styx ipsa: Tartaræi dæmones pro nugis habentur, pro nugis etiam ipse Tartarus, quoties perfido homini necesse est scelus aliquod commissum inficiari. Propter quam calliditatem ac versutiam, homo beluis tractatu difficilior & agrestior redditur. Hoc enim est quod poëtas conquerentes audiuimus, quod

serpentem in montibus atque leonem
Venator visum fugere, auditúmque, vitabit. D
Horum quippe animus, mensque haud obscura patescit.
Ast homo mente aliud versat, quàm lingua profatur:
Blanda quidem vox est, sed facta inimica probantur.

Insidiantur, & vna habitant, & adulantur. Mira porro audacia, præfractáque ad ea omnia impudentia, quæ medio

A τὰς ἐν τοῖς γραμματείοις ἑκατὸν μνῶν ὠνεῖσθαι, τὰς πέντε καὶ εἴκοσιν ἀποστερεῖν; καίτοι τὸ μὲν ἐν τοῖς μαθήμασι ψεῦδος, αὐτῷ μόνῳ βλαβερὸν τῷ ψευδομένῳ· τὸ δὲ ἐν ταῖς πράσεσι, καὶ ἡ κατ' ἄλλου ἀδικία. τί γὰρ ἡμῖν διαφέρει, πρὸς τῶν θεῶν, εἴ τις ἑαυτὸν ἐξαπατᾷ, ὅτι τὰ ἐν τόπῳ Ἀριστοτέλης οὐκ ἐν τισὶ λέγει, ἢ ὅτι Πλάτων εἰς τετάρτην γενεὰν διαβιβάζει τὰς τιμωρίας, ἢ τινα ὅμοιον λῆρον ἄλλον. ταῦτα γὰρ οὐδὲν, ὦ μακάριοι, πρὸς ἡμᾶς, ἐὰν μὴ πέμπωμεν ἐκεῖ μαθησόμενα τὰ B παιδία. ἀλλ' ἐὰν ἃ μήποτε ἤκουσεν ὀμνύοι λέγειν ἀκηκοὼς, καὶ ῥᾷον ἐπιορκοίη Λυσάνδρου τοῦ Σπαρτιάτου, καὶ μηδέποτε ὁμοφωνοίη τῇ γλώττῃ πρὸς τὴν διάνοιαν· ταῦτα ἄρα τὰ ψεύδη βλαβερὰ φαμὲν τοῖς εἰς τὸ παιδαγωγεῖον ἀφικνουμένοις, ἢ πᾶσιν ὅσοις διὰ τὴν συνοίκησιν ἀναγκαῖον ἢ λόγου τινὸς τοῦ τοιοῦδε, ἢ ἔργου κοινωνεῖν. οὐδεμία γὰρ μοχθηρία μᾶλλον δυσκοινώνητος ἀπιστίας, ἀλλ' αὕτη ἐστὶν ἡ κακία, πρὸς ἣν μόνην καὶ φυλακῆς ἐξαποροῦμεν. καὶ γὰρ δὴ ὃ μόνον ἐπορισάμεθα φυλακτήριον, (λέγω C δὴ τὸν ὅρκον καὶ τὴν ἐπίκλησιν τῶν θεῶν) τούτῳ αὐτῷ μάλιστα καταχρῆται εἰς τὸ ῥᾷον διαλανθάνειν· καὶ γελοῖον μὲν τὸ Στυγὸς ὕδωρ, γελοία δὲ ἡ Στὺξ ἐκείνη, λῆροι δὲ οἱ Ταρτάρειοι δαίμονες, λῆρος δὲ αὐτὸς ὁ Τάρταρος, ὅταν δέῃ τι ἄπιστον ἄνδρα κακῶς δράσαντα ἐξαρνήσασθαι. διὰ ταύτην οὖν τὴν διπλόην, καὶ θηρίου γὰρ ἄνθρωπος δυσμεταχειριστότερόν τε καὶ ἀγριώτερον. ἀκούομεν γὰρ σχετλιαζόντων τῶν ποιητῶν, ὅτι

ὄφιν μὲν ἐν οὔρεσι * καὶ λέοντα
Θηρητὴρ ἀΐων τε καὶ εἰσορόων ἀλέοιτο. D
Γνωστὴ μὲν γὰρ * τῶν τοιούτων βουλὴ, γνωστὸν δὲ νόημα.
Ἀνὴρ δὲ * ἄλλα κέκευθεν ἐνὶ φρεσὶν, ἄλλα δὲ βάζει·
Μῦθοι μὲν * τέλειοι καὶ μείλιχοι, ἐχθρὰ δὲ ἔργα.

ἐπιβουλεύουσι, καὶ συνοικοῦσι, καὶ προσσαίνουσι. δεινὴ δὲ ἡ παρρησία, καὶ τὸ πρὸς πάντα ἰταμῶς ἔχειν, ὅσα μέσῃ

τῇ ἀγορᾷ, καὶ ὅσα ὑπὸ μάρτυσιν Ἕλλησί τε καὶ βαρβάροις ἔγραψέ τε καὶ ἐτεκτήνατο. τοῦτο μὲν δὴ τὸ κακόηθες ψεῦδος πάμπαν ἐξελατέον φιλοσόφου ψυχῆς.

Ἔστι δέ τι καὶ ἕτερον ψεῦδος, ὃ τοὺς μὲν ἄλλους οὐ πάνυ δή τι λυμαίνεται, αἶσχος δέ ἐστι τοῦ χρωμένου. τοῦτο γὰρ οὐκ ἐν τῷ περὶ θατέρου τι λέγειν ἢ πράττειν, ἀλλ' ἐν τῷ περὶ ἑαυτοῦ καὶ τῶν ἑαυτοῦ. διπλοῦν δὲ τοῦτο καὶ διειδές. ἢ γὰρ ἐν τῷ *φαυλότερα καὶ ἐλάττω λέγειν τῶν προσόντων ἀληθινῶς, ἢ ἐν τῷ μείζω τε καὶ *σεμνότερα. καλεῖται δὲ τὸ μὲν ἐνδεέστερον, εἰρωνεία· τὸ δὲ πλέον, ἀλαζονεία. τὸ μὲν δὴ ἐλλεῖπον τοῦ ἀληθοῦς κομψόν τέ ἐστι καὶ αἱμύλον, καὶ ἐνίοτε οὐκ ἄχρηστον τῷ φιλοσόφῳ. καὶ διὰ τοῦτο καὶ Σωκράτης παρελάμβανε τοῖς λόγοις, ὁπότε ἐδεῖτο ἐπισκώψαι τινα σοφιστὴν τύφου μεστὸν καὶ γέμοντα, *περὶ σωφροσύνης. μᾶλλον γὰρ αἰσθάνονται τῆς ἑαυτῶν οὐδενείας, ὅταν ἀμαθέστεροι διεξελέγχωνται τοῦ μηδὲν εἰδέναι προσποιουμένου. τὸ δὲ ἕτερον, τὸ ὑπερβάλλον, βαρύ τι καὶ ἐπαχθές· καὶ οὐδὲν οὕτως ἄκουσμα φορτικόν, ὡς ὁ καθ' ἑαυτοῦ ἔπαινος, καὶ ταῦτα ἐπὶ παιδείᾳ, ἐφ' ᾗ καὶ ἄλλων ἐπαινούντων ἐρυθριᾶν χρεὼν τοὺς ἀληθινοὺς αὐτῆς ἐπηβόλους. χαλεπὸν μὲν γὰρ καὶ χρηματιστῇ συγγενέσθαι οὐδὲν ἐθέλοντι ἐπαινεῖν, ἀλλ' ἢ τὸν πλοῦτον, καὶ τὰ κυμβία, καὶ τὰ ῥυτά, καὶ τὴν πορφύραν, καὶ τὰ χρυσία· ἀποκναίσειε δ' ἂν καὶ στρατιώτης ἀλαζὼν καὶ οἷος ἐν τῇ κωμῳδίᾳ· ἀλλ' οὐδὲν οὕτω πλήσμιον καὶ ἐμποιοῦν πολλὴν ναυτίαν, ὡς τὸ *ἄγασθαι καὶ ὑπεράγασθαι ἀγχίνοιάν τε ἑαυτοῦ καὶ ὀξύτητα, καὶ εὐμάθειαν, καὶ πολυμάθειαν, καὶ μνήμην, βιβλία δὲ ἐξαριθμεῖσθαι τόσα καὶ τόσα τὰ Ἀριστοτέλους, ἢ Πλάτωνος, ἀεί τε δὴ καὶ ἐφ' ἅπαντι, κἂν συλλουσόμενον παρακαλῇς, κἂν συνδειπνήσοντα ἄγῃς, κἂν ὑπὲρ Αἰσχύλου πυνθάνῃ, κἂν ποία νῆσος Σιμωνίδου τοῦ μελοποιοῦ. οὐδὲ προσειπεῖν τοὺς τοιούτους ἄνευ τῆς δυσχερείας ταύτης ὑπάρχει, ἀλλ' εὐθὺς ὑπηχεῖ τὸ Δωδωναῖον χαλκεῖον, αἱ δύο καταφάσεις, καὶ ὅτι οὐ συνάγει οὕτω τὸ δεύτερον σχῆμα.

Οὐ μὲν δὴ δωροδόκον σε ἐατέον τὸν ἄνδρα, οὐδὲ φιλοκερδῆ τε καὶ φιλοχρήματον· ἢ

A etiam in foro, & coram Græcis Barbarisque testibus confinxerit, & machinatus fuerit. Atque hoc mendacij genus malitiosum atque improbum, à philosophi animo reiiciendum est.

Est autem aliud quod cæteris quidem non adeo nocet, vtenti vero turpissimum est. Non enim inest in eo quod de altero quis quid dicat, aut faciat, sed de seipso rebusque suis. Et ipsum duplex est, ac bipartitum. Nam aut in deterioribus ac minoribus de se prædicandis, quam re vera insint, positum est: aut in maioribus ac dignioribus. Quorum alterum, quod defectu vitiosum est, simulatio;
B quod excessu malum est, arrogantia nuncupatur. Sed illud quod infra rei veritatem est, scitum ac lepidum est, proptereáque eo Socrates in sermone vtebatur, cum sophistam quempiam fastu tumidum atque inflatum irridere vellet. Tum enim quàm viles contemptibilesque sint, magis sentiunt, cùm eo qui se nihil scire simulet, imperitiores esse conuincuntur. Alterum vero, quod excessum habet, graue est & molestum. Nec est auditu res adeo vlla intolerabilis, vti sui ipsius commendatio, præsertimque eruditionis nomine: de qua laudantibus aliis, erubescere conuenit eos, qui verè illius compotes sint. Etenim
C cum homine quæstui dedito versari est quidem ingratum, qui nihil aliud præterquam diuitias, aut cymbia, atque pocula, purpuram, aut ornamenta aurea collaudare velit: sed & miles aliquis gloriosus tædium affert, cuiusmodi induci in comœdia solet: sed nihil æquè fastidium & nauseam parit, atque admirando extollere impenséque iactare solertiam suam, & acumen ingenij, docilitatemque, & eruditionis copiam, atque memoriam. Deinde tot ac tot numerare Aristotelis aut Platonis libros, idque & semper, & omni loco, ac tempore, siue ad lauandum tecum inuites, vel ad cœnam voces,
D vel de Æschylo perconteris, siue quæ insula Simonidis Melici poëtæ patria fuerit. Nec istos absque illa importunitate salutare licet, sed statim Dodonæum cymbalum sonat, duæ affirmationes, &, quòd non eo modo secunda figura colligit.

Neque verò sordidus ac munerum appetens tibi homo relinquendus est, nec lucri cupidus, & auarus: alioqui

omnes animi cupiditates à doctrinis, veluti fluuius in planum ac depressum locum confluent. Sed quæcumque iustè à parentibus acceperint, horum curam administrationémque suscipere eos oportet, quæ ad philosophiæ ministerium possideant. Verum ipsos per se quærere opes minimè conuenit, neque in promptu positas illas, atque è foro scaturientes, in ædes admittere. Neque enim ita comparatum est, vt quæ illinc profluunt, puros fontes cum iustitia coniunctos habeant, vtpote quæ ligonibus & bidentibus effossæ non sint, sed ex tenebrosis quibusdam & pestiferis meatibus, per caliginem ac cuniculos collectæ. Hanc nos legem si diligenter seruemus, non illis permittemus, qui sese philosophari simulant, vt litium redemptores sint, aut vt musea claudentes circum tribunal volutentur, aut verberibus ac conuiciis cum oratoribus simul ac militibus certent: neque vt ea sustineant, quot & qualia sustinent ij, qui ad eiusmodi negotia procuranda noctu excitantur, diésque in forensibus causis consumunt, ac nonnunquam de mercede stipulantur in posterum danda, cùm illi ipsi, quibus operam suam locant, pacificè inter se composuerint. Tantum abest vt ex ipsismet museis iudiciaria iisdem fora facere permittamus, & in Musarum adytis iuri dicundo prætorium instituere, ac litigantes cum discipulis miscere. Adeò vt ne Persicæ quidem legis illos pigeat, quæ à forensi tumultu ac strepitu, ingenuorum puerorum domicilia seiunxit.

Sed neque per nos licebit ædes excitare, ad quas neque ferrarios fabros, neque lignarios, nec architectos conduxerint.

Cuncta sed absque satu & duro nascuntur aratro,

Æs, aurumque simul, ferrique operosa metalla.

Neque fame opifices enecare, aut pictores in vincula compingere, pro eo quòd gratis illinere pigmenta nolunt. Nihiloque magis sinemus eos, postquam dono agrum ab quopiam acceperint, de limitibus cum eo, vnde datus sit, contendere, neque aliquid semper de proximo corradentes, amphoram è cyatho facere. Quemadmodum olim ferũt Car-

A πᾶσαι αὐτοῦ αἱ τῆς ψυχῆς ἐπιθυμίαι ἀπὸ τῶν μαθημάτων ἐκεῖσε ἐποχετεύσονται, ὥσπερ ῥεῦμα ἐπὶ τὸν πρανέστερον τόπον. ἀλλὰ ὅσα μὲν σὺν δίκῃ παραλάβοιεν ἐκ πατέρων, τούτων προορᾶσθαι καὶ ἐπιμελεῖσθαι χρεών, ὑπηρεσίαν φιλοσοφίας κτωμένοις· αὐτοὺς δὲ πλοῦτον οὐκ ἐργαστέον, οὐδὲ εἰς τὴν οἰκίαν παραδεκτέον τὸν ἑτοιμόν τε καὶ βρύοντα ἐκ τῆς ἀγορᾶς. οὐ γὰρ ἔχει φύσιν τοῦ ἔνθεν ῥέοντος καθαρὰς εἶναι τὰς πηγὰς καὶ δικαίας, ἅτε οὐχ ὑπὸ σκαπάνης ἢ δικέλλης ὀρωρυγμένας, ἀλλ' ἔκ τινων
B ζοφερῶν τε καὶ ὀλεθρίων πόρων διὰ σκότου τε καὶ ὑπονόμων συλλεγομένας. εἰ ἄρα τὸν νόμον τοῦτον διασώσομεν, οὐκ ἐπιτρέψομεν τοῖς φιλοσοφεῖν προσποιουμένοις δικῶν τε γίνεσθαι ἐργολάβοις, καὶ ἀποκλείσαντας τὰ μουσεῖα περικυλινδεῖσθαι τῷ βήματι, διαπληκτιζομένους καὶ λοιδορουμένους ῥήτορσιν ὁμοῦ καὶ στρατιώταις, οὐδὲ ὑπομένειν ὅσα καὶ οἷα ὑπομένουσιν οἱ ἐπὶ ταύταις ταῖς ἐργασίαις νυκτηγρετοῦντές τε καὶ διημερεύοντες ἐν ταῖς δίκαις, ἐνίοτε [ἐν τοῖς] εἰς τοὔπισω ἀποπραττόμενοι τὸν μισθόν,
C ὅταν ἕλωνται οἱ μισθωσάμενοι τὰς εἰρηνικὰς συναλλαγάς. πολλοῦ δὲ δεῖ συγχωρήσομεν αὐτὰ τὰ μουσεῖα δικαστήρια καθιστάναι, καὶ * πρότερον ποιεῖν τοῦ δικαίου τὰ ἀνάκτορα τῶν Μουσῶν, καὶ ἀναφύρειν τοὺς μανθάνοντας τοῖς δικαζομένοις· οὐδὲ τὸν Περσικὸν νόμον αἰσχυνομένους, ὃς διεχώρισε τῆς ἀγοραίου τύρβης τὰς ἐλευθέρους διατριβάς.

Οὐκ ἐπιτρέψομεν δὲ οὔτε οἰκίαν οἰκοδομεῖσθαι εἰς ἣν οὔτε μεταλλέας ἐμισθώσαντο, οὔτε τέκτονας, οὔτε οἰκοδόμους.

D Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,

Χαλκός τε χρυσός τε πολύκμητός τε σίδηρος.

οὐδὲ λιμῷ ἄγχειν δημιουργούς, μηδὲ ζωγράφους εἱργνύναι, ὅτι μὴ δωτίνην τὰ φάρμακα ἐπαλείφουσιν. ἀφήσομεν δέ, οὔτε ἀγρὸν δωρεὰν λαβόντας παρὰ τοῦ δεῖνος διαμάχεσθαι τῷ δεδωκότι, οὐδὲ τὸν κύαθον ποιεῖν ἀμφορέα, περιτεμνομένους ἀεὶ τὸν πλησίον· καθάπερ δή ποτε λέγεται Καρ-

χηδονίους, χωρίον ἰσομέτρητον βύρσῃ παρὰ Λιβύων αἰτησαμένους, εἰς λεπτὸν ἱμάντα κατατεμόντας τὴν βύρσαν, πολυπλασιάσαι τὴν δωρεάν· καὶ νῦν ἔτι Καρχηδόνιοι Βύρσαν τὸν τόπον ἐπονομάζουσιν, εἰρωνευόμενοι τῇ σμικρότητι τοῦ ὀνόματος πρὸς τὸ μέγεθος τοῦ χωρίου. εἰ γὰρ, ὦ φίλοι, τὰ τοιαῦτα ἡμῖν ὁ φιλόσοφος σπουδῇ ἀγαπήσει, καὶ καταπονεῖται ὑπὲρ μιᾶς βώλου τοὺς γειτνιῶντας· πότε οἷός τε ἔσται εἰς ἅπασαν τὴν γῆν ἐνιδεῖν; πότε τὴν ὅλην περιαθρῆσαι; πότε σμικρὰν ὑπολαβεῖν σὺν τῇ θαλάττῃ, τριῶν ἢ τεττάρων * πόλεων, μερμήρια κακὰ ἐργαζόμενον; πᾶσα γὰρ ἡ τοιαύτη ἀνανδρία σμικρᾶς τε καὶ ἀνελευθέρου ψυχῆς, καὶ σφόδρα τὸ ὄστρεον τοῦτο τιμώσης· καὶ δὴ καὶ ἐφ' ὅσοις καλλωπίζονται ὡς κομψοῖς καὶ δεινοῖς, καὶ πανούργοις, πλεονεκτεῖν τε καὶ ὑπερωνεῖσθαι, ἀποστερεῖν δὲ τοῦ * συμπαθόντος, καταδεῖν τε * ἀναφύκτοις ἄρκυσι τοὺς πράτηρας, τοῦ μὴ τὸ ἔλλειμμα ἀποτιμῆσαι.

Εἰ δὲ δὴ συμβαίη τῳ οὕτω φιλοχρημάτῳ καὶ ὁμιλητὰς προσφοιτᾶν, θριξὶν ὀλίγαις καθάπερ ἰχθῦς δελεασθέντας· ἰχθύων μὲν ἔσονται ἀναυδότεροι, μισθὸν δὲ ὅμως εἰσπράξεται ὁ διδάσκαλος τῆς ἀφωνίας, διαβριμώμενός τε καὶ τὴν αἰγίδα πυκνὰ ἐπισείων, μεταστρέφων τοὺς στατῆρας ἔνθεν καὶ ἔνθεν, μὴ παράσημοί τε καὶ ἐνδεεῖς, καὶ παιδάρια δυστυχῆ προσπατταλεύων, ὑπὸ πενίας καὶ ὀρφανίας πολλάκις ἐξαπορούμενα τοῦ μισθοῦ. εἶτα ἀπὸ τοῦ ῥυτῆρος ἐξελθὼν διαλέξεται, ὅτι πᾶς ὁ ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος. καὶ τί γὰρ ὁ πλοῦτος; πρᾶγμα γήινον καὶ ἐπίκηρον. καὶ ταῦτα ἐρεῖ παρεστηκότων ἔτι τυχὸν μειρακίων, ἃ ἀνηλεῶς κατεχόρδευσεν ἐν ταῖς βασάνοις, ὅτι ῥύπου τι προσῆν τῳ νομίσματι. καὶ οὐκ εἴσεται ὅτι ὁ λόγος, ἂν μὴ τῷ τρόπῳ σύμφωνος ᾖ, ἀλλότριος γίνεται, καὶ οὐ τοῦ λέγοντος· ὥσπερ ὁ Θερσίτης ἔλεγε τοῖς Ἀχαιοῖς,

Ὅν κεν ἐγὼ δήσας ἀγάγω.

οὗτος γὰρ Ἀχιλλέως καὶ Αἴαντος ἦν· ὁ κυφὸς δὲ αὐτὸν οὐδὲν προσήκοντα ὑπέβαλεν. τοῦ-

A thaginienſes, cum tantundem ſpatij, quantum bubulo corio occupari poſſet, ab Afris impetraſſent, præſecto in exiguum lorum corio multiplicatam donationem vſurpaſſe. Et hodiéque Carthaginienſes Byrſam, id eſt, corium, locum illum appellant, ex exiguitate nominis ad loci magnitudinem alludentes. Etenim ſi philoſophus hæc atque his ſimilia ex animo diligat, ſi pro gleba vna vicinos diuexet: quandonam ad vniuerſam terram oculos adiiciet? quandonam totum orbem contemplabitur? quandonam vnà cum mari exiguum eſſe arbitrabitur? is inquam, qui pro tribus qua-
B tuorve iugeribus, ingentibus moleſtiis alios afficit. Nam omnis illa ignauia, anguſti & illiberalis animi eſt, nimiumque teſtam illam corporis magnifacientis. His adiice ea, de quibus tanquam ſcitis ac vafris, & callidis, gloriari ſolent: velut pluris liceri cæteris, ac maiori pretio emere, moxque integra ſumma fraudare: auctionantes inexplicabilibus laqueis implicare, vt ne reliquum dependant.

Quod ſi adeo ſordido & auaro homini, diſcipulorum copia contigerit, quos paucis crinibus, velut piſces, ineſcauerit: erunt illi quidem piſcibus elinguio-
C res: mercedem nihilominus taciturnitatis huius præceptor exiget, iracundè fremens, & identidem ægidem quatiens, ac ſtateres in hanc & illam partem ſæpius vertens, idque diligenter explorans ſintne adulterini, atque iniuſti ponderis: nonnunquam vero infelices pueros paxillis alligabit, qui præ inopia & orbitate mercedem ſoluere nequeant. Inde ab loro diſcedens, ita diſputabit: Aurum omne, quod intra terram, ſupráque terram eſt, non eſt cum vna virtute comparandum. Nam quid tandem diuitiæ ſunt? terrena ſcilicet res, & caduca. Atque hæc iactabit in
D eorum forte adoleſcentum præſentia, quos in tormentis crudeliter diſtorſerit, propterea quod numo ſordium aliquid inerat. Nec illud intelliget: orationem quæ moribus conſentanea non ſit, alienam eſſe, nec dicentis propriam. Quemadmodum Therſites Græcis dicebat,

Quemcumque adducam vinctum.

Hic enim Achilli & Aiaci congruebat ſermo, quem gibboſus iſte nihil ad ſe pertinentem perperam vſurpabat. At-

que ob id eiulatur generosus iste & magniloquus, & omnium fortissimus: atque à Græcorum sapientissimo vapulat, ne loquax, & curiosus, ac conuitiator, néve principibus infensus sit, aut in concionibus tumultuetur.

Atenim opportunè admodum Thersites in hanc orationem incurrit, mihique alteram in formam ac notam commodè ac leniter transeundi occasionem præbuit. Maledicos enim aut curiosos, nimiumque in quærendo diligentes, ne philosophorum quidem famulos esse permittemus: sed imprimis Platonicum illud addiscere eos ac scire cogemus. Neque enim si quid malè in ciuitate gestum sit, hoc est, si quæpiam à maioribus, siue paterno, siue materno ex genere in vllos deriuata sit infamia, nosse illum conuenit: sed è contrario magis hoc ei ignotum esse debet, quam, quod vulgo dicere solent, quot in mari sint aquæ congij. Sapiens enim erat Æsopus ille fabularum scriptor, qui vnumquemque hominum manticas duas, alteram antè, ponè alteram gestare dixit, vtramque malorum plenam: sed anteriorem quidem, alienorum; posteriorem, eius qui gerit propriorum. Propterea homines suapte mala non vident, aliena verò perspicacissimè contuentur. Ego autem inuerti mihi manticas velim, vti mea dumtaxat videam, aliena cernere nullo modo possim. Nihil est enim, vt aiunt, iucundius, quam nosse omnia: at ego bona dixerim. Cuiusmodi autem ea sunt, quæ cocus ille comicus dicit, ne ei quidem qui sciscitabatur, nosse expediebat: verum conuiuas enecabat condimentorum adulteratione. Sed non in eo præcipuum inerat Carionis scelus, quòd pessima & absurda illius ars esset: sed quod homuncio esset nequam, atque in domos non operæ gratia irreperet, sed effutiendi, atque insusurrandi, detrahendique causa; ac vt ea efferret, non quæ verberonem cocum dicere verisimile est, qui merito vel in corbe suspendi, si ita contingeret, ob egregiam illam sciendi cupiditatem debuerit; verum arcana familiæ: nec ea solum quæ audierat: sed ingens ad ea additamentum, & malorum quædam velut extructio fiebat. Sed, ô nequam & vecors Cario, audisti certum hominem ture diis sacrificasse: ture igitur fecisse dicito. hoc enim solum audisti, non autem

A τῃ τοι καὶ κλαυθμυρίζεται ὁ γεννάδας καὶ ὑψηλολόγος καὶ ἀριστεύς· καὶ μαστιγοῖ αὐτὸν ὁ σοφώτατος τῶν Ἀχαιῶν, ἵνα μὴ λάλος καὶ περίεργος ᾖ καὶ ἐπεσβόλος, καὶ δυσμεναίνῃ τοῖς ἀρίστοις, καὶ θορυβῇ τὰς ἐκκλησίας.

Ἀλλὰ γὰρ ἐν καιρῷ ὁ Θερσίτης αὐτόματός ποθεν εἰσερρύη τῷ λόγῳ, καὶ ἔδωκεν αὐτῷ ἀψοφητὶ μεταβῆναι εἰς ἕτερον τύπον. κακηγόρους γὰρ δὴ ἢ περιέργους καὶ πολυπράγμονας, οὐδὲ τοὺς ἀκολούθους τῶν φιλοσόφων ἐάσομεν εἶναι. ἀλλὰ πάντων μάλιστα ἀναγκάσομεν ἐκεῖνα τοῦ Πλάτωνος B καταμανθάνειν τε καὶ ἐπίστασθαι. οὐδὲ γὰρ εἰ κακῶς τι γέγονεν ἐν τῇ πόλει, ἤτοι τι κακόν ἐστιν ἐκ προγόνων γεγονὸς, ἢ πρὸς ἀνδρῶν, ἢ πρὸς γυναικῶν, μᾶλλον αὐτὸν λέληθεν, ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. σοφὸς γὰρ ἦν Αἴσωπος ὁ μυθοποιὸς, ὃς ἔφη τοὺς ἀνθρώπους δύο πήρας ἕκαστον φέρειν, τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τὴν δὲ ὄπισθεν· γέμειν δὲ κακῶν ἑκατέραν· ἀλλὰ τὴν μὲν ἔμπροσθεν, τῶν ἀλλοτρίων· τὴν δὲ ὄπισθεν, τῶν αὐτοῦ τοῦ φέροντος. καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι τὰ μὲν ἐξ αὐτῶν κακὰ, οὐχ ὁρῶσι· τὰ δὲ ἀλλότρια πάνυ C ἀκριβῶς θεῶνται. ἐγὼ δὲ ἐβουλόμην περιτετράφθαι μοι τὰς πήρας, ἵνα τὰ ἐμαυτοῦ μόνον ὁρῴην, τὰ τῶν ἄλλων δὲ μὴ δυναίμην. οὐκ ἔστι γὰρ, φασὶ, γλυκερώτερον ἢ πάντ' εἰδέναι. καὶ ἐγώ φημι τἀγαθά. οἷα δὲ λέγει ὁ μάγειρος ὁ κωμῳδικὸς, οὐδὲ ἐκεῖνα πάνυ λυσιτελεῖ πυνθανομένῳ, ἀλλ' ἀπέτριβε τοὺς δαιτυμόνας, ἐξαλλάττων τὰ ἡδύσματα. ἀλλ' οὐκ ἐν τούτῳ Καρίωνος τὸ κακὸν τὸ μέγα, ὅτι μοχθηρὰ ἡ τέχνη αὐτοῦ καὶ ἀλλόκοτος· ἀλλ' ὅτι πονηρὸν ἀνθρώπιον ἦν, καὶ ἐπὶ οὐκ ἔργῳ εἰς τὰς οἰκίας παρερχόμενον, ἀλλ' ἵνα λαλήσῃ καὶ ψιθυρίσῃ καὶ διαβάλλῃ, καὶ D ἐξενέγκῃ οὐχ ὅσα μάγειρον εἰκὸς μαστιγίαν, ὃς δικαίως ἐκρέματο, ἂν οὕτω τύχῃ, διὰ τὴν χρηστὴν φιλομάθειαν, ἐν τῇ πυελίδι· ἀλλὰ καὶ τὰ ἀπόρρητα τῆς οἰκίας, οὐδὲ ὅσα ἀκήκοε μόνον· ἀλλὰ πολλὴ ἡ προσθήκη, καὶ ἡ τῶν κακῶν ἐποικοδόμησις. ἀλλ', ὦ μοχθηρὲ καὶ ἀπόπληκτε Καρίων, ἀκήκοας ὅτι ὁ δεῖνα *λιβανωτοῖς τοῖς θεοῖς ἔθυσε· λέγε οὖν ὅτι λιβανωτοῦ· μόνον γὰρ τοῦτο ἀκήκοας, καὶ μὴ

ὅτι παμμέλανας ταύρους, μηδὲ ὅτι κριοὺς ἐκτομίας. σὺ δὲ καὶ εἴδωλα καταλέγεις, ὅσα ἐκίνησε, τὸν * Πλάτωνα γοητεύσας. ἔπειτα ἂν μὲν ἀγαθόν τι πύθῃ, στεγανὸς εἶ καὶ Ἀρεοπαγίτου σιωπηλότερος· ἐὰν δέ τινος κακοῦ ἐπιλάβῃ, Ἰλιάδα ἐξ αὐτοῦ ποιεῖς καὶ Ὀδύσσειαν, πολλὰ οὔτ' αὐτὸς ἀκούσας, οὔτε παρακούσας, ἀλλ' αὐτὸς τεκών, καὶ αὐτὸς ὑφήνας. ἔπειτα ἄχθῃ δῆθεν πρὸς τὸν εἰπόντα, κακοδαίμονά τε καὶ θεοῖς ἐχθρὸν ὀνομάζων, καὶ ἀπιστεῖν προσποιῇ, καὶ ἀγανακτεῖς, καὶ σχετλιάζεις. ὅμως δὲ τὰ μὲν ἄπιστα καὶ σχέτλια καὶ ὀργῆς ἄξια λέγεις τε καὶ ἐκτραγῳδεῖς, καὶ ἐμπίμπλης αὐτῶν μονονουχὶ τοὺς νευρορράφους καὶ τοὺς βαλανέας· τὸν δὲ κακοδαίμονα ἐκεῖνον καὶ θεοῖς ἐχθρόν, ᾧ πάνυ χαλεπαίνεις, καὶ πρὸς ὃν πάνυ ἀγανακτεῖς, ἐάν τις πυνθάνηται καὶ ἐκλιπαρῇ, ἧττον ἂν εἰς φῶς ἀπάγοις ἢ τὴν μητέρα Πριάμου. ὅτι, οἶμαι, αὐτὸς ἐκεῖνος ὑπάρχεις, αὐτὸς ὁ ποιητὴς καὶ ὑποκριτὴς τῶν δραμάτων· ὀκνῶν δὲ αὐτοπρόσωπος ἀγωνίζεσθαι, ἐπὶ τὰ ἀνώνυμα πρόσωπα καταφεύγεις, ὥσπερ ἐν ταῖς τραγῳδίαις ὅταν ὀνομάτων ἀπορῶσιν οἱ ποιηταί.

Πολλάκις δὲ ὅλην αἴρεις τὴν μηχανήν, θεούς τε καὶ δαίμονας τῷ δράματι ἐπεισάγεις. ἢ γὰρ οὐ τοιοῦτόν τι πρὸς Διὸς ἡ κατὰ τῶν ὀνείρων συκοφαντία; καί, ὡς ἔοικεν, ὁ λυσιμελὴς ὕπνος καὶ ὁ πανδαμάτωρ τοὺς μὲν ἄλλους κακούργους κατακοιμίζει, τῷ κακηγόρῳ δὲ ἀφορμὴ γὰρ τῆς μοχθηρίας. καὶ εἰ μέν τι αὐτῷ χρηστὸν καὶ εὔφημον ὄναρ ἐπιστῇ τῇ κεφαλῇ, ἀμενηνόν τε ὄντως ἐστί, καὶ διὰ τῶν ἐλεφαντίνων ἥκει πυλῶν· τοῖς δὲ λοιδόροις τε καὶ βασκάνοις ἀναπεπταμέναι εἰσὶν αἱ πύλαι κεράτων. μᾶλλον δὲ οἱ μὲν ὄνειροι οὔτε ἥκουσιν οὔτε βούλονται, αὐτοὶ δὲ ἕλκουσι καὶ παράγουσι. καὶ ἀκούσῃ ἕωθεν ἀνδρὸς κακηγόρου σκυθρωποῦ τε καὶ συννεφοῦς, ὅτι πρᾶγμα ἔσχεν ἐν τῇ νυκτὶ τῇ προτέρᾳ ὑπὸ τῶν δαιμόνων, ὅτι συνεβάδιζε τῷ δεῖνι, καὶ συνειστιάθη ἀνδρὶ ἐξαγίστῳ τε καὶ ἀλάστορι, καὶ τὰ καὶ τὰ ἐργαζομένῳ· καὶ δέος μὴ καὶ σύμπασα ἡ πόλις ἀπολαύσῃ τι κακὸν τοῦ ἀνθρώπου. ἆρα ὑμῖν ὁ τοιοῦτος ὕπαρ τε καὶ ὄναρ δοκεῖ ἄν ποτε δυνηθῆναι, ἀφέμενος τοῦ σκαιοῦ τε καὶ ἐπαριστεροῦ τρόπου, ἐπὶ δεξιὰ

A quod nigerrimos tauros, & arietes caſtratos mactauerit. Tu verò etiam idola ac ſimulacra percenſes, quæ ab eo excitata ſunt, cum Plutonem incantaret. Deinde ſi boni quidpiam audieris, tectus es, & Areopagita taciturnior; ſin malum aliquod arripueris, Iliadem ex eo, & Odyſſeam facis: quorum multa neque audiueris, neque furtim ſublegeris; ſed pepereris tutemet, ac contexueris. Et ei quidem, qui tibi iſtud dixerit, iraſceris, miſerum illum, ac diis inuiſum appellans; & diffidere te ſimulas, & indignaris, & rei atrocitatem conquereris. Interim tamen incredibilia illa, & atrocia, & B iracundiâ digna effers, & vehementer exaggeras, eáq; tantùm non ſutoribus ac balneatoribus inculcas. Quod autem ad infelicem illum & diis inuiſum atttinet, cui admodum ſuccenſes, & in quem omno fremis: ſi quiſpiam roget, & nomen illius enixè abs te poſtulet: minus quam Priami matrem in lucem edideris, quippe cum idem ipſe fabularum inuentor & actor ſis. Sed quod in perſona tua certamen ſuſcipere non audeas, ad perſonas nomine carentes confugis: vt in tragœdiis fieri ſolet, cum nomina poëtæ non inueniunt.

Ad hæc ſæpenumero integram attollens C machinam, deos & dæmonas in fabulam introducis. Nunquid enim eiuſmodi per Iouem eſt illa de inſomniis calumnia? Atque, vt videtur, membrorum ſolutor domitorque omnium ille ſomnus, cæteros quidem maleficos ſopitos tenet: detractori verò, nequitiæ ac prauitatis occaſionem præbet. Quod ſi bonum aliquod ſomnium, ac felicis ominis, ei ante oculos oblatum ſit: vanum ac leue vtique erit, & per eburneas portas miſſum: maledicis dumtaxat, atque inuidia plenis ſomniis corneæ patent. Vel potius ſomnia neque veniunt vlla, neque volunt: ſed illi eò trahunt, & D extorquent. Adeóque manè detractorem aliquem mœſtum, ac vultu contracto dicentem audies: ſe nocte ſuperiore à dæmonibus infeſtatum, quòd cum iſto ambulauerit; cum ſcelerato, & execrabili homine epulatus ſit, qui hæc & illa perpetrauerit: ac periculum eſſe, ne in vniuerſam ciuitatem mali aliquid ex eo homine redundet. Qui eiuſmodi ſit, num vobis per verum vnquam viſum aut ſomnium poſſe videtur, improbis illis ac ſiniſtris moribus depoſitis, dextram in

partem transferri, vt vero concentu orationis suscepto, deorum hominúmque vitam aliquando celebret? qualia apud Homerum Achilles canebat, cum se è prælio subduxisset: vel qualia Homerus ipse potius. Scitis enim quemadmodum Homerus omnia collaudet, quæcumque nominat, neque vel vilissima quæque præclaro testimonio defraudet: verùm & pueri apud eum formosi dicantur, & flagella omnia splendida; atque etiam arborem quandam in Delo insula consitam mirificè prædicet: vt ne subulcus quidem ille egregius sua in versibus prædicatione careat, sed persuadere nobis conetur, subulcum illum porcorum, hominum aliquando ducem extitisse. Vnum duntaxat Thersitem conuitiis affecit, quòd, vt arbitror, ille ipse conuitiator ac contumeliosus esset, multaque inhonesta verba nosset, neque moderatè iis ac decenter vteretur.

A ἀναβάλλεσθαι, καὶ λαβὼν ἁρμονίαν λόγων ἀληθινὴν, ὑμνῆσαι βίον θεῶν καὶ ἀνθρώπων, οἷα καὶ Ὁμήρῳ Ἀχιλλεὺς ᾄδει, ἡνίκα ἀπόμαχος ἦν· ἢ μᾶλλον οἷα καὶ αὐτὸς Ὅμηρος; ἴστε γάρ που ὅτι Ὅμηρος πάντα ὅσα ὀνομάζει, καὶ ἐπαινεῖ, καὶ οὐδὲ τὰ πάνυ φαῦλα ἀπαξιοῖ τῆς ἀγαθῆς μαρτυρίας· ἀλλὰ καὶ τὰ παιδία αὐτῷ καλὰ, καὶ αἱ μάστιγες ἅπασαι φαειναί. ὑπεράγαται δὲ καὶ φυτὸν ἐν Δήλῳ πεφυτευμένον· καὶ οὐδὲ ὁ συβώτης αὐτῷ ὁ χρηστὸς ἄμοιρος ἐν τοῖς ἔπεσιν εὐφημίας, ἀλλὰ B πειρᾶται πείθειν ἡμᾶς ὅτι ὁ συφορβὸς τῶν ὑῶν, ὄρχαμος ἦν τῶν ἀνθρώπων. Θερσίτῃ δὲ ἄρα ἐλοιδορήσατο μόνῳ, ὅτι, οἶμαι, αὐτὸς ἐκεῖνος λοίδορός τε ἦν καὶ ὑβριστὴς, καὶ ἔπη πολλὰ ἄκοσμα ᾔδει, καὶ οὐκ ἐν τάξει αὐτοῖς οὐδὲ ἐν κόσμῳ ἐχρῆτο.

THEMISTII de amicitia.

ORATIO XXII.

QVID causæ tandem esse putem, auditores optimi, cur si quis apud vos de Troianis ac Græcis disputet, déque eorum inter se bello, aut de Xerxis vltra Hellespontum aduersus Græcos expeditione suscepta, aut ipsamet denique Græcia sermonem instituat, exponatque quæ & quanta sit ex intestinis discordiis perpessa: eiusmodi vos orationes oblectent, ac delinitos teneant, eáque initio ab Achillis ira facto, à liberis vestris addisci velitis? quasi ira demum illa ad eos informandos idonea sit, aut propterea sapientiores futuri sint, quod ciuitatum inter se, ac priuatorum hominum bella, atque inimicitias, subsecutásque indidem clades, ac calamitates nouerint: de amicitia verò, déque eius in humanum genus emolumentis ac commodis, nihil vnquam intelligere studueritis, ac neque discere ipsi, nec liberos vestros ad discendum incitare volueritis? Atqui lites perire ex hominum genere funditus, optat ipse litium artifex poëta: fine

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ περὶ φιλίας.

C

ΛΟΓΟΣ ΚΒʹ.

ΤΙ δή ποτε, ὦ μακάριοι, ἂν μέν τις ὑμῖν διηγῆται περὶ τῶν Τρώων καὶ Ἀχαιῶν, ὡς ἐπολέμησαν πρὸς ἀλλήλους, ἢ περὶ τῆς Ξέρξου στρατείας, ἣν ἤλασεν ὑπὲρ * Ἑλλησπόντου κατὰ τῆς Ἑλλάδος, ἢ περὶ τῆς Ἑλλάδος αὐτῆς, ὁπόσα ἀνέτλη πρὸς ἑαυτὴν στασιάζουσα. ἐκ τούτων μὲν ἥδεσθε τῶν λόγων καὶ κατέχεσθε κηλούμενοι, D καὶ τοὺς υἱεῖς ἀξιοῦτε μανθάνειν, ἀρξαμένους ἀπὸ τῆς μήνιδος τῆς Ἀχιλλέως, ὡς ταύτην οὖσαν ἱκανὴν παιδεύειν, καὶ διὰ τοῦτο σοφωτέρους ἐσομένους, ἐὰν ἐπίστωνται πόλεών τε καὶ ἰδιωτῶν πολέμους τε καὶ ἔχθρας, καὶ τὰς ἀπ' αὐτῶν συμφοράς· τῶν δὲ ὑπὲρ φιλίας λόγων, καὶ ὁπόσα ἀνθρώπους ὀνίνησιν, οὐδὲν πώποτε ἐφροντίσατε, οὔτε αὐτοὶ βουλόμενοι μαθεῖν, οὔτε τοῖς παισὶν ὑμῶν παρακελευόμενοι; καίτοι ἔριν μὲν ἀπολέσθαι ἐκ τῶν ἀνθρώπων αὐτὸς εὔχεται ὁ τῆς ἔριδος ποιητής· αὐτοῦ δὲ φι-

δὲ φιλίας οὐδεὶς ἂν ἕλοιτο ζῆν, ἔχων τὰ λοιπὰ ἀγαθά. ὅστις μὲν οὖν δὴ ὀλίγου ἄξιον τὸ πρᾶγμα νομίζει, ἴστω σφόδρα ὀλίγου ἄξιος ὤν· ὅτῳ δὲ εὔπετὲς εἶναι δοκεῖ, τῶν Θεόγνιδος ἀκουσάτω,

Παύρους εὑρήσεις Πολυπαΐδη ἄνδρας ἑταίρους,
Πιστοὺς ἐν χαλεποῖς πράγμασι γινομένους.

Τί οὖν ἐστιν ὃ ῥαθυμεῖτε περὶ τὸν λόγον; ἢ ὑμεῖς μὲν οὐ ῥαθυμεῖτε· φιλήκοοι γάρ ἐστε, καὶ πάνυ ἀκούετε προθύμως ὅ, τι ἄν τις λέγῃ· λέγουσι δὲ οὐ ταῦτα οἱ λέγοντες· ἀλλ' οἱ μὲν ἐπαινοῦσιν ὑμᾶς συνάγοντες, οἱ δὲ ἐμμελετῶσι τὴν δεινότητα, οἱ δὲ ᾄδουσι καὶ προσᾴδουσι, γλυκεῖάν τε καὶ μαλακὴν καταχέοντες ὑμῶν ἁρμονίαν· λόγους δὲ δι' οὓς ἂν ἄνθρωποι ἄμεινον ζῶσιν, οὐ σφόδρα εὐπορεῖν μοι δοκεῖτε, οὐχ ὑμετέρᾳ κάκῃ, τῶν δὲ λεγομένων φιλοσοφεῖν, οἳ σφίσιν ἀπόχρην ὑπειλήφασιν ἐν γωνίᾳ μόνῃ πρὸς τὰ μειράκια ψιθυρίζειν, φεύγειν δὲ τὰ μέσα τῆς πόλεως κατὰ τὸν Καλλικλέους ὀνειδισμόν, καὶ τὰς ἀγοράς, ἐν αἷς φησιν ὁ ποιητὴς ἀριπρεπέας τελέθειν τοὺς ἄνδρας. τούτους μὲν οὖν ἐατέον ἐνταυθοῖ μένειν οὗπερ μένειν ἐθέλουσι. ἡμῖν δὲ προσακτέον εἰς τὸ φῶς τοὺς λόγους, καὶ συνεθιστέον αὐτοὺς ὄχλον τε ἀνέχεσθαι, καὶ θόρυβον ὑπομένειν καὶ δήμου φωνὴν συγκαθημένου. πάντως εἰ καθ' ἕνα εὖ ποιεῖν ἱκανοί, καὶ πολλοὺς ἅμα δυνήσονται. οὐ γὰρ τοῖς σιτίοις ἴσως ἐοίκασιν, ὅσα ἑνὶ μὲν καὶ δυοῖν αὐτάρκη, πλείους δὲ οὐκέτ' ἂν κορέσαι δαιτυμόνας· ἀλλὰ ταῖς ἀκτῖσι μᾶλλον τοῦ μεγάλου θεοῦ, αἳ τοῖν δυοῖν ὀφθαλμοῖν τοὺς μυρίους οὐχ ἧττον καταλάμπουσιν.

Ἀλλ' ἐπιστρεπτέον τὸν λόγον, οὗ παράγοντες αὐτὸν ἀπεπλανήθημεν. καλὸν μὲν δὴ καὶ φιλίππῳ τέχνην γινώσκειν, ᾗ διαγνώσεται τοὺς καλοὺς ἵππους τῶν φαυλοτέρων· καλὸν δὲ καὶ φιλοχρύσῳ τὴν λίθον πεπᾶσθαι, ᾗ βασανίζουσι τὸν χρυσόν· κτήσαιτο δ' ἂν καὶ βοῦς ἀμείνους

A amicitia verò nullus est qui vitam eligat, tametsi reliquis omnibus commodis abundet. Quare qui rem istam vilem ac parui faciendam putat, vilem sese esse, ac parui faciendum intelligat. Qui verò facilem ac procliuem arbitratur, Theognidem audiat:

Paucos inuenies, Polypæde hoc tempore amicos,
Rebus in aduersis qui coluêre fidem.

Ecquid igitur circa id orationis genus pigri estis, ac desides? Nisi forte potius, vos minimè quidem ad eas orationes pigramini: audiendi enim cupidi B estis, omnéque illud perlibenter auditis, quod à quopiam dicatur: sed nihil minus quàm eiusmodi argumenta ab oratoribus tractantur. Verum alij quidem congregatos vos collaudant ac prædicant, alij dicendi facultatem exercent, canunt alij atque accinunt, suauique vos ac molli concentione perfundunt. Cæterum orationibus iis, quibus vitam melius homines instituant, non multum mihi abundare videmini: nec vestro sanè vitio, sed eorum, qui se philosophos profitentur, qui sibi satis esse istud existimant, si in angulo solum apud adolescentes insusurrent: mediam C interea ciuitatem, iuxta illam Calliclis exprobrationem, forúmque subterfugiant, in quo illustres esse homines poëta dixit. Quamobrem illos ibi, vbi manere volunt, sanè relinquamus: nobis autem producendæ in lucem eiusmodi sunt orationes, itaque consuefaciendæ, vt & multitudinem tolerare possint, & tumultum, ac strepitum, & considentis populi clamorem vocémque perferre. Planè enim si bene mereri de singulis possunt, de pluribus vna etiam poterunt. Siquidem ciborum fortasse similes non sunt, qui cum vni vel alteri sufficere pos-D sint, plurium tamen conuiuarum famem explere nequeant: sed radiorum potius magni illius Dei, qui infinitos oculos nihilo secius quam duos suo splendore collustrant.

Sed eò vnde progressi aberrauimus, conuertenda est oratio. Est itaque equorum studioso expetenda imprimis illius artis cognitio, qua bonos equos à deterioribus possit dignoscere; nec minus auri cupido vtile est lapidem eum comparare, quo probari aurum potest; quin etiam meliores ille boues emet,

qui boum virtutem bonitatémque perspexerit: idémque in nauigio nauigandi peritus, & in canibus venator efficiet. Ego vero cæteris quidem in rebus rudis sum, atque imperitus; nec eas, aut multum cupiam, aut sciam ipse discernere: sed vnius cumprimis possessionis amore teneor, veræ nimirum ac sinceræ amicitiæ; quam quidem multo mihi magis contingere velim, quàm aut Nisæum equum, aut Celticum canem, aut Darij regis aurum, aut Cretensem taurum, aut Achillis denique clypeum, quem Homerus vniuersum cælum continere finxit, solémque, ac lunam, & è regione solis, mare, atque terram, arantésque insuper, & vxores ducentes, litigantes, ac bellum inter se gerentes. Verum adeo erat illa possessio amicitia vilior, vt in Achille nihilo magis conceptus ille de Patrocli nece mœror conquiesceret, cùm ad eum mater clypeum attulit. Quinetiam alterum eiusmodi clypeum dedit, ne amicus eius tristaretur: & rursum alterum eiusmodi comparauit, ne amicus esset inhonoratior.

Quamobrem ego, vt potè istius possessionis amator acerrimus, quam plurimas mihi probationes conquisiui, idque diligenter inuestigare soleo, si quem earumdem deliciarum amore captum comperiam. Te verò, ô conuentus huius atque chori princeps, ita video eodem mecum desiderio flagrantem: vt nisi id ipsum quod communiter cupimus, amicitia foret, tibi, quod in riuales fieri solet, æmularer. Iam vero qui formosam aliquam mulierem amarent, plerique amorem suum sanguine diremerunt: de honoribus item perpetuas in se inuicem contentiones atque pugnas ambitiosi suscipiunt. De diuitiis verò adeo ab omnibus exoptatis quid attinet dicere, quæ & quanta miscere inter homines bella atque excitare soleant? Soli autem ij, qui amicitiæ amore tenentur, de possessione inuicem non pugnant: sed subinde suas in sese mutuo delicias atque amores inueniunt.

Cúmque vel priuato homini, qui huius possessionis compos factus sit, plurimum ex eo lucro felicitatis accesserit: multo tamen plus ei accesserit, cui & multis ciuitatibus & amplissimæ regioni imperanti contigerit. Cui enim audienda multa sunt, & videnda multa, multo-

A ὁ βοῶν ἀρετὴν ἐπεσκεμμένος, καὶ πλοῖον ὁ ναυτικὸς, καὶ κύνας ὁ κυνηγέτης. ἐγὼ δὲ τὰ μὲν ἄλλα εἰμὶ φαῦλος καὶ ἄτεχνος, καὶ οὔτε ἀγαπῶ σφόδρα, οὔτε ἐπίσταμαι κρίνειν· ἑνὸς δέ εἰμι κτήματος ἐραστὴς, φιλίας ἀληθινῆς καὶ ἀδόλου· καὶ τοῦτο ἂν ἑλοίμην ὑπάρξαι μοι μᾶλλον ἢ Νισαῖον ἵππον, καὶ κύνα Κελτὸν, καὶ τὸ Δαρείου χρυσίον, καὶ τὸν ἐν Κρήτῃ ταῦρον, καὶ τὴν Ἀχιλλέως ἀσπίδα, ἣν ἐποίησεν Ὅμηρος [ἐν τῷ οὐρανῷ] φέρουσαν ὅλον τὸν οὐ- B ρανὸν, ἥλιόν τε καὶ σελήνην, ἀντικρὺ δὲ ἡλίου θάλασσάν τε καὶ γῆν, καὶ γεωργοῦντας, καὶ γαμοῦντας, καὶ δικαζομένους, καὶ πολεμοῦντας. ἀλλ' οὕτως ἦν ἄρα φιλίας τὸ κτῆμα ἐκεῖνο φαυλότερον, ὥς γε Ἀχιλλεὺς οὐδ' ὁτιοῦν ῥᾷον ἐγένετο τῆς ἐπὶ Πατρόκλῳ λύπης, ἡνίκα ἐκόμισεν ἡ μήτηρ αὐτῷ τὴν ἀσπίδα· ἀλλὰ καὶ προσεθήκατο ἑτέραν ἀσπίδα τοιαύτην, ἵνα ὁ φίλος μὴ ἀνιῷτο, καὶ πάλιν ἐκτήσατο τοιαύτην ἑτέραν, ἵνα ὁ φίλος μὴ ἀτιμότερος γένοιτο.

C Ἅτε γοῦν ἐρωτικῶς ἔχων τοῦ κτήματος συνελεξάμην ἐμαυτῷ πολλὰ ἄττα βασανιστήρια, καὶ μεταλλῶ εἴ τινα δὴ καταμάθοιμι συνεπιθυμοῦντά μοι τῶν αὐτῶν παιδικῶν. σὲ δὲ, ὦ τοῦ χοροῦ τοῦδε κορυφαῖε, οὕτως ὁρῶ τὸν αὐτόν μοι πόθον σπουδάζοντα, ὥστε εἰ μὴ φιλία τὸ ποθούμενον, ἐζηλοτύπησα ἄν σε καθάπερ τοὺς ἀντερῶντας. νῦν δὲ γυναικὸς μὲν ὡραίας ἤδη τινὲς ἐπιθυμοῦντες, αἵματι τὸν ἔρωτα ἔκριναν· καὶ τιμῆς πέρι μαχόμενοι πρὸς ἀλλήλους οὐ παύονται οἱ φιλότιμοι. τὸν πολυάρατον D πλοῦτον τί ἂν καὶ λέγοιμεν ὁποίων ἀγωνοθέτης πολέμων ἐστί; μόνοι δὲ οἱ φιλίας ἐρῶντες οὐ μάχονται ἀλλήλοις περὶ τοῦ κτήματος, ἀλλ' εὐθὺς ἐν ἀλλήλοις ἐξευρίσκουσι τὰ παιδικά.

Τὸ ἔργον εὐτυχὲς μὲν δὴ ὅτῳ καὶ ἰδιώτῃ ὑπῆρξε γενέσθαι ἐπηβόλῳ τοῦδε τοῦ κτήματος, εὐτυχέστερον δὲ ὅτῳ πολλὰς μὲν πόλεις πολλὴν δὲ χώραν ἐπιτροπεύοντι. ᾧ γὰρ πολλὰ μὲν ἀκούειν δεῖ, πολλὰ δὲ ὁρᾶν, πολ-

λῶν δὲ ἅμα ἐπιμελεῖσθαι, τούτῳ σφόδρα ὀλίγα τὰ δύο ὦτα, καὶ τὼ δύο ὀφθαλμώ, καὶ τὸ σῶμα ἓν ὄν, καὶ μία οὖσα ἡ ψυχή· εἰ δὲ φιλίαν πλουτοίη, καὶ ὄψεται θαμὰ καὶ ἀκούσεται τὴν οὐ πλησίον, καὶ εἴσεται τὰ πόρρω, καθάπερ οἱ μάντεις, καὶ πλείοσιν ἅμα παρέσται, καθάπερ οἱ θεοί.

Πῶς οὖν δή τις τὸ γε τοιοῦτον ἀγαθὸν εὕροιτ' ἄν, καὶ εὑρὼν θηρεύσαι, καὶ θηρεύσας ἐγκρατὴς ἔσοιτο; ἆρα οὐχ ἡμᾶς δεῖ, καθάπερ τοὺς κυνηγέτας, πρῶτον ἁπάντων πεπαιδεῦσθαι τὰ ἴχνη τῆς ἄγρας, καὶ τὰ σύμβολα καὶ σημεῖα γινώσκειν ἀκριβῶς καὶ ἐπιλέγεσθαι, δι' ὧν καὶ αὐτοὶ μὴ λησόμεθα, καθάπερ, οἶμαι, οἱ τὰ θήρεια ἰχνηλατοῦντες, κρημνὸν ἀντὶ χρηστῆς ἄγρας ἐπί τινα ἄτομον ἐξενεχθέντες; καὶ γὰρ δὴ καὶ ἐν τῇδε τῇ θηρείᾳ πολλὰ καὶ ποικίλα θηρία, εὐδαίμονα φιλίαν μιμεῖται· μάλιστα δὲ τὸ πάντων ἐπιβουλότατόν τε καὶ ἀγριώτατον, ὃ καλεῖται ὑπὸ τῶν νῦν ἀνθρώπων ὑπόκρισις. τοσαύτη δὲ αὐτῆς ἡ πρὸς τὴν μίμησιν κακουργία, ὥστε καὶ μέχρις εὐνῆς ἔλθοις ἂν πολλάκις, τοῖς ἴχνεσιν ἀπατώμενος· τῇ δὲ οὐκ ἀρκεῖ βαίνειν ὁμοῦ μόνον, ἀλλὰ καὶ φωνῆς ἂν ἀκούσαις παραπλησίας, καὶ φθέγματος εἰς ἀπάτην γεγοητευμένου. ἔοικε τῶν ἀνθρωπίνων ἀγαθῶν ὄντως ἕκαστον εἶναι κινδύνῳ κεκαλυμμένον, μηδέν τε ἄκρατον τοῦ ἐναντίου· καὶ λέγει τις ὀρθῶς ἄρα τῶν τοῦ γέλωτος ποιητῶν, ὅτι μηδέν ἐστιν ἀγαθὸν ἐν τῷ βίῳ

Φυόμενον, ὥσπερ δένδρον, ἐκ ῥίζης μιᾶς,
Ἀεὶ δὲ αὐτῷ παραπέφυκε καὶ κακόν.

τοῦτο οὖν ἐστιν ὃ διόλλυσι τοὺς πολλούς, οὐκ ἔχοντας εὐκόλως ἐκλέγειν τὰ ἀμείνω τῶν φαυλοτέρων. δεώμεθα οὖν ἐγώ τε καὶ ὑμεῖς τῆς Ὁμηρικῆς Ἀθηνᾶς, ἐάν πως ἡμῶν ἀποσκεδάσῃ τὴν πολλὴν ἀχλὺν τῶν ὀμμάτων, ὄφρ' εὖ διαγινώσκοιμεν οὐ θεὸν ἐν ταῖς μάχαις καὶ ἄνδρα, ἀλλὰ φιλίαν ἀληθῆ καὶ πεπλασμένην. λεκτέον οὖν ὅσα τέ ἐστι καὶ ὁποῖα ἄττα γνωρίσματα τοῦ μέλλοντος ἐγκριθήσεσθαι. καὶ γὰρ δὴ καὶ σὺν Ἀθηνᾷ καὶ χεῖρα κινεῖν ὁ [τῆς Ἀθηνᾶς] λόγος φησί.

A rúmque simul capessenda cura est: huic paucæ admodum aures duæ fuerint, aut oculi duo, vnumque corpus, & vnus animus. Sin amicitiæ sibi opes quæsierit: videbit persæpe, audiétque minimè etiam in propinquo posita; & longinqua, vatum ac diuinorum instar cognoscet; ac pluribus, quemadmodum dij faciunt, simul interesse poterit.

Quanam igitur ratione tantum boni quispiam inuestigare, inuestigatum captare, captatum obtinere tandem possit? Nonne perinde vt venatores, primum omnium nos oportet prædæ vestigia didicisse, signáque atque indicia accuratè
B nosse, ac recognoscere, per quæ minimè imprudentes, quod ferarum indagatoribus nonnunquam accidit, pro felici illa præda ad præruptum aliquem locum ac præcipitem deferamur? Etenim in hac venatione multæ ac variæ feræ, beatam amicitiam simulant: præsertimque omnium insidiosissima illa, ac ferocissima, quæ ab huius temporis hominibus simulatio appellatur. Tam callidè autem ac malitiosè imitatur, vt vel ad cubile ipsum persæpe venias, vestigiorum consideratione deceptus. Neque vero satis est, vt vnà cum illa gra-
C diatur: sed & vocem prorsus similem, & ad illecebram comparatum sermonis lenocinium exaudias. Sanè vnumquodque eorum, quæ in hominum vita sunt, bonorum, periculo semper aliquo tectum, atque obuolutum videtur, nullumque est contrarij penitus expers, ac sincerum. Nec absurdè quidam scenicus poëta dixit, nullum in vita bonum esse quod

Radice ab vna, qualis arbor, prodeat:
Sed semper illi, quod malum est, adnascitur.

Atque hoc est quod multis perniciem
D atque exitium affert, qui meliora à deterioribus seligere ac separare facilè nequeunt. Igitur ego iuxta atque vos Homericam illam Mineruam precemur, vt ab oculis densissimam caliginem remoueat, quo nullo negotio, non deum in prælio ab homine, sed veram ac sinceram amicitiam à ficta simulatáque discernamus. Dicendum itaque quot & quanta indicia sint eius, quem conciliari, atque in amorem recipi oporteat: nam & cum Minerua manum mouere Mineruæ oratio præcipit.

Imprimis itaque hic quem exploramus, in ſuorum charitatem propenſus eſto,& propinquorum amantiſſimus: naturáque inſitos eiuſmodi ſtimulos habeat, qui conglutinationem animorum ac conciliationem efficiant. Quod ſi me delirare quiſpiam in primo ſtatim diſputationis aditu dixerit, qui ante experimentum iubeam ea cognoſcere, quæ nonniſi experimento facto aperta eſſe poſſunt: velim is intelligat, nihil ad hoc diuinatione opus fore. Nemo enim noſtrum, vt poëtæ dicunt,

De quercu eſt antiqua, ſaxóque creatus.

Sed vnicuique & pater eſt, & mater, & frater, & fortaſſe conſanguineus. Quare cum id ſcire voles, quemadmodum ſeſe erga te amicum geſturus ille ſit: vide imprimis, quomodo ſe erga patrem geſſerit, aut matrem, aut quemadmodum erga fratrem ſeſe gerat, aut in vxorem ſit affectus. Nam ſi benignus ſit in omnes, ac beneuolus, ſperare etiam in te meliora conuenit: ſin moroſus atque infenſus ſit, longè abs te fugiendus eſt. Qui enim domi nequam eſt, foris nunquam bonus eſſe poterit.

Poſt hæc conſiderandum illud eſt, vtrum penitus gratiæ omnis expers ac ſterilis ſit. Nam quemadmodum ſolum aliud infructuoſum, aliud ei qui ſemina mandauerit, fideliter reſpondet: ſic amicorum alij gratiarum minimè feraces ſunt, & obliuioſi, & ad amicitiam inutiles; alij ad referendum beneficium propenſionem quandam & voluntatem præ ſe ferunt. Neque enim omnino opus ipſum exigendum eſt, ſed voluntas duntaxat inquirenda, ac ſi tantum quantum poſſunt, referant, intuendum eſt. Poſſunt autem laudare ſaltem, ac memori mente proſequi. Nihil eſt enim planè quod amicitiam, aut grata beneficij recordatione faciliùs adſtringat, aut ingrati animi vitio diſſoluat. Propterea Perſicis legibus ingrati animi conſtituta pœna eſt, quòd vbicunque ſit, maximè odium atq; inimicitiam ingeneret. Vbi vero nulla lex eſt, quæ id puniat, ibi ex eodem vitio, mutuo ſeſe odio proſequuntur: nec litigant tamen, ſed occultas ſimultates exercent.

Quin illud attendendum eſt, quomodo ea, quam captamus, præda ad voluptates & multos labores ſeſe habeat: atque vtrum hos quidem magnopere

A Πρῶτον μὲν οὖν ὁ δοκιμαζόμενος ἔστω φιλόστοργός τε καὶ φιλοίκειος ὅτι μάλιστα, καὶ φύσει τόδε τὸ κέντρον ἔχων ὡς παραίτιον τῆς ξυγκολλήσεως. εἰ οὖν φαίη μέ τις ληρεῖν ἐξ αὐτῶν τῶν προοιμίων, κελεύοντα πρὸ πείρας γινώσκειν ἃ μετὰ πείρας οἷά τε μόνης· εὖ τοι γινωσκέτω μὴ δεήσεσθαι μαντικῆς. οὐδεὶς γὰρ ἡμῶν, κατὰ τοὺς ποιητάς,

Ἀπὸ δρυός ἐστι παλαιφάτου, οὐδ᾽ ἀπὸ πέτρης·

Ἀλλ᾽ ἑκάστῳ καὶ πατὴρ καὶ μήτηρ B ἐστὶ καὶ ἀδελφὸς, ἴσως καὶ συγγενής. ὅταν οὖν ἐθέλῃς γινώσκειν, ὅπως σοι χρήσεται φίλῳ ἄνθρωπος ὅστις· γινώσκειν πρότερον ὅπως ἐχρήσατο τῷ πατρὶ, ἢ ὅπως τῇ μητρὶ, ἢ ὅπως τἀδελφῷ χρῆται, ἢ ὅπως ἔχει πρὸς τὴν γυναῖκα. εἰ μὲν γὰρ τούτοις πρᾶός τε εἴη καὶ εὔνους, ἐλπίζειν χρὴ καὶ πρὸς ἑαυτὸν τὰ ἀμείνω· εἰ δὲ χαλεπὸς καὶ δυσμενὴς, σοὶ πόρρωθεν ἂν εἴη φευκτός. ὁ γὰρ πρὸς τὰ ἔνδον πονηρὸς, οὐκ ἂν γένοιτο πρὸς τὰ ἔξω χρηστός.

C Μετὰ δὲ ταῦτα σκεπτέον εἰ μὴ παντελῶς ἄφορος εὐχαριστίας. ὥσπερ γὰρ τῆς γῆς ἡ μὲν ἄκαρπος, ἡ δὲ πιστὴ τὰς ἀμοιβὰς ἀποδοῦναι τῷ τὸ σπέρμα καταβαλόντι· οὕτω καὶ τῶν ψυχῶν αἱ μὲν ἄγονοι χαρίτων καὶ λήσμονες, καὶ πρὸς φιλίαν ἀχρεῖοι, ταῖς δὲ ἐπανθεῖ τὸ πρόθυμον εἰς τὴν ἔκτισιν. οὐ γὰρ πάντως τὸ ἔργον ἀπαιτητέον, ἀλλὰ τὴν γνώμην μόνον ἐξεταστέον, καὶ εἰ τοσαῦτα ἐκτίνουσιν ὅσα δύνανται· δύνανται δὲ πάντως ἐπαινεῖν τε καὶ μνημονεύειν. οὐ- D δὲν γὰρ ὅλως φιλίαν οὔτε συνδεῖ μᾶλλον εὐχαριστίας, οὔτε διαλλύσιν ἀχαριστίας. καὶ διὰ τοῦτο ὁ Περσικὸς νόμος δίκας εἰσπράττεται ἀχαριστίας, ὅτι μάλιστα ἐμποιεῖ μῖσος ὅπη ἂν ᾖ. οὗ δὲ μηδεὶς κολάζει νόμος, ἐνταῦθά περ αὐτῆς μισοῦσι μὲν ἀλλήλους· οὐ δικάζονται δὲ, ἀλλὰ κρύπτουσι τὸ ἔχθος.

Σκεπτέον δὲ καὶ ὅπως ἔχει τὸ θήραμα πρὸς ἡδονάς τε καὶ πόνους πολλούς καὶ εἰ μὴ σφόδρα

τοὺς μὲν ἀποφυγγάνει, ταῖς δὲ ἁλίσκεται. πολλοὺς μὲν γὰρ αἱρεῖσθαι πόνους, πολλὰς δὲ ὑπερβαίνειν ἡδονάς, ἐν τοῖς ὑπὲρ φιλίας ἀγῶσιν ἀνάγκη. διὰ τί ποτε ἄλλο γνώριμος ὁ τοῦ Στροφίου, ἢ ὅτι τὰς σὺν Ὀρέστῃ ταλαιπωρίας τῆς οἴκοι βασιλείας περὶ πλείονος ἐποιήσατο;

Καὶ μὴν που καὶ τόδε δεῖ σκοπεῖν, εἰ βάσκανος, εἰ φθόνου κρείσσων· ἢ προσδοκᾷς τινα ἱκανῶς ἂν στέρξαι φίλον, ὃς τοῦτο τὸ νόσημα ἐντὸς ἔχει, ὃ πέφυκε τοῖς μὲν ἔγγιστα πολεμεῖν, τῶν δὲ μηδὲν προσηκόντων ἀπέχεσθαι;

Οὐ μὴν οὐδὲ τόδε παραλείψεις, ὡς ἐγῷμαι, ὅταν κρίνειν μέλλῃς φύσιν φιλικήν τε καὶ μή, μή σε λάθῃ μετέχουσα ἀνελευθερίας. ἐναντιώτατον γάρ που σμικρολογία ψυχῇ μελλούσῃ φιλίας ἀληθινῆς ἐπορέξασθαι. ὁρῶμεν γάρ που τοὺς καλουμένους φίλους, ὅτι τέως μὲν τὰς δεξιάς τε ἀλλήλοις συμβάλλουσι, καὶ συμπεριπατοῦσι, καὶ συνδιάγουσιν· ἐπειδὰν δὲ ὀλίγα κέρματα μεταξὺ τύχη τις βάλῃ, ὥσπερ τὰ κυνάρια μεθαλλόμενοι δάκνουσί τε ἀλλήλους καὶ σπαράττουσι.

Τί οὖν ὁ πρᾶος καὶ εὔχαρις, μηδὲ φιλοχρήματος, μηδὲ βάσκανος; ἆρα εἰ φιλόδοξος εἴη καὶ πάνυ τοῦ προτεύειν ἐξηρτημένος, ἔσθ' ὅπου ἂν εὐκοινώνητος γένοιτο; καὶ τίς οὐκ οἶδεν ὅτι τὴν ἐκ φιλίας ἰσότητα οὐ σφόδρα ἀνέχεται φιλοτιμία; ὑπερόπτην δὴ καὶ ἀλαζόνα πολλὴν ἰσηγορίαν ζητοῦντι μήτε ἐγκρίνωμεν· οὐ μὴν οὐδὲ ἀκρόχολον ἢ ὀργίλον. πῶς γὰρ ἐπιτήδειος εἰς συνήθειαν ὁ μεμηνώς; ἐγὼ δὲ οἶμαι τὴν ὀργὴν μανίαν ὀλιγοχρόνιον εἶναι.

Τόδε τοίνυν μετὰ ταῦτα σκεπτέον, εἰ μὴ σφόδρα ἐφ' ἕν τι νένευκε τῶν οὐ πάνυ τι χρηστῶν, κυβείαν, ἢ *θεπλαλάν, ἢ κιθαριστικήν, ἢ αὐλούς. ὅτῳ γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἕν τι τοιοῦτον αἱ ἐπιθυμίαι πᾶσαι ῥέπουσι, τούτῳ δὲ οὐκ ἂν

A detrectet, illis vero capiatur. Siquidem multos suscipere labores, & multas voluptates omittere, in susceptis pro amicitia certaminibus necesse est. Quid enim tandem causæ est, cur adeo illustris sit ac celebris Strophij filius Pylades, nisi quod cum Oreste variis ærumnis ac calamitatibus conflictari quam domi regnare maluerit?

Atque hoc insuper in eo considerandum est, sitne inuidus, an omni inuidentia superior. Num tu enim censes quemquam satis in amicum beneuolum vnquam futurum, qui intestinum illum morbum habeat, qui proximis quibus- B que inferre bellum solet, ab alienis nihilque ad se pertinentibus abstinere?

Neque vero hoc, opinor, prætermittes, cum vtilem & accommodatam ad amicitiam indolem à contraria discernes, ne te adhærescens ei aliqua auaritiæ labes atque illiberalitas lateat. Sunt enim animo veram ac sinceram amicitiam apprehendere cupienti sordes imprimis contrariæ. Quippe eos ipsos videmus, qui amici dicuntur, quemadmodum antea quidem dextras sibi inuicem iungant, simul deambulent, mutuáque viuendi consuetudine vtantur: sed vbi paucos numos fortuna aliqua in me- C dium iniecerit, catulorum more prosilientes, se inuicem mordeant, ac dilanient.

Quid ille qui mitis alioqui, & gratus, sed & ab omni auaritia inuidentiaque alienus est? an si gloriolæ cupidus sit, & omnibus in rebus superior esse pertinacissimè studeat, ad communionem vnquam ac societatem esse possit idoneus? Quis porro ambitionem nescit æqualitatem amicitiæ non admodum ferre posse? Quare superbum & arrogantem hominem, qui nimium æquam in omnibus libertatem, iúsque suum persequitur, nunquam in amicitiam adsciscamus: sed neque concitatum ad rixam, aut iracun- D diam. Quomodo enim ad familiaritatem idoneus est furiosus, atque amens? Atqui ego sic statuo: iram, furorem breuem esse.

Iam vero post hæc diligenter intuendum erit, sitne in eorum aliquod propensus, quæ honestatis parum habeant, atque dignitatis: puta aleam, citharœdicam, aut tibiam. Quicumque enim in aliquid eiusmodi, affectu ac cupiditate procliuis est: huic ad meliora nun-

A quam amicitiæ validæ ac stabiles esse possunt, fluminis instar in decliue corriuatæ. Num igitur hominem ita repurgatum inuenire difficile est? aut etiam auro rarior virtus est, beneque cum eo agatur, cui vel vnus eiusmodi ad discernendum oblatus sit? Itaque neque multas, neque infinitas amicitias colet, qui deligendi peritus extiterit.

Necesse enim est ei qui in paucis tuendis constans ac stabilis non fuerit, vt neque pluribus bene vti possit. Etenim plures homines iisdem rebus neque delectari, neque molestè ferre possunt, ac ne eadem quidem vti fortunæ conditione; sed huic quidem istud, a-
B liud alteri iucundum est, & molestum; atque huic felicitatem & prosperitatem aliquando concedit Deus, alteri non item. Quamobrem dicat ille nobis, qui multitudinem in amicitia consectatur, quando ex illa suorum amicorum copia iisdem rebus gaudere alios, alios dolere contigerit, quibuscum afficietur? cúmque hic mœrere secum illum, lætari alter, ac gaudere volet, ad vtrum sese illorum conferet? An non necesse erit eum dum aliis defert, in eorum quorum honori detraxerit, offensionem incurrere? Homeri verò dictum illud multo congruentiùs de amicis, quàm de manubiis
C dici potest: sapientibus reuera exiguum gratum esse.

Verum quandoquidem quæ honesta, difficilia sunt; neque aut ipsi vitio caremus, aut ij in quos inquirimus: non omnino repudiandus erit is, qui quamcunque vel etiam exiguam in animo labem habeat: sed eiusmodi in rebus vnum hoc quærendum, num in simile quoddam nequitiæ genus prolapsi fuerimus. Virtus enim secum omnis consentiens ac consentanea est; vitium neque virtuti placidum, nec sibi ipsi iucundum est: vnde neque iracundus iracundo amicus esse potest, nec ignauus ignauo,
D nec contumax contumaci. Quæ si inter se mista fuerint, vtcumque sese inuicem tolerent, atque temperentur. Cum procaci enim ac petulanti stupidus conueniet; cum glorioso, qui angusti atque abiecti animi est; cum superbo, pauidus atque attonitus; cum acriori, & concitatiori, qui tardus ac languidus est. Sed & auarum ferre poterit is, qui in sumptus profusus est; & cum gloriolæ cupido misceri facilè potest, qui plurimum in

A εἰς τ' ἀμείνω γίγνοιντο φιλίαι ἰσχυραί, ὥσπερ ῥεῦμα ἐπὶ τὸ προσανέστερον ἀποτετραμμέναι. ἆρ' οὖν οὐκ εὐπετὲς ἐξευρεῖν ἄνδρα οὕτω κεκαθαρμένον; ἢ καὶ χρυσοῦ σπανιώτερον ἀρετή, καὶ ἀγαπητὸν ὅτῳ καὶ εἷς που τοιόσδε εἰς τὴν κρίσιν ἀφίκοιτο; οὐκ ἄρα πολύφιλος, οὐδὲ μυριόφιλος ἔσται ὁ τῆς ἐκλογῆς ἐπιστήμων.

Καὶ γὰρ αὖ ἀναγκαῖον αὐτῷ μὴ ἐπ' ὀλίγων ἰσταμένῳ, μηδὲ τοῖς πλείοσιν ἔχειν ὅ, τι χρήσαιτο. σκέψαι γὰρ πολλοὺς ἀνθρώπους οὔτε χαίρειν τοῖς αὐτοῖς, οὔτε ἀνιᾶσθαι
B δυνατόν, οὔτε μιᾷ τύχῃ ὁμοίᾳ κεχρῆσθαι, ἀλλὰ τῷ μὲν ἄλλο τι, τῷ δὲ ἄλλο τι ἡδύ τε ἔφυ καὶ ἀλγεινόν· καὶ τῷ μὲν εὖ ποτε, τῷ δὲ οὐχ οὕτως ὁ δαίμων χρῆται. λεγέτω οὖν ἡμῖν ἐκεῖνος ὁ τὸ πλῆθος ἐν φιλίᾳ διώκων, ὅταν τῶν πολλῶν αὐτοῦ φίλων τοῖς αὐτοῖς οἱ μὲν χαίρωσιν, οἱ δὲ ἄχθωνται, ποτέροις συνδιακείσεται· καὶ ὅταν ὁ μὲν συναλγεῖν αὐτόν, ὁ δὲ συνεορτάζειν ἐθέλῃ, εἰς πότερον αὐτοῖν βαδιεῖται. ἆρ' οὐκ ἀναγκαῖον αὐτῷ, τιμῶντι τοὺς ἑτέρους, τοῖς ἀτιμουμένοις ἀπεχθέσθαι; τὸ δὲ τοῦ Ὁμήρου πολὺ
C ἂν ἐφαρμοστότερον ἐπὶ τῶν φίλων λέγειν, ἢ τοῖς * λαφύροις· ὅτι τοῖς φρονίμοις ὄντως ὀλίγον τε φίλον.

Ἀλλ' ἐπειδὴ χαλεπὰ τὰ καλά, καὶ οὔτε αὐτοὶ κακίας ἄτερ, οὔτε οὓς κρίνομεν· οὐ πάντως ἀποκλειστέον ἂν εἴη τὸν ὁντιναοῦν καὶ σμικρὸν κῆρα φέροντα ἐν τῇ ψυχῇ· ἀλλὰ ζητητέον μόνον ἐπὶ τῶν τοιούτων, εἰ μή τινι παραπλησίῳ μοχθηρίας εἴδει περιπεπτώκαμεν. ἀρετὴ μὲν γὰρ πρὸς αὑτὴν ἅπασα σύμφωνος, κακία δὲ οὔτε πρὸς ἀρετὴν εὐμενής, οὔτε * δυσάρεστος
D ἑαυτῇ. ὅθεν οὔτε ὀξύθυμος ὀξυθύμῳ γένοιτ' ἂν φίλος, οὔτε νωθεῖ νωθής, οὔτε αὐθάδης αὐθάδει· διαμιχθέντα δὲ ταῦτα φέροι ἂν ἄλληλα μετρίως καὶ συγκιρνῷτο. ὑβριστῇ μὲν γὰρ ἀνάλγητος προσαρμόσει, μεγαλαύχῳ δὲ μικροπρεπής, ὑπερόπτῃ δὲ καταπεπληγμένος, ὁ δὲ νωθέστερος τῷ κεκινημένῳ πλέον· ἀνέξεται δ' ἂν καὶ φειδωλὸν ὁ περὶ τὰς δαπάνας ἐκκεχυμένος, καὶ πρὸς φιλόδοξον εὔμικτος ὁ σφόδρα

τῶν λαθεῖν ἐραστής· τοιαίδε μέντοι καὶ τῶν πρόσθεν, ὁπόσαι μνήμης εὐκλεοῦς ἔτυχον, ἐφ' ὧν μόνιμοι αἱ συζεύξεις. Χαβρίου γὰρ καὶ Ἰφικράτους φιλίαν ᾄδουσιν· ἦν δὲ ὁ μὲν αὐτοῖν *σύντομός τε καὶ δραστήριος, δυσκίνητος δὲ ὁ Χαβρίας. ὥστε ὁ μὲν χαλινοῦ δεόμενος, ὁ δὲ κέντρου, εἰς δέον ἀλλήλοις συνηρμόσθησαν. Ὅμηρος δὲ ἄρα οὐ πόλεμον ποιῆσαι μόνον, ἀλλὰ καὶ φιλίαν ἠπίστατο. Ἀχιλλεῖ γὰρ Πάτροκλον ἐποίησε φίλον, τῷ μεγαλαύχῳ τὸν μείλιχον· Σθένελόν τε αὖ καὶ Διομήδη, τὸν μὲν ἀνεξίκακον, τὸν δὲ οὐ φέροντα ὕβριν. ποῦ δῆτα ἄμφω ταῦτα μαρτυρεῖ τοῖν ἀνδροῖν; ὅπου πεποίηκε τὸν βασιλέα τῶν Ἀχαιῶν διέποντα τὸ στρατόπεδον μετὰ τὴν τοῦ Ζελείτου τοξείαν. ὀνειδισθέντες γὰρ ὑπ' αὐτοῦ κατ' ὀργήν, ὁ μὲν οὐκ ἀνέχεται, ὁ δὲ ἡσυχάζει. ταῦτα μὲν δὴ καὶ τὰ τοιαῦτα, ὡς ἔοικεν, ἐκκριτέον τε καὶ ἀποκριτέον τῷ τῆς ἐκλέξεως ἐπιστήμονι.

Θηρεύσονται δὲ ἡμῖν οὗτοι καὶ ἁλώσονται τίνα τρόπον; οὐ γὰρ ἀφετέον ἐξευρεθέντας τοὺς ἄνδρας, ἀλλὰ κύκλῳ περιθρεκτέον αὐτοὺς μετὰ πλείονος προθυμίας, ἢ τοὺς θάμνους κυνηγέται. ἥμερόν τε γὰρ καὶ οὐκ ἄγριον τὸ θηρίον· ἥτε σπουδὴ ἡμῖν οὐ κρεαδίων ἕνεκεν, ἀλλὰ βίου ξύμπαντος κοινωνίας. ποίας δῆτα αὐτοῖς ἄρκυς περιστησόμεθα; ἢ ποῖον προθήσομεν δέλεαρ, ὃ μήτε πημανεῖ γευσαμένους, μήτε ὕπουλον καὶ δολερὰν ἕξει τὴν ἡδονήν, ἀλλὰ προσέξεται ἀβλαβῶς καὶ γοητεύσει ξὺν ὠφελείᾳ; θηρία μὲν γὰρ καὶ ἰχθῦς, ἄλλα ἄλλα δελεάσματα προδεικνύντες, αἱροῦσιν οἵ τε ἀσπαλιευταὶ καὶ οἱ κυνηγέται· μόνον δὲ τοῦτο τὸ ζῷον ὁ φίλος αὐτῷ δελεάζεται τῷ θηρεύοντι. διὸ χρὴ καλόν τε εἶναι καὶ ἀγαθόν, ὥστε αὐτοῦ γευσαμένου τὴν ἄγραν ἐνέχεσθαί τε καὶ μηκέτι εὐπετῶς ἀπολύεσθαι. τοῦτο δὲ αὐτὸ καὶ τὴν ἐκλογὴν αὐτόματον περιποιήσει. ὁ μὲν γὰρ προσιὼν καὶ γαννύμενος τοιῷδε ὄντι, οὗτός ἐστιν ὃν πάλαι ἐπεζη-

A tenebris delitescere studet. Tales superiorum temporum amicitiæ fuere, quæ quidem celebri hominum fama prædicatæ sunt, in quibus stabiles ac perpetuæ cōsociationes extiterunt. Nam Chabriæ & Iphicratis amicitiam celebrant: horum vero celeri alter erat atq; acri indole præditus; tardior Chabrias, neque ita natura commotus: vt cum ille fræno, hic stimulo indigeret, præclarè secum inuicem copulati fuerint. Sed Homerus sanè non modo belli instituendi, verum etiam amicitiæ peritissimus fuit. Achilli enim amicum Patroclum, arroganti scilicet lenem ac facilem tribuit. Sthe-
B nelum rursus & Diomedem coniungit: quorum ille iniuriarum patiens, hic omnino esset impatiens. Vbinam ergo vtrumque de duobus illis viris testatur? Ibi scilicet, vbi Achiuorum regem inducit post Zeleitæ sagittationem exercitum instruentem. Nam cum vterque probris ab eo per iracundiam esset affectus: hic quidem minimè iniuriam sustinet, alter sedato ac tranquillo animo patitur. Hæc igitur & his similia seligenda ac separanda sunt, ei qui delectus faciendi non imperitus est.

Cæterum qua tandem ratione venari illos ac capere possumus? Non enim
C postquam homines inuestigauerimus, dimittendi nobis erunt: sed circum eos longè erit alacriùs discurrendum, quam circa fruteta venatores soleant. Quippe cicur illa, & mansueta fera est: nec de carnibus dumtaxat contentio nobis atque certamen, sed de vitæ vniuersæ societate propositum est. Igitur quænam illis retia circumdabimus? aut quam escam proponemus, quæ neque degustantibus obsit, nec subdolam & fallacem voluptatem adferat; sed citra detrimentum adhærescat, & cum vtilitate etiam deliniat? Etenim feras atque pisces aliis quibusdam illecebris propositis piscato-
D res ac venatores capiunt: solum autem hoc animal amicus, ipsomet venatore, tanquam esca, capitur. Propterea honestum eum esse ac bonum conuenit: vt posteaquam illum præda degustauerit, adhærescat, nec facilè sese amplius expedire possit. Quod quidem delectum ipsum sponte sua quodammodo, citraque negotium vllum in promptu faciet. Nam qui ita moribus affecto sese vltro gestientem atque exultantem obtulerit, is ipse est, quem iamdudum requireba-

mus: quisquis autem virtutem aut non admiratur, aut detrectat, ille quidem vt stupidus atque hebes fugiendus, hic tanquam deprauatus odio prosequendus.

Vnumquemque vero hamorum, qui ad eam venationem necessarij sunt, cuiusmodi esse oporteat, deinceps explicabimus. Igitur imprimis è longinquo velut ad equuleos, ad eum accedendum est, ita vt paulatim cicurem ac mansuetum reddamus, iam tum à leuioribus atque vilissimis rebus initio, vti videbitur, facto: vt si benignè aspiciamus, si appositè cum eo sciteque sermonem misceamus, si assideamus, si cum eo ambulemus, si congressum illius, & aspectum iucundum nobis esse significemus. Quinetiam in foro locus ille consectandus erit, in quo crebro cum eo versari liceat, vt & in conuiuiis, in balneis, in spectaculis, in expeditione, in itinere faciendo, aliisq; id genus vitæ communionibus. Hæc enim quamuis non admodum magna esse dixerimus: tamen exiguæ res maximarum esse solent initia. Quod si ego certos homines non vererer, qui meam illam in minutissimis persequendis diligentiam deriderent: etiam his quæ hactenus dixi viliores captandi rationes vobis exponerem. Iam vero si istud dixero, dextram iniicere, & eius quem captamus manum prehendere, aut digitum premere, futuræ amicitiæ aculeum quendam, ac stimulum immittere: ridebunt me, probè scio, atque angustè ieiunéque disputare me nimium dicent. Ego vero patres ipsos video, cum puerulos vehementius complectuntur, præ immoderato affectu eò redigi, vt eos verberent identidem ac mordeant. Videtur enim istud omne quoddam mentis indicium esse, quæ cum eius qui amatur anima coniungi, ac copulari magno cum impetu gestiat: pro eo vero quòd cum ea conglutinari per se nequeat, in corpus ipsum deferatur, vt per ipsum coalescere velit.

Porro ad amicum captandum, efficacissimum remedium existimanda laus est: quanquam suspectam eam admodum assentatores reddidere, velut seplasiarij oleum. Vtrique enim similium rerum admistione, hi quidem oleum, adulatores laudem corrumpunt. Ideo hac cum moderatione vtendum est, tanquam vino: vt neque illic temperantiæ

A τούμενον· ὁ δὲ ἤτοι μὴ θαυμάζων τὴν ἀρετὴν, ἢ ἀποφθύγων, ὁ μὲν ὡς ἀναίσθητος, φευκτός· ὁ δὲ, ὡς πονηρὸς, μισητέος.

Τὰ δὲ καθ' ἕκαστα ἄγκιστρα τῆς θήρας ὁποῖα ἄττα ἐστὶ, λέγωμεν ἐφεξῆς. προσιτέον δὴ πρῶτον αὐτῷ πόρρωθεν, ὥσπερ δὴ τοῖς πώλοις, ἠρέμα χειροήθη ποιοῦντας, ἀπὸ τῶν σμικρῶν καὶ φαυλοτάτων ὡς ἂν δόξειεν ἀρχομένους, οἷον τὸ προσορᾶν εὐμενῶς, καὶ διαλέγεσθαι ἐπιδεξίως, καὶ συμπαρακαθέζεσθαι, καὶ συμ-
B παραβαδίζειν, καὶ δῆλον γίνεσθαι ὅτι ἥδοιτο ὁρωμένῳ. μεταδιωκτέον δὲ καὶ ἐν ἀγορᾷ τόπον οὗ τὰ πολλὰ ἐκείνῳ συνεσόμεθα, καὶ ἐν συμποσίοις, καὶ ἐν βαλανείοις, καὶ κατὰ θεωρίαν, ἢ κατὰ στρατείαν, ἢ ἐν ὁδῶν πορείαις, ἢ ἐν τισιν ἄλλαις κοινωνίαις. ταῦτα γὰρ οὐ μεγάλα μὲν φαίημεν ἄν· ἀρχαὶ δὲ ὅμως ἀεὶ τὰ ἐλάχιστα τῶν μεγίστων. Εἰ μὴ ἐδεδοίκειν ἐγὼ τοὺς καταγελασομένους ἐπὶ τῇ λεπτολογίᾳ, εἶπον ἂν ὑμῖν καὶ φαυλότερα θήρατρα τῶν εἰρημένων· νῦν δὲ ἐὰν λέγω ὅτι
C καὶ τὸ δεξιὰν ἐμβαλεῖν, καὶ τὸ πιέσαι τοῦ θηρευομένου τὴν χεῖρα, καὶ τὸ θλίψαι τῶν δακτύλων, ἐνίησί τι κέντρον μελλούσης φιλίας· ἀλλὰ καταγελάσονται γὰρ, εὖ οἶδα, τὸ σμικρολόγον ἐροῦσιν· ἐγὼ δὲ * ὁρῶν καὶ τοὺς πατέρας, ὅτι ἡνίκα ἂν σφόδρα ἀσπάζωνται τὰ παιδάρια, τύπτειν αὐτὰ καὶ δάκνειν ἐξ ἀπλήστου πάθους προάγονται. ἔοικε γὰρ δὴ πᾶν τὸ τοιοῦτον σημεῖον εἶναι διανοίας ὠθιζομένης ἑνωθῆναι τῇ τοῦ στεργομένου ψυχῇ· διὰ δὲ ἀμηχανίαν τοῦ ξυγκολληθῆναι καθ' ἑαυτὸν, ἐπὶ τὸ σῶμα
D κατελυτώσης· ὥστε διὰ τούτου γε ἐθέλειν ἐμφῦναι.

Δραστικώτατόν γε μὴν πρὸς θήραν φίλου φάρμακον ἡγητέον τὸν ἔπαινον· Εἰ καὶ σφόδρα ὕποπτον αὐτὸν οἱ κόλακες πεποιήκασιν, ὡς καὶ τοὔλαιον οἱ μυροποιοί. ἐπιβουλῇ γὰρ τῶν πέλας οὗτοι μὲν τοὔλαιον, οἱ δὲ [πέλας] τὸν ἔπαινον διαφθείρουσιν. ὅθεν αὐτῷ ξὺν μέτρῳ, καθάπερ τῷ οἴνῳ, χρηστέον· οὔτε ἐκεῖσε ὑπερβαίνοντα

βαίνοντα τοὺς σωφροσύνης ὅρους, οὔτε ἐνταῦθα, τῆς ἀληθείας. ἥκιστα δὲ παρόντα ἐπαινετέον. μόνον γὰρ δὴ τοῦτο φαρμάκων ἐρρωμενέστερόν τε ἅπτεταί τε καὶ ἐνδύεται, ὅταν μὴ αὐτῷ προσφέρηται τῷ φαρμακευομένῳ τηνικάδε· καὶ αὐτὸ ὥσπερ ὕποπτόν τε καὶ ἐπίβουλον ἀπωθοῦνται οἱ ἄνθρωποι. οὐδὲν οὖν, οἶμαι, τῶν τοξευόντων διαφέρουσιν οἱ ἐπαινοῦντες. ἐντονώτερα γὰρ καὶ τούτων τὰ βέλη πόρρωθεν ἀφιέντων, ἢ σφόδρα ἐγγύθεν.

Προσακτέον δὲ οὐκ αὐτῷ μόνῳ τῷ θηρευομένῳ τὰς μηχανάς, ἀλλὰ κἀκείνοις οἳ προαλόντες ἐπιβατὸν ἡμῖν ἔργον ποιήσουσι· παῖδάς τε οὖν αὐτῷ καὶ ἀδελφοὺς καὶ γονέας εὖ ποιοῦντάς γε καὶ ἀσπαζομένους. εἰ γάρ, κατὰ τὴν παροιμίαν, καὶ τὸν εὐνοοῦντα καὶ κύων σαίνει· πόσῳ δὴ μᾶλλον εὖ πάσχοντες ἄνθρωποι, ἥμεροί τε καὶ τιθασοὶ γίνονται πρὸς τὸν εὖ ἐργαζόμενον; ἐπεὶ καὶ μέγας ὁ ἀγών· τό, τε θηρευόμενον οὐ λαγωός, οὐδὲ σῦς, οὐδὲ ἔλαφος, ἀλλὰ τὸ πάντων ζώων εὐκολώτατόν τε καὶ ἡμερώτατον. μιμείται * οὖν πρὸς τὴν ἄγραν αὐτοῦ τοὺς κούφους θηρευτάς· καθάπερ οὖν ἐκεῖνοι φάττιά τε καὶ τρυγόνια τιθασσεύοντες, διὰ τούτων τὰ ὁμόφυλα γοητεύουσι, καὶ ἑκόντα ὑπάγονται εἰς τὸν ἰξὸν ἢ τοὺς βρόχους· ὧδε ἄρα δεῖ καὶ ἡμῖν τῶν ἤδη προηλωκότων φίλων τοὺς οὔπω τεθηρευμένους, οὐ γὰρ δὴ τῶν περιστερῶν μὲν αἱ ἐθάδες πολλάκις τινὰς καὶ ξένας ἐπάγονται. εἶεν.

Τὸ δὲ μετὰ τοῦτο λεκτέον ἡμῖν φυλακῆς πέρι καὶ ξυντηρήσεως τῶν θηρευθέντων. τί γὰρ ἂν εἴη κέρδος τῆς ἄγρας, εἰ κρατήσαντες αὐτῆς μὴ κατάσχοιμεν; φυλακτέα δὴ εὐθὺς ἐξ ἀρχῆς προθεμένοις σκοπόν, ᾧ ἂν χρώμενοι μάλιστα ἐπιτυγχάνοιμεν. ἔστι δὲ οὗτος ὁ κοινῇ συμφέρον, καθάπερ ἐν οἰκίᾳ καὶ ἐν πόλει καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις κοινωνίαις. οὐδὲν γὰρ δὴ τούτων σώζοιτ' ἄν, μὴ μετεχόντων * ἑκάστου πάντος τῶν πραττομένων, εἰς ἓν τοῦτο κεφάλαιον ἀναφέροντος. καὶ μὲν δὴ ἅπαντα ἐπιμελείας μὲν ἀπολαύοντα, ἀμείνονά τε

A limites transgrediamur, neque hic veritatis. Minimè vero præsens quispiam laudandus est. Hoc enim vnum remedij genus validius aggreditur, & in interiora subit, cum ei cui medemur tunc temporis non adhibetur: idque ipsum tanquam suspectum ac subdolum vulgo homines respuunt. Quamobrem nihil, opinor, à sagittariis laudatores dissident. Validiora quippe horum tela sunt, cum eminus, quàm cum minimo è spatio emissa sunt.

Cæterum non ad eum solum, quem venamur, admouendæ machinæ sunt: B sed illos insuper, qui si antè capti fuerint, faciliorem nobis suscepti operis aditum efficient. Hoc igitur ita aggredi par est, vt & liberos ipsos, & fratres, & parentes nobis demereamur, & officiosè complectamur. Nam si, vt est in vetere prouerbio, ei qui beneuolus est, etiam canis adulatur: quanto magis homines beneficio aliquo deuincti, tractabiles ac mansuetos sese bene merenti exhibent? Hoc autem dico, propterea quod ingens adeo certamen est: eaque quam captamus præda, non lepus, non aper, aut ceruus est; sed omnium facillimum ac mitissimum animal. Quare C in eius venatione expeditos venatores imitabimur: vt quemadmodum illi palumbes & turtures cicurantes, per has, congeneres auiculas illiciunt, sponteque inductas in viscum aut laqueos impellunt: ita & nos per eos qui antè capti fuerint, nondum captatos amicos aggrediamur. Neque enim columbarum quidem domesticæ peregrinas nonnunquam multas pelliciunt. Sed de his hactenus.

Deinceps vero dicendum nobis est, quomodo quæsita præda custodienda, D ac retinenda sit. Quod enim ex præda lucrum, si postquam ipsius compotes fuerimus, retinere nequeamus? Itaque diligenter conseruanda nobis est, fine aliquo iam tum ab initio, ac scopo proposito: quo quidem vsi, maximè id quod volumus, assequamur. Est autem is, communis amborum vtilitas, velut in familia, & ciuitate, aliisque vitæ societatibus. Quarum nulla penitus salua esse potest: nisi in singulos, eorum quæ geruntur fructus atque vtilitas redundet, & ad vnum illud caput omnia referantur. Præterea omnia in quæ cura diligentiáque im-

penditur, meliora vtilioráque & ipsa sibi, & iis qui possident, effici solent. Nam & equus melior, & bos, & canis redditur, si illum equiso, alterum colonus, hunc venator diligenter curet ac foueat: contra incuria non equum solum, canémve, sed & clypeum, ac lyram, & falcem corrumpit. Sic amicitiam eius tuendæ cura optimo in statu componit: negligentia caducam & vietam efficit. Caue enim existimes, domum quidem administranti tibi, ne ea quàm celerrimè dissoluatur, assidua cura, ac diligenti prouisione opus esse: amicum vero, si quem forte comparaueris, nullam qua conseruetur diligentiam requirere. Tunc ergo vel ædiculam aliquam curam desiderare tuam non sines, si qua eius pars aut ingrauescente hieme, aut incumbente vento, aut ingenti pluuia conuulsa sit: amicum temerè, ac vtut se habeat, relinques, siue dolore, aut ægritudine teneatur, siue alius quispiam infelix casus acciderit? Atqui paries, qui labefactetur ac corruat, nullam tibi ruina ipsa grauiorem molestiam adferat: nec cæterorum vtensilium aut possessionum quicquam plus pernicie ipsa detrimentóque suo, negligenti homini damni consciscat. Amicitia verò contempta non solum deperit, sed etiam in inimicitiam transit, è qua maxima hominum generi incommoda accidunt, si qua vnquam accidunt.

Postea vero cum honesto probóque viro decertandum erit, qualem paulo antè tibi repurgatum descripsimus. Ita vndequaque deponenda ignauia est, & in laborum vigiliarúmque communionem veniendum, necnon periculorum, sumptuum, atque infamiæ: non vt expectet dum ad earum calamitatum societatem vocetur, sed vt sponte accurrat, & ante tempus ipsum sæpenumero præsagiat, atque etiam conetur ad singulas amici necessitates accommodatam sibi personam imponere, puta in aduersa valetudine, medici; in litibus, patroni; vbique consiliarij, & post consilium, adiutoris & socij.

Sed cum inæqualitas varietásque maxima in vita reperiatur, nec inter vllos perfecta omni ex parte similitudo insit: non iam de ea disputo, quæ in vultibus hominum cernitur, neque

A καὶ ὠφελιμώτερα γίνεται, αὐτά τε αὐτοῖς, καὶ τοῖς πεπαμμένοις. ἀμείνων μὲν ἵππος, ἀμείνων δὲ βοῦς, ἀμείνων δὲ κύων, εἰ τὸν μὲν ἱπποκόμος, τὸν δὲ γεωργὸς θεραπεύει, τὸν δὲ κυνηγέτης. ἀκομιστία δὲ οὐχ ἵππον μόνον καὶ κύνα, ἀλλὰ καὶ ἀσπίδα καὶ λύραν καὶ δρέπανον διαλλύει. οὕτω δὴ καὶ φιλίαν ἐπιμέλεια μὲν εὖ διατίθησι, ῥαθυμία δὲ ἀκρόσφαλῆ καὶ σαθρὰν ἀπεργάζεται. μὴ γὰρ δὴ οἴου, εἰ μὲν οἰκίαν οἰκονομήσαις, δεῖσθαι αὐτὴν τῆς συνεχοῦς θεραπείας, εἰ μὴ μέλλει τάχιστα διαῤῥυήσεσθαι. B εἰ δὲ φίλον σεαυτῷ κατασκευάσαις, τοῦτον οὐ χρῄζειν συντηρούσης ἐπιμελείας. ἀλλ' ἄρα τὸ μὲν δωμάτιον οὐκ ἐάσεις ἀτημελές, εἴ τι αὐτοῦ κινηθείη, ἢ χειμῶνος ἐπιβρίσαντος, ἢ πνεύματος ἐπιγινομένου, ἢ ὕδατος λάβρου καταῤῥαγέντος· τὸν φίλον δὲ ἀφήσεις εἰκῇ, λύπης ἢ νόσου καταλαβούσης, ἢ τινος ἄλλης ξυμφορᾶς οὐκ εὐδαίμονος; καίτοι γε ὁ μὲν τοῖχος διαῤῥυεὶς οὐδὲν ἄν σε πλέον λυπήσειε τοῦ διεῤῥυηκέναι, οὐδὲ τῶν ἄλλων ὀργάνων ἢ κτημάτων οὐδὲν C αὐτοῦ τοῦ διολέσθαι χαλεπώτερον ἐργάσοιτο ἄν τι τὸν ῥαθυμήσαντα· φιλία δὲ παροφθεῖσα οὐ διαφθείρεται μόνον, ἀλλὰ καὶ γίνεται ἔχθρα, ἐξ ἧς μάλιστα τὰ κακὰ τοῖς ἀνθρώποις συμβαίνει, ὅταν συμβαίνῃ.

Πολεμήσεις δὲ ᾧ μετὰ ταῦτα ἀνδρὶ καλῷ τε καὶ ἀγαθῷ, καὶ οἷόν σοι μικρῷ πρόσθεν ἐξεκαθήραμεν. ὥστε σοι πανταχόθεν ἀποῤῥιπτέον τὸν ὄκνον, καὶ κοινωνητέον πόνων τε καὶ ἀγρυπνιῶν, κινδύνων τε αὖ καὶ δαπάνης καὶ ἀτιμίας, οὐ κληθῆναι ἀναμένοντι εἰς τὴν κοινωνίαν, ἀλλ' αὐτομάτῳ θέοντι, καὶ προμαντευομένῳ τοῦ D καιροῦ πολλάκις, καὶ πειρωμένῳ πρὸς ἑκάστην χρείαν τοῦ φίλου τὸ πρόσωπον οἰκεῖον μεταλαμβάνειν, ἐν ἀῤῥωστίᾳ μὲν, ἰατροῦ· ἐν δίκαις δὲ, συνηγόρου· συμβούλου δὲ ἁπανταχοῦ, καὶ συνεργοῦ ἐπὶ τῇ γνώμῃ.

Πολλοῦ δὲ ὄντος τοῦ κατὰ τὸν βίον ἀνίσου τε καὶ ἀνωμάλου, καὶ τῆς ἀκριβοῦς ὁμοιότητος οὐδὲ πάμπαν εὑρισκομένης· (οὔπω λέγω κατὰ τὰ πρόσωπα· οὐδὲ

γὰρ δέομαι ταύτης νῦν τῆς ποικιλίας· ἀλλὰ κατὰ τὴν ἔξωθεν τύχην πλούτου τε καὶ πενίας, ἐπιφανείας τε αὖ καὶ ἀδοξίας. τούτου γὰρ ἀνάγκη μὲν οὐδὲ τοὺς πάνυ φίλους ἴσην ἑκάστου μοῖραν μεταλαγχάνειν.) φιλίᾳ δὲ τὰ πολλὰ τὸ πλέον ὑπεροψίαν κατὰ τοῦ ἐλάσσονος ἐντίκτει. ὅθεν εἴ σε ἄγει προσωτέρω τούτων ἡ τύχη, συμπαρενεκτέον σοι καὶ τὸν φίλον· ἀπολειφθέντα γὰρ οὐ ῥαδίως ὄψει τοῖς αὐτοῖς ὀφθαλμοῖς. εἰ δὲ σὺ μὲν ἐφέλκοιο, τὸν δὲ αὖ ἀνάγκη τις ἀντισπῴη, θαμὰ ἐπιστρέφεσθαι πρὸς * τὸ καὶ βλέμμα ὅμοιον τηρεῖν. εἰ γάρ σε λάθῃ παραδῦσα ἀλαζονεία, πάντα ἐκεῖνα ὀξέως τὰ δεσμὰ διαλύσει, μετέωρον ἄρασα. συμβαίνει γάρ, ὥσπερ πλάστιγγος ἐπὶ θάτερα κουφισθείσης, τὴν ἰσορροπίαν τοῦ ζυγοῦ μὴ διαμένειν. ὁ μὲν οὖν τραγικὸς ποιητὴς καὶ τὸν ἀγνῶτα μέν, ἀγαθὸν δέ, ἐπαινεῖ, καὶ φίλον ἡγεῖται· ἐγὼ δὲ καὶ τοῦτο μὲν τὸ ἔπος ὡς πάνυ κομψὸν ἐκδέχομαι, παραινέσαιμι δ' ἂν τοῖς φιλίαν τηρεῖν βουλομένοις, τὴν συνήθειαν εἰς δύναμιν ἐπιπλέκειν, καὶ τὸ συνδιατρίβειν ἀλλήλοις πολλοῦ ἄξιον εἰς τὸν σύνδεσμον ἡγεῖσθαι. εἰ γὰρ τὸ πᾶν εἰς ἅπαντα ἡ μελέτη, καὶ φιλίας μελέτην νομιστέον τὴν συνουσίαν.

Φιλονεικίαν γε μὴν καὶ τὸ δύσερι καὶ * πᾶσαν ἐκποδὼν μεταστατέον, οἷα σπέρματα ἔχθρας εὐλαβουμένους. οὐ γὰρ ἐν ἀνταγωνισταῖς, ἀλλ' ἐν συναγωνισταῖς ἡ φιλία. τῷ τοι οὐδὲ ταῖς αὐταῖς ἐπιστήμαις ἢ τύχαις ἐνευδοκιμεῖν εἰκὸς τοὺς ἀσφαλῶς τὴν κοινωνίαν φυλάξοντας. σφαλερὰ γὰρ ἡ ὁμοιότης, ἔρωτα ἐντιθεῖσα τῶν αὐτῶν ἐπαίνων ἠρέμα, ἀντιπαρεξάγειν εἰς ἅμιλλαν. εἰ δ' οὖν σε δαίμων ξυνέζευξεν ἢ ῥήτορα ὄντα ῥήτορι, ἢ ἰατρὸν ἰατρῷ, ἢ γραμματιστὴν γραμματιστῇ· μή τοι πρὸς τὸν

A enim mihi in præsentiarum ea diuersitate opus est, sed in externa fortunæ conditione, diuitiarum scilicet ac paupertatis, claritatis item & obscuritatis: eiusmodi enim rerum ne ij quidem, qui penitus inter se deuincti sunt, singularum ex æquo participes esse possunt: in amicitia vero plerumque quod excedit, contemptum inferioris ingenerat. Quare cùm te ad earum rerum processum incrementúmque fortuna prouexerit: vna tecum amicus promouendus erit. si enim infra te reliqueris, non facilè iisdem eum oculis respicies. Quod si dum illum attrahere
B niteris, aliqua ex aduerso necessitas retrahat: frequenter ad eum conuertendus aspectus erit, vt in eodem semper vultu persistas. Nam si clam tibi superbia arrogantiáque obrepserit, ea te sublimem attollens omnia hæc vincula celerrime dissoluet. Tum enim accidit, vt tanquam altera ex parte lance sublata, librationis in trutina æqualitas minimè permaneat. Ac tragicus quidem poëta etiam ignotum sibi hominem, sed bonum, collaudat, & amicum arbitratur. Ego vero tametsi hoc dictum, vtpote omnino elegans, probo: tamen eos, qui amicitiam con-
C seruare student, vehementer hortor, vti, quoad fieri potest, consuetudinem ac familiaritatem adiiciant; itáque habeant, ad animorum consociationem mutuum conuictum mirum in modum conducere. Nam cum omnibus in rebus præcipua sit in exercitatione meditationéque vis posita: tum consuetudo ipsa, amicitiæ meditatio quædam existimanda est.

Contentio porro omnis rixáque penitus excludenda, ac tanquam inimicitiarum seminarium omni ope cauenda est. Non enim inter aduersarios in certando, sed certaminis socios, ami-
D citia versatur. Idcirco non iisdem disciplinis aut fortunis clarescere consentaneum est eos qui communionem hanc amicitiæ sartam tectam conseruaturi sint. Periculosa enim res est similitudo: faciléque, dum earumdem laudum amorem occultè in animis inserit, ad certamen & contentionem impellit. Quamobrem si te fortuna vel oratorem cum oratore conciliauerit, vel cum medico medicum, vel grammaticum cum grammatico: noli cum

amico contentiose certare, sed cum Hesiodo ipso potius: nec te illum deteriorem conuincito, sed poëtam potius à veritate aberrasse demonstres. Proinde maiori ei fama atque existimatione cedas, & in secundo semper honoris gradu consistas: licèt prior tibi potiori iure debeatur. Atque si hoc te modo gesseris, nihil erit amplius quòd istos versus admiremur: sed hoc eorum scriptori dicemus. Heus tu, egregie, & abs te ipso edocte poëta, non artium similitudo ipsa; sed mores hominum, inuidiam ac contentionem efficiunt. Si enim moderati ac faciles sint, parum illos eiusdem communio artis incitabit: sin minus, tam peritia quam imperitia minimè ad societatem coniunctionémque animorum idonea eiusmodi hominibus accidet.

Iam quoniam nihil omnino delinquere, extra sortem humanæ est conditionémque naturæ (non enim illis è Porticu sapientibus fidem habeo, tales vnquam oriri inter homines posse, quales illi somniant sapientes, ac bonos viros, nec inter homines amplius numerandos: sed epigramma illud fortasse verius est, quod Athenis publico in sepulcro inscriptum legitur, quódque feliciter omnia exequi diis solis tanquam præcipuum attribuit) dicendum idcirco de iis peccatis est quæ in amicitiam incurrunt, quemadmodum aut prohibenda, ne accidant; aut, si acciderint, curanda ac propulsanda sunt. Nam cum amicus nusquam omnino cum adulatore consentiat: tum in eo quam longissimè distat, quòd hic omnia collaudet; ille errare te labique temere non permittat. Huic enim lucrum ex officio, saturitásque proposita est: nec te colit ac suspicit, sed opes potentiámque tuam. Quare neque ei cura est, quàm bene te habeas: quin potius ne quàm optimè te habeas, vt facillimè suum ex te compendium faciat. Amicus contrà, te vnum intuetur, tibíque addictus vni est: nec quicquam tibi, si fieri posset, mali vellet contingere. Igitur paulatim euellendi morbi sunt, vt neque vehementiorem dolorem adferas, neque nimium in medendo indulgeas. Sed quemadmodum medici ferramento sæpius omisso, adhibitis quibusdam medicamentis citra dolorem morbis me-

A φίλον φιλονεικεῖν, ἀλλὰ μᾶλλον πρὸς τὸν Ἡσίοδον· μηδὲ ἐκεῖνον χείρω σεαυτοῦ διελέγχειν, ἀλλὰ τὸν ποιητὴν μᾶλλον ἀπολειφθέντα τῆς ἀληθείας· ἀεὶ μὲν παραχωροῦντα τῆς πλείονος δόξης, εἰ ἄρα τι καὶ σοφώτερον ἐπίσταιο, ἀεὶ δὲ ἐν χώρᾳ δευτέρᾳ τῆς τιμῆς ἱστάμενον, εἰ ἄρα σοι καὶ μᾶλλον ἡ πρώτη προσήκει. καὶ εἰ ταῦτα οὕτως πράξεις, οὐκέτι ἐκεῖνα τὰ ἔπη θαυμασόμεθα, ἀλλ' ἐροῦμεν πρὸς τὸν πατέρα τῶν στίχων· ὅτι, ὦ θαυμάσιε, καὶ αὐτοδίδακτε ποιητά, οὐχ ἡ τῶν τεχνῶν ὁμοιότης τὸν B κότον ποιεῖ καὶ τὴν ἔριν, ἀλλ' ὁ τρόπος τῶν ἀνθρώπων. ἂν μὲν γὰρ κόσμιοι καὶ εὔκολοι ὦσι, καὶ ἡ τέχνη μετρίως αὐτοὺς παρακινήσει· εἰ δὲ μή, καὶ τέχνη καὶ ἀτεχνία χαλεπὴ κοινωνεῖν τοῖς τοιούτοις ξυμβαίνει.

Ἐπεὶ δὲ τὸ μηδὲν ἁμαρτάνειν, ἔξω τῆς φύσεως κεῖται τῆς ἀνθρωπίνης (οὐ γὰρ πείθομαι ἐγὼ τοῖς ἐκ τῆς ποικίλης φῦναί ποτε ἐν ἀνθρώποις οἵους εἶναι ἐκεῖνοι πλάττουσι σοφούς τε καὶ σπουδαίους, οὐκέτι ἀνθρώποις· ἀλλὰ τάχα δὴ τὸ ἐπίγραμμα ἀληθέστερον ὃ Ἀθήνησιν ἐπιγέγραπται ἐν C τῷ τάφῳ τῷ δημοσίῳ· καὶ γὰρ τοῖς θεοῖς μόνοις τὸ πάντα κατορθοῦν ἀπονέμει) λεκτέον δὴ καὶ περὶ τῶν ἐν φιλίᾳ γιγνομένων ἁμαρτημάτων, ὅπως τε αὐτὰ χρὴ κωλύειν, καὶ ὅπως ἰᾶσθαι, εἰ ξυμβαίνοι. ὁ γὰρ δὴ φίλος, τοῦ κόλακος οὐδὲν μὲν οὐδαμῇ ἐγγύς· ταύτῃ δὲ μάλιστα πορρωτάτω, ὅτι ὁ μὲν ἅπαντα ἐπαινεῖ, ὁ δὲ οὐκ ἂν σφαλλομένῳ σοι συγχωρήσειε. τῷ μὲν γὰρ πρόκειται κερδαίνειν ἢ γαστρίζεσθαι ἐκ τοῦ ἔργου, καὶ οὐ σὲ τεθαύμακεν, ἀλλὰ τὰ χρήματά σου ἢ τὴν δυνα- D στείαν. οὐκοῦν οὐδὲ αὐτῷ μέλει ὅπως εὖ ἔχῃς· μέλει μὲν οὖν ὅπως δὴ μὴ ἄριστα ἔχῃς, ἵνα αὐτὸς ὡς ῥᾷστα ἐργάζοιτο. ὁ δὲ φίλος, σοὶ μόνῳ προσέχει τὸν νοῦν, καὶ σοῦ μόνου ἥλω, καὶ βούλοιτο ἄν γε μηδὲν κακὸν ἔχειν. ἀφαιρετέον οὖν τὰ νοσήματα ἠρέμα, καὶ ὡς μὴ σφόδρα λυποῦντας, μηδὲ ἐνδιδόντας. ἀλλ' ὥσπερ οἱ ἰατροὶ τὸ μὲν σιδήρειον πολλάκις ἐῶσι, προστιθέμενοι δὲ φάρμακα ἄττα οὐ ξὺν ἀλγηδόνι τὸ πάθος ἰῶν-

ται· οὕτω καὶ σοὶ τὸν φίλον θεραπευτέον. ἔχεις δὲ καὶ σὺ φαρμάκοις ἀντὶ καύσεων καὶ τομῆς εἰς τὴν ἰατρείαν κεχρῆσθαι. τὰ δὲ φάρμακα ταῦτα, λόγοι εἰσὶ μεστοὶ εὐνοίας καὶ παρρησίας, οὐχ οἱ γλυκεῖς καὶ πρὸς χάριν· οὗτοι μὲν γὰρ τρέφουσι καὶ ἄρδουσι τὸ νόσημα· ἀλλ' οἱ στρυφνοὶ καὶ ἀληθινοὶ καὶ μεστοὶ παρρησίας οὐκ ὀνειδίζουσι (πάμπολυ γὰρ διαφέρει νουθεσία μὲν λοιδορίας, ἐπίπληξις δὲ ὀνείδους, οὐ τῇ διανοίᾳ μόνῃ τοῦ λέγοντος, ἀλλὰ καὶ αὐτῷ τῷ λόγῳ εὐνοίας καὶ παρρησίας) νουθετοῦντες, οὐ λοιδορούμενοι· καὶ ἐπανορθοῦντες, οὐκ ὀνειδίζοντες. φυλακτέον δὴ ἐν τῷ τοιῷδε μὴ ἀκράτους προσάγειν τοὺς δάκνοντας λόγους, ἀλλὰ παραπλέκοντα αὖθις ἠπίου τινὸς καὶ προσηνοῦς· οἷον μέλιτος, πικρῷ μὲν· ὠφελίμῳ δὲ πόματι. ὁ τοιοῦτος οὐκ ἐάσει δι' ἀηδίαν τό, τε φάρμακον ἀπορρίπτειν, καὶ τὸν ἰατρὸν ἀποκλείειν. ἰατροῦ δὲ ἐγὼ κακίαν λέγω τοιαῦτά τε καὶ οὕτως εὑρίσκειν τὰ ἐπίκουρα τῶν νόσων, ὥστε ἐρεθίζειν τὰ ἀρρωστήματα. οὐκοῦν οὐδὲ ἐκεῖνον ἐπαινῶ τὸν ἅπαντα ἐπινεύοντα τῷ κάμνοντι σιτία τε καὶ ποτὰ, τὰ αὔξοντα καὶ ποικίλλοντα τὴν νόσον, οἰνοχόον ἢ τραπεζοποιὸν ἀντὶ θεραπευτοῦ γιγνόμενον. οὐκ ἄρα οὐδὲ ἐν φιλίᾳ τὸ σφόδρα. ἑκάτερα γὰρ ταῖν* ἀλλοσέ ποι ἐκφέρει ἢ ὅποι δεῖ καταλῦσαι. ἡ μὲν γὰρ ἐπὶ κολακείαν ἄγει, τῆς δὲ ἐπ' ἔχθραν ἡ τελευτή.

Διαβολὴ δὲ χαλεπὸν μὲν ἁπανταχοῦ καὶ πολεμοποιὸν, οὗ ἂν παρεισρυῇ, καὶ πρὸς παῖδα πατρὶ, καὶ πρὸς ἀδελφὸν ἀδελφῷ. καὶ τὸ δρᾶμα ἐκείνης καὶ ὁ Ἱππόλυτος, καὶ ἅμα ἀδικεῖ ἀμφοτέρους, ᾧ τε ἐπιβουλεύει, καὶ ὃν ἐξαπατᾷ· τὸν μὲν, ὅτι πάσχει παρὰ δίκην· τὸν δὲ, ὅτι ἐργάζεσθαι ἀναγκάζει. ἀλλὰ φιλίας ἐχθρότατόν τε φύσει καὶ ἐπιβουλότατον παρὰ τὰ ἄλλα· καὶ ὅπου ἂν αἴσθηται αὐτὴν εὐπραγοῦσαν, ἠρέμα εἰσοικισαμένη, κατὰ σμικρὸν ὑπορύττει

A dentur: ita & tu amicum ad sanitatem reuoca. Potes & ipse medicamentis pro adustione sectionéque ad eam curationem vti. Eiusmodi porro medicamenta, erunt pleni beneuolentia atque libertate sermones, non iucundi, atque ad gratiam conficti: eiusmodi enim alitur & fouetur ægritudo: sed qui tametsi austeri atque veri sint & libertate pleni, exprobratione ac contumelia careant (nam reprehensio à conuitio plurimum differt, & ab opprobrio increpatio, nec animo dumtaxat loquentis, sed vel ipso etiam sermone à beneuolentia ac libertate profecto) B eiusmodíque sint vt castigent quidem, minimè tamen conuitientur; corrigant, non probrum inferant. Igitur diligenter in eiusmodi occasione prouidendum est, ne acrem ac mordacem nimis orationem adhibeamus: quin potius suauitatis ei nonnihil ac dulcedinis admisceamus; velut mellis, amaræ alioqui, sed vtili potiunculæ. Qui sic erit comparatus, non illud committet, vt præ molestia potio reiiciatur, ac medicus domo excludatur. Ego vero id medico vitio vertendum esse dico, cum talia morborum remedia, atque ita excogitat, vt ægritudines ipsas irritet. C Neque eum tamen laudo, qui ægroto indulgeat ciborum genus omne potúsque, quæ incrementum morbo ac varietatem adferant: quique pincernæ aut structoris, non medici, sibi personam imponat. Quamobrem nihil in amicitia nimium volo: vtraque enim extremitas aliò quopiam, quam quò diuertendum sit, abducit. Altera enim in adulationem inducit, hæc in odium atque inimicitiam desinit.

Calumnia porro vbique permolesta quidem est, rixásque ac contentiones vbique prouocat, quocumque se insinuauerit; ac cum patre filium, fra- D trem cum fratre committit: à qua illa est de Hippolyto tragœdia excitata: eadémque ex æquo vtrumque lædit, tam eum scilicet cui insidias molitur, quàm qui à se decipitur: illum, quòd iniquè perpeti aliquid cogitur; hunc, quòd inferre eam ipsam iniuriam compellit. Sed amicitiæ præ cæteris infestissima suapte natura est, & insidiosissima. Quæ vbicumque ad votum succedere sibi conatus suos senserit: perblande irrepens, paulatim eum subruit

ac manifestum facit, qui nequaquam munitus atque imbecillus fuerit. Obstruendum igitur illi est, atque incredulitate prohibendus aditus, valida in auribus nostris arce constructa, vt procul illius impetus arceantur. Atque vt maximè in ipso accessu reiicienda, ac propulsanda sit: tamen si forte clam in interiora penetrauerit, caue illam exceptam occulas, aut intra ædes tuas admittere procures: sed in apertum illico profer, ac redargue. Videbis enim illam subita vertigine correptam ac tergiuersantem, & verbis hæsitantem, ac prorsus attonitam. Quod si semel perpessa fuerit, in posterum molesta esse desinet: sed ne tentabit quidem, nec propius accedet. Quicumque vero accedente illa gaudent stolidi, atque inepti homines, benignéque suas illi fores aperiunt, fructum humanitatis suæ minimè ferunt: de potestate enim ab ea deiiciuntur, vt nihil ab furiosis dissideant. Vide quàm similes planè ac germanæ vtrorumque actiones, atque affectiones sint. Timent quippe ac suspectos habent, quos minimè conueniret, vt qui aquam metuunt: aut quemadmodum furiosus in scenis Orestes aduersus sororem vociferatur, quæ morbum illius obsequio suo leuabat. Atque quod omnium miserrimum est, contra amicissimos arma capiunt, eósque libenter interficerent. Quod ipsum furiosi alterius opus est, alterámque ad tragœdiam pertinet. Æsopi vero fabularum scriptoris cùm alias sæpe meminisse vtile est: tum ea commemorare, quæ de calumnia præclarè admodum scriptis prodidit. Nam illam semper vulpi attribuit, dolosæ atque ignauæ bestiæ: & ab illa fortissimas quasque ferarum captas ac deceptas facit.

Nec inuitus fabellam quandam, quam ad hoc ipsum in promptu habeo, vobis exponam, si me cum sophistis certantem non grauatè tuleritis. Tauri duo eundem gregem ducebant, pascendi socij ac summa inter se necessitudine deuincti. Porro leo illorum societatem timebat: neque illos, neque illorum causa gregem inuadere audebat. Itaque fame enectus ad vulpeculam adit, & cum ea societatem paciscitur. At illa vsque eò callida & malitiosa erat, vt adhibitis machinis

A καὶ ἐλέγχει τὸν ἄφρακτόν τε καὶ ἀσθενῆ. ἀποτειχιστέον οὖν αὐτὴν καὶ ἀποκρουστέον τῇ ἀπιστίᾳ, ἰσχυρὸν ἐν ταῖς ἀκοαῖς οἰκοδομησαμένοις τὸ φυλακτήριον· ὥστε πόῤῥωθεν αὐτῆς ἀφεστάναι τὰς ἐπιβουλάς· καὶ μάλιστα μὲν ἀποκλείειν προσιοῦσαν καὶ ἀπωθεῖσθαι· εἰ δὲ οὖν σε λάθῃ παρεισδῦσα, μήτοι κατακρύπτειν εἰσδεξάμενον, μηδὲ ἐντὸς ἔχειν ἐργαζόμενον, ἀλλ' εἰς φανερὸν προάγειν καὶ διελέγχειν. ὄψει γὰρ ἰλιγγιῶσαν εὐθέως, καὶ λυγιζομένην, καὶ βατταρίζουσαν, καὶ οὐκ

B ἔχουσαν ὅ, τι χρήσεται. καὶ εἰ τοῦτο ὑπομείνειεν ἅπαξ, οὐ μή ποτε ἐνοχλήσει λοιπὸν, ἀλλ' οὐδ' ἂν ἀποπειράσειεν, οὐδ' ἂν προσέλθοι πλησίον. ὅσοι δὲ αὐτῇ τῶν ἀνοήτων ἥδονταί τε προσιούσῃ, καὶ τὸ θυρεῖον εὐμενῶς ἀναπετάννυσιν, οὗτοι δὲ ἥκιστα ἀπολαύουσι τῆς φιλανθρωπίας. ἐξίστανται γὰρ ὑπ' αὐτῆς, καὶ οὐδὲν διαφέρουσι τῶν μεμηνότων. ἄθρει δὲ ὡς ὅμοια πάντα τὰ ἔργα αὐτῶν καὶ τὰ πάθη. δεδίασι γὰρ καὶ ὑφορῶνται οὓς ἥκιστα ἐχρῆν, ὥσπερ οἱ τὰ ὕδατα εὐλαβούμενοι, ἢ ὥσπερ ὁ μελαγχολῶν

C Ὀρέστης ἐν ταῖς τραγῳδίαις πρὸς τὴν ἀδελφὴν βοᾷ θεραπεύουσαν τὸ νόσημα. τὸ δὲ ἁπάντων ἐλεεινότατον, ὁπλίζονται ἐπὶ τοὺς φιλτάτους, καὶ ἥδιστα ἂν κατακτείνοιεν. τοῦτο αὖ πάλιν ἑτέρου λυττῶντος ἔργον καὶ ἑτέρας τραγῳδίας. Αἰσώπου δὲ τοῦ μυθοποιοῦ πολλαχῇ τε ἄλλῃ μνημονεύειν ἐπωφελὲς*, καὶ ὅσα εἰς διαβολὴν εὖ ἔχοντα ἀπολέλοιπεν. ἀεὶ μὲν γὰρ αὐτὴν τῇ ἀλώπεκι περιτίθησι, δολερῷ καὶ ἀνάνδρῳ θηρίῳ, ποιεῖ δὲ ὑπ' αὐτῆς ἁλισκόμενα τῶν ζώων τὰ ἀλκιμώτατα.

D Καὶ ὅντινα ἔχω πρόχειρον μῦθον εἴποιμ' ἂν ὑμῖν, εἴ μου πράως ἀνέξεσθε παραβαλλομένου τοῖς σοφισταῖς. Ταύρω δύο μιᾶς ἡγείσθην ἀγέλης, ξυννόμω τε ὄντε καὶ ὅτι μάλιστα φίλω. ὁ λέων δὲ αὐτοῖν τὴν ξύστασιν ἐδεδίει· καὶ οὔτε αὐτοῖς ἐθάρσει, οὔτε δι' αὐτοὺς τῇ ἀγέλῃ. κακῶς οὖν ὑπὸ λιμοῦ διακείμενος, ἔρχεται ἐπὶ τὴν κερδὼ, καὶ ξυμμαχίαν ὁμολογοῦσι. τῇ δὲ ἄρα τοσοῦτον κακουργίας καὶ δεινότητος περιῆν, ὥστε προσενεγκοῦσα τὴν μηχανὴν

A διέστησέ τε αὐτὼ καὶ ἐξέμηνε κατ' ἀλλήλοιν, καὶ παραδέδωκε τῷ λέοντι δίχα ἑκάτερον εὐπρεπῆ καὶ εὔκολον θήραν. τοῦτο μὲν ἡ τοῦ Αἰσώπου κερδώ. φύονται δέ τινες καὶ ἐν ἀνθρώποις ἀλώπεκες, μᾶλλον δὲ ἀνθρώπια σμικρά τε καὶ ἀνελεύθερα, τὰς ἀλώπεκας ὄπισθεν ἐφελκόμενα. οἱ δὲ αὐτῶν οὐκ ἀλώπεκας, ἀλλὰ δράκοντας ἰοῦ χαλεποῦ καὶ ἀτόπου μεστοὺς ὑφέρποντας, καὶ κρυπτομένους εὐνοίας καὶ φιλανθρωπίας παραπετάσμασιν, οὓς ἀπελαύνειν χρεὼν καὶ ἀποσοβεῖν πορρωτάτω. κηλούμεθα γὰρ πολλάκις καὶ γανύμεθα δάκνουσι, τὰ ἄκρα τῆς γλώττης μόνον B ὁρῶντες, τὰ δὲ ἐντὸς οὐκ ἐθέλοντες διιδεῖν.

Ὧι δέ μοι δοκοῦσιν ὅμοιοι εἶναι, ἐθέλω ἀπεικάσαι, εἰ βούλεσθε. τεθέαμαι, οἶμαι, πολλαχοῦ Σκύλλης εἰκόνα οὐχ οἵαν Ὅμηρος διηγεῖται· Ὅμηρος μὲν γὰρ οὐδέν τι λέγει πλέον περὶ τῆς μορφῆς, ἢ ὅτι τὸ θηρίον ἦν ἐν σπηλαίῳ διαιτώμενον, ἓξ κεφαλὰς ἔχον καὶ δυοκαίδεκα χεῖρας· οἱ πλάσται δὲ ἔτι μᾶλλον κομψεύονται ἐν τῷ ἔργῳ. ποιοῦσι γὰρ αὐτῆς τὰ μὲν ἀπ' ἄχρι κεφαλῆς ἄχρι λαγόνων, παρθένον, ἀπὸ δὲ τῆς ἰξύος, εὐθὺς εἰς τοὺς κύνας ἐκ- C φερομένην, δεινοὺς ὄντας καὶ σμερδαλέους· καὶ τρίστιχοι μὲν αὐτῆς οἱ ὀδόντες, ἀνεστήκασι δὲ αἱ κεφαλαί, ζητοῦσι δὲ ἰσάριθμον θήραν. μαντεύομαι οὖν ἐγὼ καὶ Ὅμηρον βούλεσθαι λέγειν, ὅτι ὁ μὲν σοφὸς καὶ πολύμητις οἶδέ τε ὅλην ἀκριβῶς, καὶ οὐκ ἐξηπάτησεν αὐτὸν τὰ ἄνωθεν τοῦ θηρίου, ἀλλὰ παρετάξατο καὶ ὡπλίσατο, καὶ μάχεσθαι ἕτοιμος ἦν· οἱ δὲ ἀφύλακτοι τῶν ἀνθρώπων ἁλίσκονται. ὅτῳ δὲ μὴ δοκεῖ οὕτως ὁ Ὅμηρος λέγειν, ἀλλ' ὁρᾷ μόνον τὸ φαινόμενον τοῦ μύθου, οὗτος ἐμοὶ δοκεῖ καὶ τὴν D Σκύλλαν ἰδὼν, τὴν μὲν ἄνθρωπον θεάσασθαι, τοὺς κύνας δὲ οὐκ ἂν δυνηθῆναι. πῶς οὖν δὴ φυλαξόμεθα, καὶ κρινοῦμεν φιλίας τε ἐτήτυμον πρόσωπον, καὶ κακουργίας εὔνοιαν ὑποδυομένης; βούλεσθε, ἵνα μὴ σφόδρα ὦ φορτικὸς, σύμβολα αὖ πάλιν καὶ σημεῖα διδοὺς, μῦθόν τινα ὑφαπλώσας τῷ λόγῳ, καταλίπω διαθρεῖν ὑμῖν αὐτοῖς τὰ ἐμφαινόμενα;

eos à se inuicem diuulserit, & in sese concitauerit; atque ita vtrumque seorsim egregiam ac facilem prædam leoni præbuerit. Hæc Æsopi vulpecula. Existunt autem etiam inter homines vulpeculæ quædam, siue homunciones potius exigui, & illiberales, ponè vulpes secum attrahentes: alij verò, non vulpes, sed serpentes difficilis & horribilis veneni plenos, adrepentes, & beneuolentiæ atque humanitatis inuolucris obtectos, qui longissimè abigendi & expellendi sunt. Demulceri enim nos sæpius mordentibus iis, atque exhilarari contingit, cum extremam duntaxat linguam cernimus, interiora vero nolumus peruidere.

At ego cuinam similes mihi videantur, si vobis libeat, imagine quadam adumbrare volo. Sæpe igitur, opinor, Scyllæ effigiem vidi, non qualem Homerus fuisse narrat (Homerus enim nihil aliud de forma eius dicit, nisi fuisse illam belluam in specu degentem, quæ capita sex, duodecim manus haberet) sed fictores elegantius quiddam in eo opere commenti sunt. Nam à capite ad ilia vsque virginis ei speciem tribuunt: à femore autem quod reliquum est, in canes desinere faciunt, horrendos illos, atque terribiles. Quorum ternus ordo dentium est, capita verò sursum erecta, ac parem numero prædam quæritantia. Iam id Homerum significare hac fabula voluisse coniicio, sapientem & callidum hominem totam accuratè belluam nosse, nec superiorum eius partium aspectu deceptum fuisse, sed restitisse illico, atque arma cepisse, & ad certamen fuisse paratum: incautos vero atque imprudentes homines capi. Quod si quis non id sibi Homerum voluisse putat, sed id solum in fabula, quod apparet, intuetur: hic mihi videtur, si Scyllam conspiceret, humanam quidem in ea formam conspicaturus, canes vero nequaquam deprehensurus. Quomodo ergo cauere istud poterimus, ac veram amicitiæ faciem, & malitiæ falsa contectæ imagine beneuolentiæ, discernemus? Vultis itaque, ne iterum in signis atque indiciis proferendis nimium importunus sim, vti fabulam quandam oratione explicans, quæ in ea significentur, consideranda vobis relinquam?

cingebant, & acerui ossium humanorum collecti, venenatorúmque insuper ac mortiferorum serpentium. Tum simulationem ostendit ad amicitiæ similitudinem componentem se, atque fingentem. Verùm pro sincero ac germano decore fucata ei ac depicta facies erat; pro sereno risu, subdolo quodam rictu ora diducebat: & vt amabilis videretur, introeuntibus amoris quædam indicia demonstrabat: cúmque nemo sponte accederet, procul accurrens prosternebat se, atque obuiam prodibat, enixéque supplicans deducebat. Aderat illi mulierum turba, prioribus nequaquam similis, fraus videlicet, insidiæ, atque ignauus dolus. Pro veritate periurium comes erat, petulans, audax, atque infidum, quod præ cæteris suam illi operam atque auxilium commendabat. Ibi Hercules forte mulierem quandam in limine claudicantem videns: quænam ea esset, Prudentiam percontabatur. At illa: Adulatio est, dixit, Simulationis emissaria. Dea hæc ingredientibus, vti cernis, insidias parans, eos complectitur, ac mirifica quædam facit, blandè omnes demulcens, & ad fiduciam atque ascensum inuitans. Sed quænam illa est tristis, ac demissa, quæ paucos plangentes ac ingemiscentes deducit? Pœnitentia, inquit, tarda, nec opportuna admodum dea. Quomodo vero aliquot non sinat planè à serpentibus exsugi, sed spirantes adhuc erigat, & domum incolumes reducat *

Desunt multa.

A περιεῖχον, καὶ θῖνες ὀστῶν ἀνθρωπίνων σεσωρευμένοι, μετὰ δὲ ἄπλυτα, δακετῶν θανασίμων καὶ ἰοβόλων. ἔπειτα αὐτὴν τὴν ὑπόκρισιν προσποιουμένην καὶ ἀφομοιοῦσαν ἑαυτὴν τῇ φιλίᾳ· ἀλλ' ὅμως αὕτη μὲν ἀληθινοῦ κάλλους τὸ πρόσωπον ὑπεγέγραπτο, αὕτη δὲ γαληνοῦ μειδιάματος, ὕπουλον ἐσεσήρει· ἵνα δὲ φαίνοιτο ἐρασμία, ἐρᾶν αὐτὴ προσεποιεῖτο τῶν εἰσιόντων. οὐδενὸς δὲ αὐτομάτου προσερχομένου, πόῤῥωθεν ἐκτρέχουσα ὑπέκυπτε καὶ ἀπήντα, καὶ λιπαροῦσα ἀνῆγε. B περιῆν δὲ αὐτῇ καὶ γυναικῶν ὅμιλος, οὐδὲ ταῖς προτέραις ὅμοιαι, ἀπάτη, καὶ ἐπιβουλή, καὶ δόλος ἀγεννής· ἀντὶ δὲ ἀληθείας ἐπιορκία περιῆν, ἰταμὴ καὶ θρασεῖα καὶ ἄσπονδος, μάλιστα δὲ ἁπασῶν συμπράττουσα ἐκείνῃ καὶ συνεργοῦσα. ἰδὼν δὲ Ἡρακλῆς γυναῖκά τινα κατὰ τὰς εἰσόδους οἷον χωλεύουσαν, ἤρετο τὴν Φρόνησιν ἥτις εἴη. κολακεία, ἔφη, πρόδρομος ὑποκρίσεως. δαίμων αὕτη, ὡς ὁρᾷς, ἐνεδρεύουσα τοὺς εἰσιόντας, περιπλέκεται καὶ θαυμαστὰ δρᾷ γοητεύουσα, πείθουσα θαρσεῖν τε καὶ ἀνιέναι. C τίς δὲ ἡ σκυθρωπὴ ἐκείνη καὶ σύννους, ἡ τοὺς ὀλίγους κατάγουσα κοπτομένους τε καὶ ἀνοιμώζοντας; μετάνοια, ἔφη, βραδεῖα καὶ οὐ σφόδρα εὐχερὴς δαίμων. ὅπως δέ τινας οὐκ ἐᾷ παντάπασιν ὑπὸ τῶν ἑρπετῶν ἀπομυζηθῆναι, ἀλλ' ἀνίστησιν ἔτι πνέοντας, καὶ οἴκαδε ἀποσώζει *

THEMISTII
Sophista.

ORATIO XXIII.

D

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ
σοφιστής.

ΛΟΓΟΣ ΚΓ'.

NVM me etiamnum creditis, Auditores, vestro illo plausu, atque clamoribus indigentem, cuiusmodi mihi à vobis cum dico identidem conferuntur, rursum hûc vos congregasse, & hodierna die in suggestum ascendisse: atque illos auidè excipere, & amare strepitus, quibus verba mea prosequi soletis? Mihi verò tametsi audi-

ΑΡΑ οἴεσθέ με, ὦ ἄνδρες, ἐπιδεῶς ἔχοντα ἐπικρότου τε καὶ ἐκβομβήσεων, ὧν δαψιλῶς μοι εἰώθατε χορηγεῖν ἑκάστοτε, ὅταν λέγω, ἐγεῖραί τε αὖ * καὶ τήμερον ἀγεῖραι ἀναβῆναι ἐπὶ τοῦ βήματος, καὶ ἑτοίμως δέχεσθαι καὶ ἀγαπᾶν τοὺς θορύβους, οἷς ἂν διδῶτε ἐπὶ τοῖς ῥήμασιν; ἐμοὶ δὲ ἡδὺ μὲν

δοκεῖ εἶ) καὶ πολλοῦ ἄξιον ἄκουσμα ἔπαινος ἄδολος καὶ ἀληθινὸς, ὁποῖος ὁ παρ' ὑμῶν ἀπαντᾷ μοι ἀεὶ, αὐτοκέλευστος καὶ ἄνευ παραγγελίας· οὐ μὴν τούτου γε ἕνεκα φανείην ἂν πράγματα παρέχων ὑμῖν καὶ διοχλήσας. ἀλλ' ἐγὼ μὲν * ἵστημι ὅταν εἰσίω ὅπως ἄν τι νουθετήσαιμι, ἢ διδάξαιμι, ἢ προσαξοίμην ὑμῖν εἰς εὔνοιαν πλείω τὸν ἀρχηγέτην, ἢ καὶ εὐθύνας ὑπόσχοιμι οὐδὲν δεομένοις· ὑμεῖς δὲ ὑπὸ δεξιότητος καὶ φιλανθρωπίας θέατρά μοι ποιεῖτε τὰς ἐκκλησίας. οὐδὲν οὖν θαυμαστὸν εἰ καὶ τήμερον ἐγὼ μὲν ξυνήγαγον ὑμᾶς, ὡς δικαστάς μοι καθεδουμένους ὑπὲρ ὧν αἰτίαν ἔχω παρανομεῖν· ὑμεῖς δὲ ὃ εἰωθὸς ἀποδῴητε, καὶ βοήσεσθε ἀναπηδῶντες, ἐπιλαθόμενοι ὅτι ψήφου κύριοι ἥκετε, καὶ οὐ πανήγυρις τουτό ἐστιν, ἀλλὰ δικαστήριον ἐμμελέστερον καὶ σοφώτερον τοῦ εἰς ἕνα καὶ χιλίους, οἷς ἐπιτέτραπται ἐκ τῆς ψήφου ἐξενεγκεῖν ὅ, τι χρὴ παθεῖν τὸν ἁλόντα, ἢ ἀποτῖσαι.

Καὶ πρῶτον δὲ ἐκεῖνο μὴ θορυβεῖσθε, ὅτι οὔτε φεύγων ἐγὼ, οὔτε διώκων, οὔτε προσκεκλημένος ὑπό του, οὔτε ἕτερόν τινα πρὸς ὑμᾶς εἰσάγων, ὑμᾶς τε δικαστὰς ποιοῦμαι, καὶ αὐτός φημι ἀγωνιεῖσθαι. ὃ γὰρ δὴ λίαν ἄτοπον τοῦτο καὶ θαυμαστὸν οὐ παρ' ἐμὲ ὄψεσθε συμβαῖνον, ἀλλὰ παρὰ τοὺς ἐμοὺς κατηγόρους, οἳ οὕτως ἀραδηνοί εἰσιν, ὥστε οἵτινες μέν εἰσιν οὐδὲ ἐγὼ οἶδα. τοξεύουσι δὲ ἀφανῶς, ὥσπερ οἱ Πλαταιεῖς ποτε Πελοποννησίους, ἀποδιδράσκοντες ἐν νυκτὶ τὴν πολιορκίαν, ἔβαλλον ἀπὸ τοῦ σκότους διώκοντας μετὰ λαμπάδων. καὶ δὴ τὰ μὲν βέλη περικέχυταί μοι ἔνθεν καὶ ἔνθεν ἀθρόα καὶ πολλὰ καὶ ποικίλα, καὶ οὐδὲ ἐκ μιᾶς ἰοδόκης· τοὺς δὲ βάλλοντας οὔτε γινώσκω, οὔτ' ἂν βουλοίμην· ἀλλὰ ἀγαπῶ ὅτι πολέμιοι ὄντες οὕτω φαῦλοί εἰσι, καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἥψατο τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὐδὲ

A tu iucunda ſit, magnique à me laus illa fiat, quæ ſincera ſit, atque ſimplex, cuiuſmodi mihi perpetuo à vobis impenditur, ſuapte nimirum ſponte ac ſine ambitu conceſſa: nequaquam tamen huius rei cauſſa, quicquam vobis negotij feciſſe, aut moleſtus fuiſſe videar. Verùm ego prodeo, quotieſcumque prodeo, vti vel caſtigem vos aliqua in re, vel doceam, vel maiorem in vobis erga Principem amorem ac beneuolentiam prouocem, vel denique vt etiam nihil interrogantibus vobis rationem reddam. Vos autem pro vrbanitate atque humanitate veſtra, thea- B tra mihi ex concionibus facitis. Quare nihil mirum eſt ſi hodierna die cum vos coëgiſſem, vt mihi iudices in ea quam ſuſtineo violatarum legum cauſſa eſſe velletis, vos mihi pro eo ac conſueſtis, faciatis, ac proſiliendo clamores excitetis: obliti vos ſententiæ ferendæ ac diſceptandi gratia conueniſſe, nec mercatum illum, ſed conſeſſum iudicum eſſe, eo longè elegantiorem, ac ſapientiorem, qui vno ſupra mille conſtat, quibus commiſſum illud eſt, vti tabula ſua ſententiaque decernant, quo ſupplicio, quave multa is qui condemnatus eſt, afficiatur.

C Sed in eo primum nolite mihi quæſo obſtrepere, quod cum neque reus ab vllo factus ſim, nec alium fecerim, neque vadimonium mihi quiſquam denuntiauerit, nec alterum apud vos in iudicium vocauerim: iudices nihilominus vos conſtituam, cauſamque mihi agendam denuntiem. Hoc enim ipſum tam inſolens támque inuſitatum, non per me factum, ſed ab accuſatoribus meis profectum intelligetis: qui vſque adeo graues ac metuendi ſunt, vt quales ij demum ſint, ne ipſe quidem ſatis ſciam. At illi occultè ſua in me iacula contorquent, velut olim Pla- D tæenſes, cum ex obſidione noctu fugerent, in Peloponneſios cum facibus inſequentes tela è tenebris coniiciebant. Quare iacula quidem hinc & inde circumfuſa, atque conferta ſunt; atque & plurima, & varia, nec ex vna omnia pharetra deprompta: iaculatores vero ipſos neque noui, neque noſſe admodum cupio: ſed hoc vno contentus ſum, quod cum hoſtes mei ſint, adeo tamen ſint ignaui, nec vllus ad animam ipſam peruenerit, ſed neque

corporis partem vllam perstrinxerit, nec denique armaturæ quicquam penetrare ac perfringere potuerit. Immo quo plura & vehementiora in me iecerint, eo magis armorum soliditatem ac firmitatem patefaciunt: quæ non Vulcanus ille mihi in Olympo fabricauit, sed philosophiæ largitores ac præsides dij: qui quidem quemcumque armis munierint, impenetrabilem multo melius quàm Cæneum efficiunt; nec quicquam semihomines aut semiferi promouent, cum in vnum collati, quercubus atque abietibus impetunt, sed integer constánsque persistit. Atque is sane potiori iure gloriari atque efferre sese potest, qui hominum iniquitatem æquo animo ferat, quàm gloriabatur ille vindicatis hostibus, cum septem talentorum lapidem humeris gestaret. Igitur quoniam illi ipsi qui me iaculis petunt, prodire in lucem non sustinent, & apud vos, quemadmodum facio, in medium atque ante oculos omnium procedere, sed in angulis ac latebris delitescunt, sagittas vero ipsas nescio qua ex parte decidere, & ante pedes volutari sentio: age, humo sublatas numerabo & confringere conabor, si potero, ac dentalium, atque cuspidum imbecillitatem ostendere, quin illud etiam deprehendere, aliquáne ex iis sint veneno delibuta. Ac nescio an si sæpius contrectauerimus, & verterimus, prope crenas ipsas insculptum iaculatoris nomen inueniamus: vnde Philippus Macedo Methonam obsidens, sagittarium cognouit, à quo fuerat telo vulneratus. Aster homini nomen fuit, quod sagittæ inustum fuerat. Sed hæc missa faciamus. Nunc ab similitudine conuertenda oratio est, & ad rem ipsam ac certamen veniendum.

Mihi igitur tali quodam exordio vtendum videtur, quemadmodum in causa & oratione constituenda facere oratores solent. Inde inquam dicendi initium sumendum est: nihil noui in præsentia meos illos accusatores suscipere, sed quod iampridem fieri assolet, quódque naturæ hominum planè insitum est, ex quo in terras diuinitus delapsa philosophia est, hoc iterum modo sic quasi morbum per circuitus ac vices reuolui. Cætera quippe bona possessores suos iis quibus ea non sup-

A ἐπέγραψέ τι τοῦ σώματος, οὐδὲ ἤλεγξέ τι τῶν φραγμάτων· ἀλλ᾽ ὅσῳ περ ἂν πλείω καὶ ἐντονώτερά μοι ἐπιτοξάζωνται, τοσῷδε ἐκφαίνουσι μᾶλλον τῶν ὅπλων τὸ στεγανόν τε καὶ ἄρρηκτον, ἃ Ἥφαιστος μὲν οὐκ ἐχαλκεύσατό μοι ἐν τῷ Ὀλύμπῳ, θεοὶ δὲ οἱ φιλοσοφίας δοτῆρες καὶ προστάται, οἳ ὅντινα ἂν περιφράξωνται, ἀκριβῶς ἄτρωτον ποιοῦσι μᾶλλον ἢ τὸν Καινέα. καὶ οὐδὲν ἀνύτουσιν οἱ μιξάνθρωποι, ἢ μιξόθηρες ἀλιζόμενοι καὶ παίοντες δρυσὶ καὶ ἐλάταις, ἀλλὰ ἀκέραιος διαμένει καὶ B ἀκλινής. καὶ προσήκει αὐτῷ μεῖζον φρονεῖν φέροντι ῥᾳδίως ἀγνωμοσύνας ἀνθρώπων, ἢ ἐφρόνει ἐκεῖνος ὁ ἐξαμύνας, φέρων ἐπὶ τῶν ὤμων τὸν λίθον τὸν ἑπτατάλαντον. ἐπεὶ οὖν οἱ μὲν βάλλοντες, εἰς τοὐμφανὲς προελθεῖν οὐκ ἐθέλουσι, καὶ στῆναι ἐν μέσῳ παρ᾽ ὑμῖν οὑτωσὶ καὶ ἐν περιόπλῳ, ἀλλ᾽ ἐν γωνίαις που καταδεδύκασιν ἢ χηραμοῖς, τοὺς δὲ οἰστοὺς ὁρῶ πίπτοντας οὐκ οἶδα ὅθεν, καὶ ἐν ποσὶ κυλινδουμένους· φέρε ἐξαριθμήσωμαί τε αὐτοὺς ἀνελόμενος ἐκ τῆς γῆς, καὶ C πειραθῶ διακλάσαι, ἢν δυνῶμαι, καὶ ἐπιδεῖξαι τῶν ὄγκων τὴν μαλακότητα, καὶ διαθρῆσαι εἰ δή τινες εἶεν φαρμάκῳ ἀληλιμμένοι. ἴσως δ᾽ ἂν καὶ πυκνὰ ἐπαφώμενοι καὶ μεταστρέφοντες, εὕροιμεν ἀγχοῦ τῶν γλυφίδων καὶ τοὔνομα τοῦ βάλλοντος ἐγκεχαραγμένον· ὅθεν περ καὶ Φιλίππῳ ἐφωράθη τῷ Μακεδόνι πολιορκοῦντι Μεθώνην ὁ βαλὼν ἐκ τοῦ τείχους τοξότης. Ἀστὴρ ὄνομα ἦν τῷ ἀνθρώπῳ, καὶ ἐγκέκαυτο ἐν τῷ βέλει. εἶεν. ἀλλ᾽ ἀνάγειν χρὴ ἐκ τῆς εἰκόνος, καὶ ἅπτεσθαι ἀληθινῶς τοῦ ἀγῶνος.

D Δοκεῖ οὖν μοι χρήσασθαι προοιμίῳ, ὥσπερ οἱ ῥήτορες ποιοῦσι καθιστάμενοι τὸν λόγον. καὶ δὴ ἐχέτω ὧδέ μοι τὸ προοίμιον, ὅτι μηδὲν καινὸν οὗτοι νῦν οἱ ἐμοὶ κατήγοροι διαπράττονται, ἀλλ᾽ ὅπερ πάλαι εἴωθε, καὶ ἐν τῇ φύσει ἐστὶ καὶ τῇ ἀνθρωπίνῃ, ἐξ οὗ φιλοσοφία παρὰ θεῶν ἐν γῇ ἐφάνη, τοῦτο αὖθις καὶ νῦν ὥσπερ νόσημα περιτρεπόμενον ἀνακυκλεῖται. ποιεῖται μὲν γάρ που καὶ τἄλλα ἀγαθὰ τοὺς κεκτη-

μένους, ἐπιφθόνους τε καὶ ἐπιβούλους καὶ βαρεῖς τοῖς τῶν αὐτῶν οὐ μετέχουσι, κἂν μηδ' ὁτιοῦν ἀδικῶνται· καὶ τῷ πένητι οὐχ ἡδὺ ὁρᾶν τὸν πλούτῳ σεμνυνόμενον, καὶ τῷ ἀφίππῳ τὸν ἱππικόν, καὶ τῷ ἀσθενεῖ τὸν ῥωμαλέον· σοφία δὲ ὅσῳ μεῖζον καὶ τελεώτερον ἀγαθόν, τοσούτῳ πλείους ἐγείρει τε καὶ ἀνίστησι πρὸς τὸν ἔχοντα ἢ δοκοῦντα. καὶ τοῦτο ἄνωθεν ἀρξάμενον ἐκ Πυθαγόρου, ὥσπερ κλῆρός τις ἀναγκαῖος διαδόσιμος, συμπαρέμεινε τοῖς ἀπ' ἐκείνου ἐγγόνοις. αὐτός τε γὰρ ὁ Μνησάρχου τοσόνδε ἄρα ἀπέλαυσε τῆς πολυυμνήτου σοφίας, ὥστε μετανάστης ἀεὶ διεβίω, διὰ τοὺς βασκαίνοντας καὶ κολούοντας, ἐκ Σάμου μὲν εἰς Κρότωνα, διὰ Πολυκράτην· ἐκ Κρότωνος δὲ εἰς Λοκρούς, διὰ Γύλωνα· Λοκρῶν δὲ οὐχ εἷς ἤδη, ἀλλὰ πάντες Λοκροὶ οὐχ ὑπέμειναν Πυθαγόρου τὴν ἀρετήν, ἀλλὰ μετεστήσαντο εἰς Τάραντα καὶ παρέπεμψαν· Ταραντῖνοι δὲ αὖθις, ὥσπερ φορτίον, εἰς Μεταπόντιον· οὗ δὴ καὶ ἐτελεύτησεν ἐν τῷ τεμένει τῶν Μουσῶν, τετταράκοντα, ὥς φασιν, ἡμέρας ἀφεσάμενος σίτου. τὰ δ' ἀμφὶ Σωκράτους τί ἂν θρυλλοῖτο; ἐμπέπλησται γὰρ τὰ ὦτα τοῦ Μελίτου καὶ Ἀνύτου καὶ Λύκωνος. Πλάτωνος δὲ οὐ μέχρι νῦν καταβοῶσιν, ὡς τρὶς πλεύσαντος εἰς Σικελίαν ἐπὶ χρήμασι καὶ τραπέζῃ; Κηφισοδώρους δὲ καὶ Εὐβουλίδας καὶ Τιμαίους, Δικαιάρχους καὶ στρατὸν ὅλον τῶν ἐπιθεμένων Ἀριστοτέλει τῷ Σταγειρίτῃ πότ' ἂν καταλέξαιμι εὐπετῶς, ὧν καὶ λόγοι διικνοῦνται εἰς τόνδε τὸν χρόνον, διατηροῦντες τὴν ἀπέχθειαν καὶ φιλονεικίαν;

Τί ἂν οὖν ἐγώ, ὦ ἄνδρες, ἀγανακτοίην, εἰ πάντα τὸν βίον σπουδάσας ὅπως ἂν τοῖς ἀνδράσιν ἐκείνοις εἰς ἐμὴν δύναμιν συνεποίμην, ἔπειτα ἀπέλαυσα τῶν ὁμοίων τοῖς ἡγεμόσι, καὶ προσέπταισα τοῖς αὐτοῖς ἕρμασι, τὰ αὐτὰ ἴχνη μεταδιώκων, ἠρέθισά τε ἐπ' ἐμαυτὸν καὶ ἐπεσπασάμην οἷον ἑσμόν τινα κηφήνων κεκεντρωμένων, οὔτι μάλα ἑκὼν οὐδὲ προαιρούμενος, ἀλλ' ὅτι φύσει τὸ πρᾶγμα τοιόνδε ἐστίν, ὃ λιπαρῶ τε καὶ ἀγαπῶ, καὶ ἧττον ἂν μεθείμην ἢ τὴν ψυχήν; οὐ

A petunt, inuidiosos, suspectos, graues atque intolerabiles reddunt, etsi nulla iniuria affecti sint. Nec enim pauper, diuitiis elatum libenter intuetur; nec equitandi peritum, imperitus; nec valentem, imbecillus. Sapientia vero quo præstabilius atque perfectius bonum est, eo plures aduersus illum impellit atque excitat, qui ea vel præditus sit, vel esse videatur. Eáque velut necessaria quædam hereditas, iam inde ab initio à Pythagora transfusa, perpetua quadam successione in illius posteris permansit. Siquidem ille Mnesarchi filius hunc de celebri illa sapien-
B tia fructum cepit, vt peregrinando ætatem omnem traduceret, propter certos homines, qui inuidere illi ac lacessere non desisterent. Primum enim è Samo Crotonem ob Polycratem fugit, tum propter Gylonem Crotone Locros concessit. Locrorum deinde non vnus dumtaxat, sed fermè omnes Pythagoræ virtutem ferre non potuerunt, ac Tarentum relegarunt. Tarentini vero rursus tanquam mercimonium aliquod Metapontum deportarunt, vbi & obiisse dicitur in Musarum templo: cum iam, vt aiunt, quadragesimum in diem inediam protraxisset. Nam quæ conti-
C gêre Socrati quid est quòd quisquam commemoret? Omnium enim in auribus Melitus, & Anytus, ac Lyco percrebuit. Platoni vero nonne huc vsque exprobrare omnes solent, ter illum in Siciliam pecuniæ & mensæ opiparæ causa profectum? Cephisidoros autem, & Eubulidas, ac Timæos, Dicæarchos item, reliquúmque omnem eorum exercitum, qui in Aristotelem Stagiritem inuecti sunt, quî facilè percenseam, quorum scripta ad hæc vsque tempora, tanquam implacabilis odij atque acerbitatis monimenta, peruenerunt?

Quare quid ego succenseam, audi-
D tores, si cum omni tempore id pugnauerim, vt eos viros, quoad facere possem, imitarer, eadem sim cum ducibus meis expertus, & in iisdem consectandis vestigiis ad eosdem scopulos offenderim? Si inquam, velut examen quoddam aculeatorum fucorum in me ipsum excitauerim, non quidem sponte, nec certo animi consilio: sed quod ea rei huius natura sit, cui me totum tradidi, quam impensè diligo, quam vitæ ipsi atque animæ præfero? Neque

vero si mercaturam agerem, pacatum A mihi semper ac placidum mare, aut secundos ventos, aut ex mercibus perpetua opum incrementa pollicerer: sed & procellas, & scopulos, & eiectionem mercium, ac nonnunquam etiam prædonum incursiones, fluctibus ipsis atrociorem tempestatem, perhorrescerem. Quin hoc ipsum argumento mihi esse debet, propius illorum me vestigia premere, nec multum aberrare, quod quibus me calumniis ac conuiciis in præsentia vellicant, non aliæ sint, quam quas in diuinos illos atque eximios homines insani illi ac furiosi contulerunt. Nam sophista, & arrogans, B & nouitatis studiosus, conuitia sunt primum in Socratem coniecta, inde in Platonem, ac deinceps in Aristotelem, ac Theophrastum.

Quare inde mihi arcessenda potissimum defensio est, vt illud appareat, sitne sophistæ appellatio ex rei veritate mihi imposita, atque ex factis ipsis adhærescat: an potius illam veritas ipsa respuat, quantumuis in me coniiciatur. Quòd igitur olim honorifica illa ac plena dignitatis fuerit appellatio, Solonémque adeo ac Pythagoram, sophistas ab eius tempestatis hominibus vocatos fuisse, ex comicorum & histori- C corum scriptis narrare vobis, insulsum esset ac putidum. Nec isti vtique eodem studio erga me impulsi, id mihi nominis impertiant: non enim me honore sed contumelia afficere cupiunt. Sed quandoquidem appellationis huius perinde ac numi pretium atque æstimatio posterioribus temporibus intercidit, ex quo Protagoras id sibi sumere cœpit, & Prodicus Ceus, & Gorgias Leontinus, qui, vti aliam quamlibet venalium rerum, sapientiam publicabant, & argenti plurimum ab discipulis exigebant: eo fortassis nominis huius rationem traxerint, D qui cauillari me ac deridere contendunt.

Iam vero quàm iustam atque accuratam rei inquisitionem faciam, attendite. Vos nimirum leges quasdam constitutas habetis, vel potius omnes omnino homines, ad quarum præscriptum ex æquo bonóque facere vobis omnia ac nominare necesse est: ac si vlla de re controuersia inciderit, tum legibus consultis ex scripto ipso lis omnis nul-

A γὰρ εἰ ἐμπορείας μετεποιούμην, ἵλεων ἀεὶ τὴν θάλατταν λογίζεσθαι ἐχρῆν, καὶ τὰ πνεύματα ἐξ οὐρίας, καὶ τὸ χρυσίον ἀεὶ προσαυξόμενον ἐκ τοῦ φορτίου, ἀλλὰ καὶ χειμῶνας καὶ προβόλους καὶ ἐκβολήν· ἔστι δὲ ὅτε καὶ πειρατικὴν ὁμιλίαν, χειμῶνα ἕτερον τοῦ κλύδωνος χαλεπώτερον. ἀλλ' αὐτὸ δὴ τοῦτο χρεὼν λαμβάνειν σημεῖον τοῦ κατὰ πόδας ἐκείνων βαδίζειν, καὶ μὴ πόρρω ἀποπλανᾶσθαι, ὅτι καὶ αἱ διαβολαὶ καὶ αἱ λοιδορίαι ἃς οἱ νῦν με διαβάλλουσιν, οὐκ ἄλλαι B εἰσὶν ἢ ἃς τοὺς κλεινοὺς ἐκείνους καὶ θεσπεσίους οἱ πάλαι τελχῖνες. ὁ γὰρ σοφιστὴς καὶ ἀλαζὼν καὶ ὁ καινοτόμος, πρῶτον μὲν Σωκράτους ὀνείδη ἦν, ἔπειτα Πλάτωνος ἐφεξῆς, εἶθ' ὕστερον Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου.

Καὶ δὴ ἐντεῦθέν μοι τῆς ἀπολογίας ἀρκτέον, εἰ τοὔνομα τοῦτο ὁ σοφιστὴς ἔτυμον μέν ἐστι καὶ προσέχεταί μοι ἐκ τῶν πραγμάτων, ἢ ἀποσείεται αὐτὸ ἡ ἀλήθεια, κἂν πάνυ ἐπιρρίπτηται. ὅτι μὲν δὴ πάλαι σεμνόν τε ἦν καὶ ἐπ' ἀξιώσει, καὶ ὅτι Σόλωνα σοφιστὴν ὠνόμαζον οἱ τότε ἄν- C θρωποι, καὶ Πυθαγόραν, ἀπειροκάλου ἂν εἴη κωμῳδοποιῶν ὑμᾶς ὑπομιμνήσκειν καὶ ξυγγραφέων. καὶ οὗτοι δήπου οὐ ταύτῃ ἄν με τῇ ὁρμῇ οὕτω καλοῖεν· οὐ γὰρ τιμᾶν με ἐθέλουσιν, ἀλλὰ λοιδορεῖσθαι. ἀλλ' ἐπειδὴ τοῦ ὀνόματος ὥσπερ νομίσματος μετέπεσεν ἡ δύναμις κατὰ τοὺς ὕστερον χρόνους, ἐξ οὗ Πρωταγόρας τε αὐτοῦ ἠμφισβήτει, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος, καὶ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, οἳ ὥσπερ ἄλλο τι τῶν ὠνίων χρημάτων ἐκήρυττον τὴν σοφίαν, καὶ ἐπράττοντο πολὺ ἀργύριον τοὺς D προσφοιτῶντας· ἐκεῖσε ἂν δήπου ἕλκοιεν τοὔνομα καὶ οἱ νῦν ἐμὲ ἐπισκώπτοντες.

Σκοπεῖτε δὴ ὡς δικαίαν ποιήσομαι τὴν ἐξέτασιν. εἰσί που ὑμῖν κείμενοι νόμοι, μᾶλλον δὲ ἴσως καὶ πᾶσιν ἀνθρώποις, καθ' οὓς ἅπαντα ἐπιεικῶς ὑμῖν ἀναγκαῖον καὶ πράττειν καὶ ὀνομάζειν, καὶ εἰ περί του ἀμφισβητοίητε, ἰόντες ἐπὶ τοὺς νόμους διακρίνεσθε οὐ χαλεπῶς ἐκ

τῶν γραμμάτων. καὶ τοῖς φιλοσόφοις τοίνυν οἱ νόμοι εἰσὶ γεγραμμένοι, ἐξηγούμενοι καὶ διδάσκοντες ὑπὲρ ὅτου ἂν αὐτοὶ πυνθανώμεθα. καὶ ἄλλῳ δὴ φιλοσόφῳ ἄλλοι νόμοι εἰσὶν, ὁπόσους συνέγραψεν ὁ ἀρχηγέτης τῶν λόγων, οὓς διώκει τε καὶ προὐστήσατο. τῷ μὲν γὰρ τὰ Πλάτωνος αἱρουμένῳ, * ὁπόσα Πλάτων· τῷ δὲ τὴν ποικίλην ἀγαπῶντι, ὁπόσους Ζήνων ὁ Κιτιεύς. οὕτω δὲ μέλλει ὁ κῆπος, ὁπόσους Ἐπίκουρος ὁ Νεοκλέους· καθάπερ * Σόλωνι μὲν τῷ Ἀθηναίῳ, * Λυκούργῳ δὲ τῷ Σπαρτιάτῃ. ξυμβαίνει οὖν τὸν αὐτὸν ἄνδρα πολλάκις τοῖς μὲν τῆς πόλεως νόμοις ἀθῷον εἶναι, τοῖς δὲ Πλάτωνος ἁλίσκεσθαι, ἢ τοῖς Ζήνωνος.

Τοιοῦτον τοίνυν ἐστὶ καὶ ὃ νῦν ἐμοὶ ἐπικαλοῦσι. τὸν γὰρ σοφιστὴν, καὶ ὁποῖόν τι παρανόμημα ὁ σοφιστὴς, οἱ μὲν ἡμέτεροι νόμοι οὔτε λέγουσιν οὔτε διώκουσιν· ἀλλὰ καὶ ἔντιμον ὑπολαμβάνουσιν ἐστιν ᾗ, καὶ οὐ πάντη ἄχρηστον τῇ πολιτείᾳ. ἡ δὲ Ἀκαδημία καὶ τὸ Λύκειον ἀποκλείει, καὶ οὔ φασι τοῖς ἀνακτόροις προσήκειν τὸν ἄνδρα ἐκεῖνον, ὃς τοῦτο τὸ ὄνομα ἀγαπᾷ καὶ ἐξεργάζεται. δῆλον οὖν ὅτι καὶ ὑμῖν τήμερον, ἐπεὶ ξυνήκετε ἐμὴν χάριν, οὐ τοὺς Σόλωνος, ἢ Δράκοντος, ἢ Κλεισθένους, ἢ Λυκούργου, ἀλλὰ τοὺς ἐντεῦθεν νόμους ἐξεταστέον, καὶ τὰ σύμβολα ἐκεῖνα βασανιστέον, καὶ τὰ γνωρίσματα ἃ διδόασι τοῦ πράγματος οὗτοι οἱ νόμοι· καὶ εἰ μὲν δὴ τούτοις φανείην ἔνοχος καὶ ὑπεύθυνος, κατέχειν καὶ ἐνδιδόναι τοῖς κατηγόροις χρήσασθαι τῇ ἄγρᾳ ὅ, τι ἂν βούλωνται· εἰ δὲ ἄλλῃ πῃ ἀποφέροι τὰ ἴχνη ἐκεῖνα καὶ τὰ σημεῖα, ἀθῷόν με ἐᾶν τοῦ ὀνόματος.

Ἔστι τοίνυν Πλάτωνι τῷ θεσπεσίῳ κύρβις ἀνάπλεως τούτων τῶν νόμων, καὶ τεκμήρια ἐξευρημένα πολλὰ ἐφεξῆς καὶ οὐ δύσφραστα, ὧν χρὴ ἐρρωμένους ἰχνηλατεῖν τοὺς ματεύοντας τὸν σοφιστήν. ταῦτα οὖν, ὡς ἔοικεν, εἰς μέσον ἡμῖν θετέον· καὶ ἐξεταστέον πότερον ἅπαντά μοι οἰκεῖα, καὶ τὰ πλείω,

A lo negotio dissoluitur. Ergo eadem ratione suas quoque philosophi in scriptis leges habent: quæ id omne explanent, ac doceant, quod nobis requirendum videatur. Atque aliæ alij philosopho sunt leges propositæ, quas ille quisquis est doctrinæ princeps atque artifex descripserit, quam vnusquisque tenere ac profiteri voluerit. Ita Platonis sectatori pro lege est, quicquid Plato præscripsit; ei vero qui Variam Porticum adamarit, quicquid Zeno Cittieus; quibus Epicureorum horti placuerint, quæcumque ab Epicuro Neoclis filio sunt constituta; non secus B quàm Solonis leges, Atheniensi; Lycurgi, Lacedæmonio seruandæ sunt. Atqui persæpe contingit vt idem nihil contra ciuitatis iura peccauerit, & Platonis tamen aut Zenonis legibus teneatur.

Cuiusmodi illud est, quod mihi criminis loco ab iis obiicitur. Nam sophistæ, aut quale sit sophistæ crimen, leges quidem nostræ mentionem nullam faciunt, nec in illud animaduertunt: quin potius honori aliquando ac dignitati ducunt, nec Reip. prorsus inutile arbitrantur. Academia contra C ac Lyceum excludunt, eumque negant in penetralia ac recessus admittendum, qui hoc nomen amplecti volet, ac re ipsa factisque comprobare. Quæ cum ita sint, apparet vobis hodierna die, quoniam quidem meâ causâ conuenistis, non Solonis, aut Draconis, aut Clisthenis, aut Lycurgi, sed proprias ac præcipuas huius instituti leges esse ponderandas: eáque signa atque indicia exploranda, quæ de tota re legibus nostris definiuntur. Tum si ego teneri iis ac commisisse pœnam videbor, iniiciendas mihi manus, méque accusatorum arbitrio permitten- D dum, vt præda hac quodcumque libuerit faciant: sin aliò vestigia illa, signáque respiciant, ab eius me nominis infamia subleuandum.

Habemus igitur ab diuino Platone tabulam quandam iisce legibus plenam, atque indicia deinceps excogitata quamplurima, nec obscura illa, quibus insistere eos qui sophistam vestigant, oporteat. Quæ mihi, vt videtur, in medium proferenda sunt: ídque videndum, omniáne mihi conueniant, atque vtrum maior illorum pars,

an minor accommodari possit. Quare paulisper me, per Gratias, obsecro, paulatim percensere patimini, quot modis legislator ille, venatoris instar feram circumuenientis, capiat atque implicet hominem. Primum ergo adolescentulorum diuitum mercenarium illum captatorem facit: secundò disciplinarum animi atque artium mercaturam exercentem: tertiò earumdem ipsarum rerum institorem: quartò sordidum opificem, ac per sese rerum suarum venditorem: quintò concertatorem in dicendo, ac contendendi arte præditum: denique, quem postremum velut colophonem orationi imposuit, atque illigauit, circa id quod non est opinatorem, ac per phantasmata atque imagines imitatorem, simulacrorum veritatis artificem, & in dicendo præstigiatorem. Omnem enim istam verborum nominumque seriem egregio illi sophistæ circundat, si qua forte ratione multiplicem ac variam eius figuram, quoad liceret, exprimere ac declarare posset. Esto sanè. Nunc igitur vnoquoque illorum ab eo quod primum est prolato, videamus ecquod mihi accommodari queat, quódque velut manifestum progressionis atque itineris nostri vestigium deprehendatis.

Omnium primò, nullum à me locupletem adolescentem captatum, neque docendi, aut consuetudinis meæ mercedem flagitatam, probè omnes meministis. Nostis enim discipulos meos, quàm non adeo pueri sint, facilè vt imponi sibi patiantur; neque ita stupidi, vt pro eo quòd illusi fuerunt, pretium alteri persoluant. Neque tamen eo nomine magnopere mihi placeo: nec amplum quiddam aut magnificum puto, nunquam me mercenarium exstitisse. Etenim si pecuniis, aut ad sumptus necessarios adiumento cuiuspiam opus haberem, nihil quidem de mercede stipulari aut cauere syngrapha voluissem: verum Critonem mihi aliquem conciliare non dubitassem, atque eiusmodi penu procurare, quale Sophronisci filio à Critone parabatur, qui cauo fictili, demensum quotidianum imponebat. Sed neque ea re indigeo, cui abundè ab re domestica præsidij ad vitam est; & illa merces sufficit, quam mihi discipuli mei con-

A ἢ τὰ ἐλάττω. ἀνάσχεσθε οὖν μου πρὸς Χαρίτων ἀτρέμας ἐξαριθμουμένου ὁποσάκις τοῦτο ὁ νομοθέτης, οἷα κυνηγέτης κύκλῳ θηρίον περιδραμὼν, αἱρεῖ τὸν ἄνδρα καὶ σαγηνεύει. δείκνυσι δὴ πρῶτον μὲν θηρευτὴν ἔμμισθον νέων πλουσίων· δεύτερον δὲ, *ἔμπειρον περὶ τὰ μαθήματα τῆς ψυχῆς· τρίτον δὲ αὖ, κάπηλον τῶν αὐτῶν τούτων· τέταρτον δὲ, αὐτουργόν τε, καὶ αὐτοπώλην· πέμπτον δὲ, ἀγωνιστὴν περὶ λόγους, τὴν ἐριστικὴν ἔχοντα τέχνην· καὶ ὃν δὴ τελευταῖον κολο-
B φῶνα ἐπέθηκε τῷ λόγῳ καὶ συνεδήσατο, δοξαστικόν τινα περὶ τὸ μὴ ὂν, καὶ μιμητὴν διὰ φαντασμάτων, καὶ τεχνίτην τῶν εἰδώλων τῆς ἀληθείας, καὶ θαυματοποιὸν ἐν λόγοις. τοῦτον γὰρ δὴ ἅπαντα τὸν ὁρμαθὸν τῶν λόγων τε καὶ τῶν ὀνομάτων τῷ σοφιστῇ περιΐστησι τῷ γενναίῳ, εἴπως αὐτοῦ τὸ πολυειδὲς καὶ πολύπλοκον ἐνδείξαιτο καὶ παραστήσειε κατὰ δύναμιν. εἶεν. χωρὶς δὴ ἕκαστον τούτων προχειριζόμενοι ἀπὸ τοῦ πρώτου, σκοπῶμεν ὅστις ἄν μοι αὐτῷ προσαρμόσαι,
C καὶ ὅ, τι ἂν εὕροιτε ὥσπερ ἴχνος τηλαυγὲς τῆς ἐμῆς πορείας.

Ὅτι μὲν δὴ οὐδένα πω ἐγὼ πλούσιον νέον ἐθήρευσά τε καὶ μισθὸν ἐπραξάμην τῆς ὁμιλίας, ἴστε που ἅπαντες. ἴστε γὰρ ἅπαντες τοὺς ὁμιλητὰς τοὺς ἐμοὺς, ὅτι μήτε νέοι οὕτως εἰσὶν, ὥστε εὐκόλως ἐξαπατᾶσθαι· μήτε οὕτως ἄγαν πολυάρκοι, ὥστε καὶ μισθὸν προσφέρειν τοῦ φενακίζεσθαι. καὶ οὔτι που θρύπτομαι ἐπὶ τῷ πράγματι, οὐδ᾽ αὖ σεμνὸν ἡγοῦμαι καὶ ὑπέρογκον τὸ μὴ μισθωτός πο-
D τε γενέσθαι. Εἰ γὰρ δὴ ἐδεόμην ἐγὼ χρημάτων καὶ τῆς πρὸς τὰ ἀναγκαῖα ἐπικουρίας, μισθὸν μὲν οὐκ ἂν ὡμολόγησα, οὐδὲ ἐγραψάμην· οὐκ ἀπώκνησα δ᾽ ἂν, εὖ ἴστε, Κρίτωνα ποιήσασθαι τῶν ἐμῶν ἐπιτηδείων, καὶ ταμιεῖον οἷον Κρίτων ηὐτρέπιζε τῷ Σωφρονίσκου, γεμίζων ὄστρακον κοῖλον τῆς ἐφημέρου δαπάνης. ἀλλ᾽ οὔτε δέομαι, ἀλλ᾽ ἐξαρκεῖ μοι τὰ ὄντα· *οὔτε μισθὸς ἱκανός μοι ἐστὶν ὃν φέρουσιν ἐμοὶ ξυνόντες,

ξυνόντες, κοσμιότητα δὲ αἰδῶ καὶ σωφροσύνην, καὶ τὸ μέτρια φρονεῖν, καὶ τὸ μὴ σκαιοὺς εἶναι, μηδὲ πλησμίους, μηδὲ ἠλιθίους, μηδὲ ἀχαρίστους, μηδὲ ἄνω καὶ κάτω θρυλλεῖν καὶ σεμνύνεσθαι ἐνὶ βιβλίῳ, ὃ διασπαράττοντες ἐν ζόφῳ πλείω κατέτριψαν χρόνον ἢ οἱ Ἕλληνες πορθοῦντες τὴν Τροίαν. καὶ οὐδεὶς αὐτῶν ἕπεταί μοι ὥσπερ ἀκόλουθος, οὐδὲ συμπαραθεῖ τοῦ τρίβωνος ἐξημμένος, οἷα τοῖς σοφισταῖς ἔθος πολλὰ ἀπολαύειν τῆς τέχνης. καὶ οὕτως ἄρα πόῤῥω εἰμὶ τοῦ κερδαίνειν τι ἀπὸ τῆς ἀγέλης, ὥστε τοῦτό γε οὐδὲ ὅσοι με σοφιστὴν ὀνομάζουσι, τολμῶσι προσλοιδορεῖσθαι· ἀλλὰ καὶ τοὔμπαλιν, φασὶ ζημιούμενον καὶ σιτοδοτοῦντα καὶ ἀριθμοῦντα ἀργύριον, οὕτω προσάγεσθαι καὶ συνέχειν τὸ ποίμνιον. καὶ εἴην ἂν, ὡς ἔοικεν, ἐγὼ κατὰ τούτους ἕτερον τρόπον ἔμμισθος θηρευτής, οὐκ ἐπειδὴ λαμβάνω μισθὸν, ἀλλ' ὅτι προσδαπανῶμαι.

Εγὼ οὖν δὲ περὶ ταύτης τῆς βλασφημίας ἢ εὐφημίας, ὦ ἄνδρες, ὧδε ἔχω γνώμης. τὸ μὲν ἐπαρκεῖν ἁπλῶς καὶ ἀναλίσκειν τοῖς ὁμιληταῖς δεομένοις, πολύ μοι φαίνεται ἐλευθεριώτερόν τε καὶ μεγαλοπρεπέστερον, ἢ στρεβλοῦν τε αὐτοὺς καὶ κατατείνειν καὶ ἄγχειν ἀναγκάζοντα ἀποτιννύναι μὴ οἵους τε ὄντας. αὐτὰρ οὔτ' ἐκεῖνο καθ' αὑτὸ ἀξιέπαινον, οὔτε τόδε· ἀλλὰ τόδε μὲν οὐδεπώποτε ἀρετῆς σημεῖον, ἀλλὰ φιλοκερδοῦς καὶ ἐρασιχρημάτου ψυχῆς, καὶ ἀτεχνῶς σοφιστικῆς καὶ ἐμμίσθου, εἴθ' ὑπὲρ τῶν Δημοσθένους δικῶν, εἴθ' ὑπὲρ τῶν Ἀριστοφάνους δραμάτων, εἴθ' ὑπὲρ τῶν πάντων ῥημάτων τε καὶ ὀνομάτων ὑπερέχειν τὴν χεῖρα ἔξω τῆς χρείας, καὶ χαλεπώτερον εἶναι τῶν δημοσίων πρακτόρων. ἐπεὶ καὶ Πρόδικος καὶ Πρωταγόρας ὁ Ἀβδηρίτης, ὁ μὲν ὀρθοέπειάν τε καὶ ὀρθοῤῥημοσύνην μισθοῦ ἐκδιδάσκων τοὺς νέους, ὁ δὲ τὰ Σιμωνίδου τε καὶ ἄλλων ποιήματα ἐξηγούμενος, σοφισταὶ ὅμως καὶ ἤστην καὶ ἐλεγέσθην. τὸ γὰρ ἐφ' οἱῳδὴ σχήματι παιδείας ἀργυρολογεῖν παρὰ τῶν νέων τε καὶ πλουσίων, τοῦτο εἶναί φησι σοφιστὴν ὁ προστάτης τοῦ καταλόγου τῶν λόγων οὓς Πλάτων ἐπ' αὐτῶν διεστήσατο. τοῦ

A ferunt : modeſtiam intelligo, verecundiam, atque temperantiam. Adde hoc inſuper, quòd moderatione animi præditi, nec inepti, nec quibuſcum verſantur faſtidio ſunt, nec ſtolidi, nec ingrati, nec ſuſque deque effutiunt, nec vno ſe libro inſolenter iactitant, quem in tenebris vellicantes, plus temporis, quàm in Troiæ euerſione Græci, collocarint : nec vllus me tanquam aſſecla comitatur, nec pallio adhærens ſimul vagatur, qualem ex arte ſua fructum ſophiſtæ ſæpius reportant : tantúmque abeſt, vt ex grege meo compendij aliquid faciam, vt iſtud ne ij B quidem qui me ſophiſtam appellant, exprobrare vnquam auſi ſint : ſed è contrario, magnis impendiis, largitione frumenti, ac numerata pecunia ita à me pellici ac contineri gregem dictitent. Ex quo, vt videtur, alia quadam ratione mercenarius captator illorum ſententia ſim, non quod mercedem vllam capiam, ſed quod inſuper aliquid dependam.

At ego quod ad illam calumniam, ſiue potius laudem ac prædicationem, attinet, auditores, ſic habeo : omnino in egentes diſcipulos erogare aliquid ac ſumptus de ſuo facere, multo mi- C hi liberalius ac magnificentius videri, quàm torquere, diſtendere, ac præfocare, vt quam nequeant mercedem, præſtare cogantur. Sed neque illud per ſeſe, neque hoc eſſe laudabile: quin potius hoc quidem nunquam virtutis indicium eſſe poſſe, ſed ſordidæ atque auaræ mentis, planéque ſophiſticæ, ac mercenariæ, ſiue pro Demoſthenis cauſis, ſiue pro Ariſtophanis fabulis, ſiue pro omni verborum nomi-númque genere, vltra quàm neceſſe ſit, manum porrigere, ac ſe publicis exactoribus præbere difficiliorem. Quan- D do & Prodicus, & Protagoras Abderita, alter quidem rectam locutionis ac verborum rationem mercede adoleſcentibus explicans, alter Simonidis aliorúmque ſcripta poëtarum enarrans: ſophiſtæ nihilominus & erant, & eſſe dicebantur. Quippe cuiuſque diſciplinæ nomine ab adoleſcentibus & locupletibus pecuniam auferre, idem atque eſſe ſophiſtam videri, ratio illa apertè teſtatur, quæ primo loco à Platone inter eas notas poſita eſt, quas ad huius rei cognitionem diſtinxit. Ab ea

appellatione neque Iccum Tarentinum palæſtritem, nec Herodicum Sylembrianum pædotribam, excipiendos putat: ſed vtrumque per ſpeciem oſtendere artes ſuas dicit, re quidem vera oppidò ſophiſtas eſſe, quòd ab adoleſcentulis pecunias acciperent. Et forſitan neque illum, qui ſe Ariſtotelis ſimularet interpretem, omitteret: nec dubitaret, ſi pro eo munere mercedem caperet, manus iniicere, ac cum eo quaſi eidem obnoxio crimini contendere. Etſi enim ampla ſit eius profeſſionis dignitas, verámque ſapientiam habeat: non tamen abiicere illam conuenit, aut argento æſtimabilem facere. Sed, vti ego dico, quamcumque ob diſciplinam, ſiue præſtantiorem, ſiue viliorem, ab adoleſcentibus mercedem poſtulare, ſi Platonis rationem ſequi velimus, ſophiſtæ proprium eſſe ſtatuemus. Quiſquis porro manum ad largiendum porrigit, & indigentium neceſſitati conſulit: is ſi, dum meliorem animum facere ſtudet, vna & corpori opituletur, perfectè demum cumulatéque ſeruatoris ac benefici partes expleſſe putandus eſt; ſin carunculæ dumtaxat rationem habeat, menti inſidias paret, ſophiſta quidem, & arrogans erit, ſed eo nihilominus tolerabilior, qui vtramque in partem inuadit.

Nunc ergo quod in me eſt, quale ſit, inſpiciendum. Ac primum illud ſanè demus ipſis, à me diſcipulos multis eſſe pecuniis conductos ac comparatos, quorum alij mina, alij duabus, alij etiam talento conſtent. Quid igitur? Neceſſe mihi eſt hoc loco nonnihil præter naturam meam de me ipſo audacius prædicare. Quemquámne recordamini, qui mea conſuetudine vſus (neque vero eum dico qui aliquanto tempore in ſcholam meam ſemiinſanus irruperit, atque in ſubſelliis oſcitabundus conſederit, quem velut rabidum canem ne ſublato quidem fuſte poſſes extrudere: non enim ille in diſciplinam ſe meam tradidit, nec tam mecum quàm cum ſubſelliis meis atque exhedra verſatus eſt: ſed eos dico, quos pro meis agnoſco, magníque facio.) Ecquem igitur recordamini, qui mea conſuetudine vſus peruerſior ſit factus, atque ex meliore deterior? qui benignus antea ac tractabilis cum

A τοιοῦδε *Ἴκκον τὸν γυμναστὴν τὸν Ταραντῖνον, οὐδὲ Ἡρόδικον τὸν Συλημβριανὸν παιδοτρίβην ἀφίησι τοῦ ὀνόματος· ἀλλὰ παραπετάσματα μὲν φησι ποιεῖσθαι τὼ ἄνδρε ἐκείνω τὰς τέχνας, τῇ δὲ ἀληθείᾳ σοφιστὰς ἱκανῶς εἶναι, ὅτι ἐχρηματίζοντο ἀπὸ τῶν νέων. καὶ ἴσως οὐκ ἂν μεθεῖτο οὐδὲ ὀκνήσειεν οὐδὲ τὸν Ἀριστοτέλους προσποιούμενον εἶναι προφήτην, εἰ μισθὸν πράττοιτο τῆς προφητείας, ἀλλὰ κατέχοι τε καὶ ἀμφισβητήσοι ὡς ὑπευθύνου. καὶ γὰρ εἰ σεμνὸν τὸ σχῆμα καὶ B ἀληθινὴ ἡ σοφία, ἀλλ' οὐ χρή γε αὐτὴν καταβάλλειν καὶ ἀργυρίου δεικνύναι ἄξιον. ἀλλ' ὅπερ λέγω, τὸ μὲν ἐφ' ὁτῳδὴ μαθήματι, εἴτε σπουδαιοτέρῳ, εἴτε φαυλοτέρῳ, μισθοφορεῖν παρὰ τῶν νέων, σοφιστικὸν νομιοῦμεν, εἰ τῷ λόγῳ ξυνεποίμεθα· ὁ δὲ χεῖρα ὀρέγων καὶ ἐπανορθῶν τὴν ἔνδειαν τῶν δεομένων, εἰ μὲν τὴν ψυχὴν βελτίω κατασκευάζων καὶ τῷ σώματι ἐπικουροίη, οὗτος ἂν ὁ τέλειος νομίζοιτο καὶ ὁλόκληρος σωτήρ τε καὶ εὐεργέτης· εἰ δὲ τῆς σαρκὸς ἐπιμελοῖτο, ἐπιβουλεύοι δὲ τῇ διανοίᾳ, σοφιστὴς μὲν C ἂν εἴη καὶ ἀλαζών, μετριώτερος δὲ τοῦ ἀμφότερα λαβομένου.

Σκοπεῖσθαι οὖν χρὴ τοὐμὸν ὅπως ἔχει, καὶ ἀναθεάσασθαι. καὶ δὴ συγχωρήσωμεν αὐτοῖς τὴν πρώτην, ὡς ἄρα ἐγὼ πολλῶν ἀργυρίων τοὺς ὁμιλητὰς μεμίσθωμαι καὶ ἐώνημαι, καὶ εἰσὶν οἱ μὲν πολλοὶ ἄρα μναῖοι, οἱ δὲ, διμναῖοι, οἱ δὲ δή, ἄχρι ταλάντου. τί οὖν; ἀνάγκη μοι παρὰ φύσιν σμικρόν τι καὶ ἀπαυθαδίσασθαι· ἔστιν ὅντινα ἴστε μετὰ τὴν ἐμὴν συνουσίαν, (λέγω δὲ οὐκ εἴ τις χρόνον τινὰ εἰσέφρησεν D εἰς τὸ διδασκαλεῖον ἡμιμανής, καὶ ἐκάθητο χασμώμενος ἐπὶ τοῦ ξύλου, ὃν οὐχ οἷόν τε ἦν ἐξελαύνειν κύνα λυττῶντα καὶ ῥόπαλον ἐπηρμένον· οὗτος γὰρ οὐκ ἐμοὶ ξυγγέγονε καὶ συνωμίλησεν, ἀλλὰ τῷ βάθρῳ τῷ ἐμῷ καὶ τῷ δωματίῳ· οὓς δὲ ἐγὼ ἐγκρίνω τε καὶ περὶ πλείστου ποιοῦμαι) ἔστιν ὅντινα μετὰ τὴν ἐμὴν συνουσίαν διαφθαρέντα, καὶ χείρω ἐξ ἀμείνονος γεγενημένον; καὶ πρόσθεν μὲν ἐπιεικῆ καὶ πρᾶον ὄν-

κομῶντα, νῦν δὲ τύφου μεστὸν καὶ ἀποπληξίας; καὶ πάλαι μὲν τοὺς πολλοὺς αὐτὸν ἀποδεχομένους, νῦν δὲ δυσχεραίνοντάς τε καὶ ναυτιῶντας; * ἀκούσατε δὲ αὖ τινος τῶν ἐμῶν ἐπιτηδείων ὑψηλολογουμένου καὶ βρενθυομένου ἐπὶ τοῖς συνωνύμοις, ἢ ὁμωνύμοις, ἢ παρωνύμοις; ἢ αὐτοὶ μὲν μέτριοι φύσει εἰσίν, ἐγὼ δὲ αὐτοὺς ὄγκου ἐμπίπλημι καὶ χαυνότητος, μαρτυρόμενός τε καὶ ἐγγυώμενος πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὅτι ἄμεινον ξυνίασι τῶν Ἀριστοτέλους· ἐξ ὧν ἐμὲ μᾶλλον ἀγαπῶσι καὶ θεραπεύουσι, καὶ ἐμπιπλᾶσι τὴν οἰκίαν ἅλις χρυσοῦ καὶ ἀργύρου· αὐτοὶ δὲ ἐπαχθεῖς καὶ φορτικοὶ γίνονται πολλοῖς οὐδὲν δεομένοις; καίτοι ὑπὲρ ἑκάστου αὐτῶν πολλὰ ἔχω λέγειν καὶ ἀγαθά· ἀλλ᾽ ὅμως οὐκ οἶμαι δεῖν τὸν μάρτυρα οἴκοθεν εἶναι. οὐδὲ γὰρ ἀθλητὴν ὁρῶ τὸν τοιοῦτον στεφανούμενον καὶ εὐδοκιμοῦντα, ὃν ὁ παιδοτρίβης ἐπαινεῖ μόνος καὶ οἱ συνδειπνοῦντες, ἀλλ᾽ ὃν πολλοὶ ἐθεάσαντο ἐν τοῖς γυμνασίοις τραχηλιζόμενόν τε ῥᾳδίως καὶ μεταφέροντα τοὺς ἁλτῆρας. ὅστις οὖν χρήματα μὲν οὐ πράττεται, ἀλλὰ δωρεῖται, ἐπιδίδωσι δὲ καὶ ἀρετὴν τοῖς χρωμένοις, πόρρω ἂν τοῦ σοφιστοῦ ἀποκρίνοιτο.

Ἀλλ᾽ ἐγὼ ὄναρ ὑμῖν ἀλλότριον ἀπαγγέλλω. καὶ μὴ πείθεσθε, ὦ ἄνδρες, τοῖς ὀνειρώττουσιν ὑπὲρ τῶν ἐμῶν θησαυρῶν, ὅτι μοι ταμιεῖον ὑπερχειλές τε ἄγαν ἐστί, καὶ ἐξαντλοῦσιν οἱ βουλόμενοι ἀφθόνως. καίτοι ὤφελεν αὐτῶν ὕπαρ εἶναι τὸ ὄναρ. οὐ γὰρ ἂν φαῦλον ἦν, ἐλευθεριότητα καὶ μεγαλοπρέπειαν ἐπιδείκνυσθαι οὐ μόνον ἐν λόγῳ * καλῷ καὶ ἔργῳ, μάλιστα ἐκ πλούτου δικαίου ἄνωθεν κατιόντος· οὗ αἱ πηγαὶ πόρρωθεν ῥέουσιν ἄγαν διαφανεῖς καὶ καθαραί, καὶ οὐδαμόσε αὐταῖς μολυνὸν ῥεῦμα ξυμμιγνύμενον ἀδικίας. ἀλλ᾽ οὔτε μου τὰ πατρῷα τοσάδε ἐστίν, οὔτε ἐγὼ χρηματιστὴς καὶ ποριστικός.

Ὅ, τε αὖ λέγουσιν οἱ κατήγοροι, καὶ τοῦτο ἄλλο ὄναρ ἐστίν, ὡς ἄρα πυρῶν βασιλικῶν σωροὺς ἀθρόους δια-

A esset, nunc arrogantia ac væcordia plenus sit? qui, cum olim omnibus probatus atque acceptus fuerit, nunc odio omnibus, atque fastidio sit? Quem vero ex meo grege magnificè de sublimioribus rebus disserere audistis, aut se pro eo quòd synonyma, atque homonyma, & paronyma intelligeret, insolentius efferre? An illi quidem natura moderati sunt, sed ego ingentibus eos spiritibus ac vanitate compleo, idipsum contestans, & mortales omnes sponsione prouocans, melius illos Aristotelem intelligere? ex quo id eueniat, vt me maiori beneuolentia atque obseruatione prosequantur, B domúmque meam abundè auro argentóque cumulent, cum interim plerisque nihil hoc requirentibus importuni sint, ac molesti? Atqui possum ego multa de iis quamlibet egregia prædicare: verum minimè domesticum laudis ac præconij testem esse oportere censeo. Neque enim athletam eum coronari ac celebrari omnium existimatione video, quem magister ludi solus, aut compotores laudauerint: sed quem multi in gymnasiis sæpius ceruicem facile luxantem, & halteras portantem viderint. Quare qui pecunias non modo non exigit, verum de suis etiam vl- C tro largitur, virtutem insuper iis qui secum versentur communicat: longè is erit à sophistarum numero segregandus.

Verum ego vobis alienum insomnium narro. Cauete tamen, auditores, fidem iis habeatis qui de meis illis thesauris somniant, quasi conclaue immensis opibus refertum habeam, ex quo affatim quilibet hauriat. Quod vtinam illorum somnium verum esset! Neque enim aspernandum illud foret, liberalitatem magnificentiámque suam non verbis modo, verum etiam factis ipsis ostendere: præsertim iustis ex opibus, atque à maioribus relictis, qua- D rum fontes ipsi è longinquo perspicui lenésque promanant, nec vsquam influente aliquo iniustitiæ riuo fœdantur. Sed neque tam luculentum mihi patrimonium obtigit, nec amplificandarum opum, aut conquirendi lucri sum peritus.

Quod autem accusatores mei adiiciunt, aliud quoque somnium est, frumenti Imperatorij confertos cumulos

à me in diſcipulos meos impendi, ac A diſtribui. Nam frumentum quidem ex fiſco Imperatoris, atque ex horreis publicis conſumo: ſed ſi illud ſophiſtæ ſignum eſſe videatur, nemo non veſtrum ſophiſta erit appellandus: nec vos ſolum, qui hîc ſedetis, ſed & ſutores, & balneatores, & calceamentarij, iíque qui ad ſepta matutini calamum comportant. Hoc autem æquum eſt à vobis attentiùs conſiderari, quòd cum non modo medimnos tritici ducentos, ac totidem olei amphoras (quanquam de oleo nondum accuſatores mei ſciunt, ſed neſcio quo mo- B do imprudenti mihi excidit, quo magis illi indignentur, ac ſuccenſeant) ſed cum non ea tantum ab Imperatore accipere liceret, verum inſuper ea omni deliciarum ac voluptatum copia frui, quæ ex diplomatis Imperatoriis malleo ductis conſequitur, atque ea ipſa neque precibus impetrata, nec adulatione extorta, nec patrocinio cuiuſquam aut interuentu quæſita, ſed præſente ipſo atque audiente Principe, tum cum eas orationes haberem, quarum ipſe non ſemel atque iterum, ſed ſæpius auditor extitit, ita vt amplisſimos mihi honores deferret: cum C hæc inquam omnia capere commoda integrum eſſet, nequaquam tamen ceſſi, neque vel omni ſtudio ſollicitanti parui. Rectène, an ſecus fecerim, vos vnâ mecum perpendite.

Mihi vero in eo quod quiſquam habet præcipuum mentiri, ac decipere homines, turpisſimum & liberali homine alienum videtur. Præcipuum autem in cuiuſque factis, atque affectibus, vitæ imago eſt, & forma quam ſibi impoſuit. Quare qui philoſophiam profitetur, atque iſtud nomen vbique trahens, atque obtrudens, interim ſalſamenta ſuillæ carnis appendit, & cum D diſpenſatoribus rixatur, vinum atque obſonia diſtrahens: hic & pallium ementitur, & ad cingulum ac chlamydem conuolat, & arma ferentibus militibus multo eſt importunior. Propterea quæcumque ad vſus vitæ quotidianos neceſſaria ſunt, ac quicquid frumenti non in milites, ſed in ciues diuidit Imperator: horum partem & ego, auditores, accipio. Ciuis enim huius vrbis ſum: eúmque ipſum locum patriæ antepoſui, in qua ſi mihi viuere

A πᾶσι τοῖς ὁμιληταῖς καὶ διανέμω. δαπανῶ μὲν γὰρ πυροὺς βασιλικοὺς ἐκ [καὶ] τῶν σιτοφυλακίων τῶν δημοσίων· καὶ εἰ τοῦτο σημεῖον τοῦ σοφιστὴν εἶναι, πάντες ἂν εἴητε σοφισταί, οὐ μόνον ὑμεῖς οἱ ἐνθάδε συγκαθήμενοι, ἀλλὰ καὶ οἱ νευρορράφοι, καὶ οἱ βαλανεῖς, καὶ οἱ σκυτοτόμοι, καὶ πάντες ὅσοι καλαμηφοροῦσιν ὄρθριοι ἐπὶ τὰς ἐρκάνας. ἀλλ' ἐκεῖνο δίκαιον ὑμᾶς ἐξετάζειν, ὅτι μοι ἐξὸν οὐ σίτου μόνον διακοσίους μεδίμνους, οὐδὲ ἐλαίου ἴσα κεράμια· καίτοι τοὔλαιον γε οὔπω ἴσασιν οἱ κατήγοροι, ἀλλ' B ἐξέφυγέ με οὐκ οἶδ' ὅπως, ἵνα μᾶλλον σφαδάζοιεν καὶ ἀγανακτοῖεν· ἀλλ' ὅτι μοι οὐ ταῦτα μόνα ἐξὸν παρὰ βασιλέως καρποῦσθαι, ἀλλ' ἐκείνου τοῦ μακροῦ καταλόγου τῆς τρυφῆς καὶ τῆς εὐπαθείας, ὁπόσα ταῖς δέλτοις ἀκολουθεῖ ταῖς σφυρηλάτοις· καὶ ταῦτα οὔτε λιπαρήσαντα, οὔτε θωπεύσαντα, οὔτε ἑτέρῳ προστάτῃ χρησάμενον καὶ προσηγόρῳ, ἀλλ' αὐτοῦ παρόντος ἐπὶ τοῖς λόγοις, ὧν αὐτήκοος ἐγίνετο οὐχ ἅπαξ οὐδὲ δίς, ἀλλὰ πολλάκις, ὥστε C ἀξιῶσαι τῶν μεγίστων γερῶν· ὅμως ταῦτά μοι ἐξὸν, οὐχ ὑπεῖξα, οὐδ' ὑπήκουσα, καὶ πάνυ προθυμουμένου. εἰ δὲ ὀρθῶς ἢ μή, κοινωνοὶ γίνεσθε τῆς γνώμης.

Φαίνεταί μοι αἴσχιστον εἶναι καὶ ἀλλότριον ἀνδρὸς ἐλευθέρου τὸ ψεύδεσθαι εἰς τὸ κυριώτατον τῶν ἑαυτοῦ, καὶ ἐξαπατᾶν τοὺς ἀνθρώπους· κυριώτατον δὲ τῶν ἑαυτοῦ καὶ ἔργων καὶ παθημάτων ὁ τύπος τοῦ βίου καὶ ὁ χαρακτὴρ ὃν ὑποδύεται. ὅστις οὖν φιλοσοφίας μεταποιούμενος, καὶ τοῦτο τοὔνομα ἕλκων τε καὶ ἀναγκάζων, *ἱσταιτεὺς ταρίχη, καὶ ζυγομαχεῖ τοῖς ταμίαις, τὸν οἶνον καὶ τὰ ὄψα ἀπεργυ- D ρίζων· οὗτος ψεύδεται μὲν τὸ τριβώνιον, ᾄττει δὲ ἐπὶ τὴν ζώνην καὶ τὴν χλαμύδα, καὶ φορτικώτερός ἐστι τῶν τὰ ὅπλα φερόντων στρατιωτῶν. διὰ ταῦτα οὖν ὅσα μὲν τὴν χρείαν μοι ἀναγκαίαν εἶχε, καὶ οἷς σιτοδοτεῖ βασιλεὺς τοὺς οἰκήτορας τῆς πόλεως, οὐ τοὺς στρατιώτας, ἀπολαύω καὶ αὐτός, ὦ ἄνδρες, τὸ μέρος· μετέχω γὰρ τῆς πολιτείας, καὶ τὴν ἐνθάδε ξυνοίκησιν προὐτίμησα τῆς ἐνεγκούσης· ἐν ᾗ εἴπερ τις διάγειν

*ἐφίην, κατατέμνεσθαι ἂν ἄξιος εἴην, εἰ πυρῶν ἑτέρωθι προσδεοίμην. ὅσα δέ μοι τὸ βαλάντιον ἔμελλε γεμιεῖν, οὐ τὸν λιμὸν ἀκεῖσθαι τῶν * ἀνδραπόδων, καὶ ὅσα ἀνάγκη εἰσδεχόμενον τὴν εὐθὺς καὶ τοὔνομα προσῆφθαι * ἐξόδαπον τοῦ τελωνίου, ἀπεπτυσάμην τε ἀτενῶς, καὶ οὐκ ᾔσχυνα τοὺς προγόνους· * οὐ τὰ αὐτὰ ἐφρόνουν περὶ βασιλέως καὶ φιλοσόφου, καὶ ἄμφω ἐνόμιζον κατοικεῖν ὁμοίως ἐν ταῖς κορυφαῖς τῆς ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας, καὶ προσωτέρω οὐκ ἔχειν ᾗ προβήσεται. τὸν δὲ οἰόμενον καὶ μεῖζόν τι ἕτερον ὀνειροπολοῦντα κάτω που ἐπὶ πλανᾶσθαι, οὐδὲ ἀνελθεῖν εἰς ἐκείνην τὴν σκοπιὰν, ἣ ὑψηλοτάτη τέ ἐστι καὶ ὑπερκύπτει τὸν οὐρανόν· ἔνθεν οὐ μόνον γῆ καὶ θάλαττα ἄποπτος πᾶσα, ἀλλὰ καὶ ὁ θρόνος αὐτὸς τοῦ Διὸς, καὶ ἡ ἀληθινὴ προεδρία, καὶ αἱ πηγαὶ τοῦ νέκταρος, καὶ ὁ λειμὼν τῆς ἀμβροσίας· οὗ ἀναβῆναι οὐκ ἔστι δέλτῳ χρυσῇ ἐποχουμένοις, ἀλλ' εἴ τις ἐκείνης κρατήσειε καὶ ἐπαύροιτο τῆς ἀρχαίας καὶ ἀθριπηδέστου, ἐν ᾗ Πλάτων καὶ Πυθαγόρας τὰ γράμματα ἐχαραξάτην. ποῖον οὖν ἐγὼ σιτοφυλάκιον ἐκκενῶ τοῖς ὁμιληταῖς τοῖς ἐμοῖς; ποίους δὲ πυροὺς ἐπιχέω, καθάπερ τοῖς νεωνήτοις τὰ καταχύσματα; καὶ Ἀρίστιππον μὲν τὸν Κυρηναῖον καὶ ταῦτα δεκαπλάσιοι ὄντες οἱ Διονυσίου πυροὶ οὐκ ἐποίησαν σοφιστήν· ἐγὼ δὲ ὑπερακοντίζω καὶ τὸν Γοργίαν, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ τῶν τριάκοντα χοίνιξιν.

Ἀλλὰ δῆτα αὐτὸς μὲν ἀποκλείω τὸ ταμιεῖον, καὶ ἧττον ἂν χαλκοῦν τῳ προείμην, ἢ ξύμπασαν ὁμοῦ γεωμετρίαν καὶ * ἀριθμοῦ· ἀπεβουκόλησα δὲ ἕνα τῶν νέων χρηστόν τε ἄγαν καὶ τεθραμμένον ἐν ὀρφανίᾳ, ὃς * οἰκουρεῖ ὑπὲρ ἐμοῦ, καὶ προτίθεται δύο τραπέζας, τὴν μὲν, τρυφῆς γέμουσαν, τὴν δὲ, ἀργυρίων· * καταπείρονται αὐταῖς καὶ ἐκκρέμανται οἱ Ἀριστοτέλους μὲν οὐδὲν δεόμενοι, βίου δὲ * χρῄζοντες καὶ τοῦ γεμίζεσθαι τὴν γαστέρα· καὶ δορυφοροῦσί με ἐμβάλλοντα εἰς τὴν ἀγορὰν καὶ συρφετὸς οὗτος καὶ ἡ γρυμαία, κεκραγότες καὶ ἐκβοῶντες ἐφ' ἑκάστῳ ῥήματι ὧν ἂν

A liceret, concidendus procul dubio forem, si aliunde quæsitum frumentum requirerem. Quæcumque autem ad implendum sacculum, non ad propulsandam famem attinent, ac quæ eiusmodi sunt, vt iis admissis abhorrens deinceps à pallio mihi nomen relinquatur: ea constanter ac forti animo repudiaui, neque maioribus meis indignum aliquid commisi: quippe qui eandem imperatoris ac philosophi conditionem esse existimarem, ambósque arbitrarer in summo felicitatis humanæ fastigio collocatos, nihil vltra habere quò tenderent. Quisquis autem amplius sibi B quiddam ac præstantius fingit, hoc demum in infimis sedibus errare est, nec ad speculam illam ascendere, quæ altissima sit, ac cælum adeo ipsum transcendat: vnde non modo terra maréque vniuersum prospiciatur, sed & Iouis solium ipsum, & princeps verè sedendi locus, & nectaris fontes, & ambrosiæ prata: quò quidem aureis tabulis subuectum conscendere nequaquam licet; sed ita demum, si quis veteris illius miniméque cariosæ compos ac particeps fiat, in qua Plato ac Pythagoras litteras suas exararunt. C Quamobrem quodnam ego horreum in meos discipulos exhaurio? quod item frumentum, velut bellaria nouitiis seruis, inspergo? Atqui Aristippum Cyrenaicum etiam decuplo plures frumenti modij quos à Dionysio acceperat, facere sophistam minimè potuerunt: ego propter triginta chœnices, Gorgiam, vt videtur, ipsum supero.

Sed opinor cellam meam diligenter occludo, adeo vt difficiliùs assem vnum alicui concedam, quàm geometriam simul vniuersam, numerorúmque scientiam: aliquem vero ex ado- D lescentulis oppidò bonum & simplicem, & in orbitate educatum abduxi, qui pro me domi sese contineat, duásque mensas proponat, alteram deliciis, alteram numis refertam. Postea ad eas adhæréscunt, ac suspensi tenentur ij, qui parum de Aristotele, sed de victu comparando dumtaxat, déque implendo abdomine sunt solliciti. Porro eadem me fæx hominum atque colluuies in forum prodeuntem ambiens scilicet prosequitur, ad singula quæ à me dicuntur verba vociferans, atque

A exclamans, inuicémque certans, quinam melius opere illo defungatur ad quod mercede conductus ſit. Eiuſmodi ego chorum, ac chori ſuppeditatorem ſi mihi comparaſſem: eſſem omnino ſophiſta, nihilóque minus quàm Protagoras ille Calliæ prædiuitis fortunis abutens. Verùm nemo diſcipulorum meorum tam illuſtris eſt, neque eiuſmodi, vt perditos illos ac luxui deditos ſuperet. Sed adeunt me illi quidem ac diligunt: mercedem vero neque penſitant, neque vllam ab iis accipio.

B Quas igitur artes ad eos captandos ac pelliciendos adhibeo? Aut quænam illa cantio, quæ præſtigiæ ſunt, propter quas pleríque vetere Græcia, & finitima Ionia relicta, quibus in prouinciis magni philoſophiæ ludi aperti ſunt, in hanc ipſam ciuitatem ad nos ſtudiorum cauſa ventitant, nihil vt illos earum rerum, quarum ex concurſu ampla ac celeberrima ciuitas eſt, à diſcendi contentione deterreat, non circumfluentium voluptatum copia, non ludorum ac celebritatum ſtrepitus, non otij ac quietis inopia, non C illi ipſi denique calumniatores acuti ac perſpicaces viri, quamlibet mucrones ſuos corporibus ipſis intentent? Equidem, auditores, etſi dicere iſtud vereor, ne inſolenter iactare me videar: tamen aduerſariorum meorum importunitas cogit, veras vt illecebras, quibus ad irretiendam iuuentutem vtor, pro falſis ac commentitiis in theatrum efferam. Quanquam abundè quidem eas perſpectas habetis, neque obſcuræ adeo ac parum obſeruatæ vobis eſſe eſſe poſſunt: ſed amplius adhuc patefaciendæ hoc loco, atque aperiendæ ſunt.

D Ego cum adhuc iuuenis eſſem, libros aliquot elucubraui, in quibus patrimonium omne meum, quod à patribus acceperam, collocaui ac condidi. Porro in his libris non mihi quicquam aut alteri proprium percenſetur: ſed in explicanda dumtaxat mente Ariſtotelis occupantur, ſenſúque ex verbis eruendo, quibus illum ipſe clauſum atque obſeptum reliquit, ne ab iis adiri temere poſſet, qui adhuc profani, nec dum initiati ſacris eſſent. Atque hæc ipſa ingenij monumenta nunquam ego alteri cuiquam vtilitatem allatura, aut

λέγω, καὶ παραβαλλόμενοι πρὸς ἀλλήλους, ὅστις ἄμεινον ἀποδοίη τὸ ἔργον ἐφ' ὃ θητεύουσιν. Εἰ τοιοῦτον ἐγὼ χορόν τε καὶ χορηγὸν συνεστησάμην, πάνυ ἂν ἦν σοφιστής, καὶ οὐδὲν τι μεῖον ἢ Πρωταγόρας ἀποχρώμενος Καλλίᾳ τῷ λακκοπλούτῳ. ἀλλ' οὐδεὶς οὕτως εὐδόκιμος τῶν ἐμῶν μαθητῶν, οὐδὲ ὑπερβάλλων * σιναμωρείοις· ἀλλὰ προσέρχονται μέν μοι καὶ ἀγαπῶσι, μισθὸν δὲ οὔτε εἰσφέρουσιν, οὔτε ἀποφέρομαι.

Τῷ μὲν οὖν αὐτοὺς θηρεύω τε καὶ προσάγομαι; καὶ τίς ἡ ἐπῳδὴ καὶ ἡ μαγγανεία, δι' ἣν πολλοί, ἀπολιπόντες καὶ τὴν ἀρχαίαν Ἑλλάδα, καὶ τὴν πρόσοικον Ἰωνίαν, ἐν αἷς ἀμφοτέραις διδασκαλεῖα μέγιστα φιλοσοφίας, ἔπειτα εἰς τὴν πόλιν ἡμῖν συμφοιτῶσι; καὶ οὐδὲν αὐτοὺς ἀποκωλύει ἐξ ὧν ἡ πόλις μεγάλη τε ἐστὶ καὶ εὐδαίμων, καὶ οὐχ ἡδοναὶ ἐκκεχυμέναι, οὐ πανηγύρεων θόρυβος, οὐ σχολῆς πενίας καὶ ἡσυχίας, οὐκ αὐτοὶ οὗτοι οἱ ὀξὺ βλέποντες συκοφάνται, καὶ τὰς αἰχμὰς τῷ χρωτὶ ἐπισείοντες; ὀκνῶ μὲν εἰπεῖν, ὦ ἄνδρες, μὴ καὶ ἀτεχνῶς δόξαιμι καλλωπίζεσθαι· συνελαύνουσι δὲ οἱ κατήγοροι τὰς ἀληθινάς με ἐπαγωγάς, αἷς χρῶμαι ἐπὶ τοὺς νέους, εἰς τὸ θέατρον ἐξενεγκεῖν ἀντὶ τῶν ψευδῶν καὶ πεπλασμένων. καίτοι αἰσθάνεσθε αὐτῶν ἱκανῶς, καὶ οὐ σφόδρα ἀτήρητοι ὑμῖν εἰσιν· ὅμως δὲ ἔτι καὶ μᾶλλον ἀποκαλυπτέα καὶ γυμνωτέα.

Ἐμοὶ νέῳ ὄντι συγγράμματα ἄττα πεποίηται, ἐν οἷς τὸν κλῆρον κατεθέμην καὶ ἐθησαύρισα, ὃν παρὰ τῶν ἐμῶν πατέρων διεδεξάμην. καταλέγει τὰ συγγράμματα ταῦτα ἴδιον μὲν οὐδὲν οὔτε ἐμὸν οὔτε ἄλλου· ἐμφανίζειν δὲ ἐπιχειρεῖ τὸν νοῦν τὸν Ἀριστοτέλους, καὶ ἐξάγειν ἐκ τῶν ῥημάτων ἐν οἷς ἐκεῖνος αὐτὸν καθεῖρξέ τε καὶ ἐφράξατο, ὡς μὴ ἐπίδρομον εἶναι τοῖς παντάπασιν ἀμυήτοις. καὶ ταῦτα ἐγὼ τὰ συγγράμματα ἄλλῳ μὲν οὐδενὶ πώποτε ᾤμην οὔτε

χείλω ἔξειν, οὔτε ἔσεσθαι σπουδαῖα· οὐδὲ γὰρ οὕτω πολυτελῶς καὶ ἀνδρείως ξυντεθέντα αὐτὰ ἠπιστάμην· ἐμαυτῷ δὲ μόνῳ μνημόσυνα καὶ ἀποθήκην ὧν ἠκηκόειν ἵν', εἴποτε ἀποφύγοι τὴν μνήμην, ἔξῃ μοι ὥσπερ ἐκ ταμιείου λαμβάνειν ἀσφαλοῦς τε καὶ ἀναλώτου ἀπὸ τῆς λήθης. Διὰ ταῦτα οὖν ὀρρωδοῦντός μου περὶ αὐτῶν, καὶ ἐν φυλακῇ ποιουμένου, ὅπως ἂν μὴ θύραζε ἐκφοιτήσειεν, λανθάνουσιν οἱ λόγοι οὗτοι ἀποδράντες οὐκ οἶδα ὅπως· καὶ μετὰ σπουδῆς κυλινδούμενοι ἐξ ἄλλου εἰς ἄλλον, ἀφικνοῦνται εἰς Σικυῶνα.

Ὤικει δὲ ἐν Σικυῶνι τηνικαῦτα ἀνήρ, ὃν ἐγὼ φαίην ἂν ἀτρεκέστατά τε καὶ ἀδολώτατα τῶν γε ἐπ' ἐμοῦ Ἑλλήνων ἀντειλῆφθαι φιλοσοφίας· ἀκουστὴς μὲν γεγονὼς τοῦ Χαλκιδέως πρεσβύτου, θεραπεύων δὲ οὐ τὴν νέαν ᾠδήν, ἀλλὰ τὴν πάτριον καὶ ἀρχαίαν τῆς Ἀκαδημίας καὶ τοῦ Λυκείου· οὐχ οἷος κολούειν τε καὶ πιέζειν καὶ βασκαίνειν, εἰ χρηστοῦ τινος ἕτερος μεταποιοῖτο, ἀλλ' οἷος συνεξορμᾶν καὶ συντείνειν οὓς ἂν αἴσθοιτο φυομένους πρὸς ἀρετήν. Οὗτος ὁ ἀνὴρ μικρὰ ὁμιλήσας τῇ ἐμῇ εἴτε σπουδῇ, εἴτε παιγνίᾳ, ταὐτὸν μικροῦ ὑπέμεινε πάθος Ἀξιοθέᾳ τῇ φιλοσόφῳ, καὶ Ζήνωνι τῷ Κιτιεῖ, καὶ τῷ γεωργῷ τῷ Κορινθίῳ. Ἀξιοθέα μὲν γὰρ ἐπιλεξαμένη τι τῶν ξυγγραμμάτων ἃ Πλάτωνι πεποίηται περὶ πολιτείας, ᾤχετο ἀπιοῦσα Ἀθήναζε ἐξ Ἀρκαδίας, καὶ Πλάτωνος ἠκροᾶτο λανθάνουσα ἄχρι πόρρω ὅτι γυνὴ εἴη, ὥσπερ ὁ Ἀχιλλεὺς τοῦ Λυκομήδους· ὁ δὲ γεωργὸς ὁ Κορίνθιος τῷ Γοργίᾳ ξυγγενόμενος, (οὐκ αὐτῷ ἐκείνῳ Γοργίᾳ, ἀλλὰ τῷ λόγῳ ὃν Πλάτων ἔγραψεν ἐπ' ἐλέγχῳ τοῦ σοφιστοῦ) αὐτίκα ἀφεὶς τὸν ἀγρὸν καὶ τὰς ἀμπέλους, Πλάτωνι ὑπέθηκε τὴν ψυχήν, καὶ τὰ ἐκείνου ἐσπείρετο καὶ ἐφυτεύετο. καὶ οὗτός ἐστιν ὃν τιμᾷ ὁ Ἀριστοτέλης τῷ διαλόγῳ τῷ Κορινθίῳ. τὰ δὲ ἀμφὶ Ζήνωνος δῆλά τέ ἐστι καὶ ᾀδόμενα ὑπὸ πολλῶν, ὅτι αὐτὸν ἡ Σωκράτους ἀπολογία ἐκ Φοινίκης ἤγαγεν εἰς τὴν Ποικίλην.

Αὐτὸς μὲν δὴ ἀνὴρ ἐκεῖνος οὐκ ἐδεῖτο

A magnopere studio futura putaueram: neque enim adeo exquisitè ac viriliter ea conscripta esse cognoueram: sed ita vt mihi soli commentarij, ac velut promptuarij loco essent eorum quæ auditu aliquando percepissem: vt, si forte memoria excidissent, possem ea quasi ex thesauro aliquo munito, nec vlla obliuione expugnabili, depromere. Propterea cum ego admodum illis metuerem, diligenterque seruarem, ne foras vnquam emanarent: nescio quo pacto contigit, furtim vt ij libri méque inscio profugerent, ac studiosè ab vno ad alium reuoluti, Sicyo-
B nem peruenirent.

Degebat tum in ea ciuitate vir, quem ego audacter dixerim omnium ætatis nostræ Græcorum verissimè ac sincerissimè philosophiæ professionem attigisse: fuerátque is Chalcidensis senis auditor, non noui illius, sed à maioribus traditi cantus sectator, & iam olim ex Academia & Lyceo profecti: neque eiusmodi, vt peruelleret alios, aut fremeret, inuiderétque si boni quidpiam in altero inesset; sed qui è contrario eos incitaret, atque inflammaret, quos ad virtutem à natura factos esse animaduerteret. Ille igitur
C vir cum parumper siue seria illa mea, siue ludicra tractasset: eodem ferè modo repente est affectus, quo Axiotheam philosophiæ magistram, & Zenonem Cittieum, & Corinthium agricolam fuisse accepimus. Nam Axiothea postquam è Platonis libris quos ille de Republ. scripsit, nescio quem legisset: subinde ex Arcadia Athenas profecta est, ibique diu pro fœmina non agnita, vt Achilles Lycomedi, sic Platoni operam dedit. Agricola vero ille Corinthius, cum forte in Gorgiam incidisset (non ipsummet Gorgiam dico, sed eum librum, quem de conui-
D cto sophista idem Plato scripsit) illico agrum vitésque deserens, animum suum excolendum Platoni tradidit, doctrinæque illius semina ac satus excepit. Atque is est quem Aristoteles dialogo illo, qui Corinthius inscribitur, celebratum reliquit. Nam quæ Zenoni contigerunt, perspicua sunt & ab omnibus decantata, quemadmodum illum Socratis apologia ex Phœnicia in Porticum exciuerit.

Sed vt ad illum reuertar, de quo

antè dixi: eo non veniebat animo, vt aliquid à me ad victum acciperet; sed tamen vniuersum quem pascebat gregem in Bosphorum compulit. Et quoniam minimè istud adolescentibus probari videbat, sciscitatum ad Apollinis oraculum misit, num quid melius cognosceret: vbi quam de Socrate antea Deus, eandem de me sententiam tulit. Credo ita persuasum habere vos per Apollinem illum, auditores, vt id à me non tanquam fabulosum quidpiam confictum quasi pueris vobis obtrudi putetis, neque admirationis excitandæ causa iudicis auctoritatem adhiberi, neque temere illud ad fastum atque ambitionem comparari: sed quòd alia ratione calumniatores ac maledicos refellere nequeam, quàm si amatores ac laudatores meos longè esse præstantiores demonstrem. Ita enim Socrates ille, cum antea Pythij Apollinis testimonium non efferret: posteaquam à Lycone atque Anyto calumniose est delatus, ac præsto ei Melitus fuit, tanquam sophistam atque adolescentum corruptorem accusans, tum demum apud iudices Deum testem producere coactus est. Verum illi præ stoliditate ac væcordia, tum quidem circumuenti, ac Polycratis oratione, quam Anytus redemerat, decepti sunt. Quippe omnes ex infima plebe, sacrum nihil ac religiosum erat: vos autem selecti vndique estis, & in eodem insuper mecum discrimine versamini. Nemo enim, prius quàm vos, excellentius quiddam, ac supra sophistarum conditionem, inesse in me sensit, ac nomini meo tribuit.

Quid mirum itaque si hisce adiutoribus ac venationis sociis fretus, paucos exceperim adolescentes? si cum tales meo nomine conuiuatores, atque auctoramenti largitores ad manum habeam, liguritores aliquot discipulos ac cupediis deditos illexerim? Non enim, arbitror, pœnitendæ illæ plagæ, ac retia sunt, quorum paulo ante mentionem feci, quæ me sponte domo fugientem ambiunt, perinde ac Dædali opera, eósque adolescentes, qui quidem obturatis auribus non sint, implicant, atque irretiunt, vt quamlibet securo miniméque sollicito mihi prædam attrahant. Verùm illud ego de meis accusatoribus miror, quod cum

A ἐπισιτεῖσθαι, νῦν δὲ ἐνόμευεν ἀγέλην αὐτίκα ἐξώρμα ἅπασαν εἰς τὸν Βόσπορον. καὶ ἐπεὶ ἠμφισβήτουν οἱ νεανίαι, πέμπει εἰς θεοῦ πευσομένους εἰ ἄρα ἄμεινόν τι ἐκεῖνος γινώσκει· καὶ φέρει τὴν αὐτὴν ψῆφον ὁ θεός, οἵαν πάλαι ἐπὶ Σωκράτην. ἐπιστεύσατε, ὦ ἄνδρες, νὴ τὸν Ἀπόλλω ἐκεῖνον, ὅτι ταῦτα ἐγὼ οὐ μῦθον συμπλάσας ὥσπερ μειρακίοις προσάγω, οὐδὲ καταπλήττομαι ὑμᾶς τῷ κριτῇ, οὐδὲ καλλωπίζομαι καὶ ἀβρύνομαι ἄνευ ἀνάγκης· ἀλλ' ὅτι οὐκ ἔστιν ἄλλως ἀμύνασθαι τοὺς λοι-
B δορουμένους τε καὶ τοὺς βλασφημοῦντας, ἢ πολλῷ ἀμείνους ἐπιδεικνύντα τοὺς ἀγαπῶντας καὶ εὐφημοῦντας. ἐπεὶ καὶ Σωκράτης ἐκεῖνος πρὸ μὲν τοῦ οὐκ ἐξέφαινε τοῦ Πυθίου τὴν μαρτυρίαν· ἐπεὶ δὲ αὐτὸν Λύκων τε καὶ Ἄνυτος διεβαλλέτην, καὶ Μέλιτος ἐφειστήκει γραψάμενος ὡς σοφιστὴν καὶ διαφθορέα τῶν νέων, τότε δὴ ξυνηναγκάσθη τοῖς δικασταῖς ἀναβιβάσασθαι μάρτυρα τὸν θεόν. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν οἱ δικασταὶ ὑπ' ἀγνωμοσύνης τότε παραυτίκα ἐξηπατήθησαν, καὶ ἐγοητεύ-
C θησαν ὑπὸ τοῦ λόγου ὃν ξυνέγραψε Πολυκράτης, Ἄνυτος δὲ ἐμισθώσατο. δῆμος γὰρ ἦσαν καὶ οὐδὲν ἱερόν· ὑμεῖς δὲ ἔκκριτοι ἁπανταχόθεν, καὶ προσέτι κοινωνεῖτέ μοι τοῦ ἀγῶνος. ὃ γὰρ ἄμεινόν τι εἶναι ἐμὸν πρᾶγμα ἢ κατὰ σοφιστὴν, οὐκ ἄλλοι τινὲς πρότερον ὑμῶν καὶ ὑπέλαβον καὶ ἐπεφήμισαν.

Μῶν ἄρα ἔτι θαυμαστόν, εἰ τοιούτοις ἐγὼ χρώμενος ἀρωγοῖς τε καὶ συλλήπτορσι τοῦ κυνηγεσίου, ἐθηρευσάμην ὀλίγους νέους, καὶ τοιούσδε ὑπὲρ ἐμαυτοῦ κεκτημένος ἑστιάτορας καὶ
D μισθοδότας, προσηγαγόμην τοὺς λίχνους τῶν μαθητῶν; οὐ γὰρ λίαν, ὡς ἔοικε, φαῦλαί εἰσιν αἱ ἄρκυς τε καὶ τὰ δίκτυα ὧν μικροῦ ἔμπροσθεν ἐμνήσθην, ἅ με ἀποδρῶντα τῆς οἰκίας αὐτόματα περιθεῖ, ὥσπερ τὰ Δαιδάλου ἔργα, σαγηνεύοντα καὶ συμπλέκοντα τοὺς νέους ὅσοι μὴ βεβυσμένοι εἰσὶ τὰ ὦτα, καὶ προσάγει μοι τὴν ἄγραν οὔτε μέγα οὔτε μικρὸν πραγματευομένῳ; ἀλλ' ἐκεῖνο θαυμαστὸν τῶν κατηγόρων, ὅτι δέον

ἐξὸν αὐτοῖς τὰ δίκτυα ταῦτα, ἐν τῷ μέσῳ οὑτωσὶ περιτρέχοντα καὶ ἐν ταῖς χερσὶ τῶν ἀνθρώπων, καταγαγεῖν ἀπὸ τῶν χηλίδων, καὶ διασπάσαι τὰ ἀκρωλένια, καὶ ἐπιδεῖξαι τοὺς βρόχους ὅτι λαγαροὶ ἄγαν καὶ ἀσθενεῖς, καὶ ὑπὸ ἀγνοίας αὐτοῖς οἱ ἄνθρωποι ἐγκαταδύονται· οἱ δὲ τοῦτο μὲν ἢ οὐχ οἷοί τέ εἰσιν, ἢ οὐ προαιροῦνται, ὥσπερ δὲ τὰ φαῦλα τῶν κυνιδίων ὑλακτοῦντα ἀεὶ καὶ θορυβοῦντα, ταῦτα μὲν ὀνίνανται οὐδέν, ἀποσοβεῖ δὲ τὴν ἄγραν. εἶεν.

Τὸν μὲν δὴ ἔμμισθον σοφιστὴν μόλις πως ἄρα διανενεύκαμεν. σκοπῶμεν δὲ ἐφεξῆς τὸν ἔμπορον καὶ τὸν κάπηλον καὶ τὸν αὐτοπώλην, εἰ ἄρα τούτων ἡμῖν προσήκει τι τῶν ὀνομάτων. λέγει τοίνυν ὁ θεσπέσιος Πλάτων ὅτι οὔσης τινὸς τέχνης ἀλλακτικῆς, ἣ διαμείβεται ὧν δίδωσιν ἃ λαμβάνει, ἡ μὲν ἐξ ἄλλης πόλεως εἰς ἄλλην ὠνῇ τε καὶ πράσει χρωμένη καὶ μεταβάλλουσα τὰ ἀγώγιμα, ἐμπορικὴ ὀνομάζεται ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων· ἡ δὲ ἐν πόλει μιᾷ καθημένη ἀλλακτικὴ τῶν αὐτῶν τούτων, εἰ μὲν αὐτουργοῦσα τὰ αὐτῆς ἔργα νομίσματος ἀποδιδοῖτο, ὥσπερ οἱ μάγειροι καὶ οἱ βαλανεῖς, αὐτοπωλικὴ ἂν ἐν δίκῃ καλοῖτο· ἡ δὲ τὰ ἀλλότρια ὠνουμένη, καπηλική· τούτων δὲ οὖν τῶν τριῶν ἑκάστην μίαν οὖσαν, σχίζεσθαι διχῇ τῇ αὐτῇ τομῇ, καθ' ὅτι ἀλλήλων διαφέρει τὰ ἀγοράσματα. ἔμπορον γὰρ τὸν μέν τινα εἶναι σιτίων τε καὶ ἱματίων καὶ ὑποδημάτων, καὶ ἐν βραχεῖ ὅσων τὸ σῶμα τὸ ἡμέτερον ἐπιδεές· τὸν δέ τινα, λόγων τε καὶ μαθημάτων οἷς ψυχὴ τρέφεται ἢ κολακεύεται· ὁμοίως δὲ αὖ κάπηλον, ὁμοίως δὲ καὶ αὐτοπώλην. εἴτε οὖν μουσικήν τις, εἴτε γραμματιστικήν, εἴτε ζωγραφίαν, εἴτε ἄλλο τι ψυχῆς ὠφέλημα ἢ παραμύθιον ἐκ πόλεως εἰς πόλιν μετάγων, ἔνθεν μὲν ὠνοῖτο, ἑτέρωθι δὲ ἀποδιδοῖτο· ἔμπορός ἐστιν οὐδέν τι μεῖον ἢ Λάμπης ὁ Αἰγινήτης· εἴτε αὐτοῦ καθιδρυμένος ἐν πόλει, καὶ τὰ μὲν ὠνούμενος μαθήματα, τὰ δὲ καὶ αὐτὸς τεκταινόμενος πωλοίη καὶ ἀλλάττοιτο ἀργυρίου, κάπηλός ἐστιν ἢ αὐτοπώλης κομψότερος μικρῷ Σαράμβου καὶ Θεαρίωνος. καὶ

A eiusmodi retia ita in medio palámque discurrentia, & in omnium manibus posita, è varis deiicere possent, & eorum oras reuellere, ac macularum laxitatem & imbecillitatem ostendere, nec alia re quàm mera ex ignoratione in ea sese homines induere: cum hæc inquam liceret facere, tamen vel nequiuerint vel noluerint: sed quemadmodum inepti catuli perpetuo latrantes atque obstrepentes, cum nihil promoueant, prædam insuper absterreant. Sed de his hactenus.

Mercenarium iam sophistam ægre aliquando natando transmisimus: mer- B catorem deinceps, & cauponem, & institorem videamus, si quod mihi ex iis nominibus conueniat. Sic igitur diuinus ea de re Plato loquitur. Cum sit ars quædam commerciorum inter homines, quæ id quod dat cum eo quod accipit commutet: quæ in aliam ex alia ciuitate proficiscens, vendendo emendóque transigit, & merces atque onera permutat, mercatura ab hominibus appellatur. Quæ vero in vna ciuitate manens earumdem rerum commutationem instituit, si quidem sua per sese opera moliatur, eáque pretio distrahat, veluti coqui ac balneatores, C merito suarum ipsa rerum negotiatrix dicetur; cauponaria vero, si aliena pecuniâ comparet. Addit trium illarum artium vnamquamque eadem sectione diuidi in partes duas, pro mercium inter sese discrimine. Nam mercatorem, alium cibariorum & vestium & calceamentorum esse, & vt vno verbo dicam, earum omnium rerum, quæ ad vsum corporis pertinent: doctrinarum & artium, alterum, quæ animi pabulum aut lenocinium continent: eodem modo & cauponem, eodem & suarum rerum negotiatorem diuidi. Quare si quis musicam, aut grammaticam, pi- D cturámve, aut aliam quamlibet artem, quæ ad vtilitatem animi aut oblectationem pertinet, ex vna in aliam vrbem transportans, quod hîc emerit alio in loco distrahat: mercator is nihilo minùs quàm Lampes Ægineta censendus est: siue hîc in vrbe commorans, disciplinarum alias redimat, alias fabricet ipse, vendátque, & pecunia mutet; caupo is erit, suarúmque rerum negotiator, haud multo Sarambo ac Thearione elegantior. Atque

demum ille Sophistam, Geryonis instar, tricipitem facit.

Cuinam igitur eorum qui in commerciis versantur artificum me mei accusatores ascribunt? Vagóne illi atque oberranti, an in vrbe commoranti? Equidem plurimis in ciuitatibus sum versatus, longiúsque quam Socrates peregrinatus sum, non Potidæa tenus in militiam profectus. Etenim arma quidem pro vobis nequaquam tuli: sed vestri tamen causa terræ plurimum, plurimásque ciuitates obij, amplas illas atque magnificas, intérque eas metropolim nostram: non vetusta illa Megara dico, vnde profecti olim ij qui Bosphorum accoluerunt, sed eam quæ cum aliis ciuitatibus imperet, commune cum vestra regnum atque imperium obtinet. Atque vtrùm aliud boni quidpiam ad vos ex nostra illa peregrinatione redundarit, affirmare non audeam: eas sanè merces ad illos detuli, quæ mihi primo suppetebant, tum quas viginti totos annos mihi hîc apud vos comparaui, partim ex vetustis Mnemosynes thesauris quam plurimas colligens, partim etiam nonnullas ipse proprio labore conficiens. Itaque fastidiosi illi, atque omnium contemptores, quíque nihil eorum quæ foris adueniunt, mirari aut volunt aut possunt præ domesticorum miraculorum copia: ita sunt tamen nostrarum aspectu mercium capti, vt cum agri mihi nudi, atque consiti, plurimum attribuerent, argenti itidem atque auri vim maximam offerrent, cúmque quotidie ad diuersorium meum venientes nihil non facerent vt aliquantulum illic temporis commoratus, olim occlusa Pythagoræ templa, & Platonis atque Aristotelis delubra sibi quoad possem aperirem, & simulacra patefacerem: cum id persuadere nulla ratione possent, atque ego merces quidem meas gratis præberem, ipse vero retro ad vos proficisci cuperem, tum demum manus iniicere, & amoris adiutorem magnum Imperatorem aduocare conati sunt. Cuius rei quem vobis fide digniorem ipsomet Imperatore testem producam, cuius vobis iam in Senatu testimonium perlectum est? Quamobrem quî ego sapientiæ mercatum instituerim? aut ad quos potius homines profectus,

A οὕτως αὖ τρικέφαλόν τινα αὖθις ὥσπερ τὸν Γηρυόνην ἀποφαίνει τὸν σοφιστήν.

Τίνι δὴ οὖν με τῶν ἀλλακτικῶν ἐγγράφουσιν οἱ κατήγοροι; μῶν τῷ πλανήτῃ, ἢ τῷ σταδιαίῳ; ἐγὼ τοίνυν πολλαῖς μὲν ὡμίλησα πόλεσι καὶ ξυνεγενόμην, καὶ ἀπεδήμησα μακρότερα ἢ ὁ Σωκράτης, οὐχ ὅσον εἰς Ποτίδαιαν στρατευόμενος. ἀλλ᾽ ὅπλα μὲν οὐκ ἤνεγκα ὑπὲρ ὑμῶν, ὑμῶν δ᾽ αὖ εἵνεκεν πολλὴν γῆν ἐπῆλθον καὶ πολλὰς πόλεις μεγάλας τε καὶ εὐδαίμονας, ἀτὰρ δὴ καὶ τὴν μητρόπολιν τὴν ἡμετέραν. οὐ τὰ ἀρχαῖα B Μέγαρα λέγω, ἀφ᾽ ὧν ὡρμήθησαν οἱ τῷ Βοσπόρῳ προσοικήσαντες, ἀλλ᾽ ἣ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων βασιλεύει, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ συμβασιλεύει. καὶ εἰ μέν τι καὶ ἄλλο χρηστὸν ἐξ ἐκείνης ὑμῖν ὑπῆρχε τῆς ἀποδημίας, οὐκ ἂν διϊσχυρισαίμην· ἤγαγον δ᾽ οὖν αὖθις τὰ ἀγώγιμα ὅσα τέ μοι πρόσθεν ὑπῆρχε, καὶ ὅσα παρ᾽ ὑμῖν ἐνθένδε ἐπορισάμην ἐν εἴκοσιν *ὀλίγοις ἐνιαυτοῖς, πολλὰ μὲν ἐκ τῶν ἀρχαίων συλλεξάμενος θησαυρῶν τῆς Μνημοσύνης, ἔστι δὲ ἃ καὶ αὐτουργήσας. καὶ ὅπως δὴ οἱ πάντες ἐκεῖνοι περιφρονοῦντες καὶ οὐδὲν τῶν ἔξωθεν C ἀφικνουμένων θαυμάζειν ἢ ἐθέλοντες ἢ δυνάμενοι διὰ τὴν περιουσίαν τῶν οἴκοι θαυμάτων· ὅμως τοσόνδε ἑάλωσαν καὶ ἐκρατήθησαν ὑπὸ τῶν ἀγωγίμων τῶν ἡμετέρων, ὥστε πολλὴν μὲν χώραν καρποδοτεῖν διδόντες ψιλὴν καὶ πεφυτευμένην, πολὺ δὲ ἀργύριον, πολὺ δὲ χρυσίον, ἰόντες τε εἰς τὴν κατάλυσιν ὁσημέραι, καὶ θαυμαστὰ δρῶντες ὅπως ἂν χρόνον τινὰ ἐκεῖ διατρίψας, πάλαι κεκλεισμένα τὰ Πυθαγόρου τεμένη καὶ τοὺς Πλάτωνος καὶ D Ἀριστοτέλους νεὼς ἀναπετάσαιμι αὖθις κατὰ δύναμιν, καὶ δείξαιμι τὰ ἀγάλματα, ἐπεὶ πείθειν οὐχ οἷοί τε ἦσαν, ἀλλ᾽ ἐγὼ τὰ μὲν ἀγώγιμα προῖκα ἐδίδουν, αὐτὸς δὲ ὀπίσω παρ᾽ ὑμᾶς ἱέμην, χεῖράς τε ἐπειρῶντο προσάγειν, καὶ ἐπίκουρον τῷ ἔρωτι τὸν μέγαν παρακαλεῖν βασιλέα. καὶ τούτων τίνα ἄλλον μάρτυρα ἂν ὑμῖν παρασχοίμην ἀξιοπιστότερον αὐτοῦ βασιλέως, οὗ καὶ ἀνεγνώσθη ὑμῖν ἐν τῇ βουλῇ ἤδη μαρτυρία; πῶς ἂν οὖν ἐμπορευοίμην ἐγὼ τὴν σοφίαν; καὶ παρὰ τίνας ἀφικνούμενος ἄλλους ἂν-

θρώποις, ἢ παρ' οἷς μάλιστα καὶ πλεῖστον A ἐξῆν; οὗτοι δωτίνην ἀπέλαυσαν τῆς ἐμπορείας.

Καὶ οὐ λέγω τὸ ἄστυ τοῦ Αντιόχου, οὐδὲ ὅσοις ἐκεῖ ξυνέμιξα ἀνδράσι τὰ ἐμὰ φορτία μαστεύουσι καὶ περιποιουμένοις, οὐδὲ ὅσοις ἐν Γαλατίᾳ τῇ Ελληνίδι. καὶ αἱ μὲν πόλεις, οὐχ οὕτω μεγάλαι, οὐδ' οἷαι τῇ μεγίστῃ ἀμφισβητεῖν· οἱ δὲ ἄνδρες ἴστε ὅτι ὀξεῖς καὶ ἀγχίνοι, καὶ εὐμαθέστεροι τῶν ἄγαν Ελλήνων· καὶ τριβωνίου παραφανέντος ἐκκρέμανται εὐθὺς, ὥσπερ τῆς λίθου τὰ σιδήρεια. οὗτοι οἱ ἄνδρες τί οὐκ B ἂν προέοιντο ὥστε κύριοι γενέσθαι τῆς ἐξαγωγῆς τῶν Πλάτωνος μαθημάτων, * ἢ ὑπὲρ τῶν Δημοσθένους δικῶν, καὶ τῆς Θουκυδίδου ξυγγραφῆς, μικροῦ ἴσα τελοῦντες τοῖς τούτων ἐμπείροις, ὁπόσα Ξέρξης Θεμιστοκλεῖ τῷ Νεοκλέους; καὶ οἶδα ὅτι συγκάθηνται πολλοὶ καὶ συνδικάζουσι πολλοὶ ἐξ ἐκείνων τῶν πόλεων. πυνθάνεσθε οὖν παρὰ τούτων εἰ ταῦτα ἐγὼ ἀληθῆ λέγω.

Καὶ ὅτι μὲν ἔμπορος οὐκ ἂν εἴην τινῶν μαθημάτων, παρ' ἄλλων πυν- C θάνεσθε καὶ ἐπιζητεῖτε· ὅτι δὲ οὔτε κάπηλος οὔτε αὐτοπώλης, αὐτὸ δι' ὑμᾶς αὐτοὺς ἐρωτᾶτε, εἰ ἐγὼ κάθημαι ἐπ' ἐργαστηρίου πιπράσκων λογάρια μικρὰ ἢ μεγάλα, καὶ προυταξάμην τὸ ζῆν ἐκ τοιαύτης τινὸς ἐργασίας, καὶ ταῦτα ὥσπερ οἱ ἄγαν σοφιστεύοντες τῶν καπήλων, προδεικνύντες τὸν ἀρυστῆρα, κεκράγασι καὶ ἐκβοῶσιν ὅτι τοῦ νέκταρος ὄζωδε τὸ πόμα ἐκεῖνο, καὶ ἡ κοτύλη πολυχανδεστέρα

* * * * * * * * * D

* * *

φρονοῦσα ὑπὲρ ὧν λέγει, καὶ οὐδεμίαν ὑπόθεσιν ποιουμένη, ἣν οὐ μᾶλλον γινώσκει τῶν ἐφεξῆς· ἀλλὰ καὶ ἃς ἐκεῖναι δι' ἀδυναμίαν ἀπίστους ἐῶσι, κινοῦσα καὶ περικρούουσα ἐκκαθαίρει καὶ βεβαιοῦται. εὖ οὖν λέγεται ἐπιστήμη εἶναι ἐπιστημῶν, ὅτι τὰ πείσματα αὐτῶν ἐντεῦθεν ἐξῆπται, καὶ ὅτι ἀρχι-

A apud quos & commodissimè, & quamplurima distrahere possem? Atqui hi gratuitum mercatus mei fructum tulerunt.

Nihil de Antiochi ciuitate dico: taceo viros eos, quorum illic consuetudine vsus sum, qui merces meas sollicitè conquirebant: & eos, quibuscum in Galatia Græca regione sum versatus, cuius vrbes etsi non adeo amplæ, nec cum amplissima conferendæ sint: nostis tamen illarum homines quam acuti & solertes esse soleant, atque illis qui Græci admodum sunt, ad disciplinas capessendas dociliores. Nam B simul atque pallium aliquod conspexerint: statim ex eo veluti ex magnete ferramenta dependent. Quid non igitur illos homines daturos putamus, quò Platonis doctrinæ ad se delatæ compotes fiant, qui pro Demosthenis litibus, & Thucydidis historia, eorum scriptorum peritis pene tantumdem, quantum Xerxes Themistocli Neoclis filio, pensitant? Scio plerosque earum vrbium ciues sedere vobiscum, atque vnà de mea causa iudicare. De his ergo, si lubet, percontamini, num ea verè à me dicta sint.

Ac nullius me quidem disciplinæ C institorem ac mercatorem esse, ab aliis exquirendo ac sciscitando cognoscite. Cauponem vero aut mearum per me rerum venditorem non esse, de eo vosmetipsos interrogate: num ego in officina sedeam, exiguas siue magnas orationes venditans, ex eoque opere quæstum mihi ac compendium proposuerim: idque ea præsertim ratione qua callidissimi caupones solent, dum trullam ostentantes clamant atque vociferantur, in potu illo odorem esse nectaris, atque heminam suam multo cæteris esse capaciorem.

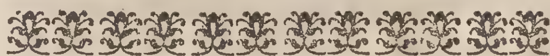
D * *Ex alio opere quæ sequuntur, irrepsere.* *

ea de quibus disputat prudenter intelligens: nec vllam rem sibi ad considerandum proponens, quam non inferioribus scientiis perfectiùs cognoscat. Quinetiam quas illæ res præ imbecillitate nulla fide corroboratas relinquunt: versans ea atque agitans, repurgat, & fulcit. Quamobrem merito scientiarum est dicta scientia, pro eo quod cæterarum velut funes apti inde ac religati sint: quodque perinde ac

princeps & magiſtra moderetur eas, A doceatque qua ratione vnaquæque tractanda ſit quæſtio. Non quod in angulorum contemplatione penitus verſari, aut in numeris hærere, operæ pretium eſſe ducat. Ad hæc comparatione artium infimarum, illius magis eſt regia] poteſtas, atque curatio. Id enim ſtudet, vt quaſi è ſublimi, humi repentes illas proſpiciens, exploret ſingulas, & inquirat, an optimo reipublicæ ſtatui ſint vtiles, an eidem noxiæ ac periculoſæ: & quam vtpote ſalubrem totam admittere oporteat, quam velut ciuitatis dedecus in morbis eius omnino repudiare. B Reuera enim ars omnis ad ea quæ ſibi præſtituta ſunt, moliendа, ac fabricanda, iis qui opus habeant omnibus idonea eſt: ſeipſam vero quatenus vtilis aut noxia ſit, explorare non poteſt. Immo id in artibus eiuſmodi vitij atque inopiæ reſidet, quod pleræque bonis ac malis ſuamet ipſæ opera ſubminiſtrant: nec gladiorum faber diſcernere illud poteſt, num ſicario gladium ſit venditurus; nec nauium architectus, vtrum prædoni nauem fabricet, quemadmodum Paridi Harmonides; nec gubernator, vtrùm illius in nauigatione vitam conſeruet, quem demergere in profundum ſit con- C ſultius. Verùm ſi earum opera prudentia ſapientiáque dirigat, ac moderetur: cum idipſum quod deeſt ſupplebit illa, tum eas non ſinet quaſi cæcas, quibuſlibet opificia ſua proponere. Atque hoc eſt, quod hiſce verbis ſignificatur, cum dicimus ſcientiarum eſſe ſcientiam, artémque artium: quoniam illarum principia corroborat, harum vſum examinat.

A τέκτων οὖσα, αὐταῖς ἐπιστατεῖ, καὶ ὑφηγεῖται ᾗ μετιέναι χρὴ ἕκαστον τῶν προβλημάτων· οὐχ ὅτι αὐτὴ πάρεργον ποιεῖται ἐνδιαιτᾶσθαι ταῖς γωνίαις, οὐδὲ ἐντετηκέναι τοῖς ἀριθμοῖς. πρὸς δὲ δὴ τὰς τέχνας καὶ βασιλικωτέρα αὐτῆς ἡ ἐπιτροπεία τε καὶ ἐξουσία· καὶ βούλεται οἷον ὑψόθεν ὁρῶσα χαμαὶ ἐρχομένας, γνωματεύειν ἑκάστην, καὶ ἐξετάζειν εἴτε ὠφέλιμος ὀρθῇ πολιτείᾳ, εἴτε βλαβερὰ καὶ ἀκροσφαλής· καὶ τὴν μὲν ὅλην παραδεκτέον ὡς ὑγιῆ, τὴν δὲ αὖ παντάπασιν ἐξοριστέον ὡς ἄγος πόλεως ἐν τοῖς ἀρρωστήμασι. B τῷ γὰρ ὄντι ἅπασα τέχνη τὰ μὲν ὑφ᾽ ἑαυτῇ τεταγμένα χειρουργεῖν ἱκανή, καὶ πᾶσι σκευάζειν τοῖς δεομένοις· ἑαυτὴν δὲ οὐχ οἵα τε ἐξετάζειν ἄχρι τοῦ ὠφέλιμος ἢ ἐπιβλαβής. ἀλλὰ καὶ τοῦτο τῶν τεχνῶν πονηρὸν καὶ ἐνδεές, ὅτι ὁμοίως μὲν ἀγαθοῖς, ὁμοίως δὲ φαύλοις ὑπηρετοῦσι τὰ σφέτερα ἔργα· καὶ οὔτε ὁ μαχαιροποιὸς δοκιμάζειν ἔχει εἰ ἀνδροφόνῳ τὴν μάχαιραν ἀποδώσεται· οὔτε ὁ ναυπηγός, εἰ ἅρπαγι ναυπηγήσεται, ὥσπερ τῷ Πάριδι Ἁρμονίδης· οὔτε ὁ κυβερνήτης, εἰ σώζει ἐν τῷ πλῷ ὃν καὶ βαπτίσαι ἄμεινον ἦν. εἰ δὲ καὶ φρόνησις C καὶ σοφία τὰ ἔργα αὐτῶν ἀπευθύνοι καὶ διατάττοι· καὶ τοῦτο αὐτῶν τὸ ἔλλειμα ἐξιάσεται, καὶ οὐ ξυγχωρήσει ὥσπερ τυφλοῖς, προτείνειν τὰ δημιουργήματα τοῖς ἀπαντῶσι. τοῦτ᾽ οὖν ἐστιν ὃ λέγει ὁ λόγος, ἐπιστήμην εἶναι ἐπιστημῶν, καὶ τέχνην τεχνῶν· ὅτι τῶν μὲν τὰς ἀρχὰς βεβαιοῦται, τῶν δὲ ἐξετάζει τὴν χρείαν.

THEMISTII hortatoria ad Philoſophiam: ad Nicomedienſes.

ORATIO XXIV.

D

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ προτρεπτικὸς Νικομηδεῦσιν εἰς φιλοσοφίαν.

ΛΟΓΟΣ ΚΔʹ.

ATQVI & Prodico quondam & Gorgia Athenis commorantibus, non ineptè quidam Sophroniſci filio Socrati operam dabant. Quanquam vterque ornatiſſimas atque omni ſuauitate plenas orationes oſtenta-

ΑΛΛΑ καὶ Προδίκου ποτὲ καὶ Γοργίου διατριβόντων Ἀθήνησι, προσεῖχόν τινες οὐ φαύλως καὶ Σωκράτει τῷ Σωφρονίσκου. καίτοι Πρόδικος μὲν καὶ Γοργίας πολυτελεῖς τε ἐπεδείκνυντο καὶ γέμοντας ἡδονῆς λό-

γοις, ὥστε καὶ μισθὸν εἰσεπράττοντο τοὺς ἀκροωμένους· Σωκράτης δὲ οὐδὲν ποικίλον οὐδὲ σοφόν, ἀλλὰ ἁπλᾶ τινα καὶ συνήθη καὶ ὅπως ἔτυχε διεξῄει· καὶ ἡδέως ἂν καὶ ἀργύριον ἔδωκεν, εἴ τις αὐτοῦ προσέχειν ἐβούλετο. μὴ οὖν δὴ καὶ ὑμεῖς ὑπερίδοιτε τοῦ ξενίζειν ἐπιχειροῦντος οὐ λίαν κεχαρισμένοις ξενίοις, οὐδὲ γοητεύειν δυναμένοις τὰς ἀκοάς, οἵων θαμὰ ἀπολαύετε συλλεγόμενοι· καὶ τοὺς ἑστιάτορας ἀγαπᾶτε, ὅτι δὴ δεξιοὶ καὶ φιλάνθρωποι καὶ οὐ σμικρολόγοι ταῖς παρασκευαῖς· ἀλλὰ Συρακουσίαν ἀεὶ τράπεζαν ἢ Σικελικήν τινα παρατιθέντες, πολλὰς καὶ ποικίλας ἡδονὰς ἡμῖν μηχανῶνται· καὶ οἱ μὲν τινες ἐπιχώριον ᾄδοντες μέλος, οἱ δέ, Ἀσσύριον καὶ ἐκ Λιβάνου, κηλοῦσιν ὑμᾶς τῇ τε οἴκοθεν ἁρμονίᾳ καὶ τῇ θύραθεν.

Εἰ μὲν δή τι καὶ παρ' ἡμῶν τοιόνδε προσδοκῶντες συνεληλύθατε, ὥρα ὑμῖν ἀπιέναι, μηδὲ ἐνοχλεῖσθαι μάτην· εἰ δὲ δή ποτε καὶ Λυκοῦργον ἑστιάτορα ὑπομεῖναι δυνήσεσθε, τάχα ἂν ὑμᾶς ὑποδεξώμεθα οὐχ οὕτω μὲν πολυτελέσι ξενίοις, ὑγιεινοτέροις δὲ ἴσως, ἃ μὴ θαυμάσαι μόνον ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὄνασθαί τι θαυμάσαντας. εἰσὶ μὲν γὰρ καὶ οἱ παρ' ἡμῶν λόγοι Μνημοσύνης τε καὶ Διὸς ἔκγονοι, καθάπερ οἱ κομψοί τε ἐκεῖνοι καὶ φιλοπαίγμονες· πάμπολυ δὲ διαφέρουσι τῶν ἀδελφῶν· καὶ τὴν διαφοράν, εἰ βούλεσθε ἀκούειν, ἔχοιμ' ἂν λέγειν. ἀλλ' ὅπως μή με ἀδολέσχην καὶ περιττολόγον νομίσητε, καὶ ἀποπλανώμενον εἰκῇ τῶν προκειμένων. καὶ γὰρ δὴ καὶ τοῦτο τοῖς ἡμετέροις πρόσεστι λόγοις. ἐλεύθεροι σφόδρα εἰσὶ καὶ αὐτόνομοι, καὶ ἔξεστιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ πατρὸς μὴ μίαν τινὰ ὁδὸν ἠναγκασμένην βαδίζειν· ἀλλ' ἐὰν αὐτοὺς ἑτέρα τῆς προκειμένης μᾶλλον ἀρέσῃ, μεταβαίνουσιν εὐθέως καὶ οὐ πλανῶνται. τὴν δ' οὖν μάλιστα διαφορὰν ὧδε ῥᾳδίως ἂν μάθοιτε.

Πάντα ὅσα ἐπίκηρα καὶ τῆς ἀσθενοῦς φύσεως μέτοχα, δυοῖν μάλιστα τούτων ἴσμεν δεόμενα, ἀναπαύλης τε τῶν συνεχῶν πόνων, καὶ αὖ ἐπιμελείας, εἰς τὸ μὴ χεῖρω γίνε-

A ret, vt ab auditoribus etiam mercedem exigeret: Socrates vero comptum nihil, aut argutum, ſed rudia quædam ac quotidiana è re nata diſſereret; ac vel pecuniam vltro ipſe daret, ſi quis aures dicenti ſibi accommodare vellet. Num igitur & vos eum aſpernabimini, qui hoſpitalibus epulis non admodum iucundis excipere vos cupiat, nec eiuſmodi, aures vt veſtras permulceant: quales ſæpenumero congregatis vobis exhibentur; ex quibus inuitatores veſtros diligitis, quòd elegantes ac perhumani ſint, nec in apparatu conuiuij parci, aut ſordidi; ſed Sy-
B racuſana perpetuo menſa Siculave propoſita, quamplurimas ac multiplices voluptates concilient: atque alij vernaculum quoddam carmen, alij Aſſyrium & ex Libano profectum canentes, cùm domeſtico vos, tum peregrino concentu demulceant.

Igitur ſi quid à me ſimile audituri conueniſtis, abire vobis per me quidem licet, nec fruſtra moleſtiam ſuſtinere. Sin eſt vt Lycurgum inuitatorem ferre nonnunquam poſſitis: excipiemus ſanè vos, vt non opiparis adeo dapibus, ſic fortaſſe ſalubrioribus, quæ non admirationem modo vobis, ſed cum admira-
C tione coniunctam vtilitatem adferant. Licèt enim noſtræ quoque orationes, Mnemoſynes ac Iouis fœtus, velut ſcitæ illæ ac ludibundæ, ſint: plurimum tamen ab ſororibus ſuis diſtant: diſcriménque adeo ipſum, ſi modo audire non grauemini, facilè vobis explicabo. Verum ne me, obſecro, ſermonis nimium, ac loquacem eſſe, aut temere à propoſito declinare putatote. Idipſum enim ſermonibus orationibúſque noſtris inſitum eſt: liberæ admodum ſuíſque legibus vtentes ſunt, & hoc conceſſum habent, vt à parente profectæ non certam aliquam ac defi-
D nitam viam tenere cogantur; ſed ſi alia quàm quæ propoſita eſt magis arriſerit, tranſgrediantur illico, nec longius aberrent. Ergo quodcumque illud diſcrimen eſt, facilè hac ratione noſcetis.

Omne illud quod caducum & mortale & naturæ imbecillioris particeps eſt, duabus his maximè rebus indigere cernimus, intermiſſione ſcilicet perpetui laboris, & cura aliqua, prouiſionéque, ne deterius euadat aliquan-

do. Quare eodem modo & animum nostrum cogitemus alios ad relaxationem ac quietem, alios ad curam & sollicitudinem desiderare sermones. Propterea illi cum in Musarum theatrum prodeunt (faciunt vero id assiduè ac sæpius) arrident vobis ac blandiuntur, atque eum circumplexi salutant, qui principem inter spectatores locum habet. Hi vero ferme domi sese continent, priuatimque studia sua obire desiderant. Sin eos aliquando Deus in publicum compulerit, morosi, nec statim iucundi sunt: tantumque ab adulatione absunt, vt sæpenumero vel auditores ipsos increpent, vbi aliqua in re erratum ab iis deprehenderint. Verum nobis quidem qui apud sapientes, magnáque ex parte sanos homines disputamus, prudentiores imitandi sunt medici, qui amariora medicamina melle circumlitis poculis propinant. Ac fortassis vos ipsi orationi nostræ tractabiliores faciliorésque præbeatis, si cum voluptate medeatur: non secus quàm aurigæ alicui perito, qui habenis currum regere malit, calcaribus ac flagello parcere. Quidnam igitur dicendum maximè nobis est, quo prodesse vnà vobis ac placere possimus? Necesse enim omnino est, vt eam agendi vobiscum rationem adhibeam. necessitatis autem causa eiusmodi est.

Quisquis ille deorum est, qui me huic attribuere ciuitati voluit, & egregium illum erga vos in me amorem excitauit: neque immunem me, ac rerum mearum satagentem manere in quiete & otio permittit, velut plerique amatores vestri faciunt; neque porro amarioribus ad remedium vti medicamentis finit, ne imprudentes, ab iis quos amamus, curatione ipsa ob eius molestiam excludamur. Nam si vos ego solus amarem, possem libere de meis illis deliciis insolescere: cùm ne vllus mihi riualis præferretur metuerem nihil. Iam vero iam alios videtis eodem amore captos: mihíque vos illorum elegantia videtur ac dexteritas abstractura, ita vt nos tanquam seueriores ac grauiores contempturi sitis. Quare id ego apud vos dicere compellor, quod iamdudum reticere in animo meo decreueram. Non est philosophiæ aula Gratiis destituta, nec

A θαι. καὶ ψυχὴν τοίνυν οὕτως οἰηθῶμεν τὴν μὲν τινῶν ἀναπαυόντων λόγων, τὴν δέ τινων ἐπιμελουμένων προσδεῖσθαι. διὰ τοῦτο οἱ μὲν ὅταν παρέλθωσιν εἰς τὸ τῶν Μουσῶν θέατρον (ποιοῦσι δὲ τοῦτο συνεχῶς καὶ πολλάκις) προσμειδιῶσί τε ὑμᾶς καὶ περισαίνουσι, καὶ περιχυθέντες ἀσπάζονται τὸν κορυφαῖον τῶν θεατῶν· οἱ δὲ τὰ μὲν πολλὰ οἰκουροῦσι, καὶ ἰδίᾳ βούλονται τὰς ἐπιμελείας ποιεῖσθαι· ἢν δέ ποτε καὶ πρὸς δῆμον αὐτοὺς ὁ θεὸς κινήσῃ, αὐστηροί τε εἰσὶ καὶ οὐχ ἡδεῖς εὐθέως· καὶ τοσοῦτον ἀπέχουσι τοῦ θωπεύειν, ὥστε καὶ B πολλάκις ἐπιτιμῶσι τοῖς θεαταῖς, ὅταν τι πλημμελὲς αὐτοῖς συγγινώσκωσιν. ἀλλ' ἡμῖν γε, ἅτε πρὸς ἄνδρας φιλοσόφους ποιουμένοις τοὺς λόγους, καὶ τὰ πολλὰ ὑγιαίνοντας, τοὺς σοφωτέρους μιμητέον τῶν ἰατρῶν, οἳ τὰ πικρότερα τῶν φαρμάκων, μέλιτι τὴν κύλικα περιχρίσαντες, πίνειν διδόασι. τάχα δ' ἂν καὶ ὑμεῖς ἑαυτοὺς πειθηνίους μᾶλλον παράσχοιτε μεθ' ἡδονῆς θεραπεύοντι τῷ λόγῳ· καθάπερ ἡνιόχῳ δεξιῷ τὴν τέχνην, ἐξ ἡνίας ἄγειν ἐπιχειροῦντι τὸ ἅρμα, κέντρου δὲ φειδομένῳ καὶ μάστιγος. τί ἂν οὖν C λέγοντες ἅμα τε ὠφελοίημεν ὑμᾶς καὶ ἀρέσκοιμεν; πολλὴ γάρ μοι ἀνάγκη τὸν τοιόνδε τρόπον τῆς πρὸς ὑμᾶς ὁμιλίας τιμᾶν. αἰτία δὲ τῆς ἀνάγκης ἥδε.

Ἐμὲ θεῶν ὁ τῇδε τῇ πόλει προσθεῖναι βουληθείς, καὶ τὸν ἔρωτά μοι τὸν καλὸν τοῦτον κινήσας, οὔτε μένειν ἀξύμβολον ὑμῖν ἡσυχῇ ξυγχωρεῖ τὰ αὑτοῦ πράττοντα, καθάπερ τοὺς πολλοὺς ὑμῶν ἐραστάς· οὔτε μὴν πικροτέροις φαρμάκοις ἐᾷ κεχρῆσθαι πρὸς τὴν βοήθειαν, μὴ λάθωμέν τοι τῆς θεραπείας δι' ἀηδίαν ὑπὸ τῶν ἐρωμένων ἀποσταθέντες. καὶ γὰρ D εἰ μὲν μόνος ὑμῶν ἑάλων ἐγώ, κἂν ὑπῆρχεν ἄν μοι μετ' ἐξουσίας τοῖς παιδικοῖς ἐναβρύνεσθαι, περιτίμησιν ἀντεραστοῦ μὴ δεδιότα· νῦν δὲ ὁρᾶτε γὰρ ἤδη καὶ ἑτέρους ὁμοίως κεκινημένους· καί μοι τὸ σφόδρα αὐτῶν ἐπιδέξιόν τε καὶ εὔχαρι οἰχήσεσθαι ἄγον ὑμᾶς δοκεῖ, ὥστε ἡμῶν δὴ τῶν σεμνοτέρων ὑπερορᾶν. διόπερ ἀναγκάζομαι πρὸς ὑμᾶς ἐξειπεῖν ἃ πάλαι κατέχειν ἐδόκουν ἐν ἐμαυτῷ. οὐκ ἔστι χαρίτων ἔρημος ἡ φιλοσοφίας αὐλή, οὐδὲ

ἀποσκηνοῦσιν αἱ θεαὶ πόῤῥω που τῶν ἡμετέρων μουσείων, οὐδ' αὖ στήσαιμεν ποτε ὑμῖν χορὸν ἀμοιροῦντα σώφρονος ἡδονῆς· ἀλλὰ τὴν Ἀφροδίτην ἀεὶ συμπλέκειν ταῖς Μούσαις προθυμησόμεθα· ἀδελφαὶ γὰρ ἀλλήλων, καὶ ἀσπάζονται τὴν κοινωνίαν.

Ὡς δ' αὖ ὅτι ἐστὶν οὐκ ἀδύνατος ἡμῖν ἡ ἁρμονία τῶν θεῶν τούτων εἰδεῖητε, ἐθέλω τι βραχὺ πρὸς ὑμᾶς τῶν τέως κεκρυμμένων ὁμολογῆσαι λόγων. διττὸν ἡμῖν ἐνοικεῖ γένος, ὦ φίλοι, διτταὶ δὲ αὐτοῖς καταγωγαί· καὶ διενείμαντο τὰ τῆς ψυχῆς οἰκητήρια. τιθηνοῦνται δέ μοι τοὺς μὲν ῥητορική, τοὺς δὲ ἡ πάγκαλος φιλοσοφία. εἰ δὲ ὑμῖν καὶ τὰς μητέρας τῶν λόγων εἰδέναι πόθος, καὶ οἵα τις ἑκατέρα τὴν φύσιν γινώσκειν· ἀκούοιτε αὖ τῶν παίδων, ὅσα πολλάκις ἐν εἰκόσι παίζοντες ἑκάστην αὐτῶν ἀπογράφουσι τῶν εἰκόνων.

Φιλοσοφία μὲν δὴ καὶ σχῆμα σεμνόν, καὶ σῶμα εὐμέγεθες, καὶ στολὴ πρέπουσα, ἐν οἵᾳ δὴ καὶ τὰς ἀρετὰς οἱ γραφεῖς τὰς φιλοσοφίας συννόμους δεικνύντες γράφουσι. πλόκαμοί τε οὔτε ἄφετοι μεθίενται πλανᾶσθαι, οὔτε ἐκ ποικιλίας κομμωτικῆς ἀναπλέκονται· ἀλλὰ μέσον τινὰ ἔχουσι κόσμον εὐταξίας τε καὶ τρυφῆς. φιλοσοφία γάρ τοι κατὰ φύσιν κάλλος ἄφραστον ἔχουσα πᾶν ὅ,τι περ ἂν ἐπείσακτον ἀτιμάζει τε καὶ οὐ προσίεται. οὐκοῦν οὐδὲ ὑπογράφει τὰ ὄμματα, οὐδὲ τεχνητὸν ἐρύθημα αὐτῇ τὰς παρειὰς χρώννυσιν· ἀλλὰ καὶ ἐπανθεῖ μὲν ἐρύθημα τῷ προσώπῳ σωφροσύνης πλῆρες, βλέμμα τε αἰδοῦς γέμει, καὶ οἷον τῆς αἰδοῦς καὶ τοῖς προσβλέπουσιν ἐνδιδόναι. ἤδη γοῦν τισι καὶ θέα ψιλὴ τῆς θεοῦ ταύτης ἤρκεσεν εἰς κοσμιότητα τὸν βίον μεταῤῥυθμίσαι. καὶ ὅγε Πολέμων Ἀττικός, ὁ κώμοις τε καὶ αὐλοῖς καὶ μέθαις πολλὰ πρότερον ἐντρυφήσας, ὅτε τὴν Ξενοκράτους σύνοικον φιλοσοφίαν προσέβλεψεν, αὐλοὶ μὲν ἐκεῖνοι φροῦδοι, καὶ κῶμοι, καὶ ἔρως ὁ πάνδημος, τῆς Πολέμωνος ἐκπεσόντες ψυχῆς ἠμελήθησαν· ὁ δὲ ἔρωτα τὸν καθαρώτατον τῆς φιλοσοφίας ἀντιλαβὼν, εἰς

A procul à museis nostris habitant deæ, neque chorum vnquam vobis honesta voluptate carentem instituerimus: sed Venerem perpetuò coniungere cum Musis conabimur. germanæ quippe inuicem sunt, communionéque mutua delectantur.

Sed vt illud intelligatis, quàm inter sese conciliari deæ illæ ac sociari possint: libet aliquid ex iis qui occulti hactenus fuerant sermonibus efferre. Duplex itaque in nobis versatur genus, auditores optimi, dupléxque ipsis assignata mansio: atque animi sunt ab iis diuisa domicilia. Horum alios fo-
B uet mihi alitque rhetorica, alios præstans atque eximia philosophia. Quòd si eiusmodi sermonum matres nosse, ac quali sit vtraque natura prædita cognoscete velitis: hoc de ipsarum filiis audire potestis, quomodo velut in imaginibus ludentes, sæpius earum vnamquamque describant.

Philosophiæ itaque & maiestatis plenus habitus, & procera corporis statura, & vestitus decens. Quo quidem cultu etiam virtutes philosophiæ contubernales ac socias repræsentare pictores solent. Crines neque sparsim neglecti, atque errantes, neque co-
C mendi lenocinio in cirros contorti: sed medio quodam ornatu, qui ad modestiam sit & elegantiam compositus. Nam philosophia natiuam habens pulchritudinem tantam, quanta verbis explicari non potest; quicquid adscititium ac fucatum est, repudiat ac reiicit. Quare neque oculos depingit, neque ementitus rubor genas illius inficit: sed modestiæ plenus citra artem toto ex vultu efflorescit. Aspectus ipse verecundiam præfert, ita vt eam in contuentes adeo ipsos transfundat. Iam enim quibusdam, vel solus deæ istius aspectus satis fuit, vitam vt suam ad modestiam componerent. Polemo
D quidem ille Atticus, qui in comessationibus ac tibiis atque ebrietate, plurimum antea per luxum ac lasciuiam versari solitus esset, cum ad Xenocratis contubernalem philosophiam oculos adiecisset, tibiæ illæ extemplo omnes euanuerunt, comessationésque, & vagus atque impudicus amor, Polemonis animo excidentes, contemptui deinceps fuerunt. Pro quibus castissimo philosophiæ amore suscepto, eò

vſque inſatiabili animi cupiditate peruenit, vt etiam deæ illius ſacris initiaretur.

Rhetoricæ porro (planè enim eius quoque imaginem expetitis) generoſa quidem ipſa eſt, ac pulcherrima ſpecies: ſed natura tamen minimè contenta eſt: quin ornatu etiam extrinſecus arceſſito gaudet. Proinde plurimum de varia illa venuſtate corpori illius obtenditur: ac theatris etiam Græcis mirum in modum exultat: & pueros iam inde à teneris annis prodire in publicum aſſuefacit. At illi adeo parentis ſuæ germani ſunt, itáque choreis capiuntur: ſæpe vt, cum matribus perſuaſerint, ſecúmque inuicem permixti fuerint, vnum quendam chorum admirabilem ac Muſarum ſimilem temperatione perficiant. Sin autem ſeparati à ſe inuicem, choreas inſtituant, à ſe mutuo & accipiunt & inferunt detrimentum. Cúmque philoſophiæ liberorum chorus grauitatis plenus, voluptatis ac gratiæ ſit omnis expers: contrà iſte nullis modeſtiæ frænis coërcitus, ſæpe in inconditam atque ab omni elegantia remotam perturbationem erumpit. Quare is demum præſtantiſſimus omnium chorus eſt, in quo iuncti inuicem ſociatique fratres voluptatem vnà cum moderatione permiſcent: cuiuſmodi ſeſe vobis inſtituturos perpetuò confirmant. Viciſſim autem pro eo ſtudio à vobis poſtulant non aurum neque gloriam: non enim auri cupidi, aut ambitioſi ſunt: ſed veræ humanitatis affectum, mutuumque erga ſe amorem, ac beneuolentiam. Nunc enim fidem mihi nondum adhibent, nec ſe putant à vobis ſimili affectu diligi. Quin me inſuper ſermonem apud vos quemdam inſtituere iubent, quem ego oppidò antiquum & ſtudio non indignum proferam. Fabulandi enim neſcio quo modo cupidum genus noſtrum eſt, & garrire ſæpius videmur, quòd vetuſtarum narrationum plus æquo auidi atque inſatiabiles ſimus.

Olim igitur cùm Amorem peperiſſet Venus: cætera quidem formoſus & parente ſua dignus videbatur. Hoc vnum deerat, quòd in iuſtam ac pulchritudini congruentam ſtaturam non excreſceret: neque augeſceret corpus, ſed diu qualis editus fuerat, permane-

A τοσοῦτον τοῦ πόθου προὔκοψεν, ὥστε καὶ τελεταῖς τῆς θεοῦ ἐμμηθῆναι.

Ῥητορικῆς δὲ (πάντως γάρ που καὶ ταύτης τὴν εἰκόνα ποθεῖτε) γυναῖκα μέν τις καὶ αὐτὴ καὶ πάγκαλη· ἀτὰρ οὐ τῇ φύσει μόνον ἀρκεῖται, πολλάκις δὲ θέλει καὶ τοῖς ἔξωθεν καλλωπίζεσθαι. καὶ αὐτῇ πολὺς μὲν ποικίλος κόσμος τὸ σῶμα σκέπει, ἀγάλλεται δὲ καὶ θεάτροις Ἑλληνικοῖς, καὶ τοὺς παῖδας ἐκ νεαρᾶς ἡλικίας εἰς δημοσίας προόδους ἐθίζει. οἱ δὲ οὕτως εἰσὶ τῆς μη-
B τρὸς γνήσιοι καὶ χορείας ἐρῶντες, ὥστε πολλάκις καὶ τὰς μητέρας συμπείσαντες, καὶ ἀναμιχθέντες ἀλλήλοις, ἕνα χορὸν θαυμάσιόν τινα καὶ οἷον τῶν Μουσῶν ἐκεράσαντο. ἐὰν δὲ ἐθέλοιεν μὴ σὺν ἀλλήλοις χορεύειν, ζημιοῦνταί τε ὑπ' ἀλλήλων καὶ ζημιοῦσιν ἀλλήλους τὰ ἴσα. καὶ ὁ μὲν τῶν φιλοσοφίας παίδων χορὸς σεμνότητος γέμων, ἡδονῆς καὶ χάριτος ἄμοιρος· ὁ δὲ, ἀχαλίνωτος ὢν κοσμιότητι, πολλάκις καὶ εἰς ἀταξίαν
C ἄμουσον ἐκβακχεύεται. κάλλιστος δὴ χορῶν ἐκεῖνος, ὅταν ἀλλήλοις συναφθέντες οἱ ἀδελφοί, ἡδονὴν εἰς τὸν χορὸν καὶ κοσμιότητα μίξωσιν, οὓς δὴ καὶ ὑμῖν στήσειν συνεχῶς ἐπαγγέλλονται· αἰτοῦσι δὲ ὑμᾶς ἀντὶ ταύτης τῆς προθυμίας οὐ χρυσὸν οὔτε δόξαν, οὔτε φιλόχρυσοι εἰσὶν οὔτε φιλότιμοι, ἀλλὰ φιλανθρωπίαν ἀληθινὴν καὶ ἴσον ἔρωτα. νῦν γὰρ ἔτι μοι ἀπειθοῦσι, καὶ οὐκ οἴονται παρ' ὑμῶν κατὰ τὸ ὅμοιον ἀντερᾶσθαι. ἀλλά με εἰπεῖν τινὰ λόγον κελεύουσιν ὑμῖν, ὃν ἐγὼ λέξω
D μάλα ἀρχαῖον ὄντα καὶ σπουδῆς ἄξιον. φιλόμυθόν τε γάρ πως γένος ἐστὶ τὸ ἡμέτερον, ἀδολεσχεῖν τε τὰ πολλὰ δοκοῦμεν, ἀκρατῶς τε καὶ ἀκορέστως ἔχοντες τῶν παλαιῶν λόγων.

Ὅτε τὸν Ἔρωτα ἐγέννησεν ἡ Ἀφροδίτη, τὰ μὲν ἄλλα καλός τε ἦν ὁ παῖς, τῇ γεννησάσῃ προσήκων· ἀτὰρ οὐκ ηὔξετό γε εἰς μέγεθος τῷ κάλλει πρέπον, οὐδὲ ἐπεδίδου τὸ σῶμα, ἀλλ' ἔμενεν πολὺν δὴ χρόνον οἷος ἐτέχθη.

θη. ἠπορεῖτο οὖν πρὸς τὸ πρᾶγμα ἥ τε μήτηρ καὶ αἱ τροφοὶ τοῦ βρέφους αἱ Χάριτες. καὶ φοιτῶσαι πρὸς τὴν Θέμιν (οὔπω γὰρ εἶχε Δελφοὺς ὁ Ἀπόλλων) ἐδέοντο λύσιν τινὰ ἐξευρεῖν τῷ παιδὶ τοῦ ἀτόπου καὶ θαυμαστῆς συμφορᾶς. εἶπεν οὖν ἡ Θέμις, ἀλλ' ἐγώ, ἔφη, παύσω ὑμᾶς ἀποδυρομένας· νῦν γὰρ οὔπω ἴστε τὴν φύσιν τοῦ βρέφους. ὁ Ἔρως ὁ σὸς ὁ ἀληθινός, ὦ Ἀφροδίτη, τεχθείη μὲν ἂν ἴσως καὶ μόνος, αὐξηθείη δ' ἂν οὐδαμῶς μόνος· ἀλλά σοι δεῖ καὶ Ἀντέρωτος, εἰ βούλει τὸν Ἔρωτα αὐξηθῆναι. ἔσται δὲ αὕτη φύσις τοῖσδε τοῖς ἀδελφοῖς· ἀλλήλοις αἴτιοι τῆς αὔξης ἄμφω γενήσονται. ὁρῶντες μὲν γὰρ ἀλλήλους, ἴσα βλαστήσουσι· θατέρου δὲ ἀπολειφθέντος, ἄμφω μειώσονται. οὕτω δὴ κύει τὸν Ἀντέρωτα ἡ Ἀφροδίτη· καὶ ἀνέδραμέ τε παραχρῆμα ὁ Ἔρως, καὶ τὰ πτερὰ ἔφυσε, καὶ ὑψηλὸς ἦν. ἅτε δὴ ἐν τοιαύτῃ τύχῃ καθεστηκώς, ἄτοπα ὑπομένει πάθη πολλάκις, καὶ ποτὲ μὲν θάλλει, ποτὲ δὲ φθίνει· πάλιν δὲ αὔξεται. δεῖται δὲ ἀεὶ τἀδελφοῦ συνόντος· καὶ μέγαν μὲν ἐκεῖνον ὁρῶν, μείζων φαίνεσθαι φιλονεικεῖ· σμικρὸν δὲ καὶ ὀλίγον φωράσας, πολλάκις οὐδὲ ἐθέλων ἀπομαραίνεται. οἴεσθε οὖν τι μὲν ἴσως σεμνὸν εἰρηκέναι· ἐγὼ δὲ λέγω ὅτι τῶν λόγων ἀντερᾶν ἀνάγκη τοῖς βουλομένοις τοὺς λόγους αὔξειν καὶ τὸν ἔρωτα αὐτόν. τῷ τοι καὶ ἐλπίσας ἐγώ, τὸν θεὸν ἐδεξάμην τε καὶ ἐνίδρυσα τῇ ψυχῇ· καὶ αὐτὸν οὐκ ἐθέλω ψεύσασθαι τῆς ὑποσχέσεως. ὑπεσχόμην δὲ εἰσοικιζομένῳ τοπρῶτον, αὐτίκα οἱ καὶ τὸν ἀδελφὸν συμπαρέσεσθαι τοῖς παιδικοῖς ἐνοικήσοντα.

Ἢ τίνι με ἄλλῳ δοκεῖτε πρὸς τὸν πόθον ὑπάγεσθαι; πότερον τῇ παραδόξῳ ταύτῃ καὶ μακρᾷ θαλάττῃ; ἀλλ' οὐδὲν ἐμοὶ μᾶλλον προσήκει θαλαττουργίας ἢ τοῖς Ἀρκαδικοῖς στρατιώταις. ἢ τοῦ ποταμοῦ τοῦ Φρυγὸς τῇ φιλανθρωπίᾳ; ἀλλὰ καὶ τὸν Νεῖλον ἄγαμαι τὸν Αἰγύπτιον, οὐχ ὅτι λῃίων πατήρ, ἀλλ' ὅτι ῥεῖ διὰ τῶν σοφῶν Αἰγυπτίων. ἢ τῷ μεγέθει ταυτησὶ τῆς προσοίκου λίμνης; διὰ τί οὖν οὐκ ἐπόθησα τὴν Μαιῶτιν λίμνην τὴν τῶν ἑξακισχιλίων σταδίων; ὅτι δὴ σφόδρα ἀμαθὴς

A ret. In hac tanta nouitate rei, cum & mater, & nutrices infantis Gratiæ, quid agerent neſcirent: Themidem adeuntes (nondum enim Apollo Delphos obtinebat) orabant exitum vt aliquem puero tam inauditæ támque inuſitatæ calamitatis oſtenderet. At illa: Ego, inquit, vos ea anxietate ac moleſtia liberabo: nondum enim naturam noſtis infantis. Tuus ille, Venus, Amor germanus ac ſincerus, vtcumque naſci ſolus poteſt, creſcere ſolus non poteſt: ſed Anterote tibi opus eſt, ſi Erotem cupis ereſcere. Natura B autem hæc amborum fratrum erit: mutuo alter alteri incrementi cauſa erit: cum enim ſeſe inuicem aſpexerint, æqualiter adoleſcent; ſin alterutter deerit, ambo minuentur. Sic Anterotem Venus parturit, ſtatímque gliſcere Eros cœpit, & pennas producere, ac fieri grandior. Itaque tanquam ei ſorti ac conditioni obnoxius, mirabiles ſæpe caſus varietatéſque ſuſtinet, modò vigens creſcénſque, aliàs marceſcens, rurſum incrementum capiens. Sed fratris perpetuo ſocietatem deſiderat: quem cum magnum animaduerterit, maior eſſe contendit; eundem C vbi paruum ac contractum deprehenderit, ſæpenumero ipſe marcet minuitúrque vel inuitus. Forſitan putetis grande aliquid & arcanum à me eſſe dictum. Ego vero hoc dico: iis qui doctrinas creſcere, ipſúmque amorem fieri grandiorem velint, neceſſario eaſdem illas eſſe redamandas. Ob id magna ſpe fretus, deum illum excepi, atque in animo meo collocaui, nec promiſſi fidem fallere vllo modo ſtatui. Hoc autem tum primum introeunti ſum pollicitus, ſtatim ei fratrem affuturum, qui in eorum, quos vnicè amarem, pectoribus reſideret.

Nam qua tandem alia de cauſa pu- D tatis me in tantum veſtri deſiderium inductum? Num admirabili hoc & longiſſimo mari? Atqui ego nihilo magis quàm Arcadici milites nauticam exercere ſcio. Num Phrygij humanitate fluminis? Atqui & Ægyptium Nilum diligo, non quia frugum parens, ſed quod per ſapientes Ægyptios fluat. Num vicinæ paludis magnitudine? Cur igitur Mæotidem paludem ſex ſtadiorum millia patentem non adamaui? Quod nimirum vaſti illam &

inculti homines accolant & barbari. Sunt enim veſtra hæc magna, fateor, pluráque his addi poſſunt ab eorum aliquo, qui eiuſmodi res magni faciunt: velut balnearum, theatrorum, ac circorum incredibilis pulchritudo. Verum aliud quiddam eſt, optimi ciues, neque enim celare vos cupio, quod eum in me amorem excitauit: quandoquidem aduerſus illa omnia generoſa quædam altitudo mentis in nos à patre transfuſa eſt. Neque eum vnquam dilexerimus, qui cum animi dotibus non admodum ſit inſtructus, externorum bonorum & multorum & variorum copia redundet: non aliter quàm gracculo fabula conquiſitas plumas affingit, qui de pulchritudine certamen ſuſcipiens, proprij cognatique penuria, alienum ſibi ornatum arceſſebat. Ne ſi quidem ædes habitet Spartani regis ædibus præſtantiores, aut aranearum telis ſubtiliori veſte induatur: qualia Vulcani fuiſſe vincula Homerus teſtatur, quæ cum videri non poſſent, adulteros nihilominus firmis ac validis nexibus conſtringunt: ac reliquo omni cultu ornatúque largiſſimè veſtiatur: ac denique talis ſit corporis ſpecie, qualem ego aliàs Perſarum cuiuſdam regis effigiem Perſica in tabella videre me memini. Iuuenis quidam formoſus eſt, regio in ſolio conſidens, tiaram in capite gerens hyacinthis ac ſmaragdis ornatam, eiuſdémque operis latiſſimum torquem, nec non purpurea læna auro diſtincta circumdatus. Nihilominus ob eam ipſam imaginem, nunquam illum pictura præſtantiorem exiſtimabimus. Quanquam quid eſſe poteſt ingratius, quàm eum, qui anima præditus videatur, pictorum operibus eſſe ſimillimum, quæ oculos quidem, velut ſpirantia ac mente prædita, aperiunt omnibus; ſi vero rogare aliquid, ac percontari velis, cum grauitate quadam & maieſtate tacent.

Quare eiuſmodi ego hominem nunquam ſtudio atque obſeruantia proſequar, neque ciuitatem in qua Muſarum, & Mercurij, atque Apollinis templa ſine honore ſint; theatra dumtaxat, & balneæ, ac miſellorum caballorum curſus in pretio habeantur: neque vos amplexi vnquam fuiſſemus, niſi virtutis ſtudio deditos cognoſcere-

A αὐτὴν οἰκοῦσι καὶ βάρβαροι. μεγάλα μὲν γὰρ καὶ ταῦτα τῶν ὑμετέρων· καὶ προσθήσει γέ τις ἕτερα πλείω τῶν τὰ τοιαῦτα τιμώντων, ἢ λουτρῶν τε ἀμήχανα κάλλη, καὶ θεάτρων καὶ ἱπποδρόμων. ἀτὰρ ὑμῖν γε, ὦ φίλοι (οὐδὲν γὰρ ὑμᾶς δέομαι ἀποκρύπτεσθαι, ἀλλ' ὅ, τι γε ἐστὶ τὸ κινῆσαν τὸν ἔρωτα) ἐπεὶ πρός γε τὰ τοιαῦτα μεγαλοψυχία τις οὐκ ἀγεννὴς καὶ πάτριος ἡμῖν ὑπάρχει· καὶ οὔτ' ἂν ἄνδρα ποτὲ ἀγαπήσαιμεν ὅτῳ τὰ μὲν τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ μὴ σφόδρα παρείη, τὰ δὲ ἔξωθεν περικέοιτο B πολλὰ καὶ ποικίλα, καθάπερ τῷ κολοιῷ περιτίθησιν ὁ μῦθος τὰ πτίλα, ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ κάλλους ἀλλότριον αὐτοῦ περιεργαζόμενος κόσμον χήτει οἰκείου τοῦ ξυγγενοῦς· οὐδ' ἂν οἴκησιν μὲν οἰκοίη τῆς Σπαρτιάτου βασιλέως ἀμείνονα, ἀμφιέννοιτο δὲ λεπτότερα τῶν ἀραχνίων (οἷα τοῦ Ἡφαίστου δεσμά φησιν Ὅμηρος, ἃ οὐχ ὁρώμενα, ὅμως δεῖ τοὺς ἀκολάστους ἰσχυροῖς τισι καὶ ἀῤῥήκτοις δεσμοῖς) καὶ τὸν ἄλλον δὲ πολὺν ἀμπέχοιτο κόσμον, καὶ τοιαύτην ἔχοι μορφὴν οἵαν ἐγώ ποτε εἶδον Περσικὴν C γραφὴν τῶν Περσικῶν τινὶ βασιλέων. νεανίσκος ἐστὶν ὡραῖος ἐπικαθήμενος θρόνῳ βασιλικῷ, τιάραν ἔχων ὑακίνθου τε καὶ σμαράγδου, καὶ στρεπτὸν τοιοῦτον πλατὺν, καὶ χλαῖναν ἁλουργῆ τε καὶ χρυσόπαστον ἠμφιεσμένος. ὅμως κἂν * ταύτης τις αὐτὸν τῆς εἰκόνος, οὐ πάνυ τιμιώτερον αὐτὸν τῆς γραφῆς ἡγησόμεθα. καίτοι τί ἂν γένοιτο ἀηδέστερον, ἢ μετέχειν δοκοῦντα ψυχῆς, τοῖς τῶν ζωγράφων ἔργοις προσεοικέναι; ἃ βούλεται μὲν καὶ πᾶσιν ἀνοίγειν ἐθέλει τοὺς ὀφθαλμοὺς, ὡς D ζῶντα δὴ καὶ νοῦν ἔχοντα· ἂν δὲ ἀνερέσθαι τι καὶ μαθεῖν σπουδάσῃς, μετὰ πολλῆς σεμνότητος ἡσυχάζει.

Οὔτ' οὖν ἄνδρα τὸν τοιόνδε διὰ σπουδῆς ἂν ἔχοιμεν ποτε, οὔτε πόλιν ἐν ᾗ μὴ τίμια τὰ Μουσῶν καὶ Ἑρμοῦ καὶ Ἀπόλλωνος τεμένη, θέατρα δὲ καὶ βαλανεῖα, καὶ οἱ τῶν ἀθλίων ἱππαρίων δρόμοι· οὔτε ἂν ὑμᾶς ποτε ἠσπασάμεθα, εἰ μή τι καὶ ἀρετῆς μεταποιουμένους ἐγνω-

μέν· οὔτ' εἰ πολλῷ στενότερος ὑμῖν ὁ κόλπος ἦν ἅμα καὶ καθαρώτερος, οὔτ' εἰ ὁ Σαγγάριος ἀντὶ σίτου χρυσίου ψῆγμα * * * κατὰ Σωκράτην, ἔστι μὲν ἀνδρὸς ἑνός, ἔστι δὲ ὅλης πόλεως. ὥσπερ οὖν ἄνθρωπον, οἶμαι, σπουδαῖον λέγομεν, οὐ τὸν πολλοὺς μὲν ἀγροὺς, πολλὰς δὲ οἰκίας πεπαμένον, πολλὰ δὲ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα, καὶ δειπνοῦντά τε ἐκ πολυτελοῦς τραπέζης, καὶ πίνοντα ἀπὸ χρυσῶν ἐκπωμάτων· ἀλλ' ὅστις νοῦν ἔχει πολὺν, καὶ παιδείας ἐπιμελεῖται· τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον καὶ πόλιν οὐκ ἐν ᾗ πολλὰ μὲν ὤνια τρυφώσης ἀγορᾶς, πολὺς δὲ ἀνθρώπων μεθυόντων ὄχλος, πολὺ δὲ ἀργύριον καὶ χρυσίον ἐπὶ τῶν τραπεζῶν εἰκῇ κείμενον, θεάτρων τε ἄκλειστοι πύλαι, καὶ ἵππων συνεχεῖς ἅμιλλαι τῶν εὐπολέμων, μᾶλλον δὲ πολεμοποιῶν ἀληθέστερον. οὐ γὰρ ἔνεστι τὴν τοιαύτην μὴ ὕπουλον εἶναι καὶ νοσεῖν ἐντεῦθεν· ἀλλ' ἐνίοτε μὲν αὐτῆς λανθάνει τὰ ὑποιδαίνοντα, καὶ σφόδρα ἂν εὐδαίμων δόξειε τοῖς τὰ φαινόμενα θεωμένοις· ἐνίοτε δὲ ἐκλάμψαντα καὶ ἐκραγέντα δίδωσιν αὐτῇ τὸ τοῦ Σοφοκλέους ἀκούειν οἰκείως,

Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν θυμιαμάτων γέμει,
Ὁμοῦ δὲ παιάνων τε καὶ στεναγμάτων.

Ἀλλὰ Φωκυλίδης τά τε ἄλλα ἀληθῶς λέγει, καὶ ὅτι σμικρὰ πόλις μετὰ φρονήσεως ἐπὶ σκοπέλου κατοικοῦσα, κρείττων Νίνου ἀφρονούσης. ἐγὼ δὲ θέλω μὲν καὶ τὴν γῆν ὑμῶν καρποὺς ἀμείνους τῶν ἄλλων ἐκτρέφειν· περὶ πλείονος μέντοι ποιοῦμαι τὰς ψυχὰς ὑμῶν παιδείαν βλαστάνειν, ἣν ξυλλέγουσι μὲν ἐκ τῶν Ἀπόλλωνος λειμώνων αἱ Μοῦσαι, ψυχαῖς δὲ ἐρωτικαῖς καὶ φιλοκάλοις ἐννεοττεύουσί τε καὶ ἐνεργάζονται. αἱ δ' ἂν τὸ σμῆνος αὐτῶν εὐμενῶς προσδέξωνται, πτεροφυοῦσί τε εὐθὺς, καὶ τὰ ἐν ποσὶν ἀτιμάσασαι περιπολοῦσι τὸν οὐρανόν. καὶ αὗταί εἰσιν ἃς Εὐριπίδης ὁ σοφὸς

Οὔτε πολιτῶν [φησὶν] ἐπὶ πημοσύνας,
Οὔτ' εἰς ἀδίκους πράξιας ὁρμᾶν,

A mus: ne si quidem angustior vester ille sinus esset ac purior, neque si Sangarius pro frumento auri ramenta * * secundùm Socratem, cum vnius alicuius hominis, tum vniuersæ ciuitatis est. Quemadmodum itaque hominem illum, opinor, bonum appellamus, non qui agros multos multásque domos possideat, aut vestium calceamentorúmque plurimum, aut qui ex mensa opiparè instructa vescatur, atque aureis poculis bibat; sed qui prudentia imprimis, ac mente valeat, & disciplinis sit addictus: non absimili opinor ratione & vrbem illam commen-
B damus, non in qua venalia quamplurima sint, referto ac redundante foro: aut ebriorum hominum frequens turba, aut argenti aurique magna vis temere atque inconditè super mensas posita, aut theatrorum apertæ perpetuo fores, atque equorum ad bellum idoneorum, seu bella potius concitantium assidua certamina. Fieri enim non potest, vt non eiusmodi ciuitas latens aliquod vlcus foueat, atque intestino morbo laboret: sed nonnunquam tumidæ inflatæque partes latent, vt iis qui ea dumtaxat quæ apparent,
C intuentur, felix esse videatur: nonnumquam vero prodeuntes atque erumpentes, faciunt vti meritò in eam Sophoclis illud conueniat,

Vrbs porro plena pariter est suffitibus,
Clamoribúsque pariter, & suspiriis.

Phocylides vero cum cætera omnia, tum illud verè dixit, paruam vrbem cum prudentia, in scopulo sitam, Nini oppido prudentia destituto antecellere. Equidem tellurem vestram cupio præstantiores vobis fructus cæteris omnibus proferre: pluris tamen facio animos vestros disciplinæ ac scientiæ germen
D edere, quam ex Apollinis pratis colligunt Musæ, & in animis eorum operantur ac nidificant, qui in amorem sunt honestarúmque rerum studium propensi. At illi, si earum examen benignè atque humaniter exceperint, alas producunt illico, iísque quæ ante pedes sunt contemptis, cælum ipsum obeunt, ac percurrunt: súntque ex eorum numero quos Euripides ille sapiens ait,

Non damna suis ciuibus vnquam
Struere, aut facinus persequi iniquum,

Sed perpetuæ naturæ decus,
Expers senij cernere.

Re vera enim sinceræ disciplinæ benignus est ac demissus & mitis aspectus, quæ velut in pulueris ventíque turbine, firmissimo muro protegitur; vel suos ipsa potius asseclas protegit, atque adamante omni validiore munimento, quod nec acri contumeliarum atque iniuriarum impressione, neque dolosis voluptatis machinis facilè quati aut labefactari possit, & incertos ac temerarios impetus fortunæ sustineat. Solus enim hic murus verè ab Apolline fabricatus est, non ille, quantum arbitror, Troianus: nam non adeo facilè esset exigua fraude captus.

Quamobrem hoc nobis Homerus prædicare desinat, Apollinem ac Neptunum Laomedonti operam suam locantes, Ilium muris ac turribus cinxisse: neque, vbi aqua & igni peractum opus est, fraudatum mercede sua Deorum seruitium mentiatur. Hæc enim poëtico more scitè elegantérque fingenti pueri quidem assentientur, ac mentem adiicient: nos autem apud illum ea magis probamus, in quibus Græcorum regem, decem à diis homines postulantem inducit, non bellicosos, cuiusmodi Achilles fuit, sed consiliarios Nestoris similes, qui extrema iam in senectute erat, penitúsque ad dimicandum inutilis. Quem vsque eò ingrauescens ætas oppresserat, ægre vt helciarium lorum abscinderet. Nimirum prudentiam is robori anteferebat: & præclarè institutum atque eruditum fuisse, quàm optimo loco natum esse, præstantius putabat. Atque ita sanè omnia Nestor illi dicta factáque sua hoc digna voto exhibet. Contrà vero generosus ille, ac fraxineam hastam quatiens Achilles, ille immortalibus equis vectus, trium ac viginti vrbium euersor, quòd adhuc institutio ei ac disciplina deerat, nullo modo Phœnicem audiebat. Quinetiam ob captiuam puellam eiulat, & ob amici necessarium obitum humi præ impatientientia volutatur: atque illius velut furiosi violenter alij manus cohibent: idémque cadauer permutat auro, & accepta mercede conciliatur, aliáque peccat quamplurima. Quibus omnibus id poëta declarare voluit, neque corporis robur, neque celeritatem pe-

A Ἀλλ' ἀθανάτου καθορᾶν φύσιος
Κόσμον ἀγήραον.

τῷ γὰρ ὄντι παιδείας ἀληθινῆς μείλιχον καὶ ταπεινὸν καὶ πρᾶον τὸ ὄμμα, οἷα ἐν ζάλῃ κονιορτοῦ τε καὶ πνεύματος ἀποσκεπομένης τινὶ καρτερῷ τειχίῳ, μᾶλλον δὲ αὐτῆς ἀποσκεπούσης τοὺς ἑαυτῆς θιασώτας, καὶ πεφραγμένης ἕρκει παντὸς ἀδάμαντος ἀρρηκτοτέρῳ, ὃ μήτε ὕβρεως ἰσχυρὰ προσβολή, μήτε ἡδονῆς δολερὰ μηχανήματα εὐπετῶς σαλεύσειεν ἄν· στέγειν δὲ δύναται καὶ τύχης φορὰς ἀσταθμήτους. μόνον γὰρ B οὗτος τῶν τειχίων ἀτεχνῶς Ἀπόλλωνος ἔργον· ἐκεῖνο δὲ οὐκ ἦν, οἶμαι, τὸ Τρωϊκόν. οὐ γὰρ ἂν ἥλω ῥᾳδίως ἐκ μικρᾶς ἀπάτης.

Μὴ λεγέτω οὖν ἡμῖν Ὅμηρος, ὅτι Λαομέδοντι θητεύοντες Ἀπόλλων τε καὶ Ποσειδῶν ἐπυργάσαντο τὸ Ἴλιον· μηδ', ὅτε διὰ πυρὸς καὶ ὕδατος ἐξειργάσθη, καταψευδέσθω δουλείαν ἄμισθον τῶν θεῶν. τὰ παιδία γὰρ αὐτῷ προσέξει τε καὶ πεισθήσεται καὶ συνήσει κομψευομένῳ ποιητικῶς· ἀλλ' ἐκεῖνα αὐτοῦ μᾶλλον ἀποδεχόμεθα, ἐν οἷς πεποίηκε τὸν βασιλέα τῶν Ἀχαιῶν αἰτούμενον C παρὰ τῶν θεῶν δέκα γενέσθαι, οὐ πολεμιστὰς οἷος Ἀχιλλεύς, ἀλλὰ συμβούλους οἷος ὁ Νέστωρ ὁ πάνυ πρεσβύτης καὶ πρὸς τὰς μάχας ἀχρεῖος· ὃν οὕτω βαρύνεσθαι τῷ γήρᾳ φησίν, ὥστε καὶ * σκαιὸν ἱμάντα διατέμνειν μόλις. φρόνησιν γάρ, οἶμαι, ῥώμης τιμιωτέραν ἡγεῖται, καὶ τὸ παιδευθῆναι καλῶς, τοῦ γεννηθῆναι. οὕτω δὲ αὐτῷ ὁ μὲν Νέστωρ ἅπαντα καὶ λέγει καὶ πράττει τῆς εὐχῆς ἐπαξίως· ὁ δὲ γενναῖος Ἀχιλλεύς, ὁ τὴν μελίαν * ἐκείνου πάλλων, καὶ τοῖς ἀθανάτοις ἵπποις D ὀχούμενος, καὶ τὰς τρεῖς καὶ εἴκοσιν ἐκπορθήσας πόλεις· ὅμως ἐπεὶ τῆς παιδείας ἐνδεῶς εἶχεν ἔτι, οὐδὲν πάνυ * προσεῖχε τῷ Φοίνικι· ἀλλὰ κλάει μὲν δι' αἰχμάλωτον κόρην, κυλινδεῖται δὲ χαμαὶ δι' ἑταίρου θάνατον ἀναλκαῖον, καὶ αὐτοῦ κατέχουσιν ἕτεροι πρὸς βίαν τὰς χεῖρας ὥσπερ μεμηνότος· νεκρὸν δὲ ἀπολύει χρυσίου, καὶ μισθοῦ διαλλάττεται, καὶ ἄλλα πλείω πεποίηται πλημμελῶν· ἐνδεικνυμένου τοῦ ποιητοῦ ὡς οὔτε γονέων ἐπιφανείας, οὔτε σώματος ῥώμης, οὔτε ποδῶν

ὠκύτητος, οὔτε κάλλους ὑπερβολῆς ὄφελος μέγα τῷ κεκτημένῳ, δίχα φρονήσεως. ἀλλὰ τὰ λαμπρὰ ταῦτα καὶ σεμνά, παιδείας μὲν καταkοσμούσης, οὐ πάντη ἂν ἄτιμα δόξειεν· αὐτὴν δὲ ταύτης, ἐπιφανεστέραν ποιεῖ τὴν μοχθηρίαν.

Οὐκοῦν οὐδὲ ἐκ τῆς ἑτέρας ποιήσεως καὶ θατέρου τοῖν φιλοσόφοιν, οὕτω παρατεταγμένως καὶ καρτερῶς ἀμυνομένου τὴν τύχην, ἄλλο τι ἐμοὶ δοκεῖ λέγειν ὁ ποιητής, ἢ ὅτι φρόνησις καὶ ἡ σύμπασα ἀρετὴ ἄμαχός ἐστι πρὸς ἅπαντα καὶ ἀήττητος· καὶ ὁ ταύτην ἰσχυρῶς περιβεβλημένος βαδίζει, φησίν, οὐκ ἀγεννές, οὐδὲ κάτω βλέπων· ἀλλ' ὡς ἐκεῖνος ἐβάδιζε πρὸς τὴν Ναυσικάαν, ἡνίκα γυμνὸς καὶ μόνος διαφυγὼν τὸ κλυδώνιον, ὅμως ἐπειδήπερ ἀρετὴν ἀντὶ ἱματίων ἠμφίεστο, ἐπῄει πρὸς τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως, οὐ πτωχῷ, φησίν, ἐναλίγκιος, οὐδὲ ἱκέτου ἐν σχήματι καταπεπληκότος· ἀλλά τινα ἐξεῦρεν εἰκόνα, οἷα τῆς ἀρετῆς εἰκονογράφος·

Ἤϊεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθώς.

ἡ δὲ ἀλκὴ ἦν ἄρα ὁ λόγος, ὃν ἀφελέσθαι μόνον τὸ δαιμόνιον οὐκ ἐξίσχυσε· καίτοι τά χρήματά γε ἀφελόμενον, καὶ τὰς ναῦς, καὶ τοὺς στρατιώτας, καὶ νὴ Δία γε τὸν χιτῶνα τὸ τελευταῖον· ἐν οἷς οὐκ ἦν ἡ δύναμις ἡ Ὀδυσσέως. τῇ γοῦν ἀλκῇ ἐπεποίθει, καὶ ἐκείνων ἀπολωλότων.

A dum, nec eximiam pulchritudinem ei, qui istis dotibus citra prudentiam sit præditus, multum vtilitatis afferre. Verum magnifica illa speciosáque, si quidem exornentur disciplina, non omnino reiicienda videantur; sin eius præsidio careant, insigniorem improbitatem efficiunt.

Quare neque in altero opere, alteróque philosopho, qui adeo fortiter ac constanter fortunæ resistit, aliud poëta significare mihi videtur, nisi prudentiam cæterásque virtutes ad omnia inexpugnabiles atque inuictas esse: quarum quisquis munimento firB missimè cinctus fuerit, non abiecto, inquit, animo, nec demissis oculis procedit: sed quemadmodum obuiam ille Nausicaæ prodibat, cum nudus solúsque è tempestate ereptus, pro eo quod virtute pro vestimentis erat obuolutus, obuiam regis filiæ contendit, non mendici, ait, similis, nec demissi abiectíque in specie supplicis: sed tanquam virtutis effictor, aliam eius rei imaginem excogitauit:

Montanus properauit vti leo robore fretus.

C Robur autem nihil aliud, quàm eloquendi facultas fuit, quam vnam auferre casus non potuit: tametsi & opes omnes, & classem, & milites, ac postremo denique tunicam etiam ipsam abstulisset: in quibus nequaquam vis erat Vlyssis posita. Quare etiam iis amissis ac profligatis, suo nihilominus robore confidebat.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ πρὸς τὸν ἀξιώσαντα λέγειν ἐκ τοῦ παραχρῆμα.

D

ΛΟΓΟΣ ΚΕ'.

ἈΛΛ' εἰ καὶ σφόδρα ἦν σοφὸς ὁ Φειδίας ἐν χρυσῷ καὶ ἐλέφαντι μορφὴν ἐπιδείξασθαι θείαν ἢ ἀνθρωπίνην· ὅμως χρόνου γε ἐδεῖτο καὶ σχολῆς πλείονος εἰς τὰ ἔργα. λέγεται οὖν, ἡνίκα ἐδημιούργει τὴν Ἀθηνᾶν, οὐ-

THEMISTII ad eum à quo erat, vt ex tempore diceret, rogatus.

ORATIO XXV.

ATQVI etiamsi ad exprimendam auro, atque ebore, dei aut hominis effigiem peritus esset admodum Phidias: temporis nihilominus otiique abundantiam ad opera perficienda requirebat. Sic igitur ferunt: cum is Mineruæ simulacrum effingeret, in

vnam basim ac crepidinem non parum A insumpsisse temporis. Quod si quis eodem illum die iussisset artis suæ specimen exhibere: quid demum faceret, aut quomodo imperanti morem gereret? Vide itaque, quàm bene hunc fere in modum amatori suo respondisset. Tu quidem, bone vir, operúmque nostrorum spectandorum cupide, nisi mihi quantum sat est spatij permittas, nouum vt aliquod ac recens opus perficiam: agedum, Mineruæ simulacrum, quod in vrbe est, aut Iouis, apud Olympios, intuere: satis superque illa tibi ad Phidiæ admirationem B fuerint.

Ego vero, te amatorem meum, vir egregie, quando & ita videris affectus, vt hodierna die opus aliquod meum efflagites, libenter hortarer priùs vt aliquod ex iis, quæ iam à me fabricata sunt, inspicias. Neque enim, arbitror, ad locum vbi opera ipsa collocata sint, necesse erit pergere. Quippe artis meæ simulacra mecum ipse circumfero: quæ cùm vno in loco fingantur, cum ipso tamen artifice quolibet euagantur. Sed hoc vnum mihi quæso concedito: sine me iu- C sto aliquot temporis spatio imaginem tuam exprimere. Non enim tam peritus tantaque facultate præditus sum, vt è re nata, ac tumultuaria opera, picturas perficiam, quod miselli sophistæ assolent. Sed neque magistratum omnem exprimere possum, verùm illum dumtaxat qui eam tabulam parauerit, quæ cum effigie ipsa iustitiam capiat, cum potentia clementiam, ac multorum insuper aliorum tam deorum quàm bonorum dæmonum multitudinem: sine qua pingere nefas est iis, qui sunt è Socratis disciplina, pictoribus.

Itaque rarum certè mihi, nec adeo frequens opus istud est, vt pote D cuius admodum pauca habeam archetypa. Quam vero tu mihi tabulam affixam proponis, pulchra illa, & magna est, nec in angustiis pictura nostra versabitur. Verum ad dexteram quidem legem statuam, quæ te à puerilibus annis educauit, tibique nunc eadem assidet. Altera ex parte Iustitiam, quæ te vtinam nunquam relinquat! Præter has, alium insuper chorum appingam, quem mihi exemplar ipsum monstrauerit: & vero monstrabit haud

A δὲ εἰς τὴν κρηπῖδα τῆς θεοῦ μόνην ὀλίγου χρόνου προσδεηθῆναι. εἰ δ' οὖν τις αὐτὸν αὐθήμερον ἐκέλευσεν ἐπιδείξασθαι τὴν τέχνην, τί ἂν ἔδρασεν; ἢ πῶς ἂν ἐπείσθη τῷ ἐπιτάγματι; σκόπει δῆτα εἰ καλῶς ἂν πρὸς τὸν ἐραστὴν ἀπεκρίνατο· ὅτι, ὦ χρηστὲ, καὶ τῶν ἐμῶν ἔργων φιλοθεάμον, εἰ μὴ συγχωρεῖς μηδὲ ἐπιτρέπεις καιρὸν ὥστε καινόν τι καὶ νέον δημιουργῆσαι, σὺ δὲ ἐπίσκεψαι τέως τὴν Ἀθηνᾶν τὴν ἐν τῇ B πόλει, ἢ τὸν Δία τὸν Ὀλυμπίασι· καὶ σοι ταῦτα ἀποχρήσει πρὸς τὸ Φειδίαν θαυμάσαι.

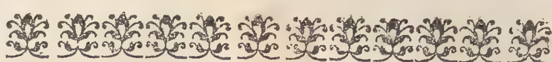
Κἀγώ σε, ὦ μακάριε, τὸν ἐμὸν ἐραστὴν, ἐπειδή μοι καὶ αὐτὸς οὕτως ἔχειν δοκεῖς ὡς καὶ τήμερόν τί μου ποθεῖν δημιούργημα, παρακαλέσαιμ' ἂν προσιδεῖν τι τῶν ἤδη προειργασμένων. οὐδὲν γὰρ δεήσει, οἶμαι, βαδίζειν εἰς τὸ χωρίον τοῦ ἔργου· φέρω γὰρ ἐν ἐμαυτῷ τὰ τῆς ἐμῆς τέχνης ἀγάλματα, ἃ δημιουργεῖται μὲν καθ' ἕνα τόπον, συμ- C περίεισι δὲ ἁπανταχόθι τῷ τεχνίτῃ. τοσόνδε μέντοι χάρισαι· ἔασόν με κατὰ χρόνον ἐργάσασθαι τὴν σὴν εἰκόνα. οὐ γὰρ οὕτως εἰμὶ σοφὸς, οὐδὲ εὔπορος, ὥστε αὐτοσχεδιάζειν ὥσπερ ἔτυχε τὰς γραφὰς, καθάπερ οἱ δαιμόνιοι σοφισταί. ἀλλ' οὐδὲ ἅπαντα γράφειν ἄρχοντα δύναμαι, ἀλλ' ὃς ἄν μοι τόνδε τὸν πίνακα εὐτρεπίσειεν, ὃς χωρήσει μὲν δικαιοσύνην μετὰ τῆς εἰκόνος· χωρήσει δὲ πρᾳότητα μετ' ἐξουσίας, πολλῶν τε ἄλλων θεῶν καὶ δαιμόνων ἀγαθῶν ὅμιλον, οὗ δίχα γράφειν οὐ θέμις τοῖς ἀπὸ Σωκράτους γραφεῦσιν.

D Οὐ σφόδρα οὖν μοι συνήθες τὸ ἔργον, ἅτε δὴ σφόδρα ὀλίγων εὐποροῦντι τῶν ἀρχετύπων. ὃν δὲ σύ μοι πίνακα πήγνυσαι, καλός τέ ἐστι καὶ μέγας, καὶ οὐ στενοχωρήσεται ἡ γραφή. ἀλλὰ στήσω μὲν ἐπὶ δεξιὰ τὸν νόμον, ὃς παιδόθεν τέ σε ἐθρέψατο, καὶ νῦν συνθακεῖ· στήσω δὲ ἐπὶ θάτερα τὴν δίκην, ἥ σε μήποτε ἀπολείψειε· καὶ δὴ καὶ τὸν ἄλλον χορὸν, ὃν ἄν μοι τὸ παράδειγμα ὑποδεικνύοι· ὑποδείξει δὲ, εὖ

οἶδα, ὥστε μοι μὴ ἐπιλείπειν τὰ κάλλια. νῦν δὲ, οὐ γάρ μοι τοσαύτη σχολὴ, προχειριστέον τί σοι τῶν ἀποθέτων. πάντως οὐκ ἔστι τὸ λόγων κάλλος, οἷον ἀρτιτόκοις μὲν ἴσμεν ἐπανθεῖν, πρεσβυτέρων δὲ ἀπομαραίνεσθαι· ἀλλ' οἷοί περ ἂν ἐξ ἀρχῆς τεχθῶσι, τοιοῦτοι καὶ τὸν ἅπαντα μένουσι χρόνον.

A dubiè, adeo vt mihi non desint quæ præcipua sunt. In præsentia vero quoniam tantum mihi otij non suppetit, aliquid tibi ex reconditis proferendum est. Omnino enim orationum pulchritudo non talis est, vt in nouis recénsque editis vigeat, in vetustis marcescat: sed qualescumque tandem productæ fuerint initio, tales in omne tempus perseuerant.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ὑπὲρ τοῦ λέγειν, ἢ πῶς τῷ φιλοσόφῳ λεκτέον. B

ΛΟΓΟΣ ΚϚʹ.

THEMISTII philosopho publice verba facere licere.

ORATIO XXVI.

ΟΥ δήπου με τὰ θέατρα οὕτως ἀγαπᾶν ἡγεῖσθε, ὥστε ἀγνοεῖν, ὅτι ὀλίγοι ἔμφρονες, πολλῶν ἀφρόνων τῷ λέγοντι φοβερώτεροι. ὥσπερ, οἶμαι, καὶ τοὺς ἄρχοντας τῶν στρατοπέδων, ὀλίγοι τε καὶ λογάδες ἀντικαθήμενοι, εὐλαβεστέρους ποιοῦσιν, ἢ πολὺς ὅμιλος συμπεφυρμένος ἀφράκτων, καὶ ψιλῶν, καὶ ἀΐππων· C ἄλλων ἐξ ἄλλης γλώσσης θορυβούντων τε, καὶ ἐπηχούντων· οἷον Ὅμηρος εἶναι λέγει τὸ βαρβαρικὸν στρατόπεδον· ἀπεικάζων αὐτῶν τὴν βοὴν ὄρνισιν, ἅμα κλαγγῇ πετομένοις ἐπὶ Νεῖλον τὸν ποταμὸν διὰ τὸν μέγαν χειμῶνα. κἀγὼ οὖν ὑμᾶς, ὦ ἄνδρες, εὖ ἴστε ὅτι μᾶλλον ὀκνῶ τε, καὶ δυσωποῦμαι, ἢ πρῴην τὸν πολὺν ὄχλον, τὸν ἐν τῷ θεάτρῳ, τὸν κεκραγότα ῥᾳδίως, καὶ θαμὰ ἐξαλλόμενον ἀπὸ τῶν πετρῶν. σεμνότερον δὲ ἦν καὶ Ἀθήνησι δικαστήριον, τῶν εἰς ἕνα τε καὶ χιλίους, ὁ Ἄρειος πάγος. D τάχα οὖν οὐδ' ὑμεῖς ἐπιτρέψετε προοιμιάζεσθαι ἐπὶ πλέον· οὐδὲ γὰρ ἐν Ἀρείῳ πάγῳ ὁ νόμος ἐδίδου.

Τί δήποτε ἄρα οἱ ἄνθρωποι, τοὺς μὲν τέκτονας οὐ νουθετοῦσιν ὅ, τι ποιητέον αὐτοῖς περὶ τὰ ξύλα· οὐδὲ δὴ τοὺς σκυτοτόμους ὅ, τι ποιητέον αὐτοῖς περὶ τὰ σκύτη· ἀλλ' οὐδὲ τοὺς ὑφάντας ὑπὲρ τῶν ἐρίων· οὐδὲ τοὺς κιθαρῳδοὺς

NON vtique theatra à me tantopere amari creditis, vt illud nesciam, paucos sapientes maiorem dicenti metum, quàm multos insipientes adferre. Quemadmodum, opinor, exercituum imperatores cautiores sollicitorésque reddunt pauci, ac delecti, quàm ingens quædam inconditorum hominum multitudo, & leuiter armatorum, & equo carentium, qui alia alij lingua tumultuentur & perstrepant. Cuiusmodi Homerus esse dixit barbarorum exercitum, eorum vociferationem auium similitudine declarans, quæ cum clangore ad Nilum fluuium volent, vehementis hiemis vitandæ gratia. Ego quoque igitur, auditores, vos, mihi credite, magis vereor ac pertimesco, quàm nuper frequentem illam in theatro turbam, quæ & facilè in clamores erumpat, & sæpissimè è saxis exiliat. Sed & Athenis olim multo plus in Areopago dignitatis erat, quàm in consilio illo, quod ex vno supra millenos constabat. Verum nequaquam vos forsitan mihi longiore vti procemio permittetis. Neque enim id in Areopago lege erat concessum.

Quid esse tandem causæ dicam, quod cum homines, fabros admonere non soleant, quid in lignis moliri oporteat; neque sutores, quid in corio faciendum sit; sed neque textoribus de lanis, nec citharœdis de citharæ

pulsibus aliquid præscribant; sed qui vniuscuiusque artis ignari sint, permittant peritis, vt quemadmodum ipsis visum fuerit, artis suæ opera designent: cum hæc inquam ita se habeant, solos tamen philosophos admonere omnes ac docere aggrediantur, quæ sint ipsis dicenda, & apud quos, & quo tempore, & quo in loco dicenda? nec vllus omnino sit, qui non se vnius huiusce artis inquisitorem idoneum, cùm eorum quæ dicit, tum quæ molitur, existimet? Nam à poëta quidem, non omnes carminum rationem exigunt; nec ab oratore, facultatis dicendi; neque adolescentes illos, qui hymnum in theatro auspicati sunt, quique vtraque arte excellere visi sunt, explorandos vobis, aut quæ illi tentauerint, diiudicanda creditis, sed poëtæ soli & orationum scriptores. Sin vos aliquis in hunc ipsum locum philosophus conuocet, orationem habiturus, quàm magno studio atque cura elucubrauerit, multasque ob id insomnes noctes traduxerit, ac multa non paucos dies meditatus fuerit, quo boni aliquid à se reportaretis: tum non philosophi solum, sed & oratores, & grammatici, & pædotribæ, & milites, & veterani, ac denique quis non orationum inquisitor ac iudex est? Nec harum tantum, sed & auditorum ipsorum, quod populus sit; & loci, quod theatrum. Ita eò res recidit, vt omnibus ex disciplinis, sola hæc obuia sit omnibus, ac facilis, nulloque negotio perdiscatur: imo prodigiosum hoc potius ac monstri simile videtur, si, cum cæteri omnes quæ huic arti consentanea sunt intelligant, ij soli nesciant, qui ætatem omnem in ea collocarunt.

Quanquam fortasse non rectè hoc neque meritò oratione mea commemoratum est. Etenim illi ipsi, qui philosophos erudire, atque instituere volunt, non adeò multi sunt: neque vos omnes tantopere estis occœcati: sed misera ea prorsus res est, quòd pauci illi cum nihilo melius quam vulgus affecti sint, nec propius quam plebs ipsa ad doctrinam & scientiam accedant, seipsos tamen philosophis legislatores constituant, eósque pronuntient mutos esse oportere, ac quæ sciant, in corde occulta atque abdita tenere, nec efferre, aut communicare cum

A παρὰ τῶν κρουμάτων. ἀλλ' ἐπιτρέπουσιν οἱ μὴ εἰδότες ἑκάστην τέχνην τοῖς ἐπισταμένοις, καθότι ἂν δοκιμάζωσι τὰ ἐκ τῆς τέχνης ἔργα μεταχειρίζεσθαι· μόνους δὲ τοὺς φιλοσόφους σχεδόν τι ἅπαντες ἄνθρωποι νουθετοῦσι, καὶ διδάσκειν ἐπιχειροῦσι, καὶ ἅττα ῥητέον αὐτοῖς, καὶ πρὸς οὕς, καὶ ὁπότε, καὶ ἐν ᾧ χωρίῳ; καὶ οὐδεὶς ὅστις οὐκ ἀξιοῖ ταύτης μόνης τῆς ἐπιστήμης ἐξεταστὴς εἶναι ἀκριβής, καὶ ὧν λέγει, καὶ ὧν ἐργάζεται; αὐτίκα τὸν μὲν ποιητὴν οὐχ ἅπαντες εὐθύνουσι τῶν ἐπῶν, B οὐδὲ τὸν ῥήτορα τῆς δεινότητος, οὐδὲ τοὺς πρῴην νεανίσκους, τοὺς ἀπαρξαμένους* ὑμῖν ἐν τῷ θεάτρῳ, καὶ εὐδοκίμους φανέντας ἐφ' ἑκατέρᾳ τῇ τέχνῃ ἅπαντες οἴεσθε δεῖν ἀριστεύειν*, καὶ διασκοπεῖν τῶν δραμάτων· ἀλλ' οἱ ποιηταὶ μόνοι καὶ λογογράφοι. εἰ δὲ εἰς τὸν αὐτὸν τοῦτον χῶρον συγκαλέσας ὑμᾶς ἀνὴρ φιλόσοφος, λόγον τινὰ διαλεχθείη, φροντίσας καὶ μεριμνήσας, καὶ πολλὰς νύκτας ἀΰπνους, πολλὰς δὲ ἐπιπόνους ἡμέρας καταμελετήσας, ὡς ἄν τι χρηστὸν ἐξ αὐτοῦ ἀπενέγκησθε· τηνικαῦτα οὐχ οἱ φιλόσοφοι μόνον, C ἀλλὰ καὶ οἱ ῥήτορες, καὶ οἱ γραμματισταί, καὶ οἱ παιδοτρίβαι, καὶ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πάλαι στρατιῶται, καὶ τίς δὴ οὐχὶ κριτὴς καὶ ἐξεταστὴς τῶν λόγων; ἀλλὰ καὶ τῶν ἀκροωμένων, ὅτι δῆμος ἦν, καὶ τοῦ χωρίου ὅτι θέατρον· οὕτως ἄρα ἐξ ἁπάντων μαθημάτων μόνον τοῦτό ἐστι πρόχειρόν τε ἅπασι καὶ ἐπίδρομον καὶ εὐμαθές· μᾶλλον δὲ ἴσως τεράστιον καὶ ἀλλόκοτον· καὶ οἱ μὲν ἄλλοι ἅπαντες εἴσονται ἀκριβῶς τὰ ἁρμόζοντα τῇ τέχνῃ· μόνοι δὲ ἀγνοήσουσι οἱ σύμπαντα ἐπ' αὐτῇ τὸν βίον κατατριβόμενοι.

D Καὶ ἴσως οὐκ ὀρθῶς λέγει ὁ λόγος, οὐδὲ δικαίως· οὐδὲ γὰρ οἱ τοὺς φιλοσόφους παιδαγωγοῦντες λίαν πολλοί εἰσιν· οὐδὲ ἅπαντες ὑμεῖς τετύφωσθε ἐξαισίως· ἀλλὰ τὸ πρᾶγμα ἐκείνῃ σχέτλιον, ὅτι μηδὲ βέλτιον διακείμενοι τῶν πολλῶν οἱ ὀλίγοι οὗτοι, μηδὲ ἐγγυτέρω ὄντες τῆς ἐπιστήμης, ἢ ὁ ὄχλος, χειροτονοῦσιν ἑαυτοὺς νομοθέτας τοῖς φιλοσόφοις· καὶ ἀποφαίνονται ἀφώνους εἶναι, στέγειν ἅττα ἂν εἰδῶσιν ἐν τῇ καρδίᾳ, καὶ μὴ ἐξαγγέλλειν μηδὲ κοινωνεῖν·

ίζειν· ὥσπερ οἱ τὰ χρήματα θησαυρίζοντες. Εἰ οὖν ὑπὲρ ἄλλου του λεκτέον τῷ φιλοσόφῳ, πόσῳ δὴ μᾶλλον ὑπὲρ τοῦ λέγειν; καὶ εἰ παριτητέον μοι ἐπ' ἄλλῃ ὑποθέσει εἰς τὸ κοινὸν, πόσῳ δὴ μᾶλλον ἐπὶ ταύτῃ αὐτῇ; ἥκω οὖν ἐγὼ τήμερον, ὦ φίλοι Ἕλληνες, καὶ ἐμαυτῷ καὶ ὑμῖν βοηθήσων· καὶ διαπραξόμενος ἐκ τοῦ λόγου, ἵνα ἐμοὶ μὲν ἐξείη λέγειν, ὑμῖν δὲ ἀκούειν. δίκαιον οὖν καὶ ὑμᾶς συμπροθυμεῖσθαι, καὶ συλλαμβάνειν, καὶ μὴ ῥαθυμοτέρους εἶναι περὶ τὴν ἑορτὴν τοὺς δαιτυμόνας τοῦ ἑστιάτορος. ἐγὼ γὰρ δὴ λέγω τό γε ἐμὸν, ὅτι σφόδρα ὑμῶν ἔχω δυσαπαλλάκτως· εἰ δὲ καὶ ὑμεῖς φιλοσοφίας, αὐτοὶ ἴστε· καλὸν δὲ ἀντερᾷν τοῦ ἐρῶντος.

Τὸ δ' οὖν ἀληθὲς τοῦτ' ἐστιν, ὅτι κοινὸν τὸ κινδύνευμα καὶ ἐπίσης, ἀποκλεισθῆναι τῇ τε πόλει καὶ φιλοσοφίᾳ τὴν συνουσίαν· καὶ διατελεῖν πρὸς ἀλλήλας τὴν μὲν ἄναυδον, τὴν δὲ ἀνήκοον, ὥσπερ ἀπηχθανομένας, εἰ μὴ ἐγὼ ἀμφοτέραις ἐκτίσαιμι τὰ χαριστήρια· καὶ τῇ μὲν φυλάξαιμι τὴν φωνὴν καὶ ἀποδοίην· τῇ δὲ παρασκευάσαιμι καὶ ἐκκαθάραιμι τὰ ὦτα· ἐπίτιμον ἑαυτὸν ἀποδείξας καὶ οὐκ ὀφείλοντα, κοινωνεῖν τε καὶ βουλευτηρίου καὶ τῆς ἐκκλησίας.

Τυχὸν δ' ἂν καὶ ὑπολιπὲς τοῦτο εἴη τοῦ πρὶν ἀγῶνος. καὶ μετὰ τὴν φάλαγγα τῶν μισθοφόρων, εἰ τοὺς ψιλοὺς σοφιστὰς καὶ εὐζώνους ἀποδρασόμεθα, πάντῃ ἂν φανείημεν ἀκέραιοι τοῦ ὀνόματος. πάλιν δὲ ὥσπερ ἐν δικαστηρίῳ τὴν ἀντωμοσίαν ὑμῖν ἀναγνωστέον, ἣν ὑπογράφονται καθ' ἡμῶν οἱ κομψοὶ κατήγοροι οὗτοι καὶ τεχνῖται τῆς σιωπῆς. ἀδικεῖ, φασὶν, ἐμὲ λέγοντες, νεωτερίζων εἰς φιλοσοφίαν, καινὰ εἰσάγων δαιμόνια. οὐ γὰρ ἡσυχῇ κάθηται ἐν τῷ δωματίῳ, οὐδὲ πρὸς μόνους τοὺς ὁμιλητὰς κοινολογεῖται· ἀλλὰ καὶ εἰς φῶς πρόεισι καὶ θαῤῥεῖ ἐν τῷ μέσῳ τῆς πόλεως· καὶ λέγειν ἐπιχειρεῖ ἐν παντοδαποῖς ἀνθρώποις. καὶ οὐ τοῦτό πω τὸ δεινὸν, τηλικοῦτον ὄν· ἀλλὰ καὶ θέατρα ἤδη ἐγείρει, καὶ πρότριτα ἐπαγγέλλει εἰς τὸ δι-

A cæteris, velut ij qui in theſauris pecunias accumulant. Quamobrem ſi vlla de re philoſopho verba facienda ſunt, quanto magis de dicendo facienda ſunt? Ac ſi vllum ob argumentum prodeundum in publicum eſt, quanto magis ob iſtud ipſum prodeundum eſt? Huc igitur hodierna die, Græci cariſſimi, venio, vt & mihi, & vobis ipſis opem adferam: idque oratione mea perficiam, vt cùm mihi dicendi, tùm vobis audiendi facultas tribuatur. Quare æquum eſt, vos mihi hac in re fauere, méque adiuuare, neque conuiuas ipſos, circa epulas inuitatore eſſe B negligentiores. Hoc enim dico, quod ad me attinet, me à vobis ægre admodum auelli poſſe. Quod ſi eodem modo vos erga philoſophiam habetis, noſtis ipſi. Honeſtum eſt autem eum amare viciſſim, qui amet.

Res porro ita ſe habet: par illud eſſe ac commune periculum, ne & ciuitati, & philoſophiæ mutua conſuetudine interdicatur: vt hæc vocis, illa auditionis expers ſit: quaſi infenſæ inuicem atque inimicæ ſint, niſi vtriſque gratiam rependam, atque huius quidem vocem conſeruem ac reſtituam, illi aures præparem, & repurgem: cum C illud oſtendero, me integra fama, atque exiſtimatione, nec in ærarios relatum, conſilij & concionis eſſe participem.

Ac neſcio an hæ prioris certaminis ſuperſint nobis quædam reliquiæ. Ac ſi poſt illud mercenariorum agmen, leues iſtos & expeditos ſophiſtas effugere tandem poſſimus, planè ab eiuſmodi appellatione integri immuneſque videbimur. Itaque rurſus perinde atque in foro, iuſiurandum ipſorum actioque recitanda vobis eſt, cui contra nos elegantes iſti accuſato- D res ac ſilentij artifices ſubſcribunt. Iniuriam, aiunt illi, facit (de me loquuntur) nouum in philoſophia aliquid moliens, ac nouos deos introducens. Neque enim in cubiculo ſuo quietus remanet, neque apud ſolos diſcipulos ſuos verba facit: ſed in publicum prodit, atque audacter in media ciuitate verſatur, & coram omni hominum genere dicere inſtituit. Neque hoc in ea re grauiſſimum eſt, etſi adeo magnum ſit. Verum inſuper & theatra cogit, & triduo ante vti in fo-

rum conueniant, denuntiat, ac laudari ſe patitur, & acclamatores obit. Quanquam quid vobis aliis coniecturis atque argumentis opus eſt, vt intelligatis egregium illum hominem ſophiſtam eſſe, cum thronum ac ſuggeſtum manifeſta ſceleris indicia videatis?

Heu me! quales accuſatores habeo! quàm ad perſuadendum idoneos! quos ego magnopere, ne vobis imponant, reformido. Neque enim teſtem aduerſus eos vllum ex contubernalibus meis proferre poſſum. Sed eorum plerique cum me in cæteris ſubleuent, atque imprimis opitulentur, vbi pars illa acuſationis moueri cœperit, horrore complentur, ac pallore, & ad hoſtes illico tranſeunt, ac ſolum deſtituunt, ſine vllo ſociorum præſidio: multóque moleſtiores mihi ſunt, quàm ij qui initio accuſatores ſe profeſſi fuerant: audacem me ac temerarium vocantes, & patriarum conſuetudinum contemptorem. Illi igitur cur me tandem prodant, ſentire mihi videor, ac vobis equidem declarabo. Mihi verò cum vniuerſis ſimul tam deſertoribus quàm hoſtibus certamen ſuſceptum eſt. Quoniam ergo mihi hic conflictus difficilior eſt, & me cum ſilentio, inſtructorum hominum, ac ſilentium pro robore ac fortitudine ſpirantium agmen inuadit: ſi altius paulo atque ab initio repetam, quæſo hoc, optimi viri, patienter ſuſtinete. Non enim orationem noſtram vrget aqua ad menſuram defluens, nec ad cauſam peragendam ſufficiens. Ipſimet iudices temporis in hac actione moderatores ac domini ſunt: immo ille ipſe qui dicit, ſi ita dicat, vt auditores ſuos detineat, non illos expellat.

Igitur hoc valde de illis meis accuſatoribus admiror, quod cum noui aliquid & inuſitati vlla in re fieri iniquo animo ferant, & facinus eſſe cenſeant: ipſi tamen in accuſationis ſuæ ſententia ac formula rem nouam faciant, & tanquam ſophiſtam in iudicium adducant, crimenque ipſum ſophiſticum nominent. Etenim legiſlatori illi, quem nobis ipſi propoſuimus, diuino Platoni non eadem eſſe res videtur, politicus, concionator, & ſophiſta. Verum qui publicè prodiens prolixos ſermones inſtituit, & in vulgus loquitur, ſi

A καστήριον συνιέναι, καὶ ἀνέχεται ἐπαινούμενος, καὶ ἐπινοεῖ τοὺς κεκραγότας. καὶ τί ἂν δέοισθε ἑτέρων εἰκόνων καὶ τεκμηρίων τοῦ σοφιστὴν εἶναι τὸν ἄνδρα, γυναῖον τὸν θρόνον καὶ τὸ βῆμα ὁρῶντες τὰ φώρια τοῦ ἀδικήματος;

Ἰοὺ ἰοὺ τῶν κατηγόρων· ὡς πιθανοὶ καὶ εὐπρόσωποι, καὶ οὓς ἐγὼ μάλιστα δέδοικα, μὴ ἐξαπατήσωσιν ὑμᾶς. οὐδὲ γὰρ μάρτυρά μοι ἔστι πρὸς τούτους ἀναβιβάσασθαι τῶν νῦν ὁμοσκήνων· ἀλλὰ καὶ τούτων οἱ πολλοὶ πρὸς τὰ λοιπὰ ἐπαμύνοντες, καὶ παριστάμενοι εὖ B μάλα, ἐπειδὰν αὐτὸ τοῦτο τὸ μέρος τῆς κατηγορίας ὑποκινῆται, φρίκης τε ἐμπίπλανται καὶ ὠχριῶσι, καὶ αὐτομολοῦσιν εὐθὺς πρὸς τοὺς πολεμίους. καὶ ἐγκαταλείπουσί με ἔρημον αὐτῶν συμμάχων, καὶ εἰσί μοι χαλεπώτεροι τῶν ἐξ ἀρχῆς κατηγόρων, λεωργόν τε ἀποκαλοῦντες καὶ ὑπερόπτην τῶν πατρῴων ἐθῶν. τούτοις μὲν οὖν, δι' ἥντινα αἰτίαν προδιδόασιν, αἰσθάνομαί τε καὶ ἐρῶ πρὸς ὑμᾶς· ἐμοὶ δὲ πρὸς ἅπαντας ἅμα ἀγωνιστέον, καὶ αὐτομόλους, καὶ πολεμίους. ἐπεὶ οὖν μοι χαλεπώτερος ὁ ἀγών, καὶ ἔπει- C σιν ἀθρόον στῖφος σιγῇ παρατεταγμένων ἀνθρώπων, καὶ σιγὴν πνεόντων ἀντὶ μένους τε καὶ ἀλκῆς· εἰ πόρρωθεν ἀρξαίμην καὶ ἐκ τῶν προοιμίων, καρτερεῖτε, ὦ φίλοι ἄνδρες· οὐ γὰρ κατεπείγει τὸν λόγον ὕδωρ ἀπορρέον μεμετρημένον, καὶ οὐκ ἀποχρῶν τῷ ἀγῶνι· οἱ δικασταί, κύριοι τοῦ χρόνου ταύτης τῆς δίκης· μᾶλλον δὲ αὐτὸς ὁ λέγων, ἐὰν οὕτω λέγῃ, ὥστε κατέχειν, καὶ μὴ διώκειν.

Ὡς οὖν ἐκεῖνο αὐτῶν πάνυ ἄγαμαι καὶ θαυμάζω, πῶς τὸ καινουργεῖν τε καὶ D νεωτερίζειν εἰς ὁτιοῦν δυσχεραίνοντες, καὶ ἀδίκημα ἡγούμενοι, αὐτοὶ καινουργοῦσι περὶ τοῦ νόμου τῆς γραφῆς· καὶ εἰσάγουσί με ὡς σοφιστήν· τὸ δὲ ἔγκλημα ὡς σοφιστικὸν ποιοῦνται. τῷ γὰρ νομοθέτῃ, ὃν προὐστησάμεθα, Πλάτωνι τῷ θεσπεσίῳ, οὐχ ἕν τι χρῆμα φαίνεται εἶναι πολιτικός τε, καὶ δημολόγος, καὶ σοφιστής. ἀλλὰ τὸν μὲν δημοσίᾳ, καὶ σὺν μακροῖς λόγοις προσιόντα, καὶ ὁμιλοῦντα τοῖς πλήθεσιν, εἰ

μὲν δρῴη αὐτὸ προμηθούμενος τῶν ἀκροωμένων, πολιτικὸν οἴεται, καὶ ὀνομάζειν κελεύει· τὸν δὲ αὐτοῦ μόνου ἐρῶντα τοῦ δημοσίου θορύβου, δημολόγον τε καὶ δημεραστήν. ὁ σοφιστὴς δὲ αὐτῷ βραχυρρήμων τε ὡς τὸ πολὺ, καὶ πρὸς ἕνα ἀντίπαλον ἐσκευασμένος, καὶ τοῦτο ἔσχατόν ἐστι τῶν ἐν τῷ ἄξονι γεγραμμένων. ὥστε ῥᾳδίως ἄν με ἐξαγορεύοιεν εἰ σκευωροῦμαι καὶ τεχνάζω παρὰ τὸν νόμον. καὶ οὕτω ἐγὼ ἐπὶ τούτῳ τῷ ἔργῳ, ἐφ' ᾧ καὶ νῦν συγκαθήμεθα, σοφιστὴς μὲν οὐδαμῶς.

Τῶν δ' ἄλλων δυοῖν θάτερον ἄν μοι τίθεσθε εἶδος, ἢ τὸ σεμνὸν ἢ τὸ παιγνιῶδες. ὠφελοῦντι μὲν, τὸ σεμνόν· εἰ δὲ ἐπ' εὐδοκιμίᾳ, τὸ παιγνιῶδες· εἰ μὲν δή τι ὑπάρχει ὀνησιφόρον τοῖς ἐμοῖς λόγοις, αὐτοὶ ἂν εἰδείητε οἱ ἀκούοντες. ἐγὼ μέντοι ἐγρηγορόσιν ὑμῖν καὶ ἀντιλαμβανομένοις τῶν λόγων, ἀσμενέστερον διαλέγομαι, ἢ χασμωμένοις τε καὶ ναυτιῶσι. καὶ οὐχ ὁ θόρυβός μοι τὸ μέρος ἀγαπητὸς, αὐτὸς δὴ ἐφ' ἑαυτῷ μόνῳ ὁ θόρυβος· ἀλλ' ὅτι σημεῖον αὐτὸ ποιοῦμαι τοῦ μὴ εἰκῇ λέγειν ἃ λέγω, μηδὲ ἄλλως ᾄδειν, καὶ προσᾴδειν ὑμῖν, ἀλλ' ἅπτεσθαι ἄχρι τοῦ βάθους καὶ τῆς καρδίας. ὡς οὐδεμία μηχανὴ τὸν τῷ λόγῳ ὁμοπαθοῦντα κεῖσθαι ἄνω ἐπὶ τῆς πέτρας καὶ τοῦ βάθρου ἀκινητότερον.

Τὸ μὲν δὴ ὄνομα τοῦ ἐγκλήματος οὕτως αὐτοὶ καινουργοῦσι καὶ μεταφέρουσιν οἱ φύλακες τῆς συνηθείας. τὸ δὲ δὴ πρᾶγμα ὅτι μὴ καινὸν, μηδὲ ἐγὼ πρῶτος αὐτὸ μηχανῶμαι καὶ ἐξευρίσκω, ὥστε προσαναγκάζειν τοὺς φιλοσόφους, μὴ οἴκοι φθέγγεσθαι μόνον, μηδὲ ὑπὸ θυρωροῖς καὶ βαλανάγραις, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ κοινὸν μὴ ἀχρείους εἶναι· τοῦτο οὔπω λέγω· οὐδὲ καλῶ τοὺς μάρτυρας ἤδη ἄνδρας σεμνοὺς, καὶ ἀρχαίους· οἷς εὖ οἶδ' ὅτι οὐκ ἀπιστήσετε, ἐὰν μόνον φανῶσιν ἐπὶ τοῦ βήματος. ἀλλ' ἐκεῖνοι μὲν τὸν καιρὸν τοῦ λόγου περιμενέτωσαν. τὸ δ' οὖν πρᾶγμα ἐγὼ συγχωρῶ, καὶ τίθημι τοῖς κατηγόροις, ὅτι καινὸν τῷ ὄντι ἐστὶ, καὶ ἐγὼ ἐπιβάλλομαι καὶ εἰσάγω εἰς τοὺς ἀνθρώπους. λεγέ-

A hoc ipſum ad audientium commodum atque vtilitatem referat, politicum & exiſtimat, & appellari ab omnibus iubet; ſin nihil aliud præter popularem tumultum ac ſtrepitum quærat, concionatorem, & popularem. At ſophiſta illius opinione vt plurimum breuiloquens, & ad vnum aduerſarium comparatus eſt. Atque hoc ipſum poſtremum eorum eſt, quæ in legum tabulis conſcripta ſunt. Quare facilè me denuntiauerint, ſi præter legem quippiam fraudulenter ac callide gero. Ergo ob illud ipſum opus, cuius modò gratia conſedimus, ſophiſta minimè
B ſum appellandus.

Reliquorum porro duorum generum alterum mihi, ſiue amplum, & honeſtum, ſiue ludicrum ac leue tribuite: illud quidem, ſi vtilitatis aliquid afferam; alterum vero, ſi placere dumtaxat ac commendari cupiam. Iam vero vtrum meis in ſermonibus vtile aliquid ac fructuoſum inſit, vos qui auditis, ſcire per vos ipſimet poteſtis. Ego vero apud vigilantes & attentos vos libentius quàm oſcitantes & nauſeantes diſputo. Neque, quod ad me attinet, ſtrepitus ipſe & acclamatio, ipſe inquam per ſe mihi ſtrepitus pla-
C cet: ſed ideo tantum quod illud mihi argumento eſt, non temere me quæ dicam effundere, neque fruſtra canere & accinere vobis, ſed ad intima vſque ac cor ipſum pertingere. Fieri enim nullo pacto poteſt, vt qui oratione afficitur, ſupra lapidem iaceat, & gradu ipſo ſit immobilior.

Nomen itaque criminis & accuſationis ipſum hunc in modum innouant cuſtodes legum iſti, atque à conſuetudine transferunt. Res porro ipſa quàm minimè noua ſit, neque ego primus eam machiner atque excogitem, cum philoſophos non domi tantum diſſere-
D re cogo, neque ſub ianitoribus ſolum & clauibus, verùm inſuper vti publicè minimè inutiles ſint, efficio: hoc, inquam, nondum dico, nec teſtes appello viros graues & antiquos, quibus ſcio vos, ſimulatque in tribunal prodierint, fidem non denegaturos. Verum illi ſuum dicendi tempus expectent. De re ipſa verò aduerſariis concedo. Do illis nouam vtique illam eſſe, eamque me principem aggredi, atque in hominum conſuetudinem inferre. Iam

illud mihi in medium prodeuntes dicant oportet, num tandem ita statuant: noui aliquid vlla in re facere, atque excogitare, perpetuò scelus videri; an tum solum, cum istud ipsum quod agitur, malum est, perniciosum, ac noxium. Si enim quicquid extra consuetudinem est, sceleratum est: cur non artes omnes criminantur & accusant, quod non prima inuentione contentæ, ac circumscriptæ sunt; sed augentur insuper, ac noui semper aliquid veteribus attexere in hunc vsque diem perseuerant? Etenim ante Dædalum non modo Mercurij quadrata figura, sed reliqua etiam simulacra fingebantur. Vbi vero Dædalus simulacrorum pedes distinxit, viua ac spirantia fabricare creditus est. Mare autem ipsum nonne primum ratium opifices humano generi nauigabile ac peruium reddiderunt? Deinde Harmonide fabricante, aut aliquo ante Harmonidem alio, rotundæ naues atque onerariæ visæ sunt. Atque interiecto deinceps tempore Corinthij apud Isthmum triremes construxerunt: deinde ad Samios Aminocles nauium apud Corinthum fabricator peruenit. Iam quæ ad cibum potumque pertinent, ac victum omnem hominum, num vniuersa simul ad tam exquisitam ac subtilem rationem perducta sunt? Nonne principio glande pasti homines in speluncis nudi, sine stragulo ac calceatu iacebant? Postea alio aliud inueniente tempore, ad præsentem felicitatis statum vita perducta est?

Nisi forte illiberales artes & necessariæ propter vsum nouitatem illam tulerunt: elegantiores vero, & quæ ad oblectationem pertinent, integræ absolutæque repente prodierunt? Neque aut ad picturam Apelles quicquam contulit, aut ad citharam Terpander, aut ad tibiam Timotheus? Immo & grauis ipsa ac seuera tragœdia cum omni simul apparatu, cum choro, & actoribus in theatrum peruenit? Nec Aristoteli credimus, cùm ait, initio chorum ingredientem in deorum aliquid præconium cecinisse; Thespin vero, prologum ac sermocinationem inuenisse; Æschylum vero, tertium actorem, & pulpitum; cætera nos à Sophocle & Euripide accepisse:

Sic veterum nobis audita est fama decusque:

A τοσόνδε οὖν ἡμῖν δεῖ προελθόντες, πότερον ἀεὶ λόγῳ τὸ ἀδίκημά τι καινοτομεῖν τε καὶ προσμηχανᾶσθαι, ἢ ὅταν πονηρὸν καὶ ζημιῶδες καὶ ἐπὶ βλάβῃ. εἰ γὰρ δὴ ἅπαν ἀδίκημα τὸ ἔξω τοῦ ἔθους, διὰ τί οὐχ ἁπάσας τέχνας αἰτιῶνται καὶ εὐθύνουσιν, ὅτι οὐκ ἐνέμειναν οὐδὲ ἠγάπησαν ἐπὶ τῇ πρώτῃ εὑρέσει, ἀλλὰ αὔξονται ἔτι καὶ ἐς τόδε ἐπιδιδόασι, καινόν τι ἀεὶ προσυφαίνουσαι τοῖς ἀρχαίοις; καὶ πρὸ μὲν Δαιδάλου τετράγωνος ἦν οὐ μόνον ἡ τῶν Ἑρμῶν ἐργασία, ἀλλὰ καὶ ἡ τῶν λοιπῶν ἀνδριάντων. B Δαίδαλος δὲ ἐπεὶ πρῶτος διήγαγε τὼ πόδε τῶν ἀγαλμάτων, ἔμπνοα δημιουργεῖν ἐνομίσθη. τὴν θάλατταν δὲ οὐ πρώτως μὲν οἱ σχεδιουργοὶ πλώϊμον ἐπέδειξαν τοῖς ἀνθρώποις; ἔπειτα Ἀρμονίδου τεκτηναμένου, ἢ ὅτου δὴ πρὸ Ἀρμονίδου, ἐφάνησαν στρογγύλαι τε καὶ ὁλκάδες· καὶ χρόνῳ ὕστερον ἐν Ἰσθμῷ Κορίνθιοι τριήρεις συνεπηγήσαντο, καὶ Ἀμεινοκλῆς * Σαμίων ἦλθεν ὁ Κορίνθιος ναυπηγός. τὰ δὲ περὶ σιτίων καὶ ποτῶν, καὶ ξύμπασα ἡ δίαιτα ἡ ἀνθρωπίνη, ἆρα ἀθρόως ἅπασα C ἐλεπτουργήθη; καὶ οὐ πρῶτον μὲν βαλανηφάγοι ηὐλίζοντο ἐν σπηλαίοις, γυμνοὶ καὶ ἄστρωτοι καὶ ἀνυπόδητοι; χρόνῳ δὲ ἄλλου ἄλλο τι εἰσφερομένου, προέβη ὁ βίος εἰς πρόοδον εὐδαιμονίαν;

Ἀλλ' αἱ μὲν βάναυσοι τέχναι ἴσως καὶ ἀναγκαῖαι καὶ διὰ τὴν χρείαν ὑπέσχοντο τὴν καινουργίαν· αἱ δὲ κομψότεραι καὶ ἐπὶ ῥαστώνῃ, ὁλόκληροι ἀνεφάνησαν καὶ ἀρτιμελεῖς ἀθρόως; καὶ τῇ γραφικῇ οὐδὲν εἰσήνεγκεν Ἀπελλῆς, οὐδὲ Τέρπανδρος τῇ κιθάρᾳ, οὐδὲ Τιμόθεος τοῖς αὐλοῖς; ἀλλὰ καὶ ἡ σεμνὴ D τραγῳδία μετὰ πάσης ὁμοῦ τῆς σκευῆς, καὶ τοῦ χοροῦ, καὶ τῶν ὑποκριτῶν, παρελήλυθεν εἰς τὸ θέατρον; καὶ οὐ προσέχομεν Ἀριστοτέλει ὅτι τὸ μὲν πρῶτον ὁ χορὸς εἰσιὼν ᾖδεν εἰς τοὺς θεούς· Θέσπις δὲ πρόλογόν τε καὶ ῥῆσιν ἐξεῦρεν· Αἰσχύλος δὲ τρίτον ὑποκριτὴν καὶ ὀκρίβαντας· τὰ δὲ πλείω τούτων Σοφοκλέους ἀπηλαύσαμεν καὶ Εὐριπίδου·

Οὕτω καὶ τῶν πρόσθεν ἐπευθόμεθα
κλέα ἀνδρῶν·

οἱ δὲ ἀμυδρῶν καὶ ἀσθενῶν τῶν πάλαι σπερμάτων παραλαβόντες ὡρμημένην τὴν φιλοσοφίαν, τῷ μηδὲν ἀτρεμίζειν ἐν τοῖς ὑπάρχουσι καὶ ἐγκαρτερεῖν, ἀλλὰ ἀεί τι προσεπιβάλλεσθαι, τελευτῶντες ἅπαντα χρήματα ἐπεξῆλθον, καὶ ἐφ' ἑαυτοῖς ἐποιήσαντο θεῖά τε ὁμοῦ καὶ ἀνθρώπινα. πρὸ μὲν γὰρ Θαλοῦ τοῦ Μιλησίου, ὀλίγα ῥήματα περιφερόμενα ἦν, Θαλοῦ τε αὐτοῦ καὶ τῶν ἄλλων σοφῶν, καὶ νῦν ἐμπεπλησμένοι εἰσὶν οἱ τοῖχοι καὶ τὰ πινάκια. χρηστὰ μὲν καὶ νοῦν ἔχοντα ἱκανόν, καὶ ὅσος ἂν πλεῖστος γένοιτο νοῦς δυοῖν ὀνομάτων, ἀλλὰ ψιλά γε πίστεως, ἐπιτάγματι προσεοικότα καὶ νουθετοῦντα κατὰ μικρὸν μέρος ἀρετῆς. Θαλῆς δὲ ὕστερον καὶ Πυθαγόρας, φύσεώς τε ἥψατο πρῶτον καὶ ἀνέβλεψεν εἰς τὸν οὐρανόν, καὶ τὰ ἄστρα ἐξήτασε· καὶ προεφήτευσεν ἐν κοινῷ ἅπασι Μιλησίοις, ὅτι νὺξ ἔσοιτο ἐν ἡμέρᾳ, καὶ δύσεται ἅμα ὁ ἥλιος, καὶ ὑποθεύσεται αὐτὸν ἡ σελήνη, ὥστε ἀποτέμνεσθαι τὴν αὐγὴν καὶ τὰς ἀκτῖνας. Θαλῆς μὲν δὴ τοσαῦτα εἰσενεγκάμενος, οὐ κατέθετο ὅμως εἰς συγγραφὴν τὰ εὑρήματα, οὔτε αὐτὸς ὁ Θαλῆς, οὔτε ἄλλος τις τῶν εἰς ἐκεῖνον χρόνον. τούτου γενόμενος ζηλωτὴς Ἀναξίμανδρος ὁ Πραξιάδου, οὐ πάντα ἐζήλωσεν ὅμως· ἀλλὰ τοῦτο εὐθὺς παρήλλαξέ τε καὶ ἐξετράπετο· ὅτι ἐθάρρησε πρῶτος ὧν ἴσμεν Ἑλλήνων, λόγον ἐξενεγκεῖν περὶ φύσεως συγγεγραμμένον. πρὶν δὲ τοῖς ὄνειδος καθειστήκει, τὸ λόγους συγγράφειν· ἀλλ' οὐκ ἐνομίζετο τοῖς πρόσθεν Ἕλλησι. καὶ ἐῶ τὸν Κλαζομένιον Ἀναξαγόραν, καὶ ἐφ' ὅσον τοῦτ' ἐνεωτέρισε· νοῦν καὶ θεὸν πρῶτος ἐπαγαγόμενος τῇ κοσμοποιΐᾳ, καὶ οὐ πάντα ἀνάψας τῆς φύσεως τῶν σωμάτων.

Ἀλλὰ Σωκράτης ὁ γενναῖος ἆρα τὴν ἀρχαίαν ἐβάδιζε καὶ τετριμμένην, καὶ ἐγκατέμεινε τοῖς ἴχνεσι τοῦ Ἀρχελάου; ἢ τούτου γε ἔτι μείζων ἡ φιλοτιμία καὶ ἡ θρασύτης; καὶ οὐχ ὅσον ἐφευρεῖν τι καὶ ἐπανορθῶσαι, ἀλλ' ὁλόκληρον μεταθεῖναι καὶ μετενεγκεῖν τὴν ὑπόθεσιν τῆς

A Qui ab obſcuris, atque imbecillis olim primordiis deductam, atque excitatam philoſophiam cum accepiſſent, quod præſenti ſtatu nequaquam ſe continerent, aut quieſcerent, ſed aliquid in dies adiicerent, poſtremo omnia perſecuti ſunt, ac ſibi diuina pariter atque humana vindicarunt. Nam ante Thalem Mileſium pauca verba circumferebantur, cum Thaletis ipſius, tum aliorum ſapientum, quibus hodie parietes ac tabellæ ſcatent. Et erant optima illa quidem, atque idoneam ſententiam complectebantur, quanta maxima in duabus eſſe voculis poteſt: ſed destituta B probationibus, ac præcepti ſimilia erant, & ad exiguam virtutis partem cohortabantur. Poſtea Thales cum Pythagora naturæ contemplationem princeps ingreſſus eſt, & in cælum ſuſpexit, ac ſiderum naturam ſcrutatus eſt: & aliquando collectis in vnum Mileſiis omnibus noctem interdiu fore prædixit, nimirum vt ſupra terram Sol occideret, ac ſubter eum Luna ſic ſubiret, vt ſplendorem illius ac radios interciperet. Thales igitur cum tot ac tanta repeririſſet, nihil tamen eorum quæ excogitauerat, ſcriptis committere voluit: non modo, inquam, Thales ipſe, ſed neque C alius quiſquam eorum qui ad illud vſque tempus floruerunt. Illius ſtudia ac doctrinam æmulatus Anaximander Praxiadis filius non omnia tamen imitatus eſt: ſed hoc immutauit ſtatim, atque ab vſitata ratione deflexit, quòd primus Græcorum quos ſcimus omnium, auſus eſt librum de natura ſcriptum à ſe in publicum proferre. Antea enim libros conſcribere ignominioſum habebatur, neque apud veteres Græcos vſu ac conſuetudine receptum erat. Nam Anaxagoram Clazomenium omitto: nec illud dico, quantum is in eo genere nouitatis attule-D rit, qui primus Deo Mundi fabricam & opificium attribuit, neque omnia ad naturam corporum referenda putauit.

Socrates vero præclarus vir atque eximius, num tandem tritum illud vetuſtate iter ingreſſus eſt? aut Archelai veſtigiis adhæſit? An maior adhuc illius ambitio, atque audacia fuit, vt non ſolum adinueniret aliquid, & emendaret: ſed etiam vniuerſam diſciplinæ rationem ac propoſitum immutaret ac

transferret? Siquidem cum omnes fere ante eum de cælo philosopharentur, déque terræ situ ac figura, ac de eo quærerent, quibusnam ex principiis gignantur animalia, ac stirpes oriantur: hæc ille nequaquam inueniri ab homine posse credidit, sed vitam conterere, atque ab vtilioribus impedire. Sed vndenam honestum ac probum esse hominem oporteat, hæc & cogitauit, & proposuit prior, ac quid tandem hominis virtus sit, & quomodo suppetat, quid vitium sit, & quonam pacto deuitari possit. Sunt hæc quidem ab Socrate facta sanè quàm audacter. Illud verò audacius multo, quod disputationes eiusmodi non secretò, atque inter solos discipulos, sed ad omnes penitus mortales, vt alicubi ille dicit, vbiuis diffusos ac dissipatos, institueret; siue ad mensas, siue in officinis, siue in gymnasiis: ad eúmque circumquaque confluebant imaginum fictores, & ærarij fabri, cum aut imperatori negotium faceret, periculum eius faciens, si quid de fortitudine sciret; aut concionatori, num de recta administratione quidpiam nosset; aut oratori, sciretne ecquot rebus hominis animus persuaderi sibi, séque duci patiatur; aut poëtæ, cum id quæreret, quæ poëmata aliquid vtilitatis haberent. Ex quo factum est, multorum vt in sese concitaret odia, eumque caperet ex hominum amore fructum, quemcumque demum reportauit.

Num igitur propterea magnus ille Plato in lectulo cubiculoque suo quietus permansit? Quis vero æquè curiosus ac nouitatis appetens fuit? qui principio sparsim habitantem philosophiam coëgit, atque in vnum contraxit, quemadmodum Athenas olim Theseus. Hactenus verò trifariam vel quadrifariam potius dissipata fuerat. Ac seorsum quidem Italicæ Musæ erant, seorsum Siculæ, seorsum & Ionicæ chorum suum habebant. Quarum aliæ in solarum rerum diuinarum inuestigatione constiterant; aliæ quæ naturam superant, indagabant; sed ab iis procul dissitæ erant, quæ in vitij ac virtutis cognitione versantur. In Ægypto dumtaxat hærebant, ac constanter manebant mathematica studia. Quæ quidem vnus ille primum omnia coagmentauit, velut vnius animalis mem-

A λόγων; τὴν γὰρ περὶ αὐτοῦ σχεδόν τι ἁπάντων περὶ τοῦ οὐρανοῦ φροντιζόντων, καὶ ὅπως ἔχει ἡ γῆ θέσεώς τε καὶ σχήματος, καὶ ἐξ ὧν γίνεται τὰ ζῶα, καὶ ἐξ ὧν φύεται τὰ φυτά· οὗτος ταῦτα μὲν οὐκ ἐνόμιζεν εὑρετὰ εἶναι ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ κατατρίβειν τὸν βίον, καὶ τῶν ὠφελίμων ἀποκωλύειν. ὅθεν δὲ χρὴ γενέσθαι ἄνδρα καλόν τε καὶ ἀγαθόν, ταῦτα ἐφρόντιζε πρῶτος, καὶ ὑπετείνατο· καὶ ὅ, τι ποτέ ἐστιν ἀρετὴ ἀνθρώπου, καὶ ὅπως ἂν παραγένοιτο· καὶ ὅ, τι ποτέ ἐστι κακία, καὶ ὅπως ἄν τις αὐτὴν ἀποφυγγάνοι. αὐθάδη μὲν ταῦτα Σωκράτους·
B αὐθαδέστερον δὲ ἔτι μᾶλλον, ὅτι τοὺς λόγους τούτους οὐκ ἐν ἀπορρήτῳ ἐποιεῖτο, οὐδὲ πρὸς μόνους τοὺς μαθητάς, ἀλλὰ πρὸς πάντας ἀνθρώπους, ὥς που αὐτός φησιν, ἐκκεχυμένως, καὶ ἐπὶ τῶν τραπεζῶν καὶ ἐν τοῖς ἐργαστηρείοις, καὶ ἐν ταῖς παλαίστραις. καὶ περιέρρεον αὐτὸν κύκλῳ οἱ κοροπλάσται, καὶ οἱ χαλκοτύποι, ὁπότε πράγματα παρέχοι, ἢ στρατηγῷ, διαπειρώμενος εἴ τι ἐπίσταιτο περὶ ἀνδρείας· ἢ δημαγωγῷ, εἴ τι ἐπίσταιτο περὶ πολιτείας
C ὀρθῆς· ἢ ῥήτορι, εἰ καὶ γινώσκοι ἐκ πόσων πείθεται καὶ ἄγεται ἀνθρώπου ψυχή· ἢ ποιητῇ, ὁποῖα ὠφέλιμα τῶν ποιημάτων. ὅθεν δὴ καὶ τὸ ἔχθος αὐτῷ πολὺ συνελέγη, καὶ ἀπέλαυσε τῆς φιλανθρωπίας ἅττα ἀπέλαυσε.

Ἆρ' οὖν ὁ πάμμεγας Πλάτων διὰ τοῦτο ἡσυχῇ ἔμεινεν, ἐπὶ τοῦ σκίμποδος καὶ τοῦ δωματίου; καὶ τίς οὕτω πολυπράγμων ἢ καινοτόμος; ὃς πρῶτον μὲν σποράδην οἰκοῦσαν φιλοσοφίαν συνῴκισε καὶ συνήγαγεν, ὥσπερ ὁ Θησεὺς τὰς
D Ἀθήνας; τέως δὲ τριχῇ διεσπάσθη, μᾶλλον δὲ τέτραχα· καὶ χωρὶς μὲν ἦσαν Ἰταλιώτιδες Μοῦσαι· χωρὶς δὲ αἱ Σικελικαί· χωρὶς δὲ ὁ χορὸς τῶν Ἰάδων· αἱ μὲν τὰ θεῖα μαστεύουσαι, αἱ δὲ περὶ τῆς φύσεως μεριμνῶσαι, τούτων δὲ μακρὰν ἀπεσκήνουν αἱ περὶ κακίας καὶ ἀρετῆς. ἐν Αἰγύπτῳ δὲ μόνον ἐφιλοχώρει τὰ μαθήματα. ταῦτά τε οὖν ἅπαντα συνήρμοσε πρῶτον, ὥσπερ μέλη ἑνὸς ζώου διερ-

A ῥιμμένα, καὶ σύμπνοα ἔδειξε καὶ ὁμοιοπαθῆ, καὶ οὐχ οἷόν τε ἕν τι αὐτῶν ἀποτεμόντα μὴ οὐ κολοβόν τε καὶ ἔμπηρον ἔχειν. πρὸς δὲ καὶ ἕτερα πάμπολλα ἐπεισηνέγκατο καὶ εἰσήγαγε, λόγου ἰδέαν κερασάμενος ἐκ ποιήσεως καὶ ψιλομετρίας, τοὺς ἐρωτῶντας καὶ ἀποκρινομένους καὶ διηγουμένους, ὑφ' ὧν κατεχόμεθα ἅπαντες ἄνθρωποι, καὶ αἰρόμεθα ἀπὸ τῆς γῆς.

Αὐτὸς δὲ δὴ ἐφ' ἅπασιν Ἀριστοτέλης ἆρα ἄπορός τε καὶ ἀμήχανος ἐφάνη τοῦ καινόν τι προσαυτουργῆσαι; καὶ οὐ πρῶτος B μὲν διέταξε χωρὶς τοὺς λόγους κατὰ φῦλα ἑκάστους εἶναι, ὅσοι τε πρὸς ἕνα ἀγῶνα ὁρῶσι, καὶ ὅσοι πρὸς ἐπιστήμην τῶν ὄντων, καὶ ὅσοι πρὸς ἀρετὴν ἐξηγοῦνται· πρὶν γὰρ ἀναμὶξ ἅπαντα ἦν συμπεφυρμένα, ὥσπερ ἡ Μήδων στρατιά, πρὶν ἢ Κυαξάρην διατάξαι τὸν Δηιόκεω. ἴδιον δὲ Ἀριστοτέλους, καὶ τὸ μὴ τοὺς αὐτοὺς οἰηθῆναι λόγους τοῖς τε πολλοῖς ὠφελίμους εἶναι καὶ τοῖς φιλοσόφοις· ὥσπερ οὐδὲ φάρμακα, οὐδὲ σιτία, τοῖς τε εἰς ἄκρον ὑγιαίνουσι, καὶ τοῖς ἀκροσφαλῶς διακειμένοις. ἀλλὰ τοῖς C μὲν τὰ ὄντως ὑγιεινά, τοῖς δὲ τὰ ἁρμόζοντα τῇ παρούσῃ ἕξει τοῦ σώματος. διὸ καὶ τοὺς μὲν θυραίους ὠνόμασε καὶ ἀνέτους ἐποιήσατο· τοὺς δὲ εἴσω τε ἀπέκλεισε καὶ μετεδίδου ὀλίγοις σὺν ἀσφαλείᾳ. τὰ κλεῖθρα δὲ τὰ ἀναπεταννύντα καὶ ἀποκλείοντα, σαφήνειά ἐστι καὶ ἀσάφεια· αἷς ἐπιτέτραπται πρὸς τοὺς ἀκροωμένους, ὥσπερ ὥραις, ἀνοίγειν τε τὴν νεφέλην, καὶ αὖ πάλιν ἐπιτιθέναι. καὶ δῆτα αὐτῶν, οἱ μὲν δημωφελεῖς καὶ πρὸς τὸ πλῆθος ἐσκευασμένοι, φωτός τε εἰσὶν ἀνάπλεῳ καὶ διαυγεῖς· καὶ τὸ ὠφέλιμον αὐτῶν οὐ παντάπασιν D ἀτερπὲς καὶ ἀνήδονον, ἀλλ' ἐπικέχυται Ἀφροδίτη, καὶ Χάριτες ἐπανθοῦσι τοῦ ἐφολκὸν εἶναι. τὸ δὲ αὖ μυστικόν τε καὶ ἐν ᾧ τὰ τέλεια ἱερά. τοῦτο δὲ ἐμηχανήσατο, ὅπως καὶ ἔχοντες μὴ ἔχωσιν οἱ ἀμύητοι. διὰ τοῦτο ἐν ποσὶ κυλινδούμενοι οὗτοι οἱ λόγοι, πλείοσι πεφραγμένοι εἰσὶ περιβόλοις, ἢ τὰ ἐν Ἐκβατάνοις βασίλεια. καινὸν δὲ δὴ καὶ τοῦτο

bra dissipata; atque inter se coniuncta ac consentientia demonstrauit: nec fieri vnquam posse, vt qui vnum ab his diuulserit, non mancam eam ac mutilatam habeat. Præterea vero alia quamplurima inuexit atque intulit, orationis genus ex poëtico ac numeris soluto temperans: necnon interrogantes ac respondentes & ea narrantes introducens, quibus capti omnes à terra procul euehimur.

Postremo denique Aristoteles ipse num ad noui aliquid excogitandum rudis, ac minimè solers fuit? Aut non primus disputationes separatim, ac per genera singula, & sermones instruxit: qui vel vnius certaminis causa comparantur, vel ad eorum quæ sunt scientiam referuntur, vel ad virtutem consequendam, viam ac rationem declarant? Antea vero confusa tumultuariè erant omnia, velut Medorum exercitus, antequam Cyaxares eos Deiocis nepos ordinaret. Illud vero peculiare Aristotelis, ac proprium: quòd non eosdem sermones credidit vulgo esse, ac philosophis vtiles: sicut nec medicamenta, cibosve, iis qui summa sanitate fruuntur, & qui lubrico admodum ac periculoso sunt corporis habitu. Sed vt illis ea conueniunt, quæ reuera salubria sunt: sic his ea quæ præsenti corporis dispositioni atque affectioni congruunt. Ob id alios externos vocauit, atque expositos omnibus esse voluit: alios intus conclusit, & cum paucis tutò communicauit. Horum vero claustra, quibus aperiuntur, aut clauduntur, perspicuitas est, & obscuritas: quibus, velut horis, commissum hoc munus est, nubem vt aperiant, aut rursus opponant. Et vero qui ex ipsis publicè vtiles sunt, & ad vulgi captum accommodati: luce pleni atque perspicui sunt, eorumque vtilitas à delectatione ac voluptate penitus non abhorret; sed affusa Venus est, ac Gratiæ refulgent, quò velut illecebris quibusdam attrahant. Alij vero mystici sunt, & sacras initiationes continent. Atque hoc idcirco fecit ille, vt qui adhuc profani essent, etiam cum illos habuissent, non haberent. Quæ causa est, cur tametsi omnium ad pedes volutentur ij libri, pluribus quàm regia illa, quæ Ecbatanis est, munimentis sint septi. Sed & nouum illud

ab Aristotele est excogitatum, quòd organum quoddam velut sermonum amussim molitus est, qua quod reipsa verum est, ab eo quod similitudine quadam fingitur, discernere possimus. Etenim idem nobis in sermonibus, quod in genere hominum, euenit. Nam illic alij, & sunt, & esse videntur boni: alij non sunt, cum esse videantur. Quod eodem modo in sermonibus contingit, vt alij reipsa sint, & appareant veri: in aliis vero etsi occulta falsitas insit, nihilominus veritatem simulent, & imponant. Quare quo illorum vanitas ac præstigiæ deprehendantur, primus ad id instrumentum quoddam fabricauit Aristoteles.

Quocirca quid nouum tandem facio, aut quid insolens comminiscor, si cum philosophiam hactenus manentem domi, ac morosam, & fora hominum ac conuenticula fugientem offenderim: eidem persuadeo, vt in apertum lucémque prodeat, nec decorem, ac pulchritudinem suam vulgaribus hominibus inuideat: & ita consuefacio, vt non singulis tantum benefaciat, quemadmodum medicina, sed populo vniuerso? Nam medicina in eundem locum omnes cogere non potest, eodem vt modo in corporibus quibuslibet, ac morbis se gerat: sed necesse est, vt ad singulorum, qui eadem ægritudine teneantur, ædes sese conferat. At philosophia minimè curam corporum gerit, quibus plerique morbi peculiares sunt, iique cubiculo & lectulo affixi: sed animarum opitulatrix est, quibus magna ex parte communes sunt morbi, quarúmque ea naturæ conditio est, vt vbiuis curari queant.

Quare multo ei maior opportunitas est, cum ad concionem nullo rubricato funiculo compulerit homines, arduum in suggestum ascendendi, itáque succlamandi, quemadmodum alicui ex tragœdorum machina deo: Quò ruitis, homines, nihilque eorum quæ fieri oporteat, per imprudentiam atque ignorantiam agitis? qui quidem in pecuniis colligendis laborem omnem ac studium ponitis; filiorum verò, quibus easdem traditúri estis, nullam curam suscipitis, quô iustè vti illis sciant: neque prius vosmetipsos cura-

A Ἀριστοτέλους, ὅτι ὄργανα δέδωκεν, οἷον σταθμὰς ἐπὶ τοῖς λόγοις, οἷς τό τε ὄντως ἀληθὲς κρινοῦμεν, καὶ τὸ φανταζόμενον δι᾽ ὁμοιότητα. συμβαίνει γὰρ δὴ ἡμῖν ἐπὶ τῶν λόγων, ὅ, τι καὶ ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων. τούτων γὰρ οἱ μὲν εἰσὶ χρηστοὶ καὶ δοκοῦσιν· οἱ δὲ δοκοῦσι μὲν, εἰσὶ δ᾽ οὔ. ταυτὸν δὲ καὶ ἐπὶ τῶν λόγων, οἱ μὲν καὶ φαίνονται ἀληθεῖς καὶ εἰσὶ, τοῖς δὲ ὑποδέδυκε μὲν τὸ ψεῦδος· ὅμως δὲ ὑποκρίνονται καὶ ἀπατῶσιν. ὅθεν δὴ ἔσται αὐτῶν καταφωρὸς ἡ γοητεία, πρῶτος Ἀριστοτέλης ὄργανον ἐμηχανήσατο. B

Τί οὖν ἐγὼ καινὸν διαπράττομαι, ἢ καινόν τι προσεξευρίσκω, εἰ καταλαβὼν φιλοσοφίαν οἰκουροῦσαν καὶ δυσχεραίνουσαν καὶ ἀποφεύγουσαν τὰς ἀγορὰς, ὥσπερ τὴν δίκην φασὶν οἱ ποιηταὶ, πείθω εἰς τοὐμφανὲς προϊέναι, καὶ μὴ βασκαίνειν τοῦ κάλλους τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις, καὶ συνεθίζων μὴ μόνον καθένα εὖ ποιεῖν, ὥσπερ ἰατρικὴν, ἀλλὰ καὶ ἀθρόον δῆμον, ὅσα ἂν δύνηται. ἰατρικὴ μὲν γὰρ οὐχ οἵα τε συνάγειν ἅπαντας ἀθρόως εἰς C ἕνα χῶρον, ὁμοίως χρωμένη σώματί τε καὶ ἀρρωστήμασιν· ἀλλὰ ἀνάγκη αὐτῇ βαδιζούσῃ εἰς τὰς οἰκίας χωρὶς ἑκάστων τῶν τὰ αὐτὰ ἀρρωστούντων. φιλοσοφία δὲ οὐ σωμάτων ἐπιμελεῖται, οἷς τὰ πολλὰ ἴδια τῶν νοσημάτων, καὶ δεῖται σκίμποδος καὶ δωματίου· ἀλλὰ ψυχαῖς καθέστηκεν ἀρωγὸς, αἷς τὰ πολλὰ κοινὰ ἀρρωστήματα, καὶ αἷς φύσις ἁπανταχοῦ ἰατρεύεσθαι.

Καὶ διὰ τοῦτο αὐτῇ ῥαστώνη πλείων, συναγαγοῦσαν εἰς ἐκκλησίαν ἄνευ σχοινίου D μεμιλτωμένου, ἀναβῆναι ἐπὶ βῆμα ὑψηλὸν, καὶ ἀνειπεῖν ὥσπερ θεὸν ἐκ τραγικῆς μηχανῆς: Ποῖ φέρεσθε, ὦ ἄνθρωποι, καὶ ἀγνοεῖτε, οὐδὲν τῶν δεόντων πράττοντες; οἵτινες χρημάτων μὲν πέρι ἅπασαν σπουδὴν ἔχετε ὅπως ὑμῖν ἔσται· τῶν δὲ υἱέων οἷς ταῦτα παραδώσετε, οὐδεμίαν ἐπιμέλειαν ποιεῖσθε, ὅπως ἐπιστήσονται χρῆσθαι δικαίως. οὐ δέ γε πρότερον ὑμᾶς αὐτοὺς οὕτως ἐθεραπεύσασθε·

θε. ἀλλ' ὁρῶντες γράμματα καὶ ῥήματα καὶ ὀνόματα, ὑμᾶς τε αὐτοὺς καὶ τοὺς παῖδας ὑμῶν ἱκανῶς μεμαθηκότας (ἃ δὴ παιδείαν ἀρετῆς τελείαν ἡγεῖσθε) κἄπειτα οὐδὲν ἧττον κακοὺς γιγνομένους περὶ τὰ χρήματα· πῶς οὐ καταφρονεῖτε τῆς νῦν παιδεύσεως, οὐδὲ ζητεῖτε οἵτινες ὑμᾶς παύσωσι ταύτης τῆς ἀκρισίας; καίτοι διά γε ταύτην τὴν πλημμέλειαν καὶ ῥαθυμίαν, ἀλλ' οὐ διὰ τὴν ἄγνοιαν τῶν συνδέσμων, ἔμπλεά ἐστι τὰ δικαστήρια τῶν μαχομένων καὶ πολεμούντων. καὶ ὅταν λέγῃς τοὺς ἀσκοῦντας τὰ σώματα, τῆς δὲ ψυχῆς ἠμεληκότας, ἕτερόν τι πράττειν τοιοῦτον, τοῦ μὲν ἄρχοντος ἀμελεῖν, περὶ δὲ τὸ ἀρχόμενον ἐσπουδακέναι· καὶ ὡς ὅτῳ τις μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι, κρεῖττον ἐᾶν τῆς τούτου χρήσεως· ὅστις οὖν μὴ ἐπίσταται χρῆσθαι φαρμάκοις, ἀμείνων ἂν εἴη μὴ χρώμενος, ἀλλὰ τῷ ἰατρῷ ἐπιτρέπων· καὶ ὅστις αὐλοῖς μὴ ἐπίσταται, τῷ αὐλητῇ· καὶ ὅστις ἵπποις, τῷ ἱππικῷ· καὶ ὃς δὴ ἑαυτῷ χρῆσθαι μὴ γινώσκει, δούλῳ ἄμεινον ἢ ἐλευθέρῳ διάγειν τῷ τοιούτῳ τὸν βίον ἐστὶν ἄρα καθάπερ πλοίου παραδιδόντι τὰ πηδάλια τῆς διανοίας, ἄλλῳ τῷ μαθόντι τὴν τῶν ἀνθρώπων κυβερνητικήν. ταῦτα γὰρ δὴ καὶ ὅσα τοιαῦτα τοῦ Σωκράτους καὶ Πλάτωνος κηρυγμάτων, οὐ τὸν δεῖνα μὲν ὀνήσειεν ἄν, τῷ δεῖνι δὲ ἂν γένοιτο πρὸς κακοῦ, καθάπερ τὰ πολλὰ τῶν ἐπὶ τοῖς σώμασι φαρμάκων· ἀλλὰ καὶ ῥήτορα καὶ στρατηγὸν καὶ ἰδιώτην, πενόμενόν τε αὖ καὶ πλουτοῦντα, νέον τε καὶ ἀκμάζοντα, καὶ πρεσβύτην, βελτίους ἂν ποιήσειε καὶ θαρραλεωτέρους πρὸς ἀρετήν. κοινὰ γὰρ πᾶσιν ἀνθρώποις βοηθήματα καὶ ὠφελήματα, καὶ οὐ προσήκει μόνοις τοῖς εὐπατρίδαις, ἢ τοῖς πεντακοσιομεδίμνοις ἢ τοῖς ζευγίταις. οὐδὲ ἀπὸ τιμημάτων αὐτὰ ἀκουστέον· ἀλλ' εἴπερ ἐφίει ὁ νόμος συνιέναι τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς ἐκκλησίαν σὺν γυναιξὶ καὶ παισὶν ἀθρόον τὸν δῆμον, τηνικαῦτα ἐχρῆν τὸν τοιοῦτον λόγον παραβαλεῖν τὸν διαθετῆρα καὶ δημηγόρον. ὅσῳ γὰρ ἂν λέγοι ἐν πλείοσι καὶ ἀθροωτέροις, τοσῷδε καὶ ἀνυσιμώτερος δόξει καὶ ἐχεγγυώτερος τοῖς ἀκούουσιν.

A stis: sed cùm & vos ipsos & liberos vestros videatis, vbi litteras ac verba, nominaque satis supérque didicerint, in quibus perfectam virtutis disciplinam inesse creditis, nihilominus tamen malè in administrandis pecuniis versari, nonne ob tale institutionis genus insanitis? Aut quomodo non eos quæritis, qui vos à tam peruerso iudicio liberent? Atqui propter eiusmodi socordiam, ac negligentiam, non propter coniunctionum ignorationem, plena sunt fora pugnantibus ac concertantibus. Et cum eos dixeris, qui corpus B exercent, animæ curam abiiciunt, aliud eiusmodi facere: eam quidem partem, cuius imperium est, negligere; ei verò studere, quæ alteri subdita est: item quo quis vti nesciat, melius esse si ab vsu illius abstineat. Igitur qui medicamentis vti nesciat, consultius facturum, si non vtatur, sed medico permittat: & qui tibiis canere nesciat, si tibicini: qui equo nesciat, equiti: similiter qui se ipso vti non norit, ei vt in seruitute degat, quam in libertate, multo melius esse: sic, tanquam nauigij, mentis suæ gubernacula alteri committenti, qui regendo- C rum ac moderandorum hominum artem sibi compararit. Hæc enim & alia eius generis à Socrate & Platone, velut præconibus, pronuntiata, eiusmodi non sunt, vt ei quidem prodesse possint, alteri noceant, quod in multis corporum medicamentis euenit. Sed & oratorem, & ducem, & priuatum, egenum item ac diuitem, iuuenem, ac virili ætate præditum, & senem, meliores atque ad virtutem capessendam audaciores efficere possunt. Communia enim omnibus hominibus auxilia sunt, atque remedia, & ex æquo nobilibus, atque iis quorum cen- D sus quingentorum medimnorum est, aut secundi census ciuibus congruunt. Nec pro facultatum ratione audienda sunt illa: sed si quotannis in concionem cum vxoribus ac liberis frequentem populum conuenire lex permitteret: tum eiusmodi proponere sermonem oporteret, qui ordinatoris ac concionatoris instar esse possit. Nam quo in plures ac frequentiores diceretur: eo & efficacior videretur, & maioris apud auditores auctoritatis & fidei.

A Non enim quemadmodum cum pluribus laudati minus gaudent homines: ita iussi aliquid, aut admoniti. Verum hîc communio ipsa plurimum de dolore detrahit, ac suspicione, quam natura sua increpatio omnis atque admonitio secum adfert. Ac quemadmodum in exercitibus quæcumque omnibus in commune militibus imperator præcipit, ea vnusquisque statim exequitur, in eoque socium suum vincere atque excellere contendit; si vero vni aut alteri præcipiat, non modo prolixiori ei sermone opus est, sed & magna pollicitatione, & magno quodam operis præmio: idem in consiliis dan- B dis homines sustinent. Si quem enim beatorum ac locupletum hominum capiat aliquis, atque in angulum seducens, submissa voce castiget, ac reprehendat: Nimirum, ô egregie vir, magis consentaneum est vnicuique, vt animam suam, quàm domum pretiosam efficiat: tu vero cum in parietibus tuis multa ac varia depingas, animum tuum nullâ picturâ distinctum velut tabulam quandam solo tectorio illitam relinquis. Cúmque cubiculum tuum rude & impolitum nolis relinquere, Hesiodo poëtæ hac in re obtemperans: mentem tamen tuam im- C politam circumferens interesse nihil putas. Hac si solum reprehensione castiges: suspectum habebit, & infensus erit, ac commonitionem illam contumeliam interpretabitur. Sin manum attollens, eademque ipsa commutans, apud populum concionando dicas: nihilo hic quidem minus mordebitur, atque vtilitatem capiet; tu vero non hunc illúmve reprehenderis, sed peccatum ipsum ac crimen redargueris.

Inest enim in sermonum medicamentis sanè nouum illud & admirandum: quod nihil necesse sit, eum, D qui vel triuerit, vel temperarit, ipsummet ad ægros accedentem cataplasma imponere, vel illinere. Verum hic cùm in medio infirmorum hominum ea posuerit: tum qui ægritudine maxime tenetur, tametsi occultum penitus morbum, atque in visceribus ipsis foueat, etsi id mortales omnes ignorent, prodit ipse sese, atque è turba prosilit, & medicamentum arripit, & si quid habeat morbi, medicamine illo gau-

Οὐ γὰρ ὥσπερ ἐπαινούμενοι μετὰ πλειόνων εὐφραίνονται ἧττον οἱ ἄνθρωποι, οὕτω καὶ ἐπιταττόμενοι ἢ νουθετούμενοι· ἀλλ' ἐνταῦθα δὴ ἡ κοινωνία πολὺ ἀφαιρεῖ τοῦ ἄλγους καὶ τῆς ὑποψίας, ἣν πᾶσα ἐφέλκεται φύσει ἐπιτίμησις καὶ νουθεσία. καὶ ὥσπερ ἐν ταῖς στρατιαῖς, ὅσα μὲν παραγγέλλει ὁ στρατηγὸς ἅπασι τοῖς στρατιώταις, αὐτίκα ἔργου ἔχεται ἕκαστος, καὶ ἁμιλλᾶται διενεγκεῖν τοῦ παραστάτου· ὅσα δὲ ἑνὶ καὶ δυσί, μακρῶν μὲν αὐτῷ δεήσει λόγων, μακρᾶς δὲ ὑποσχέσεως, μεγάλου δὲ τοῦ ἄθλου ἐπὶ τῷ ἔργῳ· ταυτὸν δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς συμβουλαῖς οἱ ἄνθρωποι ὑπομένουσιν. εἰ μὲν ἀπολαβὼν ἕνα τὸν δεῖνα, τῶν πλουσίων τε καὶ μακαρίων δοκούντων, καὶ ἀποστησάμενος ἐν γωνίᾳ, σμικρᾷ τῇ φωνῇ καθάπτοιτο καὶ νουθετοίη· ὅτι, ὦ θαυμάσιε, μᾶλλον προσήκει ἑκάστῳ τὴν ψυχὴν ἀξίαν πολλοῦ κατασκευάζεσθαι, ἢ τὴν οἰκίαν· σὺ δὲ τοῖς μὲν τοίχοις ἐγγράφεις πολλὰ καὶ ποικίλα, τὴν ψυχὴν δὲ ἄγραφον περιορᾷς, ὥσπερ γραμματεῖον ἀληλιμμένον. καὶ τὸν μὲν ἀνδρῶνα ἀνεπίξεστον καταλιπεῖν οὐκ ἀνέχῃ, πειθόμενος Ἡσιόδῳ τῷ ποιητῇ· τὸν νοῦν δὲ ἀνεπίξεστον περιφέρειν πρᾶγμα οὐδὲν ὑπολαμβάνεις. ταῦτα οὕτω εἰ μὲν μόνῳ ἐπιτιμῴης, ὑπόψεται καὶ ἀπεχθανεῖται, καὶ λοιδορίαν νομιεῖ τὴν νουθεσίαν. εἰ δὲ ἀνατεινάμενος τὴν χεῖρα, καὶ τὰ αὐτὰ ταῦτα μεταρρυθμίσας πρὸς τὸ πλῆθος δημηγορεῖς· δήξεται μὲν οὐδὲν ἧττον ὁ ἄνθρωπος καὶ ὀνήσεται, σὺ μέντοι γε οὐ τὸν δεῖνα ἔσῃ μεμψάμενος, ἢ τὸν δεῖνα, ἀλλὰ τὸ πλημμέλημα νουθετήσας.

Καὶ γὰρ δὴ τοῦτο ὑπάρχει ξένον καὶ ἄτοπον λίαν τοῖς ἐκ τῶν λόγων φαρμάκοις· ὅτι οὐδεμία ἀνάγκη αὐτὸν προσιόντα τῷ κάμνοντι τὸν τρίψαντα ἢ κεράσαντα καταπλάττειν ἢ ἐπαλείφειν· ἀλλ' ὁ μὲν εἰς μέσον φέρων κατέθηκε μυρίων ἀνθρώπων ἐγκαθημένων· ὃς δ' ἂν μάλιστα ξυνέχηται τῇ ἀρρωστίᾳ, κἂν πάνυ ὕπουλόν τι νόσημα τρέφῃ καὶ ἐν τῷ βάθει, κἂν ἅπαντες οἱ ἄνθρωποι ἀγνοῶσιν, αὐτὸς ἑαυτὸν ἐξελέγχει καὶ ἀναπηδᾷ ἐκ τοῦ ὁμίλου, καὶ ἀντιλαμβάνεται τοῦ φαρμάκου· καὶ εἴ τι νοσοίη, χαίρει τῷ φαρμα-

κῳ, καὶ ἀπολαύει τῆς ἰατρείας. εἰ δὲ ἀμεπάστατα καὶ ἀνήκεστα λοιδορεῖσθαι * καὶ ἀπεχθάνεσθαι καὶ πολεμεῖν καὶ λοιδορεῖν ἑτοιμός ἐστιν οὐχ ἑαυτῷ οὐδὲ τῷ ἀῤῥωστήματι, ἀλλὰ τῷ σκευάσαντι τὸ φάρμακον, καὶ εἰσενέγκαντι εἰς τὸ κοινὸν ὑπὸ δεξιότητος καὶ φιλανθρωπίας. ἀλλ' οὔτε τὸν ἰατρὸν ἀπαυδᾷν χρὴ καὶ ἀφίστασθαι τῶν καμνόντων, ὅτι ὀλίγοι κάμνουσιν ὑπὲρ τὴν τέχνην· οὔτε τοὺς φιλοσόφους μὴ διαλέγεσθαι τοῖς πολλοῖς, ὅτι ἐν τοῖς πολλοῖς ὁ Μαμμάκυθος καὶ ὁ Κυρηβίων οὐκ ὀνίνασθον ὑπὸ τοῦ λόγου.

Ἢ πρὸς Μουσῶν καὶ Ἀπόλλωνος ἀτρέμα οὑτωσὶ προσιόντες σκοπῶμεν τε καὶ ἐξετάζωμεν, ὅπως συνέσεται ταῦτα ἀλλήλοις, καὶ μιᾶς γνώμης φανεῖται καὶ διανοίας· τὸ κοινωνικόν τε καὶ φιλάνθρωπον τῆς φύσεως καὶ ἀγαπᾷν καὶ ὑμνεῖν, καὶ πολλὰ τεκμήρια καταλέγειν, ὅπως τοὺς ἀνθρώπους μάλιστα ὁ θεὸς * ἀπαθεῖς τε καὶ εὔνους ἀλλήλοις ὑπὲρ τὰ λοιπὰ ζῷα ἐδημιούργησεν· αὐτοὺς δὲ ἀπάνθρωπα καὶ ἀνήμερα διανοεῖσθαι, καὶ τῷ κοινῷ * ἀσυμβούλους εἶναι ἐπιχειρεῖν, πρὸς ὃ μάλιστα συνέταξε τὴν ἀρετὴν ὁ ἡμέτερος λόγος· καὶ ἐπαινεῖν μὲν τὸν Προμηθέα (ὅντινα δὴ καὶ ὑπολαμβάνειν χρὴ) ὅτι οὐκ ἐποίησε τοὺς ἀνθρώπους μονήρεις τε καὶ μονοτρόπους ὥσπερ τοὺς λύκους ἢ τὰς παρδάλεις· αὐτοὺς δὲ ἰλιγγιᾷν πρὸς τὸ πλῆθος, καθάπερ τοὺς Ἀγρίους οὓς ἐδίδαξε Φερεκράτης· καὶ τῇ μὲν φωνῇ ἡμᾶς ὁμολογεῖν διὰ τοῦτο πολυτελεστέρᾳ κεχρῆσθαι, ἵνα μὴ μόνον σιτία καὶ ποτὰ καὶ ἱμάτια καὶ ὑποδήματα· ἀλλὰ καὶ ἅττα ἂν ἐν τῇ ψυχῇ ἔνδον διανοώμεθα, μεταδιδῶμεν τε καὶ μεταλαμβάνωμεν παρ' ἀλλήλων, ἀλλαττόμενοι διὰ τῶν ὀνομάτων ὥσπερ νομισμάτων· αὐτοὺς δὲ στεγανοὺς καὶ ἀφώνους διατελεῖν καὶ ἀπροσηγόρους τῷ δήμῳ ᾧ συνοικοῦμεν. καὶ λέγειν ἐν τισὶ λόγοις, ταύτας οἰκήσεσθαι ἄριστα, καὶ εὐδαιμονήσειν τὰς πόλεις, ἐν αἷς ἄπαντα κοινὰ ἔσται τῶν ἐνοικούντων· καὶ προϊέναι πόῤῥω, καὶ μὴ ὀκνεῖν οὐ μόνον τὴν γῆν ποιεῖν κοινὴν καὶ τὰς οἰκίας καὶ

A det, ac medela fruitur. Quòd si pertinaci atque insanabili morbo sit affectus, si pugnare ac conuitiari paratus sit, non sibi ipsi, nec ægritudini suæ, sed ei qui medicamentum præpararit, & id pro solertia humanitatéque sua in commune protulerit: conuitietur sanè, & infensus reddatur. Verùm neque medicum propterea deficere par est, & ab ægris discedere, quod pauci omni arte superiorem morbum habeant: nec philosophos non in multos verba facere, quòd inter multos Mammacuthus aliquis & Cyrebio nihil ex oratione vtilitatis ceperunt.

B Quod nisi ita est, age verò per Musas, atque Apollinem, paulatim adeuntes istud ipsum spectemus, & inquiramus, quomodo sibi hæc inuicem consentanea sint; ab eademque sententia & mente profecta ambo videantur: naturæ societatem, atque humanitatis studium amare, ac prædicare; multáque argumenta percensere, quibus hoc conficiatur, homines à Deo maximè erga se inuicem affectos, ac beneuolos præ cæteris animantibus esse procreatos: ipsos vero qui ita dicunt, inhumana quædam at- C que immitia cogitare, nec communitati hominum consuli finere: ad quam potissimum, virtutem omnem oratio nostra comparauit. Et Prometheum quidem laudare, quemcumque demum fuisse Prometheum illum putemus, quòd solitarios ac singulares homines non finxerit, tanquam lupos, atque pardos: ipsosmet vero coram hominum multitudine vertigine corripi, quemadmodum Agrestes illi quos docuit Pherecrates. Atque etiam modo exquisitiore nos voce vti fateri, vt ne cibum tantum, atque potum, aut vestes, atque calceos, sed etiam D quicquid in animo nostro cogitamus, impertiamur, & accipiamus mutuo, nominum id, velut numorum, beneficio inuicem permutantes: & eosdem tamen tectos atque mutos persistere, itaque cum populo degere, nullo vt eum pacto compellemus. Aut illud: quibusdam in sermonibus eas resp. optimo in statu, ac felices fore dicere, in quibus omnia inter ciues erunt communia; ac longius adeo progredi, nec dubitare non modo commune facere solum, communes domos, atque

ſemina, vites, argentum & aurum, ſed & liberos inſuper, & vxores: interim vero opera noſtra ingeniique fœtus in capſulis occultare. Ac verbis quidem tenus Epicurum Neoclis filium expellere, atque è numero ſapientum eiicere, quod is dictum illud, occultus viue, commendaret, atque hoc dogma ſtatueret, non eſſe hominem natura ſocietatis appetentem, aut manſuetum: reipſa vero factiſque, eius ſententiam comprobare, multoque apertius naturam ipſam non audire.

Nam ſi quid vel in poſſeſſionibus, vel in operibus exiſtimari commune debet, quodque quam ſufficientiſſimum omnibus atque vtiliſſimum à Deo fabricatum ſit: non eiuſmodi terra, vel boum armenta, vel pecora, ſed neque triticum, aut vinum, aut legumina ſunt: ſed oratio potius, quæ foras ex animo noſtro progreditur. Siquidem illis vti communiter omnes re vera non poſſumus: ſed neceſſe eſt, vt minutatim diuiſo ſectóve eo quod commune hactenus fuerat, priuata multa ac propria faciamus. Orationem vero præ aliis omnibus eiuſmodi is qui dedit, excogitauit, vt commune aliquid iis qui vterentur, eſſe perpetuo poſſet; nec cum ea fruendum eſſet, ſeorſum ad ſingulos perueniret. Quare nihil eius naturam veremur, cùm minimè domi permanemus: immo metuendum potius eſt, ne, ſi claudamus eam ac violenter detineamus, pereat funditus atque euaneſcat: quoniam vnica eius conſeruatio atque ſalus in communione poſita eſt. Quòd ſi perpetuo intus maneat, nec vnquam, velut quodam partu edita, foras erumpat: licet natura immortalis ſit, cum genitore ſuo pariter extinguitur. Porro vnaquæque res vegeta cumprimis ac bene habita redditur, ſi non impetus illius ac naturæ geſtientis retundatur atque obcæcetur alacritas. Quocirca ſi quis ita natura comparatus eſt ſermo, vt in caligine ac tenebris augeatur & creſcat, nec vel ad paucos exeat: hoc ei libenter permittamus, nec ſinamus progredi, ſed in latibulis hærentem conſeneſcere ac conſumi iubeamus. Sin media in luce ac ſplendore pennas emittere, ac ſeruari

A τὰ σπέρματα καὶ τὰς ἀμπέλους, οὐδὲ τὸ ἀργύρειον, οὐδὲ τὸ χρυσίον, ἀλλὰ καὶ τοὺς παῖδας κοινοὺς, καὶ τὰς γυναῖκας· αὐτοὺς δὲ τὰ αὐτῶν ἔργα καὶ τὰ γεννήματα ἀποκρύπτεσθαι ἐν τοῖς κιβωτίοις. καὶ τῷ μὲν λόγῳ ἐξελαύνειν Ἐπίκουρον τὸν Νεοκλέους, καὶ ἐκβάλλειν τοῦ τῶν σοφῶν καταλόγου, ὅτι Ἐπίκουρος ἐπῄνει τὸ λάθε βιώσας, καὶ ἔθετο δόγμα, μὴ φύσει εἶναι τὸν ἄνθρωπον κοινωνικόν τε καὶ ἥμερον· τῷ δὲ ἔργῳ ἐπαινεῖν τὴν γνώμην, καὶ τῆς φύσεως αὐτῆς ἀνηκουστεῖν B φανερώτερον.

Εἰ γὰρ δή τι κοινὸν ποιητέον ἢ κτῆμα ἢ ἔργον, καὶ ὃ μάλιστα πολυαρκέστατόν τε ἀφθόνως καὶ πολυωφελέστατον ἐδημιούργησεν ὁ θεός· οὐ γῆ τοῦτ᾽ ἔστιν, οὐδὲ βοῶν ἀγέλαι, οὐδὲ βοσκήματα, οὔτε μὴν πυρὸς, οὔτε οἶνος, οὔτε ὄσπρια, ἀλλὰ λόγος ὁ ἔξω ῥέων ἀπὸ τῆς ψυχῆς. τῶν μὲν γὰρ οὐχ οἷόν τε κοινῇ ἀληθινῶς ἀπολαύειν· ἀλλὰ ἀναγκαῖον κατακερματίσαντας ἢ κατατεμόντας τὸ κοινὸν τέως, πολλὰ ἴδια ἀποφῆναι. τὸν C λόγον δὲ εἰς ἄκρον ὁ δοὺς ἡμῖν ἐμηχανήσατο, ὅπως ἂν ἐξαρκοίη διόλου κοινὸς τοῖς χρωμένοις· καὶ μὴ παραγίνοιτο χωρὶς ἑκάστῳ ἐν τῇ ἀπολαύσει. ὥστε οὐκ ἐντρεπόμεθα αὐτοῦ τῆς φύσεως, οἰκουροῦντες· καὶ δέος μᾶλλον, εἰ κατειργνύοιμεν καὶ βιαζοίμεθα, διολέσθαι αὐτὸν παντάπασιν, καὶ ἀφανισθῆναι· ἡ γὰρ φυλακὴ αὐτοῦ καὶ ἡ σωτηρία, ἐν κοινωνίᾳ. οὗ δὲ ἐγκατέμεινε τὸν ἅπαντα χρόνον, καὶ οὐ προὔβη ἔξω ἐκ τῶν ὠδίνων, καίτοι ἀθάνατος ὢν, συναποσβέννυται τῷ γεννήσαντι. D ἕκαστον γὰρ εἰς ἄκρον εὐθαλεῖ τε καὶ εὐθηνεῖται, εἰ μὴ κολούεται αὐτοῦ μηδὲ ἀποτυφλοῦται ἡ ὁρμὴ καὶ ἡ προθυμία τῆς φύσεως. εἰ μὲν οὖν ἐν σκότει καὶ ζόφῳ πέφυκεν αὔξεσθαι λόγος καὶ ἐπιδιδόναι, μηδὲ πρὸς τοὺς ὀλίγους ἐκφοιτᾶν αὐτῷ συγχωρῶμεν μηδὲ παρακύπτειν ἐφιῶμεν, ἀλλὰ κελεύωμεν αὐτὸν ἐνδεδυκότα τοῖς φωλεοῖς καταγηράσκειν καὶ δαπανᾶσθαι. εἰ δὲ ἐν φωτὶ καὶ αὐγῇ ἐθέλει πτεροφυεῖν καὶ σώζε-

θαι, τί οὐκ ἀφελόμεθα αὐτοῦ τὸν ζόφον, καὶ ἀναπεταννύμεθα ὅλας τὰς πύλας; πάντως γὰρ εἴσεται, λόγος ὤν, πρὸς τίνας τε, καὶ ὁπότε, καὶ ὅπως ἐξιτητέον. οὐδὲ γὰρ τοῖς ποιηταῖς, ὅτι ἐν κοινῷ ᾄδουσιν, ἐπιτιμῶμεν· οὐδὲ τοῖς ῥήτορσιν, ὅτι ἐν κοινῷ ῥητορεύουσιν· ἀλλ' ὅτι ἀνωφελῆ* καὶ ἄγη πρὸς ἀρετήν, οἱ μὲν ᾄδουσιν, οἱ δὲ λέγουσιν.

Καὶ μὴν δὴ ὅσοι τοὺς παῖδας, οὓς τίκτουσιν αἱ γυναῖκες, ἐκτιθέασιν εἰς ἐρημίαν, ψέγομέν τε καὶ ὀνειδίζομεν, ὅτι ἀδικοῦσι τὴν πόλιν, ταύτην ἀποστεροῦντες τοὺς πολίτας· οὓς ἐγεννήσαμεν οὐ τρέφοντες, οὐδὲ παρασκευάζοντες ὁπλίτας ἐσομένους τυχὸν ἴσως ἢ σφενδονήτας ἢ γυμνήτας. εἰ δὲ τοὺς ἀμείνους τις καὶ σεμνοτέρους ἢ παῖδας τοὺς λόγους κατορύττοι ἐν σκότῳ καὶ ἀποκλείοι, ὥσπερ τὰ νόθα καὶ μοιχίδια τῶν ἐγγόνων, καὶ μὴ παράγοι εἰς τὸ κοινὸν ἀποδώσων τὴν εὐπαιδίαν· πῶς οὐχὶ μᾶλλον δεινός τε ἂν εἴη τῇ πόλει καὶ τῆς ἀρᾶς ἄξιος τῆς δημοσίας; καὶ γὰρ δὴ δυοῖν θάτερον ἀναγκαῖον, ἢ μηδένα γράφειν λόγους πολιτικούς, ἀλλὰ καὶ Πλάτωνος καὶ Ἀριστοτέλους καταγελᾶν ἐπὶ ταύτῃ τῇ προθυμίᾳ· ἢ καταπιθέμενον ἐν τοῖς γράμμασι τὴν τοιαύτην ἰδέαν, ῥίπτειν ἐν ταῖς ὁδοῖς, τὴν τύχην ἣν ἂν λάχωσιν ἀγαπήσαντες. τοῖς δὲ συμβαίνει ἄν, ἢ μαραίνεσθαι παραχρῆμα ἀθεραπεύτοις καὶ ἀκοσμήτοις, ἢ δείκνυσθαι κακῶς ὑπ' ἄλλων ἀναληφθέντας· οἷα ποιμένων τινῶν καὶ βουκόλων περιτυχόντων ἐπ' ἐρημίας, καὶ ἀνελομένων παῖδας βασιλικούς, ἔπειτα ὑποβαλλομένων τε καὶ ἐκτρεφόντων τῆς φύσεως ἀναξίως. ἀτεχνῶς γὰρ δὴ τοῦτο συμβαίνει τοῖς λόγοις, οὓς ἂν ὁ μὴ γεννήσας αὐτὸς ἐκκυνῇ καὶ τιθηνῆται, καὶ ὡς ἐγέννησεν οὕτως ἐκτρέφῃ, συμπνέων τε καὶ ὁμοπαθῶν ταῖς ὠδῖσιν· ἀλλ' ἕτεροι λαμβάνοντες ἐν ταῖς χερσὶν ἀπαριθμοῖεν, οὐκ ἐνιέντες τὸν νοῦν τοῖς ὀνόμασιν, οὐδὲ ἐνσημαινόμενοι τὴν φροντίδα, μεθ' ἧς ὁ πατὴρ αὐτοὺς ἐτεκνώσατο.

Πρὸς θεῶν, εἰ δὲ αἰσθανομένη ἡ πόλις φιλοσοφίας ὅτι ἀτιμάζοι αὐτῆς τὴν συνουσίαν, καὶ αἰσχύνοιτο, ὡς ἐπὶ

A velit, cur non eum educimus è tenebris, ac totas fores pandimus? Planè enim cum oratio ſit, ſciet ad quem, & quando, & quoquomodo prodeundum. Neque enim tibicines ideo reprehendimus, quod publicè canant; nec oratores, quod publicè dicant: ſed quod inutilia, quæque ad virtutem minimè ducant, illi concinant, hi dicendo proſequantur.

Et vero quicumque liberos ab vxoribus editos in ſolitudinem exponunt, eos vituperamus ac probris afficimus, quaſi iniuriam Reip. faciant, cùm eam ciuibus fraudent: neque eos quos genuerunt nutriant, nec legionarios for- B ſitan futuros, aut fundibularios, aut velites, ad illius vſum præparent. Quod ſi quis multo liberis omnibus meliores ac dignitate præſtantiores ſermones in tenebris defodiat, ac concludat, velut ſpuriam & adulterinam prolem, nec in publicum producat, quo ſuam ob tales liberos felicitatem palam demonſtret: nonne is maleuolentiori in Remp. animo erit, publicaque imprecatione dignus? Alterum quippe è duobus neceſſe eſt, vt vel politicæ orationes nullæ ſcribantur, quinetiam C Plato & Ariſtoteles ob eius rei ſtudium rideantur: aut vbi ſcriptis huius generis argumenta commiſeris, in vias abiicias, eámque fortunam ac conditionem, quam ſortita fuerint, æqui boníque conſulas. Porro illis, vel vt extemplo præ incuria ac ſquallore pereant, continget, vel vt ab aliquo ſublati perperam oſtententur. Quemadmodum ſi paſtores aliqui vel bubulci in regios pueros incidant, in ſolitudine quapiam, eoſque tollant ac ſupponant pro ſuis, & nequaquam pro ſplendore natalium educent. Hoc e- D nim fermè ſermonibus omnibus conuenit, quos quidem non ille qui genuit, proferat atque alat, cuiuſmodíque genuit, educet, cum iis conſenſu quodam atque affectione ex partu ipſo coniunctus; ſed alij in manus ſumentes dinumerent, neque nominibus ipſis ſenſum immittant, aut curam illam ac ſolicitudinem, quacum eos parens in lucem edidit, impreſſam & inuſtam relinquant.

Iam per deos immortales, ſi ciuitas ipſa ſuum à philoſophia congreſſum contemni ſentiens pudore ſuffun-

datur, ac tota vnum in cœtum conueniens, populus nimirum ac senatus, patronos constituat aliquos (sunt enim inter vos profecto multi, philosophici illius furoris afflatúsque participes) si quos igitur ex eo grege producens per eos philosophiam insimulet, iisque exprobrando verbis vtatur : Quo tu tandem iure in posterum ei succensere poteris, qui te vitæ hominum inutilem iudicabit ? aut quòd nullo illis vsui sis non illud tua culpa fieri dicere, sed eorum, qui te ad vsum non adhibeant ? Nos autem quomodo cum surdo nauis gubernatore comparabis, qui præ ebrietate sopitus, moderandi gubernaculi imperitis clauum commiserit ? Tu enim neque magistratum capere vis, nec arma ferre, nec iuuare consilio. Quinetiam quod vnum tibi expeditum ac facile est, hoc ipsum nobis qui de vulgo sumus, inuides, nec communicari nobiscum pateris. Ipsa vero munitiones ac septa tibi prospicis, in quibus puluerem ac procellam sustineas, neque nos præsidio defendis tuo, ac pro viribus protegis. Quasi Athenis, & in huius populi medio perpetuo verseris, atque illo potissimum tempore, quo cum rerum penes illum potestas esset, ob eam caussam insolentem se & iniuriosum præberet, atque ab Anyto potiùs quàm à Socrate duci sese pateretur. Meus vero cum ad audiendum obsequendumque paratus est populus, tum præ cæteris quocumque velis oratione flecti se tractaríque sinit.

Iam vero senatus, quo potissimum gaudeo & glorior, tibi cur contemnendus visus est, vt apud illum publicè disputare turpe iudicares ? Qui quidem te non alterius rei gratia honore ac dignitate secum adæquauit : & ex omnibus terræ marisque regionibus exciuit, atque enixè rogans in senatorium consessum introduxit. Non vt sibi scenicos in ludos ac circensia spectacula sumptum faceres (hoc enim ab infinitis hominibus summo animi studio ac contentione suscipitur) sed vt ipsis ornamentum pariter & vtilitatem afferres, ac de illis bonis aliquid impartires, quorum te profiteri studium existimat. Tu vero negas te ad eam in publico eius cœtu sermonem ha-

A φόρων, συνελθοῦσα, ὅ, τε δῆμος καὶ ἡ γερουσία, καὶ ἕλοιτο προηγόρους· πολλοὶ δέ που ὑμῶν κεκοινωνήκασι τῆς φιλοσόφου μανίας τε καὶ βακχείας· εἰ οὖν τούτων τινὰς προστησαμένη λέγοι πρὸς αὐτὴν καταπλομένη καὶ ὀνειδίζουσα· Ὅτι ὦ γενναία πῶς οὖν ἔτι ἀγανακτήσεις, εἴ τις σε ἀχρεῖον νομίζει τῷ βίῳ τῷ ἀνθρωπίνῳ; πῶς δὲ ἔτι τῆς ἀχρηστίας κελεύσεις αἰτιᾶσθαι τοὺς μὴ χρωμένους, ἀλλ' οὐ σαυτήν; πῶς δὲ ναυκλήρῳ ὑποκώφῳ ἡμᾶς παραβάλλεις, κατακοιμη- B θέντι τε ὑπὸ μέθης, καὶ ἐπιτρέψαντι τὰ πηδάλια τοῖς ἀνεπιστήμοσι τῶν οἰάκων, ὅταν αὐτὴ μήτε ἄρχειν ἐθέλῃς, μήτε ὁπλοφορεῖν, μήτε βουλεύειν; ἀλλὰ καὶ ὃ μόνον σοι ἐστὶν ἐν ῥαστώνῃ, καὶ τούτου βασκαίνεις, καὶ μὴ ἐπιτρέπεις μετέχειν ἡμῖν τοῖς πολλοῖς, ἀλλὰ ζητεῖς ἀεὶ τειχία τε καὶ περιβόλους ἐν οἷς αὐτὴ τὴν ζάλην ὑποστήσῃ τὸν κονιορτόν, καὶ ἡμῶν δὲ οὐ προβάλλῃ, οὐδὲ ἐπαμύνεις κατὰ δύναμιν· καθάπερ ἀεὶ διατρίβουσα Ἀθήνησι, καὶ C παρ' ἐκείνῳ τῷ δήμῳ, καὶ τηνικαῦτα ἡνίκα αὐτὸς κύριος ἦν, καὶ ἀτάσθαλος διὰ τὴν ἐξουσίαν, καὶ ὑβριστής, καὶ ἤγετο ὑπὸ Ἀνύτου μᾶλλον ἢ ὑπὸ Σωκράτους. ἐμοὶ δὲ εὐήκοος μὲν ὁ δῆμος καὶ εὐπειθής, εὐαγωγότατός τε ἁπάντων ἡμῶν καὶ εὐαλώτατος ὑπὸ λόγου.

Η δ' οὖν γερουσία ᾗ μάλιστα γέγηθα καὶ ἀγάλλομαι, τί δή ποτε παρα- D πλέα σοι ἐνομίσθη, καὶ αἰσχρὸν τὸ διαλέγεσθαι αὐτῇ δημοσίᾳ; ἡ αὐτὴ μέν σε οὐκ ἄλλου τούτου* χάριν ὁμότιμον ἐποιήσατο, καὶ παρεκάλει ἐξ ἁπάσης γῆς καὶ θαλάσσης, καὶ λιπαροῦσα εἰσάγεται εἰς τὸ συνέδριον· οὐχ ἵνα αὐτῇ χορηγοίης εἰς θέατρα καὶ ἱπποδρομίας (μυρίοι γὰρ οἱ πρὸς αὐτὰ ἁμιλλώμενοι καὶ φιλονεικοῦντες) ἀλλ' ἵνα κόσμος τε ᾖς σφίσι καὶ ὠφέλεια, καὶ μεταδιδῷς τῶν ἀγαθῶν ὅσα οἴεταί σε ἐπιτηδεύειν· σὺ δὲ οὐ φῂς συνελθούσῃ αὐτῇ ὁμι-

λῆσιν, οὐδὲ ἑστιάσειν ἀθρόως εἰ μὴ χωρὶς ἕκαστος εἰς τὴν οἰκίαν λανθάνων φοιτῴη· ὥσπερ ἀτεχνῶς σιτία καὶ ὄψα καὶ ποτὰ παρεσκευασμένα, ἃ ἑνὶ μόνον καὶ δυεῖν ἱκανὰ, πλείοσι δὲ οὐκ ἀπαρκοῦντα. ἀλλ' οἱ λόγοι οὐκ ἀναλίσκονται εἰς τοὺς πλείους.

Τί δὲ καὶ ἐξαπατᾷς τοὺς ἀνθρώπους; καίτοι ἐν μεγάλῳ τὴν ἀλήθειαν ποιούμενος· καὶ λέγεις μὲν ὅτι σοι τῆς σοφίας δύο μοῖραι εἰσὶν, ἡ μὲν πρὸς τὰ θεῖα ἄγουσα, ἡ δὲ πρὸς τὰ ἀνθρώπινα. τρίχα δὲ διεῖλον καὶ ἐκόσμησας. καί σοι ἓν μὲν ἔργον τέτακται ἐφ' ἑνὶ ἑκάστῳ χωρὶς, ὅπως ἂν καλὸς καὶ ἀγαθὸς ἀπεργασθῇ· ἕτερον δὲ, καθότι οἰκία συνόλη γένοιτ' ἂν εὐδαίμων· τρίτον δὲ καὶ μέγιστον, καὶ πρὸς ὃ τὰ λοιπὰ συντετάχθαι φασὶ καὶ ἀπευθύνειν, ὡς πόλεώς τε ὅλης ἐπιμελεῖσθαι καὶ δήμου. καὶ ἀπὸ τούτου ξυγγράφεις νόμους τε καὶ πολιτείας, ἀνυποθέτους τε καὶ ἐξ ὑποθέσεως, καὶ αὖ πρὸς διόρθωσιν ἑτέρους ὁρῶντας· καὶ ἀνάκεινταί σοι κύρβεις, οἱ μὲν ἐν τῇ ποικίλῃ, οἱ δὲ ἐπὶ τῆς Ἀκαδημίας, οἱ δὲ ἐν Λυκείῳ. ἡμεῖς οὖν τῆς μὲν μιᾶς ξυνόλης μοίρας οὐκ ἀμφισβητοῦμεν, οὐδὲ κελεύομέν σε πράγματα ἔχειν, ὅπως ἂν ἐξηγήσαιο, διὰ τί οὐχ ἅπαντες οἱ ἀστέρες συμφέρονται ἅμα τῷ οὐρανῷ· ἀλλ' εἰσὶν οἱ ὀλίγοι ὄντες εἰς τοὔμπαλιν ἰέναι τοῖς πλείοσιν ἐπιχειροῦσιν, ἢ διὰ τί αὐτὸς οὗτος ὁ μέγας οὐρανὸς ἐνθένδε ἐκεῖσε πορεύεται, καὶ οὐκ ἄμεινον αὐτῷ ἐφάνη τὸ ἐπὶ θάτερα· οὐδ' αὖ τί σοι ἐμφανὲς κατέστη καὶ οὐρανοῦ ἀνώτερον. ἀλλ' οὐδὲ τὰ ἐγγὺς ἡμῶν καὶ χαμαίζηλα καὶ ἐν ποσὶ, βροντῶν τε πέρι καὶ ἀστραπῶν καὶ ὑετῶν καὶ πνευμάτων· οὐδὲ τί ὑπομένουσα ἡ χιὼν, λευκὴ οὕτως ἐστὶ καίτοι ἐξ ὕδατος πεπηγυῖα· οὐδὲ τί παθοῦσα ἡ χάλαζα, τοῦ μὲν χειμῶνος οὐ καταπίπτει, θέρους δὲ τὰ πολλὰ, καίτοι ψυχρότητι ὑπερβάλλουσα· μηδὲ ὑπὲρ τῆς ἴριδος ἡμᾶς διδάσκειν, πότερον ἴνδαλμά ἐστι καὶ δόκησις τῶν ὀμμάτων, ἢ τὰ χρώματα αὐτῇ ἀλη-

A bituram, aut vniuersis simul conuiuium daturam: aut aliam denique conditionem recepturam, quàm vt singuli clam ad ædes tuas ventitent. Quasi de præparatis cibis, obsonio ac potu videlicet agatur: quæ vni dumtaxat alterique sufficiant, pluribus vero satis esse nequeant. Atqui in plures dispersæ orationes minimè consumuntur.

Ad hæc cur hominibus imponis, præsertim quæ tanti veritatem facias? Sic enim asseris: duas penes te esse sapientiæ partes, quarum altera ad diuina, altera ad humana perducat. Quod
B postremum trifariam distribuisti. Nam vnum est opus tuum, quod priuatim ad vnumquemque hominum comparatur, vt honestus ac probus efficiatur: alterum ad constituendam totius alicuius domus felicitatem pertinet: tertium idemque præcipuum, ad quod tendunt dirigunturque reliqua, ad ciuitatis vniuersæ populique curam & administrationem refertur. Hinc est quod & leges ac respublicas describis, tam quæ in rerum natura sunt, quam quæ esse finguntur. Quasdam etiam ad mores hominum corrigendos sanctiones constituis. Quamobrem legum
C tabulas alias in Varia Porticu, alias in Academia, alias in Lyceo propositas habes. Nos autem de toto illo primo genere nihil tecum contendimus: neque hoc tibi negotium imponimus, nobis vt explices; cur stellæ omnes non easdem cum cælo conuersiones habeant; sed nonnullæ sint, eæque paucæ, quæ contrario motu ac reliquæ & quidem numero plures agitantur: vel cur ingens ille cæli globus ab hac in illam partem potius, quam contrario modo rapiatur: neque porrò quid de superioribus cælo spatiis à te compertum fuerit. Ac ne propin-
D quiora illa quidem nobis & infima, & ante pedes abiecta, vt edisseras petimus: nimirum de tonitruis, fulgetris, pluuiis, ac ventis: neque cur tantus insit in niue candor, cum ex aqua concreta sit: aut cur nulla per hiemem grando cadere soleat, quæ æstate frequentissima est, cum sit illa tamen frigidissima. Nec de cælesti arcu doceri à te volumus, vtrumnam inane quoddam simulacrum sit, ac species falso oculis obiecta, an veris coloribus nec

ementita illa varietate constet. Similiter nec de mari audire à te volumus, vndenam salsum sit, cum à fluminibus alia qualitate affici videatur. Nihilo etiam de terra magis explicari à te volumus, cur vna & deorsum vergat, & in sublimi tamen suspensa sit. Hæc omnia ad scholas ac disciplinæ tuæ alumnos à te reseruanda sunt. Nos enim fortassis ad ea quæ altioris sunt sapientiæ, perdiscenda, & ingenio tardiores, & ingrauescente iam ætate minus idonei sumus.

At illud, quemadmodum beatus esse vnus quispiam possit, siue domus vniuersa, tum quibus institutis præclarè ciuitas administretur: quin publicè palámque, ac, si fieri potest, etiam conscensa sublimi aliqua specula pronuncias? Quocumque enim loco verba feceris, complures è nostris audient, qui & minùs contumeliosi sunt quàm Thrasymachus, & minus Polo contumaces, minus impudentes quàm Callicles; atque etiam minus fortasse ad facinus prompti quàm Alcibiades, minúsque quàm Critias violenti. Nemo autem in populo nostro tam est imperitus ac rudis, quam Menonis mancipium illud, quod cùm Græcè vix sciret, mathematicam vt figuram intelligeret, perfecisti. Atqui egregiam illam dicendi facultatem non aliam ob caussam tractare instituis, nisi vt ad id quod præstantius duxeris, vulgus hominum impellas: atque illi quoque velut altera ex parte respondentem dialecticam nominas: & eas ambas ad te pertinere, ac quædam instrumenta esse prædicas, quorum alterum singulis captandis, alterum vniuerso populo aptum sit & efficax.

Quinetiam caussam nobis afferre soles, propter quam idoneis illis ad persuadendum sermonibus adhibenda à te necessario opera sit. Nimirum quòd plerique illis ducantur & afficiantur, atque aures accommodent; veros autem haud facilè, nisi præparatis antea ipsorum animis, admittant. Atque hæc cum dicis, vna & Coracem ac Tisiam & Theodorum Byzantium derides, quod exigua quædam ac leuia ad hanc artem à se excogitata contulerint. At tu contra, tota re altius repetita, doces quemadmodum persuaderi dicendo possit: nec in eiusmodi arti-

A θινὰ καὶ ἡ ποικιλία· μηδὲ ὑπὲρ τῆς θαλάττης, καθότι ἁλμυρὰ ὑπὸ τῶν ποταμῶν ποιουμένη· μηδὲ ὑπὲρ τῆς γῆς αὐτῆς, ὅπως βρίθει τε εἰς τὸ κάτω, καὶ ἵδρυται ἐν μετεώρῳ. ἀλλὰ ταῦτα ἀποκείσθω σοι ἅπαντα ἐν τῷ διδασκαλείῳ πρὸς τοὺς συνήθεις ὁμιλητάς· ὡς ἡμεῖς τε δυσμαθέστεροι ἴσως καὶ ἀφηλικέστεροι ἤδη τῆς ὑψηλοτέρας σοφίας.

Ὅπως δὲ γίνεται εἷς ἀνὴρ εὐδαίμων, καὶ ὅπως σύμπασα οἰκία, καὶ οἵοις
B χρωμένη πόλις ἐπιτηδεύμασιν ὀρθοῖτο ἄν, διὰ τί οὐ δημοσίᾳ κηρύττεις, καί, εἰ οἷόν τε, ἀναβᾶσα ἐπὶ σκοπιὰν ὑψηλήν; ὅπου γὰρ ἂν λέγῃς, οἱ πολλοὶ ἡμῶν ἀκούσονται, ἧττον μὲν ὑβρισταὶ ἢ Θρασύμαχος, ἧττον δὲ αὐθάδεις ἢ Πῶλος, ἧττον δὲ ἀναίσχυντοι ἢ Καλλικλῆς· τυχὸν δὲ καὶ ἧττον μὲν ῥᾳδιουργοὶ ἢ Ἀλκιβιάδης, ἧττον δὲ καὶ βίαιοι ἢ Κριτίας. ἀμαθὴς δὲ οὐδεὶς οὕτως ἐν τῷ δήμῳ τῷ ἡμετέρῳ, οἷον τὸ Μένωνος ἀνδράποδον, ᾧ καὶ διάγραμμα ἐσαφήνισας μόλις
C ἐπαΐοντι τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου. καίτοι τὴν γενναίαν ῥητορικὴν οὐκ ἄλλου του ἕνεκεν μεταχειρίζῃ, ἢ τοῦ ἄγειν τοὺς πολλοὺς ἐφ᾽ ὅτῳ ἄν σοι δοκῇ κάλλιον εἶναι· καὶ ἀντίστροφον αὐτῆς τὴν διαλεκτικὴν ὀνομάζεις· καὶ φὴς ἀμφότερα σεαυτῇ προσήκειν ὄργανα εἶναι· τὸ μὲν ὥστε καθ᾽ ἕνα χειροῦσθαι, τὸ δὲ ὥστε ἀθρόον δῆμον.

Καὶ προσεπιλέγεις ἡμῖν τὴν αἰτίαν δι᾽ ἣν σοι ἀναγκαῖον ἐπιμελεῖσθαι τῶν
D πιθανῶν λόγων· ὅτι οἱ πολλοὶ τούτοις μὲν ἄγονται καὶ κηλοῦνται καὶ ὑπέχουσι τὰ ὦτα, τοὺς δὲ ἀληθεῖς οὐ παραδέχονται εὐπετῶς, μὴ προειργασμένοι τὰς διανοίας. καὶ ταῦτα λέγουσα, Κόρακος μὲν καὶ Τισίου καταγελᾷς, καὶ Θεόδωρον σκώπτεις τὸν Βυζάντιον, ὡς μικρὰ ἄττα καὶ ὀλίγου ἄξια εἰς τὴν τέχνην πορισαμένους. αὐτὴ δὲ ἄνωθεν διδάσκεις ὅπως ἄν τις πειθὼ δημιουργοίη. καὶ οὔτι ῥαθυμότερόν σοι ἐκπεπόνηται

πεπόνηται αὐτῇ, ἢ ἡ περὶ φύσεως θεωρία. Τί A οὖν παρασκευαζομένη τὰ ὅπλα, κατατίθης ὡς ἀχρεῖα; τί δὲ τεχνάζεις ἃ περιφρονεῖς καὶ ἐπονείδιστα ὑπολαμβάνεις; οὐ γὰρ δὴ ὅμοια φαίης ἂν πρὸς τοὺς ῥήτορας ὑπομένειν, ὁποῖα πρὸς τοὺς κιθαριστὰς καὶ τοὺς αὐλητὰς οἱ λυροποιοὶ, τὰ μὲν ὄργανα ἐκπορίζουσα, χρῆσθαι δὲ ἑτέροις ἐπιτρέπουσα τὸ ὄργανον τοῖς χρωμένοις. καὶ ὑπηρέτης ὁ μὲν χαλινοποιὸς τοῦ ἱππέως, ὁ δὲ φαρμακοπώλης τοῦ ἰατροῦ, ὁ δὲ ναυπηγὸς τοῦ κυβερνήτου.

Διὰ τί δὲ τοὺς μὲν περὶ τὰς ἔριδας B διατρίβοντας δυσχεραίνουσα, οὐ τέχνην ὑφηγῇ λόγων ἐριστικῶν, ἀλλ' ἐλέγχους; ῥητορικὴν δὲ ἀποδοκιμάζουσα, ὅμως ἐμπίπλης τῶν ὑπὲρ αὐτῆς ξυγγραμμάτων τὰ ταμεῖα τῆς Μνημοσύνης; καὶ διδάσκεις μὲν, ὡς ἐπωφελῆ καὶ χρειώδη· οὐκ αὐτουργεῖς δὲ ὡς περίεργον καὶ ματαίαν. οὕτως ἐκλελησμένη εἶ τοῦ φρονήματος, οὗ πάλαι ἐφρόνεις, καὶ σεαυτὴν ἐν δίκῃ ἠξίους· οὐδὲ ἄλλῳ τῳ συγχωροῦσα μεταποιεῖσθαι τῆς τέχνης ἢ μόνοις τοῖς σοῖς θιασώταις· καὶ τηνικαῦ- C τα οὐ κατώκνεις οὐδὲ ἐδεδοίκεις μή τίς σε μειρακιεύεσθαι ὑπολάβοι ἁμιλλωμένην πρὸς Λυσίαν καὶ Θουκυδίδην· καὶ τοὺς μὲν ἀποσκερακίζουσάν τε καὶ μονονουχὶ ἐπιρραπίζουσαν αὐτῷ Γοργίᾳ καὶ Ἀντιφῶντι, Περικλέα δὲ ἐπαινοῦσαν μόνον καὶ Ἀσπασίαν, ὡς ῥήτορας τελεσιουργούς τε καὶ ὑψηλολόγους, ὅτι ἐκ τῆς Ἀναξαγόρου ἀδολεσχίας ταῦτα προσελκύσαιντο εἰς τὴν τέχνην.

Ὅρα γὰρ καὶ οἷα πεισόμεθα, καὶ ὡς χαλεπὰ ἡμᾶς ἐργάσῃ, εἰ τὸ μὲν ὠφέλιμον ῥητορικὴν ἑκοῦσα αὐτὴ ἀποκρύψῃ, περιήσῃ D δὲ ἡμᾶς τῷ τετάρτῳ τῆς κολακείας τεμάχει τῷ εἰδώλῳ τοῦ μορίου τῆς πολιτικῆς, ὃ ἀντίστροφον ὀνομάζεις ὀψοποιίας. εἶτα τῶν μὲν σκιαμαχούντων ἐπὶ τοῦ βήματος ὑπὲρ Κίμωνος ἢ Νικίου ἢ Μιλτιάδου, καὶ μινυριζόντων ἐν τοῖς προλόγοις, ἦρος ἐπαίνους, καὶ χελιδόνων καὶ ἀηδόνων, σπουδῇ ἁλισκόμενοι ἀκροασό-

ficium negligentius quàm in naturæ contemplationem incumbis. Cúrnam igitur arma illa iam à te præparata tanquam inutilia deponis? Cur ea ipsa quæ despicis, & cum probro coniuncta iudicas, artificiosè moliris? Non enim, opinor, idem te erga rhetores suscepisse dixeris, quod lyræ opifices erga citharœdos ac tibicines faciunt: vt ipsa quidem instrumenta procudas, eorundem tamen vsum aliis deinde permittas. Sic equitis minister est is, qui frenos facit: & pharmacopola, medici; & gubernatoris, nauium fabricator.

Quid est porrò quod cum eos molestè feras, qui in contentionibus ac sophisticis cauillationibus occupantur, non earum tractandarum sed refutandarum artem instituis? Rhetoricam verò cum improbes, de ea nihilominus ita multa conscribis, vt Mnemosynes thesauros omnes impleas? Ac simul vtilem illam ac multis opportunitatibus refertam esse prædicas: nec eandem per tete tamen, velut inutilem ac superuacaneam, exerces. Adeo ingentium illorum animorum, quos pridem gerebas, eiusque quod tibi merito vendicabas, es oblita: cùm illius artis possessionem non aliis quam sodalibus tuis vsurpare permitteres: neque tum verebare ne quis te cum Lysia ac Thucydide contendentem iuueniliter efferri crederet. Tum scilicet cùm repudiatis illis ac propemodum vapulantibus vna cum Gorgia & Antiphonte, Periclem dumtaxat & Aspasiam tanquam perfectos oratores & grandiloquos laudares, quod ex Anaxagoræ loquacitate eiusmodi quædam in oratoriam artem inuexissent.

Etenim vide quænam à te quámque incommoda patiemur, si fructuosam illam rhetoricam occultans ac dissimulans, in quartam nos adulationis partem coniicias, quæ ciuilem scientiam simulacri instar mentita, condimentariæ arti quadam ex aduerso similitudine respondet. Itáne vero? Nos declamatores istos, qui pro Cimone, aut Nicia, aut Miltiade vmbratiles pugnas è suggesto suscipiunt, aut veris præconium, siue hirundinum ac luscíniarum, in prooemiis decantant, illorum suauitate deliniti studiosè auscultabi-

mus? oratione interim, quæ aculeos ad complectendam virtutem possit relinquere, nulla vnquam perfruemur? Verum nostram illam audiendi cupiditatem pasci sinis totamque sese dedere blandis illis sermonibus ac Sirenum more demulcentibus: nec in medium prodiens ex aduerso sublatissimum carminis modum occinis? Non tuis illos clamoribus excitas, ac vanis imaginibus, & infructuoso blandæ vocis lenocinio deceptos reuocare contendis: nec dulci ac potabili, vt in prouerbio est, oratione salsas illorum aures eluis? Sed Homericas præstigias, vtpote quæ de diis absurdas opiniones ingenerant, suspectas habes ac refugis: ipsa vero nullum in theatrorum gratiam aduersus illas remedium opponis? non moly aliquod excogitas, quale illud extitit, quod apud Homerum Vlyssi Mercurius porrigit, cuius ope venesicia Circes effugeret? Atqui scitè admodum adolescentulo cuidam respondisse Carneadem accipimus, sciscitanti ecquid sapiens puerorum amore caperetur: Malè, inquit, cum formosis vobis agatur, si à solis insipientibus amemini. Sed longe erit conditio nostra deterior, si cum Aristidis posteros audiamus, Platonis audire nemo permittat.

Quamobrem per deos immortales caue, tibi fastidium obrepat:

Sed quamprimum ades auxilio, seruaque sodales.

Non iam tam atrociter insequetur Socrates, cùm nos tanta re indigentes beneficio isto deuinxeris. Nec mordentes, atque incessentes metue. Multo enim plures sumus, qui tibi gratiam habebimus, & ex iis quæ dixeris, vtilitatem capiemus. At tu nihil istos curato, sed Pythium Apollinem imitare. Ille enim non solùm vnicuique hominum separatim, verumetiam populis vniuersis in medio terræ atque vmbilico sedens responsa reddit. Neque cum oracula effert, id admodum perpendit, quòd in concione Atheniensium ea non modo Themistocles auditurus sit; sed & Hyperbolus lucernarius, & grassator Diocles, & Melitides fatuus.

Quanquam quid Apollinem commemoro? Vides hunc Solem Apollinis progenitorem, qui bono proportione quadam ac similitudine respon-

A μεθα· λόγου δὲ κέντρον ἐγκαταλιπεῖν δυναμένου πρὸς ἀρετὴν οὐδεπώποτε ἀπολαύσομεν; ἀλλ' ἀφίης νέμεσθαι ἡμῶν τὴν φιληκοΐαν, καὶ προσέχειν τοῖς κατακηλοῦσι λόγοις καὶ γοητεύουσιν, ὥσπερ αἱ σειρῆνες· καὶ οὐκ ἀντιπάσσεις αὖθις παρελθοῦσα τὸν ὄρθιον νόμον, οὐδ' ἐξεγείρεις ἐμβοήσασα, καὶ ἀποστρέφεις καταβουκολουμένους ὑπὸ τῶν εἰδώλων καὶ τῆς ἀκάρπου πιθανουργίας· οὐδὲ ἀποκλύζεις, τὸ λεγόμενον, καὶ ἀπονίπτεις ποτίμῳ τὴν ἁλμυρὰν ἀκοήν; ἀλλ' Ὁμήρου μὲν B ὑφορᾷ καὶ δυσωπῇ τὴν γοητείαν, ὡς ἀλλοκότους ἐμποιοῦσαν δόξας περὶ θεῶν· αὐτὴ δὲ οὐδὲν ἀντεισάγεις ἀλεξιφάρμακον τοῖς θεάτροις· οὐδὲ μῶλύ τι ἐξευρίσκεις οἷον ἐκεῖνος παρὰ τοῦ Ἑρμοῦ δίδωσιν Ὀδυσσεῖ, ὡς διαφύγῃ τῆς Κίρκης τὴν μαγγανείαν; καίτοι χαριέντως γε ἀκούομεν ἀποκρίνασθαι Καρνεάδην πρὸς τὸ μειράκιον τὸ ἐρόμενον, εἰ καὶ σοφὸς παιδικῶν ἐρασθήσεται· Ὅτι δεινὰ μὲν τ' ἂν πάθοιτε ὑμεῖς οἱ καλοί, εἰ μόνοι περὶ ὑμῶν σπουδάζουσιν οἱ ἀνόητοι· τλημονέστερον δὲ δήπου καὶ τὸ εἰρημένον πάθος, εἰ τῶν C μὲν Ἀριστείδου ἐγγόνων ἀκροασόμεθα· τῶν δὲ Πλάτωνος οὐδεὶς ἐάσει.

Μὴ πρὸς θεῶν, ὦ γύναια, μὴ ἀποκάμῃς·
Ἀλλ' ἐπάμυνε τάχιστα, σάω δ' ἐρίηρας ἑταίρους

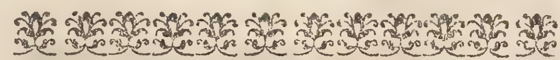
οὔτοι κακῶς ἐπικείσεταί σοι Σωκράτης, ὅτ' ἂν ὑμᾶς τοσούτου δέοντας εὐεργετήσῃς. μηδὲ εὐλαβοῦ τοὺς σκώπτοντας καὶ κωμῳδοῦντας· πολὺ γάρ τοι πλείους ἡμεῖς οἱ χάριν εἰσόμενοι, καὶ ὀνησόμενοι ἀφ' ὧν ἂν λέγῃς. σὺ δὲ τούτοις μὲν μὴ πρόσεχε, μιμεῖσθαι δὲ τὸν Ἀπόλλωνα τὸν Πύθιον. ἐκεῖ- D νος οὐ μόνον χωρὶς ἑκάστῳ ἀνθρώπῳ, ἀλλὰ καὶ δήμοις ἀθρόοις ἐν μέσῳ τῆς γῆς ἐπὶ τοῦ ὀμφαλοῦ καθήμενος, ἐξηγεῖται· οὐδὲ φιλοκρινεῖ ἀναιρῶν τοὺς χρησμούς, ὅτι ἀκούσονται αὐτῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ τῇ Ἀθηναίων οὐ μόνον Θεμιστοκλῆς, ἀλλὰ καὶ Ὑπέρβολος ὁ λυχνοποιὸς, καὶ Διοκλῆς ὁ λωποδύτης, καὶ Μελιτίδης ὁ ἀνόητος.

Καὶ τί σοι λέγομεν τὸν Ἀπόλλω; ὁρᾷς τουτονὶ τὸν Ἥλιον τὸν πρόγονον τοῦ Ἀπόλλωνος, ὡς τὸ ἀγαθὸν ἀνάλογον

A αὐτῷ; ἢ οὐ δοκεῖ σοι ὁ θεὸς οὗτος δημοσίᾳ ἐφ' ἑκάστης ἡμέρας ἐπιδείκνυσθαι τὴν σοφίαν; οὐκ εἰς τὴν Πνύκα συλλέγων, οὐδ' εἰς τὴν Θυμέλην παριὼν Ἀθήνησιν, ὥσπερ ὁ Γοργίας, ἀλλ' εἰς τὸ μέγα θέατρον τοῦτο καὶ ἀτεχνῶς Ὀλύμπιον, ἐν ᾧ συγκαλῶν καὶ ἀγείρων πάντας ἀνθρώπους, διδάσκει τε καὶ ἐξηγεῖται, ὁπηνίκα μὲν δέοι σπείρειν, ὁπηνίκα δὲ φυτεύειν, ὁπηνίκα δὲ ἀμᾶν, ὁπηνίκα δὲ τῶν βοτρύων ἐπιμελεῖσθαι· καὶ ὅτε πλωΐζεσθαι εὔκαιρον, καὶ ὅτε κρεμαννύειν ὑπὲρ καπνοῦ τὰ πηδάλια. λέγει δὲ καὶ ἔτι μικρότερα ὅσα σχεδόν τι οἱ φιλόσοφοι γρά- B φουσιν ἐν τοῖς ποιητέοις καὶ οὐ ποιητέοις. ταῦτα ἅπαντα ἐκ τοῦ οὐρανοῦ ἄνωθεν τρανώτερόν τε καὶ περιδηλότερον ἐξηγεῖται, καὶ ὁπότε βαδιστέον εἰς ἀγοράν, καὶ ὁπότε οἴκαδε ἐπανιτέον· καὶ πηνίκα ἄμεινον ἐγρηγορέναι, καὶ πηνίκα ὕπνῳ ἐπιτρεπτέον· οἱ δὲ ἄνθρωποι μεθ' ἡδονῆς ὑπακούουσιν ἐπιδεικνυμένου ταύτην αὐτοῖς τὴν σοφίαν, καὶ θαυμάζουσι τὰ διδάγματα, οὐ τῷ λόγῳ ἀλλὰ τῷ ἔργῳ. πείθονται γὰρ καὶ ὑπουργοῦσιν ὅ, τι ἂν σημήνῃ καὶ παραγγείλῃ. οὐδὲν δὲ κωλύει τοὺς πολλοὺς πείθεσθαι εὐθέως C φανέντι, καὶ ἐξανίστασθαι, καὶ ἐνεργὸν εἶναι· Σαρδανάπαλον δὲ καὶ Σμινδυρίδην καθεύδειν καὶ ἐν μέσῳ ὄντος τοῦ θεοῦ τῇ ἐπιδείξει· ὥσπερ οἶμαι, καὶ ἐπὶ τῶν σοφιστῶν, οἱ μὲν προσέχουσιν, οἱ δὲ οὔ.

det? Nonne hic tibi Deus quotidie videtur ſuam oſtentare ſapientiam, non in Pnycem aliquam populum congregans, nec in Thymelem Athenis prodiens, velut olim Gorgias, ſed in maximum illud, veréque Olympicum theatrum? In quo vniuerſos homines conuocans atque congregans, edocet atque exponit quandonam ſementem facere oporteat, quando meſſem: quando racemorum habenda cura ſit. Tum quando nauigare commodum ſit, aut ad fumum appendenda gubernacula. Quin & multo iis minora præſcribit: eáque fermè quæ ſcribuntur à Philoſophis, de agendis rebus, aut non agendis. Hæc ille omnia multo clariùs atque euidentiùs declarat, quando ad forum eundum ſit, quando domum redeundum, quando vigilare, quando ſomnum capere melius ſit. At homines, hanc eo ſapientiam oſtendente cum voluptate obtemperant, eiuſque decreta non verbis ſed factis ipſis admirantur. Parent enim, atque exequuntur quicquid ille faciendum ſignificet, ac præcipiat. Nihil eſt verò quod prohibeat quominus multi ſtatim atque apparuit, morem gerant, ac ſurgant, operiſque aliquid exequantur: Sardanapalus vero ac Smindyrites interim dormiant, tametſi media in luce verſentur, quam deus iſte velut ſui quoddam ſpecimen oſtentat. Non aliter, opinor, ac cùm ſophiſtæ dicunt, attentè audiunt alij, alij non attendunt.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

περὶ τοῦ μηδὲν τοῖς τόποις ἀλλὰ τοῖς ἀνδράσι προσέχειν.

ΛΟΓΟΣ ΚΖ΄.

Τί ποτε ἄρα τὰς μὲν ἄλλας τέχνας οἱ ἄνθρωποι οὐχ ὅπως ἐν πόλει διδάσκοιντο σεμνῇ καὶ ἐνδόξῳ φροντίζουσιν, ἀλλ' ὅπως ὑπὸ τοῦ κάλλιστα ἑκάστην ἐπισταμένου· οἷον, χαλκεύειν παρὰ τοῦ χαλκεύειν εἰδότος· αὐλεῖν γε αὖ καὶ κιθαρίζειν, παρὰ τῶν ταῦτα εὖ δυναμένων, κἂν ὅποι ποτὲ ὦσι γῆς

D

THEMISTII

non loca ſed homines debere attendi.

ORATIO XXVII.

Qvidnam cauſſæ eſſe poteſt, quod homines cum cæteras artes non in clara quapiam ac nobili vrbe addiſcere ſtudeant, ſed ab eo qui optimè illas nouerit, vt æra cudere, ab eius artis perito; tibiis ac cithara modulari, ab iis qui id bellè callent, vbicumque tandem illi locorum ſeu terra

ſeu mari degant: at in honeſtis diſciplinis addiſcendis non idem præſtent, neque à quo, ſed vbi erudiantur, curæ habeant? Et quidem de illis ipſis diſciplinis exigua illis cura: vt autem vrbs in qua huius rei cauſſa verſantur, antiqua ſit, & veterum fabularum abundans, hoc vnum expendunt affectántque. Et tamen, vt nihil prohibet eoſdem calceos fieri, eaſdémque litteras pingi in obſcura ac nobiliori vrbe: ita nec iiſdem diſciplinis operam nauare. Nunc autem fabricare, ædificare, texere, omni in loco pari modo aggrediuntur: eruditioni autem vnum quempiam tractum ſiue vrbem ſecernentes, qui alibi quippiam ea de re dixerint, tanquam diuinorum myſteriorum proditores traducunt. Video tamen illos interim templa Mercurio dicata in omnibus locis atque vrbibus extruentes: bonarum vero artium ſcholis non id honoris habentes, vt veriora Mercurij templa eſſe ducant. Sed ſi quis in illis ex auro, argento, aut ebore, fortean ſimulacrum Deo conficiat, illud nihilominus adorant ac venerantur: ſimulachra autem ab honeſtarum diſciplinarum arte profecta inſuper habent atque aſpernantur.

Atque hæc quidem mihi in mentem venerunt de quibus apud vos verba facerem, non inepto aliquo garriendi & de re nihili incaſſum deblaterandi ſtudio (neque enim ita ſapiens ac talium abundans ſum, vt beati noſtri Sophiſtæ) ſed quòd quidam reperiatur, qui quæ hic muſæa ſunt, eadem eleuat dehoneſtatque, nihil aliud quod eis obiiciat, præter ea quæ retuli, habens. Adeo ille quoque non tam ipſarum diſciplinarum quàm vrbium examen inſtituit. Vultiſne ergo, ſi quem modum eius faciendi inuenire poſſimus, vt à ſententia ſua depulſo perſuadeamus, non debere ex hoc quidem capite vlla ægritudine moleſtiaque affici, dummodo quæ præſtantiora ſunt, illi in animo ſuppeditent?

Ego ipſe, ô optime iuuenum, in loco longè quàm hic eſt obſcuriori, neque illo amœno aut Græco omnino, artis oratoriæ præcepta hauſi: ſed in ipſis Ponti extremis finibus, prope Phaſin, vbi Argo ex Theſſalia conſeruatam & à cælo ſublatam poëtæ ſunt

A καὶ θαλάττης· ἐπὶ δὲ τῆς καλουμένης παιδείας οὐ τὸ ἴσον ἀποδιδόασιν, οὐδὲ παρ' ὅτου μάθοιεν, ἀλλ' ὅπου, ζητοῦσι. καὶ περὶ μὲν τῶν λόγων αὐτῶν οὐδεὶς λόγος αὐτοῖς· εἰ δὲ ἡ πόλις ἀρχαίων καὶ παλαιῶν γέμουσα μυθολογημάτων, τούτους ἐξετάζουσί τε καὶ μεταποιοῦνται. καίτοι καθάπερ οὐδὲν κωλύει τὰ αὐτὰ ἐργάζεσθαι ὑποδήματα ἔν τε ἀδόξῳ πόλει καὶ ἐν σεμνοτέρᾳ, καὶ τὰ αὐτὰ γράμματα γράφειν· οὕτως οὐδὲ τοὺς αὐτοὺς λόγους ἐκμελετᾶν. νῦν δὲ τεκταίνεσθαι μὲν καὶ οἰκοδομεῖν, καὶ ὑφαίνειν, ἁπανταχοῦ B παραπλησίως ἐπιχειροῦσι· τοῖς λόγοις δὲ ἕν τι χωρίον ἐξελόντες ἢ μίαν πόλιν, τοὺς ἀλλαχοῦ τι λέγοντας διαβάλλουσιν, ὥσπερ τοὺς ἐξορχουμένους τὰ μυστήρια τῶν θεῶν. ὁρῶ δὲ ἔγωγε νεὼς μὲν τοῦ Ερμῆ κατὰ πᾶσαν ὁμοίως χώραν τε καὶ πόλιν αὐτοὺς δειμαμένους· τὰ διδασκαλεῖα δὲ τῶν λόγων οὐκ ἀξιοῦντας ὑπολαμβάνειν Ερμοῦ νεὼς ἀληθεστέρους· ἀλλ' εἰ μὲν χρυσοῦν, ἢ ἀργυροῦν, ἢ ἐλέφαντος τοῦ θεοῦ τις ἐνταῦθα δημιουργήσειεν ἄγαλμα, προσκυνοῦσί τε αὐτὸ καὶ σέβονται οὐδὲν ἧττον· C τῶν δὲ ἐκ τῶν λόγων ἀγαλμάτων καὶ τῆς ἐντεῦθεν τέχνης ὑπερορῶσι καὶ ἀτιμάζουσι.

Ταῦτα δὲ ἐπῆλθέ μοι πρὸς ἡμᾶς λέγειν, οὐχ ὡς ἀδολεσχοῦντι μὰ Δία, οὐδὲ εἰκῇ τι βουλομένῳ λέγειν καὶ κατὰ πράγματος οὐδενός· οὐ γὰρ οὕτως εἰμὶ σοφὸς οὐδὲ εὔπορος, ὥσπερ οἱ μακάριοι σοφισταί· ἀλλ' ὅτι καὶ τὰ ἐνθάδε τις Μουσεῖα φαῦλα ποιεῖται καὶ ἀτιμάζει· ἄλλο μὲν ἴσως οὔτε ἐγκαλῶν, οὔτε ἔχων· ἔοικε δὴ οὖν καὶ οὗτος ἐξετάσει πόλεων καὶ οὐ λόγων. βούλεσθε οὖν αὐτὸν μεταπείθωμεν, εἴ πη δυνάμεθα D ἐξευρεῖν, ὅτι μὴ δέοι δυσχεραίνειν αὐτόν, μηδὲ ἀνιᾶσθαι τοῦτο τὸ μέρος, εἰ τά γε τιμιώτερα αὐτῷ κατὰ νοῦν ὑπάρχει.

Ἐγώ τοι καὶ αὐτός, ὦ χρηστὲ νεολαία, ἐν πολὺ τοῦδε ἀφανεστέρῳ χωρίῳ τοὺς ῥητορικοὺς λόγους ἀνεθρεψάμην, οὐδὲ ἐν ἡμέρῳ καὶ Ἕλληνι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐσχατιᾷ τοῦ Πόντου πλησίον Φάσιδος, ὅπου καὶ τὴν Ἀργὼ σωθεῖσαν ἐκ Θεσσαλίας ποιηταί τε ἐθαύμασαν, καὶ οὐρανὸς

ἀνηρείψατο· ἐκεῖ δέ που καὶ ὁ Θερμώδων καὶ τὰ Ἀμαζόνων ἔργα, καὶ τὸ Θεμισκύρειον. ἀλλ' ὅμως οὕτω βάρβαρον χωρίον καὶ ἀνήμερον, ἀνδρὸς ἑνὸς σοφία καὶ ἀρετὴ Ἑλληνικόν τε ἐποίησε, καὶ ἀνάκτορον τῶν Μουσῶν. ὃς ἐν μέσῳ Κόλχων καὶ Ἀρμενίων καθιδρυμένος, οὐ τοξεύειν οὐδὲ ἀκοντίζειν ἐδίδασκε, οὐδὲ ἀναβαίνειν ἵππων κατὰ τὴν τῶν περιοίκων βαρβάρων παιδείαν· ἀλλὰ ῥητορικὴν ἐκπονεῖν, καὶ πανηγύρεσιν Ἑλλήνων ἐμπρέπειν. εἰ δὲ ἀληθῆ ταῦτα λέγω, δῆλον εὐθὺς εἴ τι λέγω. κἀκεῖσε ἀφικόμην οὐ κατ' οἰκείαν ὁρμήν τε καὶ κρίσιν· ἀλλά με ἔστελλεν ἀνὴρ οὕτω μὲν εὔνους ὡς ἂν πατήρ, οὕτω δὲ ὀρθῶς δοκιμάζων, ὡς ἂν φιλόσοφος. ἢ κἀκείνου σὺ πάντως καταφρονήσεις, ὅτι τὴν θρυλλουμένην φιλοσοφίαν τῇδέ που καὶ αὐτὸς συνελέξατο, ἐμοῦ δὲ ἴσως καὶ πολὺ μᾶλλον, ἅτε οἴκοθεν καὶ ἀφ' ἑστίας τὰ ὄργια τελεσθέντος.

Φέρε δὴ ἴδωμεν, ἐφ' ὅτῳ καὶ αἰτιώμεθα· ἐγὼ μὲν γάρτοι οὐκ αὐτός που δύναμαι κατανοῆσαι ἡμῶν τὸ πλῆθος. Εἰ τὰ σώματα ἐνοσοῦμεν, καὶ ἐδεόμεθα τῆς παρὰ τοῦ θεοῦ βοηθείας, ὁ δὲ ἐνταῦθα παρῆν ἐν τῷ ναῷ καὶ τῇ ἀκροπόλει, καὶ παρεῖχεν ἑαυτὸν τοῖς κάμνουσιν, ὥσπερ δήποτε καὶ λέγεται· πότερον ἦν ἀναγκαῖον, εἰς Τρίκκην βαδίζειν, καὶ διαπλεῖν εἰς Ἐπίδαυρον κατὰ τὸ παλαιὸν κλέος, ἢ δύο βήματα κινηθέντας ἀπηλλάχθαι τοῦ νοσήματος; τί δὲ εἰ τοῦ πατρὸς αὐτοῦ δεηθέντες ἐτύχομεν ὀλίγου πρότερον χρόνου, ἡνίκα ἐκ γειτόνων τὴν μαντικὴν ἐπεδείκνυτο; ἆρα ἂν ὑμῖν ἄτιμον ἐφάνη τὸ Παφλαγόνων ὄνομα πρὸς τὸ Δελφῶν παραβαλλοῦσι, καὶ ἀνάξιον τῆς θεωρίας τῆς ὑμετέρας; χρῆν οὖν, ὡς ἔοικεν, ἐπὶ Κασταλίαν σπεύδειν, καὶ τὰ σεμνὰ ὀνόματα, καί που καὶ Πυθώδε ἐπείγεσθαι, καὶ τῆς παλαιότητος ἀπολαύειν τοῦ Παρνασοῦ, καὶ τὴν προφῆτιν ὁρᾶν τὴν σιωπῶσαν, αὐτὸν δὲ τὸν Ἀπόλλω καταλιμπάνειν, οὗ τῆς μαντικῆς ἐδεόμεθα· καὶ ἀγανακτεῖν πρὸς αὐτόν, ὅτι τὰ μέσα Παφλαγονίας τῶν μέσων τῆς Ἑλλάδος προὐτί-

A admirati : eò inquam loci, vbi Thermodon & Amazonum facinora, ac Themiſcyra extant. Et tamen locum adeo barbarum atque inſuauem vnius viri ſapientia ac probitas, Græcum ſacrumque Muſarum delubrum efficiebat. Qui medios inter Colchos Armeniósque conſtitutus, non ſagittam emittere, non iaculum torquere, non equum conſcendere, quæ accolentium Barbarorum diſciplina eſt; ſed quomodo quis artis oratoriæ facultate indefeſſo labore comparata, cum ſplendore in frequentibus Græciæ conuentibus verſaretur, præcipiebat. Quæ B ſi vera à me referuntur, protinus nimirum patet, ſi quid dico quod ad rem facit, me quoque illuc iuiſſe non ſponte quidem. Sed miſit me eò vir beneuolentia pater, iudicandi dexteritate philoſophus. An & illum tu etiam prorſus contemnes, quod celeberrimam philoſophiam in eodem loco ipſe quoque, & fortaſſis etiam amplius quàm ego (quippe qui iam antea domi ac velut ab ipſo lare hiſce orgiis initiatus fueram) ſibi conciliauerit?

Sed age deſpiciamus, quo tandem nomine hic quemquam offendamus. C Neque enim mores veſtros ſatis aſſequor. Dic, amabo, ſi corpora noſtra à valetudine deterius haberent, & ope Æſculapij indigeremus; ac ille interim hic in templo ſiue in arce ſeipſum (quod aliquando facere dicitur) ægritudine laborantibus præſentem exhiberet: num opus cenſeres Triccam proficiſci, & in Epidaurum nauigare, propter antiquam loci nobilitatem potius, quàm duorum paſſuum ſpatio motos, ægritudine liberari? Ad hæc, quid ſi nuper patris eius Apollinis opus habuiſſemus, quando vicinis hiſce in locis oracula edebat? D num vobis Paphlagonium nomen cum Delphis comparantibus obſcurum viſum fuiſſet, veſtraque conſultatione indignum? quod oporteret ſcilicet Caſtaliam petere, & ad veneranda illa nomina, atque etiam Pythonem feſtinanter contendere, & Parnaſſi vetuſtate frui, vatemque ſilentem contueri: ipſum autem Apollinem, cuius vaticinio nobis opus fuiſſet, relinquere, adeoque illi ſuccenſere, quod Paphlagoniæ vmbilicum mediæ Helladi præ-

A tulisset? Ridiculi planè visi fuissemus, non Dei causa locum honorantes; sed propter locum, etiam Deum ipsum iniuria afficientes. Ego & Miletum veneror, & Colophonem, propter veterem inibi Apollinis habitationem. Cæterùm tamen, si propiùs nunc alia quapiam in vrbe Deus oraculum aperiat, eò proficiscar: immo hercule ad quemlibet vicum, agrum, lucum, arborem, si quæ forte arbor illi cara sit, vt olim Ioui in Dodona quercum fuisse fama testatur. Vides opinor, qui solem adorant, quacumque ille cæli regione appareat, illuc manus tendentes. Atqui nobilior tamen orientis præ B reliquis plaga, & inde omnium primum nobis apparet.

Tu interim qui te eruditionis artiumque honestarum amatorem esse profiteris, nonne illas quæres, quocumque loco inuenire possis, nonne & illic commorari sat habebis, vbi voto tuo impleri queas, siue id Athenis, siue in Peloponneso, imo vel si in ipsa Bœotia fiat? Nam & Bœotia inscitiæ locus aliquando habitus fuit, & suem Bœoticam nescio quam vocabant, scommate illo opinor in nationis imperitiam ludentes. Attamen Pindarus, & Corinna, & Hesiodus, suis illa nota minimè contaminati fuerunt. C Nonne & Anacharsin, & Scytham & philosophum fuisse omnino audis? Viro ciuili rempubl. gesturo primùm quidem cum poëta vrbem splendidam conuenire existimo: at vero disciplinæ minimè patria illustri indigent: sed eiusdem honoris, fortassis etiam maioris, censendæ sunt, quæ in locis desertis, quàm quæ in maximis vrbibus extiterunt. Adde quod etiam Homerus, ductorem exercitus Salamine educatum, Mycenæo anteponit; illumque ex Phthia, & quidem in montibus institutum, omnibus omnino Græcis Barbarisque. Et ego sanè nunc versus illius, D siue in Chio, siue Smyrnæ illos fortè fecerit, omnibus qui Athenis ipsis compositi fuere, priores habeo, ac legere malim. In illis enim illud quoque opinor discam, nihil prohibere etiam Ithacæ hominem institutum, catum esse, & ex Pylo orti melle dulciorem fluere sermonem.

Considera porrò num & hoc quod dicam, ad rem pertineat: qui verè ac

μησε; γελοῖοι μὲν τ᾽ ἂν ἐδοκοῦμεν εἶναι, οὐ διὰ τὸν θεὸν καὶ τὸ χωρίον τιμῶντες, ἀλλὰ διὰ τὸ χωρίον καὶ τὸν θεὸν ἀτιμάζοντες. ἐγὼ δὲ καὶ Μίλητον ἄγαμαι καὶ Κολοφῶνα τῆς παλαιᾶς ἐνδιαιτήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος. εἰ δὲ πλησίον που νῦν ἱδρυνθεὶς ὁ θεὸς φαίνοι τὴν μαντικὴν, εἰς ἐκείνην βαδιοῦμαι τὴν πόλιν· καὶ ναὶ μὰ Δία τὴν κώμην, καὶ τὸν ἀγρὸν, καὶ τὸ ἄλσος, καὶ τὸ δένδρον, εἴγε δένδρον αὐτῷ προσφιλὲς γένοιτο, καθάπερ τῷ Διὶ τὴν δρῦν τὴν ἐν Δωδώνῃ ποτὲ γενέσθαι λόγος. ὁρᾷς δὲ ὅτι καὶ τὸν ἥλιον οἱ προσκυνοῦντες, ἔνθα ἂν φαίνηται τοῦ οὐρανοῦ, ἐκεῖσε τὰς χεῖρας ἐκτείνουσι. καίτοι σεμνότερον ἡ ἀνατολὴ τῶν ἄλλων τόπων, καὶ πρότερον ὑμῖν ἐκεῖθεν, ἢ ἀλλαχόθεν ὁρᾶται.

Σὺ δὲ παιδείας φάσκων εἶναι καὶ λόγων ἐραστὴς, οὐ παιδείαν ζητήσεις καὶ λόγους, καὶ ὅποι ποτ᾽ ἂν εὑρίσκῃς, ἐνταῦθα ἀγαπήσεις μένειν, καὶ ἀποπίμπλασθαι τοῦ πόθου, κἂν Ἀθήνησι, κἂν ἐν Πελοποννήσῳ, κἂν ἐν Βοιωτίᾳ; καὶ γὰρ δὴ καὶ ἡ Βοιωτία, χωρίον μὲν ἀμαθίας εἶναι ἐδόκει· καὶ ὗν τινὰ, οἶμαι, Βοιωτίαν ἐκάλουν, εἰς ἀπαιδευσίαν τὸ φῦλον ἐπισκώπτοντες. ἀλλ᾽ ὅμως Πίνδαρος, καὶ Κόριννα, καὶ Ἡσίοδος, οὐκ ἐμολύνθησαν τῇ ὑΐ. Ἀνάχαρσιν δὲ τὸν Σκύθην πάντων ἀκούεις, ὅτι καὶ σοφὸς ἦν, καὶ Σκύθης. ἀνδρὶ μὲν γὰρ, οἶμαι, πολιτικῷ δεῖ γενέσθαι πρῶτον, κατὰ τὸν ποιητὴν, τὴν πόλιν εὐδόκιμον· οἱ λόγοι δὲ οὐ δέονται πατρίδος ἐνδόξου· ἀλλὰ ἰσότιμοι, τυχὸν δὲ καὶ τιμιώτεροι τῶν ἐν ταῖς μεγίσταις πόλεσιν οἱ κατ᾽ ἐρημίαν φυέντες. καίτοι καὶ στρατηγὸν ἐν Σαλαμῖνι τραφέντα προτιμᾷ Ὅμηρος τοῦ Μυκηναίου. τὸν δὲ ἐκ Φθίας, καὶ ταῦτα ἐν ὄρεσι παιδευθέντα, ἁπάντων Ἑλλήνων τε καὶ βαρβάρων. καὶ ἐγὼ τὰ ἐκείνου ἔπη, εἴτε ἐν Χίῳ αὐτὰ ἐποίησεν, εἴτε ἐν Σμύρνῃ, τῶν Ἀθήνησι γενομένων ἁπάντων προτιμῶ τε καὶ πλεῖστου ἀναγινώσκειν ἐθέλοιμι. ἐν ἐκείνοις γὰρ, οἶμαι, καὶ τοῦτο μαθήσομαι, ὡς οὐδὲν κωλύει καὶ ἐν Ἰθάκῃ διδαχθέντα πολύμητιν εἶναι, καὶ ἐκ Πύλου γλύκιον μέλιτος φθέγγεσθαι.

Σκόπει δὲ εἰ καὶ τοῦτο πρὸς τρόπου λέγω, ὅτι τῶν

τὸν φιλοῦντά τι γνησίως τε καὶ ἀδόλως, A
δεῖ φαίνεσθαι, οὐ τῇ μὲν φιλοῦντα αὐτό,
τῇ δὲ μή, ἀλλὰ πανταχοῦ στέργοντα, οἷον
τὸν φιλόχρυσον ὁρῶμεν, οὐ τὸ μὲν Ἀθή-
νησι χρυσίον τιμῶντα, τὸ δὲ ἐν Μεγάροις
ἀτιμάζοντα· οὐδὲ τὸ μὲν ἐν Κορίνθῳ περὶ
πολλοῦ ποιούμενον, τὸ δὲ ἐκ Σικυῶνος
ὑπερορῶντα· ἀλλὰ κἂν ἐκ τοῦ Πακτω-
λοῦ διδῷς αὐτῷ, καὶ τοῦ ψήγματος, ὃ ῥεῦ-
σαι τὸν Πακτωλὸν ἐπὶ Κροίσου φασί, κἂν
τῶν Θρᾳκῶν μετάλλων, ἃ πάλαι διωρύτ-
τετο, μετὰ τῆς ἴσης ἡδονῆς καὶ σπουδῆς λή-
ψεται. τί δὲ τὸν φίλιππον οὐκ αἰσθάνῃ, ὅτι B
ἅπαντα τὸν ἵππον ὁμοίως καὶ ἁπανταχό-
θεν ἀσπάζεται; καὶ ὅταν ἴδῃ πιπρασκόμε-
νον ἵππον ἐν ἀγορᾷ, τοῦτο ὁρᾷ καὶ πρῶ-
τον καὶ μάλιστα, εἰ μέγας τε καὶ καλός,
καὶ θεῖ ταχὺ καὶ ἐπιπλεῖστον· εἰ δὲ Θετ-
ταλός, ἢ Καππαδόκης, ἢ Σικελός, ἐν
δευτέρῳ πεύσεται, ὅταν τὴν ἀρετὴν αὐ-
τῷ ὑπάρχουσαν καταμάθῃ. ὅστις δὲ
ἀγαπᾷ κύνας, τούτῳ προσφιλὲς μὲν
κτῆμα, καὶ Κέλται, καὶ Λάκαιναι σκύ-
λακες· δάκνει δὲ αὐτὸν καὶ τὸ Καστο-
ρίδων φῦλον, καὶ τὸ Ἀρκαδικὸν αὐτό, καὶ C
τὸ Κρητικόν· αἷς φύσις τῶν θηρείων ἐλεῖ-
χειν τὰς εὐνὰς κατὰ τὴν ὁδὸν ἐπισπο-
μέναις· οὐ προΐεται δὲ οὐδὲ τὰς οἴκοι
σκυλακευθείσας, εἰ μήτε κάλλους ἐκεί-
νων μήτε ὠκύτητος λείποιντο. ἄρα οὕτω
καὶ τὸν φιλόλογον, λόγων φήσομεν ἐπιθυ-
μητὴν εἶναι, οὐ τῶν ἐντεῦθεν, ἢ τῶν ἐν-
θένδε, ἀλλὰ πάντων ἁπλῶς· τὸν δὲ
ἔχοντα μὲν τοὺς λόγους, δυσχεραίνοντα
δὲ αὐτοὺς διὰ τὴν πόλιν, οὐ φήσομεν
φιλομαθῆ, οὐδὲ φιλόλογον εἶναι, ἀλ-
λὰ φιλοκορίνθιον, ἢ φιλαργεῖον, ἢ τι- D
νὸς ἄλλης πόλεως ἐραστήν· ἀλλ' οὐ παι-
δείας ἧς προσποιεῖται.

Καίτοι Μῆδος μὲν ἵππος γαυρότερος
τοῦ Σαυρομάτου· καὶ ἕτερον μὲν κάλλος
Καστορίδων κυνῶν, ἕτερον δὲ Ἀλωπε-
κίδων. καὶ διακρινεῖ σοι καθ' ἕκα-
στον γένος τὴν εὐμορφίαν, ὁ πάντα σο-
φὸς Ξενοφῶν· λόγων δὲ ἐγὼ οὐκ οἶδα
κατὰ φῦλα καὶ κατὰ γένη τινὰς διακρίσεις,

sine fictione quidpiam amat, eum nequaquam videri oportere, hîc quidem illud amare, illîc vero non; sed vbique in eo acquiescere debere: sicut videmus auri amantem, non illud Athenis in pretio habere, Megaræ autem contemnere; neque rursum quod Corinthi est, magni æstimare, quod Sicyone, despicere: sed siue ex Pactolo illi ramentum aliquod præbeas (quo flumen illud sub Crœso fluxisse aiunt) siue ex Thracum metallis, quæ olim illîc effodiebantur, pari cum voluptate ac studio accipiet. Quid vero? equorum amantem non animaduertis, quomodo omnem equum, vndecumque ille sit, iuxta amplectatur? Et quando aliquem in foro videt qui equum vendat, nonne eò primum ac præcipuè oculos intendit, num magnus, num pulcher sit, num celeriter, num multum currat? Cæterum Thessalusne, Cappadox, aut Siculus sit, nonne postquam de bonitate equi constiterit, hæc secunda tum demum illi inquisitio? Si quis autem canibus oblectatur, huic quidem Gallicorum Laconicorumque catulorum iucunda possessio: maximè autem ex Castoridum sati progenie, Arcadicique & Cretici (quibus ea innata est indoles per viam prosequentibus ferarum indagare cubilia) animum eius remordent: at non propterea tamen domi suæ procreatos despiciet, modo ne pulchritudine ac velocitate istis inferiores sint. Proinde etiam bonarum disciplinarum amantem, illarum cupidum esse dicemus, qui non modo quæ hinc vel illinc profectæ sunt, sed omnes omnino amet. Cæterum qui illas iam in sese est consequutus, & tamen non nisi molestè erga illas afficitur ciuitatis caussa: hunc neque discendi auidum, nec earundem disciplinarum amantem prorsus, sed aut Corinthi aut Argi aut alius cuiuspiam vrbis, non autem eruditionis quam sibi vindicat, studiosum esse dicemus.

Et Medus quidem equus Sarmatico animosior est; & alia Castoridum canum pulchritudo atque Alopecidarum (quorum omnium in suo quoque genere formæ præstantiam multiscius Xenophon tibi discernet) disciplinarum autem iuxta cognationem aut genus ego sanè nulla discrimina noui:

quas tamen quidam sicut cantus in Dorium, Phrygium, & Iasium distinguunt, & ipsas discriminant: non ego. Ideas nihilominus quasdam seu formas pro ratione virorum à quibus ortæ sunt, esse non me fugit: vt Platonicam harmoniam, Demosthenicum robur, & si quid aliud ab alio boni in his tibi formis elaborare fas est, eásque tecum vbique circumferre, seu terra, seu aqua iter facias: quamuis nec nauis nec iumentum tibi ad id suppeditet. Nam & illas animus feret, & curam earundem geret, velis modò. Neque verò metuendum, ne quando illum instar oneris grauent. An non audis Homerum sermones alatos vocitantem? At certè quo plures erunt alæ, eundem animum eo leuiorem excelsioremque reddent. At ne te horum quoque sermonum alæ necquicquam præteruolent. Sed hoc mihi cogita, si vno quopiam fixas loco disciplinas firmiter constituere, eique quodammodo affigere oporteret, nequaquam illis alas Deum attributurum fuisse. Quid enim iis indigerent, si instar plantarum certo tantum loco radices erant fixuræ? Adeo ad hæc alæ naturam musica sibi cognatam habet, vt quæcumque animantium alis carent, ea vniuersa & musices sint expertia; quæcumque autem eius gnara, illa & alata omnino sint, vt philomela, cycnus, cicada. Et ne inaniter cycno & philomela venditare me putes, vt scituli sophistæ suas orationes iisdem auibus tanquam fuco exornare consueuerunt: hoc tibi harum mentionem ostendere volo, musicam haud quaquam firmum quid aut immobile esse, neque ab vno quopiam dumtaxat loco, vt aquæ fatidicæ & spiritus solent, vim suam potestatémque obtinere.

Porro si illam tantum vrbem ex qua primum disciplinæ exortæ sunt, ad rectam institutionem in illa hauriendam, aptam dignamque esse censendum est: at non vbi primum seges, vbi vinum prouenit, ibi triticum & vites nascuntur. Sed videbis frumentarios in Ægyptum, Thraciam, Bosporum, Chersonesum nauigantes. Quin ipsos Athenienses quoque cernas ab aliis fruges ad se conuehentes, quum tamen apud ipsos Triptolemus natus sit, & currus ille draconibus inuectus indidem auo-

A ὥσπερ καὶ τὰ μέλη τινὲς διακρίνουσιν, εἰς Δώρια, καὶ Φρύγια, καὶ Ἰάσια. κατ᾽ ἄνδρας μὲν γὰρ ἰδέας τινὰς καὶ τύπους ἐπίσταμαι λόγων· οἷον, Πλατωνικὴν ἁρμονίαν, καὶ Δημοσθένειον τόνον, καὶ ἄλλου του ἄλλό τι ἀγαθόν. τούτους δὲ ἔξεστί σοι τοὺς τύπους ἐκπονεῖν, καὶ συμπεριφέρεσθαι πανταχῇ, καὶ ὁδοιποροῦντι, καὶ πλέοντι, κἂν μήτε ναῦν, μήτε ὑποζύγιον ἔχῃς· τοὺς δὲ ἡ ψυχὴ κομιεῖται, καὶ ἐπιμελήσεται ἐὰν ἐθέλῃς. καὶ οὐ δέος μήποτε αὐτὴν βαρύνωσι καθάπερ φορ-
B τίον. ἢ οὐκ ἀκούεις Ὁμήρου πτερόεντας ὀνομάζοντος τοὺς λόγους; καὶ δὴ τὰ πλείω πτερὰ μᾶλλον αὐτὴν κουφιεῖται καὶ ὑψηλοτέραν ποιήσει. ἀλλά σε μηδὲ τὰ πτερὰ τῶν λόγων εἰκῇ παρελθέτω· ἀλλ᾽ ἐκεῖνό μοι ἐνθυμήθητι, ὡς εἰ καθ᾽ ἕνα τόπον ἐχρῆν ἱδρύσασθαι τοὺς λόγους, οὐκ ἂν αὐτοῖς τὰ πτερὰ δέδωκεν ὁ θεός. τί γὰρ ἂν καὶ ἐδέοντο, μέλλοντές γε ὥσπερ τὰ φυτὰ ἐρριζῶσθαι; οὕτω δὲ ἡ πτεροῦ φύσις μουσικῇ συγγενής, ὥστε καὶ τῶν ἄλλων ζῴων ὅσα μὲν
C ἄπτερα, καὶ ἄμουσα πάντα· ὅσα δὲ μουσικά, καὶ πτηνά· ἡ ἀηδών, ὁ κύκνος, ὁ τέττιξ. καὶ μή με ἄλλως νομίσῃς ὡραΐζεσθαι τῷ κύκνῳ καὶ τῇ ἀηδόνι, καὶ καθάπερ οἱ κομψοὶ σοφισταί, οἱ κομμοῦντες τοὺς λόγους οἷον φυκίῳ κέχρηνται τούτοις τοῖς ὀρνέοις· ἀλλ᾽ ἐκεῖνό σοι ἐκ τούτων ἐνδείκνυμαι, μὴ στερεόν τι μηδὲ ἀκίνητον πρᾶγμα μουσικήν, μηδὲ ἐφ᾽ ἑνὸς ἰσχύειν τόπου, ὥσπερ τὰ ὕδατα ὅσα σημαντικά, καὶ τὰ πνεύματα.

Εἰ δὲ ὅθεν πρῶτον ἐφάνησαν λόγοι,
D μόνην ἐκείνην πρέπειν τὴν πόλιν εἰς παιδείαν ὑπολαμβάνειν δεῖ· ἀλλ᾽ οὐδὲ ὅθεν σῖτος ἐφάνη τὸ πρῶτον, οὐδὲ ὅθεν οἶνος, ἐκεῖσε μόνον πυροὶ καὶ ἄμπελοι φύονται. ἀλλ᾽ ὄψει τοὺς σιταγωγοῦντας, ὅτι ἐπ᾽ Αἴγυπτον πλέουσι, καὶ Θρᾴκην, καὶ Βόσπορον, καὶ Χερρόνησον. γνοίης δὲ ἂν καὶ αὐτοὺς Ἀθηναίους παρ᾽ ἄλλων τὸν σῖτον ἐπαγομένους, παρ᾽ ὧν ὁ Τριπτόλεμος ἦν, καὶ τὸ ἅρμα τῶν δρακόντων αἰπταν.

πλατο. καίτοι καὶ ἵππων ἅρμα ὑπὸ Ἐρεχθέως πρῶτον ζευχθῆναι λέγεται. ἀλλὰ νῦν ἐν ἁπάσαις σχεδὸν τῶν πόλεσιν ἡνιοχοῦσιν Ἰλλυριοί. πόσοι δὲ Αἰγύπτιοι, πόσοι δὲ Θρᾷκες; καὶ ὅπλησιν δὲ λόγος ἐν τῇ Ἀττικῇ πρῶτον φανῆναι. καὶ τί γὰρ οὐ πρῶτον, ὁπότε καὶ αὐτὸν τὸν ἄνθρωπον; ὅρα τοίνυν σε καὶ ἀνθρώποις τοὺς ἀλλαχόθεν ὑπερορᾷν τε καὶ ἀτιμάζειν. ἀλλ' οὐδὲν ἴσως κωλύει τὰ παρ' ἑτέροις ἀρχὴν λαβόντα, πλείονος σπουδῆς παρ' ἄλλοις τυγχάνειν· ἐπεὶ καὶ κωμῳδία τὸ παλαιὸν ἤρξατο μὲν ἐκ Σικελίας· ἐκεῖθεν γὰρ ἤστην Ἐπίχαρμός τε καὶ Ἄμορφος· κάλλιον δὲ Ἀθήναζε συνηυξήθη. καὶ τραγῳδίας εὑρεταὶ μὲν Σικυώνιοι, τελεσιουργοὶ δὲ Ἀττικοὶ ποιηταί. σὺ δὲ τὸν μὲν Δία τὸν Φειδίου τὸν Ὀλυμπίασι θεασάμενος, οὐ δεήσῃ τῆς Ἀττικῆς πρὸς τὸ Φειδίαν θαυμάσαι. τὰ δὲ Πλάτωνος ἐνταῦθα ἔχων δημιουργήματα, οὐκ ἀγασθήσῃ τὸν δημιουργὸν τῶν ἀγαλμάτων, εἰ μὴ καὶ τὴν πατρίδα αὐτοῦ καὶ τὴν οἰκίαν καταμάθῃς; ἔπειτα καὶ ἐν Χίῳ σοι παιδευτέον ἂν εἴη δι' Ὅμηρον, καὶ δι' Ἡσίοδον ἐν Ἄσκρῃ, καὶ διὰ Πίνδαρον ἐν Βοιωτίᾳ. πῶς δὲ Στάγειρα ἀτιμάσεις, τὸν Σταγειρίτην γινώσκων; πῶς δὲ τὴν Κύπρον, ὅθεν ἦν Ζήνων ὁ Κιττιεύς;

Εἰ δὲ ταῦτα λέγων, μηδὲν περαίνω, ἀλλά σε δριμὺς ἔρως ἔχει ξενικῶν διηγημάτων, οὐκ εἰς Ἑλλήνας σοι μόνον πλευστέον, ἀλλὰ καὶ εἰς Αἴγυπτον, καὶ εἰς Αἰθιοπίαν, καὶ εἰς Ἰνδούς, ἵνα ἡμῖν ἐκεῖθεν ἐπανελθὼν μὴ σμικρὰ καὶ πολυθρύλλητα λέγῃς, ἀλλ' ὑπὲρ δρακόντων καὶ ἐλεφάντων. ἔσται δέ σοι καὶ μύρμηξ ὁ Ἰνδός, μέγα καὶ ζῷον καὶ διήγημα. οἱ Βραχμᾶνες μὲν γάρ, οὐ προσήσονταί σε ἄνω πρὸς ἑαυτούς, ἀλλὰ καταστράψουσι, καὶ καταβροντήσουσιν. εἰ δ' ὄντως διψῇς τοῦ Μουσῶν νάματος, καὶ μὴ σχηματίζῃ τὸν πόθον· ἐκ τῆς παραρρεούσης ἀρύσαι κρήνης, ἧς τὸ νᾶμα αὐτῆς πότιμον καὶ διαυγές· καὶ μή μοι τὴν Πειρήνην, μηδὲ τὴν Ἀρέθουσαν ἐπιζήτει. καίτοιγε πάλαι ταῦτα καὶ ἐξ ἀρχῆς διατέτακται, καὶ θεσμὸς ἐκ θεῶν.

A larit. Adde quòd quum primus Erechtheus currum equis iunxisse legatur, tamen nunc omnibus ferme in vrbibus aurigantur Illyrij: quot præterea Ægyptij, quot Thraces? Fama etiam obtinet, in Attica primùm armaturam conspectam fuisse. Quid enim non illic primum extitit, quando & primum hominem illic prodiisse fama sit? Vide igitur, quomodo etiam homines aliunde ortos contemptui habeas, probróque afficias. Sed nec quicquam fortasse obstat, quominus quæ apud alios principium habuerunt, apud alios maiori studio fuerint exculta. B Quando & comœdia quondam in Sicilia cœpit: vnde & Epicharmus & Amorphus fuerunt: Athenis tamen maius incrementum est nacta. Tragœdiæ inuentores Sicyonij extitere, atque illam suis numeris perfectam reddiderunt Attici poëtæ. Tu autem Iouem Phidiæ opus quando Olympiæ vides, minimè Atticæ indigebis, quo Phidiam admireris. At vero quum Platonis hîc opera habes, nunquid auctorem talium signorum non suspicies, nisi patriam eius laresque domesticos recognoscas? Atqui hoc argumento in Chio tibi in- C stitutio capienda Homeri caussa; in Ascra, Hesiodi; in Bœotia, Pindari: Quid? nunquid Stagiram nobis probro aliquo afficies, licèt non videris, quum ipsum Stagiritam noscas? num Cyprum, vnde Zeno Cittiensis ortus?

Cæterum si his tam prolixis nihil apud te efficio, sed te acris ille extranearum fabularum amor etiamnum possidet: non in Græciam modo tibi nauigandum, sed in Ægyptum etiam atque Æthiopiam, ipsamque adeo Indiam: quò inde nobis rediens nihil parui aut peruulgati referas, sed quæ D dracones & elephantes superent. Erit autem tibi & formica Indica, ingens animal, ingensque narratio. Nam Brachmanes nequaquam ad se in superiora loca admiserint, sed fulmine tonitruque arcuerint. Quod si reuera Musarum laticis sitiens es, neque illud desiderium tibi inesse tantum simulas: ex præterfluente tibi fonte, cuius aqua potabilis limpidaque sit, hauri; neque tibi Pirenem aut Arethusam quære. Atque hæc vt dico firma iam olim deorum sanctione constituta sunt.

Quare tu artium disciplinas in hominibus, non in locis quære.

Eo tibi breuem sed vetustam fabellam narrabo. Erat quondam terra minimè culta, sed ornatus omnis expers. Vnde visum est diis eius curam suscipere. Mittunt ergo binos Iapeti filios, quibus hanc prouinciam iniungunt. Inter cætera vero bona quæ ad illum cultum faciebant, animalium omnium procreationem quæ à terra victum essent habitura, eámque exornatura, ipsis committunt. Ergo ilicet Epimetheus ac Prometheus inter se opus partiuntur: & hic quidem animalia fingebat componebatque, terram ignemque & his cognata admiscens; ille vero ipsam terram variegabat, singulis illius partibus, quæ à diis acceperat distribuens. Hanc frugibus ferendis aptam fabricabat, illam vitibus, aliam Palladis fructui. Hanc rursum arborei fœtus frequentia, illam materiæ liberaliter productæ copia, tanquam coma expoliebat. Hic aurum, ibi æs, illic argentum, alibi aliud quidpiam simile spargebat: suum cuique parti, quantum maximè licebat, ornatum adæquans. Omnibus autem iam distributis quæ bona appellantur, Iupiter terræ misertus, diuinum quid illi impertiri volens, cratera ipsi alterum tradit rationis ac prudentiæ, quo illa vniuersa huius doni particeps reddatur. Hæsitante vero Epimetheo ad hanc Iouis iussionem, Prometheus intelligens rationem ac prudentiam non posse vt alia semina in terra subolescere, solam autem animantis animam semen illud diuinum ferre atque alere posse: ob id homini illum cratera ferens in eundem effundit. Atque ideo vbique est ratio, vbi & homo est. Solus enim homo, vt patet, receptaculum quoddam ac loculamentum est rectæ institutionis ac rationis. Hinc locus alius alio melius legumina plantasque producit: disciplinæ autem humanarum sunt animarum fructus; in quibus alij præstantiores, alij deteriores sunt quærendi. Ad quos comparandos arte quadam opus est; sicut ad terræ illos, agricultione: considerandumque, plurimam vtrique huic rei similitudinem inesse.

Ac primum quidem subigenda tibi anima aptaque sationi reddenda. Su-

A ὅθεν τοὺς λόγους ἐν ἀνθρώποις, ἀλλ' οὐκ ἐν χωρίοις ἐπιζήτει.

Καὶ διὰ τοῦτο ἐρῶ σοι βραχὺν μὲν, ἀρχαῖον δὲ λόγον. ἦν ποτε ἀκόσμητος ἡ γῆ καὶ κάλλους ἐρήμη· θεοῖς δὲ ἔδοξεν αὐτῆς ἐπιμεληθῆναι. πέμπουσιν οὖν τὼ παῖδε τοῦ Ἰαπετοῦ, τὴν ἐπιμέλειαν αὐτοῖς ἐπιτρέψαντες, δόντες ἄλλα τε ἀγαθὰ εἰς τὸν κόσμον, καὶ δὴ καὶ ζώων ἁπάντων γένεσιν, ὅσα βιώσεσθαι ἀπὸ γῆς ἔμελλε, καὶ κοσμήσειν αὐτήν. διαιροῦνται οὖν ἅμα ὁ Ἐπιμηθεὺς καὶ ὁ Προμηθεὺς τὸ ἔργον· καὶ ὁ μὲν τὰ ζῶα διέπλαττε καὶ B ξυνετίθει, μιγνὺς γῆς τε καὶ πυρὸς καὶ τῶν ἐκείνοις ξυμφύλων· ὁ δὲ αὐτὴν τὴν γῆν κατεποίκιλλε, καὶ διένεμεν ἑκάστῳ μέρει τὰ παρὰ τῶν θεῶν δεδομένα. νέμων δὲ, τὴν μὲν ληΐων εὔφορον ἀπειργάζετο, τὴν δὲ ἀμπέλοις ἐκόσμει, τὴν δὲ τῷ καρπῷ τῷ Ἀθηνᾶς, ἄλλην δὲ ἀκροδρύων πλήθεσιν, ἄλλην δὲ ὕλης εὐθηνίᾳ καθάπερ κόμῃ· καὶ τῇ μὲν χρυσὸν ἐγκατέσπειρε, τῇ δὲ χαλκὸν, τῇ δὲ ἄργυρον, τῇ δὲ ἄλλο τι τοιοῦτον· ἐπανισῶν ὅτι μάλιστα ἑκάστῳ μέρει τὸν κόσμον. ἐπεὶ δὲ ἅπαντα ἐπένειμε τὰ καλούμενα ἀγαθὰ, Ζεὺς ὁ πατὴρ ἐλεήσας τὴν C γῆν, καὶ βουληθεὶς αὐτῇ καὶ θείου τινὸς μεταδοῦναι, δίδωσι αὐτῇ τὸν δεύτερον κρατῆρα νοῦ τε καὶ φρονήσεως· δίδωσι δὴ ἐφ' ᾧ τε ἅπασαν τὴν γῆν τοῦ δωρήματος τοῦδε μεταλαβεῖν. ἀπορουμένου οὖν τοῦ Ἐπιμηθέως πρὸς τὸ ἐπίταγμα τοῦ Διὸς, ξυννοήσας ὁ Προμηθεὺς τὴν φρόνησιν καὶ τὸν λόγον ἐν γῇ μὲν οὐχ οἷόν τε ὥσπερ τὰ ἄλλα σπέρματα φύεσθαι, ψυχὴν δὲ ζώου δύνασθαι μόνην τὸ σπέρμα θεῖον τοῦτο φέρειν καὶ τρέφειν, τῷ ἀνθρώπῳ φέρων ἐγχεῖ τὸν κρατῆρα, καὶ πανταχοῦ λόγος ὅπου καὶ ἄνθρωπος. γέγονε γὰρ ἄνθρωπος μόνος, ὡς ἔοικεν, ὑπο-D δοχή τις καὶ χώρα παιδείας καὶ λόγου· καὶ διὰ τοῦτο ὄσπρια μὲν καὶ φυτὰ ἕτερον χωρίον ἑτέρου γενναιότερον ἐκτρέφει· οἱ λόγοι δὲ εἰσὶ καρπὸς ψυχῶν ἀνθρώπων, καὶ ἐν ταύταις ζητητέον τούς τε ἀμείνους καὶ τοὺς χείρους αὐτῶν. δεῖ μὲν τοι ἐπὶ τούτων, καὶ τέχνης τινὸς· καθάπερ ἐπ' ἐκείνων, γεωργικῆς. σκοπεῖν δὲ ὡς ἄμφω τὰ ἔργα σφόδρα ἐμφερῶς ἔχει πρὸς ἄλληλα.

Πρῶτον μὲν δεῖ σε διεργάσασθαι τὴν ψυχὴν, καὶ παρασχεῖν ἐπιτήδειον εἰς τὸν σπόρον. διερ-

γάσῃ δὲ αὐτὴν εὐμαθείᾳ τε καὶ προσοχῇ. A ὡς ἂν εἰ σκληρὰν ἐάσῃς καὶ σύμφουσαν, ἀπολεῖ μὲν ὁ καταβάλλων τὰ σπέρματα, φύσει δὲ ἐκείνη ἀντὶ φρονήσεως καὶ ἀρετῆς, κακίαν τε καὶ ἀμαθίαν, καθάπερ ἀκάνθας. ἔπειτα ὅταν σπαρῇ τε καὶ φυτευθῇ, κινεῖν τε αὐτὴν καὶ ἀνανεοῦσθαι τὰ καταβληθέντα τῇ μνήμῃ· καὶ τῶν ἀγρίων βλαστημάτων ἀποκαθαίρειν, ἵνα μὴ ὑπὸ πολλῶν φυτῶν καὶ ἰσχυρῶν ἀποπνιγείη τὰ χρηστὰ καὶ τὰ ἡμερώτερα. μάλιστα δὲ ἁπάντων ἐπιμελεῖσθαι, μήτε σπείρειν B ἁπλῶς μήτε φυτεύειν, ἐξ ὅσων οὐδέν τι χρήσιμον ἀποδρέψεται. εἰσὶ γὰρ καὶ ἐν τοῖς λόγοις, ὥσπερ ἐν τοῖς φυτοῖς, πολλοὶ χαρίεντες μὲν καὶ ἀμφιλαφεῖς, ἄκαρποι δὲ καὶ ἀνόνητοι· καθάπερ τὰ ἐκ τῶν πλατάνων καὶ αἰγείρων ἄλση, γεωργοῖς μὲν οὐ σφόδρα τίμια, κόραις δὲ παιζούσαις, καὶ ὁδοιπόρῳ καμόντι, καὶ βασιλεῖ Μήδων, ᾧ καὶ χρυσῆ πλάτανος ἦν. ἀλλ᾽ ἐκλέγεσθαι καὶ σκοπεῖν δεῖ, ὁπόσα χρήσιμα τῶν σπερμάτων· καὶ εἰ μὲν πρὸς ἀργύριον βλέπεις, καὶ τὸ χρήσιμον τούτῳ μετρεῖς, ζητεῖν ἐκεί- C νους τοὺς λόγους οἳ χρήματά σοι βλαστήσουσιν. ἔστι δὲ πολὺ τὸ σπέρμα τοῦτο καὶ ἐν δικαστηρίοις καὶ ἐν ἐκκλησίαις· καὶ μάλιστα εὐθαλεῖ ἐπὶ τῆς ἀγορᾶς καὶ τὸ βῆμα. μηνύσαιμι δ᾽ ἂν σοι καὶ ἐγὼ τοὺς ἐνθάδε ἄφθονον αὐτὸ κεκτημένους· οἷς εἰ προσίοις τε καὶ θεραπεύοις, ταχύ σου μεγάλην τὴν γλῶτταν καὶ πλείστην ἀποδείξουσι. καὶ λέγων, αἱρήσεις οὐκ ἐκ δέκα μόνων ποδῶν, ἀλλ᾽ ἐξ εἴκοσιν ἴσως· τυχὸν δὲ ἀπ᾽ αὐτοῦ τοῦ σταδίου τοὺς ῥήτορας τοὺς ἀλλαχόθεν· D οὕτως ἡμῖν οἱ σοφισταὶ δεξιοί εἰσιν.

Εἰ δὲ πρὸς ἑαυτὸν ὁρᾷς, καὶ ὅπως ἔσῃ σαυτοῦ βελτίων, ἄλλο αὖ σοι φυτὸν ζητητέον, οὐκ ἔγγειον, ἀλλ᾽ οὐράνιον· ὃ κἂν μή τις ὠνῆται, κἂν μή τις θαυμάζῃ, αὐτὸ καθ᾽ ἑαυτὸν ἀποκείμενον ἐν τῇ ψυχῇ, πολλοῦ σοι ἄξιον ἔσται. σπάνιον δὲ τοῦτο· καὶ γὰρ παρ᾽ ὀλίγοις. οὐ γὰρ σφόδρα αὐτὸ σπουδάζουσιν ἄνθρωποι. αἴτιον δέ· οὐ ποιεῖ χρυσὸν, οὐδὲ ἄργυρον, ἀλλὰ καὶ ἀτιμάζει καὶ λῆρον ἡγεῖται.

A biges autem docilitate atque attentione. Adeo vt ſi aſperam immotamque iacere permittas: & ſeminum quæ in illam iacis, iacturam ſis facturus; & illa tibi pro prudentia ac virtute improbitatem imperitiámque tanquam ſpinas productura. Deinde vbi illa iam ſata ac plantata fuerit, mouenda rurſum eſt, quæque inſperſa fuerant, memoria ſunt renouanda: mox & ab inutili fruticatione illa purganda, ne, quæ proba ac mitiora ſunt, maiori potentioríque ſilueſtrium virgultorum copia ſuffocentur. Omnium verò maximè B curandum eſt, ne quid in ea aut feratur aut plantetur, ex quo non aliqua vtilitas decerpi queat. Nam & in diſciplinis, ſicut in plantis, quædam delectabiles ac foliis denſæ ſunt, infructuoſæ tamen atque inutiles: vt platanis atque caprificis conſiti luci, agricolis non magno in pretio, ſed puellis tantum luſitantibus, viatori feſſo, aut Medorum regi, cui etiam aurea platanus erat. Cæterum ſeligere oportet & conſiderare, quænam ſeminum vtilitatem ſint allatura. Et quidem ſi ad argentum oculos intendis, eoque vtilitatem metiris: eæ tibi quærendæ diſ- C ciplinæ ſunt, in iiſque ponenda opera, quæ pecuniam ſint pariturae. Cuiuſmodi multiplex ſemen in iudiciis comitiiſque, maximéque in foro ac tribunalibus floret. Poſſem autem & ego tibi commonſtrare qui ingentes inde ſibi opes acquiſiuerunt. Ad quos ſi accedas, eóſque colas, citò tibi linguam magnam copioſamque reddiderint: ita vt orationem habens, non ſolum vndecim pedibus, ſed ad viginti, fortaſſis etiam toto ipſo ſtadio peregrinos omnes rhetores ſis ſupera- D turus. Adeo nobis ſunt elegantes ſophiſtæ.

Sin teipſum ſpectes, & quomodo te ipſo melior euadere queas: aliud tibi nimirum eſt germen quærendum; non illud terreſtre, ſed cæleſte. Quod quamuis nemo abs te coëmat, nemo admiretur: ipſum tamen animo inſitum, ex ſeſe cuiuſuis tibi pretij fuerit. Rarum interim id, & apud paucos repertum: neque enim magnopere mortales in id ſibi acquirendum incumbunt. Cuius ea cauſſa eſt, quod nec aurum nec argentum magni facit, quin potius contemnit, & quiſquilias ducit.

Vnde fit vt & ab hominibus negligatur. Cæterum si fructum illius persensissent, gustassentque: etiam ipsi, ne nescius sis, hanc vocem vsurparent, vniuersum supra subtusve terram aurum nequaquam virtuti comparandum. Nunc ob inscitiam ignorantiamque tanti boni, circa folia illius versantur, illáque admirantur & sola plantæ huius radicem esse arbitrantur. Quam Homerus, immo potius Mercurius, Vlyssi præbet, quando ad Circen venit, socios à vesania, quam ex turpi libidine contraxerant, liberaturus. Hanc & tu, si studium adhibueris, accipies à Deo, qui tibi naturam illius vt Laërtiadæ ostendet. Neque tibi inutilem eius possessionem fore arbitreris, quod in insulam illam nauigaturus non sis, neque Circen vnquam visurus, neque medicatam illam potionem obducturus: sed hoc tibi certo constet, ô bone vir! nisi plurimum huius amuleti habeas, pro vna Circe plures hanc tibi potionem temperaturas: neque verò illas procul abs te habitantes, vt post multum demum itineris dispendium ad te sint peruenturæ, sed continuo tecum versantes, téque circum comitantes, & ad se vocantes. Sed quid? Num Ægyptus hanc fert radicem, aut aliqua insula à continente procul dissita? aut longior tibi ad hanc habendam peregrinatio instituenda? Imo contra si versus satis attendere velis, etiam hîc pharmacum habere poteris. Subiicit enim poëta eius signa quædam, quibus dignosci queat.

Atra licet radix, tamen est flos candidus illi.

Quod si sensum carminis huius non assequeris, visne tibi aliam sententiam commemorem, quam adolescentulus adhuc è præceptoribus didicisti, quæ ticlara erit, carménque ipsum interpretabitur? Aiunt ergo, veræ eruditionis acerbam quidem esse radicem, sed fructum suauem. Si ergo vocem, acerbam, in atram; suauem, in candidam, vertas, & insuper datorem huius herbæ Deum cogites: manifesta tibi nimirum poëtæ intentio fuerit. Cui etiam Hesiodum inuenias suffragantem, dum initio quidem virtuti præponit laborem, sed plurimam postea facilitatem spondet. Planè vt si vir-

A διὰ τοῦτο οὖν αὐτὸ καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀτιμάζουσιν. εἰ δὲ ἤσθοντο τοῦ καρποῦ καὶ ἐγεύσαντο, εἶπον μὲν εὖ ἴσθι καὶ αὐτοὶ τὴν φωνὴν ἐκείνην, ὅτι πᾶς ἐπὶ γῆς καὶ ὑπὸ γῆν χρυσὸς, ἀρετῆς οὐκ ἀντάξιος. νῦν δὲ ἀγνοίᾳ τούτου τοῦ κέρδους καὶ ἀπειρίᾳ, περὶ τὰ φύλλα στρέφονται. κἀκεῖνα θαυμάζουσι καὶ μόνα ἡγοῦνται, τούτου τοῦ φυτοῦ τὴν ῥίζαν δίδωσι μὲν Ὅμηρος, μᾶλλον δὲ Ἑρμῆς, Ὀδυσσεῖ, ἡνίκα παρὰ τὴν Κίρκην τῆς ἐξ ἡδονῆς ἀλογίας τοὺς ἑταίρους ἀπολυσόμενος ἧκε. B λάβοις δ' ἂν καὶ σὺ παρὰ τοῦ θεοῦ σπουδάσας, καί σοι δείξει τὴν φύσιν αὐτοῦ καθάπερ τῷ τοῦ Λαέρτου· μὴ γὰρ ἄχρηστον ἔσεσθαι τὸ κτῆμα νομίσῃς, ὅτι σύ γε οὐ παραπλεύσεις τὴν νῆσον ἐκείνην, οὐδὲ τὴν Κίρκην ὄψει ποτὲ, οὐδ' ἐκπίῃς τοῦ κυκεῶνος. ἀλλ' εὖ τοι γίνωσκε, ὦ χρηστὲ, ὡς εἰ μὴ ἔχεις πολὺ τὸ ἀλεξιφάρμακον τοῦτο, ἀντὶ μιᾶς σοι Κίρκης πολλαὶ τὸν κυκεῶνα κεράσουσι· καὶ αὗται οὐ πόρρωθεν ἀπῳκισμέναι, ὥστε πολλῇ πλάνῃ παραγενέσθαι, ἀλλὰ ξυνοῦσαι συνεχῶς καὶ περιέπουσαι C κύκλῳ, καὶ καλοῦσαι πρὸς ἑαυτάς. ἆρ' οὖν Αἴγυπτος φέρει τὴν ῥίζαν ἐκείνην, ἤ τις τῆς ἠπείρου νῆσος πόρρωθεν ἀπῳκισμένη, καὶ δεῖ σοι πάλιν μακροτέρας ἀποδημίας; ἀλλ' εἰ συνιέναι τῶν ἐπῶν ἐθέλοις, κἀνταῦθα ὀρύττειν οἷός τε ἔσῃ τὸ φάρμακον. δίδωσι γὰρ τὰ σύμβολα αὐτοῦ καὶ σημεῖα·

Ῥίζῃ μὲν μέλαν ἔσκε, γάλακτι δὲ εἴκελον ἄνθος.

Εἰ δὲ οὐκ ἐξευρίσκεις τὸν νοῦν τοῦ ἔπους, βούλει σε ἀναμνήσω καὶ ἄλλον λόγον, ὃν ἐπὶ μειράκιον ὢν ἔμαθες ἐκ διδασκάλων; καί D σοι εὔδηλός τε φανεῖται, καὶ ἑρμηνεύσει τὸ ἔπος. φησὶ γὰρ τῆς ἀληθινῆς παιδείας, πικρὰν μὲν τὴν ῥίζαν, γλυκὺν δὲ τὸν καρπόν. εἰ οὖν τὸ μὲν πικρὸν εἰς τὸ μέλαν, τὸ γλυκὺ δὲ εἰς τὸ λευκὸν μεταβάλλοις, καὶ προσέτι τὸν δοτῆρα τῆς πόας θεὸν ἐννοήσεις, φανερόν σοι τὸ βούλημα ἔσται τὸ τοῦ ποιητοῦ. καὶ εὕροις ἂν αὐτῷ καὶ Ἡσίοδον μαρτυροῦντα, τὸν τῆς ἀρετῆς πόνον μὲν ἐπ' ἀρχῆς προστιθέντα, ῥᾳστώνην δὲ ἐπὶ τέλει διεγγυώμενον. ὥστε εἰ πανταχοῦ

δυνατὸν ἀρετὴν ἐξασκεῖν, πανταχοῦ καὶ τὸ φάρμακον ὀρύττειν ἐκεῖνο. τοῦτο δὲ οἶμαι καὶ τὸν Ὅμηρον ἐνδείκνυσθαι, ἡνίκα ἂν παραινέσαντα τὸν Ἑρμῆν Ὀδυσσεῖ, καὶ διδόναι ποιεῖ τὴν πόαν, οὔτε κομίσαντα ἀλλαχόθεν, οὔτε πορευθέντα ἐπὶ τὸ λαβεῖν πορρωτέρω, ἀλλ' ἐξελκύσαντα τῆς γῆς, ἔνθα εἱστήκει. τί γὰρ ἄλλο ἐστὶ λέγοντος, ἢ ὅτι παρὰ πόδας ἐστὶ, καὶ πλησίον ἀεὶ τοῖς δυναμένοις λαμβάνειν.

A tutem vbique exercere licet, etiam pharmacum quod dico vndique eruere fas sit. Quod ipsum rursum Homerum indicare voluisse arbitror, quando Mercurium Vlyssi hanc herbam deprædicantem dantémque inducit; neque aliunde adferentem, neque longiùs, quò illam acciperet, fuisse profectum, sed ex ipsa quam vestigio premebat terra euellentem. Quod quid aliud est, quàm si diceret, prope & ante pedes cuique illam capere licere?

B

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ ἡ ἐπὶ τῷ λόγῳ διάλεξις.

ΛΟΓΟΣ ΚΗ'.

ΤΙΚΤΟΥΣΙ δὲ οὐχ οἱ φιλόσοφοι μόνον, ἀλλὰ καὶ οἱ ποιηταὶ, καὶ οἱ ῥήτορες πάνυ πολλοὺς λόγους. ἀλλ' οἱ μὲν κυδροῦνται ἐπὶ ταύτῃ τῇ παιδείᾳ, καὶ ἐγκαλλωπίζονται, καὶ ἐναβρύνονται, καὶ ἀνακοινοῦνται αὐτοὺς τοῖς ἀνθρώποις, θαμὰ ἐξάγοντες εἰς θέατρα, καὶ πανηγύρεις, ἐσταλμένους χρυσῷ, καὶ πορφύρᾳ, καὶ μύρων ὄζοντας, καὶ ὑπογεγραμμένους, καὶ ἐντετριμμένους, στεφάνοις τε ἀνθέων ἐστεφανωμένους. πρὸς δὲ τῷ κόσμῳ οὕτω λαμπρῷ ὄντι, καὶ πολυτελεῖ, καὶ αὐτοὶ λόγοι αἱμύλοι εἰσὶ, καὶ ὑπερβάλλουσι δεξιότητι, καὶ φιλανθρωπίᾳ, κυδαίνοντες καὶ ἐπαίροντες καὶ ἀσπαζόμενοι τοὺς θεωμένους, καὶ πάσας ἱέντες φωνὰς, καὶ ᾄσματα ᾄδοντες τὰ ἡδονῆς, ὥσπερ Σειρῆνες. ἅτε οὖν οὕτω δεξιοὺς ὄντας καὶ χαρίεντας, καὶ οἱ ἄνθρωποι ἀντασπάζονται καὶ ἀντεπαινοῦσι. καὶ ἐντεῦθεν πλείη μὲν γαῖα τούτων τῶν ἀνθρώπων, πλείη δὲ θάλασσα.

Οἱ δὲ ἀπὸ τοῦ Σωκράτους γενεᾶς, εἰκότως ἄρα, καὶ ἐν δίκῃ ἀπεσβήκασί τε, καὶ ἀπερρυήκασιν ἐν τῷ παρόντι. οὐ γὰρ οἶδα ὅθεν φρίττουσί τε, καὶ εὐλαβοῦνται ἀγοράς, ἐν αἷς φησὶν ὁ ποιητὴς ἀριπρεπέας τελέθειν τοὺς ἄνδρας· καὶ οὐκ ἀνέχονται παρακύπτειν ἔξω τοῦ σκίμποδος καὶ τῆς γωνίας· οὕτως ἐκλελησμένοι εἰσὶ τῶν προγόνων, ὅτι ἐκεῖνοι ἐπὶ τῶν ἐργαστηρίων πρὸς τοὺς πολλοὺς διελέγοντο, καὶ ἐν ταῖς στοαῖς, καὶ ἐν

THEMISTII dissertatio de oratione.

ORATIO XXVIII.

PARIVNT verò non solum philosophi, sed etiam poëtæ & oratores, sermones admodum multos. Sed isti hoc se disciplinæ genere efferunt, & ostentant, ac gloriantur; & tales ingenij fœtus, cum hominibus communicare gestiunt: quos ideo sæpe in
C theatra concionésque producunt, vestitos auro atque purpura, vnguenta redolentes, fuco & cerussa oblitos, & coronis floreis redimitos. Ad hunc porro cultum & ornatum adeo splendidum & magnificum, accedit illud, quod iidem illi sermones apprimè blandi sunt, & solertia humanitatéque præstant: tum spectatores ipsos honore atque gloria imprimis afficiunt, eosque consalutant, in omnium effusi genera vocum, & instar sirenum refertis voluptate canticis demulcent. Quocirca vicissim illis homines adeo scitis & elegantibus, & familiariter
D insinuantibus sese salutem referunt, ac mutuis laudibus remunerantur. Quo fit vt & plena tellus, & plenum mare sit huiusmodi hominibus.

Qui autem de Socratis stirpe veniunt, iure ac merito iacent extincti, & hoc tempore defluxerunt. Nescio enim quomodo fora metuunt ac perhorrescunt, in quibus illustres viros existere poëta dixit: nec extra lectum & angulum prodire sustinent. Vsque adeo maiorum suorum obliti sunt, passim in officinis, in porticibus, in bal-

neis, in theatris verba in vulgus facere solerent. Ex quo non solum eos, qui scholas frequentabant, alliciebant, ad séque trahebant: verùm & sutorem ab corio suo, & à mensa numularium, & scortis deditum ab lupanari reuocabant. Quinetiam tanta illis inerat humanitas, vt & ad Olympicos mercatus, & Isthmiacos, & in Æginam, atque Eleusinam vsque proficiscerentur, necnon plerosque mortales matris Deorum sacris initiarent. Ex quo verò tempore, furum ac nocturnorum præmiatorum more, se ex media ciuitatum luce subduxerunt: merito illis diffiditur, nisi linguam ipsam præ sapientia perdiderint.

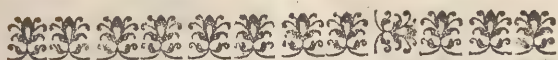
Mihi verò propositum est, auditores, ídque studeo, in antiquum illos ordinem reuocare. Sed rursus vereor, ne ad vos verba facere conati, ineptiores videamur, quam qui omnino tacerent. Etenim illorum indolem præclarè perspectam habeo, quam rigida sit & contumax, miniméque tractabilis. Huiusmodi enim sunt, vt ne verba quidem promiscuè largiri hominibus velint: sed præ simplicitate ac rusticitate quadam verborum sint quam auri parciores: adeo in ea diligenter inquirunt, & in eo curam adhibent, vt nec amplius, nec minus quam par sit, indulgeant. Hinc igitur illis accidit, vt propter minutam illam diligentiam, valdè paucos acquirant sibi familiares ac beneuolos. Verumtamen tanta est illorum obstinatio, vt & ipsi persuasum habeant, & apud alios asseuerent, tum eam laudem quam tribuunt, hominis esse propriam; tum quæ ab elegantibus illis splendidisque laudatoribus proficiscitur, alienam esse, miniméque congruentem: nec ex ea posse cognosci in quem cadat præconium istud, nisi eius, cui assentantur, nomen inscriptum fuerit: quemadmodum imperitorum pictorum imagines, non ex arte, sed ex inscriptione noscuntur. At vera laudatio adeo viua est & spirans, ac Dædali operibus animata magis, vt etsi temere proiiciatur in medium, sponte sua quodammodo prosiliat, & ad eum qui dignus est, & in quem conuenit, adhærescat. Quocirca si, cum illam explicat orator, oculos aliam in partem deflectat: statim auditores in eum ocu-

A τοῖς βαλανείοις, καὶ ἐν τοῖς θεάτροις. καὶ διὰ τοῦτο οὐ μόνους τοὺς εἰς τὸ διδασκαλεῖον φοιτῶντας προσῆγόν τε καὶ ἐχειροῦντο· ἀλλὰ καὶ τὸν σκυτοτόμον ἐξανίστων ἀπὸ τῶν σκυτῶν, καὶ τὸν ὀβολοστάτην ἀπὸ τῆς τραπέζης, καὶ τὸν ἑταιροῦντα ἀπὸ τοῦ οἰκήματος. ἐφοίτων δὲ ὑπὸ φιλανθρωπίας καὶ Ὀλυμπίαζε, καὶ Ἰσθμοῖ, καὶ εἰς Αἴγιναν, καὶ εἰς Ἐλευσῖνα. καὶ ἐτέλουν δὲ καὶ αὐτοὶ μητρὶ τῶν θεῶν * τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις. ἐξ οὗ δὲ ὥσπερ οἱ φῶρες καὶ οἱ λωποδύται, φεύγουσι τὰ μέσα * τοῦ ὀργάνου, οὐκ ἀπεικότως καὶ B ἀπιστοῦνται, εἰ μὴ καὶ τὴν γλῶτταν ἀπολλύουσιν ὑπὸ τῆς σοφίας.

Ἐγὼ δὲ ἐπιχειρῶ μὲν, ὦ ἄνδρες, καὶ προθυμοῦμαι εἰς τὴν τάξιν ἐπανάγειν αὐτοὺς τὴν ἀρχαίαν. δέδοικα δὲ αὖ πάλιν, καὶ ὑποπτεύω μὴ καὶ διαλέγεσθαι ὑμῖν ἐπιχειρήσαντες, ἀτοπώτεροι φανείημεν τῶν σιωπώντων. ἐπίσταμαι γὰρ ἀκριβῶς αὐτῶν τὴν φύσιν, ὅτι σκληρὰ, αὐθέκαστος, καὶ ἀτενής. οἵ γε οὐδὲ τὰ ῥήματα ἀνέδην χαρίζεσθαι ὑπομένουσι τοῖς ἀνθρώποις· ἀλλὰ φείδονται ὑπ' ἀγροικίας τῶν ὀνομάτων μᾶλλον ἢ C τοῦ χρυσίου· καὶ ἀκριβῶς ἐξετάζουσι, καὶ ἐπιμελοῦνται ὅπως ἂν μήτε μεῖζον, μήτε ἔλαττον ἀποδοῖεν τοῦ προσήκοντος. συμβαίνει οὖν αὐτοῖς παρὰ ταύτην τὴν σμικρολογίαν, πάνυ ὀλίγους ποιεῖσθαι προσηγόρους τε καὶ εὐμενεῖς. ἀλλ' ὅμως τηλικαύτη αὐτῶν ἡ αὐθάδεια, ὥστε αὐτοὶ πιστεύουσι, καὶ πρὸς τοὺς ἄλλους ἀπισχυρίζονται, ὅτι ὃν μὲν αὐτοὶ ἐπαινοῦσιν, οἰκεῖός ἐστιν ὁ ἔπαινος τοῦ ἀνθρώπου· ὃν δ' ἂν οἱ κομψοὶ ἐκεῖνοι, καὶ πολυτελεῖς, ἀλλότριός τε, καὶ μηδὲν ἐοικώς· καὶ οὐκ ἂν ἐξεύροις ἐκ τούτου, τίς ὁ ὑμνούμενος, εἰ D μὴ τοὔνομα ἐγγεγραμμένον εἴη τοῦ κολακ . . . καθάπερ αἱ τῶν φαύλων ζωγράφων εἰκόνες οὐ γνωρίζονται ἐκ τῆς τέχνης, ἀλλ' ἐκ τοῦ ἐπιγράμματος. ἡ δὲ ἀληθὴς εὐφημία οὕτως ἄρα ἔμπνους ἐστὶ, καὶ τῶν Δαιδάλου ἔργων ἐμψυχοτέρα, ὥστε κἂν εἰς τὸ μέσον οὕτω ῥιπῆται, αὐτὴ προσπηδᾷ, καὶ προσφύεται ᾧ προσήκει. καὶ οὕτω εἰ λέγοι αὐτὴν ὁ λέγων ἀλλαχοῦ ἀποτρέπων τὼ ὀφθαλμὼ, ἀλλ' οἵ γε ἀκροώμενοι ἐκεῖνον ἀπε-

βλέψαι πρόσχημα, ᾧ ὁ τοῦ στόματος ἐκπεσὼν λόγος προσέφυ τε, καὶ προσηρμόσθη.

Ἰδοὺ οὖν καὶ τοῦτον μὲν ἔπαινον ἀφίημι εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ὅτι μοι δοκεῖ ὁ ἄρχων ἐκεῖνος ἐπαληθεύειν τοὔνομα τῆς ἀρχῆς, ὅστις δυσάλωτος μὲν ὑπὸ χρυσίου, εὐάλωτος δὲ ὑπὸ λόγου, ἐλευθερίας δὲ ἐραστής, μεγαλοφροσύνην δὲ ἐπαινῶν φυλάττηται ἐγγὺς οὖσαν τὴν αὐθάδειαν. καὶ ἐγὼ μὲν οὖν οὐ λέγω ὅν τινα λέγω· ἀλλ' οὔτε προσορῶ, οὔτε προσμειδιῶ, οὐδὲ δείκνυμι τῷ δακτύλῳ, οὐδὲ ἀναστὰς ἅπτομαι ταῖν χεροῖν· ὑμεῖς δὲ ἐπέγνωτε παραχρῆμα, καὶ ἐκεῖσε ὑμῖν ἀπηνέχθησαν οἱ ὀφθαλμοί· καὶ οὕτως ἄρα ἰσχυρὸν ἡ ἀλήθεια, ὥστ' οὐ παύεσθε κεκραγότες, καὶ ἐκβοῶντες, καὶ ἐξαλλόμενοι ἀπὸ τῶν πετρῶν. καίτοι λιτὰ ῥήματα προήκαμεν, καὶ ταῦτα εἰκῇ οὑτωσὶ καὶ λίαν ἀρχαίως, οὔτε περιστείλας, οὔτε κομμώσας. ἀλλ' ἐοίκατε μὴ τὰ ῥήματα θαυμάζειν, ἀλλὰ τὸν ἄνδρα ἐφ' ᾧ τὰ ῥήματα ἐξέλαμψε, καὶ ἐξεφάνη. καὶ εὖ οἶδ' ὅτι καὶ ὀμεῖσθε ὑπὲρ τοῦ λόγου, ὅτι οὐκ ἐξηπάτησεν, οὐδὲ ἐθώπευσεν· ἀλλ' οἷα ἀγωνιστῇ γενναίῳ καθήμενος ἄνωθεν ἐπεβόησε, καὶ ξυνώρμησε, καὶ ἐδίδαξεν ἃ φυλάττεσθαι χρεών, καὶ προὔτρεψεν ἐμμένειν τῇ εὐψυχίᾳ.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

πρὸς τοὺς οὐκ ὀρθῶς ἐξηγουμένους τὸν σοφιστήν.

ΛΟΓΟΣ ΚΘʹ.

Ὡς σχετλία γε καὶ ἄτοπος λίαν ἡ φιλοσοφίας τύχη ἐστὶν, εἰ μηδὲ ἀπολύσασθαι ἔξεστι τὰς διαβολὰς ἀπραγμόνως· ἀλλὰ περιτρέπεται αὐτῇ μόνῃ εἰς τοὐναντίον τὰ ἔργα, οἷς ἐγχειρεῖ καὶ προαιρεῖται. καὶ ἐλέγχουσα λοιδορίαν, λοιδορεῖσθαι δοκεῖ· καὶ ἐγκαλεῖν, ἔγκλημα διωθουμένη· καὶ οὐδὲν

A los intendunt, quem emissus ab ore sermo complectitur, & ad eum accommodatur.

Quod vt reipsa manifestum sit, age talis in concionem eat immissa laudatio: videri mihi principem illum congruentem nomini suo principatum exprimere, qui & auro difficilè, & oratione facilè capiatur: qui & liberalitatem amet, & animi magnitudinem collaudans, vicinam illius deuitet arrogantiam. Hæc cùm dico, tametsi de quo loquar, neminem designo; sed nec in eum respicio, nec arrideo, nec in eum intendo digitum, neque sur-
B gens eum manibus contingo: vos tamen statim quis sit, agnoscitis; & illuc, vbi est, oculos vestros conuertitis. Ac tanta vis est veritatis, vt nullum clamandi, & vociferandi, & ex subselliis exiliendi finem faciatis. Atqui simplicia sunt illa quæ protuli, verba, eáque pro re nata, & antiquo more progressa, sine ornatu atque fuco. Sed nimirum non verba ipsa mirari videmini, sed eum virum, in quem illa prodierunt, ac reperte sunt audita. Itaque non dubito quin vel iurati testimonium dicere parati sitis orationi
C huic: nihil in ea fraudis, vel adulationis inesse; verum sic tanquam athletæ generoso ex alto sedentem acclamasse, & cum eo exiliisse, ac tum ea docuisse quæ cauenda sunt, tum vt in animi fortitudine perseueraret, adhortatam fuisse.

THEMISTII

ad eos qui non rectè Sophistam interpretantur.

D

ORATIO XXIX.

QVAM misera est & importuna valde philosophiæ sors & conditio, si ne calumnias quidem propulsare facile ipsi ac sine negotio licet: sed ei soli, quæcunque molitur, in contrarium cedunt proposito ac voluntati suæ. Nam & conuicium refellens, conuiciari videtur; & accusare ipsa, dum accusationem propulsat: adeo vt

nihil ad eam sit Autolyci versutia. Hic enim boum tantummodo colores immutabat, boues autem neutiquam lupos esse faciebat, aut pardos. At istius longè admirabiliores sunt orationis præstigiæ: siquidem contrarios sermones in contrarios transformat, & cum accusata caussam dicere videtur, accusando persequitur; dum seipsam munit ac protegit, confodit ac vulnus imponit. Atqui militibus, vt videtur, diuersa suppetunt arma: & alia quidem ad repellendas petitiones apta sunt, aliis ad feriendum ac iaculandum vti solent. Oratio vero res omnium sollertissima, ferro ipso magis inops & in arctum redacta videtur: adeóque tam loricæ, quam gladij vice illam adhibere cogimur. An ideo contingit, quòd etsi oratio vnum ac certum quidpiam efficit, tamen is, qui non rectè illam audit, eò trahit ac vi compellit, quo non intendebat, nec à principio peruenire studebat: atque ita natura illius abutitur, quæ per se facilis est, & in varios sensus duci ac transferri se non ægre patitur. Qui quidem si non longè à veritate abludant, danda superuacuæ operositatis detorquenti venia est: cum autem in contrarium abeunt omnino, id verò insolens est, ac monstri simile. Ego verò rem nullam magis esse alteri contrariam arbitror, in orationum genere, quàm accusationi defensionem: quemadmodum laus à vituperatione, imprudentia à prudenti consilio distat.

Agite verò, ô sapientissimi nouitatis inauditæ, quæ verbis inest meis, tanquam oraculorum, interpretes: quid caussæ est, dicite, cur in nuperam illam orationem meam tam diligenter inquiritis, & ad examen vocatis? Etenim si hoc accusationem esse vultis, quod reprehensores meos, calumniæ ac mendacij conuicerim, rectè id quidem asseritis. Est enim reuera mentienti permolesta mendacij conuictio. Sed si vlterius inquirendo pergitis: reperietis, non eam orationi tribuendam improbitatem esse, sed iis potius, qui tam sinistre orationem audierunt. Quippe oratio ipsa ne nosse quidem illos se profitetur, qui me tanquam sophistam irrident: verum nihil ad me dictum ac ludibrium illud pertinere, demonstran-

A ἄρα πρὸς ταύτην ἡ τοῦ Αὐτολύκου σοφία. ἐκεῖνος γὰρ τὰ μὲν χρώματα ἤμειβε τῶν βοῶν, λύκους δὲ * ἐποίει τοὺς βοῦς, καὶ παρδάλεις. ταύτης δὲ πολὺ θαυμασιωτέρα γοητεία ἡ περὶ τοὺς λόγους. τοὺς γὰρ ἐναντίους μεταμορφοῖ εἰς τοὺς ἐναντίους· καὶ φεύγειν δοκοῦσα διώκει· καὶ φραγνῦσα ἑαυτὴν ὡς μὴ τιτρώσκοιτο, κεντεῖ καὶ τιτρώσκει. καὶ τοῖς μὲν στρατιώταις, ὡς ἔοικεν, ἄλλα ὅπλα ἐστὶν ὥστε ἀποκρούεσθαι τὰς βολάς· ἄλλα δὲ ὥστε βάλλειν, καὶ ἀκοντίζειν· B ὁ λόγος δὲ ἄρα ὁ πάντων εὐμηχανώτατος, πρᾶγμα ἀπορώτερόν ἐστι τοῦ σιδήρου· καὶ ἀνάγκη αὐτῷ ἀντὶ θώρακος χρῆσθαι καὶ ἀντὶ μαχαίρας. ἢ ὅτι ὁ μὲν λόγος ἕν τι ἐργάζεται· ὁ δὲ οὐκ ὀρθῶς ἀκούων τοῦ λόγου, ἕλκει αὐτὸν καὶ ἀναγκάζει οὗ μήτε προὔθετο, μήτε ὥρμησεν ἐξ ἀρχῆς· καὶ ἀποχρῆται αὐτοῦ τῇ φύσει εὐκόλῳ οὔσῃ καὶ εὐαγώγῳ, μεθαρμόζεσθαι εἰς ὑπονοίας μυρίας· αἳ ὅταν μὲν οὖν μικρόν γε ὑπάρχωσι προσεοικέναι, συγγνώμη τῷ μεταβιβάζοντι τῆς περιεργίας· ὅταν δὲ δὴ ἐξεναντίας, C τοῦτο ἤδη τεράστιον καὶ ἀλλόκοτον. κατηγορείας δὲ καὶ ἀπολογίας οὐδὲν οἶδα ἐγὼ ἐν τοῖς λόγοις ἐναντιώτερον· ὥσπερ οὐδὲ ἐπαίνου, καὶ ψόγου· οὔτε ἀβουλίας, καὶ εὐβουλίας.

Λέγετε οὖν ἡμῖν, ὦ σοφώτατοι χρησμολόγοι τῆς παραδοξότητος τῶν ἐμῶν ῥημάτων, διὰ τί οὕτω πόῤῥω τὸν πρώην λόγον πολυπραγμονεῖτε, καὶ γνωματεύετε. εἰ μὲν γὰρ τοῦτο φατὲ εἶναι κατηγορείαν, ὅτι ἀπέδειξεν ὁ D λόγος συκοφαντοῦντας, καὶ ψευδομένους τοὺς διαβάλλοντας, λέγοιτε ἂν ὀρθῶς· καὶ τῷ ὄντι χαλεπὴ κατηγορεία ὁ τοῦ ψεύδους ἔλεγχος τῷ ψευδομένῳ. εἰ δὲ περαιτέρω ἐπιζητεῖτε, οὐ τοῦ λόγου αὕτη ἡ κακοήθεια, ἀλλὰ τῶν οὕτως ἀκροωμένων τοῦ λόγου. ὁ μὲν γὰρ λόγος οὐδὲ γινώσκειν ὁμολογεῖ τοὺς σκώπτοντάς με ὡς σοφιστήν· ἀλλ᾽ ὅτι μὴ πάνυ τῷ σκώμματί μου ἐπιτυγχάνουσι, πειρᾶται ἀποδεικνῦναι,

δείκνυσθαι, καὶ καλεῖ μάρτυρα ἀξιόπιστον Πλάτωνα τὸν Ἀθηναῖον, καὶ ὅσα ἐκεῖνος ἴχνη δίδωσι, καὶ σημεῖα τοῦ σοφιστοῦ, πάντα ἀκριβῶς ἀπαριθμεῖται αὐταῖς λέξεσι, καὶ αὐτοῖς ῥήμασιν, ὥσπερ οἱ τοὺς νόμους ἀναγινώσκοντες. σὺ δὲ ἀφεὶς νόμους αὐτοὺς αἰτιᾶσθαι, εἰ τοιοῦτοί εἰσιν, ὥστε σε δάκνειν, καὶ ἀνιᾶν, πράγματα ἐμοὶ παρέχεις τῷ καταφυγόντι ἐπὶ τοὺς νόμους, ὥσπερ οἱ διωκόμενοι ἐπὶ τὰ ἱερὰ τῶν θεῶν. εἰ δὲ ἐπ' ἄλλῳ τῳ με ἐσυκοφάντουν, ἄλλ' ἄττα ἂν προὐτεινάμην τοῖς καθημένοις, καὶ οὐ ταὐτά, καὶ τὸν αὐτὸν τρόπον, ὅτι τούτῳ ὑπεύθυνός ἐστι τῷ ἐγκλήματι ὁ τάδε ποιῶν, καὶ τάδε· καὶ ἐγὼ εἰ μὲν ταῦτα ποιῶ, τιμωρεῖσθαι· εἰ δὲ μή.

Ἀλλ' ἀνέκραγεν ὅτι σύ γε τοῦ δεῖνος κατηγορήσων εἰσελήλυθας· ἐκεῖνον γὰρ ἅπαντες ἴσμεν ταῦτα ἃ φὴς ἐργαζόμενον. εἶπον ἂν πρὸς αὐτόν· ὦ λῷστε· ἀλλ' ἐμοί, καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐκείνῳ οὐδὲ πρᾶγμά ἐστι· καὶ μὴ διάβαλλε ἡμᾶς πρὸς ἀλλήλους, μηδὲ προστίθει τοῖς ἐμοῖς λόγοις ἄττα ἂν σὺ δοξάζῃς· μηδὲ ἐξηγοῦ ἃ ἐγὼ λέγω, ὡς σὺ ξυνίης, ἀλλ' ὡς ἐγὼ λέγω. ἐγὼ γὰρ τοῦ ἐμαυτοῦ μόνον πέρι σκοπῶ, καὶ τούτου εὖ θησόμενος παρεκάλεσα τοὺς δικαστάς. καὶ νῦν οὐκ ἄλλ' ἄττα ἢ ταῦτα λέγω. οὐκ ὀρθῶς φημὶ ὀνομάζειν τοὺς ὀνομάζοντάς με σοφιστήν· οὐδὲ γάρ με ἱκανὸν εἶναι ἐξ ὧν οἱ σοφισταὶ εὐδοκιμοῦσι. ταῦτα δέ ἐστιν ἅ φησιν ὁ θεσπέσιος Πλάτων, τά τε ἄλλα, καὶ ὅσα λέγει ἐν τῷ βραχυτέρῳ Ἱππίᾳ πρὸς αὐτὸν ἐκεῖνον Ἱππίαν, αὐτόν τε ἐκεῖνον ἐπιδείκνυσθαι, καὶ τοὺς ἄλλους σοφιστὰς ἐπιτηδεύειν. καὶ τὰ ῥήματα ἐκεῖθεν ταῦτά ἐστιν ἀγαμένου δῆθεν, Σωκράτους καὶ ἐκπεπληγμένου, ὅτι ἀφίκετό ποτε εἰς Ὀλυμπίαν Ἱππίας οὐ μόνον, ἀλλ' ἀμήχανα ὅσα ἐπιδεικνύμενος ἄλλα, καὶ ἔπη, καὶ τραγῳδίαν, καὶ διθυράμβους, καὶ πολλοὺς λόγους καὶ παντοδαποὺς συγκειμένους, καὶ περὶ ῥυθμῶν ἁρμονίας, καὶ γραμμάτων ὀρθότητος, καὶ ἀστρονομίαν, καὶ γεωμετρίαν, καὶ μουσικήν, καὶ τὴν περὶ φύσεως θεωρίαν. ἐμοὶ δέ, ὦ ἄνδρες, τοσοῦτος σωρὸς καὶ ἑσμὸς σοφίας, οὔτε ἐκτήθη

A dum suscipit : ad ídque testem idoneum adsciscit Platonem Atheniensem: & quæcunque præscribuntur ab ipso indicia, & quasi vestigia sophistæ, accuratè, totidemque verbis percenset, vt solent ij qui leges recitant. Tu verò leges incusare ipsas omittens, tanquam huiusmodi, quæ te malè habeant & molestæ sint : me vnum arripis cui negotium facessas, qui quidem ad leges confugeram ; velut, qui persequentibus aliis, ad Deorum templa se recipiunt. Quod si alia me quapiam de caussa criminarentur, ego quoque meis auditoribus alia proposuissem,
B non eadem, nec eodem modo : atque ita fere, qui hæc, aut illa facit, huius esse criminis reum ; ac si quidem eadem ipse facerem, pœnam minime deprecari : sin minus.

Atenim exclamauit : Tu vero ad istum accusandum prodiisti ; hunc enim scimus omnes illa ipsa perpetrare, quæ dicis. Ad hunc verò ita responderem : At ô bone vir, nihil mihi cum homine isto est commune. noli inuicem nos committere, neque meis verbis quæcunque opinaris, adiicias : nec quæ dico, ex tuo sensu interpre-
C tare, sed vt à me dicta sunt. Nam ego ad id, quod mea interest, solùm respicio, & eius rectè constituendi gratia iudices adhibui : & nunc alia nulla præter ista dico. Nego rectè mihi nomen imponere, qui me sophistam appellant : neque enim idoneè me rebus iis instructum esse, quibus sophistæ gloriam ac splendorem assequuntur. Hæc autem illa ipsa sunt, quæ à diuino Platone commemorantur, cum alia pleraque, tum quæ in minore Hippia, ad eundem illum Hippiam verba faciens, tum hunc ipsum osten-
D tare dicit, tum alios studere sophistas. Indidémque verba ipsa deprompta sunt, cum id Socrates magnopere miraretur, & obstupesceret, quod Hippias non solum ad Olympiam venisset, sed ibidem incredibiliter præclara quædam exhibuisset, versus epicos, tragœdiam, dithyrambos, orationes multas, & variè contextas, de numerorum concentu, déque litterarum recta ratione : tum astrologiam, geometriam, musicam, & naturæ contemplationem. Ego verò tantum aceruum tantamque sapientiæ copiam, nec acquisiui vn-

quam, nec acquisiturum me postea puto; sed nec alium quempiam hac in ciuitate id arbitror facturum. Siquidem naturam fortassis humanam superat tam innumerabiles sibi opes parare, & hunc thesaurum in vnam animam conferre. Sin est aliquis, opinione tua, nostrorum ciuium adeo fortunatus, beatos illos arbitror, qui talis viri consuetudine fruuntur. Equidem longè absum ab huiusmodi felicitate. Nec eò de me hoc inficior, quòd hac in re vllum crimen agnoscam, exilio vel morte dignum. sed hoc tamen iterum tibi ac sæpius repetam, me a tanta præstantia longissimè distare.

Quid est igitur cur mihi aliquis succenseat, si hoc publicè profiteor, inopem me esse sapientiæ, & paucorum admodum scientia me esse præditum, licet hæc ipsa longo iam tempore meditari instituerim, & identidem in illis versari soleam. Quanquam fortasse paucis me istis arroganter effero, & sum insolens: ac me forsitan ideo silere iuberet Socrates tanquam iactabundum & gloriolæ cupidum: cùm se ille minimè sapientem putaret, & hoc sponte fateretur: ille inquam Socrates, quem Deus sapientissimum esse pronuntiarat. Atqui vanis me terriculis agitas, & cauillaris. Etenim quicunque hac in ciuitate sophistæ modò nominantur, omnes ego prorsus elegantes, & ad humanitatem factos scio, nec horum quemquam illam imitari velle arrogantiam Hippiæ. Itaque nullus istorum mihi bellum indixit, nec hostili in me est animo: quandoquidem sophistam esse me nego. Nam neque medicorum mihi quisquam irascatur, cùm me nego citharistam esse. Alioqui si hostes mihi sint omnes, qui non easdem mecum exercent artes, iamdudum res omnes meæ ex hominibus euanuissent.

Ac certè quicunque tandem is est, quem tu somnias & diuinas, nihil ad eum oratio nostra pertinet. Et qua tandem de causa, dolore & indignatione moueatur? Nam si perspicuum tibi est, hunc omnino dolorem inde cepisse: non aduersus orationem offensio illa suscipi debet, sed aduersus opus ipsum, cuius caussa visa est ad illum oratio illa pertinere. Non enim orationibus

A ποτέ, οὔτε μὴν κτηθείη· λέγω δὲ οὐδὲ ἄλλῳ τῶν ἐν τῇ πόλει. ἴσως γὰρ καὶ ὑπὲρ τὴν φύσιν ἐστὶ τὴν ἀνθρωπίνην, οὕτω δυσαρίθμητον ἀγείρασθαι πλοῦτον, καὶ θησαυρὸν μιᾷ ψυχῇ ἐναποκεῖσθαι. εἰ δὲ σύ τινα οὕτως εὐδαίμονα τῶν ἡμετέρων πολιτῶν ὑπολαμβάνεις, μακάριοι δὲ οἱ συνόντες αὐτῷ· ἐγὼ μέντοι, ὦ μακάριε, τοῦ μακαρισμοῦ τούτου πόρρω ἀφέστηκα. καὶ οὐχ ὅτι τὸ πρᾶγμα ἀδίκημα τοῦτό ἐστι, διὰ τοῦτο ἐξαρνοῦμαι, οὐδὲ ὅτι ἄξιον φυγῆς, ἢ B θανάτου· ἀλλ' αὖθις σοι, καὶ αὖθις λέγω, ὅτι ἐγὼ αὐτοῦ πόρρω ἀφέστηκα.

Τί δὴ οὖν τις πρός με ἀγανακτοίη, εἰ ὁμολογῶ δημοσίᾳ, ὅτι πένομαι τῆς σοφίας, καὶ ὀλίγα πάνυ ἐστὶν ἃ ἐπίσταμαι· καὶ ταῦτα ἐν πολλῷ χρόνῳ ἐκμελετῶν, καὶ ἄνω καὶ κάτω ἐγκαλινδούμενος; ἐπεὶ καὶ αὐτοῖς τοῖς ὀλίγοις βρενθύομαι ἴσως, καὶ αὐθαδίζομαι· καὶ ἐπεστόμισεν ἄν με Σωκράτης ὡς ἀλαζόνα ὄντα, διότι μηδὲ εἶναι σοφὸς ᾤετο, καὶ ὡμολόγει, ὃν σοφώτατον ἀν- C εῖπεν ὁ θεός. ἀλλὰ σὺ μορμολύττῃ με, καὶ ἐρεσχελεῖς. ὅσοι γὰρ νῦν ἐν τῇ πόλει σοφισταὶ ὀνομάζονται, πάντως οἶδα ἐγὼ δεξιοὺς καὶ φιλανθρώπους, καὶ οὐδένα αὐτῶν ἀμφισβητοῦντα τῆς Ἱππίου μεγαλαυχίας. οὐκοῦν οὐδείς μοι αὐτῶν πολεμεῖ, καὶ δυσμεναίνει, ὅτι οὐ φημὶ σοφιστὴς εἶναι. οὐδὲ γὰρ τῶν ἰατρῶν οὐδείς, ὅτι * φημὶ εἶναι κιθαριστής. ἐπεὶ εἰ πάντες μοι πολέμιοι ἦσαν, ὁπόσοι οὐ τὰς αὐτὰς τέχνας ἐργάζονται, πάλαι φροῦδα ἂν D ἦν τὰ ἐμὰ πράγματα ἐξ ἀνθρώπων.

Καὶ δῆτα ἐκεῖνος, ὅστις ποτέ ἐστιν ὃν σὺ ὀνειροπολεῖς καὶ μαντεύῃ, οὐ προσήκει αὐτῷ ὁ λόγος. καὶ τί δὴ ἄχθοιτο καὶ δυσχεραίνοι; ἢ εἰ τὰ μάλιστα δῆλός σοι ἐστὶν ἀνιώμενος, οὐ πρὸς τὸν λόγον χρὴ ἀνιᾶσθαι· ἀλλὰ πρὸς τὸ ἔργον, δι' ὃ προσήκων αὐτῷ ἐφάνη ὁ λόγος. οὐ γὰρ οἱ λόγοι

τὰ πράγματα ἡμῖν προσιθέασιν· ὡς οὐδέν γε ἂν ἦν εὐπετέστερον ἀνθρωπίνης εὐδαιμονίας· ἀλλ' ὅταν τὸ πρᾶγμα ὑπάρχῃ, τηνικαῦτα συνομαρτεῖ καὶ ὁ τοῦ πράγματος λόγος. χρὴ οὖν ἐκεῖνο ἀποσκευάσασθαι, καὶ ἡ σκιὰ συναπελήλαται τῷ στερεμνίῳ. ἀλλ', ὅπερ ἐγὼ καὶ ἔμπροσθεν ἔφην, οὐδένα σοφὸν οὕτως ἐξευρίσκω ἐν τῇ πόλει τῇ ἡμετέρᾳ, ὅτῳ ἂν αὕτη ἡ προσποίησις ἐφαρμόσειε τοῦ καταλόγου τῶν διδαγμάτων· ἀλλὰ καὶ κολοβοὶ ἅπαντες καὶ ἡμιτελεῖς πρὸς τὸν Ἱππίαν. καὶ εἰ μέν τις οἷός τέ ἐστι ξυντιθέναι τραγῳδίαν, καὶ ἔπη, καὶ διθυράμβους, ὥσπερ ἔναγχος ἐπιδημήσας Αἰγύπτιος νεανίσκος· ἀλλ' ἀμαθής γε εἶναι ὁμολογεῖ τῆς ὑψηλοτέρας σοφίας. εἰ δέ τις ἐκείνην ποιεῖται ἄκρος τε εἶναι, καὶ κορυφαῖος· τά τε σμικρὰ ταῦτα οὐκ ἀξιοῖ καὶ χαμαίζηλα δημιουργεῖν· οὐκοῦν οὐδὲ ἄχρι κόμματος, οὐδὲ ἐλεγείου. ὥστε οὐδεὶς ἂν ἐν δίκῃ ἡμῖν χαλεπαίνοι ἐπὶ τῷ λόγῳ οὗ * * * * * καὶ ὁλοκλήρου οὐκ ἐξικνεῖται.

Ὅτι δὲ οἱ σοφισταὶ οὕτω κηλοῦσι τοὺς νέους, εἰς τὰς μεγάλας πόλεις ἰόντες, καὶ ἐν ταύταις πείθοντες τὰς τῶν ἄλλων συνουσίας ἀπολιπόντας καὶ οἰκείων, καὶ ὀθνείων, καὶ νεωτέρων, καὶ πρεσβυτέρων, αὐτοῖς συνεῖναι, καὶ θυραυλεῖν, ἀμελοῦντας γάμων τε, καὶ παιδοποιΐας· οὐκ ἐμὸς οὗτος ὁ μῦθος, ἀλλὰ Πλάτωνος τοῦ σοφοῦ αὐτοῖς τοῖς ῥήμασιν οἷς ἄρτι εἶπον. καὶ οὐδὲ αὕτη λοιδορία ἐστίν. ἀλλὰ καὶ Πλάτων βελτίστους καλεῖ τοὺς τοιούτους· καὶ ἐγὼ χρηστοὺς ὠνόμασα ἐν τῷ λόγῳ. καὶ τῷ ὄντι νέου αὕτη ἐστὶν ἡ εὐδοκίμησις, καὶ ἀρετή, ὃν ἂν ὑπολάβῃ αὐτὸν ἀμείνω ποιήσειν, ὑπὲρ τούτου καὶ χρήματα ἀναλίσκειν, καὶ τῷ σώματι ταλαιπωρεῖσθαι. καὶ τὸν Καλλίαν οὐδεὶς μέμφεται ἐπὶ τούτῳ, ὅτι μὴ μόνον Πρωταγόραν ἐθεράπευε, καὶ περιέπεν, ἀλλὰ καὶ Ἀντίμοιρον τὸν Μυνδαῖον, καὶ τοὺς ἄλλους μαθητὰς Πρωταγόρου· καὶ ἐκκενώσας τὸ ταμιεῖον τοῖς σοφισταῖς, ξενῶνα κατεσκευάσατο· γεννικῆς γὰρ τοῦτο σημεῖον, καὶ φιλομαθοῦς διανοίας· ἀλλ' ὅτι πρὸς Σωκράτην οὐχ ἑώρα τὸν Σωφρονίσκου, οὐδὲ ἐπιτρώσκετο ὑπὸ τῶν λόγων, οὓς θαμὰ εἰώθει λέγειν ἅπασιν Ἀθηναίοις, τοῦτο ἴσως

A res nobis adiunguntur ipſæ : quod ſi ita foret, nihil humana felicitate facilius ac parabilius eſſet : ſed cùm ineſt res ipſa, tunc etiam rei proprius ſermo conſequitur. Quamobrem expellenda prius eſt illa : & mox cum ſolido corpore vmbra diffugiet. Verùm, quod antea dixi, neminem adeo hac in noſtra ciuitate ſapientem inuenio, cui ſimulatio iſta conueniat tot diſciplinarum & artium, quas ſophiſta ille recenſuit : quin potius vniuerſi, ſi cum Hippia conferantur, mutili ſunt & imperfecti. Ac ſi quis componendæ tragœdiæ, vel epici carminis, aut dithyrambici peritus eſt, vt ille qui nuper huc venit Ægyptius adoleſ-
B cens : at imperitum ſe ille fatebitur ſublimioris ſapientiæ. Sin eſt vt in illa ſe ſummum ac principem haberi velit : idem in minoribus iſtis & abiectis neutiquam elaborare dignetur : ac ne comma quidem, aut elegos attingere. Quocirca nemo mihi de illa oratione iure ſuccenſeat. . . . . & integram non aſſequitur.

Quòd autem ſophiſtæ in ampliſſimas ciuitates euntes, ita permulcere iuuentutem ſoleant, ibique perſuadere vt aliorum conſuetudine relictâ, familiarium, externorum, iuuenum, ac ſenum, ad ſeſe ventitent ; & extra do-
C mum pernoctent, nuptias, & generis propagationem inſuper habentes : non meus hic ſermo eſt, ſed Platonis ſapientis, iiſdem planè, quæ dixi, verbis. Neque vero contumelia eſt iſta. Nam & Plato optimos illos vocat, & ego oratione mea probos appellaui. Atque vt reuera dicam, hæc ipſa commendatio & virtus propria iuuenis eſt, ſi quem eſſe putet, qui ſe meliorem facere poſſit, in eum facere ſumptum, neque corporis laboribus parcere. Ac nemo Calliam propterea reprehendit, quòd Protagoram non ſolum coleret,
D ac foueret, ſed etiam Antimœrum Myndæum, cæteroſque Protagoræ diſcipulos ; ac loculos ſuos in ſophiſtas effundens, diuerſorium hoſpitum extruxiſſet. Id enim generoſæ mentis indicium eſt, ac diſciplinarum ſtudioſæ : verùm quod ad Socratem potius Sophroniſci filium non reſpiceret, nec eius ſermonibus quaſi ſauciatus caperetur, quos apud Athenienſes omnes crebrò facere conſueuerat : in hoc for-

tasse non satis felix fuit ille Calliæ A cupiditas audiendi. Nam neque Cliniæ filium Alcibiadem irridet Plato in conuiuio apud eos, quibuscum epulabatur, fatentem, paratum se in omnibus esse præceptori suo gratificari. Verum iste sermo magnificum quoddam est præconium Socratis, & Alcibiadis: huius quidem, quod Solius Socratis amore caperetur; illius verò, quod solus Alcibiadem non deperiret. Quòd si & iste in omnibus obsequens esset, & alter nulla re meliorem faceret: hæc res ipsa tum laus esset Alcibiadis, tum Socratis accusatio. B

οὐκ εὐδαίμων πάνυ τῆς Καλλίου φιληκοΐας. ἐπεὶ καὶ τὸν Κλεινίου Ἀλκιβιάδην οὐ κωμῳδεῖ Πλάτων ἐν τῷ συμποσίῳ ἐξομολογούμενον πρὸς τοὺς συμπότας, ὅτι ἕτοιμός ἐστι πάντα χαρίζεσθαι τῷ διδασκάλῳ. ἀλλ' ἐκεῖνος ὁ λόγος ὑπερήφανος ὕμνος ἐστὶ Σωκράτους, καὶ Ἀλκιβιάδου· τοῦ μὲν, ὅτι μόνου ἑάλω· τοῦ δὲ, ὅτι μόνος οὐχ ἑάλω Ἀλκιβιάδου. εἰ δὲ ὁ μὲν πρὸς ἅπαντα εἶκεν, ὁ δὲ πρὸς μηδὲν ἐποίει ἀμείνω· Ἀλκιβιάδου μὲν ἔπαινος ἦν, Σωκράτους δὲ κατηγορία.

THEMISTII

Thesis, vtrum agriculturæ danda sit opera.

ORATIO XXX.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ

Θέσις εἰ γεωργητέον.

ΛΟΓΟΣ Λ'.

HESIODVS Ascræus, quem cum oblata laurea Musicam artem a Musis ipsis accepisse referunt, poëticis operibus suis in laudes heroum C Musarúmque partitis, agriculturæ inter illa locum attribuit: cuius & ibidem naturam prædicauit, & artis istius nobis disciplinam tradidit, & agricolationis præcepta documentis virtutis admiscuit: tanquam eodem institutionis genere agriculturam simul ac virtutem, ac per sese inuicem ambas perdiscere liceat. Quamobrem nos, Hesiodo ac Musis præeuntibus, oportet latiori sermone demonstrare, non frustra Hesiodum habitum esse sapientem: atque ob libros à se de agricultura conscriptos, ad tantum peruenisse splendorem nominis, & gloriam; vt D cum de doctrina & musica cum Homero in certamen descendisset, per funebres Amphidamantis ludos, coronam ac victoriam iudicum decreto sit adeptus. Etenim Homerus bella atque pugnas, & Aiaces ambos mutuis se præsidiis inter præliandum iuuantes canebat: alter verò terræ opera, diesque per quos ista melius administrantur; ob idque de iudicum omnium sententia renuntiatus est victor. Ad-

ΗΣΙΟΔΟΣ ὁ Ἀσκραῖος, ὃς μετὰ τῆς δάφνης τὴν μουσικὴν παρὰ τῶν μουσῶν αὐτῶν δέξασθαι λέγεται, τὴν ποίησιν διανείμας εἰς ἡρώων τε, καὶ Μουσῶν ἐπαίνους, καὶ τὴν γεωργίαν ἐν τούτοις ἔταξε, τήν φύσιν τε ἐπαινῶν τοῦ πράγματος πᾶσαν, καὶ μαθητὰς τῆς τέχνης ποιούμενος ἡμᾶς· καὶ τοὺς περὶ γεωργίας λόγους τοῖς περὶ ἀρετῆς καταμίξας, ὡς ταὐτὸν ὂν, γεωργίαν καὶ ἀρετὴν δι' ἀλλήλων καὶ ἅμα μαθόντας εἰδέναι. δεῖ δὲ ἤδη καὶ ἡμᾶς Ἡσιόδῳ καὶ Μούσαις ἀκολουθοῦντας, ἐπιδεῖξαι διὰ πλειόνων, ὡς ἄρα οὐ μάτην Ἡσίοδος σοφὸς ἐνομίσθη· ἀλλ' εἰς τοσοῦτον εὐκλείας διὰ τοὺς εἰς γεωργίαν λόγους προῆλθεν, ὥστε καὶ Ὁμήρῳ περὶ σοφίας καὶ μουσικῆς ἐν ταφαῖς Ἀμφιδάμαντος εἰς ἀγῶνα ἐλθὼν, παρὰ τῶν κριτῶν τὸν στέφανον καὶ τὴν νίκην ἔχειν. ὁ μὲν γὰρ πολέμους, καὶ μάχας, καὶ τὸν συνασπισμὸν τοῖν Αἰάντοιν, καὶ ἄλλα τοιαῦτα προσῇδεν· ὁ δὲ, γῆς τε ὕμνησεν ἔργα, καὶ ἡμέρας, ἐν αἷς ἔργα βελτίω γίνεται· καὶ διὰ ταῦτα πᾶσι τοῖς κριταῖς κρατεῖ. κε-

κληθέντων δὲ ἐπίκουροι πρὸς τὸν λόγον οἵ τε ἔφοροι γεωργίας θεοὶ, καὶ μούσης ἁπάσης εἴ δή τι κράτιστον, καὶ ὁ μουσηγέτης αὐτός· ἐπεὶ καὶ τὰς ἐνιαυσίας [καὶ τὰς] ἀμοιβὰς οὐχ ὑπὲρ τούτου μόνον, ἀλλὰ καὶ ὑπὲρ πάντων, ὧν ἐκ θεοῦ ἔχουσιν ἄνθρωποι, παρὰ γεωργίας κομίζονται, σπονδὰς, καὶ θυσίας, καὶ δαῖτας. καὶ ὅσα καλοῦμεν, καὶ νύμφας, καὶ Δήμητρος κόρην, ὑέτιόν τε Δία, καὶ Ποσειδῶνα φυτάλμιον.

Πλησιάζομεν ἤδη ταῖς τελεταῖς, καὶ τὴν Προδίκου σοφίαν τοῖς λόγοις ἐγκαταμίξομεν· ὃς ἱερουργίαν πᾶσαν ἀνθρώπων, καὶ μυστήρια, καὶ πανηγύρεις, καὶ τελετὰς, τῶν γεωργίας καλῶν ἐξάπτει, νομίζων καὶ θεῶν ἔννοιαν ἐντεῦθεν εἰς ἀνθρώπους ἐλθεῖν, καὶ πᾶσαν εὐσέβειαν ἐγγυώμενος. οὐ μὴν οὐδὲ Ὀρφέως τελετάς τε, καὶ ὄργια γεωργίας ἐκτὸς συμβέβηκεν εἶναι. ἀλλὰ καὶ ὁ μῦθος τοῦτο αἰνίττεται, πάντα κηλεῖν τε καὶ θέλγειν τὸν Ὀρφέα λέγων, ὑπὸ τῶν καρπῶν τῶν ἡμέρων, ὧν γεωργία παρέχει, πᾶσαν ἡμερῶσαι φύσιν, καὶ θηρίων δίαιταν· καὶ τὸ ἐν ταῖς ψυχαῖς θηριῶδες ἐκκόψαι, καὶ ἡμερῶσαι. καὶ τὰ θηρία γὰρ τῷ μέλει κηλεῖν ἐπιστεύθη, θυσίας τε πάσας καὶ τελετὰς διὰ τῶν ἐκ γεωργίας καλῶν εἰς θεοὺς ἀνάγων. πάντας γοῦν ἀνθρώπους ἐπῆλθε τῇ δόξῃ, καὶ πάντες ἐδέξαντο γεωργίαν. κἂν εἰς Αἰθίοπας ἔλθῃς ἐξ ἀνατολῶν διὰ μεσημβρίας εἰς δύσιν παρατεταμένους, κἂν Κελτοὺς τὸ ἀρκτῷον κατέχοντας μέρος, κἂν τοὺς διὰ μέσου· γεωργοὶ, καὶ ἀρόται, καὶ φυτοσκάφοι· καὶ οἷς πλείω τὰ τῆς γεωργίας, οὗτοι μᾶλλον εὐδαίμονες. εἰ δέ τις ἄξενος Σκυθῶν, καὶ ἀνήμερος, βίον ἀλήτην γεωργίας προὐτίμησεν, ἐν οἷς ἁμαρτάνει, τὴν δίκην ἔχει, ἀνέστιος, ἀλήτης, δίαιταν θηρίων μετιών· ὡς κἂν τούτῳ γεωργίαν θαυμασιωτέραν εἶναι, τῷ χαλεπώτατα εἶναι καὶ ἀγριώτατα τῶν ἐθνῶν, εἴπερ ὄντως ἐστὶν, ὅσα γηπονίαν

A sint nobis & ad hanc orationem inuocati præsides agriculturæ dij : tum quidquid inter Musas præstantissimum est, vnà cum ipso Musarum duce ac principe. Nam hi vicissim quotannis grati animi testimonia non tantùm ob illa duo munera, sed ob omnia penitus quæ à diis obtinent homines, agriculturæ beneficio consequuntur : cuiusmodi sunt libationes, sacrificia, epulationes, & huiusmodi alia. Sunt & Nymphæ à nobis inuocandæ, cum Cereris filia ; itemque pluuius Iupiter, cum satore Neptuno.

Accedimus igitur ad has celebran-
B das cæremonias, in quibus Prodici sapiens dictum his sermonibus admiscebimus : qui mortalium omnium sacra, & mysteria, & sollemnes cœtus, ac ritus initiationum, ex agriculturæ commodis suspensos esse dicit, indidemque deorum in homines beneuolentiam, ac religionem omnem deriuari asserit. Quinetiam Orphei sacra & Orgia, non aliena sunt ab agricultura : quod & fabula ipsa significat. Quippe omnia demulcere & allicere solitum narrat Orpheum : nimirum quod satiuorum fructuum ope, qui ab agricultura suppeditantur, naturam mansuefece-
C rit omnem : ac ferinum victum, & quidquid ferarum simile animis inerat, cicurando placauerit. Siquidem feras mollire cantu creditus est, cùm sacrificia omnia cæremoniásque per agriculturæ commoditates ad Deos referret. Hinc ad omnes mortales illius nominis fama peruenit : ac nemo non agriculturam admisit. Siue enim Æthiopes adeas, qui ab ortu Solis per meridiem ad occasum pertingunt, siue Gallos ad Septentrionem sitos, siue interiectos populos perlustres : agricolas illic inuenies, & aratores, & rusticanos fossores : & apud quos co-
D piosior est agrorum cultus, ij demum sunt beatiores. Quòd si quis forte Scythici generis inhospitalis ac ferox, vagam & errabundam vitam anteponit agriculturæ : in quo peccat, in eo ipsos pœnas persoluit, sine lare degens, vagus, & ritu ferarum victum tolerans. Ex quo nimirùm admirabilior est agriculturæ præstantia, quòd immanissimæ & efferatissimæ sunt nationes illæ, quæ abhorrent ab terræ cultu, si quæ tamen eiusmodi aliquæ

supersunt. Atqui isti quoque, tametsi solum non exerceant, importatis aliunde agriculturæ fructibus victitare dicuntur. Ac nescio quis poëta vitam illorum deplorat, quod segetum inscij sint, & sationis ac messis ignari: statímque subiicit, illos bestiarum ritu, sine agricultura domóque degere.

Quibus autem vita mansuetior, & sub tecto habitatio contigit, ij alimentorum inopiâ liberati in cælum suspexerunt, ac Deos venerati sunt, primíque vti legibus instituerunt; cùm sublata penuria, necessariis rebus animum intentum habere desiissent: atque affluentibus vitæ commodis studio sese sapientiæ dediderunt. Alij vrbes cœperunt condere, excitare templa, iura describere, leges sancire: vt ipsa ferendis legibus magis excellat, quam cætera vitæ instituta: cuius hoc ope præstitum est, vt & homines essent, & leges scriberent, scriptásque ratas facerent. Itaque maiorem illius curam, quam reliquorum omnium, legum conditores habuerunt. Ac qui pacis desiderio tenentur, & quibus bellum gerere necessarium est; illi agriculturæ caussa bellum respuunt, isti eam bellandi conditionem ineunt, vt agricolarum operis nemo perniciem afferat: alij pacem conseruant, vti fossor & arator in securitate degant, & vt eorum fruges tempestatum vicissitudinibus alantur. Eodem quoque pertinent mercatoriæ leges, ídque student, vt quibus vel non suppetunt, vel abundant fructus, horum in singulos tutò fieri possit importatio.

Ex legibus porrò ius mortales inuenerunt, inuentúmque conseruant: vnde ortam quoque iustitiam iisdem illis verisimile est suppetere. Non enim agricolis vacat, iniuriam inferre cuiquam: vtpote quos ad id minimè compellit inopia, cùm omni copiarum genere abundent. Qui autem ab opere feriati sunt, procliues sunt ad iniuriam faciendam. Oppidani, inquam, iniustitiam in pretio habent. Agricolarum vero simplex, & generosa natio est: quæ bonum illud vnicum nouit, quod è terra opera sua culta pro tempestatum varietate percipit: curiositatem porrò initium iniustitiæ esse persuasum habens, è longinquo deuitat. Vsque-

A *ἐτίμησε. καίτοι καὶ τούτοις, εἰ καὶ οὐ πονοῦσι περὶ τὴν γῆν, τοὺς γεωργίας καρποὺς ἑτέρωθι * εἰσκομιζομένους λέγουσι διαζῆν. καί τις ποιητὴς ὀδύρεται τούτοις, ὅτι νήϊδές εἰσιν ἀσταχύων, καὶ ἀνήκοοι σπορᾶς τε, καὶ θέρους, παραχρῆμα ἐπαγαγὼν, ὅτι τοῖς θηρείοις ἐξίσης, ἄνευ γεωργίας καὶ οἴκων διαζῶσιν.

Οἷς δὲ ὁ βίος ἥμερος, καὶ ὑπόστεγος, οὗτοι τῆς περὶ τροφὴν ἀνάγκης ἀπαλλαγέντες, πρός οὐρανόν τε ἀνέβλεψαν, θεούς τε ἐτίμησαν, καὶ δίκῃ, καὶ νόμοις ἐχρήσαντο B πρῶτοι, οὐκ ἔτ' οὔσης ἀνάγκης τοῖς ἀναγκαίοις προσκαρτερεῖν· ἀλλ' εὐπορίᾳ βίου σοφίαν ἀσκοῦντες. οἱ δὲ, πόλεις τε ἐδείμαντο, καὶ νεὼς ἤγειραν, καὶ δίκῃ χρῶνται, καὶ νόμους ἔθεντο· ὥστε καὶ τῶν νόμων αὐτῇ περίεστι μᾶλλον, ἢ τοῖς ἄλλοις πᾶσιν· ἡ δὴ καὶ εἶναι ἀνθρώποις, καὶ γράψαι νόμιμα, καὶ γραψαμένοις κυρῶσαι παρέσχε. καὶ πλείω περὶ ταύτης οἱ νομοθέται σπουδὴν, ἢ περὶ τῶν ἄλλων, πεποίηνται. καὶ οἷς εἰρήνη δι' ἐπιθυμίας, καὶ οἷς πόλεμος ἀναγκαῖος, οἱ μὲν ἀπωθοῦνται C τὸν πόλεμον διὰ τὸν νόμον * οἱ δὲ ἐπὶ τῷδε τὸν πόλεμον συνέταξαν, ἵνα μηδεὶς φθείρῃ τὰ γηπόνων ἔργα· οἱ δὲ τὴν εἰρήνην ἐφύλαξαν, ὅπως ἐν ἀδείᾳ φυτοσκάφος, καὶ ἀροτὴς εἴη, καὶ ταῖς ὥραις ἐξείη τὰ τούτων ἐκτρέφειν. καὶ ἐμπορικοὶ νόμοι τοῦτο ἐθέλουσι, τὸ τῶν καρπῶν τοὺς ἐλλείποντας, καὶ ἑκάστοις περιττεύοντας, ἀδεῶς παρ' ἀλλήλους διακομίζειν.

Ἐκ δὲ τῶν νόμων ἄνθρωποι τὸ δίκαιον εὗρον, καὶ εὑρόντες φυλάττουσιν· ὥστε καὶ δικαιοσύνην μάλιστα ἐντεῦθεν εἰκὸς περιγίνεσθαι τοῖς D ἀνθρώποις. οὔτε γὰρ σχολὴ γεωργοῖς ἀδικεῖν, οὐ δι' ἔνδειαν ἀναγκαζομένοις, ἀλλ' ἐν ἀφθονίᾳ διάγουσιν. οἷς δὲ σχολὴ ἀπὸ τῶν ἔργων, εἰς ἀδικίαν * ἀστικοὶ δὲ ἄνδρες καὶ ἀδικίαν τιμῶσι. ὁ δὲ γεωργὸς ἁπλοῦν * καὶ γενναῖον ἓν ἀγαθὸν εἰδὼς, ὃ παρὰ τῆς γῆς σὺν ταῖς ὥραις ἐπιμελούμενος κομίζεται· πολυπραγμοσύνην δὲ ἀρχὴν ἀδικίας πεπιστευμένος εἶναι, καὶ πόῤῥωθεν φυλαττόμενος. οὕτω

δὲ ἀκριβῶς ἀλλότριος ἀδικίας κατὰ φύσιν A ἐστὶν, ὥστε καθάπερ τὰ φύσει πολέμια τῶν στοιχείων, οἷον ὕδωρ καὶ πῦρ, ἄμικτα πρὸς ἄλληλά ἐστι, κἂν πλησιάσωσι, θάτερον ἀνήρηται πάντως· οὕτως ἀδικίας ἐγγινομένης, πόλεμοί τε αὐτίκα, καὶ στάσεις, καὶ φθορὰ γεωργίας ἀκολουθεῖ· δικαιοσύνης δὲ καὶ εὐνομίας κρατούσης, ἔρρωται ἡ γῆ τοῖς καρποῖς.

Φησὶ δὲ Ὅμηρος, καὶ Ἡσίοδος, καὶ τὰ ἐξ οὐρανοῦ τοῖς τοιούτοις ἵλεω τε εἶναι, καὶ σὺν εὐμενείᾳ χωρεῖν· χαλαζῶν μὲν κατακυλινδουμένων ἐπὶ τοὺς ἀδίκους, καὶ ὄμβρων ἀγόνων, καὶ λοιμῶν· τοῖς δικαίοις δὲ εἰς γεωργίαν τῆς ἀμοιβῆς B οὔσης· ὑετῶν μὲν ἐκ τοῦ Διὸς ἐπιχεομένων ἡμέρων, δρυῶν δὲ καὶ τὰ* οἰκεῖα, καὶ μέλι φερουσῶν. ἐπεὶ τὰ κοῖλα τῶν δένδρων, καὶ ἅμα ἄκαρπα, κηρίων τὰ σμήνη πληροῦσιν.

Ἐκ δὴ τούτων οὐκ ἔστι χαλεπὸν γνωρίζειν, ὡς οὐδὲν ἀνθρώποις οὕτω λυσιτελέστερον* γηπονίας τε ἐπιμεληθῆναι, καὶ ἐμβιῶναι τῇ τέχνῃ. εἴτε γὰρ τὸ αὔταρκες τίμιον, ἐντεῦθεν ἀφθονία τῶν ἐπιτηδείων· εἴτε εὐπορία διὰ σπουδῆς, Δήμητρος παῖδα τὸν Πλοῦτον οἱ ποιηταὶ ᾄδουσιν· ὡς οὐδαμόθεν ἔξωθεν οὕτως αὐξανομένης περιουσίας, ὡς C διὰ τῶν ἐκ γεωργίας καλῶν. αἱ μὲν γὰρ ἄλλαι τέχναι ἐπινοίας* πᾶσαι προσδέονται· καὶ οὐ μόνον τέχναι, ἀλλὰ καὶ ἐπιτηδεύματα· καὶ οἱ τὰς δυνάμεις ἔχοντες, καὶ οἱ τὰ σκῆπτρα κομίζοντες, ἐν ἐκείνοις ἔχουσι, καὶ τῆς βασιλείας, καὶ τῆς δυνάμεως* τῶν ἐπιτηδευμάτων, καὶ τῶν τεχνῶν τὰς ἐλπίδας. γεωργία δὲ ἀπὸ τῶν περιττῶν τοῖς λοιποῖς χορηγεῖ. οὐκοῦν οὐδὲ τῷ βασιλεῖ ὄφελος οὐδὲ ἕν, κἂν Ἀχαιμενίδης, κἂν Ἡρακλείδης, κἂν ὁστισοῦν εἶναι αὐχῇ, εἰ μὴ τοῖς ὅπλοις τὰ τῶν τροφῶν τῆς παρασκευῆς ἁπάσης ἡγοῖτο. καὶ ὅστις γραφεύς ἐστιν, ἢ ποιητὴς ἀγαλ- D μάτων, καὶ ἐμπορία, καὶ ναυτιλία, καὶ τί δεῖ πᾶσιν ἐπεξελθεῖν; οὐκ ἔστιν ὃς μὴ γεωργίας προσδεῖται. καὶ παρούσης μὲν, καὶ χορηγούσης τὴν ἀφθονίαν, αὔξει τὸ οἰκεῖον ἔργον ἑκάστοις, καὶ τὴν σπουδὴν εἰς πέρας ἀγαθὸν προάγει· εἰ δὲ τὰ ἐκεῖθεν ἐλλείποι, οὐδὲν εἰς τὸν βίον ὑπόλοιπον.

A adeo verò ab omni iniustitia alienus natura sua est agricola, vt, quemadmodum elementa naturali secum dissidio pugnantia, velut ignis & aqua, sociari nequeunt, ac si propius sese contingant, alterutrum extingui omnino necesse est; sic iniustitia interueniente, bella confestim, ac seditiones, & agriculturæ pernicies oriatur: contrà autem, iustitia, cultúque legum obtinente, frugibus terra conualescat.

Quinetiam, testibus Homero & Hesiodo, quæ de cælo veniunt, iis propitia sunt, & quadam cum beneuolentia procedunt. Nam & grandines in iniustos reuoluuntur, nec non steriles B imbres: at pestilentes; at iustorum laboribus terræ fetura respondet: dum & opportuni imbres ab Ioue funduntur; & quercus fauos cum melle pariunt. Quippe arbores concauæ, & alioquin infructuosæ, fauis implent aluearia.

Ex his omnibus facile est cognoscere, nihil vtilius esse mortalibus, quàm & agricolationi operam dare, & vitam hac in arte transigere. Siue enim contentus es eo quod sufficit, rerum necessariarum inde copiæ suppetunt: siue abundantia delectaris, ecce tibi Cereris filium esse Plutum, canunt poëtæ: quo figmento significant, ex- C terna re nulla sic augeri facultates, vt ex agriculturæ commodis. Etenim cæteræ artes omnes huius ope indigent: nec artes solùm, sed etiam studia quælibet, tum qui viribus pollent, quíque sceptra gerunt, & regni sui, & virium, & studiorum, & artium suarum spes omnes in agricolis collocatas habent. Agricultura sola reliquis, de eo quod superfluum sibi est, subministrat. Quocirca neque rex promouere quidquam poterit, quamuis Achæmeniden, aut Heracliden, aut quemcumque alium se esse glorietur: nisi totum armorum apparatum annonæ copia militaris antecedat. Et quisquis aut pi- D ctor est, aut statuarius; mercatura item, & nauigandi ars; & ne singillatim omnes recenseam, nullus omnino est artifex, qui non agricultura opus habeat: quæ si adsit, & vbertatem iis adspergat suam, floret proprium opus vniuscuiusque, & ad optatum finem illorum promouetur industria. Sin deriuari solita illinc adiumenta cessent, nihil ad vitæ subsidium omnino supererit.

A

THEMISTII de sedis prærogatiua in Senatu.

ORATIO XXXI.

CVM hoc in animo sæpius habuerim, Patres conscripti, de iis apud vos publicè verba facere, propter quæ priuatim mihi aliqui succensent: nullum ad id magis opportunum tempus, quam hoc ipsum contigisse arbitror, quo vel maximas inter se simultates exercentibus lex inducias præscribit, ineuntis anni primordium. Etenim fortassis æquiores in me erunt aduersarij illi mei, cùm hoc intellexerint, quid de illis ego sentiam, ob quæ susceptam hanc à me contra ipsos esse contentionem existimant. Dicam autem de iis quàm potero breuissimè, ac rationem temporis habebo.

Equidem veterum philosophorum præstantissimos secutus, qui duplicem philosophandi viam constituunt, alteram diuiniorem, alteram reipublicæ magis vtilem: harum istam, quæ vobis conducibilior erat, illi anteponendam esse duxi, quæ, quod mea priuatim interest, consectari studet: atque hoc philosophiæ genus asciui, quod in rerum administratione versatur. Quod quidem Socratis, & Platonis exemplo feci, & eorum, qui ambos illos ætate præcesserunt, septem sapientum: qui opera verbis admiscentes, non inertem, neque communitati hominum infructuosam philosophiam præ se tulerunt. Hos omnes imitatus, quadraginta propemodum annos exegi in oratoriis functionibus vestra caussa suscipiendis, ac legationibus, quantas ipsi scitis, obeundis: non obscure quidem, nec indecorè; nec aliter, quàm suffragiis vestris dignum erat. Quarum legationum quasdam solus ego sustinui, quasdam cum optimis quibusque vestrum.

Porro huiusmodi gestorum meorum summam, vti memoria retinere vobis est honestum; sic obliuisci, mihi. Quorum omnium nomine tum à

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ περὶ προεδρίας εἰς τὴν σύγκλητον.

ΛΟΓΟΣ ΛΑ'.

ΠΟΛΛΑΚΙΣ ὑμῖν, ὦ πατέρες συγγεγραμμένοι, βουληθεὶς ἐν κοινῷ διαλεχθῆναι περὶ ὧν ἰδίᾳ τινὲς B πρὸς ἐμὲ δυσχεραίνουσι, τοῦτον εἶναι καιρὸν ἐπιτηδειότατον ὑπολαμβάνω, ἐν ᾧ δίδωσιν ἐκεχειρίαν ὁ νόμος καὶ τοῖς σφόδρα ὑπόπτως πρὸς ἀλλήλους διακειμένοις, τὴν ἱερομηνίαν τοῦ ἔτους. ἴσως γὰρ ἂν γένοιντο πρᾳότεροι, καταμαθόντες τὴν ἐμὴν γνώμην ὑπὲρ ὧν ἀμφισβητεῖν με νῦν πρὸς αὐτοὺς ὑπολαμβάνουσιν. ἐρῶ δὲ, ὡς ἔνι μάλιστα, συντόμως, καὶ τοῦ καιροῦ στοχαζόμενος.

Ἐγὼ τοῖς δοκιμωτάτοις τῶν ἀρχαίων φιλοσόφων ἀκολουθήσας, οἳ δύο εἶναι τῆς C φιλοσοφίας ὁδοὺς ἐξηγοῦνται, τὴν μὲν θειοτέραν, τὴν δὲ τοῖς κοινοῖς ὠφελιμωτέραν· τὴν ὑμῖν λυσιτελοῦσαν προετίμησα τῆς μόνον τὸ ἐμὸν ἴδιον ἐξεταζούσης· καὶ ἐν πολιτείᾳ φιλοσοφίαν εἱλόμην, ἑπόμενος Σωκράτει, καὶ Ἀριστοτέλει, καὶ πρό γε τούτων τοῖς ὑμνουμένοις ἑπτὰ σοφοῖς· οἳ τὰ ἔργα τοῖς λόγοις ἐγκαταμίξαντες, οὔτε ἄπρακτον, οὔτε ἀσυντελῆ τοῖς κοινοῖς ἐπεδείξαντο φιλοσοφίαν. τούτοις ἅπασιν ἀκολουθήσας, τεσσαράκοντα ἔτη ταῦτα σχεδὸν ἐτέλεσα, λειτουρ- D γῶν ὑμῖν ἐκ τῶν λόγων, καὶ πρεσβεύων ἐφεξῆς ὁπόσας αὐτοὶ ἴστε πρεσβείας, οὐκ ἀτίμως, οὐδὲ ἀδόξως, οὐδὲ ἀναξίως τῆς ὑμετέρας χειροτονίας· τὰς μὲν καθ᾽ αὐτὸν, τὰς δὲ τοῖς ἀρίστοις ὑμῶν κοινωνῶν.

Καὶ τὰ κεφάλαια τῶν κατορθωμάτων ἐκείνων ὑμῖν μὲν ἴσως μεμνῆσθαι καλὸν, ἡμῖν δὲ ἐπιλελῆσθαι. ἐφ᾽ οἷς ἅπασι τὰς πρεπούσας τιμὰς, καὶ

καὶ παρ' ὑμῶν, καὶ παρὰ τῶν αὐτοκρατόρων, ὥσπερ ἆθλα, γιγνομένας προσιέμην· οὐκ ἐμαυτοῦ χάριν, οὐδ' ὡς βελτίων ἐσόμενος· ἀλλὰ τὸ Πλάτωνος ἐννοῶν, καὶ βουλόμενος πολλοὺς ὑμῖν πολίτας τοιούτους γενέσθαι. ἀσκεῖται γὰρ ἀεί, φησί, τὸ τιμώμενον· ἀμελεῖται δὲ τὸ ἀτιμαζόμενον. καὶ διὰ τοῦτο οὐδὲ πρὸς τὰς χαλκᾶς ἐδυσκόλαινα τὰς δύο ταύτας εἰκόνας· οὐδὲ ὁπηνίκα πάρεδρον ἑαυτοῦ ποιεῖσθαι δεῖν ᾤετό με ὁ αὐτοκράτωρ, οὐδὲ ὅτε τὰς δέλτους ἐδίδου τὰς πολυθρυλλήτους· οἷς μὲν οἷοί τε ἦσαν τιμᾶν τοὺς φιλοσοφοῦντας οἱ βασιλεύοντες, ἐφιείς· σχολὴν δὲ παντάπασι μὴ ἐπιτρέπων, καὶ μετάγων ἐπὶ φροντίδας ἐλάττους ἀντὶ μειζόνων.

Εἶτα λέγει τις, ὅτι ψευδεῖς αἱ πινακίδες. καὶ ἔστωσαν μὲν αἱ πινακίδες ψευδεῖς τῷ γε πινακίσιν ἰσχυριζομένῳ πρὸς ὑπεροχὴν ἀρετῆς· ἀλλ' ὅμως πρὸς τοῦτον τὸν λόγον δότε μοι μικρὸν ἀποκρίνασθαι μετὰ παρρησίας. ἐγὼ ψευδῆ τιμὴν ἐκείνην ὑπολαμβάνω, ἣν ἄν τις ὠνησάμενος ἔχοι χρημάτων, ἢ προσαιτήσας πολλά, καὶ θυραυλήσας, ἢ μισθὸν * αὐλικῆς διακονίας. ἣν δ' ἄν τις ἀρετῆς καὶ παιδείας ἆθλον κομίσαιτο, ὡς μόνον ἐνὸν τοῖς διδοῦσι, μήτε πραγματευσάμενος, μήτε προσθεὶς ἱκετηρίαν· ταύτην ἐγὼ τὴν τιμὴν ἐνδεεστέραν μὲν φημὶ τῆς ἀξίας, ψευδῆ δὲ οὐδαμῶς· εἰ μὴ καὶ τὰς εἰς τὸ θεῖον τιμὰς ψευδεῖς εἶναί τις ὑπολαμβάνει, ὅτι τῆς ἀξίας οὐκ ἐφικνοῦνται.

Ἐμοὶ τῶν ἐπαργύρων ὀχημάτων, καὶ τῶν μεγαλοφώνων κηρύκων ὑψηλοτέρα ἀρχὴ ἡ ἀπὸ τῶν λόγων, ἣν οὔτε δοῦναι βασιλεῦσιν ἔστιν, οὔτε ἀφελέσθαι. ταύτην γὰρ κἂν ἐπὶ χρυσοῦ καθέζωμαι, κἂν ἐπὶ ξύλου, κἂν ἐπὶ χαμαιζήλου θρονίδος, ἐμαυτῷ συμπεριφέρω· καὶ τὸ σῶμα ἀπολιπόντι μόνη παραμενεῖ. ταύτην ἄρχει τὴν ἀρχὴν μέχρι νῦν ὁ Ἀρίστωνος, ταύτην Ἀριστοτέλης, ταύτην Σπεύσιππος, ταύτην Ξενοκράτης. ἢ οὐ δοκοῦσιν ἄρχειν ὑμῖν οἱ νομοθετοῦντες, τῶν τοῖς νόμοις ὑπακουόντων· οἱ διδάσκοντες, τῶν μανθανόντων· οἱ πείθοντες ἀρετὴν μετα-

A vobis, tum ab Imperatoribus mihi delatos consentaneos honores, tanquam præmia, suscepi libens, non meâ caussâ, nec tanquam melior inde futurus: sed illud Platonis apud me reputans, idque studens, ciues vos mei similes habere permultos. Exerceri quippe solet hoc semper quod in honore est, ait ille; quod autem eo caret, contemnitur. Quamobrem neque duas illas erectas mihi æreas statuas iniquo tuli animo: neque cum eodem in curru assidere me sibi voluit Imperator: neque cum celeberrimos codicillos do-B nauit. In quo illud mihi concessit, quo philosophiæ professores honorari à principibus solent; otiari vero penitus haud permisit: sed à grauioribus curis ad leuiores transtulit.

Et audet tamen aliquis falsos illos esse codicillos dicere. Sint ij sane falsi, sed ei tantum, qui codicillis istis ad virtutis excellentiam ostendendam innititur. Verum date hoc mihi, quæso, vt ad illud dictum, breue quippiam, & quidem audacter, respondeam. Equidem falsum esse arbitror honorem illum, quem vel pecunia emerit aliquis, vel multis precibus eblanditus sit, e-C iusque gratia ad fores potentum pernoctauerit, aut in aulici obsequij mercedem acceperit. Sin virtutis, vel eruditionis præmium illud obtinuerit, cum in libera esset eorum potestate, qui dederint; nec emercatus sit, aut enixè supplicando consecutus: huiusmodi honorem ego puto, vt merito illius inferiorem; ita minimè falsum. Nisi forte numini impensos honores ideo falsos esse censeat: quod illius merito nequaquam respondent.

Mihi vero argentatis vehiculis, & D vocalibus præconibus sublimior quidam magistratus suppetit, ab doctrina comparatus; quem nec largiri, nec auferre principes possunt. Hunc enim, siue in auro sedens, siue in ligno, siue in humili quapiam sella, mecum ipse circunfero: idémque, cùm è corpore hoc excessero, solus mecum permanebit. Hunc magistratum ad hoc vsque tempus Aristonis filius obtinet Plato: hunc Aristoteles, hunc Speusippus, & Xenocrates. An non vobis videntur præesse legum latores iis, qui legibus obtemperant; tum doctores, discipulis; & qui virtutem consectari persua-

dent, iis qui persuadentibus auscultant? Atque illi præfecturam hanc septingentis amplius abhinc annis gerunt, geréntque deinceps perpetuò, quandiu gignentur homines, qui suibus ac reliquis animantibus antecellant: quanto tempore neque Persæ post Assyrios, nec ab illis proximi Macedones, neque adhuc imperauere Romani. Quid enim attinet imperandi diuturnitate vel cum Platone Philippum, vel Alexandrum cum Aristotele contendere? Nam duobus illis regibus hodie nullus obtemperat: sed nec eorum decreta, nec ab illis latæ leges vim apud mortales vllam obtinent. At Platonis Aristotelisque decreta, etiamnum efficacia, & integra perseuerant: atque inter tantas imperatorum, principúmque vicissitudines, immutabilia, immota, inconcussa manent. Quis vitæ suæ instituto nunc Alexandri nomen inscribit, vti Platonis? quis Philippi itidem, vt Aristotelis? His annumerari magnificum censetur. Cum his, & post hos sedere, eorúmque niti tabulis, excelsum atque amplum ducitur: propter quas, propitiam antè precatus Adrastiam, grandia loqui ista possum: Non humani mihi

Huius honoris opus: me Iupiter auctor honorat.

Quod si honorari ab hominibus cuperem: equidem vos ipsos, quos ego plurimi facio, æquos virtutis habere iudices optarem. Sin res aliter cadat,

——— Qui me dignentur honore
Non desunt alij.

Imprimis autem parentes & auctores vestri, Romani: quorum vobis ego verba protuli, quibus, homines illi cum cælo certantes, nostris se bonis egere profitentur. Tum præter illos, imperatores ipsi. Satis est mihi Constantius: qui philosophiam meam imperij sui ornamentum esse persæpe dixit. Sufficit & Iulianus, qui me non vrbium tantummodò reginæ, sed etiam totius orbis, legatione dignum appellare coactus est, ac primas in philosophia ferre litteris est suis testatus. Sufficit Valens, qui meis orationibus non semel est victus. Satis est Gratianus, qui apud Romanos gloriatus est, meæ se fuisse ad illos profectionis auctorem. Denique diuinissimi Theodosij voces, quæ nu-

A διώκειν, τῶν πειθομένων; καὶ ταύτην ἄρχουσι τὴν ἀρχὴν πλεῖν ἑπτακόσια ἔτη· καὶ ἄρξουσί γε ἔτι καὶ ἐφεξῆς, ἕως ἂν τίκτωνται ἄνθρωποι διαφέροντες συῶν, καὶ τῶν λοιπῶν ζώων· ὅσον οὐκ ἦρξαν χρόνον Πέρσαι μετὰ Ἀσσυρίους· ὅσον οὐδ᾽ οἱ ἐγγὺς Μακεδόνες· ὅσον οὐδέ πω Ῥωμαῖοι. τί γὰρ δεῖ χρόνου γε ἕνεκεν τῆς ἀρχῆς, ἢ Φίλιππον Πλάτωνι παραβάλλειν, ἢ Ἀλέξανδρον Ἀριστοτέλει; ἐκείνοις τήμερον οὐδεὶς ὑπακούει· ἀλλ᾽ οὐδὲ τὰ δόγματα αὐτῶν, οὐδὲ οἱ νόμοι ἔχουσί τινα
B δύναμιν ἐν τοῖς ἀνθρώποις. τὰ δὲ Πλάτωνος δόγματα, καὶ Ἀριστοτέλους, ἐνεργά ἐστι, καὶ ἀκραιφνῆ· καὶ ἐν τοσαύταις μεταβολαῖς αὐτοκρατόρων καὶ ἡγεμόνων, ἀμετάβλητα διαμένει, καὶ ἀκίνητα, καὶ ἀσάλευτα. τίς Ἀλεξάνδρῳ νῦν τὸν ἑαυτοῦ βίον ἐπονομάζει, καθάπερ Πλάτωνι; τίς δὲ Φιλίππου νῦν ὄνομα ἐπιγράφεται, καθάπερ Ἀριστοτέλους; τούτοις σεμνόν, ἐνάριθμον εἶναι· σὺν τούτοις καθίζειν, καὶ μετὰ τούτους, καὶ τῶν παρὰ τούτων πινακίσιν ἱδρύεσθαι, ὑψηλόν τε, καὶ μεγαλεῖον· δι᾽ ἃς ἔξεστί μοι προσκα[illegible]ντι τὴν Ἀδράστειαν,
C ὑψηλογῆσαι· οὔτι μοι τῆς ἀνθρωπίνης

Χρεὼ τιμῆς, φρονέω δὲ τετιμῆσθαι
Διὸς αἴσῃ.

Εἰ δ᾽ οὖν καὶ ἀνθρωπίνης τιμῆς δεηθείην, εὐξαίμην ἂν ὑμᾶς, οὓς περὶ πλείστου ποιοῦμαι, δικαίους εἶναι κριτὰς ἀρετῆς. ἄλλως δ᾽ ἐχόντων

πάρ᾽ ἔμοιγε καὶ ἄλλοι,
Οἵ κ᾽ ἐμὲ τιμήσουσι·

μάλιστα δὲ οἱ πατέρες ὑμῶν καὶ ἀρχηγέται, Ῥωμαῖοι· ὧν ἐπέδειξα ὑμῖν τὰς φωνάς, ἐν αἷς οἱ πρὸς τὸν οὐρανὸν ἁμιλλώμενοι, δεῖσθαι τῶν ἡμετέρων ἀγαθῶν ὁμολογοῦσι· καὶ πρός γε
D Ῥωμαίοις οἱ αὐτοκράτορες. ἀρκεῖ μοι * Κωνσταντῖνος, ὁ κόσμον τῆς ἑαυτοῦ βασιλείας τὴν ἐμὴν φιλοσοφίαν εἰπὼν πολλάκις. ἀρκεῖ βιασθεὶς Ἰουλιανὸς τῆς οἰκουμένης καλέσαι πρεσβευτὴν ἄξιον, οὐ μόνον τῆς καλλιπόλεως, καὶ τὰ πρῶτα φέρεσθαι φιλοσοφίας ἐν γράμμασιν ὁμολογήσας. ἀρκεῖ Οὐάλης, ἡττηθεὶς ὑπὸ τῶν ἐμῶν λόγων πολλάκις· ἱκανός μοι Γρατιανός, σεμνυνόμενος πρὸς Ῥωμαίους, ὡς αἴτιος αὐτοῖς γεγονὼς τῆς ἐμῆς ἐπιδημίας· αὐτὶ τῶν ὑψηλοτάτων θρόνων

ποιουμένη τὰς τοῦ θεοφιλεστάτου Θεοδοσίου φωνὰς τὰς πρῴην ὑμῖν ἀναγνωσθείσας. A

Εἰ δέ τινας ὑμῶν συμπείσουσι, τῶν ἀρετῇ τεθαρρηκότων ἐπίπροσθεν ἄγειν τοὺς τῆς τύχης ἐκκρεμαμένους, οὐκ ἂν ἐγὼ τούτου βουλοίμην τοῦ χοροῦ κοινωνεῖν, ἐν ᾧ τὸ παρὰ μέλος ᾄδειν τοῦ σὺν ταῖς Μούσαις εὐδοκιμώτερον φαίνεται. Μούσαις λέγω· καὶ γὰρ οὐδὲ τοῦτο μικρόν· ὧν καλῶς ποιοῦντες, νεὼν ἀπεδείξατε τὸ βουλευτήριον, καὶ τὰ ἀγάλματα κατεστήσατε τῶν θεῶν ἐν τῷ σηκῷ ἔνθεν, καὶ ἔνθεν. οὐδὲ γὰρ ἀπέχρησεν ὑμῖν εἷς χορὸς τῶν Μουσῶν. ἀλλ' Ὅμηρος μὲν ἐννέα ποιεῖ τὰς πάσας Μούσας ἐν τῷ οὐρανῷ· παρ' ὑμῖν δὲ ξενίζονται διπλάσιοι· καὶ μετελήλυθεν ὁ Ἑλικὼν εἰς τὸν Βόσπορον. καὶ οὗτος ἀμείνων κόσμος παρ' ὑμῖν τῆς βουλῆς, ἢ παρὰ τοῖς πάλαι Ῥωμαίοις. B

Καὶ τοίνυν ἐγὼ πέποιθα, ὑμᾶς οὐκ ἐπίδειξιν ποιουμένους τοῦ κάλλους τῶν ἀγαλμάτων, ἐν τούτῳ τὰς θεὰς εἰσοικίσασθαι, οὗ μηδὲ εἰσιτητὸν οὐδενὶ πλὴν τῶν ἐκκρίτων. ἀλλ' ὑπὲρ τοῦ δεῖξαι τοῖς κοινωνοῦσι τοῦ καταλόγου, τίνι μάλιστα τῶν ἄθλων τὸν μετέχοντα τῆς γερουσίας, πλέον ἔχειν τῶν ἄλλων προσήκει· ὅτι μὴ πλούτῳ, μήτε ἀπήναις, μήτε ῥάβδοις, C μήτε πελέκεσιν· ἀλλὰ τῇ τῶν Μουσῶν εὐμενείᾳ. ἠκούσατε γὰρ τοῦ ὀνόματος, ὃ καλεῖται ὁ νεὼς οὗτος. καλεῖται γὰρ οὐ στρατήγιον, οὐδὲ θέατρον, οὐδὲ ταμιεῖον· ἀλλὰ γερουσία, καὶ βουλευτήριον. ἐν ᾧ τῆς Καλλιόπης ἡ προεδρία, καὶ ἀνδρὸς,

Ὃν τινα τιμήσουσι Διὸς κοῦραι μεγάλοιο.

per vobis audientibus recitatæ sunt, celsissimorum thronorum instar habeo.

Quòd si quibus fortasse vestrum persuadere poterunt pluris illos facere, qui à fortuna pendent, quam qui virtuti confidunt: nolim equidem istius chori particeps esse, in quo inconcinne canere, quàm cum Musis, præclarius ducitur. Musas dixi. non enim exiguum illud est; cum vos non sine magna laude, curiam, illarum templum esse volueritis: earumque effigies hinc & illinc in adyto collocaueritis. Non enim vobis vnus satis fuit Musarum chorus: sed cùm Homerus nouem non amplius Musas in cælo esse finxerit, vos duplo plures hospitio recepistis. Ita demum Helicon in Bosphorum translatus est. Quod Senatus ornamentum haud paullo præstabilius est, quam apud veteres Romanos extitit.

Ego verò sic arbitror, non ad ostentandam simulacrorum illorum pulchritudinem, vos Deas has ibi constituisse, quo nemo præter selectos patres admittitur: sed vt in eum numerum adscriptis palam illud faceretis, quonam præmij genere senatorem antecellere ceteris deceat: non opibus nimirum, non mularibus vehiculis, non virgis, ac securibus; sed Musarum beneuolentia. Audistis enim quod sit templi nomen istius: vtque nec prætorium appelletur, nec theatrum, nec ærarium: sed Senatus, & curia vocetur: in quo primæ sedis ius obtinet Calliope, tum vir ille,

Quem Iouis excelsi natæ dignantur honore.

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ μετριοπαθὴς, ἢ Φιλότεκνος. D

ΛΟΓΟΣ ΛΒ'.

THEMISTII Moderatè affectus, siue, Liberorum amans.

ORATIO XXXII.

ὨΔΙΝΕΣ, καὶ τόκοι ἀνθρώπων, εἰσὶ μέν που καὶ ἐκ τοῦ σώματος· εἰσὶ δὲ καὶ ἐξ αὐτῆς ἕτεροι τῆς ψυχῆς. ἄμφω μὲν δὴ ἡ φύσις ἐμηχανήσατο, ἀθανασίαν ἐπισκευαστὴν τῷ

PARTVS ac genituræ hominum, partim è corpore, partim ex anima generis alterius existunt. Ac cum ambos natura molita sit, vt adscititiam immortalitatem stirpi illi compara-

ret: neutiquam tamen in vtroq; id quod vult similiter assequitur. Verum in animæ fetibus, tam imbecillitas eorum, quàm robur, in gignentis virtute consistit. Et quidem quicumque bona ex anima, & bonis item sermonibus nascuntur, robustiores firmioresque sunt, quàm vt extrinsecus appellente vi, ac necessitate vlla perimantur. Itaque statim à partu vegeti in lucem prodeunt, & eundem deinceps vigorem perpetuò retinent. Qui autem ex mala, & imbecilli anima procreantur, steriles, ac subuentanei sunt: nec eos illa ipsa, quæ suscepit, memoria apud se depositos conseruat, sed excidentes illos statim obliuionis sinus excipit. At vero qui è corporibus propagantur liberi, nec virtus eos progignentium seruat, nec improbitas occidit: sed partubus istis Parcæ, ac necessitas, earúmque indissolubilia & immutabilia fila dominantur. Nam & si quid ab genitoribus in progeniem commodi redundaret: neque Socrati Lamprocles filius immatura morte esset ereptus, nec in tyrannidem Pisistrato patri successisset Hippias. Verùm vti dixi, Clotho, & Atropos, & Lachesis, necessitatis filiæ, in illa imperium, ac potestatem sortitæ sunt. Vnde si cui dextram in partem fusum torsere diuæ: his licet imbecilles partus isti, valentes fiunt, & vigorem acquirunt, ac vicissim alios ex sese procreant, velut apes examina: & in auctorem stirpis plura nomina conferunt, patris, aui, & appellationum porro cæterarum fortunatæ senectutis. Cum autem fusum in sinistram & obliquè torserint, longe is quidem infelicior est; ac cæcos fetus sterilesque nactus, iniquo fert animo: sed multo cum eo felicius agetur, cui circum fusi verticillum, tenue linum ac floridum nentes Deæ, subinde abruperint, & absciderint. Huiusmodi enim, cum ad breue tempus infidam & dolore aspersam voluptatem degustauerint, quam nihili sit partus iste paullo pòst sentiunt. Itaque nihil ab somniis tales naturæ præstigiæ discrepant. E contrario verò alterius generis filij, quos alunt educántque Musæ, primùm omni dolore vacuos propter se parentes perpetuò præstant: deinde sic eos comparant, vt conceptos de fratribus suis mœrores fortissimo animo

A γίνεται πορειζομένη· τυγχάνει δὲ οὐχ ὁμοίως ἐπ' ἀμφοῖν τοῦ βουλήματος. ἀλλὰ τῶν μὲν τῆς ψυχῆς κυημάτων καὶ τὸ ἀσθενὲς, καὶ τὸ ῥωμαλέον, ἐν τῇ ἀρετῇ ἀπόκειται τῆς γεννώσης. καὶ δὴ ὅσα μὲν φύεται ἔκγονα ψυχῆς ἀγαθῆς, καὶ ἐξ ἀγαθῶν τῶν σπερμάτων, ἐρωμενέστερά ἐστι, καὶ ἀνδρικώτερα, πάσης ἔξωθεν διολλυούσης ἀνάγκης· καὶ τίκτεται εὐθὺς ἀκμάζοντα ἐκ τῶν ὠδίνων, καὶ διαμένει τοιαῦτα εἰς τὸν ἀεὶ χρόνον. ὅσα δὲ ἐκ φαύλης καὶ ἀσθενοῦς, ἄγονά τέ ἐστι καὶ ἀνεμιαῖα, καὶ οὐ ταμιεύεται αὐτὰ παραλαβοῦσα μνήμη· ἀλλὰ δέ-
B χεται ἐκπίπτοντα παραχρῆμα ὁ τῆς λήθης κόλπος. τοὺς δὲ δὴ ἐκ τοῦ σώματος παῖδας οὔτε ἀρετὴ σώζει τῶν γεννώντων, οὔτε κακία διόλλυσιν· ἀλλὰ βασιλεύουσιν ἄρα τῶν ὠδίνων τούτων μοῖραί τε, καὶ ἀνάγκη, καὶ τὰ ἄλυτα αὐτῶν καὶ ἀμετάστροφα νήματα. ἐπεὶ εἴ τι καὶ αὐτὴ ἡ γέννα συναπέλαυσε τῶν γειναμένων, οὔτ' ἂν Σωκράτει πρὸ ὥρας ἐτελεύτησε Λαμπροκλῆς, οὔτε Πεισιστράτου Ἱππίας διεδέξατο τὴν τυραννίδα. ἀλλ', ὅπερ εἶπον, Κλωθὼ, καὶ Ἄτροπος, καὶ Λάχεσις αἱ τῆς ἀνάγκης θυγατέρες ἔλαχον τὴν ἀρχὴν,
C καὶ τὴν ἐξουσίαν. ὅτῳ μὲν οὖν ἐπιδέξια τὸν ἄτρακτον ἐδίνησαν αἱ θεαὶ, τούτῳ γε καίπερ ἀσθενεῖς ὄντες οὗτοι οἱ τόκοι καὶ εὐσθενοῦσί τε καὶ εὐθαλοῦσι, καὶ ἀποτίκτουσιν ἐξ αὐτῶν αὖθις ἑτέρους· ὥσπερ τὰ σμήνη αἱ μέλιτται· καὶ διδόασι πλείω ὀνόματα τῷ ἀρχηγέτῃ, πατέρα, καὶ πάππον, καὶ προσωτέρω γήρως εὐδαίμονος ἐπωνυμίας· ὅτε δὲ ἐπαρίστερά τε, καὶ σκολιὰ, μακρῷ μὲν ἀνολβότερος, τυφλάς τε εὐθὺς καὶ ἀγόνους τὰς ὠδῖνας λαχὼν βαρύνεται· συμφορώτερος δὲ ὅτῳ περὶ τὸν σφόνδυλον τοῦ ἀτράκτου λεπτὸν τὸ λίνον καὶ
D εὐανθὲς ἐπικλώσασαι, κᾆτα διέρρηξαν, καὶ ἀπέκοψαν. γευσάμενοι γὰρ οἱ τοιοῦτοι πρὸς μικρὸν χρόνον ὑπούλου τε καὶ ὀδυνηρᾶς ἡδονῆς, οὐκ εἰς μακρὰν αἰσθάνονται τῆς οὐδενείας τοῦ τόκου· καὶ ὀνειράτων ἄρα οὐδὲν ἀπέοικε τὰ τοιαῦτα τῆς φύσεως γεννήματα. οἱ δὲ δὴ ἕτεροι παῖδες, οὓς αἱ Μοῦσαι ἐκτρέφουσι, καὶ τιθηνοῦνται, πρῶτον μὲν ἐφ' ἑαυτοῖς, ἀλύπους ἀεὶ παρέχονται τοὺς πατέρας· ἔπειτα παρασκευάζουσι καρτερώτατα ὑπομένειν τὰς ἐπὶ τοῖς

ἀδελφοῖς συμφοράς. ὅθεν δὲ αὖθις ἡ δύναμις τῆς παρασκευῆς, εἰ βούλεσθε ἀκούειν, ἕτοιμ' ἂν λέγειν.

Φύεται ἐν τοῖς φιλοσοφίας λειμῶσι φάρμακον πολύ τε, καὶ ἰσχυρόν· ὁποῖον Ὅμηρος λέγει τὴν τοῦ Διὸς θυγατέρα Ἑλένην παρὰ Πολυδάμνης πορίσασθαι τῆς Αἰγυπτίας. ξυλλεξάμενοι οὖν οἱ παῖδες τὴν πόας, καὶ ξυναγείραντες πολλὴν μὲν ἐκ τῶν Πλάτωνος περιβόλων, πολλὴν δὲ ἐκ τῶν Ἀριστοτέλους τοῦ Νικομάχου, καὶ τρίψαντες, καὶ ἐγκερασάμενοι τῷ κρατῆρι τῆς Μνημοσύνης, καταχρίουσί τε, καὶ ἐπαλείφουσι τὸν πατέρα. ὁ δὲ αὐτίκα διαΐξαν, ἀντιδράττεται εὐθὺς, καὶ ἅπτεται τῆς καρδίας, καὶ πειρᾶται ἐξωθεῖν τὴν ὀδύνην ἀτρεκῆ ἐρρωμένην τε, καὶ εἰσδεδυκυῖαν εἰς αὐτόν που τὸν μυχὸν τῆς ψυχῆς. ἔνθα δὴ καὶ μάλιστα διαφαίνεται τοῦ φαρμάκου ἥ τε ῥώμη, καὶ ἡ ἀνδρία. ἐπειδὴ γὰρ πανταχόθεν οἱ προσβάλλοντι, καὶ πειρωμένῳ, μηδὲν χαλᾷ, μηδὲ ὑπείκῃ ἡ λύπη, μηδὲ ὑπόσπονδος ἐκχωρῇ, ἀλλ' ἀμύνηται καρτερῶς, καὶ τὰς προσβολὰς ἀποκρούηται τοῦ λόγου, ἀντιπροϊσχομένη τὰ ἄμαχα κέντρα τῆς φύσεως· τηνικαῦτα ἀποικοδομεῖ τε αὐτὴν ἔνδον, καὶ ἀποτειχίζει, καὶ περιφράγνυσιν ἁπανταχόθεν, καὶ ἐπιτίθησι κλεῖθρα ἀδαμάντινα ταῖς ἐξόδοις· ὥστε μήτε ἐξακούεσθαι βοῶσαν, μήτε ὁρᾶσθαι ἐξαλλομένην· αὐτὸς δὲ τῶν ἔξω ἐπιμελεῖται, καὶ παρασκευάζει εἰρηναῖά τε καὶ ἥμερα, ὡς μηδεμίαν παρέχειν αἴσθησιν μηδενὶ τῆς ἔσω πολιορκίας. οὕτω δὲ ἡ μὲν ὀδύνη ἔνδον μένει καθειργμένη τε, καὶ σφαδάζουσα, καὶ ἀνήκουστα ὑλακτοῦσα· τὰ δὲ ἔξω, πολλὴ εἰρήνη, καὶ ἐλευθερία· καὶ οὔτε λουτρὰ ἀποκλείεται, οὔτ' εἰλαπίναι κωλύονται, οὔτε σύλλογοι εἰωθότες· ἔστι δὲ ὅτε καὶ γέλως ἐπισκιρτᾷ ἄνω, κοῦφός τε δὴ, καὶ ἐπιπολῆς, καὶ μετέωρος, ὥστε ἀπιστήσαις ἂν ἐν τῷ τοιούτῳ ἀνθρώπῳ μὴ οὐ πάντα εἶναι ἔμπλεα χαρμονῆς. οὕτω τὰ πρόθυρα αὐτοῦ τὸ φάρμακον αὐτὸ σκιαγραφεῖ γενναιότητι καὶ εὐψυχίᾳ· ἀλλ' ὅμως προσήκει αὐτῷ τόδ' ἔπος ἐκ τῆς κωμῳδίας.

Οὗτος μακάριος ἐν ἀγορᾷ νομίζεται·
Ὅταν δ' ἀνοίξῃ [οὐχὶ] τὴν θύραν,
[ἀλλὰ τὴν ψυχὴν] τρισάθλιος.

A sustineant. Vndenam autem apparatus huius vis illis suppetat, in promptu mihi est, si audire vultis, eloqui.

Nascitur in philosophiæ pratis copiosum ac valens medicamentum: quale narrat Homerus Iouis filiam Helenam, ab Ægyptia Polydamna datum sibi comparasse. Igitur huiusmodi herbam legentes pueri, & abundè cumulantes, tum ex Platonis septis, tum ex Aristotelis Nicomachi filij; ac tritam subinde in Mnemosynes cratere miscentes: ea parentem illinunt, & inungunt. Hoc modo temperatum medicamentum, statim insiliens, cor ipsum celerri-
B mè aggreditur, & attingit; ac dolorem tenacius inhærentem, & in intimum recessum animæ receptum, nititur expellere. In quo remedij istius maxime vis, & præsentia cernitur. Etenim postquam vndique incumbenti illi & cum mœrore luctanti nihilo hic cedit magis, nec remittit, neque conditione vlla dimoueri se patitur; sed valide resistit, & rationis impetus omnes repellit, inuictos naturæ stimulos ex aduerso præ se ferens: tum verò aggeribus, ac munitionibus intus inclusum illum, & vndique vallatum tenet, atque adamantinis claustris omnes intercludit e-
C xitus, vt neque vociferans exaudiri, nec exiliens videri possit: ipso interim, quæ sunt foris procurante, atque in pace tranquillitatéque continente, adeo vt nullum sensum interioris illius obsidionis præbeant. Ad hunc modum conclusus ille manet intestinus dolor, ac sese huc illúcque iactat, nec exauditos clamores ciet: interim dum foris summa pax est & libertas, vt neque balnea prohibeantur, nec interdicantur conuiuia, aut vsitati cœtus ac colloquia: tum etiam risus interdum sursum exiliat, leuis ille quidem, & oris summa perstringens, ac velut suspen-
D sus: quo fit, vt homine in isto neutiquam plena gaudij omnia esse diffidas. Adeo vestibulum ipsius, generositate & magnitudine animi, velut per vmbras & lineas, remedium illud inscribit: cum interim versus hi de comœdia in illum congruant:

Beatus iste iudicatur in foro:

At cum recludit non *ianuam*, sed animam, *ter est miser.*

Nefas est autem, virum reuera philosophum in appellationem huiusmodi fortuna vrgente compelli. Neque tamen interim beatus, aut fortunatus est. Non enim virtus & sapientia satis ad hoc idoneæ sunt, vt læta, & prospera illi nomina ista conseruent: sed hoc ipsis sufficit, vt tristia, & male ominata propulsent.

Atque hæc omnes reipsa philosophi sustinent: verbo soli concedunt peripatetici. Qui iccirco non eiusmodi de se risum præbent, qualem Antigono Persæus olim Cittiensis dedisse fertur: Persæus, inquam, Zenonis philosophi familiaris, qui cum rege Antiocho degebat. Quem cum Rex in omni sermone magnifice iactantem, ac plenis buccis concrepantem scita & gloriosa illa dogmata Stoïcorum audiisset: contra fortunæ impetus omnes inuictum perstare sapientem, nec in seruitutem posse redigi; ac prorsus inuiolabilem, nec perturbationi obnoxium vlli manere: tantam hominis vanitatem re coarguere decreuit. Itaque negotiatores quosdam è Cypro, ac Phœnice clam subornatos, & quæ præsente Persæo loqui oporteret edoctos, ad se venire iubet. Quos vt vidit, primùm de classe, déque nautico apparatu percontari cœpit, & de militibus, quos apud Cyprum habebat, & id genus aliis, de quibus reges interrogare solent. Tum paullatim eò sermonem deduxit, vt & de rebus Persæi domesticis apud Cittium sciscitaretur. At negotiatores audito Persæi nomine, vultu ad mœrorem composito, demisísque statim capitibus, nihil se boni, quod responderent, habere præ se ferebant. Ad hæc omnis ex illius viri pectore cessit audacia: & cùm eo instante, ac precibus fatigante, tandem negotiatores ægre scilicet respondissent, vxorem illius cum ancillis rus euntem à prædonibus esse captam Ægyptiis, iugulatum vnicum filium adolescentem, direptas pecunias, abducta mancipia: enimuero hic Persæo Zeno penitus excidit, excidit & Cleanthes: atque inanes, & imbecillas esse Stoïcorum sententiolas, vtpote factorum fide destitutas, natura ipsa conuicit.

Equidem, auditores, cum in cæteris Aristotelem admirari soleo: tum hac re singularem illius sapientiam am-

A οὔτι δὲ θέμις ἄνδρα τῷ ὄντι φιλόσοφον εἰς τοῦτό ποτε τὸ ὄνομα ὑπὸ τῆς τύχης ἐκβιασθῆναι. οὐ μὴν οὐδὲ μακάριος, οὐδὲ εὐδαίμων. οὐδὲ γὰρ ἐξαρκεῖ ἡ ἀρετὴ, καὶ ἡ σοφία, καὶ τὰ χρηστὰ αὐτῷ ὀνόματα διασώσασθαι· ἀλλ' ἱκανὸν αὐταῖς τὰ δυσώνυμα ἀπωθεῖσθαι.

Καὶ ταῦτα μὲν ἔργῳ ἅπαντες οἱ φιλόσοφοι ὑπομένουσι· τῷ λόγῳ δὲ μόνον συγχωροῦσιν οἱ ἐκ τοῦ Λυκείου. τῷ τοι οὐδὲ ὀφλισκάνουσι γέλωτα, οἷον ὦφλέ ποτε Ἀντιγόνῳ Περσαῖος ὁ Κιτιεύς· Ἀντιγόνῳ γὰρ τῷ B βασιλεῖ συνδιητᾶτο Περσαῖος ὁ τοῦ Ζήνωνος ἑταῖρος. ἀκούων δὲ αὐτοῦ συνεχῶς ἐξογκουμένου τε, καὶ θρυλλοῦντος θαμὰ τὰ κομψὰ δὴ ταῦτα τῆς ποικίλης νεανιεύματα· ὅτι ὁ σοφὸς ὑπὸ τῆς τύχης ἀήττητός τε ἐστὶ, καὶ ἀδούλωτος, καὶ ἀκέραιος, καὶ ἀπαθὴς, πᾶσαν ἐπεχείρησεν ἔργῳ ἐλέγξαι τὴν τούτου ἀλαζονείαν. ποιεῖται δὴ τινὰς ἥκειν ἐμπόρους ἀπὸ Κύπρου τε, καὶ Φοινίκης, ἃ χρὴ λέγειν ἐπὶ τοῦ Περσαίου προεκδιδάξας. κἄπειτα ἀνηρώτα πυνθανόμενος· πρῶτον μὲν περὶ τῶν νεῶν, καὶ τοῦ ναυτι- C κοῦ, καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ στρατιωτῶν, καὶ ὅσα δὴ βασιλικὰ ἐρωτήματα. ἔπειτα ἀτρέμα δὴ κατιὼν τῷ λόγῳ, καὶ ὅπως ἔχει καὶ τῷ Περσαίῳ τὰ οἴκοι τὰ ἐν Κιτίῳ. ὡς δὲ τοῦ Περσαίου ἀκούσαντες οἱ ἔμποροι οὗτοι, σκυθρωπάσαντες εὐθὺς κατέβαλον τὰς κεφαλὰς, καὶ δῆλοι ἦσαν οὐ χρηστὰ ἀποκρινούμενοι· ἀπέρρει τε ἡ θρασύτης ἅπασα τοῦ ἀνδρὸς, καὶ ἐπὶ τοῦ ἐγκειμένου τε, καὶ ἐκλιπαροῦντος ἀπεκρίναντο μόλις οἱ ἔμποροι δῆθεν ἐξηνδραποδίσθαι μὲν οἱ τὴν γυναῖκα, εἰς ἀγρὸν βαδίζουσαν, σὺν ταῖς ἄβραις, D ὑπὸ δή τινων λῃστῶν Αἰγυπτίων, ἀπεσφάχθαι δὲ τὸν ἀγαπητὸν νεανίσκον, καὶ τὰ χρήματα δὲ ἔρρειν, καὶ τὰ ἀνδράποδα· τοὐντεῦθεν δὲ φροῦδος μὲν τῷ Περσαίῳ ὁ Ζήνων, φροῦδος δὲ ὁ Κλεάνθης· ἤλεγξε δὲ ἡ φύσις τὰ λογάρια, ὅτι τῷ ὄντι λογάρια ἦν κενὰ, καὶ ἀσθενῆ, καὶ οὐ μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν ἔργων.

Ἐγὼ μὲν οὖν, ὦ ἄνδρες, τὰ ἄλλα ἀγάμενος Ἀριστοτέλους, ταύτῃ μάλιστα ἄγαμαι

καὶ ζηλῶ τοῦ ἀνδρὸς τὴν σοφίαν, ὅτι οἱ λόγοι αὐτῷ οὐκ ἀπολιμπάνουσι τὴν φύσιν, ὑφ' ἧς λέγονται· ἀλλ' ἐπαμύνουσι μὲν τῇ ἀσθενείᾳ, καὶ ἐπανορθοῦσι τὸ ἐνδεές, καὶ πᾶσαν μηχανὴν μηχανῶνται, ὅπως ἂν πρὸς τὸ ἄριστον ἐξικνῶνται· οὐ μὴν ὑπερβάλλονταί γε αὐτῆς τὸ μέτρον, οὐδὲ ὑπερφρονοῦσιν· οὐδὲ οὕτως ἄγαν σοφοί εἰσιν, ὥστε ἐκλανθάνεσθαι ὑπὸ τῆς σοφίας τοῦ ζώου, περὶ οὗ τὴν φροντίδα ποιοῦνται, ὅτι πολὺ μὲν αὐτῷ τὸ χθόνιόν τε καὶ γεηρόν, σμικρὸν δὲ τὸ θεῖόν τε καὶ οὐράνιον. ἀγαπῶσιν οὖν εἰ τὰ μὲν πολλά, καὶ οὐκ ἀναγκαῖα, ὧν ἀπολαύει τοῦ θνητοῦ τὸ ἀθάνατον, παρακρούσασθαί τε καὶ ἀποκαθᾶραι παντελῶς· τὰ δὲ ὅσα ἀμήχανον ἔκπλυτα καὶ ἐξίτηλα ποιῆσαι, καὶ ἃ δὴ ἐγκεχάρακται καὶ ἐνδέδυκεν ἐν τῷ βάθει, ταῦτα δὲ ἐπικοσμήσασθαί τε, καὶ ἐπικαλλῦναι, καὶ τὸ σφόδρα ἐκφανὲς αὐτῶν ἐξαλεῖψαι. ἐπεὶ τοῖς γε παντάπασιν αὐτὰ πειρωμένοις ἀφανίσαι τε καὶ ἀϊστῶσαι, λέγει Αἴσωπος ὁ μυθογράφος ταὐτὸν ξυμβήσεσθαι ῥᾳδίως, ὅπερ τῷ πριαμένῳ τὸν Ἰνδὸν οἰκέτην. λέγει δὲ ὅτι ὁ πριάμενος τὸν Ἰνδὸν ἐδυσχέραινε πρὸς τὴν χρόαν· ἀπονίζειν οὖν αὐτὸν ἐπειρᾶτο καὶ ἀποσμήχειν, περιάγων κρήνας καὶ ποταμούς, καὶ ῥύμμασι χρώμενος, καὶ χαλέστραις. ὡς δὲ αὐτῷ τὸ μὲν χρῶμα ἔμενεν ἀκραιφνές, τὸ δέρμα δὲ ἐξετρίβετο, φιλονεικῶν δὲ κατέμαθε μόλις, ὅτι ἡ χροιὰ φύσις ἦν τῷ Ἰνδῷ· καὶ ὅτι ῥᾷον αὐτοῦ τὴν ψυχήν, ἢ τὴν μελανίαν ἀφαιρήσοιτο. οὕτω δὲ καὶ τῷ ἀνθρώπῳ ἐγκεχρῶσθαί ἐστιν ἀναγκαῖον ἡδονὴν καὶ λύπην, καὶ ξύμπαντα τὰ ἄλλα παθήματα πλείω δέ, καὶ ἐμμονωτέραν τὴν λύπην.

Καὶ τοῦτο αὖ πάλιν Αἴσωπος λέγει· τὸν γὰρ πηλόν, αὐτῷ ὁ Προμηθεύς, ἀφ' οὗ τὸν ἄνθρωπον διεπλάσατο, οὐκ ἐφύρασεν ὕδατι, ἀλλὰ δακρύοις. οὐχὶ οὖν ἐκκόπτειν αὐτὰ πειρᾶσθαι χρεών· ἀμήχανον γάρ· ἀλλ', εἴπερ ἄρα εἴη, ἐπικόπτειν τε καὶ πραΰνειν, κοιμίζειν τε ἐφ' ὅσον δυνατόν, καὶ νουθετεῖν. ταύτην γὰρ ἀνθρώποις προσίεται τὴν ἐπιμέλειαν· καὶ οὕτω τοιαῦτα παιδαγωγοῦντι ἀναφανήσεται χρήσιμά τε καὶ ὠφέλιμα, ἀντὶ ἀχρήστων καὶ βλαβερῶν. οὐ

A plector, quod eius decreta neutiquam ab rerum natura diſſentiunt, cuius gratia ſunt ſuſcepta: quódque infirmitati ſubueniunt, & quod deeſt ſupplent, ac machinas ad id omnes commouent, vt quod optimum eſt attingant; non tamen illius modum ſupergreſſa ſunt, nec eam contemnunt: ſed nec tantum habent ſapientiæ, vt præ eius copia, illius animalis obliuiſcantur, cuius curam ſuſceperunt; neque hoc cogitent, multum in eo terreni atque concreti; puſillum autem diuini ac cæleſtis ineſſe. Quamobrem eo ipſo contenta ſunt, ſi pleraque nec ea valde neceſſaria,
B quæ ex mortali conditione in immortalem redundant, reiiciant ac penitus repurgent: quæ autem elui & aboleri nequeunt, quòd inſculpta & altius impreſſa ſint, ea componant & exornent; & quod in illis eminens & conſpicuum eſt, abſtergant. Siquidem iis, qui talia delere prorſus ita ſtudent, nullum vt eorum veſtigium ſuperſit, Æſopus fabulator idem facilè ait euenturum eſſe, quod illi, qui ex India mancipium emerat. Cum enim quidam, vt ille ſcribit, Indo empto famulo, colore eius offenderetur:
C hunc eluere, ac defricando abſtergere conabatur. Itaque tum ad fontes, & flumina circunducebat: tum ſmegma, & nitrum adhibebat. Sed cum nihilominus idem perſeueraret color, & cutis ſola deſquammaretur: tandem ex illa ſua pertinacia didicit, naturalem huiuſmodi Indo colorem eſſe, ac citius illi animam ereptum iri, quàm nigritiem. Eundem in modum inſitam homini & ingenitam neceſſe eſt ineſſe voluptatem & triſtitiam, ac reliquos omnes affectus animi; immo copioſiorem, & contumaciorem triſtitiam.

D Atque hoc quoque teſtatur Æſopus. Nam apud ipſum Prometheus, lutum illud, ex quo hominem finxit, non aqua macerauit ſed lacrimis. Non igitur has excidere funditus oportet, quod fieri nullo modo poteſt: ſed, ſi ita res ferat, reprimere ac mitigare; &, quantum aſſequi poſſumus, ſedare, & caſtigando minuere. Siquidem huiuſmodi curationem placidè admittunt: ac ſi talis in regendo fuerit adhibita moderatio, vtilia & efficacia illa eſſe præcepta, pro inutilibus & noxiis, animaduertes. Non

enim affectus istos Deus in homine idcirco temperauit, vt ei dedecori essent & ignominiæ: sed ad conseruationem generis & salutem adtexuit, & adstruxit animæ: velut iram, vt ea quæ sunt nocitura propulsemus; cibi & potus appetentiam, ad ingenitos, & necessarios faciendos humoris natiui fluxus: & si qua alia sunt id genus, quæ ad alia procuranda corporis incommoda comparantur. Verùm vnumquodque intra suum modum contineri oportet: & hic cuiusque modus, virtus ipsa censetur: velut eius, quod animosum est, fortitudo; concupiscentiæ, temperantia; eius, quod in pecunias & lucra propensum est, liberalitas & magnificentia: quibus autem affectibus ad honores & potestates ac dignitates ambiendas rapimur, eorum modus in magnanimitate consistit. Quòd si rationis moderamine cultúque destituantur, perinde vt satiuæ ac mites arbores, ab agricola neglectæ, statim efferatæ, & lasciuientes, vitiorum germina pariunt, tanquam spinas molestas, & veneno exitiabiles, tum aliis, tum ei potissimùm qui illis est præditus. Sed sunt aliqui, in quibus ista corrumpuntur, & in ipso vigore marcescunt. Atque illis necessariò adhibenda est oratio, quæ non prohibeat, & premat; sed quæ irriget, ac reuocet, atque ad congruens incrementum excitet.

Quam quidem ob caussam, vnamquamque virtutem duo vtrinque vitia circunsistunt: alterum, quod defectum perturbationis amat; alterum, quod excessum amplectitur. Par est autem ita nos gerere, vt non praua, & peruersa respicientes, omnia suspecta similiter habeamus, & præteruolemus: sed quid natura postulet inquiramus, & cuius rei gratia vnumquemque inseuit animæ atque indidit affectum. Velut in illis, de quibus nunc agimus: nisi vehementem quandam è liberis nostris voluptatem caperemus, & nescio quibus vinculis alligati illis essemus; sed ita affecti, vt eos, simulatque in lucem editi essent, nudos, omni ope destitutos, & imbecilles, & ad sui conseruationem præsidij nihil habentes iacere pateremur: nonne iampridem in nihilum redactum, & extinctum genus abiisset humanum? Iam

A γὰρ ὁ θεὸς αὐτὰ ἐνεκεράσατο τῷ ἀνθρώπῳ, ὅπως λώβην τε καὶ αἶσχος αὐτῷ προσθείη· ἀλλὰ καὶ ταῦτα πρὸς διαμονήν, καὶ σωτηρίαν τοῦ γένους προσύφηνέ τε καὶ προσῳκοδόμησε τῇ ψυχῇ· θυμὸν μέν, ὅπως ἂν τὰ βλάπτοντα ἀμυνώμεθα· ἐπιθυμίαν δὲ ἐδωδῆς καὶ ποτῶν, πρὸς τὴν ξύμφυτον καὶ ἀναγκαίαν ἀπόρροιαν. καὶ οὕτω δὴ ἄλλο πρὸς ἄλλην τινὰ τεταγμένην τοῦ σώματος χρείαν. μένειν δὲ ἕκαστον χρὴ ἐν τῷ μέτρῳ· καὶ τὸ μέτρον τούτου ἑκάστου, γίνεται ἀρετή· τοῦ μὲν θυμοειδοῦς, ἀνδρία· τοῦ δὲ ἐπιθυμητικοῦ,
B σωφροσύνη· τοῦ δ᾽ αὖ φιλοχρημάτου καὶ φιλοκερδοῦς, ἐλευθεριότης τε καὶ μεγαλοπρέπεια· ὅσα δὲ ἐπτόηται περὶ τιμάς, καὶ δυνάμεις, καὶ προεδρίας, τούτων ἐστὶ τὸ μέτρον, μεγαλοψυχία. εἰ δὲ ἀκόσμητα ἐαθείη, καὶ ἀθεράπευτα ὑπὸ τοῦ λόγου, καθάπερ φυτὰ καὶ ἥμερα καὶ χρηστά, ἐξαμελήσαντος τοῦ γεωργοῦ, ἀπαγριοῦται εὐθύς, καὶ ἐξυβρίζει, καὶ παραβλαστάνει τὰς κακίας, καθάπερ ἀκάνθας χαλεπάς τε, καὶ φαρμακώδεις, τοῖς τε ἄλλοις, καὶ μάλιστα τῷ κεκτημένῳ. ἔστι δὲ ἐφ᾽ ὧν
C ἔμπαλιν καταφθίνει, καὶ ἀπομαραίνεται εἴσω τῆς ἀκμῆς. καὶ δέονται οὗτοι λόγου, οὐ τοῦ κωλύοντος, καὶ πιέζοντος· ἀλλὰ τοῦ ἐπάρδοντός τε, καὶ ἐπανάγοντος, καὶ ἐρεθίζοντος πρὸς τὴν αὔξην τὴν ἐοικυῖαν.

Καὶ διὰ τοῦτο ἄρα ἑκάστην ἀρετὴν περικάθηνται ἔνθεν καὶ ἔνθεν δύο κακίαι· ἡ μέν, τὸ ἐνδεὲς τοῦ παθήματος ἀγαπῶσα· ἡ δέ, τὸ πλεονάζον ἀσπαζομένη. δεῖ δὲ οὐ πρὸς τὰ φαῦλα καὶ διεστραμμένα ὁρῶντας, ἅπαντα ὁμοίως ὑποπτεύειν, καὶ διεξελαύνειν· ἀλλὰ
D τὸ βούλημα ἐξετάζειν τῆς φύσεως, καὶ πρὸς ὅ, τι ἕκαστον τῶν παθημάτων ἐνεφύτευσέ τε, καὶ ἐνεσημήνατο τῇ ψυχῇ. αὐτίκα ἐφ᾽ ὧν νῦν ὁ λόγος, εἰ μὴ σφόδρα ξυνειχόμεθα ἡδονῇ, καὶ ξυνδεδέμεθα πρὸς τὰ ἔκγονα, ἀλλὰ ἄρτι γινόμενα περιεωρῶμεν γυμνά, καὶ ἔρημα, καὶ ἀσθενῆ, καὶ ἀμήχανα ἑαυτοῖς πορίζειν τὴν σωτηρίαν· οὐ πάλαι ἂν ἄϊστον καὶ φροῦδον τὸ γένος ἦν τὸ ἀνθρώπειον; νῦν δὲ

ἐκεῖνο

ἐκεῖνο δέλεαρ ἐμφυόμενον ἡμῖν ἀδιδάκτως, καὶ ἐντρεφόμενον μαίας τε ἀναγκάζει θεραπεύειν, καὶ τροφέας παρακαλεῖν, καὶ τίτθας δή, καὶ παιδαγωγούς, καὶ παιδοτρίβας. ῥήτορας δὲ αὖ δεῖσθαι, καὶ γραμματιστῶν. καὶ χρήματα τὰ μὲν ἀναλίσκειν, τὰ δὲ αὖ ξυναγείρεσθαι, σπείροντας, καὶ φυτεύοντας, καὶ στρατευομένους, καὶ πλέοντας, καὶ παραβαλλομένους σὺν ἀμηχάνῳ προθυμίᾳ πρὸς ἅπαντας πόνους, ὅπως τὰ ἔκγονα μηδενὸς ἐνδεῆ καταλίπωμεν τελευτῶντες. καὶ ἑνὶ δὴ λόγῳ δι᾽ ἐκείνην τὴν γοητείαν παιδοτροφίαν ὑπομένομεν, δύσκολον φροντίδα, καὶ ἀλγεινήν. μέγα δὲ ἐρῶ σημεῖον τῆς δυσκολίας. συμβάσης τῷ παιδὶ ἀρρωστίας, ὁ μὲν παῖς τὴν κεφαλὴν ὀδυνᾶται, ἢ τὸν ὀφθαλμόν, ἢ τὴν χεῖρα· ὁ πατὴρ δὲ πρὸς ὅλῳ τῷ σώματι, ὅλην τὴν ψυχήν.

Ταῦτα δὲ ὑμῖν, ὦ ἄριστοι, ἕνεκα τοῦδε ἐμήκυνα. ὑποπτεύω ὑμᾶς τῶν φιλοσόφων καταγελᾶν τε, καὶ καταφρονεῖν, ὅταν ἴδητε ὁμοίως τοῖς πολλοῖς ἐξηρτημένους τῶν υἱέων, καὶ τῶν θυγατέρων· λέγω οὖν ὑμῖν, ὅτι καὶ τοῦτο αὐτῶν φιλοσοφώτατον τὸ πάθος· καὶ εἰ πολλοὶ αὐτὸ ὑπομένουσιν, οὐκ ἄλλοθέν ποι αὐτὸ ὑπομένουσιν, ἢ ὅτι ἡ φύσις παντὶ ἀνθρώπῳ ἴχνος τι ἐγκατέσπειρε φιλοσοφίας. ἢ οὐ φιλόσοφον, πρὸς θεῶν, καὶ κομιδῇ θεῖον, ὀριγνᾶσθαι ἀθανασίας. ἴστε ὅτι οὐδ᾽ ἐν τούτῳ ἀνὴρ φιλόσοφος ὅμοιος τοῖς πολλοῖς· ἀλλὰ ταύτῃ κρείττων πολύ, καὶ ἀμείνων. καὶ ἐρῶ ὑμῖν τοὐναντίον οὗ προσδοκᾶτε· κρείττων γάρ ἐστι, καὶ ἀμείνων ὅτι ὑπερβάλλει τοὺς πολλοὺς τῇ φιλοτεκνίᾳ. Ἐπεὶ τούς γε σκυτοτόμους, καὶ τοὺς βαλανέας, καὶ τοὺς τέκτονας, καὶ τοὺς χαλκοτύπους ῥᾳδίως ἐστὶν ἰδεῖν ὑπερορῶντας τῆς φύσεως, καὶ τὰ δεσμὰ οὐ χαλεπῶς ἀπορρηγνύντας, οἷς ἐκείνη τὰς τὰ ἔκγονα αὐτοὺς συνεδήσατο. καὶ ὥσπερ αἱ κύνες τὰ σκυλάκια θεραπεύουσι, μέχρις ἂν δέωνται τῶν μαστῶν· μικρὸν δὲ ὕστερον δάκνουσι, καὶ παραιτοῦσι, καὶ διακρίνονται ἀπὸ τῆς θοίνης· καὶ δῆλον ποιοῦσιν ὅτι καὶ ἡνίκα αὐτὰ ἐθεράπευον, οὐκ αὐτοὶ ἐθεράπευον, ἀλλ᾽ ἡ φύσις τῆς ἀσθενείας τῶν νεογνῶν ζώων ἐπεμελεῖτο· οὕτω δὲ καὶ οἱ πολλοὶ ἄνθρωποι τοὺς παῖδας ἕως μὲν ἂν ὦσι

A verò illa velut illecebra hobis à natura insita, docente nullo, & innuente, obstetrices conciliare nos cogit, educatores aduocare; nutrices, ac pædagogos & institutores, necnon dicendi magistros, & grammaticos adhibere: pecunias item alias impendere, alias acquirere, eiusque rei gratia serere ac plantare, militiam obire, nauigare, & ingenti alacritate omnibus nos laboribus objicere, vt liberos nullius rei indigentes post obitum relinquamus. Atque vt vno verbo complectar huius fascini causa, filiorum educationem suscipimus, curam adeo difficilem & mo- B lestam: cuius rei euidens est argumentum, quod si in ægritudinem aliquam filius inciderit, hic quidem capite laborat aut oculo, vel manu: at pater toto corpore, animaque tota male se habet.

Cæterum hæc apud vos, optimi viri, pluribus ideo disputavi, quod vos suspicer philosophos deridere ac contemptui habere, cum eos videritis similiter ac ceteros mortales, erga filios vel filias affici. At ego vobis affirmare non dubitem etiam hunc affectum philosopho maximè esse dignum, ac si C plerique sic afficiuntur, non aliunde id oriri, nisi quod vestigium aliquod philosophiæ omnibus hominibus à naturâ est insitum. Etenim nonne, per Deos immortales, philosopho dignum illud est, imprimisque diuinum, immortalitatem appetere? Porro sic habere vos volo, ne hac in re quidem vulgi similem esse philosophum, sed longè ob istud ipsum præstare iis & antecellere, nec dubitem contra vestram expectationem illud asseverare, ideo longè meliorem ac præstantiorem esse quod vulgares homines amore in filios excellit; siquidem & sutores & balnea- D rios & lignarios atque ærarios fabros facile videmus naturam despicere, nec illa vincula difficulter abrumpere, quibus eos natura liberis suis adstrinxerit. Ac quemadmodum canes tandiu catulos suos fovent, dum lacte & uberibus indigent, post paulò verò mordere eosdem & laniare atque à pabulo depellere: quare illud indicant, tum cùm fœtus suos fouerent non tam eos fovisse, quam parvulorum imbecillitati consuluisse naturam. Eodem modo plerique homines liberos suos, dum adhuc

parvuli sunt, & balbutiunt, atque incondite garriunt, magno amore complectuntur, ac non solum pecunia sua, sed etiam anima sua cariores habent: cùm autem ex pueris excesserint, ex illo etiam amore parentes excedunt: ut eodem illos tempore & inter viros referant, & pro hostibus habeant. Tum vero non ager solum pluris fit quam filius, nec argentum tantummodo vel aurum, sed vel coquus aliquis vel ancilla: ac nescio an non equus etiam & tunica. At non hic malorum finis. Quippe si vel leuissimum aliquod delictum admiserit, & ad iracundiam prouocarit, in iudicium vocare non dubitat filium pater, & mortis reum facit, neque capitali huic sententiæ veretur applaudere.

Quod si minimè id præclarum videtur mercatoribus & fullonibus præstare philosophum: Ego vobis commemorabo satrapas & Periandrum Cypselli filium: quorum alter filium eiecit, & gauisus est cum eundem discruciari animo cerneret; Periander vero Lycophroni filio aqua & igni interdixit. Quod si nondum ista satis magna nobis nomina videntur, satrapa & tyrannus: illud sanè splendidum ac magnificum est quod dicam: rex ille, dimidiæ partis terrarum orbis Dominus Artaxerxes Darij & Parysatidis filius. Quis autem vestrum ignorat Artaxerxem istum filiorum alterum quidem iugulasse, alterum ad mortem sibi consciscendam adegisse? Euripidem in tragœdiis narrantem auditis, quanta mala Hippolyto filio imprecatus sit Theseus à patre Neptuno. Atque hoc quoque auditis, imprecationem hanc temperantiæ ac iustitiæ pœnam fuisse. Nam & egregius ille Amyntor, in hoc sanè videatur egregius, quod tanto delicto exasperatus solam Phœnici sterilitatem ac liberorum orbitatem infligi petierit; & ut ne ille filios, ipse nepotes haberet: quod matrem reueritus, pellicem criminari apud illum est ausus.

Num igitur paruum aliquid & exile vobis aliquid afferre videbor, si philosophos collaudem, quod ne in istiusmodi quidem peccare velint in quo deorum filios offendisse cernimus: quorum alij pecunias, alij honores, alij principatus, alij obscœnam libidinem, pluris quam liberos fecerunt. Ego vero

A πάνυ μειράκια, καὶ φθέγγεται κολοβά, καὶ συγκεχυμένα, ὑπεραστάζονταί τε, καὶ περιτιμῶσιν οὐ μόνον τῶν χρημάτων, ἀλλὰ καὶ τῆς ψυχῆς. ὅταν δὲ οἱ παῖδες ἐκβαίνωσι τὴν μειρακίων, συνεκβαίνουσι καὶ οἱ πατέρες τοῦ ἔρωτος, καὶ ἅμα τε εἰς ἄνδρας ἐγγράφουσι, καὶ ἐχθροὺς ποιοῦνται. καὶ τηνικαῦτα αὖθις οὐ μόνον ὁ ἀγρὸς τιμιώτερος τοῦ υἱέως· οὐδὲ τὸ ἀργύρειον, οὐδὲ τὸ χρυσίον· ἀλλὰ καὶ ὁ μάγειρος, καὶ ἡ θεράπαινα. τυχὸν δὲ καὶ ὁ ἵππος, καὶ τὸ χιτώνιον. καὶ ταῦτα οὔπω χαλεπά ἐστιν· ἀλλὰ καὶ μικρόν τι ἐξαμαρ-
B τάνοντα, καὶ προσκρούσαντα εἰς δικαστήριον ἄγει τὸν παῖδα ὁ πατήρ, καὶ θανάτου τιμᾶται. καὶ οὐ δέδοικε κροτῆσαι τὴν δίκην.

Εἰ δὲ μὴ σεμνὸν τῶν ἐμπόρων, καὶ τῶν κναφέων ἀμείνους εἶναι τοὺς φιλοσόφους· ἐγὼ δὲ ὑμῖν ἐρῶ Σατράπας, καὶ Περίανδρον τὸν Κυψέλλου· ὧν ὁ μὲν ἐξεδίωξε τὸν υἱόν, καὶ εὐφράνθη ἑαυτὸν κατακναίοντα, Περίανδρος δὲ Λυκόφρονα πυρὸς καὶ ὕδατος εἶρξεν. Εἰ δὲ καὶ ταῦτα οὔπω μεγάλα ἡμῖν τὰ ὀνόματα ὁ Σατράπης, καὶ ὁ τύραννος, ἀλλ' ἐκεῖνό γε ἤδη λαμπρὸν, καὶ μέγα. Βασιλεὺς ὁ τῆς γῆς
C τῆς ἡμισείας δεσπότης Ἀρταξέρξης, ὁ Δαρείου, καὶ Παρυσάτιδος· ἢ οὐκ ἴστε ὅτι οὗτος ὁ Ἀρταξέρξης τὸν μὲν ἀπέσφαξε τῶν υἱέων, τὸν δὲ, ἑκόντα ἀποθανεῖν κατηνάγκασεν. Εὐριπίδου δὲ ἀκούετε ἐν ταῖς Τραγῳδίαις οἷα κατεύξασθαι λέγει Θησέα τῷ πατρὶ Ποσειδῶνι κατὰ τοῦ παιδὸς Ἱππολύτου. καὶ αὖ καὶ τοῦτο ἀκούετε, ὅτι σωφροσύνης τε, καὶ δικαιοσύνης αὕτη ἦν ἡ ἀρὰ τιμωρία. Ὁ μὲν γὰρ Ἀμύντωρ ὁ θαυμαστὸς σφόδρα ἂν εἴη θαυμαστὸς ἐπὶ τηλικῇ δὲ ἐξαμαρτίᾳ προσκρουσθεὶς τῷ Φοίνικι ἐπαράσασθαι ἀγο-
D νίαν τε, καὶ ἀτεκνίαν, καὶ τὸ μὴ φῦσαι ἐκείνῳ μὲν παῖδας, αὐτῷ δὲ ἐκγόνους, ὅτι καταιδεσθεὶς τὴν μητέρα διαβαλεῖν ὑπέμεινεν αὐτῷ τὴν παλλακίδα.

Μῶν οὖν ἔτι σμικρολογοῦμαι εἰ ἐπαινοίην τοὺς φιλοσόφους, ὅτι μηδὲ ἐν τῷ τοιῷδε ἐξαμαρτάνουσιν, ἐν ᾧ φαίνονται πλημμελοῦντες καὶ θεῶν παῖδες· οἱ μὲν χρήματα τῶν υἱέων περὶ πλείονος ποιούμενοι· οἱ δὲ, τιμάς· οἱ δὲ τυραννίδας· οἱ δὲ ἀκόλαστον ἡδονήν. ὀκνῶ δὲ ἐγὼ

πιςεύειν πάνυ τοῖς ποιηταῖς. ἐπεί τοι οὐδὲ τοὺς θεοὺς αὐτοὺς ἐξαιροῦνται τοῦ ἀρρωστήματος, οὐδὲ τὸν πρεσβύτατον τῶν θεῶν· καὶ δῆλον ὅτι μεστοὶ καὶ ὑμεῖς ἐστὲ Ἡσιόδου, καὶ ὧν λέγει ἐκεῖνος περὶ τοῦ Κρόνου, ὅτι ἐσιτεῖτο ἐπιπολὺ ἃ γεννῴη· μόλις δὲ ἐξέθρεψεν ἡ Ῥέα τὸν Δία. Ἀλλ' Ἡσίοδος μὲν, χαιρέτω ταῦτα ᾄδων περὶ τῶν θεῶν, εἰ μὴ ὅτι ὁ Κρόνος αὐτῷ ἀλλό τι ἐστὶ, καὶ λόγον τινὰ ἁπλοῦν τε, καὶ ἀρχαῖον λέγων, ἀτόπῳ αὐτὸν ἐπικρύπτεται παραπετάσματι. ἔστι δὲ ὁ λόγος· οὐ γὰρ ἀνέξομαι ὑμᾶς ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἐξαπατηθῆναι· οὐδὲν σεμνὸν ἔχων, οὐδὲ μεγαλεῖον. ἀλλ' ὅτι ὁ χρόνος οὑτοσί· τοῦτον λέγω, οὗ ἐν μέρει καὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς, καὶ τὰ ἄλλα ζῶα, καὶ τὰ φυτὰ· πρεσβύτατός ἐστι τῶν ἄλλων ἁπάντων, καὶ σὺν ἀπαύστῳ ῥοῇ τὰ μὲν ἄλλα, ὅσα φύει, καὶ ἀφανίζει· μόνος δὲ αὐτοῦ γίνεται κρείττων ὁ λόγος, καὶ μένει αὐτός τε ἀπαθὴς ὑπὸ τοῦ χρόνου, καὶ τὰ φθαρέντα τῇ μνήμῃ ἀνακομίζεται. εἰ γὰρ καὶ ὅλως τὰ τοιαῦτα ψεύδεσθαι συγχωρητέον τοῖς ποιηταῖς, πολλῷ τὸ Ὁμήρου ψεῦδος ὠφελιμώτερον τοῖς ἀνθρώποις, ὅτι τὸν Δία ποιήσας πατέρα τοῦ Σαρπηδόνος, δυσχεραίνειν τε ὅμως φησὶν ἐπὶ τῷ παιδὶ, καὶ ἀνιᾶσθαι μέλλοντι ἀποσφαγήσεσθαι ὑπὸ τοῦ Πατρόκλου. καὶ οὐχ οἷός τε ἦν ἀναλῦσαι τὴν πεπρωμένην.

Ἵν' οὖν μὴ πολλὰ τοιαῦτα λέγω, εὖ ἴστε, ὦ ἄνδρες, ὅτι ὁ φιλότεκνος, ἀξιέπαινον πάθος ἐστὶ, καὶ οὐκ ἔοικε τῷ φιλοχρημάτῳ, ἢ τῷ φιλαργύρῳ. ἐκεῖνα μὲν γὰρ τὰ ὀνόματα εἰκότως παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ὀνείδη λέγεται, καὶ ἔστιν· οὐ γὰρ ποιεῖ αὐτὰ ἡ φύσις, ἀλλ' ἡ μοχθηρία ἡ ἡμετέρα. τοῦτο δὲ ἄνωθεν αὐτῇ ἐνδέδοται ἐκ τοῦ οὐρανοῦ, καὶ ἐξῆπται ἐκείνης ἀτεχνῶς τῆς χρυσῆς, καὶ ἀρρήκτου σειρᾶς, δι' ἧς ξυῤῥάπτουσα ἀεὶ, καὶ ξυγκολλῶσα τῷ φθίνοντι τὸ φυόμενον, οὐκ ἀπολισθαίνειν ἐᾷ εἰς τὸ μὴ εἶναι.

Ὥστε οὐκ αἰσχύνεται ὁ φιλόσοφος τῇ φιλοτεκνίᾳ. ὥσπερ οὐδὲ τῇ φιλοσοφίᾳ τε καὶ φιλολογίᾳ. ἐπεὶ καὶ τῶν λόγων αὐτῶν ἐκείνοις μάλιστα ἀγαπᾷ,

A non libenter Poëtis assentior: quandoquidem illi ne deos quidem ipsos ab hoc morbo immunes fuisse fingunt, ac ne deorum quidem omnium antiquissimum. Nec dubito vestras aures Hesiodo plenas esse, atque iis omnibus quæ de Saturno ille commentus est: eum scilicet procreatos à se fœtus vt plurimum deuorasse: adeo ut ægrè Iouem Rhea educare potuerit. Sed valeat Hesiodus iste, qui de Deo talia finxerit: nisi quod aliud quiddam significat apud illum Saturnus, & simplicem nescio quem & antiquum sermonem exprimens, absurdo hunc inuolucro te-
B gere, ac dissimulare voluit. Porro sermo iste (neque enim pati possum vos à Poëtis decipi) nihil amplum continens ac magnificum, nihil aliud est præter tempus ipsum: hoc ego dico tempus, cuius in parte ego & vos cum cæteris animantibus plantisque numeramur. Reliquis illud omnibus antiquius est, ac perpetuo decursu cetera producit & extinguit: solus ipso præstantior est sermo, qui nec ipse patitur aliquid à tempore, & ad memoriam quæ ab eo sunt extincta revocat: si quidem concedendum omnino Poëtis est, vt talia mentiantur. Homeri ve-
C rò commentum utilius est humano generi, qui Iouem inducens Sarpedonis parentem, eundem de morte filij indignantem ac mœrentem facit, quem cùm à Patroclo interficiendum nosset, ipse fatum illud retexere non poterat.

Verum ne plura huiusmodi commemorem, scire hoc volo vos auditores, amorem erga liberos affectum esse laudabilem, nec eiusmodi, qualis est opum ac pecuniæ cupiditas: hæc enim vocabula meritò probrosa sunt & dicuntur communi hominum usu: quippe cùm affectiones animi non
D natura, sed pravitas nostra faciat. At liberorum amor è cælo in eam delabitur, atque ex illa prorsus aurea & irrupta catena pendet, quæ cum eo quod occidit, id quod suboritur semper connectens & colligans, in nihilum diffluere non patitur.

Quæ cùm ita sint, amoris illius erga liberos minimè pudet philosophum: quemadmodum nec philosophiæ, vel studii literarum: si quidem & eos libros ac lucubrationes potissimum amat,

quos ipse produxerit ac nutrierit: atque hanc germanam ac legitimam habet liberorum procreationem, qualis illa fuit, qua Mineruam Iuppiter in lucem edidit.

A οὓς ἂν αὐτὸς γεννήσῃ τε, καὶ ἐκθρέψηται· καὶ αὕτη γνησία ἐστὶν αὐτῷ ἡ παιδοποιΐα, καθάπερ ἡ τῆς Ἀθηνᾶς τῷ Διΐ.

THEMISTII De Nominibus Regis, & Consulis.

ORATIO XXXIII.

ARISTOXENUS Musicus molliorem iam effectam Musicam corroborare nitebatur, tum magis viriles modos ipse amans, tum discipulis suis præcipiens, vt abiecta mollitie numerorum, seuerioribus delectarentur in cantu. Eum igitur cum interrogaret familiarium aliquis; Quid porrò vtilitatis consequar, si negligam recentem suauiorémque cantum, exercear in vetusto? Hoc, inquit, ut rariùs in theatris canas; cùm fieri non possit, ut quis acceptus sit multitudini, & idem antiquiore simul doctrina excultus. Itaque Aristoxenus quantumlibet popularem profiteretur artem, pro nihilo tamen ducebat populi multitudinisque fastidium: atque ubi fas non erat, simul & artis servare leges, & eos adhibere in canendo modos qui placerent multis, sectari artem malebat, quàm hominum gratiam aucupari. Sed quid ego autem ab hoc Aristoxeni responso initium feci dicendi? Reputaui scilicet ipse mecum, Græci carissimi, quamdudum sit ex quo perorandi causa huc ad vos ego me contuli; símulque suspicatus sum, vos esse causam rogaturos, fortè omnes, fortè etiam neminem: mihi verò hoc respondendum, quod vos equidem, sodales carissimi, & amo, & plurimi facio, libentérque in frequenti vestro consessu nullo non die orationem haberem. Verum quam ego artem profiteor, theatra non amat. Neque enim ea valdè iucunda cupit esse, & ad voluptatem dicere quæ dicit, quippe quæ vulnerat interdum, & dolore afficit auditores, eosdémque dimittit congressione sua tristitiores effectos. Cum enim venerit in cœtum superbus aliquis, & eleganter ornatus, qui agros multos multásque

ΘΕΜΙΣΤΙΟΥ Περὶ τῶν ὀνομάτων τοῦ Βασιλέως, καὶ τοῦ Ὑπάτου.

ΛΟΓΟΣ Λγ'.

B ΑΡΙΣΤΟΞΕΝΟΣ ὁ μουσικὸς θηλυνομένην ἤδη τὴν μουσικὴν ἐπειρᾶτο ἀναρρωννύναι, αὐτός τε ἀγαπῶν τὰ ἀνδρικώτερα τῶν κρουμάτων, καὶ τοῖς μαθηταῖς ἐπικελεύων τοῦ μαλακοῦ ἀφεμένους φιλεργεῖν τὸ ἀρρενωπὸν ἐν τοῖς μέλεσιν. Ἐπειδὴ οὖν τις ἤρετο αὐτὸν τῶν συνήθων· τί δὴ ἄν μοι γένοιτο πλέον ὑπεριδόντι μὲν τὰς νέας, καὶ ἐπιτερπεῖς ᾠδῆς, τὴν δὲ παλαιὰν διαπονήσαντι; ᾄσῃ, φησί, σπανιώτερον ἐν τοῖς θεάτροις· ὡς οὐχ οἷόν τε ὂν πλήθει τε ἅμα ἀρεστὸν εἶναι, καὶ ἀρχαῖον τὴν
C ἐπιστήμην. Ἀριστόξενος μὲν οὖν, καὶ ταῦτα ἐπιτήδευσιν μετιὼν δημοτικήν, παρ' οὐδὲν ἐποιεῖτο δήμου καὶ ὄχλου ὑπεροψίαν· καὶ εἰ μὴ ὑπάρχοι ἅμα τοῖς τε νόμοις τῆς τέχνης ἐμμένειν, καὶ τοῖς πολλοῖς ᾄδειν κεχαρισμένα, τὴν τέχνην εἵλετο ἀντὶ τῆς φιλανθρωπίας. Ἐγὼ δὲ αὖθ' ὅτου προοίμιον ἐποιησάμην τὴν Ἀριστοξένου ἀπόκρισιν; ἐνεθυμήθην κατ' ἐμαυτόν, ὦ φίλοι Ἕλληνες, ἐξ ὅτου πρὸς ὑμᾶς ἐπὶ συνουσίᾳ λόγων δεῦρ' ἀφικόμην· καὶ ὑπώπτευον ὅτι με ἐρήσεσθε τὴν αἰτίαν, τυχὸν μὲν
D ἅπαντες, τυχὸν δὲ καὶ οὐδείς· ἐμοὶ δὲ ἀποκριτέον, ὅτι ἐγώ, φίλοι ἑταῖροι, φιλῶ μὲν ὑμᾶς, καὶ περὶ πλείστου ποιοῦμαι, καὶ ἥδιστα ἂν καὶ ὅσαι ἡμέραι διελεγόμην ἀθρόως ὑμῖν συγκαθημένοις· ἣν μέντοι ἀγαπῶ ἐπιστήμην, οὐ πάνυ ἀσμενίζει τὰ θέατρα· οὐ γὰρ θέλει εἶναι λίαν ἡδεῖα, καὶ πρὸς ἡδονὴν λέγειν ἅττ' ἂν λέγῃ, ὥστε καὶ τιτρώσκει ἐνίοτε τοὺς ἀκροωμένους, καὶ ὀδυνᾷ, καὶ ἀποπέμπει κατηφεστέρους ποιήσασα ἐκ τῆς συνουσίας. ὅταν γὰρ ἀφίκηται μέν τις ἐπὶ τὸν σύλλογον ὑψηλόφρων τε καὶ

γεγανωμένος, ἐπὶ ***** πολλὰς δὲ ἀγέλας οὐ μόνον προβάτων καὶ ἵππων, ἀλλὰ καὶ ἀνθρώπων· σιτῆται δὲ ἐκ τῆς γῆς, καὶ τῆς θαλάττης, καὶ τοῦ ἀέρος ἀγείρων τὴν εὐπάθειαν· ἡ πόλις δὲ αὐτὴ ἡ βασιλεύουσα περιβλέπει αὐτὸν ἐν ταῖς ἀγυιαῖς, καὶ ἐπικροτεῖ φανέντι, καὶ ἐπιβοᾷ, ἄλλος ἄλλοθεν εὐδαίμονα, καὶ ὄλβιον, καὶ μακάριον· ὅταν ταῦτα ὑπὸ τῶν πολλῶν πεπεισμένος ἀφίκηται ἐπὶ τὸν σύλλογον, λαβοῦσα δὲ αὐτὸν ἡ φιλοσοφία, ὑπὸ τῶν λόγων μεταδιδάξῃ, οὐ χαλεπῶς, εἰ μὴ παντάπασιν εἴη διεφθαρμένος· δῆλον ὅτι B ἐξαπατῶσιν αὐτὸν οἱ ἄνθρωποι αὐτοὶ πρότερον ἐξηπατημένοι. οὐ γὰρ ἐν ἀργύρῳ τὸ εὔδαιμον καὶ μακάριον, οὐδὲ ἐν ποτοῖς, καὶ σιτίοις, ὧν τὰ ταμιεῖα ἐμπεπλησμένα, καὶ βεβυσμένους τοὺς θησαυροὺς πολλοὶ κεκτημένοι οἰμώζουσι μᾶλλον τῶν ἐν ταῖς ὁδοῖς ἐρριμμένων. ἢ οὐκ ἀκούετε τοῦ Μενέλεω τοῦ βασιλέως τῆς Σπάρτης, ᾧ χρυσοῖ μὲν ἦσαν οἱ τοῖχοι, χρυσοῦς δὲ ἐπὶ τῶν τοίχων ὄροφος· ἠλέκτρου δὲ ἔλαμπεν ἡ αὐλή· ὁ δὲ ἄργυρος τὸ ἀτιμότατον ἦν τῶν κτημάτων; οὐκ ἀκούετε ἐκείνου C ὀδυρομένου,

Ὡς οὔτοι χαίρων τοῖς δὲ κτεάτεσιν
ἀνάσσω,
Οὔτ' ἐπιτερπόμενος;

Καὶ τί πλέον ἐπιζητεῖς, ὦ μακάριε, οἰκῶν μὲν χρυσῆν οἰκίαν· συνοικῶν δὲ τῇ καλλίστῃ τῶν γυναικῶν· γαμβρὸς δὲ τοῦ Διὸς νενομισμένος· ἄρχων δὲ τῆς μεγάλης Λακεδαίμονος; Τῷ γὰρ ὄντι, ὁπόσοις ἡ τύχη παραγίνεται, * ἄνευ τῆς τέχνης, οὐκ ἔχει τοσαύτη παραγίνεσθαι, ὥστε μὴ ἐπιδεεῖς νομισθῆναι. Οὐκ ἄρα ἐν κτήσει ἀμέτρῳ, D ἀλλὰ ψυχῇ ἐμμέτρῳ τὸ ὄλβιον ἐστὶ, καὶ ἐν τῇ πεπαιδεῦσθαι παιδείαν, ἧς τοῦτο ἔργον, τὰ τῆς ψυχῆς ἀγαθὰ τοῦ κεκτημένου ποιῆσαι· ὅσῳ γὰρ τὰ ὄργανα σφαλερώτερα, τοσούτῳ ἀκριβεστέρας δεῖ ἐπιστήμης.

Ταῦτ' οὖν ὅταν λέγῃ φιλοσοφία, καὶ ἀφαιρῆται ἀνθρώπου ἣν πάνυ ᾤετο ἔχειν εὐδαιμονίαν· καὶ τοὔνομα αὐτὸ τοῦτο πρός τι ἐπισκοπῇ καὶ ἐξετάζῃ, ὡς παρὰ τὸ εὖ τὸν δαίμονα

A domos possidet, ****** greges verò plurimos non ouium tantùm, equorúmque, sed etiam hominum; qui deliciis vescitur, non solùm ex terra, sed ex mari etiam, & ex aëre collectis; quem ipsa mundi domina ciuitas per vias circumspicit; cui, simulatque se in conspectum dederit, applaudunt omnes vndique, & acclamant, beatum, felicem, fortunatumque nuncupantes: Is, inquam, hæc sibi vera persuadens, quæ ex multitudine audiit, cùm in consessum venerit; cùm apprehensum eum philosophia sermonibus dedocuerit suis, & facilè id qui- B dem, nisi sit omninò perditis corruptísque moribus; manifestum est decipi eum ab hominibus, qui & priùs ipsi decepti sint. Neque enim in diuitiis posita felicitas & beatitudo est, neque in cibo potuque: nam quorum his omnibus plenæ sunt cellæ thesaurique conferti, iis qui iacent abiecti in viis tristiùs eiulant & lamentantur. An verò Menelaum non auditis, qui cùm Spartæ Rex esset, cùm & aurei parietes ipsius essent, & aureum supra parietes lacunar, cùm electro fulgeret aula, & res inter illius opes vilissima argentum esset; non eum, inquam, lamentan- C tem auditis,

Nulla mihi ex opibus tantis concessa
voluptas;
Gaudia nulla?

Quid verò est, ô beate, quod quæris amplius? cùm & aureas ædes incolas, & coniugem habeas mulierem formosissimam, & Iouis habearis gener, & magnæ Lacedæmoni imperes? Illud profectò est: quibuscunque fortuna adest, sine arte & disciplina, adesse tanta támque instructa non potest, ut non indigens habeatur. Non est igitur in immoderatis opibus sita felicitas, sed in animo moderato, & in ea insti- D tutione doctrinæ, cuius hic proprius labor, hæc propria dos est, vt bona fortunæ, bona esse possidentis efficiat: quò enim fallaciora instrumenta sunt, hoc accuratiore opus est scientia.

Hæc igitur cùm dicit Philosophia, eamque homini felicitatem adimit, cuius se planè compotem arbitrabatur esse; cùm excutit præterea hoc ipsum eudæmoniæ, hoc est felicitatis nomen, perpenditque ita dictum esse à bona dæmonis, hoc est, mentis & animæ

habitudine, aut certè à scientia, quæ & Græcè δαημοσύνη dicitur: annon illum ipsum ingenti mœrore afficimus? an verò minus etiam contristamus eos qui hac eum appellatione ornarant? Et sedent illi nimirum indignantes, & iniquissimis audientes animis, quod minimè sibi liceat gratificari cuiuis imponendis pro arbitrio nominibus, sed licentiam hanc conetur aliquis adimere, præsertim si id tentet adversus multos vnus, eosque voce valentissimos, si res tulerit, valdè vociferantes: Et vix Philosophum sustinent explicantem explanantémque voces & vnumquodque nomen exponentem, quemadmodum facere Genealogi solent, quæ primæua eius origo, & quam ob causam à vetustis illius autoribus ac parentibus huic additum rei significandæ fuerit; qui factum deinceps, ut ad alia quædam haudquaquam similia longinquitate temporis sit translatum.

Quamobrem ne id vos quoque patiamini, ac ne viros & mihi amicos & audiendi societate coniunctos frequenter contristem, cùm nulla me necessitas cogat, domi me plerumque contineo, mihique ut aiunt, cano, & Musis, ac literarum me studiis assero. Adolescentes autem isti, quotquot tandem sunt, abundè mihi sunt, dum placidè audiunt, imò etiam potiores auditorum exilientium acclamantiúmque multitudine innumerabili.

Nolite igitur mirari, me, qui cum diuino Platone versor, cum Aristotele habito, ab Homero vix diuellor, non prodire vobis sæpiùs in suggestum, neque consessus vestros frequentare. Alterum enim necesse est, vt vel adimam vobis istam appellationum licentiam si iis assentiar; vel, si promiscuum vobis vsum vocum permittam, convellam instituta patrum. Nam & nunc quidem nisi antequam ad dicendum aggrediar, promittatis non esse vos molestè laturos, neque tumultum excitaturos vllum, si quorundam nomina, corúmque valdè illustrium & laudatorum, tentem expendere, ostendámque quæ sit illorum significatio, cuius gratia iam inde à principio in Græcæ linguæ consuetudinem venerunt: deinde quàm falsò, quàm temere, & sine vlla ratione ferantur ab iis qui ea sibi vendicarunt: nisi, inquam, pacti mecum

A ἔχειν, ὅ ἐστι τὴν ψυχήν, ἢ παρὰ τὴν δαημοσύνην, καὶ τὴν ἐπιστήμην· ἆρα οὐκ ἀνιῶμεν εὖ μάλα αὐτὸν ἐκεῖνον; ἅμα δὲ οὐδέν τι μεῖον καὶ τοὺς τοὔνομα αὐτῷ δωρουμένους; Καὶ καθέζονται ἀγανακτοῦντες, καὶ δυσχερῶς ἀκροώμενοι, εἰ μὴ ἐξέσται αὐτοῖς χαρίζεσθαι τὰ ῥήματα ἐπ' ἐξουσίας, ἀλλὰ ἀφαιρεῖσθαί τις αὐτοὺς ἐπιχειρήσει ταύτης τῆς ἀδείας, καὶ ταῦτα εἷς ὢν πολλοὺς καὶ ἰσχυροὺς τὴν φωνήν, ἂν οὕτω τύχῃ, μέγα κεκραγότας· καὶ * ἀνέχονται ἀναπτύσσοντος, καὶ ἀνακαθαίροντος τὰς φωνάς, B καὶ ἐξηγουμένου ἕκαστον ὄνομα, ὥσπερ οἱ γενεαλόγοι, ὅθεν μὲν αὐτῷ ἡ γένεσις ἡ ἀνέκαθεν· καὶ πρὸς ἣν δή τινα αἰτίαν ὑπὸ τῶν πάλαι πατέρων καὶ γεννητόρων ξυνεζύγη ἐπὶ τῷδε τῷ πράγματι· ὅπως δὲ ὕστερον ὑπὸ τοῦ χρόνου μετερρύη ἐπ' ἄλλ' ἄττα οὐδὲν ἐοικότα.

Ἵν' οὖν μὴ καὶ ὑμεῖς τὰ αὐτὰ ὑπομένητε, καὶ ἀνιῴην ἐγὼ συνεχῶς ἄνδρας φίλους τε καὶ συνακόους, οὐδὲν δεόμενος, οἰκουρῶ τὰ πολλὰ ἔνδον, καὶ ἐμαυτῷ, φασί, καὶ ταῖς μούσαις ᾄδω, καὶ ἐργάζομαι C τὴν μουσικήν. νεανίσκοι δὲ οὗτοι ὁποσοιοῦν, ἀποχρώντως μοι καὶ ἱκανῶς, ἡσυχῇ ὑπακούοντες, ἀντὶ μυρίων ἐξαλλομένων, καὶ ἐκβοώντων.

Μὴ θαυμάζετε οὖν, εἰ Πλάτωνι συνὼν τῷ θεσπεσίῳ, καὶ Ἀριστοτέλει συνδιαιτώμενος, Ὁμήρου δὲ ἔχων δυσαπαλλάκτως, οὐ θαμίζω ὑμῖν ἐπὶ τὸ βῆμα, καὶ τοὺς συλλόγους. Ἀνάγκη γὰρ ἢ ἐκείνοις προσέχοντα ἀφαιρεῖσθαι ὑμῶν τὴν ἐπὶ τοῖς ῥήμασιν ἐξουσίαν, ἢ συγχωροῦντα ἀνεξετάστους ὑμῖν τὰς φωνάς, παραλύειν τὰ τῶν πατέρων νομοθετήματα. D Ἐπεὶ καὶ νῦν ἐὰν μὴ πρὸ τοῦ λόγου ὁμολογήσητε μὴ χαλεπαίνειν, μηδὲ θορυβήσειν, εἰ ἀποπειρῴμην τινῶν ὀνόματα λίαν περιβοήτων καὶ εὐδοκίμων, καὶ δεικνύοιμι αὐτῶν τὴν γνώμην, καθ' ἣν τινα ἐξ ἀρχῆς τῇ διαλέκτῳ ἐπεφοίτησε τῇ ἑλληνίδι· ἔπειθ' ὅτι οἱ πολλοὶ αὐτὰ τῶν κτησαμένων, ψευδῶς καὶ πρὸς οὐδένα λόγον περιηνέγκαντο· ἐὰν μὴ συμβῆτέ μοι

ἀτρέμα τοῦ λόγου ἀνέξεσθε, ἕως ἂν ξυμπεράνηται ὃ προῄρηται, ἄπειμι ὑμᾶς καταλιπὼν τοσούτους ἀθρόους, οὐδὲν φροντίσας ὅτι ἥκετε ὑπ' ἐμοῦ παρακεκλημένοι. ἥκετε γὰρ δήπου ὧν ἐγὼ βούλομαι ἀκουσόμενοι, οὐχ ἃ ὑμεῖς ἐπιζητεῖτε. Οὐδὲ γὰρ τοὺς ἑστιάτορας ἀπαναγκάζουσιν οἱ δεξιώτεροι τῶν δαιτυμόνων ἄλλ' ἄττα παραφέρειν ἐπὶ τὴν θοίνην, ἢ ὅσα ἂν εὐτρεπίσωνται. Τί οὖν φατέ; καρτερήσετε ὅπως ποιῶμεν; ἀκούετε δὴ μικρὸν ἄνωθεν· ἴσως γὰρ ἐ ῥᾴους ὑμᾶς ποιήσει τὸ προαύλιον τοῦ λόγου.

A fueritis vos orationem meam benignè & quietè excepturos esse, donec id quod sibi proposuit, assecuta sit: abibo relictis vobis, tanta licet frequentia conueneritis, nihil pensi habens quod vocatu meo venistis. Venistis enim profectò ea quæ volo, non ea quæ ipsi exposcitis, audituri. Neque enim à conuiuatoribus suis exigunt periti conuiuæ, ut alias dapes apponant, quam quas parauerint. Quid ergo dicitis? Sustinebitis, vtcunque fecerimus, patienter? Audite tandem rem paulò altiùs repetitam. Vos enim orationis ipsa prolusio reddet fortasse faciliores.

Τὰ ὀνόματα τοῖς ἀνθρώποις ταὐτὸν πεπόνθασι πολλάκις ὅπερ καὶ τὰ νομίσματα· καὶ οὐ δύνανται ἴσον ἀεὶ τὸν ἅπαντα χρόνον, οὐδὲ ὁπηλίκον τὴν ἀρχὴν ἐδυνήθη· ὥσπερ δὴ κἀκεῖνα τὰ πρώην, ἃ ἔναγχος ἐξελήλαται τῆς ἀγορᾶς. ἢ οὐ μέμνησθε ὡς αὐτίκα μὲν ἡνίκα τὸ πρῶτον ἐξεφοίτησε τῶν χαλκοτύπων σεμνόν τι χρῆμα ἦν, καὶ μεγάλη ἡ δύναμις, καὶ πολλὰ ἂν ὀλίγου ἐπρίω; προϊὸν δέ, καὶ ταῦτα ἐν οὐ πολλῷ χρόνῳ οὐδ' ἰσαρίθμως· οὕτως ἀχρείως εἰς τὰ πωλητήρια ἀφικνεῖται. Τοιοῦτον δή τι πέπονθεν ἄντικρυς, καὶ τὰ περικλεέστατα, καὶ περιβόητα τῶν ὀνομάτων ὁ Βασιλεύς, καὶ ὁ Ὕπατος· τέως δὴ τὸ ἀγαπητὸν ὅσα ἔτη ἡ διπλῆ τοῦ αὐτοῦ ἐπωνυμία. Καὶ ταῦτα προχειρισάμενος ὑμῖν ἥκει ὁ λόγος ἐκκαλύψαι τε, καὶ ἑρμηνεῦσαι, ἐφ' ὅτου μόγις ἀνθρώπου ξυνέλθοι ἀληθινῶς καὶ ἄνευ θωπείας· καὶ ὅτι τούτῳ ἐντυχεῖν σπανιώτερον τῷ ἀνθρώπῳ ἢ τῷ φοίνικι τῷ ὀρνέῳ, ὃ λέγει Ἡρόδοτος ὁ μυθογράφος δι' ἐτῶν πεντακοσίων φαίνεσθαι Αἰγυπτίοις περὶ τὸν νεὼν ****

B Idem nominibus, vt plurimùm, inter homines, quod numis, evenit: nec idem valent semper, nec quantum ab initio valuerunt; vt illi recentes, qui nuper è foro exterminati sunt. Annon meministis quanti fierent initio, cum primum ex officinis fabrorum prodierunt, quantus eorum valor, quam multa tenui pecunia emerentur. Sed nunc tandem, ídque non longo temporis interuallo, non tantundem valent: adeò ut in forum nullo fructu iam deferantur. Huiusmodi quiddam experta sunt planè, celeberrima ipsa & gloriosissima nomina, Rex, & Consul; C Et quidem multis annis amabile visum est, vnum eundémque hominem gemina ista appellatione nuncupari. Illud est porrò quod oratio nostra aggreditur aperire, ut cui tandem hominum, verè ac sine adulatione vtrumque conueniat, interpretetur; doceátque rarius esse huiusmodi hominem nancisci, quàm Phœnicem, quem fabularum scriptor Herodotus quingentesimo quoque anno ab Ægyptiis videri ait circa templum *****

DIONYSII

DIONYSII PETAVII

E SOCIETATE JESU

AD

THEMISTII ORATIONES XX. NOTÆ.

ACCESSERUNT

AD EASDEM ORATIONES NOTÆ ἀμοιβαῖαι, ad reliquas tredecim perpetuæ Obſervationes JOANNIS HARDUINI ex eadem Societate.

AD ORATIONEM I.

THEMISTII

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

ORATIONIS hujus argumentum, ut titulus ipse prodit, totum est in Constantii laudibus & prædicatione positum. Atque illius quidem primam ac præcipuam commendationem in humanitate, quam exquisitis exornat laudibus, sitam esse demonstrat. Habita porro est Ancyræ, ubi tum aliquandiu constitit Imperator, cùm in Persas iterum moveret, hoc est, Eusebio, & Rufino Coss. an. CCCXLVII. æræ vulg. ut liquidò apparet ex lege 8. *Appellationes*, Ancyræ data VIII. Id. Mart. ad Theodorum Consularem Syriæ Cœles.

P. 1. A. 4. Οὗ τὰς εὐθύνας οὐχ ἕξει δοῦναι φιλοσοφία. Fortè, φιλοσοφία; ita ut reddi sic oporteat, *cujus rationem reddere Philosophiæ non possit.* Prorsus enim eandem usurpat loquendi formulam, orat. III. pag. 44. Οὗ τὰς εὐθύνας οὐχ ἕξει δοῦναι παντὶ τῷ ἔπειτα χρόνῳ.

P. 2. A. 5. Δράκοντας λεπτῶν ὑφασμάτων. Fuerunt inter Romana signa dracones, quamvis eorum proprium ac princeps Aquila. Nam ut primum signum, Vegetio Renato teste, totius legionis Aquila, sic dracones singularum cohortium. Atque ut in castris Aquilifer, qui Aquilam portabat; sic Draconarii, qui dracones. Prudent. de militibus, qui Christo nomen dederant:

Cæsaris vexillum linquunt, eligunt signum crucis;
Próque ventosis Draconum quæ gerebant palliis;
Proferunt insigne lignum, quod draconem subdidit.

Plura vide in Notis doctissimi viri Sirmondi ad Sidonium, unde ista delibavimus.

Ibid. A. 10. Καὶ ζώνης ἀκηράτου. Cinguli apud veteres singularis ac præcipua semper cura fuit, etsi forma haud semper eadem. Nam quod olim simplex fascia fuit, mox tænia latior variis circumtexta

gemmis ac lapillis, & in lævum nonnunquam lacertum rejecta Cingulum fuit; quale depictum videre est in iconibus initio operum Nicephori Gregoræ præfixis, & in nummis Impp. Byzantinorum. Cingulum porrò militiæ primum, tum cujusvis posteà magistratus & honoris, etiam Augustalis, insigne. Unde Cingula sumi solita pro quibusvis honoribus. Epitaphium vetus Pantagathi Episcopi Viennensis:

Arbitrio regum Quæsturæ Cingula sumpsit.

Aliud Namatii:

Pòst fasces posuit, & cingula Symmachus ampla.

Unde projicere Cingulum, est ultro honores sive militares sive palatinos exuere. Freculph. tom. II. lib. IV. c. XXIV. *Indignata Justina vocavit tunc Benivolum Quæstorem, jubens ut velociter proponeret legem, quæ Fidem prolatam in Arimino confirmaret. Cumque hoc ille agere declinaret, erat enim orthodoxus, majoribus cingulis eum invitauit. Benivolus autem discingens se, balteum ante pedes augustæ projecit dicens, neque illum honorem neque majorem velle se habere pro impietatis mercede.* Quidam tamen cingulum ad eos honores restringunt, quibus jus gladii accedebat, οἱ ἄρχουσι μετὰ ξίφους καὶ τελαμῶνος, ut loquitur Gregor. Nazianz. ep. ad Africanum. Hos inter est doctissimus Sirmondus in Notis ad Sidon. Quod vereor ut sit universè verum.

Ibid. A. 6. Περιχρύσων καμάκων. Hesychio, Κάμαξ & δόρυ dicitur, & δοράτιον ἱππικόν.

Ibid. B. Τὴν ἐνόπλιον χορείαν. Pyrrhicham nimirùm, cuius peritissimum fuisse Constantium, autor est præter Themistium Ammianus lib. XXI. Est autem Pyrrhicha omnino duplex; pedestris scilicet, & equestris, ut rectè probat Valesius in Notis ad XIV. Ammiani librum. Utramque Themistius docet calluisse Constantium, cùm proximè addit, καὶ τοὺς ἐπὶ τῶν ἵππων ἐξελιγμούς.

Ibid. B. 5. Ἐκ τριγονίας βασιλικῆς. Ab Imperatoria stirpe jam tertius. Constantius quippe Constantini M. filius; iste Constantii Chlori Augusti. Eodem sensu Commodum Imperatorem Herodianus appellat lib. I. Ἐκ τριγονίας βασιλέα. Themistius oratione VIII. pag. 115. Καὶ πολλοὶ τὰ σκῆπτρα ἐκ τριγονίας διαδεξάμενοι.

Ibid. B. ult. Τὰ σά. Voculam istam rectè Petavius restituendam curavit. Eundem deprehendes loquendi modum orat. III. & alibi passim

Ibid. C. 9. Τετιμημένα. Fortè δεδμημένα.

P. 3. A. 4. Οπῳ. Corrig. Οστις.

Ibid. C. 5. Λοιδορεῖν τε. Infinitivus, ut aiunt, modus, apud Themistium frequens, pro imperandi modo. Sic paulò pòst, κἀκεῖνο ἔτι γινώσκειν.

P. 4. A. 8. Οὐ γὰρ ἂν ταῦτα. Ut nostra est conjectura, legendum est ταὐτά; atque adeo sic locum istum reddi oportuit; *neque enim idem diceretis omnes, si mentiremini.*

P. 5. A. 3. Καθ' αὑτὸν ὁ λόγος βαδίζει. Sic verte; *seipsa nititur oratio suisque rationibus, non solo Imperatoris exemplo.*

Ibid. C. 6. Βασιλικὴ παρὰ τὰς ἄλλας. Vopiſcus in Aureliano. *Hunc multi neque inter bonos neque inter malos Principes ponunt, idcirco quod ei Clementia, Imperatorum dos prima, defuerit.* Conſtantium certè non ſemel & φιλανθρωπότατον, & ἠπιώτατον Gregorius Naz. appellat.

Ibid. C. 11. Καθ' ἑαυτὴν ἀκριβῶς. Adde, ἑκάστην.

P. 7. B. ult. Τῆς δὲ Καμβύσου. Hujus inſaniam ac crudelitatem ut ſenſerint Æthiopes, Ægyptii, alieni, propinqui, externi, domeſtici, eleganter deſcribit Herod. in Thalia.

Ibid. C. 9. Ος μόνος γιγνόμενος. Sic vertendum fuit: *Quæ* (ratio) *cùm ſola ſit in anima quæ virtutem conſervet, in eo qui,* &c.

P. 8. A. ult. Κατὰ. Deerat hæc vocula in cod. MS.

Ibid. D. Γελῶ δὲ ἔγωγε. Caium præſertim ſuggillat, Auguſti nominis & faſtigii dehoneſtamentum ac probrum; quem Philo templis & altaribus per totum orbem, excepta Judæa, cultum docet; nummi Deum appellatum, dum vivus adhuc eſſet, teſtantur.

P. 9. A. 3. Τοιγαροῦν ὁ μὲν. E duobus illis, alter eſt, ut opinor, Caius; alter verò, quis? an Tiberius, quem recuſaſſe accepimus delatum ſibi Patrum judicio Patris Patriæ cognomen? Certè in nummis ejus nuſquam apparet.

Ibid. A. 10. Μόνος γὰρ ἐστι. Quid ſi ita reſtituatur lacuna? Μόνος γὰρ ἐστιν ἀτεχνῶς εἰδὼς ὃ θαυμάζειν αὐτόν.

Ibid. B. 5. Οστις δὲ ὑπὲρ τοὺς ἄλλους ἀνθρώπους. Senec. 1. de Clem. *Quid autem? non proximum illis locum tenet is qui ſe ex Deorum natura gerit, beneficus ac largus, & in melius potens? Hæc affectare, hæc imitari decet, maximum ita haberi, ut optimus ſimul habeare.*

P. 10. C. 5. Ως ἀντεραςθῆ. Adde poſt illam vocem, συνάπτεσθαι δύναται, vel potius pro δύναται, lege συνδέεται.

P. 11. B. 4. Ο δὲ γνήσιος τύραννος. Syneſ. orat. de Regno.

Ibid. C. 4. Ος τὸν ἀδελφὸν δοῦλον οἰόμενος. Abiit in parœmiam, *Perſica ſervitus,* apud Senec. lib. III. de Ira, c. XVII. & II. de Benef. c. XII.

Ibid. D. Τοξευόμενον δέ. De Perſis loquitur, quæ gens arcu præſtat. Verti ergo locus iſte ſic debet: *Et cùm ſuam in ſagittando peritiam oſtentet, aberrare tamen à prudentia, & à juſtitia facilè excidere.*

Ibid. D. 3. Η λήψεσθαι. Adde, ᾤετο.

P. 12. A. 6. Τὸν ἥμερον τῷ ζῶντι. *** Deploratus locus; quem tamen ſic reſtitui putamus poſſe. Καὶ τὸν ἥμερον τῷ ζέοντι· δυσχεραίνει γὰρ ἡ κακία πλησιέστερος οὖσα τῇ ἀρετῇ· οὐδ' ἔσθ' ὅτι μᾶλλον αὐτὴ ἐχθαίρει καὶ ὑφορᾶται· ἔστι γὰρ αἰνότερον που τὸ αἶσχος ἐγγὺς τῷ κάλλους ὁρώμενον. *Neque mitem iracundus: neque enim amat improbitas vicinior eſſe virtuti; neque quidquam eſt quod ipſa peius oderit, nihil quod reformidet magis: Nam omnis deformitas turpior apparet, ſi ad eam pulcritudo propius admoveatur.*

Ibid. A. ult. Αλλ' ἡ βασιλέως ἀρετή. Ad Singarenſem victoriam (qualiſcunque demum ea fuit; victoribus enim perinde ac victis cruentam fuiſſe memorant coævi ſcriptores) ſed ad eam tamen referri iſta poſſunt percommodè: & verò debent, maximè ſi Eutropium audimus, quo autore, *nullum contra Saporem proſperum*

Constantio prælium fuit, nisi quod apud Singaram, &c. De hac victoria agunt præter Themistium & Eutropium, Sext. Rufus, Libanius, orat. quæ Βασιλικὸς inscribitur, & præsertim Iulianus orat. I. Quo verò tempore acciderit, docet rescriptum Constantii Nisibi datum ad Nemesianum P. V. Amantio & Albino Coss. hoc est an. CCCXLV. æræ vulg. Disertius verò idem Julianus orat. cit. cum Magnentii tyrannidem in Gallia sexto ferme post illud prælium anno exortam refert. Erupit autem ista vis Magnentii, ut omnes consentiunt, anno CCCL. sub Autumni initium, idque ex eodem Juliano demonstrat eruditus Petavius in Notis ad orat. illius primam. Cujus quidem viri eximia fides aliàs sat perspecta, hoc etiam loco se omni ex parte prodit: nam cùm in aliam planè sententiam abeat, secutus Idatii fastos, qui hanc pugnam in annum CCCXLVIII. Philippo & Salia Coss. rejiciunt, quod & plerique alii fecerunt; etsi hoc Juliani testimonio sententiam suam premi & labefactari haud dubiè videret, vir in hoc præsertim genere perspicacissimus, tamen veterem lectionem retinendam censuit. In quo haud ita religiosus videri Valesius voluit, qui in ea orat. Juliani, inducendam hanc vocem ἕκτον, *ac sine dubio legendum esse* τρίτον, asseveratè pronunciat in Notis ad Ammian. pag. 156.

Ibid. B. Κέρδος **. Supple τῆς φρονήσεως, loco ζωνήσεως, quod corruptè legitur in MS. adde, si lubet, καθάπερ πλοίου, ex orat. XXVI. pag. 321. ubi eandem sententiam repetit.

Ibid. B. 11. Ἐκ σπαργάνων κυβερνήτην. Constantium, fermè jam à cunabulis clavo imperii innutritum.

P. 13. A. Εἰ δὲ ἐπονείδιστον. Præclarè in hanc sententiam Latinus Pacat. in Paneg. *Et privatorum quidem avaritiæ, licèt mala, tamen aliqua defensio est; timetur inopia, & reponitur senectuti; & prospicitur hæredi. Quam affert causam concupiscendi, qui quantum ubique est, habet?*

Ibid. A. 8. Ἀλλ' ὁ μὲν ἄπιος. Quid si legatur, φιλάπιος.

Ibid. A. 11. Ποῖον γάρ. Mutila, & quæ doctissimo Interpreti visa est inextricabilis sententia.

Ibid. B. Τῶν φαύλων δὲ αἱ κολάσεις. Senec. I. de Clem. *Principi non minùs turpia multa supplicia, quàm medico funera.*

Ibid. B. 5. Ξυών. Vox superflua.

P. 15. B. 5. Ὁ δὲ φιλάνθρωπος βασιλεύς. In eam sententiam egregium habes Symmachi locum in Notis Petav. ad pag. 228. orat. XIX. Idem Themistius repetit orat. XVI. pag. 212.

Ibid. B. 8. Ἐκείνῳ ἀδυνατεῖ. Corrig. ἐκεῖνος.

Ibib. C. 10. Διακρίνειν ἁμάρτημα, καὶ ἀδίκημα, καὶ ἀτύχημα. Elegans sententia, quam iterum orat. VII. & IX. repetit. Vide Aristot. lib. I. Rhetor.

Ibid. D. antepen. Ἐκ τῶν πραγμάτων. Melius, παραδειγμάτων.

P. 16. A. 2. Καὶ Ἄδραστον. Hic Gordii Phrygum Regis filius, cùm Atym Crœsi filium imprudens occidisset, se ipse deinde super Atyis bustum transfodit. Herod. lib. I.

Ibid. B. 2. Η ποτέρας τυγχάνουσα θεραπείας. Sic verti oportuit: *Aut quam curationem acciperet, cum prius concitabantur adversus eam tragœdiæ,* &c.

Ibid. C. 3. Οὐ. Vox redundans. Paulo post (χρήσιμον) irrepsit, ut alia multa, in textum ex margine. Pariter (ἐνδοτέρω) vox expungenda.

Ibid. C. 9. Καὶ νέον. Juvenem appellare Constantium videtur; & quidem fortasse recte; nam ante biennium in Singarena pugna ob ætatem obtemperatum ei non fuisse autor est Julianus orat. I. At cur orat. III. eundem adhuc νέον Themistius appellat; quem constat tum cum dicta illa oratio est, hoc est, an. CCCLVI. ad XL. fere annum ætatis pervenisse? Græci nimirum νέον, de virili & firmata jam ætate aliquando usurpant.

P. 17. C. 8. Ολίγα τοῖς δύο ὦτα. Alludit ad Regum Persarum morem exploratoribus utentium, qui principis aures & oculi dicebantur, ut cum ex aliis discimus, tum ex Xenoph. lib. VIII. Κύρου παιδ. Ab Apuleio etiam lib. de Mundo; a quo ejusmodi Emissarii sive Auscultatores, Ωτακουσταὶ appellantur. *Inter eos*, inquit, *aures regiæ & Imperatoris oculi quidam homines vocabantur, per quos officiorum gratia Rex ille ab hominibus Deus esse credebatur, cùm omnia quæ ubicunque gererentur, ille Otacustarum delatione discebat.* Quod barbarum & tyrannicum institutum nuncupat Arist. lib. V. Politic. c. XI. Tolerandam tamen, imò & laudandam in Principe illam oculorum & aurium multitudinem putat Themistius; cum eam non suspicio, sed providentia, non ad sæviendum, sed ad bene faciendum adsciscit. Quo de genere prudentiæ Theodosium laudat idem, orat. XV. pag. 196. At, si Ammiano fidem habemus, abutebatur ejusmodi hominum obsequiis Constantius, quem ait lib. XIV. *Expositas semper rumoribus & patentes aures habuisse*, &c.

Ibid. D. 4. Καὶ μόνη. Forte, μόνῳ τῷδε τοῖς δε.

P. 18. A. Περιεστηγμένοι. Forte, περιεστηγμένοι.

Ibid. A. 7. Τῆς φιλοσοφίας ἡλικιώτιδος. Fuit igitur Themistius Constantio ὁμήλικος; atque adeo cum exploratum sit natum esse Constantium Gallicano & Basso Coss. hoc est an. CCCXVII. æræ vulg. attigisse utrumque oportuit, cum hæc dicerentur, annum ferè trigesimum.

AD EPISTOLAM CONSTANTII DE THEMISTIO.

PETAV. Scripsit hanc ad Senatum Epistolam Constantius, anno Christi CCCLV. hoc est, Arbetione & Lolliano Coss. ut in fine Epistolæ suscriptum legitur. Horum Coss. meminit Sulpitius lib. 2. & hic Constantii annus fuit XIX. quo Themistium Senatoria dignitate auxit: eaque ipsa est epistola cujus orat. II. meminit. HARDUIN. Cum ad Senatum Urbis Regiæ nonnisi Latino

ſermone ſcribere conſueſſent Imperatores Romani, pronum eſt ſuſpicari hanc epiſtolam Græce fuiſſe ex Latino redditam, ab ipſo fortaſſe Themiſtio. Datam porro oportet eſſe Mediolano, ubi toto hoc ferme anno egiſſe Conſtantium docet Ammian. l. XV. Sever. Sulp. l. II. & Conſtitutiones ibidem datæ. Denique Inſcriptionem epiſtolæ credibile eſt fuiſſe hujuſmodi: *Conſtantius Aug. Senatui CP. S. D.* Simili enim omnino formula uſus eſt poſtea Valentinianus Jun. in Nov. de indulg. reliq. Impp. *Theodoſius & Valentin. Augg. Coſſ. Prætoribus, Tribunis plebis, Senatui ſuo, ſalutem dicunt. Si vos liberique veſtri valetis, bene eſt; nos exercituſque noſtri valemus.*

P. 18. C. 5. Τῷ πλήθει τῶν ἐπαίων. HARDUIN. Commemorat, opinor, bella civilia, in quibus quidem eum Sext. Aurel. Victor in epit. ad Valentem, ait fuiſſe felicem, cum *in externis fuerit*, ut idem ait, *miſerabilis.* Quanquam & in his ipſis per duces ſuos interdum vicit, & victoriæ laudem ducibus ſuis detrahere, ut omnem ad ſe transferret, ſolitus erat, ut ſcribit Ammianus ſub finem libri XVI.

P. 19. A. 6. Οὐδεμία γὰρ χάρις. HARDUIN. In eandem ſententiam egregie Symmach. l. IX. ep. CII. *Ita*, inquit, *natura comparatum eſt, ut omnes ſibi delatum decus judicent, quod dignus accepit.*

Ibid. B. 5. Καὶ τὰ εἰκότα σεμνυνόμενα. HARDUIN. Expuncta vocula καὶ, ſic emendanda reliqua; τὰ εἰκότα σεμνυνόμενον ὑπ' ἀλλήλων.

P. 20. A. penult. Ἀλλὰ καὶ ἀκμάζειν. HARDUIN. Adde, ποιεῖς.

P. 21. B. penult. Τὰ πρῶτα δίδωσι. PETAV. Poſtulat ſententia, οὐ τὰ πρῶτα.

Ibid. D. ult. Οὐ γὰρ ἐνδεῶς οἴκοι. PETAV. Vide orat. XXIX.

P. 22. A. 4. Καὶ παιδοποιίας. HARDUIN. Certe Libanius ep. 474. Themiſtium conſolatur de obitu filii cognominis.

Ibid. B. ult. Τὸν λαμπρότατον. PETAV. Clariſſimum, hoc eſt, Senatorem.

P. 23. in ſubſcript. *Legit autem Juſtinus Clariſſ. Proconſ.* HARDUIN. Nempe id Senatorii ordinis honori datum, ut per præcipuos viros orationes ſuas in Senatu recitari Imperatores vellent, veluti per Proconſulem, ut Conſtantius hanc orationem; vel per Primicerium Notariorum, ut Valentinianus legem XIV. VI. Cod. tit. 2. de Senator. & glob. vel per Quæſtores ſive Candidatos Principis, ut in Notis ad orationem II. animadvertit eruditus vir Petavius. Hunc vero qui Proconſul hîc dicitur, haud exiſtimo illum qui eo nomine vulgo exprimitur, geſſiſſe magiſtratum; ſed unum fuiſſe potius ex Duumviris, quos ἀνθυπάτους Socrates vocat l. II. c. XLI. quique Senatus CP. principes extiterunt, antequam Præfectus Urbi crearetur, Duumviris abrogatis, quadriennio ferme ipſo poſtquam hæc oratio dicta eſt, hoc eſt, an. CCCLIX. Vide Notas ad orat. XVII.

AD

AD ORATIONEM II. NOTÆ.

PETAV. Reddit Imperatori Constantio vicem, a quo per epistolam laudatus fuerat; eúmque, uti præfert orationis titulus, cum primis philosophum esse declarat. HARDUIN. Dicta est hæc oratio Constantinopoli, Mediolani adhuc, ut supra diximus, degente Constantio.

P. 25. A. Ἀθήνῃσι τοὺς ὀφείλοντας. HARDVIN. Ea lex his verbis concepta legitur, lib. III. leg. Attic. tit. 2. Ἐάν τις ὀφείλων ἄρχῃ τῷ δημοσίῳ, θάνατον ζημίαν εἶ(ν)αι.

Ibid. D. 5. Ἡ πάλαι Κροῖσος. PETAV. Herod. in Erato.

P. 26. A. 5. Ἀνδὺ πόνου ἀπό. PETAV. Forte ἀπόρρεον.

Ibid. A. 6. Ὁ Κωνσταντῖνος. PETAV. Videtur Κωνστάντιος reponendum, etsi aliter in Regio legitur; siquidem & a Constantio laudatus est Themistius.

Ibid. A. 10. Τὸν Καρχηδόνιον. PETAV. Lege Χαλκηδόνιον, pro Καρχηδόνιον: quæ voces inter se permutari solent, ut ad Synesium monuimus.

Ibid. B. penult. Οὗτος μικρὸν βιβλίον. PETAV. Diceret saltem βιβλίον; non illud adjiceret, quod ad præconii imminutionem facit. Sed μακρὸν rescribendum judico.

Ibid. C. 5. Καὶ τὸν προφήτην, καὶ ἐξηγητήν. PETAV. Lecta est hæc Imperatoris epistola Kal. Sept. à Justino Clarissimo Procos. ut ex subscriptione constat. Notum hoc Quæstorum munus proprium extitisse, sive Candidatorum Principis; quanquam & alii quoque summates eo perfuncti sunt. Symmach. lib. x. epist. 11. ad Gratian. *Scio amore factum, quo summates viros plerumque dignamini, ut sacræ Orationi vestræ lector adhiberer.*

Ibid. C. 7. Βάκιδος, καὶ Ἀμφιλύκου. PETAV. Assentior Steph. & Ἀμφιλύτου scribo. Ita Aristides Sicula 1. tom. 2. Καὶ οὐδ᾽ ἐκ τῶν Βάκιδος χρησμῶν, οὐδ᾽ Ἀμφιλύτου μαθεῖν δεῖ με, ἀλλ᾽ αὐτὸς εὖ εἰδὼς ὑμῖν προλέγω. Est & Amphilochi mentio tom. 1. orat. in Asclepiadas. Fuit vero Amphilytus Atheniensis, ut ex Platone constat in Theage, apud quem ita interrogat Socrates: Εἴποις ἂν ἔτι μοι τίνα ἐπωνυμίαν ἔχει Βάκις τε καὶ Σίβυλλα, καὶ ὁ ἡμεδαπὸς Ἀμφίλυτος; Θεα. τίνα γὰρ ὦ Σώκρατες, πλήν γε χρησμῳδοί;

Ibid. C. 9. Μεταμφιεσάμενοι τὰς τηβέννας. PETAV. Senatores in Urbe colobiis ac penulis utebantur sub illa tempora. In Senatu togis. l. XIV. Cod. Th. tit. x. *Intra mœnia constitutus nullus Senatorum habitum sibi vindicet militarem: sed chlamidis terrore deposito quieta coloborum ac penularum induat vestimenta. Cum autem vel conventus ordinis candidati cœperit agitari, vel negotium ejus sub publica Judicis sessione cognosci, togatum eundem interesse mandamus.* Atqui chlamydatos fuisse Senatores suadet Ambrosius l. de Dignit. Sacerd. c. III. *Sicut Senatorem chlamys ornat, sicut agricultura rusticum, sicut nautam navigationis peritia,* &c. An hæc scripsit Ambrosius ante Impp. Constitutionem, quæ lata est Antonio

& Syagrio Coss. A. C. CCCLXXXII. Adeo ut post illam chlamyde intra mœnia uti desierint? An de Senatoribus loquitur extra urbem atque in Provinciis constitutis, aut in Comitatu quod στρατόπεδον dictum, ut illîc militaris cultus permitti potuerit? Nonnullis quidem magistratibus insigne chlamydis concessum, ut Vicario Urbis Romæ apud Cassiod. l. VI. c. XV. *Additur quod nec salutari te sine chlamyde jura voluerunt: scilicet ut sub veste militari semper visus nunquam crederis esse privatus.* In formula quoque Rectoris Provinciæ ep. XXI. *Chlamydis tuæ procul dubio inter alia clavos intende.* Utcumque sit, colobiis ac penulis intra Urbem Senatores usi sunt. Colobium vetus Gloss. Græcolat. *subuculam* vocat. Κολόβιον *Colobium, subicula.* Servius ad hæc Virgiliana l. IX.

Et tunicæ manicas, & habent redimicula mitræ.

Nam colobiis utebantur antiqui. Est igitur tunica sine manicis. Isid. l. XIX. c. XXII. Ægyptios Monachos colobiis indutos fuisse docet Cassianus. Sed errant viri quidam docti, qui vestis honestioris genus esse negarunt, ac P. Pithœum perperam reprehenderunt, qui l. I. Adver. c. XVI. idipsum adnotaverat. Quod in Senatu ac solenniore consessu togis ac trabeis induti fuerint, confirmat Corippus l. IV.

Incessit lætus præclara in veste Senatus,
Pars trabeis, pars compta togis, ut cuique probatus
Ordo locum, cultúmque dabat.

Quin & calceos tum mutabant, ac Senatorios inducebant, hoc est, mulleolos. Zangas posterior ætas nominavit. l. XIV. Cod. Theod. tit. X. Tzancæ vocantur; quarum ibidem usus intra Urbem interdicitur. Vetus Horatii interpres ad hæc verba Sat. VI.

Nam ut quisque insanus nigris medium impediit crus
Pellibus.

Nigris pellibus (inquit) *Zangis.* Trebellius Pollio in Claudio. *Zangas de nostris Parthicis paria tria.* Nam ex Parthicis pellibus Imperatoriæ Zanchæ sive Campagi fiebant. Corippus l. II.

Purpureo suræ resonant fulgente cothurno:
Cruráque puniceis induxit regia vinclis,
Parthica Campano dederant quæ tergora fuco.

Mox

Augustis solis hoc cultu competit uti,
Sub quorum est pedibus Regum cruor.

Ergo puniceus calceus Imperatoris insigne fuit. Zonaras l. III. in Michaële Theophili F. Ἐδίδου αὐτῷ τὰ φοινικόχροα πέδιλα, καὶ προσέταττεν ὑποδήσασθαι, καὶ βασιλέα ἀνεῖπε. Senatorum vero calcei cujus coloris fuerint, florentis saltem Reip. temporibus, haud satis expediunt. Nigros enim facere videtur Horatius loco cit. adeoque Juven. Sat. VII.

Appositam nigræ pellem subtexit alutæ.

Ad quæ ita scholiastes vetus. *Patricius Senator est. Lunula nam adsuta*

calceis discernuntur Patricii a Noviciis. Vetus quoque Juven. Schol. ad hunc versum Sat. I.

Nuper in hanc Urbem pedibus qui venerat albis.

Illo enim tempore necdum Senatores nigris calceis utebantur. Contra rubri coloris fuisse argumento est imprimis ipsa mulleorum appellatio, *a colore rubro qualis est Mulli piscis,* ait Isidorus. Plinius l. IX. c. XVIII. de Mullis. *Nomen his Fenestella a colore Mulleorum calceamentorum datum putat.* Rectius Isidorus Mulleis nomen a pisce inditum, cujus rubentes squamæ sunt. Nec placet quod Marcellus Virgilius existimat: dictos ab ea colorum varietate Mulleolos calceos, quam expirantes Mulli referunt. Alioqui non rubri, sed versicolores calcei fuissent, cujusmodi morientium Mullorum color est, authore Seneca l. III. Nat. Quæst. & Plinio loco citato. De colore rubro Martialis diserte asserit l. II. ep. XXXIX.

Non extrema sedet lunata lingula planta,
Coccina non læsum cingit aluta pedem.

Sed dissidentes inter se scriptores ita fortasse conciliare possumus: si duas in Mulleolis partes distinguamus. Nam altera tibias ac crura protegebat: tibiatim enim mullei calceabantur, ut loquitur Titinius in Setina: pedes altera. Illa nigri, ut Horatius indicat, coloris extitit, hæc rubri. Formam Isidorus describit l. XIX. c. XXXIV. docetque corrigiarum IV. fuisse, assuta luna. Ac superiori parte osseos vel æreos malleolos habuisse, ad quos lora deligata. Qua ex delineatione illud colligi videtur: superiore pedum parte corrigiis ac loris duntaxat fuisse contectam. Sed repugnat Gellius l. XIII. c. XX. Ubi cum Castritii verba illa commemorasset: *Soleatos tamen vos Po. Ro. Senatores per Urbis vias ingredi nequaquam decorum est,* paulo post de solea ista subjicit: *Omnia enim ferme id genus, quibus plantarum calces tantum infime teguntur, cætera prope nuda, & teretibus habenis vincta sunt, soleas dixerunt, nonnunquam voce Græca crepidulas.* Tales enim Græcorum crepidas fuisse constat, quæ Romanis Senatoribus probrosæ, notatæque in Scipione apud Livium l. XXIX. & Germanico. Tac. l. II. Ann. *Pedibus intectis incedere, & pari cum Græcis amictu.* Proinde superiorem mulleorum partem fuisse tectam arbitror, nisi mutata postea ratione aperiri nudarique cœperint. Imperatorii certe calcei reticulati erant. Trebell. Gallienis. *Caligas gemmatas annexuit, cum Campagos reticulos appellaret.* Postremo ut Impp. calcei purpurei fuere, ita Coss. aurati, ut ex Cassiodoro liquet.

Ibid. D. Ἀλλὰ Ζήνων. HARDUIN. Rem narrat aliter Laërtius in Zenone; cives nimirum Athenienses apud eum dum Athenis est commoratus, portarum urbis claves posuisse, ratos tutiore eas loco esse, quam quovis in templo; certiusque illi, etsi peregrino homini, communem salutem, quam ulli popularium suorum posse committi. Scribit Plutarchus lib. de Stoïcor. repugn. noluisse Zenonem Atheniensem civem fieri, ne in patriam suam injurius videretur.

Ibid. D. 8. Οὕτως ἀπεχής. PETAV. Henr. Steph. ἀτυχὴς, aut οὕτως ἄρα παχὺς conjicit.

P. 27. A. 3. Οἷς διαλέξῃ χρονιότητα. PETAV. Ethic. VI.

Ibid. C. 4. Προοίμιον. HARDUIN. Suidas hymnum vocat: παιᾶνα Laërtius in Socrate. Plato, cujus verba & sententias studiosissime Themistius consectatur, προοίμιον in Phœdone.

P. 27. D. Κατὰ τὸν Ηρόδοτον. HARDUIN. Herod. lib. II. Sophocl. in Philoſt. Εὔστομ' ἔχε παῖ. Suidas apud Eupolid. bene exponit, εὖ ἔχειν σόμα, εὐφημεῖν, *bona verba dicere, parce & honorifice loqui.* Usus obtinuit ut εὔστομα unica voce scriberetur. Suspicor porro a Christiano aliquo scriptum in margine, ξύλον γὰρ ἰώ, quasi id scilicet Themistius significaret, satius esse de Diis silere quam habere sermonem, quod Dii gentium nihil aliud essent quam lignum. Valde illud quidem pie excogitatum. Unde postea irrepsit in textum.

P. 28. A. 3. Τῆς Λυσάνδρου κρεωδαισίας. PETAV. De qua Plut. Agesilao.

Ibid. A. 6. Αὐτὸς ὁ Αρχίδαμος. PETAV. Male pro Αγησίλαος. In Reg. Αρχιδάμας.

P. 29. A. 9. Καὶ θιγγάνειν τῶν ἀνάκτῃ. PETAV. Deploratum locum ita exposui, quasi esset τῶν προσιόντων τῷ ἄνακτι. In Regio, & in altero Cod. MS. Collegii nostri Parif. est θιγγάνειν τῶν ἀνθρώπων.

Ibid. B. ult. Ην δυνώμεθα. ἀλλ' ἔπεσθαι. PETAV. Fœdum hic ulcus ex depravata scriptione, & interpunctione. Emendo. Αλλ' ἔπεσθε φαίνεται. Quod ex interpretatione nostra liquet.

Ibid. C. 5. Φασὶ τὸν Παῤῥάσιον. PETAV. De Parrhasio Plin. l. 35. c. 10.

Ibid. C. 10. Εαυτὸν ἐτίμησε. PETAV. Postulat sensus αὐτόν.

P. 30. A. 9. Καὶ οὐ ψευδωνύμως. HARDUIN. Addendum fortasse, φιλόσοφος. Videtur enim id loci illius sententia postulare.

Ibid. B. Οὐτίδας λόγους. PETAV. De his vide Diog. Laër. in Zenone. Eos porro, qui hunc in modum verbis tenus philosophantur, insectatur Epictetus apud Arr. l. 3. c. 2. Sen. ep. 20. *Facere docet Philosophia, non dicere.*

Ibid. B. 6. Ο κυριεύων καὶ ὁ, &c. HARDUIN. Κεράτινος λόγος, quem alii κερατίνην vocant, quasi cornutum sermonem, nomen habuit a materia syllogismi, quem in ore frequens habuit Chrysippus, ut est apud Laërtium hoc modo: Εἴ τι οὐκ ἀπέβαλες, τοῦτο ἔχεις· κέρατα δὲ οὐκ ἀπέβαλες· κέρατα ἄρα ἔχεις. Hujus argumentationis Seneca meminit ep. XLV. ubi vir gravissimus acutam delirationem vocat. De Dominante, quem κυριεύοντα Græci nominant, scripserat commentarium Antipater, quem qui legeret, fieret is ἀνοηρότερος & φλυαρότερος, *longe quam antea ineptior,* ut aiebat Epictetus apud Arrian. lib. II. c. XIX. Vulgo jactatum hoc genus fuisse liquet ex Plutarcho, lib. I. Sympos. q. I. ubi eos reprehendit qui etiam trahunt in convivio τὸν κυριεύοντα. Harum captionum autores facit Themistius Philonem & Heliodorum; sed haud abhorret a similitudine veri in Heliodoro mendum esse lapsumve memoriæ; nam quod ad κερατίνην

attinet, non Heliodorum, sed Diodorum ejus fuisse inventorem prodit Laërtius lib. II. in Diod. Similis est horum λόγος ἐγκεκαλυμμένος, de quo haud multo ante Themistius, *opertus sive involutus;* cum clam irrepo, & quibusdam positis, quod volo, efficio. Quo de genere captionis scripsit libros duos Chrysippus. Inventorem illius fuisse Cronum Diodorum prodit Laërt.

Ibid. C. 7. Χρυσοῦ, καὶ στατῆρος. PETAV. Vacat, nisi fallor, particula καὶ. Χρυσοῦς στατὴρ est Aureus, seu Denarius aureus, vel solidus.

Ibid. C. 9. Ὅπως κρείττων εἶναι ἐπιθυ. HARDUIN. Lacunam istam repleri sic posse commode arbitramur. Ὅπως κρείττων εἶναι ἐπιθυμιῶν δύνηται, ᾧπερ ἐγκρατεῖ γενομένῳ ἔσται μηδὲν πλέον καὶ vel ἢ ἡττημένῳ: *Quomodo superior esse cupiditatibus possit is, cui nihil amplius sperandum sit, si vicerit, quam si iisdem servierit.*

Ibid. D. Σωφρονέστερος Ξενοκράτους. HARDUIN. Abiit vox illa in parœmiam. Vide Diog. Laërt. & Erasm. in Chiliad.

Ibid. D. Τρυφᾷν δὲ παρ' ἐκεῖνον. PETAV. Henr. Steph. legit ᾧ δὲ τρυφᾷν.

P. 31. A. 7. Καὶ οὐκ ἐρωτῶ. PETAV. Henr. Steph. κροτῶ. Melius ἐπωθῶ. Sed ridicule admodum non nemo μηχανὴν hîc totum Auditorium esse putat.

Ibid. B. penult. Οὐ τὴν ἀπὸ Σκυθῶν. PETAV. Quid hic Scythia opus est? An quia tum Imperator illis in partibus erat? HARDUIN. Alludit ad parœmiam veterum, Σκυθῶν ῥῆσις. Hujus porro sensum alium profert Lucianus, alium Suidas, alium Diogenes Laërt. in Anacharsi, alium Athenæus l. XII. c. V. alium denique Ælian. in epist. Rustic. Cnemon Callipidi. His vero omissis, qui maxime cuique obvius esse potest, is mihi videtur accommodatissimus ad præsens negotium: *Lubet,* inquit, *ad hanc rem confirmandam, non ab externis & barbaris, qualis fuit Anacharsis Scytha, sed a domesticis & nostris, ab Aristotelis, inquam, Stagiritæ schola repetitam proferre sententiam.*

Ibid. B. ult. Καὶ ἐπὶ σμικροτέρα ἐστίν. PETAV. Aliquoties ex vocum μικροῦ & μακροῦ affinitate mendum irrepsisse docuimus. Quod idem hoc loco contigit. Legendum enim μακροτέρα. Quippe tota quæ sequitur sententia, usque ad ἐπὶ οὕτω οὐ φιλόσοφον, ex Aristotele petita est 2. Eth. c. 3.

Ibib. C. Ὅτι τέλος αὐτῆς. PETAV. Vide Aristot. Eth. 2.

Ibid. D. Τάχα ἂν ἐγὼ θεραπεύοιμι. PETAV. Ὁ νοῦς: *Si non major sit virtus Imperatoris, quam ejusmodi Philosophorum, fatebor adulatorem me esse, & ad gratiam ista fingere, ac veritate majora dicere.* Possumus ὑποδυοίμην hîc scribere. Nam ὑπέρχεσθαι est blande atque adulatorie insinuare sese. HARDUIN. Pro θεραπεύοιμι: legendum fortasse, θωπεύοιμι.

P. 32. B. 2. Καταφθέγγοντες τὸν λόγον. PETAV. Reg. ψευδῶν. ἀντὶ τῶν λόγων ἀληθινῶς. Sed nonnulla desiderantur, quæ hunc sensum impleant. *Si Philosophorum nomine indigni illi sunt qui pro rebus ac factis sermones ostentant, vicissim ii qui pro sermonibus facta ipsa præstabunt, eadem erunt appellatione digni.*

Ibid. B. 6. Οὐ τοῦ Σόλωνος, ἀλλὰ τῶν τοῦ Σόλωνος ἀπογόνων. HARDUIN. Mater Platonis a Solone ſapientiæ quaſi antiſtite genus duxit, & Plato ſextus a Solone natus. Sariſber. lib. VII. c. V. Nug. Curial.

Ibid. B. antepen. Βιβλίων ὅμαδος ὅλος. PETAV. Forte, ἄλλων ἐπ' ἄλλοις συντεταγμένων.

Ibid. C. 2. Η περὶ τὴν πλάτανον. HARDUIN. Dialogum Platonis intelligit eum qui Phædrus inſcribitur.

Ibid. C. 5. Ην αὐτὸς μὲν φησι. PETAV. Sumpta hæc ex Phædro. Cæterum pro αὐτὸς malim ἄλλους. Niſi hoc ſignificet quod illîc Socrates ait, μετὰ μὲν τοῦ Διὸς ἡμεῖς, ἄλλοι δὲ μετ' ἄλλων θεῶν. Quod ſequitur, καὶ οἱ τὸν ὁρώμενον γνωματεύοντες, vereor ut integrum ſit. Forte, εἰς τὸν οὐρανὸν ἁρματεύοντες.

P. 33. A. 5. Αὐτὸς ὁ Πλάτων ἐρεῖ. HARDUIN. In Timæo totidem verbis: Βουληθεὶς γὰρ ὁ Θεὸς ἀγαθὰ μὲν πάντα, φλαῦρον δὲ μηδὲν εἶναι κατὰ δύναμιν· οὕτω δὴ, &c.

Ibid. C. 5. Οὐδὲν τίμιον προσμαντευομένω. PETAV. Forte, οὐδὲν τι μεῖον. HARDUIN. Vox illa utraque, οὐδὲν τίμιον, ſupervacanea eſt & expungenda.

Ibid. D. Εἰς τάξιν ἤγαγεν ἐκ τῆς ἀταξίας. HARDUIN. Victoriam de Tyrannis, Magnentio & Vetranione, relatam, pacatumque a bellis civilibus imperium haud obſcure ſignificat. Manifeſtius adhuc haud multo poſt, cum e typhonibus, hoc eſt, Tyrannis, adverſus quos ei congrediendum fuit, oratione alios, alios ferro docet fuiſſe repreſſos. Demum vero apertiſſime pag. 37. & 38. de Vetranione agit.

P. 34. A. 2. Τυφῶνος δίκην. HARDUIN. Heſiod. in Theogon. Plutarch. tract. de Iſide & Oſir.

Ibid. B. 2. Τοὺς δὲ νέους. PETAV. Gloſſema iſtud mihi quidem ſapit vocis ἀκμάζοντας. Sed totus hic locus verbo aliquo defectus ac ſuſpenſus eſt.

Ibid. B. 8. Ξυν ἅρμασι πορεύεσθαι. PETAV. Non improbanda Henr. Steph. conjectura; qui ξυνάμα πορεύεσθαι aptius cenſet. In Reg. eſt ξυνδυνάμει.

Ibid. C. 8. Παρὰ τὸν Ιλισσὸν κατακεκλιμένος. PETAV. Manca hæc atque mutila. Sed ἀκροωμένου reſtituendum, ut ad μειρακίου referatur. Syneſius Dione. Εκεῖ που καὶ τὸν παρακεκινδυνευμένον λόγον τὸ παιδίον ἐξηγεῖται τόλμα τὸ ἐπέκεινα ταύτη παρὰ τὴν αὐτὴν πλάτανον, περὶ ἣν ἐρρητόρευσε, καὶ παρὰ σοφιστῇ Λυσίᾳ προσεγυμνάσατο, &c. Ubi πρὸς τὸ παιδίον corrigendum monuimus. Nam puer in Phædro inducitur, ut ibidem notat Syneſius.

P. 35. A. 2. Τῷ γὰρ ὄντι κινδυνεύει. PETAV. Tranſlatum id ex Platone, in calce l. 4. de Rep. Οσοι, inquit, πολιτειῶν τρόποι εἰσιν εἴδη ἔχοντες, τοσοῦτοι κινδυνεύουσι καὶ ψυχῆς τρόποι εἶναι. Vide Syneſium Orat. de Regno.

P. 36. A. 1. Πολλὰ ἐξελεγχθείς. PETAV. Forte, ἐξελιχθείς.

Ibid. A. 5. Ον οὐ δεδίασιν. PETAV. Synesius. Τίς δ' ἰδιώτης ἐστὶ μικρῶν περὶ ἄλλων ἀδεέστερός τε καὶ ἀνεπιβουλευτότερος ἐκείνου βασιλέως, οὐχ ὃν δεδίασιν, ἀλλ' ὑπὲρ οὗ δεδίασιν οἱ ὑπήκοοι; Quod quidem Bianti dictum tribuitur. Idem habet Themist. orat. 1. pag. 10.

Ibid. A. 10. Ὥσπερ ἐν Κρονίοις. PETAV. Arrianus Differt. Epict. l. 1. c. XXV. Ἐν Σατουρναλίοις λέλογχε βασιλεύς. ἔδοξε γὰρ παῖξαι ταύτην τὴν παιδιάν. προστάσσει, σὺ πίε, σὺ κέρασον, &c. Lucianus Saturnalibus. Ἔτι καὶ βασιλέα μόνον ἐφ' ἁπάντων γίνεσθαι τῷ ἀστραγάλῳ κρατήσαντα.

Ibid. B. 3. Οὐκ ἐπὶ τῷ σώματι. PETAV. Quanquam etiam cæteris major sit. Plin. l. 11. c. 16. *Omnibus forma semper egregia, & duplo quam cæteris major, pennæ breves, crura recta, ingressus celsior, in fronte macula quodam diademate candicans.* Porro locus iste expressus est ex Platonis Politic. Νῦν δέ γε, ait, οὐκ ἔστι γινόμενος, ὡς δὴ φαμέν, ἐν ταῖς πόλεσι βασιλεύς, οἷος ἐν σμήνεσιν ἐμφύεται τό, τε σῶμα εὐθὺς, καὶ τὴν ψυχὴν διαφέρων εἷς.

Ibid. B. 9. Οὕτω δὴ καὶ Αἰθίοπες. PETAV. Herod. Erato. HARDVIN. Herodot. in Thalia.

Ibid. B. 11. Ον οὐχ ἵππος ἐποίησε. PETAV. Darii Psammitichi, & Gygis historias tangit. De quibus Herod.

Ibid. C. 4. Οὐδὲ μανδύη. PETAV. Hesych. Μανδύας εἶδος ἱματίου Περσῶν, πολεμικὸν ἢ μαντεία. Corr. πολεμικὸν ἱμάτιον.

Ibid. C. 7. Καὶ μηλοφόροι. HARDVIN. Sunt Regis Persarum Satellites, apud Athenæum & Hesychium, mala aurea in contis ferentes, μῆλα χρυσᾶ φέροντες ἐπὶ τῶν συράκων.

Ibid. C. 8. Ἀποθνησκόντων στρατιωτῶν. PETAV. Ad Xerxis dictum alludit, quem ferunt lustrato exercitu, ac recensito, cum illacrymasset, causam rogatum respondisse, miserabile id sibi visum fuisse, εἰ τουτέων γε ἐόντων τοσούτων οὐδεὶς εἰς ἑκατοστὸν ἔτος περιέσται. Herod. Polyhym. Cur ἀθάνατος ἀριθμὸς dicatur, vide eundem, pag. 260.

P. 37. A. 2. Ποταμὸς δὲ οὐκ ἐπιλείπει. PETAV. Rursum ad Xerxem regem respexit. De quo Justinus l. 2. *Ut non immerito proditum sit flumina ab exercitu ejus siccata*, &c. Herodotus loco cit. Chidorum fluvium Xerxis copiis non suffecisse narrat, nec Onochonum. Epidanum vero totius Achaïæ maximum ægre admodum suppeditasse. Sed longe felicius actum esse cum Imperatore docet, cujus in gratiam Mygdonius uti suspicor fluvius sic intumuerit, ut Persarum Regem ab Nisibena obsidione prohiberet. Vide Julian. orat. 1. Panegyr. 111.

Ibid. B. 2. Τὸν συλλήσοντα τὸν βασιλέα. PETAV. Forte, τὴν βασιλείαν.

Ibid. B. 4. Ἐπάξια τῆς φθεγγομένης. PETAV. Duæ illæ voces, τῆς φθεγγομένης, quantum conjector, inducendæ sunt.

Ibid. C. penult. Ὑμνοῦσι μὲν οὖν καὶ Σπαρτιᾶται. PETAV. Diodorus lib. XV. ubi supra decies mille Arcadum cecidisse, Lacedæmoniorum ne unum quidem asserit, cum Dodoniæ sacerdotes respondissent, ὅτι πόλεμος ἔσται Λακεδαιμονίοις ἄδακρυς ἔσται.

Ibid. D. ult. Καὶ ἦν θέαμα ἄπιστον. PETAV. Errat, neque enim ab Dione ad eam fortunam redactus est Dionysius, sed a Timoleonte Corinthio. Plutarch. in ejus vita.

P. 38. A. 2. Εν τῷ Κρανείῳ. HARDUIN. Cupressorum lucus est e regione Corinthi, ubi gymnasium. Pausan. in Corinth. Laërt. in Diog. Εν τῷ Κρανείῳ τῷ πρὸ τῆς Κορίνθου γυμνασίῳ.

Ibid. A. 4. Ο καὶ τοὔνομα καὶ τὴν τύχην πάλαι στρατιώτης. PETAV. Vetranio Pannonicarum Legionum Dux. Zosim. lib. II. HARDUIN. Alludit ad nomen Veteranionis, quem Veteranum militem nominat. Quem porro Veteranionem dixi cum Philostorgio, qui Οὐετερανίωνα exerte habet, hunc Vetranionem tum nummi antiqui, tum Latini Græcique autores appellant. Interdum etiam Βρετανίων nominatur.

Ibid. A. 8. Μακροβιώτερον Αργανθωνίου. HARDUIN. Arganthonius Tartesiorum rex, CXX. annos vixisse fertur. Herod. Clio. Cic. lib. de Senect.

Ibid. A. 9. Καὶ πρόπαλαι διελόμενον. PETAV. Placet Henr. conjectura, διολόμενον rescribentis.

Ibid. B. 2. Τὸν ἕτερον τῶν τυράννων. PETAV. Magnentium, de quo Eccles. histor. & Zosim. lib. II.

Ibid. B. 7. Τυφλὰ τέκωσιν καὶ ἀπελῆ. HARDUIN. Proverbium ex ursarum more deductum; de quo vide scriptores historiæ naturalis.

Ibid. C. penult. Σχεδὸν γὰρ ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς. PETAV. Ita Heliodor. X. Æthiop. Θυγατέρα ἐμὴν ὥσπερ ἐπὶ σκηνῆς ἐξ ἀπόρων ἑαυτὴν, καὶ οἷον ἐκ μηχανῆς ἀναφαίνουσα.

Ibid. D. ult. Τῷ μὲν συναλγήσας. PETAV. Constantino videlicet, qui a Constante est interfectus: ὑπεραλγήσας vero ad ipsum Constantem spectat, cujus necem occiso Magnentio ultus est.

P. 39. A. 7. Φαίνεται γὰρ ὁ Θεός. HARDUIN. Hæc, ut apparet ad Nisibenam illam obsidionem referenda sunt, quam Theodoretus describit, quo tempore S. Jacobi precibus liberata divinitus Nisibis fuit. Quanquam Theodoretus duas obsidiones, quarum prior statim ab obitu Constantini contigit, cujus meminere Hieron. & Theophanes; altera, hæc nimirum, qua de agimus, occupato, ut ait Themistius, civilibus & Occidentalibus bellis Constantio, hoc est, anno CCCL. duas, inquam, in unam eandemque male conflavit; & posterioris hujusce tempus, cum post Ariminense Concilium rejecit, sive in annum circiter CCCLX. illud certe pluribus annis, toto nempe decennio, tardius consignavit.

Ibid. A. 8. Εν μικρᾷ παρατάξει PETAV. Forte, μακρᾷ.

Ibid. A. 11. Αφήσετε οὖν. HARDUIN. Locum istum sic reddo: *Quid ergo? an me deinceps ab eo contractu liberabitis? an nondum idonee satisfecisse videor? Certe cum studiose*, &c.

Ibid. B. 6. Πᾶν δὲ ὄφλημα ** αὐτίκα. PETAV. Supplendum ex Regio, πωτίσας: habet enim φωτίσας.

Ibid.

Ibid. D. antepen. Ἀλλ' ἐὰν ἅπαξ. HARDUIN. Melius, ἅπαντα.

P. 40. A. 6. Τὸν συναρξάντα φιλόσοφον. PETAV. Julianum Parabatam.

Ibid. A. penult. Ξυνδραμεῖν τε βασιλείᾳ φιλοσοφίαν. HARDUIN. Hæc illa eſt Platonis lib. v. de Republ. & epiſt. VII. Τοῖς Δίωνος οἰκείοις, ſententia, tot deinde ac tantis concelebrata præconiis: ἐὰν μὴ οἱ φιλόσοφοι βασιλεύσωσιν ἐν ταῖς πόλεσιν, ἢ οἱ βασιλεῖς τε νῦν λεγόμενοι καὶ δυνάσται φιλοσοφήσωσι γνησίως τε καὶ ἱκανῶς, &c.

AD ORATIONEM III.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

CUM Urbis viſendæ ſtudio flagraret Conſtantius, cuperetque ibi quaſi devictis hoſtibus univerſis edere triumphales ludos, decreta eſt ei à S. P. Q. CP. perhonorifica legatio aliquot Senatorum, qui Principi ſuo reportatas de tyrannis victorias gratularentur. Horum e numero Themiſtius fuit; ſed ob incommodam valetudinem, & hyemis aſperitatem, ceteris Romam profectis, ipſe Conſtantinopoli ſubſtitit. Scripſerat tamen orationem πρεσβευτικὸν, quam coram ipſo Imperatore Romæ dicturus eſſet; eamque prius quam ad iter ſe accingeret, recitavit in Senatu. Id enim moris ei ceteriſque Rhetoribus tum fuiſſe, Creſolius noſter docet lib. III. Theatri Rhet. c. VII. Apertiſſime vero Themiſtius ipſe declarat orat. IV. pag. 54. & 61. Et vero quantumcumque refragetur is qui titulum huic tertiæ orationi præfixit; qui quam orationem dicendam coram Imperatore vidit, reipſa dictam putavit; eam nullo modo Romæ dici potuiſſe, tria, ut opinor, evincunt. Primum eſt, quod Themiſtius ipſe ſe profiteatur orat. IV. ab instituenda illa longo terrarum tractu in media aſperitate hiemis, peregrinatione præpeditum. Alterum, quod Romam, niſi temporibus Gratiani, non viſerit, ut haud obſcure ſignificat tum orat. XIII. tum vero XXXI. Tertium denique illud eſt, quod orationem IV. quæ proxime hanc ſequitur, ut ex ipſius verbis liquido eruitur, Conſtantio adhuc Romæ degente, ubi 60. ad ſummum dies ſubſtitit, ipſe in Senatu CP. dixerit; quo proinde delatum eſſe Pegaſeis alis neceſſe eſt, ſi hanc paulo ante Romæ recitavit.

P. 40. C. Πρέποντά σοι ςέφανον. Vetus ille mos fuit, ut coronæ aureæ publice a civitatibus, a ſociis etiam ac fœderatis, regibus ac principibus offerrentur. Offerendi porro occaſio multiplex fuit: vel enim ob adoptionem adventumve Principis, aurum coronarium exhibebatur, quale ait Theodoſio deberi Themiſtius orat. XIV. vel cum legati ad Principem mitterentur, beneficii cujuſpiam impetrandi gratia, quo ſpectare videtur Themiſtius tum hac orat. tum ſeq. & Syneſ. de regno; vel ob decorandum triumphum, ut teſtis eſt Cic. in Rull. & in Piſon. vel denique ob res

gestas feliciter, quæ ut antiquissima, ita præcipua semper extitit auri coronarii offerendi causa. De his vide Vopisc. in Probo, Zosim. lib. III. Ammian. Marcell. lib. XXIII. Curtium lib. IV. Agell. lib. V. c. VI. Josephum lib. XII. c. XIII. ubi στεφανίτην φόρον appellat. Eunap. in Excerptis. Victoriarum aurea simulachra Valentiniano seniori a Tripolitanis pro coronis oblata refert Ammian. lib. XXIII.

Ibid. C. 8. Τῇ δὲ ἐπωνύμῳ μὲν τῷ σου πατρός. Constantinopoli scilicet quæ a Constantino M. ut omnes norunt, nomen cepit.

Ibid. D. Οὐκ οἴκοθεν ποριζόμεθα ** τὴν ἀρετήν. Sic emendandum, & lacuna supplenda: Ποριζόμεθα τὸ γέρας τῆς σῆς ἀρετῆς, *Præmium virtuti tuæ rependimus.*

P. 41. B. penult. Ἀνδρὶ μὲν χρωμένῃ διακόνῳ. Oratore videlicet ipso Themistio, quem philosophiæ studium a vero aberrare non patietur, nedum in adulationem deflectere. Est enim veri philosophi, ut ipse ait orat. XXI. præcipua dos, prima nota formaque veritas, uti sponte sua nullam omnino falsitatem admittat, &c.

Ibid. C. 5. Παναθήναια ἢ Διονύσια. In Panathenæis, quæ Minervæ, & Dionysiis, quæ Baccho sacra, quos insigni honore affectos vellent, his coronam auream donabant, idque publice per præconem in gymnico certamine pronuntiabant. Est hac ipsa de re insignis locus Demosth. orat. Περὶ στεφάνου. Δέδοχθαι τῇ βουλῇ καὶ τῷ δήμῳ, στεφανῶσαι Χαρίδημον καὶ Διότιμον, χρυσῷ στεφάνῳ, καὶ ἀναγορεῦσαι Παναθηναίοις τοῖς μεγάλοις, ἐν τῷ γυμνικῷ ἀγῶνι. Quod vestigium quoddam est illius consuetudinis quæ longo post intervallo obtinuit, ut aurum Coronarium, de quo paulo ante, tanquam victoriæ donum, decreto triumpho, ut ait Cic. in Pis. Imperatoribus penderetur.

Ibid. C. 9. Ἐν τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων. Certant inter se scriptores in utriusque Romæ comparatione. Greg. Naz. in carmine de Vita sua, adeo æquales facit, ut situ tantùm ac loco discrepare dicat. Julianus vero Aug. in Encomio Constantii novam veteri longe postponit. Πολίν τε ἐπώνυμον αὐτῷ κατέστησεν ἐν οὔτε ὅλοις ἔτεσι δέκα, τοσούτῳ τῶν ἄλλων ἁπασῶν μείζονα, ὅσῳ τῆς Ρώμης ἐλαττοῦσθαι δοκεῖ· ἧς τὸ δεύτερον τετάχθαι μακρῷ βέλτιον ἔμοιγε φαίνεται, ἢ τῶν ἄλλων ἁπασῶν μείζονα καὶ προτέραν νομίζεσθαι. Ita & Themistius tum hoc loco tum paulo post, cum de Constantinopoli ait, καὶ οὐκ αἰσχύνεται τὸ λοιπὸν τοῖς δευτέροις αὐτὶ πρωτείων χρῆσθαι. Et vero cum novæ Romæ vetus μητρόπολις materque sit, ut in Notis ad orat. XVIII. dicturi sumus; quidni primas illa obtineat? Notum est illud Thucyd. Ἀποικία εὖ πάσχουσα τιμᾷ τὴν μητρόπολιν.

Ibid. D. 5. Ὥσπερ ἡ Θέτις. Homer Iliad. 1. v. 425.

P. 42. A. Καλλίπολις, τὰ μὲν πρὸς Ὠκεανον. Figurata est, ut apparet, hæc omnis oratio. Jupiter, Constantius est; Olympus, Roma: Καλλιπόλεως vero nomine, ut alias frequenter solet, Constantinopolin hic designat.

Ibid. A. ult. Ιςαταj τȣ̃. Corrige: Ιςαταί που.

Ibid. B. 2. Εξάρχει δὲ ὁ κορυφαῖος. Seipsum orator designat. Est autem, ut notum est, κορυφαῖος, ἐξάρχων, κατάρχων, & χορςάτης, hæc enim homonyma sunt, chori cantusque præsultor, sive præcentor.

Ibid. B. 6. Αἱ νίκαι ᾗ ἡ δίω. Corrig. Αἱ δύο. Intelligitur gemina illa de Magnentio & Vetranione, quem paulo infra pag. 45. τὸν πρεσβύτην appellat, reportata victoria.

Ibid. B. ult. Τῇ Αειάδνῃ. Vide Iliad. 6. v. 591.

Ibid. D. 6. Καὶ οὐ λέγω τὰς παλαιὰς συμμαχίας. *Byzantiorum Respublica semper Romani Imperii nomen fovit,* inquit Gyll. lib. 1. de Topogr. CP. c. 1. *Primo adversus Regem Macedonum, cui ut degeneri impositum Pseudo-Philippi nomen. Sileo missas copias in Antiochum, Perseum, Aristonicum, & piratico bello adjutum Antonium: Mithridatis impetum sustinuit, & simul Syllæ, Lucullo, Pompeio valde auxiliata est, quando ea loca insideret, quæ transmeantibus terra marique ducibus exercitibusque simul vehendo commeatui opportuna forent.* Quæ vero de signis adjungit Themistius, eadem Tullius oratorie & παθητικῶς narrat in orat. de Prov. Consul. *Ipsam vero urbem Byzantiorum fuisse refertissimam atque ornatissimam signis quis ignorat? quæ illi exhausti sumptibus, bellisque maximis, cum Mithridaticos impetus, totumque Pontum armatum, effervescentem in Asiam, atque erumpentem, ægre repulsum & cervicibus interclusum suis sustinerent; tum, inquam, Byzantii, & postea, signa illa, & reliqua urbis ornamenta sanctissime custodita tenuerunt.*

P. 43. B. Επὶ τὴν ἀρχαίαν ἑςίαν τῶν Αἰνεαδῶν. In Latium, quo Æneas appulit.

Ibid. C. Δίκην ἐπράξατο. A Magnentio pœnas exegit. Hunc Populo Senatuique Rom. venisse in odium, præter Themistium, significat Zosim. lib. II.

P. 44. B. Καὶ παρὰ μίκρον ὁμωνύμου. Pæne cognomine sublata tyrannide: altera Maxentii, Magnentii altera. Dedit Roma vetus, inquit, a Maxentii tyrannide liberata, conditorem novæ, scilicet Constantinum: nova jam condita, veteri servatorem dedit, Constantium nimirum, qui eam a Magnentii dominatu exemit.

Ibid. D. Βασιλέως ἀγαθοῦ καὶ φιλοσόφου. Affirmat Nazianz. in Constantio Imperatore, βασιλείαν καὶ φιλοσοφίαν εἰς ταὐτὸ συνελθεῖν.

P. 46. A. 4. Σὲ δέ. Mutilatum locum restitui sic puto posse: Αλλὰ ϑωπείαν κακίας μυσάττεται. Σὲ δὲ, ὦ βασιλεῦ, ἀληθῶς τε καὶ ϑαρσαλέως ἐπαινῶ καὶ ἵνα μὴ, &c.

Ibid. A. ult. Η Βάκιδος ἡ μαντεία δεῖσθαι καὶ Αμφιλύτου. Bacidis oracula multa vide apud Herod. lib. VIII. Uran. Amphilytus autem Acarnan pariter ariolus fuit, cujus vaticinationes idem refert lib. I. Clio.

P. 47. D. penult. Χρυσὸς ἀδελφός. Vide Notas in orat. seq.

P. 48. A. 5. Υπ' ἀνάγκης ἐτίμα ἡ γερουσία. Non modo ceterarum urbium nuditate, ut ait Hieron. Constantinopolim locupletatam fuisse a Constantino, sed orbitate etiam, innuit hoc loco Themistius,

multis clarissimis viris e patriæ suæ sinu abstractis, ut novam Urbem sui generis claritate ornarent.

Ibid. A. 6. Τιμὴ μωρίας. Legendum puto, τιμὴ τιμωρίας, atque ita vertendum: *Neque a pœna distare ulla re honor iste videretur.*

Ibid. B. 10. Κεστὸς Ἀφροδίτης. Proverbium est. Cestum Veneris habere dicuntur ii qui novis quibuslibet modis amore sui quem lubet inflammant. Desumptum illud ex Homero, Ἰλιάδ. ξ. ubi Juno conciliatura Jovem, Venerem adit, & ab ea cingulum, conciliatorem scilicet gratiarum & amorum, commodato petit. Unde Arnobio dictus est, Junonius ille cestus.

Ibid. C. Καὶ τῶν δοκούντων. Sapiunt hæc verba, si quid bene conjicio, glossema viri intempestive pii ac religiosi: qui significare voluerit ea bona quibus affluere Urbem Regiam Themistius narrat, non vera sinceraque, sed evanida & apparentia duntaxat esse. Vel certe, τῶν δοθέντων legi satius fuerit, ut collata hominibus a Deo bona intelligantur.

AD ORATIONEM IV. NOTÆ.

PETAV. FALSO inscripta erat hæc oratio πρὸς Κωνσταντῖνον in Regio Cod. cum ad Constantium habita sit: sæpe autem accidit ut pro Constantio Constantinus a Librariis scribatur. Dicta porro est absente Constantio, & Romæ adhuc degente, ut ex Themistii verbis liquido eruitur; & in Senatu habita. Initio rationem affert, cur domi se continuerit potius, quam ad Imperatorem ipsum profectus, coram ei gratularetur. De hoc bello agit & Zosim. lib. III. HARDUIN. Cum orationem proxime superiorem, quam in tempus celebritatis Romanæ paraverat, jam recitasset in Senatu, neque ut Romam se conferret valetudo pateretur; aliam adornavit, veluti consolatoriam, quæ tota in hoc argumento versatur; partim ut eam quæ Constantinopoli instituitur solemnis gratulatio, non minus jucundam fore Imperatori doceat, quam si Byzantini omnes Romam convolarent; partim ut mutuum Urbis Regiæ erga Constantium, & Constantii erga Urbem Regiam amorem desideriumque prædicet. Dicta est igitur hæc oratio eo ipso anno quo Romæ Constantius triumphavit, hoc est, anno æræ vulg. CCCLVII. Constantio IX. & Juliano Cæs. II. Coss. Sic enim affirmant Hieron. Chronic. Alex. Idat. in fastis; tum vero lex de Numerariis data Romæ prid. Non. Maii, his Coss. Denique Ammian. cum ait id accidisse secunda Orphiti præfectura urbana, quæ in hunc annum incidit. Quare ceterorum Chronologorum lapsus est, qui hæc ad annum superiorem referunt. Gravior autem & vix ferendus Scaligeri error est, qui quod Hieronymus de Constantii in Urbem Romam ingressu his Coss. refert, id nova quadam conjiciendi ratione ad novam Romam traduxit, quo certum est Constantium nonnisi altero post anno, hoc est CCCLIX. revertisse. Ductus est etiam

errore haud sane levi Jacobus Gothofredus, qui hanc orationem anno CCCLIV. adscripsit; cum ipse ultro fateatur Julianum sub finem tantummodo anni sequentis CCCLV. VIII. Id. Novemb. Cæsarem a Constantio fuisse appellatum, ac paulo post nuptam eidem esse Helenam sororem Constantii: quæ duo in hac oratione diserte commemorari, mirum est ab erudito viro non fuisse animadversum.

P. 49. A. Αἰγύπτιοι τὴν Ἀθηνᾶν. PETAV. Herod. Euterpe. Cic. III. de Nat. Deor. Saïtas ait Ægyptios Minervam colere ortam Nilo. Arnob. IV. contra gentes.

Ibid. B. 2. Ἐνθέμενοι ἐν ταῖς βάρεσι. PETAV. Sic ea navigia vocant ἰδιωτικῶς Ægyptii. Sed in ea voce duobus locis emendandus Hesychius. Βάρπυργος, ait, πορμεῖο περὶ ἀμφόδων. Corrig. βάρις, πύργος, πορθμεῖον, περιάμφοδον. De Turri & navigio notum. Περιάμφοδον vero οἴκημα, βάρις etiam significat, hoc est, ædes instar turrium omni ex parte conclusas, quas insulas vocant, authore Hieron. in Psal. XLIV. Sequitur paulo post apud Hesych. Βαριναχέδα τὸν δούρειον ἵππον. Ubi Βάριν Ἀχαΐδα leg. puto. Recte enim Trojanum equum quisquis ille est Auctor sic appellat, quasi ædificium Achaicum, seu turrim, aut ingentem domum.

Ibid. B. penult. Ἡ περὶ ὃ πλὴν εὐσεβείας. PETAV. Ita in Reg. Cod. sed præferendum est εὐλαβείας, ut conjicit Henricus Steph. Et mox, οἴκοι pro ἢ καί. Sed ita ut ante ὅσοις pro ὅσοι legatur.

Ibid. C. 8. Ἐπ' εὐσεβείᾳ προβαλομένοις. PETAV. Malo εὐσεβεία.

P. 50. A. 3. Ζυγίων τε, καὶ παρασείρων. PETAV. Quid in mentem venerit ei qui hic sibi mendum finxerit, legeritque ζυγιοῦντι, καὶ παρασύροντι, equidem non video. Sunt enim hæc inter se opposita ζύγιος, & παράσειρος.

Ibid. A. 7. Πληϊάδας. HARDUIN. Vide Odyss. V. vers. 272.

Ibid. B. 2. Πίλοις τε καὶ ἀρνακίσιν. PETAV. Plato Symp. ἐνειλιγμένων τοὺς πόδας εἰς πίλους τε καὶ ἀρνακίδας. Apud Pollucem l. VII. c. IV. & Phavor. Cratinus Μαλθακοῖς, λευκοῖς ὑπὸ ποσὶν ἔχων πίλους πλεκτούς. Gloss. Vet. πιλωτὸν Coactile: & πιλωτοποιὸς Coactiliarius. At in Latinogr. Coactilarius πηλοποιός. Lego Coactiliarius, πιλοποιός. Proxime ante, Coactor, Κωμάκτωρ, Αναγκως, corrigo Κοάκτωρ, ἀναγκαστής. Græculi enim Latinam hanc vocem, ut sæpe alias usurparunt. Vetus Horatii interpres ad Sat. VI. l. I. *Coactores mercenarii erant eorum qui habebant argentariam. Coactores etiam dicuntur argentarii in auctionibus, quia pecunias cogant, qui & Collectarii dicuntur. Item Coactor qui exigit numos a circumforaneis.* Πίλους Coactas Cæsar appellat III. de Bello Civili. Latini etiam Impilia, hoc est, Udones. Corrigendus est quod ad hanc vocem attinet Epiphanii locus Hæresi LIX. quæ est Catharorum, pag. 218. ubi de eo qui præpostere se vestiat loquens, τὰ δὲ ἄλλα, inquit, πέδια, ὡς εἰπεῖν, τὰ ἐξ ἱματίων γεγενημένα, ἃ παρά τισιν ὀδωνία κέκληται, ἢ βράκαι, χερσὶ περιτίθεασι. Sed imprimis πέδια rescribo, quæ Hesych. ἐναλείμματα ποδῶν, ἤγουν φασκίας interpretatur. Latini

Pedalia vocant, & Pedulla. Gloss. *Pedale* πόδιον. Festus: *Pedulla quæ dicimus* πεδ. *** *Græcos appellare manifestum est.* Scribe πόδια. Cornelius Fronto: *Pedale mensura est pedis: Pedule vero sub pedibus præstat utilitatem.* Sed pro ἱματίων apud Epiphanium forte ἐρίων, vel δερματίων legendum.

Ibid. C. Τρέμοντα καὶ μαλακιῶντα. HARDUIN. Melius μαλκιῶντα, hoc est, trementem & ex frigore obtorpescentem. Qua voce utitur Demosth. Philip. IV. Nicand. in Theriac.

P. 51. A. 2. Ὡς ἂν ὁπόσῳ ἄρα. PETAV. Delendum ὡς videtur.

Ibid. B. 5. Εἰς τὸν Θεόν. HARDUIN. Ita Solem Themistius iterum appellat orat. XXII. Ταῖς ἀκτῖσι μᾶλλον τοῦ μεγάλου Θεοῦ, &c. Et Julianus passim ea oratione, quam de Solis laude conscripsit.

P. 52. B. 2. Αὐτοῦ τοῦ ἐλλάμποντος. PETAV. Corr. Αὐτοῦ. Et ita Reg.

Ibid. C. 6. Ἐποιήσατε καὶ διατελῆ. PETAV. Lego, ἐποίησέ τε καὶ διατελεῖ ἐπιμελούμενος. Neque tamen altera lectio rejicienda, quam & vetus codex habet.

Ibid. C. 8. Καὶ ἔρχεται αὐτοῦ. PETAV. Recte hoc ab Themistio dictum est; Nationes omnes ad Constantinopolis ornatum contribuisse. Quam ex omnium Urbium nuditate auctam atque exornatam prodit Hieron. Chron. Etenim quidquid in toto Oriente magnificum atque exquisitum erat, id in Urbem suam Constantinus transtulit, ac quod ex Ægypto Romam quotannis frumenti advehi solitum erat, magna ex parte Constantinopolin derivavit. Unde Magno id Athanasio per calumniam objectum, quod Ægyptiacum omne frumentum supprimere statuisset.

Ibid. D. Αἱ νῆες γέμουσαι. PETAV. Frumentarias naves intelligit, quæ ex Ægypto aliisque Provinciis annonam vehebant. Vulgo errant, dum ejusmodi naves *annotinas* a Cæsare lib. V. Comment. dictas putant. Id quod in Thesauris ac Vocabulariis omnibus fere videas. Atqui *annotinæ naves* Cæsari sunt eo anno factæ, ut *hornotinæ*, &c. Locus est cap. VIII. lib. V. Ubi Græcus interpres, τὰς τοῦ πρόσθεν ἔτους vertit. Expungenda igitur falsa ista notatio, ne adolescentibus imponat.

Ibid. D. 3. Καὶ ὅτι δὴ ἡ φύσις. PETAV. Ordo ac series postulat, ut pro φύσις, τέχνη reponamus.

Ibid. D. 6. Τέλεια ἵδρυται αὐτοῦ. PETAV. Mutilum ac decurtatum locum hunc esse quovis pignore contenderim. Quorsum enim subinde scribit, Quemadmodum apud Delphos non solum Apollinis, sed etiam Jovis imagines erectæ sunt, nisi antea Constantini quoque Constantii Patris mentionem fecisset? Ut eodem modo quo illic cum Apollinis effigie ejus quoque Patris simulacrum visitur, Constantinopoli non solum Imperat. sed & Parentis ejus Constantini imagines sint collocatæ. Hoc igitur, aut simile aliquid deest. Ἵδρυται αὐτοῦ τε βασιλέως, καὶ τοῦ πατρός.

Ibid. D. penult. Οὐ τοῦ Ἀπόλλωνος μόνου, ἀλλὰ καὶ τοῦ Διός. HARDUIN. Inter alia glossemata, quæ sane plurima in Themistii textum ir-

repſerunt ex margine, hæc verba cenſeri arbitror oportere; cum legi tantummodo debeat, καθάπερ ἐν Δέλφοις τοῦ Απόλλωνος. Quorſum enim hæc ulla fiat vel Jovis, vel Conſtantini mentio?

Ibid. D. ult. Καὶ Δελφῶν μὲν ἐξαρχῆς. PETAV. Quantum ex Pauſania in Phocicis conſtat, multoties Delphicum hoc delubrum inſtauratum eſt. Primum quidem ex lauro factum. Secundo a Ptera quodam Delphico conſtructum. Tertio ex ære fabricatum, quod vel abſorptum humo, vel igne colliquatum periit. Quarto a Trophonio & Agamede ex lapide extructum, quod ipſum Olymp. LVIII. an. I. deflagravit. Quibus ſubdit Pauſan. Τὸν δὲ ἐφ' ἡμῶν τῷ θεῷ ναὸν ᾠκοδόμησαν μὲν ἀπὸ τῶν ἱερῶν οἱ Αμφικτυόνες χρημάτων, ἀρχιτέκτων δὲ τις Σπίνθαρος ἐγένετο αὐτοῦ Κορίνθιος. Herodotus in Euterpe ſcribit Amphictyonas idem Templum reficiendum locaſſe CCC. Talentis, cum prius ſponte ſua conflagraſſet. Ac tum Delphos, cum illius pecuniæ quadrantem pendere eos oporteret, ab Amaſi Ægypti Rege aliiſque grande æs conflaſſe. Αμφικτυόνων δὲ μισθωσάντων τὸν ἐν Δελφοῖσι νῦν ἐόντα νηὸν τριηκοσίων ταλάντων ἐξεργάσασθαι. Ubi hæc notanda verba ſunt, τὸν νῦν ἐόντα νηόν. Idem in Terpſichore refert Alcmæonidas a Piſiſtratidis patria pulſos Templum illud inſtaurandum redemiſſe. Ενταῦθα οἱ Αλκμαιωνίδαι πᾶν ἐπὶ τοῖσι Πεισιστρατίδῃσι μηχανώμενοι παρ' Αμφικτυόνων τὸν νηὸν μισθοῦνται τὸν ἐν Δελφοῖσι, τὸν νῦν ἐόντα, τότε δὲ οὔκω, τοῦτον ἐξοικοδομῆσαι. Dubium eſt, eadémne ab Herodoto duobus illis in locis Templi inſtauratio memoretur. Nam prior illa locatio ſub Amaſi, ac Cyri fere tempore contigit, hoc eſt ſub Olymp. LVIII. an. I. quo Delphicum Templum concrematum eſt, ut in Chron. Euſebius quoque meminit. Alcmæonidæ vero a Tyranno Hippia ejecti ſunt poſt Hipparchi mortem, ut ait Herodotus, quem an. I. Olymp. LXV. interfectum Euſebius narrat. Quare ab incendio ad annum illum quo Alcmæonidæ conducere potuerunt, anni fere ſunt XXX. Atqui Herodotus utrobique, τὸν νῦν ἐόντα νηὸν adjecit. Fieri poteſt ut priore illa ab Amphictyonibus locatione facta, Templi inſtauratio aliquo caſu impedita fuerit, quam longo demum intervallo Alcmæonidæ ſuſceperint. Pindarus Pyth. VII. de hac Templi Delphici refectione loquitur.

Ερεχθέως ἀστῶν. Απόλ-
λων, οἵ τεόν τε δόμον Πυθῶνι δίᾳ
θαητὸν ἔτευξαν.

Ad quæ Scholiaſtes, Λέγεται ὅτι τὸν Πυθικὸν ναὸν ἐμπρησθέντα ὥς φασιν ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν οἱ Αλκμαιωνίδαι φυγαδευθέντες ὑπ' αὐτῶν ὑπέσχοντο ἀνοικοδομῆσαι. Quod igitur ſponte ſua conflagraſſe delubrum ab Herodoto dicitur, alii ad Piſiſtratidarum invidiam traxere. Sed apud Themiſtium corruptiſſima illa ſunt, φοιτῶντας Αθήνηθεν Πεισιστρατίδας. Quibus nullus affingi poteſt ſenſus. Leg. φεύγοντες Αθήν. τοὺς Πεισ.

P. 53. A. 9. Φιλάδελφος ὤν. HARDUIN. Utpote fratris amantiſſimus. Intelligendum illud eſt de Templo CP. ſi placet cum Themiſtio ἀλληγορεῖν, hoc eſt, de Urbe Regia, quam ipſius Conſtantii

ſororem appellavit orat. III. pag. 47. quod ut mox dicemus, eodem anno a Conſtantino conditam illam credat, quo purpura data eſt Conſtantio, qui eam proinde debet fraterno quodam amore complecti. Eodem plane ſenſu Senatum ipſum ait pag. 55. Conſtantio eſſe ὁμοπάτορα.

Ibid. C. 5. Ἀπάντας δι' ὀλίγου. PETAV. Crediderim δι' ὀλίγων magis conſentaneum eſſe. Per paucos, inquit, participes facere omnes ſacrorum cupit.

Ibid. C. 7. Μίσον λεώ. PETAV. Ἴλεω cum Henr. Steph. reponimus.

Ibid. C. 10. Καὶ γὰρ δὴ ἵνα μέν. PETAV. Nonnullæ huic loco offuſæ tenebræ ſunt: in quibus adeo nihil recentior interpres vidit. Sed eas diſſipatum, ac diſcuſſum eo. Sic igitur habeto. Ut iſtud palam faceret, quam merito ſeſe Urbe continuerit, nec Romam ad Imperat. aſpirarit, primum hoc ſtatuit. Ubicumque Imperator eſt, ad ejus laudes prædicandas, ac velut chorum quendam inſtituendum, nullo alio auſpice ac præcentore opus eſſe. Ubi vero minime is præſens eſt, ſed cœtus ipſe, velut apum ſine rege examen, temere vagatur, plures magiſtros ac moderatores requiri. Quare cum abeſſet Conſtantinopoli, neceſſe fuit ut ibidem chori magiſter aliquis, atque informator maneret. Cujuſmodi ſe eſſe: atque ideo remanſiſſe confirmat. Quod ſi peregre proficiſceretur, præ tempeſtatis incommodis nihil eloqui omnino potuiſſet. Hæc eſt vera loci hujus ſententia. Quam impeditiorem vocula reddit, ἵνα, quæ non conjunctio, ſed loci adverbium eſt.

P. 54. A. 4. Ἑρμῆν τὸν λόγιον ὁ ἐρωδιός. PETAV. Aut proverbium aliquod mihi quidem ignotum, latet; aut, quod veriſimilius puto, depravata vox eſt, ἐρωδιός. David Hoeſchelius Auguſtanus, vir eruditus, ad me ſcripſit, putare ſe κερδῷος, aut ἐριούνιος reſtituendum: ſed quo demum ſenſu nihil equidem diſcerno. Cum me hîc diu torſiſſem, tandem vera mihi, ut quidem perſuaſum habeo, occurrit lectio, ut pro ἐρωδιός, ἐνόδιος ſcribatur. Dictus eſt Mercurius ὅδιος & ἐνόδιος. Heſych. Ἐνόδιος (Ἑρμῆς πρὸς ᾧ. Quid illud ſit πρὸς ᾧ, non liquet. Forte, Θεός. Et in voce Ἑρμαῖος λόφος hæc habet, τοὺς σωροὺς τῶν λίθων Ἑρμαῖς, τοὺς ἐν ταῖς ὁδοῖς γινομένους εἰς τιμὴν τοῦ Θεοῦ. ἐνόδιος γάρ. Ἐνόδιος vero dictus, tanquam viæ præſes. Idem Heſ. Ὅδιος) οἰωνὸς αἴσιος, καὶ ἐπίθετον Ἑρμοῦ. Hinc Mercurius pro acervo lapidum. Prover. XXVI. 8. *Sicut qui mittit lapidem in acervum Mercurii: ita qui tribuit inſipienti honorem.* Hebr. מַרְגֵּמָה Acervus lapidum. Licet LXX. σφενδόνην vertant. Romanis ἐνόδιος Deus erat Hercules vel Sangus. Feſtus, *Propter viam fit ſacrificium, quod eſt proficiſcendi gratia, Herculi aut Sanco, qui ſcilicet idem eſt Deus.* Qui haud ſcio an idem ſit qui & *Vius* appellatur in Catal. Virg. Epigram. de fœmina Præneſtina.

Omnibus hic annis votorum more ſuorum
Centenas adicit numero creſcente coronas,
Fortunæ ſimulacra colens, & Apollinis aras
Arcanúmque Vii.

In

In Parodia Catulliana in Sabinum a Virgilio ſcripta iidem Dii *ſemitales* dicti.

Neque ulla vota ſemitalibus Deis
Sibi eſſe facta.

Inſignis eſt Juliani Aug. locus, quem citat Scaliger ex Epiſt. ad Euſtochium. Ηκε τοίνυν μεθέξων τῆς συσσιτίας αὐτός. Ἄξει δέ σε ὁ δημόσιος δρόμος ὀχήματι χρώμενον ἑνὶ καὶ παρίππῳ. Εἰ δὲ χρή τι καὶ ἐπεύξασθαι τὴν Ἐνοδίαν εὐμενῆ σοι καὶ τὸν Ἐνόδιον παρακεκλήκαμεν. Quam vero ad rem pertineat hæc ἐνοδίου ad λόγιον antitheſis, cum Themiſtius de itinere ac profectione loquatur, ſatis omnes intelligunt, ut de emendatione noſtra nullum eſſe cuiquam dubium poſſit: præſertim cum unius literulæ mutatio facillima ſit: atque in veteribus MSS. ν ad inſtar ρ pingi ſoleat. Certe hæc literarum affinium παράλλαξις ex Librariorum hallucinatione bonam erratorum partem, quibus Themiſtianæ orationes ſcatent, invexiſſe videtur. Ita ſupra τήμερον pro τήβεννον. Quia μ ut β in Vet. nonnunquam delineatur. Sexcenta ſunt ad eum modum, non in hoc ſolum ſcriptore, ſed & in aliis innumeris. Nec eſt quicquam hac obſervatione præſentius. Dabo hic tibi aliquot exempla, ut & obiter in reliquos ſcriptores hujus operæ fructus redundet. Apud Plinium lib. XI. cap. XV. vox quædam exſtat Criticorum opinionibus varie diſtracta: quam nos unius elementi mutatione in integrum reſtituimus. *In omni*, inquit, *melle quod per ſe fluit, ut muſtum oleumque appellatur acœton, maxime laudabile eſt.* Quid hic *acœton* ſit, vel, ut alii malunt, *acedum*, aut *acetum*, adhuc quæritur. Nec eſt ullum in toto Plinio vocabulum, in quo peræque ſe doctorum virorum ingenia torſerint. In pleriſque MSS. *acetum* legitur. Ex quo non dubito quin *acerum*, hoc eſt ἄκηρον, emendandum ſit. Eſt enim ἄκηρον mel *ſincerum*, hoc eſt, ſine cera, quod per ſe fluit, ut in vino protropum. Eodem vitio laborat Nemeſiani verſus quidam, Ecloga IV.

Ter vitiis, ter fronde ſacra, ter thure vaporo
Luſtravit.

Scrib. *vittis* pro *vitiis*. Lubricus enim ab una in alteram literulam lapſus eſt. Apud Athenæum l. IX. citantur Alexidis verſus, in quibus ejuſdemmodi mendum eſt, quod ſimili ratione deterſimus.

πυκνοὶ δ᾽ ἄπλοισιν Ἡφαίστου κύνες
Κούφως πρὸς ἀέρα, οἶδ᾽ ὁ γίνεσθαι θ᾽ ἅμα
Καὶ τὴν τελευτὴν τοῦ βίου συνῆψέ τις.

Emendamus οἷς τὸ γίνεσθαι, &c. perſpicua ſententia. Lib. III. Epigr. Martialis Ep. LXVI. quod eſt *in Argonautas, hoc eſt, pigros nautas*, deploratiſſimus locus eſt, quem ſimili ratione ex fide vetuſtiſſimi codicis ex parte ſaltem emendare poſſumus.

Ceſſatis pueri, nihilque noſtis
Veterno, reſinaque pigriores:
Quarum per vada lenta navigantes
Lentos figitis ad celeuma remos.

Credi vix poteſt quam variis modis hæc interpolata fuerint : *Veterno reſinaque pigriores*. Ego in vet. MS. Bibliothecæ Collegii noſtri Remenſis ante x. fere annos ita ſcriptum reperi, *Vaterno res inique pigriores*. Quæ tametſi corrupta ſunt, unius tamen varietate literulæ ad germanam lectionem præeunt : Ut omnino *Vaterno*, ſeu *Vatreno* pro *Veterno* legendum ſit. Eſt autem exiguus quidam in Flaminia fluvius, qui Forum Cornelii alluit. De ſequenti vocabulo nihil admodum extrico. Nam *Reſinam* aut *Raſinam* rivi fluviique nomen eſſe quod viri docti ſuadent, & ſenſus ipſe Epigrammatis poſtulat, nondum apud idoneum ſcriptorem reperi. Non dubium eſt autem quin *Vaterno* Martialis ſcripſerit, ac cum lentiſſimis fluviis pigros illos remiges comparaverit. Quam hujus emendationem loci poſtea ab eruditis hominibus obſervatam probatamque deprehendimus. Poſtremo apud Silium Italicum lib. XVII. verſus 346. unius elementi vitio male affectus eſt.

Hannibal hæc : Sed non patiens remorantia verba
Auſonius miles, quatiens Dux cœperit ora
Solvere, ad effatus ſignum, pugnamque petebat.

Ubi pro *quatiens* legendum *quotiens* : nec aliter ſententia ipſa poſtulat.

Ibid. A. 4. Ερωδίος. HARDUIN. Corrigo, Ενόδιος. Phurnutus, cap. de Mercurio : Ἵδρυται δὲ καὶ ἐν ταῖς ὁδοῖς, καὶ ἐνόδιος λέγεται καὶ ἡγεμόνιος, ὡς αὐτοῦ ἐις πᾶσαν πρᾶξιν ἡγεμόνι χρῆσθαι. Legendum, Ενόδιος, ut paulo poſt habet ipſemet Phurnutus.

Ibid. B. 3. Οὐ χρυσοῦν στέφανον χρυσοῦ ἀπέφθου. HARDUIN. Reprehendit Petavium Spanhemius diſſert. VIII. de uſu Numiſm. pag. 680. quod hæc verba ita reddiderit ; *Non auream illam quidem ex auro obrizo ;* ratus hæc accipienda eſſe de diademate, quod proprium fuit Auguſtorum inſigne, ſive de corona aurea gemmis contexta. Sed immerito ſane dicam ſcribit viro pereruditо : neque enim eo loci ſermo eſt de ea quam geſtare Principes ſolerent ; ſed de ea potius quam ad eoſdem vel ſociæ vel ſubjectæ civitates dono mitterent : quæ cujuſmodi foret, a nobis eſt ſuperius explanatum.

Ibid. C. 3. Τοῦ ἀγάλματος τῆς αὐξησίας. PETAV. Hiſtoriam pluribus exponit Herodot. Terpſichore. Ubi Epidaurios refert annonæ ſterilitate laborantes Δαμίης & Αὐξησίης Dearum oleagina ſimulacra fabricaſſe : quæ quidem Æginetæ rapuerunt, ac ſacra quædam inſtituerunt. Εἰσὶ δὲ σφι καὶ ἄρρητοι ἱερουργίαι. Sane apud Romanos Bona Dea, cui opertanea ſacra fiebant, Damia nuncupabatur, & ſacerdos ejus δαμίας (*forte* δαμιάς) ſacrificium quoque Damium, ait Feſtus. Gloſſ. Damium θυσίαι ἀπαλάθριοι γινόμεναι.

Ibid. C. 6. Ἀλλ' ὃν ἐγὼ ἐπλεξάμην. HARDUIN. Nullus dubito, quin eam intelligat εὐχαριστήριον orationem quam ſecundo loco poſuimus ; quæ quidem primum recitata in Senatu, ut ipſe ait, deinde miſſa ad Conſtantium, æreæ prærogativa ſtatuæ compenſata eſt.

Ibid. D. 6. Καὶ ζητοῦντας. PETAV. Melius eſt ζηλοῦντας.

P. 55. A. 3. Ἀεὶ γὰρ ὑμῖν ἐν μελέτη ἐστὶν, οἷς γε καὶ ἡμέραι εἰσὶν ἱεραί. HARDUIN. Sacri illi dies dicebantur, quibus in Curiam conveniebant Patres, de Imperatoris laudibus dicturi; acclamationes solitæ tunc fiebant, decernebanturque agendæ Principi gratiæ. Quod addit, ἐν ἐσθῆτι τῇ ἱερᾷ, de toga candida intelligendum est qua senatores uti consueverant tum in senatu tum in orchestra.

Ibid. D. 5. Διὸ λέγει που. PETAV. Deest aliquid, quo cum præcedentibus sequentia copulentur.

Ibid. D. ult. Ἐξερράγη μὲν ἡ τυραννίς. PETAV. Duos illos Tyrannos significat, qui Constantii tempore emerserunt: quorum Magnentius Romæ, in Illyrico Vetranio Imperator est appellatus. Sed hic ab Imperatore persuasus depositis insignibus in ordinem est redactus: alter ab eodem profligatus. Amm. lib. 14. Aurel. Vict. Eutrop. Zosimus.

P. 56. C. Τῆς διὰ τῶν δόλων νίκης. PETAV. Corr. ὅπλων. Nam armis Magnentius superatus est. In Reg. lacuna erat, τῆς διὰ τῶν * * ων νίκης.

Ibid. D. 6. Ταῦτά σοι ἀκριβῶς. PETAV. Leg. Ταῦτά τοι.

P. 57. A. 7. Ῥᾷον τε ὁρᾶν. HARDUIN. De hoc prælio fuse Ammian. Marcell. qui hoc ipso anno illud contigisse refert.

Ibid. B. 2. Καὶ εἰρήνην ἐναγχος. PETAV. Nescio an de Pace illa loquatur, quæ per Saporem Ducem ab Musoniano & Cassiano Romanis Præfectis callide est impetrata. Tametsi non eam Persarum Rex postulavit, sed quasi postulantibus Romanis indulsit. Verum nihil mirum est eruditos adulatores hoc quoque ad Constantii laudem ac decus trahere.

Ibid. Καὶ εἰρήνην. HARDUIN. Non ista spectant pacem illam precativam, (sic enim eam Ammianus appellat,) quæ a Romanis Præfectis callide est impetrata. Nam hic ipse diserte docet, Datiano duntaxat & Cereali Coss. hoc est, anno sequenti, & quidem jam labente, à Sapore Rege, iniquis admodum conditionibus concessam esse Romanis. Quare hæc quam Themistius prædicat tanto apparatu expetitam à Persis, in aliud tempus est rejicienda, puta post liberatam divinitus secunda obsidione Nisibim, anno circiter CCCLI.

P. 58. A. 2. Καὶ μεστὸς μὲν ὁ ἱππόδρομος. PETAV. Ob Imperatorum victoriam Circenses ludi aliaque id genus spectacula celebrata, quæ ἐπινίκια vocat Appianus l. 1. Civil. Sed fœdissima macula hic locus obsolevit. Is est pag. 198. ubi Olympiade CLXV. Athletas omnes ac reliquorum spectaculorum artifices e Græcia in Urbem arcessitos a Sylla refert, adeo ut nullum ad Olympiam certamen aliud præter cursum celebratum anno illo fuerit. Τοὺς γὰρ Ἀθλητὰς, καὶ τὰ ἄλλα θεάματα πάντα ὁ Σύλλας ἐς Ῥώμην μετεκέκλητο ἐπιδχεία τῶν Μιθριδατείων ἔργων, ἢ τῶν Ἰταλικῶν. Scribe ἐπινίκια pro ἐπιδχεία, sed leve hoc mendum est, quod Librariorum incuria facile sustinet. Alia sunt in eodem loco longe graviora duo, in quibus Autor ipse hallucina-

tus videtur. Nec de iis obiter admonere abs re noſtra fore judico. Imprimis paulo ante de Syllæ Dictatura loquens: Οὕτω μὲν δὴ Ρωμαῖοι (inquit) Βασιλεῦσιν ὑπὲρ τὰς ἑκατὸν Ολυμπιάδας χρησάμενοι. ἐπὶ δ᾽ ἐκείνοις δημοκρατίᾳ τε καὶ Υπάτοις ἐτησίοις προστάταις ἐς ἄλλας ἑκατὸν Ολυμπιάδας, αὖθις ἐπειρῶντο βασιλείας Ολυμπιάδων οὐσῶν ἐν Ελλησιν ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε. Regnatum ait eſſe Romæ plus quam C. Olympiadibus: hi ſunt anni CCCC. quod eſt abſurdiſſimum. Ac totidem Olympiadum ſpatio Coſſ. Rempublicam permiſſam: vere illud quidem: niſi quod XXVIII. anni ad ſummam deſint. Nam ab an. CCLIV. quo Tarquinius ejectus eſt ad DCLXXII. quo Sylla Dictator eſt factus, anni interjecti ſunt CCCCXXVIII. Poterat ſcripſiſſe videri, ὑπὲρ τὰς ἑξήκοντα Ολυμπιάδας. Nam CCXLIV. anni Olympiadas faciunt LXI. ſed illud obſtat quod ſtatim additur, ἐς ἄλλας ἑκατὸν, ubi vox ἄλλας eundem in ſuperioribus fuiſſe numerum arguit. Quare aliud tum agebat Appianus. Quin & ſecum ipſe pugnat. Mox enim annum illum Syllanæ Dictaturæ confert cum Olymp. CLXXV. Atqui ducentæ Olympiades ex ejus ratiocinio colliguntur, quibus aliquot adjungi par eſt, quæ Urbis originem antecedunt. Proxima huic hallucinatio eſt, quod annum illum quo Sylla Dictaturam iniit, cum Olympiade, uti dixi, CLXV. comparat. Quod ratio temporum minime patitur. Annus ille fuit Urbis conditæ IↃCLXXII. ex Varroniana computatione, ſive ut Faſti Capitolini præferunt IↃCLXXI. Quo anno Coſſ. fuerunt C. Marius, & Cn. Carbo. Atqui hoc eodem anno cœpit Iphyti annus IↃCXCIV. ſive Olymp. CLXXIV. annus ſecundus, neque Olympias CLXXV. niſi triennio poſtea celebrata, anno V. C. IↃCLXXV. Coſſ. P. Servilio, & Appio Claudio; ſub quibus Sulla Dictatura ſe abdicavit. Tantum igitur abeſt ut Olympiadis CLXXV. primus annus in eum annum incidat, quo Sulla Dictaturam iniit, ut ne ulli quidem tum Olympiaci ludi committi potuerint. Quod in hunc modum demonſtrari poteſt. Quo anno Cæſar interfectus eſt, Olympias accidit CLXXXIV. ſive Iphyti IↃCCXXXIII. ut ex Cicerone lib. XVI. Ep. ad Att. Ep. VII. aliiſque locis colligit Onufrius. Ab anno autem illo quo Sylla Dictaturam cepit, ad eum quo Cæſar occiſus eſt, paria Coſſ. numerantur XXXVIII. Ergo ſi priore illo Dictaturæ anno Olympiaci agones indicti ſunt, trigeſimo-nono deinceps anno inſtaurari minime potuerunt. Poſtremo idem Appianus paulo poſt annum illum, quo Nicomedes Bithyniam Pop. Rom. & Ptolemæus Cyrenen teſtamento legarunt, cum Olymp. CLXXVI. committit. Fuit autem hic annus V. C. IↃCLXXX. vel ex Faſtis Capitolinis IↃCLXXIX. Coſſ. Lucullo & Cotta. Quod ſi ita eſt, non poteſt cum anno V. C. IↃCLXXII. Olympias CLXXV. convenire. Sed ut ad ludos illos Circenſes & ἐπινικίους redeam, eundem à Chriſtianis uſurpatum morem vehementer arguit Salvianus lib. VI. de Gubern. Dei. *Chriſto ergo, ô amentia monſtruoſa! Chriſto Circenſes offerimus, & mimos: tunc & hoc*

maxime cum ab eo boni aliquid capimus, cum prosperitatis aliquid attribuitur, aut victoria de hostibus à Divinitate præstatur.

Ibid. B. 5. Πυνθάνομαι γάρ. HARDUIN. Quæ dicit hoc loco Themistius de Cæsaris appellatione tributa Constantio, eo ipso anno quo conditum est a Constantino Byzantium, neque existimo ad amussim dicta, neque ex Chronologico rigore, sed oratorie accipienda esse. Nam Hieronymus Constantium Cæsarem levatum ait anno CCCXXIII. quod & iis omnibus non potest non esse persuasum, qui cum Ammiano fateantur anno CCCLIII. Constantio Aug. VI. & Constante Gallo Cæs. II. Coss. ab eodem Constantio tricennalia Arelate VI. Id. Octob. fuisse celebrata. At vero Constantinopolis ædificari cœpta est, Januario & Justo Coss. anno duntaxat CCCXXVIII. Celebrata autem encænia, seu dedicata Urbs an. CCCXXX. VI. Id. Maii, ut ex Juliano aperte conficit eruditus Petavius in Notis ad Orat. I. Juliani. Atque idipsum diserte habet Chronic. Alex. & Cedren. Zosim. item lib. II. haud obscure innuit multo prius Constantini filios ab ipso Cæsares esse factos, quam CP. Urbis jacta essent fundamenta. Habuit hoc porro Constantinopolis præcipuum ac singulare, neque aliis unquam coloniis impertitum, ut in ipsis encæniis Imperii particeps, & τῆς μητροπόλεως veteris Romæ socia fieret.

Ibid. B. 7. Τετραπλασιάσας τὴν ἀρχήν. PETAV. Mortuo scilicet Constantino, ac Constante fratribus.

Ibid. B. 9. Πολλαπλασιάζει αὐτῆς τὴν ὁμήλικα. HARDUIN. *Urbem imperio suo coævam amplificat.* Extat nummus Constantii, cum inscriptione, VIRTUS CAES. in quo cernitur structura quædam ex lapide quadrato, cum quatuor pinnaculis, ingentique porta in medio; quam referre Urbem CP. manifestum est ex subjecta Luna falcata, quod hujus Urbis insigne fuit, ut videre est in Nummis Byzantii apud Antiquarios. Quod variis nimirum ornamentis Urbem decoraverit, voluit eam in suis Nummis exprimi.

Ibid. B. ult. Λουτρά τε ἐπώνυμα. HARDUIN. Thermas intelligit Constantinianas dictas, quæ Amantio & Albino Coss. an. CCCXLV. juxta Apostolorum Ædem ædificari cœptæ sunt die XVII. April. Quanquam mendose Constantinianæ vulgo dicuntur: nullas enim ejusmodi fuisse Constantinopoli docet Gyllius lib. III. de Topogr. CP. vir cujus diligentiam nihil in hoc argumento fugit; sed Constantianas duntaxat, quarum meminere, præter Themistium, Sozom. Socrat. & Suid.

Ibid. C. 6. Χρυσῷ τε μορίοις. PETAV. Quid hîc μόρια sint, prorsus exploratum mihi non est. An segmenta sic appellat? Unde & segmentatæ vestes.

Ibid. C. 8. Ερωτικώτατον, καὶ ἐμπορώτατον. PETAV. Leg. ἐμπυρώτατον.

Ibid. D. 8. Ανδρα ἐξείλετο. PETAV. Julianum, cui Helena Constantii soror nupsit: quem ad Imperii spem in Gallias misit Constantius. Mamertinus Paneg. in Julianum. Ammianus. Juliani No-

bilissimi Cæsaris extat etiam mentio in veteri basis inscriptione, de statua Fl. Eugenio V. C. restituta à Constantio Aug. & Juliano Nobilissimo Cæsare.

Ibid. D. penult. Τῆς Καλλιόπης. HARDUIN. Emendandum, Καλλιπόλεως, ut Constantinopolim intelligat: Nam ita sæpius eam Urbem appellat, præsertim orat. III. pag. 42. orat. VI. pag. 83. & alibi passim. Constantinopoli enim natus Julianus & educatus est.

P. 59. C. 6. Καὶ ἀνέστησεν ἐκ τῶν τάφων. HARDUIN. Bibliothecam CP. excitare primum cœpit Constantius an. circiter CCCLIV. atque ei operi Curatorem præfecit, cui annonam & impendia dedit, sub quo Librarii plurimi, οἱ Κάδμου, operam suam in eadem amplificanda ponerent.

Ibid. C. 7. Οὔτι που οἴεσθε. HARDUIN. Sic vertendum: *Neque vero illud tribuite magicis artibus vel furori. Et vero nullum aliud, &c.*

Ibid. D. 6. Υπὸ μικρᾶς ἀθεραπευσίας. PETAV. Scrib. μακρᾶς.

P. 60. B. Ο Παιανιεύς, καὶ ὁ τοῦ Θεοδώρου, καὶ ὁ τοῦ Ολόρου. HARDUIN. Demosthenem, Isocratem, & Thucydidem intelligit, à quibus aut patria aut parentes ipsi, quorum nominibus designantur, celebritatem acceperunt.

Ibid. D. Τῶν περιστόλων τοῦ θεάτρου. PETAV. Præcinctiones verti, quæ Theatri & Amphitheatri partes. Sed περιστύλων forsitan leg. vel περιβόλων.

Ibid. D. Καὶ τοῦ διαφανοῦς ἱπποδρόμου. PETAV. De Circo Constantinopolitano Zosimus: Καὶ τὸν ἱππόδρομον εἰς ἄκρον ἐξήσκησε κάλλος, ὃ τῶν Διοσκούρων ἱερὸν μέρος αὐτοῦ ποιησάμενος, ὧν καὶ τὰ δείκηλα μέχρι νῦν ἔστιν ἐπὶ τῶν τοῦ ἱπποδρόμου στοῶν ἑστῶτα ἰδεῖν.

Ibid. D. 2. Καὶ ὅτι φανεῖτε. PETAV. Mutilus hic locus est. Sensus esse debet. Justiùs Constantinopolitanos gavisuros esse de instauratis hisce monimentis, quam de magnificis operibus.

Ibid. D. 7. Καὶ βαναυ * & ἀρχαῖα. PETAV. For. βαναυσία. Et pro ἀρχαῖοι, leg. ἄγρια cum Henricus Steph. in Reg. pro βαναυ. erat βαίνω.

P. 61. A. 2. Καὶ πέως μὲν τῇ πόλει. PETAV. Conjicio rescribendum τῇ πόλει ὄνειδος ὤν, vel αὐτὸ ὤν τὸ ὄνειδος. For. & τῆς πόλεως, ac τοῦτο ὄνειδος. In interpretando tamen aliud secuti sumus, quasi esset, καὶ πέως μὲν ἐν τῇ πόλει ὠνόμαστο μόνον τοῦ εἴδους.

Ibid. A. 9. Η ὄρος, ἢ βακτηρίας. PETAV. Ei loco, unde purpura petitur, respondere debet βακτηρία. Quæ vox quia corrupta est, quasi βαπτηρία esset, quæ tamen vox nusquam à me lecta est, officinam tinctoriam reddidi. Quid si ἐργαστηρίου, id est, officina?

Ibid. A. 11. Ταῦτα μὲν ἐπιεικῶς. PETAV. Forte, μὲν γάρ. In Reg. est ἐπιεικός.

Ibid. B. 8. Ελλήνων, λόγοι. PETAV. Ante λόγοι collocanda particula ὧν.

Ibid. C. 5. Οτι οὐκ ἐνταῦθα ἐστι. PETAV. Desiderari aliquid veri-

ſimile eſt ante hæc verba: in quo σύμβουλον illum proderet; cujus auctoritate ac conſilio artes fuerant poſtliminio reſtitutæ.

P. 62. A. 5. Εἰ μὴ οἴονται. HARDUIN. Corrig. Εἰ μὴ ἐκ οἴονται.

Ibid. B. 2. Οὐδὲ σεμνὸν ὁ Ιππόλυτος. PETAV. Lege σεμνός: & aſteriſco opus nihil fuerit, qui in Henr. Steph. editione eſt. Vel potius ut eſt in Reg. οὐδὲν σεμνόν.

Ibid. B. 6. Ω ἐκ ἔξόν. PETAV. Expungo negativam particulam.

Ibid. B. 11. Τῷ δὲ ἐν τῷ ἄλλῳ. PETAV. Perperam hic fortaſſis ἄλλῳ ſcriptum eſt. For. μεγάλῳ. In Reg. poſt ἄλλῳ lacuna inerat.

Ibid. C. Εννοησάτω δυοῖν ἀνδρῶν. PETAV. Quinam illi duo ſint nondum comperi. Neſcio an alter ex iis Liberius ſit Pontifex; qui etſi contra Conſtantii voluntatem iiſſet, atque ob id relegatus fuiſſet, ab eo tamen poſtea eſt integrum reſtitutus. Hiſtor. Eccleſ.

Ibid. Δυοῖν ἀνδρῶν. HARDUIN. Convenire hæc Liberio non poſſunt, ſi hæc oratio recitata eſt, ut eſt, ipſo aſſentiente interprete, dum Conſtantius Romæ verſaretur, hoc eſt anno CCCLVII. Revocatus enim eſt Liberius anno duntaxat CCCLVIII. Conſtantio Sirmii degente, ut docet Philoſtorg. lib. IV. c. III. & Sozom. lib. IV. c. XIV. Anno vero CCCLVII. Felicem Epiſcopatum Urbis Romæ adhuc menſe Decembri tenuiſſe liquet ex lege XIV. de Epiſcopis, inſcripta V. Kal. Jan. Felici Epiſcopo. Itaque Vetranionem & Silvanum hic deſignari arbitror: hunc enim ſimulatorem aſtutum & ſubdolum fuiſſe, docet cum Themiſtio Julianus orat. II. Illius vero nota virtus in publicis rebus, ut ait Themiſtius, Conſtantium movit, ut veniam eidem dandam putaret.

Ibid. C. penult. Οὐχ ὅπερ. HARDUIN. Corrig. Οὐχ ὄνπερ.

Ibid. D. Εν κοινῷ ἀπεγράψατο. PETAV. Forte, ἐν κενῷ, ut ἀληθινῷ παραδείγματι reſpondeat. Quanquam nec altera lectio rejicienda eſt.

AD ORATIONEM V. NOTÆ.

PETAV. JULIANO Imperatore mortuo, ſumma omnium conſenſione creatus eſt Jovianus, qui Ancyræ Galatiæ Conſulatum iniit cum Varroniano filio; indeque Conſtantinopolin revertenti, cum jam Dadaſtanam perveniſſet, cum aliis Senatorii ordinis Principibus obviam proceſſit Themiſtius, qui hanc apud eum orationem habuit; in qua primum de ejus ad Imperium evectione gratulatur: tum ob id maxime commendat, quod liberum unicuique eſſe ſiverit, quam vellet ut religionem citra fraudem teneret. HARDUIN. Dicta eſt hæc oratio an. CCCLXIV. æræ vulgaris. Socrates lib. III. c. XXVI. recitatam primum Dadaſtanæ coram Joviano Auguſto, poſtea vero iterum CP. coram populo pronunciatam ait.

P. 63. D. 2. Τὸν Αρειον ὁ Σεβαστός, &c. HARDUIN. De Ario, vide Plutarch. in Anton. ſub finem, Dionem lib. LI. & LII. De Thraſylo Mathematico & Platonicæ diſciplinæ ſectatore, Sueton. in

Aug. c. XIV. & LXII. De Dione Chryſ. vide Suid. v. Δίων. Denique Gellius lib. II. c. XVIII. & lib. XV. c. XI. de Epicteto conſulendus eſt; quem quidem uſque ad Marci Aurelii tempora vitam produxiſſe, præter Themiſtium autor eſt Suidas; quorum teſtimonia haud ſatis expendit Salmaſius, qui in Epicteti Enchiridio alias partes ſequitur.

Ibid. D. 3. Ταύτης τῆς τύχης. PETAV. Puto τέχνης ſcribendum, non τύχης.

Ibid. D. 7. Ἀλλ' ὁ μὴ πάλαι. PETAV. Diocletianus ſcilicet, qui cognomento Jovius eſt dictus, a quo quendam e majoribus ſuis Philoſophorum obſervatum prædicat Themiſtius: cujus verbis nihil eſſe poteſt planius, ut eum vehementer admirari ſubeat, qui nihil hoc in loco viderit, ſed abſurde admodum detorſerit.

P. 64. A. ult. Οὐχ ἵνα ὁ Σιλανίωνος. PETAV. Silanio nobilis ſculptor. Plin. lib. XXXIV. c. VIII. *In hoc mirabilis*, inquit, *quod nullo doctore mirabilis fuit ipſe*. Pauſan. Eliac. I. Plutarch. Theſeo. Illius igitur arte, id eſt, ſculptura, utebantur mechanici & ſordidi opifices, ut mercede ſuam Græcis operam locarent. De ſententia vix monendum putarem, niſi & eam ab alio ignoratam viderem.

Ibid. B. 5. Νόμον ἔμψυχον. PETAV. Aliter hoc de malo Principe accipiendum, cum lex eſſe ſubditis ſibi dicitur, ut de ſe Phalaris teſtatur Ep. ad Clean. & Theano. Καὶ τοὐμὸν ὄνομα δι' οὐδὲν ἄλλο ἐστὶν ἐκμελὲς, ἢ ὅτι νόμοις οὐ πείθομαι, νόμος δὲ εἰμὶ τοῖς ὑπηκόοις. Syneſ. Βασιλέως μὲν ἐστὶ τρόπος ὁ νόμος, τυράννου δὲ ὁ τρόπος νόμος.

Ibid. B. 7. Τοῦ δὴ αἰῶνος χρυσοῦ. PETAV. Tametſi hæc ita ſim interpretatus, nonnullam ut ſententiam elicerem; magna mihi tamen ſuſpicio eſt, verba hæc e margine illapſa in contextum, ac temere confuſa eſſe. Scripſit Dio de Regno orationes aliquot, in quibus quamplurima in eandem ſententiam diſſeruit. Quod cum aliquis obſervaſſet, ad oram codicis adnotarat idem apud Dionem Chryſoſtomum reperiri, his verbis, τοῦ Δίωνος χρυσοῦ. Sic enim paulo ſupra hunc Philoſophum appellat & Syneſius non uno in loco.

Ibid. C. 7. Τοὺς φαλακροὺς δὲ καὶ τούς. PETAV. Platonica ſimilitudo eſt lib. VI. de Rep. Δοκεῖς οὖν τι, ait de iſto genere Philoſophorum, διαφέρειν αὐτοὺς ἰδεῖν ἀργύριον κτησαμένου χαλκέως, φαλακροῦ καὶ σμικροῦ, νεωστὶ μὲν ἐκ δεσμῶν λελυμένου, ἐν βαλανείῳ δὲ λελουμένου νεουργὸν ἱμάτιον ἔχοντος, ὡς νυμφίου παρεσκευασμένου, διὰ πενίαν, καὶ ἐρημίαν τοῦ δεσπότου τὴν θυγατέρα μέλλοντος γαμεῖν.

Ibid. D. 5. Ἀμφω σοι συμπαρεσθώμεθα. PETAV. Forte, ἀμφοῖν ὑμῖν παρεσθώμεθα.

Ibid. Τὸ μὲν τοίνυν ἥδυσμα. PETAV. Hoc in ea celebritate ſuaviſſimum, atque ad dicendum jucundiſſimum accidiſſe dicit, quod hic annus patris & filii nominibus ſignetur, qui ambo purpuræ atque imperii ſint æquales; hoc eſt, eodem tempore purpuram ceperint. Fortaſſis etiam ἡλικιώτου reſcrib. ut ad υἱέως pertineat.

P. 65. A. 8. Ἐφ' ἑτέρων τῆς ὁρμῆς. PETAV. Ad Jovianum iſtud refero. Prius

Prius enim Sallustio cuidam Imperium fuerat delatum; sed eo detrectante, ac senium causante, creatus est Jovianus. Vide Amm. lib. XXV.

Ibid. B. 2. Συγχωρήσῃ δέ σοι. PETAV. Νεολαίαν appellat Varronianum cum infans esset adhuc. De quo memorabile illud ab Amm. proditur. *Et cum introiisset* (inquit) *Ancyram Imper. paratis ad pompam pro tempore necessariis, Consulatum iniit, adhibito in societatem Trabeæ Varroniano filio suo admodum parvulo. Cujus vagitus pertinaciter reluctans ne in curuli sella veheretur ex more, id quod mox accidit, portendebat.*

Ibid. B. 4. Ὅτι σοι πατρῴας. PETAV. Contra sentit Amm. qui Imperatorem hunc asserit *paternis meritis mediocriter commendabilem. Erat enim Varroniani notissimi Comitis filius, haud dudum post depositum militiæ munus ad tranquilliora vitæ digressi.* Nisi forte, *non mediocriter*, legere oporteat.

Ibid. B. 6. Τελευτήσαντος δὲ τοῦ πρεσβυτέρου. PETAV. De Constantio loquitur, ac subinde de Juliano.

Ibid. B. 7. Ἀπολαβεῖν μελλήσας. HARDUIN. Habet aliquid plane simile de Majoriano Sidonius in Panegyr. Carm. v. vers. CCCXII.

Jam tunc imperium presentis principis aurea
Volvebant bona fata colu, sed publica damna
Invidiam fugere viri. Quicunque fuerunt
Nomen in augustum lecti, tenuere relictum
Cæsaribus solium; Postquam tu capta laboras, (Roma)
Hic quod habet, fecit.

Ibid. C. 3. Τὸν ἀνόνητον Ἀῤῥιδαῖον. PETAV. Leg. ἀνόητον, ut est in Reg. Sic enim Plut. Alexand. mente illum captum, atque a noverca dementatum asseverat.

Ibid. D. Καὶ παραγγελίας, καὶ δεκατισμούς. PETAV. Pronum est mutare in δεκασμούς. Sed nec illud improbo. Sunt enim δεκατισμοὶ Decuriationes, & sodalitia, quæ in ambitus crimine comprehensa. De quibus Cic. pro Flac. Quanquam & idem etiam δεκασμὸς significat. Gloss. Vet. δεκασμός, *Decumatio, ambitio.*

Ibid. D. penult. Τὸ κεκτῆσθαι τὴν βασιλείαν. PETAV. Forte τοῦ κεκτῆσθαι.

P. 66. A. 3. Ὅτι γὰρ οὐχ ἧττόν σε. PETAV. Quam hoc ad ambitionem & gratiam falso sit a Themistio dictum, author esse potest Amm. l. 25. cæterique pene omnes historici; qui a Joviano pudendis conditionibus redemptam fœdissimam pacem asserunt. Vide Zosim.

Ibid. A. 8. Οὕτω φασὶ καὶ τὸν Θηβαῖον. PETAV. Plut. Εἰ πρεσβυτέρῳ πολιτευτέον. Diodorus Siculus, lib. XV.

Ibid. B. 5. Ἀλλὰ συνελθοῦσα. PETAV. Refert Ammian. post Juliani obitum, inter Orientales & Occidentales, maximeque Gallos, certatum fuisse de eligendo Principe, donec stimulantibus paucis electus est Jovianus.

Ibid. B. 10. Οὐχ ἵππου χρεμετίσαντος. PETAV. De his Herodotus Thalia, & Euterpe. Legendum porro κοινῇ pro κοινί.

Ibid. B. ult. Οὐδὲ γυναικὸς σε. PETAV. Uti Gyges olim evectus ad Regnum est. Idem Herod. lib. 1. Eadem habet Themist. sup. orat. 2. pag. 36.

Ibid. C. 9. Ἀλλὰ ταύτην τὴν γῆν. PETAV. Ad cespititium Tribunal hactenus spectare Themistium credideram. Nunc placet ad pacis conditiones referre, quas Romano nomini pudendas cum Persis Jovinianus iniit, cum videlicet Urbes aliquot ac Provincias iis concessit. Ita enim Pacem inter se non armis ut Glaucus ac Diomedes, invicem permutatis, sed agro velut conjuncto mistoque stabilierunt, quæ erat ὑπόθεσις τοῦ πολέμου.

Ibid. D. penult. Ἐκ τάξεως οὐ λίαν περιττῆς. PETAV. Ex domesticorum ordine. Ammian.

P. 67. A. 8. Καὶ τὸν Υςάσπου Δαρεῖον. PETAV. Darii in Sylosontem a quo privatus cum esset, beneficio fuerat affectus, munificentiam innuit. Qua de videndus Herod. Thalia.

Ibid. D. penult. Νῦν δὲ ἁπλῶς οἱ κόθορνοι. HARDUIN. Κόθορνος apud Hesych. calceamentum est utrique pedi aptum, seu utrique conveniens sexui, virili & muliebri: unde κόθορνον vocarunt Theramenem, διὰ τὸν περὶ τὴν πολιτείαν ἀμφοτερισμόν. Et in proverbio, *cothurno versatilior*, de homine dicitur, qui utraque axilla, ut aiunt, gestare novit.

Ibid. D. ult. Μικροῦ δεῖν λαθεῖς. PETAV. Theramenes cum aliis novem ad Lacedæmonios missus ad confirmandam pacem, postea unus ex XXX. Tyrannis factus est. Xenoph. 2. Ἑλλ. unde & pro πεντήκοντα, τριάκοντα restituendum est, ex Cod. Regio M S.

P. 68. A. 1. Πρὸς βωμοῖς, πρὸς ἱερείοις. PETAV. Eorum, quibus temporaria atque arbitraria religio est, levitatem ac impietatem arguit, quod iidem, tempori ut servirent, Gentilium ac Christianorum sacra frequentarent. Quare antithesin hîc utrorumque rituum facere videtur, & idcirco pro ἱερείοις, ἱεροῖς legendum. Nam ἱερεῖα Gentilium propria. Nisi forte priora tria, quæ Ethnicorum sint, τραπέζῃ, quæ Christianorum est, opponantur.

Ibid. A. 7. Καὶ τοῦτο. HARDUIN. Melius, κατὰ τοῦτο.

Ibid. B. 7. Καὶ τούτων οὐ χρημάτων. PETAV. Leg. τοῦτον, & postea, οὐ πῦρ τὸν νόμον. HARDUIN. Longe commodius erit ad sensum, si legas, οὐ πυρχοΐα.

Ibid. B. 11. Ἐλευθέραν μόνον. PETAV. Pro μόνοι, μετὰ esse substituendum ex latina illa Themistii orat. 12. didici, quæ ad Valentem habita est: atque ita Reg.

Ibid. C. 6. Ὅσα δὲ καὶ πρὸς ἅμιλλαν. PETAV. δὲ, in μὴν mutandum, ex Cod. Regio.

Ibid. D. 5. Ὑπὸ τὸν αὐτὸν ἀθλοθέτην. HARDUIN. Corrig. ὑπὸ τοῦ αὐτοῦ ἀθλοθέτῃ; vel potius, ἐπὶ τὸν αὐτὸν, quod sic vertendum; *Ad eundem certaminis moderatorem.*

P. 69. B. 10. Τοῦτον ἐγὼ τὸν νόμον. PETAV. Lacuna hæc in Regio codice ita suppletur. Τοῦτον ἐγὼ τὸν νόμον, οὐ Φαυπίπερον (corr. Φαυλό-

περὶ) ποιούμενοι τῆς Περσῶν φιλίας. δι' ἐκείνην βαρβάροις οὐ πολεμήσομεν, ἀλλὰ τὸν νόμον παρ' ἑαυτοῖς ἄστα. βιῶ. Quæ cum Duditiana interpretatione consentiunt.

Ibid. C. 7. Απῳμωτάχθην φοιτᾷν. PETAV. Repetendum fortassis ἔα.

Ibid. C. ult. Οἱ δὲ ὁπλίζονται. PETAV. Cum mihi dudum magna quædam de hujus loci depravatione esset suspicio, auxit illam postea orationis latinæ, quæ ab Andrea Duditio edita est, collatio. Nam cum multa hinc in illam translata sunt, tum hic præcipue locus, qui his verbis explicatur. Sunt Prætoriani milites, sunt legionarii, sunt qui ex equo depugnent, sunt qui pedestres rem gerant. Quæ verba veram in hujus loci emendationem manu ducunt, ut pro ὁπλιτεύουσιν, δορυφορῦσιν reponendum videatur, & ὁπλίζονται, quod proximum est, in ὁπλιτεύουσιν mutetur.

Ibid. D. 5. Ανήρτηνται καὶ τὴν γνώμην. PETAV. Dele part. καί.

P. 70. A. 1. Οἱ ῥητορευόμενοι. PETAV. Nugax lectio. Corr. ἐμπορευόμενοι. HARDUIN. Forte, οἱ πολιτευόμενοι.

Ibid. A. 6. Αὐτοῖς Σύροις ὁμοίως. PETAV. Nisi fallor, per Syros hoc loco Christianos intelligit. Quos quidem cum Judæis confundere Ethnici solebant, quod a Judæa salus professioque ipsa ortum atque incrementum ceperit. Sic Galilæos appellabat execrandus ille Parabates: atque & Σύρων φωνὴ, & Ασσυρίων γράμματα pro sacris literis ab nostro aliquoties usurpata. De Christianorum illa cum Judæis confusione insignis est Arriani locus 2. Dissert. Epict. c. 10. Καὶ ὅταν τινὰ ἐπαμφοτερίζοντα ἴδωμεν, εἰώθαμεν λέγειν, οὐκ ἔστιν Ιουδαῖος, ἀλλ' ὑποκρίνεται. ὅταν δὲ ἀναλάβῃ τὸ πάθος τοῦ βεβαμμένου, καὶ ἡρημένου, τότε καὶ ἔστι τῷ ὄντι, καὶ καλεῖται Ιουδαῖος. Sed de mendo suspectum mihi est illud ἡρημένου: pro quo περιηρημένου probabiliter legi potest, id est, circuncisi. Qui cum proprius esset Judaïsmi character, magnaque tum Christianorum pars e Judæis esset, crediderant Gentiles, Judæos omnes & baptizatos & circumcisos esse oportere. Syros porro hîc pro Christianis sumi, arguit quod eosdem ait multiplices in sectas esse distributos, quos ad hæreticorum factionem pertinere putandum est. De hac religionum sectarumque varietate, quem, ut in malis, usum & commodum afferat, disserit Athenagoras initio Apolog.

P. 70. B. 2. Αλλὰ καὶ τοὺς θεσμοὺς. PETAV. Obscurus sane ac salebrosus locus. De quo ita tamen sentio: Jovianum laudari, quod Christianorum rituum ac cæremoniarum sit peritissimus, eosque qui sinceri ac germani sint, ab adulterinis discernat, atque edicto suo quid de vera Religione tenendum sit, constituat. Simul enim atque in Imperium evectus est Jovianus, Catholicæ fidei professionem edidit, atque hæreticos repressit. Theodoret. lib. IV. Extat fidei formula quam Jovianus cum Imperium cepit, ab Athanasio postulavit. Sed quid Empedocles ille? Prorsus cum periculo me illinc expediam, ac conjecturam duntaxat meam, non quasi κυρίαν δόξαν, explicabo. Empedoclem igitur, opinor, Christum Dominum Gen-

tilis homo, atque impius vocat; quasi se ille perinde ut Empedocles, Deum haberi voluerit, eoque ipso suo conatu mortem sibi arcessiverit, ὅτι μὴ θεὸς ὢν τοῦθ᾽ ὅπερ ἔλεγεν εἶναι, κατεψεύδετο, ait de Empedocle Tatianus. Cum igitur omnes ob sancitam in tenenda religione libertatem Imperatori gratulari oporteat; tum eos maxime decere, quorum insuper jura ac ritus explanat, haud dubie Christianos, atque illam fidei professionem indicans, idque, ait, nihilo deterius Empedocle, non illo dico veteri, sed novo, id est Christo, qui Empedoclis similis. Sed aperte de Christo dicere ausus non est, ne pium ac Christianum Principem offenderet. Atque utinam aliam hæc quæ dicit sententiam pati possint! Magno quippe redemptum velim, ut ne tam consceleratum dictum elegantissimis scriptis illigatum fuerit.

Ibid. B. 3. Οὐ φαυλότερον Ἐμπεδοκλέους. HARDUIN. Quovis ego pignore contenderim voces eas quæ proxime has sequuntur, οὐ μὰ Δία ἐκείνου τοῦ παλαιοῦ, inutile quodpiam glossema esse, qualia sane multa in Themistii textum irrepsisse animadvertimus: nam neque ullo modo cohærent cum oratione reliqua; & iis expunctis, nihil admodum hic superest difficultatis aut salebrarum, unde se quisque expedire nullo negotio non possit. Gratulandum enim Imperatori ait ob sancitam in religione tuenda libertatem; sed ab iis maxime quorum jura ritusque dijudicat & explanat, nihilo deterius quam Empedocles olim fecisse perhibetur; quem aiunt, ut refert Suidas, consuetudine Deorum usum, didicisse ex iis, ὅπῃ τοῖς ἀνθρώποις χαίρουσι, καὶ ὅπῃ ἄχθονται, *quibus ritibus & obsequiis placare Deos homines possint, quibus offendant;* cum ceteri mortales in explicanda Deorum natura & cultu, conjectura solummodo, & opinione, aut omnino errore ducantur. Ad hunc enim morem Jovianus Augustus cum intelligat ad veneficia a sacrificiis (Ethnicorum scilicet, quorum ritibus ac partibus addictum fuisse Themistium certum est) & a religione ad superstitionem facilem prolapsionem esse; sic Paganorum ritus sacrilegos secernit a ceteris, ut istos eis condonet, illis interdicat: quod cum sapienter admodum sancitum sit, hos ipsos quorum in rem ea maxime cedunt, gratulari Imperatori oportet.

Ibid. D. 4. Μετὰ τὸν υἱέα, μετὰ τὸν ἀδελφιδοῦν. PETAV. Nihil insulsius hac lectione. Quam saniorem reddideris, si ἀδελφιδοῦν Κωνσταντίνου, legas, & mox τὸν πάνυ Κωνσταντῖνον ἀπείληφας. Post Constantium, inquit, Constantini filium, post Julianum fratris ejusdem filium, ipsummet Constantinum recepisti.

P. 71. A. 1. Οὐκ ἀφείλετο τῆς ταινίας. PETAV. Vox hæc, ταινίας, forsitan depravata.

Ibid. A. 4. Πέρσας δὲ καὶ Ἀθηναῖοι νικῶντες. PETAV. De Græcorum navali ad Salaminem conflictu, ac victoria, loquitur, cujus tempus in Mysteriorum dies incurrit. Falluntur enim qui alio tempore contigisse putant, homines imprimis eruditi, quibus fraudi fuit Plutarchi error & inconstantia, ut ex iis quæ ad hunc locum op-

portune diſputabimus, evidentiſſime conſtabit. Igitur Plutarchus lib. de gloria Athenienſium, Munychione menſe pugnatum ad Salaminem aſſerit his verbis, τὴν δὲ ἕκτην ἐπὶ δέκα τοῦ Μουνυχιῶνος Ἀρτέμιδι καθιέρωσαν, ἐν ᾗ τοῖς Ἕλλησι περὶ Σαλαμῖνα νικῶσιν ἐπέλαμψεν ἡ θεὸς πανσέληνος. XVI. die Munychionis debellatum cum Perſis: ob idque Dianæ, ſive Lunæ, qui illo die pleno orbe fulſit, eandem diem conſecratam exiſtimat. Eſt autem Μουνυχιὼν vernus menſis, & Aprili fere, aut etiam Maio reſpondet. At in vita Camilli idem author longe aliter pronunciat, & in εἰκάδας, ſive XX. diem Boëdromionis victoriam illam rejicit. Cum enim Menſes, dieſque certos enumeraret, quibus feliciter a Græcis adverſus Barbaros decertatum eſſet, de Boëdromione potiſſimum meminit, atque inter cætera, πέμπτη δ' φθίνοντος ἐν Ἀρβήλοις Ἀθηναῖοι τὴν περὶ Νάξον ἐνίκων ναυμαχίαν, ἧς Χαβρίας ἐστρατήγει τοῦ Βοηδρομιῶνος περὶ τὴν πανσέληνον. Ἐν δὲ Σαλαμῖνι περὶ τὰς εἰκάδας, &c. Boëdromion porro Septembrem vel Octobrem occupat, cujus περὶ τὰς εἰκάδας prælium illud accidit. Obſervandus imprimis hic locus eſt, qui non ad præſens modo inſtitutum aptus, ſed ad alium inſuper uſum memorabilis atque inſignis eſt. Hoc enim unico firmamento tota illa Atticæ Periodi doctrina nititur, quam in I. de Emend. Temporum, & in Iſagogicis Canonibus Joſephus Scaliger vir in ea palæſtra, ut omnes norunt, exercitatiſſimus, aſtruxit, tantique adeo fecit, ut ejus ſe repertorem eſſe cum hactenus ignota fuerit, pene ubique glorietur. Sed de ea re paulo poſt acturi, prius illud de Perſicæ cladis tempore videamus. Libro V. de Emendat. Temp. pag. 383. Scaliger ita ſtatuit. *Prælium navale ad Salamina contigiſſe anno ſecundo Olympiadis, qui erat quartus Tetraëteridis Atticæ*, idque Munychione menſe, qui tum in Aprilis XVI. cœpit, τῇ ἕκτῃ ἐπὶ δέκα, Plenilunio, quod nonniſi anno Tetraëteridis IV. fieri poteſt. Annus hic erat Julianæ Periodi 4236. Cyclo Lunæ XVIII. Solis VIII. At Xerxis tranſitum confert idem in antecedentem annum Periodi Julianæ 4235. *Cujus diebus æſtivis duobus menſibus poſt cœpit annus ſecundus Olymp.* LXXV. Ita διάβασις anno primo Olympiadis exeunte facta. Quare perſpicue ſecum idem ille Scaliger pugnat, cum anno IV. Olympiadis deſinente trajeciſſe Xerxem aſſerit, vetereſque reprehendit, qui ad primum ſequentis Olymp. annum revocarent. Anno Periodi Julianæ 4234. Cyclo Lunæ XVI. æſtivis menſibus cœpit annus primus Olymp. LXXV. quo adhuc labente, anno Periodi Julianæ 4235. Aprili menſe Xerxes, Scaligero authore, tranſiit: ergo accidit illud Olymp. anno primo, non antecedente IV. cum & Salaminia pugna, quam anno Juliano poſteriori tribuit, anno ſecundo Olymp. ac Julianæ Per. 4236. adſcribatur.

Herodotus lib. VII. pag. 252. Xerxem narrat, poſtquam Sardibus hiemaſſet, ineunte vere Abydum profectum; atque in digreſſu Solem defeciſſe. Tempus Eclipſis iſtius definitur à Buntingo & Scaligero Nabonaſſari anno 267. Periodi Julianæ 4233. Cyclo Lunæ XV.

Solis v. Aprilis xix. Feria iv. hora vi. matutina in Horizonte Regiomontano. Quod si ita se res habet, transitus Xerxis assignandus erit anno iii. Olymp. lxxiv. qui adhuc Aprili mense decurrebat, aut certe Olympiadum tempora omnia retexenda, & in anteriora retrahenda sunt, ut lxxv. Olympias non anno Periodi Julianæ 4234. sed eodem illo 4233. inchoata dicatur. Quod quidem propter aliorum Authorum concordem ac consentientem sententiam verisimile non arbitror. Et errare potius Herodotum hac in parte suspicor, qui Eclipsin illam, quæ superiore anno contigerat, cum illa Sardicensi profectione conjunxit. Eodem porro anno Period. Jul. 4233. Eclipsis alia Solis contigit, sexto a priori mense, Octobris xiii. Feria vi. Nam Novilunium verum Octobris xiii. hora xi. scrup. xxxi. a media nocte. Latitudo Lunæ sign. xi. Gr. xxix. 14. 27. ut ex Ptolemaïcis Tabulis constat. Incidit vero in an. iv. Olymp. lxxiv. sed diu post illam Xerxes Sardibus profectus est. Nec minus illa Scaligeri falsa ratio est, qua sive Xerxis transitum & Salaminiam pugnam diversis Julianis annis affingit: sive Munychioni vel Aprili navale illud prælium tribuit. Imprimis enim in eundem Periodi Julianæ annum duo ista convenire satis ex Herodoti narratione convincitur. Siquidem lib. viii. pag. 302. scribit mense post διάβασιν quarto, barbaros in Atticam pervenisse, Calliade Magistratum gerente, ut & Halicarn. lib. ix. confirmat. At paulo post navale prælium commissum est, anno eodem Juliano, autumnique tempore, Olympiadis lxxv. anno primo. Nam pag. 298. diserte scribit Herodotus dum in itinere barbarus esset, Olympiacum certamen fuisse celebratum. Inde post victoriam Themistocles Græcos jubet omisso Rege domum sese recipere, ut appetente vere in Hellespontum navigent. Pag. 315. Non igitur Munychione vel Aprili mense, sed Autumno profligati sunt ad Salamina Barbari, & quidem Boëdromione mense, περὶ τὰς εἰκάδας, ut recte Plut. in Camillo, unde alius locus emendandus est e tractatu de gloria Athen. Ad summam, Xerxis transitus incurrit in an. iv. Olymp. lxxiv. ineunte vere, Per. Jul. 4234. Conflictus vero Salaminius anno primo lxxv. Olymp. eodem anno Juliano sub Autumnum, Boëdromione circa Mysteria, ut ex Herod. lib. viii. pag. 305. potest colligi.

Venio jam ad alterum loci illius usum explicandum, cujus unius præsidio & authoritate universa, uti diximus, Atticæ Periodi descriptio a Scaligero instituta fulcitur. Equidem, ut de tota anni Græci ratione, quam merito primum a se repertam, & hactenus ignoratam fatetur (est enim ingeniose illa quidem, sed temere falsoque conficta.) Ut inquam de Græcorum annis ac Periodo nihil in præsentia dicatur, id quod alias, si Deus dederit, fortasse præstabitur: quod de Atticæ Periodi cum Olympiaca comparatione operose iisdem in commentariis edisserit, quam inane sit, planum ex illo ipso Plutarchi loco faciam. Etenim libro primo de Emend. Temp.

ubi de Periodo Attica diſputat, pag. 41. Edit. 2. poſteaquam Olympiacam Periodum ex novo quodam anni genere conflatam diligenter expoſuit, quæ ſit Atticæ Periodi ratio ad illam comparatioque, ex illa Plutarchi authoritate conſtituit. *Plutarchus*, inquit, *ſcribit pugnam Chabriæ circa Naxum contigiſſe*, Βοηδρομιῶνος πέμπτῃ φθίνοντος περὶ τὴν πανσέληνον. *Hoc tempus confertur in annum primum Olymp.* CI. *apud Euſebium, hoc eſt, in annum Iphiti* 401. Ex quo ita colligit: Cùm Plenilunium Boëdromionis XXVI. contigerit, novilunium XIV. vel XIII. die eſſe commiſſum. Hoc autem nonniſi tertio tetraëteridis anno fieri poteſt, ut ex laterculo Neomeniarum Atticarum intelligitur, pag. 33. Quare annus primus tetraëteridis Olympiacæ tertius eſt Atticæ tetraëteridis; ac proinde Periodus Olympica duobus Ciclis ab Attica differt, & ad Methodum demendi ſunt ex Olympica anni XXXVIII. ado ut XXXIX. unius, primus ſit annus alterius. Hæc ille, nec aliam tantæ rei ſtabiliendæ authoritatem aſciſcit.

Sed illud primum vehementer admiror, hoc pro certo allatum ex Euſebio, quod nec is in Chronico quidem evidenter affirmat, & aliorum diſerto ac graviſſimo teſtimonio refellitur. Euſebius enim ad ann. I. Olymp. CI. hoc tantum adſcribit, *Athenienſes Principes Græciæ facti*, quæ in Græcis à Scaligero editis minimè repe riuntur. Diodorus vero Siculus lib. XV. aperte Chabriæ victoriam ad Naxum confert in annum IV. Olymp. C. Quod ſi verum eſt, labat mutua illa Periodorum inter ſeſe conſenſio, ac quicquid ex ea ad temporum annorumque rationem inveſtigandam ab illo paſſim obtruditur. Tum enim mutari omnia neceſſe eſt, ut & annus tetraëteridis Olympiacæ quartus, tertius ſit Atticæ, atque hujus primus, alterius ſit ſecundus, & Cyclorum trium inter illas diſcrimen intercedat; poſtremoque ut XX. alterutrius, primus ſit annus alterius. Deinde cum Plutarchi locus ille corruptus ſit, multo eſt Scaligeri uſu & accommodatione corruptior factus. De vitio quidem dubitaverit nemo, qui quàm abſurda iſta ſint, expenderit, ἐν Ἀρβήλοις Ἀθηναῖοι τὴν περὶ Νάξον, &c. prope Arbela ad Naxum, quæ ſunt ἀσύγκλωστα. Arbela Perſicæ oppidum eſt, vel Aſſyriæ, ut Straboni ac Ptolemæo placet, ad quod Perſæ ab Alexandro inſigni certamine victi Imperium cum libertate perdiderunt. A quo Naxos inſula longiſſime diſtat. Quare cum hæc verba πέμπτῃ ὁ φθίνοντος ad ambo illa loca pertinere nequeant, ſic ea tamen diverſis in locis a Scaligero ſunt accepta, quaſi utriuſque prælii tempus indicarent. Nam ad Chabriæ pugnam, Naxicámque victoriam ſuo velut charactere conſignandam adhibuit pagina illa 41. lib. I. At lib. V. ubi de pugna ad Arbela diſſerit, pag. 396. Plutarchum arguit quod Βοηδρομιῶνος πέμπτῃ φθίνοντος accidiſſe certamen illud ad Arbela dixerit. Cujus verba ſine ulla diſtinctione citat pag. 394.

Verum poſt Ἀρβήλοις majore στιγμῇ opus eſt. Quippe XXVI. Boëdromionis Perſica clades accidit; Chabriæ vero pugna plenilunio

mensis ejusdem. Polyænus lib. III. de Strat. cap. de Chabria, diem ipsum declarat, unaque & Salaminiæ pugnæ tempus adstruit. Χαβρίας περὶ Νάξον ναυμαχῶν ἐνίκησε Βοηδρομιῶνος ἕκτη ἐπὶ δέκα, αὐτὴν τὴν ἡμέραν ἐπιτήδειον τῇ ναυμαχίᾳ κρίνας. ὅτι ἐν μιᾷ τῶν λθ'. Μυστηρίων (alii corr. ἦν μία) Οὕτω γέ τοι καὶ Θεμιστοκλῆς τοῖς Πέρσαις ἐναυμάχησε περὶ Σαλαμῖνα. Ἀλλὰ οἱ μὲν περὶ τὸν Θεμιστοκλέα σύμμαχον εἶχον τὸν Ἴακχον χελλάδα Μύσαι. Scribendum fortasse, Χαβρίας δὲ Μύσας. Neque vero Plutarchi error ullus est. Nam quod Scaliger opponit ex eodem scriptore in Alexandri vita, defecisse lunam Boëdromione mense circa mysteriorum initium: tum XI. post die cum hoste certatum. Quare cum mysteria Boëdromionis XX. die celebrarentur, non potuisse XXVI. qui sit ab illo tantum septimus, prælium committi, hoc est πέμπτη φθίνοντος, animadvertere illud debuit non τῇ εἰκάδι Boëdromionis, sed περὶ τὴν Μυστηρίων ἀρχὴν, Alexandri contigisse victoriam. Mysteriorum porro dies non unus, sed plures extiterunt, inter quos celeberrimus religiosissimusque vigesimus est habitus, ἐν ᾧ τὸν Ἴακχον ἐξῆγον, Iacchum sive mysticam Bacchi pompam educebant. Quot autem fuerint, nondum me comperisse fateor. Unius ex iis & quidem primi mentio extat apud Hesych. in voce ἀγυρμὸς, quam sic explicat, ἐκκλησία, συγκρότησις, καὶ τῶν μυστηρίων ἡμέρα πρώτη. Non dubium est ex eo ita nominatum, quod tum primum initiati cogerentur. Aristoph. vero Schol. in Ranis alterius meminit, quæ Εγχὰς, dicebatur: Μία τῶν Μυστηρίων ἐγχὰς ἐστὶν ἐν ᾗ τὸν Ἴακχον ἐξάδουσι. Sed vereor ne εἰκὰς legendum sit, & pro ἐξάδουσι, ἐξάγουσι, ut apud Plutarc. sæpius. Hesych. Ἴακχον τὸν Διόνυσον, ἢ μίαν ἡμέραν τῶν Μυστηρίων, ἐν ᾗ τὸν Ἴακχον ἐξάγουσι, καὶ ἡ ᾠδὴ, ἣν οἱ μεμυημένοι ᾄδουσι, ut intelligas τὰς εἰκάδας, quibus τὸν Ἴακχον ἐξῆγον, unam mysteriorum diem non integram celebritatem fuisse. Thesmophoriorum certe V. dies extitisse indicat Aristop. Θεσμοφ.

Ἐπεὶ τρίτη 'στὶν Θεσμοφορίων ἡ μέση.

Mediam vocat tertiam, quinque igitur erant. Apud Hesych. tamen IV. duntaxat reperio. Τρίτη Θεσμοφορίων ζητεῖταί πως· ἅμα μὲν λέγει τρίτην Θεσμοφορίων εἶναι, ἅμα δὲ μέσην τεττάρων οὐσῶν ἡμερῶν. Polyænus loco cit. XXXIX. mysteriorum dies numerare videtur, sed mendosus codex est. Quare ut Mysteriis V. dies imputemus, potuit eclipsis Boëdromionis XV. vel XVI. hoc est circa primum diem accidere, & XI. post die, sive Boëdromionis XXVI. ad Arbela dimicari. Neque postremo certum est, quod pag. 396. Scaliger observat, anno illo τοῦ Μεταγειτνιῶνος νουμηνίαν cum Kal. Sept. concurrere, ideoque pro Boëdromione Metagitnionem esse scribendum. Hoc enim ita demum esse verum potest, si iis quæ de tetraëteride Attica libro primo disputaverat, assentiri velimus. Quæ cum paulo ante a nobis refutata sint, & anni Græcanici structura magis ad speciem quam ad rei veritatem expressa sit, nihil est quod eas tabulas moremur.

Ibid. A. 5. Ἐδᾳδούχησεν τὰ μυστήρια. PETAV. Nam in Mysteriis agon &

& λαμπαδοδρομία fuit. Statius in lib. IV. Silvius ad Julium Menecratem.

Tuque Actæa Ceres, curſu cui ſemper anhelo
Votivam taciti quaſſamus lampada Myſtæ.

Seneca Hercule Furente:

Tibi multa fide
Longas Eleuſi tacita jactabo faces.

Sed & in Hippolyto:

Non inter aras Atthidum miſtam choris
Jactare tacitis conſcium ſacris jubar,
Nec adire caſtra precibus aut ritu pio
Adjudicatum præſidem terræ Deam.

Ubi multo mihi concinnior elegantiorque verſus videtur, ſi *adjudicatæ*, legamus. De Pallade enim loquitur cui adjudicata eſt Attica. Sed in eodem Actu, verſ. 260. aliud longe gravius mendum irrepſit, quod opportune hoc loco corrigemus. Sic igitur Phædra nutricem alloquitur:

Decreta mors eſt, quæritur fati genus
Laqueone vitam finiam, an ferro incubem,
An miſſa præceps arce Palladia cadam:
Pro caſtitatis vindicem armemus manum!

Ita in omnibus plane codicibus vulgo legitur, & quidem ineptiſſime. Quam enim illud, *Pro! caſtitatis*, &c. parum elegans ac venuſtum! At ego contractis in unam ambabus vocibus, *Procacitatis* jamdudum emendaveram. Nam quia paulo procacius de amoribus ſuis nutrici confeſſa fuerat, ubi præter opinionem reſiſtentem acrius vidit, velut facti pœnitentia ducta mortem deſtinat.

Ibid. A. 6. 7. Ἔξω τοῦ νεὼ τὰ προτέλεια. PETAV. Ad minora majoraque Myſteria reſpicit. E quibus horum illa προτέλεια fuerunt Clement. Alex. V. Strom. Οὐκ ἀπεικότως ἄρα καὶ τῶν Μυστηρίων τῶν παρ' Ἕλλησιν ἄρχει μὲν τὰ καθάρσια, καθάπερ καὶ τοῖς βαρβάροις τὸ λουτρόν. Μετὰ ταῦτα δέ ἐστι τὰ μικρὰ Μυστήρια, διδασκαλίας τινὰ ὑπόθεσιν ἔχοντα, προπαρασκευῆς τῶν μελλόντων. τὰ δὲ μεγάλα περὶ τῶν συμπάντων οὐ μανθάνειν ἔτι ὑπολείπεται, ἐποπτεύειν δὲ, καὶ περινοεῖν τήν τε φύσιν καὶ τὰ πράγματα. Agit de utriſque accurate Plut. in Demetrio, & Ariſtoph. Schol. ad Plutum; eaque res multorum eſt commentariis illuſtrata. Illud vero perobſcurum, nec ab ullo quod ſciam explicatum hactenus, fuerintne quotannis inſtaurata, an certo aliquot annorum circuitu redierint.

De minoribus myſteriis vulgo ita doctiſſimis viris video eſſe perſuaſum, ea Trieterica fuiſſe, quod ex iis Senecæ verſibus lib. I. de Emend. Temp. pag. 29. probat Scaliger, ac Delrius noſter ad Herculem Oetæum:

Nos Cadmæis Orgia ferre
Tecum ſolitæ condita ciſtis,
Cum jam pulſo ſidere brumæ
Tertia ſoles evocat æſtas:

Ad Themiſt. Not. FFf

Et ſpiciferæ conceſſa Deæ
Attica Myſtas claudit Eleuſis.

Quibus duo feſta deſcribit, quæ ſub idem tempus incidebant. Prima ſunt Liberalia, ſive Bacchi Orgia, de quibus in Epithalamio Catullus.

Pars obſcura cavis celebrabant Orgia ciſtis,
Orgia quæ fruſtra cupiunt audire profani.

Nam & ciſtæ in Bacchi ſacris prælatæ ſunt, ut & Cerealibus. Valer. Flaccus lib. II.

æraque circum
Tympanaque, & plenas tacita formidine ciſtas.

Ea Thebis Trieterica fuerunt authore Virgilio IV. Æn.

Qualis commotis excita ſacris
Thyas, ubi audito ſtimulant Trieterica Baccho
Orgia, nocturnuſque vocat clamore Cithæron.

Liberi enim ſacra tertio quoque anno innovabantur: ait Servius. Lucanus lib. V. de Parnaſſo.

Mons Phœbo Bromioque ſacer: cui numine miſto
Delphica Thebanæ referunt Trieterica Bacchæ.

Athenis tamen quotannis inſtaurata ſunt, ut in illa κατὰ Νεαίρας indicat Demoſthenes. Διὰ τοῦτο ἐν τῷ ἀρχαιοτάτῳ ἱερῷ τοῦ Διονύσου ἐν Λίμναις ἔστησαν, ἵνα μὴ πολλοὶ εἰδῶσι τὰ γεγραμμένα. ἅπαξ γὰρ τοῦ ἐνιαυτοῦ ἑκάστου ἀνοίγεται, τῇ δωδεκάτῃ τοῦ Ἀνθεστηριῶνος μηνός. Sed cum tria apud Athenienſes Bacchanalia fuerint: alia videlicet ἀστικὰ ſive Διονύσια τὰ κατ᾽ ἄστυ, quæ Elaphebolione, hoc eſt Martio fere menſe peragebantur: alia κατ᾽ ἀγρούς, quæ in Poſideonem ſive Decembrem conveniebant, ut ex Heſych. ad Thucydidem planum eſt. Tertia denique majora, de quibus Ulpianus Demoſthenis interpres ad illam contra Lept. τοῖς Μεγάλοις Διονυσίοις Ἀνθεστηριῶνος μηνὸς πλείονος γινομένης δαπάνης εἰς χορηγὸς ἑκάστης φυλῆς καθίσαντο. Antheſterione, inquit, menſe celebrabantur, qui Februario atque ex parte Martio reſpondet. Unde & Ἀνθεστήρια apud Heſych. appellantur. Cum hæc, inquam, triplicia fuerint Athenis Liberalia, Scaliger de primis, hoc eſt, τοῖς κατ᾽ ἄστυ, Senecam locutum exiſtimat, eademque & Trieterica fuiſſe, & minora Myſteria nuncupata. Sed in eo primum fallitur, quod de Athenienſium Liberalibus hæc accipit, cum de Cadmeis, hoc eſt, Thebanis, utpote Thebanæ mulieres, adeoque Thebis, loquantur. Deinde minora cum illis Myſteria confundit ſane quam imprudenter. Hoc enim duntaxat Poëta voluit, in idem tempus, eundemque fortaſſe menſem, Dionyſia Thebis incidere, in quod minora apud Athenienſes Myſteria. Atqui minora Myſteria Antheſterionem menſem occupabant, ut in Demetrio Plut. affirmat, quo eodem menſe & majora Dionyſia, ſive τὰ ἐν Λίμναις, agebantur, ut Thucyd. lib. II. ac Demoſthenes citato loco declarant. Quare ſi ad Athenienſium Liberalia Senecæ verſus illi quoquo modo pertinerent, ad hæc poſtrema, ſive Antheſteria referrentur potius. Quod

ne dici posse credamus, ratio temporis prohibet, eo quod de trietericis loquitur Seneca; at Anthesteria annua uti diximus fuerunt. Imo & reliqua quotannis indicta suspicor, nisi contrariam in sententiam idoneum aliquod testimonium adferatur. Minora quidem mysteria trieterica fuisse nihil iste Senecæ locus evincit. Ego vero eadem annua potius extitisse vel ex eo conjicio, quod majora illa ac primaria quotannis repetita sint. Quod adversus eundem Scaligerum multo nunc est accuratius demonstrandum.

Hæc enim, quæ & majora, & κατ᾽ ἐξοχὴν Μυστήρια dicta sunt, quinquennalia facit ille lib. de Emend. I. pag. 29. & lib. V. copiosius, ubi de eversis ab Alexandro Thebis agit, pag. 393. Cujus quidem sententiæ velut fundum & authorem profert Tertull. lib. adversus Valentinianos, ubi inter alia ita scribit: *Nam & portas ante quinquennium instituunt, ut opinionem suspendio cognitionis ædificent.* Sed *Epoptas* pro & *portas* rescribit, de quo postea viderimus. Quod vero Suidas contrarium his verbis asserere videtur: Ἐποπτεύειν. Οἱ μὲν τὰ Μυστήρια παραλαμβάνοντες, Μύσται καλοῦνται. οἱ δὲ τῷ ἑξῆς ἐνιαυτῷ Ἔφοροι καὶ Ἐπόπται, *Falsum,* inquit, τῷ ἑξῆς ἐνιαυτῷ. *Non enim mysteria erant annua. Imo* τῇ ἑξῆς μυήσει, *nimirum anno quinto redeunte.* Apud Suidam paulo hæc aliter leguntur, quam a Scaligero recitata sunt, nimirum λέγονται ἐν ἀρχῇ μὲν μύσται, μετ᾽ ἐνιαυτὸν δὲ Ἐπόπται, καὶ Ἔφοροι. Postremo pag. 393. Mysteria scribit perpetuo *&* *Boëdromionos* XX. *& secundo anno Olympiadis celebrari solita,* qui quidem ex ejus opinione quartus est Atticæ tetraëteridos. Sed mirum quantopere in his omnibus hallucinatus fuerit Scaliger. Primum enim annua fuisse majora mysteria tam illustribus veterum scriptorum testimoniis efficitur, ut mirum sit sagacissimi hominis aciem hæc effugere potuisse. Apud Herodotum lib. VIII. Dicæus Theocydis F. Atheniensis profugus apud Persas à Demarato interrogatus quid ille sibi ex Eleusine pulvis clamorque vellet, quem subito animadverterat, respondit mystici Iacchi pompam eam videri. Τὴν δὲ ὁρτὴν ταύτην ἄγουσι Ἀθηναῖοι ἀνὰ πάντα ἔτεα τῇ Μητρὶ, καὶ τῇ Κόρῃ, καὶ αὐτέων τε ὁ βουλόμενος, καὶ τῶν ἄλλων Ἑλλήνων, μυεῖται. καὶ τὴν φωνὴν τῆς ἀκούεις ἐν ταύτῃ τῇ ὁρτῇ ἰακχάζουσι. *Hoc vero festum Athenienses celebrant* QVOTANNIS *in honorem Cereris, ac Proserpinæ. Et his sacris quicunque vult tam Atheniensium ipsorum quàm Græcorum initiatur. Ejusmodi autem voces quas exaudis, Iacchum in illo festo personant.* Cum hæc tam diserta conceptaque sunt, nulla ut tergiversatio possit eludere, tum Aristidis ille in Eleusinia oratione locus ad idem institutum eximius est. Πανηγύρεις τοίνυν αἱ μὲν ἄλλαι δι᾽ ἔτους πέμπτου καὶ τρίτου πληροῦνται. μόνη δὲ ἡ τῶν Μυστηρίων παντὸς ἔτους ἐνίκησεν εἶναι). *Nam cum reliquæ celebritates quinto quoque anno vel tertio peragantur,* SOLA HÆC MYSTERIORUM CELEBRITAS UT QUOTANNIS INSTAURARETUR OBTINUIT. Idem & in Panathenaïco repetit pag. 333. Πάσαις τοίνυν ταῖς ψήφοις προφέρει τὰ Ἐλευσίνια. καὶ περὶ μὲν τῶν ἄλλων οὐχ ἡμέτερος ὁ λόγος. μόνοι δὲ τῶν Ἑλλήνων καθ᾽ ἕκαστον ἔτος ποιεῖτε πανήγυριν οὐδεμιᾶς πενταετηρίδος φαυλοτέραν. καὶ δέχεσθε τοὺς Ἐλευ-

σινίῳ πλείοις, ἢ ἕτεροι τῇ πάσῃ πόλει. Ad hæc Iſocrates in Panegyr. Δήμητρος γὰρ ἀφικνουμένης εἰς τὴν χώραν ἡμῶν, &c. καὶ δούσης δωρεὰς διττάς, αἵπερ μέγισται τυγχάνουσιν οὖσαι, τούς τε καρποὺς οἳ τοῦ μὴ θηριωδῶς ζῆν ἡμᾶς αἴτιοι γεγόνασι, καὶ τὴν τελετήν, ἧς οἱ μετέχοντες περί τε τῆς τοῦ βίου τελευτῆς, καὶ τοῦ σύμπαντος αἰῶνος ἡδίους τὰς ἐλπίδας ἔχουσιν. οὕτως ἡ πόλις ἡμῶν οὐ μόνον θεοφιλῶς, ἀλλὰ καὶ φιλανθρώπως ἔσχεν, ὥστε κυρία γενομένη τοσούτων ἀγαθῶν, οὐκ ἐφθόνησε τοῖς ἄλλοις, ἀλλ᾽ ὧν ἔλαβεν ἅπασι μετέδωκε. καὶ τὰ μὲν ἔτι καὶ νῦν ΚΑΘ᾽ ΕΚΑΣΤΟΝ ΕΝΙΑΥΤΟΝ δείκνυμεν. τῶν δὲ συλλήβδην τὰς εὐεργεσίας καὶ τὰς χρείας, καὶ τὰς ὠφελείας τὰς δι᾽ αὐτῶν γινομένας ἐδιδάξαμεν. Jam quod ſecundo Olympiadis anno affixa fuiſſe myſteria putat Scaliger, peræque falſum eſſe ex Livio lib. XXXII. convincitur. Etenim anno quingenteſimo quinquageſimo-quarto ab Urbe condita, (*Ita enim legendum pro quadrageſimo-quarto*) P. Sulpitio Galba, C. Aurelio Coſſ. Athenis ejuſmodi quiddam accidiſſe memorat. *Acarnanes duo Juvenes per Initiorum dies non initiati templum Cereris, imprudentes religionis cum cætera turba ingreſſi ſunt. Facile eos ſermo prodidit abſurde quædam percontantes: deductique ad antiſtites templi, cum palam eſſet per errorem ingreſſos, tanquam ob infandum ſcelus interfecti ſunt.* Anno igitur ab V. C. IↃLIV. Myſteria celebrata ſunt. Atqui is annus eſt Olympiadis CXLIV. primus, ſive Iphyti IↃLXXVII. Condita enim Urbs eſt, ut cum Varrone ſentit Scaliger, Olympiadis VI. anno III. ſive Iphyti XXIII. Periodi Julianæ 3961. Quare annus V. C. 554. in eadem Periodo erit 4514. Unde cum Iphyti primus cœperit Per. Jul. an. 3938. annus Iphyti 577. in eundem Per. Jul. annum incurret, adeoque myſteria non ſecundo Olympiadis anno, ſed primo tribuenda ſunt. Accedit quod myſteria illa quæ ſub Xerxis tranſitum ab Herodoto commemorantur, perinde anno primo Olymp. LXXV. contigerint, ut antea neceſſariis rationibus oſtendimus. Suidas vero ſane immerito ab Scaligero reprehenditur. Nam & idem Symmachus apud Schol. Ariſtoph. in Ranis ſcripſerat. Οἱ δὲ τὰ μυστήρια παραλαμβάνοντες, Μύσται καλοῦνται. οἱ δὲ παραλαβόντες αὐτὰ τοῦ ΑΥΘΙΣ ΕΝΙΑΥΤΩ ἐφορῶσι τὰ μυστήρια, καὶ ἐποπτεύουσι. Quinetiam Plutarchus in Demetrio. Ἐπώπτευον δὲ τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες. Neque recte meo quidem judicio Caſaubonus μικρῶν pro μεγάλων ſubſtituit lib. VI. Animad. in Athen. c. XV. Sed Plutarchi locus primum omnium adſcribendus eſt, præſertim cum fœdiſſimo vitio laboret, quod a paucis animadverſum, a nemine hactenus ſublatum eſt. Demetrium itaque mandaſſe Athenienſibus narrat, ὅτι βούλεται παραγενόμενος εὐθὺς μυηθῆναι, καὶ τὴν τελετὴν ἅπασαν ἀπὸ τῶν μικρῶν ἄχρι τῶν Ἐποπτικῶν παραλαβεῖν. τοῦτο δὲ οὐ θεμιτὸν ἦν, οὐδὲ γεγονὸς πρότερον. Ἀλλὰ τὰ Μικρὰ Ἀνθεστηριῶνος ἐτελοῦντο, τὰ δὲ Μεγάλα τοῦ Βοηδρομιῶνος. Ἐπώπτευον δὲ τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν Μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες. Sed reclamantibus nonnullis vicit tandem Stratoclis ſententia. Ἀλλὰ Στρατοκλέους γνώμην εἰπόντος, Ἀνθεστηριῶνα τὸν Μουνυχιῶνα ψηφισαμένους (Corr. ψηφισάμενοι) καλεῖν καὶ νομίζειν ἐτέλουν Δημητρίῳ τὰ πρὸς ἄγραν. Καὶ μετὰ ταῦτα πάλιν ἐξ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνυχιὼν γενόμενος Βοηδρομιὼν ἐδέξατο τὴν

λοιπὴν τελετὴν, ἅμα καὶ τὴν Ἐποπτείαν τοῦ Δημητρείου περιπτλαβόντος. Ex iis Plutarchi verbis cognoſcimus non ſtatim a minoribus initiis aditum ad ἐποπτείαν inſpectionemque patuiſſe, ſed duplex intervallum fuiſſe: alterum a minoribus myſteriis ad majora, hoc eſt, ab Antheſterione ſive Martio ad Boëdromionem, qui Septembri fere reſpondet: alterum a majoribus ad majora alia, quæ vertente anno ἐκ περιτροπῆς redire ſolebant, ut paulo ante docuimus. De priore interſtitio commode accipi poſſe videntur Suidæ verba. Cum enim Athenienſium annus a ſolſtitio æſtivo cœperit, qui ineunte vere minoribus initiati fuerant, ſi autumno inſequente majorum compotes fierent, recte τοῦ ἑξῆς ἐνιαυτοῦ Ἔφοροι & Ἐπόπται dicerentur. Jam enim alter annus inchoatus erat. Sed amplius tamen quiddam in Symmachi ac Plutarchi verbis animadvertiſſe mihi videor, de quo altum apud accuratiſſimos earum rerum ſcriptores ſilentium eſſe video. Cedo enim cum Plutarchus minora myſteria Antheſterione, majora Boëdromione legitime celebrata dixerit, quorſum iſta ſubjunxit, ἐπώπτευον δὲ τοὐλάχιστον ἀπὸ τῶν Μεγάλων ἐνιαυτὸν διαλιπόντες? Finge pro μεγάλων, μικρῶν hîc reſcribendum, ut Caſaubonus exiſtimat, nonne falſiſſimum eſt, τοὐλάχιστον, ut minimum, annuum inter utraque ſpatium interjectum? Neque enim plus ſemeſtri ſpatio interceſſit: ac fieri hoc modo nunquam potuit, ut ſolidus annus interciperetur, ſiquidem ſuis ambo illa feſta menſibus adhæſerint, ut Plutarchus obſervat: ſed aut ſeſquiannus, aut anni omnino plures ad conſummatam religionem a minoribus elapſi ſunt. Velim poſtrema illa Plutarchi verba prudens lector conſideret, πάλιν δὲ Ἀνθεστηριῶνος ὁ Μουνυχιὼν γινόμενος Βοηδρομιὼν ἐδέξατο τὴν λοιπὴν τελετὴν, ἅμα καὶ τὴν Ἐποπτείαν τοῦ Δημητρείου περιπτλαβόντος. Ubi duo contra morem peccata demonſtrat, quod & in Munychionem majora myſteria conjecta ſint, & iiſdem ipſis myſteriis τὴν Ἐποπτείαν, ac τελείωσιν, ut Dionyſius Areopag. Græcique Patres loquuntur, obtinuerit. Quaſi poſt minora non ſubinde ad illa majora quæ proximus Boëdromion repræſentabat, admitti fas eſſet, ſed alia conſequentis anni majora rurſus expectanda forent. Hic igitur in myſteriis uſurpandis ordo legitimus extitit, primum ut certis expiationibus ac luſtrationibus perfuncti, quæ καθάρσια Clemens Alexand. vocat, τὰ προτέλεια, ſive minora capeſſerent. Tum Boëdromione menſe majoribus initiarentur, hoc eſt, ea duntaxat auditione perciperent, inſtituerenturque: quod παραλαμβάνειν τὰ Μυστήρια Symmachus appellat, *initiari* vero Tertullianus. Tuncque Myſtæ nominati, nondum Ἔφοροι vel Ἐπόπται, quod anno altero, vel ut plurimum quinquennio elapſo conſequebantur, ubi ad arcanorum inſpectionem erant admiſſi. Suidas Ἐποπτεύειν. Διαφέρει Μύστης καὶ Ἐπόπτης. Hinc Nazianz. oratione XXXVIII. & XLII. hominis animam vocat, ἄγγελον ἄλλον, προσκυνητὴν μικτὸν, Ἐπόπτην τῆς ὁρατικῆς κτίσεως, Μύστην τῆς νοουμένης. Atque hæc cum luculentiſſimo illo Tertulliani loco, lib. contra Valentin. adamuſſim congruunt, ubi iſta ſic explicat. *Nam & illa*

Eleuſinia, hæreſis & ipſa Atticæ ſuperſtitionis quod tacent, pudor eſt. Idcirco & aditum prius cruciant: diutius INITIANT, *quam* CONSIGNANT: *cum & portas ante quinquennium inſtituunt, ut opinionem ſuſpendio cognitionis ædificent: atque ita tantam majeſtatem exhibere videantur, quantam præſtruxerint cupiditatem. Sequitur jam ſilentii officium. Attente cuſtodiunt, quod tarde invenitur. Ceterum tota in Adytis divinitas, tot ſuſpiria portarum, totum ſignaculum linguæ, ſimulacrum membri virilis revelatur.* Admonet nos Tertull. antequam conſignarentur, hoc eſt inſpectores eſſent atque Ἐφοροι, prius initiatos fuiſſe myſteriorum candidatos ac toto quinquennio inſtitutos. Cujuſmodi apud Veteres Chriſtianos erant Catechumeni, qui in ſacris quibuſdam locis ac manſionibus circum τὰ κυριακὰ, & Eccleſias diſpoſitis, tantiſper habebantur, quæ Κατηχούμενα Sexta Synodus in Trullo vocat, Can. XCVII. ut ibidem Zonaras explicat. Niſi forte cum Manichæorum Auditoribus potius comparandi ſint, quorum ex ordine ſe fuiſſe Auguſtinus aſſerit lib. cont. Fortun. aut cum Eſſeniorum diſciplinæ candidatis. De quorum ritu Porph. lib. IV. περὶ ἀποχῆς. Certe quamprimum initiati fuerant Myſtæ, ad Eleuſinii Templi portas deinceps inſtituebantur, eaque ſcilicet audiebant, quæ committi iis tuto poſſe videbantur; quæque evulgare jam tum atque enuntiare nefas fuit. Quamobrem ad jusjurandum etiam adacti videntur. Unde Jurati dicuntur οἱ μεμυημένοι. in Vet. Inſcript. *Juratus ad ſacra Ethruriæ* eſt initiatus. Quod ad Eleuſinii templi adytum primæ illæ magnorum myſteriorum initiationes obitæ fuerint, docet Harpocration his verbis, Ἐποπτευκότων, Ὑπερείδης ἐν τῷ ὑπὲρ Φρύνης, Οἱ μυηθέντες ἐν Ἐλευσῖνι ἐν τῇ δευτέρᾳ μυήσει ἐποπτεύειν λέγονται. Quod ex Demoſthene ac Philochoro confirmat lib. X. Luculentiſſimus ſane locus, quique ad reconditam hanc myſteriorum religionem eruendam præcipuo nobis adjumento fuit. Neque enim prior illa μύησις ἐν Ἐλευσῖνι de minoribus myſteriis intelligi poteſt. Quæ alibi quam ad Eleuſinium templum celebrari oportuit, ut infra docebimus.

Duo interim ex illo Tertulliani loco colligenda ſunt. Primum, minime ex eo ſequi id quod Scaligero videbatur, quinquennalia fuiſſe myſteria; ſed hoc omne temporis ſpatium ad myſteriorum inſtitutionem pertinere: ita tamen ut brevioribus nonnunquam rudimentis defuncti, anno vertente compotes voti fierent. Alterum eſt: haud adeo neceſſariam eſſe divinam illam, (ſic enim Caſaubonus appellat) Scaligeri conjecturam, qui pro eo quod legitur *& portas,* ac paulo poſt *portarum ſuſpiria,* corrigendum cenſuit *Epoptas,* atque *Epoptarum ſuſpiria.* In quo illud parum commode, quod Epoptas pro Tyronibus ac nondum initiatis uſurpari putat Scaliger. Deinde leviori mutatione reſtitui poteſt, ſi *ad portas inſtituunt* pro *& portas* ſcripſiſſe Tertullianum dixerimus, eo ſenſu, qui ex ſuperioribus evidens eſt. Nam & ad Templi portas inſtituti ſunt Myſtæ, & ad eaſdem opertaneorum ſacrorum deſiderio ſuſpirabant.

Nunc de minorum myſteriorum loco diſputandum nobis eſt, idque & ad dictorum fidem operæpretium erit, & ad inſignem illam Plutarchei loci emendationem, quam oſtendimus, apprime neceſſarium. Narrat is Demetrium utraque myſteria intempeſtive præripientem principio Minoribus initiatum fuiſſe, quæ τὰ πρὸς ἀγορὰν nominat, quaſi ea in foro peragerentur. Sed vitium in iis verbis atque ulcus ὕπουλον ſubeſſe recte odoratus eſt Caſaubonus, qui τὰ πρότερα ἱερὰ, vel τὰ πρὸς ἁγνείαν, vicariam lectionem ſubjicit. Verum una literula extrita, Ἄγραν lego pro ἀγοράν. Eſt autem Ἄγρα vel Agræ, locus quidam ad Iliſſum fluvium, a quo & Diana Ἀγροτέρα dicta. Pauſanias Atticis, Διαβᾶσι δὲ τὸν Εἰλισσὸν, χωρίον Ἄγραι καλούμενον, καὶ ναὸς Ἀγροτέρας ἐστὶν Ἀρτέμιδος. Ibi minora myſteria ex more celebrata teſtis eſt Euſtathius ad hunc verſum. Il. β.

Ἐξ Ἐνετῶν, ὅθεν ἡμιόνων γένος ἀγροτεράων.

Ἐπὶ δὲ καὶ Ἀγροτέρα Ἄρτεμις, ὡς καὶ ὁ Κωμικὸς δηλοῖ, καὶ ἡ Ἀγραία παρὰ Πλάτωνι κατὰ Παυσανίαν ἀπὸ χώρας πρὸς τῷ Ἰλισσῷ, ᾧ κλῆσις Ἄγραι, καὶ Ἄγρα. οὗ τὰ Μικρὰ τῆς Δήμητρος ἤγετό φησι Μυστήρια, ἃ ἐλέγετο τὰ ἐν Ἄγρας, ὁμοίως τοῖς ἐν Ἀσκληπιοῦ. Stephanus quoque, Ἄγρα καὶ Ἄγραι χωρίον ἑνικῶς καὶ πληθυντικῶς. ἔστι δὲ τῆς Ἀττικῆς πρὸ τῆς πόλεως, ἐν ᾧ τὰ μικρὰ μυστήρια ἐπιτελεῖται, μίμημα τῶν περὶ τὸν Διόνυσον, ἐν ᾧ λέγουσι καὶ τὸν Ἡρακλέα μεμυῆσθαι. Idem refert Heſychius & Etymologici author. Addit Suidas & Phavorinus templum illîc Cereris fuiſſe. Ut nihil eſſe poſſit hac conjectura noſtra & emendatione firmius. Ex qua inſuper Ariſtoph. Schol. redarguas, qui ad Plutum parum conſiderate ſcribit, μεγάλα καὶ μικρὰ Μυστήρια ἐν Ἐλευσῖνι ἐτελοῦντο. Falſo ut apparet. Non prius a Myſteriis diſcedam, quam a duplici in eo genere eruditi hominis errore cavendum admonuero. Quorum prior eſt, quod a majoribus myſteriis peregrinos omnes perpetuo ſummotos exiſtimat, propterea quod Herculem legerat, peregrinus quod eſſet, minoribus duntaxat initiatum fuiſſe. Atque ideo tam illos Senecæ locos, quos ante recitavimus, de minoribus interpretatur, quam hunc ipſum Cicer. lib. I. de Nat. Deorum, *Mitto Eleuſinam ſanctam illam & auguſtam, ubi initiantur gentes orarum ultimæ:* & Ariſtidis in Panathen. quando docet quotannis maximam multitudinem initiatorum albo adſcribi conſueviſſe. Tu vero ſic accipe, olim duntaxat peregrinos excluſos, adeoque Herculis tempore. Poſtea vulgata hæc in omnes communicataque myſteria, Græcos quidem ſolos initio, ut Herodotus lib. VIII. indicat; poſt etiam cujuſvis nationis homines. Hinc apud Cicer. in lib. III. de Orat. Craſſus refert ſe in Aſia Quæſtor cum eſſet, & inde Athenis decederet, diutius illîc morari noluiſſe, quod myſteria Athenienſes referre nollent, ad quæ biduo ſerius veniſſet. Sed multo id clarius II. de leg. oſtendit. Ubi Atticum ita compellat de myſteriis agens, *Excipis credo illa, quibus ipſi initiati ſumus.* Ut Apuleium prætercam, qui in Apolog. iiſdem ſe illis ſacris initiatum profitetur. Et quidem Apollodorus lib. II. Bibliothecæ, cum de Herculis initiatione loquitur, ἦν δὲ,

ait, οὐκ ἐξὸν ξένοις τότε μυεῖσθαι. Notanda vox τότε, quasi mutata demum ratio fuerit.

Alius, & vero cum plerisque communis error est: quod mysteria cum Matronalibus Thesmophoriis quæ in Cereris honorem æque celebrabantur, confundit: & adjicit, eadem Romam postremo translata. Sed frustra est. Longe enim ab iis diversa fuere Thesmophoria proprie dicta (Nam & eo nomine mysteria censentur apud Arnob. lib. v. & complures alios) de quibus Ovid. x. Metam. Macrob. IV. Saturn. c. XI. aliique quos laudat, & Callimachus hymno Cereris. Argumento est quod hæc Cerealia tam in Græcia quam Romæ nonnisi per Matronas celebrata sunt, quas Μελίσσας vocabant. Schol. Pind. ad IV. Pyth. & Lactan. lib. I. c. XXII. nec viris interesse penitus licuit, ut ex Aristoph. Θεσμοφοριαζούσαις liquet. Idemque Romæ servatum ex Festo, Cicerone, Livio, l. XXII. Val. Max. lib. I. c. I. aliisque constat. At mysteriis etiam viri, imo præcipue viri interfuerunt. Quid quod & diversus utrisque mensis assignatus est? Mysteriis Boëdromion, Thesmophoriis Pyanepsion, qui fere Octobri vel Novembri convenit. Plut. in fine vitæ Demost. κατέστρεψε δὲ ἕκτη ἐπὶ δέκα τοῦ Πυανεψιῶνος μηνὸς, ἐν ᾗ τὴν σκυθρωποτάτην Θεσμοφορίων ἡμέραν ἄγουσαι παρὰ τῇ θεῷ νηστεύουσιν αἱ γυναῖκες. Hoc ipsum tempus hibernum fuisse indicat in Θεσμοφοριαζούσαις Aristoph. ubi de Agathone Poëta Thesmophoriorum tempore versus meditante ita loquentem inducit famulum.

Μηδὲν ἱκέτευ'· αὐτὸς γὰρ ἔξεισιν τάχα,
Καὶ γὰρ μελοποιεῖν ἄρχεται. χειμῶνος οὖν
Οντος κατακάμπτειν τὰς στροφὰς οὐ ῥᾴδιον,
Ην μὴ προΐῃ θύραζε πρὸς τὸν ἥλιον.

Atqui lib. x. Metam. Ovidius sub æstatem ac messem Cerealia describit. Ita enim canit:

Festa piæ Cereris celebrabant Orgia matres,
Illa, quibus nivea velatæ corpora veste
Primitias frugum dant spicea serta suarum.

Sed Romanorum Cerealium rationem habuit, quæ ut in Kalend. vetere legimus XIII. Kal. Maii celebrabantur. Præterea Thesmophoriis porcos arcebant, ut Clem. Alex. in Protrept. testatur. Mysteriis vero porco fiebat, & unusquisque pro se mactabat. Schol. Arist. ad Ranas & Acharn. Hinc χοιρία μυστηρικὰ eidem Aristoph. Denique Thesmophoria unius Cereris consecrata cultui, ac νηφάλια, hoc est abstemia, fuerunt, ut Dionys. loco cit. Plautus Aulul. ac Macrobius testantur. Mysteriorum in communionem etiam Bacchus, sive Iacchus receptus est. Hinc vetus Inscriptio. *Sacrata apud Eleusinam Deo Baccho, Cereri & Coræ.* Unde consecratas iis fuisse feminas discimus. Schol. Arist. ad Ranas. Νύκτωρ δ' ἐτελεῖτο τὰ μυστήρια ὧν τῆς τελετῆς οὐ μόνον χορευτὴς, ἀλλὰ καὶ ἔξαρχος ἦν ὁ Διόνυσος. καὶ μετὰ δὴ Διονύσου ἐν Ελευσῖνι ἱερὸν ἐστὶ, καὶ ἐν Διονυσίοις ἐτελεῖτο τὰ Μυστήρια. Nihilominus diversa fuere a mysteriis Dionysia; in quo plerosque aberrasse

aberrasse constat: nec in idem tempus incidebant, nisi de minoribus mysteriis accipias, quæ Anthesterione una cum majoribus Dionysiis celebrata sunt. Enimvero Eleusinia illa sacra nunquam in Romanam Rempubl. translata locuples testis est Cicero lib. II. de Leg. Ubi cum nocturna sacra tollenda censuisset, *Quid ergo aget Iacchus, inquit, Eumolpidæque nostri* (For. *vestri*, quanquam sic tanquam initiatus loquitur) *& augusta illa mysteria, siquidem sacra nocturna tollimus? Non enim populo Rom. sed omnibus bonis firmisque populis leges damus.* Quibus indicat externa ista sacra fuisse, neque populi Rom. propria, id quod in sequentibus apertius significat. Suetonius in Claudio c. XXV. *Contra sacra Eleusinia etiam transferre ex Attica Romam conatus est.* Non tamen id perfecit. Ideo nonnulli Impp. Athenis initiati, ut Adrianus, autore Capitolino. *Eleusinia sacra exemplo Herculis Philippique suscepit.* Fuisse quidem nonnulla Romæ mysteria docet Cicero lib. VI. Ep. ad Att. Ep. I. *Faciesque me in quem diem Romana incidant mysteria certiorem.* Nec non & lib. V. Ep. XXI. Item lib. XV. Ep. XXIV. *Etiam scribe quo die Olympia, quum mysteria scilicet.* Sed hæc ab Eleusiniis diversissima fuerunt. Eaque Bosius sacra illa suspicatur fuisse, quæ per illos dies obiri solebant, quibus mundus patebat. Nam quæ lib. II. de Emend. pag. 171. Olympiadum mysteria finguntur, ea autorem habent ex antiquis neminem.

Ibid. B. Στέλλε μοι. PETAV. Præmitte, inquit, infantulum, tu qui sol es, velut Luciferum quendam, interim dum tu ad iter te comparas.

AD ORATIONEM VI. NOTÆ.

PETAV. Mortuo Joviano, militum suffragio, Valentiniano Imperii insignia mandata sunt. Qui ubi Constantinopolim pervenit, Valentem sibi in Imperii consortium adscivit, ut ex Ammiano, Aurelio Victore, Zonara, & aliis constat. Utrosque igitur collaudat, iisdemque gratulatur Themistius: tum mutuam amborum fratrum concordiam, amoremque prædicat: ac demum Constantinopolim commendat.

HARDUIN. Cum Themistius orat. XIII. pag. 168. neget a se visum unquam esse Valentinianum seniorem, liquido inde eruitur, hanc orationem nonnisi post discessum Valentiniani ab Urbe CP. & Valentis ex Illyrico, quo fratrem deduxerat, reditu in eandem Urbem, hoc est, circa XVII. Kal. Januar. an. CCCLXIV. esse recitatam.

P. 71. C. 3. Τὴν διάλεκτον τὴν κρατοῦσαν. PETAV. Latinam scilicet, qua usi Imperatores, orat. 10. ὅτι καὶ τῶν λόγων αὐτῶν προτιμοτέρους ἄγεις τοὺς ἡμετέρους τῶν ὁμογλώττων. Ubi ὁμογλώττους λόγους Romanam linguam appellat.

P. 72. A. 7. Ἀνωθεν, ὦ βασιλεῦ. PETAV. Plura de iis orat. 2.

Ibid. D. 6. Καὶ εἷργε τὸν ἐκ Τυανῶν. PETAV. Domitianum significat, qui Apollonium Tyaneum in vincula conjecit, ac Philosophos omnes urbe submovit. Vide Philostr. in vita Apoll.

P. 75. C. 5. Τοῦτο δέ φησιν Ὅμηρος. PETAV. Respexit ad Homericum Hemistichium:

Διὸς δ᾽ ἐτελείετο βουλή.

Quare forsan verbum illud post βουλὴ adjiciendum, ἡ τοῦ Διὸς βουλὴ ἐτελείετο.

Ibid. D. 2. Οὐ χρυσοῦς ἀετός. PETAV. Imperatorium insigne fuit Aquila aurea. Infra orat. 18. Καὶ τίνα σημεῖα αὐτοῦ, καὶ γνωρίσματα, ὅτι οὐ χρυσοῦς ἀετὸς, οὐδὲ δράκοντες λεπτῶν ὑφασμάτων, &c. Γράμματα vero πολύτιμητα existimat Morellus has esse literas S. P. Q. R. quæ vexillis inscribi solerent. Sed de aliis literis accipienda ea verba crediderim: quibus scilicet Imperatoris nomen Labaro erat inscriptum, seu vexillo, quod illius erat proprium, & insigne. Literæ porro aureæ erant. Quem ad morem allusit Seneca Theb.

Aurea clarum nota

Nomen Ducis vexilla præscriptum ferunt.

Observavit pluribus Lips. 4. de Milit. Rom.

Ibid. D. 6. Δίχα τῶν ὑμετέρων συμβόλων. PETAV. Interpres de invasoribus Imperii hæc accipit. Ego ad Magistratus pertinere suspicor: & σύμβολα idem esse ac codicillos, diplomata.

P. 74. C. 5. Τὸν Καμβύσην. PETAV. Herod. Thalia.

Ibid. C. 7. Οἱ τῆς φύσεως. PETAV. Hoc eo dictum, quod cum plures illi fratres habebant, quodammodo & ipsi multiplices esse videbantur. ἐωώθησαν hoc loco perperam erat in Morell. pro quo recte Pantin. ἐμονώθησαν.

Ibid. C. penult. Μικρὸν ὁ Ξέρξης. PETAV. De Xerxe adeundus Herod. Polyhym. Justinus lib. 2. Quod ad Seleucum attinet, crediderim illum esse Seleucum cognomento Nicanorem, qui uxorem suam filio concessit. Quare non fraterni sed paterni potius amoris exemplum est. Vide Suid. Plut. Demetrio. De Philetæro nondum mihi certi aliquid liquet Philetæri quidem Pergameni Regis meminit Athen. lib. 13. & 15.

Ibid. Ὁ τοῦ Φιλεταίρου. HARDUIN. De Eumene II. loquitur, ad quem postea iterum orationem transfert, ut & ad Xerxem. Quam ille amice ac benevole erga fratrem se gesserit, vide apud Plutarch. περὶ φιλαδελφ. quo ex libro hæc tria Xerxis, Seleuci, & Eumenis exempla transcripsit. Philetæri porro hunc filium dici idcirco existimo, quod a Philetæro stirpis autore ortum haberet, qui Pergamenorum imperio fecit initium, cum prius eunuchus esset, Lysimachi Thracum Regis thesauris Præfectus in arce Pergamena. Vide Strab. Geograph. lib. XIII.

Ibid. D. 4. Ὁ Μῆδος φειδάμενος. PETAV. Legendum forsitan Ἀρτεμιδώοις pro Ἀειαμιδώοις, & ad Xerxis historiam redit, quo cum Arte-

menes frater de regno contendit; qui etsi major esset natu, tamen privato adhuc patre & matre ortus fuerat. *Cumque hoc certamen concordi animo ad patruum suum Artaphernem, veluti ad domesticum judicem attulissent, is domi cognita causa Xerxem præposuit.* Hæc Justinus, qui mox subjicit: *Adeoque fraterna contentio fuit, ut nec victor insultaverit, nec victus doluerit, ipsoque litis tempore invicem munera miserint, jucunda quoque inter se non solum, sed etiam credula convivia habuerint: judicium quoque ipsum sine arbitris, sine convicio fuerit.* Sed Herodotus Artobazanem fratrem Xerxis appellat, & vivo adhuc Patre, ab eo compositum hoc dissidium narrat.

Ibid. D. 7. Ἀδεται δ᾽ Εὐμένης. PETAV. Livius lib. XLII.

P. 75. B. 4. Εἰ μὴ καὶ νῦν τὸ πλέον. PETAV. Difficillimus hic locus est, nec satis, ut opinor, emendatus.

Ibib. C. 10. Ὑπολαβεῖν ἅμα. PETAV. Morel. ὑποβαλεῖν ἅμα, &c.

Ibid. D. ult. Τὸ μὴ χωλεύειν. PETAV. Contra Ammianus lib. 26. qui Valentem participem quidem legitimum potestatis fuisse asserit, sed in modum apparitoris morigerum.

P. 76. B. 2. Ἴσα μὲν ἐδωρήσατο, σύμπαντα δὲ ἔχει. HARDUIN. Idem de Valentiniano canit Auson. in versibus Paschal.

Talem terrenis speciem spectamus in oris,
Augustus genitor, geminum sator Augustorum,
Qui fratrem natumque pio complexus utrumque
Numine, partitur regnum, neque dividit, unum;
Omnia solus habens, atque omnia dilargitur.

Eo nimirum sensu, ut apparet, Valentis patrem Valentinianum fuisse Themistius ait, quo hunc *geminum satorem Augustorum* appellat Ausonius, Valentis scilicet fratris & Gratiani filii; quippe uterque pariter ab ipso uno Valentiniano non nascendi quidem, sed imperandi traxit initium.

Ibid. B. 4. Καὶ τοῦ τεθρίππου. PETAV. Homer. Il. λ.

P. 77. A. 3. Ἀναγνωρίσατε τὸν ἀληθινόν. PETAV. Patrem omnium Deum intelligit: cujus cum filii homines sint, æquum est amore inter se ac concordia colligari.

Ibid. B. 2. Εἰ μὴ δωρεῶν καὶ δακτυλίων ἐχεγγυώτερον. PETAV. Obscurissima ista sunt. Morelliana editio pro δωρεῶν habet ῥᾷον. Sed nihilo tamen ob id sensus expeditior est. Nos commode satis hunc in modum interpretamur. Qui liberos olim suos exponebant, iis crepundia nonnunquam appendebant, & anulos inserebant: quibus postea a suis agnoscebantur. Terent. Heautontim. Actu IV. Sc. I.

Ut stultæ & miseræ omnes sumus
Religiosæ, cum exponendam do illi, de digito anulum
Detraho: & eum dico ut una cum puella exponeret,
Si moreretur, ne expers partis esset de nostris bonis.

Plautus Rudente.

Cistellam istic inesse oportet caudeam in isto vidulo

Ubi sunt signa, quî parentes noscere hæc possit suos
Quibus cum parva periit Athenis, sicut dixi prius.

Ea σύμβολα & γνωρίσματα vocat Heliod. Æthiop. II. Συνεξέκειτο δὲ αὐτῇ καὶ λίθων ὅρμος, ὃν ἀρτίως ἐπεδείκνυεν, καὶ ταινία τις ἀπὸ σηρικοῦ νήματος ἐξυφασμένη γράμμασιν ἐγχωρίοις, καὶ διηγήμασι τῶν κατὰ τὴν παῖδα κατάστικτος. τῆς μητρὸς, οἶμαι, σύμβολα ταῦτα καὶ γνωρίσματα τῇ κόρῃ προμηθευσαμένης. Gloss. Crepundia γνωρίσματα ἀρχαί. Ut igitur crepundiis & anulis expositiii fœtus velut indiciis agnoscuntur: sic homines tam usu ipso rationis, quam corporis figura, velut signo, Dei filios atque inter se germanos esse deprehendimus.

Ibid. Εἰ μὴ δωρεῶν. HARDUIN. Legendum, δεραίων, id est, monilium sive torquium; quo sensu orat. XI. ζώνας καὶ περιδέραια, καὶ στρεπτοὺς, καὶ ὅρμους πολλοὺς καὶ ποικίλους. pag. 51.

Ibid. D. ult. Τοῦ δευτέρου κρατῆσαι. PETAV. Secundum Deos scilicet, qui ab summo Deo propagati: à quibus proximus est homo.

P. 78. A. 2. Ο Βοιώτιος. HARDUIN. Pindarus Nem. Od. VI.

Εν ἀνδρῶν, ἓν θεῶν γένος, ἐκ
μιᾶς δὲ πνέομεν
ματρὸς ἀμφότεροι.

P. 79. A. 3. Τῷ μὲν γὰρ ἦ τῷ χρόνῳ ποτέ. PETAV. Atqui eam quoque insaniam nonnulli Imperatores insanierunt, ut æternos se atque immortales esse crederent, appellarique vellent. Ita Ariani Constantium æternum nominarunt. Athan. lib. de Synodis. Καὶ αἰώνιον μὲν αὐτὸν βασιλέα εἰρήκασιν οἱ τὸν υἱὸν ἀΐδιον ἀρνούμενοι. Amm. lib. XV. de Constantio. *Quo ille studio blanditiarum exquisito sublatus, immunemque se deinde fore ab omni mortalitatis incommodo fidenter existimans, confestim à justitia declinavit, ita intemperanter, ut æternitatem meam aliquoties assereret.* Ad hæc Tribonianus Justiniano persuaserat, ὅτι οὐκ ἀποθανεῖται, ἀλλ' εἰς τοὺς οὐρανοὺς μετὰ σαρκὸς ἀναληφθήσεται, ait Suid. Ceterùm perperam in hanc editionem irrepsit, ἀμεληθῶαι pro ἀμιλληθῶαι.

Ibid. D. 2. Καὶ Θάλεια ἐρατεινή. PETAV. Versus est Hesiod. Theog.

Αγλαΐην τε καὶ Εὐφροσύνην, Θαλίην τ' ἐρατεινήν.

P. 80. C. 2. Τοιοῦτον δέ τι καὶ ἑτέρου. PETAV. Constantium, ut opinor, intelligit, qui Vetranione Tyranno, cum in potestatem suam redegisset, peramanter usus est.

Ibid. D. Οὕτως οὐκ ἀντιβλάπτοντα. PETAV. Plut. in Dione. Τὸ γὰρ ἀντιτιμωρεῖσθαι τῷ προαδικεῖν νόμῳ δικαιότερον ὡρίσται, φύσει γινόμενον ἀπὸ μιᾶς ἀσθενείας. Addam elegans illud Senecæ dictum 3. de Ira. *At ille ingens animus, & verus æstimator sui non vindicat injuriam, quia non sentit,* &c. *Ultio doloris confessio est. Non est magnus animus, quem incurvat injuria. Aut potentior te, aut imbecillior læsit. Si imbecillior, parce illi: si potentior, tibi.*

Ibid. D. 7. Καὶ τοῖς κυρούντων. PETAV. Integer ac sanus hic locus mihi quidem videtur: quem neuter interpres satis expressit. Ita porro accipiendus est. *Qui irascendo solum, atque ulciscendo, major est*

aliis, non erectis, ac ſtantibus, ſed jacentibus, ac perculſis major eſt. At ego malim vobis, quam vos metuere. Quæ ſententia ſuperiori oratione repetitur, ut & pleraque alia, quæ iiſdem fere verbis alibi ſunt expreſſa; ut hoc non mediocriter ad conjecturam noſtram de hujus orationis ſcriptore faciat.

P. 81. A. 9. Καὶ δῆτα ἠγάσθην. PETAV. Non ſatis hæc cum ſuperioribus cohærent.

Ibid. C. penult. Ἀλλ' οἴκοθεν τὸν φοίνικα ἔχεις. HARDUIN. Valentinianum fratrem, cui, ſi Ammiano credimus, *in modum apparitoris moriger ſemper fuit.* Verum iniquiorem Valentiniano Ammianum eſſe, qui eum paulummodo legendo triverit, nemo eruditus neſcit.

Ibid. D. Ὅτε μὲν δὴ καὶ τάς. PETAV. Senatus Valentiniani ac Valentis Patri ſtatuam decreverat; quem honorem libenter accepit Valens, eoque nomine gratias habuit ampliſſimo ordini.

P. 82. A. 7. Αὐτοῦ πεπιστευκότος. HARDUIN. Verti ſic oportuit: *Veſtrum interim utroque ſe jam duplicem & geminum eſſe factum.*

Ibid. A. penult. Τίς οὐκ αἰσχύνεται. PETAV. Juſtinus lib. 2. de Xerxe loquens, & ejus fratre. *Tanto*, inquit, *moderatius tum fratres inter ſe regna maxima dividebant, quam nunc exigua patrimonia partiuntur.*

Ibid. B. penult. Η Πλαταιεῦσι μέν. PETAV. Hiſtoriam narrat Plut. Ariſtide. & Herod. Calliope. Mox emend. ὑμῖν ὃ θεάζειν.

Ibid. C. 2. Καὶ φρονήσομεν. PETAV. Adde μέγα.

Ibid. D. ult. Ἐκ τῶν ἡμετέρων λιμένων. PETAV. Male in Morel. erat λημμάτων. Licinii claſſis ad Byzantinum portum naufragio periit. Zoſ. 11. Eo reſpexit Themiſtius; atque adeo ſic reddendum fuit: *Si enim quia regnum ex noſtro portu amplificavit, idcirco tam ſtudioſe nos amplexus eſt*, &c.

P. 83. A. 8. Τῶν μὲν ἐσχατιῶν. PETAV. Suburbanum Conſtantinopolis intelligit, ubi Valens à fratre in imperii conſortium aſſumptus. Amm. lib. XXVI.

Ibid. B. 4. Εἰ ποιοίη τὰ δίκαια παρεσταιρήσεται. PETAV. Leg. παρεσαιρ.

Ibid. B. 7. Ο μὲν γὰρ ἐφ' οἷς. PETAV. Licinii hiſtoriam attingit, quem καταχρηστικῶς γαμβρὸν vocat; cum ſororem Conſtantini Conſtantiam duxiſſet. Et eo quidem ad Byzantium debellato, Urbem ipſam in poteſtatem redegit. Zoſimus lib. 2.

Ibid. B. ult. Περιελέσθαι τὸν κοινωνήσαντα. PETAV. Leg. κοινωνήσοντα.

Ibid. C. 7. Καθάπερ σώματος. PETAV. Byzantii ſitum, ejuſque opportunitatem accuratiſſime deſcribit Polybius. lib. 4. Herodianus item lib. 3.

Ibid. C. 11. Ορμος τις ἐν χρείᾳ. PETAV. Leg. ut in Morel. τῆς ἐν χρείᾳ mare ὃ ἐν χρείᾳ eſt quod commerciis hominum patet. Paulo poſt ſcribe τῆς πλωΐμου.

Ibid. D. 7. Μέσω ποιεῖ τῆς ὅλης ἀρχῆς. PETAV. Plane ἐν μεσογείῳ, contractis in unam duabus vocibus, legendum.

AD ORATIONEM VII. NOTÆ.

PETAV. Valentiniano ac Valente nuperrime ad Imperii faſtigium provectis, eodem tempore acerrimis turbinibus Oriens pariter atque Occidens quaſſatus eſt. Et in Oriente quidem Procopius inſigni genere in Cilicia natus, & educatus, Juliani Imper. propinquus, qui Notarius ac Tribunus fuerat, Conſtantinopoli repente coortus tyrannidem arripuit, militum copiis confiſus, quos à Valente evocatos, atque in urbe commorantes per emiſſarios quoſdam ad ſeſe pertraxerat. Ad cujus rei nuntium excitus Valens, qui tum Cæſareæ Cappadocum erat, magnis itineribus adverſus eum tetendit: cum interim perturbare omnia Tyrannus, ac permiſcere Conſtantinopoli, multoſque Principes in cuſtodiam dare: donec ſuorum fraude deſtitutus, & in Valentis poteſtatem redactus, miſerrimo exitu perfidiæ ac temeritatis ſuæ meritas penas luit: ſive abſciſſa cervice, ut Ammianus tradit; ſive duabus adductis atque inflexis arboribus alligatus, itaque diſcerptus, ut Zonaras, Cedrenus, atque Hiſtor. Eccleſ. ſcribunt. Poſt victoriam in Tyranni fautores atrociſſime ſævitum eſt. Nam ut omittam cætera; duo illi, qui Valenti Procopium tradiderunt, Angelus, & Gomares ſerra diſſecti ſunt: ut ait Cedrenus. Quanquam Ammianus Florentium, & Barchalbam appellatos memorat, ac nihil aliud quàm interfectos fuiſſe prodit. Sed eruditus adulator Themiſtius ejuſdem clementiam, atque in ſontes, ac noxios humanitatem extollit hac Oratione. In qua principio conſilii ſui cauſas aperit: cur tam ſero ad collaudandum Imperatorem prodierit, quidve antequam id ageret, utpote prudenti ac Philoſopho homini, propoſitum eſſe debuerit. Tum illius flammam, atque atrocitatem temporis, ac Tyranni ſævitiam exaggerat; & ex adverſo legitimi Principis manſuetudinem, ac clementiam: a quo poſtremo nonnullis qui in ſquallore ac calamitate erant, veniam precatur. Procopii hiſtoriam accurate proſequitur Ammian. lib. 26. Sozom. Socrates, Oroſius, Zoſim. lib. IV. Zonaras, Cedrenus, &c.

P. 84. B. penult. Οὐ παραχρῆμα. HARDUIN. Rationem reddit cur non ſtatim obviam Imperatori de Procopio triumphanti gratulaturus prodierit. Devictus autem eſt Procopius Gratiano N B. & Dagalaïpho Coſſ. hoc eſt an. CCCLXVI. VI. Kal. Jun. ut habent Idatiani faſti, vel XII. Kal. Jul. ut Chron. Alex. Quare in an. CCCLXVII. rejici commode hæc oratio poteſt.

Ibid. C. 4. Ὥσπερ δανείσματος. PETAV. Forte, ἐπὶ δανείσματος.

Ibid. C. 10. Σοφώτερον καταστῆσαι. PETAV. Corrig. σαφέστερον.

Ibid. D. 2. Κατὰ τὴν Θηβαίαν λύραν. HARDUIN. Pindar. Olymp. Od. VI.

Ἀρχομένου δ' ἔργου πρόσωπον
Χρὴ θέμεν τηλαυγές.

Hanc ſententiam citat Nazianz. in laudem Baſilii, & Lucian. in Hippia ſeu balneo, ubi legitur ἀρχομένοις, quod magis probarem, ut eſſet hæc conſtructio, χρὴ δὲ ἀρχομένοις τοῦ ἔργου, πρόσωπον θέμεν τηλαυγές. Ita Cic. 2. de Orat. *Prima commendatio orationis eſt in principio quod continuo debet allicere.*

P. 85. B. 10. Καὶ νῦν καὶ τῶν ἡμετέρων. PETAV. Duo actionum noſtrarum principia conſtituit. Quorum unum in arbitrio, ac voluntate poſitum eſt hominis. Alterum in externis rebus, ac fortuna ſitum. Ex quo conſequens eſt humanas actiones aut ad alterum e duobus, aut ad utrumque eſſe referendas. Quare ita formanda ea lectio videtur. Ἐπισκοποῦντι ἔν τι τῆς ἑτέρας μερίδος ἢ τῶν ἀμφ. &c. Cæterum de actionum humanarum principiis, tam quæ in noſtra poteſtate ſunt, quam quæ extrinſecus petuntur, exquiſite diſſerit Ariſtoteles 1. Rhet. c. 10.

Ibid. D. 7. Εἰδὼς ὅτι πολλοί. PETAV. Ad eandem ſententiam pluribus diſputat Cic. orat. pro M. Marcello.

P. 86. A. 1. Τροπὰς ταλαντεύει. PETAV. For. ῥοπάς. Ideoque poteſtatem utriuſque vocis exprimere volui.

Ibid. A. 9. Καὶ ἐκ τοῦ μόνου. PETAV. Pro τοῦ rectius eſt σοῦ.

Ibid. A. antepen. Ὁ γὰρ πολλάκις ὥσπερ. PETAV. Parum hæc ſincere, atque adulatorie dicta. Conſtat enim Valentem mirum in modum perculſum, ac conſternatum fuiſſe. Ammianus. *Dum hæc aguntur atrocitate nuncii Valens perculſus, jamque revertens per Gallogræciam, auditis apud Conſtantinopolim geſtis, diffidenter incedebat, & trepide: ac repentino pavore vias providendi turbante eouſque deſponderat animum, ut Auguſtos amictus abjicere, tanquam gravem ſarcinam, cogitaret.* Vide Zoſim. lib. IV.

Ibid. B. Καὶ οὐ μόνον τῶν πολλῶν. PETAV. Idem Ammianus. *Poſt quæ ita eventu lætiore completa, Araxius exambita regia Prætorio Præfectus acceſſit, velut Agilone genero ſuffragante: aliique plures ad Aulæ varios actus, & adminiſtrandas Provincias ſunt admiſſi: quidam inviti, alii ultro ſemet offerentes cum præmiis, &c.* Subdit mox de militibus execrationibus diris adactis in verba Procopii.

Ibid. C. Ἐκ τοῦ μέλανος, καὶ καλαμίδος. PETAV. Quæ Scribarum ac Notariorum inſignia. In Anthol. Epigr. lib. *6.* c. *26.* Paulus Silentiarius:

Καὶ χρόνιον γλυπτοῖσι μέλαν πεφυλαγμένον ἄντροις,
Καὶ γλυφίδας καλάμων ἄκρα μελαινομένων.

Sed calamos ferreos intelligit. Nam in 2. verſu dixerat.

Καὶ σκληρῶν ἀκόνην τρηχαλέην καλάμων.

Unde δόνακας, id eſt calamos proprie dictos ſubjicit.

Καὶ πλατὺν ὀξυντῆρα μεσοσχιδέων δονακήων.

Quanquam, ut ingenue fatear, καλαμὶς non tam pro calamo, quam pro theca ipſa calamaria ſumitur. Heſyc. γραφείων θήκην exponit. Pollux quoque lib. 10. c. 14. à graphio ſeparat. τῷ δὲ παιδὶ δέοιτ' ἂν προσεῖναι γραφεῖον, παραγραφίδα, καλαμίδα, πυξίον.

Ibid. C. 3. Ὀλέθρος ἐξ ὀλέθρου. HARDUIN. Vetus Proverbium, de quo Zenob. & Hesych. Κιλίκιος ὄλεθρος. Quo pertinet illud Suidæ, Τρία κάππα κάκιστα, Καππαδοκία, Κρήτη, καὶ Κιλικία. Erat autem Procopius Cilix. Quod porro sequitur, ἐκ τοῦ Κιλικίου Κωρύκου, eundem Procopium significat, *nocturnum prædonem*, ut habet Idat. in fastis, *hostemque publicum* extitisse. *Est enim Corycus*, inquit Suidas, *Pamphyliæ promontorium, juxta quod urbs Attalia; cujus urbis cives latronibus renunciabant, quinam illuc mercatores accessissent, quid veherent, quo navigarent: accipiebant autem postea prædæ partem.* De situ Coryci montis errare Suidam puto; nam Ptolemæo, Straboni, Plinio, & Stephano, Ciliciæ promontorium est & antrum. Itaque *ex Cilicio Coryco* dictum ab eo existima, ut τῶν συμπατειωτῶν Κιλίκων, inter quos famosi οἱ Κωρυκαῖοι, imitatorem Procopium exprimeret.

Ibid. C. 5. Ἐκ τῶν πνιγέων αἰαδεὶς. PETAV. Ingens in eo loco Librarii oscitantia fuit, dum μέτρον pro ἄντρων scripsit. Quare sic lectionem concipe ἐκ τῶν πνιγ. ἀναδὺς καὶ ἄντρων. Alioqui quæ tandem esse sententia poterit? Cilicia antra apud Scriptores celeberrima sunt, in quibus Typho natus atque educatus dicitur. Æschylus Prometheo.

Τὸν γηγενῆ τε Κιλικίων οἰκήτορα
Ἄντρων ἰδὼν ᾤκτειρα, δάϊον τέρας
Ἑκατοντακάρηνον, πρὸς βίαν χειρούμενον
Τυφῶνα θοῦρον.

Scholiastes vero, ἱστέον δὲ ὅτι ἐν Κιλικίᾳ μὲν ἐγεννήθη ὁ Τυφὼς, ἐκολάσθη δὲ ἐν Σικελίᾳ. Pindari Pyth. IX.

Τυφὼς ἑκατοντακάρανος,
Τόν ποτε Κιλίκιον θρέψεν πολυώνυμον ἄντρον.

Unde & Cilix à Nonno dicitur Dionys. I.

Ὅπλα Διὸς νιφόεντα Κίλιξ ἔκλεψε Τυφωεύς.

Nam τυφωεὺς, τυφὼς & τυφὼν pro eodem usurpantur: licet priora duo frequentiora sint cum pro Typhone Gigante accipiuntur: τυφὼν vero pro turbine, ac procella. Tamen & τυφὼν ὁ λεγόμενος κεραυνωθῆναι ὑπὸ τοῦ Διὸς, apud Suid. Hæc paulo diligentius ideo excussi, quod facem mihi ad hunc Themistii nostri locum præferant. Nunc enim animadverto ad Gigantem illum Theomachum allusisse Themistium, qui æque ut Procopius e Cilicia ortum acceperat. Nec turbinem hîc aut procellam reddi, sed Typhonem oportere.

Ibid. C. 7. Ὑπὲρ τὸν Κρίξον. PETAV. Syn. de Regno. Ἐν Γαλλίᾳ μὲν οὖν Κρῖξος καὶ Σπάρτακος ὁπλοφοροῦντες ἀδόξως, ἵνα θεάτρῳ γένοιντο τοῦ δήμου Ῥωμαίων καθάρσια, ἐπειδὴ δραπετεύσαντος τοῖς νόμοις ἐμνησικάκησαν, τὸν οἰκετικὸν κληθέντα πόλεμον συνεστήσαντο, βαρυσυμφορώτατον ἐν τοῖς μάλιστα τῶν τότε Ῥωμαίων γενόμενον. Quem locum ut emendarem, exscripsi. Nec enim uno vitio laborat; tametsi in recenti nostra Synesiana editione nihil admonuerim. Primum enim quod ait in Gallia gladiatores istos facinus illud aggressos, falsum est, cum Capuæ in Campania istud acciderit. Leg. igitur Ἰταλίᾳ. Apud Appianum lib. II. Civ. simili depravatione locus infectus est, ubi Θετταλῶν pro Ἰταλῶν irrepsit; προ-

σίπαστ

σέπασε Πομπηΐῳ τεισκαίδεκα μυειάδας Θεῆαλαδν ἀγείρφν. Corrig. Ιταλαδν. Alius error eſt in poſtremis verbis Ρωμαίων γινόμϑνοι, quæ in Ρωμαίοις mutanda eſt. Quod ad hiſtoriam ſpectat, narrat eam Plut. in Craſſo, ubi & ἔκ τινος ὀπλανείου (ait) κοπίδας ἁρπάμϑνοι, καὶ ὀβελίσκοις ἐξεπήδησαν· ἐντυχόντες δὲ κατὰ τὴν ὁδὸν ἀμάξαις ὅπλα κομιζούσαις μονομάχων. Εἰς ἑτέραν πόλιν, ἀφήρπασαν καὶ ὡπλίσαντο. Vide Florum lib. III. c. XX. Velleium lib. II. Eutropium lib. VII. Legendum vero eſt δημιοπεάτων. Ita vocat gladiatores publicum ad ſpectaculum emptos.

Ibid. D. 5. Οὐ μόνον πρεσβύταις. PETAV. Fruſtra eſt qui Στρατηγοὺς *Duces* interpretatur. Scribe Πρεσβευταῖς, hoc eſt, Legatis. Nimirum Spartacum ait non modo Legatis, ſed & Prætoribus, atque adeo Coſſ. & Impp. terribilem fuiſſe. Lege hiſtoriam illius belli: invenies anno V. C. DCLXXXI. Claudium Pulchrum Legatum, & P. Vatinium Prætorem ab illis eſſe ſuperatos. Epit. Livii XCV. Plutarchus Clodium non Legatum, ſed Prætorem appellat, ut & Eutropius: apud quem in quibuſdam editionibus legitur, *Clodii Præconis*, pro *Prætoris*. Anno ſequenti Conſules L. Gellius & Cn. Lentulus ambo victi, ut ait Eutropius. Cujus interpres Pæanius *occiſos fuiſſe Coſſ.* male Græce reddidit: Victus & Q. Arrius Prætor. Vide Appianum, & Plutarch. qui Gellium Conſulem proſpere cum Spartaco pugnaſſe ſcribit: Poſtremo a Craſſo Prætore (Eutropius, Proconſule, ac Pæanius male admodum χειροτονηθέντος ὑπάτου) & Cn. Pompeio, anno DCLXXXIII. profligati ſunt.

Quod hic utrumque Conſulem audis adverſus Spartacum ab Urbe profectum, conferri debet cum eo quod lib. I. Civil. a Cæſare ſcribitur: qui locus profecto difficillimus, jamdudum negotii mihi plurimum fecit. Sic igitur ille, cum de trepidatione Senatus ſub adventum ſuum loquitur: *Conſules, quod ante id tempus acciderat nunquam, ex Urbe proficiſcuntur.* Atqui falſum dicere videtur, idque ſexcentis in Hiſtoria Romana exemplis refellitur. Quoties enim ambos ad bellum profectos Coſſ. legimus ac nonnunquam etiam cæſos? Quid quod & Cicero lib. VIII. ad Att. Epiſt. XXIII. hac ipſa de re ſcribens (ut ad Cæſarem Hotom. obſervat) plane contrarium indicat? *Ipſi Coſſ.* inquit, *quibus more majorum conceſſum eſt vel omnes adire provincias, aut Legati ſunt eorum*, &c. Eſt ea ſane impedita quæſtio. De qua mihi ita conſtituendum videtur. Præter morem & uſum antiquitatis accidiſſe, non quod ambo ſimul egreſſi ſunt Coſſ. quod, ut docuimus, vulgare olim exſtitit, ſed quod ſine Lege Curiata, necdum impetrato a Pop. Rom. Imperio ſunt profecti. Paulo enim ante ſcripſerat. *In reliquas Provincias Prætores mittuntur, neque expectant, quod ſuperioribus annis acciderat, ut de eorum Imperio ad populum referatur.* Quæ quidem ſic interpretor, ut Prætores ambo ſine Curiata Lege profecti ſint. Id quod & alias nonnunquam acciderat. Nam abſque Curiata Lege proficiſci quidem in Provincias poterant, ſed ſuis ſumptibus nullaque ex ærario attributa pecunia: quod pluribus diſputat Sigonius lib. III. de Jure Provinc. c. XI. At Conſu-

les nunquam antea ſine Curiata Lege in Provincias abierant. Itaque hæc poſteriora *quod ante id tempus acciderat nunquam* prioribus illis ex adverſo reſpondent, *quod ſuperioribus annis acciderat.* Alioqui haud abſurde fortaſſis exiſtimari poteſt, hæc verba *quod ante id tempus acciderat nunquam,* ſuo loco mota eſſe, cum Cæſar ita ſcripſiſſet. *Conſules ex Vrbe proficiſcuntur: Lictoreſque, quod ante id tempus acciderat nunquam, habent in Vrbe & Capitolio privati.*

Ibid. D. ult. Αἴτιον δὲ τὴν τηνικαῦτα. PETAV. Hoc ad Crixum & Spartacum refero. Quorum non tam virtute factum aſſerit, quam emiſſariorum calliditate ac nequitia, ut ad illos ſe Italia omnis adjungeret. Id quod & in Procopiana illa tempeſtate contigit.

P. 87. A. 9. Καὶ πάνυ μεγάλην. PETAV. Forte, οὐ πάνυ.

Ibid. A. penult. Ἀλλ' οἱ πῦρ πνέοντες. PETAV. Rem geſtam deſcribit pluribus Ammian. lib. XXVI. Valens cum Procopium videret, Conſtantii filiam parvulam cum matre Fauſtina lectica circumferentem, exercitum in fide continere, Arbitionem quendam ex Conſtantii Ducibus evocavit. Qui Procopii milites appellans, ad ſeſe perpulit. Itaque levi prælio conflato pila quatientes & gladios, ad Imperatorem tranſeunt, cum vexillis ſcuta perverſa geſtantes, quod defectionis ſignum eſt apertiſſimum.

Ibid. B. Οἱ τὴν Κύζικον αἱροῦντες. PETAV. Cyzicus a Procopio per Marcellum Ducem expugnata: in eaque comprehenſus Serenianus, & poſtmodum interfectus eſt. Zoſimus lib. IV. Quo ſucceſſu mirum in modum extulit ſeſe. Τούτῳ τῷ προτερήματι Προκόπιος ἐπαρθεὶς δυνάμεις τε κατὰ βραχὺ περιεποιεῖτο, καὶ τὴν ἤδη κατὰ τῶν πολλῶν δόξαν ἀξιόμαχος τοῖς βασιλεῦσι. Idem habet Ammianus lib. XXVI.

Ibid. B. 4. Καὶ τοὔνομα ἀντὶ τῶν. PETAV. Hoc eſt, armis poſitis tuum nomen appellabant, eoque ſe armorum vice protegebant. Gomario id authore factum altero ex Procopii Ducibus, qui in acie ipſa τὴν Αὐγούστου προσηγορίαν ἀναβοήσας, ἅπαντας σὺν αὐτῷ τὴν αὐτὴν ἀφιέναι φωνὴν ἔκ τινος ἐποίει συνθήματος. οὗ δὴ γινομένου μετεχώρουν ἅπαντες οἱ Προκοπίου στρατιῶται πρὸς Οὐάλεντα, ait Zoſimus. Quod ſequitur: ὄψὲ σὺν πόνῳ δὲ, labe infectum eſt. Pro σὺν πόνῳ, haud abſurde συntόμως legas. Sero quidem, ſed repente, ac citra moram ad ſaniorem mentem revocatos aſſerit.

Ibid. B. 6. Τίς οὕτω παρ' Ὁμήρῳ. PETAV. Apollo ſcilicet Patroclum Il. π'.

Στῆ δ' ὄπιθεν, πλῆξεν δὲ μετάφρενον, εὐρέε τ' ὤμω
Χειρὶ καταπρηνεῖ· στρεφεδίνηθεν δέ οἱ ὄσσε, &c.

Ibid. C. Ἡροδότῳ τῷ συγγραφεῖ. PETAV. Herodot. Melpom. Juſtin. lib. II.

Ibid. D. penult. Οὐ μόνος Πλάτων. HARDUIN. Lib. IV. Politic. Οὐκ οἶον τῷ μὲν λογιστικῷ ἄρχειν προσήκει σόφῳ ὄντι καὶ ἔχοντι τὴν ὑπὲρ ἁπάσης τῆς ψυχῆς προμήθειαν, τῷ δὲ θυμοειδεῖ ὑπηκόῳ εἶναι, &c.

P. 88. A. 1. Ἀλλὰ περιλαβοῦσα. PETAV. Malim προσλαβοῦσα. Appellationes hæ Principum uſitatæ, Pius, Clemens, &c. Militum

vero, fortes, fortiſſimi. Adde his Legionum nomina, Rapax, Fulminatrix, &c.

Ibid. A. 4. Ὑμᾶς μὲν εὐσεβεῖς. HARDUIN. Frequens in nummis tum Aſiæ Syriæque Regum, tum Impp. Rom. τοῦ εὐσεβοῦς, & Pii nomenclatio. Cæſaribus porro tributum illud cognomentum liquet ex eorum nummis, vel pro religione erga Deos, ut Antonino, ſi Pauſaniam ſequimur; unde inſtrumenta ſacerdotalia, pateræ, aræ, aut templa depingi ſolita, cum inſcriptione, PIETAS AUG. vel, quod frequentius occurrit, pro inſito amore in liberos, parentes, ſenatum, ſubditoſque omnes. Unde factum etiam ut ſequiori ævo inter propria Imperatorum epitheta, *Pietas*, ſicut *Manſuetudo*, *Clementia*, aliæque id genus, ſit recepta; unde Theodoricus ad Imp. Anaſtaſium ſcribens, *ad ſereniſſimam*, ait, *Pietatem veſtram*. Joannes Antioch. Antonino ait Pii cognomen a ſimplicitate morum adhæſiſſe. Verum ſi Marcum Antonini generum audimus, PIUS quaſi Clemens, φιλάνθρωπος, dictus eſt. *Hæc*, Clementia nempe, *Cæſarem Deum fecit, hæc Auguſtum conſecravit, hæc Patrem tuum* (Fauſtinam alloquitur) *imprimis PII nomine ornavit*. Quo certe reſpexit Claudian. in IV. Conſ. Honorii:

Sis PIUS imprimis, nam cum vincamur in omni
Munere, ſola Deos æquat Clementia nobis.

Ibid. B. 9. Καδμεία νίκη. PETAV. Vide Pauſaniam Bœot. & Suidam, & Euſtat. Il. δ. Prudenter admodum idem præceptum inculcat Polyb. lib. IX. Ἰδεῖν γοῦν ἔστι πολλάκις τοὺς μὲν ἤδη δοκοῦντας περιγεγονέναι μετ' ὀλίγον τοῖς ὅλοις ἐσφαλμένους. τοὺς δὲ ἐν ἀρχαῖς δόξαντας ἐπταικέναι, πάλιν ἐκ μεταβολῆς παρὰ τὴν αὐτῶν αἰσχύνοιαν τὰ ὅλα παραδόξως κατωρθωκότας.

Ibid. C. 4. Ὁ Θηβαῖος Ἐπαμινώνδας. PETAV. Plut. Apopht.

Ibid. D. Οὗ γε καὶ Πατέρων. PETAV. Forte, ὅσγε. Vide Plut. Alexandro.

P. 89. A. 5. Μειλιχίως μεῖναι. PETAV. Verbum μεῖναι ſententiæ officit. Forte, μὴ πρὸς, &c.

Ibid. B. 8. Πρᾶξις ἀλλότριον. HARDUIN. Supplenda particula negativa, οὐκ ἀλλότριον.

Ibid. C. 2. Ἐπεὶ δὴ τοῖν δυοῖν. PETAV. Obſcurus, ac mea quidem ſententia mutilus hic locus. Utcunque ſic explicari poteſt: ζηλωτὸς idem eſt ac μακαριστὸς, qui ſcilicet beatus exiſtimatur. Eſt autem ζηλωτὸν boni quidpiam ab aliquo accipere: Dare multo præſtantius, ac divinius. Itaque ζηλωτὸν ait eſſe Porum, qui tales preces conceperit, Alexandrum autem divinum. Verum ſententiæ, ut modo dixi, integritatem præſtare admodum nolim.

Ibid. D. 1. Καὶ τῶν Ἑλλήνων ἀρχηγέτας. PETAV. Deeſt hic aliquid, ut ea quæ ſequuntur, cum ſuperioribus cohæreant. Ad eam vero Salom. ſententiam quæ eſt Proverb. XXI. *Cor regis in manu Domini*, alluſit Athanaſius Epiſt. de Fide ad Jovinianum, πρέπουσα θεοφιλοῦς βασιλέως προαίρεσις καὶ πόθος τῶν οὐρανίων. οὕτω γὰρ ἀληθῶς καὶ τὴν καρδίαν ἕξεις ἐν χειρὶ τοῦ θεοῦ.

P. 90. B. Οὐδὲ ὑπηρέτης ποτέ. PETAV. Deeſt ὃς ante οὐδέ. Cum his porro quæ de Procopio hîc ſcribuntur conſentit Ammian. *Exceſſit,* inquit, *e vita Procopius anno X L. amplius menſibus X. corpore non indecoro, mediocris ſtaturæ, ſubcurvus, humumque intuendo ſemper incedens per morum triſtium latebras, illius ſimilis Craſſi: quem in vita ſemel riſiſſe Lucilius affirmat, & Tullius, & quod eſt mirandum, quoad vixit, incruentus.*

Ibid. B. 7. Καίτοι Φάλαεις. PETAV. Ariſtomachi Argivorum Tyranni mentio fit apud Polybium lib. 2. Plut. Arato. Athen. 6. Pauſaniam Corinth. Quem Arati conſilio depoſita tyrannide, Argos Achæorum communi contribuiſſe narrant. Apollodori item Caſſandriæ tyranni meminit idem Pauſanias Meſſen.

Ibid. C. 7. Θεῖαι δυνάμεις ἐπ' ἀγαθῷ. HARDUIN. De divinis mentibus ad hominum utilitatem e cœlo delapſis, hauſit hæc Themiſtius, ut alia plurima ex Platone in Convivio. Senec. Ep. CX. *Crede unicuique noſtrum pædagogum dari Deum, non quidem ordinarium, ſed hunc inferioris notæ, ex eorum numero, quos Ovidius ait,* de plebe Deos. Quæ porro laudat Themiſtius ex Heſiodo, hæc ſunt, in lib. Ἔργων, verſ. 121.

Τοὶ μὲν δαίμονές εἰσι Διὸς μεγάλου διὰ βουλὰς,
Ἐσθλοὶ, ἐπιχθόνιοι, φύλακες θνητῶν ἀνθρώπων·
Οἵ ῥα φυλάσσουσί τε δίκας καὶ σχέτλια ἔργα,
Ἠέρα ἑσσάμενοι, πάντῃ φοιτῶντες ἐπ' αἶαν
Πλουτοδόται.

P. 91. A. 7. Καὶ οὐδ' ἂν εἰς Δία. PETAV. Otioſam particulam εἰς expungo: pro κωμῳδία inſuper ῥαψῳδία, Henric. Steph. reponit.

Ibid. A. 10. Ἐργαστήριον τοιχωρύχων. PETAV. Ἐργαστήριον hoc loco pro ergaſtulo accipiendum reor. Gloſſ. vet. *Ergaſtulum,* Ἐργαστήριον. Utraque porro vox non modo pro loco, ſed etiam pro damnatis ipſis ac vinctis uſurpari ſolet, ut & cuſtodia.

Ibid. A. 11. Κἄπειτα μεσούσης. PETAV. Nam Milites ac Duces Conſtantinopoli relicti in Procopii ſtudium conſenſerant, ſocietate coita nocturna, ait Ammianus.

Ibid. B. 2. Οἱ δὲ τῶν σκιμπόδων. PETAV. Σκίμποδες hîc lectuli ſunt, ut alias ſæpe, non ſubſellia, ut quidam interpretatur. Sic apud Gellium lib. 19. cap. 10. *Offendimus eum cubantem in ſcimpodio Græcienſi.* Ξύλα porro nervum reddidimus, quod eſt vinculi genus. Gloſſ. *Nervus* ξυλοπέδη. Prudent. v. περὶ στεφα.

Lignoque plantas inſerit
Divaricatis cruribus.

Ibid. B. 4. Ἀρχαὶ δὲ αἱ μέγισται. PETAV. Ammianus. *Confeſtim Nebridius in locum Salluſtii Præfectus Prætorio, factione Petronii recens promotus, & Cæſarius Conſtantinopolitanæ Urbis Præfectus in vincula compinguntur.* Sane Præfectorum Prætorio dignitas poſt Imperatoriam proxima dicitur à Zoſimo lib. 2. ἡ γὰρ τῶν Ὑπάρχων ἀρχὴ δευτέρα μετὰ τὰ σκῆπτρα νομιζομένη.

Ibid. B. 8. Τοῖς τῶν Ἑλλήνων κατασκόποις. PETAV. Ita excudendum curavimus pro κατασκόποις. Intelligit autem Diomedem, & Ulyssem.

Ibid. C. Ἐπόμπευεν ἐκ βαλανείου. PETAV. Ex Anastasianis balneis. Quem illius egressum atque pompam describit Ammianus.

Ibid. D. 3. Ἔξωθεν προκαθημένων. PETAV. Valente ejusque Ducibus.

Ibid. D. 4. Εἶτα ἐπέστε τὰ χαλεπώτερα. PETAV. Ammianus. *Attentissima cura Procopius in dies agitabat & noctes, subditivos quosdam ostentans qui astutia confidenti partim ab Oriente, alii e Galliis se venisse, & Valentinianum obiisse fingentes, cuncta patere novo & favorabili Principi memorabant.*

P. 92. A. 6. Οὐ δεδεμένοις, οὐ σιωπῶντας. PETAV. Forte, διαλεγομένοις.

Ibid. A. penult. Καὶ τὴν μὲν σημερινὴν. PETAV. Quæ sequuntur, pessime, ut opinor, affecta sunt, nec sine subsidio veterum sanari possunt. Hoc sibi videtur velle. Procopium duorum annorum tributa unum in mensem conjecisse; non ita ut solummodo legitimum tempus anteverteret, quemadmodum olim Nero in Olympicis ludis fecerat, sed ita ut uno eodémque mense tributa duorum annorum impetraret. Suetonius Nerone c. XXIII. *Certamina deinceps obiit omnia. Nam & quæ diversissimorum temporum sunt, cogi in unum annum quibusdam etiam iteratis jussit.* HARDUIN. De Nerone, vide Philostr. lib. V. de vita Apollonii c. II.

Ibid. B. penult. Ὑπὸ τοῦ Κωνσταντίνου. PETAV. Procopius, quo sibi omnium animos facilius conciliaret, Constantini cognationem prætendebat, ac Juliani, ait Ammianus.

Ibid. C. 3. Τοῖν δὲ ἀρχόντοιν. PETAV. Qui sint illi duo sive Magistratus, sive Principes, exploratum nihil habeo. Horum quidem alter Valentinianus esse potest Imperator: quem obiisse Procopianæ partis studiosi fingebant. Amm. lib. XXVI. De altero videndum sitne Constantinus ipse, qui cùm mortuus esset, tamen redivivus quodammodo in Procopio putabatur.

Ibid. C. 3. Τοῖν ἀρχόντοιν. HARDUIN. Calamitatem civium CP. sub Procopii tyrannide exaggerat, quo majus deinde beneficium libertatis ac salutis appareat. Premebatur, inquit, ingentibus malis urbs Regia, quæ fato venerat in Procopii ditionem. Tum vero exitiosa & lacrymabilis quædam peragi fabula videbatur. E duobus de principatu inter se & imperio contendentibus, & gemini exercitus coryphæis, Procopio & Valente, ille, qui nunc est mortuus, vix credebatur meritas perfidiæ pœnas daturus, quamvis id quidem boni omnes optarent: hic vero qui nunc feliciter vivit, periisse jam tum putabatur, ut quidem florere res adversarii prima specie videbantur. Exitum interim tam miserabilis tragœdiæ, quæ tamen in extremo demum actu concessu Divum lætissimo fine conclusa est, parum abfuit quin populi ac civium Urbis Regiæ, acerbus & perluctuosus interitus anteverterit; quem quidem intolerabilia exacta tributa, quem fames, quem denique desperatio allatura videbatur. Loci hujus

qui prope inextricabilis visus est nonnullis, planiorem interpretationem istam haud abs re putavi fore.

Ibid. D. 4. Τὸν πλησίον. PETAV. Totum hoc membrum παρέλκει. Quod proinde ne interpretatione quidem dignatus sum.

P. 93. A. 8. Τὸ καὶ τὴν σὴν πρᾳότητα. PETAV. Dicta hæc ad Principis adulationem, & ambitiose ficta. Quam enim atrociter victoriam sit persecutus Valens, docet Amm. lib. XXVI. & Zosim. De quo hæc Cedrenus habet. Αὐθάδης τὸν τρόπον, καὶ ὑπερήφανος, καὶ πρὸς αἱμάτων χύσεις ἑτοιμότατος, ἔχων τὰς φρένας ἀσυμπαθεῖς, καὶ παντὸς ἐλέους ἀλλοτρίας, ἀγροικίᾳ τὸν λογισμὸν σκοτιζόμενος, καὶ πάσης παιδείας ἀμέτοχος. Cujus etiam dictum illud narratur à Zonara. Eum qui ab ira facile dimoveretur, ab justitia quoque dimoveri. *Vides modestæ deditum menti Ducem.* En qui ab humanitate ac clementia collaudetur.

Ibid. C. 9. Πρώην γάρ. PETAV. Suppleri quod deest poterit per ἀπήλθομεν.

Ibid. D. 2. Ἥμερον καὶ ἐκκεχυμένον. PETAV. Forte, ὃ γὰρ ἥμερον: hoc sensu. Cum ad te supplices adiissemus, alicujus supplicium deprecantes, tu postulationi nostræ annuere distulisti: id quod nos ægre tulimus, non quod stolidi & inepti simus, ut tanta hactenus præter spem votumque consecuti, si quid forte negatum sit, irascamur; sed quod tanta tamque inusitata in te humanitas sit, ut nihil non ab ea deberi nobis existimemus.

P. 94. A. 4. Τοιγαροῦν Νέρωνος. PETAV. Philostr. Apoll. lib. 4. c. 12.

Ibid. A. 8. Καίτοι γε ὁ μὲν εἰς ἔργον. PETAV. Callisthenem, puto, significat, qui asperitate morum Alexandri in se Regis odium concitavit. Cæterum ὑπέδειξεν pro ὑποδείξας leg. videtur. HARDUIN. Vide Senec. lib. VI. Natural. quæst.

Ibid. A. penult. Ἑαυτοῦ στερεώτατος. HARDUIN. Corrig. στερεώτερος, qua forma loquendi utitur orat. X. pag. 134. Ἑαυτοῦ φλογωδέστερος.

Ibid. B. 4. Καὶ οὐκ ἐπίσης Περικλῆς. PETAV. Corrig. ἐπ' ἴσης Περικλῆς τῆς ἐξουσίας.

Ibid. C. 3. Καὶ ὅτι βαρβάρων. PETAV. Placet βαρβάροις, ut ex ipso sensu liquet.

Ibid. C. 7. Καὶ ὥσπερ σώματος ἑνός. PETAV. Diserte ea de re disputat apud Dion. lib. 55. Livia orat. ad Augustum: atque inter cætera: Ἢ οὐχ ὁρᾷς ὅτι καὶ οἱ ἰατροὶ τὰς μὲν τομὰς, καὶ τὰς καύσεις ἀναγκαιότατά τισι προσφέρουσιν, ἵνα μὴ ἐξαγριαίνωσιν αὐτῶν τὰ νοσήματα, τοῖς δὲ ἀρρωστήμασι, καὶ τοῖς ἠπίοις φαρμάκοις τὰ πλείω μαλθάσσοντες θεραπεύουσι.

P. 95. A. 8. Τὸ τοὺς μὲν φίλους. PETAV. Glossema redolent hæc verba, ac proinde ab oratione separanda.

Ibid. A. penult. Τοὺς δὲ ἐχθροὺς μὴ κακῶς ποιεῖν, ἀλλὰ φίλους. HARDUIN. Apposite ad mentem autoris, sic, opinor, vertendum fuit: *Inimicos non esse male tractandos, sed eosdem amicos faciendos.*

Ibid. B. Καὶ πρὸς τὸν ἀπειλήσαντα. HARDUIN. Plutarch. περὶ φιλαδελφ. sub finem, tribuit hoc dictum Euclidi Socratico, Socrati ipsi Themistius.

Ibid. C. 3. Δεομένῳ. HARDUIN. Postulat historiæ veritas, ut scribatur, μὴ δεομένῳ. *Etiam non roganti dotem numerari jussit.*

Ibid. C. 7. Οὕτω ἵνα ἐν ἀνθρώποις ἄνθρωπον φυσᾷ. HARDUIN. Non video cur negligi debuerit Henr. Steph. hoc in loco animadversio. Recte enim is admonet pro ἄνθρωπον, scribendum esse ἀπάνθρωπον.

Ibid. C. 7. Οὐ γὰρ ῥᾴδιον οὕτω. PETAV. Eadem, quæ supra Livia apud Dio. Καί μοι δοκεῖ πολλῷ πλείω φιλανθρωπίᾳ ἤ τινι ὠμότητι κατορθοῦσθαι. τοὺς μὲν γὰρ συγγνώμονας οὐ μόνον οἱ ἐλεηθέντες ὑπ' αὐτῶν φιλοῦσιν, ὥστε καὶ ἀμείβεσθαι σφᾶς σπουδάζειν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες καὶ αἰδοῦνται, καὶ σέβουσιν, ὥστε μὴ ὑποτολμεῖν αὐτοὺς ἀδικεῖν.

P. 96. B. 5. Μάρκος τοὺς Κασσίῳ. PETAV. Marcus Antoninus Philosophus, adversus quem Cassius rebellavit, a Faustina, ut fama erat, concitatus. Xiphilinus. Capitolinus: *In conscios defectionis vetuit Senatum graviter vindicare.* Eadem illa Zonaras Tomo II. ubi & rescriptum illius ad Senatum adjicit tanto Imperatore dignum. Μὴ γὰρ γένοιτο, ἔφη, μηδένα ὑμῶν δι' ἐμέ τε, τῇ ἐμῇ, μήτε τῇ ὑμετέρᾳ ψήφῳ σφαγιῶσαι· ἂν δὲ μὴ τούτου τύχω, προθύσω θανεῖν.

Ibid. B. 7. Καὶ ἐγγὺς ἡμῶν τούτοις λέγω. PETAV. Imo οὐ λέγω.

Ibid. B. 10. Καὶ ὅτι βέλτιον βασιλεῖ. PETAV. Plin. Junior. lib. VIII. Epist. ult. *Absit superbia, asperitas: nec timueris contemptum. An contemnitur, qui imperium, qui fasces habet: nisi qui humilis, & sordidus, & qui se primus ipse contemnit? Male vim suam potestas aliorum contumeliis experitur, male terrore veneratio acquiritur: longeque valentior amor ad obtinendum quod velis, quam timor. Nam timor abit, si recedas: manet amor: ac sic, ut ille in odium, hic in reverentiam vertatur.*

Ibid. C. 5. Μεταποιεῖν σπουδάζειν οἰκειότητα. PETAV. Deest εἰς.

P. 97. D. Οὐδὲ τὸν δεῖνα λοιδορησάμενον. PETAV. Philippum Regem intelligit, de quo supra. Sed illud ὥσπερ ἐναγχος εὐδοκιμήσας, haud sincerum est. Nisi forte hic sensus est, hic qui oratione mea paulo ante celebratus est. Audacior quispiam legeret, ὡς περὶ Νικάνορα εὐδοκιμήσας: nam militi illi quem amicum ex inimico sibi Philippus reddidisse supra dictus est, Nicanori nomen fuit. Plut. in Apoph.

P. 98. B. 9. Τὸ δὲ ἅπαξ παραλλάξαντος. PETAV. Ad θυμὸν retuli. Nam quid ei in mentem venerit nescio, qui ita vertit: *Sæpe enim ob quasvis offensas virium suarum opem, ceu ultrices, implorare.*

Ibid. C. 4. Φάρμακον δὲ ὀργῆς. PETAV. Æschylus Prometh.

Ὀργῆς νοσούσης εἰσὶν ἰατροὶ λόγοι.
Π. Ἐὰν τις ἐν καιρῷ γε μαλθάσσῃ κέαρ,
Καὶ μὴ σφριγῶντα θυμὸν ἰσχναίνῃ βίᾳ.

Ad quem locum Scholiastes ex Anonymo Poëta distichon illud citat.

Λόγος γὰρ ἀνθρώποισιν ἰᾶται νόσους·
Ψυχῆς γὰρ οὗτος μόνος ἔχει θελκτήρια.

Ibid. D. penult. Χαλεπωτέρα δὲ ἐλευθέρῳ. PETAV. Livia apud Dio-

nem: Ἕδραι τ' ἄτιμοι, καὶ στάσεις ἐπονείδιστοι, τό τε περιλυπηθῆναι, καὶ τὸ περιφοβηθῆναι, συχνοὺς βελτίους ἐποίησε. Καίτοι καὶ ἀποθανεῖν ἕλοιτο ἄν τις εὖ τε γεγονὼς, καὶ ἀνδρεῖος ὢν ἢ τοιοῦτον τι παθεῖν.

P. 99. A. 9. Ἀδύσας ποτε. PETAV. Suppleri hæc lacuna poteſt, ſi ἀλλὰ δόξας reſcribas.

Ibid. C. Καὶ γὰρ ὅστις ἔδοξεν. PETAV. Quiſnam ille Imperator ſit, amplius quærendum cenſeo.

Ibid. C. Καὶ γὰρ ὅστις ἔδοξεν. HARDUIN. Ut ſupra civium CP. ita nunc quæ fuerit, quamque calamitoſa Philoſophorum conditio, ſuperioribus ante devictum Procopium temporibus, ordine perſequitur. Ac primum quidem minime obſcurum eſt, quin de Joviano loquatur, quo imperante non modo Ethnici ſacerdotes variis in locis abdebant ſeſe, verum etiam οἱ τριβωνοφόροι τοὺς τρίβωνας ἀπέθεντο, qui pallia geſtabant, hoc eſt, Philoſophi, ea abjecere, inquit Socrates, lib. III. c. XXIV. Id tamen recte cenſet Annalium Eccleſ. Scriptor, Chriſtianorum metu potius, quam Imperatoris auctoritate, effectum. Ipſe enim, quamvis Chriſtianorum initiatus ſacris, Maximum & Priſcum, quos ſecum in Perſidem duxerat Julianus, non deſtitit, ut Eunapius auctor eſt in Maximo, aliquo in numero ponere. Sed fuit nimirum Themiſtio ad doloris ſenſum acerbior communis ſibi cum aliis illata a Chriſtianis hominibus injuria, quam privata illa, qualiſcumque demum fuit, erga par iſtud Philoſophorum amicitia Principis, jucundior ad voluptatem eſſe potuerit. Quare hoc Philoſophorum odium non in Chriſtianos derivat, qui illud exercuerunt, ſed in Principem, qui non compeſcuit.

Ibid. C. 6. Ταύτης τοίνυν ἔτι. PETAV. Neque hoc ſatis extrico; quis ille demum ſit Philoſophus, in quem animadvertere Procopius voluerit. Dicerem Cæſarium intelligi Urbis Præfectum, eundemque Nazianzeni fratrem, Imperatoris amiciſſimum, ſi modo is de quo hic loquitur, Præfecturam Urbis geſſiſſet. Etenim Gregorio uſus eſt familiariſſime Themiſtius noſter.

Ibid. HARDUIN. Ubi Philoſophorum quam fuerit miſera ſors Joviani ætate deſcripſit, delabitur deinde ad Procopianæ defectionis tempora. Tum enimvero Maximus Philoſophus, etſi haberet quod a Valente timeret ſibi plurimum, a quo jam fortunis omnibus exutus fuerat, ea tamen animi excelſitate fuit & conſtantia, ut noluerit idcirco ad Procopii Tyranni partes deflectere: a quo proinde non modo neglectus contemptuſque eſt: verum etiam, quod ex hoc loco conjectari licet, ab eodem, cum ab expeditione adverſus Valentem ſuſcepta rediiſſet, neci deſtinatus. Quam ſententiam in ipſius ferentis caput recidiſſe Themiſtius lætatur. Neque eſt quod quis ſuſpicetur, de alio quopiam hic eſſe ſermonem, quam de Maximo: eum in hujus cauſa defendenda, & propulſanda morte, habitet totus extrema hac orationis parte Themiſtius.

Ibid. D. 3. Τοῦ φιλοσοφωτάτου τῶν βασιλέων. PETAV. Non tam Conſtan-

Constantini Imper. quam Juliani, quocum cognatione junctum se esse præferebat.

Ibid. D. 8. Ἀλλὰ τὸν καθηγητὴν. PETAV. Maximum Philosophum non dubiis conjecturis esse suspicor, qui Juliano in paucis acceptus fuit, ut ex ejus Epistolis patet. Sed a Valentiniano & Valente Impp. in vincula conjectus una cum Prisco, de quo paulo post. Suspicandi ratio ea est, quod καθηγητὴν eum vocet αὐτοκράτορες: Maximus vero Juliani non tam Præceptor quam corruptor extitit. Tum quod eundem dicat a militibus ad necem postulatum. Sic enim Eunapius cum publice in theatro, tum privatim magnis vociferationibus a populo traductum esse Maximum scribit; tandemque post varios cruciatus a Clearcho servatum atque ereptum. Tametsi falso illud Themistius, dum studuisse ait Imperatorem illius saluti, quem constat capitali odio fuisse prosequutum, teste Zosimo lib. 4.

P. 100. B. 2. Τὸν γὰρ εἰσκληθέντα. PETAV. Priscum significari proxime dixi. Quippe convenit, quod de eodem ait Eunap. una cum Maximo correptum fuisse, sed mali iccirco passum nihil, quod publico testimonio vir probus declaratus esset.

Ibid. B. 4. Οὔτε τιμή. PETAV. Redundant, nisi fallor, hæ duæ voces.

Ibid. B. 8. Ἀλλὰ τὰ νῦν γε. PETAV. De eodem Maximo loqui, atque apud Valentem pro eo intercedere videtur; sed frustra: nam postea Valentis jussu trucidatus est. Ammian. lib. XXIX. Eunap. in Maximo.

AD ORATIONEM VIII. NOTÆ.

HARDUIN. Theodosii quinquennalia prosecutum esse hac oratione Themistium, suspicabatur olim Petavius. Verum eo Codice MS. quem multo post ex Ambrosiana Bibliotheca ipse comparavit, in re perobscura lucem præferente, nisi recudendi operis sui consilium mors præcidisset, emendasset ipse haud dubie conjecturam suam. Præfigitur enim iste in eo codice huic orationi titulus; Οὐάλης, ἢ περὶ φύσεως βασιλικῆς· ἐρρήθη ἐπὶ τῆς πενταετηρίδος ἐν Μαρκιανουπόλει. Quem postquam legimus, non fuit admodum operosum, & animadvertere omnia deinde inter se apta colligataque esse, & obscuriora loca in eum sensum deflectere in quem sponte conspirant; cum antea vel perspicacissimo cuique vix aliquid certi occurreret quod sequeretur. Habita est igitur hæc oratio in laudem Valentis Augusti, ipsis Quinquennalibus, Valentiniano II. & Valente II. AA. Coss. an. CCCLXVIII. cum Marcianopoli Valens bello Gotthico esset implicatus.

P. 101. B. Πενταετηρικός. PETAV. Quinquennalia, Decennalia, Vicennalia Imperatorum ludis ac cæteris hilaritatis indiciis celebrari solebant. Cujus origo consuetudinis ex Dione petenda est lib. LI. Ita Constantini filiorum Cæsarum Quinquennalia commemorat Nazarius Paneg. & Mamertinus Maximiani peræque Quinquennalia. Vide Euseb. lib. I. de Laudibus Constantini.

P. 102. A. 11. Φαίην ἂν τῶν τυράννων ἐστί. PETAV. Deeſt vocabulum aliquod, niſi ἀπεῖναι cum Pantino legas.

P. 104. A. 5. Ταῦτα ἐγὼ εἰκότως. PETAV. Depravatiſſimus hic locus. Vide an pro εἰκότως legendum ſit εἰδώς. & mox καὶ τοὺς ἀρχαίους.

P. 105. D. 3. Καὶ πράγματα ἑξῆς. PETAV. Qui recitaturus eſt in privatis prenſandis & invitandis multum elaborabit. At Imperator ſponte cum Palatinis & Aulicis adeſt, ac frequentiæ præſidet. Quam moroſe ad audiendum convenerint, ac quanto ſtudio quantiſve obſequiis exorandi fuerint, vide apud Plin. lib. I. Ep. XIII. Syneſ. Dionem & alios.

P. 107. B. 10. Εἰ σχῆμα ἀληθῶς γυμναστοῦ. PETAV. Syneſius de Regno ſub initium.

P. 109. D. 4. Οἶδα ὅτι τὸν Συλοσῶντα. PETAV. Pantinianus Schol. ad hunc locum: deſunt ſine dubio nonnulla. Συλοσῶντος enim manifeſte mentionem fecerat: quod illa verba arguunt: Οἶδα ὅτι τὸν Συλοσῶντα ἐπιζητεῖς ὅστις ποτε ὤν. Videtur autem tale aliquid deeſſe, τῷ δὲ Συλοσῶντι ἀνασωσάμενος αὐτῷ τὴν πατρίδα ἔδωκε. Hiſtoriam habes apud mellitiſſimum hiſtoricum, lib. III. qui Thalia inſcribitur. Apud quem verba Syloſontis hæc extant, ἐμοὶ μήτε χρυσὸν ὦ βασιλεῦ, μήτε ἀργύριον δίδου, ἀλλ' ἀνασωσάμενός μοι δὸς τὴν πατρίδα Σάμον. HARDUIN. Vide Ælian. var. hiſt. lib. 4. c. 5.

Ibid. D. 7. Ἐπειδὴ τῆς χλαμύδος ἐρῶντα. PETAV. Idem Schol. In Codice manu exarato erat ἁλῶντα. pro quo non diſplicebat Pantino ἁλόντα. Et ſane ellipſi ſuaviſſima dicunt Græci, quod nemo poteſt ignorare ἁλῶναι τινός. pro eo quod eſt ἐρῶντι τινὸς ἁλῶναι. Et ita infra loquitur, δι' ἃς Κωνσταντῖνος ἑάλω τῆς Καλλιπόλεως.

P. 110. B. Ἀλκιβιάδης δὲ ὁ Κλεινίου. PETAV. Vetus Schol. Juven. ad Sat. II. *Baptæ ergo molles, quo titulo Eupolis Comœdiam ſcripſit: ob quam ab Alcibiade, quem præcipue præſtrinxerat, necatus eſt.* Cicero lib. VI. Ep. ad Att. Ep. I. *Quis enim non dixit* Εὔπολιν τὸν τῆς ἀρχαίας *ab Alcibiade navigante in Siciliam dejectum eſſe in mare? Redarguit Eratoſthenes: affert enim quas ille poſt id tempus fabulas docuerit. Num idcirco Duris Samius homo in hiſtoria diligens quod cum multis erravit, irridetur?* Vide Suidam, & Lilium Giral. Ob illam vero Baptarum Comœdiam *iratum Eupolidem* appellat Perſius. Sat. I. in quo vir doctus hæſitavit.

Ibid. B. 5. Ἀλλὰ κἀκεῖνον, ὡς ἔοικε. PETAV. Trajanum, a quo victus Decebalus. Xiphilinus.

Ibid. C. 10. Σκιροῖς ἐοικότα νοσήμασι. PETAV. Pantin. Schol. Scribe, inquit, σκληροῖς ἐοικότα νοσήμασιν. Quid ſit medicorum σκίρος vel σκίῤῥος, nemo eſt qui ignoret, qui hîc locum non habet. Quanquam Galenus in ſextum Epidem. Hippocratis τὸ σκληρὸν inter alia requirat in ſcirrho, καὶ τὸ ἀνώδυνον. Quis autem dicat νόσημα σκίρον, aut σκίῤῥον, cum ne σκιῤῥώδες quidem νόσημα illo ſenſu dixerim? Nam quod Galenus σκιῤῥώδη νόσον, in lib. de methodo medendi dixit, non ſcirrhum intellexit, ſed qui contumaciam τοῦ σκίῤῥου imitaretur: quare

non bene doctissimus interpres. Totus autem locus ita forte fuerat conceptus, καίτοι τοῦτόν γε, οὐδὲ θυμὸν ἴσως κλητέον, ὃς καταχειμηθεὶς ὑπὸ τοῦ λογισμοῦ, ἐπειδὰν λάβηται δυνάμεως, ἀνεγείρει τι ἀλλόκοτον, καὶ πικρίαν καὶ μῆνιν, σκληροῖς ἐοικότα νοσήμασιν, αὐτὴν περὶ τὴν ἡμωρευμένα καὶ δαπανῶντα τὴν ψυχὴν, ἣ ἐντέτηκε. aut minori negotio, ἃ σκληροῖς ἐοικότα νοσήμασιν αὐτὴν περὶ τὴν ἡμωρευμένην δαπανᾷ τὴν ψυχὴν ἣ ἐντέτηκε.

Ibid. D. 6. Τὸν τῆς ἐπαναστάσεως χρόνον. HARDUIN. Defectionis Procopianæ tempora describit, restitutamque imperio, Valentis indulgentia, ac facilitate, pristinam felicitatem exaggerat, paucis admodum desideratis ex omnibus qui cum τῷ παλαμναίῳ sanguinario illo (Procopium nimirum intelligit) desciverant a Valente.

P. 111. D. 2. Επὶ πολλῶν χαλεπήνας. PETAV. Mendosus, opinor, locus est. HARDUIN. *Coram multis professus est pœnitentiam suam.*

P. 113. B. 6. Καὶ σιτούμενον οὐκ ὠρισμένα. PETAV. Nihil in loco viderat Pantinus Interpres. Atqui notissimum est proverbium: ὁ πόλεμος τὰ τεταγμένα οὐ σιτεῖται. Syn. de regno.

Ibid. B. 7. Οὐ γὰρ ἀγαπητόν. HARDUIN. Dele γὰρ, οὐκ ἀγαπητὸν, &c. Debent enim hæc esse connexa cum superioribus, ut sit sensus: *Cum bellum istud suscipitur, nonne præclare nobiscum agi putandum est, &c.*

Ibid. C. 3. Οὕτω γὰρ αἱ κρέττονες τὴν αἴσθησιν. PETAV. Elegantissimus ad eandem sententiam est Xenophontis locus lib. VI. Κύρου παιδ. ἡ γὰρ κατὰ μικρὸν μετάλλαξις πᾶσαν ποιεῖ φύσιν ὑποφέρειν τὰς μεταβολάς. διδάσκει δὲ καὶ ὁ θεὸς, ἀπάγων ἡμᾶς κατὰ μικρὸν ἔκ τε τοῦ χειμῶνος εἰς τὸ ἀνέχεσθαι ἰσχυρὰ θάλπη, καὶ ἐκ τοῦ θάλπους εἰς τὸν ἰσχυρὸν χειμῶνα. ὃν δὴ μιμουμένοις εἰς ὃ δεῖ ἐλθεῖν προεθισμένους ἡμᾶς ἀφικνεῖσθαι.

Ibid. C. antepenult. Σοὶ δὲ εἰ κατὰ γνώμην ἐκβαίνοι. HARDUIN. Aberravit ab autoris mente hoc in loco interpres Pantinus; sic enim vertere debuit: *Tibi vero si ex voto tuo res omnis successerit* (erat nimirum bello Gotthico, uti diximus, occupatus) *anno insequenti vectigalia dimidia parte detracta solvemus.*

Ibid. C. ult. Τὰ μέτρα τῆς ἐπανόδου. PETAV. Quid hîc ἐπάνοδος significet haud ita pronunciare facile est. *Censum publicum* reddidit Interpres. An idem est quod Latinis *reditus*, vel *redditus*, hoc est *census & merces annua?* Plane insolens ea vocis est notio.

Ibid. D. penult. Καὶ ἡμίεκτον καὶ ἀμφίεκτον. PETAV. Expungenda vox ἀμφίεκτον, quæ nihil significat hoc quidem loco.

P. 114. A. 4. Αὐλικοῦ στρατιώτου φιλοκέρδεια. PETAV. Ordines Palatinos sive Scholas intelligit, quibus Magister Officiorum præerat. Μάγιστρος τῶν ἐν τῇ αὐλῇ τάξεων. Zosim. lib. IV. Vide Notitiam. Statius lib. I. Silv. in Soteriis ita circumscripsit.

Ergo alacres quæ signa colunt Urbana cohortes.

Ibid. A. 9. Ον ἡ σύγκλητος. PETAV. Hallucinatio est. Quod enim hîc narrat Cincinnato convenit. Colum. Præfat. lib. I. *Ex qua Quintius Cincinnatus obsessi Cos. & exercitus liberator ab aratro vocatus ad Dictaturam venerit.* Liv. lib. III.

Ibid. B. 5. Τοὺς ἐπὶ ταῖς ψήφοις τεταγμένους. PETAV. Hoc est *rationarios* λογιστάς. Neque vox ψῆφος hoc loco suffragium sonat, ut interpreti visum.

P. 115. A. 7. Οὐδὲ αἰεόρταστος ὁ χειμών. PETAV. Est enim agricolis hiems genialis, quod tum operum fessi ludis ac conviviis recreant sese. Virg. II. Georg. I.

Indulget genialis hiems curasque resolvit.

Et lib. II.

Ipse dies agitat festos, fususque per herbam,
Ignis ubi in medio, & socii cratera coronant.

Ibid. C. ult. Πολλοὶ τὰ σκῆπτρα ἐκ τειρωνίας διαδεξάμενοι. HARDUIN. An Constantium hoc loco perstringit, quem orat. I. appellat ἐκ τειρωνίας βασιλικῆς Imperatorem?

Ibid. D. penult. Καὶ νῦν οὐδεὶς τῶν στρατεύεσθαι λεγομένων. HARDUIN. Referenda hæc sunt ad eas Constitutiones quas hoc anno Valens Marcianopoli edidit, de tyronibus, de re militari, &c. de quibus vide Cod. Theod. Quem vero exercitum paulo post se vidisse ait, is ipse est qui ab expeditione Gotthica, & quidem à Carporum vico, ubi stativa castra autumnum usque emensum locaverat Imperator, Marcianopolim redierat ad hyberna. Ammian. lib. XXVII.

P. 116. A. 9. Καὶ πέρυσιν εἶδον ἐγώ. PETAV. Pantin. Schol. ad hæc verba: Scribe εἶδον ἐγὼ στρατιὰν εὔτακτον μᾶλλον χοροῦ παντὸς, aut quod Pantino placuit εὔρυθμον, quia sequitur, οὐ γὰρ ἤδη τὴν τῆς σῆς φάλαγγος εὐρυθμίαν.

Ibid. B. 3. Οὐδὲ τοὺς ἐνοικεῖν τῷ σιδήρῳ. PETAV. Clibanarios intelligit, de quibus Vegetius, Ammian. & alii.

Ibid. B. 6. Καταγέλαστε δὲ οἶμαι καὶ τῆς πελειάδος. PETAV. Pantin. Schol. Locus quem tangit Iliados Ψ. de columba, est iste. Agit autem de Merione, qui columbam dejiciebat.

Ὑψι δ' ὑπαὶ νεφέων εἶδε τρήρωνα πέλειαν,
Τὴν ῥ' ὅγε δινεύουσαν ὑπὸ πτέρυγος βάλε μέσσης.
Αντικρὺ δὲ διῆλθε βέλος· τὸ μὲν ἂψ ἐπὶ γαίῃ
Πρόσθεν Μηριόναο πάγη ποδός. αὐτὰρ ἡ ὄρνις
Ιστῷ ἐφεζομένη νηὸς κυανοπρῴροιο,
Αὐχέν' ἀπεκρέμασεν, σὺν δὲ πτερὰ πυκνὰ λίασθεν.

Ibid. C. Σὲ δὲ ἤδη τις τὰ σκῆπτρα ὑπερίδων τὰ πάτρῳα. HARDUIN. Param intelligit filium Arsacis Armeniæ Regis; quem patre a Rege Persarum capto, *suadente matre e regno digressum, Imperator Valens apud Neocæsaream susceptum morari præcepit*, inquit Ammian. lib. XXVII. *Id quod discordiarum excitavit postea causas immanes Saporem inter & Romanos.*

Ibid. D. 5. Καὶ ξυνωρεὶς σοι τῶν στρατηγῶν. HARDUIN. *Par illud Ducum tibi militantium.* Victor nimirum & Arintheus, qui Valentis partibus adjuncti sunt in distributione Comitum Sirmii facta cum Valentiniano. Ambo statim post bellum Procopianum, cum Athanarico Gotthorum Principe, adversus quem missi fuerant, ille Ma-

gister equitum, hic peditum, pacem inierunt. Ammian. lib. XXV. 466. & XXVI. 498. 536. & 538. Arintheus is est de cujus obitu consolatoriam epistolam scripsit Basilius ad Pentadiam ejus uxorem; quæ est XI. inter additas: ex quo constat eum Catholicum fuisse, & filiam reliquisse. Meminit Claudian. lib. I. in Eutropium, qui Arinthei servus fuerat: v. 478.

Inter Arinthæi fastus & nomen herile
Servus erit, dominoque suos æqualis honores
Inseret?

De Victore dicemus inferius.

P. 117. A. 8. Ἐκ Μυσῶν. HARDUIN. Marcianopoli scilicet tum erat in castris Augustus, quæ urbs in Mysia inferiore sita, a Marciana sorore Trajani Imperatoris nomen accepit, ut autor est Ammian. lib. XXVII.

Ibid. B. 4. Ἀρταξέρξης. HARDUIN. Lege Plutarch. in Apophth. ex quo hunc Themistii locum emendabis, & pro tribus millibus, triginta millia Daricorum repones. Quid porro sint Δαρεικοὶ στατῆρες, nummi scilicet aurei, primum a Dario cusi, vide Suid. Hunc autem Themistii locum sic oportebat a Pantino verti: *Artaxerxes quidem, cum Satibarzanes Præfecturam ab eo petivisset, cui gerendæ minime esset idoneus is cui suffragabatur, sperans hac sua intercessione obtenturum se tria Daricorum millia, si impetrasset.* Rem enim ita gestam narrat Plutarch. loco cit. qui & illud egregium Artaxerxis factum adjungit; numeratam scilicet ipsius jussu ex ærario Satibarzani pecuniam, cujus cupiditate incensum eum intelligebat; addidisseque, se, si pecuniam concederet, nihilo pauperiorem; si magistratum, multo injustiorem fore.

P. 118. C. penult. Οὐδὲν γὰρ οὕτω βαρύ. HARDUIN. Pantini versionem sic emenda: *Nullum est igitur tam grave tributum, ut ipsum per se difficile possit solvi; sed tempus & ratio & locus solvendi difficultatem afferunt.*

P. 119. A. 7. Ἀλλὰ γάρ. HARDUIN. Fragmentum hoc plusquam triginta versuum, debemus MS. Codici Collegii nostri Parisiensis, unde illud eruit vertitque Cossartius noster.

Ibid. B. 11. Ὑπὲρ ἀμφοῖν. HARDUIN. Hic manifeste de Valente loquitur, & de consorte imperii Valentiniano fratre; amborum enim Quinquennalia fuere communia; quod certe de Theodosio & Gratiano dici non potest.

Ibid. C. 3. Ταῖς σπονδαῖς. HARDUIN. Hæc ad illud fœdus pertinent quod iniquis conditionibus icere cum Persis coactus est Jovianus.

Ibid. D. ult. Εὐνὴν μίαν ἀγαπᾷ. HARDUIN. Castitatem Valentis prædicat, sane commendatione dignam. Uxori Dominicæ nomen fuit, ex Zosim. lib. V. alii Domninam vocant.

P. 120. A. 4. Καὶ τὸ βλάστημα ἱερώτατον. HARDUIN. Valentinianum NB. Valentis filium, Galatem dictum, anni subsequentis, hoc est CCCLXIX. æræ vulg. cum Victore Consulem; qui haud multo

post anno CCCLXXII. ut licet ex Socrate colleigere, jam sexennis, febri correptus interiit. Hoc tam illustri alumno Themistius gloriatur.

AD ORATIONEM IX. NOTÆ.

PETAV. Valentiniano Juniori Valentiniani ex Justina filio post initum Consulatum hac oratione gratulatur. Ac primum parentis & patrui, quem patrem etiam vocat, illum exemplo ad omnem animi virtutem inflammat, suamque in eo instituendo atque informando operam ac diligentiam repromittit. Gessit autem Consulatum Valentinianus cum Aurelio Victore, anno CCCLXIX. cum natus esset an. CCCLXVI. Gratiano & Dagalaïpho Coss. Socrates lib. IV. c. IX.

Οὐαλεντινιανῷ τῷ νέῳ. HARDUIN. Fuit ille, cui Themistius Consulatum gratulatur, Valentinianus NB. P. in fastis hoc anno cum Victore adscriptus, non Valentiniani Senioris, sed Valentis ex Dominica uxore filius, alias Galates dictus; quod nomen ea re inditum ei est, quod in Galatia natus esset, cum pater ejus adversus Procopium decertaret: quanquam aliter hactenus creditum est ab eruditis, secutis scilicet Socratem & Sozom. qui Valentinianum utrumque in unum conflarunt. Huic igitur adhuc puero in castris versanti cum patre, & Consulatum Kal. Janu. auspicanti, orationem hanc habuit Themistius, vel potius ipsi patri; ut nomine Senatus P. Q. CP. gratias ei ageret, (mos enim erat ita faciendi) ob Consulatus honorem filio delatum; simul & rogaret uti hunc e castris quamprimum in Regiam urbem cum Victore Collega remitteret. Certe de Valentiniano Juniore Valentiniani Senioris filio, a veritate prorsus abhorret, ut ad illum isthæc quæ hic dicuntur, attinere ullo modo possint. Nam vel si a Themistii autoritate discesseris, cujus quidem testimonia & plurima numero & perspicuitate clarissima, ut quodque occurret, explicabuntur in Notis, vel una tamen temporum ratio plane rem conficere mihi videtur.

1°. Cum Valentinianus Senior diem obiisset, anno CCCLXXV. is qui postea Augustus est appellatus, erat fere quadrimus, ut scribunt diserte, Ammian. Marcell. lib. XXX. Victor, Zonaras: Zosimus vix quinquennem fuisse dicit. Ille quem tabulæ omnes Chronologicæ post Idat. natum testantur an. CCCLXVI. nisi quid humanitus accidisset, debuisset tunc certe annum fere decimum attigisse.

2°. Qui Valentiniano patri successit, interfectus est an. CCCXCII. Arcadio A. iterum & Rufino Coss. cum adhuc pene puer esset, inquit Hieron. ep. de exitu Nepotiani, hoc est, anno ætatis XX. ut ait Niceph. lib. XII. c. XXXVIII. vel imperii XVIII. inchoato, ut habet Ambrosius, orat. de ejus obitu. Non igitur eum natum esse oportuit an. CCCLXVI. aut certe mortuum ætatis anno XXVI. necesse est.

3°. Qui anno CCCLXVI. natus dicitur, atque idcirco oraculorum vice, ut ait Themiſtius, Valenti prædixiſſe Procopii exitium, quod eo ipſo anno contigit, teſte Idatio in faſtis: is, inquam, ut in confeſſo eſt apud omnes, Conſulatum geſſit cum Victore hoc anno CCCLXIX. Quare cum paulo poſt quam Imperator eſt ſalutatus, iterum Conſulatum cum Valente geſſit, iterum Conſul dici debuit. At reclamant faſti omnes, in quibus annus ille Valente Aug. V. & Valentiniano Jun. Aug. Coſſ. tantummodo conſignatur. Hic duos diſtinguere Valentinianos, & quidem ambos Valentiniani Senioris filios, (quod Hadriano Valeſio in Notis ad Ammian. viro alioqui doctiſſimo miror veniſſe in mentem,) nemo eſt qui non audax facinus eſſe exclamet.

4°. Denique, hanc animadverſionem noſtram confirmat aperte Idatius in faſtis: *Gratiano Nob. & Dagalaipho Coſſ. Natus eſt Valentinianus Junior filius Auguſti Valentis, die* XV. *Kal. Febr. & ipſo anno idem hoſtis publicus & prædo* (Procopius) *intra Phrygiam ſalutarem, & in Nacolienſium campis ab Auguſto Valente oppreſſus atque extinctus eſt die* VI. *Kal. Jun.* Scio equidem in editione a Sirmondo noſtro reſtituta, ita legi, *filius Auguſti Valentiniani.* Verum in vetuſtiſſimo Cod. MS. hujus noſtri Collegii Pariſienſis, quem Sirmondus in Præfatione ad Idatium, Metenſem vocat, & optimæ notæ eſſe prædicat, diſerte ſcriptum lego, *filius Auguſti Valentis;* quæ ſane lectio cur neglecta ſit, omnino non video.

P. 120. C. Ω παῖ δυοῖν πατέρων. HARDUIN. Valentis & Valentiniani; quorum alteri lucem, dignitatem utrique referre debebat acceptam. Acceperat enim a fratre Valens, a quo deinde derivata in ſobolem.

Ibid. C. 8. Ἐντεῦθεν σοι προοιμιάζειν. HARDUIN. Forte, ἐντεῦθεν σὺ προοιμιάζεις.

Ibid. C. 11. Τοῦτο μέν τοι τὸ χρέος. PETAV. Sext. Aurelium Victorem indicat: qui etiam Romæ Præfecturam urbanam adminiſtravit ſub Theodoſio, ut teſtatur veteris inſcriptionis fragmentum ex baſi deſcriptum: D. N. FL. THEODOSIO PIO VICTORI SEMPER AUGUSTO SEX. AUR. VICTOR V. C. URBI PRÆF. JUDEX SACRARUM COGNITIONUM D. N. M. Q. E.

Ibid. HARDUIN. Non Sextum Aurelium Victorem hiſtoricum illum indicari crediderim, cujus Epitomen terimus, quem Conſularem Pannoniæ ſecundæ Præfectum a Conſtantio, ac multo poſt P. V. Romæ creatum ait Ammian. lib. XXI. ſed alterum qui prius Magiſter Militum fuit & Ægypti Dux; de quo idem Ammian. lib. XXVII. XXX. XXXI. & alibi. Ad eum extant Baſilii & Gregorii Naz. Epiſtolæ.

P. 121. A. 2. Πρῶτος γὰρ δή. HARDUIN. Primus hic Valentinianus Galates, primus, inquam, ex ea familia quæ tum principatum obtinebat, Porphyrogennetes dicendus, ſive Porphyrogenitus (nam & hanc hybridam vocem media Latinitas agnovit) quod Patre jam

Imperatore natus, ἐν ἀλουργίδι, cunis purpureis eſt exceptus. Gratianus enim natus eſt patre privato. Valentinianus junior non ante quadriennium. Non ſum tamen neſcius eſſe aliquos qui Porphyrogennetas appellatos cenſeant a Porphyra palatio, ubi fœtus ſuos edidiſſe Auguſtas autor eſt Nicetas in Man. lib. v. Vide Annæ Comn. Alexiadem lib. VI.

Ibid. A. 4. Καὶ νίκη μὲν σε ἐδέξατο. HARDUIN. Victoriam intelligit de Procopio Tyranno relatam eô ipſo anno quo natus Valentinianus noſter.

Ibid. A. 5. Νίκης δὲ ἐπώνυμος. PETAV. Is eſt Victor. cujus è nomine auſpicium ducitur. Ita Corippus lib. I. ex Calinici nomine Juſtino victoriam auguratur.

Mox agnita voſt eſt,
Ante fores Domini Calinicum nunciat eſſe.
Auſpicium felix illo de nomine cepit, &c.

Ibid. A. 10. Ἐν ἀγκάλαις. HARDUIN. Qui hunc in ulnis adhuc circumlatum, in expeditionem cum patre veniſſe audit, annon hæc in quemvis potius quam in Valentiniani Senioris filium conferenda cenſeat? Cur enim is in Orientem miſſus, & adhuc infans, & in mediam Scytharum glaciem, & ad bellum, & procul a patre, & ad patruum? Cui ſcilicet adverſus Gotthos dimicaturo Valentinianus frater ſubſidiarias copias denegaſſet, affirmans, ut ait Socrat. quod οὐ θέμις ἀμύνειν ἀνδρὶ θεομάχῳ: huic ipſi ad illud ipſum bellum proficiſcenti, nec hominis amplius impietatem, nec vindictam Numinis reveritus, filium commiſerit?

Ibid. B. 7. Σὺ δὲ οὐκ ἂν ἐξεπλάγης. PETAV. Miratus ſum eum, qui hîc tonantem Jovem aut fulmen cogitat. Perſtat enim Themiſtius in eadem ad Aſtyanactem Hectoris filium alluſione, qui armatum Patrem videns expavit. Il. ζ.

Ταρβήσας χαλκόν τε, ἰδὲ λόφον ἱππιοχαίτην
Δεινὸν ἀπ' ἀκροτάτης κόρυθος νεύοντα νοήσας.

Ac fortaſſis ἀκροτάτης quoque apud Themiſt. pro ἄκρας ponendum, ut integer verſus conſtet. Huc pertinent Claudiani verſus illi Paneg. de III. Conſ. Honorii.

Ille coruſcanti clypeo te ſæpe volentem
Suſtulit arridens, & pectore preſſit anhelo
Intrepidum ferri, galeæ nec triſte timentem
Fulgur, & ad ſummas tendentem brachia criſtas.

Ibid. C. 8. Ἐπὶ τοῦ βήματος. HARDUIN. Extant monumenta varia quæ par Conſulum exhibeant pro tribunali, ἐπὶ τοῦ βήματος, ſedentium habitu Conſulari, interdum etiam Auguſtali.

Ibid. D. 7. Πρῶτον μὲν γέ τοι τοὺς κύνας. PETAV. Memorabile eſt Batonis cujuſdam Pannonici rebellium Ducis reſponſum, apud Dio. lib. 55. Qui ſciſcitantibus Romanis, cur defeciſſet; Ὑμεῖς (ait) τούτων αἴτιοι. ἐπεὶ γὰρ ἀγέλας ὑμῶν φύλακας οὐ κύνας, οὐδὲ νομέας, ἀλλὰ λύκους ἐπέμπετε. Syneſ. ejuſmodi milites cum cane comparat. Οὐδέ μοι δοκεῖ διαφέρειν

φέρειν κιωὸς δι' αὐτὸ τοῦτο λύκοις ὡς πορρωτάτω διώκοντος, ἵνα αὐτὸς ἐπὶ σχολῆς κεραΐζῃ τὴν ποίμνην, &c.

P. 122. A. Η Καλλιόπη. HARDUIN. Phurnutus, c. de Musis. Καλλιόπη δὲ, ἡ καλλίφωνος καὶ καλλιεπὴς ῥητορικὴ, δι' ἧς πολιτεύονται, καὶ δήμοις προσφώνουσιν ἄγοντες πειθοῖ καὶ οὐ βίᾳ ἐφ' ὅ, τι ἂν προαιρῶνται. δι' ἣν αἰτίαν, ταύτην μάλιστά φησιν βασιλεῦσιν ἅμ' αἰδοίοισιν ὀπηδεῖν.

Ibid. C. 2. Αντὶ γὰρ οἰωνοῦ. HARDUIN. Optime id quidem congruit Valentis filio, quem natum scimus an. CCCLXVI. quo ipso anno debellatus est Procopius. At si Valentiniani Senioris filius fuit, quem tamen natum eo anno non esse demonstravimus; sed ut fuerit sane, quid hoc ad Valentem in Oriente positum poterat attinere? Porro non est hic Calvisius audiendus, qui Procopii cædem anno superiore CCCLXV. accidisse ait; quod Dagalaïphus a Valentiniano Seniore, cum ad eum Procopii caput delatum esset, anni sequentis Consul fuerit designatus, ut Ammianus refert. Nam aut memoriæ lapsu gravissimo, aut pessima fide Jovini nomen quod Ammianus habet, in Dagalaïphum mutavit; quo perpetuum errorem suum in superiorum ac subsequentium annorum serie ac rebus gestis recitandis præclara hac scilicet emendatione tueretur ac stabiliret.

P. 123. A. 6. Η οὐχ ὁρᾷς αὐτοῦ. PETAV. Plut. ad Princ. indoct. Ανάξαρχος μὲν οὖν ἐπὶ τῷ Κλείτου φόνῳ δυσπαθοῦντα παραμυθούμενος Αλέξανδρον, ἔφη Κλείτῳ δὴ τὴν δίκην εἶ), καὶ τὴν τῶν θεῶν πάρεδρον, ἵνα πᾶν περαττόμενον ὑπὸ βασιλέως θεμιτὸν δοκῇ, καὶ δίκαιον. Quæ verba mirum in modum depravata emendabimus ex ejusdem Alexandri vita. Ubi Anaxarchi eadem illa verba referuntur: οὐκ οἶδα ὅτι τὴν δίκην ἔχει πάρεδρον ὁ Ζεὺς, καὶ τὴν Θέμιν, ἵνα πᾶν τὸ πραχθὲν ὑπὸ τοῦ κρατοῦντος θεμιτὸν ᾖ καὶ δίκαιον. Unde in superiore Plut. loco. Κλείτῳ δὴ muto in τῷ Διῒ, & καὶ τὴν τῶν θεῶν, in καὶ τὴν Θέμιν.

P. 123. B. Ενα πρεσβύτην. PETAV. Semetipsum, quantum auguror, Themistius significat.

Ibid. C. ult. Αλλ' αὔξου φησί. PETAV. φησὶ in ἤδη commutandum existimo.

P. 124. A. Αλλο μὲν ἐλευθέρων. PETAV. Sic & Theodosius apud Claud. Paneg. in 4. Cons. Honor. filium compellans.

Non tibi tradidimus dociles servire Sabæos,
Armeniæ dominum nec te præfecimus aulæ:
Nec damus Assyriam, tenuit quam fœmina gentem:
Romani qui cuncta diu rexere regendi.

Gregorius Papa ad Phocam Aug. *Hoc namque inter Reges gentium, & Reip. Imperatorem distat, quod Reges gentium domini servorum sunt, Imperatores vero Reip. domini liberorum.*

Ibid. B. 6. Υπάρχει δέ σοι τὰ μέν. PETAV. His affinia sunt, quæ ad Arcadium disputat Synesius.

Ibid. D. 3. Εἴτε γὰρ τὸν πρεσβύτερον. PETAV. Consentit cum his quæ de Valentiniani creatione hîc narrat Ammianus lib. 26. Ubi

communi consensu, & approbatione militum, absentem Valentinianum electum, & arcessitum ait.

P. 125. A. 3. Εἴτε οὖν ἐκεῖνον ἐννοήσῃς. PETAV. Difficilis, ac pene dicam inextricabilis hic locus. Quid enim? Valentinianus ille junior, de quo hîc est sermo, nonne Valentiniani filius est? Quæ igitur ratio patitur post Valentiniani mentionem τὸν ὄντως πατέρα discerni, ac nominari Valentem? Age cùm de Gratiano mox loquens ἀνεψιὸν appellat Consulis, non Valentis filium aperte hunc facit? Sic enim subinde. Καὶ ὁπόσα ἂν περισκέψῃ σεαυτοῦ ἢ θεῖος, ἢ βασιλεὺς, ἢ πατὴρ, ἢ ἀνεψιὸς πρὸς ζῆλόν σε ἐκκαλέσεται. De cujus statim in Preceptorem observantia pleraque subjicit. Atqui non ἀνεψιὸς, sed ἀδελφὸς Valentiniani appellandus erat Gratianus. De Valente ita produnt Eccles. Histor. ut Socrates lib. 4. c. 21. Unicum ei filium fuisse Galatem nomine, qui infantulus adhuc ob Patris perfidiam periit. Ad quem ne ea spectare quæ in hac Oratione dicuntur, existimem, illud imprimis facit, quod nec iste Consulatum gesserit, neque collegam in Consulatu Victorem alius quam Valentinianus Junior habuerit. Postremo cum de Imperatoria domo loquitur pag. 127. quatuor duntaxat enumerat, quorum Imperatores hactenus tres, quartus propediem sit cooptandus. Καὶ δυεῖν ἑνὸς μέλει, μᾶλλον δὲ ἤδη τρισί, μελήσει δὲ ὅσον οὐδέπω καὶ τέτταρσιν ἑνός. Ex quo facile conjici potest nondum, hæc cum diceret, Themistius, Galatem fuisse natum. Quamobrem hujus explicandæ difficultatis nullam me viam expedire posse ingenue profiteor. Unica esse potest, sed prope συχνὴ ἐπικουρία; si dixeris adoptatum a Valente Valentinianum, ut ob id ὄντως πατὴρ ejus appelletur, & Gratianus ἀνεψιός. Dici & illud potest: superiori in loco ante hæc verba, Εἴτε οὖν ἐκεῖνον, desiderari nonnihil, quo de Valente sermonem institueret, moxque subdidisse, Εἴτε οὖν ἐκεῖνον, id est, Valentem. Verum conjecturæ istiusmodi mihi non satisfaciunt. Ampliandum itaque de ea quæstione censeo.

Ibid. Εἴτε τὸν ὄντως πατέρα. HARDUIN. Eum qui vere pater est a Valentiniano Augustorum altero secernit: puerum igitur quem compellat, longe alium esse oportet a Valentiniano juniore. Nisi forte cum Valens pater esse dicitur, otiose hic suspicere adoptionem aliquam, quam nemo veterum ausus est fingere.

Ibid. B. 6. Η θεῖος, ἢ πατὴρ, ἢ ἀνεψιος. HARDUIN. Supervacanea est vox illa, ἢ βασιλεὺς, itaque inducenda. Percommode autem patruum primo loco designat, qui primum vocatus ad imperium, collegam sibi postea fratrem adscivit; tum patrem, qui Valens; tum denique patruelem, qui Gratianus.

Ibid. C. 4. Φοβερὸν μὲν εἶ Κελτοῖς. HARDUIN. Manifestis hic proditur signis Gratianus Cæsar; cum & Germanis Gallisque virtute terribilis; & moderatori tamen suo, ceu privatus foret, dicto audiens prædicatur. Is fuit Ausonius, quem mirifice coluit Gratianus, & Consulem fecit.

Ibid. D. 4. Καὶ τοῦ ἀδελφοῦ. HARDUIN. Καταχρηστικῶς Gratianum fratrem hic appellat, quem prius ἀνέψιον dixit. Sic orat. XIII. Julianum Constantii fratrem nominat, qui patruelis fuit.

Ibid. D. 8. Ἐκ περάτων γῆς. HARDUIN. Ostendit iterum puerum quem compellat, in ea degere terrarum parte, in quam, cum sit illa omni doctrinarum genere excultissima, non sint ex ultimis terræ finibus arcessendi magistri, ubi suppetunt populares; cujus laudis quam fuerit avida tenaxque Græcia, nemo nescit. Simul idem innuit se de Valentiniano juniore minime loqui, cui Ausonium ex ipsis Oceani & Galliæ limitibus acciri oportuit præceptorem.

P. 126. C. 2. Ὁ τοῦ παντὸς οὐρανοῦ. PETAV. Glossema sapit addita vox οὐρανοῦ. Mox παρὰ τῶν ἄλλων suspectum est, & ἀνθρώπων pro ἄλλων forsitan rectius est. Eandem porro sententiam attigit Cic. 2. de Nat. Deor. *Sed ipse Juppiter, id est juvans Pater, quem conversis casibus appellamus a juvando Jovem, a Poëtis Pater Divumque hominumque dicitur: a majoribus autem nostris Opt. Max. & quidem ante Optimus, id est beneficentissimus, quam Maximus: quia majus est, certeque gratius, prodesse omnibus, quam opes magnas habere.*

Ibid. C. 4. Καὶ τέτακτας βασιλεῖς. PETAV. Corr. ἐκ βασιλέων βασιλεῖς.

Ibid. C. 9. Ἰχθυῶδες γράφειν. HARDUIN. Dele ἰχθυῶδες.

P. 127. C. ult. Νῦν δὲ τὰ ἄλλα παρ' ὑμῶν. PETAV. Obscurus, nec liquidæ integritatis locus. Vellem ita reformare licitum esset: οὕτω πρὸς Οὐαλεντινιανὸν hoc sensu; Gratianus qui a vobis Imperium accepit, fraternum illum amorem erga Valentinianum exhibebit, cujus exemplum habet in parente.

Ibid. D. Ὁ σὸς ἀδελφιδοῦς. *Patruelis tuus.* HARDUIN. Reddi debuisset, *fratris tui filius*; hæc enim vis proprie huic voci subest. Non de Valentiniano juniore loquitur, qui nonnisi post triennium fere est natus; sed de Gratiano, qui ex Valentiniano fratre, Valentis quem hic alloquitur, nepos fuit.

Ibid. D. 5. Τὴν τήμερον τῆς ἁλουργίδος. PETAV. Vox ista τήμερον spuria est, ac rejicula. Rescribo τήβεννον favente sententia. Hîc enim antithesi quadam Consulatus insignia cum Imperatoriis comparat. Consulum propria fuit imprimis τήβεννος, Toga, olim quidem prætexta, sub Imperatoribus vero Picta, quæ eadem & Palmata, & Trabea, ut ex Ausonio liquet Paneg. ad Gratianum. Cassiod. lib. VI. in formula Consulatus. *Pinge vastos humeros vario colore palmatæ. Validam manum victoriali scipione nobilita. Lares proprios etiam calceis auratis egredere. Sellam curulem pro sua magnitudine multis gradibus enisus ascende.* Idem lib. IX. Ep. XXIII. eandem vestem Trabeam triumphalem nominat. Notum est enim sub Impp. eadem fere Consulum insignia fuisse, quæ triumphantium olim extiterant. Cujusmodi vestis illa fuit, quæ quatenus acu picta, ac Phrygionio opere variis figuris intexta erat, adeoque auro distincta, Picta vestis ap-

pellatur. Quatenus vero Palmarum ac Trabium inter cæteras effigiem habuit, Palmata, vel Trabea dicitur. Festus in voce Picta. *Tunica autem palmata a latitudine clavorum dicebatur, quæ nunc a genere picturæ appellatur.* Picturæ porro genus istud de Palmis intertextis accipio, quæ eædem haud dubie Trabes nominatæ, quod eæ trunco ac caudice trabium similitudinem referant. A quo Trabeis nomen impositum. Dion. lib. II. de Saliis loquens. Καὶ τηβέννας ἐμπεπορπημένοι περιπορφύρεις φοινικοπαρύφους, ἃς καλοῦσι τραβέας. Interpres *Palmatis e purpura Togis amicti.* Quod φοινικοπαρύφους *palmatas* reddidit, magnopere probo. Nec enim placet quod in Thesauro Stephanus scribit φοινικοπάρυφον *vestem dici puniceo limbo prætextam*, sive *purpura prætextam vestem.* Hoc enim ipsum Dionysius altera voce declaravit, cum περιπορφύρεις, Trabeas dixit, hoc est *purpura prætextas*, non *purpureas*, ut Interpres existimasse videtur. Quamobrem voces illæ παρυφὴ, πάρυφος, παρυφασμένη, ac similes non modo limbum ac vestimentorum oram exprimunt, sed & quippiam intextum Virgarum instar, authore Polluce lib. VII. c. XIV. aut ad alium modum. Neque enim recte Dionysii locum illum explicat Aldus Manut. lib. III. de quæsitis per Ep. Epistola III. ubi περιπορφύρεις φοινικοπαρύφους interpretatur *purpura prætextas, puniceo colore alternis intertexto*, additque illud ipsum Trabeæ genus esse, quod tertium facit Suetonius apud Servium VII. Æn. e purpura & cocco. Verum ambo ista simul intexta fuisse, non unum alteri in Trabea prætextum, longe verisimilius est, & aliud omnino est φοινικοπάρυφος quam *coccineo colore intertexta.* Τήβεννον porro in Consulatu etiam Impp. usurpabant, sed gemmis ac lapillis ornatam, in quo a Privatorum Trabea distabat. Docet hoc diserte Synesius Orat. de Regno, ubi Imperatores significat, cum alias gemmatam tunicam induerent, in Consulatu similem togam adhibuisse. Ὑμῖν δὲ (ait) οὐδὲ χιτὼν ἐστὶν ἀπόχρεων. οὐ γὰρ εἰσιτητὸν εἰς τὴν ὁμοτίμων τὸ βουλευτήριον, ἡνίκα ἂν τὴν ἐπώνυμον ἀρχὴν ἄρχητε, οὔτε ἀρχαιρεσιαζόντων, οὔτε ἐπ᾽ ἄλλῳ τῳ συνεδριαζόντων, ἢν μὴ τὸν πέπλον τουτονὶ ἐγκορδυλίσησθε. Tametsi πέπλου vox ambigua sit. (Nam & de Imperiali chlamyde usurpatur a Trebellio in Saturnino, ubi *Peplum Imperatorium* vocat) nihilominus a Synesio ad Consularem Trabeam accommodatur hoc loco, cum chlamydem non in Consulatu modo, sed alio etiam tempore Impp. gererent. Atque illud præterea ex his ipsis Synesii verbis colligitur; gemmatam non fuisse chlamydem, alioqui cur Consularis illius vestis potius quam ἁλουργίδος meminisset? Sed & Claudianus Paneg. 2. in Stilic. præter chlamydem purpuream, gemmatam quoque togam in censu Imperatoriæ vestis enumerat:

Quin & Sidonias chlamydes, & cingula baccis
Aspera, gemmatasque togas, viridesque smaragdos,
Loricas, galeasque, renidentesque hyacinthos,
Gestatosque Patri capulis radiantibus enses,
Et vario lapidum distinctas igne coronas

Dividis ex æquo; ne non Augusta supellex
Ornatusque pares geminis hæredibus essent.

Author hujus instituti Diocletianus, de quo ita in Chron. Eusebius. Διοκλητιανὸς προσκυνεῖσθαι ὑπὸ τῆς συγκλητικῆς, καὶ οὐ προσαγορεύεσθαι κατὰ τὸ πρότερον σχῆμα ἀπήτησεν. ἐκαλλώπισε δὲ καὶ τὸ ὑπόδημα χρυσίῳ καὶ μαργαρίταις, καὶ λίθοις τιμίοις. οἱ πρὶν γὰρ βασιλεῖς κατὰ τοὺς ὑπάτους τετίμηντο, καὶ τῆς βασιλείας παράσημον μόνον εἶχον πορφυροῦν περιβόλαιον. De calceamentis hîc solummodo mentio. At Hieronymus etiam vestium meminit. *Primus Diocletianus adorari se ut Deum, & gemmas vestibus calceamentisque inseri jussit: quum ante eum omnes Imperatores in modum Judicum salutarentur, & chlamydem purpuream a privato habitu plus haberent.* Græca non *Judices* sed *Consules* exprimunt. Eutropius lib. IX. *Ornamenta gemmarum vestibus calceamentisque indidit. Nam prius Imperii insigne in chlamyde purpurea tantum erat, reliqua communia.* Pæanius Eutropii Interpres: πρότερον δὲ τὸ διαφέρον τῆς βασιλικῆς περιβολῆς ἀπὸ τῆς ἁλουργῖδος ἦν μόνης. Hæc est ἁλουργὶς, quam τηβέννῃ oppositam esse a Themistio diximus, quæ quidem Imperii παράσημον, ac proprius veluti character fuit. Hinc qui per nefas ac Tyrannidem Imperium occupabant, primum omnium ἁλουργῖδα ac Purpuram usurpasse legimus, atque e Draconum vexillorumque nonnunquam insignibus detraxisse, ut de Saturnino Trebellius narrat. Sane privatis ἁλουγῖδος, adeoque purpuræ usus severissime interdictus est, lib. XI. Cod. Just. Tit. IX. sed ὁλοπορφύρου duntaxat. *Proferantur,* (ait Theodosius) *ex ædibus tradanturque tunicæ, aut pallia ex omni parte texturæ cruore infecta conchylii.* Permissa itaque purpura, cui color alius admistus. Cujusmodi vestes *Græco nomine a Latino Crustas vocant, in quibus alio admistus colori puri robur muricis inardescit.* lib. XV. Cod. Theod. tit. VII. de Scenicis, uti Cujacius ad Justin. Cod. observat. Quare quod in Glossario scriptum est *Crusta* γρύτα, videndum an ad vestium genus illud attineat, quasi frivolæ ac rejiculæ censeantur, quod a specie sive veste Principali rejicerentur. Quanquam scio *scruta* pro *Crusta* posse rescribi. Ex iis dubitari merito potest, privatorumne Consulum Togæ atque Trabeæ ὁλοπόρφυροι essent. Fuisse quidem purpureas plurimorum Scriptorum authoritatibus evincitur: velut Latini Pacati in Paneg. *Is vestrum* (inquit) *Valleo triumphalis & trabeati Merobaudis recordetur interitum: quorum alter post amplissimos Magistratus, & purpuras Consulares, & contractum intra unam domum quendam honorum senatum, vita se abdicare compulsus est.* Ubi *trabeate Merobaudes* legendum arbitror. Sidonius Paneg. Anthem.

Te picta togarum
Purpura plus capiat, quia res est semper ab ævo
Rara frequens Consul.

Ennodius Epigr. XXXII.

Quid palmata tuo tantum de murice vernas?
Plus fucante dedit purpura nostra tibi.

Adde Pictas vestes, qui Consulum ornatus erat, purpureas fuisse

Festus. *Picta quæ nunc Toga dicitur, purpurea ante vocitata est, eaque erat sine pictura.* Plutar. in Æmilio eandem ἁλουργίδα χρυσόπαστον appellat. Verum posteaquam saltem meræ purpuræ usus Imperatorum sanctionibus adeo vehementer prohibitus est, ac sacræ domui dedicatus, haud scio an Consulares Togæ *in speciem sacri muricis*, ut Theodosii verbis utar, tinctæ esse potuerint. Quam ad rem Legis verba diligenter attendenda sunt. *Temperent universi, cujuscumque sint sexus, dignitatis, artis, professionis & generis, ab hujusmodi speciei possessione, quæ soli Principi ejusque domui dedicatur, &c.* Illustris sane locus est apud Ammian. lib. XIV. ex quo facile illud animadvertitur, quam severe in eos inquisitum sit, qui hujus generis purpuram usurparent. *Post hæc,* inquit, *indumentum regale quærebatur, & ministris fucandæ purpuræ tortis, confessisque, pectoralem tuniculam sine manicis textam, Maras quidam nomine inductus est, (ut appellant Christiani) Diaconus: cujus prolatæ literæ scriptæ Græco sermone ad Tyrii textrini præpositum, celerari speciem perurgebat, quam autem non indicabat.* Hanc pectoralem tuniculam ad Colobion, sive Dalmaticam refero, qua Diaconi etiam olim utebantur, cui haud absimile quiddam inter Principum ornamenta fuit. Acro ad hæc Horatiana,

Prætextam, & latum clavum.

Latum clavum purpuram dicit, quæ in pectore extenditur Senatorum. Græci τὸν κολοβίωνα *vocant. Usum ejus hodie retinent Principes, injicientes vesti a cervice ad pectus indumentum ex purpura, vel pellibus pretiosis muris Pontici, vel aliis, dum Regio habitu prodeunt in publicum.* Idem Ammian. lib. XVI. *Veterator quidam ad lautum convivium rogatus & mundum, qualia sunt in iis regionibus plurima* (de Aquitania loquitur) *cum vidisset linteorum toralium par, duos clavos ita latissimos, ut sibi vicissim arte ministrantium cohærerent, mensamque operimentis paribus tectam, anteriorem chlamydis partem utraque manu vehens intrinsecus structuram omnem ut amictus adornaverat, principalesque res patrimonium dives evertit.* Corrigo *adornaverat principales, quæ res pat.* &c.

Ibid. D. 6. Καὶ τοῦ στεφάνου ὃ σκῆπτρον. PETAV. Scipionem eburneum, quem olim triumphantes, post etiam Coss. gerebant. Claud. de Consul. Probini & Olyb.

Ut sceptrum gessere manu, membrisque rigentes
Aptavere togas.

Apud Isidor. leviter corrupta ea vox est, lib. XVIII. c. II. *Namque & purpuream & palmatam togam triumphantes induebantur, & scorpionem* (Corr. scipionem) *cum sceptro in manu gerebant. Super scipionem autem aquila sedebat.*

P. 128. A. 4. Τέτρωρον βασιλέων. HARDUIN. Quadrigam Regum appellat, geminum par Augustorum, orbi Romano inter se diviso imperitans, utrumque parentem videlicet cum suo quemque filio.

Ibid. A. 6. Ομηλίκων σχεδὸν καὶ ὁμοχρόνων. HARDUIN. Apposite admodum, *fere æquales;* dixit, nam ut Valentinianus Valentem fratrem

vincebat, & ætate, quia major natu; & tempore dignitatis, quia prior vocatus ad Imperium; ita Valentinianum Galatem Gratianus.

Ibid. A. 9. Ἀλλ᾽ εἰς τοῦτον μὲν τὸν ἀριθμόν. PETAV. Forte ὑφήνας pro ὁ φήνας legendum erit, adeo ut verbum αὐξήσειεν cum antecedentibus εἰς τοῦτον ἀριθμὸν, copuletur, hoc ſenſu. *Qui Imperium veluti contexuit Deus, is ad quaternarium uſque numerum augeat & perducat Imperatores, ac* τέτρωρον *ſive quadrigam Impp. faciat, hoc eſt* δύο ξυνωρίδας *ac paria.* Illud porro ξυνωρίδος vocabulum in eadem ſignificatione apud Hieronymum uſurpatur. Ep. VIII. ad Demetriadem, *Fertur & omnium Chriſtianorum laude celebratur, quicquid fuerat nuptiis præparatum, à ſancta Chriſti Synoride Virgini traditum.* Ubi Synoridem piæ feminæ proprium nomen eſſe Marianus fruſtra ſibi perſuaſerat. Eſt enim par matronarum religioſiſſimarum, matris & aviæ Demetriadis.

Ibid. B. 3. Πρῶτοι μὲν σε αὐτοκράτορα. PETAV. Nam Valens Conſtantinopoli Imperator a Valentiniano factus. Ammian.

Ibid. C. 3. Ἐν τῷ πρώτῳ. HARDUIN. Forte, πατρῴῳ. Vide orat. IV. ad Conſtantium, pag. 53. B. 7. Hic enim Valentis filium compellare ſe iterum indicat, dum orat ut in paterno ſolio ſedentem Urbs Regia tandem conſpiciat eum, quem Conſulem ſuum factum eſſe lætatur.

Ibid. C. 14. Ἱερὰν στολήν. HARDUIN. Conſularem faſciam ſeu ſtolam intelligit. Conſularem cum dico, non de Romanæ Reip. veteris, ſed de citerioris ævi Couſulum ornatu loquor. Stola hæc decuſſatim ſtringi ſolebat, ut depingitur in Diptychis Leodienſibus, utque etiamnum hodie a Sacerdotibus Chriſtianis ſtringitur, qui Regiis ſcilicet ornamentis donati ſunt a Principibus.

Ibid. C. 9. Ἔα δήμου φωνῆς. PETAV. Malim δῆμον. Permitte, inquit, ejus ut vocem ille populus accipiat, qui conſuetudine Imperatorum fruitur.

Ibid. C. 11. Ἤπου καὶ στρατηγῷ. PETAV. De collega Valentiniani Aurelio Victore loquitur, quem initio dixit νίκης αἴτιον πολλάκις γεγονότα. Ideo Valentem nunc rogat, ut ei paululum quietis ac vacationis concedat; atque utriuſque Conſulis publicæ hilaritati copiam præbeat.

Ibid. D. 2. Στῆσαι κρατῆρα. HARDUIN. Ita locutus Chryſoſt. in illud, *Ego Dominus feci lucem.* Orat. XXVII. initio.

Ibid. Ἐφέσιον ἡμῖν . . . τῇ πατρίδι. HARDUIN. Erat igitur Byzantinus Victor ille, de quo nos ſupra, Magiſter equitum, qui idcirco hic dicitur τὸ σῶμα πολλάκις ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἐπιδεδωκέναι. Hunc locum certe non vidit Voſſius, lib. de hiſtor. Lat. cum alios ſecutus, hiſtoricum illum, cui prænomen Sexto Aurelio fuit, quem Afrum fuiſſe optimis conjecturis ipſe probat, & noſtrum hunc Conſulem, qui Conſtantinopoli oriundus fuit, in unum eundemque conflavit.

Ibid. D. ult. Ὥσπερ οἱ νικήσαντες Ὀλυμπιάσι. PETAV. Ingenti ſane pompa, etiam ad faſtidium ac moleſtiam uſque, Hieronicarum ille triumphus traductus eſt. Quibus in patriam ingredientibus dejicere murorum partem ſolenne, ac receptum fuit: nec non multa alia

beneficia concessa. Memorabilis ea de re locus est apud Vitru. Præfat. lib. 9. *Nobilibus, ait, Athletis, qui Olympia, Pythia, Isthmia, Nemea vicissent, Græcorum majores ita magnos honores constituerunt, uti non modo in conventu stantes cum palma, & corona ferant laudes, sed etiam cum revertuntur in suas civitates, cum victoria triumphantes quadrigis in mœnia & in patrias invehantur, e reque publica perpetua vita constitutis vectigalibus fruantur.* De stipendiis publicis confirmat Dio lib. 52. & Plato 5. de Rep. Suet. Nero c. 25. *Reversus e Græcia Neapolim, quod in ea primum artem protulerat, albis equis introiit, disjecta parte muri, ut mos Hieronicarum est.* Hinc Sacrum certamen Iselasticum in Vet. Inscrip. cujus victores dirutis muris invehebantur.

AD ORATIONEM X. NOTÆ.

PETAV. Gratulatur Valenti, postquam Gotthis suppliciter orantibus, quod ratum & inusitatum erat, pacem donavit: Historiam habet Amm. lib. 27. quæ est hujusmodi. Procopio superato Valens adversus Gotthos Romanorum antea fœderatos ideo profectus est, quod hi Procopio auxilium portassent. Ac primo impetu transgressus Istrum, agrum illorum longe lateque populatus est. Anno sequenti, cum transire iterum vellet, Danubii gurgitibus fusius vagatis impeditus est. Simili pertinacia tertio transmeans continuatis itineribus longius agentes Greutungos bellicosam gentem aggressus est. Quorum Judicem Athanaricum in fugam conjecit. Qua clade perculsi Barbari Legatos ad Valentem miserunt. Quibus Imperator salubri consilio pacem dare oportere decrevit. Et quoniam asserebat Athanaricus sub timenda execratione jusjurandi se esse obstrictum, mandatisque prohibitum patris, ne solum aliquando calcaret Romanum, placuit navibus remigio in medium directis utrinque advehi. Qua ratione constituta pace, & receptis obsidibus, Valens Constantinopolim rediit. Hæc fere ad verbum Ammianus. Eadem habet & Zosimus lib. IV. HARDUIN. Habita est hæc oratio Constantinopoli in Senatu, Valente Imp. audiente, sub finem anni CCCLXIX. vel sub initium anni CCCLXX.

P. 129. B. Ποιήσασθαι πρόοδον. PETAV. Miror tam argutam ejus interpretationem, qui πρόοδον Exordium ad captandam benevolentiam esse ratus est. Ποιήσασθαι πρόοδον idem est ac progredi, nisi mavis πρόσοδον.

Ibid. C. Τοῖς γεωργοῖς. HARDUIN. Forte, τοῖς μὲν γεωργοῖς.

Ibid. C. 8. Τοὺς ἡμετέρους τῶν ὁμογλώττων. PETAV. Latina lingua Imperatores usi, atque Aulici: ob id τὴν κρατοῦσαν διάλεκτον vocat in Philadelph. Orat. VI.

P. 130. B. 4. Εἴτε γὰρ τὸν Ἀλέξανδρον. PETAV. Ideo ob pulsos Urbe Philosophos Domitianum agitans Sulpitia, quorundam Imperatorum exemplis utitur in Satira.

Ergo

Ergo Numantinus Libycusque erravit in isto
Scipio, qui Rhodio crevit formante magistro,
Cætera & illa manus bello fœcunda secundo.

Ubi Rhodio perperam in quibusdam exemplaribus pro Rudio. Ennium enim intelligit. Vide Plutarch. Opusc. Ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι.

Ibid. D. 3. Εἰρήνην δὲ ἐν χειρῷ. PETAV. Non alienum ab hoc loco est, quod de Lacedæmoniorum instituto narrat in Marcello Plutarch. Majorem ei honorem habitum, qui bellum composita pace, sine armis, quam qui per cædem ac sanguinem terminasset, contra quam Romani facere solerent. Καίτοι γὰρ ὄντες πολεμικώτατοι, μείζονα, καὶ μᾶλλον ἀνθρώπῳ πρέπουσαν ἡγοῦντο τὴν διὰ λόγου καὶ συνέσεως πρᾶξιν, ἢ τὴν μετὰ βίας, καὶ ἀνδρείας.

Ibid. D. penult. Οὐ γὰρ οὕτως ἀνήκοος. PETAV. Plato 1. de Leg. qui istud aptissima similitudine illustrat. Ὅμοιον ὡς εἰ κάμνον σῶμα ἰατρικῆς καθάρσεως τυχὸν ἡγοῖτό τις ἄριστα πράττειν τότε, τῷ δὲ μηδὲ ὅλως προσδεηθέντι σώματι μηδὲ προσέχοι τὸν νοῦν. ὡσαύτως δὲ καὶ πρὸς πόλεως εὐδαιμονίαν, ἢ καὶ ἰδιώτου διανοούμενος οὕτω τις, οὔτε ἄν ποτε πολιτικὸς γένοιτο ὀρθῶς πρὸς τὰ πολεμικὰ ἀποβλέπων μόνον, καὶ πρῶτον, οὔτ' ἂν νομοθέτης ἀκριβής, εἰ μὴ χάριν εἰρήνης τὰ πολέμου νομοθετοῖ μᾶλλον ἢ τῶν πολεμικῶν ἕνεκα τὰ τῆς εἰρήνης.

P. 131. A. 9. Πολέμου γὰρ ἆθλον εἰρήνη. HARDUIN. Prudentius in Psychomach.

Pax belli exacti pretium est, pretiumque pericli.

Hinc nummis Imperatorum non semel inscriptum, MARTI PACIFERO; & Cromwelli Tyranni Anglici, PAX QUÆRITUR BELLO.

Ibid. B. 6. Πολέμου καὶ εἰρήνης. PETAV. Multa de eo præclare Synesius, orat. de Regno.

Ibid. C. 7. Ἐξελεῖν οὔτε δυνατόν. HARDUIN. Ut vere quidam pronunciavit, τὸν σοφὸν μετριοπαθῆ μὲν εἶναι, ἀπαθῆ δὲ μὴ εἶναι.

Ibid. D. 8. Ὅσις μὲν ἀχρείων. PETAV. Leg. ἀχρείως, vel ἀφειδῶς. HARDUIN. Leg. ἀχρεῖον.

P. 132. A. 5. Ἀγαμέμνονα. HARDUIN. Simile Severi Imperium adversus Britannos, a Romanorum jugo desciscentes, relatum a Xiphilino ex Dione:

Τῶν μή τις ὑπεκφύγοι αἰπὺν ὄλεθρον,
Χεῖρας θ' ὑμετέρας. μηδ' ὅν τινα γαστέρι μήτηρ
Κοῦρον ἐόντα φέροι· μηδ' ὃς φύγῃ αἰπὺν ὄλεθρον.
Nemo manus fugiat vestras, cædemque cruentam,
Non fetus gravida mater quem gestat in alvo,
Horrendam effugiat cædem.

Ibid. B. 2. Ὅτε μὲν αὐτὸς ὀνομάζεις. PETAV. Melius αὐτόν.

Ibid B. 10. Κῦρον φιλοπάτριν καλῶ, ἀλλ' οὐ φιλάνθρωπον. HARDUIN. Atqui Pausanias in Arcad. aliique scriptores Cyrum patrem hominum appellat, quo respicere visus est Themistius ipse Orat. XIX.

Dio Prusæus Orat. XLV. Nervam Augustum φιλάνθρωπον nominat. Hæ porro appellationes φιλοπάτορου, φιλορωμαίου, & similes, quæ a Themistio Principibus illis attribuuntur, quorum visa est in subjectos sibi populos benevolentia singularis & paterna; illæ, inquam, ipsæ in veterum Nummis & inscriptionibus, iis potissimum ascribuntur, qui fœdere vel amicitia cum istis nationibus jungi se cuperent, & hoc probatæ quasi fidei publicum ferre testimonium. Ita Cappadocum Rex Ariobarzanes, ut videre est apud Goltzium & Ursinum, & Ariarathes item Cappadox, & Archelaus, ut in nummo ipsius vidimus, dicemusque iterum ad Plinium, & Mannus Arabum Rex, Philoromæi epigraphen in suis nummis, ut honorificæ in primis appellationis vocabulum inscripserunt. Meminit Ariobarzanis Philoromæi Tullius lib. XV. epist. II. Eodem consilio Herodes Agrippa, & φιλοκαίσαρος & φιλοκλαυδίου nomen sibi vendicavit, studiumque suum & fidem erga Claudium voluit publicis ac duraturis in omne ævum monumentis signari.

Ibid. C. 8. Καὶ δὶς ἀνάστατον. PETAV. Bis enim trajectum à Valente Danubium supra ex Ammiano retulimus.

Ibid. D. 6. Καὶ τῆς γεφύρας. PETAV. Pontem illum a Xerxe fabricatum describit Herodotus Polymnia. Sed tota ejus oratio non obscura modo, sed & quibusdam aspersa maculis, nec ab interprete fideliter explicata. Itaque non vulgarem, opinor, a studiosis adolescentibus gratiam inibimus, si eorum industriam hac in parte labore nostro diligentiaque sublevemus.

PONTIUM A XERXE IN HELLESPONTO FABRICATORUM ILLUSTRATA DESCRIPTIO.

Scribit Herodotus. Καὶ ὁ μὲν ταῦτα ἐποίεον, τοῖσι προσέκειτο αὕτη ἡ ἄχαρις τιμή. τὰς δὲ ἄλλοι ἀρχιτέκτονες ἐζεύγνυσαν. Ἐζεύγνυσαν δὲ ὧδε. Πεντηκοντέρους, καὶ τριήρεας συνθέντες, ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου πόντου, ἑξήκοντά τε καὶ τριηκοσίας, τοῦ μὲν πόντου, ἐπικαρσίας, τοῦ δὲ Ἑλλησπόντου, κατὰ ῥόον, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων. συνθέντες δὲ ἀγκύρας κατῆκαν περιμήκεας τὰς μὲν πρὸς τοῦ πόντου τῆς ἑτέρης, τῶν ἀνέμων εἵνεκα τῶν ἔσωθεν ἐκπνεόντων. τῆς δὲ ἑτέρης τῆς πρὸς ἑσπέρης τε καὶ τοῦ Αἰγαίου, Εὔρου τε καὶ Νότου εἵνεκα. Διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν κατέλιπον τῶν πεντηκοντέρων, καὶ τριχοῦ, ἵνα καὶ ἐς τὸν πόντον ἔχῃ ὁ βουλόμενος πλέειν πλοίοισι λεπτοῖσι, καὶ ἐκ τοῦ πόντου ἔξω. Ταῦτα δὲ ποιήσαντες κατέτεινον ἐκ γῆς στρεβλοῦντες ὄνυξι ξυλίνοισι τὰ ὅπλα. οὐκέτι χωρὶς ἑκάτερα τάξαντες, ἀλλὰ δύο μὲν λευκολίνου δασάμενοι ἐς ἑκατέρην· τέσσερα δὲ τῶν βυβλίνων. παχύτης μὲν ἦν αὕτη, καὶ καλλονή. κατὰ λόγον δὲ ἦν ἐμβριθέστερα τὰ λίνεα, τοῦ τάλαντον ὁ πῆχυς εἷλκε. Ἐπεὶ δὲ ἐγεφυρώθη ὁ πόρος, κορμοὺς ξύλων καταπρίσαντες καὶ ποιήσαντες ἴσους τῆς σχεδίης τῷ εὔρεϊ κόσμῳ ἐπετίθεσαν κατύπερθε τῶν ὅπλων τοῦ τόνου. θέντες δὲ ἐφεξῆς ἐνταῦθα αὖτις ἐπεζεύγνυον. ποιήσαντες δὲ ταῦτα ὕλην ἐπεφόρησαν, κόσμῳ δὲ θέντες καὶ τὴν ὕλην γῆν ἐπεφόρησαν· κατανάξαντες δὲ καὶ τὴν γῆν, φραγμὸν παρείρυσαν ἔνθεν, ἵνα μὴ φοβέηται τὰ ὑποζύγια τὴν θάλασσαν ὑπερορῶντα καὶ οἱ ἵπποι. Quæ nos

Latine sic interpretamur. *Igitur ii, quibus ingrati muneris honor ille delatus est, Regis jussa perficiunt* (Mari videlicet verbera infligunt, & Architectis capita præcidunt. Neque enim recte hæc Laurentius accepit) *Pontes vero alii Architecti hunc in modum injunxerunt. Quinquaginta remorum actuarias ac triremes ita composuerunt, ut alteri Pontium, qui Euxino Ponto obversus erat,* CCCLX. *substernerent, totidem alteri qui Ægæum spectabat. Eæ porro ad Ponti situm obliquæ, secundum Hellesponti fluxionem ac decursum directæ erant, ut eo rudentum contentio immota sisteretur. Quibus compositis longiores anchoras demittunt: in illo quidem Ponte, qui Euxinum respiciebat, adversus interiorum ventorum flatus: in altero vero qui ad occasum & Ægæum mare vergebat, ut contra Subsolanum atque Austrum munirent. Triplex porro in actuariarum serie spatium ad enavigandum interceptum, per quod ultro citroque tam in Pontum quam a Ponto in exterum mare lembis ac scaphis evehi liceret. His peractis, extentos a terra rudentes ligneis ungulis contorquent: Nec ut ante separatim cujusque generis, sed utrinque lineos duos, quatuor byblinos distribuunt. Horum crassitudo elegantiaque par, lineorum pondus proportione majus, nam cubitus talenti pondo erat. Injuncto freto dissectos codices, & ad pontis latitudinem adæquatos super extentis rudentibus ordine insternunt. Tum iis rursum adstrictis tumultuaria ligna ac ramalia imponunt. Quibus seriatim dispositis terram desuper injiciunt. Eam ubi aggessere, ducto septo hinc atque inde vallant, ne jumenta atque equi maris prospectu consternarentur.* Hæc ille.

Qua in descriptione primum illud considerandum est. Duos initio Pontes Hellesponto impositos fuisse, τὴν μὲν λευκολίνου, hoc est, ex lineis rudentibus, a Phœnicibus, τὴν δὲ ἑτέρην τὴν βυβλίνην, ab Ægyptiis. Quibus tempestate disjectis, totidem instaurari jussi, quorum delineationem hic proponit Herodotus. In qua cum mendosa quamplurima sint; tum singulare illud initio statim occurrit. Est enim ἀναπόδοτος minimeque consequens narratio. Dixerat ὑπὸ μὲν τὴν πρὸς τοῦ Εὐξείνου, &c. *Sub eo ponte, qui Euxino erat objectus, naves* CCCLX. *fuisse substratas.* Ergo membrum aliud deest, quo alteri Ponti subjectarum navium numerus commemoretur. Atque istud ipsum fingi potest ejusmodi, ὑπὸ δὲ τὴν πρὸς τοῦ Αἰγαίου ἑξήκοντα καὶ τριηκοσίας, vel uno verbo, τοσαύτας, aut aliquid ad eum modum, quod & Valla animadvertit, qui ita supplet: *item ab altero latere* CCCXIV. Sed nulla ratio est cur tanto plures in altero ponte fuerint. Hæc autem verba, ὑπὸ δὲ τὴν, ad Pontes singulos referenda censeo, nec recte Vallam interpretari, *ab uno latere.* Quemadmodum in eo quod sequitur, τὰς μὲν πρὸς τοῦ Πόντου τῆς ἑτέρης, restituendum arbitror, τῆς μὲν πρὸς, &c. Eo quod subinde sequitur: τῆς δὲ ἑτέρης. Duo siquidem Pontes injuncti sunt: alter peditibus equitibusque transmittendis, alter veterinis & impedimentis. Proinde κατῆκον τὰς ἀγκύρας τῆς ἑτέρης, *ex altera demiserunt anchoras*, prorsus legendum. Jam ut cætera capiantur, sic habeto: Ponti nomen laxe ita sumi, ut & Propontidem comprehendat, quæ media Hellespontum inter & Euxinum interjacet. Deinde quantum ex hoc

loco colligitur, Pontici maris ac Propontidis aquas, quæ in Hellespontum influunt, non recta & κατ' εὐθεῖαν illabi, sed obliquo flexu ad dextrum, hoc est Europeum litus decurrere. Quod idem in Bosphoro Thracio contingit. Ibi enim Byzantium versus ὁ ῥοῦς, sive maris fluxio declinat, ut Polybius lib. IV. pag. 311. accuratissime prodit, & Procopius lib. IV. Gotth. Quippe à Mæotidis paludibus & Ponto fluminis instar in Propontidem, Hellespontum, & Ægæum, maris unda perpetuo defluere videtur, ut iidem Scriptores meminerunt. His animadversis ea cujusque Pontis fabricandi ratio fuit, ut cum CCCLX. naves utrinque dispositæ essent, strigæ ipsæ, sive στοῖχοι, non ab Asiæ continente in adversam e diametro litoris partem dirigerentur, sed nonnihil secundum maris decursum, hoc est, κατὰ τὸν ῥοῦν, obliquatæ ducerentur. Causam affert Herodotus, ἵνα ἀνακωχεύῃ τὸν τόνον τῶν ὅπλων. Quæ Laurentius Valla ita vertit, *ut stabiliret funes armamentorum*, sed perperam, nisi fallor. Nam ὅπλα rudentes istic significant, τόνος vero contentionem ac firmitatem. Ἀνακωχεύειν proprie est inhibere, cum suborta tempestate contractis velis in salo fluctuantur, ὅταν χειμῶνος ὄντος ἐν πελάγει στείλαντες τὰ ἄρμενα ἑαυτοὺς σαλεύωσιν, ait Hesych. & Phavorinus. Navem inquam, reprimere, ac continere. Ut igitur secundi maris impetus ac decursus rudentium contentionem ac rigorem adjuvaret, ac velut inhibendo contineret; navigiorum utramque seriem ad illum accommodarunt. Proinde non male Laurentius ἀνακωχεύειν, stabilire interpretatus est, si μεταληπτικῶς accipias. Idiotismus vero noster aptissime ita concipiet: *Afin que le fil de l'eau tinst les chables en estat, & les empeschast de se lascher.*

Paululum obscuriora sunt quæ sequuntur, Διέκπλοον δὲ ὑπόφαυσιν, &c. Ubi Laurentius disjunctim legisse videtur, ὑπὸ φαῦσιν. ac vocem ipsam φαῦσιν ad Orientalem retulit. Ego vero τὴν ὑπόφαυσιν idem esse puto quod apud Lucianum in Vera Historia διάφραγμα, hoc est, laxitatem, sive interceptum spatium & vacuum, per quod ὑποφαίνεται, apparetque lux. Ut hoc velit Herodotus: relictum inter naves triplex interstitium per quod ultro citroque commeare navigia possent, ita ut ὑπόφαυσις ipsa sit διέκπλοος. Quanquam magna mihi suspicio est pro καὶ τειχέων substituendum καὶ τριήρεων τεινέων. Quippe series ipsæ tam πεντηκοντέρους quam τριήρεας habebant, & utrasque proinde interruptas esse oportuit. Substratis navibus crassos rudentes desuper constringunt, quibus trunci ac codices insiderent. Utrinque vero lineos duos ac byblinos quatuor illigarunt, ita ut singulis strigis sex omnino rudentes instrati sint, & in totum XII. fuerint. Lego postea, ὧν παχύτης μὲν ἡ αὐτή, *eadem erat crassitudo*. Tum σχεδίης vocem de subjectis navium ordinibus accipio, non, *ratem*, ut Laurentius, interpretor. Postremo per ὕλην tumultuaria ligna ac ramalia intelligo, quod & verbum ἐπιφορῆσαι satis arguit. Cætera satis expedita.

P. 133. A. 8. Τὴν δὲ ὑμετέραν κατηδέσθη] PETAV. Aut ἡμετέραν rescribendum: aut ab ipsis Senatoribus missum se esse deprecatorem innuit.

P. 135. A. 9. Ἦν σοι θαῦμα ἄπιστον] PETAV. De hoc enim Synes. orat. de Reg. καὶ μισθὸν εἰρήνης ἀξιοῦσι περιάπτεσθαι. Similis & Plinii gratulatio ad Trajanum. *Accipimus ergo obsides, non emimus: nec ingentibus damnis, immensisque muneribus paciscimur, ut vicerimus.*

Ibid. D. 7. δυνάμεως ἔχων,] PETAV. Forte ἰσχυρῶς ἔχων.

Ibid. D. penult. Διὰ τοῦτο γὰρ καὶ τῶν φρουρίων.] PETAV. Anonymus Author de rebus bellicis: *Est præterea inter commoda Reip. utilis limitum cura, ambientium ubique latus Imperii. Quorum tutelæ assidua melius castella prospicient: ita ut millenis interjecta passibus stabili muro, & firmissimis turribus erigantur. Quas quidem munitiones possessorum distributa solicitudo sine publico sumptu constituat, vigiliis in his, & agrariis exercendis, ut provinciarum quies circundata quodam præsidii cingulo inlæsa requiescat.* Ubi pro *agrariis* vide utrum *angariis* rectius sit. Quæ sunt jumentorum vel plaustrorum præstationes ad armorum commeatuumve transvectionem. L. XI. Cod. Just. Tit. X.

P. 136. A. 5. Τροφῶν δὲ θησαυρούς] PETAV. In limitibus horrea & apothecæ erant, ubi militaris annona condebatur. Vop. Probo. *Agros & horrea, & domos, & annonam Transrhenanis omnibus fecit, iis videlicet quos in excubiis collocavit.* Vegetius L. III. C. III. Capitolinus Gordiano. *Cujus viri tanta in Rep. dispositio fuit, ut nulla esset unquam civitas limitanea potior, quæ non posset exercitum Pop. Rom. ac Principem ferre: quæ totius anni in aceto, frumento & larido atque hordeo, & paleis condita non haberet,* &c. Condita enim vocabant, hoc est, annonarias species, quarum δείγματα, hoc est *Proba* Imperatoribus offerebantur. Ammianus L. XXI. in fine. *Eique vehiculo insidenti quod portabat reliquias, ut Principibus solet, annonæ militaris offerebantur indicia, ut ipsi nominant, proba.* Quidam Probam hic legit, & ex L. XII. Cod. Just. Tit. XXIV. hæc affert. *Ut ab stratoribus unus tantum solidus probæ nomine posceretur.* Sed hoc loco *Proba* pro probatione sumitur. At τὰ *Proba* specimina ipsa sunt, quæ probandi gratia repræsentantur. Egregius ea de re locus est apud Cassiodorum L. IX. Epist. V. sed a viris eruditis perperam meo judicio acceptus. *Ut sive in gradu, sive in aliis locis frumentorum condita potuerint invenire, tantum sibi unusquisque dominus vel familiæ suæ domus retineat, quantum se expendere posse cognoscit.* Qui Notas ad hunc Authorem scripserunt *gradum* hic intelligunt, e quo panes gradiles distribuebantur, de quibus nos alias. Sed nullo, ut opinor, sensu. Jubet enim Athalaricus privatorum horrea scrutari, ut quod necessariæ cujusque annonæ superfuerit, vendere cogantur. Nec de gradibus quorsum meminerit, equidem video. Quamobrem errore Librariorum accidisse puto ut *gradu* minore *g* pro *Gradu* per majusculum *G* scriberetur. Et utique Gradum insulam, Urbemque significat in stagnis Venetis positam; ubi postea adversus Aquileiensem Patriarcham Schismaticum Patriarcha novus a Catholicis ordinatus est, anno Christi DCV. Paulus Diaconus L. XXXIV. Quod vero *Condita* a Cassiodoro pro apothecis ipsis usurpari putat Stevechius ad Vegetium, mihi non persuadet. Nam frumentorum condita perinde accipio, ac Plinianum

illud; *Nigræ lanarum*. Nec aliter in Cod. Theodo. intelligendum arbitror. *Condiarium* appellare mallem locum ipſum. Quæ vox in Gloſſis Iſidori pro *ærario* ſumitur. In vet. Inſcript. mentio fit Præfecturæ cujuſdam *A Copiis militaribus*. Idem enim Copiæ ſignificant. Unde & *copiari* caſtrenſe verbum apud Gellium L. XVII. C. II. Horrea demum Provinciarum Præſides inſpiciebant, iiſdemque Cuſtodes appoſiti, de quibus in Cod. Theod.

Ibid. C. 2. Ἀμείνοις αὐτῶν ἐκδρομῶν. PETAV. Corr. δι' ἐκδρομῶν.

Ibid. D. ult. Ἀθέου διαῤῥέοντος] PETAV. Scribe οὐκ ἀθέου. ex Regio.

P. 137. B. 1. Οσα τε ἦν οἷον. HARDUIN. Corr. ὅσα οἷόν τε ἦν.

P. 138. A. 5. Τὸν Ἀλκίφρονος Δημοσθένην. HARDUIN. A Thucydide lib. III. p. 234. ὁ Ἀλκισθένους, Alciſthenis filius appellatur. De Sphacteria idem prolixe lib. IV. Cave Demoſthenem illum cum Oratore confundas.

P. 138. B. 8. Ως ἐκεῖνοι μάλιστα] PETAV. Videtur loco ἀληθεύουσιν, ſubſtituendum εἰρηνεύουσιν, aut εἰρήνην addendum. Thucyd. lib. I. τὴν ἡσυχίαν τούτοις, ait, τῶν ἀνθρώπων ἐπιπλεῖστον ἀρκεῖν, οἳ ἂν τῇ μὲν παρασκευῇ δίκαια πράσσωσιν· τῇ δὲ γνώμῃ, ἢν ἀδικῶνται δῆλοι ὦσι μὴ ἐπιτρέψοντες. Syneſ. ad Arcad. Εἴη μὲν πολεμικὸς πάντων μᾶλλον εἰρηνικός. μόνῳ γὰρ ἔξεστιν εἰρήνην ἄγειν τῷ δυναμένῳ τὸν ἀδικοῦντα κακῶσαι. Plinius Paneg. *Nec times bella, nec provocas*. Dio Chryſ. Orat. 1. de Regno. καὶ πολεμικὸς μὲν οὕτως ἐστὶν ὥστε ἐπ' αὐτῷ εἶναι τῷ πολεμεῖν. Corr. τὸ, ut & Interpres legit. Tametſi Caſaubono minus probatur.

Ibid. D. 7. Καταδεέστερα εἶναι] For. καταδεέστερος.

P. 139. A. 8. Μελαγκόμας ὄνομα] De eo videndus Dio Chryſoſt. Orat. XXVIII. & XXIX.

P. 140. A. 3. Ἐκ Θετταλίας δὲ λεόντων] PETAV. Ariſtoteles VI. Hiſt. an. CXXXI. σπάνιον δὲ τὸ γένος τὸ τῶν λεόντων ἐστὶ, καὶ οὐκ ἐν πολλῷ γίνεται τόπῳ. ἀλλὰ τῆς Εὐρώπης ἁπάσης ἐν τῷ μεταξὺ τοῦ Ἀχελώου, καὶ τοῦ Νέσσου ποταμοῦ. Quod ab Herodoto accepit, qui L. VII. idipſum teſtatur: ultra Acheloum, & Neſſum qui Abderitas alluit, leonem in Europa reperiri nullum. At Dio Chryſoſt. Orat. XXI. leonum genus in Europa defeciſſe prodit his verbis. ἢ ξένον λέγεις, εἰ ὥσπερ φυτόν τε ἢ ζῶον ἐκλελοίπασι τῷ χρόνῳ οἱ καλοί. οἷα δή φασι τοὺς λέοντας παθεῖν τοὺς ἐν τῇ Εὐρώπῃ. οὐ γὰρ ἔτι αὐτῶν εἶναι τὸ γένος. Πρότερον δὲ ἦσαν καὶ περὶ Μακεδονίαν, καὶ ἐν ἄλλοις τόποις. Quod quidem ſignificare hoc loco Themiſtius videtur, unaque & elephantos in Africa, & hippopotamos in Nili ſtagnis eſſe deſiiſſe. HARDUIN. Nonnus tamen qui multum à Themiſtii ſæculo abfuit, adhuc ſua ætate viſos eſſe teſtatur, lib. XXVI.

Ibid. A. ult. Ἀχαϊκός. HARDUIN. L. Mummium ſignat, qui Corinthum cepit: mox Æmilium Paulum, qui Macedoniam ſubegit.

Ibid. C. 6. Πύῤῥος ἦν. HARDUIN. Rem narrat Plutarchus eleganter, in Pyrrho, pag. 391.

P. 141. A. Οὐδὲ ὅρος οὐδείς. HARDUIN. Tullius in eo argumento habitat, ut solet, ornate, Paradoxo sexto, *solum sapientem esse divitem.*

AD ORATIONEM XI.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

HABITA est hæc oratio Constantinopoli in Senatu, coram Valente, an. CCCLXXIII. in Decennalibus. Virtutes Augusti præcipuas, literarum amorem, humanitatem, providentiam, opera deinde publica, dicendo ornandoque exaggerat.

P. 141. D. 3. Δορυφορῶν. Forte δωροφορῶν.

Ibid. D. 5. Η χλαῖναν πορφυρέην. Ætate Tiberii insigne Imperii non fuit in Purpura: unde Juvenal. Satyr. VII.

——*Purpura vendit Causidicum.*

Postea purpura vulgo interdicta, solis Impp. data. Hinc *sumere purpuram*, pro *sumere Imperium;* & in tumultuariis Imperatorum creationibus direptam in hunc usum a vexillis purpuram, aut de simulacris Deorum a militibus, cum aliunde non suppeteret, historiæ Augustæ Interpretes adnotarunt. Dicta illa deinde, *Purpura summa*, *Purpura Principalis*, *sacer murex*, *purpura veri luminis*, &c. Quod ad Homericam χλαῖναν attinet, Græci notant esse ἡρωϊκὸν φόρημα. Quare lænam Æneæ assignat Poëta, IV. Æneid. 10. 262.

——*Tyrioque ardebat murice læna*
Demissa ex humeris.

P. 142. A. 6. Ὥσπερ ἱερὸν τῷ Διΐ. Quæ quibus Diis hostiæ immolari solitæ essent, vide Alex. ab Alex. l. II. & III.

P. 143. B. penult. Ἔστι μὲν δὴ ἀτεχνῶς λόγος ἔργου σκιή. Effatum hoc Democrito tribuitur à Plutarcho, l. de puerorum educ. Καὶ μέντοι καὶ τῆς αἰσχρολογίας ἀπακτέον τοὺς υἱούς. λόγος γὰρ ἔργου σκιὴ κατὰ Δημόκριτον. Isidorus Pelusiota lib. III. ep. 232. refert ad Lacedæmonios. Παρὰ Λακεδαιμονίοις τοῖς σκιὰς τῶν πράξεων τοὺς λόγους εἶναι εἰκότως ὁρισμένοις τὸν αἰσχρῶς βεβιωκότα οὐδὲ γνώμην ἀγαθὴν ἀποφήνασθαι ἐξῆν. Verum alio ac longe diverso significatu ac sensu usurpari animadvertet a Themistio, is qui hunc locum & accurate expenderit & contulerit diligenter cum altero huic plane gemino, orat. XVI. pag. 200. ubi paulo expressius habet: Λέγεται μὲν οὖν παρὰ πολλῶν, ὡς λόγος ἐστὶν ἔργου σκιά, καὶ οὐδαμῶς ἀντίρροπον γνωριστήριον. Quam sententiam fusiore paulo interpretatione explanare operæpretium est. Est illud, inquit, communi hominum sermone tritum, a factis plurimum discrepare verba; factis amicitiam, factis memorem animum, factis lætitiam & gratulationem comprobandam esse, non verbis: quæ si sola per se præcise spectes, & levia sunt, nec sincerorum animi sensuum expressam effigiem, sed umbram referunt. Quod si perpoliendæ orationis tempus festinatio Principis vel abrupit omnino, vel nimio plus contraxit, si incultam adeo prodire necesse est & incomptam, quanto illam minus ut ornamenti & curæ,

ſic pretii, autoritatis, ac momenti habituram cenſes? Erit fortaſſe cui brevior hæc interpretatio hoc loco magis arrideat. Præſtare magnum, dicere leve quiddam eſt: quanto igitur levius id neceſſe eſt videri, ſi cogar etiam imparatus aggredi ad dicendum? De tributo orationum annuo, quod penſitari Imperatori ſoleret, Themiſtius ipſe admonuit, initio ſuperioris orationis.

Ibid. C. 8. Ἀλλὰ ἐν ὀλίγῳ δεδιώνημαι. Abjudicat à ſe gloriolæ illius cupiditatem quam captare alii videbantur, αὐτοσχεδιάζοντες, hoc eſt, extemporali oratione. De hoc argumento agit iterum Themiſt. orat. XXV. pag. 310. Vide Cic. l. II. de Finib. Damnant hanc exercitationem extemporaneam in adoleſcentibus Fabius lib. II. c. IV. Plutarch. lib. de educat. pueror.

Ibid. C. ult. Ὥσπερ οἱ γεωργοί. De Valente Ammian. lib. XXXI. *Tributorum onera ſtudio quodam molliens ſingulari, nulla vectigalium admittens augmenta*, &c. Factum id his Decennalibus Themiſtius admonet.

Ibid. D. 3. Ἀφήσει δὲ.. ὀφλήματα τῶν χρημάτων. An hoc præſtiterit Valens, quod Themiſtius pollicetur, obſcurum eſt. Memorabile certe in eo genere quod Spartianus commemorat in Hadriano, de crematis illius juſſu eorum ſyngraphis qui debebant ὕζωρα ἐλλείμματα. Et eſt in Cimelio Regio nummus hujus rei teſtis & index, in quo ſyngraphas igni cremat Hadrianus, cum epigraphe, RELIQUA. VETERA. HS. NOVIES. MILL. ABOLITA.

P. 144. B. 5. Οὐ συγχωρήσει τὰ παιδικά. Vocem hanc ad amorem ingenuum atque honeſtum ſæpe transferri ſciunt quotquot Græce norunt; ita ut quod quis diligat, illud ipſum, τὰ παιδικά, delicias ſuas, amores ſuos vocitet, hoc eſt, gerere ſe in oculis dicat.

Ibid. C. Τοῦ τοίνυν. Forte τό.

Ibid. D. ult. Πολυϋμνήτου φιλαδελφίας. Quam ſint iſthæc adulatorie dicta, vide eruditum Petav. in notis ad pag. 93. orat. VII. Sed ſunt hæc forte non ἐπαινετῶς accipienda, ſed παραινετικῶς. Poteſt tamen ad Valentis laudem, ſin minus Themiſtii, at Libanii certe teſtimonium aliquid habere ponderis. Is enim cum & amicus Procopii, & cum Hyperochio & Andronico Procopianæ factionis præcipuis autoribus magna fuerit neceſſitudine conjunctus; tamen in lib. de vita ſua, Valentem laudat quod una cum tyranno tyranni amicos necandos non duxerit. Qua de re Themiſtius egregie paulo infra.

P. 145. B. Καλὰ μὲν δή. De Ariſtotele, vide Gell. lib. IX. c. 3. De Xenocrate, Plutarch. in Alex. De cæteris alibi diximus.

Ibid. B. 7. Τοῦ Διὸς ἐπωνύμου. Non Diocletianum intelligit, qui Jovius a Jove eſt appellatus: id enim non ei nomen, ſed agnomen erat: neque Diocletiani recens tum memoria ſane fuit, anno ſcilicet Valentis decimo, poſt Diocletiani exceſſum fere ſexageſimo. Sed Jovianum ſignat ſcilicet, cui a Jove Latinum nomen: quemadmodum Victori Conſuli, a victoria; quem idcirco νίκης ἐπώνυμον Themiſtius vocat orat. IX. pag. 121. uti nunc Jovianum τοῦ Διὸς ἐπώνυμον.

Ibid. D. Εἶναι ἐνομίσθη. Forte νομισθέντας.

P. 146.

P. 146. A. ult. Γέτης ἐχθρὸς δυνάστης. Athanarico Getarum Judici ſeu Regulo pacem poſtulanti conceſſit Valens, an. CCCLXIX. qua de pace dictum eſt a nobis oratione ſuperiore.

Ibid. B. 5. Καὶ χαλκαῖ μὲν. Locum hunc qui fœde corruptus eſt & mutilus, ſic fere commode reſtitui poſſe cenſemus : Καὶ τὴν εἰρήνην ἐσέβετο. Τοῦτο δὲ μαρτυροῦσι καὶ χαλκαῖ μὲν αὗται εἰκόνες ἐπὶ σεαυτοῦ τοῦ μεγάλου, προεδρίαι δὲ ἁπανταχοῦ, ἀποικίαι δὲ εἰς τὰς πόλεις τὰς δεομένας, &c. Significat videlicet Imperatoris benignitate effectum, ut Philoſophia venerationi eſſet, cum apud Romanos, tum vero etiam apud Scythas. Teſtis Scytha Getave, qui dum pacem cum Valente Auguſto iniret, miratus eſt eam eſſe conſiliorum ipſius omnium ſociam atque participem. Teſtes cereæ ſtatuæ Philoſophis dicatæ ac poſitæ, juxta Imperatorias & Auguſtales : teſtes prærogativæ ſeſſionis ubique conceſſæ: teſtis illa denique ſingularis cura dimittendi in alias civitates homines eruditos, qui hanc diſciplinam ceteros edocerent. Sic enim reddenda fuit vox illa ἀποικίαι. Erectas ſibi ſtatuas æreas, & quidem geminas indicat, neque hac modo oratione, ſed & orat. XXXI. pag. 353. quæ *de ſedis prærogativa* inſcribitur, quam eximii cujuſdam præmii loco nunc quoque commemorat. Scythas porro dici pro Gothis, tum apud Libanium, Eunapium, alioſque, tum apud Themiſtium ipſum, tralatitium eſt.

Ibid. C. 8. Φιλοσοφοῦντα. Maximum Philoſophum, vel Priſcum intelligit.

Ibid. C. penult. Βασιλέως δὲ ἴδιος κόσμος. Vide quæ in eandem ſententiam habet orat. I. ad Conſtantium, unde multa huc tranſtulit.

P. 147. D. 3. Οὐδέ σε λήθω. Minervam Ulyſſes alloquitur, Iliad. χ. verſ. 280.

P. 148. A. Ἐν πλύνεσι. Iliad. χ. v. 291.

Ibid. C. Τῷ παλαμναίῳ. Perſtringit obiter tum Procopii ſociorumque necem, tum veniam iis conceſſam, qui non improbitate, ſed fato & nimia quadam facilitate ſeſe illi addixerant. Vide Orat. VII. quæ in ſimili argumento fere tota verſatur.

Ibid. D. 5. Περσῶν δὲ ἀφαιρεῖται. Hæc eo anno dicta nimirum, quo Perſicam expeditionem Valens meditabatur.

Pag. 149. A. 2. Ὁ Πλάτων, Lib. IV. de Repub. pag. 440. edit. Steph.

Ibid. B. 4. Ὁ δὲ ἀνασώζεται Ἀρμενίους. At ſceleſtum facinus diſſimulat, quo Para Armeniorum Rege e vivis per inſidias & fraudem ſublato, dolo Trajani Romanæ militiæ Ducis, Armeniæ ad Romanum Imperium acceſſionem factam gratulatur. Deſcribitur rei geſtæ ſeries ab Amm. lib. XXX.

Ibid. B. 5. Αὐτὸς δὲ τῷ Εὐφράτῃ ἐφορμᾷ. Coortis deinde poſt recuperatam ita Armeniam ingentibus turbis, Saporem inter & Valentem, hic exercitum, ut diximus, ad expeditionem Perſicam comparabat.

Ibid. B. ult. Καὶ ** μεστὴ αὐτοῦ τῆς προνοίας. Suppleri poſſunt ea quæ

desiderantur, isto, si lubet, modo. Καὶ τῶν μὲν ἀκοντιστῶν τε καὶ σφενδονιστῶν ἀπείρῳ μεστή, &c.

Ibid. C. Τὸν δὲ τὰ δεύτερα. Victorem, opinor, intelligit, Magistrum Equitum, virum bellicis laudibus abundantem, de quo Ammian. lib. XXVI. & XXVII. Themist. orat. IX. sub finem, ubi eundem a fortitudine singulari prædicat, quod ὃ σῶμα πολλάκις ὑπὲρ τῶν κοινῶν ἐπιδέδωκεν.

Ibid. D. Ἀναπεπταμμένοις. Simile quiddam, atque adeo illustrius habet de Gratiano Ausonius in Grat. act. *Legionibus universis, ut in communi Marte evenit, si quid adversi acciderat, vidi te circumire tentoria; satin salvæ, quærere; tractare vulnera sauciorum*, &c.

Ibid. D. ult. Ἀπιστοτέρου ὄντος τῶν πάλαι Θετταλῶν. Demost. Olynth. I. Εἶτα τὰ τῶν Θετταλῶν, ταῦτα γὰρ ἄπιστα μὲν ἦν δήπου φύσει. Vide Suid. & Zenob.

P. 150. C. ult. Διακεῖται δέ. Corr. διοικεῖται, vel ἀκεῖται.

Ibid. Τῶν πόλεων δὲ ἑκάστη. Ammian. lib. XXXI. de Valente, *Ædificia per diversas urbes & oppida, vel instauravit, vel a primis instruxit auspiciis.*

P. 151. A. 3. Ἀντὶ ἀψύχου. Multo id expressius, quam quod ille de Roma aiebat, quam cum lateritiam accepisset, marmoream se fecisse gloriabatur.

Ibid. A. 4. Ὀλιγοδρανέοντι. Homerus Iliad. ό. v. 246.

Ibid. A. ult. Οὐ μᾶλλον διψήσει. Derivata nimirum aqua in publicos Regiæ Urbis fontes, curante Clearcho P. V.

Ibid. B. 6. Ἀλουργίδος. Purpuræ, quam Constantinopoli Valens assumpsit, adscitus a fratre.

Ibid. C. Ὁ δὲ ἄριστον ὕδωρ. Pindar. Olymp. Od. I. Quis vero Vates alter ille sit qui βασιλείαν ἰσοδαίμονα appellet, nescio. Certe Isocrates orat. ad Nicocl. hunc imperitæ multitudini sensum tribuit, ἰσοθέους νομίζουσι τοὺς ἐν ταῖς μοναρχίαις ὄντας.

Ibid. C. 5. Πυνθάνομαι γάρ. Constantinum M. inducit gratulantem sibi de accessione facta ad Regiæ Urbis ornatum ex publicis fontibus. Induxerat jam tamen Urbi aquam, cum lavacrum Zeuxippi aperuit an. CCCXXX. Circo & Palatio proximum, ut docet Chron. Alex. Atque ad tuendum hujus lavacri aquæductum pertinet l. de aquæductu, eo ipso anno, & quarto post Encænia die, data.

Ibid. C. 10. Ὀνόματα Θρᾴκια. Thermarum quidem Carosianarum nomen a Carosia Valentis filia, ex Sozom. lib. VI. discimus. Verum idem plurimos impulit in errorem, cum Anastasianas pariter ab Anastasia altera Valentis filia appellatas dixit: eas enim Ammian. lib. XXVI. ante tumultum Procopianum & Constantinopoli exstitisse, & easdem a sorore Constantini M. sic cognominatas asserit. Nymphæorum porro seu fontium Thracia illa nomina nondum explorata habeo. Auctor est Theophanes, aquæductum a Valente exstructum, sua etiam ætate celebrem Valentiniani appellatione fuisse: ejus, opinor, qui Valentis filius fuit.

Ibid. D. 5. Μόναις δὲ ἀρεταῖς βασιλέως. Fuit aliquando cum legi putarem oportere, μόναις δὲ ἄρα ταῖς βασιλέως νύμφαις; quod de aquis auctor hoc loco agit, quæ sunt per canales tum subterraneos, tum pensiles, in Constantini templum, εἰς τὸν νεών, hoc est, in Constantinopolim urbem deductæ, de quibus iterum orat. XIII. Sed nihil immutandum verius arbitramur: quod sententia sit, Augusti virtutibus, quarum adjumento perductæ in Urbem aquæ fuere, per canales, ut diximus, pensiles, additæ quodammodo videantur alæ. Atque has quidem virtutes, liberalitatem & magnificentiam mox appellat, quæ Nymphas in Urbem induxere. Illæ tum ex proximis Urbi fontibus ac fluviolis collectæ, tum ex pluviis e cælo decidentibus, magnifico illo cisternæ opere conclusæ sunt, quod a Domitio Modesto P. V. prima inchoatum Præfectura, altera completum, docet Idatius.

P. 152. A. 5. Εἰς τὸν νεών. Sic rursum Constantinopolim Urbem appellat μεταφορικῶς, orat. XIX. pag. 226.

Ibid. B. 6. Σύρους. Superiore anno CCCLXXII. Antiochiæ ac Seleuciæ fuit, ut ex Libanio liquet, & ex Cod. Theod.

Ibid. D. Περὶ φιλίαν πιστόν. Ita Ammian. lib. XXXI. Valentem *amicum fidelem & firmum* vocat.

P. 153. A. Ἐκ Φιλίππου. Nota apud Curtium historia, lib. III. Quem vero paulo infra appellet ἄνδρα οὐ Φιλίππου φαυλότερον, an Priscum Philosophum, an quempiam alium, mihi non liquet. Nihil Eunapius, nihil Marcellinus, aliive, quod sciam, suggerunt, quod lucem afferat huic ænigmati.

Ibid. C. 8. Συναύξαις. Vel συναυξήσαις, ut infra, παραστήσαις.

Ibid. C. ult. Τῶν ἐτῶν πολλάκις **. Supple ἐπανελθούσαν τὴν περίοδον.

P. 154. A. penult. Κύων Ἰνδός. Παρασημείωσις mihi videtur esse quæ in textum irrepsit ex margine. Vide Plinium nostrum lib. VIII. sect. LXI.

AD ORATIONEM XII.

PETAV. HANC ipsam esse Orationem, qua in Catholicos exacerbatus Valens a Themistio compellatus ac mitigatus dicitur, miror cuiquam in animum incidisse. Nec aliud sentire possum; nisi, qui ita statueret, sola Orationis inscriptione contentum, nihil ex eadem aliud attigisse. Nam si sævientem in Orthodoxos, ac mortales omnes ad perversi professionem dogmatis cogentem Imperatorem revocare, ac reprimere vellet Themistius, quid ineptius quam ea dicere, quæ tota hac Oratione disputantur? Cum eo maxime illum nomine commendet, quod quam vellet Religionem amplecti liberum cuique atque integrum fecisset. Hoc autem certe tum Catholicis per Valentem non licebat. Quamobrem fuerit aliud tempus necesse est: quo tempore Edictum illud εἰρηνοποιὸν a Valente prodierit. Ac nescio an sub Imperii exordium tale quid ab eo cum fratre gestum sit. De quo certe nullum in Historia, quod quidem sciam, extat vestigium. Jovia-

num quidem Imperatorem mortuo Juliano, eam fecisse colendi ad arbitrium cujusque Numinis potestatem ex Orat. v. evidens est. In qua ob id ipsum Imperatorem vehementer prædicat, eique gratulatur. Unde suspicari merito aliquis posset Joviano potius inscribendam esse, quam Valenti alteram istam. Nisi illud obstaret, quod bis eadem de re, atque iisdem ferme cum sententiis, tum etiam verbis egisse apud Imperatorem Themistium haud verissimile videatur. Siquidem tota fere ex v. Oratione translata hæc est; magnoque adeo illius ad emendationem, si Græce extaret, adjumento esse posset. Nos, ut jacturam hanc aliqua ex parte sublevemus, Græcam nostram interpretationem pro germana Themistii Oratione substituimus.

AD ORATIONEM XIII.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

IMPERANTE Gratiano in Occidente, ejusdem rogatu missus a Valente Themistius Romam venit. Præter ceteras quæ perierunt, habuit in Senatu de Augusti laudibus hanc Orationem, cui ἐρωτικῶ nomen fecit, quod in amorum suorum, hoc est, Principis pulcritudine celebranda tota versatur.

P. 161. B. ult. Σχεδόν τι. Vocem hanc addidit, ob amatoriam disciplinam, cujus scientiam Socrates ipse profitetur apud Platonem in Conv. οὐδέν φημι ἄλλο ἐπίστασθαι ἢ τὰ ἐρωτικά. Hanc unam artem hic excipit, qui M. Tullio teste, *excipiebat unum tantum, scire se nihil se scire, nihil amplius*. I. Acad. 16. Alia vero sunt præterea, quæ scire se aliquando professus est Socrates. Nam apud Platonem in Apolog. sua, τὸ δὲ ἀδικεῖν καὶ ἀπειθεῖν τῷ βελτίονι καὶ Θεῷ καὶ ἀνθρώπῳ, ὅτι κακὸν καὶ αἰσχρόν ἐστιν οἶδα. *Inferre vero injuriam, & rebellem esse superiori, sive Deo, sive homini, hoc vero malum ac turpe esse scio.* Quid quod timere se fatetur idem apud Xenoph. in Apolog. ne, si senescat, fiat δυσμαθέστερος, καὶ ὧν ἔμαθεν ἐπιλησμονέστερος, *ad discendum tardior, & eorum quæ didicerat, obliviosior?*

Ibid. C. 2. Μήτε οἴεσθαι. Sic est in MS. Cod. πλὴν τοῦτο αὐτὸ μόνον τὸ μήτε οἴεσθαι, &c. At nemo non videt τὸ, expungendum fuisse, alioqui deessent voces aliquæ, ut τὸ μηδὲν ἐπίστασθαι, vertendumque esset, *nihil se scire nisi hoc ipsum, se nihil scire*. Ceterum Latina Ciceronis verba lib. I. Acad. quæst. prope Græcis Themistii respondent; *Ut nihil se scire dicat, nisi idipsum, eoque præstare ceteris, quod illi quæ nesciant, scire se putent: ipse se nihil scire, id unum sciat; ob eamque rem se arbitrari ab Apolline omnium sapientissimum esse dictum, quod hæc esset una hominis sapientia, non arbitrari se scire quod nesciat.* Locum hunc vehementer exaggerat in Apologia sua Socrates apud Platonem, inculcatque tam frequenter hanc sententiam, ut in ea sitam sapientiæ medullam credidisse videatur.

Ibid. C. 10. Τοὔξασθαι. Displicet ista vox, tum quod usu recepta non est, tum quod absonam efficit sententiam. Commodius legeretur una extrita literula, εὔξασθαι, *optasse*.

Ibid. C. ult. Καὶ ἠρηκέναι. Quid si εὑρηκέναι legatur, ut opponatur τῷ ζητεῖν, quemadmodum τὸ ἔχειν, τῷ διώκειν.

Ibid. D. Εν τοῖς Αγάθωνος ἐπινικίοις. Hoc est, in Platonis convivio, ex quo hæc sunt decerpta. Celebratum istud convivium est ab Agathone, post reportatam in Tragœdiæ certamine victoriam. Hic ille est Agatho tragicus Poëta, cujus tam sæpe meminit Aristot. in lib. de Poëtica.

Ibid. D. 8. Εχεῖς τι Περδίκου τοῦ Κείου. In Apolog. Socrat. pag. 19. Εἴ τις οἷος τ' εἴη παιδεύειν ἀνθρώπους. ὥσπερ Γοργίας ὁ Λεοντῖνος, καὶ Πρόδικος ὁ Κεῖος. Quis fuerit horum ceterorumque hujusmodi Sophistarum character, aut quæ forma dicendi, expressit optime ex Platone Cresolius noster lib. I. Theatri Rhet. c. v.

P. 162. A. 9. Γεννᾶσθαι. Forte δύνασθαι.

Ibid. B. 2. Τά τε Αφροδίτης διεξιὼν καὶ δεῖπνον διεξιών. Locus hic mendosus est, atque ita utique emendandus : τά τε Αφροδίτης κατὰ δεῖπνον διεξιών, *ea quæ ad Venerem pertinent, inter convivandum exponens.*

Ibid. B. 5. Ον θεὸν μὲν ὀνομάζεις. Supplenda ex Platonis convivio, unde hæc desumpta sunt, particula negativa, ut sic legatur : ὃν θεὸν μὲν οὐκ ὀνομάζεις, δαίμονα δὲ μέγαν. Sic enim a fatidica muliere Diotima doctum fuisse Socratem refert, reprehensumque ab ea quod magnum quondam Deum amorem esse diceret; quibus ista deinde ille subjungit : Τί οὖν ὦ Διοτίμα; Δαίμων μέγας, ὦ Σώκρατες, καὶ γὰρ πᾶν τὸ δαιμόνιον μεταξύ ἐστι θεοῦ τε καὶ θνητοῦ.

Ibid. B 9. Οτι ἡ πενία, καὶ ὅτι ὁ πόρος. Hæc fere ad verbum ex eodem convivio sunt descripta.

Ibid. D. 3. Καὶ ἀγαθοῦ. Corr. καὶ ἀγαθοῦ ἄμοιρος, sive ἐνδεής; vel potius ex citato Symposio, τοῖς ἀγαθοῖς ἐπίβουλος, ἀνδρεῖος ὤν, καὶ ἴτης, καὶ σύντονος, θηρευτὴς δεινός, &c.

Ibid. D. 6. Αὐτοῦ παραγίνεται. Corrig. αὐτοῖς.

P. 163. D. 8. Τοῦτο. Redundat hæc vocula.

P. 164. A. 10. Οτῳ ἐντύχοιμι. Forte Εἴ τῳ ἐντύχοιμι.

Ibid. B. Οτι πενίη. Euripideum est illud, teste Zenobio in Prov. Cent. 5. n. 72.

Πενία δὲ σοφίαν ἔλαχε, διὰ τὸ δυστυχές,

Magis malo coacta paupertas sapit.

Istud Theognidis in Sentent.

Τίκτει τοι κόρος ὕβριν.

Vel ut habet Eurip. in Hippolyt.

Υβριν τε τίκτει πλοῦτος, ἢ φειδὼ βίου.

Invertit tamen sententiam Pindarus in Olymp. qui ὕβριν appellat κόρου μητέρα. Denique ex eodem Eurip. ut refert. Athen. lib. VI. desumptum illud,

Εν πλησμονῇ τοι Κύπρις, ἐν πεινῶντι δ' οὔ.

Ibid. B. 9. Η σκύτος. Forte ἢ πλοῦτος.

Ibid. C. ult. Νέου καλοῦ καὶ ἐρασμίου. Ammian. lib. XXVII. *Hunc oculorum flagrantior lux commendabat, vultusque & reliqui corporis jucundissi-*

mus nitor, & egregia pectoris indoles. Quæ tamen alias aſpergit quibuſdam criminationibus, ſcriptor Principibus Chriſtianis ſane non æquiſſimus.

Ibid. D. 5. Πρῶτον ὑπηνήτῃ. Verſus Homericus, ex Iliad. ω. 348.

P. 165. A. ult. Ἐν τῷ Πλάτωνος Φαίδωνι. Librariorum errore & incuria Φαίδωνι repoſitum eſt pro Φαίδρῳ, quo in libro ea conceptis verbis Plato refert, quæ Themiſtius recitat, non vero in Phædone.

Ibid. B. ult. Δήλοις. Melius, θείκοις.

Ibid. C. Τῷ παιδὶ τῷ Κωνςαντίνου. Conſtantium intelligit, deinde Julianum Conſtantii patruelem, quem ἀδελφὸν, ut ſupra monuimus, pro ἀδελφιδῶ, καταχρηστικῶς vocat.

Ibid. C. 10. Καὶ ἀφ' ἑςίας. Valentem intelligit, ex Auguſta pariter familia, cum Gratiani patruus foret.

Ibid. D. Ω παῖ πάτερ. Patrem appellat, qui Patris Patriæ appellatione gauderet, qui prudentia annos antevertens, cum civibus, ut Plinius ait, quaſi parens cum liberis viveret.

Ibid. D. 7. Ἀτενίζων. Forte, ἀτενίζων & ἐπιςηρίζων.

P. 166. A. 2. Ταῖς νύμφαις τοῦ Ἰλίσσου. Flumen eſt Atticæ Orithyiæ raptu vatibus decantatum. Plato in Phædro, Herod. in Polym.

Ibid. A. 7. Τοῦ τείχους. Emendo, τάχους.

Ibid. B. 2. Εἴδους. Corr. Εἶδον. Quod autem ſequitur, ὦ ἄνθρωποι, ſic verti debuit: *Vidi illic, Auditores, ſpectaculum, &c.* niſi forte legere malis ὦ ἄνθρωπις.

Ibid. B. 5. Τειβώνιον ἁλουργίδι συνδιαιτώμενον. Similis ſententia orat. x. pag. 130. ὅτι τῶν χλαμύδων οὐκ ἀπεσκλώου πολὺ τὰ τειβώνια. Scitum illud Tullii, ad Quintum fratrem, lib. I. epiſt. I. *Plato fore beatas Reſpublicas putavit, ſi aut docti aut ſapientes homines eas regere cœpiſſent: aut qui regerent, omne ſuum ſtudium in doctrina ac ſapientia collocarent.*

Ibid. B. 9. Ἀλλὰ χρυσῆν μὲν πλάτανον. De platano Xerxis aurea, Herodotus in Polymn. conſulendus. Cæli aurei, cum a Themiſtio diſceſſeris, nemo ſcriptor, quod quidem ſciam, mentionem facit. Vocem porro iſtam περιφέρεται, ſuſpicor ita emendandam, περιέφερέ τε.

P. 167. B. 9. Καὶ ποταμῶν ὀνομαςῶν. Corr. ποταμοὺς ὀνομαςοὺς γεφυρωμένους. Commemorat opera & ædificia Valentis tum militaria tum urbana.

Ibid. C. 3. Οἷς σὺ ἐν τῷ αἵματι ἀνεμίχθης. Duxerat enim Gratianus Conſtantii filiam poſthumam, Conſtantiam a patris nomine appellatam, ut refert Ammian. lib. XXI. quam alii Helenam, alii Flaviam Maximam Fauſtinam, perperam nominarunt.

Ibid. C. 8. Ἀτὰρ ὑπὸ σπουδῆς. Hic locus in mendo cubat: quod ſic ſanari poſſe credimus: ἀτὰρ ἐπὶ σπουδῆς καὶ προθυμίας ἄμφω τὼ ἐραςὰ μᾶλλον ἐγκυέσθην τοῦ ἰδεῖν, &c.

Ibid. D. Καὶ τῶν ***. Adde, καὶ τῶν ἄλλων τοιούτων.

P. 168. Ὁ δὲ σὸς πάτρων. Forte πάτρως. Valentem certe intelligit Gratiani patruum. Et vero hæc vox πάτρως, Euſtath. teſte, τὸν θεῖον ſigni-

ficat. Quanquam & prior lectio potest retineri, ut eum Gratiani πάτρωνα nunc appellet, quem haud multo ante μυσταγωγὸν τῆς τελετῆς ἐρωτικῆς nuncupavit.

Ibid. A. 5. Αλουργίδος ποιῆται μητέρα. Primariam, inquit, Imperatorum sedem esse, & Augustalis purpuræ, decessorum more & exemplo voluit.

Ibid. A. 7. Εκ τοῦ οὐρανοῦ τὰς νεφέλας τῇ πόλει. Aquæ ductus pensiles ac cisternam describit, de quibus Cedrenus, & Zonaras, & nos superius egimus. Hunc Valentis aquæductum, ut Themistius, ita & Gregor. Nazianz. subterraneum simul atque aërium fluvium eleganter appellat, orat. XXV.

Ibid B. ult. Καὶ ὁ Σωτήρ. Forsan Æsculapium intelligit. Nam & in Nicæensium nummis, ΣΩΤΗΡ ΑΣΚΛΗΠΙΟΣ.

Ibid. C. 3. Τοῦ προφήτου. Valentis scilicet, quem paulo ante, pag. 166. hoc iterum nomine appellavit, voce προφήτου, sumpta pro ὑποφήτου. Vide H. Steph.

Ibid. C. 6. Ο τῆς ἕω προστάτης. Non Præfectum Prætorio Orientis, qui hoc anno Domitius Modestus fuit, sed ipsum Valentem interpretor Eois partibus imperantem: quo nomine Theodosium postea appellavit, orat. XIV. p. 183. Lacunam porro quæ sequitur post hæc verba, μὴ ἀμβλυώττειν πρὸς τ', supplere poterit, qui Mercurium, quam nos, habuerit æquiorem.

Ibid. C. 9. Αρχεσθαι μὲν ἀφ' ἑνὸς καλοῦ. Locum istum qui totus corruptus est, ex iis quæ Socrates narrat in Sympos. Platonis, sic restitui debere existimo. Αρχεσθαι μὲν ... ἑνὸς σώματος ἐρᾶν, καὶ ἐνταῦθα γεννᾷν λόγους καλούς. ἔπειτα δὲ αὐτὸν καταννοῆσαι, ὅτι τὸ κάλλος τὸ ἐπὶ ὁτῳοῦν σώματι, τῷ ἐπὶ ἑτέρῳ σώματι ἀδελφόν ἐστι. Atque adeo in hunc modum puto vertendum fuisse: *Sed quid tandem amatorii itineris peritus ille disserit?* Socratem, ut patet, intelligit. *Statim oportet unum aliquod pulcrum contemplari, unum illud amare, ibique eximias quasdam* pulcritudinis *ideas & notiones animo informare; statuere deinde apud se pulcritudinem quæ corpori alicui inest, alterius corporis esse germanam.*

Ibid. D. 6. Αδελφὸν τοῦ κάλλους. Valentinianum intelligit Valentis fratrem, quem se oculis unquam usurpasse negat. Illius tamen pulcritudinis expressam in filio Gratiano mox Romæ triumphaturo imaginem sibi repræsentandam gratulatur.

Pag. 169. A. 5. Ανδρός γε θνητοῦ. Versus Homericus, ex Iliad. ω. v. 259.

Ibid. B. 9. Συνάρχει τῷ παναδέλφῳ. Innuit adhuc vivere Valentem, cum hæc dicerentur. De Valentiniano juniore cur sileat, quanquam in administrando Imperio non videntur partes ejus fuisse tum omnino nullæ, mox dicemus.

Ibid. C. 4. Ενθ' ἔνι δὲ ἄλλος. Forte, καὶ ἄλλος.

Ibid. D. 5. Καὶ ἐνέδρας. Quid si legatur, δι' ἐνέδρας, vel certe, μεστῶς ἐνέδρας.

P. 170. A. 2. Η νεοτελείαν καὶ αὐτάρκειαν. Corrig. νεότητα καὶ αὐταρχίαν.

Ibid. B. 3. Ο Βοϊώτιος ποιητής. Hesiod. Theogon. 94.

Εκ γὸ Μουσάων κὴ ἐκηβόλου Απόλλωνος
Ανδρες ἀοιδοὶ ἔασιν, ἐπὶ χθόνα κὴ κιθαρισαὶ,
Εκ δὲ Διὸς βασιλῆες.

Ibid. B. ult. Χρηςὸς κὴ ἥμερος. Deest εἶ.

Ibid. D. 4. Φιλόσοφος γὸ κὴ ὁ Σωκράτης. ***. Medicinam ut facias huic loco, nihil Socrates in Convivio suggerit, quod commode hic adhibeas.

P. 171. B. 11. Σῇ δέ τε βουλῇ Πριάμου. Lego, Σῇ δ' ἥλω. Sic enim Homerus, Odyss. χ. 230.

Σῇ δ' ἥλω βουλῇ Πριάμου πόλις εὐρυάγυια.

Ibid. C. 10. Αὐτῶν δὲ τὴν λύκων. Corrig. αὐτόν. Hunc locum egregie amplificat Synes. orat. de regno.

Ibid. D. 5. Βασιλικωτέραν τῆς ἀγχινοίας τὴν εὐπείθειαν. Laërt. in Zenone. Φασὶ δὲ... τούς τε Ησιόδου ςίχους μεταγράφειν οὕτω.

Κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
Εσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ.

Κρείττονα γὸ εἶναι τὸν ἀκοῦσαι καλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον, κὴ χρῆσθαι αὐτῷ, τοῦ δι' αὑτοῦ τὸ πᾶν συννοήσαντος. τῷ μὲν γὸ εἶναι μόνον τὸ συνεῖναι. τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι κὴ τὴν πρᾶξιν. Sic autem cecinerat Hesiodus.

Κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσῃ,
Εσθλὸς δ' αὖ κἀκεῖνος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται.

Zeno autem eo quem diximus modo immutavit, τῇ εὐπειθείᾳ, inquit Proclus ad eum Hesiodi locum, τὰ πρωτεῖα διδούς, τῇ φρονήσει δὲ τὰ δεύτερα.

Ibid. D. 8. Μοῦνος δ' εἴπερ. Versus Homerici, ex Iliad. κ. 215. Sequentes autem, πολλῶν δ' ἀγειρομένων, &c. ex Iliad. ί. v. 74.

P. 172. A. penult. Τοιοῦτοι δέκα μοι. Iliad. β. 371. Ceteri deinde qui laudantur versus hac eadem pag. ex eodem Iliadis fonte repetendi. Αασάμην. οὐδ' αὐτὸς ἀναίνομαι. Ex Iliad. ί. v. 116.

Ibid. C. 3. Τοῦτο δεινὸν ἦν. Forte, οὐχ οὕτω δεινὸν ἦν, vel, τοῦτο οὐ δεινὸν ἦν.

Ibid. D. 7. Αλλὰ κυνός. Alludit ad illud Homericum, Οἰνοβαρές, κυνὸς ὄμματ' ἔχων.

Ibid. D. ult. Πειθοῦ. Corrig. κὴ πειθοῦς.

P. 173. A. Τὼ Νέςορε δὲ ***. Lacunam istam ita repleri posse censemus. Τὼ Νέςορε δὲ δύω αὐτῷ παρεισᾶσιν, ὧν οὔ τι ῥίπτει τὰς συμβουλάς. Erit porro qui Nestorem hunc geminum Ambrosium, Ausoniumque interpretetur, quorum consiliis regebatur Gratianus. Ad Themistii mentem propius accessurum putarem, qui eos designari diceret, quos post paulo commemorat, Tullium nimirum, & vatem quempiam, quem Musæ nomine indicare velit, ad quorum præcepta vitæ suæ rationes omnes exigat Gratianus : verum ab hac interpretatione hæc una me ratio dimovet, quod verear ne cui forte hæc verba, ὁ πάνσοφος, &c. vel si lacuna supplenda est, ὧν ὁ πάνσοφος Τούλλιος ἡγεμὼν, κὴ ἡ μοῦσα, glossema inane ac supervacaneum sapere videantur.

Absunt

Absunt enim ea ab orat. XVIII. pag. 225. ubi eadem fere leguntur.

Ibid. A. 9. Καὶ σε τοσοῦτον. Iliad. ί. v. 481.

Ibid. B. 9. Σενοσκῦλα. Corrupte, credo, pro Σενέκα. Pylades porro & Metrobius comœdi fuere & histriones. De Pylade mentio fit apud Senecam. Metrobium suspicor Metrobii illius scenici filium esse, de quo Plutarch. in Sylla.

Ibid. C. Ο Σεβαστός. Rem narrat Dio. l. LI. pag. 520. Plutarch. in Polit. & in vita Antonii. Seneca de Clementia.

Ibid. D. Φοῖνιξ ἐκεῖνος ἐκαλλωπίζετο. Inserendas puto has voculas, οὐκ εἰκότως ἐκαλλωπίζετο.

P. 174. A. 4. Βέβληται. Versus Homerici, Iliad. λ'. 659.

Ibid. B. Δυσχεραίνει δέ. Chrysost. orat. XX. ad pop. Antioch. idem affirmat a Theodosio in Lege ab eo lata de indulgentia criminum, in solennitate Paschali fuisse pronunciatum: etsi hodie, quod quidem sciam, nullibi exstet ea vox.

Ibid. D. Οὐκοῦν Γρατιανοῦ οὐδὲ ὥρα. Eandem Theodosio laudem ascribit, orat. XIV. pag. 193.

Pag. 175. A. 3. Ἀλλὰ παραλέγει. Respexisse mihi videtur hoc loco Themistius non modo ad aurea illa Pythagoræ, ut vulgo dicuntur, carmina; sed ad præcepta potius Cleobuli, quæ refert Diog. Laërt. lib. I. ubi utramque prudentiæ partem explicat, & quæ facta excutit, & quæ prospicit facienda. Καὶ ὅταν τις ἐξίῃ τῆς οἰκίας, ζητείτω πρότερον τί μέλλει πράσσειν· καὶ ὅταν εἰσέλθῃ πάλιν, ζητείτω τί ἔπραξε.

Ibid. D. 3. Καὶ τὸν Κλεινίου, καὶ τὸν Ιππαρίνου. Alcibiadem scilicet, de quo Plut. in Alcib. & Dionem Syracusanum, Platonis discipulum, de quo idem Plut. in Dione.

P. 176. A. 10. Ονομα τοῦ τροπαιούχου ὁ πολιοῦχος. Fuerunt hæc duo Jovis nomina, Feretrii, & Conservatoris Urbium. Nam Dionys. Halicarn. est auctor, eum quem Romani Jovem Feretrium vocant, a feriendo hoste, nominari Græce posse τροπαιοῦχον, *in cujus potestate sunt trophæa*, ut interpretatur Bud. aut etiam τροπαῖον, quia dat τρέπειν τοὺς πολεμίους· Quæ vero deinceps parenthesi includuntur, ἐν ταῖς ἐπικλήσεσι, &c. sunt mera certe glossemata.

Ibid. C. 2. Περαιοῦσιν, τῶν πάλαι. Adde, παραιοῦσιν ἐργαζόμενοι, vel γεωργησόμενοι, ἢ τῶν πάλαι λῃϊζομένων. Versus deinde Homericus subsequitur, ex Iliad. γ'. 179.

P. 177. A. 9. Καὶ τὰ Αφροδίτης. Locus hic totus vitiosa transpositione & fœda corruptione laborat, estque sic emendandus. Καὶ τὴν Αφροδίτην, καὶ τὰς Χάριτας, καὶ τὸν Αφροδίτης ἑταῖρον Ερωτα τοῖς ὕμνοις ἐξιλάσαντο. Vide Plutarch. opusc. de Laconicis institutis, & de ira cohib. unde hæc ita emendavimus. Satius nimirum Lacedæmonii esse putabant, hostium animos conciliare pactione, quam prælii aleam subire. Quare antea quam bellum hosti indicerent, Musis immolabant, Clementiæque, & Amicitiæ, non Marti.

Ibid. B. Μὴ καὶ φθόνηται. Quæ desunt, ita suppleri puto posse, τὸν ὃ

ἐραστὴν ὁ θεσπέσιος ἔρωτος ἐπιστήμων, ἔτι πορρωτέρω προελθεῖν νουθετεῖ, μὴ καὶ ἀγῶνται, &c. *Amatorem vero divinus amandi magister provehi ulterius admonet*, &c.

Ibid. C. Δυοῖν βασιλέοιν. Haud temere est quod duorum tantum meminit, Valentiniani Junioris oblitus; etsi hic, Gratiano absente, sexto post Patris obitum die, in Pannonia ab exercitu salutatus fuerat Imperator. Id enim se inconsulto factum esse, tulit ægerrime Gratianus, & in auctores deinde animadvertit. Quare toto fere quadriennio, quandiu Valens superstes fuit, solus Gratianus Occidentale Imperium rexit, ut patet ex codice Legum, quarum nullæ, ante Theodosii tempora, Valentiniani Junioris nomen habent præfixum. Hinc pariter factum, ut cum unius Gratiani dominatu in occidentali Imperio omnia regerentur, ipse adscito in Imperii partem Theodosio Orientem concesserit, occidentale postea Imperium pro arbitratu suo cum fratre partitus. Vide notas ad orat. XV.

Ibid. C. ult. Καθήμενος. Corrig. καθήμενον.

P. 178. A. 3. Μεταβάς· Corrig. μεταβιῶσαι. Paulo inferius, Νομίζεις ἡμῖν, lege ὑμῖν, Senatum enim P. Q. R. alloquitur.

Ibid. A. ult. Ἄτης λειμῶνα. De Ἄτη Homerus Iliad. η'.

Ibid. B. Σύγκλητος ἀγορὰ Θεῶν. Notum illud Principis viri, qui se vidisse Romæ aiebat, quot Senatores, tot Reges. Hinc in nummis, ΙΕΡΑ ΣΥΝΚΛΗΤΟΣ. *Sacer Senatus.*

Ibid. B. 2. Ὀλβον. In cod. MS. est ὀλβουδοξοτέρων, quæ vox nihili sic forte restituenda est, ὄλβων καὶ ἐνδοξοτέρων, quanquam neque hoc ipsum mihi plane satisfacit.

Ibid. C. 2. Σύμπλῳ γεγενῆσθαι. Senatores compellat eos qui a Valente Romam redeuntes, itineris sui comitem Themistium deduxerunt.

Ibid C. 9. Ὡς δ' Θεός. Homeri versus, Iliad. η'. 4.

Ibid. D. ult. Κλισιάζειν. Quid si legeretur, ἐκκλησιάζειν, *confluere, convenire*. Ludos porro quos hic commemorat, triumphum interpretor quem editurus erat in triumphali ingressu in Urbem.

P. 179. A. ult. Καί τοι Σκηπίων Τερέντιον. Livius lib. XXX. *Secutus Scipionem triumphantem est pileo capiti imposito Q. Terentius Culleo* Senator; *omnique deinde vita, ut dignum erat, libertatis auctorem coluit.*

Ibid. B. 6. Γεωργῶν δ' εἰσελαύνοντι. Hæc quæ de apparatu triumphali dicuntur, quo Gratianus Romam ingrediens excipiendus erat, magnam mihi suspicionem faciunt, id quod tamen nullis ex aliis monumentis liquet, Gratianum Romam venisse quo anno dicta hæc oratio est, hoc est, anno CCCLXXVII. circa mensem Aprilem, aut Maium: quo tempore nulla constitutio, nullum rescriptum proferri potest a Gratiano alibi datum; nullum denique vestigium, quo ejus vel in Galliis, vel in alia terrarum parte commoratio demonstretur. Auget vero suspicionem meam, quod orat. XV. pag. 198. conceptis verbis Theodosio audiente confirmat, Gratianum a se visum olim, & oratione compellatum: se vicissim dicentem ab eo auditum acce-

ptumque comiter & perbenigne. Romæ igitur id factum oportuit, quo & se venisse, Gratiano hortatore, profitetur orat. XXXI. ubi denique expectari Gratianum hoc loco testatur: nisi cui forte in mentem veniat Treviros aliquando venisse Themistium; cujus profectionis ne probabilis quidem conjectura ulla afferri potest.

Ibid. C. 9. Φοβεῖτον δέ. Lege φοβοῦντε, & ἐξαιροῦντε.

Ibid. D. 2. Τοί ῥ' ἔσχατοι. Homerus, Iliad. θ'. v. 226.

Ibid. D. 7. Τοὺς νεανίας. Valentem & Gratianum.

P. 180. A. 3. Εἰ ὃ χαίροις. Corrig. ἢ ὃ χαιρήσοι. Pro τελειώσαντας, puto commodius legendum, τελύσαντας.

Ibid. A. 10. Ζεῦ Ῥώμης κτῆτορ, καὶ πολιοῦχε, καὶ * προμάτερ Ἀθηνᾶ, καὶ Κυρῖνε δαῖμον ἐπίτροπε Ῥωμαίων ἡγεμονίας. Ubi eruditus interpres : *Tu vero Juppiter Romæ conditor, & præses : tuque, cui pater idem & mater est, Minerva : & tu Romani Imperii tutelare numen, Quirine.* Præfixo huic voci προμάτερ asterisco, monere is existimatur legi sibi satius videri πατρομάτερ, atque ita vertit. Verum & ea dictio insolens : neque eo vocabulo προμάτερ aliud significari credimus, quam isto προπάτωρ; idemque valere atque auctorem generis, & Præsidem Deum. Sic usus ea voce Dio Prusæus, orat. XXIX. pag. 485. in simili ad Deos peroratione : Εὔχομαι δὴ τῷ τε Διονύσῳ τῷ προπάτορι τῆσδε τῆς πόλεως, καὶ Ἡρακλεῖ τῷ κτίσαντι τήνδε τὴν πόλιν, &c. Cicero pro Domo sua, num. 144. *Quocirca te, Capitoline, ... & te, custos Urbis, Minerva, quæ semper adjutrix consiliorum meorum, testis laborum exstitisti, precor ac quæso,* &c.

AD ORATIONEM XIV. NOTÆ.

PETAV. Cum Theodosium Gratianus Imperii sibi collegam adscivisset, decreta est ad illum a Senatu Constantinopolitano Senatorum aliquot Legatio : quorum e numero Themistius ob incommodam valetudinem in itinere substitit. Ac tandem ad Imperatorem perveniens, hac eum oratiuncula prosecutus est. Contigit Theodosii inauguratio Ausonio & Olybrio Coss. XVII. Cal. Febr. Socrates L. V. c. II. Prosper, Marcellinus. Orosius L. VII. c. XXXIV. Ruffinus, Victor, Zosimus & alii.

P. 180. C. ult. Παρὰ τοῦ κρατίστου τῶν ἡμετέρων. PETAV. Senatore aliquo Legationis Principe. HARDUIN. Κράτιστον ζακόρον, Nos ædilem interpretamur, sacris ludisque præfectum, quos prisca ætas in Deorum Augustorumve gratiam edere consueverat. Est enim idem ζακόρος, qui & διακόρος, & νεωκόρος appellatus est. Vetus inscriptio apud Reinesium, pag. 243. ΔΙΙ. ΗΛΙΩ. ΜΕΓΑΛΩ. ΣΑΡΑΠΙΔΙ. ΚΑΙ. ΤΟΙΣ. ΣΥΝΝΑΟΙΣ. ΘΕΟΙΣ. ΣΤΑΤΙΟΣ. ΚΟΡΔΑΤΟΣ. ΚΡΑΤΙΣΤΟΣ. ΝΕΩΚΟΡΟΣ. ΕΚ. ΜΕΓΑΛΩΝ. ΚΙΝΔΥΝΩΝ. ΠΟΛΛΑΚΙΣ. ΣΩΘΕΙΣ. ΕΥΧΑΡΙΣΤΩΝ. ΑΝΕΘΗΚΑ..... ΔΙΟΣΚΟΡΟΣ. ΝΕΩΚΟΡ... ΤΟΙΣ. ΜΕΓΑΛΟΙΣ. ἈΓῶσιν ΑΝΕΘΗΚΑ. Vides Κράτιστον νεωκόρον appellari.

Ibid. D. ult. Καλὸν δ' οὕτω. Iliad. γ'. v. 169.

P. 181. A. 8. Ἀντὶ Δακῶν, ἀντὶ Θρακῶν. PETAV. Unum Theodosium significat præsidiorum omnium instar esse, quæ paulo ante a Barbaris profligata erant, cum etiam Valens ab iis interfectus est. Iidem illi Historici consulendi.

Ibid. B. 9. Καὶ τοὺς μεταλλέας καὶ τὸν χρυσόν. PETAV. Vitiosissimus hic locus est, qui tamen voculæ unius adjectione potest restitui. Scribe itaque καὶ τὸν σίδηρον. In Illyrico ac finitimis locis auri, argenti, aliorumque metallorum frequentes erant fodinæ, quibus Comes metallorum præerat, ut ex Notit. Imperii constat. Is portionem Principis exigebat, octonos scilicet in balluca scrupulos, quæ Græce Χρύσαμμος vocatur. L. XI. Cod. Just. Tit. VII. *De Metallariis, & Metallis, & Procuratoribus Metallorum.* Quamobrem Metallarios ait Themistius pace per Theodosium constituta aurum atque ferrum passim derelictum, neque a Barbaris direptum, securos legere.

Ibid. B. 10. Καὶ τὸν χρυσὸν ἀφέντας. HARDUIN. Redundat particula καί. Sententia est, cogi a Theodosio conscribique milites: ipsosque Metallarios auri scrutandi cura deposita, ferrum ensesque tractare. Quare sic legendum: Καὶ τοὺς μεταλλέας τὸν χρυσὸν ἀφέντας κελεύεις τὸν σίδηρον καταλαμβάνειν.

Ibid. D. Τόν τε ἀπὸ τοῦ χρυσοῦ. HARDUIN. Vide quæ de auro coronario diximus, ad orat. III. pag. 385.

P. 182. A. Προὔκρινεν δὲ ὁ Θεός. HARDUIN. Haud absimili sententia Plinius in Præf. ad Titum. *Verum & Diis lacte rustici multæque gentes supplicant: & mola tantum salsa litant, qui non habent thura: nec ulli fuit vitio Deos colere quoquo modo posset.*

Ibid. A. 8. Προσήκει γὰρ δήπου. PETAV. Forte τῇ βασιλευούσῃ τῶν πόλεων. HARDUIN. Locus hic fœda transpositione corruptus est, & in hunc modum restituendus: Προσήκει γὰρ, δήπου τοὺς βασιλέας τῶν ἀνθρώπων συνάδειν ταῖς βασιλευούσαις τῶν πόλεων.

Ibid. B. 6. Οὐκ ἀγχιστεία γένους. HARDUIN. Hinc falsi illud revincitur quod ait Chron. Alex. Gallam Valentiniani M. filiam, priorem Theodosii uxorem fuisse, atque eidem jam tum nupsisse, cum esset adhuc privatus. Pacat. in Panegyr. *Te nec ambitus, nec occasio, nec propinquitas Principem creaverunt; Nam & eras a familia Imperatoris alienus,* &c. Sic Plinius, de Trajano, in Panegyr. *Nulla adoptati cum eo qui adoptabat cognatio, nulla necessitudo, nisi quod uterque optimus erat, dignusque alter eligi, alter eligere. Itaque adoptatus es, non ut prius alius atque alius, in uxoris gratiam: adscivit enim te filium non vitricus, sed Princeps, eodemque animo Divus Nerva pater tuus factus est, quo erat omnium. Nec decet aliter filium assumi, si assumatur a Principe. An Senatum populumque Rom. exercitus, provincias, socios transmissurus uni, successorem e sinu uxoris accipias? Non per totam civitatem circumferas oculos? & hunc tibi proximum, hunc conjunctissimum existimes, quem optimum, quem Diis simillimum inveneris?*

Ibid. B. ult. Καὶ καλῶς ἑαυτῷ πεποίηται ψῆφον. *Ac probum hercle ipse suffragium tulit.* HARDUIN. Haud sane recte ad mentem auctoris; sic

enim verti oportuit : *Recte suum fecit* (Gratianus) *suffragium illud, quod jam antea tempus tulerat.*

Ibid. C. Οὕτω καὶ τὸν Θηβαῖον. HARDUIN. Vide Diod. lib. XV. Agit de eo prælio, quo Theodosius, cum adhuc privatus esset & Mœsiæ Dux, Sauromatas irruentes in Romanorum fines fudit & fugavit. Ammian. lib. XXIX. sub finem.

Ibid. C. 3. Εκάλεσεν ὁ δῆμος εἰς στρατηγόν. HARDUIN. Forte, ἐκάλεσεν ὁ κίνδυνος εἰς στρατηγίαν. Sed retineri potest & altera lectio.

P. 183. C. penult. Οπου στήσῃς τὴν πόλιν. HARDUIN. Quid si hoc loco legas : ὅποι στήσῃ, εἰ τιμῇς τὴν πόλιν ὑψηλοτέραν ποιήσῃς, ἢ Κωνσταντῖνος οἰκοδομήμασιν.

AD ORATIONEM XV.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

UT virtute militari terribilem hostibus, ita subditis justitia carum Imperatorem esse oportere, eo consilio disputat, ut geminum illud ornamentum a Theodosio haud abesse demonstret. Dicta autem oratio est tertio ejus Imperii anno, ut diserte habet Themistius, pag. 190. hoc est an. CCCLXXXI. Eucherio & Syagrio Coss. in Palatio.

P. 184. D. 4. Κλᾶν τὰς ἀμπέλους. Forte, κλαδεύειν.

P. 185. A. 3. Τῶν Ομήρου. Corrig. τοῖς τῶν μὲν Ομήρου.

Ibid. A. 4. Διά τί μοι τῆς αὐλῆς. Hic deest aliquid, ac forte legendum, ἐν τῆς αὐλῆς εἰσόδῳ, vel εἰσιόντι τὴν αὐλήν.

Ibid. C. 5. Τοξοφόρος καὶ μουσηγέτης. Nota sunt Apollinis cognomina. Plutarch. Sympos. IX. Pausanias, Attic.

P. 186. A. 2. Τῶν ἀλτήρων. Halteres instrumenta sunt exercitii gymnastici : massæ nimirum lapideæ vel metallicæ, quibus ansa manubriumve additum sit, quo commode attolli possint ab athletis; unde & ἀρτῆρες dicuntur. De his Martialis, lib. XIV. Epigr. XLIX.

Quid pereunt stulto fortes haltere lacerti?
Exercet melius vinea fossa viros.

Et alibi: *Halteres agili rotat lacerto.*

De his pariter intelligendus est Juvenalis, Satyra VI.

Et lassata manu ceciderunt brachia massa.

Ibid. A. 7. Πρὸς τὸν κότινον, ἢ τὸ σέλινον, ἢ τὴν πίτυν. Vide quæ in notis ad Plinium dicturi sumus, l. XV. sect. 5. nota VI. Η πίτυς porro hoc loco pinus est, non picea, ut in iisdem notis dicemus, ad lib. XVI. sect. 16. nota I.

Ibid. C. Καθάπερ, οἶμαι, ἐν τοῖς ποιμέσι. Vide Synes. de Regno.

P. 187. B. ult. Εκεῖνο γὰρ οὐκ εὐκτέον, ἀλλὰ ἀναγκαῖον. Orat. XIII. omnino eleganter : Αρης γὰρ ἀγαθῷ βασιλεῖ Θεὸς οὐχ αἱρετὸς, ἀλλ' ἀναγκαῖος.

Ibid. D. 8. Αμφω δ' αἰχμητά. Ex Homero versus, Iliad. η'. 281.

P. 189. A. 5. Τίκτει δ' ἔμπεδα πάντα. Desumpta hæc ex Odyss. τ'. v. 109. ex quo sic discimus legi oportere, τίκτει δ' ἔμπεδα μῆλα. Vel

potius hanc vocem πάντα Themiſtium obiter ſubſtituiſſe pro μῆλα; nam & paulo poſt hæc iterum retexens, ἄπαντα ἔμπεδα dicit. Quod pariter ab Homero Platonem didiciſſe ait, id ita in Theæteto legitur, ὁμοίωσις Θεῷ κατὰ τὸ δυνατόν... δίκαιον καὶ ὅσιον μετὰ φρονήσεως γενέσθαι.

P. 190. C. 9. Ὥστε καὶ τῶν πολεμίων. Athanarici a ſuis pulſi fugam, pacemque cum Gotthis poſtea initam deſcribit. Hujus parenti ſtatuam olim a Conſtantino M. fuiſſe aliquando poſitam, præter Themiſtium, auctor eſt quem ſciam, nemo alius. Unus Jornandes de rebus Getic. c. XXI. ait *fœdere cum Romanis inito, ut Romæ æmulam in ſuo nomine Conſtantinus conderet civitatem, Gotthorum interfuiſſe operationem, qui quadraginta ſuorum millia illi in ſolatia contra gentes varias obtulere, qui Fœderati dicti ſunt.* Potuit igitur Conſtantinus eorum Judici Ariarico, ſive quiſquis alius fuit, vel in grati animi, vel in amicitiæ ſignum, perpetuique fœderis, ſtatuam in Curia ſtatuere.

P. 191. B. Ἀντωνίνῳ τῷ Ῥωμαίων.... ᾧ τοῦτο αὐτὸ ἐπώνυμον ὁ εὐσεβὴς ἦν. Plane hic illud accidit quod Tertull. in Apologetico fieri ſolitum obſervavit: nimirum ut ſicut adverſa omnia quæ contingerent, a Gentilibus conſueſſent in Chriſtianos derivari, ita quidquid boni fuiſſet Chriſtianorum precibus impetratum, idipſum ab iiſdem vel iſtorum efficientiæ magicæ, vel ſuorum virtuti precibuſque tribueretur. Nam quod in celebratiſſimo illo adverſus Marcomannos prælio, imperante M. Aurelio Antonino, Chriſtianorum precibus in XII. ſive Melitina legione militantium, Romani pluvia recreati ſunt, hoſtes perculſi fulmine; id Dio Arnuphi mago, Juliano alii, precibus M. Aurelii Antonini Capitolinus, & Claudianus in VI. Conſul. Honorii lib. I. adſcripſerunt. Verum præter innumeros alios, idem Tertull. in Apolog. ad Romanos Antiſtites, c. V. & ad Scapulam c. IV. cum adhuc rei tam memorabilis teſtes ſupereſſent, hujus victoriæ adeptionem ac laudem Chriſtianis aſſerüit, prolatis etiam in fidem tanti eventus, ipſius M. Aurelii Antonini litteris, quæ rem ita geſtam eſſe teſtarentur. Eas tamen quæ in operibus Juſtini ad calcem Apologetici poſterioris leguntur, cave credas genuinas eſſe. Suppoſititium fetum eſſe veteratoris cujuſpiam, qui longo poſt intervallo vixerit, multis argumentis perſuaſum eſt, quæ hoc loco proſequi, ab inſtituto noſtro, propoſitaque brevitate, prorſus alienum eſt. Sed haud abs re fuerit animadvertere lapſum errore Themiſtium, qui Antonino Pio id adſcribat, quod M. Aurelii principatu, qui Pio ſucceſſit, contigiſſe plane inter auctores convenit.

Ibid. C. 7. Ἐννῆμαρ. Verſus Homericus, Iliad. α'. 53. unde & ſequentes excerpti, e verſu nempe 22. & 23.

P. 192. B. 3. Ὥσπερ ὁ ἀρχηγέτης τὸν Θεόν. Senec. Thyeſt.

Rex velit honeſta, nemo non eadem volet.

P. 193. A. 7. Τῆς σῆς βασιλείας. Vocula hic deſideratur aliqua, ἐνδεῶς, aut alia ſimilis. Eadem porro repetita ab auctore ſuperius fuere, p. 174.

Ibid. B. 6. Ἀγριᾶνες. Thraciæ populi circa montem Hæmum, apud Curtium, Herodotum, Arrianum.

Ibid. C. 9. Η περὶ Λυκούργου, Oraculum Pythiæ sic refert Herod. Clio, quemadmodum a Themistio recitatur, initio Orat. XIX.

Ibid. D. 7. Δοτῆρες ἐάων. Odyss. θ'. v. 325.

P. 194. A. penult. Ἀλλ' οὔτε ἢ δύο πίθοι. Πίθους hujusmodi ab Homero, Iliad. ω'. v. 527. confictos, fuse & egregie refellit Plato, de Repub. lib. II. circa finem.

Ibid. D. 2. Κληρονομεῖν δὲ παῖδας γονέων. Exstant in eam rem leges VIII. & IX. Tit. XLII. de bonis proscript. C. IX. a Theodosio Thessalonicæ latæ, Gratiano V. & Theodosio A A. Coss. hoc est an. CCCLXXX. quibus parentum qui supplicio extremo affecti fuerint bona, liberis ac nepotibus reservanda esse sanxit. Quin & de bonis deportatorum, quæ alioqui fisco cedebant, aliquid *abradi* voluit, hoc est, aliquid ex iis deportato ipsi, aliquid liberis ejus & parentibus condonari. Excipitur quidem unicum Majestatis crimen, sed ita tamen ut deportato ipso rerum omnium egestate punito, pars aliqua bonorum ejus liberis reservetur.

Ibid. D. penult. Δυοῖν κυβερνήταιν. Cur duorum modo meminerit, superius dictum est a nobis in notis ad pag. 177. orat. XIII. Quod enim ista de Theodosio & Gratiano, non de Theodosio simul & Arcadio ejusdem filio accipienda sint, tum ex eo manifestum est, quod Arcadius anno tantum altero post dictam hanc orationem, scilicet CCCLXXXIII. Merobaude iterum & Saturnino Coss. adscitus est a Patre in societatem trabeæ Augustalis: tum vero ex iis quæ mox addit Themistius pag. 197. *Sic muniti ambo ad Orientem & Occasum ex æquo progredientes, paria sapientes*, &c.

P. 195. B. Μᾶλλον ἢ Ἀντιόχῳ τε καὶ Ἀρίστωνι. Πολλοὶ οἱ Ἀρίστωνες, inquit lepide Lucian. in Alexiph. Unde quis ille sit, de quo Themistius agit, difficile est conjicere. Laërtius in Zenone sex recenset ejus nominis Philosophos. Ego eum intelligo, de quo Themistius iterum orat. XXI. pag. 255. Quod ad Antiochum spectat, Sophistam arbitror hic significari, quem Ægæ Cilicum tulere, virum doctissimum, de quo Philost. in vitis Sophist. lib. II.

Ibid. D. 3. Τοῦτο ἐν πολιαρχικῇ, ἀρετή. Ex conjectura sane haud levi sic emendandum putamus: Τοῦτο ἐν πόλει ἀρχικὴ ἀρετή, *quod in navi peritia gubernandi, hoc in urbe præstat scientia seu virtus imperandi.*

Ibid. D. 7. Ἀσκεῖται γὰρ ἀεὶ τὸ τιμώμενον. Affinis huic ea Tullii vox: *Honos alit artes, omnesque incenduntur ad studia gloria: jacentque ea semper, quæ apud quosque improbantur.* Tuscul. I. num. 4. Vide quæ dicturi sumus ad orat. XXXI. pag. 353.

Ibid. D. ult. Ἀρετῶσι δὲ λαοὶ ὑπὸ τῶν ἀγαθῶν βασιλέων. Desumpta ex Homero, Odyss. τ'.

P. 196. A. ult. Ἐφιέναι. Forte, ἐπιέναι.

Ibid C. 12. Θεοῦ μὲν γὰρ οὔτε ὀφθαλμοί. Corporei scilicet. Alioqui de Deo pereleganter Plinius, lib. II. sect. 5. *Quisquis est Deus, totus est sensus, totus visus, totus auditus, totus animæ, totus animi, totus sui.*

Ibid. D. 7. Πολλὰ μὲν ὦτα. Vide quæ diximus Orat. I.

P. 197. B. ult. Χρυσὸν δ' Ἀχιλεύς. Iliad. β'. in Catalogo, v. 382.

Ibid. C. penult. Νίκη καὶ ἀρετή. Tacit. lib. IX. *Fortissimus in ipso discrimine exercitus, qui ante discrimen modestissimus.*

Ibid. D. 6. Ἀλλὰ Τυρταῖον. De Tyrtæo, Athen. lib. XIV. Pausan. in Messen. Justin. lib. III. Horat. de Arte poët.

Tyrtæusque mares animos in Martia bella
Versibus exacuit.

P. 198. A. 3. Οὐδὲ ἱπποτρόφων Σαυρομάταις. Mendum hic nullum subest. Theodosii victoriam intelligit, quam ille retulit, cum Præfectus adhuc Mœsiæ foret. De ea Ammianus sub finem libri XXIX. *Dux Mœsiæ Theodosius .... Sarmatas liberos ... conlimitia nostra invadentes expulit & afflixit*, &c. Themistius ipse, orat. XIV. pag. 182. Ἐξ ἐκείνου γὰρ καί σε ἐκάλουν ἐπὶ τὴν βασιλείαν Ῥωμαῖοι, ἐξ ὅτου Σαυρομάτας λυττῶντας, καὶ τὴν πρὸς τῷ ποταμῷ γῆν ἅπασαν ἐπιδραμόντας, μόνος ἀνέστειλας, ἐπιστὰς σὺν ὀλίγῃ δυνάμει, καὶ οὐδὲ ταύτῃ ἐξειλεγμένῃ.

Ibid. A. 8. Ἤδη γάρ ποτ' ἐγώ. Expressi versus ad similitudinem Homericorum, Iliad. α'. 260.

Ἤδη γάρ ποτ' ἐγὼ καὶ ἀρείοσιν ἠέπερ ὑμῖν
Ἀνδράσιν ὡμίλησα, καὶ οὔ ποτέ μ' οἵγ' ἀθέριζον.

Ibid. A. penult. Καὶ τῷ σῷ ἀρχηγέτῃ. Gratiano συνάρχοντι, a quo fuerat Theodosius in partem vocatus Imperii. Eum a se visum in Occidente, hic aperte significat: & se cum eo collocutum esse contestatur iisdem fere verbis, quibus apud Homerum, Iliad. α'. 260. usus est Nestor, audientiam sibi apud suos facturus.

Ibid. B. 6. Πρὸς τὸ Τίγρητι. Neque Rhenum ipsum, neque Tigrim exacte & precise intelligit, sed μετωνυμικῶς orientalem & occidentalem plagam. Regiones enim illas quas Tigris alluit, Theodosius nunquam vidit. Et vero occidentales terras ita per Rhenum indicat, orat. XVIII. pag. 220.

Ibid. B. penult. Ἡ καὶ τετρήορος ἀκολουθήσει. Tertius ille quem brevi adjungendum ait Imperatorum, ut ipse loquitur, bigæ, Arcadium interpretor. Valentinianum enim Juniorem quomodo potuit dicere brevi adjungendum, quem ignorare non poterat jam ante triennium adscitum aliquo modo fuisse a Gratiano fratre? De eo porro silet, quod etsi nomen ille quidem Augusti interdum gessit, dum tamen Gratianus superstes fuit, Occidente toto hujus unius dominatu omnia tenebantur. Confirmat egregie hanc nostram animadversionem vetus Inscriptio, quæ Romæ exstat, afferturque a Grutero, pag. MLXXX. 10. ex apographo Sirmondi nostri:

VALENS. ET. GRATIANUS.
PII. FELICES. AC. TRIUMPHATORES.
SEMPER. AUGG.
PORTICUS. AREASQ. MACELLO.
LIVIAE. AD. ORNATUM. URBIS.
SUAE. ADDI. DEDICARIQ.
JUSSERUNT.

Item

Item & alterum Inſcriptionis fragmentum, Romæ apud S. Anaſtaſiam eidem pariter P. Sirmondo viſum, ab eodem Grutero relatum, pag. MLXXXVI. 10.

....

LIBERTATIS. D. N. FL. GRATIANO.
FORTISSIMO. INVICTISSIMO-
QUE. PRINCIPI. SEMPER. AUGUS
TO.
FLAVIUS. MAXIMUS. V. P.
PRAEF. VIG. D. N. M. Q. EIUS.

Et vero Valentiniano Juniori non plus eſſe delatum honoris ac poteſtatis, minime mirum debet videri. Primus ille omnium exſtitit, quem a militibus Cæſarem appellatum Cæſar alter vivere paſſus ſit. Ante hæc tempora ſimile factum odiis tam exitialibus proſequi ſoliti erant, ut iſta Gratiani pietas erga fratrem, illius ævi ſcriptoribus, Ethnicis ſaltem, ut Ammiano lib. XXX. nimia viſa ſit, in recenti præſertim memoria Conſtantii, qui nec Gallum, nec Julianum, nedum alios, ferre potuerit.

Ibid. C. 2. Τὼ λήμμω ἡμῶν. Corrig. ὑμῶν.

Ibid. C. ult. Ἱέναι πόλεις. Deſumptum illud ex Homeri Iliad. ν'. v. 99. in quo apposite quidem ad argumentum ſuum, ſed ad leges carminis minus apte, ἱέναι πόλεις, pro ἱέναι νέας, ſubſtituit; niſi forte vitium librariorum fuerit. Decerpſit ex eadem Iliade verſus ceteros quos deinde recitat.

Ibid. D. 3. Ἀτρείδη. Iliad. β'. v. 344. Et mox, Εὖ μέν τις. Iliad. β'. v. 382.

P. 199. A. 6. Ἐξελάσεις. Iliad. θ'. v. 527. Mox, Ὄφρα τις. Iliad. α'. v. 353.

AD ORATIONEM XVI.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

A THANARICO a ſuis pulſo, & Conſtantinopoli poſtea defuncto, an. CCCLXXXI. res novas Gotthi moliebantur Fritigerno Duce. Eos triennio amplius Theodoſius armis repreſſerat. Eoſdem nunc qua ſpe, qua hortationibus Saturninus allexit, ut pacem ferirent an. CCCLXXXII. Unde Idat. in Chron. quarto Imperii Theodoſii anno: *Gotthi inſida Romanis pace ſe tradunt:* Et in faſtis: *Antonio & Syagrio Coſſ. univerſa gens Gotthorum cum Rege ſuo in Romaniam ſe tradiderunt, die* V. *Non. Octob.* Idem habet & Marcellinus Comes. Quare ob tam naviter collocatam operam, in annum proxime ſequentem Saturninus renunciatus eſt Conſul. Erat autem id uſu receptum, ut Panegyricas orationes in novi Conſulis auſpiciis aliqui recitarent. Unde Sidon. lib. I. epiſt. IX. ad Heronium, *Exeras volo in obſequium novi Conſulis veterem Muſam.* Perfunctus eſt Themiſtius iſto gratulationis ac ſalutationis munere, aliquanto poſt Kal. Jan. anni CCCLXXXIII. quinto Theodoſii principatus anno, ut ipſe auctor admonet, pag. 205.

P. 199. C. 3. Καταθετέον τὴν πινακίδα. Proverbium eſt, cui opponit illud quod ſubdit pag. ſeq. περισπᾶν τὴν χεῖρα τοῦ γραμματείου. Simile iſtud, orat. XVIII. pag. 221. χρῆσθαι ἀνάγκη τῇ πινακίδι καὶ τοῦ σιδήρου.

Ibid. C. 7. Ημέρας ἐκείνης. Fœderis hujus cum Gotthis, uti diximus, initi, facit adhuc mentionem orat. XVIII. pag. 219.

Ibid. D. 2. Κατ' Ευελπίδην. Verſus eſt trimeter:

Μέλλων γεροῦσιν οὐ γῆρας αἰσχύνομαι.

Ibid. D. ult. Τοὔργον δ' ἐπιθέντος. Forte ita legendum eſt, τέλος δ' τοὔργῳ ἐπιθέντος ὀλιγωρεῖν.

P. 200. A. 8. Τὸν στρατηγόν. Saturninum. Is bello Gotthico Valentis tempore equeſtris exercitus præfecturam ad tempus geſſit: in ipſo prælio, quo Valens cecidit, periculo ſemet exemit cum Richomere. Ammian. lib. XXXI. Donatus erat jam ante Conſulatum Magiſterio militum, & Comitatu Orientis, ut ſignificat Baſil. ep. 315. ad Abramium Epiſc. τῶν Βατνῶν. Huic Conſuli ſcripta eſt epiſt. LXXII. Gregorii Nazian. qua pacem Eccleſiarum ei commendat, cum Synodus Conſtantinopoli cogeretur. Gaïnæ tumultu, cum ab eo poſtularetur cum Aureliano Coſ. uterque illi ab Arcadio deditur. Ille eorum exilio contentus, & cute gladio leviter tacta, nihil amplius nocuit. Zoſim. lib. V. Socrat. lib. VI. c. V. Sozom. lib. VIII. c. IV. Habuit Chryſoſtomus orationem ad populum, quæ inſcribitur, *Cum Saturninus & Aurelianus acti eſſent in exilium, & Gaïnas egreſſus urbe.* Saturninum, alium, opinor, ex Cura palatii in exilium pulſum fuiſſe Salluſtio P. P. Tauro & Florentio Coſſ. ſcribit Ammian. lib. XXII.

Ibid. A. ult. Ο τοῖς ὅπλοις. In eam ſententiam multa Cicero pro Muræn.

Ibid. B. 7. Επὶ τῆς εὐδαίμονος ταύτης ἀρχῆς. Cum Saturnini Conſulatum expertum ſe dicit multis in rebus ſibi fuiſſe ſalutarem, haud ſane obſcure ſignificat, non ipſis Kal. Jan. uti mos erat, ſed aliquanto poſt, hanc orationem a ſe eſſe recitatam.

Ibid. B. 9. Βασιλέως τε. Corrig. βασιλέως, ὥστε.

Ibid. C. 4. Καὶ τὸν στρατηγὸν ἅρα. Forte, ἅμα.

Ibid. C. 9. Μείζων ἔπαινος. Corrig. οὐ μείζων ἔπαινος.

Ibid. C. penult. Τοῖς Επικούρου. *In Curia.* Vox iſta corrupta, ἐπικούρου, quemvis vel acutiſſimum fallere interpretem poſſit. Legendum, ἐπὶ καιροῦ, atque adeo ſic fere vertendum fuit: *Ad ea quæ tempeſtive & opportune tunc dicta ſunt, cum renunciatus eſt Conſul, addenda alia duximus meditata in otio, & e ſchola profecta.*

Ibid. D. 3. Περίσταται ἡμῶν. Forte, παρίσταται ἡμῖν.

Ibid. D. penult. Λόγος ἐστὶν ἔργου σκιά. Vide quæ diximus in notis ad orat. XI. ad pag. 143.

P. 201. A. 5. Αποπεμπόμενον. Forte ἀποπεμπόμενος. Item προφαίνω pro προφαίνων, puto legendum.

Ibid. A. 9. Ζεὺς δ' βασιλεύς. Hac loquendi formula Themiſtii ethniciſmum deſignari putat P. Lambecius in Comm. Bibliothecæ Vindob. lib. V. pag. 15. Laudat enim hanc orationem, quam ex MS.

Codice editurum ſe pollicetur in ſupplemento corporis hiſtoriæ Byzantinæ.

Ibid. B. Ξυνωεὶς ἢ τῶν ϛρατηγῶν. Horum alter Saturninus ille eſt, quem Conſulem fecit Theodoſius: alter Richomer, natione Francus, claris natalibus, Magiſterio militum, victoriis plurimis, & Maximi poſtea tyranni excidio inſignis: qui anno CCCLXXXIII. ad Theodoſium profectus, & cum eo in Oriente conſiſtens, ut habet Zoſim. lib. IV. pag. 775. & Liban. de vita ſua, pag. 67. ab eodem deſignatus eſt Conſul anni CCCLXXXIV. in Oriente una cum Clearcho. Ei panegyricum ſe dixiſſe teſtatur ibidem Liban. Magna apud Imperatores auctoritate & gratia fuit, teſte Symmacho, lib. III. ep. LV. & LXVII. Epiſtola vero LXI. grata ſibi fuiſſe ait munera Conſulatus quæ ad ſe, cum eſſet ipſe Symmachus Præf. U. Romæ, miſerat Richomer ob Oriente.

Ibid. B. 7. Μεγαλοδωρείας χορηγοί. Comites ſacrarum Largitionum, & Quæſtores intelligit, qui Conſiliarii intimi erant ſanctioris & arcani conſeſſus Principis, cum quibus de ſumma rerum Princeps in conſilium ibat, συνεδρεύοντες καὶ βασιλεῖ τῆς ὑπὲρ ἁπάντων βουλῆς κοινοῦντες, ut Julianus ait orat. I. vel ut ait Pacatus initio Panegyr. *Conſilium Principis participantes*, una cum Magiſtris officiorum, & Comitibus Rerum Privatarum. Hi enim quatuor Comites Conſiſtoriani dicebantur, quod non in Provinciis, vel in actu aliquo conſtituti eſſent, ut Præfecti Prætorio, Præfecti Urbi, Magiſtrique militum: ſed in Conſiſtorio, in Sacro, ſive in Sacrario Principis, *participarent Auguſti pectoris curas*, ut ait lex III. de Metatis. Erant autem ad juſſa Principis expediti & velut in procinctu, ſive ad Conſtitutiones promulgandas, quod Quæſtoris munus, ut recte Zoſim. lib. V. Ο τὰ βασιλεῖ δοκοῦντα τεταγμένος ὑπαγορεύειν, ὃν Κοιαίστωρα καλεῖν οἱ ἀπὸ Κωνσταντίνου δεδώκασι χρόνοι: ſive ad exſequenda mandata Principis, quod Magiſtri officiorum, ſive ad largitiones, tributa, ſacraſque opes adminiſtrandas, quæ Comitis S. L. & Comitis R. P. partes erant.

Ibid. C. 5. Τὴν ἵππον τὴν Αἴθην. Homerus, Iliad. ψ'. v. 295. De lorica vero data eidem a Cinyra, Iliad. λ'. v. 20.

Ibid. D. 4. Η τὴν βουλὴν τῶν πεντακοσίων. Athenis Senatus fuit quingentorum, qui una cum Tribunis & Quæſtoribus de controverſiis ſingulis decernerent. Pauſan. lib. I. Poſtea Areopagitæ ſanctior Senatus a Solone delectus eſt, quorum conſilio librata moderatione civitatis jura ſervabantur, bella indicebantur, lites explicabantur. Cic. lib. I. Offic. Plutarch. in Solone. Ariſtot. autem lib. II. Polit. c. I. non a Solone, ſed ante eum ab alio Senatum eſſe delectum ait.

Ibid. D. ult. Ωσπερ τὴν ἀγαθὴν τύχην. Sic vetuſtæ Inſcriptioni, apud Reineſium, pag. 243. præfixa verba ΑΓΑΘΗΙ ΤΥΧΗΙ.

P. 202. Παρὰ τοῦ Πισαίῳ Διί. Piſa civitas eſt in Elide Peloponneſi regione juxta Alpheum fluvium, ubi & templum Jovi Olympio conſecratum, & Olympia certamina toties decantata. De Oleaſtro Olympico, vide noſtras ad Plinium notas, lib. XV. ſect. V. nota XVI.

Ibid. B. 7. Λαμπρῶς παμφαίνησι. Iliad. έ. v. 6.

Ibid. D. 3. Τὴν αὐτοῦ προσπεπενημένην τιμήν. E duobus Auguſtis, ut vel ex hoc loco apparet, qui prior vocatus ad Imperium fuerat, vel Conſulis nomen ſumebat ipſe, & offerebat deinde alteri: vel privato cuipiam deferebat hunc honorem: Collegam deinde Imperii invitabat, ut eundem vel ſuſciperet ipſe, vel in alium pariter derivaret.

P. 203. C. Τοὺς φίλους δείξας. Theon Soph. Chria I. Ἀλέξανδρος ἐρωτηθεὶς παρά τινος, ποῦ δὴ ἔχει τοὺς θησαυρούς, τοὺς φίλους ἀπέδειξεν. Stob. ſerm. CCXIV.

Ibid. D. 6. Τὸν πατράδελφον λέγω καὶ τὸν κηδεστήν. Ex hoc uno Themiſtii loco diſcimus Imperatoriæ domus ſtemma gentilitium, quo de ceteri fere ad unum omnes hiſtorici ſilent. Hinc, inquam, diſcimus, quis Theodoſio patruus, quis ſocer fuerit, quibus ambobus, antequam Saturnino conferret, Conſulatum dedit. Πατράδελφος igitur Eucherius eſt, qui Conſul fuit cum Syagrio, an. CCCLXXXI. pro quo, ut illud obiter dicam, ex ſimilitudine ſcripturæ, factum eſt ut amanuenſium vitio, apud Socratem primum, non Συάγριος, ſed Εὐάγριος neſcio quis, deinde apud Marcellinum Comitem *Evagrius* hodie legatur. Hunc vero Syagrium Conſulem, non Orientis, ut ait Onuphr. in Faſtis, ſed Occidentis fuiſſe, convincit manifeſte ſubſcriptio leg. LXXXVIII. & LXXXIX. XII. Cod. Theod. de Decurion. Maxime vero teſtimonium Symmachi epiſt. XCV. & XCVI. lib. I. Auſonius initio operis ad eum ſcribit, amicitiamque commendat:

Pectoris ut noſtri ſedem colis, alme Syagri,
Communemque habitas alter ego Auſonium, &c.

Κηδεστὴς autem, ſive ſocer, alius eſſe non poteſt ab Antonio, qui Conſulatum geſſit in Oriente, an. CCCXXXII. una cum Syagrio iterum Occidentis Conſule: anno CCCLXIV. fuerat in Dacia Tribunus militum: anno CCCLXXVI. Præfectus Prætorio Galliarum. Exſtant ad illum epiſtolæ Symmachi plurimæ. Fuit igitur Flaccilla Theodoſii ſenioris uxor, Antonii filia. Qua de quandoquidem mentio incidit, haud abs re puto fore, ſi duo obſerventur notatu digniſſima: de Flaccillæ nomine alterum, alterum de liberis.

Ac primo quidem non Placilla, ſed Flaccilla appellanda eſt. Sic enim appellant D. Ambroſ. de obitu Theodoſii. Claudian. in laude Serenæ Stiliconis. Paul. Diac. in append. ad Eutropium, lib. XII. & quod omnium inſtar eſt, veteres Nummi, AEL. FLACCILLA AUG. cum litteris X & P implexis, qui character χριστιανιζόντων. Græci Πλακίλλαν nominant quidem, quos ſecuti plerique neoterici ſcriptores, & in his Onuphr. lib. VII. de Rom. Princ. Sed ut ut ſcripſere Græci, ſimile veri eſt Latinos auctores in Latinæ Principis nomine minus aberraſſe: cujus nominis ſi ratio ad amuſſim revocanda eſt, Flaccillæ origo apte deducitur, Placillæ non item. Quod vero de hac Flaccilla judicium, idem de ipſius nepte ex Arcadio filio, quam Proſper & Marcellin. Flaccillam recte vocant, Cæſario & Attico natam Coſſ. Item de pronepte, Theodoſii Jun. filia, quæ Flaccilla item dicitur a Marcellino:

quanquam has quoque Græci Placillas vocitant, & qui eos ſequuntur, ut Onuphrius, aliique. Tres porro litterulæ AEL. nomini præfixæ in nummis, Æliam denotant. Ex carmine Claudiani conſtat Hiſpanam fuiſſe. Inter Hiſpanienſes autem familias quæ Romam nobilitarunt, Æliam cenſet, idem his verbis:

Tibi ſæcula debent
Trajanum: ſeries his fontibus Ælia fluxit.

nimirum Ælia gens, ex qua olim Hadrianus, & tum Flaccilla.

Quod ad liberos attinet, Arcadium & Honorium Theodoſii ex priore conjugio natos plerique omnes docent: præter hos, non facile occurret qui alios numeret. Ego vero par alterum alibi reperio, Gratianum & Pulcheriam. Auctores Gregorius Nyſſ. & Ambroſius. Ille quidem extrema oratione quam habuit in funere Flaccillæ matris, ubi diſerte liberos quatuor illi fuiſſe profitetur: tres virilis ſexus, & filiam. Tertii autem fratris nomen prodit Ambroſius, & ſi mecum leges, etiam ſororis. Sic enim ſcribit de obitu Theodoſii: *Nunc ſe Auguſtæ memoriæ Theodoſius regnare cognoſcit.... Nunc ſibi rex eſt, quando recipit etiam filium Gratianum & Pulcheriam,* (ſic enim habet MS. Vatic.) *dulciſſima ſibi pignora, quæ hic amiſerat; quando ei Flaccilla adhæret,* &c. Pariſienſes an. 1531. ediderant, Gratianum, & pulchra jam. Romani corruptius, & pulcherrima ac dulciſſima. Quatuor ego Theodoſii & Flaccillæ liberi, Arcadius, Honorius, Gratianus, Pulcheria. Ex his Pulcheria ante matrem obiit, ut conſtat ex Gregorio: Gratianus ante patrem, ut Ambroſii verba declarant.

Pag. 204. A. Καὶ μὴ τὸν οἰκεῖον. Eadem ſententia ſuperius uſurpata ab auctore, orat. XIV. pag. 182.

Ibid. A. 4. Ασκῆται... ὃ τιμώμενον. Dictum id jam antea, orat. ſup. pag. 195.

Ibid. B. ult. Τὸν ἀγαπητόν. Arcadium, quem Themiſtius innuit jam tum curæ ſuæ & inſtitutioni fuiſſe commiſſum. Sed quem Theodoſius Conſulem adſcribi Faſtis noluit hoc anno CCCXXXIII. hunc eo ipſo anno, XIV. Kal. Febr. Auguſtum creavit.

Ibid. C. 10. Ο μὲν ἐν τοῖς σπαργάνοις. Exempla profert Valentiniani primum Valentis F. in cunis propemodum ipſis, an. CCCLXIX. ut nos alibi diximus, Conſulis ſalutati: tum Valentiniani Junioris, qui cum Valente Conſul fuit anno CCCLXXVI. cum vix quinquennis foret. Arcadius, quem etiam præſentem magnifica τῦ φωςῆρος τῦ ἡμετέρου appellatione deſignat, annum utique tum ſextum agebat cum hæc dicerentur: natus nimirum Gratiano IV. & Merobaude Coſſ. patre adhuc privato.

P. 205. A. Ο σὸς πρόγονος. Originem a Trajano duxiſſe Theodoſium auctor eſt Victor in Epit. *Theodoſius genitus patre Honorio, matre Thermantia, genere Hiſpanus, originem a Trajano Principe trahens.* Ubi legendum puto, *Theodoſius Theodoſii filius, qui genitus, &c.* Theodoſii enim Imp. patrem Theodoſium fuiſſe appellatum, docent Ammianus, Ambroſius, aliique.

Ibid. A. 4. Λυσίου. Qui Trajani principatu Singara cepit, ut refert Theodosius ex Dione, pag. 781. Mardi e majore Armenia populi Ptolemæo.

Ibid. B. ult. Τῆς πεντάδος. Ita Plinius Junior Trajani moderationem laudat, quod primum post Imperii auspicia annum, qui ejus fascibus de more debebatur, privatis Consulibus cedere maluerit: cum ab aliis Principibus tanta aviditate ambiretur, ut illum plerique destinatis Consulibus præreptum in se transferrent. Solebant enim novi Imperatores proximis post susceptum Imperium Kalendis Januarii Consulatum inire, quod fasti omnes ostendunt. Hinc est quod anno fere uno posterior erat æra Consulatus quam Imperii.

P. 206. A. 3. Οὐρανῷ ἐστήριξε κάρη. Proverbium desumptum ex Iliad. δ'. v. 443. Innuit Saturninum non repente, sed per continuatam honorum seriem ad Consulatus denique apicem pertigisse. Fuit enim ante, uti diximus, Magister militum, & Comes Orientis.

Ibid. B. 5. Αγοράκριτος. De Agoracrito & Hyperbolo, vide Aristoph. in Equit. & Nub. Demades vero quis qualisve fuerit, disce ex Plutarch. in Demosth. In Alcibiade autem docet idem Platonem Comicum in Hyperbolum lusisse versibus.

Ibid. C. 9. Ανδροκτασίας τε. Iliad. η'. v. 237.

Ibid. D. 3. Επὶ Ιστρῳ. Agit de clade Valentis, quæ occasio Imperii Theodosio fuit.

P. 207. B. 4. Κηρύττει δὲ ὁ Γρατιανός. Dicta hæc ante cædem Gratiani Imp. quem interfectum Lugduni VIII. Kal. Sept. fasti omnes commemorant. Non tamen anno superiore, ut Lambecius existimat: sed ipsis Theodosii quinquennalibus, ut ait Themistius, ipso illo anno quo Saturnini Consulatum profitetur expertum se esse sibi salutarem, hoc est, ipso anno CCCLXXXIII. quo Gratianum esse interfectum scriptores consentiunt.

Ibid. D. 7. Μῆτει τοι δρυτόμος, &c. Iliad. ψ'. v. 315.

P. 208. A. 4. Πειθοῦς καὶ βίας. Est inter eas Æsopi fabulas quas Festus Avienus carmine signavit elegiaco. Ab hac haud multum abludit ea quam Themistius subjungit, de gigantibus a Mercurio consopitis, unde unde tandem hanc arripuerit.

Ibid. C. Καθάπερ Αχιλλεὺς τὸν ἑταῖρον. Patroclum, de quo Homer. Iliad. π'. Achilli Theodosium, Saturninum Patroclo confert, ac componit.

P. 209. B. 3. Πουλυδάμνας. Vide Odyss. δ'. 227. De Veneris cestu alibi diximus.

P. 210. A. 6. Κερβούλων. Dio, l. 63. p. 717. & 718. Xiphil. in Epit. Dionis, in Nerone. Ο γάρ τοι Κορβούλων, τόν τε Οὐολόγαισον τὸν βασιλέα τῶν Πάρθων, καὶ τὸν Τηριδάτην τὸν τῆς Αρμενίας ἡγούμενον, καὶ ἀγγελθεὶς μόνον ἐξεφόβησεν.

Ibid. A. ult. Μακαριστὸς μέν. Deesse ista visa sunt Interpreti: Αλλ' ἔστιν ὁ Σατουρνῖνος μακαριστὸς μέν, &c.

Ibid. C. 10. Η καὶ κυανέῃσιν. Iliad. α'. v. 528.

P. 211. C. 3. Ορᾶτε τουτουσὶ Γαλάτας. Hanc Galatarum originem accurate deſcribit Strabo in Geograph. lib. XII.

P. 212. A. 3. Μασινισσῶν. Salluſtius, bell. Jugurth.

P. 212. B. 9. Τῆς εὐχῆς Αἰακοῦ. Eleganter rem omnem exponit Iſocrates in Evagora. Atque in memoriam tanti beneficii templum Æaco apud Æginetas, communi omnium Græcorum nomine, conſecratum eſt. Vide & Pauſan. in Corinth.

Ibid. C. ult. Χρυσὸς ἐπανῆκε. Aurum ſcilicet iniquis exactionibus extortum a ſubditis, juſtitia Theodoſii redibat a fiſco ad ſubditos. Idem repetit orat. XIX. pag. 227. Vide & orat. XIII. pag. 174.

Ibid. D. 5. Μήνυμα ἐκ Γαλατίας. Crediderim facile contineri his verbis argumentum orationis XIX. quod hactenus latuit eruditis.

P. 213. A. 4. Οὕτω καὶ Αρμενίους. Quos ludificatus, ut Ammianus ait, Valens amiſerat: & Meſopotamiam pariter, quæ Joviano antea erepta fuerat.

Ibid. A. 10. Καὶ τὸν ἀγαπητὸν ἀστέρα. Ἀγαπητὸν hoc loco filium unicum, Arcadium, ſi lubet, intellige. Nam Heſychio ἀγαπητὸς eſt μονογενὴς, & κεχαρισμένος. Honorius autem, qui alter Theodoſii filius, natus eſt duntaxat anno proxime inſequente CCCLXXXIV. ut habent Idat. Marcellin. aliique optimæ notæ Chronologi. Quanquam reclamare quidem ſcio coætaneum ſcriptorem Claudianum in IV. Conſul. Honorii, v. 155. Videtur enim ille velle tardius natum, cum primum ejuſdem Conſulatum in primum ætatis ejuſdem annum ait incidiſſe:

Donaturque tibi qui te produxerat annus.

Verum ὑπερβολικῶς, ut fit, vatem hic locutum, neque adeo inter Chronologos audiendum puto.

Ibid. A. 11. Καὶ τροφίμων αὐτοῦ Φοίνιξ. Studium, curam, ſolicitudinem, in Arcadio erudiendo, qualem in inſtituendo Achille Homericus Phœnix adhibuit, Themiſtius pollicetur. Tullius, l. III. de Orat. *Phœnix ſe a Peleo Patre Achilli juveni comitem eſſe datum dicit ad bellum, ut illum efficeret oratorem verborum, actoremque rerum.* Homerus, Iliad. ι'. v. 442.

Τοὔνεκά με προέηκε διδασκέμεναι τάδε πάντα,
Μύθων τε ῥητῆρ' ἔμεναι, πρηκτῆρά τε ἔργων.

AD ORATIONEM XVII.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

CUM Præfectura Urbis donatus eſſet ab Imperatore Themiſtius, orationem hanc habuit in Senatu, ut & gaudium ſuum impertiret ceteris, & pro eo gradu in quo fuerat collocatus, omnes ordines ad revocandæ tuendæque diſciplinæ ſtudium excitaret. Incidiſſe autem hujus Præfecturæ tempus neceſſe eſt in Conſulatum Clearchi & Richomeris, an. CCCLXXXIV. circa Kal. Septemb. Nam orationem quæ hanc proxime ſequitur, & in ipſa Themiſtii dicentis πολιαρχίᾳ & ſexto Theodoſii imperantis anno dictam eſſe, ex ipſius verbis

pag. 224. liquido eruitur; & eodem imperante vacuus alter annus nullus occurrit, qui alterius alicujus Præfecti Urbi nomine careat, præter quatuor postremos hujus anni menses, & maximam partem insequentis. Non est autem quod quisquam miretur Kal. Sept. hoc eum magistratu fuisse donatum. Nullum enim, ne Romæ quidem, statum anni tempus eligendo Præfecto Urbi fuisse, docet Indiculus, sive Notitia Præfectorum Urbi.

P. 213. C. Επελυήλυθα αὖθις διὰ μακροῦ χρόνου. Videtur significare se nunc secundum inire hunc magistratum, quo fuerit jam longo ante intervallo perfunctus. Et vero Suidas a Juliano, Palladas lib. II. Antholog. a Valente Præfecturam Urbis delatam ei exerte affirmant. Commissæ fortasse ad breve tempus alienæ vices.

Quod autem ad dignitatem P.V. CP. attinet, occurrit hic aliquid observatione sane dignum. Scribit Socrates Præfectum Urbi CP. datum, παύσαντα τὴν ἀνθυπάτων ἀρχὴν: ubi interpres vertit, *Proconsulum Magistratu penitus sublato*. At debuerat reddere, *sublato Duumvirûm Magistratu*. Nam si Proconsularis Europa provincia fuisset, cujus & caput Constantinopolis foret, (ut ex hoc uno Themistii loco existimat se recte conficere Henr. Vales. in notis ad Ammian.) & Proconsul hoc anno Justinus, de quo ad epistolam Constantii diximus: cum duo non potuerint simul esse Proconsules, videtur Socrates, cum hunc Magistratum abrogatum esse dixit, si accurate loqui voluit, non ἀνθυπάτων ἀρχὴν fuisse sublatam, sed ἀνθυπάτου, dicere debuisse. At quod caput est, non Proconsularis legitur Europa Thraciæ, sed tantum Consularis fuisse; neque in sex Thraciæ provinciis ulla unquam Proconsularis fuit. Duumviri nempe ἀνθύπατοι quoque dicti, quia videlicet duorum Consulum, penes quos Romæ olim summa rei publicæ fuit, instar illi erant in civitatibus & municipiis. Duumviris igitur sublatis datus est Præfectus Urbi CP. primum Eusebio & Hypatio Coss. an. CCCLIX. ad exemplum Præfecti Urbi Romæ: ut quæ altera Roma audiret, a vetere Roma quoad administrationis formam nihil discreparet. De potestate denique P. V. vide Cassiod. Variar. lib. VI. formula IV.

Ibid. D. penult. Αντὶ τῆς θεωρίας εἰς τὴν κονίστραν. Similis est illa parœmia vulgaris, *Ex umbra in Solem.*

P. 214. A. Εργων ἀπόδειξις. Melius ἐπίδειξις.

Ibid. A. penult. Δύναμις τε πολιτικὴ καὶ φιλοσοφία. Idem habet orat. VIII. ad Valentem, pag. 107. & orat XIII. pag. 166. ubi vide quæ ex Tullio retulimus.

Ibid. A. ult. Ας περὶ τᾶς. Corrig. περὶ τῆς.

Ibid. C. 2. Κοσμεῖν τε ὑμᾶς καὶ παρ' ἡμῶν. Corrig. κοσμεῖν τε ἡμᾶς καὶ παρ' ὑμῶν.

P. 215. A. 8. Τὸν Αρριανὸν καὶ τὸν Ρούστικον. Suidas. Αρρίανος Νικομηδεὺς, φιλόσοφος Επικτήτειος, ὁ ἐπικληθεὶς νέος Ξενοφῶν· ἦν δὲ ἐν Ρώμῃ ἐπὶ Αδριανοῦ καὶ Μάρκου καὶ Αντωνίνου τῶν βασιλέων, καὶ ἀξιωμάτων μεταλαβὼν, καὶ μέχρις αὐτῆς τῆς ὑπατεύσαι, &c. De Rustico, Jul. Capitol. in Marco Antonino:

Junium

Junium Rusticum reveritus est.... cum quo omnia communicavit, publica privataque consilia, cui etiam ante Præfectos Prætorio semper osculum dedit, quem & Consulem iterum designavit, cui post obitum a Senatu statuas postulavit.

Ibid. B. 3. Θρασείας καὶ Πείσκος. Thraseas Pætus Philosophus Stoïcus, Patavio oriundus, vir egregius, & malis temporibus clarus; Neronis enim ætate vixit. Hunc Tacit. lib. XIV. *Egregium*, Martialis lib. I. Epigramm. *Magnum*. Plinius lib. VIII. ep. XXII. *Maximum vocat*. Hujus gener Priscus Helvidius, a cujus moribus nihil æque ac libertatem hausit, opum contemptor, recti pervicax: de quo Juvenal.

Quale coronati Thrasea, Helvidiusque biberunt.

Ibid. B. 4. Καὶ Βίβος, καὶ Φαβώνιος. Corrupte βίβος legitur pro Βίβουλος. Fuit ille Bibulus Catonis gener, quem Pompeius classi præfecit: De eo Plutarch. in Catone min. Marcus autem Favonius M. Catonis imitator & æqualis fuit: nec doctrina magis, quam παῤῥησίᾳ philosophabatur.

Ibid. B. 5. Τοὺς τρίβωνας καὶ τὰς τηβέννους. Pallia Philosophorum insignia fuisse cum clava seu baculo notum est. Liban. Andronico, ep. CXXXVI. τῶν δὲ αὖ φιλοσοφούντων χαίρειν ἐᾶν πώγωνα καὶ τρίβωνα καὶ βακτήριον. De τηβέννοις vide Petavii notas ad orat. II.

Ibid. C. Τοῖς ἐξέπεσεν εἰς Διονύσιον καὶ Σικελίαν. Tzetzes, Chiliad. 10. hist. 361. v. 995.

P. 216. B. 8. Τάξιν μὲν σὴν εἰς τὴν γερουσίαν. Universum Senatorum ordinem pro suo munere ac magistratu hortatur ad studium disciplinæ tuendæ. Erat enim Præfectus Urbi idem & Princeps Senatus: Patres in consilium vocabat, ferebat de iis judicium, eorundem jura tuebatur. Senator in formula, Symmach. lib. X. epist. Sidonius, epist. XVI. in Sapphico:

——accepi capiens honorem,
Qui Patrum ac Plebis simul unus olim
Jura gubernat.

In nummis ΓΕΡΟΥΣΙΑ. ΙΕΡΑΠΟΛΕΙΤΩΝ. *Senatus Hierapolitanus*. Vide Festum, verbo *Gerusia*. Varro, l. IV. de ling. Latin. *Senaculum* interpretatur.

AD ORATIONEM XVIII. NOTÆ.

PETAV. IN Theodosii Imperatoris commendationem impensa hæc oratio est: a quo cum esset ad dicendum invitatus, primum illius φιληκοΐαν, hoc est, audiendi cupiditatem, tum humanitatem, magnificentiam, ac ceteras dotes mirifice celebrat. Magna apud Theodosium Themistii auctoritas fuit, adeo ut coram S. P. Q. in Occidentem profecturus filium ei suum commendaverit, quemadmodum hac in oratione testatur. Quare etsi senio jam confectus esset Philosophus, non tamen feriari eum ab dicendi contentione sivit. Idque adeo ex præclare factorum conscientia atque fiducia sui profectum docet ipso statim orationis aditu: quæ habita videtur anno Imperii

ſexto, ut quæ paulo poſt initium ſequuntur, non obſcure ſignificant, καὶ ὁ μεταχειρίζεται ἤδη ἕκτον ἔτος ἀκέραιον.

P. 217. A. 2. Καὶ ἀποπηδᾷν ξυῶ ῥᾳςώη. PETAV. Κέλητα, ſive deſultorem equitem deſcribit: Latini *Celſos* appellarunt. Feſtus: *Celſus a Græco* κέλης, *eques dictus*. Gloſſ. Vet. *Celſus* ὑψηλὸς μετέωρος, καὶ κέλης. Notum illud Horatianum,

Celſi prætereunt auſtera poëmata Rhamnes.

Sic accipiendus videtur Silii verſus ille lib. XVII.

Contra ſana manus Rutuli, celſuſque ruebat
Viſo Rege procul raptis exercitus armis.

Eoſdem *ſingulatores* vocarunt. Gloſſ. *Singulator* ἱππαςὴς κέλης. Alias ſingulares. Propertius L. IV. El. II. Vertumnos deſultores vocat, ut Scaliger obſervat.

Eſt etiam aurigæ ſpecies Vertumnus, & ejus
Trajicit alterno qui leve pondus equo.

Ibid. A. 5. Τὰ δυσαπόειςα. PETAV. Henr. Steph. δύσπορα reſtituit.

Ibid. A. 6. Παρ' αὐτῷ τῷ Ὁμήρῳ. PETAV. Iliad. ψ'. uti quæ deinceps ſequuntur.

Ibid. D. 4. Καὶ ὅσῃ συγχωρεῖ τὴν ὀργὴν. PETAV. Dictum hoc videtur propter Gotthos, qui Theodoſii virtute ſuperati, atque in amicitiam recepti.

Ibid. D. ult. Αναμνήσθητε οὖν τῦ προοιμίου. PETAV. Prædicatæ fuerant coram Senatu a Poëta quopiam Theodoſii laudes. Βοιώτιον itaque μέλος ideo vocatur, vel quod Poëta ille Bœotius, vel quod Pindaricum μέλος eſſet.

P. 218. A. 3. Εἰσιόντι μέλος πεποιημένον. PETAV. Corrig. Εἰσιόν τι μέλος.

Ibid. A. 7. Μηδὲ θαμίζει δορυφοροῦσα. PETAV. Legendum δωροφοροῦσα, ut & poſtea P. 221. id quod ſuo loco docebimus.

Ibid. D. 7. Ὅσα οἱ πάλαι. PETAV. Melius eſt οἱ πολλοί.

P. 219. A. 2. Ὅτι οὐ χρυσὸς ἀετός. PETAV. Aquila aurea, & purpureus Draco Imperatoria inſignia erant, & ante Imperatorem præferebantur. De Dracone Am. Marcel. L. XVI. *Alios purpureis ſubtegminibus texti circumdedere Dracones, haſtarum aureis gemmatiſque ſummitatibus illigati, hiatu vaſto perflatiles, & ideo velut ira perciti ſibilantes, caudarumque volumina relinquentes in ventum.* Juſtinus Apol. 2. ſcribit procedentem Imperatorem anteceſſiſſe, ἔπαια σαυρωθέν. Καὶ τῶν ἐπαίων δι' ὧν αἵ τε προσόδοι ὑμῶν πανταχοῦ γίνονται, τῆς ἀρχῆς καὶ δυνάμεως τὰ σημεῖα ἐν τούτοις δεικνῦντες. Tertull. Apolog. *Sipara illa vexillorum, & cantabrorum ſtolæ crucium ſunt.*

Ibid. C. ult. Οὕτω διοικεῖται. PETAV. Forte διάκειται.

Ibid. D. penult. Καὶ περιϋφαίνων ὁσημέραι. PETAV. Manifeſte hic προσυφαίνων poſtulat ſenſus.

P. 220. A. Υφῶνης μόνον αὖθις. PETAV. Prava interpunctione obſcurior hic locus redditus eſt. Itaque poſt μόνον apponenda diſtinctio.

Ibid. B. 2. Ὥσπερ οἱ λίχνοι. PETAV. Ita Julianus Orat. περὶ τῶν αὐτοκρ.

περάξ. Ὅτι πάντως ἐστρατιόμεθα, ὥσπερ ἐν τοῖς συμποσίοις οἱ λίχνοι τῶν ἐδωδίμων ἁπάντων οὐχ ὑπομένοντες ὃ μὴ τῶν παρακειμένων ἅψασθαι.

Ibid. D. 4. Οἵα που καὶ ἡ περάτη. PETAV. Corrupta vox ἐγκράτεια, pro ἐκστρατεία. Nam de Gratiani nece loquitur, qui a Maximo eſt interfectus. Secundum quam cædem Legatos ad Theodoſium miſit Conſtantinopolim, ut illius animum exploraret, velletne ipſum in Imperii collegam adſciſcere. At ille tempori conſulens bona ſpe Tyrannum aluit, ne ſuperatis Alpibus Valentinianum Imperatorem adoleſcentulum opprimeret. Zoſ. L. 4. Quamobrem tum profectionem in Gallias Imperatorem deſtinaſſe ſuſpicari licet. Quas quidem per Rhenum accipere debemus. Alioqui Lugduni tum Maximus erat. Ac ſane vereor ut Ῥήνου hic pro Ροδανοῦ irrepſerit. De hac Theodoſii expeditione vide Latini Pac. Paneg. ad Theod.

Ibid. HARDUIN. Exſtincto Gratiano, cum major eſſet in Galliis potentia auctoritaſque Maximi, quam ut Theodoſii copiis quas ad Rhenum miſerat, comprimi plane poſſet, fœdus ille cum Maximo iniit, ut iis contentus quæ vi jam eripuiſſet, Imperatoriæ deinceps ſtirpi & Valentiniani Junioris vitæ ditionique parceret. Hinc eſt quod Conſulatum geſſit anno CCCLXXXVI. cum Honorio NB. Evodius, qui pro Maximo Præfectus Prætorio Galliarum erat: & Maximo ipſi conceſſum ut ſe Auguſtum collegamque Cæſarum appellaret. His aliiſque officiis eum a ſtudio rerum novarum tantiſper avertit Theodoſius. Atque hoc illud eſt, ut opinor, quod ſatis plane ſignificat hoc loco Themiſtius, cum Rhenanæ expeditionis fructum non exitu certaminis, quod nullum fuit, ſed voluntate Ducis & conſiliorum ſimul eventu eſſe metiendum: per eam quippe effectum eſt, ut Imperatoriæ ſtirpis reliquiæ ſalvæ & incolumes forent.

Ibid. D. 7. Η ὑπερήφανος, καὶ βασιλική. PETAV. Pro ἡ, corr. ἣν.

P. 221. D. 2. Οὓς οὐχ ἡ γῆ αὐτῶν. PETAV. Scribe ἐδωροφόρει, qui error & antea a nobis emendatus eſt.

Ibid. D. 4. Καὶ οἱ εὐπορῶντες. PETAV. Lege οὐ εὐπορ. vel εὐπορῶν τις & τῷ λιμῷ ἀπόλλωνται, vel ἀπόλλυται. Ad Midæ fabulam alludit, de qua Claudianus L. 1. in Eutrop.

Sic rex ad prima tumebat
Mæonius, pulcro cum verteret omnia tactu.
Sed poſtquam riguiſſe dapes, fulvamque revinctos
In glaciem vidit latices: tunc munus acerbum
Senſit, & inviſo votum damnavit in auro.

Ibid. D. 7. Τοιγάρτοι Κροίσου. PETAV. Herodotus L. 1.

P. 222. Χωρὶς μὲν ἐπὶ τῷ Τίγρητι. PETAV. Mutilus hic locus eſt. HARDUIN. Hunc locum quem recte Petavius cenſuit eſſe mutilum, facile ſic reſtitui poſſe cenſemus: χωρὶς μὲν ἐπὶ τῷ Ἴστρῳ, vel potius Ῥήνῳ, χωρὶς δὲ ἐπὶ τῷ Τίγρητι: ut duos exercitus ſignificet quos Theodoſius tum temporis ſimul alebat, ad Tigrim in Oriente alterum contra Perſas, alterum ad Rhenum vel ad Danubium in Occidente adverſus Maximum tyrannum, alioſque Romani nominis & Imperii hoſtes.

His fortaſſe territi copiis Perſæ legationem miſere de pace ad Theodoſium, Richomere ac Clearcho Coſſ. id eſt, hoc ipſo anno CCCLXXXIV. cujus legationis meminit Pacatus in Paneg. Socrat. lib. V. & Marcellin. Comes, Coſſ. ſupraſcriptis, & alii. Illa pax eſt quam Stilico e legatis unus compoſuit, eleganterque & copioſe Claudianus exornavit.

Ibid. A. 7. Ἀλλὰ καὶ ἐκτείνει. PETAV. Scribe ἐκτίνει.

Ibid. A. 9. Ἀλλὰ καὶ ἐπαύξει. PETAV. Hujus paternæ munificentiæ, & amplificatæ annonæ meminerunt Impp. Arcad. & Hon. L. XIV. Cod. Th. tit. XVII. *Inclytæ recordationis pater clementiæ noſtræ poſt ſolitum canonem, qui urbi auguſtiſſimi nominis præbetur, certum annonarum modum de novo canone addendum eſſe conſtituit.* At Zoſimus Chriſtianorum Impp. oſor id illi vitio tribuit, atque ærarium largioribus annonis gravatum aſſerit L. IV. Τούτῳ τε, καὶ τὸ δημόσιον σιτήσεσιν ἐβάρυνε πλείοσιν.

Ibid. A. 11. Καθάπερ τῇ μητρὶ πόλει. PETAV. Quam μητρόπολιν intelligat ambiguum eſt. Ego ad Romam editione I. retuleram, quam Orat. IV. μητρόπολιν vocat. Nam Μέγαρα, quæ φύσει metropolis fuit, nihil ad ξενηλασίαν iſtam pertinent, quantum quidem ex hiſtoria conſtat. At nunc re accuratius perſpecta Lacedæmonem ſignificari non dubito, quæ nonnullorum ſententia Byzantii μητρόπολις dici queat, quod a Pauſania Rege ſit condita. Juſtinus L. IX. Iſidorus L. XV. C. I. Oroſius. Quod tametſi falſiſſimum eſt, diu enim ante Pauſaniam ſtetit, tamen cum ab eo capta ac Medis erepta ſit, ut L. I. Thucyd. narrat, colonis ab eodem frequentatam veriſſimile eſt. Qua ratione μητρόπολιν hic Lacedæmonem appellari ſentio. Ad eundem ſenſum exigendum & illud eſt, quod Ammian. L. XXII. Conſtantinopolim vetus Byzantium Atticorum coloniam nominat. At Velleius, Mileti, Lib. II. *In legibus Gracchi inter perniciosiſſima numeraverim, quod extra Italiam colonias poſuit. Id majores quum viderent, tanto potentiorem Tyro Carthaginem, Maſſiliam Phocæa, Syracuſas Corintho, Cyzicum ac Byzantium Mileto genitali ſolo, diligenter vitaverant.* Denique Conſtantinus Porphyrog. L. de Thematibus. Αὐτὸ δὲ τὸ Βυζάντιον Μεγαρέων, καὶ Λακεδαιμονίων, καὶ Βοιωτῶν ἐστὶν ἀποικία τῶν ἀρχαιοτάτων Ἑλλήνων. διὸ καὶ τῆς τῶν Δωριέων γλώττης ἐν ἐπιστήμῃ τυγχάνουσιν.

Ibid. HARDUIN. Cum ipſa Conſtantinopolis ſe populi Romani coloniam fateatur, & Romam metropolim agnoſcat: non video cur in aliam quampiam civitatem transferri hanc laudem oporteat. Coloniam certe vocat Pletho, orat. I. de rebus Peloponneſ. Ἐπειδὴ οἱ μετὰ ταῦτα τὴν λαμπρὰν ταύτην ἀπὸ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ Ῥώμης ἀποικίαν στειλάμενοι, καὶ Βυζάντιον οὕτω καλῇ καὶ μεγάλῃ ἐπηυξηκότες τῇ προσθήκῃ, Πελοποννησίων οὐκ ἀλλότριοι. Et Romam Byzantii metropolim aperte profitetur ipſe Themiſtius, denegata etiam expreſſis verbis tam honorifica appellatione Megarenſium civitati, orat. XXIII. ubi Conſtantinopolitanos cives ita affatur: Ὑμῶν αὖ ἕνεκεν πολλὴν γῆν ἐπῆλθον καὶ πολλὰς πόλεις μεγάλας καὶ εὐδαίμονας, ἀτὰρ δὴ καὶ τὴν μητρόπολιν τὴν ἡμετέραν, οὐ τὰ ἀρχαῖα Μέγαρα λέγω, ἀφ' ὧν ὡρμήθησαν οἱ τοῦ Βοσπόρου προσοικήσαντες, ἀλλ' ἣ τῶν μὲν ἄλλων πόλεων βασιλεύει, τῇ δὲ ὑμετέρᾳ συμβασιλεύει. Atque eam ob rem utique

Conſtans Heraclii nepos cum de antiqua Imperii ſede reſtituenda cogitaret, Romam matrem, Conſtantinopolim filiam nuncupabat. Zonaras in ejus vita: Βουλόμενος καὶ τὴν βασιλείαν εἰς τὴν πρεσβυτέραν Ῥώμην μετενεγκεῖν. Ἔλεγε δεῖν μᾶλλον τὰς μητέρας ἢ τὰς θυγατέρας τιμᾶν. Et Auguſt. lib. v. de Civit. Dei, c. 21. Conſtantinopolim Romæ filiam vocat. Roma ſcilicet ἀστέων, ut de Thera cecinit Pindarus, ῥίζα μελησίμβροτος, in variis terrarum oris, per quas invicta tanti populi virtus pervaſerat, plures olim colonias propagavit, ejectis præcipue peregrinis ex Urbe, id quod inopia plerumque rei frumentariæ accidebat, ut docent Symmach. lib. II. epiſt. VII. & Liban. in Antioch. agens de fecunditate agri Antiocheni. Hic ergo Theodoſio de amplificata adeo Regiæ urbis annona gratulatur, ut ex Urbe ejiciendus nemo deinceps ſit, ne peregrinus quidem, ut Romæ ſæpe olim contigit.

Ibid. C. 4. Οὐδὲ ὄρθον ὁ κάλλος. PETAV. Non pœnitet me conjecturæ meæ, qua ὡραῖον pro ὄρθον ſcribendum exiſtimavi. Eſt enim ὡραῖον idem quod poſtea λαμπρὸν & εὐπρόσωπον appellat.

Ibid. C. 8. Αὐλὴ τε βασιλέως ἐπωνύμω. HARDUIN. Baſilica ſcilicet Theodoſiana, quæ fuit in regione Urbis CP. octava, ex deſcriptione urbis ejus.

Ibid. C. 11. Νῦν ὀμφαλός. HARDUIN. Sic Aſiam Pompeïus quam ultimam populi Rom. accepit provinciam, mediam eam fecit. Plin. l. VII. ſect. XXVII.

Ibid. C. ult. Ὦ πάτερ, ὦ εὐδαίμων. PETAV. Quemadmodum a Conſtantino Byzantium ſit ornatum, pluribus memorat Zoſ. lib. II. Qui etiam addit, id quod ad Themiſtium noſtrum plurimum facit, alios Imperatores multo majoribus eam muris circumdediſſe, atque ædificia ſic contigua eſſe permiſiſſe, ut & domi, & foris artentur incolæ, nec ſine periculo propter ingentem hominum, atque animalium multitudinem, per Urbem incedant. De ejuſdem amplitudine ac magnificentia cecinit iſta Sidonius, Paneg. Anthemii Aug.

Porrigis ingentem ſpatioſis mœnibus urbem,
Quam tamen anguſtam populus facit. Itur in æquor
Molibus, & veteres tellus nova contrahit undas.
Namque Dicarchææ tranſlatus pulvis arenæ
Intratis ſolidatur aquis, durataque maſſa
Suſtinet advectos peregrino in gurgite campos.

P. 223. A. 2. Τοῦ δὲ καλλιώεται ἡ τύχη. PETAV. Recte Stephanus εἰ τύχη, vel οἱ τοῖχοι & καλλιώονται corrigit. Nam & parietes, & pavimenta marmoreis cruſtis veſtiebantur, aut teſſellato etiam opere diſtinguebantur. Quæ ambo huic loco congruunt. Hoc enim eſt καλλιώεσθαι τὰ ἐδάφη, vel τοὺς τοίχους. Cujuſmodi in Tiburtino Manlii Prætorium deſcribit Statius l. I. Silv. Sed obſcura nonnihil carminum pictura, quæ opportune hic luce aliqua noſtræ interpretationis illuminanda eſt. Sic igitur canit:

Dum vagor aſpectu, viſuſque per omnia duco,
Calcabam nec opinus opes. Nam ſplendor ab alto

Defluus, & nitidum referentes aëra testæ
Monstravere solum, varias ubi picta per artes
Gaudet humus, suberantque novis Asarota figuris.

Ubi hoc Poëta significat, tam solum marmoreis tessellis pictum ac variegatum fuisse, quam tectum ipsum ac fornicem pellucidis ac splendidissimis testis obductum, a quibus lux splendorque longe lateque diffusus quodammodo deflueret. Eas porro nitidissimi speculi more modoque pavimenti figuras atque asarota repræsentasse. Cum igitur eo pervenisset Statius, atque oculos huc illucque circumduceret, necdum ad solum oculos adjecisset, non ante quid calcaret animadvertisse, quam sublatis oculis pavimentum per testulas illas transpiceret. Conturbat aliquantulum particula *nam*, pro qua longe clarius *cum* scribi potuit. Quamquam illa caussam continet non cur asarota calcaverit, sed cur nec opinus id fecerit. Non enim prius animadvertit, quam in speculo monstraretur.

Primus Romæ parietes crusta marmoris operuisse Mamurra Formianus a Cornelio Nepote traditur, auctore Plinio lib. XXXVI. c. VI. quem Catullus mordaci Epigrammate traduxit. Verum in illo Pliniano loco mendum esse, & quidem desperatissimum censet Josephus Scal. Comment. ad Catullum. Quem, quia secus sentio, in medium afferam, & expendam. *Hic namque est Mamurra* (ait Plinius) *Catulli Veronensis carminibus proscissus, quem, ut res est, domus ipsius clarius quam Catullus dixit habere quicquid habuisset Comata Gallia.* Hunc locum ita depravatum esse pertendit Scaliger, *ut in toto Plinio nullus sit corruptior. Mirum enim est*, inquit, *de hac domo tacuisse Catullum, quod, si ita res se haberet, nunquam tacuisset.* Sed quemadmodum ea ratio procedat, equidem non video. Nisi forte domum ejusmodi ullam habuisse negare potest Mamurram, cujus subinde mentionem eodem in loco Plinius fecerit. Quid apertius porro quam quod illis verbis significatur? Reipsa clarius Mamurræ domum illud idem, quod Catullus exprobrarat, quam hunc ipsum Poëtam suis versibus, declarasse. Quare quod rescribendum conjicit *Metrodorus Scepsius* pro *ut res est, domus ipsius*, acute magis quam solide excogitatum videtur.

Ibid. A. 3. Λίθῳ Λακαίνῃ καὶ Λιβύσσῃ. Idem in Paneg. Majoriani.

Consurgit solium saxis, quæ cæsa rubenti
Æthiopum de monte cadunt, ubi Sole propinquo
Nativa exustas afflavit purpura rupes.
Jungitur hic Sinnas, Nomadum lapis additur istis
Antiquum mentitus ebur: post caute Laconum
Marmoris herbosi radians interviret ordo.

Vide & Ep. 11. lib. 11.

Ibid. A. 4. Καὶ δείκνυσιν ἀπειρόκαλον. PETAV. Atqui non ære tantum, atque argento: sed & auro, atque ebore, & electro Menelaï domus splendebat. Unde & Telemachus in Pisistrati aurem insusurrat. Odyss. δ'.

Φράζεο Νεστορίδη τῷ ἐμῷ κεχαρισμένε θυμῷ

Χαλκοῦ τε στεροπὴν, καὶ δώματα ἠχήεντα,
Χρυσοῦ τ' ἠλέκτρου τε καὶ ἀργύρου, ἠδ' ἐλέφαντος.

Huc pertinet quod apud Plin. loco ante commemorato legitur: *Fuit tamen inter lapidem atque marmor differentia jam & apud Homerum. Dicit enim Paridis os marmoreo saxo percussum: sed hactenus regias quoque domos cum laudatissime, præter æs, aurum, electrum, argentum, ebore tantum adornans.*

Ibid. A. 8. Καὶ θεάτρων ἁμίλλης. PETAV. Haud sincera lectio. Pro qua verisimile est quod in interpretatione substitui. De Naumachia, credo, loquitur, quam in suburbiis Theodosius instituerat, mari in continentem admisso. Pro χερσοδασίπτων, quod nihil significat, conjeceram χερσοποιήτων.

De his ac similibus Constantinopolitanæ Urbis structuris agit Gregorius Nazianz. Orat. XXV. Ἡμῖν δέ φησι καὶ τείχη καὶ θέατρα, καὶ ἱππικὰ, καὶ βασίλεια, καὶ κάλλη στοῶν, καὶ μεγέθη, καὶ τὸ ἄπιστον τοῦτο ἔργον ὁ ὑπόγαιος καὶ ἀέριος ποταμὸς, καὶ ὁ λαμπρὸς στῦλος οὑτοσὶ καὶ περίβλεπτος, &c. Subjicit postea, Θάλασσαν δ' οὔπω περιερρήξαμεν ἡμῖν αὐτοῖς, οὐδὲ τὰς ὥρας ἐκεράσαμεν. Quæ postrema fortassis ad Themistianum hunc locum pertinent.

Ibid. C. 5. Τὴν μουσικὴν αὐτῆς. HARDUIN. Contextus ipse orationis docet non Musicen proprie dictam esse hic intelligendam: sed declamatoriam artem quæ una est ex humanis & mansuetioribus disciplinis. Illæ autem μουσικαὶ priscis scriptoribus dicebantur: ut ex Aristophane liquet, in Equitib.

Ibid. D. Ὥσπερ οἱ κύκνοι. PETAV. Ex Platone desumptum hoc est: qui in Phædone de iisce Avibus, ἀλλ' ἅτε οἶμαι, inquit, τοῦ Ἀπόλλωνος ὄντες, μαντικοί εἰσιν, καὶ προειδότες τὰ ἐν Ἅδου ἀγαθὰ ᾄδουσι, καὶ τέρπονται ἐκείνην τὴν ἡμέραν διαφερόντως, ἢ ἐν τῷ πρόσθεν χρόνῳ. Sed eum cantum fabulosum esse docet in Electro Lucianus. Tametsi affirmare videatur Aristot. IX. de Histor. Et, si Cælio Rhodig. credis, Ælianus etiam audisse se cantantes Cygnos aliquando testatus est. Sic enim ille l. IX. c. V. *Auctor tamen 10. variæ Narrationis Ælianus est, audisse quandoque se canentem Cygnum. Sic enim ait:* ἐγὼ δὲ ᾄδοντος Κύκνου ἤκουσα. Sed errat Cælius; & ex sequentibus verbis error iste convincitur. Addit enim, οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλον οὐδείς. Apponenda itaque negatio, quæ in Tigurina Editione ad marginem adscribitur. Hoc modo: Ἐγὼ δὲ ᾄδοντος κύκνου οὐκ ἤκουσα, οἶμαι δὲ οὐδὲ ἄλλος οὐδείς.

P. 224. A. 8. Πάλιν στρατιώτην. HARDUIN. Forte, πάλαι στρατιώτην, *militem veteranum.*

Ibid. A. 11. Οὐκ ἄρα ἐγὼ σπουδαρχιῶν. PETAV. Hic ille locus est, ex quo conjici posse statueram non a Juliano vel Valente, sed a Theodosio Præfectura Urbis ornatum fuisse Themistium. Nam pro πολυαρχία lego πολιαρχία. Cui affinis error e Synesiano libro I. de Providentia olim a nobis sublatus est, ubi πολυαρχήσας erat, pro πολιαρχήσας. Prioris sententiæ, qua Julianus auctor ejus beneficii constituitur, adstipulator est Suidas.

Alterius vero de Valente ac Valentiniano mentio fit in Titulo cujuſdam Epigrammatis, quod eſt L. II. Ἀνθολ. C. LI. Παλλαδᾶ εἰς Θεμίστιον τὸν φιλόσοφον γενόμενον ὕπαρχον Κωνσταντίνου πόλεως ἐπὶ Οὐαλεντινιανοῦ καὶ Οὐάλεντος.

> Ἄντυγος οὐρανίης ὑπερήμενος εἰς πόθον ἦλθες
>   Ἄντυγος ἀργυρέης αἶσχος ἀπειρέσιον.
> Ἦσθα ποτὲ κρείσσων. αὖθις δ᾽ ἐγένου πολὺ χείρων·
>   Δεῦρ᾽ ἀνάβηθι κάτω, νῦν γὰρ ἄνω κατέβης.

Quæ nos ex tempore ita Latine reddidimus.

> *Fornice in ætherio reſidentem, argenteus ad ſe*
>   *Fornicis alterius proh pudor! orbis agit.*
> *Qui melior fueras nunc pejor factus, in imum*
>   *Aſcende, in ſummum qui modo lapſus eras.*

Hos verſus pro eo atque arguti ingenioſique ſunt, non Palladæ eſſe inſulſiſſimi Grammaticuli, ſed Themiſtii ipſius exiſtimat Muretus in Annot. ad epiſt. LXVIII. Senecæ. Ubi tamen fallitur, cum eundem Conſulem putat a Juliano factum. Nam ὕπαρχος idem eſt ac Præfectus Urbis, ut eſt in Gloſſ. Vet. Ac Mureti ſententiæ ſuffragatur Scholion breve lemmati Epigrammatis appoſitum. Οἱ δέ φασι Θεμίστιον αὐτὸν εἰς ἑαυτὸν τοῦτο πεποιηκέναι, ὅτε ἔπαρχον αὐτὸν ἐποίησεν Ἰουλιανὸς ὁ βασιλεύς. Neque vero Themiſtii avaritiam, ut Opſopœus arbitratur, ſed ambitionem hoc epigramma perſtringit. Eſtque ἄντυξ ἀργυρέη argentei currus περιγραφή. Qualem Præfectus Urbis habuit, ut & Piſidiæ Prætor, Novel. XXIV. Quippe omnibus civili militarive dignitate præditis, puta Præfectis Urbi, Magiſtro militum, &c. carrucarum uſus permittitur, L. XIV. Cod. Theod. Tit. XII. *Omnes honorati, ſeu civilium, ſeu militarium dignitatum vehiculis dignitatis ſuæ, id eſt, carrucis bijugis intra urbem ſacratiſſimi nominis ſemper utantur.* At Præfectus Prætorio auratam habebat, ut ad Notitiam Orientalis Imp. Guido Pancirolus obſervat. Ad ſummum niſi ſæpius Præfectura Urbis donatum Themiſtium dixeris, omnino Theodoſio hic locus addicit, a quo ſe eam dignitatem ideo accepiſſe profitetur, ut Imperatoris judicium cum Platonis ſententia concors ac conſentiens eſſe monſtraret: a quo etiam Tabulas alias longe excellentiores habere ſignificat, hoc eſt, Arcadium ejus filium. Quibus nihil eſſe poteſt apertius.

Ibid. B. 3. Ὑπὸ τῆς ἀνθυπατείας. PETAV. Leg. περὶ τῆς.

Ibid. B. 7. Οὐκ ἐπ᾽ ἐκείνῃ τῇ δέλτῳ. HARDUIN. Deeſt θαῤῥῶ, aut quippiam ſimile. De Codicillis ſive δέλτοις, vide notas Petavii ad orat. XXIII.

Ibid. C. Ο ἀγαπητός. HARDUIN. Si hac voce unigenam filium placet ſignificari, dictam eſſe oportet hanc orationem ante diem V. Idus Septemb. quo die prodiiſſe in lucem Honorium diximus.

Ibid. C. 2. Ο σεβαστὸς ἐκ τοῦ λίκνου. PETAV. Arcadius ſcilicet, ut ſequentia indicant, cum eum ita compellat, ἐπώνυμε τοῦ λογίου Θεοῦ, hoc eſt, Mercurii ex Arcadia oriundi. Hunc ut ſupra dictum eſt, in

Occi-

Occidentem profecturus Theodosius Themistio, forte tunc Urbis Præfecto, coram Senatu ac populo commendaverat.

Ibid. C. 5. Επὶ τὴν ἑσπέραν. HARDUIN. Non eam expeditionem certe intelligit, quam nonnisi post quadriennium suscepit Theodosius adversus Maximum: sed profectionem in urbem Heracleam, & Berœam: Thraciam fortassis a Gotthunnorum excursionibus defensurus, cum quibus sæpius congrediendum hoc tempore fuit in Thracia: de quibus tandem post biennium plane devictis Constantinopoli an. CCCXXCVI. cum Arcadio triumphavit.

Ibid. C. penult Προσήκειν καὶ ἰδιώτῃ. PETAV. Τὸ προσήκειν inducendum arbitror. Est enim superioris ἀνήκειν glossema perperam intrusum.

Ibid. D. ult. Α μόνοις. PETAV. Corrig. ἃ μόνη.

P. 225. A. 2. Παλαιῶν κλέα ἀνδρῶν κρατόρων. PETAV. Nam & Achilles in secessu, ἄειδε δ' ἄρα κλέα ἀνδρῶν.

Ibid. B. 5. Η εἴγε μετεωροτέρα. PETAV. Corrig. ἤγε.

Ibid. B. 7. Η μήτηρ. HARDUIN. Ælia Flaccilla Arcadii mater, quæ tum adhuc erat in vivis.

AD ORATIONEM XIX. NOTÆ.

PETAV. THEODOSII senioris mirificam in Antiochenos clementiam hac Oratione celebrari magnus ille Baronius existimat, ad an. CCCLXXXIIX. Cujus opinioni favent quidem nonnulla quæ in ea leguntur. Velut quod celerrime veniam indulserit, quod in longinquas regiones vox illa salutaris pervaserit, quod lugubri amictu deposito festum ab reis celebratum sit. Quæ omnia eodem illo tempore contigerunt. Verum si quis sedulo omnia quæ hic a Themistio tota oratione dicuntur, attenderit, non dubitabit quin alio prorsus quam ad Antiochenorum crimen illud pertineat. Nam ut omittam, quod illic duo reorum genera discernuntur: quorum unum extra culpam, & auditione tenus implicatum eo scelere: alterum maleficii convictum: adeo ut ἀδίκημα & δυστύχημα pariter in eo versatum sit, quæ non videntur commode populari isti seditioni, ac tumultuariæ, non ex compacto, aut consilio concitatæ, posse convenire. Ut, inquam, illud, quod levius videri possit, prætermittam: certe quod de Imperatoris filio Themistius ait, nullo modo in Antiochena illa tempora quadrat, cum ita scribat: ei reorum absolutioni subscripsisse una & Imperatricem, & unicum, charissimumque filium, qui ut parentum similis sit, pius juxta ac clemens esse debet. Sed in Græco expressius quiddam, & ἐμφαντικώτερον est: Συμψήφου τῆς ὁμοζύγου οὔσης αὐτῷ, καὶ ἀεὶ βουλευούσης εἰς μίαν, ἑπομένου δὲ ἀμφοῖν καὶ τοῦ παιδὸς τοῦ ἀγαπητοῦ, ὃν ἐν τοῖς αὐτοῖς ἤθεσι καὶ ἐκτρέφουσι καὶ ἐξασκοῦσι, ἀμφιθαλοῦς ἀτεχνῶς, καὶ ἀμφιδεξίου. οὕτω γὰρ ἂν μᾶλλον ἐοικὼς ἢ τῶν γεναμένων, εὐσεβεῖ τε αὐτῷ καὶ φιλανθρώπῳ εἶναι προσήκει. His verbis non obscure indicat vixisse tum Placillam Arcadii matrem, eamque cum viro suo optimis moribus filium ἀγαπητὸν, hoc est, ut norunt eruditi, unicum,

& maxime carum, habuiſſe : id quod inſuper vox ἀμφιθαλὴς exprimit. Eſt enim ἀμφιθαλὴς, cujus uterque parens ſuperſtes eſt. Ἐπ' ἀμφοτέροις τοῖς γονεῦσι θάλλων, ait Heſychius. At Antiochenorum illud facinus nonniſi poſt Placillæ obitum accidere potuit. Et quidem biennio poſt, ut eidem Annalium ſcriptori placuit. Nec eſt quod ad Gallam, quam poſt Placillæ obitum duxit Theodoſius, quæ hic ad conjugem pertinent, referenda putes. Etenim vox τῶν γεναμένων non aliam ſpectat, quam Arcadii genitricem. Nec ex Galla virilem prolem ſuſtulit Imperator; ſed unicam filiam, Gallam ſcilicet Placidiam. Et ut ſuſtulerit aliquam, cum anno altero quam Gallam duxit, Antiochenorum crimen contigerit, qui potuit parentum decreto infans iſte ſubſcribere? Quamobrem aliud omnino Theodoſii factum prædicari neceſſe eſt. Quod quale ſit compertum mihi nondum eſſe fateor. Suſpicari licet contra Imperatorem occulta ab quibuſdam inita conſilia. Quod Senatorum illæ voces indicant : περὶ πάντων φροντιστέον ἐστὶ τῆς ἀσφαλείας τῶν Αὐτοκρατόρων. Et quod ſubjicit : Ἀλλ' ὅγε οὕτω φρονῶν, &c. τί ἄλλο ἢ κακονουστέρους ὑπολαμβάνει τοὺς πρὸς εὔκλειαν αὐτῷ ἐμποδὼν ὄντας τῶν τῷ σώματι ἐπιχειρούντων. Nam adverſus Imperatoris vitam conſpiraſſe nonnullos hæc profecto verba declarant. Poſtremo nonnemo arbitrari poſſet alium hic quam Theodoſium, Imperat. laudari, niſi evidentibus notis ea conjectura refelleretur, ut cum Trajanum & Marcum Impp. illius Populares, hoc eſt Hiſpanos, appellat: id quod de Theodoſio accipiendum eſt. Habent igitur eruditi viri, atque hiſtoriæ ſtudioſi, in quo quærendo atque enucleando ingenium ſuum exerceant.

Harduin. Memini me apud Libanium legere orat. XII. quæ prima eſt ad Theodoſium, ſolitum eſſe olim Julianum Didium Imp. animadvertere graviſſimo ignis ſupplicio in eos qui vates divinoſque conſulerent de ſorte ac fortuna Principum : Theodoſium vero mirifice laudari, quod in pari ſcelere non eandem vim ſeveritatis adhibuiſſet. Ὑπὸ μὲν γὰρ ὁμοίων ἐγκλημάτων, inquit Libanius, ἦσαν τινες ἀποθανούμενοι· καὶ ἡ ψῆφος εἶχε θάνατον· ἡ δὲ λύουσα φωνὴ τὴν ψῆφον, λαβοῦσα τὴν ἀρχὴν ἐκ τῶν βασιλείων, ἐχώρει διὰ τῆς πόλεως, ἀπάγουσα τῶν αὐχένων τὰ ξίφη. *Nam propter ſimilia crimina quidam fuerant addicendi neci, & ſententia fuerat de capite lata : ſed vox condemnationem ſolvere aſſueta, cum a Regia profecta eſſet, pervagata eſt per Urbem, gladios abducens a cervicibus.* Atque hoc quidem inſigne clementiæ ſpecimen ab ipſo Theodoſio editum eidem idcirco proponit, ut ab illa humanitate non diſcedens, illatam ſibi ab Antiochenis injuriam in dejectione ſtatuarum ultro condonet. Idem vero rurſum habet expreſſius orat. XIII. quæ eſt ad Theodoſium altera. Quamobrem nihil eſſe cauſæ video, quin liquido poſſim affirmare, ad hoc ſingulare factum, quod ante ſeditionis Antiochenæ tempus contigit, atque adeo ante Flaccillæ obitum, Themiſtianæ hujus orationis argumentum ſpectare : quam proinde dictam eſſe neceſſe eſt an. CCCXCV.

P. 225. D. 6. Δίζω ἤ θεόν. Petav. Leg. ἤ σε, ut eſt apud Max. Tyr. Orat. XI.

P. 226. A. 4. Νισαίων ἵππων. PETAV. Alludit ad pompam illam Xerxis, Græciam ingredientis, quam Herodotus deſcribit in Polyhym. De Niſæis vero equis inter alia hæc habet. Μετὰ δὲ, ἱροὶ Νισαῖοι καλούμενοι ἵπποι δέκα κεκοσμημένοι ὡς κάλλιστα. Νισαῖοι δὲ καλέονται ἵπποι ἐπὶ τοῦδε. Ἐστι πεδίον μέγα τῆς Μηδικῆς, τῷ οὔνομα ἐστὶ Νισαῖον. τοὺς ὦν δὴ ἵππους τοὺς μεγάλους φέρει τὸ πεδίον τοῦτο, &c. Pauloque poſt. Τούτου δὲ ὄπισθεν αὐτὸς Ξέρξης ἐπ' ἅρματος ἵππων Νισαίων. Huic vero Themiſtiano loco affine quiddam habet Julianus, lib. περὶ αὐτοκρ. πραξ. ubi in Imperatore laudare ſe nolle ait, Χρυσὸν, καὶ ἁλουργῆ χλαμύδα, οὐδὲ μὰ Δία πέπλους παμποικίλους γυναικῶν ἔργα Σιδωνίων, οὐδὲ τῶν ἵππων Νισαίων κάλλος καὶ χρυσοκολλήτων ἁρμάτων ἀστράπτουσαν αἴγλην, οὐδὲ τὴν Ινδῶν λίθων εὐανθῆ, καὶ χαρίεσσαν.

Ibid. A. 7. Ἀλλὰ τὸν μὲν Ἑλλησπόντιον. PETAV. Hiſtoriam narrat Herod. Polyhym. Helleſpontius quidam Xerxem cum vidiſſet, in hæc verba prorupiſſe dicitur. Ὦ Ζεῦ τί δὴ ἀνδρὶ εἰδόμενος Πέρσῃ καὶ οὔνομα ἀντὶ Διὸς Ξέρξεα θέμενος ἀνάστατον τὴν Ἑλλάδα ἐθέλεις ποιῆσαι ἄγων ἅπαντας ἀνθρώπους. καὶ γὰρ ἄνευ τουτέων ἐξῆν τοι ποιέειν ταῦτα.

Ibid. B. 4. Ὥστε μαστιγοῦν τὴν θάλασσαν. PETAV. De his idem Auctor loco citato. Ubi & eorum qui priorem Pontem ſtruxerant, juſſu illius amputata capita ſcribit.

Ibid. B. ult. Οὐδὲ γὰρ ὕστερον. PETAV. Prorſus ad hunc locum facit, quod apud Julianum in Cæſaribus de eodem Nerone Apollo dicit. Quem cum vidiſſet in Deorum concilium cum cithara, ac laurea corona ad ſe tranſeuntem: Ἔγωγε αὐτὸν, inquit, ἀποστεφανώσω ταχέως, ὅτι με μὴ πάντα μιμεῖται, μηδὲ ἐν οἷς με μιμεῖται γίνεται μου μιμητὴς δίκαιος. Dio lib. LXIII. Neronem ſcribit cum in Græciam trajeciſſet, Apollini ſuccenſuiſſe, ὅτι λυπηρά τινα προεῖπεν αὐτῷ, eique Cyrrhæam regionem abſtuliſſe, atque illius oraculum deleſſe, cæde hominum ibidem loci perpetrata. Addit in Phocicis Pauſan. LIII. ab eodem Imperatore ſtatuas partim Deorum partim hominum indidem ſublatas.

Ibid. C. 2. Καίτοι ἀφίκετο. PETAV. Citharœdi habitum ac veſtem eleganter deſcribit Apuleius Flor. II. de Bathyllo Polycratis deliciis agens: *Eique prorſus citharœdicus ſtatus, Deam conſpiciens, canenti ſimilis, tunicam picturis variegatam deorſus ad pedes dejectus ipſos, Græcanico cingulo, chlamyda velat utrumque brachium aduſque articulos palmarum. Cætera decoris biſtrici dependent. Cithara balteo cælato apta ſtrictim ſuſtinetur.* Quæ ſequuntur levi macula ſunt infecta, quam obiter eluemus. *Dextera pſallentis geſtu pulſitabulum citharæ admovet, ceu parata percutere. Cum vox in cantico interquievit, interim canticum videtur ore tereti ſemihiantibus in conatu labris eliquare.* Prava interpunctione vitiata iſta ſunt. Lego itaque, *ceu parata percutere cùm vox in cantico interquievit. Interim,* &c. Senſus expeditus ac commodus. Tantiſper dum ore caneret nervis admovere manum videbatur, & quodammodo præſtolari dum canticum abſoluiſſet & interquieviſſet. De hac porro Neronis inſania, cultuque citharœdico, præter Sueton. & Tacitum, vide Philoſt. lib. v. de vita Apoll. c. 11.

Ibid. D. Ἐπεὶ οὐδὲ Κροῖσον. PETAV. Herod. lib. I.

Pag. 227. A. 5. Εκκόψαντα αὐτοῦ τὸν ὀφθαλμόν. HARDUIN. Plutarchus in Lycurgo, pag. 45.

Ibid. D. 5. Οτι χρυσοῦν. HARDUIN. Vide quæ de hoc argumento Themistius scripsit eleganter, orat. XIII. pag. 174.

P. 228. B. 3. Ωστε ὁμόσκηνον. PETAV. Narrat in vita Constantini Eusebius lib. III. Constantinum Imperatorem Musarum Heliconiadum simulacra in Palatio collocasse: quibuscum suam, & Conjugis, & Filii imaginem erexisse, ex hoc loco intelligis. Vide Zozim. l. V.

Ibid. C. 5. Μέλαινα ψῆφος. HARDUIN. Hæc idem prolixius supra, orat. XV. pag. 190. Inde sumptum, quod antiquitus missis in urnam calculis, ita ferebantur a Judicibus sententiæ, ut albis absolverent, nigris damnarent. Ovid. XV. Metam.

Mos erat antiquis, niveis atrisque lapillis,
His damnare reos, illis absolvere culpa, &c.

Ibid. C. ult. Ωσπερ Ομηρος. HARDUIN. Iliad. γ'. v. 223.

Ibid. D. 8. Δύο πίθους. HARDUIN. De his egimus, ad pag. 194. orat. XV.

P. 229. A. 4. Τῷ λόγῳ τῷ Ασσυρίῳ. PETAV. Depromptum illud e sacris Codicibus dictum celebrat aliquoties Themistius, velut orat. VII. Assyrios vero pro Palæstinis atque Hebræis usurpat. Quod sequitur, ἣν οὐχ οἷόν τε, tam ad παλάμην, quam ad καρδίαν potest referri. HARDUIN. Vereor ut per literas Assyriorum, sacram Hebræorum scripturam intelligat. Alia enim longe sunt verba quæ Themistius profert, quam quæ eruere potuerit vel ex Hebræo Codice, vel etiam ex Græco LXX. Interp. Hebræi enim legunt, *Lev melec bejad Jehova,* quæ verba simpliciter reddunt LXX. Καρδία βασιλέως ἐν χειρὶ Θεοῦ. Themistius: ἡ καρδία, vel, ὁ νοῦς τοῦ βασιλέως ἐν τῇ Θεοῦ παλάμῃ δορυφορεῖται. Ut ut est, observatione digna vox illa gemina est, παλάμη, & δορυφορεῖται. Illo enim vocabulo, παλάμη, significantius indulgentia divina exprimitur: nam ea quæ in pretio & amore habentur, portari in palmis dicuntur: tum vero præcipue apud Græcos, quibus vox illa favoris est: unde Pindarus, Olymp. Θεοῦ σὺν παλάμᾳ. Denotat pariter vox altera δορυφορεῖται, perpetuam quandam assiduamque custodiam: quo sensu usurpatur adhuc orat. VIII. pag. 102. δικαιοσύνης μὲν καὶ φιλανθρωπίας δορυφορούσης τὴν βασιλείαν, *cum justitia atque humanitas stipat imperium:* vel, cum justitia atque humanitate regitur & administratur. Quare ex profano aliquo potius carmine id depromptum arbitror, cujusmodi illa fuere quæ ipse auctor orat. XXIV. pag. 301. ex Libano profecta ait recitari subinde solita in cœtu hominum, qui hoc peregrino maxime concentu mulcerentur.

Ibid. A. 9. Ανωθεν τι βασιλεῦ. PETAV. Divinitatis nomen præsertim mortuis attributum. Athanas. contra Gent. Καὶ μέχρι νῦν ἡ Ρωμαίων σύγκλητος τοὺς πώποτε αὐτῶν ἐξ ἀρχῆς ἄρξαντας βασιλέας ἢ πάντας, ἢ οὓς ἂν αὐτοὶ βούλωνται καὶ κρίνωσι, δογματίζουσιν ἐν Θεοῖς εἶναι.

Ibid. HARDUIN. Non mortuis solum Cæsaribus hic honos delatus, sed vivis etiam, nec dum Divis. Dei enim appellatio vivis concedebatur: Divi nomen post mortem solum jam consecratis perpetua

quadam observatione tributum constat ex Numismatibus, ceterisque Romanis id genus monumentis. Exstant non pauci Asiaticarum præsertim civitatum & coloniarum nummi cum ΘΕΟΥ & Dei appellatione in honorem Augusti aliorumque percussi. Et viventem adhuc Augustum Diis fuisse adnumeratum autor est Appian. lib. v. Bell. Civil. Id vero luculente confirmat nummus Amphipolitarum Macedonum, e Cimelio Collegii nostri Parisiensis cum epigraphe: ΘΕΟΣ ΚΑΙΣΑΡ ΣΕΒΑΣΤΟΣ. ΑΜΦΙΠΟΛΙΤ. Hanc tamen sive Dei sive Domini appellationem sibi præsenti attribui non est passus, ut Philo de eodem refert. At non tanta fuit successorum moderatio. De Caïo, Philo & Josephus legendi: de Domitiano, Dio Chrysost. orat. XLV. Dei etiam nomen & affectasse & gestasse Carum Augustum, autor est Calpurnius, & liquet ex inscriptione Nummi, DEO ET DOMINO CARO AUG. Pluribus supersedemus, ne longiores simus.

Ibid. B. 6. Οὐδεὶς γὰρ ἐν ταῖς. PETAV. Præclare hoc argumentum tractat Synesius orat. de Regno.

Ibid. C. 2. Τοὺς σοὺς πολίτας. PETAV. De Trajano constat ex Hispania oriundum, & Urbe Italica. Xiphilinus in Trajano: Sex. Aurelius Vict. L. de Cæsar. Qui in Epitome, ex urbe Tudertina oriundum facit. Marcus vero Antoninus Philosophus Romæ natus est, auctore Capitolino. Verum quod proavus ejus paternus Annius Verus Prætorius ex Succubitano Municipio in Hispania ortum acceperit, πολίτην forsitan, hoc est, Popularem illum Theodosii facit. Quem vero alium Antoninum intelligat, non video. Nam qui ante Marcum imperavit Antoninus Pius, Hispanus non fuit. Quare latere hoc in loco mendum equidem facile mihi persuadeo: ac perperam repetitam hanc vocem τόνδε. Ut ita legendum sit τόνδε Μάρκον Αντωνῖνον. Potest & Αδριανὸν loco Μάρκον scripsisse Themistius. Nam & Hispanus ille, auctore Aurelio Victore, & Italicæ stirpis, hoc est, Italica ex Urbe. Quinetiam Latinus Pacatus, Paneg. ad Theodosium, cum Hispaniam laudat: *Hæc Judicum*, ait, *Mater, hæc Principum est: Hæc Trajanum illum, hæc deinceps Hadrianum misit Imperio: Huic te debet Imperium.*

Ibid. C. 6. Υπολαμβάνω τοῦ Σκυθικοῦ. PETAV. De insigni illa victoria accipit: quam de Gotthis retulit, antequam imperium esset adeptus, cum à Gratiano missus levi admodum conflictu Barbaros egit in fugam. Theodoretus lib. v. c. v. Niceph. & alii.

Ibid. HARDUIN. Non sunt hæc referenda ad eam victoriam quam de Gotthis Theodosius reportavit ante susceptum imperium. Nam cum aperte Themistius asseveret trophæum hoc de ipsis ab Imperatore solo sine militum ope erectum, nullo armorum præsidio esse constitutum: & oratione superiore, solo consilio prudentiaque Imperatoris flammam illam Scythici odii concidisse testetur: accipienda illa sunt de pactione cum iisdem inita, anno CCCLXXXII. de qua nos egimus ad orat. XVI.

Ibid. C. 10. Αλλα Δαρείου. PETAV. De his consule Plut. in Alex. Curtium, & Arrianum.

Ibid. D. Πρὸς τὴν ἑταιρείαν. PETAV. Postulat historia ut ἑταίρων legamus.

Ibid. D. penult. Τῷ καθευδήσαντι δυστυχῶς. PETAV. Infeliciter & hic librarius dormitavit: cum καθευδήσαντι pro κατακούσαντι scripsit, ut ex sequentibus colliges. Vult enim tantam fuisse Imper. clementiam, ut eum qui sceleris artifex & machinator fuerat, perinde absolverit, atque eum, qui inaudisset quidem aliquid, minime tamen consensisset. Contra quam superiores Principes facere solerent. Qui Majestatis crimen non in eos tantum vindicabant, qui conscii ac participes essent: sed eos insuper, qui vel auditione tenus implicati forent. Vides, opinor, quam non hæc ad Antiochenam illam tumultuationem spectent.

Ibid. HARDUIN. Quanquam emendatio Petaviana laude non caret, retineri tamen posse vetus lectio videtur. Indignum facinus Themistius esse ait, in eos nullo discrimine animadverti, qui vel rerum novarum studiosi, & turbarum in Repub. architecti fuerint, vel cum iisdem aut necessitudinis affinitatisve vinculo, aut denique consuetudine fuerint implicati, etsi flagitiosorum hujusmodi consiliorum ignari, res omnes suas in tuto esse positas putarent, & securi dormirent. Itaque τὸν μεμελετηκότα, τῷ καθευδήσαντι opponit, & quidem, uti videtur, satis acute.

P. 230. A. 4. Καὶ πάλαι μὲν οὐ διεκέκριτο ἀδίκημα δυστυχήματος. HARDUIN. Zosim. de Valente, lib. IV. ἐπεξῄει πικρῶς ἅπασι, διερευνώμενος οὐ τοὺς συμπράξαντας τῇ τυραννίδι μόνον, ἀλλὰ καὶ τοὺς τῆς βουλῆς κοινωνήσαντας, ἢ ὅλως ἀκούσαντάς τι, &c. Habuit tamen æquiores rerum suarum scriptores Libanium & Themistium, nisi ea forte quæ supra ex iis delibavimus, adulatio expressit.

Ibid. B. 5. Κόλασιν δὲ καὶ ῥήμασι. PETAV. For. καὶ ἐγκλήμασι, hoc sensu. Auditum a crimine separasti: Ac ne crimen quidem ipsum punire voluisti. Quod si ῥήμασι retineatur, συγχωρεῖν pro ἐπιτρέπειν accipiendum est, ut verbis tenus castigasse dicatur. Totus porro hic locus apud Baron. nescio cujus ex interpretatione parum emendatus legitur.

Ibid. HARDUIN. Τὴν ἀκοὴν opponit τοῖς ῥήμασι. Non eos modo qui aliquid tantum inaudierint, prorsus immunes ab omni criminatione voluit esse: sed iis etiam qui præterea male locuti sunt, etsi culpa certe non carerent, veniam concessit: ut hinc appareat læsæ majestatis crimen, quo de hic agitur, non ad sortes tantum, sed ad sparsos etiam postea de Principe rumores pertinuisse. Atque huc fortean spectat lex Theodosii in Cod. IX. quæ vetat inquiri in eos qui male locuti de Principe fuerint.

Ibid. C. 2. Επεὶ τῆς βραδυτῆτος. HARDUIN. Forte, ταχυτῆτος.

Ibid. C. ult. Τὴν τοῦ Ηφαίστου τελουμένην. PETAV. Respexit ad Herodoti locum, qui est in Urania: ubi Persarum Angariam, & Cursorum successionem, quo nihil celerius fuit, cum ea facium gestatione comparat. Ο μὲν δὴ πρῶτος δραμὼν παραδιδοῖ τὰ ἐντεταλμένα τῷ δευτέρῳ·

ὁ δ' δεύτερος τοῦ τρίτου, ὁ δ' ἐντεῦθεν ἤδη κατ' ἄλλον διεξέρχεται παραδιδόμενον, καθάπερ Ἕλλησι ἡ λαμπαδηφορεία, τὴν τοῦ Ἡφαίστου ἐπιτελέουσι. Porro τῶν λαμπαδιστῶν ἀγώνων meminit Schol. Arist. in Ranis. Cujusmodi tres fuisse commemorat, Ἀθηνᾶς, Ἡφαίστου, Προμηθέως. Vide Pausan. in Atticis.

Ibid. D. ult. Ἀλλ' ὁ μὲν Ζεύς. PETAV. Il. π'. Utitur & hoc eodem loco ad Jovis arguendam imbecillitatem Justinus Paræn. ad Gentes, quod ita loquentem eum induxerit Poëta.

Ὤμοι ἐγὼν ὅτε μοι Σαρπηδόνα φίλτατον ἀνδρῶν
Μοῖρ' ὑπὸ Πατρόκλοιο Μενοιτιάδαο δαμῆναι.

Sic & Minutius Felix in Octavio.

P. 231. A. 4. παρακληθείς. HARDUIN. Forte, παραπεισθείς.

Ibid. A. 9. Παιδὸς τοῦ ἀγαπητοῦ, ἀμφιθαλοῦς. HARDUIN. Superstitem tum fuisse Flaccillam Arcadii & Honorii matrem ista significant: imo ne natum quidem adhuc Honorium, si vox illa ἀγαπητοῦ, non pro carissimo, sed pro filio unigena accipienda foret. Verum priorem ei voci potius sensum ac vim hoc loco adjudico, & hanc orationem in annum CCCLXXXV. rejiciendam puto.

Ibid. B. 3. Τὰ ἐγκλήματα πρότερα. PETAV. Quid si κουφότερα in locum πρότερα substituamus? HARDUIN. Πρότερα, vox corrupta, cujus loco substituimus, πραότερα.

Ibid. B. ult. Γεμούσαν πειθοῦς. HARDUIN. Malim, γηθοῦς.

Ibid. C. 3. Παρ' Ὁμήρῳ. Odyss. π'. v. 172.

Ibid. C. 11. Ἡ τὴν τοῦ Ἑρμοῦ. Odyss. ε'. v. 47.

Ibid. D. 6. Οἱ σοὶ πρόγονοι. HARDUIN. Ad Trajanum respicit, de quo Plin. in Panegyr. *Quanto nunc tutior, quanto securior eadem domus, postquam ejus non crudelitatis, sed amoris excubiis, non solitudine & claustris, sed civium celebritate defenditur? Ecquid ergo? Discimus experimento fidissimam esse custodiam Principis innocentiam?* &c.

P. 232. A. 2. Αὐτίκα τοῖς μέν. PETAV. Plura ad eam mentem plæclare disputat Livia Augusti Conjux, apud Dion. lib. LV. Interque cætera. Καί μοι γὰρ δοκεῖ, ait, πολλῷ πλείω φιλανθρωπία, ἢ τινι ὠμότητι κατορθοῦσθαι. τοὺς μὲν γὰρ συγγνώμονας οὐ μόνον οἱ ἐλεηθέντες ὑπ' αὐτῶν φιλοῦσιν, ὥστε καὶ ἀμείβεσθαι σφᾶς σπουδάζειν, ἀλλὰ καὶ οἱ ἄλλοι πάντες καὶ αἰδοῦνται, καὶ σέβουσιν, ὥστε μὴ ἐπιτολμεῖν αὐτοῖς ἀδικεῖν. τοὺς δ' ἀπαραιτήτοις ὀργαῖς χρωμένους οὐκ ἐκεῖνοι οἵ τι φοβούμενοι μισοῦσιν, ἀλλὰ καὶ οἱ λοιποὶ πάντες δυσχεραίνουσιν, &c. Addatur huic & Seneca, 1. de clement. *Regibus certior est ex mansuetudine securitas. Quia frequens vindicta paucorum odium reprimit, omnium irritat. Voluntas oportet ante sæviendi, quam causa deficiat. Alioquin quemadmodum præcisæ arbores plurimis ramis repullulant, & multa satorum genera, ut densiora surgant, reciduntur; ita regia crudelitas auget inimicorum numerum, tollendo*, &c. Sallustius de Rep. Ordin. *Equidem ego cuncta imperia crudelia magis acerba quam diuturna arbitror, neque quemquam a multis metuendum esse, quin ad eum ex multis formido recidat: eam vitam bellum æternum atque anceps gerere: quoniam neque adversus, neque a tergo, aut lateribus tutus sis, semper in periculo aut metu agites: contra qui benignitate & clementia imperium temperavere, his læta & candida omnia visa, etiam hostes æquiores quam aliis cives.*

Ibid. A. 4. Οσοι μὴ λίαν ὀλίγωροι. PETAV. Ad Pertinacem præcipue ſpectat, ut ex Herodiano intelliges lib. II.

Ibid. A. 9. Γελοῖος γὰρ διδάσκαλος. PETAV. Ad Thraſybulum Mileti Tyrannum alludit, quem Periander Corinthi æque Tyrannus cum per legatum conſuluiſſet quemadmodum imperare tuto poſſet, ille nuncium extra civitatem educens, & in ſegetem ingrediens baculo ſummas ſpicas decuſſit. Herod. Terpſich. Cujus factum ideo forſan imitatus eſt Tarquinius, quod ἄνωθεν Corinthius eſſet, atque illud ipſum a majoribus audire potuiſſet. De Periandri conſilio meminit Ariſtot. III. Polit. c. IX.

Ibid. HARDUIN. At ibi memoria lapſus Ariſtoteles, a Periandro datum conſilium refert, quod a Thraſybulo profectum eſt, ſi Herodotum audimus & Laërt. in Periandro. Vide noſtras in Plinium notas, ad librum XIX. ſect. LIII.

Ibid. D. penult. Χαλεπώτατον. HARDUIN. Tullius, ad Q. Fratr. epiſt. I. *Nihil eſt tam deforme, quam ad ſummum imperium etiam acerbitatem naturæ adjungere*, &c.

P. 233. A. Καὶ διὰ τοῦτο Πέρσαι. PETAV. Sumptum illud ex Herod. Thalia. Steph. vide Dionem, orat. IV. de Reg.

Ibid. C. 2. Πλὴν δυοῖν. PETAV. An Julium, & Auguſtum Cæſares? Quorum illius nota ſatis ac perſpecta facilitas. Hujus inſignis erga Cornelium Cinnam clementia ab Seneca, & Dione locis proxime citatis narratur. Quid ſi Conſtantinum Imperatorem cum illorum altero jungamus? Qui, ut Flavianus in cauſa Antiochenſium apud Theodoſium commemoraſſe fertur, a Chryſoſt. Orat. de Statuis, cùm renunciatum eſſet, a quibuſdam Statuam ſuam per ſummam ignominiam luto, ac lapidibus appetitam, manu faciem palpans, & renidens: Ego vero, ait, nullum in facie vulnus habeo. Poteſt & unus ex ambobus illis eſſe Marcus Philoſophus, de quo Oratione VII. Cæterum hoc loco pro ἕτερον, ἕτερος, & pro ἔκτιμα, ἔσκλημα forſitan eſt reponendum.

Ibid. HARDUIN. Quæ hic Petavius de Conſtantino narrat, revocant mihi in memoriam id quod aliquando ſum ſuſpicatus: Librariorum nempe vitio in textum illum Chryſoſtomi hom. XX. ad pop. Antioch. mendum irrepſiſſe, ac pro Κωνσταντῖνος, reponendum eſſe Κωνστάντιος: cujus eſt proprium illud factum, quod vulgo tribuitur patri. Cum enim apud ſcriptorem neminem alterum Conſtantinianæ hujus manſuetudinis exſtet ulla mentio: contra vero cum perhonorifica ſit in eo genere de Conſtantio ejus filio, apud Libanium, qui ſimile de eo, vel potius plane idem ipſum clementiæ ſpecimen refert, orat. I. ad Theodoſium Imperatorem: quem ille quidem, ut fecerat antea Flavianus reddere ſtudebat Antiochenis æquiorem, propoſito exemplo a Conſtantii ſtatuis petito, in Edeſſenorum civitate disjectis cæſiſque ignominioſe: hæc, inquam, cum ita ſe habeant, facile adducor ut credam, unum & idem a gemino illo oratore facinus celebratum eſſe & exaggeratum.

AD ORATIONEM XX. NOTÆ.

PETAV. EUGENII parentis sui Epitaphium continet hæc oratio, quem Philosophiæ professorem fuisse indicat, & ab sapientiæ ac virtutis studio commendat. HARDUIN. Ad hunc ipsum Eugenium scripta videtur ea epistola Juliani, quæ inter ejus opera exstat a Petavio edita.

P. 234. A. 2. ἀνάγκη ἐῶν. PETAV. Eundem Homeri locum imitatus est Heliodorus x. Æthiop. Ὁ δὲ Ὑδάσπης ἤλεε μὲν γυναῖκα ὀδυρομένην ὁρῶν, καὶ εἰς συμπάθειαν ἐκάμπτετο τὴν διάνοιαν, τὸ ὄμμα δὲ οἱονεὶ κέρας ἢ σίδηρον εἰς τὰ ὁρώμενα τείνας, εἱστήκει πρὸς τὰς ὠδῖνας τῶν δακρύων ἀντεχόμενος.

Ibid. B. 8. Τὴν ξυνωρίδα τῶν ἀθανάτων. PETAV. De figmento Platonis sunt quæ sequuntur ex Phædro: de quo Synesius Encom. Calvitii.

Ibid. D. 3. Καὶ ἐνθάδε. PETAV. Forte, ᾧ καὶ ἐνθάδε.

P. 235. A. 2. Βάκις. De Bacide & Amphilyto diximus, ad orat. III. pag. 387.

P. 235. A. 7. Συγγνωματεύων τοὺς ἐπαξίους. PETAV. Crediderim tres in unam voces coaluisse. Sic igitur distingue. σὺ δὲ γνωματεύων.

Ibid. B. 3. Καὶ τοὺς χιτῶνας περιστείλας. PETAV. Tales ii sunt quos *vestitores Divinorum simulacrorum* vocat Firmicus l. III. c. XI. *Prophetas, aut vestitores Divinorum simulacrorum faciet, aut Divinarum bajulos ceremoniarum.*

Ibid. C. 8. Τὰ μὲν γὰρ Πλάτωνος. HARDUIN. De Platonicæ & Aristotelicæ Philosophiæ affinitate Cicero lib. I. Acad. quæst. n. 17.

Ibid. D. 3. Τειχῖσαί τε Ἀριστοτέλει. PETAV. Deest ᾤετο δεῖν, aut simile quiddam. Clem. Alex. I. Strom. Ἐπεὶ καὶ σὺ τῷ θριγκῷ περιοχυρώσας αὐτὴν διὰ φιλοσοφίας, καὶ πολιτείας ὀρθῆς ἀνεπίβατον τοῖς σοφισταῖς τηρήσαις.

Ibid. D. ult. Παρόντας ἀμυνεῖν. PETAV. Otiosæ sunt hæ voces, quas idcirco parenthesi clausimus.

P. 236. A. 4. Ἐπίκουρον. HARDUIN. De eo Cic. l. I. de Finib. 17. *Primum totus est alienus*, id est, pauca de se habet, ab aliis omnia mutuatur, præsertim a Democrito: & lib. I. Acad. quæst. 6. *Jam vero*, inquit, *si Epicurum, id est, si Democritum probarem.*

Ibid. B. 6. περιπάτου. HARDUIN. Homerum auctorem facit ac principem Aristotelicæ ac Platonicæ disciplinæ. Verum quod ad Platonem attinet, haud ita censuit Numenius, qui omnia Platonem hausisse ex Moyse confirmat: Τί γάρ ἐστι Πλάτων, inquit, ἢ Μωϋσῆς ἀττικίζων; Aliter etiam Laërtius sensit, qui Platonem ex diversorum sectis suam conflasse asseverat. Nam τὰ αἰσθητὰ, inquit, κατ' Ἡράκλειτον· τὰ δὲ νοητὰ, κατὰ Πυθαγόραν· τὰ δὲ πολιτικὰ κατὰ Σωκράτην ἐφιλοσόφει.

Ibid. B. ult. Ὢ πόποι. HARDUIN. Odyss. κ'. v. 38.

Ibid. C. 9. Ἐπιτήδειος ἀκρατής. PETAV. Scribe ἀκρατῆ.

P. 237. A. ult. Εἰς τὰς ἀποικίας. PETAV. Induxerim libens parti-

culam ἐῒς, quæ ſententiam perturbat. Ceterum μητρόπολις eleganti tranſlatione ſtirpes eas vocat e quibus propagatæ ſunt aliæ: quas Latini Matrices nominant. Suet. Auguſto. *Ex ea arbore continuo nata ſoboles, adeo paucis diebus adolevit, ut non æquipararet modo matricem, verumetiam obtegeret.* Hinc matrices gallinæ Colum. L. VIII. c. II. Sic apud Corippum L. II. Matris nomen accipiendum.

Arboris ut matris quæ de radice propago
Naſcitur.

Nec ad arborum, ut ita dicam, ſexus referre neceſſe eſt, ut Scholiaſtes credidit.

Ibid. B. 5. Οὗτος ὁ ἀγρός. PETAV. Totum hoc membrum abeſſe non modo nullo orationis incommodo poteſt, ſed vel plurimum ſententiam perturbat.

Ibid. C. 6. Τυφλὴ γὰρ ἡ διάνοια. PETAV. Vera lectio eſt στρυφνὴ, cujus oppoſitum eſt ἥμερος.

Ibid. D. 8. Τούτοις δὲ οὐκέτι εἰσὶ φιλοσόφοις. PETAV. Plut. de Auditione. Gellius L. V. c. I. Sen. ep. CVIII. ubi eleganter inter cetera: *Sic iſta diſcamus, ut quæ fuerint verba, ſint opera. Nullos autem pejus mereri de omnibus mortalibus judico, quam qui Philoſophiam velut aliquod artificium venale didicerunt: qui aliter vivunt, quam vivendum eſſe præcipiunt. Exempla enim ſeipſos inutilis diſciplinæ circumferunt, nulli non vitio quod inſequuntur, obnoxii,* &c.

P. 238. C. ult. Καὶ ἐν ἀγωνίᾳ. PETAV. Vera lectio eſt γωνίᾳ. In Palæſtra Periſtylia erant: in quorum duplici, id eſt, latiore porticu Ephebeum erat, ubi puberes exercebantur: ibidemque & Laconicum, & calida lavatio. De quibus adi Vitruv. lib. V. c. II.

P. 239. A. ult. Αποκτενεῖν τε, καὶ ἐξελαύνειν. PETAV. Forte, ἀπελάσειν.

Ibid. B. 5. Διὰ τοῦτο οὐδὲ Λέοντα. PETAV. De Leone Laërtius in Socratis vita. De Ducibus autem iſtis, & conſtantia Socratis Xenoph. I. Ἑλλην.

Ibid. C. 3. Ὁπόσα μὲν ἀγαθὰ κτλ. PETAV. Deeſt vox ἀρετῶν.

Ibid. C. 5. Τοιγαροῦν οὐκ εἰς μακράν. PETAV. Diog. Laërt. in vita Socratis; ubi & Anytum Heracleæ ab oppidanis morte affectum, & ab Athenienſibus Melitum ſcribit, quem lapidibus æque obrutum memorat Suidas. At Plut. Opuſc. de invid. & odio, Socratis calumniatores ita exoſos Athenienſibus fuiſſe refert, ὡς μήτε πῦρ αὔειν, μήτε ἀποκρίνασθαι πυνθανομένοις, μὴ λουομένοις κοινωνεῖν ὕδατος, ἀλλ' ἀναγκάζειν ἐκχεῖν ἐκεῖνο τοὺς παραχύτας, ὡς μεμιασμένον, ἕως ἀπήγξαντο μὴ φέροντες τὸ μῖσος.

Ibid. C. ult. Ανυ τοῦ αὐτόθι σῆμα. PETAV. Leg. Ανύτου.

Ibid. D. 2. Καὶ ταῦτα πάντα ὑπομένειν. PETAV. Addendum aliquid ad ſententiam complendam.

P. 240. A. 3. Τυράννων τε ὠμότητα. PETAV. Forte, ὠμοτάτων.

Ibid. C. Καὶ τῷ χειμῶνι τῆς ἄτης. PETAV. In Henr. Steph. Editione eſt χειμῶνι, quod Librarius idcirco ſcripſerat, quod proxime κλύδωνι

præcederet. Sed λειμῶνι ſubſtituendum. HARDUIN. Ates pratum Empedoclis figmentum eſt, cujus jam ante facta a Themiſtio mentio, orat. XIII. pag. 178.

AD ORATIONEM XXI. NOTÆ.

PETAV. BΑΣΑΝΙΣΤΗΣ Oratio hæc inſcribitur; quod in ea ex Platonis præceptis certa indicia ac notæ traduntur, quibus verus ac germanus Philoſophus ab Sophiſta atque ementito Philoſopho diſcernatur. Sane quidem ab ejuſmodi ſuæ tempeſtatis δοκησισόφοις, & λωβηταῖς τέχνης exagitatus Themiſtius, viciſſimque laceſſiſſe propterea videtur, quod exquiſitam ac ſingularem quandam Philoſophiæ peritiam cum ſumma eloquentiæ facultate, atque orationis nitore conjungeret: ut ex Oratione XXIII. potiſſimum cognoſcitur, in qua juſtiſſimi doloris aculeos in eorum hominum importunitatem emittit.

P. 243. A. 8. Χθές τε ἀγείροντα ἑωρᾶσθαι. PETAV. Signanter ea voce uſus eſt. Hinc nimirum ἀγείρουσαι ſimpliciter pro circulatricibus dicuntur ab Heliod. Plutar. Agide, & Cleom. καὶ τύμπανον ἔχων ἐν τοῖς βασιλείοις ἀγείρειν. Incertus author apud Suid. ὁ γὰρ τρόπος ἱερὸς ἦν, καὶ οὐδὲν ἐοικὼς τοῖς ἀγείρουσιν. Ἀγείρειν porro hic omnem Sophiſtarum ambitum exprimit, quo ad Acroamata ſua per ædes circumeuntes invitabant. Vide Syneſ. Dione. Euſtathius ad Odyſſ. β'. λέγεται δὲ κατὰ Αἴλιον Διονύσιον Ἀλικαρνασέα ἀγείρειν καὶ τὸ περιιέναι καὶ περινοστεῖν ἐπὶ νίκῃ, ἢ ἑτέρῳ τινὶ φησὶ τοιούτῳ. Hinc Dionyſ. Halic. lib. II. θεοφορήσεις, κορυβαντιασμοὺς καὶ ἀγερμοὺς vocat fanatica illa ſacra, quæ in honorem Magnæ matris potiſſimum celebrari ſolebant. Qui locus obiter illuſtrandus erit. Ita enim ſcribit, καὶ περιάγουσιν ἀνὰ τὴν πόλιν οὗτοι μητραγυρτοῦντες ὥσπερ αὐτοῖς ἔθος, τύποις τε περικείμενοι τοῖς στήθεσι. Interpres hæc poſtrema ita vertit, *& pectora plangentes.* Atqui τύποι ſimulacra quædam atque effigies ſunt, quas pectori appenſas circumforanei iſti gerebant. Lampr. Heliog. *Matris typum* appellat ſimulacrum magnæ Matris. Cicero lib. VI. Ep. ad Att. Ep. I. *Præterea typos tibi mando quos in tectorio atrioli poſſim includere, & putealia ſigillata duo.*

Ibid. B. 2. Εἰς ἐκβοήσεις τε καὶ κρότους. PETAV. Ambo hæc favoris adulationiſque genera complexus eſt Orat. Quinquen. καὶ κροτεῖτε νῦν ὡς ἔοικεν ἀπ' ἄκρων τῶν χειρῶν, καὶ ἐκβοᾶτε ἀπ' ἄκρας τῆς γλώττης. Gloſſ. vetus *Favor*, ἡ συγκρότησις. Quod tam ad manuum plauſus referri poteſt, quam ad decuriationes, ſodalitia, cæteraſque ambitionis artes. Certos porro homines ad plauſum dandum non modo a Sophiſtis, ſed & hiſtrionibus, conductos notiſſima res eſt. Plaut. Amphitr.

Hoc quoque etiam mihi in mandatis dedit
Ut conquiſitores fierent hiſtrionibus
Qui ſibi mandaſſent, delegati ut plauderent.

Ejuſmodi fautores ac στασιώτας in Eccleſia ſacraque concione nefarius ille Paulus Samoſatenus adhibuit, ut ex Epiſtola Synodica conſtat

quæ eſt apud Euſeb. lib. VII. Hiſt. c. XXX. ubi inter alia: καὶ τοῖς μὴ ἐπαινοῦσι, μηδὲ ὡς ἐν τοῖς θεάτροις καταςείουσι ταῖς ὀθόναις, μηδὲ ἐκβοῶσι τε καὶ ἀναπηδῶσι κατὰ τὰ αὐτὰ τοῖς ἀμφ' αὐτὸν στασιώταις ἀνδράσι τε καὶ γυναίοις ἀκόσμως οὕτως ἀκροωμένοις. τοῖς δ' οὖν ὡς ἐν οἴκῳ θεοῦ σεμνοπρεπῶς καὶ εὐτάκτως ἀκούουσιν ἐπιτιμῶν καὶ ἐνυβρίζων. Ad eundem τοῦ καταςείειν morem pertinet quod Eunapius in Juliano prodit de Prohæreſio Sophiſta loquens: Ἐνταῦθα ἀνά τε ἐπήδησεν ὁ Ἀνθύπατος ἐκ τοῦ θρόνου, καὶ τὴν περιπόρφυρον ἀνασείων ἐσθῆτα, τήβεννον αὐτὴν Ῥωμαῖοι καλοῦσιν, ὥσπερ μειράκιον ὁ βαρὺς ἐκεῖνος καὶ ἀμείλικτος ἐκρότει τὸν Προαιρέσιον, συνεκρότει δὲ ὁ Ἀψίνης. Plura ad eam Sophiſtarum ambitionem inſolentiamque declarandam obſervari poſſent, variis ex ſcriptoribus collecta, niſi hoc mihi argumentum præripuiſſet R. P. Ludovicus Creſollius noſter, qui de Sophiſtis, deque omni recitandi applaudendique genere uberrime eruditiſſimeque diſſeruit ſingulari opere Theatri veterum Rhetorum, lib. III. c. XX. Nunc illud unum animadvertimus: quod Euſebius uſitatum in Theatris fuiſſe admonet, ut ὀθόναις, linteis aut faſciis, ſive orariis concuſſis faverent, ex eo lucis aliquid obſcuriſſimo Philoſtrati loco conciliari poſſe. Lib. I. c. V. ubi de Tarſenſibus loquens τρυφῆς τε γὰρ μᾶλλον, inquit, ἅπτονται σκωπτόλαι τε, καὶ ὑβρισταὶ πάντες καὶ δεδώκασι τῇ ὀθόνῃ μᾶλλον, ἢ τῇ σοφίᾳ Ἀθηναῖοι. Quo in loco aliud egit interpres. Equidem ſi integra ac ſincera omnia ſunt, non dubito quin is ſenſus eſſe poſſit: *Orariis, ac Theatralibus, ſceniciſque ludis & factionibus magis addicti ſunt, quam Athenienſes ſapientiæ.* Quid ſi Mappam intelligas, qua Prætor ſignum dabat emittendis quadrigis? Sin eſt ut depravatum quiſpiam ὀθόνης vocabulum ſuſpicetur, videndum an pro τῇ ὀθόνῃ legendum ſit τῷ μόθωνι. Eſt enim μόθων, εἶδος ὀρχήσεως, ſaltationis genus quoddam Athenæo lib. XIV. Heſychio, & Euſtathio. Addit Schol. Ariſt. ad Plutum εἶδος αἰσχρᾶς καὶ δουλοπρεποῦς ὀρχήσεως. Quod ad Tarſenſium mores præcipue convenit, ut ex Dione Chryſoſt. colligi poteſt Orat. XXXIII. ubi in eorum luxum invehitur, atque inter cætera. Καὶ τὰ Φοινίκων (inquit) ὑμῖν κρούματα ἀρέσκει, καὶ τὸν ῥυθμὸν τοῦτον ἐξαιρέτως ἠγαπήκατε, &c. Sed & illiberalem quendam ſtridorem, qui narium ſtrepitu conſtabat, recens introductum vehementer arguit. Fuit cum pro τῇ ὀθόνῃ reſcriberem τῷ κώθωνι ut ebrietas illorum notetur. Eſt vero cum primis obſervanda loquendi ratio διδόναι τῇ ὀθόνῃ vel κώθωνι, pro eo quod eſt, addictum eſſe. Ita Syn. Dione. Ἀλλὰ καὶ κοτιάβοις ἐδεδώκει. Et nos vulgo id exprimimus, cum ita loquimur, *donner dans les ſciences.*

P. 244. A. 2. Καθάπερ ὁ Τηλέμαχος. PETAV. Dio Chryſ. Orat. XV. ὁ μὲν γὰρ Τηλέμαχος οὐ πάνυ ἠξίου διατείνεσθαι περὶ Πηνελόπης τῆς Ἰκαρίου, σφόδρα σώφρονος δοκούσης γυναικὸς, ὅτι ἀληθῆ λέγει τὸν Ὀδυσσέα ἀποφαίνουσα αὐτοῦ πατέρα.

Ibid. B. 2. Ἔτι νέαν τε καὶ ἁπλῆν. PETAV. Idem Creſollius ἁπαλὴν legit, id quod mihi vehementer placet. Ita Plut. περὶ παιδ. ἀγω. εὔπλαστον γὰρ καὶ ὑγρὸν ἡ νεότης, καὶ ταῖς τούτων ψυχαῖς ἁπαλαῖς ἔτι τὰ μαθήματα ἐντήκεται.

HARDUIN. Porphyr. lib. IV. Περὶ ἐμψυχ. ἀπο. ubi de Eſſenis agit:

τοὺς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας ἐκλαμβάνοντες ἁπαλοὺς ἔτι πρὸς τὰ μαθήματα συγγενεῖς ἡγοῦνται, καὶ τοῖς ἤθεσιν ἑαυτῶν ἐκτυποῦσιν.

Ibid. B. 8. Τῷ δὲ Ἀριστίππῳ. PETAV. Diog. Laërt. Suidas. Strabo lib. XVII. Ἄνδρες δὲ ἐγένοντο γνώριμοι Κυρηναῖοι, Ἀρίστιππος θ' ὁ Σωκρατικὸς ὅς τις καὶ τὴν Κυρηναϊκὴν κατεβάλετο φιλοσοφίαν, καὶ θυγάτηρ Ἀρήτη τοὔνομα, ἥπερ διεδέξατο τὴν σχολήν, καὶ ὁ ταύτην πάλιν διαδεξάμενος υἱὸς Ἀρίστιππος ὁ κληθεὶς μητροδίδακτος. Clem. Alex. IV. Strom. Ἀρήτη δὲ ἡ Ἀριστίππου Κυρηναϊκὴ τὸν Μητροδίδακτον ἐπικληθέντα ἐπαίδευσεν Ἀρίστιππον.

Ibid. C. 8. Καί μοι σκληρείας ὑπόπλεων. PETAV. Alludit ad Platonis locum in Theæteto; ubi in animo cujusque cereum conceptaculum inesse fingit, quod ut molle ac leve est, vel e contrario durum aut sordidum, ita facile, aut difficile, perspicue item, aut obscure impressas effigies excipit, exceptasque refert. Platonica vox est ἐκμαγεῖον, cujus propriam notionem ex parte tantum Vocabularia, atque ipsimet interpretes repræsentant. *Effigiem* quippe, vel *simulacrum*, aut *expressam imaginem* vertunt. Atqui non in ea tantum potestate sumitur; sed & illud ipsum significat, quod imaginem excipit, ut sit formarum veluti conceptaculum. Ita apud Platonem, σαφῆ γὰρ καὶ ἐν εὐρυχωρίᾳ ὄντα ταχὺ διανέμουσιν ἐπὶ τὰ αὑτῶν ἕκαστα ἐκμαγεῖα. Trajectione verborum implicata nonnihil est oratio. Sic autem est explicanda. Quorum ὁ κηρὸς βαθύς τε καὶ πολὺς καὶ λεῖος, ii dociles sunt, ac memores, liquidasque nec confusas habent rerum perceptarum imagines, atque signa: *Hæc enim perspicua, & in ampliore collocata spatio cito per sua quæque conceptacula distribuunt.* Contra οἱ λάσιον καὶ τραχύ, λιθῶδές τι, ἢ γῆς ἢ κόπρου συμμιγείσης ἔμπλεων ἔχοντες ἀσαφῆ τὰ ἐκμαγεῖα ἴσχουσιν. Hic τὰ ἐκμαγεῖα vulgari significatione pro notionibus rerum ipsis ac figuris accipi possunt. Clarissime vero pro *conceptaculo* ipso Synesius in Dione τὸ ἐκμαγεῖον usurpat. Οὕτω μοι τὴν ψυχὴν ὁ θεὸς ἁπαλὸν ἐκμαγεῖον ἐποίησε τῶν ἐν λέξεσί τε καὶ ἤθεσι χαρακτήρων. Ocellus de mundo materiam primam nominat πανδεχὲς καὶ ἐκμαγεῖον αὐτῆς τῆς γενέσεως. Eunapius in Libanio. ἔφασκον γοῦν αὐτὸν οἱ πεπειραμένοι πίνακά τινα καὶ ἐκμαγεῖον εἶναι παντοδαπῶν ἠθῶν καὶ ποικίλων. Hadrianus Junius vir eruditus *expressum simulacrum* reddit errore tralatitio. Postremo ad eundem fere modum de memoria impressisque rerum notionibus disserit Arist. l. de memoria c. I. quo in Theæteto magister: ἡ γὰρ γινομένη κίνησις ἐνσημαίνεται οἷον τύπον τινὰ τοῦ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. Mox καὶ διὰ σκληρότητα τοῦ δεχομένου τὸ πάθος οὐκ ἐγγίνεται ὁ τύπος.

Ibid. C 9. Ὥστε καὶ πάνυ βουλομένοις. PETAV. Assentior Henrico Stephano, αὐτοῖς legenti. Nisi Dativum esse dixeris acquisitivum, quomodo sæpe μοι, & ἑαυτοῖς, & Latini, æque utuntur.

Ibid. D. 3. Μὴ πάνυ μεταδιδόναι. PETAV. Recta orationis series postulabat μεταδίδοτε. Quanquam infinitivum sæpe Imperativi loco adhibent.

P. 245. B. 5. Εἰ μὴ συγχωροίην. PETAV. Inducenda, nisi fallor, negandi particula, ut hæc sit superioris disputationis conclusio, qua se Philosophum esse neget; alioqui prodigii instar futurum; quemad-

modum si puer quispiam longissimam vestem induat. HARDUIN. Particula illa negativa, μὴ, loco mota suo est, & translata in alienam sedem : restituenda paulo inferius, μὴ πάντως τέρας.

Ibid. B. 7. Εφεστάναι γάρ που. PETAV. Quæ sequuntur verba usque ad εὐωχίας, ea luxata suo loco ac perperam collocata suspicor. Quare post γινόμενον ita leg. censeo, Οὐκοῦν δεῖ θορυβεῖσθαι, &c. usque ad εὐωχίας. Tum, ἐφεστάναι γάρ που, usque ad ἀδείας. Alioqui perplexa atque impedita lectio est. Succurrit & alia conjectura, si ante οὐ πάντως, τέρας legatur : & tunc ὅπερ λέγω erit idem ac quod dicere volo.

P. 246. A. 5. Φαῖδρος ὁ Μυρρινούσιος. HARDUIN. De Phædro Myrrhinusio, Plato in Convivio, & Marsilius Ficinus in Comment. ep. II. Myrrhinûs Atticæ municipium est, Straboni : Stephano, pars tribus Pandionidis.

Ibid. B. Σωκράτης ὁ ἐκεῖνος PETAV. Plato in Protagora. Idem porro initio Sophistæ θεῖον appellat Philosophum. πάντας γὰρ ἐγὼ τοὺς φιλοσόφους τοιούτους προσαγορεύω, ait ille.

Ibid. D. 8. Μέλλων ἐπιχειρεῖν τῇ δεσποίνῃ. PETAV. Επιχειρεῖν hoc loco non tam *offerre stuprum* significat, quam legitimas affectare nuptias, uti ex Platonis, unde ista derivata sunt, loco, qui est VI. de Rep. liquet.

P. 247. B. Εἰ μὲν τις χρυσίον ὑπόχαλκον. PETAV. Xenoph. Oeconom. ἢ εἰ ἐπειρώμην σε ἐξαπατᾷν, λέγων τε ὡς πλείω τῶν ὄντων ἐστί μοι, ἐπιδεικνύς τε ἀργύριον κίβδηλον, καὶ ὅρμους ὑποξύλους, καὶ πορφυρίδας ἐξιτήλους φαίην ἀληθινὰς εἶναι.

Ibid. B. 8. Πολλὰ δὲ ὑακίνθων. PETAV. Rescribo αὖ λίθων, ut ex superioribus constat. Tria enim mercium genera proposuerat, χρυσίον, πορφύραν, λίθους. Adde facilem lapsum Librarii fuisse, ut pro αὖ, ὑα scriberet.

Ibid. C. 5. Η οὐκ ἐπίσταται. PETAV. Inducendæ, nisi fallor, hæ tres voculæ, quæ sententiam conturbant.

Ibid. C. 7. Σκοτεινὰ καὶ λωβά. PETAV. Henr. Steph. scribendum putabat λοξά. HARDUIN. Illud, λωβά, est omnino vitiatum. Potuit forte dicere, σκοτεινὰ καὶ κολοβὰ ῥήματα, enunciationes deficientes, ἐλλιπεῖς, truncas, & malitiose imminutas, & quod sequi necesse est, ambiguas & obscuras. Potuit & νωθά, quæ vicina satis scriptura est, ut suspicatur Andr. Schottus, Observat. lib. V. c. VI. Verum maxime probo, cum Cresollio nostro, lib. II. Theatri Rhet. c. V. id quod Henr. Stephano visum est, nec Petavio ipsi displicuit, λοξά, *obliqua, torta, flexuosa*, quales vulgo fuere sophisticæ argumentationes. De Plotino Eunapius, τῷ λοξῷ καὶ αἰνιγματώδει τῶν λόγων βαρὺς ἐδόκει καὶ δυσήκοος. Sic apud Hieron. Præf. in Job, *Obliquus apud Hebræos totus liber fertur, & lubricus:* ubi *obliquus* nihil est aliud quam λοξός. Lycophron. λοξὰ ἔπη, Cassandræ vaticinium nominat.

Ibid. D. antepenult. Τὴν ἀχλὺν ἀποσκεδάσαι. PETAV. Videt satis qui Homerum calcavit, allusum esse ad Iliad. ε'. ubi Pallas Tydidem suum adversus Trojanos instigans, sic compellat:

Ἀχλὺν δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν·
Ὄφρ' εὖ γινώσκῃς ἠμὲν θεὸν ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

P. 248. A. 9. Πρῶτον μὲν δὴ ἁπάντων. PETAV. Sumptum id est e v. de Rep. Δῆλον δ' ὅτι γάμους τὸ μετὰ τοῦτο ποιήσομεν ἱεροὺς εἰς δύναμιν ὅτι μάλιστα. εἶεν δ' ἂν ἱεροὶ οἱ ὠφελιμώτατοι. Tum eadem qua noster hic usus est inductione, ἐκ τῶν ἀρίστων gigni oportere colligit Reip. suæ custodes.

Ibid. C. 4. Ἀλωπεκὶς πόθεν, ἢ Μελιταία. PETAV. Hesyc. ἀλωπεκίδες εἶδος κυνῶν. Xenoph. de Venat. τὰ δὲ γένη τῶν κυνῶν ἐστὶ διττά· αἱ μὲν Καστόρειαι, αἱ δ' ἀλωπεκίδες. ἔχουσι δ' αἱ μὲν Καστόρειαι τὴν ἐπωνυμίαν ταύτην ὅτι Κάστωρ ἡσθεὶς τῷ ἔργῳ μάλιστα αὐτὰς διεφύλαξεν. αἱ δ' ἀλωπεκίδες, διότι ἐκ κυνῶν τε καὶ ἀλωπέκων ἐγένοντο, &c. De Melitæo cane juvat Suidæ Scholion hic adscribere. Τῶν κυνῶν, ait, οἱ μὲν ἰχνευτικοί, οἱ δ' ὁμόσε τοῖς θηρίοις χωροῦσιν, οἱ δ' ἐπὶ φυλακῇ τῶν κτημάτων οἰκουροί· οἱ δ' ἐπὶ τέρψει ὡς τὰ μελιταῖα κυνίδια, καὶ μελιτηροὶ κύνες οἱ ἐπὶ τέρψει τρεφόμενοι. Vide & Steph. qui a Melita insula, quæ inter Epirum & Italiam sita est, appellatos censet, ut & Callimachus apud Plin. lib. IV. At Strabo lib. VI. id ad alteram refert, quæ hodie Malta dicitur.

Ibid. D. 2. Ἆρα οὖν ἐλήρει Θέογνις. PETAV. Theognidis versus ii sunt, ut etiam Henr. Steph. adnotavit.

Κριοὺς μὲν καὶ ὄνους διζήμεθα Κύρνε, καὶ ἵππους
Εὐγενέας· καί τις βούλεται ἐξ ἀγαθῶν
Βήσεσθαι· γῆμαι δὲ κακὴν κακοῦ οὐ μελεδαίνει
Ἐσθλὸς ἀνήρ, ἤν οἱ χρήματα πολλὰ διδῷ.

Sed quod sequitur ξυνέχειν mendosum est. Ego quasi δύναμιν ἔχειν, esset, reddidi: *Nec in iis vim habere istud arbitramur.*

P. 249. C. 6. Αἰσχρὸν δ' Ἠλείοις. PETAV. Qui ad Olympiaca certamina sua nomina profitebantur, ab Hellanodicis diligenter excutiebantur, ac jusjurandum adigebantur ad aram Jovis Ὁρκίου, sive Fidii. Pausan. Ἠλια. α'. Ὁ δὲ ἐν τῷ βουλευτηρίῳ, πάντων ὁπόσα ἀγάλματα Διὸς μάλιστα ἐς ἔκπληξιν ἀδίκων ἀνδρῶν πεποίηται. Ἐπίκλησις μὲν Ὅρκιός ἐστιν αὐτῷ, ἔχει δ' ἐν ἑκατέρᾳ κεραυνὸν χειρί. παρὰ τούτῳ καθέστηκε τοῖς ἀθληταῖς καὶ πατράσιν αὐτῶν, καὶ ἀδελφοῖς, ἔτι δὲ γυμνασταῖς ἐπὶ κάπρου καθομνύναι τομίων, μηδὲν εἰς τὸν Ὀλυμπίων ἀγῶνα ἔσεσθαι παρ' αὐτῶν κακούργημα. Εἰ δ' ἄνδρες οἱ ἀθληταὶ καὶ τόδε ἔτι προσκαθόμνυνται, δέκα ἐφεξῆς μηνῶν ἀπηκριβῶσθαι σφίσι τὰ πάντα ἐς ἄσκησιν. HARDUIN. Chrysost. homil. XLVIII. de inscript. alt. tomo de diversis Novi Test. locis, pag. 656. Οὐκ ἐπὶ τῆς στρατείας δὲ ταύτης, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τῶν Ὀλυμπιακῶν ἀγώνων τὸ αὐτὸ τοῦτο ἔθος κρατεῖ. μετὰ γὰρ τὰς τριάκοντα ἡμέρας τὰς ἐνταῦθα ἀναγαγόντες αὐτοὺς εἰς τὸ προάστειον περιάγουσι, καὶ τοῦ θεάτρου καθημένου πάντος βοᾷ ὁ κήρυξ, Μή τις τούτου κατηγορεῖ; ὥστε αὐτὸν ἀποσκευασάμενον τῆς δουλείας τὴν ὑποψίαν, οὕτως εἰς τοὺς ἀγῶνας ἐμβῆναι.

Ibid. D. 2. Ἀλλὰ τόν γε Φιλάμμονα. PETAV. Meminit hujus historiæ, & alibi. Suidas. Φιλάμμων πύκτης Ἀθηναῖος· ὃς πάντα τὸν χρόνον ἐνίκα τοὺς ἀντιπάλους. HARDUIN. Demosth. in orat. pro Corona.

P. 250. Λακεδαιμονίοις δ' ἐγὼ πυνθάνομαι. PETAV. Tertul. ad Martyres. *Nam quod hodie apud Lacedæmonios solemnitas maxima est* διαμαστίγωσις,

id eſt, flagellatio, *non latet. In quo ſacro ante aram nobiles quoque adoleſcentes flagellis affliguntur, adſtantibus parentibus, & propinquis, & uti perſeverent, adhortantibus.* Elegans eſt eadem de re Senecæ locus lib. de Divina Provid. *Nunquid tu inviſos eſſe Lacedæmoniis liberos ſuos credis, quorum experiuntur indolem, publice verberibus admotis? Ipſi illos Patres adhortantur, ut ictus flagellorum fortiter perferant, & laceros ac ſemianimes rogant, perſeverent vulnera præbere vulneribus.*

Ibid. A. 5. Τόν τε Ερυποντίδην. PETAV. Mendoſe pro Εὐρυποντίδην. Duæ apud Lacedæmonios Regales familiæ; altera Euryſthenidarum ab Euryſthene, quæ & Agidarum ab hujus filio nuncupata: altera Eurypontidarum ſive Proclidarum. Pauſanias Laconicis. Plut. in Lycurgo, & Agide, Eurytionidas ab Eurytione poſteriores iſtos appellat.. Sed & in Ageſilao Εὐρυτιωντίδης levius detorta voce legitur. Vide Æmilium Probum, ſive Cornel. Nep. in Ageſilao.

Ibid. B. Τῇ ἀπὸ Κόδρου. PETAV. Suidas in Εὐγενέστερος Κόδρου.

Ibid. B. ult. Ἢ τοῖς Πελοπίδαις. HARDUIN. Greg. Naz. orat. I. contra Julian. ἐπίσημοι Πελοπίδαι παρὰ τῶν ὤμων καὶ τοῦ ἐλέφαντος. Dio Chryſ. orat. VIII. Περὶ δὲ τοῦ Πέλοπος ἔλεγον ὅτι καὶ τὸν ὦμον ἐλεφάντινον ἔχει. Pindar. Od. VII. ἐλέφαντι φαίδιμον ὦμον κεκασμένον. Virg. Georg. III.

———*Humeroque Pelops inſignis eburno.*

Ibid. C. 5. Τοῦτο μὲν δὴ ὁμολογείσθω. PETAV. Verba ſunt Platonis VI. de Rep. ſub initium libri: ſed depravata hic, maleque habita; nec omnino tamen in ipſius Platonis editione ſincera. Quare, ut mutuam ſibi operam præſtent, integrum hic locum adſcribam. Τοῦτο μὲν δὴ τῶν φιλοσόφων πέρι ὡμολογείσθω ἡμῖν, ὅτι μαθήματός γε ἀεὶ ἐρῶσιν ὅσα ἂν αὐτοῖς δηλοῖ ἐκείνης τῆς οὐσίας τῆς ἀεὶ οὔσης, καὶ μὴ πλανωμένης ὑπὸ γενέσεως, καὶ φθορᾶς. Ita in editione poſtrema. Ubi ex Themiſtio ἐκείνην τὴν οὐσίαν, &c. per quartum caſum ſcribendum apparet. Viciſſimque indidem fœdior in Noſtro labes expurganda. Sic enim reſcribo. Φύσεως πέρι ὅτι μαθήματός γε ἀεὶ ἐρῶσιν, &c. Ac neſcio an apud Platonem inſuper pro ὅσα, itidem ut hoc loco legendum ſit οὔτοι παντός, ἀλλ᾽ ὃ ἂν ἐκείνην, &c. niſi μαθημάτων ante magis arrideat.

Ibid. C. ult. Ὥσπερ εἰς Μύκονον μίαν. PETAV. Proverbii meminit Steph. Μύκονος δέ ἐστιν, ἐφ᾽ ᾗ μυθεύονται κεῖσθαι τῶν γιγάντων τοὺς ὑγιεινοτάτους ὑφ᾽ Ἡρακλέους καταλυθέντας. ἀφ᾽ ὧν ἡ παροιμία. Πάντα ὑπὸ μίαν Μύκονον, ἐπὶ τῶν ὑπὸ μίαν γραφὴν ἀγαγόντων τὰ διῃρημένα τῇ φύσει. Ubi pro τῶν γιγάντων τοὺς ὑγιεινοτάτους corr. δεινοτάτους. Vide Zenobium.

P. 251. B. 4. Ὑψηλὸν ἐξαίρειν αὐτόν. PETAV. Platonicorum non modo dogmatum, ſed & ſtyli ipſius, ac verborum ſtudioſus conſectator eſt Themiſtius. Id quod hoc loco ſemel adnotaſſe ſufficiat. Deprehendent ii facile, qui in Platonis lectione hoſpites non fuerint. Velut hæc verba ex lib. VI. de Rep. traducta ſunt. Sic enim ille, καὶ ἐπὶ τούτοις ὑψηλὸν ἐξαίρειν αὐτὸν σχήματος κενοῦ, ἄνευ νοῦ, ἐμπιπλάμενον. Ac neſcio an hic φρονήματος κενοῦ verius ſit.

Ibid. B. ult. Διοικούμενον μὲν ὡς κορυφαῖον. PETAV. Malim διαδιδούμενον. Et mox περιεστηκότα cum Henr. Steph.

Ibid.

Ibid. C. 3. Μηδ' ἂν ἰδίως ἰδία. PETAV. Aſſenſuros mihi in hujus emendatione loci eruditos omnes confido, qui fœdiſſimo hactenus vitio laboravit. Lego enim μηδ' ἂν Διομήδεια ἀνάγκη περιπέσῃ. Primum quia ἰδίως illud flocci faciendum non eſt. Tum ſcripturæ ipſius affinitas favet. Poſtremo facit ad rem, quod eodem in lib. VI. unde noſter huc multa tranſtulit, ita Plato locutus eſt. Η Διομήδεια λεγομένη ἀνάγκη ποιεῖν αὐτῷ ταῦτα ἃ ἂν οὗτοι ἐπαινῶσιν. Notiſſimum proverbium eſt, Διομήδεια ἀνάγκη. De quo Zenobius, Suidas & Ariſtoph. Schol. Εκκλησ. in hæc verba: Καὶ ταῦτ' ἀνάγκη μοὔστι Γρ. Διομήδειά γε.

Ibid. C. 6. Μίθαικός τις ὤν. PETAV. Plato Gorgia: Θεαρίων ὁ ἀρτοποιὸς, καὶ Μίθαικος ὁ τὴν ὀψοποιΐαν συγγεγραφὼς τὴν Σικελικὴν, καὶ Σάραμβος ὁ κάπηλος. De Mithæco mentio eſt apud Maximum Tyrium Diſſert. VII. ubi a Spartanis, ad quos ſeſe contulerat, urbe pulſum aſſerit. Suidas Grammaticum eundem vocat.

Ibid. C. 11. Ὥσπερ ὁ Αὐτόλυκος. HARDUIN. Autolycum ait Plato lib. I. de Rep. ex Homerica poëſi κεκάσθαι κλεπτοσύνῃ, furandi quodam artificio nobilitatum fuiſſe. Eundem ſcribit Euſtathius a parente Mercurio, Θεοῦ κλεπτιστάτῳ edoctum, variis coloribus quæ ſurripuiſſet induere, ne furta ulla ratione deprehenderentur, quod idem fere habet Hyginus fab. XX. Vult ergo Themiſtius laverniones Sophiſtas, variorum auctorum locos memorabiles didiciſſe, quos deinde aſcititiis pigmentis & colorum incredibili varietate pictos, & fucata eloquentia bracteatos venditarent: eſſe proinde Autolycos geminos & germanos. Martialis, l. VIII. Epigr. LIX.

Nihil eſt furacius illis:
Non fuit Autolyci tam piceata manus.

Pollianus, Antholog. lib. II.

Μισῶ λωποδύτας ἀλλοτρίων ἐπέων.

P. 252. B. 4. Πότε διεσώσω. PETAV. Corrig. διώσω.

Ibid. B. 6. Φαληρέως. HARDUIN. Demetrio Phalereo uſum familiariter Theophraſtum, Laërtius refert, in Theophan. l. V. pag. 123.

Ibid. B. 10. Δόγματα. HARDUIN. Forte legendum, δείγματα, ut paulo ante.

P. 253. A. 6. Παρρησίας. HARDUIN. Quid ſi legatur, παρανοίας.

Ibid. A. 7. Εἰ δακτύλιον ἀπαιτήσῃ. PETAV. B. Jacobus Epiſt. Canon. c. II. Ἐὰν γὰρ εἰσέλθῃ εἰς τὴν συναγωγὴν ὑμῶν ἀνὴρ χρυσοδακτύλιος ἐν ἐσθῆτι λαμπρᾷ. Græci Σαλάκωνας hos vocant, hoc eſt, πτωχοὺς ἀλάζονας. Heſych. At Ariſtot. II. Rhet. CXVI. Σαλάκωνας appellat vere divites, qui oſtentandarum opum immoderato ſtudio feruntur.

HARDUIN. Juvat & ex Plinio noſtro hic conferre ſymbolam. *Anuli*, inquit ille, *diſtinxere alterum ordinem a plebe, &c.* lib. XXXIII. ſect. VII. Quo & illud recidit, e lib. IX. ſect. LVI. *Lictorem feminæ in publico unionem eſſe.* Vide quæ ibi diximus.

Ibid. B. 10. Κείνεται ἐπὶ σοφίας. PETAV. Vide an ὑπὸ legendum ſit.

Ibid. C. 2. Συσκευασάμενος. HARDUIN. Malim συσκευασαμένη, quod & editor Coſſartius aſteriſco ibi addito haud obſcure monet.

Ibid. C. 5. Τὸν ἄτοπον πευθῆνα. PETAV. Hes. πευθῆνες, πιστοὶ, περίεργοι. Phavorinus πευθῆνα Latine dici mandatorem scribit. οἱ γὰρ Μανδάτωρες ποιοῦσι τὰ μηνύματα ἔντε τοῖς δικαστηρίοις καὶ τοῖς ἐν αὐτοῖς δικαζομένοις. Cyrillus in Lexico apud Nicolaum Rigaltium in Glossario Μιξοβαρ. Ημεροδρόμοι οἱ ταῖς βασιλικαῖς διατάξεσι ταχύτατα διακονούμενοι Μανδάτωρες. Utrique Mandatores πευθῆνες ἀπὸ τῆς πεύσεως, quæ est ἐρώτησις vel ἀπόκρισις (ait Phavor.) dici possunt. Ego ab audiendo interrogandove malim. Quod vero apud Hesyc. περίεργοι πευθῆνες appellantur, videndum an curiosos ita nominet, hoc est, φροντιστὰς τοῦ δρόμου. Qui ex Schola Agentium in rebus a Magistro Officiorum circummissi, diligenter inquirebant in eos qui circa cursum publicum aliquid admisissent, ac judicibus nunciabant. Cod. XII. tit. XXII. leg. I.

Ibid. Παμπάλαιά τε καὶ αἰνιγματώδη. HARDUIN. Hæc omnia desumpta sunt ex Theæteto Platonis. Citat illa Theodoretus orat. II. contra Græcos.

Ibid. D. 2. Ἀλλ' εὖ μάλα ἀνακυκλήσας. PETAV. Imperiti quidam Sophistæ ut Philosophi esse viderentur, Atticas ejusmodi voculas affectabant, ad Platonis imitationem. Synesius Ep. 154. Ἐὰν οἶσθά τινας ἐν λογιστηρίοις ἀποδύντας, ἢ πάντως ἀπὸ μιᾶς γέ τε συμφορᾶς ἀναπεισθέντας ἐν μεσημβρίᾳ τοῦ βίου φιλοσοφεῖν, ἀπὸ μόνου τοῦ τοὺς θεοὺς ἀπομόσαι Πλατωνικῶς. Qualis & ille apud Lucianum est ineptus Atticistes in Lexiphane.

Ibid. HARDUIN. Harum vocularum quas affectabant Sophistæ, texit indiculum, & festive ludit Ammianus Poëta in Anthol. lib. II. c. LI.

> Ὠ' γαθὲ, καὶ μὴν οὕτω, καὶ ποῖ δὴ, καὶ πόθεν, ὦ τᾶν,
> Καὶ θαμὰ, καὶ φέρε δὴ, καὶ κομιδῆ, καὶ ἴθι,
> Καὶ σόλιον, μάλιον, πωγώνιον, ὤμιον ἔξω,
> Ἐκ τούτων ἡ νῦν εὐδοκιμεῖ σοφία.

Quæ Grotius ita reddidit, in opere adhuc inedito:

> *Constat, enimvero, quorsum, nihilominus, horsum,*
> *Autumor, interea, vir bone, quid sequitur?*
> *Barbula, & axillæ, nudantia brachiolumque*
> *Palliola: hæc faciunt nunc sapientis opus.*

P. 254. A. ult. Ἐπὶ ταῖς κεφαλαῖς περιφέρειν. HARDUIN. Proverbium est, de homine importuno & molesto. Sic itaque reddendum Latine fuit: *Et ab ipso* (scilicet viro sapiente) *præ æmulatione atque invidia contemni nos & despici credimus: atque ob eam opinionem is nobis adeo molestus est, ut cervicibus nostris veluti quoddam onus incumbere videatur.*

Ibid. B. 8. Ἐπισκήψει γὰρ ἡ κοινωνική. PETAV. Ut ei religioni insisterem, quam mihi in hac Critica ratione semel imposui, nihilque sine Veterum auctoritate mutarem, malui vel corruptam hic sententiam prorsus ut in Henr. Steph. editione est relinquere. Ita tamen emendandum esse scias ex Plat. VI. de Rep. Ἐπισκέψει γὰρ εἰ κοινωνική τε καὶ ἥμερος περὶ τοὺς παιδείας ἐπιθυμοῦντας, ἢ δυσκοινώνητός τε καὶ ἀγρία. Quod ad illa verba attinet χαλκέας, καὶ τέκτονας, post βούλει rejicio hoc modo. Εἰ δ' βούλει χαλκέας καὶ τέκτονας, ποιητάς τε, &c. Aut certe τοὺς μὲν οὕτω χαλκέας

καὶ τέκτονας, εἰ δὲ βούλει. Quanquam ut hic concepta lectio est, suo quoque sensu non careat, quem in priori editione secutus fueram.

Ibid. C. Ἐπιφθόνως λέγειν. PETAV. Malo ἔχειν.

Ibid. C. 6. Πρὸς τοὺς εὖ φερομένους τὸ πλέον. PETAV. Expunge particulam εὖ. HARDUIN. Lege, ἐκφερομένους.

P. 255. B. Ἀρίστων Κλεάνθου. PETAV. De Cleanthe & Aristone Laërtius in eorum vita. Fuit & alter Aristo Peripateticus, de quo subinde, mentionemque fecit Laërt. in Aristone.

Ibid. B. ult. Ἐκ προεδρείας. PETAV. Forte προσεδρείας. Post ἐκνίζετο deest ὁρῶν.

Ibid. C. 4. Ταύτῃ τοι καὶ αἱ Μοῦσαι. PETAV. Syn. in Dione, Ubi ideo Μούσας dictas ait, quasi ὁμοῦ οὔσας. Noti Phocylidis versus.

Ἄφθονοι οὐρανίδαι καὶ ἐν ἀλλήλοις τελέθουσιν.
Οὐ φθονέει μήνη πολὺ κρείσσοσιν ἡλίου αὐγαῖς.
Οὐ χθὼν οὐρανίοις ὑψώμασι νέρθεν ἐοῦσα.
Οὐ ποταμοὶ πελάγεσσιν, ἀεὶ δ' ὁμόνοιαν ἔχουσιν.
Εἰ γὰρ ἔρις μακάρεσσιν ἔην, οὐκ ἂν πόλος ἔστη.

Ibid. D. Φησὶν ὁ ποιητής. HARDUIN. Homerus Iliad. α'. v. 604.

Μουσάων θ', αἳ ἄειδον, ἀμειβόμεναι ὀπὶ καλῇ.

Ibid. D. 6. Ἐν τῷ δωματίῳ τῷ αὐτοῦ. PETAV. Αὑτοῦ rescripsi pro αὐτοῦ. Attica vox δωμάτιον, ait Phrynichus, cum κοιτὼν barbarica sit: ut & Menander existimavit, cujus auctoritati Aristophanes opponitur a Polluce lib. I. c. VIII.

Ibid. D. 9. Βασιλέως ὀφθαλμούς. PETAV. Ministros Principis aut Præfectos. Hesych. ὀφθαλμὸς βασιλέως ὁ πεμπόμενος κατάσκοπος. Philost. in vita Apollon. lib. I. c. XV. Σατράπης δὲ τῇ φρουρᾷ ταύτῃ ἐτέτακτο, βασιλέως τις οἶμαι ὀφθαλμός. Aristoph. Schol. ad Acharn. ait τὸν βασιλέως ὀφθαλμὸν esse τὸν μέγα δυνάμενον παρὰ βασιλεῖ. Οὕτω δὲ ἐκάλουν τοὺς σατράπας, δι' ὧν πάντα ὁ βασιλεὺς ἐπισκοπεῖ, ὡς βασιλέως ὦτα οἱ ὠτακουσταί, δι' ὧν ἀκούει τὰ πραττόμενα ἑκάστῳ πανταχοῦ οἷς ὡς συνάρχοις χρῆται. Manavit enim hoc a Persis institutum, de quo Xenoph. VIII. παιδ.

P. 256. A. 6. Καὶ καθαιρετέον ἐξ ἀκροπόλεως. HARDUIN. Abiit in parœmiam hæc loquendi formula. Ita Tertull. in Apologet. c. IV. *Vim profitemini, & iniquam ex arce dominationem.* Ubi in nonnullis edit. nonnemo prave ac perperam voluit emendare. *Exercetis dominationem.* Eodem sensu Phædrus:

Arcem tyrannus occupat Pisistratus.

Ibid. B. ult. Διὰ τοῦτο ἂν μή τινα ἄγασθαι. PETAV. Præclare inepti atque invidi Sophistæ mores exprimit. Etenim invidia in eos non fertur, quos longo intervallo superat quispiam, ait Aristot. II. Rhet. Quod Marii ac Syllæ exemplo declaratum apud Plutar. in Sylla. Nam cum Jugurthino bello prospere omnia cessissent Syllæ, τέως μὲν οὖν ταῦτα τὸν Μάριον (ait Plutar.) ἔτι δὲ ἡγούμενος ἔλαττον αὐτοῦ φθονεῖσθαι τὸν Σύλλαν, ἐχρῆτο πρὸς τὰς στρατείας. Ita in omnibus editionibus, nullo plane sensu. Ubi aptissime sane, & ad sententiam nostram accommodate lego, ἐλάττονα τοῦ φθονεῖσθαι. Sensus est. Etsi ægre id ferret Marius, ta-

men quia adhuc inferior erat Sylla, quam ut ei invideret, ejus adhuc opera utebatur.

Ibid. C. Καὶ εὐμαθὴς καὶ φιλάνθρωπος. PETAV. Recte Henr. Steph. εὐμαθὴς εἶ.

Ibid. D. 3. Καὶ ἰπνοποιόν. PETAV. Forte an ἐποποιὸν ἐποποιῷ. Exprimere enim illa voluit κεραμεὺς, & ἀοιδὸς.

Καὶ κεραμεὺς κεραμεῖ κοτέει, καὶ ἀοιδὸς ἀοιδῷ.

Tametsi apud Lucianum Prometheo quippiam simile legitur: αὐτοὶ δὲ Ἀθηναῖοι τοὺς χυτρέας καὶ ἰπνοποιοὺς καὶ πάντας ὅσοι πηλουργοὶ, Προμηθέας ἀπεκάλουν.

Ibid. D. 5. Ἀναμὶξ δι' ἀσκύλων ἱππεῦται. PETAV. Neque sana hæc lectio, nec quam illi affinximus interpretationem. Ac manifeste hic nonnulla desiderantur. Suspicor legendum ἀναμὶξ δὴ ἐκ ψιλῶν ἱππόταις, ut illos dicat Velitum ordine deserto equitibus immisceri. Quanquam scio Velites plerumque equitibus insertos; sed & ut plurimum separatos fuisse notissimum est. HARDUIN. In Etymolog. ἀσκυλισταὶ, ἀκονισταί.

P. 257. A. 2. Καὶ τὴν γρυμαίαν. PETAV. Phrynichus. Γρύτη καὶ τοῦτο τῶν παρακεποιημένων. ὃ γὰρ ποιοῦσιν ἄπαν γρυμέαν συμβέβηκε καλεῖσθαι. Ubi leg. γρύτη. Hesych. γρυμέα ἐσθὴς καὶ ἀγγεῖον, σκευοθήκη, ἐν ᾧ ἡ γρύτη. ἤδη δὲ καὶ τὰ λεπτὰ σκευάρια, ἃ καὶ γρύτην λέγομεν. A voce γρύτη fit Latina, scruta. Gloss. v. *Scruta* γρύτη. Pollux πήραν interpretatus est. Sotades Comicus apud Athen. lib. VII.

γαλεὸς εἴληπται μέγας
ὤπτησα τὰ μέσα· τὴν δὲ λοιπὴν γρυμέαν
Ἕψω, ποιήσας τρίμμα συγκείμενον.

Γρυμέαν appellat rejicula quæque ac frivola: quo sensu & hoc loco Themistius accepit. Sed pro πεκυδέας leg. ἰκυδέας, ut pridem Casaubonus ad hunc Athenæi locum observavit.

Ibid. A. 3. Οἵαν Ὅμηρος. HARDUIN. Iliad. θ'. v. 192.

Ibid. A. 5. Οἵαν Ἥφαιστος. HARDUIN. Iliad. β'. v. 485.

Ibid. B. 6. Ὅστις δὲ ὢν φυγάς. PETAV. Patroclum significat, qui exul ad Peleum confugit: & Achillis arma induit, in Trojano prælio.

Ibid. C. Τῶν ἀλλοτρίων πραγμάτων. PETAV. Leg. φραγμάτων.

Ibid. C. 2. Βασκανίαν μὲν δὴ τούτων. PETAV. Aut ego fallor, aut parum consentanee quod sequitur superioribus adtextum est. Ac nescio an ab illis verbis: Νῦν δὲ ἤδη τινες, quæ superiore pagina sunt, ad hunc usque locum quicquid interceptum est; ordine suo motum, ac perturbatum sit.

Ibid. C. 4. Καὶ ὅσα ἂν εὑρίσκηται. PETAV. Medicinam huic loco non absurde feceris, si hunc in modum concipias: καὶ ὅσοις ἂν εὑρίσκηται πρόσοδον τὴν χώραν ταύτην, &c. moxque τούτων τῶν ἱερῶν & κεκτημένοις.

Ibid. C. 8. Τέταρτον δὲ τύπον. PETAV. Verba deinceps Platonis eodem ex libro profert.

Ibid. D. Οἷα θρίγκῳ. HARDUIN. Quod Plato dixit lib. VII, de

Repub. Dialecticam esse ὥσπερ θριγκὸν τοῖς μαθήμασι, Themistius idipsum ad veritatem retulit. Mirus est Platonis sententiarum, imo & verborum consectator Themistius.

Ibid. D. 2. Εἰς πάντα ἀλήθειαν. PETAV. Mutilus hic locus, quem sine librorum subsidio emendare velle, divinare est.

HARDUIN. Lege τῇ ἀληθείᾳ, & optime omnia cohærebunt.

P. 258. B. 3. Ὀμνύοι λέγειν ἀκηκοώς. PETAV. Corrupte: forte λέγων ἀκηκοέναι.

Ibid. Λυσάνδρου τοῦ Σπαρτιάτου. PETAV. Cujus illud est: oportere τοὺς μὲν παῖδας ἀστραγάλοις, τοὺς δὲ ἄνδρας ὅρκοις ἐξαπατᾶν. Plutarch. qui Orat. 1. de fort. Alex. idem Dionysio Tyranno tribuit.

Ibid. D. Μῦθοι μὲν τέλειοι. PETAV. Placet ita legi τε λεῖοι. Sed & ante τούτων pro τῶν τοιούτων.

P. 259. A. 2. Ἐγγράφει τε, καὶ ἐπεκτήναρ. PETAV. Melius est ἔρραψε.

Ibid. A. 10. Ἐν τῷ φαυλοτέρῳ καὶ ἐλάττω. HARDUIN. Corrig. φαυλότερα, ex Stobæo serm. XII. pag. 141. edit. Tigur. ubi tamen male refertur locus iste tanquam ex Metriopathe. Item paulo infra, ἐν τῷ μείζω τε καὶ σεμνοτέρῳ pro σεμνότερα, ex eodem.

Ibid. B. Τὸ μὲν δὴ ἔλλειπον τοῦ ἀληθοῦς. PETAV. Theophrastus Ηθ. Χαρ. Η μὲν οὖν εἰρωνεία δόξειεν ἂν εἶναι, ὡς τύπῳ λαβεῖν, προσποίησις ἐπὶ χεῖρον πράξεων, καὶ λόγων. Sed Theophr. εἰρωνείαν in pejorem partem accipit. Ideo in fine capitis subjungit. Ἀλλ' ὅρα μὴ σὺ θᾶττον πιστεύῃς τοιαύτας φωνὰς, καὶ πλοκὰς, καὶ παλιλλογίας, οὗ χεῖρόν ἐστιν εὑρεῖν οὐδέν. Τὰ δὴ τῶν ἠθῶν μὴ ἁπλᾶ, ἀλλ' ἐπίβουλα φυλάττεσθαι μᾶλλον δεῖ ἢ τοὺς ἔχεις. Noster vero εἰρωνείαν hic ad laudem trahit, & meliorem in partem usurpat. Ad quem facit illud Ciceronis Acad. quæst. 4. *Socrates autem de se ipse detrahens in disputatione, plus tribuebat iis quos volebat refellere. Ita cum aliud diceret atque sentiret, libenter uti solitus est ea dissimulatione, quam Græci εἰρωνείαν vocant: quam ait etiam in Africano fuisse Fannius: idque propterea vitiosum in illo non putandum, quod idem fuerit in Socrate.*

Ibid. B. 6. Περὶ σωφροσύνης. PETAV. Voculas istas parenthesi inclusimus, quo eas reiculas esse constaret. HARDUIN. Totum hunc locum sic restituo ex Stobæo, loco cit. Καὶ διὰ τοῦτο αὐτὸ καὶ Σωκράτης παρελάμβανεν ἐν τοῖς λόγοις, ὁπότε ἐδεῖτο ἐπισκώψαί τινα σοφιστὴν τύφου μεστὸν, καὶ γέμοντα παραφροσύνης.

Ibid. B. ult. Τοὺς ἀληθινούς. HARDUIN. Corrig. ex eodem Stobæo, τοὺς ἀληθινῶς.

Ibid. C. 8. Ἄγχεσθαι, καὶ ὑπεράγχεσθαι. PETAV. Literulæ unius mutatione vera lectio constabit, si scripseris ἄγασθαι, καὶ ὑπεράγασθαι.

Ibid. D. Κἂν ὑπὲρ Αἰσχύλου. PETAV. Quæ de Æschylo & Simonide hic adspersa, parum cohærere cum præcedentibus mihi videntur.

Ibid. C. ult. Κἂν συλλουόμενον παρακαλῇς. PETAV. Ejusmodi importunus ille recitator fuit, de quo Mart. lib. III. Ep. XLIV.

In Thermas fugio: sonas ad aurem:
Piscinam peto: non licet natare.

Ibid. D. penult. Οὐ μὴν δὴ δωροδόκον. PETAV. Et hoc ex Platone desumptum, sub initium. VI. de Rep.

P. 260. B. ult. Εν ταῖς εἰς τούπισω. PETAV. Voces illas duas, ἐν ταῖς, rejiciendas censeo. Ob id secernendas ab cæteris curavi. Sunt enim ab Librario aliud agente frustra repetitæ, cum proxime ἐν ταῖς δίκαις scripsisset.

Ibid. C. 4. Καὶ πρότερον ποιεῖν τοῦ δικαίου. PETAV. Scio plerisque conjecturam nostram paulo audaciorem visum iri, quod Πραιτώριον loco πρότερον legi putem oportere. Sed eo mihi credo facilius venia dabitur, quod nihil in ipso scriptore propterea mutaverim, quid sentirem suo duntaxat loco monuerim. Id quod a me summa fide ubique præstabitur. Quod ad conjecturam ipsam attinet, primum vox πρότερον certissimo vitio laborat. Tum ad eam proxime Πραιτώριον accedit. Ac denique, quod caput est, ad sententiam mirifice pertinet. Nec dubium est ea tempestate plerasque Latinas voces pro Græcanicis usurpatas. Uti vox, *Comitatus*, quæ in Epistola Constantii ad Athanasium legitur. Quo item modo Prætorium in Evangelio Joannis extat c. XVIII. Sed & in Gloss. vet. Πραιτώριον Prætorium: & apud Suidam. Quod nisi hæc conjectura placet, vide an στρατήγιον rectius sit. Paulo post ἀνάκτορα post ἀνδράκτορα ex Aug. Cod. scripsi.

Ibid. C. 6. Οὐδὲ τὸν Περσικόν. PETAV. Xenoph. I. Κύρου παιδ.

Ibid. D. Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα. HARDUIN. Ad exemplum Homerici carminis istud effictum: sic enim iste, Odyss. ί. v. 109.

Ἀλλὰ τά γ' ἄσπαρτα καὶ ἀνήροτα πάντα φύονται,
Πυροὶ καὶ κριθαί, ἠδ' ἄμπελοι, &c.

P. 266. A. 4. Καὶ νῦν ἔτι Καρχηδόνιοι Βύρσαν. PETAV. Nota historia, quam vetustissimi quique prodiderunt. At nonnemo fabulam hanc esse putat, & Byrsæ originem aliunde derivat, ab Hebræo *Batsera*, quæ vox *arcem* significat. Verum haud temere a vetustatis auctoritate recedendum, præsertim si nihil in contrarium præter confidentiam ac supercilium afferatur. Adde quod Βύρσα tametsi Græca vox sit, a Tyriis & Carthaginiensibus usurpari potuit, qui ex aliarum gentium, ac Græcarum præsertim, usu atque commercio peregrinitatis plurimum in patriam linguam importarunt. Sane Græca vocabula quam plurima Syriacæ, sive Chaldaïcæ linguæ jam tum olim adspersa fidem facit Danielis c. III. ubi *Psanterin* & *sumphoniah*, hoc est ψαλτήρια, & συμφωνίας, & alia quædam leguntur, quæ mere Græca sunt. Quod idem in voce βύρσα contigerit, præsertim cum Syrus interpres Act. IX. eam ipsam expresserit. Ibi enim *Boursaïa* idem est ac βυρσοδέψης coriarius.

Ibid. B. Τελῶν ἢ πέτταρων πόλεων. PETAV. Sæpe hoc in Scriptore contigit ut ex vocum παραλλάξει, exscriptorum vitio, menda quam plurima pullularent: uti ex Notis istis planum fiet. Adeoque hoc in loco accidit: qui misere admodum affectus est.

Verum revocari ad sanitatem non incommode poterit, si pro πόλεων, πλέθρων, vel potius πόδων, & pro μερμέεια, ὑπὲρ μυρία. Hoc

scilicet modo, ὑπὲρ τριῶν, ἢ τεττάρων πλέθρων μυρία κακὰ ἐργαζόμενον. Vel τερμέρεια κακά. Quæ proverbialiter pro ingentibus malis usurpantur. Vide Suidam & Plut. in Theseo.

Ibid. B. 4. Τὸ ὄστρεον τοῦτο τιμήσης. HARDUIN. Forte, ὄστρακον. Familiare Platonicis est corpus ὄστρακον & θύλακον appellare, aliisque id genus nominibus. Sic & Arnobius lib. II. *Nihil est enim nobis promissum ad hanc vitam, nec in carunculæ hujus folliculo constitutis opis aliquid sponsum est, auxiliique decretum.* Nonius: *Folliculum Lucilius posuit pro corpore, lib.* XXVI. *Ego si quis sum, & quo folliculo nunc sum indutus, non queo.*

Ibid. B. 8. Ἀποστερεῖν δὲ τοῦ συμπαθοῦντος. PETAV. Scripserat Themistius σύμπλουντος. Et postea pro ἀπολιμῶσαι, ἀποτῖσαι. HARDUIN. Pro ἀναφύκτοις, lege, ἀφύκτοις, aut ἐν ἀφύκτοις.

Ibid. B. ult. Θελξὶν ὀλίγαις. PETAV. Hoc ad ὁρμιὰν piscatoriam refero, sive lineam ex pilis contextam. Et allusit ad Platonis disputationem illam in Sophista, ubi Sophisticen cum venatione ac piscatione comparat. Petron. Satyr. *Sic eloquentiæ magister nisi tanquam piscator eam imposuerit hamis escam, quam scierit appetituros esse pisciculos, sine spe prædæ moratur in scopulo.*

Ibid. C. 9. Εἶτα ἀπὸ τοῦ ῥυτῆρος. PETAV. Videtur ita olim in pueros animadversum ut paxillis alligati loris postea cæderentur. Ita supra. βλέπειν εἰς πασσάλους καὶ ἱμάντας. Hos ῥυτῆρας hic appellat. Sunt enim Hesych. & Suidæ λῶροι, ἱμάντες. Pollux lib. III. c. IIX. Αἱ δὲ μάστιγες, ὑστριχίδες ἱμάντες· ῥυτῆρες. Eodem pertinet & κρεμάσαι ἐκ τοῦ κίονος, quod ibidem citat ex Hyperide. Isidorus in Glossis. *Anguilla est qua coërcentur in Scholis pueri, quæ vulgo scutica dicitur.* Ausonius ad Nepotem.

Quod sceptrum vibrat ferulæ, quod multa supellex
Virgea, quod fallax scuticam prætexit aluta.

Proprie est equorum habena, hinc ἀπὸ ῥυτῆρος θέοντες ἵπποι apud Dionem Chrys. Orat. XXXIII. Nec audiendus interpres, qui *equos e carceribus currentes* vertit. Apud Suidam in βλαύτη citatur e Sophocle ὑποδῶν ἀπὸ ῥυτῆρος, quod interpretatur ἀπὸ βλαύτης ὡς ἕκαστος εἶχε σχήματος, quasi ῥυτῆρες sint crepidarum lora. Sed aliud puto intellexisse Sophoclem, & idem omnino quod Dio, cum ἀπὸ ῥυτῆρος dixit, significare voluit.

HARDUIN. Τὸν ῥυτῆρα, quo & servi coërcebantur, *habenam* vocat Horat. Epist. II. lib. II.

In scalis latuit metuens pendentis habenæ.

Ubi vetus Comment. *Secundum morem Romanum, qui servos suos ad gradus habenis, id est, loris ligatos flagellabant. Idcirco in media domo a gradibus ad timorem servis incutiendum habenæ pendebant.*

Ibid. D. 8. Οὐ κεν ἐγὼ δήσας ἀγάγω. Iliad. β'. v. 231.

P. 261. B. 5. Ἢ οἱ τῆς θαλάττης λεγόμενοι χόες. PETAV. Proverbium est quondam Apollinis oraculo expressum.

Οἶδα δ' ἐγὼ ψάμμου τ' ἀριθμὸν καὶ μέτρα θαλάσσης.

Supra Orat. VII. Διὰ τοῦτο ἄρα ὁ Πύθιος τῆς μὲν ψάμμου τὸν ἀριθμὸν οὐκ ἐδίσταζεν ὁπόση εἴη, οὐδὲ τῆς θαλάσσης τοὺς χόας. Basil. Orat. XXII. Ἴσον ἐστὶ

καὶ κύματα πελάγους ἀπαριθμεῖσθαι, ἢ ταῖς κοτύλαις πειρᾶσθαι τὸ ὕδωρ τῆς θαλάττης ἀπομετρεῖν.

Ibid. B. penult. Καὶ διὰ τοῦτο οἱ ἄνθρωποι. PETAV. Cicero Tusc. III. *Est enim proprium stultorum, aliena vitia cernere, oblivisci suorum.*

Ibid. C. 5. Οἷα δὲ λέγει ὁ μάγειρος. PETAV. Quæ sequuntur ex quopiam Comico desumpta, qui Carionem coquum induxerat, hominem susurronem, ac maledicum, qui quæ ab aliis gesta narraret, pejorem semper in partem interpretaretur. Sed quod obscurus ille sit scriptor, quæ huc ex eo translata sunt, mihi quidem parum sunt comperta. Facit ad hunc locum quod Dio Chrys. orat. XXXII. scribit. Ὥσπερ ἐν ταῖς Κωμῳδίαις καὶ διασκευαῖς. Καρίωνα μὲν εἰσάγοντες μεθύοντα, καὶ Δᾶον, οὐ σφόδρα κινοῦσι γέλωτα.

Ibid. C. ult. Διαβάλλη. HARDUIN. Forte, διαβάλη.

P. 263. A. 3. Εκίνησε τὸν Πλάτωνα. PETAV. Haud scio an Πλούτωνα verius sit, nisi νεκυομαντείαν, & Platonis ab inferis excitationem quisquis ille est Poëta descripserit. Paulo ante λιβανωτοῦ pro λιβανωτίς rescribe.

Ibid. B. 3. Τὸν δὲ κακοδαίμονα ἐκεῖνον. PETAV. Solent enim famigeratores eorum quæ commenti sunt, obscuros atque ignotos auctores fingere, ut inquisitionis diligentiam devitent. Ita Æschines. Οἱ ἀλαζόνες ὅταν τι ψεύδωνται, ἀόριστα καὶ ἀσαφῆ πειρῶνται λέγειν, φοβούμενοι τὸν ἔλεγχον.

Ibid. B. 6. Απάγης. HARDUIN. Forte, ἀγάγης.

Ibid. D. 2. Ος δικαίως ἐκρέματο. PETAV. Supplicii quoddam genus videtur esse, quo in coquos animadversum, ut corbibus impositi penderent. Aliter & per corbem, sive cophinum pœnæ tardis nominibus constitutæ apud Bœotios. De quo ritu Nicolaus Peripat. de Rit. Gent. Βοιωτῶν ἔνιοι τοὺς χρέος οὐκ ἀποδιδόντας εἰς ἀγορὰν ἄγοντες καθίσαι κελεύουσιν. εἶτα κόφινον ἐπιβάλλουσιν αὐτῷ. ὃς δ' ἂν κοφινωθῇ, ἄτιμος γίνεται. *Cophino enim caput inserebant, & sic infames habebantur.* Sed quod ad coquos attinet, aliud in eos animadversionis genus exstitit, cum in puteum, sive barathrum deprimerentur. De quo Plautus Aulul. Sc. *Tace nunc jam.*

Dicant, coci abstulerunt: comprehendite,
Vincite, verberate, in puteum condite.

Quanquam fieri potest, ut corbis ille in quem impositos fuisse Themistius hoc loco significat, in puteum, cisternamve demitteretur.

Ibid. D. ult. Επὶ δεξιὰ ἀναβάλλεσθαι. PETAV. Puto leg. ἐπιδέξια ἀναβάλλεσθαι. hoc est, scite atque eleganter hymnum auspicari. Sic enim ἀναβάλλεσθαι sumitur. Thomas Mag. Ανεβαλόμην ἐπὶ μέλους κάλλιον ἢ ἦσα. Aphthonius: οἱ μὲν τέττιγες μουσικὴν ἀνεβάλλοντο σύντονον. Proprie προοιμιάζεσθαι. Hesych.

P. 264. A. 5. Ισε γὰρ που ὅτι Ομηρος. PETAV. Idem omnino de Homero scribit Dio Chrys. orat. XXXIII. Ομηρος μὲν σχεδὸν ἅπαντα ἐνεκωμίασε καὶ θεῖα, καὶ φυτὰ καὶ ὕδωρ καὶ γῆν, καὶ ὅπλα, καὶ ἵππους, καὶ οὐδὲν ἐστὶν ὅτου μνησθεὶς χωρὶς ἐπαίνου τε καὶ τιμῆς, ὡς ἂν εἴποι τις, παρῆλθεν. Ενα

γοῦν

γυμῶ μόνον ἐξ ἁπάντων ἐβλασφήμησε Θερσίτην, καὶ τοῦτον λιγὺν εἶναί φησιν ἀγορητήν. At contra Archilochus in vituperationem propenſior.

AD ORATIONEM XXII. NOTÆ.

PETAV. QUOMODO ineunda ac conſervanda ſit inter homines amicitia diſputat in hac oratione. Et quidem principio cujuſmodi diligere amicos oporteat : tum quis ad illos aditus atque acceſſus eſſe debeat : quibus item officiis, ubi ſemel amicitia coaluerit, fovenda ſit: ac poſtremo de adulatione & ſimulatione, quæ amicitiam ementiuntur, diſſerit.

P. 264. D. penult. Καίτοι ἔειν μὲν. HARDUIN. Iliad. ι΄. v. 255.

Σὺ δὲ μεγαλήτορα θυμὸν
Ἴσχειν ἐν στήθεσσι· φιλοφροσύνη γὰρ ἀμείνων.
Ληγέμεναι δ᾽ ἔριδος κακομηχάνου, &c.

Pag. 265. B. ult. Φεύγειν δὲ τὰ μέσα. PETAV. Sumptum id ex Platonis Gorgia.

P. 266. A. ult. Ἐν τῷ οὐρανῷ. PETAV. Expungendæ hæ voces, quæ otioſæ videntur.

Ibid. A. 8. Καὶ κύνα Κελτόν. PETAV. Celticos canes commendat Gratius in Cyneg. his verſibus.

Magna indocilis dat prælia Medus,
Magnaque diverſos extollit gloria Celtas :

quos & Gallos ſubinde nominat.

Quondam inconſultis mater dabit Umbrica Gallis
Senſum agilem.

Ibid. B. 9. Ἀλλὰ καὶ παρῆκαν. PETAV. Senſus eſt : priorem clypeum adeo tanti non fecerat Achilles, ut cum ceteris armis eum Patroclo flagitanti daret, qui de Græcorum clade condoleſcebat, poſteaque ut ejus mortem ulciſceretur, alterum a Marte acciperet: ut appareat utrumque clypeum amicitiæ atque officiis impenſum.

Ibid. B ult. Ἵνα ὁ φίλος μὴ ἀτιμότερος γένοιτο. HARDUIN. Hiſtoriæ ratio exigit, ut legatur, μὴ ἀτιμώρητος, ne amicus inultus foret.

Ibid. C. 5. Σὲ δὲ, ὦ τοῦ χρυσοῦ. PETAV. Multas coram Imperatore orationes habuiſſe Themiſtium iiſce ex orationibus conſtat. Harum e numero hanc fuiſſe, Imperatoremque ipſum hoc loco compellari, manifeſtum eſt.

Ibid. D. ult. Οἱ γὰρ πολλὰ μὲν. PETAV. Eleganter ad eandem ſententiam Syneſ. ad Arcad. Ἰάμβλιχος οὕτω τῆς φύσεως ἔνδειν, συνοικειοῦται τοῖς φίλοις, τὴν δύναμιν ἑαυτοῦ πολυπλασιάζων. οὕτω γὰρ τοῖς ἁπάντων μὲν ὀφθαλμοῖς ὄψεται, ταῖς ἁπάντων δὲ ἀκοαῖς ἀκούσεται, καὶ ταῖς ἁπάντων γνώμαις εἰς ἓν ἰούσαις βουλεύσεται. Ariſtot. III. Polit. c. XVI. Ἄτοπον δὲ ἴσως ἂν εἶναι δόξειεν εἰ βέλτιον ἴδοι τις δυοῖν ὄμμασι καὶ δυσὶν ἀκοαῖς κρίνων, καὶ πράττων δυσὶ ποσὶ, καὶ χερσὶν, ἢ πολλοὶ πολλοῖς· ἐπεὶ καὶ νῦν ὀφθαλμοὺς πολλοὺς οἱ μόναρχοι ποιοῦσιν αὐτῶν καὶ ὦτα, καὶ χεῖρας, καὶ πόδας. τοὺς γὰρ τῇ ἀρχῇ καὶ αὐτοῦ φίλους ποιοῦνται συνάρχους. Ubi αὖθις corrig.

P. 267. A. 4. Εἰ δὲ φιλίαν πλουτοίη. HARDUIN. Forte, φίλον, quanquam nec altera lectio est improbanda.

Ibid. B. 10. Τοσαύτη δ' αὐτῆς. PETAV. Seneca, epist. 45. *Pro bonis mala amplectimur, &c. Adulatio quam similis est amicitiæ? Non imitatur tantum illam, sed vincit & præterit: apertis & propitiis auribus recipitur, & in præcordia ima descendit, eo ipso gratiosa quo lædit*, &c.

Ibid. C. ult. Ἀεὶ δὲ αὐτῷ. HARDUIN. Lege, Ἀεὶ δ' ἄρ' αὐτῷ. Eleganter Euripid. in eam sententiam:

Οὐκ ἂν γένοιτο χωρὶς ἐσθλὰ, καὶ κακὰ,
Ἀλλ' ἔστι τις σύγκρασις, ὥστ' ἔχειν καλῶς.

Ibid. D. 4. Τῆς Ὁμηρικῆς Ἀθηνᾶς. HARDUIN. Iliad. ε'. v. 127. Diomedem Minerva compellat.

Ἀχλὺν δ' αὖ τοι ἀπ' ὀφθαλμῶν ἕλον, ἣ πρὶν ἐπῆεν,
Ὄφρ' εὖ γινώσκῃς ἠμὲν θεὸν, ἠδὲ καὶ ἄνδρα.

Ibid. D. ult. Ὁ τῆς Ἀθηνᾶς λόγος φησί. PETAV. Delendum opinor, τῆς Ἀθηνᾶς.

P. 268. A. 10. Ἀπὸ δρυός ἐστι. HARDUIN. Odyss. τ'. 163. ubi aliqui παλαιφάτου legunt.

Ibid. D. 3. Καὶ διὰ τοῦτο ὁ Περσικός. PETAV. Joan. Tzetzes, Chil. III. c. XCVIII. histor. vers.

Νόμος κοινός τις Περσικός ἐστι κατ' ἀχαρίστων
Τοὺς δυναμένους σύμπαντας χάριν ἀποδιδόναι,
Καὶ μὴ διδόντας ἰσχυρῶς ἐνθυμεῖν, καὶ κολάζειν
Τοὺς ἀχαρίστους. οἴονται γὰρ καὶ πρὸς τὴν πατρίδα,
Καὶ πρὸς γονεῖς, καὶ πρὸς θεὸν ἀσεβεστάτους εἶναι.

HARDUIN. Et mox addit:

τὴν δὲ τοῦ Πέρσου νόμου
Κτησίας καὶ Ἡρόδοτος γράφουσιν ἱστορίαν.

Hic vero, ut alibi sæpe, memoria labitur Joan. Tzetzes. Nam Ctesias & Herod. nullibi, nisi & ipse fallar memoriæ, istius legis meminere: sed in Xenophontis lib. I Κύρου παιδ. qui Ctesiæ temporum æqualis fuit, in Themistii nostri orationibus, & Amm. Marcel. lib. XXIII. ampla ejus mentio exstat. Ex quibus locum Senecæ corrigas, lib. III. de Benef. c. VI. *Excepta Macedonum gente*, inquit, *non est in ulla data adversus ingratum actio*. Nam apud solos Persas datam esse hinc scimus. Ubi Muretus l. XII. Variar. c. III. contendit legendum esse *Medorum*, non *Macedonum*.

P. 269. A. 5. Ὁ τοῦ Στροφίου. HARDUIN. Pyladem Strophii filium designari hoc loco manifestum est, cujus cum Oreste amicitia sæpius in fabulis est decantata. In fabulis dico, quod nullius ea historici auctoritate vel testimonio confirmetur.

Ibid. C. 2. Ὥσπερ τὰ κυνάρια. PETAV. Ita Arrianus Dissert. Epict. lib. II. c. XXII. Κυνάρια οὐδὲ ποτ' εἶδες σαίνοντα, καὶ προσπαίζοντα ἀλλήλοις, ἵν' εἴπῃς οὐδὲν φιλικώτερον, ἀλλ' ὅταν ἴδῃς τί ἐστι φιλία, βάλε κρέας εἰς μέσον, καὶ γνώσῃ, &c. ubi pro ὅταν ἴδῃς, corrig. ὡς ἂν ἴδῃς.

Ibid. D. 7. Κυβείαν, ἢ θετταλάν. PETAV. Θετταλὰν istud vitiosum est. Vide an πεττείαν, aut τηλίαν rescribendum sit.

Ibid. D. 8. Οὕτω γὰρ ἀνδρὶ εἰς ἕν τι. PETAV. Eadem fere Platonis verba ſunt, VI. de Repub. Ἀλλὰ μὴν ὅτῳ γε εἰς ἕν τι αἱ ἐπιθυμίαι σφόδρα ῥέπουσιν, ἴσμεν που ὅτι εἰς τἆλλα τούτῳ ἀσθενέστεραι, ὥσπερ ῥεῦμα ἐκεῖσε ἀπωχετευόμενον. Eadem ſimilitudine uſus eſt Plutarchus in Alexandro.

Qui locus, quia admodum deformatus eſt, una a nobis & afferendus, & emendandus erit. Plutarchi verba ſunt : Οὕτως ἄρα δεινὸν μὲν ἀπιστία πρὸς τὰ θεῖα, καὶ καταφρόνησις αὐτῶν. δεινὴ δὲ αὖθις ἡ δεισιδαιμονία, δίκην ὕδατος ἀεὶ πρὸς τὸ ταπεινούμενον, καὶ ἀναπληρεμῶ ἀβελτηρείας, καὶ φόβου τὸν Ἀλέξανδρον γενόμενον. Cedo quis ullus ex iiſce verbis ſenſus elici poteſt? Itaque primum pro αὐτῶν. corrig. αὐτῶν. Tum pro δεινὴ, δεινόν. Deinde πρὸς τὸ ταπεινούμενον, ῥέουσα καὶ ἀναπληροῦσα ἀβελτηρείας, καὶ φόβου τῶν γενομένων, inducta voce Ἀλέξανδρον.

P. 270. A. 5. Καὶ ἀγαπητὸν ὅτῳ καὶ εἷς που. PETAV. Imo Menander apud Plutarch. lib. περὶ πολυφ. aiebat, θαυμαστὸν ὅσον νομίζειν ἕκαστον ἀγαθὸν ἂν ἔχῃ φίλου σκιάν. Ubi ἕκαστον inducendum puto.

Ibid. A. 9. Καὶ γὰρ αὖ ἀναγκαῖον. PETAV. Diſputat ea de re pluribus Plut. eodem Opuſc. ubi & rationem hanc adfert, quod ἑταῖρος dictus ſit quaſi ἕτερος. Qui locus oppido mendoſus eſt, & a me obiter emaculabitur. Sic igitur ille : Συνόνομον ἡ φιλία ζῶον, οὐκ ἀγελαῖόν ἐστιν, οὐδὲ κολοιῶδες, καὶ τὸ ἄλλον αὐτὸν ἡγεῖσθαι τὸν φίλον, καὶ προσαγορεύειν ἑταῖρον, καὶ ἑταῖρον, ὡς ἕτερον οὐδὲν ἐστιν ἄλλο, πλὴν μέτρῳ φιλίας τῇ δυάδι χρωμένων. Quibus verbis nihil abſurdius. Ita vero reſtituo, καὶ προσαγορεύειν ἑταῖρον, ὡς ἕτερον, οὐδ᾽ ἔνεστιν ἄλλως, vel ἄλλῳ, & χρωμένῳ.

Ibid. C. Η τοῖς λαφύροις. HARDUIN. Melius, ἢ ἐπὶ τῶν λαφύρων. Deſumptum ex Iliad. α΄. 167. quo loco Agamemnon,

Σοὶ τὸ γέρας πολὺ μεῖζον, ἐγὼ δ᾽ ὀλίγον τε φίλον τε.

Ubi Scholiaſtes : ἐμοὶ τῶν λαφύρων ἐλάχιστον ἔρχεται, καὶ τοῦτο προσφιλὲς ἡγοῦμαι.

Ibid. C. 3. Ἀλλ᾽ ἐπεὶ χαλεπά. PETAV. Seneca de Tranquil. an. c. VII. cum dixiſſet: *Ita in amicorum legendis ingeniis dabimus operam, ut quam minime inquinatos aſſumamus. Initium morbi eſt, ægris ſana miſcere:* ſubdit mox. *Nec hoc præceperim tibi, ut neminem niſi ſapientem ſequaris, aut attrahas. Ubi enim invenies, quem tot ſeculis quærimus? Pro optimo eſt minime malus. Vix tibi eſſet facultas delectus felicioris, ſi inter Platonas, & Xenophontas, & illum Socratici fœtus proventum bonos quæreres, aut ſi tibi poteſtas Catonianæ fieret ætatis,* &c.

P. 271. A. 3. Καβείου καὶ Ἰφικράτους. HARDUIN. De utroque Plutarchus in Apophth. pag. 187.

Ibid. A. 5 Σιώπμός τε. HARDUIN. Corrigo, σιώπονός τε.

Ibib. B. Τὸν μὲν ἀνεξίκακον. HARDUIN. Diomedem videlicet. Iliad. δ΄. v. 401. ubi cum Agamemnon utrumque, Diomedem ac Sthenelum Capanei F. objurgaſſet, iſta ſubdit:

Ὣς φάτο. Τὸν δ᾽ οὔτι προσέφη κρατερὸς Διομήδης,
Αἰδεσθεὶς βασιλῆος ἐνιπὴν αἰδοίοιο.
Τὸν δ᾽ υἱὸς Καπανῆος ἀμείψατο κυδαλίμοιο.

Ibid. B. 6. Τοῦ Ζελείτου. HARDUIN. Ubi Pandarus Zelia oriundus, quæ pars Lyciæ fuit, Menelaum ſagitta læſit. Iliad. δ'. v. 121.

P. 272. C. 5. Ἐγὼ δὲ ὁρῶν. PETAV. Corr. ὁρῶ.

Ibid. C. ult. Οὔτε δυσάρεστος. HARDUIN. Corrig. εὐάρεστος.

Ibid. D. 7. Ἐπιβουλῇ γὰρ τῷ πέλας. PETAV. Quid ſi ἐπιβολῇ γὰρ τῷ πέλας? Eorum, inquit, quæ naturæ ſimilitudine proxima, atque affinia ſunt, admixtione, Seplaſiarii oleum, laudem alii corrumpunt. Poteſt vero & τῶν πέλας per diſtributionem, uſurpari, ut τοὺς πέλας appellet mangones illos, qui cum oleum, & laudem adulterent, proximi ſunt iis, qui vere ac ſincere illis utuntur, hoc modo, ἐπιβουλῇ γὰρ, vel ἐπιβολῇ, τῶν πέλας οἱ μέν. Nam immiſtione, aut per inſidias, eorum qui propinqui ſunt, alii, &c. HARDUIN. Vox πέλας, quæ iterum verſu ſeq. legitur, expungenda eſt: hinc enim iterum illuc irrepſit. Vide Dion. Chryſ. Orat. III. de Reg. p. 39.

P. 273. B. 6. Πόσῳ δὴ μᾶλλον. PETAV. Eleganter hunc locum tractat Xenoph. VIII. Κύρου παιδ. Ubi de Pheraula Cyri purpurato. Καὶ θεραπεύειν οὐδὲν ἥδιον αὐτῷ οὕτως ἐδόκει εἶναι, οὐδὲ ὠφέλιμον ὡς ἀνθρώπους. Καὶ γὰρ βέλτιστον πάντων τῶν ζώων ἡγεῖτο ἄνθρωπον εἶναι, καὶ εὐχαριστότατον, ὅτι ἑώρα τούς τε ἐπαινουμένους ὑπό τινος, ἀντεπαινοῦντας τούτους προθύμως, τοῖς τε χαριζομένοις πειρωμένους ἀντιχαρίζεσθαι: καὶ οὓς γνοῖεν εὐνοϊκῶς ἔχοντας, τούτοις ἀντευνοοῦντας· καὶ οὓς εἰδεῖεν φιλοῦντας αὐτοὺς, τούτους μισεῖν οὐ δυναμένους. Hæc ille.

Ibid. C. Μιμεῖται οὖν πρὸς τὴν ἄγραν. PETAV. Puto μιμητέον leg. & pro κούφοις, σοφοῖς. Niſi κούφοις θηρευτὰς vocet leviores, atque expeditiores, ut ſunt aucupes.

Ibid. C. 7. Τοὺς οὔπω τεθηρευμένους. PETAV. Scribe, εἰς τοὺς οὔπω. Quæ ſequuntur, manca ſunt, atque mutila.

HARDUIN. Paulo antea, pro τῶν ἤδη προηλωκότων, lege, διὰ τῶν ἤδη προηλωκότων. Quæ vero ſequuntur, οὐ γὰρ δὴ, legenda cum interrogatione: *Nonne enim columbæ domeſticæ peregrinas nonnunquam multas pelliciunt?*

Ibid. D. 9. Μὴ μετελθόντων ἑκάστου. PETAV. Exiſtimo minus integrum hunc eſſe locum.

P. 275. B. 2. Ἐπιστρέφεσθαι πρὸς ὅ. PETAV. Cor. πρὸς τύπον.

Ibid. C. 10. Καὶ πᾶσαν. PETAV. Forte πάμπαν.

Ibid. D. 2. Ἐπιστήμαις, καὶ τύχαις. PETAV. Quid ſi τέχναις?

P. 276. B. ult. Τὸ Ἐπίγραμμα ἀληθέστερον. PETAV. Extat apud Demoſth. Orat. περὶ στεφ.

Μηδὲν ἁμαρτεῖν ἐστι θεῶν, καὶ πάντα κατορθοῦν
Ἐν βιοτῇ, μοῖραν δ' οὔτι φυγεῖν ἔπορεν.

Ibid. C. 6. Ὁ γὰρ δὴ φίλος. PETAV. Vide Plut. Tractat. πῶς ἄν τις διακρ. & Max. Tyr. Diſſer. IV.

P. 277. C. 7. Ἑκατέρα γὰρ τὴν. PETAV. Leg. τὴν ὁδόν.

P. 278. B. 11. Οἱ τὰ ὕδατα. HARDUIN. Ὑδροφόβους Medici vocant, quo de genere morbi pluribus egimus in Plinianis Notis.

P. 278. C. 8. Ἐπωφελῶς. HARDUIN. Corrig. ἐπωφελές.

P. 279. B. 10. Οἱ πλάσαι δ' ἔτι. PETAV. Haud dubium quin ex Virgilii deformatione Æn. III.

Prima hominis facies, & pulchro corpore virgo
Pube tenus, postrema immani corpore Pistrix,
Delphinum caudas utero commissa luporum.

Ibid. B. 11. Τὰ μὲν ἀπ' ἄχει κεφαλῆς. PETAV. Forte, ἄκρας.

P. 281. B. Κόσμον ἰκέον. PETAV. Placet εἰκαῖον. Uti significet nullam in ejus cultu affectationem fuisse.

AD ORATIONEM XXIII. NOTÆ.

PETAV. ADVERSUS calumniatores obtrectatoresque suos insurgit hac oratione Themistius, qua seipsum purgat, & Sophistam non esse iisce ex signis declarat, quæ in Sophista sunt a Platone descripta.

HARDUIN. Dictam esse hanc orationem post reditum ex urbe Roma, ipse profitetur, pag. 298. hoc est, post annum CCCLXXVIII. atque adeo Theodosio imperante. Vide quæ diximus ad orat. XIII.

P. 282. D. 6. Ἐγεῖραί τε αὖ. PETAV. Malim, ἀγεῖραί τε αὖ. Nam posterius illud ἀγεῖραι, prioris verbi emendatio est. HARDUIN. Ut nostra est conjectura, sic est legendum: ἐγεῖραί τε αὖ καὶ τήμερον ἀγείραντα ἀναβῆναι. *Invitasse vos adhuc, & hodie coacto cœtu ascendisse.*

P. 283. A. 7. Ἀλλ' ἐγὼ μὲν ἵσημι. PETAV. Omnino εἴσημι legendum est. HARDUIN. Corrig. εἴσημι.

Ibid. B. 7. Πανήγυρις. HARDUIN. Malim hanc vocem ita reddi, ut *conventus* sive *concio* intelligatur, quam *mercatus*.

Ibid. B. 9. Τοῖς εἰς ἕνα, καὶ χιλίοις. PETAV. Judicium hoc Athenis fuit. De quo Demosthenes in Timocr. Πρὸς δὲ τούτοις δικαστήριον δυοῖν εἰς ἕνα, καὶ χιλίοις ἐψηφισμένων, &c. Quem ad locum observatione non indigna sunt, quæ Ulpianus adnotat. Ἐν τοῖς μεγάλοις καὶ ἐσπουδασμένοις πράγμασι συνήρχοντο ἐκ δύο δικαστηρίων πληροῦντες ἀριθμὸν χιλίων καὶ ἑνός. Διὰ τοῦτο δὲ ὁ εἷς προσετίθετο ἀεὶ τοῖς δικασταῖς, ἵνα μὴ ἴσων γενομένων τῶν ψήφων, ἐξ ἴσης ἀπέλθωσιν οἱ δικαζόμενοι, ἀλλ' ἐκεῖνος δόξῃ νικᾶν, ᾧ ἂν ὁ εἷς προστεθῇ. Pollux lib. VIII. cap. X. Ἡ Ἡλιαία δὲ πεντακοσίων. Εἰ δὲ χιλίων δέοι δικαστῶν, συνίσταντο δύο δικαστήρια.

Ibid. B. 10. Ἐξενεγκεῖν ὅ, τι χρή. PETAV. Forte, ἐπενεγκεῖν.

Ibid. C. ult. Ὥσπερ οἱ Πλαταιεῖς. PETAV. Thucyd. lib. III.

P. 284. A. 9. Ἄτρωτον ποιοῦσι μᾶλλον ἢ τὸν Καινέα. HARDUIN. Didymus Scholiastes in Iliad. α'. Homeri v. 264. Ὁ δὲ Καινεὺς, Ἐλάτου μὲν παῖς, Λαπιθῶν δὲ βασιλεὺς.... ἄτρωτος γέγονε, &c.

P. 284. B. 3. Ἐκεῖνος ὁ ἐξαμμώας. PETAV. De Cæneo, ut nunc quidem lectio est, accipi hæc debent. Sed de hujus sinceritate vehementer dubito. Ac in voce ἐξαμμώας ulcus latet ὕπουλον. cui mederi haud possum. HARDUIN. Ad alium quempiam, quam ad Cæneum, videntur referri hæc oportere.

Ibid. C. 8. Ὅθεν περὶ καὶ Φιλίππου. PETAV. Nota ex Ulpiani Comment. Hist. ad III. Olynth.

Ibid. D. 8. Ποιεῖται μὲν γάρ που. PETAV. Dionysius Tyrannus apud Stob.

Ἔπειτα δ' οὐδὲ τοῦτο γινώσκεις, ὅτι
Τοῖς οὐδὲν οὖσιν, οὐδὲ εἷς ὅλως φθονεῖ;
Ἀεὶ τὰ σεμνὰ κέκτηται φθόνον.
Ἅπαν τὸ λίαν συνετὸν ἐστ' ἐπίφθονον.

P. 285. B. Ὥστε μεταλλάξῃς. PETAV. Vide Laërt. & Suidam. De Pythagoræ, Socratis, Platonis & aliorum infelicitate ſapientum, Firmicus lib. I. cap. III.

Ibid. C. 3. Πλάτωνος δὲ οὐ μέχρι νῦν. PETAV. Diog. Laërt. Athen. lib. XI. Ariſtides Orat. ὑπὲρ τῶν τεσσάρων.

Ibid. C. 6. Κηφισοδώρους δὲ καί. PETAV. De Eubulide, ejuſque in Ariſtotelem odio, Diog. Laërt. in Euclide. De Dicæarcho Suidas: quem tamen vix eundem credo fuiſſe, de quo hic noſter, cum Ariſtotelis diſcipulum illum faciat.

Ibid. D. 6. Κηφήνων κεκεντρωμένων. PETAV. Quæri poteſt cur Κηφῆνας κεκεντρωμένους vocet, id eſt, aculeatos, cum κηφῆνες aculeo careant. Heſych. Κηφὴν μυῖα ἄκεντρος, ἀργή, μὴ ἐργαζομένη. Ubi μυῖαν ad apum genus tranſtulit. Idem: Κηφῆνας τοὺς ἄῤῥενας τῶν μελισσῶν ἀπεράκτους. Suidæ ἡ ἀργεία μέλισσα. Gloſſ. v. κηφὴν, *fucus*. Non habere aculeum indicat & Ariſtoph. Veſpis his verbis:

Ἀλλὰ γὰρ κηφῆνες ὑμῖν εἰσιν ἐγκαθήμενοι,
Οὐκ ἔχοντες κέντρον, οἳ μένοντες ἡμῶν τοῦ φόρου
Τὸν γόνον κατεσθίουσιν οὐ ταλαιπωρούμενοι.

Ubi & Scholiaſtes idem, quod ſuperiores illi Critici, habet. Sed litem omnem dirimit Ariſtot. IX. de Hiſt. Anim. c. II. Ubi fucos quoſdam ait eſſe, quos κεντρωτοὺς vocant, οὐκ ἔχοντας κέντρον, ἀλλ' ὅτι βούλονται μὲν, οὐ δύνανται δὲ βάλλειν. At Plato VIII. de Rep. duo κηφήνων genera diſtinguit; quorum alatum unum, pedeſtre alterum. Οὐκοῦν τοὺς μὲν πτηνοὺς κηφῆνας πάντας ἀκέντρους ὁ θεὸς πεποίηκε, τοὺς δὲ πεζοὺς τούτους ἐνίους μὲν αὐτῶν ἀκέντρους, ἐνίους δὲ δεινὰ κέντρα ἔχοντας. καὶ ἐκ μὲν τῶν ἀκέντρων πτωχοὶ πρὸς τὸ γῆρας τελευτῶσιν, ἐκ δὲ τῶν κεκεντρωμένων πάντες ὅσοι κέκληνται κακοῦργοι. Plutarch. in Civil. Inſtit. de Cleone. Multas, inquit, cupiditates οἱ περὶ τὸν Κλέωνα βόσκοντες καὶ αὔξοντες, πολὺν (ὥς φησιν ὁ Πλάτων) κηφῆνα τῇ πόλει κεκεντρωμένον ἐνεποίησαν.

P. 286. A. Ἵλεων ἀεὶ τὴν θάλατταν. PETAV. Subjiciunt hæc de maris mutabilitate verba memoriæ meæ, Tertulliani locum quendam, ubi eadem illa pulcherrime, ſed obſcure ſatis explicantur, in lib. de Pallio. *Sic & mari fides, ait, infamis, dum & flabris æque mutantibus de tranquillo probum, de fluſtris temperatum, & extemplo de decumanis inquietat.* Cujus loci in enucleanda ſententia mire ſe eruditi viri torquent, ac mendi etiam habent ſuſpectum. Quæ enim, aiunt, de tranquillo in probum mutatio eſſe poteſt? Ego vero de loci integritate nihil dubito. Hoc tantum aſtruo; Particulam, *de*, non ad eum, a quo mu-

tatio fit, maris statum referri, sed ipsam esse potius causam, quæ mutationem efficiat. Hoc est, ut Philosophi nostri dicunt, non pro termino a quo, sed pro formali causa sumi. Ut ex posteriore membro satis arguitur. *Et extemplo de decumanis inquietat.* Causa enim inquieti agitatique maris sunt decumani fluctus, ut & tranquillitas probitatis, & flustra temperati status ac stabilis : forma scilicet ipsa a quo effecta illa proficiscuntur.

Ibid. B. 2. Οἱ πάλαι τελχῖνες. PETAV. Nicolaus in Hist. de mor. Gent. apud Stob. Τελχῖνες ἄνθρωποι ὀνομαζόμενοι ὃ ἀνέκαθεν Κρῆτες, οἰκήσαντές τε καὶ ἐν Κύπρῳ, μεταναστάντες δ᾽ εἰς Ῥόδον, καὶ πρῶτοι τὴν νῆσον κατασχόντες, βάσκανοί τε σφόδρα ἦσαν, καὶ φθονεροί. Τεχνῖται δὲ ὄντες, καὶ τὰ τῶν προτέρων ἔργα μιμησάμενοι, Ἀθηνᾶς Τελχινίας ἄγαλμα πρῶτοι ἱδρύσαντο, ὥσπερ εἴ τις λέγοι Ἀθηνᾶς βασκάνου. Nonnus Dionys. XIV. Diodorus Siculus L. V. Eustat. ad Iliad. ι. ἡ δὲ παροιμία τοὺς φθονεροὺς καὶ ψογεροὺς Τελχῖνας καλεῖ. Vide eundem plura de iis differentem.

Ibid. B. 10. Ὅτι μὲν δὴ πάλαι. PETAV. Philost. I. de vitis Sophist. Synesius in Dione.

Ibid. C. 10. Οἱ ὥσπερ ἄλλο τι. PETAV. Idem Philostratus in eorum vita.

P. 287. A. 8. Ὁπόσα Πλάτων. HARDUIN. Corrig. ὁπόσοις Πλάτων.

Ibid. B. Καθάπερ Σόλωνι. PETAV. Scribe Σόλωνος, & Λυκούργου, ut νόμοι subaudiantur.

P. 288. A. 5. Δείκνυσι δὴ πρῶτον. PETAV. Hæc omnia ex Platonis Sophista translata sunt. Ex quo & Themistium nostrum emendabimus. Legendum enim ἔμπορον περὶ τὰ μαθήματα. Vide Alcin. de doctr. Plat. c. XXXIV.

Ibid. D. 5. Κρίτωνα ποιήσασθαι. PETAV. De Critonis in Socratem liberalitate Diog. Laërt. in vita Socratis : & Suidas. Sed de cavo fictili memini me apud eundem Laërt. non de Socrate, sed de Zenone legere.

Ibid. D. ult. Οὔτε μισθὸς ἱκανός. PETAV. Leviter depravatum locum emendaveris, si ὅ, τε leges.

P. 290. A. Τοῦ τοιοῦδε Ἰκκον. PETAV. Forte τούτου δέ. HARDUIN. Forte, τούτου τι ὅδε. PETAV. Icci vero meminit Plat. VIII. de Leg. quem ab fortitudine & temperantia prædicat: Herodici vero III. de Rep. his verbis: Ἡρόδικος μὲν γὰρ παιδοτρίβης ὢν, καὶ νοσώδης γενόμενος, μίξας γυμναστικὴν ἰατρικῇ ἀπέκναισε πρῶτον μὲν καὶ μάλιστα ἑαυτὸν, ἔπειτα καὶ ἄλλους ὕστερον πολλούς. Meminit & Aristot. I. Rhet. c. V.

Ibid. D. 4. Οὗτος γὰρ σὺν ἐμοί. PETAV. De eo genere Auditorum scite admodum Sen. Epist. CVIII. *Non novimus quosdam, qui multis apud Philosophiam annis persederint, & ne colorem quidem duxerint? Quidni noverim? Pertinacissimos quidem, & assiduos, quos ego non discipulos Philosophorum, sed inquilinos voco*, &c.

Ibid. D. 5. Τῷ βόθρῳ τῷ ἐμῷ καὶ τῷ δωματίῳ. PETAV. Corr. βάθρῳ. Δωμάτιον vero hoc loco ut & Orat. I. pro Auditorio scholave sumitur hoc est, exhedra. Hæc a Græcis λέσχη dicitur; unde λεσχηνευταὶ disci-

puli in Epiſtola Anaximenis ad Pythagoram apud Laërt. Origo Hebraïca vel Syriaca *Leſcha*, *Cella*. Libro Neem. Ἦν δὲ λέσχη (quæ alia, neque tamen diſſimilis acceptio) δημόσιον ἀθύρωτον οἴκημα, ἔνθα οἱ ἐπαῖται συναγόμενοι ὡς λέσχας τε αὐτόθι εἶχον, καὶ ἐλέσχαινον δὲ, ὅ ἐστι ὡμίλουν, ait Euſtat. ad hæc verba Od. Σ.

χαλκήϊον εἰς δόμον ἐλθών.

Ἠέ που ἐς λέσχην,

Quæ Heſiodus imitatur.

Πὰρ δ' ἴθι χάλκειον θῶκον, καὶ ἐπ' ἀλέα λέσχην.

Ejuſmodi λέσχαι ſive Exhedræ in Palæſtris Græca conſuetudine deſcribuntur a Vitruvio lib. v. c. XI. *Exhedræ*, inquam, *ſpatioſæ habentes ſedes, in quibus Philoſophi, Rhetores, reliquique qui ſtudiis delectantur, ſedentes diſputare poſſint.* Vide Harpocrationem.

P. 291. A. 4. Ακηκόατε δέ. PETAV. Leg. ἠκηκόατε.

Ibid. B. 11. Τραχηλιζόμενόν τε ῥᾳδίως. PETAV. Τραχηλίζεσθαι fere eſt obtorto collo rapi trahique. Item in collum reſupinari: quod vel alterius violentia, vel ſponte & ex arte ab Athletis ac pugilibus fieri ſolet, dum ad eludendos ictus ac petitiones adverſarii, caput huc illucque celeriter inflectunt, quod Græcis eſt λυγίζειν, hoc eſt, στρέφειν, κάμπτειν, κινεῖν, movere, flectere, laxare, & quodammodo luxare. Gloſſ. Vet. *Luxum* στέμμα, αὐγισμός. Corr. λυγισμός. Præclare iſtud ipſum & graphice deſcribit Statius lib. VI.

Sed providus aſtu
Et patria vigil arte Lacon hos rejicit ictus,
Hos cavet, interdum nutu, capitiſque citati
Integer obſequio: manibus nunc obvia tela
Diſcutiens, inſtat greſſu, vultuque recedit.

Tum paulo poſt.

Præcipitatque retro juvenem, atque in terga ſupinat.

Hoc eſt, ſupinare ſe cogit, & τραχηλίζεσθαι.

Mox, *motu Spartanus acuto*
Mille cavet lapſas circum cava tempora mortes.

Belle hic τραχηλισμὸν circumſcripſit his vocibus; *Nutu & citati capitis obſequio, motu acuto, reſupinatione in terga.* Sic & Virg. v. Æn.

Abduxere retro longe capita ardua ab ictu.

Apollonius II. Argonaut.

ὁ δ' ἀΐξαντος ὑπέστη
Κρᾶτα παρακλίνας.

Hæc paulo accuratius enucleanda fuerunt, quod ea τοῦ τραχηλίζεσθαι notio ac poteſtas parum in vocabulariis exprimitur. Quæ quidem ad hunc Themiſtii locum magnopere convenit. Siquidem adverbium ῥᾳδίως agilitatem quandam, ac verſandi ſe in omnes partes facilitatem habilitatemque ſignificari ſatis oſtendit.

Ibid. C. 11. Ἐν λόγῳ καλῷ. PETAV. Pro καλῷ, ἄλλα ſcribendum conjicio.

P. 292. A. 2. Δαπανῶσι μὲν γὰρ πυρούς. PETAV. Nota πυρούς, hoc eſt

eſt, frumentum, e publico diſtributum ætate Themiſtii. Alioqui panes erogare non frumentum legitimum fuit. Quod cum illis temporibus negligentius obſervaretur, poſtea Honorii ac Theodoſii Impp. decreto revocatum lib. XIV. Cod. Theod. Tit. VI. & lib. XI. Cod. Juſt. Tit. XXIV. *Nulli ne Divinæ quidem domui noſtræ frumentum de horreis publicis pro annona penitus præbeatur: ſed integer canon mancipibus conſignetur, annona in pane cocto domibus exhibenda. Ita enim debet canon ab inclytæ memoriæ Conſtantino præſtitus, nec non a Divo pietatis meæ avo Theodoſio auctus expendi*, &c. Hujus inſtituti auctorem fuiſſe Conſtantinum præter hanc legem Zoſimus, lib. II. teſtatur: μείνας δὲ, inquit, ἀπόλεμος, καὶ τρυφῇ τὸν βίον ἐκδοὺς διένειμε τῷ Βυζαντίων δήμῳ σίτησιν δημοσίαν, ἣν ἄχρι τοῦδε διέμεινεν ἔχων. Vide & lib. XIV. Cod. Theod. Tit. XVII. de Annona civili & pane gradili. Sed artium publicis profeſſoribus conſtituta e fiſco ſtipendia. Lib. XIII. Cod. Theod. Tit. III. Rhetoribus XXIV. *annonarum e fiſco emolumenta* donantur: *Grammaticis Latino vel Græco* XII. At Treviris Rhetori XXX. Grammatico Latino XX. Græco XII. præbentur Annonæ.

Ibid. A. 2. Ἐκ καὶ τῶν σιτοφυλακίων. PETAV. Delenda particula καὶ.

Ibid. A. 8. Ὅσοι καλαμηφοροῦσιν. PETAV. In hujus explicatione loci mihi ipſi non ſatisfacio. Illud ſcio ἐρκάνας ſive ὁρκάνας idem eſſe quod ſepta, hoc eſt φραγμοὺς, ut ex Ælio Dionyſio interpretatur Euſtath. ad Il. ξ. Scholiaſtæ Theocr. ad Idyl. IV. ver. 61. Μάνδρα eſſe dicitur ἡ τῶν προβάτων ὁρκάνη caula pecorum. Sed nihil, opinor, ad hunc locum ea vocis poteſtas pertinet. Ἐρκάνας equidem libenter pro ἐργαστηρίοις, & officinis acceperim, in quibus artifices ac ſellularii diluculo operi inſiſtunt. Sed quorſum καλαμηφοροῦντες? An ſtorearum textores, atque ejuſmodi opifices deſignat? Sane ut conjecturæ ac divinationi locus eſſe poſſit, pro καλαμηφοροῦσιν, reſcripſerim θυλακοφοροῦσιν, vel κανοφοροῦσι, aut aliquid ad eum modum. De ſententia ſic accipe. Dixi a Conſtantino Imperat. ſancitum, ut in populum viritim panes diſtribuerentur. Id quod certis in locis, adeoque gradibus fieri conſueverat, neve aliter diſtribuerentur, ſeveriſſime ſancitum Theod. Cod. loco proxime citato. Ejuſmodi per XIV. Urbis regiones marmorei gradus fuere CXVII. unde & Gradilis panis. Neque vero dubium eſt, quin ut ne a turba diribitores opprimerentur, ſeptis quibuſdam circumdati eſſent gradus illi; quas fortaſſis ὁρκάνας, hoc eſt, φραγμοὺς, nominat Themiſtius. Proinde οἱ θυλακοφοροῦντες ἐπὶ τὰς ἐρκάνας, viliſſimi erunt opifices, ἀγοραῖοι ac forenſis turba, quod & Prudentius indicat lib. I. contra Symmachum:

Omnis qui celſa ſcandit cœnacula vulgus,
Quique terit ſilicem variis diſcurſibus atram,
Et quem panis alit gradibus diſpenſus ab altis.

Ibid. HARDUIN. Fuit κάλαμος, teſſeræ vice, quam Regiis Miniſtris offerre ſolerent ii, quibus annona ex publico debebatur: unde καλαμηφορεῖν, *teſſeras ferre*. Quare facilis eſt & obvius ſatis hujus loci intellectus: nihil ut immutari oporteat. Gloſſæ Philoxeni: Κάλαμος, *teſſe-*

ra. Datis ſcilicet teſſeris diſtribuebantur panes in Urbe Conſtantinopolitana, non pauperibus modo, ſed & honeſtioribus e populo: iis præſertim quibus ædes eſſent in Urbe propriæ: & militaribus item viris. Erant illæ teſſeræ æreæ, aut malleo arte ductæ: unde δέλτοι σφυρηλάτοι dicuntur, quibus nempe incideretur & panis modus, & percipientis nomen: quod & in titulo æneo ad Gradus ipſos appendi ſolito, factitatum innuit lex v. Cod. Theod. Tit. XVII. de annonis civicis, tom. v. pag. 243. Diſtribuebantur autem panes ii in Gradibus, quos Themiſtius ἐρκάνας vocat, hoc eſt, *ſepta*, φραγμούς, pro qua voce ὀρκάνη eſt apud Heſychium: neque enim nudi gradus ii fuere, ſed ſepta loca, ad quæ per gradus aſcenderetur: neque certo uno in loco, neque in foro univerſi, ſed per urbis regiones ſparſi: quo pertinet & illud Prudentii, l. II. adverſus Symmachum, v. 948. ubi de annonæ abundantia diſſerens:

Quæ Regio Gradibus vacuis jejunia dira
Suſtinet?

In Urbe igitur Conſtantinopoli regiones omnino quatuordecim fuere: prima Gradus habuit quaternos: ſecunda totidem, tertia denos, quarta novem, ſeptemdecim ſeptima: ceteræ deinde plures aut pauciores: ut omnium graduum ſumma ad centum & ſeptem excurreret. Vide antiquam deſcriptionem Urbis CP. In his igitur gradibus, ſive in eorum editiore loco ac tabulato, annona erat, paniſque repoſitus: poſitique ibi qui diſtribuerent: ſingulis e populo viritim palam per gradus aſcendentibus, atque in ſummo gradu annonam accipientibus: id quod veteres nummi egregie exhibent.

Ibid. B. 7. Ὁπόσα ταῖς δέλτοις ἀκολουθεῖ. PETAV. Codicillos intelligi dubium non eſt, quibus Magiſtratus, vel Magiſtratuum inſignia atque ornamenta mandantur. Ac videri poteſt earumdem Tabularum ſive Codicillorum meminiſſe etiam Orat. XVIII. his verbis. Ἐγὼ μὲν τοι οὐκ ἐπ' ἐκείνῃ τῇ δέλτῳ, ἀλλ' ἐπ' ἄλλῃ μείζονι καὶ τελεωτέρᾳ, ἢ καὶ τὰς δέλτους ἐκείνας ἤδη ἔχει ἐπ' ἐξουσίας. (Deeſt θαῤῥῶ, vel ejuſmodi quippiam) ἣν οὐκ ἐποίησαν ἐλεφαντουργοὶ, οὐδὲ χρυσουργοὶ, ἀλλὰ ποίημά ἐστιν αὐτοῦ Βασιλέως. Verum longe hi poſteriores a prioribus Codicillis diſcrepant. Etenim Orat. illa XVIII. de Codicillis loquitur, quibus Præfecturam urbis obtinuit, ut ſuo loco demonſtrabitur. Hic autem de honorariis, quibus non Magiſtratus ullius functio, ſed honor duntaxat dignitaſque conceditur. Incidit tempus Orat. XVIII. in Themiſtii Præfecturam Urbanam, quam is affecta jam ætate ſub Theodoſio geſſit, cum jam emeritus ac rude donatus profiteri olim deſiiſſet, atque & in Senatorium ordinem cooptatus, & ampliſſimos honores conſecutus eſſet. Hanc vero ipſam contra Sophiſtas habuit, cum adhuc Philoſophiam doceret, æmuloſque pateretur ejuſdem ſcientiæ profeſſores, ut ex tota Oratione facile conſtat. Igitur priores hi Codicilli fuerunt, & quidem, ut ſtatuimus, HONORARII. De quibus lib. VI. Cod. Theod. Tit. XXII. Cujuſmodi Codicillis Comitivæ Ordinis primi dignitatem adepti ſunt Grammatici, Sophiſtæ, Juriſconſulti, aliarumque Pro-

fessores artium, qui ab amplissimo Ordine probati Constantinopoli XX. annos publice docuissent (Probari enim illos oportuit, nec privata id sibi auctoritate sumere, alioqui infamia notantur, lib. XI. Cod. Just. Tit. XIX.) *Si laudabilem in se probis moribus vitam esse monstraverint, si docendi peritiam, facundiamque dicendi, interpretandi subtilitatem copiamqne differendi se habere patefecerint, & cœtu amplissimo judicante digni fuerint æstimati, qui in memorato Auditorio Professorum fungantur officio* (ait Theodosius lib. VI. Cod. Tit. XXI.) Qui locus plurimum ad ea quæ sequuntur illustranda valet. Sane Themistius XX. se annos Constantinopoli mansisse narrat hac ipsa Oratione. Idem porro a Constantio Imperatore Præturæ insignibus nominatim ornatur, Tit. IV. ex quo ingentia illa commoda consequi se potuisse dicit. De quibus meminit Orat. II. p. 25. Ἐπεὶ καὶ νῦν τό γε ἐπ᾽ αὐτοῦ μέρος τρυφῆς τινος ὀχετοὺς καὶ εὐπαθείας λαθὼν με ἐπαφῆκεν εἰς τὸ δωμάτιον οὓς ἐγὼ μόλις ἀπῳκοδόμησα, καὶ ἀπέφραξα.

Postremo σφυρηλάτοις δέλτοις appellat, quod aureæ essent ac ductiles: nam infra δέλτον χρυσῆν nominat. At nescio an id ad Bullam auream referri oporteat, quibus eæ literæ insignitæ fuerint. Unde χρυσόβουλλα apud recentiores Græculos ex illa fæce Constantinopolitani Imperii. Suavissimum vero est quod apud Suidam legitur, Κωδίκελλος, δέρμα πρεσβύτου, quasi ἀπὸ τοῦ κωδίου derivetur.

Ibid. HARDUIN. Ad Codicillos quidem hæc pertinent: nec tamen ad Honorarios: sed ad eos duntaxat codicillos & epistolas, seu libellos, ut Ammianus vocat, quibus ad Rationarium scriptis, stipendii ac salarii modum decernebat Imperator. Id enimvero plura confirmant. Primum, vox καταλόγου τῆς τρυφῆς, quæ longam indicat annonæ seriem a Principe concedi solitæ: tum quod sugillat idem sordidum Sophistarum morem, qui cum cibaria impetrata consumere minime ipsi per se valerent, eorum sæpe mallent a Procuratoribus accipere pretium, in quo definiendo sæpe rixæ exoriebantur, homine eo qui se Philosophiæ addixisset, prorsus indignæ.

Ibid. C. ult. Ισταντὺδ ταρίχη. PETAV. Deploratissimum hunc locum jampridem ad Synesium emendavimus, ac tres in unam coaluisse voculas admonuimus. Legendum vero ἱστᾶ τε ὕεια ταρίχη, hoc est, *salsamenta suillæ carnis appendit*; quod illiberalium est sordium, eorumque proprium quos Græci κυμινοπρίστας, & συκοπρίστας vocant, ac nisi fallor, etiam ματιοκόπτας. Quæ vox Ammiano restituenda mihi videtur, libro XV. ubi Eusebio Ex Comite rei privatæ cognomen ait inditum Mattiocopæ. Rescribendum forte *Matiocoptæ*, vel *Matiocopo*. Est autem μάτιον, τὸ ἐλάχιστον. Quid si ματιοκόπος est κρουσιμέτρης, hoc est, qui præ avaritia falso pondere alios circumscribit, & alteram in æquilibrio lancem impellit; unde & καθόλου ad sordidos quosque & rapaces translatum sit? Cujusmodi homines ματιολοιχοὶ apud Aristophanem dicuntur in Nubibus, hoc est, ut explicant Scholia, & ex iis Suidas, κρουσιμέτραι. μάτιον γὰρ εἶδος μέτρου. ἢ ὁ φειδωλὸς καὶ σμικρολόγος. Ad eum igitur modum & ματιοκόπτος est ὁ τὰ μάτια κόπτων. Ac quod ad vocem

ματιολοιχὸς attinet, cum & a μάτιον quod est *exiguum*, & λοιχῶ, hoc est, insidias struo, derivetur, a Criticis verisimile mihi fit ματιολοιχοὺς eos esse quos Latini *Cociones* vel *Coctiones*, sive *Arilatores* dixerunt. Sic enim Festus: *Arilator, qui etiam Cocio appellatur, dictus videtur a voce Græca, quæ est* ἆρε, *id est, tolle. Quia sequitur merces, ex quibus quid cadens lucelli possit tollere.*

Jam vero cum præparci Sophistæ μικρολογίαν, ac minimas sordes ita describit Themistius, ad Comici cujuspiam κωμῳδίαν καὶ διασκευὴν, ut loquitur Dio Chrysost. alludere videtur, in qua pater familias aliquis triparcus ac restrictus inducitur: qualis in Aulularia est senex Euclio, & quem Theophrastus informat Ηθ. χαρ. cap. περὶ μικρολογίας. Hic igitur per sese vel vilissima quæque, puta suillæ carnis offas dispensat, & quidem ad pondus, atque ex omnibus pecuniam conficit. Libet & aliam quandam loci hujus sententiam aperire, de qua mihi veniebat in mentem. Fieri enim potest, ut ad annonam publicam ista referantur, quam cum cæteris Sophista ille, quisquis est, accipiat. Ea porro non panibus modo, sed & carnibus, vino, oleoque aliquanto saltem tempore constitit. De ceteris quidem præter vinum expedita ratio est. De vino haud ita multa scriptorum testimonia sunt. Nam & Aurelianus Imperator *statuerat*, ait Vopiscus, *vinum gratuitum populo Romano dare, ut quemadmodum oleum & panis & porcina gratuita præberentur, sic etiam vinum daretur.* Sed a Præfecto Prætorio prohibitus est. Verum additum postea Constantinopoli vinum ab ejus conditore Constantino, eamque munificentiam aliquandiu stetisse docet Suidas in voce Παλατῖνοι. Εἶδος, inquit, ἄρτων, οὓς ἐφιλοτιμήσατο, τῷ δήμῳ Κωνσταντῖνος ὁ μέγας, καθ' ὃν ὑπάτευε χρόνον· οὕτως ὀνομάσας αὐτοὺς, οἷα ἐκ τοῦ Παλατίου χορηγουμένους. προσέθηκε δὲ τούτοις καὶ κρέα, καὶ οἶνον, καὶ ἔλαιον. ὧν μέχρι τινὸς ἡ πόλις ἀπήλαυσε τῶν ὑπ' αὐτοῦ ῥιφέντων φέρουσα τὰ γνωρίσματα. Quod si ita est, ut ea vini largitio propagata fuerit, næ huic loco mirifice quadrabit, quod diximus: atque ita ταμίας interpretari licebit publicos dispensatores, quibuscum Sophista annonam ære permutet; qui etiam porcinam appendat, ut legitimum ab eis pondus exigat, nisi eam speciem adærare libeat. Utcunque se res habet, negari non potest quin ex vestigiis corruptæ dictionis verissimam lectionem odorati fuerimus.

Atque hæc plurium in unum vocabulorum confusio infinitos in veterum monimentis errores propagavit, ut ad eosdem emendandos singulare sit in hac observatione Criticæ præsidium constitutum. Nos ejus rei periclitandæ gratia ex innumeris sane locis quos in Adversaria nostra conjecimus, hic aliquot offeremus.

I. Atque ut insignem illum prætercam qui supra est ad Orat. XXI. ex Plutarchi Sylla restitutus. Primum nobis idem Plutarchus suppeditabit in Romulo, Edit. novæ Francofur. pag. 18. ubi de Urbis Romæ appellatione historiam quandam recensens: Εν δὲ τῷ ποταμῷ, ait inter cetera, πλημμυρήσαντι τῶν ἄλλων σκαφῶν διαφθαρέντων, ἐν ᾧ δὲ ἦσαν οἱ παῖδες εἰς μαλακὴν ἀποκλιθέντος ὄχθην ἀτρέμα, σωθέντας ἀπροσδοκή-

τως, ὀνομασθῆναι Ῥώμην. Ubi ὄνομα θεῖναι Ῥώμην haud dubie legendum est.

II. Vellem de altero tam certo asseverare possem, qui est in Uticensi Catone, Edit. ejusdem, pag. 764. Quo in loco de Catone Cæpioni fratri justa persolvente loquens. Καὶ ταῦτα πράξαντος, inquit, αὐτοῦ, καὶ πράττοντος. ἦν ὁ γράψαι ὅτι κοσκίνῳ τὴν τέφραν τοῦ νεκροῦ μετέβαλε, καὶ διήθησε χρυσίον ζητῶν καταχεκαυμένον. οὕτως οὐ τῷ ξίφει μόνον, ἀλλὰ καὶ τῷ γραφείῳ τὸν ἀνυπεύθυνον καὶ ἀνυπόδικον ἐπίστευεν. Duo in hac periodo latere menda suspicor. Alterum in his vocibus, καὶ πράττοντος. Pro quibus Καῖσαρ ὅμως fortassis non absurde reposueris. Vel certe, Καῖσαρ ἐν τῷ Ἀντικάτωνι ἔγραψε. Alterum in articulo τὸν, cujus loco ἑαυτὸν collocandum est.

III. Sed multo luculentior, atque certior de altero ejusdem scriptoris loco conjectura nostra est; in Marcelli vita. Nam cum dixisset, Marcellum eum a quo tentata filii sui pudicitia foret, ad Senatum detulisse, ab eoque mulctatum fuisse corruptorem, mox ita subjungit, καὶ χρήμασιν ἐζημίωσεν Καπετωλῖνον, ἐξ ὧν ὁ Μάρκελλος ἀργυραμοιβίδια ποιησάμενος τοῖς θεοῖς καθιέρωσε. Hunc locum inextricabilem credidit Xylander. At ego levi mutatione veram ac perspicuam sententiam reddo. Nam pro ἀργυραμοιβίδια corrig. ἀργυρᾶ λοιβεῖα. Hoc est, vasa, quibus ad libandum diis utebantur. Quorum in triumpho Pauli Æmilii meminit.

IV. Quartum iis addo ex eodem Plutarch. Opusc. περὶ πολυφ. Ubi cum dixisset, difficile admodum esse probare brevi aliquo temporis spatio servos, remiges, pædagogos, infert: μήτι γε φίλους πολλοὺς εἰσάγων ἁπάσῃ τύχῃ συναποδυσομένους, Lego, εἰς ἀγῶνα πάσῃ.

V. Locus ex Ciceronis Ep. ad Att. lib. V. Ep. XIV. Ubi ita scriptum est. Παραπλευτέον *igitur, & occulte in aliquam onerariam corrependum,* pro quo Bosius haud satis expedite πρῶρα ὁπλητέον. Si quid emendandum sit, lego ἄραρε. πλευστέον, vel ἰτέον.

VI. Ex Ammiani L. XXIII. arcessendus est, sub finem; ubi de Persarum moribus disputans inter cætera. *Nec ministranti apud eos famulo, mensæque astanti hiscere vel loqui licet, vel spuere. Ita prostratis pellibus labra omnium vinciuntur.* Lego *pro strati pellibus*, hoc est, ante pelles & stragula quæ ad accubitum insternuntur, quod idem est atque ante mensas.

VII. E Cypriani Ep. XXVI. petendus est, sive potius ex Ep. Confessorum ad Cyprianum, in qua hæc leguntur: *Quid enim gloriosius, quidve felicius ulli hominum poterit ex Divina dignatione contingere, quam inter ipsos carnifices interitum confiteri Dominum Deum?* Corrig. *inter ictus*. Sed hactenus ex Criticæ hujus instituto non pœnitendo tamen errore ad hæc diverticula deflexímus.

HARDUIN. Ὅστις οὖν φιλοσοφίας μεταποιούμενος, καὶ τοῦτο τοὔνομα ἕλκων τε καὶ ἀναδικάζων, ἰσατεὺς ταρίχη, καὶ ζυγομαχεῖ ταῖς ταμίαις, τὸν οἶνον καὶ τὰ ὄψα ἀπαργυρίζων· οὗτος ψεύδεται μὲν τὸ τριβώνιον, ἅτε δὲ ἐπὶ τὴν ζώνην καὶ τὴν χλαμύδα, &c. *Quare qui Philosophiam profitetur, atque istud nomen ubique trahens atque obtrudens, interim salsamenta suillæ carnis appendit, & cum*

diſpenſatoribus rixatur, vinum atque annonam adærans, hic & pallium ementitur, & ad cingulum ac chlamydem convolat, & arma ferentibus militibus multo eſt importunior. Porcinam militibus, aliiſque, quibus annona erogaretur, dividi ſolitam hic locus ſignificat: contentioneſque deinde ortas inter milites ac ſuſceptores de porcinæ pondere ac bonitate. Quibus quidem rixis occurrit lege lata Conſtantius Imp. L. VII. Cod. Theod. Tit. III. de erogatione militaris annonæ, lege II. *Cum militibus... laridum, vel recens forſitan caro deinceps erogabitur, ungulas, oriſque tantummodo ſummitatem præcidi amputarique præcipimus: ne porcina integra ſeparetur, ſed erogationi proficiat annonariæ.* Expetebant ſcilicet milites opimam ſibi ſuillæ carnis partem appendi: his ſummitatem tantum oris & ungulas dari Auguſtus edicto cavit.

Ibid. Καὶ ζυγομαχεῖ τοῖς ταμίαις. PETAV. Quod Græci στραγγεύεσθαι vocant, noſtri *barguigner*, ut ad Athenæum Caſaub. notat. Heſychius: στραγγεύεται, διατρίβει.

Ibid. D. 2. Ἀπῇξ δ' ἐπὶ τὴν ζώνην. PETAV. Zona & chlamys militum propria lib. XIV. Cod. Theod. Tit. X. *Sine exceptione temporis matutini duntaxat intra mœnia conſtitutus nullus Senatorum habitum ſibi vendicet militarem. Sed chlamydis terrore depoſito quieta coloborum ac penularum induat veſtimenta.*

Ibid. D. 6. Οἷς σιτοδοτεῖ ὁ βασιλεύς. PETAV. Proprie dixit τοὺς οἰκήτορας τῆς πόλεως. Etenim annona duntaxat iis attributa qui in Urbe domos haberent. Lib. XIV. Cod. Theod. Tit. XVII. Quibus venditis, panes earum penes ſe retinere prohibitum fuit. Neque vero pagani ac cives ſolum, ſed & milites illius participes fuerunt, qui quidem *ædificandi ſtudio magnitudinem Urbis augerent*, ut Impp. loquuntur. *Ut hi tantum qui domus habent, deputata ſuo nomini commoda conſequantur.* Atqui Noſter diſtributam negat in milites annonam. An pro οὐ ſcribendum καί? An vulgus militum, qui ſcilicet ædibus carerent, intellexit? Quibus tamen peculiarem atque a Civica diverſam conſtitutam par eſt credere. Eod. Tit. L. VII. *Siquidem juſtum eſt, ut in perpetuum ſuum quiſque detineat, & per ſuccedaneas vices proprius Ordo teneat, ut Palatinus Palatini, miles vero militaris, popularem annonam popularis expoſcat: nec alterum alterius ſibi expetens diverſorum ordinum valeat miſcere rationem.* Ubi forte leg. *Nec alterius alter jus*, &c. Proinde triplex annona Conſtantinopoli fuit, Palatina, (cujus meminit Suid.) Militaris, & Civica. Milites vero, qui in Urbe domus haberent, duplici annona gaudebant. Cæteri ſua duntaxat ac propria. De Annonæ militaris ordinatione a Theodoſio facta ſcribit Zoſim. lib. IV. ubi optimi Imp. famam gladiatorio ſtylo perſequitur.

P. 293. A. Εἴ τις διαφύγῃ ἑῴλων. PETAV. Aut ἑῴη reſcribe, aut ἑῴμην, ita ut particula τις deleatur.

Ibid. A. 4. Ἀχεῖσθαι τῶν ἀνδραπόδων. PETAV. Conturbat ἀνδραπόδων illud, & expungendum videtur. Niſi forte uſque adeo ſe Themiſtius abjicit, ut eo ſit victu contentus, quo mancipia famem propulſant.

Ibid. A. 6. Οὐξοδαπὸν τοῦ τελωνίῳ. PETAV. Scribe πύξοδαπὸν, HARDUIN. vel οὐ ξωοπαδὸν.

Ibid. A. 8. Οὐ τὰ αὐτὰ ἐφέρνουω. PETAV. Pro οὐ placet ὅτι.

Ibid. C. 3. Τοῖς νεωνήτοις τὰ καταχύματα. PETAV. Quid ſint καταχύσματα, docent Critici Græci. Horum princeps Heſych. Καταχύσματα τραγήματα· ἔθος γὰρ εἶχον κατὰ τῆς κεφαλῆς κάρυα, καὶ ἰσχάδας καταχέειν τῶν νέων ἢ τῶν δούλων περὶ τὴν ἑστίαν καθισάντων. κατεχεῖτο δὲ καὶ τοῦ νυμφίου. Ubi pro τῶν νέων, ἢ τῶν δούλων, corr. νεωνήτων. Quo eodem errore Suidæ codices laborant. Apud quem pluribus eadem illa declarantur, & Ariſtoph. Schol. in Pluto. Sed ubique καταχύματα ſcribitur. Καταχύματα vero etiam Gloſſ. Vet. habent. Καταχύματα, *profuſio.*

Ibid. C. 7. Τετάκοντα χοίνιξιν. HARDUIN. Χοῖνιξ Heſychio, Laërtio in Pythag. Palladio, & Suidæ, diurnum cibarium eſt. Dimenſum vocat Comicus in Phormione.

Quod ille unciatim vix de dimenſo comparſit miſer.

Quatuor ſextariis Rhemnius Fannius (ſive is Rhemnius Palæmon eſt, aut Priſcianus) chœnicem definit:

Heminas recipit geminas ſextarius unus,
Qui quater aſſumptus Græco fit nomine chœnix.

Ibid. D. Καὶ ἀειθμοῦ. PETAV. Emendo, ἀειθμοῖς, vel ἀειθμητικῷ.

Ibid. D. 2. Ὡς οἰκουρὸς. HARDUIN. Recte Henr. Steph. οἰκοφθόρος melius fore monuit, quam οἰκουρός.

Ibid. D. 5. Καταπερίέχονται αὐταῖς. PETAV. Vera lectio, quam & agnoſcit Henricus Steph. eſt κατὰ περιέχονται. Mox, βίου δὲ χρήζοντες repone.

P. 294. A. 6. Ἀποχρώμενος Καλλίᾳ. PETAV. De Laccopluto Callia Suidas. Apud Platonem Alcib. I. Callias quidam commemoratur Calliadæ filius cum Pythodoro, ὧν ἑκάτερος Ζήνωνι ἑκατὸν μνᾶς τελέσας σοφός τε, καὶ ἐλλόγιμος γέγονεν. Sed alius hic a noſtro eſſe debet.

Ibid. A. 9. Οὐδὲ ὑπερβάλλον τοὺς σιναμωρίους. PETAV. Si ſana hæc lectio eſt: Primum σιναμώρους legendum erit. Tum is eſſe ſenſus poterit: Neminem ſe inter diſcipulos habere ſuos, qui σιναμώρους illos ſuperet, hoc eſt, qui profuſus ſit, perinde ut Callias iſte. Qui haud ſcio an idem cum eo ſit, quem non modo ob divitias, verum etiam ob luxum traduxere Comici, quique rem omnem domeſticam nepotinis ſumptibus helluatus dicitur. Hoc enim σινάμωρος Græcis Criticis ſignificat, & apud Herod. Terpſich. Porro apud Heſychium, & Etym. per ο ſcribitur, Suidæ & aliis per ω.

P. 295. A 9. Ἐν φυλακῇ ποιουμένου, *cum diligenter ſervarem.* HARDUIN. Malim ita vertere: *Cum incluſiſſem in cuſtodiam, in carcerem.*

Ibid. B. 6. Τοῦ Χαλκιδέως πρεσβύτου. PETAV. Iamblichi, qui Chalcidenſis fuit.

Ibid. B. ult. Οὗτος ὁ ἀνήρ. HARDUIN. Exiſtimo hic ſermonem eſſe de Celſo, in quo illud idem audiendi Themiſtii ſtudium laudat Libanius Ep. XXVI. lib. II. edit. Pariſ. Feder. Morelli.

Ibid. C. 3. Ἀξιοθέᾳ τῇ φιλοσόφῳ. PETAV. De Axiothea Laërtius in

Platone: quam ait Phliasiam fuisse, & virili usam veste, Platoni operam dedisse.

Ibid. D. 8. Οτι ἀκόειν ἡ Σωκράτους. PETAV. Idem Laërt. in ejus vita, perlecto Xenophontis Comment. II. oblectatum ad Cratem audiendum contulisse sese memorat.

P. 296. A 6. Επιστεύσατε, ὦ ἄνδρες. PETAV. Rectius est πιστεύσατε.

Ibid. C. Ξυνέγραψε Πολυκράτης. PETAV. Diog. Laërt. & Suidas.

Ibid. D. 6. Δαιδάλου ἔργα. PETAV. Plato Eutyph. Τοῦ ἡμετέρου προγόνου, ὦ Εὐθύφρον, ἔοικεν εἶναι Δαιδάλου τὰ ὑπὸ σοῦ λεγόμενα. Mox. ὡς ἄρα καὶ ἐμοὶ κατὰ τὴν ἐκείνου συγγένειαν τὰ ἐν τοῖς λόγοις ἔργα ἀποδιδράσκει, καὶ οὐκ ἐθέλει μένειν ὅπου ἄν τις αὐτὰ θῇ, &c.

P. 297. D. ult. Σαράμβου, καὶ Θεαρίωνος. PETAV. Horum meminit in Gorgia Plato. Θεαρίων, ait, ὁ ἀρτοποιὸς, καὶ Μίθαικος ὁ τὴν ὀψοποιίαν συγγεγραφὼς τὴν Σικελικὴν, καὶ Σάραμβος ὁ κάπηλος· ὅτι οὗτοι θαυμάσιοι γεγόνασι σωμάτων θεραπευταί, ὁ μὲν ἄρτους θαυμαστοὺς κατασκευάζων, ὁ δὲ ὄψον, ὁ δὲ οἶνον. Aristides Orat. ὑπὲρ τῶν τεσσάρων. Η που σοι Μίθαικος ὁ τὴν Σικελικὴν ὀψοποιίαν συγγεγραφὼς, ἢ Σάραμβος ὁ κάπηλος (νῦν γὰρ ἀνεμνήσθην τούτου μου) ταῦτα συγγράψασθαι δοκεῖ; Athen. lib. III.

P. 298. B. Οὐ τὰ ἀρχαῖα Μέγαρα. PETAV. Nam a Megarensibus conditum est Byzantium: ut indicat Stephanus de Urbibus. Apud quem & Oraculum est de futura Urbis felicitate. Vide Strab. lib. VII.

Ibid. B. 9. Εν εἴκοσιν ὀλίγοις ἐνιαυτοῖς. PETAV. Sic eum locum interpretatus sum, quasi ὅλοις esset, quod ὀλίγοις anteponendum est.

Ibid. D. 6. Επήκουσεν τῷ ἔρωτι τὸν μέγαν παρακαλῶν βασιλέα. HARDUIN. Gratianum, qui Themistio Romanæ peregrinationis auctor fuit, ut ipse testatur Orat. XXXI.

P. 297. B. 5. Πλάτων. HARDUIN. In Sophista, tom. I. pag. 223. & L. II. de Repub. p. 371. tom. II.

Ibid. D. 5. Λάμπης ὁ Αἰγινήτης. HARDUIN. Forte, Λαμπὶς ὁ ναύκληρος, de quo Plutarchus in Opusc. An seni sit gerenda Respub. pag. 787. qui rogatus a quodam qua arte divitias comparasset: Magnas, inquit, haud ægre: parvas cum ærumna & tarde.

Pag. 299. B. 4. Υπὲρ τῶν Δημοσθένους. PETAV. Corrig. οἱ ὑπέρ.

Ibid. D. Φερνόδοτα ὑπὲρ ὧν λέγει. PETAV. Ab iis verbis quæ ad finem usque sequuntur, fragmentum sunt alterius operis, in quo de Philosophiæ natura ac definitione disputabat: quod perperam cum superioribus connexum, asteriscis separandum duximus.

P. 300. B. 2. Καὶ πᾶσι σκευάζειν τοῖς δεομένοις. HARDUIN. Eruditus interpres sic reddidit: *Iis qui opus habeant, omuibus idonea est.* Nos sic commodius reddi putamus oportere: *& rebus quibus indigent, omnibus instruere.*

Ibid. B. 10. Αρμονίδης. HARDUIN. Iliad. ε'. v. 60.

Τέκτονος υἱὸν
Αρμονίδεω, ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα
Τεύχειν, ἔξοχα γάρ μιν ἐφίλατο Παλλὰς Αθήνη·
Ος καὶ Αλεξάνδρῳ τεκτήνατο νῆας ἐίσας.

AD

AD ORATIONEM XXIV. NOTÆ.

PETAV. PHILOSOPHIÆ cum Eloquentiæ lepore ac venuſtate conſortium ac conſenſionem mutuam hac Oratione demonſtrat: quæ duo ubi ſemel conjuncta copulataque fuerint, concentu quodam admirabili permulcent: ſejuncta vero ac ſeparata, ab audientium voluptate atque animis abhorrent: Tum ad amorem ſtudiumque ſapientiæ Nicomedienſes viciſſim exſtimulat.

P. 300. D. antepenult. Οὐ φαύλως. PETAV. Forte φαῦλοι.

P. 301. A. 6. Μὴ δὴ οὕτω καὶ ὑμεῖς. PETAV. Eodem fere modo Syneſ. Orat. de Regno eſt exorſus.

Ibid. B. 5. Οἱ δὲ Ἀσσύριον. PETAV. Pſalmodiam, ac Muſicam in Eccleſia modulationem, ut opinor, innuit. Sic enim appellare amat Ἀσσύριον μέλος pro Hebræo.

Ibid. B. 7. Τοιόντε προσδοκῶντες. PETAV. Scribe τοιόνδε τι.

Ibid. C. ult. Ἔξεστιν αὐτοῖς ἐκ τοῦ πατρός. PETAV. Occurrit & alia interpretandi ratio, quam quæ in contextum ipſum recepta. Videlicet, *per Parentem iis licet*, vel *hoc a patre jus obtinent.*

P. 302. A. Καὶ ψυχὴν τοίνυν. PETAV. Plinius junior lib. VIII. Ep. XXI. *Ut in vita, ſic in ſtudiis pulcherrimum & humaniſſimum exiſtimo ſeveritatem comitatemque miſcere: ne illa in triſtitiam, hæc in petulantiam procedat.* Seneca ad eam mentem diſerte, L. de Tranq. Sed & Syneſius Dione, & initio orat. de Regno.

Ibid. A. 6. Προσμειδιῶσί τε ὑμᾶς. HARDUIN. Forte, προσμειδιῶσί τε ὑμῖν, vel ὁρῶντες ὑμᾶς.

Ibid. B. 5. Τοῖς σοφωτέροις μιμητέον. PETAV. Lucretius lib. IV.

Nam veluti pueris abſinthia tetra medentes
Cum dare conantur, prius oras pocula circum
Contingunt mellis dulci flavoque liquore:
Ut puerorum ætas improvida ludificetur
Labrorum tenus: interea perpotet amarum
Abſinthi laticem, deceptaque non capiatur,
Sed potius tali facto recreata valeſcat.

P. 303. B. 6. ὑπογράφουσι τῶν εἰκόνων. PETAV. Ab imperito quopiam gloſſema iſtud adnotatum fruſtra in contextu locum habuit. Delendum igitur τῶν εἰκόνων.

Ibid. C. 5. Ερωτα αὐτόν. HARDUIN. Melius, αὐτῶν.

Ibid. D. 2. Πολέμων Ἀττικός. PETAV. Diog. Laërt. in Polemone.

P. 304. C. 7. Οὔτε φιλόχρυσοι. PETAV. Deeſt γάρ.

P. 305. A. 3. Οὔπω γὰρ εἶχε. PETAV. Sidon. Carmine IX. ad Magnum Felicem.

Non ſortes Lyciaſque, Cæritumque
Reſponſa, aut Themidis priora Delphis.

Lucanus libro V.

Ultor ibi expulſæ premerent cum viſcera partus

Matris adhuc rudibus Pæan Pythona sagittis
Explicuit, cum regna Themis, tripodasque teneret.

Ibid. B. 5. Οὕτω δὴ καὶ. PETAV. Cicero III. de Natura Deor. ex Venere Diones & Jovis filia, & Marte, natum scribit Anterotem. De quo Pausanias Atticis.

Ibid. C. ult. Τῇ παραδόξῳ ταύτῃ. PETAV. Sita est Nicomedia in Astaceno sinu, quæ Propontidis pars est, auctore Strabone lib. XII. Plin. lib. V. Itaque per mare illud ingens, Propontidem & Euxinum Pontum intelligo.

Ibid. D. 7. Ταυτησὶ τῆς προσοίκου. PETAV. Ascaniæ paludis. De qua Strabo XVI. Plin. Ptolem. Vide & Plin. Jun. lib. X. Epist.

Ibid. D. penult. Τὴν Μαιῶτιν λίμνην. PETAV. At Strabo L. V. illius περίμετρον esse ait, ἐννεακισχιλίων σταδίων, ἢ μικρῷ πλειόνων. Polybius vero L. IV. ait esse ὀκτακισχιλίων σταδίων τὴν περιγραφήν. De qua & hujus accolis Dionys. de situ orbis.

Τοῦ καὶ πρὸς Βορέην Μαιώτιδος ὕδατα λίμνης
Ἐσκέχυται. τὴν μέν τε πέρι Σκύθαι ἀμφινέμονται
Ἄνδρες ἀπειρέσιοι. καλέουσι δὲ μητέρα Πόντου·
Ἐκ τῆς γὰρ Πόντοιο τὸ μύριον ἕλκεται ὕδωρ.

Pag. 306. B. 4. Περιεργαζόμενος κόσμον. PETAV. Forte, περιεργαζομένῳ.

Ibid. B. 8. Φησὶν Ὅμηρος. HARDUIN. Odyss. θ'. v. 280.

Ibid. B. ult. Οἵαν ἐγώ ποτε εἶδον. PETAV. Leg. τῶν Περσικῶν τινὸς βασιλέων. Ad hunc locum facit quod Dio Chrysost. scribit Orat. XIV. Τοιγαροῦν ὁ Περσῶν βασιλεὺς ὅπως μὲν ἕξει μόνος ὀρθὴν τὴν τιάραν, ἐφρόντιζεν, καὶ εἴ τις ἄλλος τοῦτο ἐποίησεν, εὐθὺς ἐκέλευσεν ἀποθνήσκειν αὐτόν. ὡς οὐκ ἐνόν, οὐδὲ συμφέρον ἐν τοσαύταις μυριάσιν ἀνθρώπων δύο εἶναι φοροῦντας τιάρας. ὅπως δὲ τὴν γνώμην ὀρθὴν ἕξει καὶ μηδεὶς ἄλλος φρονήσει αὐτοῦ σοφώτερος, οὐδὲν αὐτῷ ἔμελεν.

Ibid. C. 6. Ὅμως κἂν ταύτης. PETAV. Leg. κἀκ ταύτης, perspicuo sensu.

Ibid. C. ult. Ἃ βούλεται. PETAV. Supervacuum est quod sequitur verbum ἐθέλει.

Ibid. D. 4. Καὶ οὔτ' ἂν ἄνδρα. PETAV. Sapienter admodum Seneca Epist. LXXVI. *Hoc laboramus errore : sic nobis imponitur, quod neminem æstimamus eo quod est : sed adjicimus illi & ea quibus adornatus est. Atqui cum voles veram hominis æstimationem inire, & scire qualis sit, nudum inspice. Ponat patrimonium, ponat honores, & alia fortunæ mendacia : corpus ipsum exuat; animum intuere qualis quantusque sit, alieno an suo magnus, &c.*

P. 307. A. Οὔτε εἰ πολλῷ στενότερος. PETAV. Quid ad sinus maris commendationem angustiæ faciant non video. Vix est ut vox illa στενότερος sincera sit, & pro ea tamen quid reponam haud satis expedire queo.

Ibid. A. 3. Οὔτε εἰ Σαγγάριος. PETAV. Stephan. de Urbibus : ποταμὸς, ait, τῆς κάτω Φρυγίας. Strabo lib. XII. paulo plus CCC. stadiis abesse a Nicomedia scribit Sangarium fluvium. Livius lib. XXXVII.

Sangarius ex Adoreo monte per Phrygiam fluens, miſcetur ad Bithyniam Tymbroti fluvio. Inde major jam geminatis aquis per Bithyniam fertur, & in Propontidem ſeſe effundit, non tamen tam magnitudine memorabilis, quam quod piſcium accolis ingentem vim præbet. Hunc iccirco locum protuli, ut judicare Lector poſſet, ecquid apuſt Themiſt. pro σίτου, ἰχθύων reſcribendum ſit. Certe quidem frumentum fluvii non ferunt. Sed hic locus mirum in modum depravatus eſt, & mutilus. Nam ante Σωκράτην deſunt, ut opinor, quamplurima. HARDUIN. Suppleri poſſunt ea, ut arbitramur, his voculis: φρόνησις δὲ καὶ ἀρετὴ κατὰ Σωκράτην, κῦδός ἐστι μὲν, &c.

Ibid. A. 7. Καὶ οἰκίας πεπαμμένον. PETAV. Aliquoties eo verbo ac tempore uſus eſt. Pro quo πεπαμένον legerem a πέπαμαι, ut eſt apud Heſych. niſi etiam πολυπάμμων inde formari comperiſſem.

Ibid. A. ult. Τὸν αὐτὸν δὴ τρόπον. PETAV. Dio Chryſoſt. Orat. LXXIX. eleganter hunc locum tractat.

Ibid. B. 6. Μᾶλλον δὲ πολεμοποιῶν. PETAV. Recte πολεμοποιούς, id eſt, bella concitantes Equos illos vocat; ob ſeditiones, ac rixas, quæ ex contrariis factionum ſtudiis ortæ mutua in vulnera cædeſque redundabant. Hoc cum ab aliis Scriptoribus, præſertim Chriſtianis notatum, tum ab Tertul. graviter reprehenſum lib. de Spect. cap. XVI. his verbis. *Cum ergo furor interdicitur nobis, ab omni Spectaculo auferimur, etiam a Circo, ubi proprie furor præſidet. Aſpice populum ad id ſpectaculum jam cum furore venientem, jam tumultuoſum, jam potum, jam de ſponſionibus concitatum. Tardus eſt illi Prætor, ſemper oculi in urna ejus cum ſortibus volutantur. Dehinc ad ſignum anxii pendent, unius dementiæ vox eſt,* &c. Tum deinde. *Ex eo itaque itur in funus, & animos, & diſcordias. Inde maledicta, convicia ſine juſtitia, odii etiam ſuffragia, ſine merito amoris.* In vet. inſcriptione mentio extat *Medici Factionis Ruſſatæ.* Nimirum quod ſine ſanguine ea certamina non fierent.

Ibid. C. 2. Πόλις δ' ὁμοῦ μὲν. PETAV. Soph. Oedipo Tyranno. Citantur & ab Ariſtotele in Rhetor.

Ibid. C. 5. Ἀλλὰ Φωκυλίδης. PETAV. Phocylidis verſus laudantur a Dione Chryſ. Orat. XXXVI.

Καὶ τόδε Φωκυλίδου. Πόλις ἐν σκοπέλῳ κατὰ κόσμον
Οἰκεῦσα σμικρὴ κρείσσων Νίνου ἀφραινούσης.

Ex quo & hic Themiſtii locus obiter emaculandus, ut ἀφραινούσης pro ἀφρονούσης legatur. De Nino idem meminit Orat. LXII.

P. 308. A. 4. Οἷον ἐν ζάλῃ κονιορτῷ. PETAV. Sumptum id ex Plat. VI. de Rep.

Ibid. A. 8. Καὶ φραγνυμένης ἔρχει. PETAV. Seneca Epiſt. LXXXII. *Philoſophia circumdanda eſt, inexpugnabilis murus, quem fortuna multis machinis laceſſitum non tranſit. In inſuperabili loco ſtat animus, qui externa deſeruit, & arce ſe ſua vindicat, infra illum omne telum cadit.*

Ibid. B. 4. Ομηρος. Iliad. η'. v. 452.

Ibid. B. 10. Καὶ συνήθης κομψευομένῳ. PETAV. Forte συνηθήσεται.

Ibid. C. 5. Ὥστε καὶ σπαίον ἱμάντα. PETAV. Leg. στραβόν. Homerus Il. θ'.

Neſtoris equum ait lethaliter vulneratum fuiſſe. Ob idque, lorum, quo is alligatus erat, præcidiſſe.

Ὄφρ' ὁ γέρων ἵπποιο παρηορίας ἀπέταμνε.

Παρηορίη enim & σειραῖος ἱμὰς ſynonyma ſunt: ut παρήοροι, & σειραφόροι, ſeu παράσειροι. Olim quadrigæ, ut id obiter declarem, junctos ἐκ παραλλήλου equos habebant quatuor, ut ex quadrigatis Denariis apparet, non ut in noſtris duo præeunt, totidem ſequuntur; ex iis duo ſubjuges erant ζύγιοι, medii ſcilicet, quorum latera duo cingebant σειραφόροι; ſeu παράσειροι, qui & helciarii dicti. Quorum unus δεξιόσειρος dictus Heſyc. Σειραφόρον ἡγεμονικόν. μετῆκται δὲ ἀπὸ τῶν δεξιοσείρων ἵππων: Alter ἀριστερός. Inſignis ea de re Sophoclis in Electra locus eſt, qui ex ejuſmodi obſervatione lucem accipit. Ibi enim in curruli certamine deſcribendo Oreſten ait cum ad metas accederet, ſolerter equos ſuos flexiſſe.

Κεῖνος δ' ὑπ' αὐτὴν ἐσχάτην στήλην ἔχων
Ἐχρίμπτετ' ἀεὶ σύριγγα. δεξιὸν τ' ἀνεὶς
Σειραῖον ἵππον, εἶργε τὸν προσκείμενον.

Ad hæc Scholiaſt. Σειραῖον ἵππον. Τὸν ἔξω τοῦ ζυγοῦ, τὸν δεξιὸν, προσκείμενον δὲ τῇ καμπτῆρι ἀριστερόν Nam dexteriori equo laxandæ erant habenæ, ſiniſterioris inhibendæ, ne ad metas axem illideret. Erat enim equus hic προσκείμενος τῇ καμπτῆρι. Cave autem ne te in errorem inducat Suidas, apud quem ita legitur: Σειραῖος ἵππος ὁ ἔξω τοῦ ζυγοῦ, ὁ δεξιός. Δεξιόν τ' ἀνεὶς Σειραῖον ἵππον εἶργε τὸν προσκείμενον. τουτέστι τῇ καμπτῆρι ἀριστερόν. Quæ verba ex ſcholiis Sophocleis incondite, uti ſolet, tranſtulit: adeo ut σειραῖος ἵππος videatur eſſe ſolum ὁ δεξιός: quod abſurdum eſt. Tam enim ſiniſteriori quam dextro vox iſta convenit. Προσκείμενος porro dicitur a Sophocle ſiniſter non dextri comparatione, ſed metæ, & καμπτῆρος, uti adnotant Scholia.

Ibid. C. penult. Τὴν μελίαν ἐκείνου. PETAV. Forte ἐκείνην.

Ibid. D. 3. Οὐδὲν πλέον προσῆκε. PETAV. Scrib. προσεῖχε.

Ibid. D. penult. Ως οὔτε γονέων. PETAV. Syneſius ad Arcad. Ὅτε ἀσθενῆ ἐγὼ πρὸς δύναμιν ἐξετάζω, καὶ πενίαν πρὸς πλοῦτον, καὶ τὰς ἐν ἅπασι μειονεξίας πρὸς τὰς ἐν ἅπασι πλεονεξίας, εἰ δίχα φρονήσεως καθαραὶ πρὸς ἀλλήλας κρίνοιντο, πενία τε, καὶ ἀδυναμία, καὶ βίος ἰδιώτης, ἀντὶ τῆς μεγίστης ἡγεμονίας εὐτυχέστερος παρέξαι τοῖς ἥκιστα ἐπηβόλοις νοῦ καὶ φρονήσεως.

P. 309. A. 7. Ἐκ τῆς ἑτέρας ποιήσεως. PETAV. Odyſſea ſcilicet.

Ibid. B. ult. Ἤιεν ὥστε λέων. HARDUIN. Odyſſ. ζ'. v. 130.

Βῆ δ' ἴμεν ὥστε λέων ὀρεσίτροφος, ἀλκὶ πεποιθώς.

AD ORATIONEM XXV. NOTÆ.

PETAV. INTERPELLATUS a Principe viro Themiſtius, ut ex tempore diceret, brevi ſe oratiuncula excuſat. In qua ſculptorum inſignium exemplo, vetera, ad ſui periculum, opera contuenda potius, quam nova tumultuarie cudenda demonſtrat. Præſertim cum citra cogitationem meditationemque, atque inſubide dicere,

non ſapientis hominis, ſed vani alicujus, atque arrogantis Sophiſtæ ſit proprium. Merito itaque admiratur apud Ciceronem in II. libro de Orat. Antonius, *hominem imprimis diſertum, atque eruditum Philippum, qui ita ſoleret ad dicendum ſurgere, ut quod primum verbum habiturus eſſet, neſciret, & diceret idem, cum brachium concaleſeciſſet, tum ſe ſolere pugnare.* Vide Plut. Tract. περὶ παίδων ἀγω.

P. 309. D. antepenult. Μορφὴν ἐπιδείξασθαι. PETAV. Quintil. lib. II. cap. X. *Phidias Diis quam hominibus efficiendis melior artifex, in ebore vero longe citra æmulum, vel ſi nihil niſi Minervam Athenis, aut Olympium in Elide Jovem feciſſet. Cujus pulchritudo adjeciſſe etiam receptæ religioni videtur: adeo majeſtas operis Deum æquavit.*

P. 310. C. 6. Οἱ δαιμόνιοι σοφισταί. *Miſelli Sophiſtæ.* HARDUIN. Quid ſi ita reddatur hic locus: *ut felicioris ac prope divini ingenii admirandi illi Sophiſtæ ſolent, qui ea præſtant quibus efficiendis imparem eſſe me profiteor.* Ita certe Creſolius noſter lib. III. Theatri Rhet. c. XI. Quin ipſe Themiſtius in ſimili plane argumento, orat. XXVII. pag. 332. Οὐ γὰρ, inquit, οὕτως εἰμὶ σοφὸς, οὐδὲ εὔπορος, ὥσπερ οἱ μακάριοι σοφισταί.

AD ORATIONEM XXVI. NOTÆ.

PETAV. QUOD novum atque inuſitatum hactenus videbatur, Themiſtium virum gravem, ac profeſſione Philoſophum, Sophiſticum in morem cœtus hominum ac conventus habere, coramque multitudine in Theatro declamitare, multorum ob id in ſermones atque invidiam incurrit. Quare non ſemel factum illud ſuum excuſare conatus eſt, ſeque ab eo grege atque infamia vindicare. Hinc omnis illa priori in Oratione de Philoſopho diſputatio, aliaque item in XXIII. de Sophiſtarum notis, atque indiciis. Cujuſmodi & hæc ipſa eſt, quam nos in vetuſſimo Codice, inter Demoſthenis, Libanii, ac Syneſii ſcripta tumultuarie collocatam reperimus. Quem nobis Codicem vir eruditus, atque amicus noſter Federicus Morellus Lutetiæ commodaverat: nulla quidem alia Inſcriptione, præterquam Θεμιστίου προθεωρία. Quod ipſum Lemma ſolius Præfationis, non Orationis eſt. Hoc enim in ea Oratione præter ceterarum morem, imo Oratorum omnium conſuetudinem, factum eſt, ut initio velut auſpicatus quidam eſſet, ac præcentio ab toto Orationis corpore ſeparata. Id quod a Concionatoribus, ut vocant, noſtris fieri aſſolet, gregarii plerumque Oratores imitantur. Ceterum totus in eo verſatur Themiſtius uti a ſe certorum hominum calumniam propulſet, nec ſe propterea Sophiſtam eſſe demonſtret, quod ſermones ad populum inſtituat. Quamvis enim nemo id ante ſe egerit, licere tamen ſine exemplo multa facere, ut in omni fere artium & doctrinarum genere, ac Philoſophia præſertim a multis eſt ſæpe factum. Jam vero cum plus minus quarta Orationis pars in Morelliano exemplari deſideraretur, quod reliquum erat ex Pantiniana editione ſupplevimus, ac noſtra interpretatione pertexuimus. Cum au-

tem eandem ipſam Pantini editionem Typographis exemplaris inſtar & Archetypi propoſuiſſemus, deprehendimus poſtea illam in pleriſque a priore noſtra diſcrepare, proindeque interpretationem noſtram quibuſdam in locis cum Græcis minime convenire, de quibus his in Notis admonere ſtuduimus.

P. 311. C. 3. Οἷον Ὅμηρος. PETAV. Notis verſibus.

Τρῶες δ' αὖ κλαγγῇ τ' ἐνοπῇ τ' ἴσαν ὄρνιθες ὥς.

Ibid. C. 11. Ἐξαλλόμενον ἀπὸ τῶν πετρῶν. PETAV. De gradibus lapideis in Theatris accipio. Nam in Theatris Sophiſtæ ac Philoſophi plerumque declamitabant. Apuleius. Flor. 1. *Bono enim ſtudio in theatrum conveniſtis, ut qui ſciatis non locum auctoritatem derogare orationi: ſed cumprimis hoc ſpectandum eſſe, quid in theatro deprehendas. Nam ſi mimus eſt, riſeris: ſi funerepus, timueris: ſi Comœdia eſt, faveris: ſi Philoſophus, didiceris.*

Ibid. D. Τῶν εἷς ἕνα τε καὶ χιλίους. HARDUIN. Crotoniatas ſignat, opinor, quorum Senatus, teſte Valerio Maximo, l. VIII. cap. XVI. mille hominum numero conſtabat. Vel Athenienſes, ut Petavius monuit, ad orat. XXIII.

P. 312. B. Οὐδὲ τοῖς. PETAV. Symphoniacos fortaſſe pueros, vel Oratores aut Poëtas; ac legendum videtur ὕμνου pro ὑμῶν. Quæ ſequuntur mutila ac depravata ſunt. Nos ſententiam utcunque elicuimus. In Morel. pro ἀριστεύειν erat κνιαρεύειν. Forte, γνωματεύειν.

Ibid. B. 9. Πολλὰς δὲ ἐπιπόνους. PETAV. Ita Syneſius Dione, de Sophiſta loquens. Ὅστις πολλὰς μὲν νύκτας ἀΰπνους ἀνέτλη, πολλὰς δὲ ἡμέρας παρετάθη, καὶ μικροῦ δεῖν ἀπεστάλαξε τὴν ψυχὴν ὑπό τε λιμοῦ, καὶ φροντίδων, ἵν' ἀγαθόν τι συλλέξηται. Morel. πολλὰ δ' ἐπὶ πολλὰς: id quod in interpretando ſecuti ſumus.

Ibid. C. 3. Καὶ οἱ στρατιῶται καὶ οἱ πάλαι στρατιῶται. HARDUIN. Congruentior videtur vetus lectio, καὶ οἱ στρατιῶται, καὶ οἱ παλαιστρῖται. Dura enim videtur hoc loco repetitio vocis στρατιῶται.

P. 313. C. 3. Καὶ οὐκ ὀφείλοντα. PETAV. Ὀφείλοντες τῷ δημοσίῳ infames erant, & concione ac publico conſilio prohibiti.

Ibid. C. 6. Τοῦ πρὶν ἀγῶνος. PETAV. Niſi me animus fallit, illam ſuam Orationem intelligit, quæ ordine XXIII. purgationem objectæ ſibi calumniæ continet. Illic enim μισθοφόρον ſe non eſſe pluribus oſtendit.

Ibid. D. Ἀδικεῖ φασιν ἐμὲ λέγοντες. PETAV. Abſunt a Morel. ἐμὲ λέγοντες.

Ibid. D. ult. Εἰς τὸ δικαστήριον. PETAV. Dixerat enim Orat. XXIII. καὶ τήμερον ἐγὼ μὲν ξυνάγων ὑμᾶς ὡς δικαστάς μοι καθεζομένους ὑπὲρ ὧν αἰτίαν ἔχει περὶ νομίμων.

P. 314. C. 6. Ὕδωρ ἀπόῤῥεον. HARDUIN. Alludit ad morem dicendi ad clepſydram. Clepſydra enim Græcis, ὑδρίον ὡροσκοπεῖον, ut ait Hero Alexandr. πνευματικῶν α'.

Ibid. C. 7. Οἱ δικασταὶ κύριοι. PETAV. Abſunt a Morel. & ab interpretatione noſtra duæ voculæ τοῦ χρόνου.

Ibid. D. 7. Πολιτικός τε. HARDUIN. In Politico, tom. II. & in Sophista, tom. I. ubi hæc tria componit inter se, σοφιστὴν, πολιτικὸν, φιλόσοφον.

P. 315. C. 4. Κεῖσθαι ἄνω ἐπὶ τῆς πέτρας. PETAV. Forte, ἄνεω, id est, mutum. Corrige item ὁμοπαθοῦντα.

P. 316. A. 10. Καὶ περὶ μὲν Δαιδάλου. PETAV. In Morel. τετράπους pro τετράγωνος erat, quod ita in priori Editione fueram interpretatus, ut τετράπους non tam quadrupedem significaret, quam informem, ac sine distinctione pedum inconditam molem. Sed τετράγωνος, ut in Pantiniana Editione legitur, magis huic loco convenit. Sic enim appellari Mercurii solent. Ulpianus Demost. Schol. ad Leptin. Ξύλα, ἢ λίθοι τετράγωνοι ἦσαν, ἔχοντες ὄψιν Ἑρμοῦ ἐπάνω. κάτω δὲ ἐν τῷ πλάτει τὰ ἐπιγράμματα. Thucyd. lib. VI. Εἰσὶ δὲ κατὰ τὸ ἐπιχώριον ἡ τετράγωνος ἐργασία πολλοὶ καὶ ἐν ἰδίοις προθύροις καὶ ἐν ἱεροῖς. Ubi Schol. caussam hanc affert cur Mercurii τετράγωνοι ac κυβοειδεῖς forent; quod nimirum Deus ille orationis ac veritatis præses sit habitus. Οὕτω καὶ ὁ λόγος καὶ ἡ ἀλήθεια ὁμοία ἐστὶ πανταχόθεν αὐτῇ. τὸ ψεῦδος δὲ πολύτροπον καὶ πολυειδές. Meminit & Pausanias Messen. & alibi. Vide Suidam. Quod adjicit cetera quoque Deorum simulacra ad eum modum incondita fuisse, idem tradit Clem. Alex. Strom. πρὶν γ' οὖν ἀκριβωθῆναι τὰς τῶν ἀγαλμάτων σχέσεις, κίονας ἱστάντες οἱ παλαιοὶ ἔσεβον τούτους ὡς ἀφιδρύματα τοῦ θεοῦ.

Ibid. B. Δαίδαλος δὲ ἐπεί. PETAV. Suidas, Δαιδάλου ποιήματα. ἐπὶ τῶν ἀκριβούντων τὰς τέχνας. ἐπεὶ οἱ παλαιοὶ δημιουργοὶ συμμεμυκότας τοὺς ὀφθαλμοὺς ἐποίουν. ὁ δὲ Δαίδαλος ἀνεπέτασεν αὐτοὺς, καὶ τοὺς πόδας διέστησε. Quod Suidas πόδας διέστησε dixit, hoc noster expressit per διήγαγε.

Ibid. B. 5. Ἔπειτα Ἁρμονίδου. PETAV. Hom. Iliad. έ. Qui versus eodem loco citantur ab Suida.

Τέκτονος υἱὸν
Ἁρμονίδεω, ὃς χερσὶν ἐπίστατο δαίδαλα πάντα
Τεύχειν. ἔξοχα γάρ μιν ἐφίλατο Παλλὰς Ἀθήνη,
Ὃς καὶ Ἀλεξάνδρῳ τεκτήνατο νῆας ἐΐσας
Ἀρχεκάκους.

Ibid. B. 9. Καὶ Ἀμεινοκλῆς Σάμιος. PETAV. Thucydides lib. I. ex quo ista sunt desumpta: καὶ τριήρεις ἐν Κορίνθῳ πρῶτον τῆς Ἑλλάδος ναυπηγηθῆναι. φαίνεται δὲ καὶ Σαμίοις Ἀμεινοκλῆς Κορίνθιος ναυπηγὸς ναῦς ποιήσας τέσσαρας. ἔτη δέ ἐστι μάλιστα τριακόσια ἐς τὴν τελευτὴν τοῦδε τοῦ πολέμου, ὅτε Ἀμεινοκλῆς Σαμίοις ἦλθε. Plinius lib. VII. c. LVI. *Triremem Thucydides Aminoclem Corinthium* instituisse scribit.

Quod autem hoc loco Σαμίων legitur: in Morel. Σάμιος, præstat ex Thucydide emendare Σαμίοις. In Mediol. legitur Σαμίας.

Ibid. D. 5. Θέσπις δὲ πρόλογον. PETAV. Aristoteles lib. de Poët. cap. IV. ubi de origine Poëtices agit, Thespidis non meminit, sed Æschyli solum, & Sophoclis: atque illum quidem duos actores primum invexisse dicit, cum unus esset antea, & de Choro detraxisse. Sophoclem vero tres, καὶ σκηνογραφίαν. Sed Horatius in Arte Poët.

Ignotum Tragicæ genus invexisse Camenæ
Dicitur, & plaustris vexisse Poëmata Thespis

Quæ canerent agerentque peruncti fæcibus ora.
Post hunc personæ, pallæque repertor honestæ
Æschylus, & modicis instravit pulpita tignis, &c.

De Thespide ad Suidam.

Ibid. D. ult. Οὕτω καὶ τὴν πρόσθεν. HARDUIN. Iliad. ί. v. 520.

P. 317. B. 4. Θαλῆς δὲ ὕστερον. PETAV. Vide Laërtium, & Suidam, & Herodot. Clio, ubi de Solis defectu ab eodem prædicto.

HARDUIN. Ex cod. Morell. Petavius reposuit paulo post, καὶ Πυθαγόρας pro voce corrupta προκατήγορα. Sed melius in Mediol. scribitur, καὶ πρὸς γῆρας.

Ibid. B. ult. Οὐ κατέθετο ὅμως. PETAV. Laërtius scripsisse Thaletem ait ad ducentos versus.

Ibid. C. 3. Αναξίμανδρος δὲ ὁ Πραξιάδου, PETAV. Hic Thaletis discipulus fuit, eodem auctore Laërtio lib. I. Vide & eundem lib. II. & Suidam, qui illius opera percenset. Clem. Alex. Strom. I. Alcmæonem Perithi F. primum omnium auctor est de Natura librum scripsisse, cum alii id Anaxagoræ tribuant.

Ibid. D. 3. Αλλὰ Σωκράτης. PETAV. Xenoph. cum de rebus memorabilibus Socratis.

P. 318. D. 3. Χωρὶς μὲν ἦσαν αἱ Ιταλιώτιδες PETAV. Diog. Laërt. l. I. Sed pro Σικελικαὶ fortean Αττικαί. Nam Italica secta Pythagoreorum est, qui in Divinis maxime rebus occupati: Ionica Thaletis, aliorumque, qui de rerum natura disputarunt. Attica Socratis, qui primus Ethices inventor. Quæ sit autem Sicula secta, aut cui parti sit attribuenda, non video.

Ibid. Μᾶλλον δὲ τέτραχα. HARDUIN. Adjectum istud idcirco ab auctore est, quod ad tergeminam Philosophorum sectam, Mathematica deinde adjungat studia. Sunt autem Ιάδες Μοῦσαι, *Musæ Ionicæ*, disciplinæ eæ quas Heraclitus ex Epheso Ioniæ oppido tradidit: Σικελικαὶ, quas Empedocles Agrigentinus ex Sicilia. Hunc enim Platonis locum Themistius respicit, ex libro qui inscriptus est Σοφιστὴς, sive de Ente: Ιάδες δὲ καὶ Σικελικαί τινες ὕστερον Μοῦσαι ξυνενόησαν, &c.

Ibid. D. 5. Αἱ δὲ ὑπὲρ τῆς φύσεως μεμεριμνῶσαι. HARDUIN. Verti hæc debuerant in hunc modum: *Aliæ in naturæ contemplatione defixæ*: ὑπὲρ ibi non *super*, sed *de* sonat.

P. 319. B. 6. Η Μήδων στρατιά. PETAV. Cyaxares enim Phraortis filius, & Dejocis nepos, primus exercitum in partes digessit. Οὗτος λέγεται πολλὸν ἔτι γενέσθαι ἀλκιμώτερος τῶν προγόνων. καὶ πρῶτός τε ἐλόχισε κατὰ τέλεα τοὺς ἐν τῇ Ασίῃ, καὶ πρῶτος διέταξε χωρὶς ἑκάστους εἶναι, τούς τε αἰχμοφόρους, καὶ τοὺς ἱππέας, καὶ τοὺς τοξοφόρους. πρὸ τοῦ δὲ ἀναμὶξ ἦν πάντα ὁμοίως ἀναπεφυρμένα. Hæc Herodotus in Clio.

Ibid. D. 4. Τοῦ ἐφολκὸν εἶναι. PETAV. Forte ἐφολκούς.

Ibid. D. 6. Καὶ ἔχοντες μὴ ἔχωσιν. PETAV. Notum Aristotelis ad Alexandrum rescriptum de his libris, ὡς ἐκδεδομένων, καὶ μὴ ἐκδεδομένων.

P. 320. A. Ο τι ὄργανα δέδωκεν. PETAV. Morel. ὄργανον.

Ibid. C. Σώματί τε. In Morell. legitur, σώμασί τε, quod verum est.

Ibid.

Ibid. C. 7. Καὶ δεῖται σκίμποδος. PETAV. Hoc ad νοσήματα multo aptius referri poteſt, quæ lecto ac cubiculo ſunt affixa.

Ibid. D. Ανευ σχοινίου μεμιλτωμένου. PETAV. Haud ignota conſuetudo. Athenis plebem in concionem miniato funiculo cogebant. Ariſtoph. Acharn.

κἄνω κὴ κάτω
Τὸ σχοινίον φεύγουσι τὸ μεμιλτωμένον.

Ubi Scholiaſtes adnotat, pro eo quod ægre in concionem conveniret populus, duos apparitores miniatum funiculum extendentes per forum curſitaſſe, eumque pecunia mulctatum fuiſſe, qui in ea trepidatione contactu funiculi eſſet infectus.

Ibid. D. 4. Ποῖ φέρεσθαι ἄνθρωποι. PETAV. Cratetis illa exclamatio eſt, quam refert Plut. περὶ παιδ. ἀγω. HARDUIN. Eſt etiam Socratis, ut teſtis eſt Dio, orat. XIII.

P. 321. B. 3. Περὶ δὲ τὸ ἀρξόμενον. PETAV. Forte ἀρχόμενον.

Ibid. C. 8. Πενομένοις τε αὖ. PETAV. Non abſimile eſt Horatianum illud.

Æque pauperibus prodeſt, locupletibus æque:
Æque neglectum pueris, ſenibuſque nocebit.

Ibid. D. 2. Οὐδὲ ἀπὸ τιμημάτων. HARDUIN. Corrupta admodum lectio, quæ ſic eſt emendanda: οὐδὲ ἀποτιμήματα ἀκουστέον αὐτά, *non ſunt audiendæ hæ æſtimationes.*

Ibid. D. 7. Οσω γὰρ ἂν λέγῃ. PETAV. Forte λέγοιτ' ἄν. Vel ut in Morel. λέγοι ἄν.

P. 322. B. ult. Ησιόδω τῷ ποιητῇ. HARDUIN. Εργων v. 746.

P. 323. A. 3. Εἰ δ' ἀμετάστατα, καὶ ἀνήκεστα. PETAV. Vitioſa tranſpoſitione verborum depravatiſſimus locus hic in Morel. Sic enim legitur: καὶ ἀνήκεστα λοιδορείσθω καὶ ἀπεχθανέσθω, καὶ πολεμεῖν, καὶ λοιδορεῖν ἕτοιμος, &c. Ex quo illud conjicimus, duo illa verba, λοιδορείσθω, κὴ ἀπεχθανέσθω, in periodi finem eſſe conjicienda, quæ in Pantiniana deſunt. Ad hæc poſt ἀνήκεστα Verbum νοσοίη libens addiderim.

Ibid. A. ult. Μαμμάκυθος ἢ Κυρηβίων. PETAV. Μαμμάκυθος hominem fatuum & ſtolidum ſonat; quomodo hic forſitan legendum. Quanquam Ariſtoph. Schol. Βατράχοις ad hæc verba.

Κεχηνότες μαμμάκουθοι
Καὶ μελιτίδαι κάθηντο.

ſic adnotat; forte μαμμάκυθοι ita exigente metro ſcribendum. Cum Mammacutho vero Corœbus & Butalio, ac Melitides conjungi ſolent. Κυρηβίων porro cognominatus fuit Epicrates quidam Æſchinis gener: quaſi dicas ſurfuraceum; quem inſectatur Demoſth. Orat. de falſa Legat. Καὶ τοῦ καθαράτου Κυρηβίωνος, ὃς ἐν ταῖς πομπαῖς ἄνευ τοῦ προσωπείου κωμάζει. Ad quæ verba Interpres Ulpianus. Οἱ γὰρ ἐν ταῖς ἑορταῖς τότε βουλόμενοι σκώπτειν τινάς, ἐφόρουν προσωπεῖα, ἵνα μὴ αἰσχύνωνται. Quare κυρηβίωνα Themiſtius pro homine veſano, & impudenti ſumpſerit. Poſtremo male in Pantin. Μαυμάκυθος pro Μαμμάκυθος.

Ibid. B. 9. Απαθεῖς τε, κὴ εὔνοις. PETAV. Imo συμπαθεῖς potius.

Ibid. B. ult. Ἀσυμβούλοις εἶ). PETAV. Forte ἀσυμβόλοις, hoc est, nihil contribuentes. At Morel. συμβούλοις. Unde suspicabar leg. οὐκ ἐπιχάρισι, vel ἐπιβούλοις.

Ibid. C. 8. Καθάπερ τοὺς ἀγρίους. PETAV. Usus est Platonis verbis. Ἀλλ' εἶεν, ait is in Protagora, ἄγριοί τινες, οἷοί περ οὓς πέρυσι Φερεκράτης ὁ ποιητὴς ἐδίδαξεν ἐπὶ Ληναίῳ. Meminit etiam Athen. lib. v. Pherecrates Comicus fabulam docuit, quæ inscribebatur, *Agrestes:* in qua Barbari, atque efferati homines, sine ritu, sine moribus, ac legibus inducebantur. Usitata vox διδάσκειν de Comicis Tragicisve Poëtis, qui suas exhibent fabulas. Quare haud recte Ficinus interpretatur, cum ita vertit: *Efferatique sint ut illi quos Pherecrates erudivit.*

P. 324 C. 5. Ὥστε οὐκ ἐντρεπόμεθα. HARDUIN. Restituenda sic versio est: *Quare nihil ejus naturam curamus, cum domi permanemus.*

Ibid. D. 8. Μηδὲ πρὸς τοὺς ὀλίγους. HARDUIN. Parum sincera ejus loci interpretatio, debet in hunc modum restitui: *Ne ad paucos quidem ipsum exire permittamus, nec sinamus eum progredi,* &c.

P. 325. A. 7. Ἀλλ' ὅτι ἀνωφελῆ. PETAV. Forte, ἃ μὴ ὠφελῆ μὴ δὲ ἄγῃ πρὸς ἀρετήν.

Ibid. C. 6. Δείκνυσθαι κακῶς. PETAV. Δείκνυσθαι hoc loco proprium quoddam esse verbum videtur, ad Parentum professionem significandam, cum liberos suos edunt, ac coram Tribulibus sistunt, quod εἰσάγειν εἰς φράτορας vocabant. Vide Pollucem, lib. IV. cap. IV. Vel idem est ac pro suis ostentare: quod plagiarii faciunt, qui aliena scripta recitant, ut apud Martialem sæpe.

Ibid. D. ult. Ὡς ἐπίζονον συνελθοῦσι. PETAV. Perinde ac si ἐπὶ ὄνοις συνελθοῦσι legeretur, sensum reddidimus. Mox ἐλομένη corr. Paulo post, Γέγηθε ἢ ἀγαλλομένῳ. Desunt ad explendam sententiam nonnulla: puta ἢ γέγηθε καὶ ἀγάλλεται τοῖς τοιούτοις. Qui ad Pantinianam Editionem Notas adjecit, rescribebat, ᾧ δὴ οὕτω ἢ γε. μάλ. γε καὶ ἀγαλλομένη τυγχάνεις. Paulo post scribe, ἢ αὐτὴ μέν σε.

Ibid. D. ult. Ὡς ἐπὶ ψόγον συνελθοῦσα, *tota unum in cœtum conveniens.* HARDUIN. Sic nos arbitramur verti debuisse: *Si civitas ipsa suum congressum a Philosophia contemni sentiat, & ob id pudore suffundatur, quod tota veniat in reprehensionem illius (Philosophiæ) populus nimirum & Senatus, ac patronos constituat aliquos,* &c. Sed nimirum vocem corruptam ἐπίζονον, sic restituendam Petavius crediderat, ut legeretur ἐπὶ ὄνοις.

P. 326. D. 7. Οὐχ ἵνα αὐτῇ χρηματίζῃς. PETAV. Senatoriam dignitatem ac Præturæ insignia consecutus fuerat Themistius, ut ex libro VI. Cod. Theod. liquet. Prætura porro *Senatorii census gravis sarcina*, ut Boëtius III. de Consol. loquitur, inter alia onera Circensium ac Scenicorum ludorum spectacula debebat, ut ex eodem lib. Cod. Theod. Tit. de Præt. ac Quæst. constat. Themistius vero ita Præturæ honorem adeptus fuerat, ut ab omni onere esset immunis.

P. 327. B. 9. Ἀνυποθέτοις τε καὶ ἐξ ὑποθέσεως. PETAV. Respublica ea dicitur ἀνυπόθετος, quæ sine fictione ac reipsa in rerum natura versatur, cujusmodi est Platonica. Huic opponitur ἡ ἐξ ὑποθέσεως.

Ibid. C. penult. Οὐδ᾽ αὖ τί σοι ἐμφανὲς κατέστη. PETAV. *Nolumus te nobis explicare quid ſupra cæleſtes orbes a te ſit compertum*, ſive de ſpatiis ultra cæli ambitum porrectis loquatur, ſive de iis quæ non exteriore cæli ſuperficie continentur, ſed interiora ac reducta ſunt. Quo illud Manilianum ſpectat lib. IV.

Victorque ad ſidera mittit
Sidereos oculos, propiuſque aſpectat Olympum,
Inquiritque Jovem: nec ſola fronte Deorum
Contentus manet, & cælum ſcrutatur in alto,
Cognatumque ſequens corpus ſe quærit in aſtris.

P. 328. A. 3. Ὑπὸ τῶν ποταμῶν ποιουμένη. PETAV. ποιουμένη in hoc loco idem eſt ac *qualitate quadam affecta*.

Ibid. B. ult. Οἷον ὁ Μένωνος. PETAV. Libet ex Pantiniana Editione quæ ad hunc locum Vir eruditus, ſed anonymus, adnotavit, huc transferre. Ad locum, inquit, Platonis alluſit Themiſtius. In quo dialogo cum Meno aliquot virtutis in medium attuliſſet definitiones, (nam de ea ibi agitur πειραστικῶς) eaſque omnes impugnaſſet Socrates, conqueritur de Socrate Meno, quod nihil certi omnino conſtitueret: cui ut reſpondeat Socrates, oſtendit dubitationem eſſe veritatis matrem: ea enim incitari homines ad inquirendas eas res & producendas, quarum ſemina in animis noſtris quaſi jaceant demerſa. Hinc nobiliſſimi de Reminiſcentia epiſodii oritur occaſio: quam ita probat Socrates. Puerum Menonis omnium ſcientiarum imperitum ad ſe vocat, eum quærendo commode ac interrogando, de quadrati dimenſione, eo deducit, ut ex ipſa interrogandi ſerie tota, quamvis ſubtiliſſima, ejus diagrammatis comperiatur demonſtratio. Διάγραμμα ergo eſt dimenſio quadrati, de qua copioſe Euclides. Jam male ἀπιόντι legit, cum ἐπαΐοντι fuerit in codice: que vox ita frequens eſt in Ariſtotele hoc ſenſu, ut nihil frequentius: ἐπαΐειν τῆς Ἑλληνικῆς διαλέκτου dicitur ὁ ἔμπειρος, cui Græca lingua gnara eſt, ut loquitur Tacitus. Sed neque Themiſtius conſuluit Platonem, cum mancipium vocavit, quem ἀκόλουθον dixit Plato. Illi enim & Athenienſes erant, & nihil minus quam barbari. Unde nobilium liberos & docebant, & in ludum comitabantur: quemadmodum de Alcibiade apud Platonem habes. Præterea ait eum Græce loqui: & non Athenienſem tantum eſſe, ſed & domi ſuæ natum. Σωκρ. Ἕλλην μέν ἐστι καὶ ἑλληνίζει; Μεν. πάνυ γε σφόδρα, οἰκογενής. At Themiſtius contra, & barbarum vocat, & τοῦ ἑλληνίζειν prope ignarum: vel memoriæ lapſu: vel τῇ ὑποθέσει δουλεύων.

Ibid. D. 6. Κόραχος μὲν, &c. HARDUIN. Sophiſtæ ii fuere. De Corace & Tiſia, Cicero in Bruto, prolixe. Theodorum Byzantium Λογοδαίδαλον Plato vocabat.

P. 329. A. 5. Η περὶ τῆς φύσεως θεωρία. PETAV. Corr. ἡ περὶ.

Ibid. A. 9. Τὸ ὄργανον τοῖς χρωμένοις. PETAV. Supervacanea hæc ſunt.

Ibid. B. 2. Οὐ τέχνην ὑφηγῇ λόγων. PETAV. Idem ille Anonymus. Scribe ἐρωτικῶν. Senſus talis eſt: Duↄ, inquit ille, qui philoſophiam

culpat, contraria facis. Nam cum homines contentiosos averseris, noluisti artem scribere de ea re: sed tantum rationem docere, qua refutari illi possint. At contra cum Rhetoricen non probes, ut quæ maxima ex parte sit sophistice, quotidie de ea scribis, quotidie ejus tradis artem. Tangit autem ut Peripateticus, inscriptionem libri Aristotelici, Σοφιστικοὶ ἔλεγχοι inscripti: qui est, περὶ ἐριστικῶν λόγων, & eorum refutatione. Eum autem, teste Alexandro, alii ita dictum volebant, quod doceret, πῶς σκοπῶν τοὺς δοκοῦντας ἐλέγχους οἱ σοφισταί; & eo sensu μέθοδος, ἡ σοφιστική, a Socrate in Euthydemo dicitur: alii, quod doceret, πῶς ἂν αὐτοὶ μάθοιμεν ἐλέγχειν καὶ ἀντιλέγειν τοῖς πειρωμένοις σοφίζεσθαι ἡμᾶς. Et ita a Themistio nunc sumitur. Hinc sensus dependet: quid inter τοὺς πειραστικοὺς καὶ ἐριστικοὺς λόγους intersit, quibus tam frequenter Plato utitur, docuit Philosophus in Elenchis. Hinc apparet quomodo intelligendus sit locus.

Ibid. C. 3. Αμιλλωμένην κατά που Λυσίαν. PETAV. Idem Scholiastes hæc adnotat, ἁμιλλωμένην καθάπερ Λυσίᾳ καὶ Θουκυδίδῃ. Lysiæ enim orationem in Phædro examinat & rejicit Socrates: at in Theage suam cum Thucydide contentionem commemorat. Intelligit enim non τὸν τοῦ Ὀλόρου, florentissimum historiæ Peloponnesiacæ scriptorem, sed τὸν Μελησίου, de quo, ut dixi, in Theage: ἥκων δὲ κατελάμβανε μετ᾽ ἐμοῦ διατρίβοντα Θουκυδίδην τὸν Μελησίου, υἱὸν τοῦ Θουκυδίδου. ὁ δὲ Θουκυδίδης τῇ προτεραίᾳ μοι δι᾽ ἀπεχθείας ἐν λόγοις τισὶν ἐγεγόνει. quo respexit noster auctor. HARDUIN. Pro κατά που cod. Mediol. habet πρός.

Ibid. D. 2. Τῷ τετάρτῳ τῆς κολακείας. HARDUIN. *Vide ne si fructuosam Rhetoricam occultes, conjicias nos in quartam partem adulatricis scientiæ, quæ respondet quadam similitudine ei arti quæ Medecinæ opponitur*, hoc est, coquinariæ. Ut huic loco lucis aliquid accedat, operæpretium est ea huc transferre ex Platonis Gorgia, sive Dialogo de Rhetorica, ad quæ respexisse apparet Themistium: quæ quia paulo longiora sunt, Latino tantum sermone transcribam. *Cum res duæ sint*, inquit Socrates, *corpus & animus, artes pariter esse geminas arbitror: Gymnastica corpus curat, & Medicina: Nomothetica sive conditrix legum, & justitia judiciaria animum. Gymnasticæ Nomothetica respondet, Judiciaria Medicinæ. Cum vero hæ quatuor semper id curent quod optimum est, hic quidem corpus, illæ animum: facultas adulatoria se quadrifariam dividit, singulasque subit partes, simulans id esse quod subiit, & voluptatem ubique consectans. Medicinam quidem coquinaria subiens, simulat optimos se cibos corpori adhibere. Gymnasticam similiter fucatoria: Sophistica, legalem: denique quod coquinaria ad Medicinam, id Rhetorica ad Justitiam. Est ergo Rhetorica res coquinariæ respondens, talisque in animo, qualis illa est in corpore.* Ita Socrates Rhetoricam inter artes turpiculas rejicit: sed eam modo quæ Sophistice declamatoria est, non eam quam fructuosam Themistius hic appellat.

P. 330. A. 7. Τὸν ὄρθριον νόμον. PETAV. Scribo ὄρθιον.

Ibid. B. ult. Τλημονέστερον δὲ δήπου. PETAV. Idem Pantinianæ Edit. Scholiastes legit: καὶ τῶν Ρωμαίων πάθος, atque hæc adnotat. Intelligit sine dubio Aristidem oratorem, qui sub Adriano & Antonino vixit:

cujus etiam hodie orationes habemus, & cui τὸ γόνιμον in oratione tribuit Philostratus : Photius autem a dilectu τῆς τε λέξεως καὶ τῶν νοημάτων, in Panathenaïco præcipue, commendat. Quæ omnia emendationem nostram confirmant. Quanti Romanus Imperator Aristidem fecerit, nemo ignorat qui Philostratum legerit. Quare ejus, tanquam Rhetoris, posteros Platoni opponat, nemo ignorare potest, qui meminit orationum illarum, quas pro Rhetorice contra Platonem scripsit idem Aristides : quo nomine ὑπὸ τῶν τῆς Πλατωνικῆς μούσης ἐραστῶν τε καὶ θιασωτῶν, apud veteres non raro vapulat. Ego vero pro Ῥωμαίων libentius legam ἡμέτερον.

Ibid. C. Καὶ τὸ εἰρημένον. HARDUIN. Legendum est, τὸ ἡμέτερον.

Ibid. C. 4. Ἀλλ' ἐπάμυνε τάχιστα, σάω δή ἐείπερας ἑταίρους. HARDUIN. Versus est ex gemino Homeri hemistichio conflatus: priore quidem ex Iliad. φ'. v. 311. posteriore ex Iliad. π'. v. 363.

Ibid. D. 8. Καὶ Μελιτίδης ὁ ἀνόητος. PETAV. De quo Proverb. Μελιτίδου γελοιότερον. Hic stoliditate insignis, & a Comicis traductus. Vide Suidam in voce γελοῖος.

P. 331. A. 3. Οὐκ εἰς τὴν πνύκα. PETAV. Pnix locus quidam Athenis juxta Arcem fuit, in quo Conciones habebantur. Αὖθις δὲ τὰ μὲν ἄλλα ἐν τῷ Διονυσιακῷ θεάτρῳ, μόνας δὲ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐν τῇ πνυκί, ait Pollux l. VIII. c. 10. Quæ duo hic loca commemorantur publicæ concionis.

Ibid. C. 3. Καὶ Σμινδυρίδην καθεύδειν. PETAV. Merito dormientem hunc facit. Hic enim est Sybarites ille Smindyrides, qui totos viginti annos jactabat se neque orientem vidisse, nec occidentem Solem. Qui ad Agorastes Clisthenis filiæ nuptias proficiscens, mille secum servos eduxit, piscatores, aucupes, coquos. Athen. lib. VI. Herod. Erato.

Ibid. C. 4. Καὶ ἐν μέσῳ ὄντος. PETAV. Quid si ἐν μέσῳ ὄντας legamus?

AD ORATIONEM XXVII. NOTÆ.

HARDUIN. HÆc una est ex elegantissimis Themistii orationibus, maximoque elaborata artificio, in qua hoc unum copiose ac diserte contendit, parum quidem referre, qua quis in civitate, sive ampla & nobilis illa, sive obscura fuerit, quam voluerit disciplinam colat: at quibus animum ille studiis excolendum, quibus magistris instituendum tradat, id vero plurimum interesse.

P. 332. A. 6. Τούτοις ἐξετάζουσι. PETAV. Lege, τοῦτο.

Ibid. D. 2. Εἴ πῃ γε τιμιώτερα αὐτῷ κατὰ νοῦν ὑπάρχοι. *Dummodo quæ præstantiora sunt, illi in animo suppeditent.* HARDUIN. Obscurum id sane, ac vix Latinum: sic verti oportuit: *Dummodo quæ præstantiora sunt, ipsi ex animi sui sententia cedant.*

P. 333. A. Ἐκεῖ δέ που καὶ Θερμώδων καὶ τὰ Ἀμαζόνων ἔργα, καὶ τὸ Θεμι-

σκύθειον. HARDUIN. Ultima deſcribit Cappadociæ ac Ponti loca, quæ Amazonum olim ad Thermodontem fluvium, & Themiſcyreos lucos, ſedes fuit. De his vide Amm. Marcell. lib. XXII. qui Amazonum originem hic deſcribens miſerando plane ſtylo pro ſuo more Græcizat.

Ibid. B. penult. Κατηδυνῆσαι ἡμῶν τὸ πλῆθος. PETAV. Pantinus ἦθος legebat. Alius τὸ πάθος.

Ibid. C. 3. Καὶ παρέσχε ἑαυτὸν κάμνουσι. PETAV. Philoſtr. lib. I. de vita Apollon. Ariſtoph. Pluto.

Ibid. C. 5. Εἰς Τρίκκην βαδίζειν. PETAV. Urbs Macedoniæ ſive Theſſaliæ, ubi natus Æſculapius. Euſeb. lib. III. de Præpar.

Ibid. C. 10. Ἐκ γειτόνων τὴν μαντικὴν ἐπεδείκνυτο. HARDUIN. Oraculum illud manifeſte indicat, quod in Paphlagoniæ oppido, cui nomen Ἀβώνου τεῖχος, ſitum fuiſſe Lucianus in Pſeudomanti refert: atque illud quidem confert cum Delphico.

P. 334. B. penult. Καὶ ὦ... Βοιωτία. HARDUIN. Affertur a Suida parœmia: Βοιωτία ὗς. ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων καὶ ἀπαιδεύτων. Parœmiæ originem narrat abunde Pindari Schol. in Olymp. & ex eo Eraſmus, Chil. I. Cent. 10.

Ibid. D. penult. Ο Τριπτόλεμος. HARDUIN. De Triptolemo, & curru invecto draconibus, Servium conſule.

P. 337. A. Υπ' Ερεχθέως. HARDUIN. Lege, ὑπ' Εριχθαίου, vel Εριχθονίου. Alius enim Ερεχθεὺς ab illo qui currum primus junxit equis. Plinius lib. VII. ſect. LVII. *Quadrigas Erichthonius primus junxit.*

P. 335. D. 6. Εἰ δ' Θετταλός. PETAV. Equorum nobilitatem ac patriam vide apud Oppianum lib. I. Cyneg.

P. 336. D. 7. Αὐτοῖς Ἀθηναίοις. PETAV. A quibus propagatæ fruges. Hinc & primitiæ quotannis e Græciæ urbibus Athenas, quaſi ad μητρόπολιν delatæ. Iſocrat. Paneg. Ariſtides, & alii.

P. 337. Ἐπεὶ καὶ κωμῳδία. PETAV. Solinus cap. II. Suidas: Ἐπίχαρμος, ὃς εὗρε τὴν Κωμῳδίαν ἐν Συρακούσαις ἅμα Φόρμῳ. Idem Suidas: Φόρμος Συρακούσιος Κωμικὸς, σύγχρονος Ἐπιχάρμῳ. Ergo Phormus cum Epicharmo Comœdiæ repertor. Quare hic pro Ἄμορφος, forte reſcribendum, Φόρμος. Lepidum vero eſt quod vir doctus lib. I. de Theatro, ſcripſit ab Epicharmo ſportam inventam, cum Phormus proprium apud Suidam Poëtæ nomen ſit. De Comœdiæ ac Tragœdiæ origine Athen. lib. II. HARDUIN. Hunc locum intelliges, & emendabis Φόρμος pro Ἄμορφος, ex Ariſt. lib. de Poët. cap. II. unde iſta deſumpſit Themiſtius.

Ibid. B. 3. Καὶ τραγῳδίας εὑρεταί. PETAV. Suidas Tragœdiæ autorem eſſe ſcribit Epigenem Sicyonium, a quo Theſpis decimus ſextus extiterit.

Ibid. C. 3. Πῶς δ' Στάγειραν. HARDUIN. Reddi ſic debuerat: *Qui vero fieri poteſt ut & Stagiram contemnas, cum noveris oriundum ex ea Ariſtotelem: & Cyprum*, &c.

Ibid. C. ult. Ἀλλ' ὑπὸ δρακόντων καὶ ἐλεφάντων. *Referas quæ dracones &*

elephantes superent. HARDUIN. Haud certe illud accurate redditum, sic emendo: *Nihil nobis nisi de draconibus & elephantis narres.*

Ibid. D. Μύρμηξ ὁ Ινδὸς. HARDUIN. Plinius, l. XI. sect. XXXVII.

P. 339. A. 7. Κινδυνεύ. HARDUIN. Infinitivus modus, ut aiunt, passim apud Themistium, reddi debet per imperandi modum: quod & antea animadvertimus, in Notis ad orat. I. p. 372.

Ibid. D. penult. Οὐ ποιεῖ χρυσὸν, οὐδὲ ἄργυρον. *Nec aurum nec argentum magni facit.* HARDUIN. Sic vertendum fuit: *cujus ea causa est, quod nec aurum nec argentum producat.*

P. 340. A. 8. Καὶ μόνα ἠγρωῦται. HARDUIN. Post ἠγρωῦται, puncto debet oratio terminari. Quare sic est emendanda versio: *Illaque* folia *admirantur, & sola in pretio habent. Hujus plantæ radicem Homerus,* &c.

Ibid. C. 8. Ρίζῃ μὲν μέλαν. HARDUIN. Homerus, Odyss. κ'. v. 304. de molis.

P. 341. A. 3. Τοῦτο δὲ οἶμαι καὶ τὴν Ομηρου. HARDUIN. Refert hunc Themistii locum Eustathius in Odyss. κ'.

AD ORATIONEM XXVIII.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

PHILOSOPHORUM quorundam austeritatem ac pæne rusticitatem brevi dissertatiuncula sugillat: quod uti negligentiam præferrent in vestitu, ita superbam ac fastidiosam in sermone, & laudationibus præsertim, parcitatem sectarentur. Qui verus sit in laudando modus, a quo Philosophos abhorrere in publicis concionibus minime deceat, deinde declarat: Eum esse nimirum, qui cujusque viri formam atque ideam, χαρακτῆρα Græci vocant, mores & facta omnia graphice describat & subjiciat oculis: prorsus ut, quanquam suo eum nomine non designet qui dicit, ii tamen apud quos dicit, quis ille sit quo de agitur, per se statim intelligant.

P. 341. D. 2. Οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Σωκράτους χορείας. Philosophos opponit Rhetoribus: & quos orat. XXVI. Platonis discipulos appellavit, iisdem nunc a Socrate appellationem tribuit. De quibus in ipso statim orationis exordio, Τίκτουσι δὲ, inquit, οὐχ οἱ φιλόσοφοι μόνον.

Ibid. D. 6. Αειπρεπέας. Alludit ad illud Homeri Iliad. ι'. v. 441.

Νήπιον, οὔπω εἰδόθ' ὁμοιΐου πολέμοιο,
Οὐδ' ἀγορέων, ἵνα τ' ἄνδρες ἀριπρεπέες τελέθουσι.

Ibid. D. 7. Εξω τοῦ σκίμποδος. Quæ vis potissimum hoc loco huic voci subsit, disce ex Petavio, in notis ad orat. VII.

Ibid. D. ult. Εν ταῖς στοαῖς. Idem dicit de Socrate, orat. XXVI. pag. 318.

P. 342. A. Εν τοῖς θιάσοις. Vide Diog. Laërt. pag. 102. Apul. Florid. I. cit. supra in notis Petavii ad Orat. XXVI.

Ibid. A. 10. Τοῖς πολλοῖς. Corr. Τοῖς πολλοῖς ἀνθρώποις. Et paulo post, pro τοῦ ὀργάνου, restitue τῆς ἀγορᾶς, aut aliquid simile.

Ibid. D. 2. Τοῦ κολακ... Lacunam ſic reple: κολακευομένου.

Ibid. D. antepen. Καὶ οιω. Forte, καὶ γοων.

P. 343. A. 5. Ὅτι μοι δοκεῖ. Locum hunc refert Stobæus Serm. XLIV. de Magiſtr. Sed male, tanquam ex Metriopathe. Legit etiam, ἐλευθερίας ἢ ἐργάτης: ſed ἐραστὴς præſtat, ut habet MS. cod. Porro Theodoſii Imp. laudes delibari obiter hoc loco putamus.

AD ORATIONEM XXIX.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

CRIMINI verterat nonnemo Themiſtio, quod cum appellationem Sophiſtæ a ſe removeret, orat. XXIII. non tam purgare ſe viſus eſſet, quam & Sophiſtas univerſim omnes, & certum aliquem unum ex iis præſertim oratione ſua carpere ac perſtringere voluiſſe. Huic utrique criminationi nunc reſpondet: primum, nullam de univerſo Græcorum Sophiſtarum grege mentionem a ſe factam eſſe niſi perhonorificam: &, quod alterum erat accuſationis caput, neminem a ſe nominatim fuiſſe petitum.

P. 344. A. Ἡ τοῦ Αὐτολύκου σοφία. De Autolyco diximus ad orationem XXI.

Ibid. A. 3. Λύκους ἢ ἐποίει. Corrig. οὐκ ἐποίει.

Ibid. C. 10. Τὸν πρότερον λόγον. Orationem ſcilicet XXIII. quæ *Sophiſta* inſcribitur.

P. 345. D. 6. Παντοδαπούς. Forte, παντοδαπῶς.

P. 346. C. 9. Ὅτι φημί. Mendum hic ego nullum deprehendo, quanquam latere aliquod admonere aſteriſcus videtur: ſed hoc modo reddendus hic locus fuit: *Nemo Sophiſtarum me odit, quod Sophiſtam eſſe me negem: neque medicorum mihi quiſquam iraſcitur, quod me cithariſtam eſſe profitear, non medicum.* Quare delendum exiſtimo aſteriſcum huic voci φημὶ præfixum.

P. 347. B. 6. Οὐδ' ἄχρι κόμματος. Tritum illud, & Rhetorum Poëtarumque vulgo notum, quomodo inter ſe iſta diſcrepent, περίοδος, κῶλον, κόμμα.

Ibid. B. 8. Ἐπὶ τοῦ λόγῳ οὐ ***. Lacunam hanc ſuppleri non poſſe niſi ſubſidio meliorum codicum puto. In noſtro MS. legitur, οὐ εἰσωκάπτει, quæ vox nihili eſt, ut apparet.

Ibid. C. 3. Ἀλλὰ Πλάτωνος. In Protagora dicuntur Sophiſtæ, οἱ τὰ μαθήματα περιάγοντες κατὰ τὰς πόλεις, κηλοῦντες τῇ φωνῇ ὥσπερ Ὀρφεύς. Ex hoc Platonis opere multa quæ in hac oratione leguntur, decerpſit Themiſtius: cujuſmodi ea ſunt quæ de Sophiſtis, de Callia, de Antimœro Myndæo, de Protagora, aliiſque narrantur.

Ibid. C. 5. Πλάτων βελτίστους. Ubinam βελτίστους Sophiſtas appellet, nondum occurrit. In Convivio certe χρηστοὺς vocat.

AD

AD ORATIONEM XXX.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

NON est hæc Oratio deliberativa, ut titulus eidem præfixus videtur innuere: sed ἐπιδεικτικὴ potius exercitatio, ad pompam & ostentationem comparata, tota in agriculturæ laudibus & commendatione posita.

P. 348. D. 3. Εἰς ἀγῶνα ἐλθών. Vetus est inter Grammaticos de Hesiodi, Homerique ætate controversia. Hos eodem tempore floruisse accurati multi prodidere scriptores. In iis sunt præter Themistium, Philostratus, Velleius, M. Varro, & his omnibus antiquior Herodotus, aliique, auctore Gellio, qui idipsum comprobat ex epigrammate inscripto tripodi, qui Musis in Helicone positus erat:

Ἡσίοδος Μούσαις Ἑλικωνίσι τόνδ' ἀνέθηκε,
Ὕμνῳ νικήσας ἐν Χαλκίδι θεῖον Ὅμηρον.

Alicubi tamen Tullius Homerum longe vetustiorem facit. Vide quæ diximus in Indice Auctorum, quos Plinius secutum se profitetur. Sed quod ad hunc Themistii locum propius attinet, vide Plutarch. lib. v. Sympos. & in Convivio septem Sapientum: unde ista, ut alia multa, decerpsit.

P. 349. A. 5. Καὶ ταῖς. Redundant hæ duæ voculæ.

Ibid. A. 7. Παρὰ γεωργίας. Eadem habet haud paulo elegantius Xenophon in Oeconomicis, a Stobæo citatus, serm. LIV.

Ibid. A. 9. Καὶ ὅσα καλοῦμεν. Locus mutilus, qui sic restituendus videtur: καὶ δαῖτας, καὶ ὅσα ἄλλα. Καλοῦμεν δὲ καὶ νύμφας.

P. 350. A. Ετίμησε. Præfige particulam negativam, οὐκ.

Ibid. A. 9. Ετέρωθι. Lege, ἑτέρωθεν.

Ibid. A. 4. Καί τις ποιητής. Dionysius Periegetes, v. 194.

Νήϊδες ἀσταχύων, καὶ ἀπειθέες ἀμήτοιο.

Ibid. C. Διὰ τὸν νόμον. Supervacaneæ sunt hæ voces, & expungendæ.

Ibid. D. 4. Εἰς ἀδικίαν. Adde προσπεπτεῖς, aut quidpiam simile.

Ibid. D. 6. Απλοῦ. Corrig. ἁπλοῦς καὶ γνήσιος, & sic verte, *Simplex & ingenuus*. Cicero pro Rosc. *Vita hæc rustica, quam tu agrestem nominas, parsimoniæ, diligentiæ, justitiæ magistra est.*

P. 351. B. 3. Τὰ οἰκεῖα. Corrig. τὰ κνεῖα, ut ante nos vidit Interpres.

Ibid. B. 8. Γηπονίας. Adde, ἡ γηπονίας.

Ibid. B. penult. Δήμητρος παῖδα τὸν Πλοῦτον. Hesiod. θεογον. 969. Plutus cui divitiarum distribuendarum munus concessit antiquitas, a Plutone diversissimus est, ac Cerere & Jasio heroë natus dicitur. Hunc pro Deo habendum esse, & quidem potentissimo, lepide contendit Chremylus apud Aristoph. in cognomine fabula, & Lucianus in Timone.

Ibid. C. 3. Επινοίας. Mendose, pro γιτονίας.

Ibid. C. 7. Καὶ τῆς δυνάμεως τῶν ἐπιτηδευμάτων. Particulam adde, καὶ τῶν ἐπιτηδευμάτων.

Ibid. C. penult. Κἂν Αχαιμενίδης, κἂν Ηρακλείδης. Ab Achæmene Rege Persarum, ceteri deinde Reges, imo & populares Achæmenidæ: ab Hercule abavo, Lacedæmonii Reges Heraclidæ πατρωνυμικῶς sunt appellati. Horat. Carm. II. Od. XII.

Num tu quæ tenuit dives Achæmenes
Permutare velis.

AD ORATIONEM XXXI.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

DOCET exemplo suo Themistius, non mularibus vehiculis, non opibus, non virgis ac securibus, sed Musarum benevolentia & Philosophiæ studio atque usu, Senatorem antecellere ceteris oportere: neque se tanti facere congestos in se a Cæsaribus & impertitos honores, quanti eos facit quos sua sibi doctrina virtusque asseruit. Dicta est, ut quidem videtur, post reditum ab urbe Roma, cum Romanorum pro se testimonium proferat: atque adeo Theodosio imperante, ac præsente, circa annum CCCLXXXIV. quo Præfecturam Urbis Themistius gessit: cum inter delatos sibi honores, quos enumerando accurate percenset, neque hunc obscure significat, ut suo loco monebimus.

P. 352. B. 5. Τὴν ἱερομηνίαν τοῦ ἔτους. Inter ferias forenses, sive dies in foro ἀπρήκτους, *nefastos*, fuere Calendæ Januariæ. Lex secunda Cod. Theod. Tit. VIII. *De feriis* lib. II. *Kalendarum quoque Januariarum consuetos dies otio sancimus.* Vide plura apud Gothofredum, in eum locum: ubi hunc quoque Libanii locum affert, cum Themistii sententia præclare congruentem, ex oratione inedita. Εἰς τὰς Καλάνδας καὶ δὴ καὶ δίκας ἀνέβαλον, καὶ γραφὰς, καὶ τιμωρίας, κλείσαι δικαστηρίοις μὲν θύρας, κατηγόρων δὲ τὰ στόματα.

P. 353. A. 6. Αοκεῖται γάρ. Iterum hoc habet Themistius, orat. XV. & alibi passim. Desumptum ex Platone. Symmachus, lib. VIII. ep. XXX. *Bonæ artes stimulo præmiorum felicius incitantur.* Tullius: *Honos alit artes*, &c.

Ibid. B. 4. Αντὶ μειζόνων. Præturæ insignia jam erat adeptus, ut dictum est ad orat. XXVI. Prætura porro inter alia onera, ludos debebat: Themistius ita Præturæ honorem consecutus est, ut ab omni onere, quo Philosophiæ uni vacaret, esset immunis.

Ibid. B. 6. Οτι ψευδεῖς αἱ πινακίδες. Dignitatum olim hic ordo fuit. Primus, eorum qui in actu positi erant. Alter Vacantium. Tertius, Honorariorum. Vacantes ii dicti sunt, qui post aliquod meritum antea gestæ administrationis, majores dignitatis infulas meruerunt. Honorarii tituli dignitatum, nullo laborioso administrationis actu ac-

quiruntur, & ſunt umbræ, & nuda nomina, quæ plerunque vel per ſuffragia mercabantur, ſolum lucrati honorem, vel favore Principis obtinebant. Ita Honorarii Conſules ab ordinariis vel ſuffectis diverſi, imaginaria Conſulatus dignitate potiebantur, codicillis ab Imperatore impetratis, quorum formulam Caſſiod. refert, I. Variar. x. Vacantes dicuntur adſcriptitii & allecti, ut etiam Honorarii, utriſque enim dignitas Codicillis data eſt. Hinc Vacantes codicilli, Honorarii Codicilli, & adlectionis honor. At Vacantes, ζωστοί, jure cinguli utebantur: Honorarii, ἄζωστοι, ſolo nitebantur favore Principis. Unde Sidon. lib. v. ep. VII. *Cinctis jura, diſcinctis privilegia.* Vide Sirmondum in notis ad hunc Sidonii locum. Prioris generis ſuos codicillos eſſe contendit Themiſtius. De honorariis Codicillis & jam antea dictum a nobis.

Ibid. C. 2. Μισθὸν ἀτλικῆς διακονίας. Melius legeretur, αὐλικῆς.

Ibid. C. ult. Εμοὶ τῶν ἐπαργύρων ὀχημάτων. Significat hoc loco Themiſtius jam tum ſibi competere jus illud utrumque, vehiculorum argenteorum, & præconis, cum hæc diceret: eaque modo a ſe commemorari idcirco, ut ſuperiorem ſibi congruere magiſtratum doceat a doctrina, quam qui a fortuna ſit collatus, cujus inſignia ſunt ea quæ refert. Vehiculum enim nomen generale eſt, ſub ſe complectens varia vehiculorum genera, inter cetera, Carpentum quod quadrijuge, & Carrucas bijuges. Carpentum non modo Auguſtorum fuit, ſed & Præfectorum Prætorio atque Urbi. Caſſiod. Variar. lib. VI. formula IV. De Carpento argenteo vetus eſt illud epigramma, Antholog. lib. II. c. V. cui titulus, Εἰς Θεμίστιον, ſupra relatum, orat. XVIII. ubi vide quæ Petavius ὁ μακαρίτης habet. Carrucæ bijuges erant Honoratorum propriæ, id eſt, eorum qui *emerito honore pollebant*, ſive qui adminiſtratione aliqua publica perfuncti fuerant: atque eorum etiam qui haberent Dignitates ſine adminiſtratione. Quod ad Præcones attinet, nemo neſcit Magiſtratuum majorum fuiſſe proprios: unde Caſſiod. *Si te vox præconis Præfectum indicet*, &c. Chryſ. hom. XXII. in Joan. Ο σήμερον μετὰ κήρυκος, καὶ ζώνης, καὶ ὀχήματος, καὶ πολλῶν τῶν ῥαβδούχων φαινόμενος, πολλάκις τῇ ἑξῆς ἡμέρᾳ τὸ δεσμωτήριον ᾤκησε.

P. 354. C. Παρακαλέσαντι τὴν Αδραστείαν. Plato Politic. V. προσκυνῶ δὲ Αδραστείαν χάριν οὗ μέλλω λέγειν, *Ejus quod dicturus ſum, invidiam deprecor:* vel, *precor ut mihi liceat hoc impune dicere.* Euripid. in Ῥήσῳ. σὺν δ' Αδραστείᾳ λέγω, *Cum bona Deorum venia hoc dixerim.*

Ibid. C. 2. Χρεὼ τιμῆς. Iliad. ί. v. 604. Et mox: Παρ' ἔμοιγε, Iliad. ά. v. 74. & 75.

Ibid. D. 2. Κωνσταντῖνος. Corrig. Κωνστάντιος. Qui error ſæpe in Themiſtianos libros irrepſit, ut Petavius monet, ad orat. IV.

P. 355. A. 9. Νεὼν ἀπεδείξατε τὸ βουλευτήριον. De Muſarum ſtatuis in Palatio collocatis, Euſeb. lib. III. de vita Conſt. Themiſtius ipſe ſupra, orat. XIX. pag. 228.

Ibid. C. penult. Καὶ ἀνδρός. Neminem nominatim vult deſignare,

ſed ei generatim palmam adſcribit & προεδρίαν, qui Muſas, & quem Muſæ habuerint cariorem.

AD ORATIONEM XXXII.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

IN regendis moderandiſque animi affectibus, ne forte modum excedant, admirabilem Philoſophiæ vim declarat: quæ non eas penitus ſtudeat excidere, ſed flectere in quamcumque partem ratio juſſerit: ut non ad auſteram Stoïcorum ἀπάθειαν, ſed ad μετριοπάθειαν potius Peripatetico dignam revocentur. Atque hujus quidem moderationis exemplum ponit in amore parentum erga liberos: quem qui plane exuerint, habitos ſemper fuiſſe crudeles & inhumanos: qui ex prudentiæ præſcripto induerint, Philoſophorum nomine cenſendos eſſe contendit.

P. 356. C. Οὕτω μὲν οὖν ἐπιδέξια. Deſumpta hæc ſunt ex Platone lib. x. de Republ.

P. 357. A. 5. Ὁποῖον Ὅμηρος. Odyſſ. λ'. v. 227.

P. 358. A. ult. Περσαῖος ὁ Κιτιεύς. Hunc Origenes contra Celſum lib. III. ſervum Zenonis fuiſſe teſtatur. Laërt. in Zenone, a nonnullis ait exiſtimatum fuiſſe familiarem Zenonis, ab aliis unum e numero ſervorum, quo uteretur ille in conſcribendis libris. Græce ſic habet: ὃν (Περσαῖον) οἱ μὲν γνώριμον αὐτοῦ· οἱ δὲ οἰκέτην, &c. Quæ poſtrema vox anſam præbuit ſcommati Bionis Boryſthenitæ apud Athen. lib. IV. Χαριέντως γὰρ ἔφη Βίων ὁ Βορυσθενίτης θεασάμενος αὐτοῦ χαλκῆν εἰκόνα, ἐφ' ἧς ἐπιγέγραπτο, ΠΕΡΣΑΙΟΝ ΖΗΝΩΝΟΣ ΚΙΤΙΕΑ· πεπλανῆσθαι εἶπε τὸν ἐπιγράψαντα· δεῖν γὰρ οὕτως ἔχειν· ΠΕΡΣΑΙΟΝ ΖΗΝΩΝΟΣ ΟΙΚΙΤΙΕΑ· ἦν γὰρ οὗτος οἰκέτης γεγονὼς τοῦ Ζήνωνος, &c. Meminit hujus Perſæi Minutius Felix in Octavio.

Ibid. C. ult. Εἰς Ἄργος, σὺν ταῖς αὔραις. Corrig. εἰς ἀγρούς, σὺν ταῖς ἄβραις, quod & Interpres vidit.

P. 359. B. 9. Λέγει Αἴσωπος. Eſt inter Aphthonii fabulas.

Ibid. C. 2. Πελαργῶν χρείας. Forte, ἐπὶ χρείας.

P. 360. A. 9. Τοῦ σώματος χῆρα. Ex Stobæo legendum puto, χρείαν, & ſic reddendum, *Alia ad aliam determinatam corporis utilitatem.*

Ibid. C. 2. Καὶ δέονται οὗτοι λόγου, οὐ τοῦ κωλύοντος. Hunc locum ita legit Stobæus: Δέονται οὗτοι τοῦ λόγου κολούοντος καὶ θλίβοντος καὶ πιέζοντος πρὸς τὴν αὔξην τὴν οἰκείαν. *Egent illi* motus animi *ratione quæ compeſcat, cogat, & premat ad incrementum debitum.* Commodior multo lectio illa quam retinuimus.

P. 362. B. Εἰς δικαστήριον. Vide Senec. lib. I. Clementia, c. XV. & Valer. Max. lib. V. c. VII.

Ibid. B. 6. Σατράπας. Ex ſubſequentibus puto huc tranſlatam eſſe hanc voculam ab amanuenſi, qui Satrapæ nomen proprium legere forte non potuit.

Ibid. Καὶ Περίανδρον. Herod. in Thalia.

Ibid. C. 3. Ο Ἀρταξέρξης. Fuit hic Artaxerxes cognomento Mnemon, ſeu Memor. Is Darium primogenitum ſuum, contra morem Perſarum, apud quos Rex niſi morte non mutatur, per indulgentiam Regem vivus fecerat: nihil ſibi ablatum exiſtimans quod in filium contuliſſet, ut ſcribit Juſtinus lib. x. & Plut. in Artax. At cum deinde filius patris interficiendi conſilium, Tiribazo impulſore, cepiſſet, opera Eunuchi manifeſto in ſcelere deprehenſus a patre, ejuſdem juſſu, Judicum ſententia damnatus atque occiſus eſt. Artaxerxem Plutarchus ait feliciorem Regem fuiſſe quam patrem, qui primogenitum ſuum regni heredem, cum aliis quinquaginta, quos ex concubinis ſuſceperat, ſimul in eum conjuratis, interficere coactus ſit: Ocho deinde regni habenas relinquere, qui vivo patre alterum fratrem ad venenum calumniis compuliſſet, &c.

Ibid. C. 5. Εὐριπίδου. Hippolyt. act. IV.

Ibid. C. 10. Ἀμύντωρ. Phœnix Amyntoris filius, qui Achilli ad Trojam comes fuit, matri gratificaturus, patris pellicem interfecit. Prætulit Amyntor proprium affectum domeſticæ pietati, filiumque dire execratus, domo ac patria pulſum, perpetuo multavit exilio. Quomodo manus a patre præter modum ſibi irato filius abſtinuerit, narrat ipſe in iis verſibus quos ex Homero Ariſtarchus ſuſtulit, ut auctor eſt Plut. Opuſc. *Quomodo audiendi Poëtæ*. Vide Homer. Iliad. θ'. Deſumpſit autem iſta Themiſtius ex Euripide in Phœnice, quæ una eſt ex illis Tragœdiis quæ perierunt.

P. 363. A. 9. Ο Κρόνος. Heſiod. θεογον. 460. Nota eſt omnibus de Saturno fabula, qua Phyſiologi tempus ſignari putant, quod omnia conſumit & quaſi deglutit. Ethici vero hoc figmentum ad tyrannorum mores & tragicos exitus accommodant. Tanta enim hominibus inſita regnandi cupiditas eſt, ut pater liberis ſuis non ſit parciturus, quo ſecurius regnet.

Ibid. C. 2. Τοῦ Σαρπήδονος. Iliad. π'. 431.

Ibid. D. 2. Ενδέδοται. Stobæus legit, ἐνδέδεται, *obligatus eſt*. Serm. CCI.

AD ORATIONEM XXXIII.

NOTÆ JOANNIS HARDUINI.

ΑΝΕΠΙΓΡΑΦΩι & mutilæ huic Orationi quis titulus fuerit, incompertum eſt. Nos temere illum, quem ibi legere eſt, indidimus: tum ne nullus eſſet, tum quod a propoſito ſub finem exordii argumento, quod unum ad nos pervenit, haud longe abhorret.

P. 364. Ἀριστόξενος. Tarentinus fuit is, idemque inſignis primum Muſicus, mox & Philoſophus, Ariſtotelis auditor, Theophraſti æmulus. Scripſit, ſi Suidæ credimus, Muſica, Philoſophica, hiſtorica, & omnigenæ eruditionis libros, numero CCCCLIII. Meminit Hierony-

mus in Præf. libri de ſcript. Eccleſ. voluminis ab Ariſtoxeno ſcripti, de vitis virorum illuſtrium. Et Athenæum vide, lib. XII. pag. 545. lib. XIV. pag. 632.

Ibid. D. 8. Ὥστε καὶ πιπρώσκει. Idem argumentum prorſus eleganter amplificat Syneſ. orat. de regno, circa initium.

P. 365. A. Ἐπειδὴ **. Lacunam ita ſupplemus ex orat. XXIV. pag. 307. Πολλοὺς μὲν ἀγρούς, πολλὰς δὲ οἰκίας πεπαμμένος, *qui agros multos, multaſque domos poſſidet.*

Ibid. B. 9. Μενέλεω. Odyſſ. δ'. v. 93.

Ibid. C. 11. Ἄνευ τῆς τέχνης. Julian. ep. ad Themiſtium, hæc ex Platone refert lib. IV. de Leg. huic loco maxime opportuna: Θεὸς μὲν πάντα, καὶ μετὰ Θεοῦ τύχη καὶ καιρὸς τὰ ἀνθρώπινα διακυβερνῶσι ξύμπαντα· ἡμερώτερον μὴν τρίτον συγχωρῆσαι, τούτοις δεῖν ἕπεσθαι τέχνην.

Ibid. D. 4. Τῆς ψυχῆς. Melius, ut noſtra eſt conjectura, ad mentem Themiſtii erit, ſi legas, τῆς τύχης.

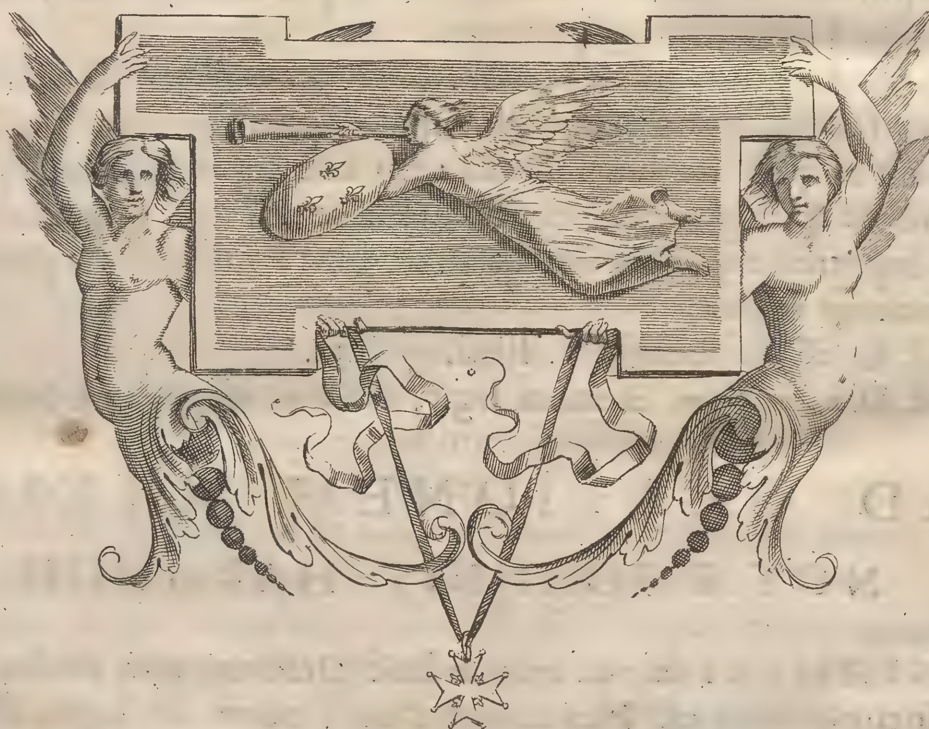
Ibid. D. penult. Πρός τι: Malim, προσέτι.

P. 366. A. 11. Καὶ ἀνέχονται. Videtur deeſſe vel particula negativa, οὐκ, vel excluſiva, μόλις.

P. 367. A. 7. Ἀπαναγκάζουσιν. Forte, ἐπαναγκάζουσιν.

Ibid. A. 8. Περιφέρειν. Malim legere, παραφέρειν.

Ibid. C. penult. Δι' ἐτῶν πεντακοσίων. Plinius, lib. X. ſect. 11.

INDEX IN THEMISTIUM.

A

PARISIIS,
IN TYPOGRAPHIA REGIA,
CURANTE
SEBASTIANO MABRE-CRAMOISY,
ejusdem Typographiæ Directore.

M. DC. LXXXIV.

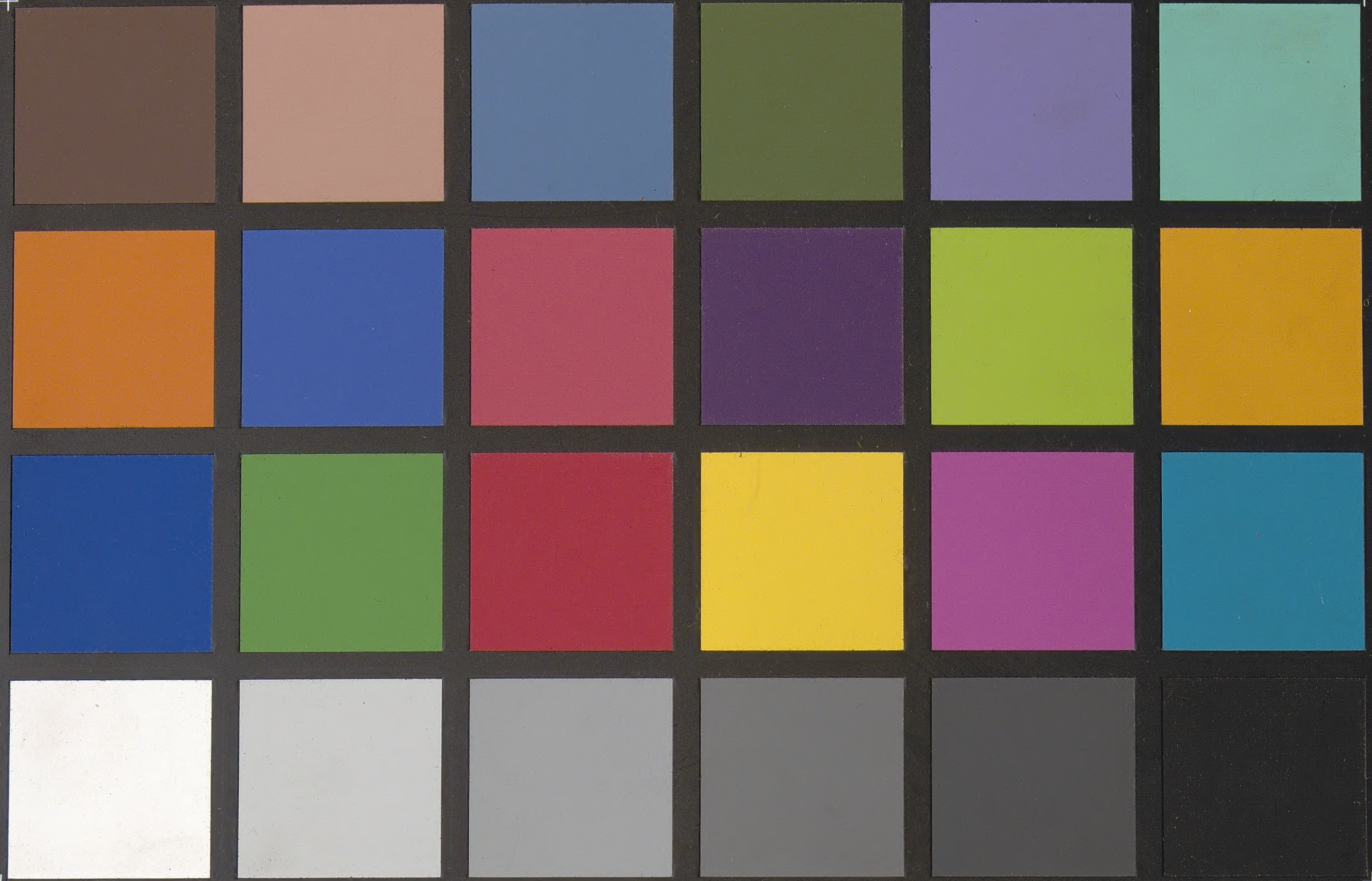
B H

THEMIST.
ORATION
GR. LAT.

colorchecker CLASSIC
calibrite